

בס"ד קונטרס קראתיו צדקת הצדיק בשנת צדקו"ת אה"ב [א] ראשית פניסת האדם לעבודת ה' צריף להיות בחפזון כמו שמצינו בפסח מצרים שהי' נאכל בחפזון ולא פסח דורות.

מפני שהתחלה לנתק עצמו מכל תאוות עוה"ז שהוא מקנשר בהם צריף לשמור הרגע שמתעורר בו רצון ה' ולחפזו על אותו רגע למהר לצאת מהם אולי יוכל. ואח"כ שוב ילך במתינות ולאט פדין פסח דורות: [ב] ברכות לראש צדיק.

לכך מס' ברכות ההתחלה מש"ס שיעקר הכל דע את אלהי אביך ואח"כ עבדהו שצריף לידע למי עובד. וזהו הברכה לפני כל מעשה לייחד כל מעשיו לה' כמ"ש בכל דרכיך דעהו כמ"ש הרמב"מ.

וזהו ע"י הברכה וכמו שאמרו השיעור ביה קטן שיודע למי מברכין. משא"כ בשאר מצות אין השיעור שיודע למי מניחין תפילין וכיוצא.

מבואר שהברכה עיקרה הידיעה למי מברכין שעל כך נוסדה. וזהו התחלת הפניסה לתורה כמ"ש ראשית חכמה יראת ה'.

ויר"ש הוא ע"י שויתי ה' לנגדי תמיד כמ"ש בהג"ה דריש או"ח. והינינו ברכות שפולן מתחילין בלשון נוכח שמיד בהתחלת הברכה צריף להיות הש"י נוכח עיניו פאלו עומד עליו ומצוהו.

והסיום לשון נסתר דמיד נעלם כמ"ש על גוזליו ירחף נוגע ואינו נוגע פי'דוע: [ג] עיקר הק"ש קבלת עול מ"ש ועול תורה ומצות פדאי' (ברכות יג.) וצריף ביום נליקה.

ולא בפוקר וערב אלא בשכב ויבוקמה ע' שם י"א א'. דיהיב הזמן בזה משום דהפוקר וערב הם שינויים בעולם ולא באדם והי' די בקבלה א' לשניהם רק מפני השינויים שבאדם שביום קם ועוסק במלאכתו וצריף קבלת עול מ"ש שכל מעשיו יהי' לש"ש כמ"ש (עירובין סה).

(אנן פועלי דיממא פפועלים העושים מלאכה שכל מעשיהם לאדון ואפי' בברהמ"ז מקצר בשביל עבודתו ובלילה עת שכיבה ומנוחה צריף ג"כ קבלת עומ"ש שגם בשכבו על מטתו ידע לפני מי הוא שוכב כמ"ש בהג"ה דריש או"ח.

וזה מלאכה יותר גדולה. וכמו ששמעתי בזה ע"פ ויחלום יעקב שמהחלומות ניקר מעלת האדם אם גם פשאינו עושה פלום רעיונותיו רק והנה ה' נצב עליו.

ובדבר זה צדיקים מעטים שנתפארו פן. ולכך נתנו ברכה הימירה לערבית שהוא השכיבנו לשלום: [ד] מצוה ראשונה שנתחייב האדם פשנעשה האדם פן י"ג שנה הוא ק"ש של ערבית שהוא הראשית כמ"ל כי הוא וברכות א' רק שהברכות בפרט המעשים וזו בכלל על כל מעשה הקימה ועל כל מעשה השכיבה ושל ערבית קודם פדפתח בי' תפא דאקרא קאי.

ויליף מברייתו של עולם לענגן קבלת עומ"ש דברישא חשוכא צריף קבלת עומ"ש אף מתוך החושף והסכלות והעדר המעשים ואז סופו לקיימה בעושר ונהורא דיממא השגה הברורה שעי"ז נמשך המעשה: [ה] ואעפ"י שיעקר חיוב קבלת עומ"ש בק"ש מ"מ

חיובה נמשך לעולם שאפי' רגע א' לא יזוז ממנו העול וכמו שאומרים ע"ח שחטאנו לפניה בפריקת עול וכמ"ש הבע"ש ע"פ אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון.

וקבלת עומ"ש של ערבית זמנה פל זמן השכיבה שכל הלילה צריך להיות נושא בעול. אבל של שחרית רק בתחלת הקימה וכמו הברכה בתחילת המצנה סגי על פל המצנה אף שנמשכת זמן מה, לפי שקבלת העול די בתחלת המעשה וא"כ קדושת המעשה ממשיכה.

וכמו בלשמה גבי גט כמ"ש בתנ"א פ' מ"א ה"נ ביום שהוא עת המעשה הוא רק בתחלת המעשה וכדדייק קרא בשב"ק היינו פל הלילה דשוכבין. משא"כ בקומה הוא רק בתחלת יום דאז קמין ועומדין משא"כ פל היום הולך ויושב ול"ש בקומה.

והיינו דעל יום מעשה פללות הקבלת עול מ"ש בתחילת היום די: [ו] קבלת עול מ"ש שלימה אמרו (ברכות טו.) נפנה פ'י מכל גילולי תאנות עוה"ז המותרות אשר לא לש"ש.

ונוטל ידיו שמעתי שנה רמיזת רחיצת ידים על סילוק נגיעות. וי"ל עוד רומז על הרחיצה ממה שפבר נתלכלכו פלי המעשה מאותם הטיופות ירחצם במי הדעת נטהר ומניח תפילין כמ"ש ביע"ד שהוא חותם ש"ש שנושא עליו כמו עבד שנושא הנשקא מאדונו לאות שהוא אדונו.

ועל ידו לאות לעצמו ועל הראש לאות לכל עמי הארץ פי שמה דמרא עלי. וקורא ק"ש קבלת עול מ"ש ועול תורה ומצות ומתפלל [גם זה מפלל מלכות שמים כמ"ש תוס' יד ב'] פי ק"ש אינו לנוכח הש"י משא"כ תפלה כדפירש"י (ברכות כה רע"א) ושלימות המלכות שמים שיהי' לנוכח הש"י.

ואחר פל ההכנות אלו אז מתפלל: [ז] זמן ק"ש תלי בזמן אכילה במשנה דריש ברכות ושם בפרי"י ע"ב, פי אכילה הוא קיום החיים וכו' קבלת עול מ"ש. וכמו שאכילת האדם בפוקר ובערב כה קבלת עומ"ש.

ומ"ד מעני בדעת שאין לו גר להאיר עיני שכלו וממהר באכילה פשוטה כה קבלת עומ"ש בפשיטות פעני זה שאוכל רק פת במלח. וחד מ"ד דבחר רוב בנ"א דג"כ א"צ טהרה רק מתינות קצת עד שיהי' גר ה' נשמת אדם מאיר עיני שכלם.

ולחד מ"ד ככלילי שבת שהכל מוכן מבעוד יום ודי לק"ש של ערבית ההכנה שמבעו"י ע"י מעשה היום וא"צ הכנה אחרת. וההלכה ככהנים שהם הפטלנים מפל עניני עוה"ז שאין להם אלא עסק התורה כמ"ש הרמב"מ סוף (ה' שמיטה יובל) וכן שמעתי בזה ואכילתם קודש לה' וצריכים טהרה וכו' לק"ש נפנה ונוטל ידיו קודם כמ"ש לעיל פירוש: [ח] וזמן ההכנה הזו הפל לפי מה שהוא אדם וחסידים היו שוהים רק שעה א' לתפלה כדאי' (ברכות ל:) וזה טעם ג"כ שהרחיבו בזמן של ערבית עד עמוד השחר פי בחשכת ליל קשה למצוא בהירות מלכות שמים פעמים עד עה"ש פולי האי ואולי.

משא"כ ביום כמ"ש להגיד בפוקר חסדף אז אפשר להגיד מיד בפוקר מתוך אור הנפקר. משא"כ פלילות רק האמונה בלב ולא ההגדה שהוא ההוצאה מפח אל הפועל על העבר אלא הקיווי על העתיד כאשר אתא פוקר גם בכל הלילה פולה.

וּלְכֹהֵן תִּפְלַת עֲרֵבִית רְשׁוּת כִּי תִפְלֶה הוּא הַפֶּרֶת הַנּוֹכַח יוֹתֵר מִקַּ"ש כַּמַּ"ש לְעֵיל אוֹת ו' וַאֲ"א וְכַיִּלְיָה דְזָה שְׁמִי לְעֵלִם כְּתִיב בְּעוֹה"ז שְׁדוּמָה לְלִילְיָהּ. רַק רְשׁוּת לְמִי שְׁחַנְנוּ ה' לְהִיּוֹת לִילְיָה כַּיּוֹם יֵאִיר לוֹ.

רַק הָאֵיִדְנָא בְּעַקְבוֹת דְּמִשְׁיָתָא קָרוֹב לְאוּר הַיּוֹם קַבְלִינְהוּ לְחוֹבָהּ. וּתְפִלַּת הַשַּׁחַר ג"כ זְמַנָּה עַד חֲצוֹת יוֹתֵר מְזַמֵּן ק"ש כִּי לְקַבְּלַת הַנּוֹכַח מִמְּלָכוֹת שְׁמַיִם צָרִיף הַכְּנָה יוֹתֵר.

וּלְכֹהֵן יֵשׁ תְּשֻׁלוּמִין לְתִפְלָה אֲצֵל תִּפְלָה הַסְּמוּכָה אַע"פ שְׁעֵבֵר הַזְּמַן מִשְׁא"כ בְּתִפְלָה הַשְּׁלִישִׁית הָיִי מְעוֹנוֹת כּו' דְּבִתְרֵי זִימְנֵי הָיִי חֲזָקָה לְגַבֵּי אוֹתָהּ דְּלֹא מְצִי מְכַוֵּן לָהּ: [ט] יֵשׁב אָדָם וְלֹא עֲשָׂה מְצָנָה שְׁחֻבָּה עָלָיו לְעֲשׂוֹתָהּ כְּאֵלוֹ עֲשָׂה עֲבִירָה.

כֶּף שְׁמַעְתִּי מִדִּיּוֹק לְשׁוֹן הַמְּשֻׁנָּה דְרִישׁ בְּרָכוֹת לְהַרְחִיק מִן הָעֲבִירָה. וּפְשׁוּט הוּא שְׁכּוֹן מְצִינּוֹ (ר"ה יז).

(פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן קַרְקַפְתָּא דְּלֹא מִנַּח תְּפִלִּין אַע"ג דְּאֵינּוּ אֵלָא בָּשָׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה: [י] כֹּל בְּנֵי לִימּוּדוֹ יִהְיֶה עַל הַמְּקָרָא שְׁצִינְיָה ה' וְזָה יֵהִי נוֹכַח עֵינָיו כִּי ע"ז הוּא דָן עַל מַה שְׁצִינְיָה הַש"י בְּתוֹרָתוֹ.

וַע"ז רַמְזֵי בְּרָאשׁ הַמְּשֻׁנִּיּוֹת דְּכַתֵּחַ מְאִימָתִי וְתָנָא אַקְרָא קְאֵי כְּדַמְכָּ בַּגְמ'. לְאוּרוּיֵי דְכָל מְשֻׁנְתוֹ רַק אַקְרָא קְאֵי וְלֹא כְּלִימּוּד חֲכָמָה מְחַכְמוֹת.

וְכַמְדוּמָה שְׁכֹף שְׁמַעְתִּי ג"כ: [יא] יִלְפִינּוּ מִבְּרִיּוֹתוֹ שֶׁל עוֹלָם דְּבָכָל דְּבַר הַלִּילְיָהּ קוֹדֵם לַיּוֹם כְּדָאֵי רִישׁ בְּרָכוֹת. כִּי בְּכָל דְּבַר הַהַעֲדָר קוֹדֵם לְהוֹנֶה וְכִי אֲשַׁב בְּחוֹשֶׁף אַדַּע כִּי אַח"כ ה' אוֹר לִי.

כִּי כָל חַיֵּי הָאָדָם כֶּף מְוַרְכָּבִים מִהַזְּמַן חוֹשֶׁף וְאוֹר יוֹם וְלִילְיָהּ כֶּף חוֹזֵר חֲלִילָה רַק שְׁחֻבָּה שְׁחֻבָּה קוֹדֵם דְּקַלִּיפָה קוֹדֵם לְפָרִי. חוּץ בְּקַדְשִׁים קִי"ל הַלִּילְיָהּ אַחֵר הַיּוֹם כִּי מִי שְׁכֹף בָּא אֵל הַקּוֹדֵשׁ הַיּוֹם קוֹדֵם כְּמוֹ מִי שְׁעוֹמֵד תּוֹף הַפָּרִי אֲצֵלוֹ הַפָּרִי קוֹדֵם לְקַלִּיפָה [וּלְכֹהֵן ס"ד גַּם לְק"ש וְכַמַּ"ש בַּמְק"א].

וַע"י בְּתֵרֵי בְּרָכוֹת ח' א' ד"ה וְאוֹמֵר דְּגַם בְּתוֹרָה כֹּן: [יב] בְּתִשְׁבָּה יֵשׁ ב' עֲנִינִים לְהַבָּא וְתִקְוֵן הָעֵבֵר וְזָהוּ טַעְמָא שְׁצָרִיף ב' דְּבָרִים טְהָרָה עַל לְהַבָּא [בְּמִי הַדַּעַת הוּא תוֹרָה תְּבָלִין וּמְצִלֵי מְעַבְרֵי לְהַבָּא שְׁהַמְּאוּר מְחֻזָּר לְמוּטָב כַּמַּ"ש בַּמַּד' רִישׁ אִיכָה.

וְכַמַּ"ש בְּתַדְב"א וּבַמַּד' (וּיְק"ר פ' כה) שְׁהַתְּשׁוּבָה לְמַד דָּף א' יִלְמּוּד ב' דְּפִים] וְכַפְרָה הוּא לְתַקֵּן הָעֵבֵר וּלְכַפֵּר הַחֲטָא וְהוּא ע"י קְרָבָן וְדוּגְמָתוֹ תִּפְלָה אוֹ תַעֲנִית וְצַדִּיקָה. וְקִי"ל כְּפָרָה לֹא מְעַכְבֵּת דְּתִשְׁבָּה אִפִּי הַרְהַר בְּלַבּוֹ הַר"ז צַדִּיק גָּמוּר וְזָהוּ רַק לְתַרוּמָה הַמְּוָרֵם מִן הַחֹל הַגָּמוּר לְהִיּוֹת עַכ"פ בְּגָדָר צַדִּיק.

אַבְל לְקַדְשִׁים הַרוּצָה לְהַתְּקַדֵּשׁ וְלְהִיּוֹת קְדוֹשׁ צָרִיף ג"כ לְרַפָּא אֶת הַקּוֹדֵם. וְתִלִּי זְמַן קַבְּלַת עוֹמ"ש בְּתַרוּמָה דְּכַפְרָה לֹא מְעַכְבֵּת לְקַבְּלַת עוֹמ"ש וְק"ש דְּהֵינּוּ תוֹרָה כַּדְפִירֵשׁ"י שֶׁם רִישׁ בְּרָכוֹת בְּשֵׁם הַיְרוּשׁ' וּבְמִנְחוֹת צ"ט ב' ע"ש וְלְרַשֵּׁעַ אָמַר אֱלֹהִים מַה לָּךְ לְסַפֵּר חֻקֶּיךָ אֲבָל מִיָּד שְׁנַטְטָהר עַל לְהַבָּא הָרִי זָה צַדִּיק גָּמוּר וְיִכּוֹל לְקַבֵּל עוֹמ"ש רַק הָעֲרֵב שְׁמֵשׁ צָרִיף דְּהֵינּוּ שְׁעֵבֵר יוֹמוֹ שֶׁהִי טַמָּא וְהָעֲרִיב עָלָיו הַשְּׁמֵשׁ בְּטְהָרָה וְזָהוּ שְׁנִינְיֵי זְמַן עַד"ש הַרְמַב"מ (פ"ב מֵה' תְּשׁוּבָה) בְּשִׁנְיֵי הַשֵּׁם.

כלו' איני עומד עכשיו באותו זמן וגבול כעת שנטמאתי כי ההוא יומא דקא גרים שפכל יום האדם עומד בענין אחר. ושמשא ממילא ערבא ע"י הקב"ה כי אלמלא הקב"ה עזרו כו': [יג] הזמן מורכב מיום וליילה וכן חיי האדם אור וחושך עולה ויורד כידוע מאמר הבע"ש ע"פ שבע יפול צדיק וקם.

כי ז' ימים הוא שבוע א' ואח"כ חזורים אותן ז' ימים חלילה. ואמנם גם בעת החושך צריך אור הלכנה או אור כוכבים דנמי אור הוא כדאי' ריש פסחים ולא שיהא חשוך לגמרי.

ובביתו צריך אור הגר [מצנה]. ואור תורה שמש ומגן ה' זהו תורה לש"ש בבהירות הפרת ש"ש.

וזהו ואוהביו פצאת השמש. ומצדיקי הרבים כפוככים שלומדים תורה נגלה לרבים] ופי' בביתו בחדרי לבבו אור הגר יפה לבדיקה שאור שבעיפה הטמונה בחורין ובסדקין זה טוב יותר בליילה בעת החושך שאז אור הגר מאיר [משא"כ ביום אין מאיר דשרגא בטיהרא ועי' (בירושי' ריש פסחים) דביום אף במקום חשוך אין מאיר כ"כ.

בזמן שהש"ש נגלה על כל פני העולם קטן אין גר מצנה חשוב לכלום] וע"י יכול לבדוק כל המיני חימוץ מסדקי לבבו עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבבו. והנה אור השמש מטהר זמן היום והשלמת הטהרה כאשר איערב שמשא כדאי' ברכות ב' דלולי נטהר לא איערב עדיין וכל כמה דלא איערב עדיין צריך אותו זמן טהרה ע"י אור השמש שהוא משתדל בטהרתו: [יד] וגם ביום יש פעמים עננים המונעים האור אבל לא מחשיכים.

והם לטובה כי המסתכל בשמש עיניו כהות וגם למנוע תוקף החום המזיק פעמים לאדם כמו שמצינו בנדב ואביהוא. וגם עיקר טובה כמו ששמעתי בענין זה ע"פ המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר שע"ז מוריד טפה חדשה לגוף המצמחת אבל המטר עצמו אינו טובה אלא בזמנו.

ופעמים שהענין רעה שצריך תוקף החום והוא בעת גמר הקצירה שהוא גמר המעשה דמכונה קצירה כמ"ש בספ"ק דב"ק כמ"ש במק"א: [טו] מצנה הוא זכות לאדם שתזדמן לידו כמ"ש שזכר מצנה מצנה וכמ"ש בתוספ' (פאה פ"ג) באותו שזדמנה לידו מצנות שכחה הביא עולה ובסנפ' (כח): דגשמים בתג סימן רע משל כו' ובחזה"ל כאשר הש"י רוצה לשלוח דורן לאוהבו מזמין לו עני.

ולכן מברכים שהחיינו על מצות שקבוע זמן. וזהו הלשון זפאים לאכול בתרומה ברכות ב' ב' דאכילת תרומה מצנה כדאי' פסחים (ע"ג רע"א).

ותנא דידן נכנסין לאורי' דכהנים זריזים וזריזים מקדימין ומיקף ברגע ראשונה שמתוהרים הם נכנסים שמיד בהגיע זמן המצנה יתחיל הפניסה וההכנה למצנה. ואגב אורחא קמ"ל דצריך פניסה והכנה למצנה ולא אוכלין מיד.

ומ"ד מתוהרין י"ל דתוס' ד"ה משעה הק' ע"ש וי"ל נכנס היינו הכנה פנ"ל ובשעת פניסה יקרא והאי מ"ד סובר דאין פנאי בשעת פניסה לקבלת עומ"ש ותפלה דדי בהכנה מועטת.

א"נ סוֹבֵר דְקַבְּלַת עוֹמ"ש אֵינּוּ רְאוּי בְּשַׁעַת כְּנִיסָה דְאֵינּוּ מְעַנְנֵי הַהֶכְנָה רַק מְצוּהָ בְּאִפִּי
נִפְשָׁה לַכ"א מְטוֹהֲרִים.

וּמִנָּא דִּידֵן דְקִי"ל כְּסִיב דְקַבְּלַת עוֹל מ"ש וּתְפִלָּה הוּא עֲצָמוּ הַהֶכְנָה וּמְעַנְיָנָה וְהֶכְנָה
כְּזוּ צְרִיף לְפָנֵי הַמְצוֹת שְׂקִיבָל עָלָיו קוֹדֵם עוֹמ"ש בְּנִסְתָּר דְהֵינּוּ ק"ש וּבְנוֹכַח שְׁהוּא
תְּפִלָּה. וְזֶהוּ הַבְּרָכָה שְׁלִפְנֵי אֲכִילָה שְׁהוּא נוֹכַח וְנִסְתָּר.

וּמִתְחַלַּת בְּנוֹכַח שְׁגָם לְבְרָכָה צְרִיף הֶכְנָה שְׁגָם הוּא נַעֲשֶׂה מְצוּהָ דְרַבְּנָן כִּינּוּ שְׂיֹצֵא לְפָנֵעַל
בְּדַבּוּר. וְע"ע מ"ש בְּזוּה בְּקו' עַת הָאֲנֹכֶל: [טז] דְבַר מְצוּהָ שְׁעוֹשֶׂהוּ מְפָנֵי הַסֶּפֶק חָל עָלָיו
קַדְוִשַׁת הַש"י בְּנוֹדָאֵי כִינּוּ שְׂצָרִיף לַעֲשׂוֹתוֹ מְפָנֵי הַסֶּפֶק דְנוֹגְמַת יו"ט שְׁנֵי וְע' שַׁבַּת כ"ג א'
דְמַבְרָכִין אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמְצוֹתָיו אֶסְפֵּק חוּץ מִדְמָאֵי דְרֹב ע"ה כו' [יעמ"ש בְּזוּה לְהִלְכָה
בְּחִי].

דְנוֹגְמַת מ"ש בְּתִשׁוּ הַרְ"ן הוֹבָא ב"י יו"ד סי' רכ"ח דְכִינּוּ שְׂמִסְפֵּק צְרִיף חָשׁוּב כְּנוֹדָאֵי
[יעמ"ש בְּזוּה בְּחִי]. וְכ"מ לְשׁוֹן הַגַּמ' בְּרַכּוֹת ב' ב' מְשַׁעָה שְׂקִיבָל הַיּוֹם בַּע"ש ע"ש בְּרַש"י
דְהֵינּוּ בַה"ש וְקָרוּי קִדְשׁ הַיּוֹם בְּקַדְוִשַׁת שַׁבַּת.

[וְעַל שַׁעַת בַּה"ש י"ל גַּם אֲשַׁבַּת יִשְׂרָאֵל דְקִדְשִׁינָהוּ לְשַׁבַּת אַף דְקִבִּיעָא וְקִימָא חוּמְרָא
דְסֶפֶק הוּא מִיִּשְׂרָאֵל] דְכַל שַׁבַּת שַׁבְנ"י מְחַמְרִים ע"ע לַעֲשׂוֹתוֹ מְצוּהָ נַעֲשֶׂה מְצוּהָ וְיֵישׁ בּוֹ
קַדְוִשָׁה: [יז] זְמַן עֲבוּדַת הַפּוֹעֵל רַק בְּיוֹם כַּמ"ש יָצָא וְגו' עַדִּי עָרְב וְלַכ"א בְּעִירוּבִין (סוה).

(אֲנִן פּוֹעֵלֵי דִימָמָא אֲבָל לִילֵיא לְשִׁינְתָא רַק כִּי יִזִּיף בִּימָמָא פֶּרַע בְּלִילֵיא [וְעַבְתָּר"י בְּרַכּוֹת
ח' א' מְשַׁמַּע דְכֹן הִלְכָה]. רַק מ"מ מְצָאנוּ גַבִּי מְלֹאכֶת בַּה"מ קַבְּרַכּוֹת ב' ב' ס"ד דְמַקְדָּמֵי
וּמְחַשְׁכֵי גַם בְּלִילָה וְלִמְסַקְנָא נְמִי רַק מְשׁוּם דְהַנְצָרְכוּ הַלִּילָה לְמִשְׁמָר.

וְע' שַׁבַּת פ"ט ב' אֲמַרִי דַל פִּלְגָא דְלִילְוֹתָא. וְנִרְאָה דְגַם בְּכָל עֲבוּדַת ה' הַלִּילָה רַק לְמִשְׁמָר
כַּמ"ש (זח"א כז א) לְשַׁמְרָה זֹו מְצוֹת ל"ת וְכַמ"ש (עִירוּבִין צו).

(דַּכ"מ שְׁנָא הַשְׁמָר וְגו' הוּא ל"ת וְהֵינּוּ שְׁלֵא יַעֲשֶׂה עֲבִירוֹת וְלִכְפָּה דִי עַד"ש בַּפ"ק דַּע"ז
(יט): יְכוֹל יִגְרָה עֲצָמוּ בְּשִׁינָה כו' ע"ש: [יח] קַבְּלַת עוֹמ"ש דְעַרְבִית אַעפ"י שְׁהַתוֹרָה
תְּלַתָּו בְּשַׁכִּיבָה מ"מ עִיקְרוֹ תְּלוּי בְּלִילָה ג"כ רַק שְׂדָרָה שְׁכִיבָה בְּלִילָה נִקְט פֶּן קָרָא.

כִּי הַשְׁכִּיבָה מְיֻחָדַת לְלִילָה שְׁאֵינּוּ זְמַן פְּעוּלָה אִפִּי אִי אִיכָא אִינְשֵׁי [דְבַזָּה סְגִי ע' ט'
רַע"א] דְגָנוּ בְּיוֹם אֵינּוּ קָרוּי שְׁכִיבָה לְפִי שְׁהִיּוֹם מְיֻחָד לְקִימָה דְהֵינּוּ עֲבוּדָה. כ"מ
דְהַעִיקָר בְּלִילָה מְלִשׁוֹן מְשַׁעָה שְׂקִיבָל כו' בְּרַכּוֹת ב' ב' דְקָשָׁה ע"ז קו' הַגַּמ' שָׁם מְפָדִי כו'
לִימָא מְשַׁעַת בַּה"ש לְפִי פִירַש"י שָׁם [וְלוּלִי פִירַש"י אַפ"ל דְמְשַׁעָה שְׂקִיבָל הֵינּוּ תוֹס'
שַׁבַּת וַא"כ לַק"מ דִּי"ל דַּנ"מ אַבָּה"ש דַּר"י ע"ש בַּגַּמ'.

וּלְפִירַש"י צְרִיף לְדַחֲנוֹק דְתוֹס' שַׁבַּת דְרַבְּנָן וְהָכָא דַּאו' קְאָמַר וְצ"ע [דַּע"ז לַא שְׁנִיף דַּקַּמ"ל
דְקַדְוִשַׁת הַיּוֹם מְבַה"ש דְזוּה עַדִּין לַא נְשַׁמַּע מְדַבְּרִיו אִם הִי מְקוֹם לְהַסְתַּפֵּק בְּזוּה אֲלֵא
וְנוֹדָאֵי דְעִיקָר ק"ש בְּלִילָה וְלִכְפָּה מְצִינּוּ מְשַׁעָה שְׂקִיבָל הַיּוֹם דְלַעֲנִין שַׁבַּת קָרוּי לִילָה וְכִינּוּ
שְׁכַבְר מְצָאנוּ פַּעַם א' דְנִקְרָא לִילָה שְׁפִיר י"ל גַּם זְמַן ק"ש אֲזַ כִּינּוּ דַּאִיכָא דְגָנוּ.

כִּי עִיקָר הַשְׁכִּיבָה מְיֻחָד לַעַת הַחוּשָׁה וְהַעֲדָר הָאוּר וְהַבְּהִירוֹת אֲזַ הוּא עַת שְׁכִיבָה מְעַבּוּדָה
[וְרַק לְמִשְׁמָר מְמַזִּיקִין שְׁלֵא לַעֲבֹר עַכ"פ עֲבִירוֹת אוֹ מְצוֹת קְבוּעוֹת ע"ל אוֹת ט']. וְכ"מ

עוד שם בגמ' וְהָלֵא פְהֵינִים מִבְּעוּ"י הֵם טוֹבְלִים מִשְׁמַע דְּאִין סְבָרָא דִּיהֵי' זְמַן ק"ש דְּשְׂכִיבָה אַז [מִיְהוּ זֶה י"ל פְּשׁוּט דַּס"ל הָא וְדָאִי אִין דְּרָךְ בְּנ"א שׁוֹכְבִים כ"כ מִבְּעוּ"י] מִבְּעוּ"י כִּי הַיּוֹם לְמִלְאָכָה בְּעַת הָאִיר לֹא יֵשֵׁב בְּטַל כְּיָשׁוּן: [י"ט] בְּכָל הָעֲנִינִים וּמַעֲשֵׂה חֲלֻקַּת הַזְּמַנִּים שְׁמֹנְטֻבְעִים בְּעוֹלָם וְהִנְהִיגוּם הֵם ג"כ פֶּן אֲצַל הַשִּׁי"ת כַּמ"ש בַּפ' הַרְוָאָה (נח).

(מַלְכוּתָא דְרַקִיעַ פְּמַלְכוּתָא דְאַרְעָא וְכ"א בְּבִרְכוֹת ג' א' אִיפָא מְשִׁמּוֹרוֹת בְּרַקִיעַ כִּי הִיכָא דְאִיפָא (כ"ה ג' הָרָא"ש) בְּאַרְעָא וְהוּא לְגַבֵּי הַשִּׁי"ת פְּדַמְסִינִים וְעַל כָּל מְשִׁמַר כו' [וְרַש"י שְׁפִי אִמְלָאכִים.

ל"י לַמ"ל.

אַבְל קוּשְׁטָא פֶּן דְלִשׁוֹן מְשִׁמּוֹרוֹת כְּמוֹ מְשִׁמּוֹרוֹת פְּהֵינִה שׁוֹמְרֵי בַהֲמ"ק וְכֵן לְמַלְכִים שׁוֹמְרִים בְּלִילוֹת וּמִתְחַלְפִים בְּכָל מְשִׁמַר וְזֶהוּ ג' מְשִׁמּוֹרוֹת וְכֵן בְּמַלְכוּתָא דְרַקִיעַ. וְכִמוֹ שְׁיֵשׁ בְּאַרְעָא נִיכְרַר חֲלֻקַּת הַזְּמַן לְכָל אָדָם פְּדַמְסִינִים חֲמוֹ כו' פֶּן בְּרַקִיעַ נִיכְרַר גַּם לְגַבֵּי הַשִּׁי"ת נִגְדַל לְמַטָּה] וְרַאוי לְדַבְרָה בּוֹ וְלִהֲתַבּוֹנֵן בְּמַעֲשֵׂה הַשִּׁי"ת לַעֲשׂוֹת ג"כ פֶּן וְכַמ"ש הָרָא"ש שְׁם אֵהָד דְּוַעַל כָּל מְשִׁמַר לְכֹן רַאוי לְכָל יר"ש כו'.

וְהִתְבַּוְּנוֹת הוּא כְּפִי עֲנִין הַזְּמַן וּבִלְיָלָה שֶׁהוּא רוֹמֵז זְמַן הַגְּלוּת כַּמ"ש שׁוֹמֵר מַה מְלִיל הַקַּב"ה יוֹשֵׁב וְשׂוֹאֵג כו': [כ] אִיפָא מְשִׁמּוֹרוֹת בְּרַקִיעַ לְדַבְרֵים רַקִיעִיִּים ר"ל לַעֲבוֹדַת הַשִּׁי"ת כִּי הִיכִי דְאִיפָא בְּאַרְעָא בְּעֲנִינִים הַפְּחוּתִים וְעַבְדַּת הָאֲדָמָה כְּדָ מְשִׁמַר דְּוַגְמָתוֹ וּמְמַנּוּ נִקַח לַעֲבוֹדָה ה' [בְּאוֹתוֹ עַת] בְּעֲנִין זֶה.

סִימָן לְדַבְרֵי מְשִׁמַר א' חֲמוֹר נוֹעֵר. הַחֲוֹמֵר [דְּוַגְמַת חֲמוֹר.

עַד"ש עִם הַדּוּמָה לְחֲמוֹר] גַּם הוּא נוֹעֵר כְּחֲמוֹר לְמִשׁוּי הַמַּצּוֹת בְּכָלִי הַמַּעֲשֵׂה. ב' כְּלָבִים צוֹעֲקִים.

כַּמ"ש בְּזוֹהַר צְוֹחִין כְּכַלְבָּא. בְּתַפְלָה [וְהַפְּלָבִים עֲזִי פְּנִים.

וְכֹן חֲוַצְפָא בְּתַפְלָה כְּלַפֵּי שְׁמַיָא מְהֵנָּא כַּמ"ש בְּתַעֲנִיַת (ח.) [כַּמ"ש (שְׂכַת קְנָה.

(לִית דְּעֲנִיָא מִכְּלָבָא עֲנִי בְּדַעַת וְאִין לוֹ אֵלָא תַפְלָה כַּמ"ש בְּשִׁמּוֹר (פ' לח) א"ל אִין אֲנוּ יוֹדְעִין כו' ע"ש. ג' תִּינוּק יוֹנֵק הֵינּוּ תוֹרָה כַּמ"ש בַּפ' ע"פ (קִיב.

(מִמָּה שְׁעַגְל רֹצֵה לִינֵק שְׁתוֹרָה נִמְשָׁלָה לְחֻלְב. וְאַשָּׁה כו' הֵינּוּ תוֹרָה כַּמ"ש (יְבָמוֹת סג:) רַק אִשָּׁה הִיא הַמִּינֵקֶת וְהֵינּוּ גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל וְתִינוּקֶת שָׁל בֵּית רַבֵּן מְקַבְּלִין מֵהֶם.

וְהֵם תוֹרָה וְעַבְדָּה וּגְמ' ח [וְכֵן תוֹרָה וְתַפְלָה וְקַרְבָּנוֹת (הֵינּוּ מַעֲשֵׂה) בְּשִׁמּוֹר שְׁמ] שְׁהֵם נִגְדַל מִחֻשְׁבָּה דִּיבּוֹר וּמַעֲשֵׂה כַּמ"ש בַּמַּק"א. רַק שְׁבִלְיָלָה בְּעַת הַחֻשְׁבָּה הֵם הַפּוֹכִים וְכַמ"ש בַּמַּק"א: [כא] אֲתַעְרוּתָא דְלַתָּא בְּעַבְדָּתָהּ מְעוֹרֵר לְמַעְלָה דְּוַגְמָתוֹ כַּמ"ש בְּזוֹהַר כ"פ.

וְכַמ"ש (תְּגִיגָה טו:) אֲשַׁכְחִי רַבב"א לְאַלְפִי כו' א"ל עֲכָשְׁיוֹ א' מְשִׁמִּי דר"מ [וְכַעֲזִין זֶה בַּפ"ק דְּגִיטִין (ו') בר' אֲבִיטָר]. וְזֶהוּ אִיפָא מְשִׁמּוֹרוֹת בְּרַקִיעַ כִּי הִיכִי דְאִיפָא בְּאַרְעָא.

שְׁמַתְעוֹרְרִים בְּאַרְעָא כְּפִי הַסִּימָן דִּיהֵיב: [כב] ג' מְשִׁמּוֹרוֹת וְזַמְנִים חֲלוּקִים הֵנִי הַלְיָלָה [וְע"ש ע"ב דְּלַחַד מ"ד ד']. וְאוֹתָם הֵינְדְעִי בִּינָה לְעַתִּים יֵשׁ לָהֶם ג"כ לְחַלְקֵי הַלְיָלָה לְג' מְשִׁמּוֹרוֹת וְזַמְנִים כָּל מְשִׁמַר הוּא זְמַן בַּפ"ע וְכֵן חֻשְׁכַת הָאוֹר וְכ"ה זְמַן הַגְּלוּת חֲלוּקֵי לְג'

עתים אלו וכמ"ש במק"א: [כג] בְּכָל מַעֲשֵׂה הַשֵּׁי"ת יֵשׁ סִימָן נִיפְר לְמַטָּה וּכמ"ש בס' לקוטי אַמְרִים מהר"ב זצ"ל פִּי חֶסְרוֹן וְשִׁמְגִיעַ לְצַדִּיק הוּא לְסִימָן לוֹ שֶׁיֵּדַע שְׂאוֹתוֹ הַחֶסְרוֹן בְּשִׂכְיָהּ כְּבִיכּוֹל עש"ב.

וְזֶהוּ עַל כָּל מְשֻׁמֵר שׂוֹאֵג כּו' וְסִימָן לְדַבָּר ר"ל שֶׁיֵּשׁ סִימָן נִיפְר לְמַטָּה. וְשִׂאָגָה א' שֶׁהוּא בְּמִשְׁמַר א' דְּגָלוֹת כ"כ בְּתַנְקָף עַד שֶׁנִּיפְר גַּם בְּחִמּוֹר שֶׁהוּא בְּרִי' פְּחוּתָהּ בְּיֹתֵר כּמ"ש עַם הַדּוּמָה לְחִמּוֹר וּכּמ"ש בּב"ק (צב:) קַרְיֵיף חֶמְרָא כּו'.

וּבְשִׁנְי' רַק בְּכָלְבִים וְשִׂאִין פְּחוּתִים כ"כ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צַד א' דְּקַדְוִשָׁה כּמ"ש (ב"ק ס:) פְּלָבִים מְשֻׁחָקִים כּו' פְּלָבִים בּוֹכִים כּו' דְּכָלְב בְּגִימ' אֲלֵיהּוּ. (ע' פִּי' פֶּרֶק שִׁירָה בְּסִי' רִיעֵב"ץ) פִּי יֵשׁ עֲזוֹת דְּקַדְוִשָׁה עַז פְּנֹמֵר [זֶהוּ דְּוִגְמַת קַנְאָת פְּנֹחַס זֶה אֲלֵי'].

וּלְלִישְׁנָא דְאַמְצָעִית דְאַמְצָעִיתָּהּ הֵינּוּ חֲצוֹת עַת רְצוֹן כּמ"ש יְבָמוֹת ע"ב א' לְכָף הַסִּימָן פְּלָבִים צוֹעֲקִים וְהֵינּוּ הֶרְמַת קוֹל שְׂמֻחָה אֲלֵי' בָּא לְעִיר שֶׁהוּא סִי' עַת רְצוֹן כּמ"ש הַנְּנִי שְׁוֹלַח וְגו' לְפָנֵי וְגו'. פִּי מְחֲצוֹת וְאֵילָף מִתְחִיל הַרְגָּשָׁת הַיּוֹם עַד"ש מְשֻׁמֵרָה וּפְלָגָא נְמִי הָנִי מְשֻׁמֵרוֹת.

וּבְשִׁלִּישִׁית הַהַרְגָּשָׁה רַק לְבַנ"א שְׁלִימִים וּלְפִי שְׁקָרוֹב לְאוֹר הַיּוֹם הֵם מְתַעֲוֵרִים ע"י הָאֲתַעֲרוּתָא דְשִׂאָגָה דְלִמְעָלָה שֶׁהוּא מִתּוֹף הַרְגָּשָׁת הָאוֹר. וְכֵן הֵם מְתַעֲוֵרִים בְּסִפּוֹר דְחֻבָּה אֲשֶׁה לְבַעֲלָה [כִּנְס"י וְהַש"י כּמ"ש בַּשֵּׁ"ש] וְתִינּוֹקַת שֶׁל בֵּית רַבָּן יוֹנָקִים מְשֻׁדִּי פְּלָל הַכִּנְס"י ע"י שְׂמֻתַעֲוֵרִים לִינּוֹק.

וּכְהַרְגָּשָׁה לְמַטָּה בְּפִשְׁטוֹת הַמַּעֲשֵׂה אַבְל רַק בְּמִין הָאֲדָם וּבְרֵאשׁוֹנוֹת אֵין בְּנ"א מְתַעֲוֵרִים שְׂמֻתּוֹף תְּנַקֵּף הַחוּשָׁף א"א לְהַרְגָּשָׁה לְהִיּוֹת מִפְּחַס הָאֲדָם שְׂבֵאִישׁ רַק מִפְּחַס הַחוּמָר: [כּד] מְשֻׁמֵר א' בְּלִילָה חֶמּוֹר נוֹעֵר.

שְׁנִיעוֹר עֲדִיין לְפִי שֶׁהוּא זְמַן שֶׁהוֹלְכִין לְשַׁכַּב רֹב בְּנ"א [דל"ל דְּמָה דְאִיכָא דְהוֹלְכִים לְשַׁכַּב יוֹעִיל פְּדִלְדִינן אִיכָא דְגָנוּ דַּא"כ פֶּל הַלִּילָה נְמִי עֵי' בְּרִש"י וְתוֹס' ט' א' ד"ה וּבְלִבְד דִּישׁ שֶׁהוֹלְכִים אֲז תַּחֲזִילַתְשָׁכִיבָה] עֵי' בְּתַר"י בְּמִשְׁנָה דְרִישׁ בְּרִכּוֹת [אַלִּיכָא דַר"א וְה"ה לְדִינן] וּלְכָף נִיעוֹר עַם בְּעָלֵי עֲדִיין בְּסוּף מְשֻׁמֵר א' אַבְל לְהַלָּאָה קָשׁוֹר עַל אַבּוּסוֹ.

מִשָּׂא"כ פְּלָב אֵין בְּעָלֵי קוּשְׁרוֹ בְּאַבּוּס [רְמֵז אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עַר צְעָקָה בְּתַפְלָה עֲבוּדָה שְׁבִלְב] וּבְתַחֲזִילַת (לל"ק) מְשֻׁמֵר ג' שׁוֹב נְעוּרִים א"כ אֵין זְמַן שִׁינָה רַק מְשֻׁמֵר אַחַד הֵינּוּ ד' שְׁעוֹת וּלְלִישְׁנָא ב' דְּבְסוּף מְשֻׁמֵר ג' נְעוּרִים זְמַן שִׁינָה ח' שְׁעוֹת וְזֶהוּ כַד רַמְב"מ בַּה' דִּיעוֹת דְּפֶסֶק פְּלִישְׁנָא בְּתַרָּא פְּדַרְכּוֹ וְע' בְּתוֹס' עִירוּבִין ס"ה א' ד"ה אֶלָּא.

י"ל לִילִי תְּקוּפַת תְּמוּזָה הֵם ח' שְׁעוֹת בַּא"י וְעֵי' שִׁינָה תְּעַנִּית ל"א א' דַּמְט"ו בְּאַב לְהוֹסִיף וְהֵינּוּ מְחֲצֵי תְּקוּפַת תְּמוּזָה דְּמְחֲצֵי וּלְמַעֲלָה מִתְחִיל לְהַתְּגַדֵּל הַלִּילָה. וְגַם לְפִי שֶׁהַחֲצֵי לְעוֹלָם פְּסִיּוֹם וְעַד הַחֲצֵי כְּהַתְּחִלָּה לְפִי שְׁרֹבּוֹ פְּכוּלוֹ בְּכ"מ וּכּמ"ש בּמִק"א טַעַם תְּפִלַּת הַשַּׁחַר עַד חֲצוֹת מְשׁוּם דְּמְשֻׁמֵרָא וּפְלָגָא כּו' וְע' סוּפָה כ"ו ב' וְהָאֲר"י ז"ל כ' דְּשִׁיתִין נְשָׁמִי ו' שְׁעוֹת ע' בְּמִקְדָּשׁ מְלָךְ וְיִגְשׁ ר"ז א' וְעַמ"ש בַּח"י: [כּה] מְשֻׁמֵר ב' פְּלָבִים צוֹעֲקִים.

כְּשֶׁהִכֵּל יְשִׁינִים דְּבַמְשֹׁמֵר א' יֵשׁ בַּנ"א נִיעוּרִים וְאֵין מְנִיחִים אוֹתוֹ. וְכֵן תְּפִלָּה טוֹב בְּמָקוֹם שְׂאֵין בַּנ"א פִּי הֵם מְבַלְבְּלִים אוֹתוֹ בְּפִנְיֹת וּמְחַשְׁבֵּת חוּץ וּשְׂאֵר מְחַשְׁבוֹת זְרוֹת בָּא ע"י וְכַמ"ש בַּדְּגַמ"א כ"פ ע"פ וְכָל אָדָם לֹא יֵהִי וְגו' בְּבוֹאוֹ לְכַפֵּר בְּקוֹדֶשׁ.

וּתְפִלָּה בְּצַבּוֹר כְּשֶׁגַּם הַצַּבּוֹר מְתַפְלְלִין אֵין דַּעְתָּן עָלָיו וְכֵן הוּא עֲלֵיהֶם. [וְגַם בַּתּוֹרָה א' (פְּסוּחִים קיב).

(לֹא תִשָּׁנָה בְּגִבְהָה שֶׁל עִיר אַע"פ שְׂאֵמְרוּ (נְדָרִים פֵּא.) הַזְהָרוּ בַּחֲבוּרָה וְכֵן בַּכ"מ. הֵינּוּ כְּשֶׁלּוֹמֵד עִמָּהֶם אָבֵל לֹא בְּמָקוֹם בַּנ"א שְׂאֵין לוֹמְדִין עִמּוֹ]. וְאַפְּי' שְׂיֵשׁ בַּנ"א צָרִיף לְצִיּוּר בְּמְחַשְׁבֵּתוֹ כְּאֵלוֹ אֵין אִישׁ בְּעוֹלָם וְכַמ"ש בַּדְּגַמ"א שֵׁם.

וּלְיִשְׁנָא דְאַמְצָעִית דְאַמְצָעִיתָא לְפִי שְׂאֵז תּוֹקֵף הַשְׁיָנָה פִּי בְּסוּף א' מִתְחִילִין וּבַתְּחִלָּת ג' נִיעוּרִין. וְאַפְּי' יִצְעָקוּ לֹא יִנְעָרוּ וְכֵן צָרִיף לְהִיּוֹת הַשְׁיָנָה בְּלִבּוֹ מְפֵל עֲנִינֵי עוּה"ז שְׂאֵפְי' ע"י הַצְעָקָה בַּתְּפִלָּה בְּרֵף עֲלֵינוּ הַשְׁנָה וְכִינְצָא לֹא יִנְעָרוּ רַק יִכְנִין הַכֵּל צְוֹרֵף גְּבוּהָ פִּידוּעַ וְכָל עֲנִינֵי עוּה"ז יֵהִיוּ בְּטִילִים אֲצֵלוֹ דְכִינְשׁוֹן דְּמִי: [כּו] מְשֹׁמֵר ג' תֵּינוּק יוֹנֵק וְאִשָּׁה מְסַפֶּרֶת.

שְׁנֵיהֶם יַחַד זֶהוּ רַק בְּמְשֹׁמֵר ג' שְׂיֵהִיוּ פּוֹלֵם נְעוּרִים בְּזִמְן א'. וְכֵן בְּנִמְשָׁל יִנִּיקַת תֵּינוּק מְשִׁדֵי אִמּוֹ הַתּוֹרָה כְּאִשְׁרָא אִשָּׁה מְסַפֶּרֶת וְיֵהִי גַם הָאָב [הַקַּב"ה כַּמ"ש בַּר"פ כ"מ] מְשַׁתְּעֵשֶׁע בִּינִיקַת הַתֵּינוּק זֶהוּ רַק בְּמְשֹׁמֵר ג' שְׂכַבֵּר שְׁלֵם בְּמַעֲשִׂים וּבַעֲבוּדָה שְׂכַלֵּב.

וְהִנֵּה בְּמַעֲשֵׂה הַקִּדִּים תֵּינוּק יוֹנֵק שֶׁהוּא הַמְעוֹרֵר קוֹדֵם לָאֵם וְהִיא מְעוֹרֶרֶת לְבַעַל. אָבֵל לְהֵלֵן בְּשִׁמְיָעָה לְאַחֲרִים לְמֵאן דְּגִנֵּי כו' אָמַר לְהִיפּוֹף אִשָּׁה מְסַפֶּרֶת שְׂקוֹלָם נְשָׁמַע וְשׁוֹמַע קוֹדֵם וְאַח"כּ כְּשֶׁמְטָה אֲזַנּוֹ שְׁמַע קוֹל תֵּינוּק יוֹנֵק.

וְהַנְּמָשָׁל יִנִּיקַת תֵּינוּקָתָא שֶׁל בֵּית רַבִּין מְשִׁדֵי אִמָּם [כַּנְס"י כַּמ"ש בַּר"פ כ"מ] רְאִישֵי הַדּוֹר וְהֵם אֲזַ מְסַפְרִים כְּבוֹד אֵל וּשְׂכִינָה מְדַבְּרַת מִתּוֹף גְּרוּנָם [וְזֶהוּ בְּמְשֹׁמֵר ג' שֶׁל גְּלוּת הַדּוּמָה לְלִילָה] בְּאַמַּת תֵּינוּק יוֹנֵק קוֹדֵם.

רַק לְהַרְגֵּשׁת עֵין בַּנ"א אִשָּׁה מְסַפֶּרֶת קוֹדֵם. וְכַמ"ש בַּס' תּוֹלְדוֹת י"י ע"פ גְּמַר חֶסֶד פִּי פֶסוּ אִמּוֹנִים בְּשֵׁם ר"ל פִּיִּסְטִינֵר דְּהֵאֵי קְרֵא מְרִישֵׁי לְסִיפֵי וּמְסִיפֵי לְרִישָׁא מְדָרֵשׁ. וְכַמ"ש (עֲרֵכִין יז.) פְּרָנָס לְפִי הַדּוֹר דּוֹר לְפִי פְּרָנָס.

וְהֵי קָדִים כַּנ"ל: [כז] צָרִיף בַּתְּחִילַת יוֹם וְכֵן בַּתְּחִילַת לֵילָה לְהַתְּפַלֵּל עַל הַגְּלוּת [שְׂעֵבּוּד כו' וּשְׂאוּר שְׂבַעֲיָסָה שְׂקוֹלִים וְהַכֵּל א'] וְעִי' בַּמַּג"א ר"ס א' בְּשֵׁם שְׂל"ה. לְפִי שְׂאֵז הַקַּב"ה שׁוֹאֵג כו' [וְכַדִּילֵיף בְּהֵרָא"ש עַל סוּף פֵּל מְשֹׁמֵר מְזֵה] כְּדַמְשָׁמַע מְלִשׁוֹן הַגַּמ' סִימָנָא לַמ"ל אוּרְתָא סִימָנָא לַמ"ל יִמָּא הוּא דְקָשָׁה הָא מְצִינוּ בְּיוֹמָא (כח).

(שְׂטַעוּ בְּמֵאוֹר הַלְבָנָה שֶׁהוּא אוֹר הַיּוֹם וְכֵן מְצִינוּ לְהֵלֵן (כז ב') בְּיוֹם הַמְעוֹנָן הַתְּפִלְלוּ שֶׁל שְׂבַת בַּע"ש וְא"כ שְׂפִיר צָרִיף סִימָנָא כְּשֶׁאֵינוּ נִיפְר. וְע"כ דְּהֵף סִימָן פִּי סִימָן עַל אֲמִירוֹת הַשְּׂאָגָה וְע"ז אָמַר דְּלִילָה יִמָּא הוּא וְא"כ אֵין צָרִיף סִימָן טְפִי [נִיפְר לְמַטָּה כַּמְשַׁנַּת"ל אוֹת כג] פִּי וְדֵאֵי בַּתְּחִילַת הַזִּמְן דְּלִילָה וְדִיּוֹם שֶׁהוּא חֲלִיפּוֹת זִמְן דַּעוּה"ז אֲזַ שׁוֹאֵג עַל הַחוּרְבָן שְׂכַבֵּר מִתְחִיל עוֹד זִמְן בַּפ"ע מְהַזְמִנֵי הָעוֹלָם וְעַדִּין בֶּן דּוֹד לֹא בָּא.

וְזֶה שֶׁאֵין נִמְיָ לְהֵלֵן לְמֵאֵי נ"מ לְמִיקְרֵי ק"ש דְּקָשָׁה לְמ"ל לְמֵאֵי נ"מ כּו' וְכִי לְעֵיל קֶאֱמֵר
נ"מ וְהוּל"ל רַק סִימָנָא לְמֵאֵן דְּגַנְיָ בְּבֵית אָפֶל. ע"כ לְזֶה אֵין צְרִיךְ סִימָן רַק הַסִּימָן הוּא
שְׁנִיפְרָ לְמִטָּה אֵיזָה שְׁנִינּוּי אֵז וְזֶה לְאוֹת עַל הַשְּׂאָגָה.

אָבֵל אַח"כ לְמֵאֵן דְּגַנְיָ קָשָׁה לְמֵאֵי נ"מ הַנּוֹצֵרָה לּוֹמֵר לְמִיקְרֵי ק"ש. וְה"ה דְּשֵׁם הַנָּה מְצִי
לְמִימֵר לְיוֹם הַמְעֻנָּן אוֹ זְרִיחַת אוֹר הַלְבָנָה כְּנ"ל אֶלָּא דְמֵאֵי דְשִׁכִּיחַ טְפִי נְקִיט: [כח] מֵאֵן
דְּגַנְיָ בְּבֵית אָפֶל.

פִּי כַמ"ש בַּפ' חֶלֶק (צב.) הֵנּוּ קָבֵל וְקִינִים כְּדִתְנֵן בֵּית אָפֶל כּו'.

וְהֵינּוּ שְׂאֵין מֵאֵיר בּוֹ שׁוּם אוֹר אֱלֹהוֹת וְלֹא יָדַע זְמַן קְבֻלַּת עוֹלָם מ"ש אֵימְתִי כִּינּוֹן דְּשִׁמְעַ
תִּינּוֹק כּו' יִצְטָרֵף עֲצָמוֹ בְּהִדִּי צְבוּרָא וּבְהִדִּי רֵאשִׁי הַעֲדָה וּבְהִדִּי יְהוּ גַם הוּא יוֹכֵל לְקַבֵּל
כִּידוּעַ פְּאָשֵׁר נְכָלֵל נִפְשׁוֹ בְּנִשְׁמַת גְּדוּלֵי הַדּוֹר הֵם מְעַלִּים אוֹתוֹ.

וְדִנְקָא כְּשִׂאֵין יְכוֹל לְצִאֵת מִן הַבֵּית אָפֶל דְלֹא עֲדִיף הָאֵי סִימָנָא מִחֻזְקָה דְהֵיכָא דְאֵיפָא
לְבוּרֵי מְבַרְרֵינוּ וְיִצְאָ לְחוּץ לְרֵאוֹת. וְלִכֵּן לֹא נִקְטַט טְפִי סוּמָא.

דְּעֲדִינּוּ צ"ל דְּגַנְיָ בְּבֵית סְגוּרָא שֶׁאֵי לְצִאֵת לְשֶׁאֵל מִבְּנֵי א"א] אֵף כְּשִׂאֵין יְכוֹל כָּלֵל אַחֵר כָּל
הַשְּׂתַדְלוֹת לְהַגִּיעַ לְבָבוֹ לְמִקוֹם הָאוֹר אֵז יִצְטָרֵף בְּשִׁמְעֵי קוֹל תִּינּוֹק וְאִשָּׁה מִשֶּׁאֵ"כ בְּיְכוֹל
לְצִאֵת כַּמ"ש בְּשִׁמְעֵי דְחַבּוּרָה שְׁנִחְלָה א' אוֹ שְׁמַת ע"ש: [כט] מִתְחַלָּה הוּא חֲנוּרָב
הַבֵּית [הַפְּנִימִי].

בֵּית דִּירָה וְבוֹ דִּי רַק חֲנוּרָבָה שְׁחָרְבַת מֵאֵין דְּרִים] וְאַח"כ שְׁרִיפַת הַהֵיכָל [הַחִיצוֹן. וְחֲנוּרָבָנוּ
הֵינּוּ שְׁרִיפָה] וְאַח"כ גְּלוּת יִשְׂרָאֵל.

וְכֵן הַחוּטָא מִתְחַלָּה בְּלֵב שְׁחָרְבַת מִיר"ש וְאַח"כ בְּמוֹחַ [שְׁשֵׁם אֵינוּ מְדוּרָה קְבוּעַ. כִּי בֵּית זוֹ
אִשָּׁה שְׁהִיא הַלֵּב.

וְהוּא נִשְׁרָף לְגַמְרֵי שְׂאֵינּוּ מִקוֹם מְכִיל אֵף לְפָרְקִים מִחֻשְׁבַּת ש"ש שְׂאוּלֵי יְבוּא הַרְהוּר
תְּשׁוּבָה לְלֵב] וְאַח"כ כָּל אֵיבָרֵי הַמְעֻשָׁה גּוֹלִים לְמִקוֹם הַטּוֹמָאָה. וּבִתְשׁוּבָה לְהִיפּוֹד כַּמ"ש
בְּזוֹהַר (ח"א קלד א) מִתְחַלָּה בּוֹנָה יְרוּשָׁלַיִם וְהַדָּר נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס [וּבִירוּשׁ' דַּמַּע"ש
(פ"ה ה"ב) דְּבִנְיָן הַבֵּית ע"י מַלְכֵי אוֹ"ה] דְּמִתְחַלָּה תְּקוּן הַמְדוּת וְהַלֵּב וְאַח"כ לְמַעֲשִׂים.

וְנִרְאָה דְהֵיכָל קוֹדֵם בְּבִנְיָן לְבֵית וְכֵן מִתְחַלָּה הַמוֹחַ כַּמ"ש הַרְמַב"מ רפ"ב מִיסָה"ת וְכִיִּצַּד
הַדְרָךְ כּו': [ל] אֵף מְעֻשָׁה שְׂאֵינָה הַגּוֹנָה בְּעֵצָם כָּל שְׁהִיא הַגּוֹנָה כְּפִי מִחֻשְׁבַּת הָאָדָם וְהִיא
מְעֻשָׁה מְצוּהָ רַק שְׁהִי לוֹ לְעֻשׂוֹתָה עֲצָה"ט אֵין לָנוּ לְמִנּוּעַ מִמֶּנּוּ עֲשִׂיטָה כְּדַמְשַׁמַּע
מֵאֵלֵיהוּ שְׁהִמְתִּין עַד שְׁסִיִּים תְּפִלְתוֹ וְלֹא מְנַעוּ תְּקִיפָה.

וְאוּלַי י"ל דְלֹא הִי שֵׁם מִקוֹם פְּנוּי לְהַתְּפַלֵּל עוֹד. וְהִי"ל לְהַתְּפַלֵּל בְּדְרָךְ ר"ל קוֹדֵם שְׁנִכְנָסַת
לְחֲנוּרָבָה.

וְאֵינוּ בְּמַשְׁמַע. אֶלָּא גַם שְׁהִי יְכוֹל לְצִאֵת לְהַתְּפַלֵּל לֹא מְנַעוּ מֵהַתְּפַלֵּל בְּחֲנוּרָבָה.

וְאוּלַי לְבַל יִתְבַלְבַּל בְּתְפִלְתוֹ עִי"ז כִּינּוֹן שְׁכָבֵר הִי מוֹכֵן לְהַתְּפַלֵּל לֹא רְצָה לְמוֹנְעוֹ אֵף
שְׂאֵינוּ רְאוּי עַפ"י דִּין לְעֻשׂוֹת פֶּן לְכַתְּחִילָה]: [לא] אֵין לְהַתְּפַלֵּל בְּמִקוֹם שְׂאֵפְשֵׁר
לְהַתְּבַלְבַּל בְּאִמְצַע אֶלָּא תְּפִלָּה קֶצֶרָה שְׁלֵא יִתְבַלְבַּל בָּהּ.

כי טוב מעט בכונה מהרבות בלא כונה. וכן בכל ענין וזמן פשטין יכול לכוון פל התפלה ועוברי דרכים דרך המלך של עולם חלל שמאלי שבלב יפסיקוהו מעבודתו ותפלל תפלה קצרה עכ"פ בכונה: [לב] אין נכנסים לחורבה פה מקום פנוי ממושב בנ"א האמיתים ומקום מצוה רק כל מחשבת הרשות.

מפני החשד שיחשוד לעצמו שמה יש איזה תאנה בדבר. ומפני המזיקין דכל מקום הפנוי מקדושה יש מקום למזיקין וכח היצר להתגבר.

ומפני המפולת דסתם חורבה רעועה שא"ל קיום כמ"ש שקר אין לו רגלים. ואפי' לצורך עבודה [להתפלל] אין ליפנס אם יכול [להתפלל] בדבר הוא דרך המלך פילון מפולש לעבודת ה' ואע"פ שדרך המלך הוא מלא מעוברי דרכים והם המפסיקין להולך בדרך ה' מוטב לעבוד שם עבודה קצרה כפי היכולת מליפנס לחורבה ומחשבת חוי' לצורך עבודה.

אם לא בחורבא חדתי מחודשת מאתו ובתרי שאינו יחידי בעבודתי על דרך הזה. וכשרי שכל פונתם לעבודת ה' ודלא קאי בדברא שהוא מקומן של פת היצה"ר: [לג] אע"ג דנרזים אין מקדימין טפי מצפרא כמ"ש פ"ק דפסחים (ד).

(זהו מצד הנריות למצנה לבד אבל בדבר מצוה הנחוצה לשעתה צא ולמד מפועל בעסקי העולם בדבר הנחוי. ולכך ס"ד בברכות ב' ב' דלמלאכת בהמ"ק הוי מחשכי ומקדמי גם בליה ע"ש.

וי"ל גם למאי דדייק מקראי דלא חשכי וקדמי היינו מפני שהי' להם הלילה למשמר וג"כ לא היו פנויים לכך אא"ל דמחשכי ומקדמי אבל בלא"ה נדאי למצוה נחוצה דעבדינו פן פנ"ל: [לד] פל הלילה איברי לשנתא לחד מ"ד בעירובין ס"ה א' וע"ש בתוס' דהיינו לילי תקופת תמוז ועי' תענית ל"א א' דמט"ו באב צריף להוסיף והיינו מחצי תקופת תמוז וכמ"ש במק"א דלעולם ההתחלה נמשך עד החצי דאח"כ רובו פכולו וכאלו פולו עבר והלילות מתחילין להתגדל וע' במשנה ריש ברכות דזמן ההתחלה לישן עד סוף האשמורה הראשונה ואף ר"ג וחקמים מודים לזה כמ"ש בתר"י [וצ"ע אמאי לא פה דפליגי אף אמן התחלת שכיבה דאיכא אינשי שהולכים לשכב בהאי שעתא דהא קיי"ל דאומר השכיבנו ע"ל ט' א' ברש"י ותוס' ד"ה בלבד.

וע"ש בגמ' ב' ב' בזה מחלוקת בהתחלה וע"ש בתוד"ה ואי: [לה] לא יכנס לחורבא דשכיחים מזיקין [וע"ש בגמ' עוד ב' טעמים ע"ש הנ"מ בהם]. ועי' ב"ק כ"א א' וברש"י ע"ש.

כי בית הוא מקום שמחזיק בו איזה דבר וכאשר חרב מאין יושב מבנ"א ולא מחפיציו [וכדאי' בב"ק שם דגם במחזיק בו תבנא וציבי סגי] א"כ הוא מקום הפכי ומזיק לישוב בנ"א ולפיכך א' שם בב"ק דמקלקל ג"כ הבנין שהבנין מצרכי בנ"א ומאחר שזה היפוך הישוב הוא ג"כ הפכי ומזיק לבנין שהוא מפלל הישוב: [לו] לא יכנס בבהכנ"ס יחידי בבהכ"נ שלקהם שהיו עומדים בשדה ומסופנים ממזיקים ולפיכך צריכים להמתין א' על חבירו [תו' שם ב' א' ד"ה מקבר].

ובהמתנה סגי כמש"ש מ"ג ב' דלב' אין מזיק וכ"א שם ג' ב' דבתרי ליפא ולקף פשישארא
א' די כמש"ש ה' סע"ב ב' שנקנסו כו' וע"ש ו' א' תוס' ד"ה המתפלל ויעו"ש שסיימו
ולקף בליקה כו' משמע דבליקה גם בבהכנסו דילן שבעיר יש לחוש וכ"מ ממ"ש בד"ה
מברך הנ"ל אבל כו' אלא בליקה.

אבל צ"ע דהא יראו עינינו נתקן רק בליקה ומלשון ודוקא כו' משמע דבהכ"נ דילן א"צ
לומר יראו עינינו וצ"ע. וב"ר"ף אהא דב' שנקנסו כו' משמע גם בזמנם דוקא בליקה
ויל"פ ד' התוס' ד"ה המתפלל הנ"ל קאי בזמנם.

ולפ"ז יש להגיה בתוס' ד"ה מברך הנ"ל דצ"ל אחר תי' המזיקים "בליקה" ותיבת אלא
בליקה ט"ס ודחוק. ועבא"ח סי' צ' סט"ו יל"ע ונראה דס"ל דיתפלל שניף גם בעיר
כמ"ש בתר"י וגם זה דוקא בליקה אף על הי"א שפרמ"א נרשם תר"י מבואר דלתר"י
ה"ה ביום וכ"כ בב"י להתר"י אף ל"י מנ"ל.

ויל"ת תר"י קאי ע"ד הרי"ף דמזיקי בליקה. וע' בטור מ"ש וי"א דאף בשלנו כו' לכאורה
הך י"א ד' תר"י וכמ"ש.

אף ממ"ש בדיעה ראשונה בשדות אף ביום נראה דזהו דעת תר"י והי"א הוא ד' הרי"ף
וס"ל דקאי אשלנו וכ"מ בב"י ע"ש אבל צ"ע דהא הרי"ף אין מחלק וגם בשדה דוקא
בליקה. ולכן נראה טפי דהי"א דעת תוס' פנראה מדבריהם שלפנינו ולפ"ז בבהכ"נ שלנו
בליקה אם יש חשש מזיקין תליא בפלוגתא.

ובשלהם משמע אף ביום יש חשש וצ"ע דהא יראו עינינו תקנו רק בליקה. ועבטוש"ע
סי' רל"ו טעם אחר דהוא במקום תפלת ערבית דגם פשפולם ביחד יראים [או דמקומן
שאני כמש"ל ג' ב'.

או משום חיות ולסטים עי' בירוש' ריש פרקין וע' פסחים ב' א' ובתוס' יומא כ"א א'
אף ד' תוס' שכ' טעם להמתין צ"ע גם בש"ע סי' צ' שכ' משום בלבול ולא זכר מזיקין
צ"ע קצת. אמנם באמת לא מציינו איסור לכנס יחידי בבית שבשדה ביום או שבעיר
בליקה [רק לישן יחידי] וכן ממ"ש ג' ב' בחורבא בדברא משמע דוקא חורבא ובהכ"נ
אינו חורבא כמש"ל דגם בי תבנא וציבי סגי [רק בשדה בליקה י"ל חשש כמ"ש פסחים
ב' א' ע"ש בתוס'] ועי' א"ח סי' ג' סי"א בהג"ה גם לענין בהכ"ס חלוק בין בשדה לבעיר.

ויל"ג גם בהכ"ס לא מקרי חורבא דהוא לתשמיש אדם ויל"ל שאני בהכ"ס דשכיחי מזיקין
כמ"ש שילהי ברכות. אף י"ל גם בהכ"נ כמ"ש ב"ק ס' ב' דמה"מ מפקיד פליו: [לז] אשה
בדברא לא שכיחא.

שדה הוא התפשטות לאורך ורוחב כמו ששמעתי ע"פ ועתדה בשדה לה ושמ לא שכיח
תאות גופניות לחוש ולחשוד עצמו בכף: [לח] למד לשונה לומר איני יודע שמה תתבדה
ותאחז (ברכות ד' א') ור"ל אף בדברים הברורים במחשבה כשפאים לגלוי שהוא הלשון
המוציא לפועל מה שבכח בלב יהיו תלויים בספק פי האדם עלול הטעויות ולקף צריף
שכל גלוי מעשיו יהיו דברים מבותרים לכל ולא מה שמבותר רק לו במחשבתו אבל
במחשבתו יכול לחשוב אף דברים המבותרים רק לו ובכגון זה לבא לפומא לא גליא:
[לט] פעמים נדמה לאדם שיש לו סיעתא דשמיא לדבר שהוא עושה אל יסמוך ע"ז לאמר

שְׁדָבָר טוֹב הוּא דְלוּלִי כֵן לֹא הָיָה הַקַּב"ה עוֹזְרוֹ שְׁרַק לְבֹא לְטַהַר מְסִיעֵינּוּ אוֹתוֹ אֲבָל בְּבֹא לְטַמֵּא א' רַק פּוֹתַחִין לוֹ וְלֹא מְסִיעֵינּוּ.

דמ"מ פְּעָמִים יֵשׁ דְלִנְיָסִיּוֹן סִייעוּהוּ וְכִיּוֹצֵא וּכמ"ש בְּמִיכָה שֶׁא' עֲתָה יִדְעָתִי כִּי יֵיטִיב ה' [וְשֵׁם זֶה בַּהוִי"ה שֶׁהוּא קוֹדֵשׁ כְּדָא' בְּשָׁבוּעוֹת (לֵה ב)] לִי כִּי הִי' לִי הַלְלוּי לְכַהֵן הַרִי חֲשֵׁב שֶׁהִי' לוֹ סִייעָתָא דְשְׁמִיָּא וְעִזְרָא אֱלֹהֵינִי לְהַזְמִין לוֹ הַלְלוּי לְכַהֵן וּלְהַטִּיב לוֹ.

[אָמְנָם רז"ל א' בַּתְּדַב"א (סא"ר פ' כו) כִּי מִיכָה פָּרַר בְּאַנְכֵי וּבַמִּק"א בְּיִצְרָחֵי שֶׁהוּא כְּפִירָה בְּשׁוֹרֵשׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי וְעַש"ב. וְרַקבְּכָאֵלֶּה גִּמְצָא זֶה מִי שֶׁהוּא ח"ו שׁוֹרֵשׁ פּוֹרָה כו'.

אֲבָל אִטּוּ אָנּוּן מִי יִדְעִינּוּ מֵהִיכִי קָאֲתִינּוּ כו' (כמ"ש קִידוּשֵׁין עֵא): וְהַעֲצָה לְזֶה תְּפִלָּה וּמַחְנוּנִים לְרַחֲמֵי שְׁמַיִם הַמוֹעִילִים לְהַפִּיף גַּם הַשׁוֹרֵשׁ כמ"ש בַּמִּק"א ע"פ לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי וְגו' דְבְרִיאָה בְּכָל מְקוֹם הַיְיָנוּ יֵשׁ מֵאִין כְּנֹדָע] וְע"ל אוֹת ס"ד: [מ] עֵיקַר הַתְּשׁוּבָה הוּא עַד שְׁיֵאִיר ה' עֵינָיו שְׁיֵהִיו זְדוֹנוֹת כְּזִכּוֹת ר"ל שְׁיִפִּיר וְיִבִּין שְׁכָל מֵה שְׁחָטָא הִי' ג' בְּרִצּוֹן הַשְּׁ"י כַּמְשׁוֹ"ל (בְּרִכּוֹת לֹא סע"ב) ג' פְּסוּקִים כו' וְאַתָּה הַסַּבּוֹת אֵת לְבָבְךָ וְאַשְׁרֵה הַרְעוּתִי כו' וְכַטְעַם יִדְעָה וּבַחֲרִיָּה שְׁבִיָּאֵר הָאֲרִיז"ל בְּסוּף ס' אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקָל כְּסָף שְׁשִׁנְיָהֶם אָמַת כ"א בְּמְקוֹם בַּפ"ע בְּמְקוֹם הַבְּחִירָה שֶׁם אֵין מְקוֹם לִידְעָה וּבְמְקוֹם הַיִּדְעָה שֶׁם בְּאָמַת אֵין מְקוֹם לְבַחֲרִיָּה וְכַשְׁמֶשֶׁיג לְאוֹר זֶה הַעֲצוּם אֲזִי שְׁכּוֹל כָּל זְדוֹנוֹתָיו בְּלִתֵּי יוֹצֵאִים מֵעֲנֻמָּה יִדְעֵת הַשְּׁ"י וְהוּא וְדַעְתּוֹ וְרִצּוֹנוֹ הַכֹּל א'.

וּמֵאַחַר שֶׁהַשְּׁ"י רָצָה כֵן הָרִי הַכֹּל זְכִיּוֹת וְזוֹכָה לְכַפֵּרָה גְּמוּרָה שְׁבִיּוּה"כ שְׁזָה סוּד הַשְּׁעִיר לְעֲזָאזֵל שְׁאֵלוֹ עֲשׂוּהוּ הָאֲדָם עֲצֻמוֹ הִי עוֹבֵד ע"ז גְּמוּרָה וְהוּא לֹא יֵהִי שֶׁהוּא יְסוּד כָּל הַמַּצּוֹת ל"ת וְכָל הָעֲבִירוֹת וְהַהֲסָרוֹת מְרִצּוֹן הַשְּׁ"י.

רַק שֶׁהַשְּׁעִיר הוּא ע"י רִצּוֹן הַשְּׁ"י שֶׁהוּא מְצַנֵּה לְשַׁלְּחוֹ לוֹ בַּעֲשֵׂה עוֹד מְצוּהָ וְלֹא עֲבִירָה. וְכִּי פִּירְשׁוּהוּ רז"ל (פְּרָדֵר"א פ' מו) וְעִי' בְּרַמְבַּ"ן פ' אַחֲרֵי שְׁאֲנוּ נוֹתְנִים חֶלֶק לְעֲזָאזֵל שֶׁהוּא הֶרַע מִצַּד מֵה שֶׁהַשְּׁ"י צָנָה לְתַת לוֹ וּנְמַצָּא הָעֲבִירָה מְצוּהָ: [מא] אֲנִכִי קוֹדֵם לְלֹא יֵהִי לָךְ כִּי ע"י הַהֲתַבּוֹנָנוֹת הַגְּמוּרָה בְּאַנְכֵי מִצַּד אֲמוּנָה הַבְּרוּרָה בְּהַשְּׁ"י שֶׁהוּא מְצוּי הוּא נִיצוֹל מִלֹּא יֵהִי וְנִשְׁמָר מִכָּל מִינֵי הַסָּרוֹת וּנְזַקִּין כִּי אִז"ל (מִד"ת וְיִצְא) עֲשֵׂה מְצוּהָ א' מוֹסְרִין לוֹ מִלֵּאָף א' לְשִׁמְרוֹ.

וְהִנֵּה מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה כָּל הַמַּצּוֹת קִבְּלוּ ע"י שְׁלִיחַ גְּמָסֵר מִלֵּאָף וְאַנְכֵי וְלֹא יֵהִי שְׁמַעוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה לְכֹהֵן בְּשִׁכְרָא אֲנִכֵי הַקַּב"ה בְּעֲצֻמוֹ שׁוֹמְרוֹ. וּבְמְקוֹם אַחַר אָמְרוּ כִּי מְמַצְנֵה נִבְרָא מִלֵּאָף וּבְמַצּוֹת אֲנִכֵי נִבְרָא כְּבִיכּוֹל הַתְּגַלּוֹת הַשְּׁגָחַת הַקַּב"ה בְּעֲצֻמוֹ בְּמוֹחוֹ וְדַעְתּוֹ שֶׁל זֶה בְּרִיאָה מִמֶּשׁ יֵשׁ מֵאִין בְּמוֹחַ וְלֵב אִטּוּם לְהִיּוֹת מְצוּי אֲצֵלוֹ תְּמִיד ע"י אֲתַעְרוּתָא כְּחֻדָּה שֶׁל מַחַט מִתְּתָא נִפְתַּח אַח"כ כְּפִתְחוֹ שֶׁל אוֹלָם: [מב] בְּתַפְּיָלָה הוּא הָעֵיקַר הַחֲשֵׁק וְהַרְצוֹן לְהַתְּפַלֵּל וְלְהַתְּחַנֵּן וּכמ"ש אֵל תַּעַשׂ תְּפִלָּתְךָ קִבַּע אֶלָּא רַחֲמִים כו' שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ מֵאַמְרָם שִׁילֵהִי מְנַחֵת בְּקִרְבָּנוֹת [שֶׁהַתְּפִלָּה דְּנוֹגְמָתָן] שְׁלֹא תֵאֵמַר אֲעֲשֵׂה רִצּוֹנוֹ כו' ת"ל רִצּוֹנְכֶם תִּזְבַּחוּהוּ דר"ל כִּי אֵין הַקְּרִבָּן מְצוּהָ וּכמ"ש וְלֹא צְוִיתִים גו' ע"ד עוֹלָה וְזִבְחָה וְכֵן בַּכ"מ.

וְעִי' בַּמ"נ בְּטַעַם הַקְּרִבָּנוֹת. וְנוֹדָע מ"ש מֵהַר"מ אֶלְשֶׁקֶר ס' קי"ז דכ"ה בַּמִּד' וְכ' מְשָׁל כו' ע"ש דְּעֲנִין הַקְּרִבָּנוֹת הוּא שְׁמַקְבֵּל הַתְּקַרְבוֹת נִהְיָה מְמַנּוּ וְכָל הַע"ז אוֹתוֹ פָּח נִהְיָה וּמִתְּגַבֵּר ע"י אוֹתוֹ קְרִבָּן כְּמוֹ אֲדָם ע"י מֵאֲכָל וּמִתּוֹף שְׁיָדְעוּ בַּע"ז כֵּן הִי' חֲשֵׁקָם וְכּוֹסְפָם שְׁיִוְכְלוּ

להנות כביכול להש"י וע"ז נאמר למעשה ידך תכסוף כמשאז"ל (מד"ת תצוה ב) והש"י הרשם בך שיכולו לעשות פן שיהיו פמהנים אותו.

רק מי שצריך לכה באמת הוא נהנה בכה אבל הש"י אין צריך לכה ולא תאמר אעשה רצונו כו' כבכל המצות רק לרצונכם כפי הרצון והחשק שלכם פה הוא הקרבן. רק דמזה הוא ההנאה להש"י מהרצון והחשק שלהם להנותו וכן התפלה במקום הקרבנות שאין רצון הש"י מבנ"א שיתפללו לפניו וישנוהו רק הרצון שלהם להתפלל זהו רצונו ית' והבן זה: [מג] פעמים יש אדם עומד בניסיון גדול כ"כ עד שא"א לו שלא יחטא כד"ש (ברכות לב).

(מה יעשה הבן כו' ויזה הוא נחשב אנוס גמור דרחמנא פטרי'. וגם בהסתת היצר בתוך עצום שא"א לנצחו שיניף אנוס [ואם הש"י הסיב את לבו הרי אין חטא זה חטא פלל רק שרצון הש"י הי' פה] ועמ"ש בכתובות (נא:): גבי תחלתו באנוס אפי' צוחת לבסוף שאלמלא מניחה היא שוכרתו מותרת לבעלה מ"ט יצר אלבשה הרי דזה מחשב אנוס גמור אעפ"י שהוא מרצונה מ"מ יצר גדול כזה א"א באדם לכופו והוא אנוס גמור ואין בזה עונש אף דעשה איסור פיון דהי' אנוס.

אבל האדם עצמו א"י להעיד ע"ע בזה כי אולי עדיין היה לו פח לכוף היצר [וכמו ששמעתי בזה מענין זמרי שטעה בזה]: [מד] מי שיש לו תשוקה גדולה לתאנות הגוף אל תעצב בזה לחשוב כמה פגום הוא שיש לו תשוקה כ"כ.

כי אדרבא הוא פלי מוכן לתוך אהבת ותשוקת דרישת האמת. וכמו שזכרנו שהוא סבא [אשר הוא אליהו לדעת י"מ בתוס' פ"ק דחולין ו.].

(ושמעתי דכן הוא האמת ודקו' תוס' שם אכ"מ) לאבני (בסופה נב.) וע"ז אמרו דלעת"ל צדיקים נדמה להם יצה"ר פהר ורשעים פחוט השערה ואינו שקר רק שניהם אמת כי לאלו תשוקתם ותאונתם עצומה ביותר: [מה] כשחטא הרבה עד שנסתם התשובה כי כפר סגרו דלתי לבו ע"ז א' בורא ניב שפתים שלום שלום שהקב"ה בורא יש מאין הדבור של שלום שלום שהוא קבלת התשובה היפה הנאמר לרשעים אין שלום.

ותחלת אותה פרשה (ישע' נז) בפסוק הנחמים באלים וגו' שדרשוהו (גדה יג.) על המז"ל שע"ז אמר בזוהר (ח"א ריט ב) דאין מועיל תשובה.

ותחלת אותה פרשה הצדיק אבד וגו' דידוע בזוהר דשומר הברית נקרא צדיק וע"ש פל הפרשה. ושם קרא ישע' ליצה"ר מכשול כמשז"ל (סופה נב).

שהוא מן הצד הזה שהוא מכשיל לפני עור בדבר ג"כ. ואמר סולו וגו' [אבני קודש המשתפכות בראש חוצות] והעצה כי כה וגו' [קדוש הוא במקום גדר ערוה כמשז"ל] ואת דפא וגו' כי יש מאין ידוע לינדעים שיש מקום שנקרא אי"ן וכשמשיג אור נעלם כזה משם משיג בריאה חדשה יש מאין ואיך משיג זה ידוע מאמר הבעש"ט ע"פ ה' צלף וכאשר הוא שפל רוח עד שהוא לאין ממש אז זוכה לכה למרום [המרום מכל שהוא עלת הפל ושורש כל הנאצלים שהם כולם יש מאין כנודע] וקדוש.

וְנָהוּ כִּי לֹא לְעוֹלָם ח"ו כו' רַק כִּי רוּחַ וּגו' וּדְרוּז"ל (יְבָמוֹת סב.) שְׂיִכְלוּ הַנְּשָׁמוֹת וְרוּמֵז אִזּוּ יִתְקַוּוּ זֶה וְנָהוּ גַחֲוִימִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו הֵם אֵינּוֹן נִפְשֵׁי עֶרְטִילָאִין וְהַש"י בּוֹרָא וּגו' יִשׁ מֵאִין אָמַר ה' וְרַפְאֲתִיו שְׂאִין בְּזֶה שׁוֹם עֲצָה רַק שְׁהַש"י בְּרוֹב רַחֲמָיו וְנִסְדָּיו אָמַר וְרַפְאֲתִיו שְׂכַבְרַת נִרְפָּא: [מו] לְרַשָּׁע אָמַר אֱלֹהִים מַה לָּךְ לְסַפֵּר חֲנוּקִי.

וְעַל דְּבַר זֶה יְדוּוּ כו' כִּי הָעוֹבֵר ע"ד סוֹפְרִים נִקְרָא רַשָּׁע כַּמ"ש (יְבָמוֹת כ.) אֲבָל ע"ז א' הַקְדָּמוֹנִים מֵאֲמַר חֲזוֹ"ל (פְּסָחִים פ"ו:) כָּל מַה שְׂיֵאמַר בַּעַה"ב עֲשֵׂה חוּץ מִצָּא.

וְלֹא לְחַנּוּם פְּתֻבָּה תוֹרָה עֲנִין הַמְעַפִּילִים בַּפ' שְׁלַח אֲשֶׁר כָּבַר הָאָמִינוּ בְּדַבְרֵי מֹשֶׁה וְלָמָּה לֹא שְׁמַעוּ לוֹ בְּזֶה שְׂאֲמַר לָהֶם אֵל תַּעֲלוּ וּגו' אֲלֵא שְׁהֵם חָשְׁבוּ שְׁזֶה בְּכָלֵל חוּץ מִצָּא. וְעַי' בְּזוֹהַר (ח"ג קס"א) הַמְלִיץ כָּל עֲנָן מְרַגְלִים עַל הַתּוֹרָה וְהִי הָעוֹנֵשׁ שְׁלֹא יִשְׁיַגּוּהָ וְע"ז הַמְעַפִּילוֹ לְעֻלּוֹת אֶף נִגְדַת רַצוֹן הַש"י כַּמְשׁוֹ"ל (סְנֵהֲדָרִין קה).

(חוֹצְפֹתָא מְלֻכוּתָא בְּלִי תַגָּא [וְלִמְדוּהָ מִבְּלַעַם שֶׁאֵח"כ הַסְּפִים הַש"י. כִּי בְּלַעַם נִסְתַּפַּל עַד עֲקֻבְתָּא דְמִשִּׁיחָא וְלִכְךָ יָדַע סוּד זֶה] פִּי פִידוּעַ מְלֻכוֹת הוּא כַּנְס"י וְכִתְרָה הוּא שְׁוֹרֵשׁ רַצוֹן הַש"י וְר"ל מְמַשְׁלָה מְעַצְמוֹ בְּלִי רַצוֹן הָרוּצִים.

וְהַתְקַרְבוֹת כַּנְס"י מְעַצְמָם. וְהֵם לֹא הִצְלִיחוּ בְּזֶה מִפְּנֵי שְׂאֲכָלוּהָ פִּגְהָ כַּמְשׁוֹ"ל (סוּטָה מ"ט:) בְּעַקְבוּתָא דְמִשִּׁיחָא חוֹצְפָא יִסְגָּא שְׂאֵז הוּא הָעֵת לְזֶה [וְלַעֲתִיד נִקְבָּה תְּסוּבָב גְּבַר וְאֵכ"מ] וְלִכְךָ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה וְהִיא לֹא תִצְלַח נִרְאָה שְׁעֲצָה הוּא אֲלֵא שְׁלֹא תִצְלַח וְדַיִיק וְהִיא שֶׁבַכ"מ דְרוּז"ל הִיא וְלֹא אֶחָדָה שְׂיֵשׁ זְמַן אַחַר שְׁמִצְלִיחַ וְהוּא זְמַנֵּינוּ זֶה שְׁהוּא עַקְבֵי מִשִּׁיחָא: [מז] כָּל הַפְּחוֹת הַנְּטוּעוֹת בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל אֵין לְחִשׁוֹב שְׁהוּא רַע גְּמוּר וְשְׂצָרִיף לְהִיּוֹת הֶפְפוּ כִּי אֵין לָךְ שׁוֹם מְדָה וְכַח שְׂאִין בָּהּ צַד טוֹב ג"כ רַק צָרִיף שְׂיִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כְּפִי רַצוֹן הַש"י וְאֵם אֵינוֹ כְּפִי רַצוֹן הַש"י גַּם הַמְדוֹת טוֹבוֹת רַעוֹת כְּמוֹ שְׂאוּל שְׁנַעֲנֵשׁ בְּעַבּוּר הַרְחֻמְנוּת וּבְגִיטִין (נו).

(עֲנֻתְנוֹתוֹ שְׁל ר' זְכַרְיָה ב"א הַחֲרִיבָה כו' וְלִהְיֶיפָּה אִזּוֹ"ל (שְׁבֹת סג.) אִם רְאִיתָ ת"ח נוֹקֵם נוֹטֵר כְּנָחַשׁ חֲגָרְהוּ כו' וְנָחַשׁ הוּא שְׁוֹרֵשׁ הָרַע בְּכַעַס.

וּבַת"ח ר"ל אֲשֶׁר כָּל מַגְמוֹתָיו רַצוֹן הַש"י אֲדַרְבָּא הוּא טוֹב מְאוֹד ע"ד שֶׁאִזּוֹ"ל (ב"ר פ' ט) טוֹב מְאוֹד זֶה יֵצֵה"ר. וְכֵן בְּגִיטָה (בפ"ק דְסוּטָה ה).

(בְּשִׁמְתָא מֵאֵן דְלִית בִּי. וְלִכֵּן הַנְּבִיאִים הָיוּ מְיִלְלִים עַל אַבְדָּן הָאֲנוּמוֹת לְבִי לְמוֹאֵב וּגו' וְכִינִצָּא וְרוּז"ל שְׁבַחְנוּם ע"ז בַּמ"ר (ר"פ בְּלֶק) וּבְנוֹדָאִי לֹא חָשׁוּ עַל אַבּוּד גּוּפָם כִּי בְּאַבּוּד רַשָּׁעִים רָנָה [נְאוּלֵי יֵהִי לְבִי ע"ד שֶׁאִזּוֹ"ל (שֶׁהַש"ר פ' ה' ב) הַקַּב"ה לְבָן שְׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֵּא צוֹר לְכַבִּי.

נְאוּ"ל (מְגִילָה י'): הוּא אֵינוֹ שְׁשׁ] רַק יְדוּעַ כָּל אֲנוּמָה הוּא כַּח מְיֻחָד ע' אֲנוּמוֹת וְע' פְּחוֹת בְּנֶפֶשׁ וּבָיוֹם הֵהוּא יִגְדַל הַמְסַפֵּד בְּאַבְדָּן הִיצֵה"ר ג"כ כַּמ"ש (סוּכָה נב.) כִּי יִפֶּה שְׁעָה א' בְּתוֹשִׁבָה וּמַע"ט בַּעוּה"ז מְכַל כו' נְאוּ"ל יֵהִי בְּכָלֵל.

נְאוּבְדָן אֲנוּמָה פְּרֻטִית הוּא אַבּוּד מְמַשְׁלַת אוֹתוֹ כַּח פְּרֻטִי. [וְע"ד שְׁנֵתְאוּנוֹן קַהֲלַת וְכֵן רז"ל שְׁיִלְהִי שְׁבֹת עַל הִילְדוֹת וְאֵע"פ שְׁשִׁנֵּינוּ זְקַנֵי ת"ח כו' דַּעֲתָן מִתְּנִישְׁבֹּת כו' וּבַשְׁמוֹ"ר (ס"פ ה) מְחַשְׁבֵיבוֹת הַזְקַנִּים וְכֵן בַּכ"מ.

אָלאַ שְׁפֶסֶק הַחֲמֻדָּה וְהִיצָה"ר]. וְכַח בְּלֻעָם בְּחֻצֵיפּוֹת שְׁלֵמָדוֹ מִמֶּנּוּ רז"ל (סְנֵהֲדָרִין קה.
(וְהוּא הִי' רֵאשִׁית גּוֹיִם דְּנֻגְמַת מִשְׁרַע"ה בְּיִשְׂרָאֵל כַּמְשֵׂאז"ל (זח"ג קצג ב) לְכֹהֵן הַפֶּחַ
שֶׁהַשֵּׁיג יִתְקַן בְּיִשְׂרָאֵל בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וּבְעֵקְבֵי מְשִׁיחַ אֲזִי תִּנְצֵף אִי סִגָּא יִתְגַּדֵּל וְיִהְיֶה
בְּמַעֲלָה: [מח] לֹא יִתְחַבֵּר עִם רְשָׁעִים וְאִפִּי לְעֲשׂוֹת מִצְוָה וְכ"ה מְפֹרָשׁ בְּמַכִּילְתָּא כַּמ"ש
בְּהַתְחַבְּרָה וְגו' וְאֵע"פ שְׁנֵתְחַבֵּר עִמּוֹ לְלַחֹם נֶגֶד אָרָם.

וְנֵא' בְּנֵי אֵל תִּלְהֶן בְּדָרְךָ אִתָּם וּבְכָל מְקוֹם דְּרָךְ בִּס' מִשְׁלֵי ר"ל דְּרָךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. וְאִז"ל
(יוֹמָא לה:) גְּבִי יוֹסֵף לְהֵיּוֹת עֲמָה לְעוּה"ב וְעוּה"ב הוּא רַק קְבוּל שְׁכָר וְלֹא עוֹנֵשׁ דְּזָה אִין
נִקְרָא עוּה"ב.

רַק שְׁבָאָמַת יוֹסֵף נִשְׂא בְּתָהּ וּמְהֵם יֵצֵא שְׂבֻט בְּיִשְׂרָאֵל וּמְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף. וְיוֹסֵף רָאָה ג"כ
זֶה שְׁמִמְנָה יֵצֵא שְׁלֵשֶׁלֶת גְּדוּלָה כְּזוֹ רַק לֹא רָצָה לְהֵיּוֹת עֲמָה אִפִּי לְעוּה"ב דְּגַם שֶׁיְהוּדָא
זִינָה וְיֵצֵא מִמֶּנּוּ מְלָכִים וּנְבִיאִים וְהִי' זְנוּתוֹ רְצוֹן הַש"י כַּמְשׂוֹז"ל (סוֹטָה י:) יֵצֵאתָ ב"ק
מִמֶּנִּי כו' וְלִמְצוֹה יִחְשָׁב.

אָבֵל תִּמְרֵי הַיְתָה צְדָקָת וְזוֹ רְשָׁעִת לֹא רָצָה לְהֵיּוֹת עֲמָה בְּעוּה"ב: [מט] כָּל אֶחָד יָדַע שְׂבָמָה
שֶׁיֵצְרוּ תוֹקְפוֹ בְּיוֹתֵר הוּא כְּלִי מוֹכֵן לְאוֹתָם דְּבָרִים בְּיוֹתֵר לְהֵיּוֹת נְקִיִּים וְזָכִים אֲצִלוּ.
וּבְדָבָרִים שֶׁהִרְבֶּה לְפָשׁוּעַ בָּהֶם יָדַע שֶׁהוּא כְּלִי מוֹכֵן לְהֵיּוֹת דִּיִּיקָא בְּאוֹתוֹ דְּבָר נְקִי וְכֵר
לְבָב וְלִכְוֹן א' בּוֹי"ר (פּר' כא) שְׂבָאָבֵר שְׂבֻו חֲטָא בּוֹ יַעֲשֶׂה מִצְוֹת וְאִין זְהֵרַק תִּיקוֹן לְעַבְיָרָה
הַקּוֹדֶמֶת מְדָה כְּנֻגַד מְדָה אָבֵל הוּא גַם תִּיקוֹן נִפְשׁוֹ בְּפֶרֶט כִּי כ"א נִבְרָא לְתִיקוֹן אֵיזָה דְּבָר
פְּרָטִי אֲשֶׁר בּוֹ נִתְיַחֲדָה נִפְשׁוֹ בְּפֶרֶט וְאִין לָהּ חֲבֵר [כְּמוֹ שְׁלֹא נִמְצָא פְּרָצוּפִים שְׁוִיִּים
וּפְרָצוּף פְּנִים רוֹמֵז עַל צֶלֶם אֱלֹהִים דְּנִפְשָׁ] כְּנוֹדַע מֵאֵמֶר הַקְּדָמוֹנִים עַל מֵאֵמֶר רז"ל (שַׁבָּת
קִיח:) אָבוּד בְּמֵאִי זְהִיר טְפִי.

וְעַל כֵּן א' (גִּיטִין מג.) אִין אָדָם עוֹמֵד עַל ד"ת אַא"כ נִכְשָׁל שַׁע"י הַמְכַשְׁלָה הוּא מְבִין
שְׁלֵכָה נוֹצֵר לְתַקֵּן אוֹתוֹ דְּבָר.

הֲלֹא תִרְאֶה אֶחָז חֲתָם הַתּוֹרָה כַּמ"ש בְּחֻלְק (קג:) וּבְמִדָּ' (ב"ר פּר' מב) שְׁמַנְעַתִּי תִינּוֹקָת שְׁל
בֵּית רַבִּין אֵמֶר אִם אִין גְּדִיִּים כו' לְפִי שֶׁהוּא הִי' כְּלִי מוֹכֵן לְהוֹלִיד חֲזַקָּי' שֶׁהִיָּה מְרַבִּין
תּוֹרָה בְּיוֹתֵר כְּדֵאִי ספ"ק דב"ק ופ"ב דְּסֵנְהֲדָרִין כ.)

(וְעַד שְׁלֹא נִמְצָא ע"ה בְּיָמָיו כְּדֵאִי בְּחֻלְק (צד:) ע"ש מִמְשׁ הַהִיפּוּד: [ג] עַל כָּל מִינֵי
יְשׁוּעוֹת שְׁל הַש"י לְאָדָם יֵשׁ בְּעֵתָהּ וְאִחִישְׁנָה זְכוֹ אִחִישְׁנָה לֹא זְכוֹ בְּעֵתָהּ. וּבְעֵתָהּ הִיָּנוּ
כְּשֶׁכְּבָר חֲסֵר לוֹ הַדְּבָר וְהוּא צָמָא וּמְשִׁתּוֹקֵק וְנִצְרָךְ לָהּ [וְכֵן הוּא בְּעֵתָהּ לְעַנְיָן בִּיאַת מְשִׁיחַ
כְּאֲשֶׁר יִהְיֶה הַכֹּל צָמָאִים לִישׁוּעָתוֹ וְלֹא יִהְיֶה שׁוֹם עֲצָה אַחֲרָת לִישׁוּעַת יִשְׂרָאֵל וּמוֹכֵן
לְמִשְׁפִּיל כְּמָה מְרז"ל בְּזָה] נִאֲחִישְׁנָה הִיָּנוּ טָרָם יִקְרָאוּ שְׁמִקְדִּים רְפוּאָה לְמַכָּה.

וְזֶה שְׁרַמְזוּ רְבָא לר' עֵילֵשׁ (ב"ב קלג:) בְּמָה שְׁקָרָא עָלָיו בְּעֵתָהּ אִחִישְׁנָה ר"ל שְׁלֹא זָכָה
לְאִחִישְׁנָה אָבֵל עכ"פ בְּעֵתָהּ לְזָה זֹכָה כָּל נִפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל אִף הֲלֹא זָכָה. שְׁבָעֵתָהּ מְזַמִּין לוֹ
הַש"י הִישׁוּעָה.

ואם יראה שאין מזמין זה לאות שעדיין אין צריכה לה ויוכל להיות בלתי. [נא] כל השתדלות האדם בשבירת היצר בתאונת נקרא חן וינפי לבד שהוא שקר והכל שאינו קיום לעד פי היצר מתגבר בכל יום ואולי מחקר לא ינצחנו.

רק העיקר לבקש מהש"י שיהי' בעזרו שזהו מבטח נאמן פי גואלו חי. וז"ש (סנהדרין כ. ש) שקר החן זה יוסף [אינו ינפי גמור כמשאז"ל (סוטה לו:)] שיעצאו טפין. לכו נקרא שקר] והכל הינפי זה בעזו שא' שם ג"כ שנתקשה והי' לו תאונה ויצר רק התאמן נגדו ולכך הי' רק שעה א' אבל אשה וגו' זה פלטי שהי' הלוף ובכה על מצנה דאזלה מיני' משא"כ יוסף ובועז נדאי היו רוצים יותר שלא יהיו באותו נסיון כי הוא נקרא פלטיאל שפלטו כו' זכה לסייעתא דשמיא ולא מהשתדלותו: [נב] אל יתמה האדם אם יראה רשעים מתרבים בעולם והולכים ומתגדלים בכל יום פי ידע שהש"י הוא בעל הפרם וכמ"ש (ב"מ פ"ג:) ויודע טיבו של פרם יותר ממנו ומתקן צרכיו בכל עת ורגע.

והנה רז"ל (סנהדרין צח.) אמרו שכן דוד אפטר שיבוא בדור שפולו חייב דינעמיד מלך קשה קהמן שישובו בתשובה והרי אז"ל איזה דור חביב מכל הדורות זה דור המדבר מפני שזכו לקבלת תורה וכן על דורו של שלמה המע"ה א' (מ"ק ט.)

(שנתבשרו לחיי עה"ב מפני שזכו לבנין בהמ"ק וא"צ לומר דורו של משיח נדאי יהי' חביב ואפטר שיהי' פולו חייב ויתהפכו לדור חביב ע"י שהש"י יביאם לתשובה וע"כ ששורש נשמתם ממקום גבוה יותר מכל הדורות.

דבאמת כל חטאי ישראל אינם בעצם רק המשילום רז"ל (סנהדרין מד.) לאסא דקאי ביני חילפי ולכן הם היסורים ע"י החטא שהחוזם עוקצה אבל כשישורפו החוזים שסביבות תשאר השושנה בשלימותה ואדרבא שושנה שבין החוזים חשובה יותר כמו שכתב (זח"ב קפט ב) [ואתאן למ"ד בע"ת עדיפי].

ותשובה אפטר שיהי' ברגע א' כדמוכח פ"ב דקידושין (מ"ט:) ונאנו מבקשים השיבנו וגו' רק השי"ת צוח שובו וגו' (כמ"ש מ"ר סוף איכה) ומסתמא בדור שפולו חייב ע"כ שיהי' אז דינן נצח וכשהש"י ירצה הרי ברגע א' יכלו כל הקוצים הסובבים ויהיה הפל כרצונו ויתגלה שגם מה שקודם הי' הפל לצורך: [נג] דבור של חול המורגל בפי האדם ומרגלא בפומי' הוא דברי תורה ממש אפי' אצל איש ההמוני מישראל וכמו שנראה הרבה בתלמוד מביא דאמרי אינשי והוא ד"ת ובפ"ק דסנהדרין (ז.)

(הרבה שהוא דהנה קאמר ואזיל כו' וא' שמואל קרא כתיב. פי כל נפש מישראל יש לו אחיזה בד"ת מיוסדת פנודע ובדבור שפולגלא בפומי' זהו שורש נפשו [פי הדבור הוא יסוד הנפש תרגום נפש חי' רוח ממללא וכמ"ש בפסיקתא אין בין צדיקים חיים למתים אלא הדבור זהו יסוד החיות].

ומזה יוכל האדם לעמוד על שורש נפשו לדעת מה ענינו בזה העולם. וכה"ג בריש פסחים שהוא דהנה אמר כו' ש"מ מדן קאתי ע"ש: אות נד חסר [נה] עיקר העבירות באים מחמת השכחה.

שהוא בלב כדאי במגילה (יח.) שאפי' זוכר במוח מ"מ אינו זוכר בלב פי אלו הי' באמת זוכר בהרגשת הלב שהש"י צינה ע"ז לא תעשה פן א"א כלל שהי' עושה רק שהיציצר מעלימו מלבדו פנינו שמנת עבית וגו' תדע שמצנת ציצית הוא לזכור ע"י מצות ה' ואז"ל (מנחות מד.)

(במעשה דתלמיד שזכר ע"י הציצית ושם הי' מזיד ויודע רק שעמדו הציצית נגדו שנתחדש לו הזכירה רק מן המוח ללב. וכן אמרו הקדמונים דלכן נסמך פ' ציצית למקושש שלא יארע עוד פנה לשכוח שהוא שבת והרי מקושש מזיד הי' ולכן אמרו פ"ק דנדרים (ח.)

(נשבעים לקיים המצות ואע"ג דמנשבע ועומד מהר סיני לזרוזי נפשין ומה זירוז הוא אבל הוא כמו שאמרנו: [נו] הש"י נתן התורה בע"כ של ישראל כמשז"ל בשבת פ' רע"ק וכו' לעתיד כמ"ש ביד חזקה אמלוך עליכם [ורז"ל פ' חלק (קה.)

(קראוהו רתחא. ולכן א' בשבת פ' רע"ק ע"פ כי אתה אבינו שיצחק הוא הגואל ע"י מדתו].

וכן אצל כל פרט הש"י שולח לו הרהורי תשובה ומחשבות של קבלת עומ"ש בע"כ ושלא מרצונו. רק גם לזה צריך הקנה ואתערותא דלתתא קצת כמי שהי' גלות מצרים הקנה למ"ת וגלותינו לביאת משיח.

שלזה של מלוכה בע"כ ההקנה הוא ג"כ מצד השי"ת והוא יסורין ששולח ויכף צריך כ"א ליסורים כמ"ש בערכין (ט"ז סע"ב). והיסורים הם ג"כ מצד הרתחא ממדת גבורתו ית'.

ויש אתערותא דלתתא המועיל לנה והוא היראה שהוא ג"כ ממדה זו ועי"ז מעורר למעלה למשול עליו בע"כ כמו אדון על עבד. וזהו מה ה' אלהיך שואל מעמך כ"א ליראה ואח"כ הש"י ידריךך בתורה ומצות בע"כ.

ונהו מצות ציצית ע"ז שהיא ליראה פנודע וכמ"ש בזוהר סוף שלח דתכלת היא יראה ועי"ז הוא זכירת כל המצות אף בע"כ כעובדא דמנחות: [נז] העגמת נפש שיש לאדם על עבירות שעשה הם ממש יסורי גיהנם על אותה עבירה ולכן אמרו בספ"ק דברכות דהמתבייש בה מוחלין לו כי כפר סבל עונש גיהנם.

ומי שזוכה מן השמים מזכרים לו בכל עת עבירות שעשה ומתמרמר עליהם עד שסובל שיעור גיהנם המגיע לו ע"ז בעוה"ז וזהו הפרעון מזה עבירות שנופרעים מן הצדיקים בעוה"ז כי בעונשי עוה"ז ממש יש משפטים אחרים כמשאז"ל (מו"ק כח.)

(חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא. וזה שאמר דהמע"ה גם פי אלה בגיא צלמות לא אירא וגו' נדאי לא חשב שיהי' בגיהנם לעת"ל כמ"ש (ברכות ד.)

(דקרי לנפשין חסיד וע"ש. ועכ"פ לא הי' פותח פיו לשטן ח"ו אם חשש שמא יגרם החטא.

רק ר"ל פשהיה הולך בגיהנם בעוה"ז כשהי' הולך בעצבות ומרה שחורה על חטאיו וע"י עצבות השכינה מסתלקת ויוכל לבוא לידי רע פנודע. וע"ז אמר לא אירא רע פי אתה

עמדי אפה אינו מדרגת השכינה הנקרא אני כנודע שמסתלקת בעצבות רק מדרגת קוב"ה הנקרא אפה זהו עמדי גם בעת העצבות שמצדו הוא ההתעוררות לכך: [נח] בדבר שהאדם נקי ממנו ואין לו שום נגיעה ותאנה נקרא צדיק לאותו דבר [וכד"ש הרשב"א בנדה יד].

(לענין גמלין פולם רשעים ובסוף קידושין אי' רנפן פשרים דלגבי זה רשעים ולגבי זה פשרים) לענין שעליו הכ' אומר לא יאונה וגו' באותו דבר ולכך השוגג נקרא חוטא וצריף פפרה שמאחר שהאלהים אינה לידו הוא לאות כי עדיין איננו נקי.

ובסוטה (כח.) בזמן שאין האיש מנוקה מעון אין המים בודקים אשתו ולכן תני גזיר ואח"כ סוטה עי' ריש סוטה פלומר שיהי' הוא תחלה מנוקה מעון] פדי שיבא לו בירור מן השמים לשמרו מעבירה.

וכן דרשו רז"ל כי פשלת בעונה באו לה מכשולים בעונה ומן המכשולים שאירע לאדם יוכל לדעת דברים שאיננו נקי מהם עדיין במעמקי לבו. ואז"ל (ב"ר פר' מא) על לוט מי שקהוט כו' סוף כו'.

ולפעמים המכשולים במכנון פדי לעוררו עי"כ שישוב על אותו דבר: [נט] תורה נקרא לשון מורה דרף שהוא מורה ומלמדת לאדם. ואין ר"ל במה שמלמדת החוקים והמשפטים שהרי גם פשלומד סדר קדשים נקרא עוסק בתורה רק כמשרז"ל במד' איכה (פתיחה א) הפאור שפה מחזיר למוטב.

ואור התורה [הוא אגוני ומצלי מן החטא כמ"ש בסוטה (כא.) וזהו מחזיר למוטב] הוא רק ע"י מיימינים בה שהוא סמא דחיי וחייים ואור הפל א' כמ"ש כי עמה מקור חיים באורה נראה אור.

אבל שלא לשמה אינו משיג האור ומפילא אינה מורה לו ומחזירתו למוטב ואין ע"ז שם תורה רק הוא בכלל פטטיא דאורייתא דא' בירוש' (סוף ברכות) דטבין. ולכך אנו מברכין לעסוק בדברי תורה ולא בתורה דמאן ספין ומאן רקיע להיות בטוח שיעסוק בה רק עכ"פ הוא דברי תורה ופטטיא דאורייתא שאותם הדבורים הם תורה במקום אחר.

נדבר זה הוא ג"כ מצנה ומברך אשר קדשנו במצותיו וצונו שמכניס קדושה בלב פכל המצות. והוא נלמד מציווי ודברת פם שדרשו רז"ל ביומא (יט:) ולא בדברים בטילים ונהרי זה מצנה בפ"ע לדבר ד"ת רק ר"ל אפי' דבורים שאינם אלא לאפוקי דברים בטילים.

ולכך אומרים אח"כ והערב נא וגו' מבקשים על עסק לשמה ע"י ההערבה ומיתוק של דבר"י תורתה בפנינו ויתגבר החשק עד שעיי"ז נגיע אח"כ למדרגת לומדי תורת"ך [ולא דברי תורתה] וכמ"ש (פסחים נ:) שמתוף שלא לשמה בא לשמה: [ס] פל מיני צער ויסורים שיש לאדם ע"י אדם אחר בין מדעתו בין שלא מדעתו רק בגרמא דילי' נגרם צערלאחר וכן אפי' מוכיחו ועיי"ז מצטער הוא הרצועה מרדות לו על עונו [כי גם הבושה והצער שיש לאדם בעונו פשמוכיחין אותו גם זה הוא ליסורין על עונו] ולכן יש לאדם לינהר שיהי' הוא נקי בזה וכמ"ש ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא וכן נאמר גבי

בְּעֵשָׂא ע"ש בְּרַש"י וְלָכֵן נֵא' הַתְּקוּשָׁו וְקוּשׁוּ קִשׁוּט כו' (כמ"ש ב"מ ק"ז): דבלא"ה
נְעַנְשׁ עַל כָּף.

וְיִסוּרֵי הַבָּאִים לְאַחַר ע"י שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ אִין הַקַּב"ה מְבִיאָם אֱלָא ע"י מִי שְׁנָקִי בְּדָבָר כִּי
אִין הַקַּב"ה רוּצָה לְהַבִּיא תְּקֵלָה לְאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל [אם לֹא שָׁגַם לוֹ יֵשׁ מִשְׁפָּט בְּזֶה שְׁיִקְבֵּל
הָעוֹנֵשׁ עַל מַה שְׁנְעַנְשׁ זֶה עַל יָדוֹ.

עד"ש בַּמִּכּוֹת (י): הַקַּב"ה מְזַמֵּינָם לְפָנֶיךָ זֶה כו' וְזֶה כו' [וְלָכֵן אָמְרוּ בְּסוּטָה פְּשָׁאִין
הָאִישׁ מְנוּקָה מְעוֹן אִין הַמֵּיִם בּוֹדְקִים אֲשֶׁתּוֹ: [סא] הַפְּהֵגִים נִקְרְאוּ קְדוּשִׁים וְכַמ"ש וַיִּבְדֵּל
אֶהָרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ וְנֵא' וְאֵת הַקְּדוּשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו.

וּבְכָל זָרְעוֹ אַחֲרָיו יֵשׁ מְדַרְגָּה זֹרֵק שְׁחֲלוּקִים בֵּין מְעַט וְרַב עַד אֶהָרֹן שֶׁהוּא תְּכֵלִית מְדַרְגָּתוֹ
הַקְּדוּשָׁה וְלָכֵן הָעֲבוּדָה לְכַהֲנָיִם וְכֵן רַבָּה בְּהֵן הַכְּתוּב מַצּוֹת יְתִירוֹת כִּי הַמַּצּוֹת מְעַשִּׂיּוֹת
הֵם הַנּוֹתְנִים קְדוּשָׁה בְּאֵדָם כַּמ"ש אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמַצּוֹתָיו וְצִוְּנוּ וְנֵא' קִדְּשָׁנוּ בְּמַצּוֹתֶיךָ וְנֵא'
וְעֲשִׂיתֶם אֵת כָּל מַצּוֹתַי וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים.

וְלִכְף פְּהֵגִים זָרִיזִים בְּמַעֲשֵׂה הַכְּנִיס הַש"י בָּהֶם מְדָה זֹרֵק שֶׁל זָרִיזוֹת בְּמַעֲשֵׂה כְּדֵי לְהַכְנִיס
קְדוּשָׁה בְּלֵב וְעַנְיָן הַקְּדוּשָׁה הוּא הַבְּדֵלָה מִכָּל עַנְיָנֵי חֲמֻדוֹת עוֹה"ז רַק לְהִיּוֹת עוֹבֵד ה'.
וְנֵא' בַּפְּהֵגִים לִי שֶׁהוּא קִיָּים לְעוֹלָמִי עוֹלָמִים כַּמְשׁוֹ"ל (וִיק"ר פ'ר' ב') וְאַפִּי בְּכֶהֵן הַיּוֹתֵר
פְּחוֹת בְּמַעֲלָה כָּל שֶׁהוּא מְזַרַע אֶהָרֹן אַע"פ שְׁאִין נִיכָר בּוֹ שְׁמִי קְדוּשָׁה הָאֵדָם יִרְאֶה לְעֵינָיִם
וְה' יִרְאֶה לְלֵבב וּכְבֹר הַבְּטִיחַ אִם תִּפְּרוּ אֵת בְּרִיתִי הַיּוֹם וְגו' עַל בְּרִית הַפְּהֵגָה: [סב]
מַעֲלוֹת הַרְבֵּה יֵשׁ וְכֹלָם זָכוּ כְּבָר אֲגִדּוּלֵי הַדּוֹרוֹת וְנִטְלוּם וְזָכוּ לְבְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם.

כְּמוֹ מַעֲלַת שֵׁם יִשְׂרָאֵל זָכָה יַעֲקֹב אֲבִינוֹ וְנִטְלָה וְזָכָה לְזָרְעוֹ אַחֲרָיו [וְהוּא ג"כ כְּמוֹ מְדַרְגוֹת
בְּלִתֵּי סֶפֶק כְּמוֹ בְּכָל הַמַּעֲלוֹת מִן הַפְּחוֹת שְׁבִישְׂרָאֵל וְעַד תְּכֵלִית הַמְּדַרְגָּה הַיּוֹתֵר עֲלִיוֹנָה
בְּמַעֲלָה זֹרֵק שֶׁהוּא יַעֲקֹב אַע"ה] אֲבָל הַגָּרִים א"א לָהֶם לְזַכּוֹת לְמַעֲלַת יִשְׂרָאֵל כִּינּוֹן שְׁאִינוֹ
מְזַרְעוֹ שֶׁל יַעֲקֹב רַק כַּמְשׁוֹ"ל (אֲדָר"נ פ' לו') ע"פ בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה אֱלֹהֵי גַרֵי הַצֵּדִק
שֶׁהוּא רַק כְּמוֹ כִּינּוּי וְלֹא עֲצָם הַשֵּׁם.

וּמַעֲלַת שֵׁם צִדִּיק זָכָה יוֹסֵף הַצֵּדִיק וְנִטְלוֹ וְזָכָה לְזָרְעוֹ אַחֲרָיו כַּמ"ש בַּמִּקְרָא בְּיִאֹר מֵאֵמֶר
רז"ל (ב"ב קכג:) אִין עֲמֶלֶק נּוֹפֵל כו' וּמֵאֵמֶר רז"ל (בְּרַכּוֹת כ.) בְּזִרְעָא דְיוֹסֵף לֹא שְׁלֵטָא
עֵינָא בִישָׂא וְאֵע"פ שֵׁנֵא' וְעַמֶּךָ כֹּלָם צִדִּיקִים מ"מ עִיקְרוֹ בְּזִרְעָא דְיוֹסֵף.

וְשֵׁם חֲסִיד זָכָה דָּוִד הַמַּע"ה וְנִטְלוֹ וְכֵן זִרְעָא דְדָוִד אַחֲרָיו בֵּית דָּוִד לְבַד. וְלֹא זָכָה לְשֵׁם
טְהוֹר וְזָרְעוֹ אַחֲרָיו.

וְאֶהָרֹן וְזָרְעוֹ אַחֲרָיו לְשֵׁם קְדוּשׁ עִי' בְּזוֹהַר רִישׁ קַרְח. וְכֵן שְׂאָר מַעֲלוֹת.

וּמִשָּׁה רַבִּינוֹ ע"ה זָכָה לְמַעֲלַת הַתּוֹרָה וְהַחֲקֵמָה וְלְשֵׁם ת"ח וְלֹא זָכָה לְזָרְעוֹ אַחֲרָיו
כַּמְשׁוֹ"ל (בַּמִּדְרָא פ'ר' כֵּא) שְׁבַקְשׁ שְׁיִנְתָּן גְּזַלְתוּ לְזָרְעוֹ וְלֹא נָתַנוּ כִּי ת"ח אִין מַצּוּיִים
לְהִיּוֹת בְּנֵיהֶם ת"ח כַּמ"ש בְּנִדְרִים (פֵּא).

(וְלָכֵן אָמְרוּ (יּוֹמָא עַב:) כְּתֵר תּוֹרָה מוֹנַח לְכָל וְלָכֵן נִקְרָא מִשָּׁה אָב בַּתּוֹרָה כו' (מְגִלָּה
יג.) כִּי תִנְאֵר אָב אֶף לְשָׁאִין בְּנָיו עִי' בַּפ"ב דְּבְרַכּוֹת (טז:) אִין קוֹרִין אָבוֹת כו' אִי מְרַחֵל
כו' ע"ש רַק הוּא אָב כָּל הַת"ח שְׁבִישְׂרָאֵל.

ונחלוקת משפחות השבטים שבתורה הוא כפי חלוקת המעלות שזכה כל אב משפחה ומשפחה ונטלה לזרעו אחריו. ומזה הם חלוקת הכתות ביישראל אלו בעלי מדה זו ואלו חפצים בזו ולכן אמרו על כל המחלוקת שבישראל אלו ואלו דא"ח: [סג] הבנים דומים לאם כמו שכתב בפרסחים (מט).

(ישא בת ת"ח שאם כו' בנ"ו ת"ח ואלו אם הוא ת"ח אין בנ"ו ת"ח כמ"ש בנדרים (פא).
(ונאמר בן כסיל תוגת אמו ולא אביו.

ונהו בנדרים אבל הנקיבות דומות לאב שנהו מעלת בת ת"ח וכמ"ש בנזירה (לא). (תלה
הכתוב הנדרים בנקבות ונקבות בנדרים.

ומ"מ מצד הרגילות הבת אצל אמה היא דומה ג"כ לאמה מצד ההרגל ולא מצד התולדה
וכמ"ש (פתובות סג.) (רחילא בטר רחילא כו' לכה הנושא אשה יבדוק באחיה.

(כמ"ש ב"ב קי.) (ולעולם האבות נפרים בבניהם כי מה שיהו סתום במעמקי הלב של
האבות מתגלה לפועל בבנים כמ"ש מזה במק"א וכה קבלתי כי הבנים מעמקי לב האבות:
[סד] פעמים שרואה בבירור שהש"י מסייעו ומסכים עם מעשיו עכ"ז אינו ראי' כי
מעשיו ישרים באמת וע"ז נאמר מדריכה בדרה תלה ודרשו רז"ל (מפות י:) בדרה שאדם
רוצה לילה מוליכין אותו [וא' בדרה דר"ל בס' משלי דרה התורה כמש"ל אות מ"ח כי
אין הש"י מסייע אלא כשהוא עפ"י דעתו הולך בדרה התורה.

ומה שלמדו מבלעם גם לפי דעתו של בלעם כפי סטרא דיליה הי' דרה זה ישר לו כפי
מה שהוא ומוכח]. הלא תראה באליהו שאז"ל (סנהדרין קיג).

(שהי' קשה לפניו ית' עצירת הגשמים ואעפ"כ א"ל לאליהו לה ונסתרת וגו' ועזרו
להסתר מפני אחאב בדרה נס ואלו הי' אחאב מוצאו הי'. מכריחו לבטל כמו שהי' אח"כ
וכמו שעשה יהורם לאלישע.

וע"ז נאמר לא בשמים הוא ואע"פ שעזרו לר"א בדרה נס להראות שהדין עמו לא סמכו
ע"ז (ב"מ נט:) שחשבו שהוא מפני שהוא רוצה לילה בדרה זה. וזה היתה ג"כ התלוננות
בני ישראל אתם המיתם את עם ה' אעפ"י שראו הפלגת הנס באבדן מ"מ חשבו ע"ז כי
לא בשמים הוא ואין לסמוך ע"ז שהדין עם משה ואהרן נגד קרח ועדתו רק אתם רציתם
לילה בדרה זה וזכותכם גדול ולכה המיתם וגו': [סה] האדם צריך למסור נפשו להשי"ת
שאם אינו כרצון השי"ת אז מוסכם לילה מן העולם כדש"נ וראה אם דרה עוצב בי ונחני
בדרה עולם וכענין זה אמר יונה טוב מותי מחי.

ונה ענין נפילת אפים אחר כל תפלה וא' בזוהר ריש קרח פי נפילת אפים הוא מסירה
עצמו למיתה וגם בפשוט ירמון לזה. ומשה ואהרן נפלו על פניהם ב' פעמים שם ב'פ'
קרח.

פי ר"נ איש חטאו בנפשותם ורז"ל א' קרח שפקח הי' כו' והנה גם הר"נ איש לא שוטים
הי' כמשז"ל שהיו ראשי סנהדראות ואז"ל (במ"ר) שהיו בכללם הי"ב נשיאים וכן מורה
לשון הכתוב אתם המיתם את עם ה' והם רק יחידים וקראום עם ה' לפי ששקולים כנגד

כָּל הַעֵם וְהָאֵמִינוּ לְמִשְׁרַע"ה שֶׁיִּכּוֹל לְהַעֲנִישׁם אֲבָל הֵם חָטְאוּ בְּנִפְשׁוֹתָם כְּעִנְיָן שֶׁאֵין בְּנִזְיֹר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ פִּי מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ.

וְהֵינּוּ שֶׁיִּדְעוּ כִּי לְעֵתִיד לֹא יִלְמְדוּ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְיִהְיֶה מִדְּרָגָה זוֹ שֶׁכָּל הָעֵדָה כְּוָנָה לְעֵתִיד כְּמִשְׁאֵז"ל [כִּי בְּאֵמֶת לֹוִי שֶׁגָּרַם הַחָטָא הָיוּ עַל מִדְּרָגַת לְעֵתִיד כְּמִשְׁאֵז"ל] וּמְרֹב הַשְׁתַּוְקוּתָם לְזֶה עַד שֶׁנִּתְרַצוּ בְּאֵמֶת וְשָׂאֵם בְּאֵמֶת אֵינָם בְּמִדְּרָגָה זוֹ אֶז טוֹב מוֹתֵם מִחַיִּים וּמְוַסְפְּמִים לְמוֹת [וְזֶהוּ קִרְחַ שֶׁפָּקַח הִי' פִּי' פָּקַח בְּכָל מְקוֹם בְּדִרְזוֹ"ל עָרוֹם כִּמוֹ אִי פָּקַח הוּא כו' (כְּתוּבוֹת פח).

(שְׁטַעַם מַעֲזַן הַדַּעַת טו"ר וְאִכְמ"ל עוֹד) וְלִכְךָ אַע"פ שֶׁנִּקְרְאוּ חוֹטְאִים בְּשִׁבִיל זֶה בְּנִפְשׁוֹתָם מ"מ מַעֲלָה גְדוֹלָה הוּא וְלִכְךָ זָכוּ שֶׁהִמְחִיבוּ שְׁלֵהֶם נַעֲשׂוּ צְפוּי לְמַזְבֵּחַ. וְלָכֵן נֶאֱמַר לְמַשָּׁה וְאֶהְרֹן הַבְּדִלּוֹ וְגו' וְכֵן אַח"כ הָרוּמוּ וְגו' וְהִקְשִׁי הַרְמַב"ן וְכִי אֵין בְּיַד ה' לְהַצִּילֵם וְהֵם תוֹף הָעֵדָה.

אֲבָל לְפִי שֶׁהֵם הָיוּ בְּדָבָר זֶה גְדוֹלִים בְּעִנְיָן הַמְּסִירָתָה נֶפֶשׁ לִכְךָ הַנּוֹצְרֵכוּ לְהַבְדִּיל לְבַל יִלְקוּ עִמָּהֶם וְלִכְךָ תִּיְכַף לְמַאֲמַר הַבְּדִלּוֹ וְהִרְמִי הַרְגִּישׁוּ בְּזֶה וְיִפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם וְאָמְרוּ בְּזוֹהַר דְּמִסְרֵי גְרַמְיָהוּ לְמִיתָה.

רְצוּ לַעֲשׂוֹת בְּזֶה כְּמַעֲשֵׂיהֶם: [סו] תִּפְלֶה צָרִיף לְכָל דְּבָר אַע"פ שֶׁנִּגְזַר מִהַש"י הֲלֹא תִרְאֶה בְּאֵלֵיהֶם שֶׁאֵל ה' הִרְאָה אֶל אַחֲאָב וְאַתְנָה מֶטֶר וְאַעַפ"כ נֶאֱמַר אַח"כ שֶׁעָלָה לְרֹאשׁ הַפָּרְמֶל וְיִגְהַר וְגו' שֶׁהִרְבֶּה בַתְּפִלָּה עַד שֶׁבָּא גֶשֶׁם.

נִחְכְּמִים דְּאָמְרוּ בַר"ה (טז.) דַּגְז"ד הוּא בַר"ה וְיִוְה"כ לֹא פְּלִיגִי אֲאֲנִשִּׁי כְּנֵה"ג שֶׁתִּקְנוּ סֹדֵר תְּפִלוֹת בְּכָל יוֹם.

וּמ"ש בַּגְּמ' כְּמֵאֵן מְצַלִּינָן הָאֵינְדָּנָא אַקְצִירִי וּמְרִיעַ כַּר' יוֹסִי. ר"ל שֶׁמָּה שֶׁהֵם הָיוּ מִתְּפִלָּתֵם וּמְרַבִּים בַּתְּפִלָּה לְקַרְוַע גַּז"ד זֶהוּ אֲלִיבָא דַר"י.

וְהוּא מַאֲמַר יְגִיעֵי ר"ל שֶׁאָמְרוּ כֵּן לְהִלָּכָה בְּמִכְנוֹן שֶׁרְצוֹנָם הִי' כִּי שֶׁתְּפִלְתֵינוּ הָאֵינְדָּנָא יִהְיֶה כַּר' יוֹסִי שֶׁיִּוְעִילוּ אֶף לְקַרְוַע גַּז"ד דַּר"ה: [סז] בְּכָל מִדְּרָגָה שֶׁהוּא עוֹלָה יֵשׁ לוֹ לְחִזּוֹר וְלָשׁוּב עַל חָטְאָיו וְזֶהוּ עִנְיָן חָטְאֵתִי נִגְדִי תְּמִיד אֶף עַל פִּי שֶׁהָאֵמִין שֶׁכָּבָר נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתוֹ מִכָּל מְקוֹם לְפִי שֶׁהוּא לֹא הִי' עוֹמֵד וּבְכָל יוֹם הִי' עוֹלָה מִמִּדְּרֵיגָה לְמִדְּרֵיגָה.

וְנוֹדַע דְּבָרֵי הָאֲרִיז"ל כִּי בַּג"ע כָּל עַת שֶׁמַּעֲלִין לְמִדְּרָגָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה מוֹסִיפִין לְדַקְדַּק עָלָיו בְּחָטְאָיו וְלְהַעֲנִישׁוֹ עַל כָּל חָטָא קָטָן וְכ"ה בַּעוֹה"ז. וְזֶהוּ טַעַם יְרִידָה לְצוֹרֶף עָלֶיהָ הַמְּבֹנָאָר בְּסָפְרִים שֶׁעַת שֶׁמְדַקְדְּקִים בּוֹ הוּא עַת הִירִידָה וְאֶז צָרִיף צָרִיף תְּשׁוּבָה וְעִגְמַת נֶפֶשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִחָטְאָיו הוּא הָעוֹנֵשׁ כְּמִשְׁ"ל אוֹת נ"ז וְעִי"ז יִזְכֶּה לְעָלֶיהָ: [סח] כָּל הָעֵבֹדוֹת שֶׁבְּאֲבָרֵי הַגּוֹף וְהַמַּצּוֹת שֶׁבָּהֶם הֵם רַק לְהִישִׁיר הַלֵּב וְהַעֲיִקֵר הוּא הַלֵּב שֶׁשָׂם מְעוֹן הַש"י כְּמִשְׁ"ל (שֶׁהַש"ר ה' ב) הַקַּב"ה לְבֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּא' צוֹר לְכַבִּי וְגו' וְלִכְךָ לֹא יִהְיֶה זֶה הַמְּכֹנֵן מִן הָאֲדָם רַק כָּל אֵלֶּה דְּבָרִים הַמְּבִיאִים אֶל הַמְּכֹנֵן כְּמִשְׁ"ל בְּזוֹהַר (ח"ב פב ב) עַל תְּרִי"ג מְצוֹת תְּרִי"ג עֵיטִין.

וְעו"א וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בְּרַעַשׁ ה' וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ וְגו' כִּי כְּבוֹד ה' אֵינוֹ בְּדָבָר הַנִּרְגָּשׁ וּמְרַעִישׁ רַק בְּקוֹל דְּמָמָה דְּקָה וְהוּא הַלֵּב שֶׁאֵינוֹ נִרְגָּשׁ לְשׁוּם בְּרִיאָה וְלִמְדוֹ מִזֶּה בְּבִרְכוֹת

(נח.) למלכותא דארעא ומאן מלכי רבנן שהם המולכים ע"ע המושלים ביצורם כמשו"ל בב"ב (עח:) גם המלוכה ביצור לא ברעש רק קול דממה דקה.

אבל מ"מ גונדא קמייטא חליף פי קא אוןשא פי לולא זה א"א רק מקודם צריף להיות ברעש ותוקף נגדו כמשו"ל (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם כו' אבל אין זה הממשלה הגמורה עדיין רק פאשר הוא בלי רעש רק פענן שאמר דוד המע"ה לפי חלל בקרבי ואז"ל שהרגו ליצ"ר בתענית [שהוא הרעש נגד התאנה] עי"ז הוא הממשלה: אות סט חסר [ע] באותו דבר שבו החסרון של אדם באותו דבר ועל ידיה עצמו הוא מעלתו פענן שאז"ל (סנהדרין ע.

(על ויתפרו עלה תאנה בדבר שקלקלו בונתקנו. וע"ד זה ג"כ מה שאז"ל (ירוש' ברכות פ"ב סו' ה"ד) ביום שנתקרב הבית נולד משיח.

ואז"ל (סנהד' צא:) מנין לתחה"מ מן התורה [ר"ל שכל דבר שבעולם יש לו שרש בתורה ר"ל דבקות במקור החיים שהוא אמתות רצון הש"י] וזהו פרה לטהר מטומאת מת ואז"ל (במ"ר חוקת) תבא אם ותקנח צואת בנה העגל הוא שורש המיתה זהו צואת בנה [ולכך נעשה ג"כ ע"י ירבעם שהוא הי' בו שורש משיח בן יוסף שיצא מזרעו מאביה (זוה"ח בלק) שהיה מעותד ליהרג ורק משיח בן דוד נא' חיים שאל ממה נמתה לו] ופרה היא האם (בינ"ה שבלב) המולדת זה ר"ל שהפל מן הש"י ממנו יצא הפל עי"ז הוא קינוח אותה צואה פנ"ל: [עא] אין לבקש לראות רעת אדם ואפי' רשע כמשו"ל (ברכות י.

(יתמו חוטאים אין פתיב. וזהו ברע לשמים אבל רע לבריות ענשו מדה כנגד מדה שמתר לבקש רעתו ג"כ וכמו שמצינו באלישע שקילל לנערים מפני שהם זלזלוהו לפי שריפא למים ועשה טובה לבריות והם חפצים יותר ברעתם כמשו"ל (סוטה מו: ורש"י שם) לכן הי' רשאי לקללם וכן דוד המע"ה שקלל אויביו במזמור ק"ט פירש שם בשביל שהיו מריעים לו ואמר ויאָהב קללה ותבואהו מדה כנגד מדה מפני שאהב זה.

וכן הש"י אמר ומקללה אאור אבל בלא"ה אין מקלל לאדם. ומ"מ גם בזה מצינו דאלישע נענש ע"ז כמ"ש בסוטה (מז).

(ובסנהדרין (קז:) ומלבד זה ג"כ לא לכל אדם הותר שהרי אז"ל באלישע (סוטה שם) ויראם ראה שאין כו' ומי שאינו בעל רוח"ק אפשר שהנגיעה מעונרתו. ולכך דוד המע"ה באותו מזמור א' פסוק ולפי חלל בקרבי שדרשו רז"ל מזה (ע"ז ד סע"ב) שהרגו ליצ"ר שאמר שאין לו לחוש לשום נגיעה לתאנות עצמו פי כפר אין לו יצה"ר וקודם מזמור זה נא' מזמור שבו פסוק לי גלעד וגו' שממנו דרשו דורשי רשומות בפ' חלק (קד:) שפולם יש להם חלק לעוה"ב וזהו כעין שאז"ל (מגילה יג:) ממדת הש"י שמקדים רפואה למכה, וצריף להקדים בלבבו הטובות עין אפי' להם ואם אח"כ מ"מ מקללם אז הוא במשפט: [עב] אפשר לעשות מופתים עפ"י התורה וכו' היו פל מופת משרע"ה שפתח שער חדש בד"ת ועפ"י אותו אור בדברי תורה הי' נמשך שפיעת אור בעולם לפעול אותו דבר.

ואפשר לעשות ע"י תפלה. ומצינו בנביאים שספר הכתוב פל המופתים שעשה אליהו ושעשה אלישע וזולת משאר הנביאים לא נזכר מופתיהם.

וכבר אז"ל (מגילה יד.) נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ושלא הוצרכה לא נכתבה.

וא"כ ע"כ אותם סיפורי המופתים הם צריכים לדורות ואע"פ שהיו רק לפי שעה הם פתחו שערים בזה כי כל מופתי אליהו היו עפ"י התורה ועל ידיה [ד"מ ירידת האש ע"י חידוש תורה שחידש להתיר הבמה] וכל מופתי אלישע ע"י תפלה כמ"ש במגילה (כו).

(נאלישע דעביד ברחמי ונכה לפי שנים מאליהו כי יותר יש לפעול ע"י תפלה. אבל מ"מ מה שעפ"י תורה גדול כמ"ש פ"ק דשבת (י).

(מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה והמעמיק יבין: [עג] פשהאדם מתקן מה שחטא אז הש"י מזמין לו אותו פרק ואותו מקום כדי שתהיה תשובת המשקל שהרי נדאי יש דברים שאסור האדם להביא עצמו לידי פה כמו באותה אשה באותו כו' יעבור על איסור יחוד רק הש"י מזמין לו זה או ענין פיוצא בו ואין הש"י מזמין לולאב.

כענין אברהם שיצא ממנו ישמעאל ובני קטורה שיצא הפסולת על ידיהם. אלא שבזה צריך שיזכה האב שינפקע תורת זרעו מהם כמ"ש באברהם כי ביצחק יקרא לה זרע וכמ"ש בי' השבטים ספ"ק דיבמות לא נזו משם עד שעשאוים פגוים גמורים וידוע ד' רמב"ן ע"פ שורש פורה ראש ע"ש.

וע"ז א' לחזקיה פ"ק דברכות (י.) בהדי כבשי דרחמנא למ"ל ונהרי מנשה מאותן שאין להם חלק לעוה"ב ומ"מ הי' נאבד ח"ו משיח ב"ד וכל השלשלת הקדושה מן העולם אלו לא נולד.

ומצינו ויקוד העם וישתחוו בפ' בא ופירש"י שחחו על בשורת הבנים ונהרי שם הוא בשאלת מה העבודה הזאת לכם שהוא שאלת בן רשע כדאי' בהגדה ואף אמה הקהה כו' ואפ"ה שחחו על בשורת לידתו.

ומיהו במדר' (תנחומא תרומה ט) מפורש להיפך ע"ש דתפלת שהמע"ה שאם יבקש בן והוא יהיה רשע לא יתן לו הש"י: [עט] ענין הפגם למעלה ע"י עונות הוא ע"ד מה שאנו אומרים שהחמה לוקה ובאמת החמה בעצמותה ומצינה אינה לוקה כלל רק העדר אורה לארץ זה מקרי לקות לחמה שהרי ענין תכליתה של חמה להאיר לארץ וזה לקות מצינה. וכן בכל לילה הוא לקות החמה שגם זה הוא מצד מסף המבדיל דוגמת לקותה ביום. ומ"מ פשהלבנה מאירה אינו לקות גמור לחמה כידוע שאור הלבנה הוא מאור החמה וברקי אורו ואע"פ שאנו קורים אותו אור לבנה מ"מ המבינים יודעים כי היא באמת אור חמה ולא לקתה לגמרי אבל בסוף חדש או בעת ליקויה שגם הלבנה אין מאירה אז הוא ליקות הגמור לחמה.

וזה ממש דוגמא שלמעלה כמ"ש (פסחים קיב.) יותר ממה שעגל כו' ותכלית השתלשלות האצילות להשפיע לישראל וכשישראל חוטאים שאין מקבלים אור ידיעת הש"י על בוריה אז נחשב כביכול תשי' לפמלא ש"מ וזהו ענין החורבן דלמעלה וגלות הדומה ללילה ומדרגת בגלות עצמו והבן כל זה.

ולכ"א ראה ויתר גוים כי מעת מ"ת שבקש משה שלא תשרה שכינה בעפ"ם אין מקבלים אור כלל ואין כאן לקות: [פ] תיקון לכעס שינוי מקום כמ"ש תורה גלות לרוצח

[והי' עיר מקלט ולא נע ונד לעולם כי באמת יש פחד יצחק וגבורות קדושות שטוב כענין
האי צורבא מרבנו דרמח (תענית ד).

(וזהו העיר מקלט ובגלעד ושכם ושכיחי רוצחים הרבו ערי מקלט כמ"ש במכות (ט
סע"ב) כי אין הש"י בא בטרוניא מאחר שבטבע התולדה שם שכיחי רוצחים מסתמא
שם שכיח דבר זה בקדושה דרתחא דהיגו ערי מקלט וכשבא להתפשטות בא לרציחה
הרעה.

ובגלעד ושכם שניהם בנחלת יוסף כי לא תרצח ולא תנאף שניהם הפכים כנודע. ושמעתי
שערך וגו' מהר גלעד כידוע שער הוא הדינים וגבורות שבאדם והם קדושות מהר גלעד.

ושזהו מה שאמר אחאב הידעתי כי לנו רמות גלעד כי ידע שאין דבר שלא יוכל לתקן
רק הריגת הנביאים ורמות בגלעד הוא עיר מקלט הרוצח לומר שהי' זה בקדושה וזהו
כי לנ"ו אבל לא הצליח] ונאמר בקינו נע ונד תהיה [ולא הי' לו עיר מקלט כלל שהיא רק
לבני].

ותיקון לתאנה שינוי מעשה שבא דבר עבירה לידו וניצול הימנה בזה נתקן הקודם.
ותיקון לכבוד שינוי השם וזהו שמועיל לחולה כי לפעמים אידחי גברא מקמי גברא
כנודע כי אין מלכות נוגעת בחברתה כו' ומלכות נקרא כל ענין כבוד וממשלה [אפ"על
אשתו ובניו] שאין לה אדם מישראל שאינו נקרא בן מלך כנודע ועי"ז נגזר עליו לפעמים
והתיקון לזה שינוי השם ואינו הוא גברא כלל: [פא] פעמים נגזר על אדם למות ח"ו
משום אין מלכות כו' כמ"ש בדרך המע"ה ומשרע"ה והעצה לזה העדר הקנאה ושיסכים
שיאפיל הש"י אורו בחיו וינרח אור אחר וכמ"ש (מד"ת ואתחנן ומ"ר וילך ע"ש)
במשרע"ה שנסתמו ממנו מעינות החכמה ועמד לפני יהושע אלא שהוא אמר ק' מיתות
ולא קנאה א' [אע"פ שאמרו (סנהדרין קה): ככל מתקנא חוץ כו' זהו לאחר מיתה כהרא"י
דשם] משום דאפתי לא עבר ירדנא כד"ש בגדרים (כב).

(ע"ש כי קנאה נמשך מלב רגז אבל פשטבב עצמו בקדושת א"י האידנא שכל א' יש
לו ד' אמות שם [וכן מקום רגליו בבהמ"ק. וזהו והתפלגו אליה דרך ארצם ואכ"מ] יוכל
זה [וכמו שנגלה אלי בחלום (אור ליום ב' ראה כ"ה מנחם) פי' למען ירבו וגו' כי א'
במגילה (כח).

(לרבי יה"ר שתיגע לחצי ימי אבל לכולהו לא דהבאים אחריו בהמה ירעו וכה"ג א'
ר"ל פ"ק דע"ז (ה.) אלקלא אבותינו שחטאו אנו כמו שלא באנו לעולם ע"ש והש"י
הבטיח על שניהם יחד ואיך אפשר ונהרי זה חסרון לבנים רק כימי השמים וגו' שקיימים
לעולם ומ"מ פעמים מתכסים בעבים ונאפלים ואין נראה רקיע בטהרתה אבל זהו רק
על האדמה וגו' דבלא"ה אין זה ברכה כי ק' מיתות ולא קנאה א': [פב] פשאדם נע ונד
אע"פ שפדמה שהוא צריך לכוף לטובתו מ"מ ודאי חטא ברציחה [דוגמא קיז] ולא דוקא
רציחה ממש אלא דוגמתו כגון אחונורי אפי שדימוהו רז"ל (ב"מ נח): לרציחה וכן מצער
לחבירו צער קשה פיוצא בו וכן הנחמים באילים כדרז"ל (נדה יג).

(.

ויכשנשקט ונקבע במקום ידע כי תיקון זה. ולפעמים תפלה מכפרת מחצה כמ"ש בקין וישב בארץ נוד כמ"ש בוי"ר (פר' י) והיינו כי חן מקום על יושביו וכאשר אין חן מקומו עליו והוא פגר ונודד שם עדיין לא נתכפר הכל עד שיהי' חן מקום עליו.

[כי פשאין חן מקומו עליו אז עדיין הוא נע ונד במחשבה והוא סימן שתיקון המעשה אבל לא תיקון עדיין המחשבה]: [פג] כמו שיש בקניני העוה"ז פעמים שאדם מוצא מציאה הון רב או זוכה בגורל לאטע"ריע ומתעשר בלא שום יגיעה פה יש ג"כ בקניני עוה"ב [הגם שא' פ"ק דמגילה (ו):] לא יגעת ומצאת אל תאמין הא אסקי' שם ה"מ כו' אבל לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא ובנדאי לא קאי רק איגעת ולא מצאת לחוד שהרי מדה טובה מרובה ואם אפשר יגעת ולא מצאת כ"ש דאפשר לא יגעת ומצאת ע"י ס"ד] וכענין ונח מצא חן בעיני ה' ואז"ל (בב"ר פ' כט) הוא מצא אבל הקב"ה לא מצא היינו כי פעמים אדם זוכה בלא שום יגיעה שהוא שמור מן העבירה ונקרא צדיק וזהו מדרגת נח [שמדה פנגד מדה הי' שמור מן הפורעניות] ופעמים אדם זוכה להשיג השגות מידעת הש"י ואורו וזהו מציאת ישראל שהקב"ה מצא שבזה מיוחס ג"כ המציאה למעלה כי יותר מה שעגל כו' כמש"ל אות ע"ט.

ומציאה אז"ל (סנהדרין צו:) שאינה באה אלא בהיסח הדעת אבל מי שיושב ומצפה לקה לא ימצא לעולם.

ומ"מ מצינו בדרז"ל (ב"מ יב:) שזכר פועל ללקט מציאות והם בדברים קטנים וגם בדברים גדולים כמו יהיב ד' זוזי לספונאי בר"ע ורב גמדא בנדריה דף נ': [פד] פעמים יש נספה בלא משפט היינו עד"ש יש צדיק אובד בצדקו ע"י צדקותו כמו הבל שהרגו קין בשביל שקבל ה' מנחתו ובנדאי הי' הריגה זו ממשפט הש"י.

והיינו כי לא רצה הש"י שיהי' בעולם נברא מזיק לנברא אחר וכך עשה אותו חסיד בתענית (כד.) שבקש על בתו שתשוב לעברה שלא יפלו בה בנ"א וכך בקשה אותה בתולה דסוטה (כב).

(שלא יפלו בה בנ"א כמ"ש (שבת קמט):) כל שחבירו נענש ע"י כו' וזהו שבקש ר"א (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ב ושם הגי' קנאתינו על לב אדם ע"ש) ולא תעלה קנאת אדם עלי שגם זה מזיק לו כשע"י צדקותו מתקנאים בו ונענש חבירו ע"י אז גם הוא נענש.

ומ"מ הכל במשפט כי מסתמא הי' במעמקי הלב איזה נגיעה להתפארות נגד חבירו בצדקתו והנסתרות לה' אלקינו אבל בנגלות הוא שלא במשפט. כי יש נסתרות שנסתרו גם לאדם עצמו רק הש"י יודע ואין לזה שום עצה רק תפלה ורחמים כי מי שנקי באמת אז הש"י שומרו ולא יאונה לו כל און שאין אחר נכשל על ידו (ולכך תפלת רנב"ה פשנכנס לתורה דשם הוא ביותר פנדע דמשרע"ה תיקון הבל ועי"ז נתקן ואכ"מ): [פה] פשאדם חושב בנפשו שעשה הרבה בעבודת ה' ידע שלא נגע בה פלום כמ"ש (קידושין מט:) סימן לגסות הרוח עניות דתורה כי אסטירא בלגינא קיש קריא משא"כ פיס מלא וכ"א בזוהר (ח"ג קצג ב) סימן דלא ידע פלום שבוחי וקאו דוקא שבוחי וגסות בפני הבריות רק גם בינו לבין עצמו ובלבו בלבד פי עיקר הגאונה בלבו וכמ"ש גבה לב] פשפור כו'.

וקטנו הקריב דבר גרוע וחשב שעשה עבודה גדולה שלכה חרה לו שלא נתקבל. וטעות זה נמשך מצד משוכח ענין היצר וכוחו וחושב שכל מחשבות לבו רק טוב ואין לו נטי' לרע ולכה הודיעו אז הש"י מענין היצר"ר פי לפתח כו' וכשידע זה וישים עיניו בחדרי לבו אז ידע כי לא פעל מאומה באמת גמור בלי שום פניה ונגיעה [והודעת ואתה תמשול כו' שגם זה מצד הש"י והבין]: [פז] כל מה שהיא מקנין האדם אשתו ובניו עבדו ואמתו שורו ונמורו אהלו וכספו וזקבו וכל אשר לו הכל הוא משורש נפשו כי גם כל הדצ"ח משורשים בנפש האדם ושורש חיותם ממנו פנוע.

ומה שקנוי לו הוא ששורש חיותם ממנו וקנינים שהם הפקר וכל חיתו יער הוא מפני שעדיין לא תיקן כל שורש חיותו פי נדאי ג"כ שייך לאדם ולעתיד נאמר וגר זאב עם כבש וכן הנחש הי' קודם החטא שמש לאדם (כמ"ש סנהדרין נט:).

וכמו שהיא האדם פה קניניו וכמ"ש (חולין ז.) בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם מתמורו דרפב"י וכן בנח כל המינים שהיו בתיבה שהיא וזם מסתמא היו משורשו פנ"ל לכה אז"ל שלא קלקלו דרפם.

ואז"ל אשת חבר פחבר וכן להיפך נשאת לע"ה והיתה כו' (בכורות ל סע"ב) ואז"ל הבנים וכמ"ש הרמב"ן ע"פ שורש פורה. וכמשז"ל (סו"פ ב' דעדיות) האב זוכה לבן.

ואם הבן רשע ע"כ הי' איזה פסולת בהאב [וזהו פוקד עון אבות וגו' ואז"ל (סנהדרין כז:)] בשאוחזין מעשה כו' והוא עון אבות ממש ואינו חוז משורת הדין הנעלם וכן יוכל להתבונן האדם מכל קניניו: [פז] אין גזירה יוצאה מפי הקב"ה אלא בהסכמת צדיקי הדור [שהם בית דין] כמ"ש באיזרא רבא (קמב ב) סוד ה' ליראיו ועד דלא אסקימו לא נחתין דינין לעלמא ואיך יהי' נהלא הם אדברא מתפללים בעדם רק שהיא בענין אחר הדומה לו בענין שהיה בדרך המע"ה בכבשה [וירמ' הי' בבני ענתות וגלות י' שבטים הי' ישע'י בשבבא וא"א בסדום הוא במה שהפריד לוט מקודם וכן הכל ואכמ"ל].

ולכה צריף שמירה בזה שלא יצא לעולם דבר רע מפיו ולכה הצדיק נתפס ובהדי הוצא לקי כרבא ובנדאי הכל במשפט רק שהוא פנ"ל מפני שהסכים והוא גרם לפורענותם ולכה ממנו מתחיל כדאי' בב"ק (צב).

(בענין מדה טובה שאמרו במתפלל על חבירו כו' נענה תחלה. ולא הי' צדיק שניצול מזה לגמרי רק משיח להאריף עוד: [פח] אין דרך שאין בו עקלקלות רק שבעיניו הוא ישר כמ"ש במשלי כ"א ב' פי ע"י התאות צריף לעקם דרכו שהם פחתיים שבינתיים שאינו מישור כמ"ש בוי"ר (פ' יב) ע"פ יתהלך במישורים פי המתהלך במישורים כל העריות דומות עליו כמישור (יומא עה).

(לולי פן א"א לילה במישורים ומי שבעיניו הוא ישר מה יעשה ונהלא לפי דעתו הולך בין שר עז"א ותוכן לבות ה' מי שלבו שלם אין הש"י משגהו להטעותו ואינו בא בטרוניא רק עקמומית שבלב הוא הגורם הטעות: [פט] דרשו רז"ל ברחוקין (פט).

(ע"פ האומנם אלם וגו' אומנתו של אדם בעוה"ז ישום עצמו פאלם ופי' לשון אומנות דבר גדול שאין כל א' יכול לעשותה וכד"ש בירוש' שילהי סוכה באומנותם באומנותם

אָנְמוֹנוֹת גְּדוּלָה כּו' וְאֵימַת הוּא אָנְמוֹנוֹת רַק כְּשֶׁצָּדֵק תִּדְבְּרוּן שְׁלֹזָה צְרִיף אָנְמוֹנוֹת גְּדוּל
כְּאֲשֶׁר מְדַבֵּר וּמְפָסֵיק בְּאַמְצַע שְׁעַד פֶּה הוּא הַדְּבוּר צָדֵק מִשָּׂא"כ שְׁלֵא לְדַבֵּר כָּלֵל.

א"נ עֲצָה הוּא אִיף יוּכַל לְאָנְמוֹנוֹת זֹו כְּשֶׁצָּדֵק תִּדְבְּרוּן כּמ"ש בְּעַרְכִּין (טו:) וּבְדַב"ר רַפ"א
שִׁד"ת מְרַפָּא הַלְשׁוֹן. וְשֵׁם בְּדַב"ר שְׁמַתִּיר הַלְשׁוֹן ר"ל שֶׁהוּא מְתִירוֹ לְדַבֵּר הַכֹּל כּמ"ש
בְּסוּפָה (כא:) עֲלֵיהוּ אִפִּי שִׁיחַת חוֹלִין כּו' שְׁכָל שִׁיחַתוֹ תוֹרָה וְנָהוּ דְמִיחַתִּי שֵׁם סְפָרִים
נְכֻתִים בְּכָל לְשׁוֹן ר"ל אִפִּי שִׁיחַת חוֹלִין כְּאֲשֶׁר הוּא תוֹרָה וְהִינּוּ כּמ"ש בְּפִירוּשׁ דְּבִרְכוֹת
(ס"פ ט) פְּטוּטָא דְאִוְרֵייתָא טָבִין.

[ומ"ד אֵלָא יוֹנִית כּמ"ש בִּייה"ח (יִתְרוֹ) דְאִינוּן קַרְיָבִין לְאוֹרְחֵי מְהִימְנוּתָא ע"ש מְזָה זְכוּ
לְלִשׁוֹן וּבב"ק (פג.) מְחַלְקִים בֵּין לְשׁוֹן לְחֻמְהָ ע"ש וּמ"מ א' (בְּמַגִּילַת תַּעֲנִית) דְנִחְשָׁף
הָעוֹלָם בְּיוֹם שְׁנַעְתַּמַּק הַתִּירָה לִינוּנִית וְשִׁינוּ י"ג דְּבָרִים יִבְמַק"א בְּיִאֲרָנוּם וְשֵׁם בְּיִאֲרָנוּ כִּי
הֵם זְלַעו"ז נִגְדַּ תוֹשְׁבַע"פ לְכַף הָיוּ פּוֹם מְמַלֵּל רַבְרָבִין וּלְכַף סְפָרִים נְכֻתִים בְּלִשׁוֹנָם אָבָל
חֻמְתָּו שְׁלֵהוּ בְּעֲצָמָן אֲסוּר לְלַמֵּד וּאֲכַמ"ל]: [צ] הַתוֹרָה הוּא מִפֶּת הָעוֹלָם כּמ"ש בְּב"ר
רַפ"א בְּמִשְׁלֵל דְּדִיפְתָרְאוֹת וּפִינְקְסָאוֹת וְכֵן יִשְׂרָאֵל [שֶׁהֵם וְאוֹרֵייתָא חַד כְּפוֹדַע כִּי אוֹר
הַנְּפִשׁוֹת דְּיִשְׂרָאֵל הוּא עֲצָמוֹ אוֹר הַתוֹרָה וּכּמ"ש דִּישׁ ס"ר אוֹתִיוֹת לְתוֹרָה] שְׁכָל דוֹר
הֵם מִפֶּת הָעוֹלָם בְּאוֹתוֹ דוֹר כְּפִי הַהִתְחַדְשׁוֹת שְׁבִנְפִשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּכָל דוֹר כֵּן הַתְּחַדְשׁוֹת
הָעוֹלָם בְּאוֹתוֹ זְמַן וּכּמ"ש בִּבְמוֹת (סג.)

(אִפִּי סְפִינוֹת כּו' בְּשָׁבִיל יִשְׂרָאֵל. וְכִמוֹ שֶׁהַנְּפִשׁוֹת מְשַׁתַּנּוֹת מְדוֹר לְדוֹר כֵּן הַתוֹרָה וְהִינּוּ
הַתוֹשְׁבַע"פ שְׁמַתְחַדֵּשׁ בְּכָל דוֹר חֲדָשׁוֹת ע"י חֲכַמֵּי וְע"י כָּל חֲדָשׁוֹת הַתוֹשְׁבַע"פ יוֹצֵא
לְאוֹר נְפִשׁוֹת חֲדָשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל וְעַל פִּיהֶם נִתְחַדֵּשׁ ג"כ עֲנִינִים בְּעוֹלָם וּמִמְצָב הָעוֹלָם בְּכָל
דוֹר נוֹכַח לְהַתְּבוֹנֵן עַל מִצְבַּ נְפִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁבִדוֹר וְכֵן עַל מִצְבַּ הַתוֹרָה שְׁכַפִּיוֹת ת"ח
הָאֲמִיתִים שְׁבָאוֹתוֹ דוֹר [וּלכ"א בְּחַגִּיגָה (ה): אֲבָדָה עֲצָה מְבַנִּים נִסְרַחָה חֻמְתָּם ע"ש
וּמוֹבָן]: [צא] כָּל קַנְיֵי הָאָדָם הוּא מְחַלְקֵי חֵיווֹתוֹ הַמְתַּפְּשֵׁט בְּבְרוּאִים כּמ"ש בְּרֵאשִׁית
בְּשָׁבִיל יִשְׂרָאֵל כּו' וְא' הַמְחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַע"ב וּבְכָל יוֹם הַחֲדוּשׁ הוּא בְּשָׁבִיל
יִשְׂרָאֵל וְכָל חֵלֶק מִן הָעוֹלָם שִׁיף לְנַפְשׁ פְּרֻטֵי מִיִּשְׂרָאֵל ר"ל שְׁאוֹר חֵיווֹתוֹ הוּא הַמְקַנֵּים
אוֹתָם הַנְּבָרָאִים.

מִמְעַשִּׂים הַטּוֹבִים מְתַקְיָמִים בְּרוּאִים הַטּוֹבִים וְהַטְּהוֹרִים] [וּמְמַחְשְׁבוֹת וּרְצוֹנוֹת הֵם
מְלֻאָכִים וְרוֹחֲנִים] וּמְהַרְעִים נְעַשִּׂים הַרְעִים [וְעַד"ש עִירוּבִין (יח:) מַש"ז לְבִטְלָה
רוּשׁוֹ"ל] הַחֵיוֹת הַמְזִיקוֹת וְכֵן עַפּוֹ"ם הַרוֹצְחִים וְכֵן בְּדוּמָמִים אָבֹן שְׁנִסְקַל בָּהּ וְעַץ שְׁנִצְלַב
בוֹ [וְזֶה סוּד מִשָּׂאז"ל בְּתַדְב"א (סא"ר פ' כד) מִן הַכֹּל עֲתִיד הַקַּב"ה לִפְרַע אִפִּי מִן אָבֹן
כו'.

וּז"ש חֲטָאִים תִּרְדֹּף רְעָה וּכּמ"ש וְאֲנֹכִי בְּרֵאשִׁית מְשַׁחִית לְחַבֵּל וּכּמ"ש בְּבִר"ר פ"ו אֲשׁ
יוֹצֵאָה מְגוּפָן שֶׁל רְשָׁעִים וּמְלַהֶטֶת אוֹתָן] וּבְצוּמָחִים סֵם הַמְּמִית ר"ל וְכִינּוּצָא. וְכִפִּי מְרַחֵק
הַתְּפִשְׁטוֹת אוֹרוֹ וְחֵיווֹתוֹ בָּהֶם כִּף הֵם עֲנִינִם וְיִיחָסֵם לוֹ מֵהֶם קַנְיָנִים לוֹ וּמֵהֶם הָיוּ בְּיָדוֹ
אִיזָה זְמַן וּמְכָרָם וּמֵהֶם רַק בְּשָׂאֵלָה אוֹ שְׁכִירוֹת זְמַן מוּעֵט וּמֵהֶם רָאֵם אֲצֵל אַחֲרִים אוֹ
נִסְתַּפֵּל בָּהֶם מִיָּדֵי עֲבָרוֹ בְּאִיזָה מְקוֹם וּמֵהֶם שְׁלֵא רָאָה מִיָּמָיו רַק חֲשַׁק בְּמַחְשְׁבָתוֹ לָהֶם
וְכִינּוּצָא יֵשׁ מְדַרְגוֹת לְאִין שִׁיעוֹר וְהַמְבִין עַל דְּבָר יוּכַל לְדַעַת וּלְהַתְּבוֹנֵן לְתַקַּן כָּל אֵלָה
וְהַתִּיקוֹן הוּא רַק ע"י הַשְּׁבָה לְמַקּוֹר שִׁיזַע שֶׁהַכֹּל הוּא מְעַצֵּם חֵיוֹת הַש"י שְׁמַחֲיָהוּ

ומקיימו זולת זה היו בלא הי' [וז"ס מ"ש בבר"ר פע"ג שהי' ליעקב ס"ר עֲדְרֵי צֵאן כִּי נִפְשׁוּ הַיְתָה כּוֹלָלוֹת ס"ר נִפְשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל הַכּוֹלָלָה כ"א מִפְּרֻטֵי דוֹרוֹתֵיהֶם וְנִתְפָּשְׁטוּ אֲזַי חֲלָקֵי אֲוֵרוֹת נִפְשׁוֹ בְּצֵאן שֶׁהוּא בְּהֵמָה טְהוֹרָה כִּי אֲזַי עֲדִינֵי נִקְרָא יַעֲקֹב שֶׁהוּא מְדַרְגֵת ע"ה כמ"ש בס"פ אלו מציאות וגם ישראל נמשלו לצאן והי' קנינו שנתפרנס מהם פי ממה שֶׁהוּא פְּרֻנְסַת הָאָדָם שֶׁם גָּנוּז עֵינָר חֵיּוֹתוֹ שֶׁהָרִי הַפְּרֻנְסָה הִיא עֵינָר קִיּוֹם חֵיּוֹתוֹ שֶׁלְכֵן א' (ב"ק צב:) בִּירָא דְשִׁתִּית מִיָּנִי מֵיָא לָא תִשְׁדִּי בִּי קָלָא שֶׁאִין לְבִזּוֹתוֹ וְאִכְמ"ל]: [צב] לִפְעָמִים נִפְתַּח לְאָדָם מְדַרְגוֹת וְאִם הוּא רַק לְפִי שְׁעָה וְאִם כ"פ נֶעֱלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא חוֹזֵר לְסוּרוֹ לְהֵיּוֹת מְשֻׁנָּקָע בְּתֵאֵנִת יֵשׁ לוֹ לְהִתְבַּוְּנֵן וְלְדַאֵג פֶּן הוּא ח"ו עַד"ש ב'פ' חֲלָק (קח:) בְּדוֹר הַמְּבּוּל שֶׁהִטְעִימֵן מַעִין עוֹה"ב וְהָרִי א' ב'פ' הִי קוֹרָא שֶׁהַעוֹה"ב אִין בּוֹ שׁוּם הַנְּאָה וְחִמְדָּה מִעֲנִינֵי תֵאֵנִת עוֹה"ז רַק נִהְיֵין מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה וְאַחַר פְּתִיחַת אֲוֵר כְּזֶה הָרִי לֹא הָיו עוֹד בְּנֵי מְבּוּל רַק ע"כ שֶׁנִּפְתַּח לָהֶם לְשַׁעַה וְנֶעֱלַם וְהוּא אֶחָד עִם הַד"א דְשֶׁם דְקָאֵמַר זְמַן קָטָן אַחַר זְמַן גְּדוֹל שֶׁזֶה הִי זְמַן אוֹלֵי יִשׁוּבוּ עִי"ז שֶׁנִּפְתַּח לָהֶם הַש"י אֲוֵר כְּזֶה שֶׁהוּא ג"כ הָעֲדָר הַיִצ"ר וְאִם כ"פ הָעֲלִימוּ פְּרָגַע וְחִזְרוּ לְתֵאֵנִתָם.

ואידך לישנא שהם ימי אבלו דמתושלח והיינו דמימת צדיקים מכפרת כשעיר המשתלח (יומא מב.) וקיי"ל (שבועות יג.)

(גם כשעיר צריך תשובה רק החילוק בזה הש"י פותח הפתח לתשובה ומאיר אורו באתערוטא דלעילא קודם וכנ"ל ולכך באותם ימי אבלו הי' פן אתדל"ע מקודם אחר זמן גדול שהי' קודם להיות שובו כו' באתדל"ת: [צג] תחלה הש"י מאיר לאדם והאדם אין רגיל בזה עדיין וקשה עליו לקבלו פתח קבוע במקום נאמן שלא ימוט ומאברו ואם כ"פ האדם נוהג אחריו ומבקשו והש"י אינו חוזר ופותח לו כטענת השיבנו כו' אם לא בקנשי גדול כענין פשרציתי לא רצית עכשיו כו' (ברכות ז.)

(זה ענין מ"ת הי' בכפיית הר פגיגית ואם כ"פ הדר קבלוה בימי אשנורוש ברצון אבל לא נעשה להם נס בימי עזרא כבימי הושע בן נון שגרם החטא פדאי' בפ"ק דברכות (ד.) ר"ל חטא הקודם.

ולא שרתה שכינה בבית שני. ומ"מ אי' בסוף ס' היכלות שאע"פ שניתנה תורה מ"מ כל מעלותיה ע"ש י"ז מעלות דחשיב לא היו עד הבית שני ואע"פ שלא שרתה בו שכינה.

וע' עוד שם אם כ"פ שלא הניחו אבן על אבן בבית ב' עד שפפו להקב"ה וגי' להם רזי כל דבר ע"ש וכפו הוא נגד כפיית הר פגיגית דמ"ת [וי"ל דכפי' זו הוא בטול היצה"ר שא' ביומא (סט):] שֶׁהוּא נִגְדַר רְצוֹן הַש"י כמ"ש וְאִשֶׁר הִרְעוֹתִי וְכמ"ש ב'פ' א"ע וְכִהְיִיתָ לִי וְהַעֲצָה בְּהַעֲלֵם הוּא ד"ת וְכד"ש (מ"ר ריש איכה) הִלְנֵאִי אוֹתִי עֲזָבוּ וְתוֹרְתִי שִׁמְרוּ וְכֵן בְּבֵית שְׁנֵי הַחֲלוֹ חֲכָמֵי הַמְּשֻׁנָּה וְעוֹ"א שֶׁכָּל מַעֲלוֹת הַתּוֹרָה הִי שֶׁם יוֹתֵר וְזֶה בְּאֵמַת גְּדוֹל יוֹתֵר כמ"ש בב"ב (יב.)

(חכם עדיף מנביא: [צד] פעמים משיג האדם הארה ועי"ז מגיע לראיה והוא פנים של זעם וכשמגיע על ידו לאהבה הוא פנים של רצון וע"י היראה שיש לו הוא מתקן הזעם שבפנים ומתהפך לרצון וכא אם כ"פ לאהבה.

אָבֵל אַם מִדְּחָה אֶז מִפְּנֵי ע"י הוֹלָלוֹת וּמִחֻשְׁבוֹת אַחֲרוֹת אֶז אֵין נִתְקַן ח"ו וְאֶז הוּא וְנִתְמַתִּי פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא וְגו' ר"ל. וּבְכָל מְקוֹם פְּנֵי הוּא פְּתִיחוֹת אֹרוֹ.

כִּי לְעוֹלָם הַקַּב"ה פּוֹתֵחַ שְׁעַר לְתַשׁוּבָה וּבִשְׁעַת מִיתָתוֹ אָדָם רוֹאֶה שְׂכִינָה זֶה נִקְרָא פְּנִים שֶׁל זַעַם כִּי לְעוֹלָם פְּנִים הוּא הָאָרֶה כְּאִשֶׁר מֵגִיעַ לְאָדָם כִּי כְּשֶׁהִש"י נוֹתֵן פְּנָיו בּוֹ וּמִסְתַּפֵּל אֵלָיו הָרִי בְּאֹרֶךְ נִרְאֶה אֹר וְא' פְּנֵי יִלְכוּ וְהִנְיָחוּתִי לָךְ כִּי יִרְאֶה אֵינְנָה נִיִּיחָא פְּנוּדַע: [צֶה] בִּימֵי הַנְּעוּרִים רְתִיחַת הַתְּאִים מְתַגַּבְרַת וְאֶז מְרַבָּה חֻטְאִים מֵצַד הַיִּצ"ר ר"ל וְהֵם חֻטְאֵת נְעוּרִים וְזֶה הִי בְּדוֹר הַמַּבּוּל כִּמ"ש שָׁם כִּי יֵצֵר וְגו' מְנַעַרְרֵי וְג"כ מְסַגֵּל טוֹב הַרְבֵּה מֵצַד הַיִּצ"ט וְחֻשְׁקוֹת לַד"ת וְזֶה הִי דוֹר הַמְּדַבֵּר כִּמ"ש וְנִזְכַּרְתִּי לָךְ חֻסְדַּי נְעוּרֵיךָ וְהֵם עֲצָמָם אֹתָם הַנְּפֹשׁוֹת כִּמ"ש בְּזוֹהַר פְּנִיחָס רַט"ז סע"א ע"ש דְּהֵיוּ רְאוּיָם לְקַבֵּל תּוֹרָה בְּמַבּוּל אֱלוֹ זָכוּ וְנִשְׁמַת מִשָּׁה הִיָּתָה שָׁם.

וְדוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ אֶז יֵהִי פְּעַם ג' אֹתוֹ דוֹר בְּסוּד מ"ש תְּחַדֵּשׁ כְּנֶשֶׁר נְעוּרֵיכִי וְאֶז יֵהִי הַתִּיקוֹן הַגָּמוּר שְׁבָאוֹת בְּעַרְבּוּבֵיָא חֻטְאֵת נְעוּרִים וְחֻסְדַּי נְעוּרִים וְהַטוֹב יִתְגַבֵּר עַל הַרַע וְיִהְיֶה לְטוֹב. וְז"ש בְּזוֹהַר נח (עב ב) וּבַתִּיקוּנִים (תִּי יח) כִּד תְּחַמֵּי קִשְׁתָּא בְּאַנְפֵי נְהִירִין תִּצְפֵּי לְרַגְלֵי מְשִׁיחַ שְׁהַקְשַׁת הוּא אֹת הַבְּרִית נֶגֶד עֲוֹנֵשֵׁי חֻטְאֵת נְעוּרִים וּבְדוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ יֵהִי זֶה בְּאַנְפִּין נְהִירִין בְּהָאֲרַת פְּנִים שְׁהִש"י מְאִיר עֵינֵיהֶם לְדַעַת כִּי סַר עֲוֹנָם בְּזֶה וְעַמְּךָ כְּנֹלָם צְדִיקִים וְגו' פִּי שׁוֹמְרֵי הַבְּרִית פְּנוּדַע: [צו] מִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית וְלֹא רָאָה קָרִי מִימּוֹ הוּא נִקְרָא יְפֵה תְּנֹאֵר בְּכַתוּב כְּעִנְיָן יוֹסֵף יְפֵה תְּנֹאֵר וְע"ז נֶאֱמַר שְׁקַר הַחֹן וְהַבֵּל הַיִּנְכִּי כִּי מְצִינוּ ג"כ בְּאוֹמוֹת עַפּו"ם שֶׁהֵיוּ נִקְיִים מִזֶּה כְּמוֹ עוֹג שֶׁפִּלַּט מְדוֹר הַמַּבּוּל וּבְלֹא תִּיבָה פֶּלֶל נְדָאֵי לֹא הִי נִסָּא לְשִׁיקְרָא רַק שְׁלֹא הִי בֶן מַבּוּל דְּהֵינּוּ מִשְׁחִית זַרַע כִּמ"ש בַּפ' כָּל הַיָּד (יג:) וְכִמ"ש בַּמַּק"א אַגְמ' דְּנִדְנָה (סא).

(שְׁהִי בֶן אַחֵי בַר שְׁמֻחָזַי וְאַכ"מ [וְלִכְּן נִתְתַּנָּה אֲרֻצּוֹ לְחֻצֵי מַטֵּה מְנַשֶּׁה מְזַרְעָא דְיוֹסֵף שׁוֹמְרֵי הַבְּרִית] וְלִכְּךָ נִתְיָרָא מִשָּׁה מְמַנּוּ כִּי מִשָּׁה הִי ג"כ בְּדוֹר הַמַּבּוּל אֵינּוּ בְּנִיִּיחָא וְע"ז אֶמַר דְּוֹד הַמַּע"ה הָרַב כְּבִסְנֵי וְגו' כִּי פִשְׁעֵי אֲנִי אֲד"ע וְהָאָדָם מֵצַדוֹ צ"ל חֻטְאֵתוֹ נֶגְדוֹ תְּמִיד: [ק] תְּשׁוּבָה הֵינּוּ שְׁמֵשִׁיב אֹתוֹ דְּבַר אֵל הַש"י ר"ל שְׁמִפִּיר שְׁהַפֵּל פּוֹעֵל הַש"י וְכֹחוֹ אִפִּי הַמְחַשְׁבָּה טָרַם נוֹצְרָה בְּלַבּוֹ שֶׁל אָדָם כִּמְשֹׁאז"ל (ב"ר פ' ט) נִמְצָא הַש"י נִתֵּן לוֹ כַּח אֶז גַּם בְּהַעֲבִירָה וְע"ז אַחַר הַתְּשׁוּבָה הַגְּמוּרָה הוּא זוֹכֶה שְׁזוֹדוֹנוֹת נַעֲשִׂין זְכוּיֹת כִּי גַם זֶה הִי רְצוֹן הַש"י כִּי כִּי בְּשִׁבְתָּ (פִּט:) אִם יֵהִי חֻטְאֵיכֶם כְּשָׁנִים כּו' וְכַעֲנֵן שֹׁאז"ל (מַד"ת וַיִּשָּׁב ד) ע"פ נוֹרָא עֲלִילָה עַל בְּנֵי אֲוֹדָה וְכַד"ש דְּוֹד הַמַּע"ה לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדַבְרֵךְ ר"ל לְכָךְ נִטְלָה מְמַנּוּ הַסִּינְעֵתָא וְא"כ הוּא מְמַשׁ כְּזְכוּיֹת מֵאַחַר שְׁגָם זֶה רְצוֹן הַש"י וְז"ש נַחֲסִידֵיךָ יִרְנְנוּ וְאֶז"ל (יִלְקוּט יִשְׁעִיָה רִמְזוֹ רַצוֹ) אֱלוֹ רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל כּו' וְכֵן ע"פ אֶסְפוּ לִי חֻסְדֵי וְגו' (כִּמְש"ש) פִּי כִּי חֻסִּיד הוּא הַנּוֹטָה מִשׁוֹרַת הַדִּין לְהַתְּחַסֵּד וְכֵן רִשְׁעַי נּוֹטָה מִשׁוֹרַת הַדִּין לְהַרְשִׁיעַ וְכִשְׁפִּתַּח הַש"י לְעַתִּיד אַחַר הַתְּשׁוּבָה הַגְּמוּרָה וְיִכִּירוּ הַפֵּל כַּח מַלְכוּתוֹ נִמְצָא הַזְּדוֹנוֹת שֶׁהֵיוּ נְטִי מִשׁוֹרוֹת הַדִּין הֵיוּ חֻסְדוֹת פִּינּוֹן שְׁלֹא הֵיוּ נּוֹטִים מֵאַמְתוֹת רְצוֹן הַש"י.

וְדִיִּיק חֻסְדֵי וְחֻסְדֵיךָ וְלֹא חֻסְדִּים רַק שְׁאַצֵּל הַש"י הֵם קְרוּיִים חֻסְדִּים וְלֹא לְעֵינֵי בְּנֵי אֲוֹ. וְצְדִיק וְחֻסִּיד הֵם ב' מְדַרְגּוֹת בְּאָדָם בְּתוֹלְדָה וְע"ז א' (ב"ב טז).

(בְּרֵאת צְדִיקִים בְּרֵאת רְשָׁעִים וְאֵע"ג דָּאלו צְדִיק וְרְשָׁע לָא קָאָמַר כַּמ"ש בְּנִדָּה (טז): רַק אֵלוּ הֵם ב' פְּחוֹת בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים רַק תַּמּוֹר רְשָׁע הוּא שֵׁם חֲסִיד פְּנ"ל וּב' הַפְּחוֹת מְעוֹרְבִים בַּכ"א רַק אֵינָם שְׁוִים בֵּא' זֶה גּוֹבֵר וְאִכַּמ"ל: [קא] בְּמַעֲשֵׂה א"א לְאָדָם שְׁלֵא יֵצֵא מֵעַט מְשׁוֹרֵת הַדִּין כַּמ"ש אֵין אָדָם צְדִיק וְגו' וְצְדִיק הֵינּוּ הַנִּזְקָר שְׁלֵא יֵצֵא מְשׁוֹרֵת הַדִּין [וְכַנּוּדַע שְׁבַע עוֹלָם הָעֵשֶׂת רַבּוּי הַקְּלִפּוֹת בְּכָל הַמְּדַרְגּוֹת וְאִכַּמ"ל] א"א בְּמַעֲשֵׂה רַק בְּמַחְשָׁבָה וְרִצּוֹן הַלֵּב שְׁגוֹמֵר בְּלִבּוֹ שְׂיִתְנַהֵג כִּי וְלֹא יִחַטָּא שֵׁם יוֹכֵל לְרִצּוֹת וְלִחְשׁוֹק כִּי כִי בְּאַמֶּת כְּשִׁמְגִיעַ לְמַחְשָׁבָה וְרִצּוֹן שֶׁהוּא לְמַעַלָּה בְּעוֹלָמוֹת הָהֵם שְׁגָם מַעֲשֵׂה הַחַטָּא הַהוּא הוּא מִן הַסֵּדֵר וְאֵינָהּ יוֹצֵאָה כָּלֵל מְשׁוֹרֵת הַדִּין וְהַכֵּל בְּדִין.

וּז"ש בְּתַחֲלָה עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְבְרוּא בַמַּדָּה"ד כּו' שְׁבַמַּעֲשֵׂה הוּא יֵצֵאָה מְשׁוּה"ד אָבֵל בְּמַחְשָׁבָה הוּא בַמַּדָּה"ד וְאֵין פֶּאן יֵצֵאָה וְכַמ"ש צְדִיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו כִּי דְרָכָיו הֵם ד"ת כַּמ"ש בְּרִישׁ קִדּוּשֵׁין וְכַמ"ש יוֹדִיעַ דְּרָכָיו לְמַשָּׂה וְהַש"י ג"כ מְתַנַּהֵג עַפ"י הַתּוֹרָה אָבֵל כְּשִׁמְגִיעַ לְמַעֲשֵׂה הוּא חֲסִיד דְּהֵינּוּ לְפָנִים מְשׁוּה"ד כְּדָא' בְּשִׁבְתָּ (קכ).

וּבְרִישׁ"י) וְהֵינּוּ כַּמ"ש וְחַנּוּתִי אֵת אֲשֶׁר וְגו' וּמ"מ גַּם זֶה פְּסוּק בְּתוֹרָה וְא' מְדַרְכָּיו שְׁנוּדַע וְהֵינּוּ כְּמוֹ דַעַת לַעֲשׂוֹת לֵה' הַפְּרוֹ תוֹרַתָּה הוּא ג"כ הַלְכָה קְבוּעָה וְזֶה כַּמ"ש כְּשִׁחְזוֹר לְמַחְשָׁבָה גַּם זֶה מִן הַסֵּדֵר וְהַשׁוֹרָה הִרְאוּיָהּ: [קב] מִי שְׂמַתְנַהֵג אִפִּי' בְּכָל דְּבָרֵי הַרְשׁוּת וְצָרִיכִי גּוֹפְנִיִים בְּקַדְוִשָׁה ר"ל שְׁכָל מַעֲשָׂיו לַש"ש וּמְכַנִּס בְּהֵם עֲבָדוֹת וְרִצּוֹן הַש"י כְּדַרְדָּר שֶׁאֵזו"ל (בִּיצָה טז).

(בְּהַלֵּל וְשִׁמְאִי זֶהוּ נִקְרָא חֲסִיד ר"ל שְׁלָאו דְּנִקְא מְדַקְדַּק עַפ"י שׁוֹרֵת הַדִּין. וְזֶה נִקְרָא בְּכָל לְבַבָּהּ בְּשִׁנֵּי יֵצֵרֶיהָ כּו' שְׂצְדִיק הוּא הַכּוֹבֵשׁ יֵצְרוּ אָבֵל זֶה מְכַנִּס קַדְוִשָׁה גַּם בְּכָל חֲמֻדוֹת הַיֵּצֵר וְאֵז הַש"י מְדָה כְּנִגְדַּ מְדָה נוֹתֵן קַדְוִשָׁה בְּכָל מַה שְׂיַעֲשֵׂה וְזוֹכָה לְהוֹצִיא קַדְוִשָׁה הַרְבֵּה מִן הַיֵּצֵר"ר דִּיִּיקָא וְאֵז נִקְרָא טוֹב מְאֹד שֶׁהוּא יוֹתֵר מְטוֹב סְתָם וְע"ז נִאָּמַר בְּמִקּוֹם שֶׁבַע"ת עוֹמְדִין אֵין צְדִיקִים גְּמוּרִים כּו' וְהַש"י מְזַמֵּין לוֹ תַקְלוֹת וּמְכַשׁוֹלִים וְהוּא צָרִיךְ תְּשׁוּבָה וְכַפָּרָה ע"ז דְּנִקְרָא חַטָּא וְע"ז מוֹצִיא יָקָר מְזוֹלָל.

אָבֵל צְדִיק שְׁאֵין יוֹצֵא מְשׁוּה"ד גַּם הַש"י מְתַנַּהֵג עִמּוֹ כִּן וְלֹא יֵאָוְנָה לְצְדִיק דִּיִּיקָא כָּל אוֹן. וְלִכ"א בְּשִׁבְתָּ (קכז): בְּמַעֲשֵׂה דְרָאָה קָרִי אוֹתוֹ חֲסִיד [וְע"ש בְּרִישׁ"י וּבְבֵרָה"ז בְּתַמּוּרָה דִּיִּיקָא לְמָה פִּירַשׁ"י שֵׁם וְלֹא בְּבִרְכוֹת.

אִךְ כְּפִנְתַּי רִשׁ"י לְהוֹדִיעַ מִי הִי דְאָדָם גָּדוֹל הוּא כְּדִי לְהַסִּיר מִרָה שְׁחוֹרָה מִמִּי שְׁאֵינְרַע לוֹ ר"ל] וְלֹא בְּחִנָּם נִקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם אוֹתוֹ חֲסִיד. [וְכֵן בַּכ"מ שְׁנִקְרָא כֵן יֵשׁ טַעַם בְּדַבָּר].

וְגַם בְּעִירוּבֵין (יח): אֵדָה"ר חֲסִיד גָּדוֹל הִי כּו' בַּש"ז דְּחִזָּא לְאוּנוֹסוֹ. דְּדִיִּיקָא לְחֲסִיד הַש"י מְזַמֵּין זֶה לְהוֹצִיא יָקָר מְזוֹלָל [יָקָר אוֹתִיּוֹת קָרִין] כִּיּוֹדַע מְהֵאָרִינֵ"ל כִּי הַנְּכַפְשׁוֹת דְּטַפֵּי קָרִי הֵם יוֹתֵר גְּדוֹלוֹת מִהַיּוֹצֵאִים מְזִיוּג וְאִכַּמ"ל יוֹתֵר כְּפַעַת: אוֹת קָג חֲסִיד [קד] בְּכָל אָדָם יֵשׁ פְּסוּלָת בְּתוֹלְדָה מַעֲטָיו שֶׁל נַחַשׁ עֲרַבּוּכְיָא דְטו"ר וּמְזָה הוּא מְקַרְהָ לִילָה שַׁע"ז א' לֹא תֵאָוְנָה אֵלֶיהָ רַעָה וְאֵז"ל בְּסַנְהֶדְרִין (קג).

(חֲלוּמוֹת רַעִים וְהַרְהוּרִים רַעִים הֵינּוּ כַּמְשׁוּ"ל (ע"ז כ:): ע"פ וְנִשְׁמַרְתֶּם מִכָּל דְּבַר רַע שְׁלֵא כּו' וְזֶה נִקְרָא חֲלוּמוֹת רַעִים דְּמַז"ל נִקְרָא רַע כַּמ"ש בְּנִדָּה (יג):. וְאִח"פ א' וְנִגַּע וְגו' וְדַרְשׁוּ שֵׁם שְׁלֵא יֵה' בֵּן אוֹ תַלְמִיד כּו' שְׁמִי שְׁלֵא יֵאָוְנָה כּו' צָרִיךְ רַחֲמִים בְּזֶה שְׁלֵא יֵצֵא

הפסולת בדרך זה וא' ברכות (יז): ולא פאליישע שיצא ממנו כו' והיגו פי אלישע לא ראה קרי מימיו פדאי' שם (י): וע"כ ברכו אביו שביזה אין מטתו שלימה אבל יעקב אע"ה מטתו שלימה ולא ראה קרי כמשו"ל ע"פ ראשית אוני (בב"ר).

אבל נקיונו הי' ע"י גלות ויסורים וע"ז אמר מלאכיו יצוה וגו' והסיום פי ידע שמי היגו ד"ת שנקרא שם ה' בפ' מי שמתו (כא.) (יליף ברכת התורה לפניה מקרא דשם ה' ע"ש פי פולה שמוותיו של הקב"ה שזהו העצה לגלות ויסורין הוי גולה למקום תורה והתורה נקרא מוסר השכל שהמצות ג"כ נקרא עול בברכות (יז).

(דוגמת יסורין ע"ש וכן יעקב אע"ה זכה ונקרא שמו ישראל כמ"ש בס"פ אלו מציאות דשם יעקב שורש לע"ה ושם ישראל לת"ח: אות קה חסר [קו] אין אדם עומד על ד"ת אא"כ נכשל (גיטין מג.

(והמכשלה דד"ת מביאה ליד קרי ר"ל כמ"ש במק"א ע"פ פי מן המים משיתהו כמש"ל אות ע"ו מענין דור המבול וכמ"ש (ברכות יד.) (ושבע ילין בל יפקד רע המשביע עצמו מד"ת כו' ומינה להיפך.

ואח"כ עי"ז חפץ ה' בידו יצא כמש"ל ועומד על ד"ת כמ"ש במק"א מענין יוסף שיצא וכמ"ש דעונות נעשו זכיות וממים הגדונים נהפך למי הדעת והנפש העשויה נכנסה לקדושה ונעשה ממנו ד"ת כידוע שנפשות מישראל הם עצמן ד"ת והתחדשות ד"ת הוא הולדת נפשות קדושות וע"כ א' בשבת (קכו): שנה לתלמידיו הוא מה שנתחדש ודייקא אחר שטבל מקודם שהוא התשובה והתיקון ונראה שנה עצמו הי' מ"ש אח"כ מענין לדון לכף זכות אפי' באופן זה שהמעשה לכאורה מורה בבירור לחוב ולא ידע זה מקודם כמש"ש בתלם שאינו בדוק ודברה תורה לשון נקיה היגו שהי' חשוד אצלו על זנות ומדאמר שאינו בדוק משמע דבאמת פשר הי' רק שהוא לא דנו לכף זכות והי' המשפט עבור זה ראית הקרי ומ"מ אירעו מפני טורח הדרך שהי' דבר מצוה והרי שומר מצוה לא ידע דבר רע וזה נקרא רע כידוע.

רק שכל דבר נידון ע"ש סופו ואז נקרא טוב מאד ומאחר שהי' פדי שיצמוד עי"ז על ד"ת זכה לזה רק ע"י טורח אותו דרך לפדיון שבויים דאיתה ריבה התנהגה בדרך גוים כמ"ש באדר"נ ספ"ח והוא מדת חסידות לבקש זכות גם לרשעים כמ"ש בפ' חלק (ק:)(שבקי' רע"ק לחסידותי' מאי חסידותי' כו' ע"ש ולכך נקרא באותו מעשה חסיד א' [ויעמש"ל אות ק"ב] שנה לפנים משה"ד ואין רואה לעינים פי גם בכל רע גנוז טוב.

ולכך זכה אז לעמוד על דבר זה של תורה לדון לכף זכות שהוא ג"כ גניזת הטוב במעשה הרע לעין והזמין לו הש"י אותו מקשול [שהוא לידת נפש בלא רצונו ודעתו וכן עומד על ד"ת ר"ל כפי שעומד מזונמן על אותו דבר בלי דעתו והשתדלותו.

וע"י שחידש אח"כ הד"ת הוציא הנפש כמש"ל] לעמוד מתוכו על דברי תורה: [קז] תיקון למקרה הוא הטבילה פי ע"י ז"ל מגיע עונש המבול כמ"ש בנדה (יג): ומקבל ע"ע ג"כ דוגמת מבול פרגע ותקף יוצא פי הש"י א' לא אוסיף וגו' פי יצר וגו' מנעוריו ר"ל עוד טרם ידע הנער כו' ובלא דעתו היצר מתגבר וכן בשינתו [זה נקרא בלא דעתו

וכמ"ש גם בלא דעת נפש לא טוב ומצינו בשפת (קמט): אין לא טוב אלא רע וזה נקרא רע.

וא' בסוטה (ג.) אין אדם עובר עבירה אח"כ נכנס בו רוח שטות והינינו אל אחר שא' בזוהר (ח"ב קג א) אסתתם ולא עביד פירין ופי' הארינ"ל שאין לו דעת פנודע.

ולכך משרע"ה שהוא סוד הדעת תיקונו. ורצה לתקן זה כמ"ל אות צ"ו ומן המים משייתהו הוא בסוד המקנה].

והנה הוקשו אנהלים לנתלים בברכות (טז.) לכך גם ד"ת שהוא מי הדעת מועיל כמו כו.

וצריך לזה ד"ת בדחילו. שנה הוא היפך דאימה ויראה כמ"ש בברכות (כב א) והוא דוגמת שא' בפ' חלק (קח:) בדור המבול ברותחין קלקלו ברותחין נידונו.

ולכך עזרא תיקן טבילה לב"ק כדי לעסוק בתורה באימה פדאי' שם והינינו שיתקן עצמו קודם והוא עד"ש ביומא (עב:) תורה בטרה ואמרי' עלה בקידושין (כט:) הא לן והא להו וכשהתחילה תורה בבבל בטלוהו לטבילותא דזה מקרי ריחים בצוארו שם בקידושין ובטול תורה שם בברכות והפל א' שנה ענין תלמוד בבלי אע"פ שנקרא במחשבים בסנהדרין (כד).

(והינינו כמ"ש במ"ק (כה.)) שפבל גרמה לו לענין הארת גלוי שכינה מ"מ א' שם בסנהדרין (שם) מאי פבל בלולה כו' פי עי"ז הוא רבוי תורה והפל לטוב ואכ"מ להאריך עוד: [קח] הוז"ל א' בזוהר נח (סב א) דאין מועיל תשובה והינינו פי טיפי זרע נמשך מהמוח ופגם בטיפי מוחו.

והתשובה הוא בלב כמ"ש ולכבו יבין ושב ולכך א"א לתקן על ידה החכמה שהוא למעלה ממנה. רק צריך תורה שהוא נובלות חכמה שלמעלה כמ"ש בבר"ר (פר' יז) והיא ג"כ במוח [ונקרא יש פנודע בגימ' קרי וכמ"ש במק"א בזה] לב נשפר להיות ממש פאין שהוא בכתר פנודע שלמעלה עוד וזה מועיל וכמ"ש פני' ה' בעושי רע הוא עון זה שנקרא פן להכרית מארץ וגו' כמ"ש ועמה פולם וגו' שירושית הארץ הוא רק לצדיק דהינינו שומר הברית וא' צעקו וגו' תפלה הוא עצה נגד להכרית מארץ [שהתפלה שרשה במלכות שהיא ארץ העליונה ופגמו הגיע לה פענין ה' צלה ממש דוגמת הצל עושה מה שהוא עושה אם לטוב אם להיפך ח"ו] אבל להיות קרוב לה' העצה שבירות לב ואת דפאי רוח וגו' וכן נא' במזמור פאשר בא אל בת שבע שנתקן על קלקול הברית [שהוא בתולדה כמ"ש פי יצר וגו' מנעוריו לכך ביקש לב טהור פרא ובריאה הוא חדשה עתה תצמח יש מאין] פי לא תחפון זבח וגו' [הינינו תשובה פענין פל הזובח יצרו ומתודה כו' (סנהדרין מג רע"ב)] זבחי אלהים רוח וגו': [קט] ובעקבי משיח מתגבר מאד עון זה וכמ"ש בס' ר"ח פי פמעט אין אדם בדורו שניצול.

פי פל הנפשות שיצאו עד אברהם אע"ה נוטעו בורעו אח"כ כמשז"ל (יבמות סג.) ע"פ ונברכו בך פל גויי הארץ לשון הברכה [וזה נא' לטעם על ההודעה מסודם שגם הם נברכו בו והיו צריכים הכנה יתירה לשייתוקנו כמ"ש הארינ"ל שהם היו יוצאי מצרים].

ונודע דרשת רז"ל (ויק"ר פ' כג) ע"פ גוי מקרב גוי. וגם ידוע דגלות מצרים הי' בעבור אברהם לכה הוא התפלל עליהם ועי"ז נתקנו בעתיד] ולכה נקרא אב המון גוים אב ממש לכל הגוים.

והיינו פי ב' אלפים הוא סבוב שלם בכריאה כמ"ש בב' נברא העולם וכמ"ש במק"א על מאמר רז"ל דתורה קדמה ב' אלפים שנה לעולם. ולכה אז"ל (סנהדרין צז).

(ב' אלפים תהו כו' שבכל חלק היו כל הנפשות הראויות לצאת. דתהו עד אאע"ה. ודתורה בנרעו עד משיח שיכלו כל הנשמות שבגוף כמ"ש יבמות (סב.) ויהי' פעם ג' בתכלית השלמות בדורו של משיח המתחיל בב' אלפים השלישים.

והנה ג' דורות שקדמו לאאע"ה מנו בפ' חלק שאין להם חלק לעוה"ב והיינו לתוקף הרע שנתגבר עליהם וזה לעומת זה פאשר יתקנו הם ג"כ בתוקף גדול. וסדום הם דור יציאת מצרים פנ"ל ודור הפלגה הם דור עולי גולה ג"כ מארץ שנער ואז"ל (ברכות ד.

) שיהיו ג"כ ראויים לנס כביאה ראשונה. ודור המבול הם דור משיח בעלי ביאה שלישית ולכה מתגבר עון דדור המבול ביותר.

[וג' אלו הם ג"כ נגד פלל ג' סדרי ב' אלפים הנז' ואכמ"ל]: [קי] כל תולדות האדם הוא מן הש"י [שע"כ א' בריש תענית דמפתח של עקרות רק בידו] כמ"ש ממני פריה נמצא משא"כ אל אחר אסתריס ולא עביד פירין כדאי' בזוהר וכ"א בקידושין (מ).

(עבירה אין לה פירות והנה גם רוחין ושו"ל שנוקדים מהוצאת ז"ל הם נקראים תולדותיו כמ"ש בזוהר (ח"א נד ב) ע"פ נגעי בני אדם. וידוע מפי עליון לא תצא הרעות ונא' לא יגורף רע וא"א דמה שנקרא רע יהי' ממנו.

וע"ז נא' לא אירא רע פי אתה עמדי ואע"פ שאלף בגי' צלמנת דהיינו גיהנם וכמ"ש עירובין (יח:) וסוטה (ד:) דעל פגם הברית לא ינקה מדינה של גיהנם. ע"ז א' פי באש ה' נשפט ואז"ל (שוח"ט תהלים מז א) תרד כל אומה ואלהיה כו' ר"ל הנותן לה פח לעשות חיל.

ועלינו נאמר פי הוא הנותן לה פח ונא' פי גם כל מעשינו פעלת לנו. זהו אתה עמדי (כמוש"ש) ועי"ז הגיהנם שהוא של אש דהיינו מדרגת היראה כמ"ש בתהימה (יג:) נהר דינור מזיעתן של חיות יורד על ראש רשעים בגיהנם.

ואית יראה רעה שהיא רצועה לאלקאה בישיא. וע"י פי אתה עמדי נתהפך ליראת ה' ויראת הרוממות המביאה אדרבא לשמחה.

כמ"ש בתדבא"ר רפ"ג וכמ"ש וגילו ברעדה ואז פבר ניתקו וקיבל עונשו בזה פי זה מסיר היראה כמ"ש בברכות (כב.) וכן היראה מסיר עון זה כמ"ש ירא את ה' וסור מרע וכמ"ש בפ"ג דנדרים (כ).

(ע"פ ובעבור תהי' יראתו וגו': [קיא] בעקבתא דמשיחא העיקר הוא רק להוציא יקר מזולל ורק במקום יצה"ר ותגבורת עונות משם יקח דייקא ע"י תשובה כמ"ש בחלק (צח.) בן דוד בא בדור שפולו חייב.

ונפיש פֿזַהּ הוּא מְחַלְקוּ שֶׁל מְשִׁיחַ וְכֵן דְּוֹד הַמַּע"ה נִקְרָא שְׁהָקִים עָלֶיהָ שֶׁל תְּשׁוּבָה. פֿידוע
דכנס"י רגֿליהּ יורדות כו' ר"ל.

ובעקבי מְשִׁיחַ הַנְּפִשׁוֹת מִן הַרְגְּלִין וְשֵׁם תַּגְּבֻנַת הָרַע וְהַיִּצָּר. וּלְכַף דּוֹרְשָׁל נְפִשׁוֹת פְּאָלוּ
דַּיִקָּא יִזְכּוּ לְמְשִׁיחַ כַּמְשׁוֹ"ל (בר"ר פ' ט) טוֹב מְאֹד זֶה יֵצֵה"ר.

וְכֵן מְשִׁיחַ עֲצָמוּ נוֹלָד מִמְּקוֹם פֿזַהּ פֿידוע מ"ש בַּמַּדְה"נ וְיִרָא עַל בְּנוֹת לוֹט וְלוֹט שְׁהָם
שׁוֹרֵשׁ פֿת הַיִּצָּר וּמְשִׁיחַ נִצְמַח שׁוֹרֵשׁ בֶּן דְּוֹד. וְהַיִּינוּ שְׁזַהּוּ תַּכְלִית הַשְּׁלִימוֹת שְׁיִהְיֶה אֵז
שְׁיִתְהַפֵּף שׁוֹרֵשׁ הָרַע לְטוֹב שְׁזַהּוּ שְׁחִיטַת הַיִּצָּר דֹּא' בְּסוּפָה (נב).

.)

וְהוּא הַנְּפִשׁ הָאֲחֵרוֹן שֶׁבְּגוּף וְהַיּוֹתֵר סְמוּךְ לְרַע בְּכָל מִינֵי תַּנְקָף. וּבַעוּה"ז הַדּוֹרוֹת הַיּוֹלְכִים
וּמִתְקַטְטָנִים אָבֵל אֵז פְּשִׁיטוֹנָן יְהִי בְּטוֹב סוּף מַעֲשֵׂה בְּמַחְשָׁבָה תַּחֲלָה בְּסוּד הַחַיּוֹת רְצוּא
וְשׁוֹב כְּמִרְאָה הַבְּזֵק שֶׁמִּמְקוֹם שְׁפּוֹסֵק מְשִׁיחַ חוֹזֵר וּמִתְחִיל לְהֵאִיר וּנְעֻשָׂה זֶה רֹאשׁ וְנִתְהַפְּכוּ
תַּחֲתוֹנִים לְמַעֲלָה וּכְמַשׁאֵז"ל (פְּסָחִים נ).

(עוֹלָם הַפּוֹף רֵאִיתִי: [קִיב] תַּאֲנֹת הַיִּצָּר שֶׁל הָאָדָם הוּא מִתְנַקֵּף הַתַּאֲנֹה שֶׁל או"א בְּעַת
הַרְיוֹנוּ וְכַמ"ש דְּוֹד הַמַּע"ה בְּמִזְמוֹר פֿאַשֶׁר בָּא וְגו' הֵן בְּעוֹוֹן חוֹלְלֵתִי וְגו' וְכַמ"ש בַּמַּדְה"נ
וְיִרָא (קִי"ב א') שֶׁהַמְּקַדֵּשׁ עֲצָמוּ בַשַּׁע"ת לֹא מְסַתְּפוּ בְּנֵי מִיצֵה"ר וּלְכַף בַּת פֿהֵן שְׁזַיְנָתָה
אֵת אֲבִיהָ הִיא מְחַלְלֵת וְאַפְי' הוּא בַּג"ע דְּנִין אוֹתוֹ עַל דְּבַר זֶה.

וּלְכַף נִרְאָה לְיוֹסֵף דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו שְׁלֵא יַחֲטֵא. וְכַשֶּׁהָאֵב קָבֵל עוֹנָשׁוֹ וְנִתְקַן שֵׁם אֵז הַבֵּן
מִתְעוֹרֵר בְּתְשׁוּבָה בַעוּה"ז וְכֵן לְהִיפֹף ע"י תְּשׁוּבַת הַבֵּן וְתִיקוֹנוֹ לִיִּצְרָא דְעֵבְרָה מְנִיחִים
לְאו"א בַּג"ע.

וּלְכַף בְּעַת הַמִּילָה שֶׁהוּא תִיקוֹן הַבְּרִית וְהַתַּאֲנֹה אוֹמְרִים יִשְׁמַח אָבִיהָ וְאַמָּהּ וְגו'. וְזֶה בְּכָל
הָאֵב זוֹכֵה לְבָנוּ בְּחֻקָּהּ פִּי אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבִירָה אֵא"כ נִכְנָס בּוֹ רֹיחַ שְׁטוֹת: [קִיג] פְּרִי
צַדִּיק הוּא עֵץ חַיִּים וְכַמ"ש בַּב"מ (פֹּה).

(גַּבִּי בְרִי דַר"א בַּר"ש אֵף שֶׁהִי נִרְאָה לֹא כֵן. דְּבִנְדָאִי הַצַּדִּיק מוֹלִיד נְפִשׁוֹת יְקָרוֹת
[וע"ח הַיִּינוּ תוֹרָה שֶׁהוּא א' עִם הַנְּפִשׁוֹת] וְעַד"ז ג"כ מ"ש הָאֲרִיז"ל בְּרוּחִין וְשׁו"ל
שֶׁהוֹלִיד אַדְה"ר הָיוּ דוֹר שֶׁעֲבוּד מְצָרִים וְכֵן י' טָפִין שְׁיִצְאוּ מִיּוֹסֵף הֵם י' הַרוּגֵי מְלוֹכָה רַק
שְׁצָרִיף לְזֶה לּוֹקֵחַ נְפִשׁוֹת חָכָם דְּבַחֲכָמָה אֲתַבְּרִירוּ וְלוֹקֵחֵם מִן הָרַע.

וְלַפְעָמִים הוּא ע"י אֵיזָה ת"ח בְּדוֹר פְּנ"ל מַפ' הַפּוֹעֲלִים בְּכֵנוּ שֶׁל ר"א בַּר"ש. וְלַפְעָמִים
הוּא ע"י הַקַּב"ה בְּעֲצָמוֹ שְׁנִקְרָא ג"כ לּוֹקֵחַ נְפִשׁוֹת בְּמִשְׁפָּט בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן לְאַבֵּל.

וְע"י מִיתַת הָאֵב שְׁנִקְרָא הַש"י לּוֹקֵחַ נְפִשׁוֹת הוּא ג"כ לּוֹקֵחַ נְפִשׁ בְּנוּ [וְכֵן נְפִשׁוֹת
הַעֲשׂוּקוֹת ר"ל] וְעוֹשֶׂה מְמָנָה עֵץ חַיִּים [וְלַפְעָמִים הוּא עַל אוֹתוֹ דְּרָף דְּבַגְמָ' שֵׁם דְּקָרִי לִי
רַבִּי וְנוֹתֵן בְּלֵב בְּנֵי א' לְהַסְמִיכוֹ בְּרַבִּי וְלְהַגְדִּילוֹ וְעִי"ז מִתְגַּדֵּל אַח"כ בְּאַמְתָּ.

וְאֵז גַּם רַבִּי שְׁקָרוּ לוֹ אֵז וְדָאִי לֹא לְשׁוֹא הִי פִי פְּשִׁנְתַּגְּלָה הָאֲמַת אֵז נִרְאָה פִּי גַם תַּחֲלָה
הִי כֵן רַק שְׁהִיָּה בְּהַעֲלָם פִּי מֵאַרְיָה בִּישָׂא גִירָא טְבָא לֹא נְפִיק. וְתַדַּע דֹּא' שֵׁם לֹא שְׁזַהּ
גְּדוֹל מְזַהּ כו' וְאֵע"פ שֶׁהִי רוּעָה זוֹנוֹת תַּחֲלָה מ"מ לֹא תִזְכְּרָנָה רֵאשׁוֹנוֹת רַק הִי גַם

בתחלתו טוב וגדול כמו בסוף וע"כ נז' זה בגמ': [קיד] מי שְהוא ת"ח הוא לוקח נפשות ומלקט ניצוצות מנפשות קדושות שנתפזרו בעמקי תהום רבה.

ע"י לימוד תורתו כל דבור של תורה מוציא אותם השייכים לו וכמ"ש ולוקח נפשות חכם. וגם נפשו עצמו כמ"ש (מ"ר ריש פתי' איכה) המאור שבה מחזיר למוטב.

אבל בזה יש מדרגות שלפעמים פשהיא בעומק רע ר"ל כ"כ עד שנוחבשה ונשקעה שם שע"ז א' אין חבוש מתיר עצמו וע"ז א' ולרשע וגו' וכן א' (יומא עב:) לא זכה בעשית לו כו' שע"י הד"ת לוקח נפשות ומכניסם ג"כ בעומק רע ר"ל.

אף דמ"מ לסוף פשיטקן הוא מרויח דעולה ועולים עמו. אף לפי שעה נא' ע"ז ופושעים יפשו בו דייקא שע"ז הרע מתגבר.

רק לפעמים גם לזה יועיל תורתו פשמצייל ע"כ אינה נפש שְהוא בחיים נאותו נפש מתגבר על יצרו ויוכל להצילו וכמעשה דתלמיד א' בתדבא"ז (סו"פ כב) שלא הי' יכול להציל עצמו בתורתו רק הציל נפש האשה [שהיתה ג"כ נפש גדולה שהיתה יכולה להבין פשראתה אותו לומד שְהוא כמלאך ומסתמא האמת כן מדנזכר בתדב"א א"כ ידעה בטובן של מלאכים] ואח"כ היא הצילתו.

ועמקי רע נקרא רע בתאות רעות וכל ס' משלי מלא מזה ונא' שוחה עמקה זונה. ולכן א' בעירובין (יח:) אפי' דומה למשרע"ה שקיבל תורה מהר סיני לא ינקה מדינה של גיהנם ר"ל שאין יכול להתיר עצמו מבית האסורים ע"י תורתו.

אבל יכול ע"י אחרים הבאים מגירא דילי'. וכן אחר שנא' לו ולרשע וגו' ניצול ע"י ר"מ שלמד תורה ממנו והוא תיקן והציל נפשו מדינה של גיהנם: [קטו] פשמחדש דבר בתורה צריף שלא יהי' מצד שום נגיעה בלב שרועה כף או להתפארות או לחלוק על דברי זולתו וכינצא.

רק מצד התשווקה לידע האמת ואז אפי' טועה נקרא ד"ת ודברי אלהים חיים שהרי נזכר בתלמוד דברי הטועים ושנדחו מהלכה שגם ההו"א הוא ד"ת. שפך יסד הש"י מושפל ראשון ואח"כ הגעה לאמת וגם המושפל ראשון הוא מהש"י ודא"ח.

אבל פשהוא מצד הנגיעה אז אינו נקרא ד"ת כלל. כמ"ש בירבעם החודש אשר בָדא מלבו ובנדאי הוא דרש להם אינה דרש ולימוד שחג האסיף הוא בחשון.

רק לפי שהי' מצד הנגיעה לעשות נגד ב"ד שבירושלים נקרא אשר בָדא מלבו ולא נאמר בזה אלו ואלו דא"ח. וכן דואג עשה הכל עפ"י התורה בדעתו פי ראש הסנהדרין הי' והוא הורה עמוני ואפי' עמונית עפ"י הלכה שבדעתו שהרי אשתיקו נגדו (כמ"ש יבמות עז).

(וממילא א"א שיהי' דוד מלך והוא מפסולי קהל ודנו למורד במלכות וכן לאחימלך. ושואל אע"פ שהי' סבור ג"כ כן הוא הי' בטעות ונקרא באמת בחיר ה'.

אבל דואג ד"ת אלו נבעו מלבו מצד הקנאה ואלולי נגיעה זו לא הי' טועה. באופן זה בעשים ד"ת סם המנות ר"ל שנאבדו מן העולם פי אין זה נקרא ד"ת באמת כלל רק

למראית העין [נאין בכת ד"ת פאלו להוציא נפשות פלל פענן אל אחר אסתריס ואל עביד פירין והיננו כמ"ש (תגיגה טו:) ובפ' חלק (קו:) מי זוטרי כו' אלא רחמנא לבא בעי.

ור"ל שהתקמה שבמות יהי מחנכת עם הבינה שבלב יחד והתקמה יהי יוצאת מן הלב וזה ע"י הדעת המחבר חו"ב משא"כ אל אחר אין בו דעת כמש"ל אות ק"ז וע"ז א' (ויק"ר סו"פ א) ת"ח שאין בו דעה כו'] [קטז] ע"י הטעיות שיש בד"ת שטועה ואת"כ עומד על האמת וזה קרא ישע"י מכשלה כמ"ש בתגיגה (יד).

(דר"ל ד"ת ע"ז לוקח אותם נפשות דהוצאת ז"ל שבאים מצד יצה"ר שקראו ישע"י מכשול כמ"ש בסופה (נב.) (והוא בפר' הצדיק אבד שנדרש על עון זה כמש"ל אות מ"ה.

ומכשול היינו לפני עור באין רואה. וכן זה בתלום לילה [ומדרש עמי ודרש בכל מקום רומז על דרש גבר בעלמה וכמ"ש בפרכות (יא).

(מבלכתה בדרש וכן על ד"ת וכמ"ש בריש קידושין] ובנדאי אין הש"י עובר אלאו דלפני עור לא תתן מכשול [ועי' בב"ק (כט.) (פלוגתא אי נתקל פושע ובמק"א בארנו דכ"א דבר כפי שרשו ר"מ לשיטתו (בגיטין נב).

(הוריות יג:) דדברי תלומות לא מעלין ולא מורידין ואכמ"ל] רק הוא כדי לעמוד על ד"ת להוציא יקר מזולל וזה ד"ת נקרא מכשלה נוקבא לגבי מכשול דכר ומקבלת הנפש העשויה ההוא שהוא המכשול ומוציאתו לאור ולקדושה שגם בה נארה מכשלה והעמדה על האמת את"כ דייקא ע"ז פי אין אדם עומד כו' פענן אחר ע"ז העלה המכשול.

ודייקא ישע"י קראו פן ונתנבא הרימו מכשול וגו' שהוא עמד ע"ז פנודע דברית הלשון וברית המעורר מכוננים דלכך בתורה מתקנים חטא המעורר כמש"ל אות צ"ז וק"ז וכן לשון רז"ל בכ"מ פיו הכשילו ובגיטין (נז).

(אפשלי פומי לבר דרומא אע"פ שהי' מזיד קראוהו [וכן בהוז"ל הוא מהרהר ורוצה שלא יבוא לידי הוז"ל] מכשול פי הוא מהש"י כמ"ש ומה' מענה לשון ומזדמן לו בפה מה שאינו רוצה לדבר פלל פנודע בכ"מ.

ובזה נכשל ישע"י כמ"ש פי איש טמא שפתיים אנכי וכמ"ש ביבמות (טו:) פי מטא להדי פומא כו' בשביל שדבר רע על בני ונפשות ישראל הם עצם התורה נמצא הוא טעות בד"ת. ואמנם באמת הוא ח"ו לא נכשל רק לשעה שהרי מ"מ נקבעו דבריו בספר והם דברי נבואה מפי הש"י.

רק טעות למראית העין לכה הי' עונשו ע"י מנשה שטען נגדו שנכשל בד"ת פדאי' התם ואע"פ שבאמת לא נכשל: [ק"ז] כל מי שנקי מחטאי התאוה צריך שמירה יתירה בעניני פלס ורציחה שהוא עלול להם וכידוע דלא תרצח ולא תנאף הם ב' הפכים והם ימין ושמאל ברע.

[וכמו ששמעתי על ירבעם בן נבט שנקרא אפרתי דר"ל שלא ראה קרי מימיו ושם אמו צרועה היסוד שלו פלס]. וכל זרעא דיוסף הם שומרי הברית פנודע ורציחה שפיתה שם כמ"ש במכות (י).

(בגלעד שכיחי רוצחים. בשכם שכיחא רוצחים.

ובב"מ (פד.) (שספרו משופרי' דר"י וידוע ששופרי' וינפי התואר בכל מקום הוא על שמירת הברית וכמש"ל אות צ"ו ואח"כ נאמר עליו דאחי מזרעא דיוסף ואח"כ הענין שאירע לו מריש לקיש [כמנהג רז"ל בגמ' בכ"מ מתוך שבחו ובמקום גדולתו שם אתה מוצא ג"כ מה שגראה קצת היקף פי תורה היא וללמוד צריף וכמו כן גם בתנ"ך] שהוא מצד הרתחא דרבנן שהיתה גוברת בו שלא רצה למחול.

וגם גוף ההענשה שהי' רגיל בה ר' יוחנן כמ"ש בב"ק (קיו.) עם ר"כ דבר זה הוא ג"כ למי שהוא בטבע פן כמ"ש בשלהי שבת (קנו).

(מר נמי עניש וקטיל. ואע"ג דרתחא דרבנן הוא טב בכל סטרינ כמ"ש בזוהר (ח"ב קפב ב) וכ"א בתענית ד.)

(דאורייתא מרתחא לי' מ"מ כפי הנראה דשם לא הצליח רתחי' ומאי סליק בי'. ולפי שקרא לר"ל ליסטא דהינינו רוצח ולפי שאסור להזכיר לבע"ת מעשיו הראשונים לכה הוא ג"כ נזדמן לו ענין פנה עצמו ע"י מה שחבירו נענש על ידו ועי"ז בא מזה הגרם מיתה לעצמו כמו שגרים לר"ל ונראה מה שלא רצה למחול פי הרגיש שקרב קיצו וחשב דנדחה מפני גברא ובנדאי ר"ל מלן תחתיו וסבר חיי קודמין ובזה א"צ למחול כדאשפחן בר"ח ביומא (פז:) והוא חישוב זה להצלת חיי אכל נורא עלילה על בנ"א חשב לו זה לקצת חטא ואדרבא זה גרם לו ההיפוך ור"א בן פדת מלך תחתיו): [קית] מי שהוא ת"ח שאפי' שיחת חולין שלו צריכה לימוד כמש"ל (סנפה כא:) אז יש בו פח גם בשיחת חולין לתקן נפשות שהוא ממש ד"ת וכמו שא' ז"ל (עירוובין נד:) שכל שיחתן תורה וכמו שתמצא בתורה כמה ספורי מעשיות וכן בתלמוד כמה דברים נראים פספורי חול והם תורה ממש בכל דברי תורה.

וכל הגדול מחבירו שיחת חולין שלו גדולה מתורה של חבירו כמ"ש (בר"ר פ' ס) יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים [ולא היתה מעלת אליעזר רק מעלת אברהם לכה קראו עבדי אבות וכמ"ש (יומא כח:) דמשק דולה ומשקה מתורת רבו פי מה שקנה עבד קנה רבו וכל ד"ת שהי' לו הפל נקרא תורת רבו] וא' זה בסנפה (שם) בשיחת ר"ג בסנפחו.

ונראה מזה דבסנפה ע"י שהם בצלא דמהימנותא זוכים להיות פן ושם קראו לשיחת חולין עליהו ומצינו בפ' חלק (ק.) ועליהו לתרופה להתיר פה עקרות דהינינו הנלדות נפשות חדשות הוא ע"י חדושי תורה שבשיחת חולין שלהם וכן להתיר פה אלמין הוא ג"כ ע"י ד"ת וכמ"ש מרפא לשון עץ חיים וכמ"ש במ"ר דברים רפ"א: [קייט] כל הספורים שבתורה ובגמ' מדברים מןפלאים שנעשו.

שם עצמו יש הפח לעשי' שהוא פי כל ד"ת חיים וקיימים ושם יש החיות לאותו דבר וכמ"ש בתיקונים סוף תיקון נ"ה פי מפסוק והמכתב מכתב אלהים הוא יצא שם הכותב. ומפסוק ה' אלהים נתן לי לשון לימודים וגו' שם הדורש ובס' עבודת ישראל פ' חיי מפסוק ואבא היום אל העין שפירש"י היום יצאתי והיום באתי יוצא שם לקפיצת הארץ.

וכן ידוע מפסוק של הפאת סגורים יוצא שם לפעול פן. ובדרז"ל (ברכות ה:) יתב לי ידא ואוקמי' דר"ת "יתב לי" ידא הוא שם הפועל פן.

וכן הרבה בס' שימוש תהלים ושארי פי כל שם הוא כמו מפתח לאותו חדר והראשון שפעל אותו דבר הוא שמצא ועמד על אותו מפתח ומסרו לרבים שנהג בו טובת עין והם גניזין בתורה ובקשון חכמים שכל חמדין טבין גניזין שם.

ואם ריק הוא ממך למה שאין אתם יגיעים כו' [ונכל שמות האמורים לענין לעשות במעשה הוא מצד עולם העשי' אבל באמת העיקר הרמיזות בו בעבודה שפמוח ולב כנודע]: [קכ] מי שמזכה לחיביא א"א שלא ידבק בו מאומה.

וכידוע המשל ע"ז ממי שגורף בביין [ובזה יובן צחות לשון רו"ל (מ"ר ר"פ וארא) נוח הי' לשלמה להיות גורף בביין כו' ע"ש במדרש [אבל בגמ' דשבת נ"ו ב' אי' שמש לד"א והפל א' ואכ"מ] ר"ל שהוא לא רצה להוכיחן ולהיות גורף בביין שלא ידבק בו מאומה ובאמת כל מי שיש בידו למחות כו' ונדבק בו הפל] ועי"ז בא לראיית קרי כמ"ש בשבת (קכז): באותו חסיד מפני טורח הדרך לפדות אותה ריבה דאי' באדר"נ (פ"ח) שהטביל לריבה מפני שאכלה איסורים והי' מזכה לחיביא משא"כ אלישע שא' עליו סנהדרין (קז): שהי' מדחה בב' ידים נא' עליו בברכות (י): שלא ראה קרי ממיו.

וא' שם בסנהדרין דאין להיות פאלישע רק הקירוב יותר בחונק מן הדחוי. שהוא בימין.

וא' תיקוף אח"כ שם דגם היצר פן יהי' שמאל דוחה וימין מקרבת משא"כ פאלישע הי' גם ימין דוחה ואף שא' בב"ר (פר' ט) טוב מאוד זה יצה"ר ידוע דהפל לפי מה שהוא אדם ויש מדתו לאכפייא ולהיות דוחה לגמרי ויש מדתו לאהפקא: [קכא] בכל התורה כולה לא נזכר בפירוש עון דהוצאת ז"ל רק נזכר שנענשו דור המבול וער ועונן (וידוע דער הוא ניצוץ משיח שינד פעם ראשון לעולם ובא לתקן עון דדור המבול עי' מ"ש לעיל אות ק"ט וקי"א] כי לא הי' אפשר לכתוב האיסור בפירוש מאחר שהש"י יסד בטבע העולם שיארע זה ג"כ לאדם באונס ויהי' צעקה גדולה על מה עשה ה' ככה לנו להכשילנו.

רק הניחה תורה דבר זה ללמוד ד"ז ממצות ב"נ דמונדק באשתו כמו דמיעטי אשת חבירוה"נ כל שלא באשתו וכל מצות ב"נ הוא מפלל דרוך ארץ שקדמו לתורה וכן ד"ז ג"כ מדרוך ארץ דיש לידע מעצמו שאינו מד"א לעשות פן וכל הבע"ח אין עושים פן ואין לצאת מישוב העולם [ובזה יובן מ"ש בפ' מי שמתו (כב).

(דב"ק שונה בהלכות ד"א ואכ"מ]. והנה ד"א קדמה לתורה ובתדבא"ר רפ"א נקרא ד"א דרוך עץ החיים ע"ש [ולכוך נקרא פרי צדיק דייקא עץ חיים] ומי שאינו בד"א א"א להגיע: [קכב] קי"ל בשבת (עא).

(ששהטאת הבא לכפר החטא גורר אותו חטא גם פעם אחר שעשהו יעו"ש. ונלמד ג"כ מזה בתשובה שזוכה לכפרה נתכפר לו גם פעמים אחרים שעשה דבר זה כי חטא גורר חטא ושם אי' בלא נודע דחייב אשם תלוי.

והיינו שא"א להתכפר בחטאת ע"ז וכמ"ש באדר"נ (פרק ל) ונזכר הענין ג"כ בתר"י פ"ק דברכות פי החמירה תורה בספק דאשם תלוי חמיר מחטאת ע"ש בתר"י הטעם פי הדיעה שנודע לו מכפרת מקצת מפני שעי"ז הוא מתחרט ע"ש.

ואפ"ה בגרידה נתפפרה וה"ה לכל כפרת חטאים בתשובה. ולכך הוצאת ז"ל דאין מועיל תשובה כמ"ש בזוהר (ח"א ריט ב).

אם נשכ על עון קרי ומתפפר ומוציא אותן טיפין העשוקים ממילא בגרידה מוציא ג"כ טיפי דהוז"ל בקהיץ. ועל כן ג"כ יסד הש"י ענין הקרי בטבע כי הוא חושב מחשבות לבלתי ידח וגו' ועי"ז יתקן ומי שחטא בהוז"ל הש"י מזמין לו ג"כ מקרים עדי לשוב עליהם [זה סוד ג"כ מ"ש (יומא פו): עבר ונשנה התורה לו ס"ד אלא כו'.

וע"י ששכ על ההיתרים דאח"כ ממילא נתפפרו הראשונים ואח"כ [ואף מי שלא חטא בזדון בקהיץ. הקב"ה מזמין לו באונס גמור לתקן אותו הפא ע"י הרהור ביום וכן לתקן אחרים החוטאים דייחיד ששכ מוחלין לו ולכל העולם כולו (כמש"ש): [קכג] וע"י לימוד תורה ביגיעה נתקן עון דהוז"ל כי אז"ל בנדה (יג).

(דחייב מיתה ובנדאי כל דברי חכמים לרחם על הבריות ולהמשיך טובה וחסים לעולם וכןנתם במקום שא' חייב עונש על האדם היינו שבעונש זה מתפפר כמ"ש בסנהדרין (מז): בתיבי מיתת ב"ד דמיתתם פפרתם.

כי ראו שקשה למצוא פפרה [וכמו בעון זה ר"ל] ומצאו לו מקרא מה"ת שמחייב עונש כן. וממילא ע"כ שבעונש זה מתפפר כי אם לא כן למה יענש כנודע שהעונש הוא כדי להתפפר.

ולכך פעמים נגזר על האדם בשביל הוז"ל שלא יהי' לו בנים וכיוצא שהוא מד' דברים שנקרא מיתה בפ"ק דע"ז (ה.).

וע"י ד"ת שממית עצמו על ד"ת שזה נקרא ג"כ מיתה כד"ת רז"ל (ברכות סג): ע"פ אדם כי ימות באוהל ואז נתפפר לו בזה ג"כ דוגמת מיתה [ולכן א' (תמיד לב.) מה יעשה אדם ויחז' ימית עצמו] וד"ת נקרא עץ חיים כמש"ל (ריש סא"ר) ומיתה נקרא דרך ארץ כמ"ש אנכי הולך בדרך כל הארץ ולכך מיתה הוא דרך להגיע לחיי עולם שד"א הוא דרך עץ החיים כמ"ש ל אות קכ"א.

וכן מי שממית עצמו על ד"ת זהו הדרך לעץ החיים דהיינו ד"ת ומתקן בזה מה שפגם בד"א. [ואז"ל טוב תורה עם ד"א ובברכות (לה): הנהג בהן מנהג ד"א כו' ואם לאו אין מתקנים.

אף העצה ע"ז להמית עצמו על ד"ת, ומשרע"ה לא נהג בד"א בפרישות מן האשה שג"כ נקרא ד"א ולכך דברו עליו לשון הרע ע"ז שחשבוהו למבטל מצנה פיון דאשתו לא מחלה. ובנדאי פיון שנכתב בתורה יש ממש בדבורם ג"כ.

אלא שמ"מ נענשו ונא' אשר נואלנו ואשר חטאנו דהקב"ה הסכים על ידו (כמ"ש שבת פז.) והוא כעין עבירה לשמה דהיא גדולה ג"כ.

ונחשיב שם ג' דברים ודימה זה לשבירת לוחות דהוא ג"כ עבירה לשמה, ולפעמים עי"ז יוכל ג"כ לתקן וכמ"ש ראה חיים עם אשה ואכ"מ]: [קכד] איסור דהוז"ל הוא בכלל מצנה דפר"ו כנראה מד' התוס' סנהדרין (נט רע"ב) וכמ"ש בחי' ולכן ע"י מצנת פר"ו

בכונה הראויה לשם ה' יוכל ג"כ לתקן מה שחטא באיסור זה ולקלוט אותו טיפין לקדושה כי כל לאו הבא מפלל עשה העשה הוא תיקון הקאו.

וגם בלא"ה א' בוי"ר (פר' כא) פי באבר שעשה בו חבילות עבירות יעשה בו חבילות של מצות ע"ש. וכן פאן פאותו אבר חבילות מצות היינו פו"ר ומצנת עונה [ומיהו י"ל נמי ישוב ולא עבר עבירה כדר"ח בר פפי שנוצמנה לידו מקרי ג"כ מצנה פדאי בקידושין (לט:)] ואין ר"ל חבילות ברבוי במעשה דע"ז א' בברכות (כב).

(שלא יהיו ת"ח מצוים כו' וא' באבות אל תרבה שיחה פנודע. רק אין ר"ל בכמות אלא באיכות שיהי בקדושה ובטהרה דבלא"ה מקרי בעילת זנות וכבהמות פדאי בזוהר כ"פ רק כאשר הוא בקדושה פפי אפשרות האדם [דאין הקב"ה בא בטרוניא ונהרי אז"ל בעוון מלא דאפי' חסיד שפחסידיים כו' (כמ"ש מ"ר ר"פ תזריע)] אז ה' צלף ג"כ דוגמתו שופע לארץ העליונה אשר היתה חריבה ויבישה ע"י חטאיו פנודע פדאי בתיקונים ונתקן הכל.

וע"י שיורדים טפי גשמים מלמעלה על הארץ היא נותנת יבולה שיהא רוח קדושה בלב האדם תחת רוח הטומאה שהי' לו מקודם כמ"ש דוד המע"ה באותו מזמור ורוח קדוש אל תקח ממני השיבה לי וגו': [קכה] צדקה לעניים ג"כ מועיל לתקן עון הוזה"ל ובכלל לכל מה שאז"ל חייב מיתה מועיל צדקה כמ"ש דתציל ממנות וכמשאז"ל פ"ק דב"ב (יא).

(ולעון זה ביחוד דע"י שמת' נפשות ואז"ל שם כל המקיים נפש א' מישראל פאלו קנים עולם מלא ובכלל העולם ג"כ אותם נפשות עשוקות מחיים ממש ובלבד שיהי' לעני הגון דבלא"ה אין מועיל דהוא קצת מעין דוגמא דחטאו שמשפיע חיים למי שאין ראוי וכמ"ש בירמ' שקילל לאנשי ענתות ויהיו מוכשלים לפניה בעת אפף עשה בהם הכשילם בבנ"א שאינם מהוגנים פדאי, ספ"ק דב"ק.

והיינו פי הם החטאיו לירמ' ב חוז"ל פנודע כמ"ש (באהע"ז סי' א' בח"מ סק"ו) [ואולי זה ג"כ בכלל פי פרו שוחה וגו' ע"ש בב"ק אלא שהש"י חשב מחשבות לבלתי יהי' לבטלה ונולד מזה בן סירא פדאי שם ולר ב"ס הי' פלול טוב ורע פדאי פ' חלק (ק:)] דהוא מס' חיצונים ומילתא מעליותא דאית ב' י' דרשינו ע"ש וכן בב"ק (צב:)] קראוהו פתובם פי באמת היתה נפש יקרה רק דיצאה לחיצוניים ומשם נלקחה ואכ"מ] וקיללם שיפשו במדה כנגד מדה דלא רצה לקללם שיפשו בחטאו דז' ה גורם רעה לכל פנודע בזוהר משא"כ בזה.

והנה דבר זה אין בינד האדם לידע כלל עי' בכחופות (סח.) וכ"א בסופה (מט:) שפא תאמר כל הבא לקפון קופץ ת"ל מה יקר חסדך.

ובבר"ר (פ' סא) דרשו פסוק ולערב אל תנח ידך פי אינה יודע וגו' על נתינת צדקה שאין יודע איזה יכשר רק מי שישב פראוי ומב שיש רחמי שמים שיתקון חטאו מפל יכל אז הש"י ממזין לו פראוי: [קכו] מאן דמזפי לחייבא מועיל ג"כ לתקן זה.

שהוא נקרא לוקח נפשות וכמשז"ל ע"פ נאת הנפש אשר עשו בחרן שהוא פאלו עשאים ונפש משיב את הנפש [ומעון דהוז"ל כשנעשו מזדונות זכיות ואותם נפשות נלקחים לקדושה מוסר שפע גדול ונמצא דהי' מופה לחייבא בזה.

וחטאו ממש מעין דנגמא דתיקונו וע"ז א' (סנהדרין ע:) בדבר שקלקלו בו נתקנו וע"ל אות ק"כ דע"ז מגיע עונש זה ויבדאי אין הש"י מגלגל חובה ע"י זכאי רק זכות. רק הוא באמת פענן שכתר מצוה מצוה דגם בזה הוא מופה לחיבאי ע"י התשובה.

ודכנת' ע"י מכשלה בד"ת בא קרי כמש"ל אות ק"ו ועל ידי התיקון כמש"ל אות קט"ז] ולכן אמר דוד המע"ה באותו מזמור אלמדה פושעים דרכיה וגו' רק הקדים השיבה לי ששון ישעיה פי א"א לחיב לזכות את החיב וא' יבוא טהור וכפר על הטהור וא' (שבת לב).

(מגלגלין זכות ע"י זכאי רק צריף מקודם תשובה ורחמים ששייב לו הש"י רוח קדושה שבנפש הישראלי ואז אח"כ לתמן הקודם ולהוציא נפשות עצוקות יוכל עי"ז דאלמדה וגו' ופעמים אותן חיביא הם אותם נפשות עצמן ולכך נודמנו לידו דייקא לתקנם.

וע' ר"פ כל היד המשחקין בתינוקת ומקבלי גרים זה בא מזה פי הם ג"כ אותם נפשות פדוע ואכ"מ]: [קכז] סימן לתשובה גמורה ונשתקבלה תשובתו על עון זה דהו"ל ובכלל קלקול הברית הוא פאשר נפתחו לפניו מראות האלהים.

ר"ל שרואה ומכיר שהש"י נכחו שדבר זה נקרא אצל דוד המע"ה רוח קדושה וששון ישעיה פי א' בב"ר ר"פ וירא ע"פ מבשרי אחזה אלוה דלשמירת ברית בשר תיקף מגיע מחזה וירא וגו' והנה בע"ת א' בזהר חיי קכ"ט סע"א דבשעתא חדא ברגעא חדא זוכה לכל המדרגות [נשמעתי בשם הר"ב ז"ל פי דבר זה מיגיעת רשב"י ע"ה] ודבר זה עקרו על בע"ת מעון קלקול הברית כדאי בע"ז (יז).

(על ראב"ד ובלא"ה סתם תשובה בעון זה פדמשמע בפ' יוה"כ (פו:) ה"ד בע"ת מחוי כו' באותה אשה. וכשמתקן ע"י התשובה הראוי' [שהוא שלעולם לא יחזור לדבר זה אפי' יעבור עליו מה והיגו שיעיד עליו יוצר בראשית על כף פלשון הרמב"מ בה"ת שהגיע תשובתו לכך] אז תיקף מגיע.

לו הראי' הראוי' לשומר הברית פנ"ל [ור"א בן דנרדיאי בע"ז שם שמת תיקף הא א"ל (כפש ר"א פ' לד) ע"פ פי לא יראני וגו' הא בשעת מיתתו רואה והיא הראי' שזכה לה ואח"כ מת פי הי' מחויב מיתת ב"ד ודין ד' מיתות לא בטלו פי ממיתת ב"ד לא מהני כןפר כמ"ש לא תקחו וגו' ואין שום פדיון ותיקון מועיל משא"כ למיתה בידי שמים ואמנם חז"ל המציאו כמה עצות והצלחות גם להמיתת ב"ד ואכ"מ.

וא' שם בכה ר' יש קונה כו' פי א' יפה שעה א' בתשובה ומע"ט כו' וגם זה הוא לעונש מה שקנה עולמו בשעה א' והוצרה תיקף לילך לחיי עוה"ב גם זה מפלל עונשיו]: [קכח] פשאדם עושה עבירה פענן עת לעשות וגו' ובכל דרכיה וגו' מ"מ צריף כפרה על העבירה שעשה וכאותה שאמרו (ברכות לא:) דמתעניין ת"ח בשבת וצריף למיתב מעניתא לתעניתי' וכן בסנהדרין (כו:) סברי מצוה קעבדי ומ"מ צריכה כפרה וכן משרע"ה בשבירת הלוחות וגרם עי"ז שקחת התורה כמשאז"ל (עירוובין נד).

(אלמלא כו' אע"פ שהסכים הקב"ה על ידו מ"מ מקרי עבירה לשמה ולכך סבל גם הוא כמשאז"ל (מד"ת סו"פ ואתחנן) שניטלו מפנו מסורת החכמה והי' הושע יושב ודורש

כו'. וכן אסתר דניטלה ממנה ריה"ק פשהגיע לבית הצלמים (מגילה טו:) הוא לעונש אעבירה אע"ג דמצנה רבה קעבדא [וז"ס שאמרה שמה בשביל שקראתיו פלב ואכ"מ]. ולכה בע"ת אף דזדונות נעשו זכיות מ"מצריה סיגופים ותעניות לכפרה משום דעכ"פ לא עדיפי מעבירה לשמה. וע"ז א' בב"ק (נ).

(כל האומר הקב"ה ונתן כו' דעל כל דבר שעשה מימי נפרעים בעונש הקצוב וראוי לכה אלא שיש לזה עצות רבות ברחמי שמים ע"ד שאז"ל (ר"ה יז:) בגז"ד דר"ה בירידת גשמים הרי שהיו כו' וכן פאן לפעמים נותן לו היסורין באותו עת שהוא טובה לו וגם יש חליפין בדברים הדומים זה לזה ועד שמגיע לתכלית יסורין שאז"ל בערכין (טז:).

וגם פעמים הוא שלא מדעתו כמ"ש באבות דנפרעין שלא מדעתו [וכל שלא בהרגשתו משום עונש מקרי שלא מדעתו שפעמים אדם שמח בחלקו ומדמה שטוב לו מאד ואחרים מבינים שאין טוב].

וגם ע"י המרירות בתשובתו זה ממש עונשי גיהנם כמ"ש במק"א: [קכט] מיד שאדם רוצה לשוב הרי הוא בא לטהר והמשפט לסייע אותו כמ"ש ביומא (לח:) וכשמסייעין אז ממילא ניתוסף בו רוח טהרה והוא מוסיף לבוא לטהר ואז חוזר הסיוע מלמעלה ביהר שאת וממילא מוסיף למטה לבוא לטהר וכה חוזר חלילה עד שמפתח פתחו של מחט נעשה כפתחו של אולם כמשאז"ל (שהש"ר ה ב).

ומאין בא שפעמים אדם רוצה לשוב ואין נגמר וכד"ש פושעי ישראל מליאין חרטות ר"ל היינו כמ"ש במדה"נ בזה"ח סו"פ בראשית פי בשעה שאדם רוצה לשוב אז הוא הקטרוג הגדול מיצר ולכה זמן הקטרוג בר"ה [שנקרא בהמצאו ועת רצון] ע"ש ור"ל בקיטרוג היינו אם מגיעו ע"פ משפט לסייעו.

בטענות שונות שיש לו. ולכה צריה לבקש רחמי שמים בעת שפא ליטהר על הסיוע.

והעצה נגדו הוא השמחה והבטיחות בלב שפודאי הש"י ברוב רחמיו וחסדיו יקבלו בתשובה שלימה לפניו. ותוכו רצוף המרירות הגדול על חטאו שזה ממש נוגמת תשר"ת שעושין בר"ה פידוע דהתקיעות הם לשמחה ושברים תרועה היינו גנוחי גנח וילולי יליל כמשאז"ל ועי"ז מתערבב השטן.

ולכה נא' מזמור לדוד בבוא אליו נתן וגו' שהוא הפשוטה שלפניה בשמחה וזמרה בטוח שהש"י יעננו [ובכל מזמור של בקשה שבתהלים סופו לעולם בישועה ונחמה פענן פשוטה לאחריה].

וגם פי באמת בתשובה שלימה אז משיג תיקף בשעתא חדא ברגעא חדא האור והגילוי וזהו השמחה שלאחרי וכד"ש בדמעותי ערשי וגו' ותיקף אח"כ פי שמע ה' קול בכיי וגו' וכן בכ"מ.

ושלפני הוא פענן טרם יקראו ואני אענה ובודאי כשהקב"ה עונה הוא בכל העולמות ומרגיש תיקף לב האדם גם קודם הקריאה קצת שמחה ובטיחות. וכשהאדם מתאמן לבבו להיות פן אף שאינו פן מעצמו ע"י העניי' דהש"י מ"מ ע"י פעולות לבו עושה

רוּשִׁים לַמַּעֲלָה שְׂיֵהָי' כִּן כְּעַנְיָן ה' צִלָּהּ כַּנּוֹדַע [קל] אַע"פ שֶׁהַבְּחִירָה נְתוּנָה לְאָדָם מ"מ אִין אָדָם יְכוּל לְהַשְׁתַּנּוֹת מִשְׁרָשׁוֹ וְעֵיקָרוֹ וְכַאוֹתָהּ שֶׁא' בְּסִנְהֶדְרִין (מד).

(אַע"פ שֶׁחֲטָא יִשְׂרָאֵל הוּא מִשׁוּם דְּהוּא מִשְׁרָשָׁא וְגִזְעָא קִדְיִשָׁא וְכ"א בְּבִרְכוֹת (כט.) טָבָא לָא הָוֵה בִּישָׁא אִם לֹא בְּרַע מְעִיקָרוֹ וְכ"א בְּחִגְיָנָה (טו:) טִיבָא הֵיטָה בְּלַבָּם וְכִן לְהִיפּוֹף בִּישָׁא לָא הָוֵה טָבָא אַע"פ שֶׁלֹּא רָצוּ רַז"ל לְגַלּוֹת זֶה הַגְּמִירָא בְּפִירוּשׁ מ"מ גִּילּוּהוּ בְּסוּד בְּכ"מ לְמַבִּינִים וְע"ז א' (בְּרִכּוֹת מ.ח).

(בּוֹצִינָא מִקְטָפִי יְדוּעַ. רַק הַשְׁוֹרֵשׁ הֵזָה נֶעְלַם מִכָּל הַבְּרוּאִים [דְּזָהוּ בְּסוּד הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה שְׁנִתְקַשְׁוּ הַקְּדָמוֹנִים] כִּי לְבַא לְפָנָא לָא גְּלִיָּא וְלִכְּה מְצִינוּ ג"כ חֲטָאִים שֶׁאִז"ל שְׂאִין לָהֶם חֵלֶק לַעוֹה"ב.

וְאִין לֹו חֲלַעוּה"ב הֵינּוּ שֶׁהֶעֱיָקָר חֲסָר מִן הַסִּפָּר וְשְׁוֹרֵשׁוֹ רַע[וְלִכְּה לְמ"ד מְנִשָּׁה אִין לֹו חֵלֶק לַעוֹה"ב לֹא הוֹעִילָה לֹו תְּשׁוּבָתוֹ כִּי מֵאַחַר דְּעִיקָרוֹ בִּישָׁא וְלִכְּנ א' אִידָה דְּמַרְפָּה יְדִי בַע"ת. וְלִכְּנ לֹא גִילּוּ זֶה רַז"ל בְּפִירוּשׁ.

אַבְל בְּאַמַּת אִין זֶה רַפּוּי כָּלֵל וְאִכְמ"ל] וְהוּא נֶעְשָׂה ע"י פְּעוּלָתוֹ וּבְחִירָתוֹ לְרַע וְכִן לְהִיפּוֹף ע"י תְּשׁוּבָה וּמַע"ט יְכוּל לְהַתְקַרֵּב וְאַפִּי' עִפּוּם וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה הָרִי הוּא כְּכַה"ג (ע"ז ג.) וְכָל הַתּוֹרָה מְלֵא מִזָּה וְנֹא' לֵב טְהוֹר בְּרָא וְגו' וּבְרִיאָה הוּא יֵשׁ מֵאִין וְהֵינּוּ שְׂמַאֲחַר שְׁזָה בְּיָדוֹ שֶׁל הַקַּב"ה מוֹעִיל רַחֲמֵי שְׁמִים [וְלִכְשִׁינְכָה בְּרַחֲמִים אוֹ לְהִיפּוֹף ח"ו אִז יֵהִי בְּאַמַּת לְמַפְרַע שְׁוֹרֵשׁוֹ כִּף וְאִין שִׁנּוּי בִּידִיעָה כִּי יְדִיעַת הַש"י אִין נוֹפֵל תַּחַת הַזְּמַן דְּעֵבֵר וְעַתִּיד רַק אֲנוּ תַּחַת הַזְּמַן וְאִכְמ"מ בְּיָאוּרוֹ].

וְלִכ"א (יְלִקוּט יְחִזְקִאל שְׁנַח) שְׂאֵלוֹ לְחֻקָּה כו' לְתוֹרָה כו' לְנִבּוּאָה כו' וְהַקַּב"ה אָמַר יַעֲשֵׂוּ תְּשׁוּבָה אַבְל מֵצַד כְּנֹלָם בִּישָׁא לֹא הָוֵה טָבָא. וְזֶה הִי טַעֲנַת הָעַם בִּיְחִזְקִאל בִּפ' וּבְשׁוּב צְדִיק וְגו' וּבְשׁוּב רְשָׁע וְגו' וְאַמְרָתָם לֹא יִתְכַן דְּרָף ה' וּבְנוֹדָאֵי דַעַת שׁוֹטִים לֹא נִז' בְּפִתּוּב רַק הֵם אֲטָבָא וּבִישָׁא מְעִיקָרוֹ אָמְרוּ וְהֵם חֲשָׁבוּ שְׁגַם הֵם מְבִינִים וְע"ז אָמַר לָהֶם דְּרַכִּיכֶם וְגו' שְׂאֵתָם אִין יוֹדְעִים כָּלֵל בְּזָה וּכְשֶׁהַש"י מְקַבְּלוֹ אִז מְתַגַּלָּה לְמַפְרַע דְּעִיקָרוֹ כִּף: [קָלָא] שְׁוֹרֵשׁ נִפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל הוּא מְמַקּוֹר הַחַיִּים וְכַמ"ש כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לַעוֹה"ב [וְאַפִּי' אוֹתָם שְׁמֵנוּ שֶׁם מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם תִּיקוֹן ע"י דוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת ע"ש בְּסִנְהֶדְרִין (קד:)].

וְדָבָר זֶה נִתְגַּלָּה לְרֵאשׁוֹנָה בְּבִיאוֹר גְּמוּר ע"י בְּלַעַם שְׁכָל פְּרִשְׁתּוֹ הוּא עַל עַנְיָן מַעֲלָה זֹו שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׂאֵפִי' יְגִדִּילוּ חֲטָאִים זֹו עַל זֹו אִין אֶהְבַּת הַש"י נִיְתַקַּת מֵהֶם כְּמֵלֵא נִימָא [וְהוּא הִי מִמֶּשׁ לְהִיפּוֹף כַּמ"ש בִּפ' חֵלֶק דְּאִין לֹו חֵלֶק לַעוֹה"ב וְעַם כָּל מַעֲלָתוֹ שֶׁהִי נְבִיא או"ה וְדוֹגְמַת מִשְׁרַע"ה וְאַפִּי' יוֹסִיף מַעֲלוֹת זֶה ע"ג זֶה וְכִן א' שְׁבַעַת הַמְּזַבְּחוֹת עֲרַכְתִּי וְגו' בְּעִבּוּדָה.

אִינוּ כְּלוּם וְאַחֲרִיתוֹ עֲדִי אוֹבֵד. וְדִיִּיקָא ע"י הַהִיפּוֹף מְתַגַּלָּה מַעֲלָה זֹו.

כְּעַנְיָן אִין שְׁבַחָה שֶׁל מְטְרוֹנִית כו' (מ"ר פ' עֶקֶב). [וּקְרָאוּהוּ רַז"ל (בְּדַב"ר פ"א) מִחֲלִיק לְשׁוֹן שֶׁהַחֲלִיק כו' וְנִפְלוּ עַל יְדוֹ וְכִן אָמְרוּ (סִנְהֶדְרִין קה:) מְבַרְכָתוֹ אַתָּה יוֹדַע מָה הִי בְּלַבּוֹ וְנֹא' וְיִהְיֶה אֵת הַקְּלָלָה לְבְּרַכָּה וְאִז"ל בְּזוֹהַר (ח"ג סג ב) שְׁבַקְשׁ לְהַכְנִיס עֵין הָרַע.

והיינו פי ידע שע"י המעשים יוכל להשתנות גם השורש והוא לא הודיעם זה רק החליק לשון פדי שיבטחו עי"ז ויחטאו וישתנה השורש וזה שהי' בלבו שיהיו ממש להיפך [וגם פי כל השגות אדם בעוה"ז מעוה"ב הוא דוגמת משיג בחלום כמ"ש בשוב וגו' והעוה"ב נקרא שורש ויכול להשתנות כנ"ל וא' (ברכות נה) חלמא טבא חדנתי מסתני' וכל ימיו של דוד לא ראה חלום טוב ולכן ביקש הוא דיהי' חדותי' מסתי' ולקח מזכירים בהטבת חלום הפוך קללת בלעם] והיינו עין הרע ומחליק.

והש"י הפך והיינו שיהי' באמת פן שגם שיחטאו לא ישתנה השורש כלל ולקח נקבעו דבריו בד"ת שהוא באמת פן. ונמצא נהפכו דבריו לברכה מאחר שהפך באמת פן.

[וישלמה המע"ה לא הי' אדם שיידע אמיתות דבר זה פמזהו ולקח בטח לעבור על ד"ת עפ"י דעתו ולקח בקשו לדונו לאין לו חלק לעוה"ב אבל לא עלתה בידם ולכן גיפתו בלעם תמורתו כמ"ש במק"א]: [קלב] בעוה"ז העיקר הוא טהרת הלב כמ"ש רחמנא לבא בעי.

והיינו פי שם משפח היצר ושם הוא היגיעה. אבל העוה"ב שהוא הניחא שם העיקר הוא בחכמה שבמנוח וכמ"ש ב"ה ה' צור עולמים בי' העוה"ב וה' העוה"ז.

וידוע שהי' רומז לחכמה וה' לבינה שבלב [וא' העוה"ז כפרודור ומי שלא התקין עצמו בו אין יכול לכנס לטרקלין הוא פאותה שא' (שבת לא): משל למי שיש בידו מפתחות הפנימיות והחיצונות לא מסרו לו בהי עייל עי' (יומא עב): שלמדו זה מפ' ולב אין].

ולקח שבת שהוא מעין העוה"ב כמשאז"ל (ברכות נו): מי שזכה לטעום מפרי מעשיו זוכה להשיג אז חכמה מהש"י מעין עוה"ב. ובלב יש שורש רע כמ"ש פי יצר לב וגו' מנעוריו ר"ל משורשו והיינו בעון דדור המבול ולקח אין מועיל תשובה לזה דלשורש רע אין מועיל דבישא לא הנה טבא.

והיינו תשובה תתאה רק צריף תשובה עלאה מעלמא דאתי המתעורר מן החכמה שהוא השורש לשורש ושם אין רע כלל בישראל כמ"ש נשמה שנתת בי טהורה פי גם השורש רע שרשו טוב מאד כנודע [ולכ"א (סנהדרין קח): בדור המבול שהטעימן מעין העוה"ב היינו פדי לתקנם כנ"ל אלא שלא הועיל]: [קלג] התורה היא פועלת בלב האדם כמ"ש המאור שבה מחזיר למוטב וע"ש כף נקרא תורה.

אבל יש ד"ת שהם מן השפה ולחוץ כמ"ש בחלק (קו): על דואג וע"ז נא' למה זה וגו' ולב אין וזה נקרא פטטיא דאורייתא דג"כ טבין להביא האדם לידי תורת אמת כמ"ש שמתוף כו' [כמ"ש לעיל אות נט] אם אין החטא גורם כבדואג.

אבל העיקר הוא ד"ת שנקנס ללב ואיזה נקנס ללב פאשר הוא צמא ומשתוקק מאוד כד"ש ואוכלה ויהי בפיו כדבש למתוק שהוא פענן ותורתה בתוף מעי פ"י נבלעה בכל האברים. וכ"א בתדבא"ז (פי"ד) אין ד"ת נבלעים בלב האדם אלא מי שהוא עיף להם והעיופות והצמאון הוא מצד החסרון שמרגיש שחסר בדבר ושצריף ד"ת להשלימו וע"ז א' (שבת לא).

(אי יראת ה' היא אוצרו אין ואי לא לא פי' היראה הוא הרגשת החסרון שמה נגיע היראה וכמ"ש עקב עננה יראת ה' והיא האוצר לקבל בה ד"ת. והצמאון הוא בלב מצד

היָצַר וכמ"ש במדה"נ (תולדות קלח א) דאלמלא יצה"ר חֲדָוּתָא דשְׁמַעְתָּא לָא לִיקְוֵי וּכְשֶׁמֶתְמַלָּא ע"י ד"ת שְׁבִימוּחַ שְׁנִבְלָעִין בְּלֵב אַז הוּא תִיקוּן חֲטָאֵי יִצְרָא דְעֵבְרִיָה שְׁהוּא ע"י הַתּוֹרָה כַּמֶּש"ל כ"פ: [קלד] פְּעָמִים גְּדָמָה לְאָדָם שְׁכָבָר שָׁב וְנִמְחְלוּ חֲטָאֵיו וְאַחַר זְמַן חוֹזֵר וּמִתְעוֹרֵר לְהַתְמַרְמֵר עַל חֲטָאֵיו וּמְרַגֵּישׁ שְׁשֻׁנֵי הַמִּחְשָׁבוֹת אֵינָם דְמִיּוֹן.

וּבְאַמַּת שְׁנִיָּהֶם אָמַת דְקִי"ל (יּוֹמָא פו:): עֵבְרִירוֹת שְׁהַתְּוֹדָה יוֹה"כ זֶה חוֹזֵר וּמִתְוֹדָה בִּיּוֹה"כ הָבָא וְאַפִּי' בְּעֵבְרִירוֹת שְׁהַלְכָה דְלֵא זֶז מִשָּׁם עַד שְׁמוֹחְלִין לוֹ וְהָרִי גַם זֶה אָמַת. רַק כְּמוֹ שְׂאִין שְׁיַעוּר לְכָל מַעֲלוֹת הָאָדָם בְּמִדְרֵיגָתוֹ כִּי אֵין שְׁיַעוּר לְמִדְרֵיגוֹת הַתְּשׁוּבָה.

וּכְפִי מַעֲלַת הָאָדָם וְהַשְּׁגָתוֹ כִּי הוּא תְּשׁוּבָתוֹ. כִּי כָל עֲנִינֵי הָאָדָם עַל יַחַס א' וְהָאָדָם אֵינוֹ עוֹמֵד בְּמִקּוֹם א' כִּי ע"ז נִתְּאוּנָן מִשְׁרַע"ה קוֹנָדָם פְּטִירָתוֹ לֹא אֲנֹכֵל וְגו' וְכַמ"ש בְּמַתִּים חֲפָשִׁי וְנִקְרָא נָח נִפְשִׁי אֲבָל בַּעוּה"ז אֵין נָח לְעוֹלָם אַע"פ שְׂאִין הוּא מְרַגֵּישׁ וְכָל מִי שְׁשׁוֹרְשׁוֹ טוֹב דְּגַמִּירִי דְלֵא הָוָה בִּישָׂא הוּא הוֹלֵף מִמַּעֲלָה לְמַעֲלָה בְּטוֹבָה וְכֵן לְהִיפּוֹף וְכַמ"ש זְקִנֵי ת"ח כ"ז כו' זְקִנֵי כו' וְלִכְפֹּף כְּשֶׁמַּגִּיעַ אֶל מַעֲלָה וּמִדְרֵיגָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה אַז כְּפִי מִדְרֵגָה זֶה לֹא הִתְחִיל לְשׁוֹב עֲדִיין וְחֲטָאתוֹ נִגְדָּו תְּמִיד מִדְרֵגָא לְדְרֵגָא [וּכְשֶׁהוּא בְּמִדְרֵיגָה הַתְּחִתוֹנָה כְּבָר תִּיקָן כְּפִי מִדְרֵגָתוֹ הַחֲטָא וְכֵן בְּכָל דְרֵגִין וְעוֹלָמוֹת וְאֵין עוֹד רִנְשָׁם.

וּמ"מ כְּשֶׁמֶתְעַלָּה חוֹזֵר הַחֲטָא בְּכָל תּוֹקְפוֹ וְדָבָר זֶה עֲמוּק בְּחֻכְמָה. וְלִכְפֹּף כְּשֶׁעַלָּה אַחַר לְמִדְרֵיגוֹת אַז נִתְּגַלָּה הַטִּינָא שְׁהִיָּתָה בְּלִבּוֹ בִּיְלָדוֹת וּבְנִדְאִימֵי שְׁעַלָּה לְפָרְדָּס וְהִי' בְּמַעֲלָה גְּדוֹלָה כ"כ מִסְתַּמָּא שָׁב עַל טִינָא שְׁבָלְבוּ וְחֲטָאֵי נַעְרוּתוֹ.

וְע"ז נא' (סִנְפָּה נב.) כָּל הַגְּדוֹל מְחַבְּרֵי וְיָצְרוּ גְּדוֹל כִּי הַחֲטָא הוּא הַחֲסָרוֹן שְׁבָאָדָם וְכֵן הַיָּצָר: [קלח] מִי שְׁמַרְגִּישׁ שְׂאִין לוֹ שׁוּם חֲשֵׁק בְּלֵב וּמוֹחַ לְעַבּוֹדַת ה' אַז הַעֲצָה הַשְּׁלֵף עַל ה' יְהִבָּה.

וּמִתּוֹף שְׁפִלוּת דַּעְתּוֹ בְּהַפְרַת חֲסָרוֹנוֹ מְעוֹרֵר רַחֲמֵי שְׁמַיִם כַּמ"ש תְּאַנּוֹת עֲנָוִים וְגו' תְּכִין לְבָם וְגו' שְׁדָבָר זֶה הוּא תְּאַנּוֹת הָעֲנָוִים וּמְפִירִים שְׁפִלוּתָם שְׁלֵב אֵין. הַקַּב"ה מְכִין לְבָם כִּידוּעַ ה' צִיָּלָף כְּשֶׁהוּא בְּמִדְרֵגַת אֵין מְשִׁיג מַעֲלַת הַשְּׁ"י ג"כ בְּמִדְרֵגַת אֵין וְיִכּוֹל לְהַמְשִׁיף וְלְהוֹלִיד יֵשׁ מֵאֵין (כְּעֵנִין לֵב טְהוֹר בְּרָא) וְהוּא חֲכָמָה בְּמִנְחָה וְאַח"כּ יֵשׁ מֵיֵשׁ רְצוֹן וְחֲשֵׁק בְּלֵב פִּי שְׁהַשְּׁ"י מֵאֵיר לוֹ שְׂאִין זוּלָתוֹ כִּלְל עֲכָשְׁיוֹ כְּעַד שְׁלֵא נִבְרָא הָעוֹלָם הַשְּׁ"י מִכַּה"כ וּכְשֶׁדָּבָר זֶה מֵאֵיר לְעֵינֵי הָאָדָם אַז תִּיקָף נוֹלָדִים רְצוֹנוֹת בְּמוֹחַ וְלֵב.

אֲבָל צָרִיף לְהִיּוֹת מִקְוָדָם אֲבָדוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ פִּי תְּשׁוּבָה עַל הָעֵבְרִירוֹת בְּמַעֲשֵׂה שַׁע"ז נא' כְּאוֹ גוֹיִם בְּנִחְלָתָף כִּידוּעַ שְׁאַרְץ רוּמֵז לְגוֹף וְכַחוֹת הַמַּעֲשֵׂה וְגוֹיִם הֵם פְּחוֹת הַהַפְּכִיִּים מִרְצוֹן הַשְּׁ"י וְאַבִּידָתָם הוּא ע"י תְּשׁוּבָה תְּתָאָה עכ"פ שְׁזוֹדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ כְּשֶׁגָּוֹת וְאַז מִתְדַבֵּק בְּמִדְרֵגָה הַתְּחִתוֹנָה מִמִּדְרֵגַת י' קְדוּשׁוֹת דְתַנּוּן פ"ק דְכָלִּים שְׁהִיא קְדוּשַׁת הָאָרְץ וְיָדוּעַ כִּי בַכ"מ נַעוּץ סוּפָה לְתַחֲלִילָתָה וְעִ"ז יִכּוֹל לְבוֹא לְעֵנְנָה וּמִדְרֵגַת אֵין שְׁהִיא קְדוּשַׁת הַקַּ"ק (כַּמ"ש זח"ב קכא א) וּמִשָּׁם אִוְרָה יוֹצֵאָה לְעוֹלָם שְׁהוּא תְּכִין לְבָם כְּעֵנִין הַמְּאֹר מְחִזִּיר לְמוֹטָב: [קלו] כְּאַשֶׁר הָאָדָם מַצְלִיחַ וְהַשְּׁעָה מְשַׁחֲקֵת לוֹ הוּא מְפָנִי שְׁבָאוּתָה שְׁעָה מְחִזִּיקִין אוֹתוֹ לְצַדִּיק בְּכָל הָעוֹלָמוֹת שְׁהָרִי אָמְרוּ (בְּרַכּוֹת ז:): וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁזוֹכָה בְּדִין וְהִינּוּ שְׁלִמַעֲלָה כַּמ"ש מְרוֹם מְשַׁפְּטִיף וְשָׁם א"א לְזַכּוֹת וְאֶלָּא ע"י מְצוֹת וּמַעֲשֵׂי ט כַּמ"ש בְּשַׁבַּת (לב).

(וע"כ שזוכה שיש לו מצות ומעש"ט והש"י מזמין לידו איזה מצנה שעבורה מגיע לו זה. וכאשר הש"י מסתיר אורו למעלה פרגע נדמה בכל העולמות שנה צדיק גמור.

ולכן א' בתדב"א (סא"ר סו"פ כ) שָׁכְרוּ שֶׁל אֲשׁוּר שִׁיבָא מִמֶּנּוּ סִנְחַרְב וְהָרִי כָּבֵר הִי אֲשׁוּר אֲזַי בְּעוֹלָם הָאֱמֶת וּמָה שֶׁכָּר הוּא לֹא טוֹבַת עוֹה"ז שֶׁהִיָּה לְסִנְחַרְב שִׁיבָא שֶׁמֶּשֶׁ שְׁנָה הֶבֶל וְשִׁיבָא. רַק כִּי בְּאֱמֶת כְּאֲשֶׁר הִצְלִיחַ סִנְחַרְב הִיָּה אֲזַי כִּי בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְעַד מְקוֹם מְדַרְגַת אֲשׁוּר בְּמְקוֹם שֶׁהוּא לְמַעַלָּה כִּי הוּא זָכָאִי וְיִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ דוֹר רְשָׁעִים.

והם בכבשי דרחמנא איך מדת משפטיו אבל עכ"פ הי' כף כי לולי פן א"א שהי' נעשה בעולם פן. ונתעלה אשור לפי אותה שעה גם בעולם האמת שהוא בו.

וע"ז אמרו (ברכות שם) אל תקנא בעושי עולה להיות כמוהם ומאין יבוא זה. אבל היינו שיחשוב שבאמת הוא פן ולא דבר בעפונ"ם שפבר ידוע לכל בני"י כי הוא רק לפי שעה רק שבישראל עצמם יש פן כמו דואג בעת הצלחתו הי' מוחזק בבני"י לצדיק גמור וגם בעניני עבודת ה' ה' מצליח בידו כדי שיהי' המשפט להטיב לו.

וצריך לזה מבינות גדולה איזה דבר הוא רק לפי שעה וא"כ יתגלה למפרע שלא הי' פן כלל [ואדרבא כל המצות הם היקף ע"ד בע"ח מהפכים כו' וכן רשעים מהפכים מדה"ר כו' וכמ"ש וחסד לאנמים חטאת עי' בפ"ק דב"ב דלפי שעה חטאת לישראל אבל באמת להם] ואע"פ שמצליח גם בתורה ומצות לפי מראה עיני האדם: [קלוז] כשהאדם רואה שכל המחשבות טובות ורצונות טובות שנופלים בלבו ומוחו הוא רק לרגע ומיד מתעלמים ממנו ודואג שמא הוא ח"ו פעננפושעים מלאים חרטות.

העצה לזה השלף על ה' וגו' לא יתן לעולם מוט לצדיק ועמה פולם צדיקים רק שגראה פמתמוטט ח"ו בעת ההעלם. והשלף כו' היינו שגם זה מהש"י ונמצא פאלו המשא מוטלת עליו שמאחר שאתה עושה פן וממילא המשפט ע"ז דהוא כלכלף הפלפול הוא בלחם ומים היינו ד"ת שבהם מאיר לו הש"י איך הפל לטובה ואין זה התמוטטות.

וא' (ר"ה כו'): דלא הו' ידעי רבנן מאי יהב פ' דהוא לשון יהיבא וי"ל מה שניתן לאדם דהיינו האור והטובה יפיר שהוא מהש"י ולא מפחו או מה שהאדם נותן והיינו ההעלם פנ"ל. עד שנודע להם מטייעא כי כן נקרא הש"י מדריכה בדרך תלף.

והיינו שדבר זה עצמו של השלף וגו' א"א לאדם רק מהש"י כאשר הש"י מאיר לו להשליף וא"כ א"צ עוד לדעת מאי יהב דכ"ז שאין הש"י מאיר לו להשליף א"א להשליף כלל. ולכך מתחלה לא הו' ידעי עד שהאיר להם הש"י וידעו דהוא המשא ר"ל דבר המכביד על האדם ומציק לו וזה פעננן כל המשתתף ש"ש [וש"ש נק' אגמלאי גמל של הש"י] בצערו כופלין כו' (וברכות סג).

(והשיתוף היינו שידע שהפל מהש"י ומכניס את הש"י באותו דבר וממילא היקל ממנו: [קלח] פעמים האדם רואה שהוא חושק וכוסף לעבודת ה' במחן ולב אבל פשמגיע למעשה אינו מצליח.

וזה נקרא אויל שפתים ילבט כמ"ש ממשאז"ל בסוטה (מז:): ע"פ נעם לא יבין ילבט ע"ש והיינו דלשון ילבט שאין יכול להוציא הפעולה מן הפח אל הפועל. ודבר זה נתגלה

לשלמה המע"ה והוא א' פסוק זה אָבֵל על דָּוִד המע"ה א' (בְּרָכוֹת נה:) לא רָאָה חֵלוֹם טוב פי' חֵלוֹם נִקְרָא עוֹה"ז כמ"ש בְּשׁוֹב וּגו' והוא עוֹלָם הַמַּעֲשֵׂה כמ"ש (עִירוּבִין כב.

(היום לעשותם ולא למחור כו' ובדבר זה לא רָאָה מְעוֹלָם דהמע"ה טוב כמו שחשק מאוד לבנות הבית ונאמר רק אתה לא תבנה וגו'. ובאמת דָּוִד הי' נגד המעשה פידוע וכל דָּבָר שְׁהָאָדָם מוֹכֵן לוֹ לְהַשְׁלִימוֹ נְדָמָה לוֹ תְּמִיד שְׁהוּא חֶסֶר בְּזֶה פְּדִי שְׁיוֹסִיף חֶשֶׁק וְאִנְיָן בְּזֶה וְכָל אֲשֶׁר יוֹסִיף חֶשֶׁק לֹא יוֹעִיל לְהַשְׁקִיטוֹ כִּי יִרְאֶה הַכֹּל שְׁאִינוֹ מְצֻלִית, כִּי הַהֶשְׁקָטָה הוּא שְׁפָבֵר נִשְׁלָם וְדָבָר זֶה הוּא רַק אַחַר דְּנַח נְפִשְׁי' וְכַמְשֹׂאז"ל (שַׁבָּת ל.

(בְּחִיָּה אִינִי מוֹדִיעַ בְּחִיָּי שְׁלֵמָה בְּנֶה אֲנִי מוֹדִיעַ וְסוֹף שְׁנִקְרָא הַבֵּית ע"ש דָּוִד כַּמְשֹׂאז"ל (במד"ר פ' יב) וְנוֹדַע כִּי בְּאֵמֶת הוֹצִיא אֵל הַפְּנֻעַל הַכֹּל וְאֵע"פ שְׁלֹא הִצְלִיחוּ הַשִּׁיבִי בְּמַעֲשָׂיו. וְנוֹדַע לְשֵׁלֵמָה כִּי רַק אֲוִיל שְׁפֹתִים רַק שְׁהַפֵּל מִן הַשְּׁפָה וְלַחֲוִץ יִלְבֹּט [וְזֶה הִי דוֹאָג כַּמְשֹׂאז"ל פ' חֶלֶק וְהוּא הִי' לְפִי שְׁעָה נִרְאֶה כְּמַצְלִיחַ בְּמַעֲשָׂיו שְׁעָלִיו אָמַר דָּוִד אֵל תִּתְחַר בְּמַצְלִיחַ דְּרַכּוֹ וְיִדוּעַ דְּרַכּוֹ ר"ל דְּרַךְ ה'] אֵע"פ שְׁמוֹצִיא לְפֻנְעַל אִינוֹ כֵּן בְּאֵמֶת.

אָבֵל מִי שְׁחֶשְׁקוֹ יוֹצֵא מְעוֹמֵק שְׁפֵלֵב הוּא אִינוֹ גִּלְבַּט אֵע"פ שְׁנִרְאֶה לְעֵין שְׁאִינוֹ מְצֻלִית בִּיצִיאָה לְפֻנְעַל: [קלט] כֹּל הַפְּעוּלוֹת וְהַעֲבָדוֹת נִיפְרִים רַק בְּסוֹף כַּמ"ש (שַׁבָּת קנג.) (אִינְהוּ בֵּן עוֹה"ב וְאִנְיָהּ תִּשְׁמַעְנָה דָּבָר מֵאַחֲרֶיהָ כו' וְכָל זְמַן שְׁלֹא נִגְמַר הָעֶסֶק הוּא מְכֻסָּה וְנִעְלָם מֵעֵין הַכֹּל וְאִפְּי' מֵעֵין הָאָדָם שֵׁאֵע"פ שְׁנִדְמָה צְדִיק וְכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ א"ל צְדִיק אֲתָה הִי' כו' (נְדָה ל:) נְכֵן ג"כ לְהִיפֹף כִּי כָל דָּבָר נִידוֹן ע"ש סוֹפוֹ וְאֵם בְּסוֹף יֵאמַר הַשִּׁיבִי שְׁלֹא הִצְלִיחַ ח"ו אִזּוֹ כָּל מִקְוֵה נִקְרָא שְׁקָר וְכֵן לְשׁוֹן הָפֶסֶק כְּמוֹ יְכֻזְבוּ מִיָּמִיו.

וְכֵן לְהִיפֹף בַּע"ת זְדוּנוֹת נַעֲשׂוּ זְכוֹת וְגַם מִקְוֵה הִצְלִיחַ. וְדָבָר זֶה יוֹצֵרֵן יוֹדַע גַּם בַּעַת הַהִתְחַלָּה לְהַפִּיר בְּכָל מְדָה וּמַחֲשָׁבָה וּמַעֲשֵׂה טוֹב וְרַע אִינְהוּ הַיֵּאבָאָמֶת מַעֲבָר לְעַבְרָ דְּהִינְנוּ שְׁיִצְלִיחַ בְּהַ עַד הַסּוֹף וְיִשְׁלִימָה בְּטוֹב וְאִינְהוּ שְׁקָר וְאִינְהוּ רַק לְפִי שְׁעָה וְאֵם"פ יִשְׁתַּנֶּה וְלֹא יִהְיֶה כֵּן.

וְע"ז אִזּוֹ"ל (פְּסָחִים נד:) ז' דְּבָרִים מְכֻסָּים מִבְּנֵי א"ו' וְיִדוּעַ מְסָפֵר ז' הֵם כָּלֵל בְּנִינְ הָעוֹלָם וְכָל הַמְּדוֹת הַנִּמְצָאִים בְּבְרִיאָה וּבְאָדָם וְכֻלָּם מְכֻסָּים מִבְּנֵי אָדָם לְעֵנִין הַמַּעֲמָקִים שְׁפָהֵם וְסוֹפָם וְאֵם"מ בְּיֵאוּר כְּוָלָם.

וְיִדוּעַ מ"ש ז"ל מְכֻסָּים מִבְּנֵי א"ו' הִינְנוּ אֵף מְמַשֶּׁה רַבִּינוּ ע"ה הַגְּדוֹל שְׁבַבְנ"א [וְכַמְשׁוֹז"ל (סְפָרֵי דְּבָרִים פס' יז) בְּשִׁמוּאֵל אֵל תִּבְיֵט אֵל מְרֵאָהוּ לְפִי שְׁאֵמַר אֲנִכִי הָרֹאָה] וְא"כ א"צ לֹמַר שְׁנַעְלָם מְכָל מְלָאכִי מַעֲלָה וְעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים.

וּלְכָף יוֹכֵל לְהִיּוֹת אָדָם בַּעַל מְדַרְגָּה מִן עוֹלָמוֹת כִּי גַם שֵׁם נְדָמָה שְׁהוּא טוֹב וְהַסּוֹף עֲדִינְן אִינוֹ יוֹדַע. רַק הַעֲצָה מ"ש וְקוֹי ה' הִמָּה יִירָשׁוּ אֶרֶץ וְנֵא' וְהַחֻסָּה בִּי יִנְחַל אֶרֶץ וְאִזּוֹ"ל (ר"ה יב:) נִחְלָה אִין לְהַ הָפֶסֶק.

וְהִינְנוּ תִפְלָה וְרַחֲמִים שְׁזֶה נִקְרָא קִיוּי לְהַ כַּמ"ש קוֹה וְגו' חֲזַק וְגו' וְלְמָדוֹ רִז"ל (בְּרָכוֹת לב:) תִּפְלָה צְרִיכָה חִזּוּק. וְהִינְנוּ שֵׁאֵע"פ שְׁעִי"ז בָּא לְנִחְלָה וְא"כ דָּבָר זֶה שְׁתַּלּוּי בִּידִיעַת הַשִּׁיבִי כַּנ"ל אִיף שְׁיִיף בְּחִירָה לְכָף לְמָדוֹ דְּגַם זֶה צְרִיף הַשְׁתַּדְּלוּת.

[קמ] כל זמן שאין האדם בשלימות כל מה שמדמה לו ידע שהוא ממש להיפך פענן האומרים לרע טוב וגו' וכמ"ש (פסחים נ.) עולם הפוך ראיתי שיש במקום האמת הוא ממש להיפך מבעוה"ז ומה שמדמה לו לטוב יוכל להיות שאין בו ממש וכן להיפך.

רק מי שהאיר הש"י עיניו בד"ת דכתיב בה אמת כמשו"ל (ע"ז ד') על ידה יכול לבוא על האמת כמ"ש (פסחים שם) ואנן פ"ה ת"ח היכי התם פי היכי דאיתו אנן הכא כו' שהתורה מאירה בזה לאדם לעמוד על האמת וע"ז א' בסנהדרין (כו:) עצה שיש בה דבר ה' היא תקום.

אבל בלא"ה מחשבה מועלת לבטל פי' שיהי' הסוף ממש להיפך ממה שחשב. והסוף הוא גלוי האמת שיש באותו דבר פי' בהנה הפל א' רק בסוף ניכר כמ"ש שפת אמת תכון וגו' וא' בזוהר (ח"ב קפח ב) פוננת לא פתיב אלא תכון.

וע"ז א' (ברכות נה.) חלמא טבא חדנותי מסתני' בישא עציבותא מסתני' פי' כל מעשה עוה"ז נקרא חלמא כמ"ש בשוב וגו' ומ"מ א"ל (שם נז:) חלום א' מס' בנבואה וכן שפת א' מס' בעוה"ב שקצת טעם נרגש ג"כ בעוה"ז פענן א' מס' שהוא התחלת הרגשת הטעם היותר מועט פי' א' מס' אין טעם והתחלתי א' מס'.

פי' המעשים הם רושמים מועטים לאמיתות הנקודה שבלב הנעלם. וע"ז א"ל (שם נה:) החלומות הולכים אחר הפה היינו בד"ת ש"ע"י ד"ת יכול לברר כל מעשים שעשה יהי' לטוב וא"ע"פ שהיו איהו שהיו ע"י הפה הוא נעשה טוב שהש"י מאיר עיניו בזה ואז נקבע החלום לאמת פנ"ל דתורה היא אמת ומי שדבוק בתורה הרי דבוק בחיי עולם האמיתים ממילא כל המעשים שלו ע"כ פן פי' במקום שהוא האדם שם הוא פולו: [קמא] ההעלם שמגיע לאדם הוא נראה לכאורה ראי' שגם החשק והחיות שהי' לו מקודם הי' שקר פי' שפת אמת תכון לאדם.

אבל באמת אדרבא ע"ז הקב"ה בונה שתפון לעד החשק כאשר משיג בהעלם שהוא בהסתר פנים מהש"י ומתחנן מהש"י שאיר לו הרי כבר אינו בהעלם ש"ע"ז נא' תכלית הדיעה שלא נדע.

נדבר זה נקרא ענוה והוא מדרגה היותר גדולה פנודע ונא' וענוים יירשו ארץ פי' ירושה אין לה הפסק (ב"ב קכט:) וכמ"ש במרע"ה שהי' ענו מכל האדם לא פהתה עינו וגו' שלא הי' לו למעלותיו שום הפסק ודייקא עינעשה שתיכון לעד.

ונא' (הושע ו) מה אעשה לך וגו' וחסרכם פענן בוקר וגו' שפוסק מיד החשק ע"כ חצבתי בנביאים וגו' פי' ממחשבות ורצונות הטובות שבישראל נבנה קומת הנביא וחקם הדור ולכן א' (ערכין יז).

(פרנס לפי הדור וא' איזה דור חביב כו' דור המדבר והי' אז פרנס משרע"ה שנא' לא קם וגו' וכאשר חסדם פענן בוקר אז מגיע המשפט חצבתי וגו' וא"ל (תענית ה:)) במעשיהם לא נא' אלא באמרי פי' היינו שלא נחשוב א"כ שהתחלת החסד הי' שקר וכך הפרנס וא"כ זהו במעשיהם.

לזה אמר דהאמת אינו פן רק באמרי פי שגם זה מהש"י שרצה שיהי' העלם ועי"ז ומשפטיו אור יצא שיהי' האור במשפט שפולם יודו ויענו אמן בע"כ פי מגיע לכם במשפט אורה וטובה: [קמב] אע"פ שבעניני העוה"ז אין לאדם לסמוך על גס כמשאז"ל (שבת לב).

(בעניני העוה"ב יסמוך אף על גס. ר"ל אף שרואה שפפי דרף התורין המסונדר [שנה נקרא דרף הטבע של עוה"ב] כמעט אבדה תקנתו ח"ו מרוב חטאיו ושעליו נא' ולרשע וגו' שרואה שמדחים פל המעש"ט שלו עכ"ז יסמוך על גס פי העוה"ב אינו בטבע.

וגם יוכל להיות מאפילה לאור גדול [מאפילה דייקא] וע"ז נא' בטח בה' ועשה טוב וגו' ולא יחוש שח"ו המעש"ט לריק וכ"א בזוהר (תולדות קמב א) ע"פ עוז לו בך היינו לענין זה שמסילות בלבבם שיעזרנו ויהפך לבו לטוב ע"ז יוכל לסמוך ולא כחמ"ו כו' ע"ש.

ומסילות ר"ל שאינו הדרף כבושה רק הש"י יכול לעשות מסילה מן הצד בלבבם לטובה. וידוע פל גס הוא יש מיש ולא באתר ריקניא ולכן צריף אתעדל"ת מקודם.

אבל יש עוד מדרגה פי הש"י מחדש בכל יום תמיד מע"ב דהיינו בריאה יש מאין וכד"ש לב טהור ברא וגו' וכשאלתינו השיבנו וגו' וזהו הנסים הנעלמים בדרף הטבע כמ"ש ועל ניסיון כו' והוא הב"ק שיוצא בכל יום שובו כו' והוא בהפלים גדול ועז"א שם אח"כ גול על ה' וגו' אחר ובטח וגו' יבוא למדרגה שני' שהוא יעשה.

הש"י בעצמו יעשה הכל [משא"כ מקודם א' ועשה אתה] וענין גול דבר שצריף לגלגל היינו שהוא ברחוק ובכל ההרחקים והסתרים יגלגל דרכו והנהגתו אל הש"י [פי' על בסמוך].

גם על ממש כמ"ש פתר יתנו וגו' ואז"ל (שמו"ר פ' כא) מתפילתן של ישראל] ר"ל שפמנו הכל וממילא הוא יעשה רק צריף מקודם בטח וגו' פנ"ל [והוא מדרגת בע"ת בשעתא נדא דרף גס ואח"כ שמתהפכים לזכיות נעשה צדיק גמור והוא מדרגת גול וגו' ופלוגמא אינה גדול וידוע דאלו נאלו דא"ח ואכ"מ]: [קמג] פשמתחיל האדם לכנס לתורה ועבודה שבלב אז הש"י מאיר לו מאוד כמ"ש פתח דברך וגו' וכל המחשבות ורצונות לתורה ועבודה נקרא דברך שהש"י מדבר עם האדם ואלו המחשבות נעשים מזה.

ובפתיחה יאיר מאוד שנה מבין פתיים כמ"ש בשמו"ר (פ' ג') דקורין לינוקא פתיא. ובהתחלת העבודה נקרא כ"א נער ולהתחלת הבנה צריף אור גדול ואח"כ מסתלק כמשז"ל ע"פ זה (בר"ר פ' ג) זש"ה בראשית וגו' ויהי אור ואז"ל אור שברא כו' גנזו והנה למה בראו ע"כ הצורך כף שיברא ויגנו.

וכן בעת מ"ת נא' אני אמרתי אלהים אתם וגו' שהי' אז פתח דברך ואח"כ נסתלק עד לעת"ל שיחזור. והעצה לזה תפלה פידוע דהתחלה הוא מדרגת אברהם אע"ה והוא פתח דברך והסוף שחזור להאיר הוא דוד המע"ה ומשיח והוא דרגא דתפלה כמ"ש ואניתפלה ולכך דהמע"ה בעת בנן בהמ"ק שהי' ג"כ פתח דברך באור גדול והתנדבו בלב שלם פתח בתפלה שמרה זאת לעולם ליצר וגו' שלא יסתלק ויגנו [וזכה דקדושה ראשונה

קידושה לשעמה וקידושה לעת"ל ואע"פ שחבר בקדושתו עומד פי קדושה זו נשארה בישראל לעולם] מעתה והוא דרגא דידן'.

ולכן אנו אומרים אחר התפלה פסוק זה פי ע"י התפלה נכנסים מוחין ומחשבות ורצונות וחשקות חדשות בלב האדם ולמי שתפלתו מצות אנשים מלומדה גם העני' פה שאינו מרגיש רק בהרגל אבל מ"מ אין שום תפלה מאיש ישראלי שלא יענה רק על כל תפלה יש עני' כמ"ש קרוב וגו' באמת ונא' אמת ליעקב היינו כל ישראל] ומבקשים שלא יגנוז: [קמד] במקום שהוא המחשבה של אדם שם הוא כל האדם פי עיקר האדם אינו הגוף רק הנפש והנפש אינה דבר רק כח המחשב ומהרהר והרוצה שבאדם.

ומקום שמחשבתו אדוקה פה הוא כל צורת האדם באותו עת. תדע שפח המחשבה שבאדם בעת הזיווג פועל בולד שיהי' פן וכמו שהי' בכבשים דיעקב וכאז"ל (מד"ת נשא ז) מלידת בן לכושיים [וז"ש (נדה) לא].

(תלה הכתוב הזכרים כו' פי הפל לפי המחשבה (כמשנ"ת לעיל אות ס"ג)) וידוע דטיפת הזרע הוא תמצית כח האדם שהרי עי"ז נולד ג"כ דמות אדם ע"כ היא תמצית מכל פחותיו ואיבריו והרי שכל פחותיו ואיבריו מלובשים פה כי במקום שמחשב נעשה אותו דבר צורת כל האדם באותה דבר.

ולכך המחשב באחדות הש"י בכל שעה נעשה פן ועז"א (שהש"ר ה' ב) תמתי תאומתי כו' וא' (שם סו"פ ג) לא זו מחבבה כו' וא' שכינה מדברת מתוך גרונו. וכן הדבק בתורה שמחשב בה תמיד כל איבריו פן כמשז"ל (סוף תגיגה) ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן שכל גופן אש שנא' הלא כה דברי פאש וכן בכל מדה ומדה ולכך אברהם יצחק ויעקב אבות העולם זכו לבניהם אחריהם שכל בניהם גופן משונה משאר אומות עכו"ם וכן להיפך ח"ו.

וע"ז א' (ברכות יח:) רשעים בסייהם קרויים מתים לפי שדבוקה מחשבתם במקום הנקרא מיתה ר"ל שאין קיים לעד. וגם באותו שעה אין לו שום חיות אלוה שזה נקרא חיים.

ולכן אז"ל בשילהי פתובות (קיא:) ע"ה כו' מצאתי להם תקנה כו' שמצד המחשבה בת"ח נעשה כמו ת"ח: [קמה] בכל פעולת האדם המעשה הוא כמו גוף והמחשבה נשמה וגוף בלא נשמה אינו פלום לכך מתעסק פטור ואינו פשוט דעכ"פ מתכוין למעשה משא"כ מתעסק שאין שום פונת המחשבה.

רק בפחלבים ועריות שפן נהנה ובהנאת אדם א"א שלא יתכוין בהעלם כל שהוא עכ"פ שבטבע האדם מרגיש בהנאתו אע"פ שאין יודע בעצמו שאינו זוכר. וידוע נשמה שנתת פי טהורה ולכך מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה (קידושין מ).

(פי באמת כל מחשבות רעות הוא מרוח שטות שהוא דמיון המתדמה לחכמה פקוף בפני אדם פידוע רק פשיוצא לפועל במעשה ובעשיי' שם הוא מקום שליטת הרע וכח הדמיון. ובתשובה שלוקח כל המחשבות ומחזירן למקורן ממילא נשארו הפעולות גוף מת בלי חיות.

ומ"מ צריף סגופים לגוף נגד הגוף שיכלה מהר ואכמ"ל עוד. וכן במעשה המצות דשם מחשבה טובה מצטרפת שהוא באמת.

ומעשה בלא מחשבה הוא בעולם עשי וע"ז נאמר אשרי איש ירא וגו' ואז"ל (ברכות ח.) דוטוב לה לא פתיב פידוע אשרי בעוה"ז וטוב לה לעוה"ב שהוא ביו"ד ע"ש המחשבה כדפירש"י ע"פ אז ישיר.

ונרא ה' העובד במעשה רק אשרי בעוה"ז אבל מ"מ גם דבר זה בטובה קיים לעד כי הש"י הבטיח ג"כ תחה"מ להשאר הגופים הטובים. לכה דבר זה הוא שבח ואישור בכל העולמות מה שזה מאןשר בעוה"ז לצדיק ואע"פ ששם אינו פן מ"מ כה מאןשר שם במעלה זו שבעוה"ז הוא צדיק אבל הנהגה מגיע בפיו הוא שאינו מתעסק פנ"ל שכן הנהגה שהנהגה הוא הרגשת המחשבה.

נדבר זה כד"ש (קידושין מא.) לאדם טוב מטעמיין לו מפרי מעשיו כו' והוא בא אחר הגיע פנים במעשה אח"כ מהנים אותו מלמעלה מעין עוה"ב ואז זכה לטוב לה גם בעוה"ב: אות קמו חסר [קמז] ע"י היראה אדם זכה לבנים כמ"ש כי כן יבורך גבר ירא ה' וגבר נקרא האיש מצד פחו פח גברא [ולכן נקרא פן התרנגול כד"ש (ברכות כב.

(שלא יהיו כו' פתרנגולים] וגם שם הגבורה כמ"ש איזהו גבור כו' וכלשהוא באותו פח ירא פ' מוגדר שלא יעשה רק לרצון הש"י [וגם יראה זו בושה כמ"ש בנדרים (כ.) שמתבייש בחדרי חדרים מפני הש"י] אז זכה לשכר פרי הבטן שהגפן פורי עושה פירות זיתים.

פי שמן הוא חכמה וגפן יראה פנודע וראשית חכמה יראת ה' נאי יראת ה' אוצרו אין כו'. ויין ישמח לב כמ"ש בתדב"א (סא"ר רפ"ג) יראתי מתוך שמחתי ושמחתי מתוך יראתי פי כשיודע שהש"י פועל הכל והוא הנותן לו פח וגבורה מזה נמשך יראה וגם שמחה.

וידוע שזהו פונת רז"ל (ברכות ד:) על איזהו פן העוה"ב זה הסומך גאולה לתפלה ואז"ל כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. פי באמת כל ישראל הם במדרגה זו וכמ"ש מספר רובע ישראל שהקב"ה מכניס עצמו בזה ממילא אין לחוש וכמ"ש ע"ז (נדה ט.

(מי יתן טהור מטמא לא אהד יחידו של עולם דלולא היחוד הגמור א"א להבין זה פי בתאנה זו הוא מקור החסרונות שמן הנחש כמשאז"ל (מ"ר ר"פ תזריע) בפעון מלא כו' והוא ישי שמת בעטיו של נחש וכמ"ש (בר"ר סו"פ יח) הנחש השיאני ראה אותן עסוקים כו' ואח"כ נולד להם הבושה בזו וידעו פי ערומים דלמצנה אין בושה כמ"ש ביצחק [דלא מת שהוא תימן זה] ולכה שדרו של אדם לאחר ז' שנים נעשה נחש כו' (ב"ק טז.

([דשדרה הוא מהלך הגרע מן המוח פנודע וז' שנה הוא סדר שלם ולכן אמרו זמן זה לעבורו של נחש בבכורות (ח.) ואכמ"ל.

ולא פרע במודים היינו שאין לו שום יראה פי הפריעה הוא מפני היראה ובושה. וזה א"א בישראל כמ"ש (יבמות עט.

(ג' סימנים כו' וכמ"ש בנדרים (כ.) בידוע שלא כו'] ולכך בלעם שהי' משורש רע לא
האמין בזה וא' מי שהוא טהור וקדוש כו' (נדה לא.

(פי לא ידע כלל שאפשר להיות בזה ג"כ קדושה וטהור מטמא. ומי שעיקרו חסר היינו
שהעיקר טמא באמת שמהוה הוא שורש האדם כמ"ש בעוון חוללתי וגו'.

רק שבאמת יש בזה ג"כ קדושה וטהרה אבל בלעם עקרו חסר שלא הי' בעקרו שום טוב
וטהרה לכך לא ידע להבין זה רק בני ישראל שדביקים ביחידו של עולם כמ"ש שמע
ישראל וגו': [קמח] יש ת"ח שזוכה דשמעתתי מבדרין בעלמא ויש שאין זוכה לכך
ואין זה ראי' שזה גדול מזה שלפעמים יש ד"ת יקרים בפי מי שהוא.

וכמו שאנו רואים בבלעם שאמר פרשה שלימה בתושב"כ [וליודעים חן פי גם כל
הדבורים מפרעה ואבימלך ועשו שגנזכר בתורה הרי הם ד"ת מממש והי' זה אצלם וע"י
דבורם נתגלה לנו] וכ"א בפ' חלק (קו:) על דואג דמתחלה בקש דוד עליו שלא יבוא
לעלמא דאתי ואח"כ דלא לימרו שמעתתא בי מדרשא משמי' הרי דאפשר שיאמרו
שמעתתא משמי' אע"פ דאין לו חלק לעוה"ב.

וכן באחר מתחלה בחיי ר"מ אמרו שהי' משפטו דלא לייתי לעלמא דאתי ואפ"ה אמר
ר"מ שמועות ממנו וכמ"ש הקדמונים דבכ"מ אחרים היינו מה שלמד מאחר. וכן אח"כ
עדיין הי' בגיהנם עד זמן ר' יוחנן כדאי' בחגיגה (טו:) ואפ"ה רבי פסידר המשניות קבע
שמועה בשמו באבות לפי ששמועותיו הם תורת אמת וד"ת ממש.

אבל צריך רחמים גדולים שיהיו ד"ת נבלעים בלבם ושיהי' הוא כף כמו הד"ת שמשגיג
ומוצא מפיו. וכמ"ש בפ' חלק (שם) בתורתו של דואג מן השפה ולחוץ פי' ואין נבלע
בלב להיות כף וכדאי' התם רבותא למקבעי בעיי' כו' אלא הקב"ה לבא בעי'.

פי' הבעיות הם ספיקות בעבודת ה' ומצותיו ואם הם כף בלב אז הוא רבותא ולא בפ"ה:
[קמט] שלימות האדם הוא כשיהי' כף כמו שהוא משגיג השלימות שצריך להיות. והיינו
שכל הד"ת שהוא משגיג והנהגה התורית איך שאפשר לאדם השלם להשיג.

זה הוא שלימותו מה שאפשר לו להשיג וצריך להשיגו. פי' השגת האדם וחקמתו הוא
עצם שורש נשמתו וחייתו וכ"א יש לו שורש בפ"ע כמשאז"ל (ברכות נח).

(שאין בנ"א דומין זה לזה בפרצופיהו ונהפרצוף הוא מעיד על פנימיות הלב כנודע
וכמ"ש בזוהר (יתרו) מחקמת הפרצוף וכמ"ש חקמת אדם תאיר פניו והיינו שפנימיות
הלב וכן עומק חקמת כל אחד משתנה זה מזה ולכן אמרו (שמו"ר פ' נב) ע"פ הולך
האדם לבית עולמו שכל א' יש לו עולם בפ"ע והוא הנקרא אצלם במק"א (שבת קנב).

(כ"א יש לו מדור לפי כבודו וכמ"ש בתיקונים (ריש תי' סט) דעולם בפ"ע ר"ל עולם
קטן שלו ור"ל שכל א' כולל כל פחות העולם כמ"ש בצלמנו כדמותינו וכשמגיע
לשלימותו זה נקרא בל' רז"ל קונה עולמו כמ"ש בע"ז (יז).

(יש קונה עולמו כו' והיינו שעולם שלו הוא אצלו בקנין. פי' יש שמשגיג ואינו כף כמו
שמשגיג ואז השגתו רק בראי' לבד.

ונהוה התחלת פניסת האדם לד"ת כמ"ש ברוקח אין חונק פתסידות בתחלתו אבל הוא רק בראי' וצריף השתדלות עד שמגיע להיות פה בקנין ונבלע בלב כל מה שמשיג ואז נקרא קונה עולמו ואז הוא עת הפטירה פלשון גמ' דע"ז שם והיינו שאין לו עוד מה להשתדל בעוה"ז שהוא הפרוודור ועולם המעשה וההשתדלות.

והוא לא יוכל להגיע יותר מעולמו שלו ולכה בעת מ"ת שאז היא הבלעת ד"ת בקנין [אחר שקדמה הראי' בקי"ס ראטה שפחה כו'] פנודע. אז"ל (שבת פח:) שיצתה נשמתם והוריד הקב"ה טל של תחי' וכאמרם ז"ל (פרדר"א פ' לד) ע"פ לא יראני האדם וחי שבשעת מיתתו רואה.

והיינו דכשמגיע לתכלית הקנין זוכה לראי' שנית כי חוזר להתחלה ומיד מסתלק לעולם מקודש והוא עוה"ב: [קנ] כשהקב"ה מרומם איזה דבר טוב בעולם אז ממילא אותו דרגא בסט"א משתפל.

וכן להיפך פשרואה איזה דבר רע בתכלית השפלות ידע כי אותו דבר בקדושה הוא בתכלית הרוממות. וכמ"ש פי לי כל בכור ביום הפותי כל בכור בארץ מצרים.

ונאמר וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק באותו דבר שזה נגדע זה נתרומם ונא' אמלאה החרבה ודרז"ל (מגילה ו.) קסרי וירושלים כו' פי' ששניהם במדרגה א' במלכות.

וכל אומה יש לה פח מה כמ"ש אופי' של אומה זו כו' ולכה ירמי' קונן על אבדן אומות עפ"ם כמ"ש לפי למואב וגו' וכמ"ש בבמ"ר (ר"פ בלק) והיינו שבאבדן אותה אומה נתבטל אותו פח. (כמשנ"ת לעיל אות מ"ז עי"ש) ובכל דבר יש ג"כ טוב פיזוע ואז נתרומם אותו פח הטוב.

וכמו באבדן סדום שהיו אבירי לב הרחוקים מצדקה נתבשר לידת יצחק שהיא ג"כ גבור הלב פנודע. וכן באבדן מצרים היא הקנה למ"ת פיזוע מחכמת מצרים שהיתה מופלגת ולכה יחזקאל שנבואתו חכמה כמ"ש בברכות (נז:): יצפה לחכמה אמר כמה פרשיות על חורבן מצרים שעי"ז תרוממנה קרנות חכמת האמת.

וכן א' כמה פרשיות על צור שג"כ היתה מפוארת בחכמה פנודע רק צור היתה מופלגת בחכמות שכליות מפעולות בנ"א צור לשון צייר וצר צורה ומלא ני"ו שהוא אות אמת כמ"ש בזוהר (ריש ניקרא) לפי שנתעסקו בבנין ביהמ"ק והיא לפעולתם אחיזה בחיי עולם.

אבל צר חסר [לשון צר וצורר] במלכות רביעית הפתוב מדבר (כמ"ש בר"ר סו"פ סא) היינו לפי שנא' בהם והיזים ידי עשו שג"כ פחם בפעולת ידם ונחסרה הני"ו ועי' בלק"ת מהאריז"ל שבכ"מ שיהסר אות מהשם יורה על הטומאה] והוא דוגמת חכמת תושבע"פ שאז היתה התחלתה ולכה אבדן צור היא ביותר כמ"ש ושכר לא היא וגו' שצאבד גם כל שללה והיינו כפי תוקף הרוממות הראוי' לתושבע"פ בהתחלתה.

וקיבל נבוכדנצר שכר עבודתו מצור במצרים פי משם נצמח] וחכמת מצרים הוא בכשפים שהוא למעלה מהטבע והשכל דוגמת תורה שבכתב שהיו הם דוגמתם בזה

לעומת זה: [קנא] עתות הירידה שיש לאדם שאין לו שום חשק לתורה ועבודה זהו הכנה לעלי' גדולה והיינו ע"י הצעקה שצועק פשמתבונן על דרכיו ורואה שפלותו וירידתו וכמ"ש ניסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני וידוע דרשת רז"ל (סנהדרין קו).

(על רפידים שרפו ידיהם כו' וזה הי' הכנה למ"ת שהיא תכלית החיזוק ידיים בד"ת. ונאמר והנשיאים הביאו את אבני השם ודרז"ל (במד"ר פ' יב) נשיאים חסר לפי שנתעצלו כו' ובגמ' (יומא עה).

(נשיאים ממש כו' פי' ש"ע"י העצלות וצעקו לה' זכו לכך שהנשיאים ממש הם הענינים הביאו להם אבני השנים מסתמא לכל נשיא המציא אבנו וזה דבר יקר יותר מכל הנדבות ואלו הביאו נדבתם מקודם לא הי' להם זה עדיין.

והמשל בנשיאים שהוא חשף ע"פ העולם וממנה האורה יצא לכל באי עולם. וכן שמעתי ע"פ המכסה שמים בעבים ואח"כ עי"ז המכין לארץ מטר.

וכן עשו הם מתחלה העצלות הוא החושף: [קנב] כפי התרחקות האדם מן הרע והיינו מכל חמודות העוה"ז ותשוקות דלגרמ' כף הוא מתקרב להש"י ומשיג אורו ית' וכמ"ש השיבנו והאר פניו.

וכן להיפך כפי השגתו מהש"י כף מתרחק מעניני עוה"ז כמ"ש אנכי ולא יהיה לך. ועז"א אם אין יראה אין חכמה אם אין חכמה אין יראה.

חכמה היא השגת הש"י ויראה הוא מן החטא והא בלא הא לא סגי. ויראה נקרא אוצר וכלי קיבול שהלב מתפנה מכל מיני תשוקות וחמדות וממילא הוא כלי פנוי לקבל ד"ת וכמשז"ל יצא דבר של ליצנות נכנס דבר של תורה יצא דבר של תורה נכנס של ליצנות.

פי כשהלב פנוי מד"ת ממילא הוא מוכן לקבל כל מיני תאנות כי א"א שיהי' פנוי לגמרי. ולכך הם שניהם ביחד ואין הא' קודם לתבירורק ברגע פמימרי' אבל תיכף תפוף לו מדרגה האחרת.

והמפנה לבו להש"י תיכף הש"י משנה אורו שם פי היראה היא מה שהש"י שואל מבני אדם כמ"ש ועתה מה וגו' והחכמה מה שהש"י משפיע כמ"ש יהיב חכמתא וגו' ונא' פי ה' יתן חכמה וגו'.

ואתעדל"ת צריף להיות מקודם ועז"א (שהש"ר ה) פתחו לי פתחה של מחט פי די בכ"ש יראה ואז יושפע בלבו נגדו כף חכמה. וממילא ע"י החכמה תבוא לו עוד יראה ואז תבוא עוד חכמה וחוזר חלילה עד שיהי' פתחים שיהי' כו' ואמרו קמאי שיהי' נקב מפולש מעבר לעבר.

ור"ל שיהי' ממעמקי לבו התעוררות גמור דעזיבת החטא ולעזוב כל עניני עוה"ז אפי' רגע א' די: [קנג] העגמת נפש שיש לאדם על עונותיו הוא תמורת יסורין וכמ"ש בזוהר (ניקהל ריב א) ממשית ע"ש.

וידוע דנפש מנהיג הדור הוא הכוללת כל נפשות הפרטיות שבדור. ונפש משיח הוא כולל נפשות כל הדורות אחר השלימות של השתדלותם בעוה"ז [כמו שהאבות כוללים נפשות כל הדורות בהתחלתם ושורשם ומקור מוצאם] ונמצא בכל נפש פרטי נקודת השתדלותו

אל התכלית האמיתי הוא נקודת משיח ובאותו נקודה הוא סובל צער על עונות פטעם
מדןפא מעונותינו ומקיל בזה העונשים דיסורין.

וע"ש דמקבלם בג"ע ר"ל שמתעורר ע"ז מפת ד"ת ע"ש (ר"י א') דרקיע שעל הג"ע
נעשה מד"ת ע"ש והיננו שרואה חומר העונות וכינצא. וע"י הצער והעג"נ שיש לו
בנקודת הלב מעונותיו ע"ז מתעורר תוקף נקודת משיח הגנוזה בו ומאיר לו.

וע"ש (רי"א ב') דמאור של גיהנם בא לג"ע וזהו הסימן על העג"נ שנתקבל לפניו ית'
כאשר בא ע"ז לעונג דהיננו ג"ע והיננו שמאיר לו מנקודת משיח דר"ל השלימות
שבסוף. וע"ש דההוא אשא נחית מלעילא רק פינו דמטי לארעא לא דקיק ר"ל שהוא
מיראה עילאה וע"ד שאז"ל (חגיגה יג:) נהר דינור מזיעתן של סיות מתוקף היראה
שלקחם ויורד על ראש רשעים וע"ז מתלבנים וזוכים יראי שמי דייקא לשמש צדקה
יע"ש: [קנד] פשם שצריף אדם להאמין בהש"י פה צריף אח"כ להאמין בעצמו ר"ל
שיש להש"י עסק עמו ושאינו פועל בטל שבין לילה כו' וכחיתו שדה שלאחר מיתתם
נאבדו ואינם.

רק צריף להאמין כי נפשו ממקור החיים ית"ש והש"י מתענג ומשתעשע בה פשעושה
רצונו וזה פ"י ויאמינו בה' ובמשה עבדו פ"י משה ר"ל כלל ס"ר נפשות ישראל בדור
ההוא האמינו שהש"י חפץ בהם [וממילא ג"כ במשה אשר הוא ממש הם וכמשאז"ל
(ב"ב קכא:)] שכל זמן שהיו ישראל גוופים לא נתיחד הדבורר למשה.

וכמ"ש במק"א כי בכל חטאי ישראל חטא ג"כ משה שהוא פללותם כמו בעגל ה"י חטא
משה בשבירת הלוחות ובאמת הוא דבר תמוה ונר מאוד אפ"י לקרוע ס"ת בחמתו
ולהשליכה לארץ מכתב יד סופר דעלמא כ"ש הלוחות מכתב ה'.

והוא ממש חטא דעגל כמ"ש במק"א וכשנא' לו יישר פחה ששפרת ידע פי גם בני"י פן
כמ"ש בע"ז (ה.) בואו ונחזיק טובה לאבותינו כו' ובקברות התאנה א' הצאן ובקר ישחט
וכן במי מריבה ובמרגלים ה"י חטאו השליחות כמ"ש שלח לה לדעתה ואכמ"ל [פולם]
ורוצה ומקבל נח"ר מן חלק הטוב שבהם: [קנה] הפכוד של האדם בעוה"ז הוא כפי
טהרתו בדברי הרשות שלו שהם הלבושין בעוה"ז לדברי המצות.

וכמ"ש בזוהר (בשלח סא א) דנצח והוד לבושי מלפא והם תרין בדי ערבה כמ"ש ברע"מ
ובתיקונים שעליהם אז"ל בוי"ר פ' אמור ערבה לא טעם ולא ריח פה כו' ע"ש. וכן
המשילו בחולין (צב).

(ע"ה ות"ח לעליא ואתפליא ע"ש. וכן יש בפעולת כ"א בעצמו.

פעולות התורה הם מעשה ת"ח ופעולות דרוך ארץ נקרא ע"ה. וכן דרשו רז"ל (סנפה
כא:) על ועליהו לא יבול אפ"י שיחת חולין כו' שהם עליא לאתפליא דהיננו ד"ת ואלמלא
עליא כו' כמ"ש בפרכות (לה:) הנהג בהן כו'.

במטותא מיניכו כו'. והרבה כו' ולא עלתה.

דאלמלא כו'. וא' בשבת (קיג).

(דְּמַאֲנֵי מִכְּבוֹדָתָא (וְשֵׁם קַמָּה): וּבְלָא מְתָא תוֹתְבָאֵי. וְהֵינּוּ דְאַחַר שְׁנַתְגַּרְשׁ אַדְהָר מַג"ע
שֶׁהוּא מְקוּמוֹ עֲשׂוּ לוֹ מְלִבוּשִׁים וּכְפִיָּהֶם הוּא הַכְּבוֹד.

וְזֶהוּ בַעוּה"ז שְׁפַעְוֵלוֹת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת הוּא נִקְרָא גּוּף הָאָדָם וְהַרְשׁוֹת הוּא מְלִבוּשָׁיו אֲבָל
בַּג"ע הַלְבוּשׁ מְפַעְוֵלוֹת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת כַּמ"ש בְּזוֹהַר (וַיִּקְהַל רִי א) וְהֵינּוּ דְגוּף הָאָדָם שֶׁם
נִקְרָא רַק הַמְחֻשְׁבוֹת וּרְצוּנוֹת שְׂפָמוֹת וְלָב [וּכְמוֹ שֶׁבַעוּה"ז הַגּוּף נִקְרָא גּוּף הָאָדָם וְהַלְבוּשׁ
הוּא הַמְלִבוּשׁ אֶת הַגּוּף.

וּלְאַחַר מִיתָה אֲזִי גּוּף הָאָדָם נִקְרָא הַנְּשָׁמָה וְהַגּוּף נִקְרָא רַק לְבוּשׁ. וְזֶהוּ דְרָגָא דְרִשְׁב"י
בְּבִרְכוֹת שֶׁם דְלִית לִי הַנְּהַג בְּהֵן מִדַּת ד"א כִּי הוּא זָכָה בַעוּה"ז מִמֶּשׁ לְהִיּוֹת כְּמוֹ בַּג"ע
שֶׁהַגּוּף רַק לְבוּשׁ וְעֲלִיָּא לְאַתְפְּלִיָּא וְלֹא הַמִּדַּת ד"א וְכַמ"ש בְּשִׁבְתָּ (לֵג): שְׁהַעֲנִישׁ
לְהַעוֹסְקִים בַּד"א וְכַמ"מ] וְשֵׁם הַכְּבוֹד כְּפִי הַפְּעוּלוֹת שְׁלוֹ בַתּוֹרָה וּמִצְוֹת.

וְעוֹד לְמַעַלָּה הַלְבוּשׁ כְּדַאֲי' בְּזוֹהַר (שֶׁם ב) מִן הַפְּנוּת שְׂבִלְב וּרְצוּנוֹת לְתוֹרָה וּמִצְוֹת ע"ש.
וְשֵׁם הַכְּבוֹד לְכָל א' כְּפִי כְּנֻתוֹ הַטּוֹבָה וְעֲדִינָן נִקְרָא בְּלֹא מְתָאֵי.

אֲבָל בְּמִתָּאֵי זֶה יְהִי בַעוּה"ב שֶׁהוּא שְׁנַת הַיּוֹבֵל (כְּנוֹדָע בְּזוֹהַר) שְׁתַּשְׁוּבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻנּוּתוֹ
שֵׁם יְהִי שְׁמַאי הַשֵּׁם מוֹרָה עַל הַעֲצָם ר"ל כְּפִי עֲצָם שְׁוֹרֵשׁ כ"א בְּמִקּוֹר מְחַצֵּב הַנְּשָׁמוֹת.
וְאֲזִי יִהְיוּ עֲרוּמִים כְּקוֹדֵם הַחֻטָּא כְּפִי לְבוּשׁ שֶׁהַלְבוּשׁ נַעֲשֶׂה רַק ע"י יְדִיעָה דְטוֹב וְרַע וְע"י
הַבְּחִירָה וְהַשְׁתַּדְּלוֹת הָאָדָם שֶׁהוּא הַטּוֹרַח דַּע"ש אֲבָל אֲזִי יִתְבַּרַר שְׁאִין מְקוֹם לְהַשְׁתַּדְּלוֹת
כְּלָל: [קַנּוּ] תִּיקוּן לְמִקְרָה לִילָה [וְגַם בְּמִזִּיד נִקְרָא כֵּן בְּלִשׁוֹן הַפְּתוּב וּבְדַרְזוֹ"ל.

וּבְסִנְהֶדְרִין (קו.) ע"פ וְתִקְרָאֵן ר"י אוֹמֵר שְׁנַעֲשׂוּ כְּנֻלָּם כו' [לְהַאֲמִין בְּאַמוּנָה שְׁלִימָה
שְׁאִין שׁוּם מִקְרָה בְּעוֹלָם כְּלָל וְכָל מַה שְׁיִאָרַע לוֹ יִדַּע שֶׁהַכֹּל בְּכֻנְתָּ מְכוּוֵן ית"ש.

וְדָבָר זֶה הוּא בְּאַמַּת עֵינֵי הַכֹּל וְכָל תְּרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה הֵם רַק עֵיטִין לְהַגִּיעַ לִידִיעָה זֹו
שֶׁהַכֹּל מִהַש"י. וְכָל הַעֲבִירוֹת נִקְרָא בַתּוֹכְחָה אִם תִּלְכוּ עִמִּי קְרִי לְשׁוֹן מִקְרָה כִּי הַעֲבִירוֹת
הֵם יְצִיאָה מִן הַסֵּדֶר וְאִין לְהֵם סֵדֶר [וּבְשׁוּב ה' וְגו' כְּחֻלְמִים כְּמוֹ בְּחֻלּוֹם אָדָם עוֹשֶׂה כְּמָה
מַעֲשִׂים וּכְשֶׁהֲקִיץ אִין כְּלוּם כְּפִי כָּל הַעֲבִירוֹת אֲזִי זוּלַת הַקְּרִי שְׁזָה גַם כְּשֶׁהֲקִיץ יֵשׁ פְּעוּלָה
וְכֵן כָּל הַעֲבִירוֹת נִקְרָא כֵּן וְכַמ"מ] וְכֵן כָּל הַעֲוֹנוֹשִׁים נִקְרָא שֵׁם חַמַּת קְרִי וְעִי"ז שְׁמַאֲמִין
שְׁאִין מִקְרָה מְמַתִּיק כָּל הַדִּינִים וּמְתַקֵּן כָּל הַעֲבִירוֹת כִּי א"כ ע"כ כְּנֻלָּם לֹא הָיוּ יוֹצְאִים מִן
הַסֵּדֶר וְהִי מְסוּדָר כְּפִי וְלֹא בְּמִקְרָה וְא"כ אִינוּ עֲבִירָה וְעַל עוֹן הַנְּזַכָּר הוּא תִּיקוּן בְּיַחּוּד:
[קַנּוּ] אֵלוּ הִי נְמַצָּא אָדָם שׁוֹמֵר הַבְּרִית כָּל יָמָיו בְּתַקְלִית שְׁלֹא נִתְכַּוֵּן מְעוֹלָם בְּאוֹתוֹ אֲבָר
לְהַנְּאֹתוֹ הִי חֵי לְעוֹלָם וְכַמְשֵׁאוֹ"ל (וִי"ר פ' כז) אִם יִאֲמְרוּ לָהּ אֵלוּ לֹא חֻטָּא אָדָם הִי חֵי
לְעוֹלָם אָמור לְהֵם הָרִי אֵלֵי כו' וְאֵלֵי נִקְרָא מְלֵאךְ הַבְּרִית כְּנוֹדָע [וְלִכְּן אָמְרָה לוֹ אוֹתוֹ
אִשָּׁה בְּאֵת אֵלֵי בַתְּשֵׁה"מ (כַּמ"ש פְּרָדֶר"א פ' לֵג) וְיִדוּעַ כִּי כָּל שְׂקָר שְׁאוּמְרִים עַל אָדָם
הוּא מַה שְׁאוֹתוֹ אָדָם מְיֻחָד לְטוֹבָה בְּאוֹתוֹ דְבָר כַּמ"ש לְמִשָּׁה מְדוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ וְגו' וְנֹא
וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנוּ וְגו'.

וְאִז"ל (סא"ר פ' יח) אוֹתוֹ תִּינּוֹק מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף. וְיִדוּעַ כִּי הוּא הַמְּתַקֵּן אוֹתוֹ דְבָר דְרָגָא
דְּיוֹסֵף וּמִיתָתוֹ נִק' וְהַבֵּיטוּ אֵלֵי אֶת אֲשֶׁר דְּקָרוּ כַּמ"ש בְּסוּפָה (נב).

.)

וח"א יצה"ר וּשְׁנֵיהֶם אָמַת כִּי מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף דּוֹקֵר לִיצֵה"ר וע"י שְׂפָנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין נְקִיִּים בְּזָה עַל יָדָם מְגִיעַ מִיתָתוֹ כַּמ"ש בַּמַּק"א וְלָכֵן אָמְרָה מְדוּעַ בָּאתָ לְהַזְפִּיר עֲוֹנוֹ וְהוּא הִתְנַיֶּה וְאִכְמ"ל [וְיִשִּׁי מִת בְּעֵטָיו שֶׁל נָחֵשׁ וְנִקְרָא נָחֵשׁ בְּכַתּוּב ר"ל שֶׁרַק דָּבָר זֶה הִיא בּוֹ שׁוֹרֵשׁ נָחֵשׁ כַּמְשׁוֹ"ל עָלָיו (מ"ר ר"פ תְּזַרִיעַ) ע"פ בְּעֻוֹן חוֹלְלָתִי וְנִק' ג"כ בִּישְׁעָי מִשׁוֹרֵשׁ נָחֵשׁ יֵצֵא צָפַע וְגו' עַל מְשִׁיחַ.

וְהִינּוּ דב"ד יְהִי ג"כ מִשׁוֹרֵשׁ זֶה וְהוּא יִזְכֶּה לְחַיִּים דְּיִיקָא וְלֹא מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף כִּי רַק ע"י תִּיקוֹן הַקְּלָקוּל יְהִי הַחַיִּים עַד"ש (תְּמִיד לַב.) מַה יַעֲשֶׂה אָדָם וְיִחְנִי יְמִית עֲצָמוֹ כְּפִדוּעַ דְּאֵילָנָא דְמוֹתָא נִקְרָא הָאֲרִיז הָעֲלִיּוֹנָה כַּמ"ש בְּזוֹהַר בְּמַדְבָּר קו"ט א' בְּהַעֲלוֹתָהּ קו"ה ב' וְתִיקוֹנָהּ לְחַבְרָה בְּבַעֲלָהּ עי"ז נַעֲשֶׂה מְאִילָנָא דְמוֹתָא אֵילָנָא דְחַיִּי וְלֹא בְּעֻנְיָן אַחֵר.

וע"י קְלָקוּל הַבְּרִית מְגִיעַ הַקְּלָקוּל בְּזָה כְּפִדוּעַ בְּטַעַם ה' צִיָּלָה וְלָכֵף אֵין מוֹעִיל תְּשׁוּבָה הִינּוּ כַּמ"ש אִם יִכּוֹפֵר וְגו' עַד תִּמְנוֹתוֹן בְּג' חֲלוּקֵי כְּפָרָה שֶׁהִיא ר"י דוֹרֵשׁ דְּשְׁמִירַת הַבְּרִית נִקְרָא קִידוּשׁ ה' בְּסוּטָה (י:) יוֹסֵף שְׁקִינְדֵּשׁ ש"ש כו' [כְּפִדוּעַ דְּש"ש הוּא ה' (שְׁנִינְתוּסָף בְּיוֹסֵף) אַחֲרוֹנָה דְּשֵׁם שְׁמוּסָר עֲצָמוֹ לְשֵׁם שֶׁהוּא דְרָגָא דְאֲרִיז הַנּוֹ'] וְבַד"ת נְדָרֵשׁ מְכַלל הֵן לְאוּ.

וְהַעֲצָה לְזָה בְּזוֹהַר ס"פ בְּמַדְבָּר קכ"א א' שְׁיִמְסוֹר נַפְשׁוֹ לְמִיתָה בְּלֹא רְמִיָה ע"ש. וְהִינּוּ כַּמ"ש בְּתַעֲנִית (ח:) מִקְרָא דְדִנְיָאֵל דְּמִקְבַּלַת הַלֵּב בְּאַמַּת הָנִי כְּמַעֲשֶׂה וְעי"ז זוֹכֶה לְחַיִּים כַּנ"ל [אַף צָרִיף לְהִיּוֹת בְּאַמַּת כִּי אִם יִחְשׁוּב עי"ז לְזַכּוֹת בְּחַיִּים אֵינוֹ בְּאַמַּת וְאִז אֲדַרְבָּא סַפְנָה כַּמְש"ש בְּזוֹהַר.

וְהִינּוּ כַּמ"ש אֵל יִפְתַּח פִּיּוֹ לְשִׁטּוֹן וְכַמ"ש בַּכ' בְּהַעֲלוֹתָהּ שֵׁם גְּבִי מִשָּׁה. וְהִינּוּ לְפִי שְׁשֵׁם מִשָּׁה לֹא רָצָה בְּאַמַּת כֵּן שְׁהָרִי בִּיקְשׁ אֲדַרְבָּא שְׁיִהְיִי טוֹבַת יִשְׂרָאֵל וְאִכְמ"ל]: [קַנְח] ע"י מַס"נ לְמִיתָה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ בְּאַמַּת גְּמוּר שְׁמִסְסִים בְּלַבּוֹ אִם רָצוֹן הַש"י נְטוֹב לוֹ יוֹתֵר לְמוֹת ח"ו הוּא רוֹצֵה כִּף בְּרָצוֹן טוֹב הוּא נִיצוֹל מְגֻזְרַת מִיתָה ר"ל.

כַּמְש"ל שְׁמַחְשַׁבְתּוֹ וְקַבְּלָתוֹ עַל עֲצָמוֹ כְּמַעֲשֶׂה וְהוּא אַח"כ כְּפָאֵלוֹ בָּא בְּגִלְגוּל שְׁנֵי לְזָה הָעוֹלָם וְהוּא יָדַע מַה שְׁקִלְקֵל בְּגִלְגוּלוֹ הִרְאֵשׁוֹן וְיִכּוֹל לְתַקְּנוֹ בְּגִלְגוּל זֶה. וְאֵין לָהּ שׁוּם עֲבִירָה שְׁבַעֲוֹלָם שְׁאֵין לוֹ תִיקוֹן עי"ז כִּי הַמִּיתָה מְכַפֶּרֶת עַל הַכֹּל.

וְלָכֵן מְזַמּוֹר דְּאֵלֶיךָ ה' נַפְשִׁי אֲשָׂא מְסִיִּים בַּנַּפ"א וְהוּא יִפְדֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל מְכַל עֲוֹנוֹתָיו [ועי"ז דַּמְס"נ לְמִיתָה הִינּוּ שֶׁהוּא כְּלֹא נִחְשָׁב בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ עי"ז דְּבוּק בְּאוֹתָהּ מְדַרְגָּה שְׁנִקְרָא הו"א כְּפִדוּעַ].

וְלָכֵף דּוֹד הַמַּע"ה הַגָּבֵר שֶׁהִקִּים עָוְלָה שֶׁל תְּשׁוּבָה אָמַר דָּבָר זֶה. כִּי רְאִישֵׁי הַיִּצָּרִים הֵם ב' דְּעַבְרִיהּ וְדַע"ז כַּמ"ש בְּיוֹמָא (ס:ט) וּבְשֵׁה"ר וּמְשִׁנֵּיהֶם מִי שְׁפּוֹרֵשׁ מִיִּית כַּמ"ש בַּע"ז (יז).

(וְזוֹכֶה דּוֹד לְאֵלֶיךָ ה' וְגו' פְּדִיּוֹן עַל הַמִּיתָה וְחַיִּים שְׁאֵל מְמָה נְתַתְּ לוֹ וְהִינּוּ כִּי ב' הַיִּצָּרִים הַנ"ל הֵם ב' קְצוּוֹת שֶׁהֵם הַכְּפִיִּים זֶה לְזָה כְּפִדוּעַ וְיוֹסֵף עֲמַד בְּנִסְיוֹן דְּעַבְרִיהּ וְלֹא דּוֹד. וְהַגָּה הַמְשַׁפֵּט מִיִּית בְּמְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף וּמְשִׁיחַ בֶּן דּוֹד הוּא לְהִיָּכֵף רַק דְּמִיוֹסֵף יֵצֵא יְרַבְעֵם שֶׁהוּא יֵצֵא דַע"ז וְדָבָר זֶה א"א לְאָדָם לְתַקְּנוֹ רַק ע"י בְּיִטּוּלוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי ע"י אַנְכָה"ג

בטענות לא הוא ולא אגרי' משא"כ יצרא דעבירה צריה בעולם כדאי' התם ולכה אין מגיע המיתה ואכ"מ.

ולכה זכה דוד לדרגא דמס"נ למיתה בחיים שהוא רק ע"י בטול יצרא דע"ז אצלו לגמרי שאין שום פח זולת הש"י ומוסר עצמו פלו להש"י ואכמ"ל עוד. [ופתח זה אלי' מלאך הברית ובא מזרעא דיוסף שפטפט ביצרו רק שבטים ביונהו מזרעא דיתרו שפיטם כו' יצרא דע"ז פנ"ל רק הוא מסר נפשו למיתה בזמרי שאלמלי נהפך זמרי ונהרגו כו' כמשאז"ל (סנהדרין פב).

(ולכן זכה לברית שלום באלפי דחי לעולם): [קנט] יחיד שישב מוחלין לו ולכל העולם פלו כמשאז"ל (יומא פו): ואיך אפשר מחילה. רק שמעורר בלבם ג"כ הרהורי תשובה ולא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד בזה עושה כי לא הי' עדיין.

רק משיח ב"ד הוא יהי' פן כי צריה שיהי' נפשו פוללת מפל הנפשות כי בלא"ה אין הרהורי תשובתו יכולים להוליד הרהורי תשובה במי שאין להם שייכות לנפשו וצריה שיהי' ההרהורי תשובה פוללים כל חלקי נפשו.

כי מי שפולל כל העולם פלו א"כ יש לו כל מיני פחות של כל העולם פלו ואם שב רק בכת א' לבד אין מעורר תשובה רק למי שנתלים באותו פח. כמו דוד המע"ה שהי' ג"כ פולל כל הנפשות שהרי הוא רגל ד' שבמרכבה ונקים עולה של תשובה רק בעון תאנה לבד.

ולכן ירבעם שהי' נקי בזה [כמו ששמעתי שנקרא אפרתי שפי' שם זה מי שלרק"מ ולכן מצא חן בעיני אחי' השילוני שזהו דרגא דשילה יש לו יחס עם שבט אפרים] לא שב ונחלק על מלכות ב"ד.

וזולת האבות ודוד לא הי' מי שפולל כל העולם פלו [כי משרע"ה פולל רק הת"ח. אלא שדור המדבר פלו דור דעה ות"ח].

ושאר יחידים ששבים יש להם יכולת להשיב רק הנפשות התלויים בהם [ובאותו פח ששבים] פאותו תלמיד במנחות (מד.) שע"י תשובתו עורר ג"כ הרהור תשובה באותה אשה שהיתה שייכת לי שהרי נעשית אח"כ אשתו.

ומי שמחויב מיתה בחטאיו א"א לעוררו בתשובה עד שימסור נפשו למיתה ג"כ שזהו מדרגת תשובתו ואז יוכל לעורר בו תשובה ולכה פתח עצר המגפה [שהוא עונש המגיע לזנות אנדרלמוסיא].

רק ששבו] ע"י מסירת נפשו למיתה ועוררם ששבו כמ"ש גבי מלחמת מדין. וכן בבר"ר (ס"פ סה) בעובדא דר"י בר"י איש צרונה שרק פשהוליכוהו לצלב אז עורר בתשובה לבן אחותו, וכן משה ואהרן נפלו על פניהם בעת מחלוקת קרח שראו שנגזר עליהם מיתה ומסרו נפשם למיתה כמ"ש בזוהר וכדי להעלותם בתשובה.

ולא הועיל לפי שהם נחלקו עליו והפרידו עצמם מחבורם בנפשו ולכה לא פעל התעוררותו בלבם כי במדה שאדם מודד מודדין לו ובדרה שרוצה לילה מוליכין אותו: [קס] האדם נפשו פוללת מפל נפשות משרתיו והנכנעים תחתיו ולכ"א מושל מקשיב על

דבר שקר וגו' וא' בְּחִלּוֹן (ד:) הָא ע"ד אַמַּת כו', ומ"מ הי' עוֹבְדֵי ג"כ מִמְּשֻׁמְשֵׁי אַחָאב לפי שא' בְּסִנְהֶדְרִין (קב:) אַחָאב וְנִתְרַן בְּמִמוֹנֵי הִי וְלִכְהָ עוֹבְדֵי' עַל הַבַּיִת שְׁבִזָּה הִי כְּשֵׁרוֹנֵי.

ומצד הטוב שבו בנותרנות הי' עוֹבְדֵי'. וכן פל א' שְׁמֹרֶכֶב מְטוֹב וְרַע כֵּן מְשֻׁרְתִּי וְהַטּוֹב הוא מְמוֹנָה עַל הַטּוֹב שְׁבִי וְכֵן לְהִיָּקָה.

וכן פל הַתְּפִצִּים וא"צ לומר הַמְּאֲכָלִים שֶׁל הָאָדָם הוא מֵהַתְּפִשְׁטוֹת פַּח נִפְשׁוֹ וְחִיּוּתוֹ בְּהֵם וּמִזֶּה הוא חִיּוּתָם כִּידוּעַ וּמִמָּקוֹם שֶׁהוּא טוֹב כִּי פֶל כְּלִי הַמְּתַפְשֵׁטִים מְאוּתוֹ פַּח וְכֵן הַמְּאֲכָלִים שְׁמֵאוֹתוֹ פַּח יֵשׁ בְּהֵם קְדוּשָׁה גְדוּלָּה וְזֶה טַעַם גִּיד הַנֶּשֶׁה שֵׁנָא' ע"כ לֹא יֵאָכְלוּ וְגו' שְׁמֵאֲחֵר שְׁהַמְּלָאָה יָכוֹל לוֹ שֵׁם ש"מ דִּישׁ שֵׁם חֶסְרוֹן בְּשִׁנְרֵשׁ [וְהִיָּנִי בְּתֵאֵנָה דְשֵׁם כַּמ"ש בַּמַּק"א עַל מַרְז"ל אִפִּי חֶסֶד כו'] וְלִכְהָ אֵין לְאָכְלוֹ ג"ה דְמָקוֹם חִיּוּתוֹ מַג"ה דְאָדָם עַד"ש בְּבִרְכוֹת (מַד:) נֶפֶשׁ מְשִׁיב אֶת הַנֶּפֶשׁ כִּי יֵשׁ שֵׁם חִיּוּת מְאוּתוֹ אֲבָר.

[נְטַעַם יֵשׁ לְכָל נֶפֶשׁ לַעֲלוֹת בְּמִדְרָגוֹת כְּמִסְפַּר הַנֶּפְשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל. וְעֵיקָר הִיָּגִיעָה לְהִגִּיעָה עַד מִדְרָגַת עֲצָמוֹ דְהִיָּנִי מְמוֹנֵי [מִמָּקוֹם נִפְשׁוֹ בְּקוּמָה הַפְּלִיטָה] וְלִמְטָה מְסוּפָה הַפֶּל עַד מִדְרָגָה שְׁלוֹ אֲבָל מְמוֹנֵי וְלִמְעָלָה שְׁכָבֶר יֵצְאוּ נֶפְשׁוֹת שְׁלִימוֹת מִמִּדְרָגוֹת הָהֵם [כִּי הַמִּדְרָגוֹת הַזֵּה לְכֵימֵי מְמַעְלָה לְמִטָּה.

ואנו היום בעקבות משיח מן העקביים ועיקר בעבירות שאדם דש בעקביו ושמינת הברית וכן המצות והשפדלות לצאת מן ההרגל] יש לו סייעתא גדולה מאותם הנפשות שכבר יצאו שכשמייע למדרגה של פל אַחָד [בְּקוּמָה הַפְּלִיטָה] הוא בָּא וּמְסִיעֵנו כַּמ"ש בַּמַּק"א בְּסוּד הָעֵבֹר.

כי אותו פח ההשפדלות של מדרגה זו כְּבָר נִשְׂאָר בְּעוֹלָם [ע"י הַהִבְלָא דְגָרְמֵי כַּמ"ש בַּמַּק"א] ואין צריף גייעה כ"כ רק עד לו [וְזֶה סוּד מ"ש (ב"ב טו.)] לֹא עָלָה עֲזָרָא מִבְּכָל עַד שְׁיִיחַס עֲצָמוֹ] וְלִכֵּן בְּדוּרוֹת אֵלוֹ אֵין צָרִיף גִּיעָה כ"כ כְּבָדוּרוֹת רֵאשׁוֹנִים וְנִקְלָ לְבֹא לְמִדְרָגוֹת מִיָּד שְׁהִגִּיעַ לְמִדְרָגַת עֲצָמוֹ.

אבל לעומת זה הי' מעלת הראשונים שהיו ממקום יותר גבוה וכ"כ מְכַבֵּד עֲלֵינוּ הַיִּצְרָא אוֹתָהּ גִּיעָה מוֹעֲטַת בְּדוּרֵינוּ כִּהַשְׁפַּדְלוֹת הַמְּרוּבָּה שְׁלֵהֶם: [קסו] כְּשֶׁהָאָדָם מְקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ עוֹל תוֹרָה וְנִכְנַס תַּחַת עֲבוֹדַת הַש"י צָרִיף קַבְּלָה בְּלֵב וְהִסְכְּמָה גְמוּרָה לְעֻזּוֹב כָּל חֻמְדוֹת עוֹה"ז הַמְּתַנַּגְדִּים לְרִצּוֹן הַש"י וְלֹא לְאַחֲזוֹ בְּזֶה וְגַם מִזֶּה אֵל יִצַּח יְדוֹ שְׂאָז זֶה וְזֶה לֹא עָלְתָה.

וע"ז נֶאֱמַר (יוֹמָא עב:) לֹא זָכָה נַעֲשִׂית כו' כִּי גַם תוֹרָה אֵין לוֹ (כַּמ"ש יְבָמוֹת קט:). וְכִדְרֵךְ שֵׁנָא' בְּעֵשׂוֹ וַיִּשְׁמַע כִּי רָעוֹת בָּנוֹת כְּנָעַן וְגו' וַיִּוְסַף וְגו' וְאַז"ל בְּבֵר"ר (ס"פ סז) כּוֹב עַל כּוֹב ע"ש.

וְהִיָּנִי מְאֲחֵר שְׁלֹא גִירֵשׁ הָרֵאשׁוֹנוֹת רַק כְּמִבְקָשׁ לְצֵאת דִּי יֵצֵחַ ג"כ וְלִיקַח גַּם שְׁלֹא מִבְּנוֹת כְּנָעַן אֲבָל מ"מ הַחֲזִיק גַּם הָרֵאשׁוֹנוֹת לְכָה נְהַפְכָה לוֹ גַּם זֶה לְרִיעַ. וּמ"מ נֶאֱמַר בְּתוֹרָה אֲנִכִי קוֹדֵם לֹא יְהִי לָהּ כִּי אֲצַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְדֹאֵי מְאֲנִכִי יְבֹא לְלֹא יְהִי לָהּ וְסוּפּוֹ לְרַחֵק וְכַמ"ש (פְּסָחִים נ:) לְעוֹלָם יַעֲסוֹק כו' שְׁלֹא לְשִׁמָּה שְׁמֵתוֹךְ כו' וְהַתּוֹס' הַקָּשָׁה מֵהַ שְׁמִצִּינוּ בַּכ"מ שְׁכָל הָעוֹסֵק שְׁלֹא לְשִׁמָּה נוֹחַ כו' וְשִׁנְהֶפְכָה כו' וְלֹא זָכָה נַעֲשִׂית כו'.

אָבֵל בְּאַמַת שְׁנֵיהֶם אָמַת וְכָל הָעוֹסֵק כּו' אַע"פ שִׁיּוּדֵע דְשָׁלָא לְשָׁמָּה נוּחַ כּו' וְנַעֲשִׂית כּו' מ"מ הוּא מְקַבֵּל עַל עֲצָמוּ כָּל זֶה פִּי חֲשָׁקָה נִפְשׁוּ בַתּוֹרָה וּמָה יַעֲשֶׂה אִם אֵין לְבוּ שְׁלֵם וּמְנוּקָה מְכַל רַע וּפְגִיּוֹת וְחֲמֻדוֹת עוּה"ז עֲדִינִין.

בְּאַהֲבַתָּה שֶׁל תּוֹרָה יִשְׁגָּה וְאַע"פ שִׁיּוּדֵע הַסְפָּנָה וְהָרַע שֶׁבַתּוֹכָה. מ"מ לְעוֹלָם יַעֲסוֹק וְכו' וַיִּקְבֵּל עַל עֲצָמוּ כָּל זֶה לְפִי שְׁמַתוּף כּו' וְאָז יָשׁוּב הַפֶּל לְטוֹב: [קסז] בַּד"ת מוֹתֵר אָדָם לְפָחוּד כַּמְשׁו"ל בְּבִרְכוֹת (ס).

(הַיִּינוּ שֶׁיִּפְחַד שְׁמָא הוּא ח"ו סַם הַמְּוֹת וְע"י הַפְּחַד עֲצָמוּ מִתְמַתֵּק וְנַעֲשֶׂה מִתּוֹף שְׁלָא לְשָׁמָּה לְשָׁמָּה פִּי הָאֵי מָאן דְּמַבְעִית מִזְלִי חֲזָא (מְגִילָה ג.) וְהוּא דְּנוֹגַמַת חֲלוּם דַּג"כ מָה שֶׁמְזַלּוּ רוּאָה וְאַז"ל (בְּרִכּוֹת נה).

(חֲלָמָא בִּישָׂא עֲצִיבוּתִי מִסְתִּיגִי הַיִּינוּ שֶׁבַעֲצָבוֹת עֲצָמוּ דִּי. וְכֵן בְּעֵנֵן תּוֹרָה שְׁלָא זָכָה ח"ו נַעֲשִׂית כּו' וְנִי בְּזָה מָה שֶׁהוּא מְפַחַד בַּד"ת וּפְקוּדֵי ה' יִשְׁרָיִם מְשַׁמְחֵי לֵב וְהַחֲכָמָה תַּעֲוֹז לְחַכְמָם וְכֵן בְּשָׂרָא פְּסוּקִים שְׁנוֹתָנָת עוֹז וְחֲדוּנָה שֶׁהוּא הַיִּפּוּף הַפְּחַד.

רַק רז"ל א' לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם שְׁלָא לְשָׁמָּה כּו' וְהַיִּינוּ פִּי דְבָר זֶה הוּא לְעוֹלָם פִּי בַתְּמִידוֹת מִשָּׂא"כ הַלְשָׁמָה א"א פֶּלֶל לְהִיּוֹת בַּתְּמִידוֹת דְּלִשְׁמָה הַיִּינוּ דְּבִיקוּת וְשִׁיעוּרוֹ פְּעוֹנַת ת"ח א' בְּשַׁבַּת שְׂאִין יְכוֹל לְבוֹא לְדְבִיקוּת רַק בְּשַׁבַּת אוֹ הַטִּיילוֹן [פִּי הַמְטִיילִים בַּפְּרָד"ס הַיְדוּע] א' בִּיּוֹם לְכָל הַיּוֹתֵר.

אָבֵל בַּתְּמִידוֹת הוּא שְׁלָא לְשָׁמָּה רַק שְׁמַתוּף כּו' פִּי שְׁמַתוּף הֵלָא לְשָׁמָּה עֲצָמוּ מִתּוֹכוֹ וּפְגִימִיוֹתוֹ הוּא בָּא לְהִיּוֹת אוֹתוֹ לִיְמוּד עֲצָמוּ לְשָׁמָּה וְהַיִּינוּ ע"י הַפְּחַד דְּמַפְכָּח לִי שַׁע"ז א' אֵי יִרְאַת ה' אוֹצְרוֹ אֵין כּו' וְזֶה אֲשֶׁרִי אָדָם מְפַחַד תְּמִיד פִּי עַל עֶסְקוֹ הַתְּמִידוֹת דְּנִדְאֵי לְפָרְקִים מְגִיעַ לְמַדְרִיגַת הַדְּבִיקוּת שְׂאִין צָרִיף לְפָחוּד פֶּלֶל.

וְאַז"ל (בְּרִכּוֹת ח.) אֲשֶׁרִיף בַּעוּה"ז דְּלִשׁוֹן אִישׁוּר מְשַׁמַּע מְאַחֲרִים [מִשָּׂא"כ לְשׁוֹן וְטוֹב לְדַ] וְזֶהוּ רַק בַּעוּה"ז דְּבַעוּה"ב פֶּל א' וְא' יֵשׁ לוֹ עוֹלָם בַּפ"ע (כַּמ"ש שְׁמו"ר פ' נב).

וּבְאַמַת לֹא שִׁיּוּף פֶּלֶל בַּתּוֹרָה שְׁלָא לְשָׁמָּה וְכַד"ש בְּזִבְחִים (ב:) סְתָמָא לְשָׁמֵן קִיּוּמָא. רַק דְּלִאֲחֲרִים יֵשׁ טְעוֹנוֹת פִּי ע"י דְּבוּרִים בַּתּוֹרָה נִתְגַּבֵּר פֶּחַ הַדְּבוּר בְּעוֹלָם וּלְפִי שֶׁבַעוֹלָם יֵשׁ דְּבוּרִים דְּלֵה"ר וּג"כ מִתְגַּבְּרִים וַיּוֹכְלוּ ח"ו לְדַבֵּר חֲזַן שְׁחוּט לְשׁוֹנָם עֲלֵיו [שְׁזָה עֵנֵן דּוּד שֶׁהוּא סוּד תּוֹשַׁבַע"פ הָיוּ דוּרוֹ בְּעֲלֵי דְלִטוּרִיָּא וְדָבְרוּ לֵה"ר עֲלֵיו] וְלָזֶה הִעֲצָה פְּחַד שֶׁהוּא הַצְּמָצוּם וּמִתְצַמְצָמִים פְּחוּתִיו וְאֵין מִתְפַּשְׁטִים לַחוּץ ח"ו וְהַאִישׁוּר בַּעוּה"ז אָז: [קסח] הַפְּחָדִים שֶׁל הָאָדָם הוּא מִן הַחֲטָאִים כַּמְשׁו"ל (בְּרִכּוֹת ס).

(וְכַמ"ש פְּחָדוֹ בְּצִיּוֹן וְגו' וְהַפְּחָדִים הֵם מִמֶּשׁ יִסוּרֵי גִיּוֹנָם עֵי רָאב"ד עַל ס' יִצִּירָה בְּעֵנֵן יִסוּרֵי גִיּוֹנָם. וְדָבָר זֶה הוּא הַמְּתַקֵּת הַדִּינִים כַּמְשׁו"ל (שָׁם ה).

וְזַח"ג קִנְג סַע"א) מָה מְלַח מְמַתְקַת הַבְּשָׂר אַף יִסוּרֵין מְמַתְקִין הַעֲוֹנוֹת. וְהַחֲטָאִים וְהַדִּינִים וְהַיִּסוּרִים הַפֶּל דְּבָר אֶחָד כַּמְשׁו"ל (ב"ב טז).

(יוֹרֵד וּמְסִית עוֹלָה וּמְקַטְרֵג יוֹרֵד וְנוֹטֵל נְשָׁמָה. וְהָרִי אַז"ל (בַּר"ר פ' נ) אֵין מְלָאָה א' עוֹשֶׂה ב' שְׁלִיחוֹת הַיִּינוּ דְּהַמְלָאָה נִקְרָא פֶּחַ אוֹתוֹ דְּבָר [וְכַמ"ש בַּמ"נ וְיִצִּיבָא מִקְלָתָא גַּם מִטַּעַם חֲכָמֵי הָאָמַת כַּמ"ש בַּמְק"א] וְכָל פֶּחַ וְכַח מִיּוֹחַד בַּפ"ע.

וע"כ דנה הפל ענין א' ובעולם הפסא ששם מלך יושב על כסא דין נקרא דינים ובעולם המלאכים נקרא חטאים כמשו"ל (מ"ר איכה א' ו) מתיישב פת פמליא של מעלה. ולמטה יסורים.

והמתקת החטאים הוא המתקת הדינים. וע"י התשובה או נעשה המתקת הדינים בששם. כי השורש הפל בלב ועיקר תשובה בלב זה נקרא המתקה בשורש. וזהו ג"כ הפחד בד"ת דשירי שמפחד על מה שעבר על ד"ת.

וכמ"ש בעזרא שהעם רעדו מאוד על העבירה ולא שמפחד מפני מילי דעלמא זהו אשרי. כי הוא המתקה בשורש דאתהפיד מרירו למתוק שהפחד עצמו שמחה כמ"ש בתדב"א רבא (ר"פ ג) אני שמחתי מתוך גראתי וזה א"א רק ביראת ה' אבל בשאר גראות רק מביא לידי שמחה אח"כ: [קסט] כאשר נופל על אדם פחד מאיזה דבר או תיקוף בקש רחמים להנצל מזה כי לכך עוררוהו מן השמים בפחד זה כמשאז"ל (סנהדרין מד:): לעולם יקדים אדם תפלה לצרה ומנין יודע קודם מן הצרה ר"ל רק הש"י מעורר ע"י הפחד.

כי יש דינא קשיא ר"ל שא"א להמתיק אחר צאתו לאויר העולם רק צריך להמתיקו בשורשו בעודו בכטן אמו דמזל הוא השורש פידוע וכמ"ש במק"א ומזליה חזי מה שהוא בשורש עדיין ומיבצית.

ובתפלה ממתיק בשורש עד שיצא אח"כ טוב (וזה ענין ימי אלול שהוא ל' יום לפני ר"ה שואלין ודורשין בענינו דל' יום מקודם הוא זמן ההכנה וידוע דר"ה נקרא היום הרת כו' שהוא המחשבה שעלה לברוא במדה"ד דהיינו סוף מעשה שהוא עת קץ ועוה"ב שאז יהי יצחק ראש ההנהגה פנוע שיהי' כל מיני טובה בדין זה הי' במחשבה תחלה.

ולהמתיק גם הדינים דמחשבה בששם שהוא עומק ראשית דמחשבה [שהו הנקרא מזל כמ"ש במק"א] מקדימים באלול להתפלל. ולהמתיק שם בעומק ראשית אין שייכות אף לרשם רע כלל פידוע.

ולכן אמרו בס' יצירה דחודש אלול ביו"ד פידוע דברי רז"ל במנחות (כט:): ע"פ פי בי"ה וגו' עוה"ז בה' ולכך חודש ניסן שהוא כפי סוף הבריאה ומעשה עוה"ז בה' ועוה"ב בי' והי' ראוי להיות פן תשרי, אבל ידוע דהזמנים ישאל הוא דמקדשי להו ונהם קידשו לאלול בקדושה זו כי רצו להמתיק בשורשן ולכך אלול בי' והוא ע"ש המחשבה פנוע.

ול' יום קודם היינו המחשבה לחשוב זו המחשבה שהמחשבה דבוקה בשורשה]: [קע] כשהקב"ה רוצה להטיב לאדם ורוצה רק שיתפלל האדם על הדבר אז מזמין לפניו צער או פחד מעין דבר זה וכדשו"ל (יבמות סד).

(מפני מה היו אמהות עקרות כו'. או רואה אחר מעונה באותו דבר ומבקש רחמים עליו כדי שיהי' הוא נענה וכמ"ש פחד פחדתי וגו' כי כל דבר שהש"י רוצה להביא לעולם או לאדם היא מתפשטת לכמה גיוונין ויש בה ההיפך ג"כ ח"ו וכד"ש (שמו"ר פ' ל וזר"ג רטז ב) בדור המבול שהיו מעותדים לקבל תורה אלו זכו.

וכן בכל דור ובכל אדם. ולכך פשמתעורר מדה זו לטובה מתעורר ג"כ ההיפוך ח"ו ומרגיש פחד ומתפלל ובא הטוב אבל לעולם הוא בא הדבר שמתפחד רק שפא ההיפוך דהיינו כל מיני טובה שפדבר זה.

ונה ענין מ"ש (ב"ר פ' 10) צדיקים תחילתו יסורין וסופן שלנה פי' בכל דבר וכל מדה טובה וענין טוב תחילת הפניסה בו הוא בצער כטעם כל התחלות קשות [ע"ד שא' (גיטין מג.) (אין אדם עומד על ד"ת אא"כ כו'] וכד"ש פ"ק דברכות (ה).

(ג' מתנות טובות כו' וכבר ייתו של עולם ברישא כו' (שפת עז:). לפי שהעוה"ז רובו רע פיזוע ולכך כל דבר שמתעורר בו רואה הוא מקודם פח הרע שבו ומצטער וע"י הצער ממתיקו ומיד סופו שלנה.

וכענין תלתא דפורעניתא ושבע דנחמתא שתיקנו רז"ל שהם ג' ראשונות וז' תחתונות שהתחלה חלוק לג' והסוף לז' פיזוע. והתחלת כל פעולה הוא מצד הכרח הפועל שחסר לאותה פעולה א"כ ההתחלה מצד החסרון שהוא חסר ודחוק לכך ומן המיצר קראתי י"ה שמתוך הצער זועק לה' ועונהו במרחב שזה נקרא נחמה דהיינו שמתנחם על צער העבר שרואה שאין צער פענין ונסתם ואין רודף.

פי משרע"ה אוהב ישראל הי' בנדאי לא קיללם רק בכל קללה טמון הברכה שיש בו שא"א להגיע לו רק ע"י הקללה. ובקללת הניסה שם הוא הברכה שאין רודף כלל.

וכשמתעורר הארה זו להפיר שאין רודף כלל מתעורר ג"כ ההיפוך שהוא הניסה וע"י הניסה מפיר תיקוף אמיתות יחוד הש"י עד שאין רודף כלל. וכן בקללת ולא תאמין בחייך הודיעה שאפ"ל בקלקלה הם קרויים חיים ולא פושעים שבחיייהם קרויים מתים.

אלא שהם מגודל הפחד עד שלא יאמינו גם בכך שיש להם חיי עולם בהפירם מעשייהם. ובאותו פסוק נתגלה זה שכל ישראל יש להם חיים דאנמות העפוף"ם קרויים מתים ואין להם חיים כלל להאמין בהם וכשמתעורר פחד זה שאינו מאמין בעצמו כלל אם יש לו חלק לעוה"ב.

מתעורר ג"כ ההבטחה הברורה שיש לו חלק לעוה"ב וכן בכל דבר: [קעא] יש מקום מוכן לצער ח"ו כמשז"ל בחלק (קב.) בשכם מקום כו' וכן זמן כמשז"ל (שם) עת כו' וכמ"ש (תענית כט:): בר ישראל דאית לי' דינא כו' באב כו' וכן בנפש פדרה שאז"ל (שם כה).

(בר"א בן פדתוטובא. ואיך יצויר זה שמוכן מתחלת בריאה לרע ח"ו ונהלא מפי עליון לא תצא הרעות אבל באמת לשון חכמים מרפא שאז"ל מוכן לפורעניות לשון פרעון רק דשכר מצנה בהאי עלמא ליפא (קידושין לט:): רק פירעון העבירות אם לא שזכה לטענם מפרי מעשיו בעוה"ז או מאותן מצות שיש להם פירות.

ואותו הזמן מקום ונפש הוא מוכן לקבל פירעון מה שנשפטר. ומה דשכר מצנה בהאי עלמא ליפא היינו משום דהקב"ה נותן מלא עומסו כו' (סנהדרין ק).

(וא"א בעוה"ז לקבל רוב טובה שהוא כלל. ובאותו מקום זמן נפש שנשפע הפירעון ושכרו של השי"ת מצד רבוי השפע נעשה ח"ו פורעניות לרע פיזוע בסוד שבירתו של

כלים זוהי מיתתן ע"י רבוי האור וכן אז"ל (פרדר"א פ' לד) ע"פ לא יראני הא בשעת מיתתן רואה.

ולכן אז"ל (יומא נד:) שמצאו פרוכים מעורים אע"פ שלא היו עושין רצונו של מקום. כי אז הי' תוקף רבוי שפע האור ולקף זכה יחזקאל למראות אלהים.

ומי שזוכה באמת מקבל פירעון הטובה אז. שנה ענין לידת משיח בט' באב.

ואז"ל (בר"ר פ' יא) לקל נתת בן זוג שלכל דבר יש זוג דהיינו עזר פנגדו שיש דבר שהוא ממש נגדו וזהו לעזר לו והש"י מלאכתו הוא מיום שנברא העולם כמשז"ל (בר"ר פ' סח) לזווג זיווגים אלו של מקום וזמן ונפש כ"א בהפכו.

דיש מקום מוכן להיפך ממש שלא לקבל שום שכר מעשים רק לבטוח בבעה"ב שנגאמן לשלם שכר ובזיווגם מתמתקים יחד וידוע נגד כ"ב ימים שבין המצרים הם מר"ה עד שמע"צ [וש"ת הוא נגד י' באב דא' ר"י אלו הנאי התם כו' (תענית כט).

(כי ספיקא דיומא שבכל יו"ט הוא נגד תושבע"פ הדומה לתושב"כ שיהם ב' לוחות הברית. וכן ב' ימים יו"ט א' דאורייתא וא' דרבנן והקדושה יורדת לב' הימים וכן השפע שירד לט' באב שהי' מלמעלה שפע גדול ועצום כנ"ל נתחלק גם לי' באב ולמטה נתהפך ר"ל].

וידוע דטעם סוכה הוא הקסיון בה' והבטחון בו. ונגד ט' באב הוא שמע"צ שאז"ל (מד"ת פנחס טז) פר אהד כו' אני נאתם כמו לעתיד ה' בך ינחנו וגו' ממש היפך ט' באב.

וכ"ב ימים הם נגד כ"ב אותיות התורה שפגמו כמשאז"ל באיכה רבתי דלקף בי"ז בתמוז נשפכו לוחות ונשרפה התורה והוא נגד אות א' שמתחיל בי אותיות התורה ובאותו זמן יורד שפע ד"ת הרבה רק שהוא בראי' כטעם מראות יחזקאל.

ואז"ל (ברכות נז:) הרואה יחזקאל יצפה לחכמה שזהו דוגמת פסח ראתה שפחה כו' ואח"כ שבועות מתן תורה בקנין וצריף מ"ט ימי ספירה בינתיים. וכן מי' באב עד ר"ה הם מ"ט ימי ספירת נקיים ואח"כ מתחיל ד"ת בקנין כפי תוקף הראי' שבין המצרים: [קעב] כמו שיש במקום אכן שתי' שממנו הושפת העולם והוא שורש כל העולם וכו' בנפש יש נפש א' שכוללת כל הדור והוא פרנס הדור פידוע וכן הכוללת כל הדורות פנדוע.

וכן בזמן יש זמן שכולל כל הימים והוא יום השבת [וכל א' מאלו חלוק לב'. במקום יש מזבח וק"ק ובזמן שבת ויו"ט ובנפשות מלך וכ"ג.

קדושת פהו גדול קביעא וקיימא שנבדל אהרן להקדישו וגו' וקדושת מלך ע"י ישראל שנא' תקים עליה וגו' וכל זמן שהיו ישראל נזופים לא נתייחד כו' (ב"ב קכא:)]. והמתקת כל דבר הוא בשורשו ובשבת יכול להמתיק כל ימי השבוע להתהפך לטוב כי בשורש נקל להמתיק פידוע בכ"ד.

המתקת המקומות הוא ע"י והתפללו אליה דרך ארצם ודרך ביהמ"ק ועי"ז אינמתדבקים בו ג"כ מאויר ארץ העמים המטמא ח"י. והמתקת הנפש בכל חסרונות שבה בתולדה ע"י דיבוקה לפרנס הדור וכדשז"ל (ברכות ח).

(כל זמן ששמעי בן גרא קנים לא כו' פי האב והרב הם שורש לנפש הבן והתלמיד. וכאמרם ז"ל בנפש האב ביוסף ראה דמות דיוקנו של אביו וזה מונע מרע ח"ו והפכה גדול הוא הי' נושא עונות כל ישראל.

וביוסיפון תראה שקראוהו הכל המכפר בעד כל ישראל שמסיר כל מיני פיעור ומינה בני ישראל בכל מיני יופי פענן אהרן שושבינא דמטרוניתא [וכ"ה הק"ק ושבת] אבל משרע"ה שנקרא מלה הוא שושבינא דמלפא להראות לבנ"י אור פני מלה חיים ומלה עולם וזהו קדושת הימים טובים ובפרט זה בהשגות אור השי"ת ההמשכה לכל השנה הוא מהרגלים שנא' בהם יראה וגו' את פני וגו': [קעג] כל הדברים הטבעים הם עושים רצון הש"י כמ"ש כל פעל ה' למענהו לקילוסו וא' בחוליו (ז).

(בגינאי נהרא אני הולך לעשות רצון קוני מה שהוא בטבעו פה [ולפיכך גם האדם כשעושה מעשים הטבעים שהוא מוכרח בהם מצד טבעו נקרא הולך לעשות רצון קונו ויש מצוה בדבר ובכלל ג"כ אכילה ושתיה וזיווג שהוא בטבע פבכל בע"ח הטבעיים שאינם בחיירים.

ובלבד מה שהוא בהכרח כגון אכילה לרעבון וכן בזיווג עד"ש הרמב"מ כשמוצא כו' דהטבע תובעו לכה וכיוצא בו ביהודה שאז"ל (בר"ר פ' פה) רמז למלאך הממונה כו' ועי' במ"נ (פ' ו מחלק ב). ולהיות מכנין לכה רק בשביל רצון קונו שפראו בן ז"ש בנדירים (כ:): דומה למי שקפאו כו' וזהו רצון קונו] ובזהר פנתס (רכב ב) ובפרק שירה דצפרדע אמרה לדוד שהיא מקלסת יומם ולילה להשי"ת והיינו דמה שצונחת בקולה כיון דהכל למענהו לקילוסו (שוח"ט תהלים קמח) הרי פעולתה תמידית לקילוס להש"י.

וצריך האדם ללמוד מהם פדרה שאמרו בפסחים (נג:): דחנניה מישאל ועזרי' למדו ק"ו מצפרדעים ואע"פ שהם אינם בעלי בחירה רק מ"מ למידין שעשית רצון הש"י הוא גם במס"נ ובטול הדבר שהוא שיהי פה ראינו יסד הש"י בצפרדעי מצרים דכשיש קידוש השם בדבר הם פועלים פעולתם במס"נ.

הגם דבטבע כל הברואים לברוח מדבר המזיקם ומזה למידין בבחירה ג"כ לשמור הגוף ולשבות מפעולתו גם במצות ה' דוגמת הם בפעולתם הטבעית. אבל בפעולה שיש בה קה"ש צריף למסירת נפש כמוהם.

וכמ"ש מלפנו מבהמות הארץ וגו' שאנחנו בפעולתינו הבחירית למידין מהם: [קעד] ע"י קלקול ופגם הברית נעלם אור תורה ח"ו כמ"ש אור זרוע לצדיק דייקא וכתוב תורה אור וכן מכת חושף למצרים היא מפה הט' פנודע דבכל מקום מספר י' רומז לקומה שלימה והט' נגד אות ברית קודש.

שבמצרים זה לעומת זה הם שטופי זמה הי' להם חושף ולכל בנ"י אור במושבותם דעמך פולם צדיקים. ונלות מצרים הי' לתקן קלקול הברית כמ"ש במק"א על מה שנתגלגל הגלות ע"י מכירת יוסף ולכה אחר יציאת מצרים שתיקנו הברית בקושי השעבוד וכו' לאור תורה.

וּלְכֹהֵן פ' שׁוֹבְבִי"ם מִתְחַלֵּת גְּלוּת מִצָּרִים עַד אַחֵר מ"ת מְיֻחָד לְתִיקוֹן הַבְּרִית. וְהוּא בְּחֻדְשׁ
שְׁבַט שֶׁנִּבְרָא בְּאוֹת הַצַּדִּיק כַּמ"ש בַּס' יִצְיָרָה [וּט' מִתְחַלֵּף בַּצ' בְּאַרְמֵי לְרֹב כַּמ"ש
בְּהִגְהוֹת הָעֲרוּךְ וְהוּא פְּטַעַם אָמְרוּ צַדִּיק פִּי טוֹב.

דְּהַפּוּגָם נִקְרָא רַע בְּדַאי [בְּזוֹהַר] וְאַמְרֵי בְּשֵׁבֶת (עוֹז): דְּכֹהֵן הוּא סֵדֵר בְּרִייתוֹ שֶׁל עוֹלָם
בְּרִישָׁא חֲשׁוֹכָא וְהוּרָא בְּנֻדָּאֵי מֵאַחֵר שֶׁבְּדְבָרִים הַטְּבַעִיִּים יָסֵד הַש"י כֹּה וְדַאי כֹּה הוּא
עֵינֵר הֶרְצוֹן וַכַּמ"ש מְקוֹם שֶׁבַע"ת עוֹמְדִין כּו' הֵגַם דְּחִלְיָה לֹאמֵר אֶחָטָא וְאַשׁוּב וְלַעֲשׂוֹת
כֵּן בְּבַחֲרִיתוֹ מִשׁוּם דְּאִין מְסַפִּיקִין.

מ"מ מֵעֲצָמוֹ נַעֲשֶׂה כֵּן דְּאִין אָדָם צַדִּיק בְּאַרְצֵי וְגו' אִפִּי יוֹסֵף הַצַּדִּיק אִז"ל (סוֹטָה לו:)
דְּיִצְאֵוּ י' טַפִּין ע"פ נִפְוֹזוֹ וְגו' וְאַפִּי יִשִּׁי אֲבִי דָּוִד שְׁמַת בְּעֵטִיו שֶׁל נָחֻשׁ אִז"ל (מ"ר ר"פ
תְּזַרִיעַ) בְּעוֹן מְלֵא כּו'.

וְכֵן יָסוּד בְּנִין בֵּית דָּוִד וּמְשִׁיחַ בְּפָרְץ הִי מְקוֹדֵם עַר וְאוֹנָן חֲשׁוֹכָא. וְכֹה הוּא הַסֵּדֵר וְהַעֲם
הַהוֹלְכִים בְּחֻשָּׁף רָאוּ אֹר גְּדוֹל מְנַפְלָג מִמֵּי שְׁאִינֵו הוֹלֵךְ בְּחֻשָּׁף.

וּבְכָל מְקוֹם חוֹשֶׁף דְּכָתוּב הִינֵנו חֲשׁוֹת מְאוֹר תּוֹרָה וְלֹא בְּצָרוֹת עוֹה"ז לְבַד וְכֵן אִין אָדָם
עוֹמֵד עַל ד"ת אִיא"כ נִכְשָׁל הוּא ע"י חוֹשֶׁף זֶה שֶׁהוּא עֵטִיו שֶׁל נָחֻשׁ דְּעֵשׂוֹ הֶרְשַׁע שֶׁפָּגַע
בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב כַּנּוֹדַע וְתִיבְרָף כְּשֶׁהִגִּיעַ ח"ו לְכֹה וְשָׁב וְרַפָּא יָקוּ לְאוֹר כֶּהוּא דְּמֵטָא וְרַזְפָּא
דְּמֵי אֲרִישִׁי אָמַר כּו' מֵאַשְׁפוֹת יָרִים אֲבִיוֹן (יּוֹמָא פז).

([קַעֲהָ] צָרִיף לִינְהַר מְלַגְרוֹם צַעַר לְשׁוּם בְּרִי אִפִּי לְצוֹרָף מְצָנָה כַּמ"ש (ב"ב ח.) עַל
כֹּל לְחֻצְיוֹ אִפִּי גַבְאֵי צְדָקָה.

וְאִדוֹנִירָם עַל הַמַּס דְּשִׁלְמָה הַמַּע"ה לְחֻצוֹב אֲבָנִים לְבָנִין בַּהַמ"ק דְּאִין לֵךְ מְצָנָה גְּדוֹלָה מְזוֹ
נְעַנְשׁ מְדָה כַּנְגָד מְדָה רְגָמוּ בּוֹ אָבּוֹ. וְהִינֵנו דְּמַס נִקְרָא מַה שִׁיּוֹתֵר לְפִי הַפֶּחַ וַכַּמ"ש אֲבִיף
הַכְּבִיד וְגו' וַכַּמ"ש בְּמַגִּילָה (יֵא).

(בְּאַחְשׁוֹרוֹשׁ הַכֹּל נַעֲשׂוּ רְשִׁים שְׁנֵא וְיִשָּׁם מַס. וְהוּא מְקָרָא דְּשָׂרֵי מְסִים לְמַעַן עֲנֻתוֹ
דְּהִירָתָא מַס הִינֵנו כְּשֶׁהוּא בְּהַכְּבָדָה לְעֲנוּת נֶפֶשׁ.

וְע"ז נְעַנְשִׁים גַּם כְּשֶׁהוּא לְמְצָנָה. וְאִז"ל בְּתַדְב"א (רַבָּה פ' כד) אֲבִי אָבּוֹן שֶׁנִּסְקַל וְעַז
שֶׁנִּצְלַב עֲתִיד לִיָּסֵן הַדִּין.

וְהִינֵנו אִפִּי בְּמַחְוִיבֵי מִיתַת ב"ד וְלְכֹה הִיוּ הַסְּנֵהֲדָרִין מִתְעַנִּין אוֹתוֹ יוֹם (סְנֵהֲדָרִין סג.)
לְכַפֵּר עַל נְפְשׁוֹתָם וְסְנֵהֲדָד' הַהוֹרְגָת כּו' נִקְרָא חוֹבְלָנִית (מְכוֹת ז).

(אַע"פ שֶׁהוּא בְּדִין נְעַנְשׁ דְּגַם כֹּל שֶׁחֲבִירוֹ נְעַנְשׁ עַל יְדוֹ כּו' (שְׁבַת קמט:) וְהַהוֹרְגַ שׁוֹגֵג
חֲזִיב גְּלוּת אַע"פ שֶׁהִלָּה מְחַוֵּב מִיתָה כַּמְשׁוֹז"ל (מְכוֹתֵי י:) דְּמַגְלָגְלִין כּו' וְאַע"פ שֶׁהוּא
מְצָנָה וּבַעֲרָף הֶרַע מ"מ הִרִי גוֹרֵם צַעַר לְמַעֲלָה ח"ו כַּמ"ש (מַגִּילָה י:) שְׁאִין הַקַּב"ה שְׁמַח
בְּמַפְלֵתוֹ שֶׁל רְשָׁעִים וְא' (סְנֵהֲדָרִין מו).

(שְׁכִינָה מָה אוֹמְרַת כּו'. וַכַּמ"ש בְּצַעֲרוֹן שֶׁל צַדִּיקִים אִפִּי שֶׁהוּא לְדַבֵּר מְצָנָה.

[אמנם מדת מלכות הוא דייקא להיפך כמשו"ל אדוד המע"ה ידיה חדות וחרוצות לרדות בקו עולמו. ונא' בו אדמוני פבעשו רק עם יפה עינים מדעת סנהדרין בר"ר פ' סג) לקב זכה למלכות.

ושאול נסתלק מפני שנעשה רחמן על האכזרים פנודע דמדת מלכות היא מדה"ד הקשה ינא' בי מלכים ימלכו פי אורייתא נפקא מגבורה פדאי' בזוהר (ח"ג פ סע"ב) וע"י זכה משה למלכות אע"פ שהי' עניו מפל האדם אמר לו קרח מדוע תתנשא.

פי פל התנשאות מצד דברי משה מפי הגבורה ובקרח עצמו ג"כ פגעה מדה"ד ונתנשא יותר. וכן הש"י מתנשא פשעושה מדה"ד ברשעים כמשאז"ל: [קעו] פשבונים או מניסדים בהכ"נ או בהמ"ד חדש באיזה מקום נעשה מקודם שם מחיית עמלק באותו מקום.

דתיקף אחר מחיית עמלק בא קדושת המקום כמשאז"ל (סנהדרין כ:) ג' מצות נצטוו בכניסתו כו' מחיית עמלק ואח"כ בגין בהמ"ק. לכן קבעו רז"ל פ' בני העיר מקדושת בהכ"נ ובהמ"ד במס' מגילה פי תיקף לכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק.

ואז"ל (מגילה יז סע"ב) והיכן מתרוממת קרנם בירושלים היינו דהרמת קרן ישראל היא מצומצמת במקום מקודש לבד בא"י ולא בהתפשטות הגורם בטול. ובתי כנסיות ובתי מדרשות הם קדושת א"י כמשו"ל במגילה (כט).

(דעתידים שיקבעו בא"י. והג' מצות הם תכופות יחד.

וגם בבנין ב"כ וב"מ חדש שהוא נקרא מקדש מעט כשאז"ל (שם) נתנשא ג"כ נפש א' נשיאות מעט ע"ד המנאת מלך. רק בכניסה לארץ הי' זה קודם מחיית עמלק.

ולעתיד לבא יהי' הסדר כמ"ש בפסחים (ה.) לג' ראשון וחשיב שמו של משיח בסוף והוא נגד ראשון דפסח דבניסן עתידין ליגאל.

ולולב וסופה הם יחד פי לעולם תכופים יחד פרימת זרע עמלק שהוא נגד לולב כמ"ש בו"ר (פ' ל) דמורה על ניצוח. ובנין בהמ"ק דנקרא ג"כ סופת שלם.

ולעולם מחיית עמלק קודמת ולכך קדושת המקום לא פסקה דקדושה ראשונה קידשה לשענה וקידשה לע"ל אע"פ שהן שוממין. משא"כ מלכות ב"ד פסקה לפי שעה לפי שהיתה אז קודמת למחיית עמלק משא"כ לעתיד שמו של משיח אין לו הפסק לפי שבא אח"כ, וכן בהתנשאות מעט דמקדש מעט שבגולה פשהמחיית עמלק היינו שורש רע וגם קדושת המקום קודמים להתנשאות קדושת הנפש אז אין לו הפסק: [קעז] בכל דבר יש פרד"ס.

פשט הוא עשיות כל התורה ומצות בפועל ממש. ורמז הוא הרמיזות שבלב שנעשים מאותם הפעולות.

פענן חרש רומז ונרמז (גיטין נט.) שיהרמז הוא רומז על המכוון שבלבו שא"א לו להוציא לפועל.

וכן כל העבדות הם רמיזות למה שבלב. ד"מ מצנת צדקה בפועל ורמיזתה בלב להיות דבוק במדת רחמנות של השי"ת לרחם על הבריות ולהשפיע לזולתו.

וידרוש הוא הכונה מצד החכמה שבמוח לדעת איזה לימוד מתוך דחכמה וידיעת הש"י נולד מעובדא זו במוחו. ואחר שמשגיג ג' אלו פלי המעשה גומרים ולב חומד ועין רואה חכמת הדבר אז זוכה לסוד שהוא ענין מ"ש (קידושין מא).

(לאדם טוב מטעמין לו מפרי מעשיו בעוה"ז. הטעם ע"ד טעמו וראו וגו' נקרא סוד שא"א להסביר לחבירו טעם שהוא מרגיש בחכו פענין שאמרו (אדר"נ פ' לז) ב' אוכלין מקערה א' כל אחד טועם לפי מעשיו.

כי הטעם אין שנה בכל א' וזה נקרא סוד פידוע שהוא מה שא"א להגיד כלל. כי מה שאפשר להגיד הרי אחר שהגיד שוב נודע גם להאחר ואיך הוא סוד וסתר ושאמר בו סוד ה' ליראיו או לישרים סודו וע"כ שהוא דבר שגלוי למי שזוכה לבד וא"א לגלותו כלל.

וזהו הטעמה שכל א' טועם לפי חלקו. ואז"ל בבר"ר (פ' מט) ובתנחומא (וירא ו) דבסוף לנביאים שנא' כ"א גלה סודו כו' כי יראה היינו בלב כמ"ש ביומא (עב:) ע"פ ולב אין.

וזהו עד שלא ניתנה תורה עיקר רחמנא לבא בעי ומשנתנה תורה נתחדשו מעשה המצות. וישר היינו במעשה וזהו אברהם ויהושע [זרעא דיוסף שהם פשור לעול במעשה המצות] דמיייתי שם.

אבל בסוף לנביאים דהיינו הפוללים כל הג' כמ"ש (שבת צב.) אלא על חכם במוח גבור הכובש את יצרו בלב ועשיר במעשה המצות [נהם ג"כ נגד ג' קנאה תאוה וכבוד עשיר השמח בחלקו ואינו מקנא וגבור נגד התאוה וכבוד חכמים ינחלו]: [קעת] כל התנשאות הוא ע"י התורה כמ"ש בי מלכים ימלכו אפי מלכי אומות העכו"ם יש בהם חידושין דאורייתא בסוד הגלות.

כי באמת האומר יש תורה באומת עכו"ם אל תאמין (כמ"ש מ"ר איכה ב ט) כי לא עשה כן לכל גוי. אבל מ"מ הרי אפי' בתושב"כ נכתב הרבה דברי רשעיאומות עכו"ם ונהם מפלל התורה וכן בנו"כ.

והם עצמם לא ידעו מה הם מדברים רק הנביא וישראל שבתוכם ידעו שזהו ד"ת וכל פחו מזה ומיד שהוציאו בלעם מפיהם נתבטלה מלכותם. ומתוך הגזירות מבינים במה פחם בד"ת ושוך כל גזירותם הוא תא ניהני לעמא חד שזהו עיקר בנין הש"י מימות חורבן ראשון ואילך להפוך גם על כל עמים שפה ברורה לקרוא בשם ה' ונהם נחלקים בפרטים אם הוא על מצוה פרטי רצון הש"י להתחזק יותר בה פענין הפטורה שנתקן ע"י גזירה שלא לקרות בתורה ונהיינו רז"ל דרצון הש"י אדרבא דקורין רק מעט ונדצריה להוסיף עוד קריאת מפטיר בנביאים.

וכיוצא בו באמירת שמע ישראל בקדושת מוסף שנתקן בגזירה ע"י רז"ל כמ"ש בס' האשכול [וכיו"ב אז"ל (מ"ר אסתר פ' ז) בהמן שלגלג שה"י פה"י חייך עוד מוסיפים מועד על מפלתך]. גם תקיעות במוסף נתקן ע"י גזירה (ר"ה לב:) [ושמעתי לפי שהוא

שלא עפ"י דין דמדין ראוי להיות זריזים מקדימים ודבר פנה א"א להיות ע"י חכמי ישראל רק נעשה ע"י גזירתם] ונמצא הם הביאו חדוש תורה זה לעולם ואחר שנתחדשה הלכה זו פקע פתם ונתבטלה גזירתם כי זהו כל עיקר פתם להוציא דבר הלכה זו: [קעט] בכל דרכיה דעהו מפנרש בשוח"ט (מזמור קמד) דהיינו שיזע בכל דבר שלא הוא הפועל קלל רק הש"י.

ובזהרר אי' דע ה"ו ג"כ לכה נתפונן פיזוע דו"ה הוא קוב"ה ושכינת' ויחודם היינו שהקב"ה שוכן בתוך בני ישראל והוא חד עם כנס"י ואין הם דבר נבדל ממנו קלל. ורו"ל אמרו בברכות (סג).

(אפי' לדבר עבירה היינו שבלכתו לעבירה אם ישם אל לבו דכחו זה ללכת להמרות רצון הש"י גם הוא מהש"י כי בלתו מאין לו שום פת קלל. עי"ז יחלש פת היצור וזהו שם ה.)

(לעולם ירגיזו כו' יקרא ק"ש היינו דעהו. וגם בעבר עי"ז יישר אורחותיה דרה נקרא דרה המלה ואורח הוא מן הצד וכשקנינים דעהו אז נקרא הכל דרה שהיא דרה המלה.

אבל גם אורחותיה שכתב עברת והטית מן הצד וחויז מדרה הראוי אם עכשיו מקנים דעהו ידע שגם זה הי' מהש"י וא"כ הוא מין שר: [קפ] אע"פ שאז"ל בב"ב (ט.) לא זכה מרודים היינו משום דכשזוכה אין צריה לכה אבל אם לא זכה פפרה גדולה הוא במרודים פיזוע מהזנהר דשעיר המשתלח הוא סוד המנחה ששלח יעקב לעשו.

ויזוע דקל מה שנותנים לאומות העפ"ם הכל הוא ממעשה אבות באותו דורן סימן לבנים. והרי אין לה בכל הקרבנות פפרה גדולה כמי שעיר המשתלח שהוא מכפר על כל עבירות שבתורה.

ולכה פשלא זכה וצריה פפרה מזמינים לו מרודים שזה מכפר לפי שנפשו דואב לו על נתינת המעות למקום שאין שום מצוה משא"כ לעניים שמת שעושה מצוה על ידם] אבל אשרי למי שזכה וא"צ לכפרה קלל.

וכן יעקב אע"ה נענש ע"ז תיקף בצלעתו ברגליו ע"י נתינת מעות לנכרי שזה נקרא היקום שמעמידו על רגליו כמשאז"ל (פסחים קיט.).

וכן פשהאכיל לו עדשים אע"פ שהי' בשביל קניית הבכורה מ"מ נאמר תיקף אח"כ ויהי רעב בארץ ע"י שהאכיל לנכרי בא רעבון לצדיקים אע"פ שהוא לצורך. ואח"כ יבוא יעקב שלם ואז"ל (שבת לג:) שלם בגופו כו' והיינו לפי שהי' שלם בממונו ששפתלם לו אותו דורן שכתב נתקן ממילא שלם בגופו בצלעתו ג"כ: [קפא] כל אדם יש לו חמדה מיוחדת ובאותו דבר שחמדתו ותאותו גוברת ביותר בדבר, זה עצמו הוא פלי מוכן לקבל ברפת ה' אם ישוב אל ה' בכל לבו היינו להפיר שחמדה זו הנטועה בו מהש"י הוא.

וזה שאמרו ז"ל (ב"ב קי.) ע"פ ושבואל וגו' נגיד על האצרות פינן שראה דוד שמוון חביבה עליו ביותר מינהו על האצרות כו' והרי האצרות אין שלו ולא נתן לו האצרות קלל ובמה השביע חמדתו אם בשביל פרס שקיבל ה"ה אם הי' ממנה על דבר אחר.

אף באמת דרשו שם ושפאל ששב בכל לבו והתשובה היינו שמישבי המדה זו למקורה ומפיר שלו ית' הפסוק והנהב. ולכך הוא ראוי להיות על האצרות דוד המע"ה שפלקותו מדת מלכות שמים וכל מינויו היינו שהמנונה על אותו הדבר הי' מפיר ויודע להקנות הפל לעליון קונה שמים נארץ.

וגם ברכה באצרות בא על ידו פיון שיצרו הש"י בבריאה חומד ממון ע"כ יש בו פח עצום בזה וכיון ששב בכל לבו הרי ברפת ה' בממון על ידו. וגם נא' טוב עין הוא יבנה והוא הי' צר עין בע"ז כמ"ש בירוש' (דפ' הרואה ה"ב) והיינו משום חמדת ממון עינו צרה בשל אחרים ובמקום צרות עין הוא טובת עין כששב פנודע לכך הברכה על ידו [וע"ש בירוש' דהוא נביא זקן דבית אל ובסנהדרין (קד).

(אָמרו עליו גדולה לגימא שמשרה כו' דפלא אטו א' מאכיל לחבירו רק לפי שבטוב עין נא' פי נתן מלחמו לדל והוא אז חזר לקלקולו והי' צר עין לכך אצלו הוא רבותא גדולה פי הש"י דן כל אחד פפי מה שהוא במדותיו]: [קפב] התורה נקרא שועה כמ"ש בברכות (ג:) ע"פ קדמתי בנשף ואשועה עד חצות הי' כו' פי ע"י ד"ת קורין להקב"ה כמ"ש (שם כא.

(ע"פ פי שם ה' אקרא ברפת התורה ע"ש. פי התורה פולה שמוותיו כו' פי השם הוא המדות וא"ם עצמו אין לו שם כלל כמ"ש בזוהר.

רק מדותיו ר"ל רצונו המתפשט בברואים והתורה פולה היא פללות רצונו ית'. ולכן אמרו בריש בר"ר שהוא דפוס מע"ב ולכך היא שמוותיו ולימודיו דהיינו ידיעת זה [וכן נתקן בברפת התורה יודעי שמה ולומדי כי] נקרא קריאה.

וכמו ק"ש וכמו הקורא לחבירו בשמו פשצונח שמו נקרא שקורא שרועה שיבוא אצלו ויפנה לו וכן תורה ע"מ לעשות היינו הדבק במדותיו כו' היינו להיות פרוצונו שזהו שיבוא אצלו פנענן ושכנתי בתוכם שזהו ע"י ד"ת.

ולכן נקרא שועה דהוא מי' לשונות של תפלה (מ"ר ר"פ נאמתחן ובזוהר (שמות יט סע"ב) אין לה שועה אלא בתפלה כו' ובכתוב דמיייתי נזפר תפלה ושועה. רק שועה לשון שועה ר"ל שכינה אליו ע"ד קריאה [שהוא ג"כ מלשונות של תפלה ובדרז"ל מורגל הקורא בתורה ולא בתפלה כד"ש (ע"ז נח.

(לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד. פי בלשון הש"י הקריאה קרוי תפלה ותורה נקרא הקביעות בלב ובמעשה דהיינו העני' וזהו באמת תורת ה' אבל לשון חכמים הקריאה היא התורה והבן זה] דהיינו השראת השכינה בלב כמו בקבלת הקרבן שהוא השראת השכינה נאמר בקין שלא קיבל לשון לא שועה.

ומ"ש אין כו' אלא בתפלה היינו פנודע דאין תורה אלא במקום תפלה וכמ"ש במגילה (כט.).

פי תפלה נקרא יראה כמ"ש בברכות (ט:) ע"פ יראה עם שמש. וד"ת שמחה כמ"ש פקודי וגו' וזהו יחד כמ"ש בתדב"א רבה (ר"פ ג) אני יראתי מתוך שמחתי כו' וכמ"ש

באבות אם אין יראה וכו' וכמ"ש בתיקונים (תי' י') דאורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילאוא"כ אין פאן קריאה כלל.

אבל תורה שבמקום תפלה נקרא שועה. ונהו ופעל שועתם מן העבודה כמ"ש ביונהר (ח"א כז א) ע"פ בחומר דא ק"ו ובלבנים בלבון הלכתא שפל עבודתם במצרים הי' לימוד תורה והיינו כמ"ש ותחת רגליו כמעשה וגו' ואז"ל (ויק"ר פ' כג) היא נכל ארגלייא שלה שגם למעלה כביכול הי' אז עסק זה וא"כ זהו ד"ת דהיינו מדותיו ורצונו של הש"י.

היינו שפל פרט מעבודתם הי' מאמיתות רצון הש"י והעבודה בחומר היא עצמה מדת הק"ו וכו' רק שאז הי' בגלות ושפלות אבל היו מפירים זה ויאנחו ויזעקו להיות בהתגלות פי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל.

ונהו ופעל שועתם כו' ורק דבר זה עולה למעלה ופרחא לעילא וכמ"ש קרוב וגו' לכל אשר יקראוהו באמת וא' בברכות (ה:) אין אמת אלא תורה וזה נקרא קריאה. וזה עולה מעלה מעלה עד שהוא קרוב ממש ונפעל כל מיני ישועות יותר מעל ידי תפלה לבד: [קפג] שיחה נקרא מילי דעלמא כמ"ש בסופה (כא:) משיחתו של ר"ג כו' ובעירובין (נד:) ע"פ על דרף שיחו אלו כו' אבל דבור הוא ד"ת כמ"ש בתענית (י:) ע"פ הלוח ודבר ע"ש.

רק ר"ל שלא בכונה גמורה וכמ"ש בברכות (יג:) ע"פ לדבר בם פי היכי דליגרסו. וגירסא היינו הגם דלא ידע מאי קאמר כמ"ש בע"ז (יט).

(ע"פ גרסה נפשי. אבל הידיעה הגמורה נקרא לימוד ועסק בד"ת שע"ז מברכין לעסוק בד"ת וממ"ש שם אגמירו כו' פי היכי דליגרסו נראה דבהתחלה צריך לייגע שיהי' דברים היוצאים מן הלב אבל אח"כ זוכה לדבור וגירסא הגם דלא ידע מאי קאמר שזה נקרא פטטיא דאורייתא ג"כ הוא ד"ת גמור.

והוא מ"ש בע"ז (שם) בתחלה תורת ה' ואח"כ תורתו וכשזוכה שהוא תורתו דונגמת אברהם אע"ה נעשו ב' פליותיו כו' (בר"ר פ' סא) גם דבור שהוא מהשפה ולחוז הוא ד"ת. ומ"ש בדואג בסנהדרין (קו:) שפל תורתו כו' משפה ולחוז היינו שלא הי' לו ההתחלה.

גם פי ע"י לה"ר נתקלקל הדבור שמהשפה ולחוז. וזה שפתח בדב"ר בפסוק מרפא לשון וגו' ע"ש כמ"ש (זח"ג רסא א) משנה תורה משה מפי עצמו אמרו.

פי מפי הגבורה היינו שכונה מדברת מתוך גרונה שזה נקרא דברים היוצאים מן הלב כמ"ש בשהש"ר ע"פ ולפי ער שהקב"ה לבן של ישראל אבל לשון דברים אשר דבר וגו' משמע משפה ולחוז דלא ידע כו' פי' מדרגת הדעת שהוא מדרגת משה שכונה מדברת כו' לא הי' אז רק מפי עצמו.

ומשרע"ה אמר לא איש דברים פי הוא מדרגת בעלה דמטרוניתא שפל דבריו נקרא תורת ה' ומלתו לבד על לשונו וזה נקרא עץ חיים כאשר יוצא מן הלב שממנו תוצאות חיים. ונהו מרפא לשון שיכול לדבר אח"כ דברים בלשון לבד.

והם ג' מדרגות בעלי מקרא זהו תורת ה' ובעלי משנה זהו תורתו ובעלי תלמיד הוא שאח"כ זוהי למדרגת השיטה כמ"ש שיחו אלו בעלי תלמוד שכל שיחתו כו': [קפד] ההתחלה לד"ת הוא החשק כמ"ש בתורת ה' חפצו ואז נקרא תורת ה' כמ"ש בע"ז (יט).

(ואח"כ ההשגה שנקרא ובתורתו יהגה וגו' והחשק גדול יותר כמו ששמעתי ע"פ טוב שם משמן טוב ועל מרז"ל גדולה שמושה כו' (ברכות ז:). ומ"מ זהו בהתחלה ובילדות שאז החשק גובר וע"ז א' שילהי שבת (קנב).

(ינקותא פליא דנרדא כו' ע"ש שבת הילדות וגנות הזקנה שאז החשק פכה. ומ"מ אז"ל זקני ת"ח כו' וכי בכ"מ נשתפחו זקנים וכמ"ש בשמו"ר (פ' ה) ובו"ר (סו"פ יא) דבאמת אפרו (תענית ז).

(הרבה למדתי מרבתי כו' ומתלמידי יותר כו' ומרבתי היינו ההתחלה והחשק. ואחר פטירת הרב ונקרא תורתו שיגע מעצמו ללמד לאחרים אז למד יותר ומוסיפים חכמה רק שהשגה הוא מהש"י כי ה' יתן חכמה והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שהוא מדת הנקבא והאתערוותא דלתתא בחשק ורצון פנוע זהו בידי אדם לקב זהו טוב וגדול.

מ"מ הש"י עושה מתורת ה' תורתו ואומר שגם זה שלו והוא המחדש החדושין דאר"י ואתא והוא מדרגה גדולה פענן עתידים צדיקים שיקראו בשמו של הקב"ה (ב"ב עה:) כי התורה פולה שמוותיו של הקב"ה וזהו מצד תורת ה'.

גם שמוותו של ישראל פנוע דיש ס' רבוא אותיות לתורה וזהו מצד תורתו. ולכך פתיחת ס' שמות שהוא ס' מתן תורה בנאלה שמות בני ישראל.

וכמו ששמעתי כי פתיחת כל ספר ופרשה הוא צורתא דשמעתא של אותו ספר ופרשה וכן קריאת שם הס' שמות ע"ש שמות בני ישראל שזהו כללות התורה כי השם הוא יסוד הדבר. ולכך אדה"ר קרא שמות והמלאכים לא ידעו כמשאז"ל (בר"ר פ' יז) דמלאכים אין להם שם דלפי שליחותו נקרא (כמש"ש פ' עח).

והוא ע"ד שפתבו הקדמונים כי מנהג מצרים ג"כ וארץ הקדם שהאדונים יקראו לעבדיהם שמות פרוצונים להורות כי אינו רשות ובעל בחירה בפני עצמו כלל. וכפי השגת המלאכים שאין להם בחירה כך תפיסתם בכל הנבראים ומי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידלק א"כ אין לשום דבר שם מיוחד.

רק האדם שנברא בבחירה הוא משיג הנבראים מצד פח בחירתו פח טבעם המוטבע כאלו הוא דבר נפרד ונבדל ועומד בפני עצמו בטבעו לכך יש לו שם. וההתחלה לד"ת הוא מצד הבחירה זה נקרא שמות בני ישראל והסיום שמות הקב"ה.

אבל הקב"ה אומר להיפך בתחלה תורת ה' כו'. וכיוצא בו בברכות (לה).

(לה' הארץ ומלואה קודם ברכה שפושטבור שזה נבדל מצד מדת הבחירה אז לה' הארץ ואחר הברכה שפיר שהכל שלו אז הארץ נתן לבנ"א. וכן פאן אז נקרא תורתו.

יצדיקים נקראו בשמותיו של הקב"ה כי שמות בני ישראל הם עצמם שמות הקב"ה פנ"ל ולכך הזקנה משופחת. רק מצד הפלילא והפטר שהוא מצד בחירת האדם הינקות טוב וגדול פנ"ל: [קפה] ג' מדרגות לת"ח רב וחבר ותלמיד כמ"ש בתענית ז).

(הרבה למדתי מרבתי ומתבירי כו' ומתלמידי כו']נהם עצמן ג' מדרגות הנז' לעיל אות קפ"ג פל א' בשעתו כמוכן למשפיל] וב' ראשונות הם בידו כמ"ש בפ"א דאבות עשה כו' וקנה כו' משא"כ תלמיד ע"ש בתוי"ט.

רק הסיום והגי דן כו' נראה דזהו פלפי התלמידים לא כר"ג שא' בברכות (כח.) (פל תלמיד שאין תוכו פברו כו' דעל תלמיד שאינו בידו לא שינה הנהרה רק שהוא ממילא מי שעשה ב' דברים הקודמים זוכה אח"כ ג"כ לתלמידים.

וכלפי מ"ש אנכה"ג העמידו תלמידים הרבה אמר הוא בלשון אחר הוי כו' דג"כ ע"ז יהיו הרבה. ולפי שר"י בן פרסיה הי' יוצאת ברחובותיו מאותו תלמיד (ברכות יז רע"ב) והי' ס"ד שלא להרבות תלמידים לפיכך אמר בלשון זה לומר שאין לחוש לכך ואת הוי דן כו' פל שמעשיו סתומים.

ובהדי פבשא דרתמנא למ"ל. והלימוד מרב הוא ההתחלה וזה נקרא בברכות (ו).

(א' שיושב ועוסק בתורה ושכינה עמו מקרא דאזכיר את שמי דהתורה נקרא שם ה' כמ"ש (שם כא.) (ואזכיר היינו דהוא תורת ה' כנ"ל אות קפ"ד ונקרא ע"ש הש"י שמזכיר ומלמד.

וזהו ביחוד שיושב ועוסק וכמ"ש בנדרים (פא.) (מפני מה אין ת"ח מצויים להיות בניהם כו' שלא ברכו כו' כי ברפת התורה שמברך המלמד תורה לעמו ישאל ומכיר שהקב"ה מלמד והיא תורת ה' אז נעשית תורתו לאחר ברכה כמ"ל באות קפ"ד.

ואז זוכים לבנים ת"ח דהיינו להיות ב' שיושבים ועוסקים בתורה [וזהו מדרגת אז נדברו יראי וגו' מדרגת הדבור שנתבאר לעיל אות קפ"ג שהוא מקביל לזה כמשנ"ת]. ונקרא יראי ה' איש אל רעהו מדרגת חבר כי יראת שמים הוא הבחירה שבידי אדם והבחירה בעצמה באמת ג"כ מהש"י שיצר האדם בעל בחירה.

רק יראת שמים דהיינו ההפכה שהבחירה ג"כ מהש"י זה נקרא יר"ש שירא לבחור ברע זהו בידי אדם. והתחלת החשק ללמוד מרב הוא הבחירה עצמה והוא בסוד נעוץ סופן בתחלתו שנה ג"כ מהש"י באמת ולכן נקרא תורת ה' ואחר פטירת הרב ואבדו עשתנותיו כד"ש אל תבטחו בנדיבים וגו' ביום ההוא וגו' [וקאי אעשתונות הבוטח] ומתחיל להפיר כי באמת הש"י מלמד תורה לעמו ישאל ואשרי וגו' שברו על וגו' הפכה זו נקרא יר"ש ואז נדברו וגו' ומבקש לקנות חבירים כענין שחבירי יקיימוה בידך (פ"ד דאבות) שהוא מצד יראה שפא ישפח ח"ו כדרך ראב"ע (שבת קמז:) וזהו יראת שמים.

והוא ברפת התורה תחלה שזוכה לבנים ת"ח וכמ"ש כי כן יבורך גבר ירא ה' וגו' ודבר זה נקרא לאוקמי גירסא שא' במגילה (ו:) דהוא סייעתא דשמיא. [וזהו גירסא דהיינו דבור כנ"ל אות קפ"ג] ולכן אמר אשרי וגו' שברו וגו' ולא אמר בלשון ציווי כמו שפתח אל תבטחו וגו' רק בטחו בה' רק דזהו סייעתא דשמיא ואינו בידי אדם ולכן אמר אז נדברו ולא דברו רק נדברו שאירע כף.

וְנָהוּ מִכְּתָבָן מִלִּיָּהוּ פִּי' ס' הַזְכָּרוֹנוֹת הֵם נִפְשׁוֹתָן כְּמוֹ שֶׁפִּי הַקּוֹדֵמִין עַל סִפְרָן שֶׁל צְדִיקִים
וְשֶׁל רָשָׁעִים דִּר"ה. וּמִכְּתָבָן הֵינּוּ שֶׁנֶּחֱקַק לְזַפְרוֹן וּלְאוֹקְמִי גִיְרָסָא שֶׁלֹּא יַעֲתֵק מֵהֶם עוֹד
מִשָּׂא"כ בְּיַחֲדָא שֶׁאֲמָרוּ בְּתַעֲנִית (ז).

(דְּמִטְפָּשׁוֹן. וְהֵגַם דְּדָבָר זֶה סִינְעֵתָא דְשִׁמְיָא הַתַּנָּא דְאַבּוֹת אָמַר בְּצִוּוּי וְקִנְיָה שֶׁהוּא בְּיָדוֹ
וְדָאֵי לְקִנּוֹת חֶבֶר רַק שִׁיְהִי' מְאוֹתָם שֶׁחֲבִירָה יִקְיָמוּהוּ בְּיָדָהּ זֶהוּ סִינְעֵתָא דְשִׁמְיָא כִּד"ש
בְּגִמְ"ח בְּסוּפָה (מט).

(מַה יָקָר וְגו' וְהֵינּוּ מִשׁוּם שֶׁאֲמַר בִּב"ק (טז): הַכְּשִׁילָם בְּשָׂאִין מְהוֹנְגִים. וְנִרְאֶה דְלִכְּהָ
סִינְיָם רִיב"פ וְהוּי דֵּן כּו' דָּאִין לוֹ לְחַוֵּשׁ לְכַף דְּהֵגַם דְּכָרֵב נָא' עֲשֵׂה אֵע"פ שֶׁאִינוּ הֵגוֹן כִּמ"ש
הַרְמַב"מ שָׁם וְכִמ"ש בְּזוֹהַר ס"פ קְדוּשִׁים (פָּה ב) דְּאִית לְמִילָף מְכָל ב"נ כּו' מִשָּׂא"כ
בְּחֶבֶר צָרִיף שִׁיְהִי' הֵגוֹן מ"מ הוּי דֵּן כּו' וְאֵל תְּדַקְדַּק בּוֹ יוֹתֵר וּבְטַח בַּה' שֶׁבּוֹדָאֵי יֵהִי
בְּעֶזְרָהּ.

וּפ' שֶׁל אֵל תִּבְטְחוּ בְּנִדְיָבִים וְגו' מְסִינְיָת הַשׁוֹמֵר אֲמַת לְעוֹלָם הַקַּב"ה שׁוֹמֵר הַד"ת
שִׁיְתַקְיָמוּ בְּיָדוֹ לְעוֹלָם עוֹשֵׂה מִשְׁפָּט וְגו'. וּמְזַכֵּיר כָּל הַחֲסִירִים שֶׁהִשִּׁי' עוֹזְרֵם וְכֵן מְאַחַר
שֶׁמְכִיר בְּחֶסְרוֹנוֹ אֵיף אֲבָדוֹ עֲשֵׂתוֹנוֹתָיו מֵעֵתָה בּוֹדָאֵי הַשִּׁי' יַעֲזָרְנוּ וְשׁוֹמֵר תּוֹרָתוֹ לְעוֹלָם.
וְהַתַּנָּא אָמַר חֶבֶר לְשׁוֹן יַחֲדָא וְכֵן בְּכַתוּב אִישׁ אֵל רַעְהוּ חַד. רַק הַגַּמ' מְזַכֵּיר שָׁם ג"כ ג'
וְהֵם דְּוָגַמְת ב' לְעַנְיָן הַשְּׂכִינָה שֶׁבִּינֵיהֶם ע"ש.

דְּרַק לְצוֹנְרָה דִּינָא וְשֶׁלְמָא בְּעֵלְמָא פִּי' שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. כְּעַנְיָן ת"ח מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם
וְהֵינּוּ תוֹרָה צָרִיף ג' כְּלִשׁוֹן שֶׁחֲבִירָה יִקְיָמוּהוּ לְשׁוֹן רַבִּים.

אֲבָל עֲשֵׂרָה זֶהוּ אִח"פ כְּשֶׁמְרַבִּיץ תּוֹרָה בְּתַלְמִידִים שֶׁהִשִּׁיר הַיּוֹתֵר פְּחוֹת בְּכַתוּב הוּא שְׂרִי
עֲשֵׂרוֹת וְאִין נִקְרָא רַב לְתַלְמִידִים בְּפְחוֹת מִי' (כִּמ"ש ב"ב יב): וְאֵז קִדְמָה שְׂכִינָה וְאֵתִיָּא
שֶׁכָּבֵר נִעֲשֵׂה גּוֹפּוֹ מְרַכְבָּה לְשְׂכִינָתוֹ ית' אֵף קוֹדֵם שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה כְּטַעַם מְדַרְגַת שִׂיחוֹ שֶׁכָּל
שִׂיחְתָּן תּוֹרָה הִנּוּ' לְעֵיל אוֹת קפ"ג: [קפּו] עֵינֵקֵר הַהִתְחַבְּרוֹת הוּא לִירָאִים כִּמ"ש חֶבֶר אֲנִי
לְכָל וְגו' וְכִמ"ש אֵז נִדְבָרוּ יִרְאִי וְגו'.

כִּי ג' מְדַרְגוֹת חֲב"ד חֲכָמָה מַה שֶׁמְקַבֵּל מֵאַחֲרִים זֶהוּ מַה שֶׁקִּיבֵל מִרְבוֹ. וְלִהְבִּין דְּבָר מִתּוֹךְ
דְּבָר זֶהוּ ע"י הַתְּחַבְּרוֹת כִּמ"ש (תַּעֲנִית ז).

(בְּרַזָּל בְּבְרַזָּל יַחַד וְגו'. וְזֶהוּ עֵינֵקֵר הַחֲבִירָה לְחַדָּד זֶה אֵת זֶה שִׁיְתַחֲדָשׁוּ ד"ת עַל יָדָם דְּלָכּוֹן
מְצַטְרָפִין לְזִמּוֹן כְּדָאֵי בְּבְרָכוֹת (מז): וְלֹא פְרִיף וְחַדוּד גְּבָרָא דְמַה שֶׁצָּרִיף ג' הֵינּוּ דָּאִין
חֲבָרוֹתָא בְּפְחוֹת מַג' כִּד"ש בְּעִירוּבִין (טז): לְעַנְיָן שִׁיְרָא וּבְסוּפָה (יג).

(לְעַנְיָן אֲגוּדָה וְחֲבִילָה ע"ש בְּתוֹס' וְכֵן בִּמְד' (בִּר"ר פ' סח) ע"פ יַעֲקֹב חֲבָל נִחְלָתוֹ אִין
הַחֲבָל נִפְקַע בְּפְחוֹת מַג'. רַק ע"י הַחַדוּד הוּא חֲבָרוֹתָא ג"כ בִּב' כִּי הַחַדוּד מְחַבְּרֵם וְזֶה
לְשׁוֹן חַדוּד מִן חַד שֶׁנִּעֲשֵׂה א' וּמְחַבְּרָא שֶׁאִינוּ מִתְפָּרֵד.

וְהֵינּוּ כִּי ג' הוּא חֲבִיבוֹר ב' קְצוֹת וְאֲמָצְעֵי הַמְּחַבֵּר וּז"ש בְּבְרָכוֹת (מַה:): אֵיכָּא דִּיעוֹת
דְּהַעֵינֵקֵר ג' דִּיעוֹת הַנְּפָרְדוֹת שֶׁמְתַחַבְּרִים יַחַד ע"י הָאֲכִילָה יַחַד כִּד"ש בְּחוּלִין (ד): אִין
הַסְתָּה בְּלֹא אֲכִילָה כו'.

וכן פתחו וניינן משום בנותיהם שעיקר התחברות ע"י אכילה ושתיה וזהו הזימון דברכה לפניה פשרעב דוגמת שבועות [ופסח בחדש האביב]. וברהמ"ז שמתברר פשהוא שבע דוגמת סוכות חג האסיף שהוא זמן שמחתינו [ובמ"ק ט].

(אין שמחה בלא אכילה כו"] ומשם שואבין ריה"ק כמ"ש בירוש' דהחליל דדעת היינו ריה"ק כדפירש"י פ' תשא. וזהו אחר חכמה ובינה דדעת המתברר פנודע.

וכן חג הסוכות הג' לרגלים ולקף בג' אז צריף זימון דמפנרש בברכות (מה.) דהיינו גדלו וגו' יחדיו שלנה צריף הכנה וזימון להתפלל יחד הנפשות וכן בזמן שופר דר"ה שנקודם סוכות הוא הזימון כמ"ש הקדמונים דרומז עורו ישנים כו' והכנה לחבר ויחוד הקצוות ע"י חג הסוכות.

וכן החודד מתברר דוגמת העקידה דאי' בזוהר (ח"א קיט ב) דאז נתפללו יחד אברהם ויצחק כמ"ש עתה ידעתי פי ירא וגו' והיינו דמחוי ר"ח פגון אנא ור"ש כו' כמ"ש בעירובין (סז.) דהם ב' הפכים ר"ח חריף ור"ש סיני וכל חד מרתע מתברר' זהו היראה וע"י החודד נדברו יראי ה' ונתחברו ונתפללו ב' הקצוות ולקף מזמנין והוא בכלל שבת הקודם בגמ' [וכמו במימרות שלפניהם שם ע"י הארון נראין כעשרה יעו"ש דבלא"ה תמוה] והיינו דלקף צריף יראה וכידוע דבינה מינה דינין מתערין.

פי כל חדוש יש יראה שמא ח"ו הוא שוא וכמ"ש בהקדמת הזוהר (ה א) דלכן אין לחדש דבר שלא שמע מרבו ולכן התנו (שבת סג.) במחודין שיהי' לשמה ובעונה אז מצליחין דגם במחלוקתן אלו ואלו דברי אלהים חיים.

והוא יחוד כמחלוקת שמאי והלל סופה להתקיים שאינו פזב ונדבר הפוסק ככל ריב ומדנים יפריד אחים. ולקף בינה ליבא ששם היראה כמ"ש ביומא (עב:) ע"פ ולב אין ועושה חדשות בעל מלחמות פנודע.

משא"כ שבת הוא מנוחה דזהו כשעושיין לשמה אז את זהב בסופה ומתייחדין יחד ומזמנין ואז עולין לגדולה כמ"ש (שבת שם) דהיינו שזוכין לתלמידים שזהו מדרגת הדעת המתברר כמו יצחק ע"י העקידה נזדמנה לו רבקה להוליד יעקב המתברר [ע"י זוהר שמות י"ד סע"ב דאבות הם חב"ד]: [קפז] הד"ת הם עוז לאדם כמ"ש והחכמה תעוז וגו' ואיזה גבור הפוכש כו' שע"ז מתגבר על יצרו כמ"ש (קידושין ל:) משכהו לבהמ"ד וכמ"ש בראתי יצה"ר בראתי תורה כו' שזהו אלמלא הקב"ה עוזרו כו' והעזר והסייעתא הוא ע"י ד"ת שמאיר לו.

והסייעתא לד"ת הוא רב וחקירים ותלמידים ואנו מבקשים וחנונו מאתך חכמה בינה ודעת שהם ג' הנז' פנ"ל אות קפ"ו יהי' מאתך בלא סיוע בנ"א וכד"ש (בר"ר פ' סא) באאע"ה רב לא הי' לו כו' וכמ"ש פי ה' יתן חכמה מפיו וגו'.

וע"ז ניתנה תורה לישראל שהיא תהי' הרב והחבר וכמו שפירש"י אבות על קנה לה' חבר י"א ספרים. ובאמת הספרים הם רבותיו וכמ"ש בשבו"י ח"ב מהאי טעמא להיות פמורה בפני רבו פשיכול להסתפל בספר.

רק זהו בהתחלה ואח"כ פשטחודש חדושין על ידם נעשו מדרגת חבר וז"ש בשהש"ר (סו"פ ג) לא זו מחבבה עד שקראת בתי כו' אחותי כו' אמי כו' ואמי היינו מדרגת תלמיד והיינו דלכסוף נעשית תורתו וכאלו הוא המוליד הד"ת עצמה שניתן למשה מסיני כי ממש פנים חדשות באו לקאן.

כמו ד"מ ע"י פי' רז"ל בכתובים ודאי הם נקראים בונה של תורה וזהו ע"י ספרים שתברו הם ללמד חדשות לאחרים ואורייתא וקוב"ה חד לקה לא זו מחבבה עד שקראת אמי שהם הולידו שורש התורה והתקמה בעולם.

והיינו באתערוותא דלתמא בחשק עצום הקודם שזהו בתחלה כנ"ל אות קפ"ד נקרא בתי. ואח"כ שבא אתערוותא דלעילא לסיוע ונתחודש לו חדושין ונולד היראה כנ"ל אז נקרא אחותי ואז הם מתקידים וכמ"ש בזוהר ע"פ אמנם אחותי וגו' ונתי לי לאשה.

והיינו ע"י ההפכה שהחדושין הם מהש"י שזהו עונה ולשמה שפכיר שאין לו מגרמין כלום אז מצליחין ועולה לגדולה להיות נקרא אמי כמשפט אחר הברכה וההפכה שהכל מהש"י אז הש"י אומר שהכל שלו גם האתערוותא דלעילא הוא משלו כטעם תנו עוז [היינו ד"ת כנ"ל] לאלהים פי' ע"י אתערוותא דלתמא שלו הוא שנולד זה: [קפח] ד' מדרגות בתברים כמ"ש (שבת סג).

(מתקדים ונוחים ומקשיבין ומדגיגין והיא הפחותה פדמסיים עלה והוא דידעי והוא דלית להו כו' ולקה נקרא מדגילים לפירש"י שאין בידם אלא האסיפה לבד וכענין אגרא דפרקא ריקהטא ודכלה דוחקא שפירש"י בברכות (ו): לפי שאין מבינים ע"ש.

וכן בכלה מפני רבוי העם אין עומדים על בורני ולא קשה קו' תוס' דע"ז (כב:) ע"ש דרך בשביל האסיפה לבד ג"כ הקב"ה אוהבן הואיל ולית להו רב ויודעים עכ"פ צורתא דשמעתא פי' צורה הוא החשיבות כמו אנשים הללו בעלי צורה במ"ק (ט).

.)

והיינו ע"י ידיעת שורש הדבר כפירש"י שזהו כמו צורה לחומר שהוא הידיעה בפרטות. ובאלו לא אמר אם אין עושין כן כו' שיענשו ח"ו מאחר שאין יודעין כ"כ רק אסיפתן הוא נדיבות יותר מן הראוי וזה מוליד אהבה כמים הפנים וגו'.

ומקשיבין היינו שפל א' יודע חכמה וחבירו מקבל ממנו מה שהוא יודע דהקשבה פי' קבלה משא"כ שמיצה. אבל אין חדושין דהיינו בינה נולד ביניהם רק ע"ד שאמר ר"ח בב"מ (פה:) עבידנא דלא תשתפח כו' שכ"א יגמר לחבירו סדרו וזהו הקב"ה שומע כו' שמתקיים בידיהם שזה פי' שמיצת הקב"ה לקולן.

פי' אצל הש"י לא שייך זמן לומר שאז שמע ואח"כ נסתלקה השמיצה רק שהוא שומע לעולם. והיינו פי' קולן קבוע וקיימא כמ"ש בזוהר (ח"ג קסח ב) דקלין דאורייתא וצלותא לא אתאבידו לעלמין והיינו דלא תשתפח.

ובאלו אם אין עושין כו' שמחוייבין בקה מאחר שבגידו לקיים השכינה דהיינו שלא תשתפח אותו קול שהקב"ה שומעו תמיד וח"ו להיפך גורם כו'. וכל זה עדיין מדרגת בתי שאין חדושין ביניהם וא"צ ליראה רק לאהבה וכן הקב"ה אוהבן ושומען.

וב' האחרים הם פְּשֻׁמְדֵשִׁין ד"ת נֶאֱזַן נִקְרָא יִרְאִי ה' וְהֵם ב' מְדַרְגוֹת דְּנוּעֵם וְחוֹבְלִין הַנְּדַרְשׁ בְּסִנְהֶדְרִין (כד.) (על ת"ח דא"י ובבל.

והנוחין זה נועם ואלו שְׁנִיָּהֶם נִקְרָאוּ יִרְאִי ה' שְׂאִינָם ב' הַפְּכִים וְהַקֵּב"ה מְקַשֵּׁיב פִּי' מְקַבֵּל מֵה שֶׁהֵם גּוֹזְרִים דְּזֶה נִקְרָא אַחוּתֵי שְׁחִידוּשִׁים שְׁלֵהֶם מְקַנְבְּלִים וּמְסַכְמִים לְמַעַלָּה וּבִתְנַאי שְׁיָהִיו שְׁנִיָּהֶם יִרְאִי ה'.

וְעִיָּקָר הַרְבֵּצַת תּוֹרָה הֵיטָה בְּבָבֶל כְּדָאִי בְּכַתְּוֹבוֹת (קו.) (פִּי רַבּוּי הַתְּלַמִּידִים הוּא ע"י הַפְּלוּל וְהַחֲדוּד שֶׁהוּא ע"י הַמְּחַלְקָת וְהַהֶפְכִין וְנִהוּ הַמְּסַדְדִין ע"י"ז עוֹלִין לְגִדּוּלָה דְּהֵינּוּ הַעֲמַדַת תְּלַמִּידִים.

פִּי ב' הַפְּכִים ע"כ צְרִיכִין לְאַמְצְעֵי וְדַעַת הַמְּחַבֵּר וְזֶה נִקְרָא וְהַדְרָךְ וְכד"ש (שַׁבָּת קמ"ה): שֶׁת"ח שְׁבַבְבֶּל עוֹשִׂין צִיצִין וּפְרָחִים לְתוֹרָה. וּבְזוֹהַר נִקְרָא פְּלוּל הַתְּלַמּוּד קְשׁוּטֵי כְּלָה שְׁזָהוּ הַהֶדֶר בְּאַמַּת וּלְכַף ת"ח שְׁבַבְבֶּל מְצַוִּינִין כְּדָאִי (שָׁם) וּפִי' שְׂאִינָן בְּנֵי מְקוֹמָן שֶׁהַחֲדוּד מוֹצִיאָו מְמַקְוָמוּ.

פִּי נוֹחִין בְּיָשׁוּב הַדַּעַת הַר"ז עַד"ש (מְגִילָה יב:) שְׂאִינָן מוֹאֵב וְגו' וּבְגוּלָה וְגו' דִּיִּתְבִּי בְּדוֹקְתֵינָהּ אֲבָל הַחֲדוּד מְרַחֵיב הַדְּרוּשׁ וּמְרַחֵיקוּ מְמַקְוָמוּ וְע"י"ז מְצַוִּינִין וְזֶה גּוֹרֵם לְגַסוּת הַרוּחַ וּלְשֵׁלָא לְשִׁמָּה דְּהֵינּוּ ע"מ שְׁיִקְרָאָנוּ רַבִּי כְּדָאִי בְּנִדְרִים (סב).

(וְלָכֵן א' בְּקוּדוּשִׁין (מט:) דְּגַסוּת לְבָבֶל נְחִית לְכֹן הִתְנוּ בְּזֶה עַל דְּבַר אַמַּת וְעַנְנָה צְדִקָּה. נֶאֱזַן זֹכִינַן לְיָמִין הַתּוֹרָה שְׁזָהוּ מְדַרְגָּה אַחֲרוֹנָה וְתַכְלִית הַתּוֹרָה עַד שְׁעוּלָה לְגִדּוּלָה.

וְכָל אֵלּוּ ד' מְדַרְגוֹת הֵם בְּכָל תְּלַמִּיד מִן עַת דְּלִית לִי' רַבָּה בְּמַתָּא שְׁנַפְטָר הָרַב וּמַתְחַבֵּר לְחַבְרִים עַד שְׁעוּלָה לְגִדּוּלָה: [קפ"ט] ב' מִינֵי הַשְּׁגוֹת אֱלֹהוֹת יֵשׁ. א' מִצַּד הַבְּרִיאָה מְכִיר שְׁיֵשׁ בּוֹרָא וְזֶה נִקְרָא מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית.

ב' מִצַּד הַהִנְהָגָה וְזֶה נִקְרָא מַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה אִיף הַש"י רֹכֵב עַל הַבְּרוּאִים. וְהֵם ב' מְדַרְגוֹת דְּרָאָל וְיִדְיעָה שֶׁל אֲבוֹת וּמִשְׁרַע"ה הַנִּזְ' בְּזוֹהַר נֶאֱרָא כ"ג א' ע"ש שֶׁהָאֲבוֹת הַשִּׁיגוּ מִצַּד הַבְּרוּאִים כְּמִשְׁאֵז"ל (בר"ר ר"פ לף) בְּאַבְרָהָם אַע"ה רָאָה בִּירָה דוֹלְקַת כּו' וְהִיא נִקְרָאת רֵאִי דְּאַתְגְּלִיא וְלָכֵן נִזְכָּר אוֹתוֹ שָׁם אֲצֵלָם שָׁם בְּכַתּוּב הַמּוֹרָה שְׂאִמֵּר לְעוֹלָמוּ דִּי כְּדַרְז"ל (תְּחִילָה יב).

(וּפִי' הָרַבִּי ר' בּוֹנָם זצ"ל שְׁיֵשׁ דִּי בְּבְרִיאָה זוֹ לְהַפִּיר אֱלֹהוֹתוֹ ית' עַל יְדוֹ [וְאוֹתוֹ שָׁם מוֹעִיל ג"כ לְבָנִים כְּנוֹדַע פִּי זֶה מִצַּד הַבְּרִיאָה פִּי לֹא תוֹהוּ בְּרָאָה. וְכֵן תוֹאֵר אֵב הוּא שָׁם טָפֵל לְבָן וְזוֹ הַשְּׁגַת אֲבוֹת הָעוֹלָם.

אֲבָל תוֹאֵר רַב טָפֵל לְתַלְמִיד וְנִהוּ הַשְּׁגַת מֹשֶׁה רַבֵּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל]. וְיִדְיעָה הוּא בְּהִנְהָגָה כְּמ"ש הוֹדִיעַנִי נֹא אֶת דְּרָכֶיךָ וְלֹא אֶתְגְּלִיא כְּמ"ש וְחַזְנוֹתִי אֶת אֲשֶׁר וְגו' וְלֹא הוֹדִיעַנִי רַק יָדַע דְּשִׁמוֹ הוּי' הֵנָּה וּמִהֵנָּה הַפֵּל וְהִי הֵנָּה וְיִהְיֶה דְּהֵינּוּ כְּמוֹ עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם כֵּן עֲכָשְׁוֹ דְּזֶה א"א לְהִיּוֹת מְחַשְׁבָּה תְּפִיסָה.

וְנִהוּ הַדַּעַת מְדַרְגַת מִשְׁרַע"ה שֶׁהוּא כּוֹלֵל כָּל נְפֻשׁוֹת הַת"ח מִיִּשְׂרָאֵל וְא"א לְהַשְׁגָּה זוֹ אֵלּא מִי שֶׁהוּא ת"ח. אֲבָל הַשְּׁגַת הָרָאָל שֶׁל הָאֲבוֹת שֶׁהֵם כּוֹלְלִים כָּל הַנְּפֻשׁוֹת כְּוָלָם מִיִּשְׂרָאֵל זֶה אֲפֻשָׁר לְכָל א' אִף שְׂאִינּוֹ ת"ח לְהַשִּׁיג.

שְׁהִשְׁגָה זו מְוֹטָבֶע בּוּ מְאַבּוֹתָיו מְצַד שֶׁהוּא זָרַע אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב (וְדוֹר הַמְדַבֵּר שְׁנִקְרָא דוֹר דְּעָה רְאֵתָה שֶׁפָּחָה עַל הַיָּם מָה שֶׁלֹּא רָאָה יַחְזִקְאֵל דְּהֵינּוּ מַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה שְׁהִיוּ פְּוֹלָם מוֹכְנִים לְדִיעָה וּלְמַדְרַגַת הַדַּעַת דְּמִשְׁרַע"ה הַפְּרָנָס הַפּוֹלְלָן] וְגַם לַת"ח בְּעֵתוֹת הַהֶעֱלָם יוֹכֵל לְהִתְחַזֵּק עַכ"פ בְּהִשְׁגָה זו שְׁמֹרְנֵשׁה לּוֹ מְהֻאָבוֹת וְכד"ש הַרְמַב"מ בַּה' יִסְה"ת (רפ"ב) כִּי צַד הַדְּרָף לְאַהֲבָה וְיִרְאָה פְּשִׁיטִים הָאָדָם אֶל לְבוֹ כּו' ע"ש: [קצ'] הָעֵינַן וְהֵלֵב הֵם סְרִסוּרֵי הָעֵבְרִיָה כַּמ"ש בִּירוּשׁ' דְּבִרְכוֹת (פ"א ה"ה) וְכֵן סְרִסוּרִים לְטוֹב כַּמ"ש שְׁם אִם אֶתְּ יִהִיב עֵינָא וְלִבָּא לִי אֲנָא כּו' וְהֵם ב' מְדַרְיָגוֹת דְּרָאָנִי וְיִדְעָה הַנְּ"ל אוֹת קפ"ט.

ועז"א שְׁלַח אוֹרְךָ וְאַמְתָּךְ הִמָּה וְגו' דְּעִיקָר הָרֵאָנִי הוּא הָאוּר. וְהֵם מְדַרְגַת יַעֲקֹב וְיוֹסֵף אֲמַת לְיַעֲקֹב וְאוֹר זְרוּע לְצַדִּיק וְלָכֵן א' בְּיוֹסֵף (בְּרְכוֹת כ).

(עֵינַן שֶׁלֹּא כּו' אֵינַן עֵינַן הֶרַע כּו' וְהוּא אָמַר בְּשִׁבְטִים נוֹתְנִין עֵינֵיהֶם כּו' וְסָבוּר דְּשׁוֹרְרֵינָא דְּעֵינָא בְּלִבָּא פְּדָאִי (ע"ז כח:) וְכֵן אָמְרוּ (תַּעֲנִית כד.) פְּלָה שְׁעֵינֵיהָ כּו' כָּל גּוֹפָה כּו'.

אִךְ בְּאַמְתַּת הָעִיקָר הֵלֵב כַּמ"ש מְפָל מְשֻׁמֵּר וְגו' תּוֹצְאוֹת חֲזִים שְׁבוּ עִיקָר הַחֲזִיּוֹת וְהַדְּבִיקוֹת בְּאַלְהִים חֲזִים וּבְזָה יַעֲקֹב אַע"ה מִטְּחוֹ שְׁלִימָה וְכִלּוֹ זָרַע אֲמַת. וּבְלִשׁוֹן חֲכָמִים עֵינַן יָפָה וְעֵינַן טוֹבָה ר"ל גְּדִיבוֹת הֵלֵב וְשִׁאֵינוּ מְקַבֵּל וְכֵן בְּלִשׁוֹן הַפְּתוּב טוֹב עֵינַן וְגו' כִּי נָתַן וְגו' וְהַהִיפּוּף עֵינַן רַע וּבְלִשׁוֹן הַפְּתוּב רַע עֵינַן וְזֶה הַחֲסָרוֹן הוּא בְּזַרְעָא דְּיוֹסֵף דְּיִיקָא כַּמ"ש אֲפָרִים לֹא יִקְנָא וְגו' כִּי שׁוֹרֵשׁ יוֹסֵף יִרְא חֲטָא שְׁזָהוּ שְׁמִירַת הָעֵינַן וְהוּא אוֹתִיוֹת רָאָנִי"ה כְּטַעַם מַחֲוֵי לְהוּ יִצְחָק הַקַּב"ה בְּעֵינֵיהוּ (שְׁבַת פט:) שְׁזָה מִכַּח יִצְחָק וּמִמְדַתּוֹ.

וְהַגְּדִיבוֹת הוּא מְמַדַּת הָאֲהֲבָה חֲסֵד לְאַבְרָהָם שֶׁהוּא מְמַשׁ הַהִיפּוּף וְא"כ אֲדַרְבָּא הֵם עֵינֵיהֶם יְפוֹת וּבְעֵלֵי עֵינַן טוֹבָה יוֹתֵר מִמֶּנּוּ: [קצא] דְּרָף אֲרִץ גַּם הַגּוֹיִם זְהוּרִים וְיוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל כִּי כְּפוּד אֵב וְאִם זָהוּ מְמַדַּת ד"א וְכַמ"ש (קִידוּשֵׁין לֵא).

(כִּינּוּן שְׁשֻׁמְעוּ כְּבֵד הוֹדוּ או"ה לְדְבָרוֹת. וְאַז"ל (בַּר"ר פ' סה) דְּעָשׂוּ נִזְהָר בּוּ הַרְבֵּה נִאֲרָשְׁבִי"ג אֲנִי כּו' וְלֹא הִגַּעְתִּי כּו'.

רַק בְּאַמְתַּת אֵינַן זֶה דְּרָף אֲרִץ פְּלָל כִּי עִיקָר הַד"א הֵינּוּ הַהִפְרָה בְּכָל עֵינֵי הָאֲרִץ שֶׁהִפְלַ מֵהַש"י וְכַמ"ש בְּבִרְכוֹת (כב.) עַל בְּרַהֲמ"ז עֲשָׂאֵן ר"י פְּהִלְכוֹת ד"א וּבְרַהֲמ"ז הֵינּוּ הַהִפְרָה שֶׁהַש"י מְכִין מְזוֹן לְכָל חַי.

וְבוֹר הוּא שְׁאֵינוּ בַד"א הֵינּוּ כְּמוֹ שְׁדָה בּוֹרָה וְלֹא שְׁדָה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה' דְּהֵינּוּ חֲקַל תְּפוּחִין קִדְוִשֵׁין דְּהוּא מְדַת כִּנְס"י שְׁיִישׁ בָּהּ זְרִיעַת הַש"י שְׁאֲפִי' רִיקְנִין שְׁבָה מְלֵאִים מְצוֹת. וְהַפְרָה בְּדְרָף אֲרִץ וְיִשׁוּב הָעוֹלָם בְּאַמוּנָה שְׁלִימָה שֶׁהִפְלַ מֵהַש"י וְזֶה נִקְרָא עִם הָאֲרִץ שֶׁהוּא מְפָלֵל הָאֲרִץ הִידוּעָה וְעוֹסֵק בַּד"א.

ד"א דְּאֵנוֹת עֲפוּ"ם שְׁאֵינוּ מְצַד הַהִפְרָה דְּלֵה' הָאֲרִץ וּמְלוֹאָה אֵינַן זֶה ד"א פְּלָל. וְנִרְאָה דְּלָכֵן בְּמִפּוֹת עָרוּב נֹא' וְהַפְלִיטִי וְכֵן בְּדָבָר וְהַפְלָה וּבְשִׁאָר מִפּוֹת לֹא נִזְכָּר פְּלָל וּבְכָרְד נֹא' סַתָּם שְׁבָגוּשָׁן לֹא הִי בְּלֹא וְהַפְלָה.

דִּי"ל עָרוּב נִגְדַּ כְּבֵד בְּדְבָרוֹת שֶׁהוּא מְדַת ד"א וְהַש"י מְפָלֵה וּמְבָרֵר שְׁאוּמוֹת עֲפוּ"ם אֵינַן בַּד"א פְּלָל כְּמוֹ יִשְׂרָאֵל. וְאַמְרוּ בְּשִׁבַּת (קנא:): אֵינַן חַי' רַעָה כּו' נִדְמָה כְּבָהֲמָה וּמִי שֶׁהוּא בַד"א יֵשׁ לוֹ צוֹרַת אָדָם מִשֵּׁא"כ בּוֹר אֵינוּ מִן הַיִּשׁוּב וְנִדְמָה כְּבָהֲמָה ע"ז בָּא מִפְּת עָרוּב.

ולכן נא' בו כי אני ה' בקרב הארץ שזהו אמיתות מדת ד"א שבהנהגת הארץ אני ה' פנ"ל [וי"ל בקרב פי בקרבים הוא הנהגת ד"א ועוד דע"י מאכלות אסורות נדמה לבהמה כמ"ש בזוהר (ח"ב קכה ב) על גבוכדנצר ודניאל שלא נתגאל בפת וגו' ניצול מאריות] ודבר נגד לא תרצח מדה כנגד מדה [ושחין נגד לא תנאף לפי שהיו מיפין עצמן וכד"ש [שפח וגו'] ונדוע דלא תרצח ולא תנאף ב' הפכים ומצרים שטופי זמה אבל הם בכלל ישוב העולם וזהוירם מלא תרצח והי' גם בזה טענה לכן א' והפלה וגו' וזהו פלא פששניהם שנים בזה ואינו ניכר לעין אדם רק הש"י הוא המבדיל מצד הנסתרות שזה נזהר בשביל פבוד שמים לבד אבל זה מצד אהבתו העולם וחספן ביישוב הארץ ואינו מפיר שהש"י ברא הארץ אין זה קרוי בד"א פלל: [קצב] ע"י התאנה מסתלק היראה וכמ"ש בטבילת ב"ק בפרכות (כב).

(משום דד"ת צריף באימה ביראה כו' והתיקון לזה טבילה במים שרומזים למדת החדס ואהבת הש"י שפאמת מהו תאנתן של ישראל הקב"ה כי התאנה והאהבה הם היפוף היראה פי הם ב' הפכים רק בעבודת הש"י הם מתניחים).

וע"ז רומז בטבילה פי כל פונה שבלב שיוצאת לפועל במעשה היא מתחזקת והמעשה במים שמשקחים באמת הלכוף ג"כ ושומר מצות חכמים לטבול וכמ"ש (שם) גדר גדול כו' ריקה כו' שזה גידר בפני התאות שעוצר תאנתו פשאין לו מים לטבול ונמצא תאנתו רק פרצון הש"י ואז הוא א' עם היראה.

וחז"ל סדרו דיני טבילת קרי לענין ק"ש ותפלה ביחוד שבהם עיקרי היראה כמ"ש בפרכות (ט): ע"פ ייראוף עם שמש. ובמרגיל שהתאנה ממנו צריף טבילה דהיינו ג"כ התעוררות ממנו שהוא נכנס לתוף המים וממשיף ומשעבד פחותיו למעלה.

ולכף צריף מ' סאה מים שכל גופו עולה פי התאנה שבלב מעורר כל הגוף עד שכלי המעשה גומרין. אבל לאונסו שנהא שמשלמעלה הכניסו התאנה בלבו בשינה שלא מדעתו די ג"כ בנפילה ט' קבין שהמים נופלים עליו דהיינו באתערוותא דלעילא לבד שעולה בלבבו אינה אתערוותא לאהבת הש"י עד שנשפכת ע"פ כל חלל הלב אע"פ שאינו מעמיק בה להיות כל גופו עולה [ויעו"ש חילוק בין חולה לבריא דהיינו בין ת"ח לע"ה ומשם בארה דאין לאונסו אלא בע"ה ולא בת"ח למסקנא דרבא].

ובטלוה לריב"ב דאמר הלא כה דברי פאש כו' פי שד"ת שורפין כל תאנות רעות. וגם א' בפרכות (טז רע"א) מקיש אהלים לנחלים כו' והם עצמן דוגמת טבילה: [קצג] גם בד"ת שומע פעונה כמ"ש התוס' בפרכות (כ): גבי פדאשפחון בסיני [ומיהו אני שמעתי דבסיני הי' דבור ממש דנידבר ה' וגו' היינו ע"י ה' מוצאות הפה דבני ישראל וזה ברור ואמת דכל נבואה היינו ע"י קול הנביא עצמו וכמ"ש (שם) מה].

(בקולו של משה ואז היו כל ישראל מדרגת נבואה ששמעו דבר ה' פנודע והיינו ע"י דבורם] וצריף לזה אימה ויראה [דע"ז הוא צנרף הטבילה לב"ק] כמו במדבר בעצמו משא"כ במהרהר בד"ת בפ"ע הגם דקיי"ל הרהור פדבור מ"מ אין צריף אימה ויראה כ"כ יעו"ש בתוס' דבעל קרי מותר.

והינינו דהיראה לד"ת היינו שמא הוא מדבר מה שאינו ראוי ובלב מותר הכל. ומצינו דוד המע"ה אמר אשרי תבחר וגו' על אהרן (כמ"ש במדב"ר פ' ג) והי' חומד ומתאנה להקריב קרבנות אע"פ שכבר נא' והזר הקרב וגו' [ונשמעתי דזכה למילוי תשוקתו באכילת לחם הפנים שאכל לפיקוח נפש ודבריו רין שלו הי' עוזי' שביןקש להקטיר פי המלכים מעוזי' ואילף הם הבירורים של המלכים מדוד ואילף.

פל א' מברר המעללים של זה מה שעשה שלא במתכונן. ויותר שהי' ברור שלמה המע"ה נא' רק לא בא וגו' שלא הי' בו שום חסרון.

פי כל מעללי שלמה המע"ה קודש קדשים וזה עצמו חסרון שאין לו חסרון ואכ"מ] רק מ"מ בלב ראשי לחשוק וכן כל חמידו דאורייתא בהתפשטות פרצונו יכול להרהר בלב בלי שום פחד רק להוציא מן השפה ולחויץ צריף באימה ויראה.

[וע"ש בגמ' דכשאדם בצבור העוסקים בתורה יש לו ג"כ להרהר בזה שלא יהיו כל הצבור עוסקין והוא יושב בטל ונדקא בדבר שהצבור עוסקין פי יש למחשבותיו והרהוריו חבור עם הצבור וכשמעסק בדבר שהו עוסקין אז מתעליו מחשבותיו ופרחין לעילא בהדי תורתן של הצבור]: [קצד] ד' מדרגות ביר"ש כנז' בברכות (כב).

(לענין טבילת קרי. אימה ויראה ורתת וזיעה.

ב' הראשונות בלב אימה בהתחלה כד"ש עונים באימה ואומרים ביראה. עני' בכל מקום בקול נאמירה בלחישתה (כמ"ש זח"ג פח ב).

פי בהתחלת הגעת פחד לאדם הוא צועק בקול ענות וזה קבלת עול מלכות שמים דק"ש. ואח"פ התפלה בלחישתה שהוא פעומד לפני המלך.

ושניהם נקרא יראה פנ"ל אות קצ"ב. והתפלה ביותר כדפירש"י בברכות כ"ה רע"א.

והינינו אחר שמתבונן בפחד ה' שפא לו אז מתגברת היראה עד שפמעט אין יכול לדבר מרוב הפחד. וב' אחרונות באיברי המעשה ההתחלה רמת שאיברים רועדים.

ואח"כ פשמתבונן יותר אז זיע שהוא מזיע מרוב הפחד וכד"ש (תגיגה יג סע"ב) מזיעתן של חיות נהר דינור יוצא על ראש רשעים בגיהנם ע"ש. פי כשמגיע למדרגה זו דיראה עד שמזיע אז נהר של אש דיר"ש שלו שורף כל שורש התאות רעות שבלבו שזה נקרא ראש רשעים בגיהנם דעיקרו בתאות כדאי' בעירובין (יט).

(שהפל יורדין על עסקי הנם וכו'. ולכן אמר האריז"ל פי הזיעה שע"י עסקי המצות הוא תיקון לקרי.

והינינו פי המזיקים הן הם פחות התאנה שבחלל השמאלי שבלב והן נשרפין ע"י זיעה זו היוצאה מחיות הקדושה שבאדם. וכשהזיעה בא לאדם ע"י יר"ש ודאי אין למעלה הימנה והוא היקף ממש לקרי כדאי' בגמ' שם.

רק שזה יקר וקשה ועכ"פ קל הוא ע"י פעולת אדם במעשה המצות באיבריו. וכל פעולת מעשה המצות הרי זה קבלת עול מצות ועול מלכות שמים ויר"ש.

וביותר במצנות מצה שהוא היפך השאור שבעיסה והתאנה. וכל מצנה נותנת קדושה באדם פפי ענינה כמו שמברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו.

ומצה קדושה לסילוק השאור שבעיסה מהלב דלכן נקרא בזוהר (ח"ב קפג ב) מיכלא דאסנונתא כמשז"ל (ירוש' שבת פ' י"ד ה"ג) כל חולי זה יצה"ר לכה הזיעה שפאה על ידה מועלת ביותר להיות נעשה נהר דינור לשון ולכלות כל שורש התאות רעה ורשע מן הלב: [קצה] יראה היא מדת כנס"י פנודע.

והינו פי כל ישראל בעלי יר"ש ואף עם הארץ. רק הבור אין ירא חטא שהוא אינו בדרך ארץ וד"א דישראל הינו יר"ש.

ולכה ד"א קדמה לתורה כמ"ש כל שיראתו קודמת לתקמתו. ותורה היא מדת אמת ליצקב אין אמת אלא תורה.

(ירושלמי ר"ה פ"ג ה' ח) וכל ישראל זרע יצקב אע"ה פי יש להם חלק בתורה כמ"ש מורשה קהלת יצקב אפי' העמי הארץ. פי בלא"ה אם אין חכמה אין יראה.

והם מדת זכר ונקיבה שא"א לזה בלא זה להולדת הנולד. והיראה היא המולדת מעשה המצות וצריך לה החכמה עכ"פ להזרעה ביראה.

אלא שהוא בחשאי ובהעלם גדול אצל הע"ה. אבל הת"ח שתורתו אומנתו אמרו חכמים (שבת יא).

(שאין מפסיקין לתפלה. הגם דאם אין יראה אין חכמה רק ידוע בזוהר (ח"ב לט ב) דבמקום שיש זכר ונקיבה לית שבתא אלא לדכורא וגם הנוק' נקראת על שמו וכן אצל הת"ח היראה נקללת בהתורה וכד"ש ברבי בברכות (יג:) שבעת לימודו מעביר ידיו על עיניו [פי עיקר היראה בעצימת העינים מראות ברע.

ולכן מדריגת יצחק הוא דמחוי הקב"ה בעיניהו כמ"ש בשבת (פט:) ומשום פי לא יראני וגו' בעיני בשור רק בעיני השכל לכה מעביר כי] עד שלא הי' ניקר קבלת עומ"ש ככל שהיתה מובלעת תוף התורה.

וכן רשפ"י ודאי הנהמהדר אשמעתא שיש בה קבלת עומ"ש ועבודה שפלב כעומד לפני המלך. פי באמת הכל כלול בתורה כטעם אני בינה שהוא תשובה פנודע וזו עבודה שפלב היותר גדולה דבינה לבא פנודע.

ולי גבורה בכבישת היצר זהו ע"י יר"ש שפוכשת תאות היצה"ר והכל בתורה ונקרא ע"ש הדכורא: [קצו] ג' אהבות יש אהבת הקב"ה והתורה וישראל וכולם חד פידוע בזוהר דהא בלא הא לא סגי.

ואהבת הש"י הוא השורש פי אהבת ישראל לכד בלא הש"י הוא אוהב צוונתא וסברותא והוא דור הפלגה שג"כ אהבו סברותא. [ושמעתי דע"ז תיקן פועז שאילת שלום בשם שהוא אהב צוונתא מאד ופחד שמא הוא אהבת צוונתא בזולת הש"י ולכה הי' פתיחת צוונתא שלו ושאילת שלום שלו בשם לומר שרועה רק צוונתא לכבוד שמים].

ואהבת תורה בלא הש"י היינו אהבת התקמה בלבד זהו דור המבול שא' בןהר (ח"ג רטז ב) שהי' ראוי אז מתן תורה דהמה אהבו תורה ותקמה מאד [ונה טעם בני האלהים אל בנות האדם דידוע גוקבא הוא החשק ודכורא המילוי].

ומלאכים יש להם תקמה והשגה רק שאין להם יצה"ר ותשוקה כמ"ש במדה"נ (זח"א קלח א) דגם חשק לד"ת צריף יצ"ר. ואדם יש לו חשק רק שאין לו השגה ואז נתחברו ואכ"מ] רק בזולת הש"י מזה גמשף זנות.

ובני ישראל זרע אברהם אהבי כפר מלידה מבטן קבוע בהם אהבת הש"י שהוא השורש נגד מדת הכתר שאינו בתפיסת אדם. ותקמה ובינה הם אהבת התורה וישראל דבינה לבא וישם עיקר אהבת חבירים כמ"ש פן לב האדם לאדם [וכל מדת קומה שלימה ואלו הם הג' ראשונות שבמדת הקסד ואח"כ ז' תחתונות הם התפשטותם בלחות].

והם פחות נפש רוח נשמה כי חבור ישראל זה לזה הוא מצד הנפש. וחבורו לתורה מצד הרוח.

ולהש"י מצד הנשמה שמתחת כסה"כ ולכן אמרו נשמה שנתת בי טהורה דשם אין שניף קלקול כי הוא חלק אלוה. ואהבת הש"י אין גינות כלל ולכן אמרו (מ"ר איכה ריש פתי) הלואי אותי עזבו ואת תורתי כו' דאותו כביכול א"א לבני לעזוב פענן בחמה שפוכה אמלך עליכם.

כי גם אם מגדיל עבירות להכעיס אין שורש אהבת הש"י שהוא נגד מדת הכתר שהוא שורש הנעלם דמחשבה שם לא ניתק כלל דאע"פ שחטא ישראל הוא. (כמ"ש סנהדרין מד.

) וחורבן א' הי' על עזבם תורת אכל ע"י אהבת התורה המאור שפה כו' מביא לאהבת הש"י הנעלמת שתבוא לידי גלוי. וחורבן ב' הי' ע"י שנאת חנם דהינו העדר אהבת ישראל.

ובתדב"א רבה (פ' יד) דרפן של בנ"א לומר אהבת תורה קודמת כו' ואני אומר כו'. והוא עד"ש (מכות כב:) כמה טפשי אינשי דקיימי מקמי ס"ת ולא מקמי גברא רבא דאצל בנ"א ס"ח חשובה כי פה הוא מצד בנ"א אהבת התורה צריף להקדים להכניס בלב.

וכן הי' מתן תורה ואח"כ פניסה לארץ. וכן העזיבה פנה הסדר.

אף מצד הש"י ראשית תבואתה היינו הפרי והתבואה שרצה להכניס בזריעת העולם הם נפשות דישראל והם כוללים כל התורה כולה. רק שאצלם הוא סתום והתורה הוא פירוש ע"ז.

וכן מי שהגיע לשלימות. אהבת ישראל קודמת שהם העיקר ושורש התורה ואח"כ הוא התורה לפרש ולהבין המעמקים הגנוזים בכל נפש פרטי מישראל: [קצו] ג' מדרגות באהבת הש"י בכל לבב היינו כל התשוקות ותמידות שפלבואו"ל (ברכות נד.

) בב' יצריף פי' בין בצרכי הגוף בין לעניני עוה"ב הכל לא ינה לאהבת עצמו רק לאהבת הש"י וזהו בכלל התשוקות שלו. ואח"כ בכל נפש היינו בדברים שנפשו מקושרת בהם ממש.

וּכְעֵנָן נִפְשֵׁי יִצְאָה בְּדַבְרוֹ מִפְּנֵי גֹדֶל קִישׁוֹר הַתְּשׁוּקָה הַמְּגִיעַ עַד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ.
וּכְד"ש (מַד"ת וַיִּקְרָא ה) ע"פ וְנִפְשׁ כִּי תִקְרִיב דְּעֵנִי נִפְשׁוֹ הוּא מִקְרִיב שֶׁנִּפְשׁוֹ מִקְוֶשֶׁת
בְּאוֹתוֹ דְּבַר מוֹעֵט.

וְכֵן נִקְרָא תְּפִלַּת הָעֵנִי נִפְשׁ וּכְמ"ש בְּחִנּוּהָ וְאֶשְׁפּוּף אֶת נִפְשֵׁי שְׁתֵּשׁוּקָתָהּ לָבֶן הִיא כָּל נִפְשָׁה
קְשׁוּרָה בְּתֵשׁוּקָה זֹה. וְצָרִיף שִׁיחָהּ כָּל נִפְשׁוֹ מִקְוֶשֶׁת בְּתֵשׁוּקָתָהּ אֶהְבֵּת הַש"י כְּעֵנָן בְּמַעֲמַד
הַר סִינַי מְדַבֵּר א' יִצְתָה נִשְׁמָתָם (שְׁבַת פח:).

וְזֶהוּ נִקְרָא דְּבִיקוּת כְּאֲשֶׁר מִמֶּשׁ מְצוּי נִפְשׁוֹ קִישׁוֹר וְדְבוּק בְּזֶה. וְזֶהוּ תְּפִלְתֵּי שְׁפִי דְּבִיקוּת
וְנִקְרָא חֵיּוּתוֹ בְּבִרְכוֹת (כד).

(ע"פ וְהָיוּ חֵיּוּתוֹ תְּלוּיָם. כִּי הַדְּבִיקוּת הֵינּוּ שְׁמֵשׁ כָּל חֵיּוּתוֹ תְּלוּי בְּזֶה.

וּב' אֵלוֹ עֲדִינָן הוּא בְּיַד עֲבוּדַת הָאָדָם וְהַשְׁתַּדְּלוּתוֹ לְהַשִּׁיג לְזֶה וּלְכַף בַּפ' וְהִיא א"ש שְׁאָמַר
וּלְעֲבֹדוֹ נִזְכָּר רַק ב' אֵלֶּה מִשָּׂא"כ בְּכָל מְאֻדָּה אֵינּוּ בְּיַד עֲבוּדַת הָאָדָם רַק מְסִינְעָתָא דְּשִׁמְיָא
דְּפִי שְׁבָכָל רְכוּשׁוֹ וְקִנְיָנוֹ יְהִי קְבוּעַ אֶהְבֵּת הַש"י וְלֹא קֵאֵי אֶתְשׁוּקָתוֹ וְחִמְדָּתוֹ לְרְכוּשׁ שְׁזֶה
בְּכָלל בְּכָל לְבָבָהּ.

רַק שְׁבָכָל הֶרְכוּשׁ עֲצָמוֹ כְּיָדוּעַ כִּי הֶרְכוּשׁ שִׁיחָהּ לְאָדָם וּכ"כ יְהִי הָאָדָם כְּלוֹ מְמֻלָּא
מֵאֶהְבֵּת הַש"י בְּכָל מַעֲמָקָיו עַד שְׁמֵמִילָא גַם בְּכָל קִנְיָנוֹ שֶׁהֵם הַהִתְפַּשְׁטוּת שְׁלוֹ יְהִי ג"כ
מְמֻלָּאִים מֵאֶהְבֵּתוֹ ית' כְּעֵנָן חִמּוּרוֹ שֶׁל ר' פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר דְּמִחְמָרָא אֲנַפְשָׁה לְאֶכּוּל אִיסוּר
(כְּמ"ש ב"ר פ' ס).

וְזוֹ בְּבַע"ח וּמְסַתְּמָא ה"ה בְּדוּמָמִים כְּעֵנָן אֲבָן מְקִיר תִּזְעַק לַעַפ"ל כְּשִׁירְצָה לַעֲשׂוֹת אִיסוּר
כְּמִשָּׂאז"ל (שׁוּח"ט תְּהִלִּים מִז' עג). וְזֶה עֵנָן שְׁבִיתַת כְּלוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבַת שְׁאֵז כְּלוֹ לֵה' גַּם
כָּל קִנְיָנוֹ.

וּכְעֵנָן צִאֵן יַעֲקֹב אַע"ה שִׂאז"ל (ב"ר סו"פ עג) שֶׁהִיא לוֹ ס' רַבּוּא עֲדָרִים דְּמֵן הַשְּׁמוּת
הַמְּסַפֵּר מִבּוֹאָר דְּהֵן עֲצָמָן ס' רַבּוּא נִפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל. וְא"כ בְּנֻדָּאֵי אֶהְבֵּת הַש"י קְבוּעַ גַּם
בְּהֵם.

וְאָמְרוּ בְּזוּהַר (ח"א קסב סע"א) דְּכִנּוּנַת יַעֲקֹב בְּמַקְלוֹת הוּא עֵנָן הַתְּפִלְתֵּי דְּהֵינּוּ
הַתְּקַשְׁרוֹת וְדְבִיקוּת מְצוּי נִפְשׁוֹ לְהַש"י כְּנ"ל. וּמִדַּת יַעֲקֹב הוּא נִגְדַּת בְּכָל מְאֻדָּה לְקִשְׁר
כ"כ כָּל מְצוּי נִפְשׁוֹ עַד שֶׁגַּם הַקִּנְיָנִים הַשְּׂיִיכִים לוֹ כְּלוֹן יְהִיוּ בְּכָלל הַהִתְקַשְׁרוֹת זֶה וּלְכַף
לֹא נִאָּמַר זֶה בַּפ' וְהָיָה אִם שְׁמוּעַ שֶׁהִיא בְּלִשׁוֹן רַבִּים דְּדַבֵּר זֶה אֵינּוּ אֶלָּא לִיחִידִים שְׁזָכּוּ
בָּהּ אֲבָל א"א מְדַרְיָגָה זֹה לְרַבִּים אֶלָּא לְעִתִּיד כְּשִׁישְׁפּוּף רִחוּחוֹ עַל כָּל בְּשָׂר כְּעֵנָן מִשָּׁה
רַבִּינוּ ע"ה שְׁלֹא שְׁלִטוֹ שׁוֹנָאִים בְּמַעֲשֵׂה יְדָיו כִּי קִנְיָנוֹ וּפְעוּלוֹתָיו הַשְּׂיִיכִים לוֹ אִפִּי
בְּדוּמָמִים קְבוּעָה בְּהֵם קְדוּשָׁה דְּקָבִיעַ וְקִינָא שִׂא"א לִינְתַק כְּלָל וּר"י אָמַר בְּסִנְהֶדְרִין
(צח:) אֵימִיב בְּטוּלָא דְּכּוּפִיתָא דְּחִמְרִי וְכֵן אָמְרוּ בְּרִישׁ בְּכוּרוֹת דְּמוֹצִיא מִקְדוּשָׁתוֹ
כְּשִׁמּוֹכַר הַחִמּוּר לְעַכּוּ"ם ע"ש בְּרִישׁ"י וְתוֹס' לְחַד פִּי בְּזוּלַת הַמְּלָאכָה דְּשְׁבַת.

וְלִיחִיד הַזּוֹכֶה גַּם בְּדוּמָמִים כָּל קִנְיָנוֹ הֵם כְּמוֹ תְּשִׁמִּישֵׁי מְצוּהָ וְקִדְשֵׁי שְׁמַיִם וְאֶהְבֵּת הַש"י
קְבוּעַ בְּהֵם שֶׁהֵם אוֹהֲבִים לְפָרְסָם כְּבוֹד שְׁמַיִם. וְכִיּוֹצֵא בּוֹ עַד"ש (זח"ב כֵּא א) דְּהַר סִינַי
דְּלִיג לְמִשָּׁה כְּמַחְטָא לְאֲבָן הַשּׁוֹאֲבָת: [קצח] מִי שְׁאוּהַב אֶת הַתּוֹרָה הַתּוֹרָה אוֹהֲבָתוֹ ג"כ

כמ"ש בכר' הלא חכמה תקרא אני אוהבי אהב וגו' ומגלת לו כל סתריה ורזי התורה כמו החשוק לחשוקו, וכן האוהב ישראל הן אוהבין אותו כמ"ש בְּאַהֲרֹן בְּאַבֹת אוהב את הבריות ולכן נאמר בו וַיִּכְפּוּ אוֹתוֹ כָּל בְּ"י כְּדַרְזוֹ"ל (אדר"נ פ' יב הוּבָא בְּרִש"י) וכמ"ש פְּמִים הַפְּנִים וגו' ומגלין לו כל רזין הגנוזין בנפשות ישראל.

ונה טעם ונשא אהרן את שמות בני וגו' כי השם הוא שורש פת חיות נפשי במקורה ומקום אצילותה למעלה מעלה. וללב אהרן האוהב ישראל גלויים סודות כל הנפשות בשרשן.

ועי"ז מתגלין לו כל חללי עלמא שהיו שואלין באורים ותנמים וקאותיות בולטין פי' שיש בליטה בלב להאהב ישראל ע"י שמות בני ישראל לדעת רצון הש"י בהנהגת העולם דבר בעתו בכל דור ודור.

שע"ז מורין נפשות ישראל שבכל דור [הפלוילין במקורן שמות האבות ושבתים החקוקים בצירוף תיבות שבטי ישורון (כמ"ש יומא עג:) שהם אותיות ההמשכה להמשיך פתח בנרען שעיקר ההמשכה ע"י אות הט' כטעם אמרו צדיק כי טוב שלא נמצא בכולו.

וכן אות הצד"י לא נמצא אלא באבות שהם התחלת ההמשכה ואכ"מ] והתורה היא לימוד דרך כלל אבל בפרט בעתו באותו זמן ונפש ומקום זהו בבני יששכר יודעי בינה לעתים שנמשך מן הבינה שבלב ששם הוא הרחמנות והאהבה לבריות.

משא"כ החכמה הוא אהבת התורה זהו בלוי ביחיד שיצא ממנו משרע"ה ובכלל הפהנים והלויים הם השופטים כמ"ש וּבָאתָ וגו' ובכ"מ. וא' ביומא (כו).

(צורבא מרבנו דמירי מלוי אי מיששכר וכ"א (בר"ר פ' עב) ראשיהם מאתים ראשי סנהדראות כי אין ממנין בסנהדרין זקן וסריס וכו' (כמ"ש סנהדרין לו:) דצריף ג"כ אהבת הבריות כדי לידע הדבר בעתו וזה זכה יששכר ע"י דמרצא ארצויי כדאי בעירובין (ק:) שזהו תוקף האהבה לבריות ובכח זה נולד.

משא"כ יהודה שנקרא ע"ש של הקב"ה כמ"ש בסוטה (י:) כי אהבת הש"י קבוע בו [וכמו ששמעתי כי מי ששונא הנבחר משבט יהודה נק' שונא ה' וכן נקראו שונאי דוד המע"ה משא"כ בשאר שבטים כל א' כפי מעלתו משבט יוסף השונאו נקרא שונא צדיק ומגד שונא תם ומלוי שונא ישראל כף שמעתי] ולכן נקראו ישראל על שמו (וכמ"ש בר"ר פ' צח).

וא' במגילה (יג.) כל הפופר בע"ז נקרא יהודי לכן אמרו שם ביומא דגם בו נא' יהודה מחוקקי רק דלא מסיק כו' דנדאי המשפט מדה פנגד מדה הש"י מגלה לו סתריו אלא דזה אינו אליבא דהלכתא פי' לשון הלכה היינו מלשון הכתוב זה הדרך לכו בו.

ולענן הנהגת העולם אמרו בב"מ (נט:) לא בשמים היא ואין משגיחין בב"ק (ושם פי. נחלקו במתיבתא דרקיע הקב"ה אומר כו' כי תושב"כ מן השמים נקרא חקה חקוקתי גזירה גזרתי כו' וכן הבריאה דהוא מעשה הקב"ה נקרא חוקות שמים וארץ וכן יהודה

מחוקקי נתגלו לו חוקות הקב"ה וכד"ש בתוספתא הובא בתוס' חגיגה (ב:) על דוד
ושלמה המע"ה אין למידין מתקוע.

שהוא עשה שלא פהלכה בלא שום טעם רק מפני שרצה בכך וסמך על מה שהיא רוצה
כך הוא אמי רצון הש"י ואין בו עבירה. ואע"פ שאין בו שום טעם כי אין טעם לרצון
וכמ"ש פל אשר שאלו עיני לא אצלתי וגו' אף להפר תורה הגם שלא ידע טעם שיש בו
עת לעשות לה' רק חוקה וכהלקתא הלקה למשה מסיני בלא טעמא זה אינו מסקנא
והלקתא להנהגת העולם ולכן אמרו (ר"ה כא סע"ב) בקש שלמה המע"ה לדון בלא עדים
והתראה.

וכטעם וישב על פסא ה' נהרי על פסא ה' יושב הקב"ה. רק האהבה הוא הדביקות באותו
דבר.

ומי שאוהב התורה וישראל דבוק בהם ומי שאוהב הקב"ה שע"ז יסד שלמה המע"ה פל
ספר שה"ש הרי דבוק בו עד כביכול והיו לבשר אחד: [קצט] הפרת האהבה הוא בג'
דברים שאז"ל (עירובין סה:): אהבה.

ובצער וצרה מדת היראה ובאמת צריך לאהבה בין בטיבו בין בעקו כמ"ש בהקדמת
הזוהר (יב א). וזה נדרש בברכות (נד).

(מבכל מאנדף שהוא נגד יעקב אע"ה שהוא הי' כולל ב' המדות בכל זמן כד"ש בתדב"א
(סא"ר ר"פ ג) אני יראתי מתוך שמחתי ושמחתי מתוך יראתי. ולכן אומרים בערבית
אהבת עולם נגד יעקב אע"ה שתיקן תפלת ערבית והוא מדתו להיות גם בערב ועת
חשכות הצרות האהבה בלתי ניתקת.

ובשחרית בוקר דאברהם שתיקן תפלת שחרית אהבה רבה כמדתו כי באור היום המאיר
ובא ללבבות בני ישראל מתלהב הלב באהבה רבה להש"י ומדה כנגד מדה אהבה רבה
אהבתנו וגו'.

ונוסחת גם בשחרית אהבת עולם כמ"ד פן בברכות (יא): כי אם עכשיו בגלות צריכין
לעורר מדה זו של אהבת עולם גם בעקו לעולם גם ביום. ומדת אהבה רבה נעלמת שאלו
נגלית בלב בני ישראל גם הש"י לעומתם פן הי' מתקנים מים רבים הם האומות לא יוכלו
לכפות וגו' והיו נופלים תחת ישראל.

רק שאהבה זו בהתלהבות הראוי נעלמת מיום שחרב ביהמ"ק ובטל אש המערכה שממנו
הי' הסייעתא לצמח אש התלהבות להש"י נפסק זו. ואע"פ שיאירע לפעמים אינו אלא
דמיון ובהתגלות הלב ולא במעמקיו.

וכענין ששמעתי על לא באש ה' כי צריך לזה מבחן ובירור עדיין אם הוא אמת גמור
שאהבתו עזה כ"כ עד שיגיע למדרגת הדביקות ושיהי' ה' בקרבו ממש כמשפט האהבה
בחשוקים: [רא] מסירת נפש בשביל אהבת ה' אינו הנפש לבד כפשוטו' אלא גם הנשמה
וכמ"ש בזהר תרומה קס"ג רע"א דבכל נפש היינו נפש רוח נשמה [דלשון פל משמע
לפחות על ג' דברים כמ"ש תוס' כתובות (ח).

(.

וכן בכל לבבך הם ג' פחות שכלב קנאה ותאנה וכבוד דהינו ב' החללים שכלב ימין ושמאל וחבורם יחד. ובכל מאנדה אי' בזוהר שם דכמה זינין אינון בממון פי' כמ"ש (ירושלמי תרומות סו"פ ח) לבא בכיסא תליא.

וכפי התחלקות יצרי הלב פה התחלקות חמדת הממון, יש שממונו בשביל קנאה וניצוח ויש למילוי תאנה ויש להשיג כבוד על ידו] וכדדה שא' משרע"ה מחני נא מספרה בשביל אהבת ישראל.

נדוד המע"ה בקש לעבד ע"ז כמ"ש בסנהדרין (קז.) פדי שלא יתחלל כו' דהינו אא אהבת הש"י.

ומקושש לש"ש נתכונן היינו בשביל אהבת התורה שיתגלה הלכה זו בעולם של חיוב מיתה למחלל שבת (כמ"ש תוס' ב"ב קיט: בשם מדרש) הגם דהוא יענש וזכה ג"כ לבנות שנתלין בו (כמ"ש נדה לא סע"א) חמניות דרשניות ונתגלה ג"כ על ידם פ' מחודשת מד"ת בנחלות.

כמו ששמעתי ענין הירושא עקרו ירושת הפחות של האב לבן. וידוע נוק' הוא החשק וחסרון וככורא המילוי ולכה הירושא לדכורא אף כשאין לו בן זהו שלא הי' לו מילוי רק תוקף החשק לבד שזהו מסט' דנוקבא אז זה החלק גם הבנות יורשות.

ומקושש שהי' לו החשק לתורה כ"כ הגם שלא נתגלה ההלכה אלא במיתתו נמצא לא זכה להמילוי והי' לו רק החשק לכה לא הי' לו כ"א בנות ונתגלה על ידם פ' זו שיהם יורשים פחותיו במותו שאז הי' מילוי חשקו וכחותיו הוא החשק.

וכן המטיילים בפרדס יש להם מס"נ בשביל אהבת התורה שהרי יכולים לטעות פאלישע אחר. ומי שלבו שלם בכל ג' מדרגות האהבה הרי זה זוכה כרע"ק שנוכנס ויצא בשלום.

ואחר לא הי' שלם בכל לבבך כמ"ש (תגיגה טו: רש"י ד"ה נושרין) טינא הייתה בלבו שזה נגד אהבת הש"י כנ"להוס קצ"ט יצא לתרבות רעה. וכן עזאי נפשו חשקה בתורה זהו נגד בכל נפשך ואהבת התורה רק שלא הי' נאה מקיים כמ"ש ביבמות (סג:) וע"ז אמרו (שם קט:) כל האומר אין לו אלא תורה אף תורה אין לו שזה חסרון באהבת התורה כשאינו מקיים והוא חסרון באהבה דכל נפשך לכן עונשו בנפש ובמיתה.

ומצינו בברכות (י.) בחזקי' ג"כ מות תמות על שלא קיים פ"ו.

ובזוהר פקודי רנ"ד ב' דהוא אירבך בעפר. וידוע דרע שביסוד העפר הוא העצלות בקיום המצות.

ואחר אדבק באש שממנו הפעם שנקרא בלשון הכתוב אש וכן התאנה בדרז"ל (קידושין פא.) חזי דאת נורא.

וכן זומא ברוח שממנו בא ליצנות והתפארות. והגם דאצלו הי' הפל ק"ק כד"ש בברכות (נח.)

(וברא כל אלו לשמשני והוא לשיטתו (שם ו:) כל העולם כולו לצוות לזה וכך הוא האמת לאמיתו. רק לפי שעדיין לא נסמה הי' זה לקצת חסרון.

וּכְמוֹ שֶׁשִׁמְעֵתִי עַל מֵאוֹ"ל בְּחִגְיָה (יד:) שֶׁאֵלוֹ אֵת בֶּן זֹמָא מֵהוּ לְסְרוּסֵי כְּלָבָא שֶׁהוּא אֵם לֹא נִתְלוּצֵץ מִבְּרִי' הַיּוֹתֵר פְּחוּתָהּ שֶׁבְּבְרִיּוֹת וְאִכ"מ. וְלִכ"א עָלָיו פֶּן תִּשְׁבַּעְנוּ וְגו' שֶׁקִּיבֵל יוֹתֵר מִהֶרְאוּי וּבִאֲמַת חֻכְמָתוֹ מְוַפְלֶגֶת מִכָּל הָעוֹלָם כְּלוּ שֶׁמִּצַּד זֶה נִמְשָׁךְ הַתְּפָאֵרוֹת נִגְדֵה הַפֶּל כַּד"ש בְּזִכְרֵי' רָאָה עֲצָמוֹ לְמַעֲלָה כּו' (קה"ר פ' י) וְכַמ"ש בְּבְרָכוֹת (נז:): בֶּן זֹמָא יִצְפֶה לְחֻכְמָה וְלִכְךָ עֲוֹנָשׁוֹ נִפְגַע שֶׁהוּא הָעֵדֶר הַחֻכְמָה וְלִפִּי שֶׁהַפְּגָם בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל הַנִּפְגָּע יוֹצֵא מִדַּעַת הוּא מְוַבְדֵּל מֵאַהֲבַת רִיעִים.

וְא' (כ"ק פז.) חש"ו פְּגִיעַתָּן רָעָה כּו' אֲבָל רַע"ק שֶׁנִּכְנַס בְּהִיכָל אַהֲבָה יַעו"ש בְּזוֹהַר שֶׁהִי שְׁלֵם בְּכָל חֻלְקֵי הָאַהֲבָה יֵצֵא בְּשֵׁלוֹם: [רב] בִּילְדוֹת הַחֻשָׁק וְהָאַהֲבָה גוֹבֵר בְּאָדָם וְאֵז הַזְּמַן לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִדַּת הָאַהֲבָה.

וְכֵן שְׁלֵמָה הַמַּע"ה א' בִּילְדוֹתוֹ שֶׁה"ש (כמ"ש שֶׁהַש"ר פ' א וְזח"ב לט א). וְכֵן אֲבָרְהָם שֶׁהוּא הַתְּחִלַּת שֵׁם יִשְׂרָאֵל וְכַמּוֹ שֶׁשִׁמְעֵתִי עַל מֵאוֹ"ל בְּשִׁבְתָּ (פט:): לֹא בְּסָבָא טַעְמָא וְלֹא בְּדַרְדְּקֵי עֲצָה דְרַדְקֵי הוּא אֲבָרְהָם אֲבִינוֹ שֶׁהִי הַהֲתַחֲלָה וְהִילְדוֹת וְסָבָא יַעֲלֵב וְכֵן מִדָּה כְּנִגְדֵה מִדָּה הַש"י אֹהֵב הָאָדָם בִּילְדוֹת כַּמ"ש כִּי נֵעַר יִשְׂרָאֵל וְאִוְהֵבּוּ.

וְאַח"כּ הָאָדָם חוֹשֵׁק לַד"ת וְחֻכְמָה וְאֵז זְמַן הִירָאָה דְאִוְרִייתָא מִסֵּט' דְּגַבּוּרָה (זח"ג פ' רע"ב) וְכֵן הַש"י מִשְׁפִּיעַ לוֹ חֻכְמָה. וְאַח"כּ זְקוּנֵי ת"ח דַּעֲתָן מִתְּיַשְׁבֵּת וְבֹא לְדִיעָה שְׁלִימָה וְאַמִּיתִית הַקִּיּוּמִית לַעֲד אֵז הוּא זְמַן שֶׁמִּחְתּוֹ וְתַעֲנוּגוֹ שֶׁמִּתְעַנֵּג עַל ה'.

וְזוֹהוּ סֵדֶר שֶׁל ג' אָבוֹת וְכֵן ג' רַגְלִים כְּסֻדְרוֹ. וְכֵן שְׁלֵמָה הַמַּע"ה עֲשֵׂה אַח"כּ ס' מִשְׁלֵי מְלֵא חֻכְמָה.

וְשִׁמְעֵתִי דְהוּא כְּמוֹ פִּי עַל הַתּוֹרָה שֶׁכָּל הַתְּרִי"ג מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁבְּתוֹרָה טַעְמָן וְרַמִּיזוֹן בְּלֵב כְּלָלִין שֶׁהַמַּע"ה בִּס' מִשְׁלֵי. וּבְזִקְנוֹתוֹ קִהְלַת וְשִׁמְעֵתִי דְלִכְּוֹן קוֹרִין אוֹתוֹ בְּסוֹכּוֹת לֹא מִפְּנֵי שֶׁמִּהְבִּיל שֶׁמַּחַת עוֹה"ז רַק שֶׁמִּמְנוֹ נִקַּח תּוֹקֵף וְעִיקָר הַשְׁמִיחָה הָאַמִּיתִית ע"י הַהֲבִלַת כָּל עֲוִינֵי עוֹה"ז רַק זֶה חֻלְקֵי כּו' וְאִכ"מ.

וְהַסֵּדֶר הַזֶּה הוּא מִצַּד הַשְּׁלִימוֹת הֶרְאוּי אֲבָל מִצַּד הַחֻמְרֵי וְשֶׁהָאָדָם בְּעַל חֶסֶד וְצָרִיף לְהַגְדִּירָה הִירָאָה קוֹדֶמֶת כִּידוּעַ בְּכָל מְקוֹם הַסֵּדֶר דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי דְסוּר מְרַע וְאַח"כּ עֲשֵׂה טוֹב. וּבִילְדוֹת שֶׁהַתְּאֵנָה גוֹבֵרֶת מִצַּד הַחֶסֶד וְצָרִיף לִירָאָה שֶׁהוּא הַמְּגַדֶּרֶת בְּפִנֵי הַתְּאֵנָה.

וְאַח"כּ כְּשֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה צָרִיף לְהַגְבִּיר הַחֻשָׁק וְהָאַהֲבָה לַד"ת שֶׁלֹּא יִזוּז מִמֶּנּוּ. וּבִאֲמַת הֵם כְּלוּלִים זֶה בְּזֶה וְשֶׁנִּיחָם אֵינָם שְׁלִימוֹת הָאָדָם עַדִּין כִּי אַהֲבָה וְיִרָאָה נִקְרָא גְדָפִין בְּזוֹהַר כִּי יַעֲקֹב גּוֹפֵא וְאַהֲבָה וְיִרָאָה דְרוּעִין.

כִּי עִיקָר צוּרַת הָאָדָם הִיא הַדִּיעָה שְׁלִימָה וְקוֹ הָאַמְצָעִי. וְהוּא לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ בְּלֵבָב שְׁלֵם הָאָמּוֹר אַחַר אַהֲבָה וְיִרָאָה.

רַק אֵלוֹ הֵם פְּחוּתֵי הַשְּׁיִמוּשׁ לְצוּרַת הָאָדָם. וְלִכְךָ צוּרַת יַעֲקֹב חֻקּוּקָה בְּכִסָּה"כ שֶׁהוּא נִגְדֵה שֵׁם הוּי' שֶׁהוּא הַכּוֹלֵל הַכָּל כְּפּוֹדֵעַ.

כִּי זֶה כָּל הָאָדָם לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ אַחַר אֲמִיתוֹת רְצוֹן הַש"י בְּלִי שׁוּם מְסוּף וּמוֹנֵעַ. רַק שֶׁהַדְּרִיף לְהַגִּיעַ לְזֶה הוּא ע"י אַהֲבָה וְיִרָאָה הַקּוֹדֶמִין: [רג] הַדְּמִיוֹנוֹת וְהַרְהוּרִים שֶׁל בְּטָלָה וְשֶׁל מַה בְּכָךְ שֶׁבְּמוֹחַ וְלֵב כָּל אֶחָד הוּא מִמֶּשׁ כְּחוֹלֵם חֵלוֹם שֶׁאֵינּוּ אֵלָּא בְּכַח הַמְדָמָה.

ולכן אמרו יושב בטל פנישן דמי שְהוא א' מס' בְמִיתָה (בְּרִכּוֹת נז:). בְּאוֹתוֹ עַתְּ דְּמִיתָה הֵיִינוּ מַעֲשֵׂה רְשָׁע כַּמ"ש (שָׁם יח:). רְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם כו'. וְיָדוּעַ כִּי בְּכָל דְּבָר יֵשׁ ו' קְצוֹת דְּהֵיִינוּ ו' מְדַרְגוֹת וְכַחוֹת לְכָל דְּבָר עַד שְׂיֵצֵא לְגַמְרֵי הַמַּעֲשֵׂה.

וְכָל א' קוּמָה שְׁלִימָה כְּלוּל מִי הָרִי ס' וְהִגַּם דִּישׁ מְדַרְגָּה ז' שְׁהוּא גְמַר הַמַּעֲשֵׂה מ"מ גַּם בְּמְדַרְגָּה אַחְרוֹנָה מִן הַשְּׂשִׁית אֵין הַבְּחִירָה עוֹד בְּיָדוֹ שְׁלֵא לְצִאת עוֹד לְפוּעַל בְּמַעֲשֵׂה כָּל שְׂפָר נְשָׁלְמוֹ ו' הַמְדַרְגוֹת בְּכָלְלוּתָן.

ד"מ פְּשׁוּטִיפַת הַזֶּרַע בְּפִי הַיְסוּד א"א שְׁלֵא יֵצֵא אֶבֶל בְּאַמְצַע עֲדִינָן אֶפְשָׁר לְהַחֲזִיר בְּכַח הַמוֹשֵׁף כַּמ"ש רִיעַב"ץ. וְהַתְחַלְתָּן הוּא הַבְּטָלָה הַנִּמְשָׁף מִמְדַרְגָּה אַחְרוֹנָה דְּדַעַת דְּהֵיִינוּ קִישׁוֹר כָּל מִינֵי הַרְהוּרִים מְחֻשְׁבוֹת וְרִצּוֹנוֹת שֶׁל בְּטָלָה [וְהַקְּפָה לְטוֹבָה שֶׁל טוֹב] וְנִמְצָא הוּא א' מַס' וּמ"מ אֶמְרוּ חֲלוּם א' מַס' בְּנִבּוּאָה כִּי בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל זָרַע אֲבָרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הַנְּסֻתָרוֹת שְׁהֵם חַב"ד בְּהַעֲלָמָן לֹא מֵצֵד גְלוּיָיִן לְפוּעַל הֵם לֵה' אֱלֹהֵינוּ ע"י מְוַרְשָׁה מֵהָאֲבוֹת שְׂוִיפְכּוּם ב' כַּחוֹת אֱלוֹ.

כִּי הַבְּנִים נִמְשָׁכִים מִמֶּנָּח הָאֵב כַּנּוֹדַע וְלָכֵן אַע"פ שְׁחָטָא בְּמַעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל הוּא בְּשׁוֹרְשׁוֹ בַּחַב"ד שְׂבִמּוּחוֹ. וְלָכֵף הַדְּמִיוֹנוֹת בְּטִילִים דִּישְׂרָאֵל מֵאַחַר שְׂנוּבְעִים .

מַחַב"ד שְׂבוּ הָרִי יֵשׁ לְהֵם פְּתָרוֹן מְשִׁי וְאַמִּיתָי עַל הַמְקוּם שְׁהֵן נוֹבְעִים אֱלֵא שְׁנַתְּלַבְּשׁוּ בְּדַבְרֵי בְּטָלָה. וְזֵהוּ פְּרָקִי דְּשְׁטוּתָא הַנִּזְכָּר בְּזוֹהַר (ח"ג מז ב) שְׁמַהֶם יְכוּלִים לְעַמּוֹד עַל דְּבָרֵי חֻקָּה.

וְהֵיִינוּ כְּעֵנִין פְּתָרוֹן לְחֲלוּם כִּי גַם כַּח הַמְדָּמָה הוּא א' מִפְּחוֹת שְׂיִסַּד הַש"י בְּמוֹחַ. וְכָל עֵיקָרָה שֶׁל נְבוּאָה מְמַנּוּ כְּמוֹ שְׂשִׁמְעָתִי וְכ"ה בַּמ"נ כִּי הַנְּבוּאָה חֲלוּק מֵהַחֻקָּה וְכַדְאִי כַּב"ב (יב).

(וְהוּא ע"י הַמְדָּמָה וַיֵּשׁ בּוֹ ג"כ ו' מְדַרְגוֹת כַּנ"ל וְכַמ"ש בְּזוֹהַר וּבְכָלְלוּתָן ס'. וְנִרְאָה כִּי הַמְדַרְגוֹת הוּא בִּידְעַת בְּיָרוּר שְׂמַחְשָׁבָה זֹה הַנּוֹפְלֵת בְּדְמִיוֹנוֹ הוּא מֵאַמִּיתוֹת מְחֻשְׁבוֹתוֹ שֶׁל הַש"י וְדָבָר ה' הוּא שְׁעוּלָה בְּדְמִיוֹנוֹ.

וְלֹא כְּכָל דְּמִיוֹנוֹת שֶׁל תְּוָהוּ וְשֶׁל הֶבֶל הָעוֹלָיִם לְכָל א' וְדָבָר זֶה הוּא כְּפִי נְקִיוֹן הַרְהוּרִי מְכָל דְּבָר שְׁהוּא נוֹגַע בּוֹ שְׂבָזָה הֵם כָּל הַרְהוּרֵי הָאֲדָם מְדַבֵּר שְׂנַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מֵתְאֵנָה לְהָן. וַיֵּדַע שְׁלֵא הַכְּנִיס הוּא הַהַרְהוּר בְּלִבּוֹ וְהֵם ו' שְׁהֵם ס' מְדַרְגוֹת בְּנְקִיוֹן כְּיָדוּעַ שׁו' קְצוֹת יֵשׁ בְּמַדּוֹת תְּאֵנָה וְכַעַס וְגִיאוֹת וְנִיצוּת כו' וְכַפִּי נְקִיוֹן הַרְהוּרִי מְכָל א' מְנַגִּיעוֹת אֱלוֹ כְּף עוֹלָה בְּמַעֲלוֹת מְדַרְיַת נְבוּאָתוֹ.

וְהַחֲלוּם שְׂבָעַת הַשְּׂינָה שְׂאִינוּ בְּיָדוֹ וּבְחִירָתוֹ לְנִקּוֹת הַרְהוּרִי וְכֵן הַרְהוּרֵי וְדְמִיוֹנוֹת כָּל א' מִישְׂרָאֵל בְּכָל זְמַן שְׁהֵם נְוַגְמַת חֲלוּם הֵם א' מַס' מֵאַמִּיתוֹת הַמְדָּמָה שְׁהִיא נְבוּאָה. כִּי גַם בְּהֵם מְלוֹבֵשׁ פְּתָרוֹן הָאֲמִיתִי וּמְרוֹמְז חֻקְמַת אֲמַת הַנִּמְשָׁכוֹת מַחַב"ד שְׂבִמּוּחוֹ אֱלֵא שְׂמַעֲוֹרָב בְּבְטָלָה הַרְבֵּה כְּעֵנִין אֵין חֲלוּם בְּלֹא דְבָרִים בְּטִילִים.

וּבְלַק"ת פ' וַיֵּשֶׁב בְּיָאֵר עֵנִין הַחֲלוּם מוֹחֲזִין דְּגַדְלוֹת שְׂבָתוֹף מוֹחֲזִין דְּקִטְנוֹת ע"ש. וְכֵן הַדְּמִיוֹנוֹת שֶׁל הֶבֶל הֵם מוֹחֲזִין דְּקִטְנוֹתוֹ וְאַצֵּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂכָל א' יֵשׁ לוֹ שְׁוֹרֵשׁ בְּתוֹרָה דְּכְתוּב בָּהּ אֲמַת וְאִינָה דְּמִיוֹן הָרִי הַמְּוַחֲזִין דְּגַדְלוֹת גְּבוּז תוֹף מוֹחֲזִין דְּקִטְנוֹת.

רק מ"מ מפני הקטנות המסבבו א"א בלא דבר בטל אבל יש בו גם בר. והמבין ע"ז לדעת התוכיות שפכל הדמיונות הוא מי שנקי מתאנות פיוסף בתאנות נשים ודניאל בתאנות אכילה הם היו פותרים תלומות דשורש כל הרהורי בטלה הם בתאנות שפנה הלב חושק להרהר.

ומי שהוא שקוע בדמיון אין יכול להתליף ולהוציא הדבר אמת המלנפש תוף הדמיונות. רק מי שאינו שקוע הוא יוכל לקרר הטוב מן הרע.

ונה סוד העלאת מחשבות זרות שבתפלה הידוע בפפרים שאמור לגדולים היינו לשאין שקועים בתאנה הם יכולים לעמוד על הד"ת ומוחין דגדלות הגנוזים בתוף מחשבות הבל שלו. ועי"ז מעלה אותה המחשבה זרה ג"כ מאחר שעל ידה עמד.

ע"כ שנה מעין נבואה דהינו דבר שאינו יכול לעמוד עליו מפח התקמה שהוא בכח השכל שפמוח רק ע"י פח המדמה שבו עומד על ד"ת זה פנ"ל: [רד] הנותן ד"ת על לבו מבטלין ממנו כל מיני הרהורים וכן להיפך פשאין נותן ד"ת על לבו נותנין לו כל מיני הרהורים כמ"ש באדר"נ ר"פ כ' [וע"ש חשב ח' מיני הרהורים.

והם נגד ח' מדריגות מבינה עד מלכות. דהתחלת הרהורים זרים נובעים מהלב וכמ"ש פי יצר לב וגו' וכמ"ש בפרכות (סא).

(דיושב על ב' מפתחי הלב וממנו נכנס למוח. אבל מצד התקמה שפמוח עצמו אין מקום לרע פטעם נשמה שנתת בי טהורה היא כמ"ש במק"א.

ואצ"ל מצד שורש הנעלם של נפשות ישראל שהוא חלק ה' ממש] פי התורה נקרא אמת היא ממש היפוף דמיונות הבל שהם שוא. ועל ידה נכנסין מוחין דגדלות בגלוי ונסתלק הקטנות.

והגם דכ"א יש זמן שהוא בקטנות וא"א להיות לעולם בגדלות ודביקות הראוי וכמו שנגבראת השינה ואמרו בב"ר (פר' ט) שהוא טוב מאוד שע"ז גינוח וחזור לקבל חיות קדש. וכן צריף לינוח מעט מד"ת לפעמים וביטולה של תורה זהו יסודה (מנחות צט:).

מ"מ גם באותו זמן יש חילוק בין הרהורים פפי מדרגתו בד"ת שעל לבו וכענין יעקב אע"ה תלומו שהוא הדמיונות שלו בעת הקטנות הוא ג"כ והנה ה' נצב עליו וכן כל א' לפי מדרגתו. והרי תלום יעקב אע"ה הי' מדרגה גדולה לאחרים וכן הרבה מדרגות.

ומה שאצל א' הוא מחשבת ד"ת הוא אצל אחר מחשבת הדמיונות פי הוא מעמיק יותר בד"ת להגיע אל האמת הברור הנקיף לעין שהוא פן שנה נקרא אמת שהוא מבןר בהתגלות לבו ועיני שכלו ומה שאינו פן נקרא דמיון פנודע בזנה (ח"ג רפ ב) על וביד הנביאים אדמה דדמיון הוא אספקלריא דלא נהרא הנקרא אמונה ומדת לילה דהינו פשהו בששכות והעלם מוחין דגדלות.

ומ"מ דמיונות שלו שה' נצב עליו רק שהוא באמונה בלבד ולא בענומק לבות ובנה הם כל דמיונות של נביאי קשןט. ומנה נמשך מדרגת הנבואה שהיא פחותה מהתקמה כמ"ש בב"ב (יב).

(שְׁהוּא בְּעַת הַקְּטָנוֹת וְחֻכְמָה בְּגִדְלוֹת. וְהוּא נְבוֹאָת מִשְׁרַע"ה בְּאִסְפָּקְלָרְיָא דְנַהֲרָא מִדַּת אֲמַת שְׁהוּא הַתּוֹרָה שְׁהִיא חֻכְמָה וְלֹא נְבוֹאָה שְׁהוּא בְּכָה דְהִיָּינוּ הַתְּדַמּוֹת שְׁהוּא כְּזָה וְלֹא עֲצָם הַדְּבָר לְפִי שְׁהוּא בְּקְטָנוֹת וְהַגְּדָלוֹת מְלֻבָּשׁ בּוּ.

אָבֵל מִשְׁרַע"ה שְׁהוּא מְדַרְגַת הַדַּעַת שְׁלֵא הִי אֲצֵלוֹ דְמִיּוֹן כָּלֵל רַק כְּדָרָה זֶה הַדְּבָר (סְפָרִי רִישׁ מִטּוֹת) הַגְּדָלוֹת לְבַדּוֹ מְגוֹלָה כִּי לֹא הִי ד"ת עַל לְבוֹ לְבַד רַק בְּלִבּוֹ דְמַשָּׁה מְלֻגָּאוֹ וְכָל פְּנִימִיּוֹתוֹ מִד"ת וְאִין בּוֹ דְמִיּוֹן וְכַח הַמְּדַמָּה שְׁחוּץ לְד"ת כָּלֵל.

אָבֵל לְדוֹרוֹת נֹא וְהִיוּ וְגו' עַל לְבָבָהּ וְלֹא בְּלֻבָּבָהּ שְׁזָה א"א וְלֹא קָם נְבִיא וְגו' שְׁיִהְיֵי עֲצָם לְבוֹ וְנִפְשׁוּ רַק ד"ת שְׁלֻכְנָן נִקְרָאת הַתּוֹרָה עַל שְׁמוֹ כִּי הוּא מְמַשׁ פְּלוֹד"ת. אָבֵל זוֹלָתוֹ הַד"ת רַק עַל הַלֵּב וְהַלֵּב דְבָר אַחַר וַיֵּשׁ בָּהֶם דְמִיּוֹן וְחֻכְמָה וּמִצַּד הַדְּמִיּוֹן הוּא נְבוֹאָה כְּנ"ל אוֹת ר"ג.

כִּי יָדִיעַת דְבָר ה' הוּא שְׁלֵא מִצַּד חֻכְמַת אָדָם רַק מִצַּד כַּח הַמְּדַמָּה וּלְפִי שְׁאֲצֵלָם הֵם חֲלוּקִים א"כ הֲרִי הַחֻכְמָה מְלֻבָּשֶׁת בְּדְמִיּוֹן וְאִין הַדְּמִיּוֹן עֲצָמוֹ חֻכְמָה וְתוֹרָה כְּשֵׁל מִשְׁרַע"ה. וְכֵן הַחֻכְמָה חֲלוּקָה מִן הַדְּמִיּוֹן וּמָה שְׁמַחֲדָשִׁים בְּחֻכְמָתוֹן אִינוּ דְבָר ה' רַק חֻכְמַת עֲצָמוֹ.

כִּי דְבָר ה' הוּא מָה שְׁמַגִּיעַ אֵלָיו בְּכַח הַמְּדַמָּה בְּלֹא תוֹסְפוֹת הַעֲמַקֶּת חֻכְמָה מְשֻׁלוֹ וְאִינוּ מְתַיִיחָדִים אֲצֵלָם כְּאֲצֵל מִשְׁרַע"ה: [רַה] הַדְּמִיּוֹנוֹת כְּנֶלָם נוֹלָדִים מִן הַלֵּב שְׁבוֹ הֵם הַהֲרָהוּרִים וְנִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ לְמוֹת וּמִן הַעֵין שַׁע"י הָרְאִי נְכַנְסִים הַהֲרָהוּרִים לְלֵב כַּמ"ש בַּע"ז (כ:).

וְלָכֵן אָמְרוּ שֵׁם בַּאֲדַר"נ רֹאִי דַד"ת מְבֻטְלִין הַהֲוֹרִין מִקְרָא דְמְאִירַת עֵינַיִם וּמְשַׁמְחֵי לֵב וְאִסְרוּ (מְגִילָה כח.) לְהַסְתַּפֵּל בְּפָנָי אָדָם רְשָׁע כִּי בְּפָנָי בּוֹלְטִין כָּל מִינֵי הַהֲוֹרִים שְׁפֵלֵב לְמַבִּינִים כְּדָאִי בְּזוֹהַר (ח"א קצ א) דְהַפִּירוּ בֵּא' שְׁהִי לֹא מִחֻשְׁבַת עֲבִירָה שְׁפָנְיוֹ מוֹרִיקוֹת [וכ"א בְּסוּטָה כ].

(פְּנִיָה מוֹרִיקוֹת כִּי עֲבִירָה הוּא מִיִּתָּה לְנִפְשׁ וְאָמְרוּ בְּמַת (ע"ז שֵׁם) מְמַנָּה פְּנִיּוֹ מוֹרִיקוֹת] וְכַד"ש הַפֶּרֶת פְּנִיָה עֲנָתָה בָּם. וְע"י הָרְאִי נְכַנְסִין הַהֲרָהוּרִים בּוֹ ח"ו וְהַהֲקִיפּוּ בְּרֹאֲיִת ת"ח כְּדָאִי (עִירוּבִין יג:) דְחֻזִּיתָא לַר"מ מְאַחֲזָרִי.

וְכֵן כְּמָה תִּקְוָנִים עֲשׂוּ שְׁלֵא יְדוֹר עִם עַפּוֹ"ם בַּע"ז (לו:) וּבְעִירוּבִין (סב.) כִּי בְּדִירָתוֹ וּמְשַׁכְּנוֹ הַמִּיּוֹחַד לֹא יֵשׁ הַתְּפֻשָּׁטוֹת מְכַחֲזִיּוֹתָיו כְּנוֹדַע מִהַבְּעַשׂ"ט ז"ל דְבִקְנִינֵי הָאָדָם מִתְּפֻשָּׁטִין כַּחֲזוֹת נִפְשׁוֹ.

וּלְכָה עַל יָדָם ג"כ נְכַנְסִים הַהֲוֹרִים זָרִים לְלֵב. וְכַמוֹ שְׁשַׁמְעֵתִי דְאֹיֶרָא דְאֶרֶץ הָעַמִּים הוּא מְכַנֵּס לְלֵב כַּחֲזוֹת הַזְּדוֹן שֶׁל הָאֲנָמוֹת וְהַהֲקִיפּוּ בֵּא"י דְאֹיֶרָא מְחַכִּים (ב"ב קנח:).

כִּי בְּרִית חֲלוּקָה לְאֹיֶרֹת כַּמ"ש בַּב"ר (ר"פ לד) וְהַש"י יָסַד גְּבוּלוֹת עַמִּים לְכָל אֲנָמָה שְׁהִיא כַּח מְנוּחָד מְקוּם מְנוּחָד וְאֹיֶר הַמְּקוּם שְׁאוֹתָהּ אֲנָמָה דְרָה שֵׁם וּקְנִינֵי לְהֵם יְכוֹל לְהַכְנִיס מְאוֹתוֹ כַּח גַּם בְּלֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ח"ו.

וְלָכֵן מִיָּמֵי בַּאֲדַר"נ שֵׁם אֵהֲפָנְסַת הַהֲוֹרִים בְּכַטּוּל תּוֹרָה קְרָא דְתַחַת וְגו' וְעַבְדָּתָא אֵת אוּבִיבָהּ וְגו' פִּי כִּי הֵם הַמְּכַנְיָסִים הַהֲרָהוּרִים בְּלֵב הַיִּשְׂרָאֵלִי וְזֶה נִקְרָא וְעַבְדָּתָא. אָבֵל ע"י ד"ת הֵם מוֹצִיאִים הַד"ת הַמְּלֻבָּשֶׁת בְּאוֹתָם הַהֲוֹרִי שְׁנֹא.

ובכל פח רע באמת יש טוב ג"כ וע' נפש לבית ישראל נגד ע' אמות שהם כוללים הטוב שבע' פחות שבנפש והעכ"ם הרע. וע"י שמוציאים הד"ת הגנוז בו ומוציא בלעז מפיו ממילא מתבטל הדמיון והוא ניצוח לאותה אומה.

ושמעתי דמזרים ר"ל דמיון וניציבא מילתא מטעם האריז"ל בלק"ת פ' וישב שהוא הגאון ומוחין דקטנות ע"ש. והוא מצר ים שהדמיונות הם מצירים להתפשטות של ים החכמה האמיתית בלב פי הם ב' הפכים ממש.

ונה' ה' הכנה למתן תורה פי כל דבר ההכנה הוא ע"י ההיפך והוא מתגבר נגדו. וגאולתם ע"י משרע"ה שהוא ה' ממש ההיפך שאצלו לא ה' דמיון כלל פנ"ל אות ר"ד.

והוצרך לי' מפות פי כל דבר חלוק לי' מדריגות וצריך הכנעה לכל מדרגה. ולקח בכל מפה נכנס לביתו שע"ז קולט מאורו פנ"ל וע"ז הוא מוציא הטוב מאותה מדרגה שע"ז הכנעת הרע.

ובמפה י' אמר לו לא תוסיף ראות פני וגו' וא"ל פן דברת בזמנו פי מעתה אין לו מה לקלוט ממנו. וכן אמר אס"פ לישראל הגם שלא היו עדיין במדרגת משרע"ה רק בקי"ס שראתה שפחה כו' אז אמר להם לא תוסיפו לראותם וגו'.

ונכתב בתורה מה שאמר לו ביום ראותך פני תמות ודבר שלבטלה לא הי"ל לכתוב. רק זה אמת פי ודאי אלו ה' בכת משרע"ה לגאול במפה א' לא ה' צריך י'.

וע"כ שע"י כל מפה לפרעה נתברר משרע"ה שהוא נקי מדמיון עד מדרגה י' שהוא בשורש הנצלם שנגד זה מפת בכורות שהוא העומק ראשית וכמ"ש במק"א נתברר שגם שם נקי ע"ז נצחו. אבל ביום ראותך שיתגבר בו ח"ו פח הדמיון אחר שפבר נתברר ע"כ תמות.

פי הביור בי' מדרגות הוא בירור גמור וכן אברהם אע"ה אחר נסיון י' נתברר לגמרי. רק שמ"מ אין מיתה בלא חטא וביום המיתה מתגבר קטרוג אותו חטא לומר שצריך בירורין אחרים ונה' א"א עוד בעוה"ז שפבר נתברר ומה יוסיף וצריך להכניסו לעולמות עליונים.

וכ"א (מד"ת סו"פ נאחזן) במשרע"ה שנסתמו ממנו מעינות החכמה באותו יום. וסתימות החכמה הוא התגברות הדמיון פנ"ל דהם ב' הפכים ולכן נקרא אז בלה"כ נביא ולא קם נביא וגו' ולא נמצא פן תואר זה עליו פי הוא ה' חכם ולא נביא שהוא מדמיון פנ"ל.

רק ביום מותו נקרא פן שצלם החכמה והם ב' הפכים פנ"ל. וע"י פתיחת מעינות החכמה נצלם ומסתלק הדמיון: [רו] כלל הדמיונות והרהורים שבאדם הם קבועים בג' שרשים דקנאה תאנה וכבוד שהם שרשי המדות רעות.

ושורש השרשים הוא הגיאות פנודע דשורש הרע הוא מעולם התנהו ושבירת הפלים הבא ע"י מחשבת אנא אמלך פידוע ומזה נולד יצ"ר דפי' יצר מחשבה והרהור בלב דשם הוא התחלת הרע בלב כמ"ש (ברכות סא).

(יושב על ב' מפתחי הלב. ולכן נזכר באדר"נ ח' מיני הרהורים פנ"ל אות ר"ד פידוע דשבירת הכלים התחלתן מדעת והם ח' [ומה שהם ז' מלכים דנצח והוד תרי פלגי גופא וכן שם באדר"נ יש ב' הדומים ע"ש].

פי רש"י פ' תשא פי' דעת היינו רוח"ק והיינו שלא מצד חכמה רק מצד המדמה. אף במדמה שם גובר הדמיון פי' הוא מקום התחברות המוח עם הלב וכפי התשוקות ונחמדות שבלב כף הוא מדמה [נגורם ג"כ קצת קלקול בחכמתו פנודע דגם אחוריים דאו"נ נפלו פי' שאמיתות החכמה דגדלות י אי שם אין הדמיון שליט רק האחוריים דהיינו ההעלם פי' מצד הזה יש לו התחברות עם הדמיון].

והתיקון לזה הוא ענוה על ידה נתקנים כל מחשבות של תהוה פי' עי"ז אינו רוצה לחשב רק מה שרוצה הש"י. וכידוע דעולם התיקון נבנה ע"י שם מ"ה החדש.

פי' מה כמו ונחנו מה מורה ענוה וכן משרע"ה שהי' ענו מכל האדם הוא בסוד הדעת דקדושה שהוא תיקון כל הדמיונות כנז"ל אות ר"ד. ונעשה באמת מלך הישירון פי' אחר התיקון נתרבו כל הכלים פנודע.

והיינו דהגיאיות הוא שרוצה לקבל דבר שאין יכול ליכנס בכלי שלו שאינו כלי קיבול כ"כ טובה ונפע ועי"ז נשפר ח"ו. וע"י השבירה מכיר שפלותו אחר שפבר טעם מן האור ונעלם ממנו עי"ז בא לענוה גדולה ונולד שם מ"ה החדש המתקן הכלים ומרחיבן לקבל באמת כ"כ.

וזהו לפני שבר גאון ולפני כבוד ענוה. ומאחר שסדר הבריאה כף הי' כף הוא מסתמא סדר הכללי שישד הש"י בעולמו לכל הנבראים בהתחלה כשמתחיל לכנס בעבודת ה' שאז הוא ע"ד ראתה שפחה על היים מה כו' פנודע נכנס בו גיאיות ועי"ז נכנס בו דמיונות של תהוה ונהלים ונפסק מדביקתו הראוי לאט לאט.

ואח"כ מתעורר ומכיר שפלותו וצועק הושיעה נא מעומקא ותבירו דלבא אז הוא זוכה לעולם התיקון ורואה עולם חדש נוכח עיניו בעת התפלה וזהו סמיכת גאולה לתפלה דגאולת מצרים היינו יציאה מדמיון פנ"ל.

ואמרו (ברכות ד:) איזהו בן עוה"ב כו' ובתהלה לדוד מובטח לו שהוא בן עוה"ב פי' תהלה לדוד היינו מכיר שבחי הש"י שמכין מזון לכל חי. ובסדר א"ב שהוא סדר הבריאה כולה שהכל מסודר מאת הש"י וזה נקרא מדת אמונה והרי זה מפלל הכנס"י ונכון יהי לבו בטוח שהוא בן עוה"ב.

אבל מי שיצא מדמיון זהו מדת אמת ומסמיה גאולה לתפלה שזוכה עי"כ להפדת הנזכח ע"י תפלה שהוא יחוד אמת ואמונה קב"ה ושכינתו. זהו בן עוה"ב בהנה והפדה גמורה ולא בבטיחות פי' אמונה פי' בטוחות שמאמין בחי עולמים.

אבל אמת הוא שמבונר לעין ואין צריך בטוחות ומי שזוכה לזה לא שייך לומר מובטח אלא שהוא זה בן עוה"ב נרמז באצבע וניכר לעין. ואמרו גאולה של ערבית לתפלה של ערבית היינו פי' ביום כשהשכל ברור ודאי אפשר שיזדמן לשעה שיוכל לזכר מחשבותיו ולכנין בתפלה פראוי שלא יבטלו מחשבות זרות.

אָבֵל עֲרֵבִית הֵינֵנו זְמַן הַחֲשֻׁכוֹת פֶּאֶשֶׁר הוּא בִּיסוּרִין אוּ בִּשְׁאָר דְּבָרִים הַמוֹנְעִין לְהַשְׁתַּדְּלוֹתוֹ רַק שְׁמִמִּילָא מוֹחוּ וְלִבּוֹ עוֹמְדִים עַל עֵמֶדֶם שְׁלֵא יתְעַרְבְּבוּ בְּדַמְיוֹנוֹת זָרוֹת זֶהוּ הַמְבַּרְרֵר לְעֵין לְבָן עוֹה"ב בְּחֵייו כִּי לֹא יִפְשֵׁל עוֹד.

כִּי נִיצוּחַ אֵינּוּ קָרוֹי נִיצוּחַ לְשַׁעָה רַק פְּעֻנֵן דְּוֹד הַמַּע"ה שְׁאָמַר וְלִבִּי חָלַל בְּקַרְבֵי שְׁפָכָר הַרְגוּ לִיצ"ר (ע"ז ד סע"ב) שְׁגַם חֲצוֹת לִילָה פִּי בְּתַכְלִית הַחֲשֻׁכוֹת וְהַעֲדָר הַיְשׁוּב וְהִגִּיעָה לְכוּנֵן הַלֵּב כִּינּוּרוֹ מְנַגֵּן מְאֵלֵיו לְקוֹם לְהוֹדוֹת כו' כִּי אֵין לוֹ מַחְשָׁבָה וְרִצּוֹן אַחַר כָּלֵל.

הוּא זָכָה לְכַרְתָּא דְּמִלְכָּא פְּטַעַם וְאֲנִי תַפְלָה שְׁהוּא דְּרַגְאָ דְּתַפְלָה כְּפוֹדָע. וְשִׁמְעָתִי דַּק"נ מְקוּהָ טְהָרָה דְּיָם שְׁלַמָּה הֵם נֶגְדַּ ק"נ מְזַמְּרֵי תְהֵלִים וְנִרְאָה דַּק"נ מִיְנֵי טְהָרוֹת בְּמַחְשָׁבָה יֵשׁ.

וְהֵינּוּ דִידוּעַ דִּישׁ נ' שְׁעָרֵי טוֹמְאָה הֵינּוּ שְׁעָרִים בְּדַמְיוֹן שְׁהִיוּ מְשׁוּקָעִים בְּמַצְרִים בַּמ"ט מִהֵם כְּפוֹדָע וְכָל אֶחָד כָּלוּל מִג' קַנְאָה תַאֲוָה וְכַבּוּד כַּמַּש"ל אוֹת ר"ו הָרִי ק"נ מִיְנֵי טְהָרוֹת וְנִיצוּחַ בְּקַרְבָּא.

וְעַל כָּל נִיצוּחַ יָסַד מְזַמְּרֵי אֶחָד וּבְנֵדָאֵי בְּכַח אוֹתוֹ מְזַמְּרֵי לְזַמְּרֵי עָרִיצִים הֵינּוּ מַחְשָׁבוֹת וְדַמְיוֹנוֹת מְאוֹתוֹ שְׁעָר. וְא' בְּשׁוֹח"ט מְזַמְּרֵי א' דְּבַקְשׁ שְׁיִהִיו כְּפִגְעִים וְאַהֲלוֹת פִּי דְעֵיקָר נִיצוּחַ הֵינּוּ ע"י ד"ת כַּמַּש"ש (סְנִיפָה נב:) מְשַׁכְּהוּ לְבַהַמ"ד וְנִגְעִים וְאַהֲלוֹת הֵם הַיְקָרִים מִד"ת כַּמַּש"ש בְּפִסְחִים (ג).

(ע"פ יְקָרוֹת וְקִיפְאוֹן שְׁיִקָרִים בַּעוֹה"ז. וְהֵינּוּ כִּי טוֹמְאָת צָרַעַת וְטוֹמְאָת מַת הֵם נֶגְדַּ קַנְאָה וְכַבּוּד וְדְבָרִים אֵלּוּ קָשִׁים מְאוֹד הַלְיָמוּדִים אִיף לִינְצָל.

וְע"ז א' (ב"מ נט.) בְּדוֹאָג וְאַחִיתוֹפֵל וְלֹא עוֹד אֵלּא כְּשִׁהִיו עוֹסְקִים בְּנִגְעִים וְאַהֲלוֹת אֶמְרוּ דְּוֹד כו' פִּי שְׁאָז הִי לְהֵם לְהַבִּין כִּי רַק מִפְּנֵי הַקַּנְאָה וּבַקְשָׁת הַכְּפוּד אֶמְרוּ כֵּן.

וּבַקְשָׁת דְּוֹד שְׁגַם אֶמִירַת תְּהֵלִים יוֹעִיל לְהַצִּיל מִדַּמְיוֹנֵי הַיְצָר. וְעֵיקָר בְּקַנְאָה וְכַבּוּד שְׁפָהֶם הִי עֵיקָר עֶסֶק דְּוֹד נֶגְדַּ אוֹיְבֵיו וּבְהֵם עֵיקָר נִיצוּחוֹ בְּקַרְבָּא עַד דִּיְהַבִּין כו': [רט] בַּעַת הַתַּפְלָה בְּיוֹתֵר הַדַּמְיוֹנוֹת גּוֹבְרִים בְּאֶדָם וְזֶהוּ עֵיוֹן תַּפְלָה שְׁאֵין אֶדָם נִיצוּל בְּכָל יוֹם (ב"ב קסד:).

וְהַתּוֹסֵף וְהַר"ן בַּר"ה (טז:) הַבִּיאוּ ע"ז הַיְרוּשׁ' דַּפּה"ק אֲנָא מִן יוֹמָא לֹא פְּוֹנִיַת כו' כְּפִשְׁטִי'. וּבְאַמַּת עַל אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים כְּאַלְהֵי רַחוּק מְלַשְׁמוּעַ זֶה בְּפִרְט ר"ח דְּאֶמְרוּ עָלֵיו בַּב"מ (פּה:) שְׁאָמַר מְשִׁיב הַרוּחַ נָשִׁיב זִיקָא כו'.

וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ לֹא פְּוֹנִיַת לֹא הַנְּצָרָה דְּכּוֹנֵנַת הַלֵּב שְׁיִיף כְּבַעַל דַּמְיוֹן וּמַחְשָׁבוֹת שְׁהַלְשׁוֹן מְשׁוּלָח לְדַבֵּר אִף שְׁלִבּוֹ בַּל עֲמוּ וְצָרִיף לְכוּנֵן לְבוֹ. וְהוּא לֹא הַנְּצָרָה מְעוּלָם לְזֶה שְׁמַעוּלָם לֹא הִי בְּמַחְשָׁבָתוֹ דְּבָר אַחַר רַק הַש"י נוֹכַח עֵינָיו וְלֹא הִי מְדַבֵּר אֵלּא כְּמַדְבֵּר לְפָנֵי הַמְּלָךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים לְעוֹלָם.

וַיּוֹמַר חַד בְּעֵי פְּוֹנִיַת כו' פִּי הַנְּצָרָה לְכָף שְׁהִי לוֹ מַחְשָׁבוֹת מְטָרִידִים וְאוּלֵי הֵינּוּ עוֹבְדָא דַּב"מ (שָׁם) דְּאֵלֵי טְרַדִּינְהוּ ע"ש. וְאֵז הַנְּצָרָה לְכוּנֵן הַלֵּב לְהַעֲמִיד מַחְשָׁבוֹתָיו כְּרָאוּי וְלֹא הוֹעִיל מְאַחַר שְׁמֵן הַשְּׁמִים הַטְרִידוּהוּ.

וכן אינה אמוראי שם היינו בעת שאירע להם טורדא מן השמים עד שהוצרכו פונה. אבל תמיד לא צריכי פונה כלל דממילא צעק לבם אל ה' בעת התפלה במי שאינו בעל דמיון. אבל בכל אדם כמעט א"א לינצל פנ"ל. וע"ז תקינו בתחלה אדני שפתי תפתח וגו' שהשם אדנ"י מורה על שכינתו ית' שבקרב לבות בני ישראל.

ומבקשים שהיא תפתח הפה ולא שהפה ידבר מעצמו רק מה שהלב יפתחנו והקב"ה לבן של ישראל שנא' צור לבבי כמ"ש בשהש"ר (פ' ה) והיינו מדת השם הנזכר פנודע. ובסוף יהי' לרצון וגו' שעל העבר מבקש שיהי' הגיון הלב לרצון אע"פ שהי' מעורב בדמיונות ומחשבות זרות כי אתה צורי הוא מדת צור לבבי הנז' וממך הפל כל מחשבות הלב וגואלי הוא הגאולה הנז"ל אות ר"ח לגאול דבר אמת מדמיון שהוא מלנפש בו וכאלו שבו אצלו.

וטעם מצלי היכי דגרסי (ברכות ח.) ג"כ כי התורה מוציא דמיון שהוא הפכו פנ"ל. ולהיות מחשבות זרות מן הגאונים פנ"ל אות ר"ה אומר של ד' אמות של הלכה מכניס בלב מחשבת ד"ת ומוציא דמיון. משא"כ מקום תפלה התפלה אינו היפך המחשבות זרות אדרבא אז מתגברים פנ"ל אין אורו מוציא מ"ז מלב.

ושמעתי כי ד"א של הלכה יש לו קדושת א"י וא"כ אורה מקפיים כמו אור א"י. וחקמה הוא היפוך דמיון כשנה קם זה נוכל.

ומסיר אנו וגו' תפלתו תועבה (שבת י.) פ"א תועבה נקרא כשמליאה מ"ז ודמיונות והתפלה הוא עבודה שבלב ומאחר שהלב מלא מחשבת פגול הוא ח"ו כמו ע"ז ותועבה. רק דהש"י צורו וגואלו פנ"ל. אבל אם מסיר אנו משמוע תורה שהיא המצלת מדמיון והוא פושע בעצמו שלא לינצל אז ח"ו תפלתו כו' שאין הש"י גואלו.

אבל איך סבר זמן תורה לחוד ותליא בפלוגתא דברכות (לא.) אם עומדין להתפלל מתוך הלכה פסוקה שהיא המזכרת המחשבה או מתוך פונד ראש זהו פדברי האומר זמן תפלה לחוד שאין לו חבור עם תורה רק ע"י פונד ראש מיר"ש שבלבו יוציא המ"ז והדמיונות מהלב: [רי] פרוצה לכונן כ' תר"י בברכות (פ' ה כה ע"ב) בשם הקדמונים שיפשוט גופו מנשמתו ע"ש פי' פן לבו למעלה (יבמות קה:).

ובטוש"ע סי' צ"ח נקרא זה התפשטות הגשמיות ושהוא קרוב לנבואה. ובאמת זהו מדרגת הנביאים כמ"ש במ"נ וכמ"ש בפאול שהלך ומתנבא ערום (ש"א יט כד) פי' שהגוף הוא לבוש לנפש פנודע והתפשטותו נקרא ערום ותרגום יונתן שם ברשן פי' משוגע שאינו פונה כלל לגופו ופעולת הגוף הם כמעט בלא ידיעתו כלל וכמו משוגע.

וכן קראו לנביא גבי יהוא (מ"ב ט) קראוהו המשוגע. ומדרגת הנבואה היו מגיעים ע"י התפלה כד"ש במגילה (כז).

(אלישע דעביד ברחמי והיינו ע"י הדביקות בהש"י והפרת הנוכח. ודבר זה פבר נישלה ומ"מ אמרו בב"ב (יב).

(מן התקמים לא נישלה כי ע"י תורה ג"כ נא' באהבתה תושגה וכמשאז"ל (עירוובין נד): על ר"א ושוכח עניני הגוף והוא בהתפשטות הגשמיות ע"י דביקתו בתורה זה אפסר גם בזמה"ז. ובאמת ביראה בכל דבר ששא טועה ואין רצון אמיתי דהש"י כן.

אבל התורה נקרא משען כמ"ש בתגיגה (יד.) (וכ"א בוי"ר (פ' כא) עמוד ברזל משנה נהרי זה כמו אכילת מן שהיו מצפים בכל עת להש"י שישפיע להם חיותם נא' בו ויענה וירעיבה שנה עינוי נפש ואז"ל (יומא עד): רמז לסומין כו' שגם הם לא ראו.

וכן התורה הוא אור המאיר ובלא"ה הולך בחשך אע"פ שמוצא גם בחשך אין בו שביעה. ולכן אמרו (ברכות לב): המאריך בתפלה ומעיין בה כו' ומאי תקנתו יעסוק בתורה כו' שהתפלה נקרא תוחלת ממנושכה שאינו בטיחות גמור אבל ע"י הד"ת פשהש"י מאיר שפעל מה שהתפלל זהו משען חזק ותאונה באה פאלו כבר באה אע"פ שעדיין לא באה אינו תוחלת ממנושכה מאחר שרואה בבירור ונכון לבו בטוח בה' שישועו.

ואז"ל (מכילתא ר"פ בשלח) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן שבאמת גם בד"ת צריכים להתנהג כאוכלי מן לצפות בכל רגע להש"י שיאיר לו אורות מחודשות בד"ת ולא שישמך על מה דכתיבא ומנחא והמפורש בד"ת.

דבאמת גם אחר שניתנה תורה מ"מ הש"י מאיר בכל רגע למבקשיו זה הדרך בפרטות איה להתנהג. וע"ז ביקש דוד המע"ה הבינני וגו' וכן בכ"פ נדרשים בשוח"ט שאין לו ניקחא בד"ת רק מה שהש"י מאיר ומלמד לו: [ריב] התורה והתפלה שניהם רק למי שהוא חסר ומבקש השלמה ע"י התפלה או ע"י התורה שהיא תבלין ליצר"ר ולנישר החסרון שבלב.

וכמ"ש בשבת (פט.) פלום יצה"ר יש ביניכם ולמה לכם תורה.

ולכן תחילת שניהם היראה כמו ששמעתי כי עיקר יראה פי' הכרת החסרון ש מפני זה הוא מתניירא. וכידוע דיראה נקרא גוקבא פי' שהיא חסירה ומבקשת השלמה.

וע"י תורה מיד הוא השלמת החסרון כמ"ש פקודי וגו' משמחי לב ושמחה הוא היפוד היראה. אבל ע"י תפלה אם הוא כד"ש (תענית כה סע"ב) אמר משיב הרוח ונשיב זיקא כו' עז"א ושמחתים בבית תפילתי שמיד מגיע המלוי ואז"ל (ברכות ז).

(תפלתם לא נאמר כו' כי גם הקב"ה מתפלל פי' מתאונה ורופה לאותו דבר רק שפגעו בשביל שמתאונה לתפלתן של צדיקים והוא מוכן לענות ומתאונה שיתפללו ויענו ותאנתו של הש"י היינו תפלתו ואז ושמחתים.

וע"ז א' אם שגורה כו' פי' במרוצה פי' א"א להתפלל על דבר אא"כ הוא חסר לה. ובנדאי רחב"ד שהתפלל על חולים כ"כ עוררו רחמיו על אותו חולה עד שהי' חסר מאד ומצפה לישועה.

ואם הי' פועל אז תיכף הי' מגיע השמחה ומלוי החסרון בלבו והי' יכול לרוץ בתפלתו מתיבה לתיבה כדי להחיש הישועה. ואם לאו הי' עדיין עומד בחסרון ובציפוי ולא הי' אפסר לו ללכת כלל מפל תיבה מן התפלה ולהרחיק ממנה מאחר שעדיין אין לו מלוי לחסרונו.

ואז"ל (בְּרָכוֹת ל"ב:) כָּל הַמַּעֲיִין בְּתַפְלָתוֹ כּו' שָׂאִין לְאָדָם לְבָטוּחַ כ"כ בְּבִירוֹר עַל הַתְּפִלָּה
רַק קִנּוּה וּגּו' חֲזָק וּגּו' וְקִנּוּה וּגּו' וְלִכְּנָן נֶאֱמַר עֲבָדוּ וּגּו' בְּיַרְאָה שֶׁהַעֲבוּדָה דְּתַפְלָה הִיא בְּיַרְאָה
וְלֹא בְּשִׂמְחָה כִּי אֵינּוּ בָטוּחַ כ"כ א"א כ"כ כּרַחב"ד כְּשֶׁשָּׂגוּרָה תְּפִלָּתוֹ.

וּגִילּוֹ בְּרַעְדָּה שְׂאֵפִי כְּשֶׁבָא לוֹ שִׂמְחָה א"א לְבָטוּחַ כ"כ וְצָרִיף לְהִיּוֹת ג"כ בְּרַעְדָּה. רַק
בְּמִזְמוֹר לְתוֹדָה נֹא' עֲבָדוּ אֵת ה' בְּשִׂמְחָה כִּי בְּכָל תְּפִלָּה צָרִיף לְהִיּוֹת הוֹדֵי' עַל הַעֲבֵר
וְצִעֲקָה לַעֲת"ל.

וְזֶה טַעַם סְמִיכַת גְּאוּלָּה לְתַפְלָה כְּמוֹ שֶׁשִּׂמְעָתִי עַל קְצִיבַת עֵץ דְּאֵלִישַׁע שֶׁצָּרִיף לְהִרְאוֹת
דְּבַר שֶׁהַש"י עוֹשֶׂה כֹה"ג שֶׁהַעֵץ צָף וְעִי"כ יְכוֹל לְבַקֵּשׁ בְּחֻזְק שִׁגְמוֹ הַבְּרִזָּל יִצִּיף כִּי מֵאִי
נ"מ לְהַש"י בֵּין עֵץ לְבְּרִזָּל.

וְכֵן צָרִיף לְהַזְכִּיר הוֹדֵי' עַל הַעֲבֵר שֶׁגִּאֲלַתְנוּ וּמָה שֶׁפָּעֲלָתָּ יְשׁוּעוֹת וְעִי"ז נְבַקֵּשׁ גַּם עֲכָשְׁיוֹ
הוֹשִׁיעֵנו מֵאִי נ"מ לָהּ בֵּין אֵז לְעֲכָשְׁיוֹ. וְלִכְּנָן בְּעַת הַתּוֹדָה וְהוֹדָאָת הַעֲבֵר שֶׁבִּזְהָרָה כְּבָר הִי'
הַמִּילּוֹי שֶׁפִּיר נֶאֱמַר בְּשִׂמְחָה.

וּמִפְּחָזָה יִכָּל לְהַמְשִׁיף ג"כ שִׂמְחָה עַל הַתְּפִלָּה שְׂוֹדָאֵי יַעֲנֶה מִפְּחָז טַעֲנָה הַנ"ל. וְזֶהוּ סְמִיכַת
גְּאוּלָּה לְתַפְלָה שֶׁיְהִי' תְּכוּפָה לָהּ וּמְחֻנָּבָר וּמִיְחֻנָּדָת לָהּ.

אֲזִי גַם בְּתַפְלָה יַעֲנֶה וְהוּא בֶן עוֹה"ב כִּי בְּרַתָּא דְּמִלְכָּא דָּא צְלוּתָא הִיא מִדַּת אֲרִיזָה הַעֲלִיּוֹנָה
שֶׁנֶּק' עוֹה"ב כִּמ"ש בַּר"פ חֲלָק עַל עוֹה"ב מְקַרָּא דְּלַעוּלָם יְרָשׁוּ אֲרִיזָה וְלִכְּנָן תִּקְנוּ ג'
רִאשִׁינּוֹת בְּשִׂבְחַת הַש"י לְטַעַם הַנ"ל מֵאַחַר שֶׁאֲתָהּ יְכוֹל עַל הַפֶּל ע"י זֶה מְבַקְשִׁים י"ב
אֲמָצְעִיּוֹת וְאַח"כּ ג' אַחֲרוֹנוֹת כְּעֶבֶד הַנוּטֵל פָּרַס שֶׁבָטוּחַ עַל הַמִּילּוֹי.

וּבְאַמַּת יֵשׁ לְבָטוּחַ בַּה' שֶׁיַּעֲנֶהוּ וְיִקְבֵּל תְּפִלָּתוֹ רַק שֶׁלֹּא יַעֲיִין בָּהּ וְכַד"ש יְבַטַח בְּשֵׁם ה'
וּגּו'. וְתַחֲלָתוֹ מִי בְּכֶם יְרֵא ה' וּגּו' פִּי הַחֶסֶד וּמְבַקֵּשׁ הַשְּׁלֵמָה ע"י תְּפִלָּה כִּמ"ש בְּבְרָכוֹת
(ו:)' ע"ז דְּרַגִּיל לְבֹא לְבַהֲכַנ"ס.

וְהֵינּוּ דְּשׁוּמַע בְּקוֹל עֲבָדוֹ הוּא הַש"י פְּנ"ל אוֹת ר"י כְּעֶבֶד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ. וְהֵלֶךְ חֲשׂוֹכִים וּפִי'
שֶׁם לְדַבֵּר הַרְשׁוֹת וּבְאַמַּת חוֹנֶשֶׁף נִקְרָא דְּבַר עֲבִירָה רַק נִוְגָה הוּא דְּבַר הַרְשׁוֹת כִּיִּדְוַע
מִסּוּד הַד' קְלִיפּוֹת.

רַק כְּפִנְתַּת הַכְּתוּב שֶׁבְּאַמַּת אֵין לוֹ נִוְגָה וְאַפְּי' לְדַבְרֵי הַרְשׁוֹת הוּא חֲשׂוֹכִים כִּיִּנּוֹן שַׁעֲי"ז מוֹנַע
מִמְצָנָה. וְאָמַר יְבַטַח וּגּו' פִּי שֵׁם ה' הוּא מָה שֶׁלְּמַעְלָה מִהַטְּבַע כְּפִנְדָּע בְּזָה יְבַטַח שֶׁיִּוְכַל
לְהוֹשִׁיעַ לְמַעְלָה מִשְׁפָּלוֹ.

וּמ"מ זֶהוּ רַק בְּטַחֲוֹן אֲבָל יִשְׁעֵן מִשְׁעֵן הוּא יוֹתֵר וּמָה שֶׁהוּא בְּיָדוֹ וְנִשְׁעֵן עָלָיו זֶהוּ בְּאֵלֵהֶּי
כִּיִּדְוַע דְּשֵׁם זֶה מוֹרָה עַל כַּחוֹת הַמְּנוֹטְבָעִים בְּבְרוּאִים וְאֵלֵהֶּי ר"ל כַּחוֹתֵי שִׁישׁ לוֹ שֶׁנִּתְּנָה
לוֹ הַש"י לְכַלְכֵּל עֲצָמוֹ ע"י בְּכָל צָרְכָיו בְּעֲצוֹת מַד"ת וְחֻכְמָה וְעֲבוּדָה בְּזָה הוּא עֵינָר
הַשְּׁעִינָה.

וּמ"מ יְבַטַח בִּישׁוּעָה שֶׁלְּמַעְלָה מִפְּחוֹ ג"כ כִּי אֵין מַעְצוֹר לָהּ וְהֵן לֹא קֶצֶרָה יָדוֹ מִהוֹשִׁיעַ:
[ריג] מִי שֶׁהוּא חֶסֶד וּמְבַקֵּשׁ הַשְּׁלֵמָה א"א שֶׁהַקְּב"ה לֹא יַעֲנֶהוּ וְכִמ"ש קְרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי
לֵב וְאֵת דְּפָאֵי וּגּו' וְכִמ"ש בְּזוֹהַר (ח"ג קֶצֶה א) דְּתַפְלָה דְּעַנֵּי פֶלֶל כָּל צְלוּתֵינּוּ וּבְקַעֲזֵי
רְקִיעֵינּוּ.

ואין עני אלא בדעת (נדירים מא.) אפי' אין יודע איך להתפלל ולרצות לקונו ולכ"א בו ולפני ה' ישפוך שיחו ושיחה פי' מגלי דעלמא ולא ד"ת [וביצחק נא' ג"כ לשוח בשדה כידוע דהוא עמוד התורה ושיחו אלו בעלי תורה שכל שיחתן תורה (עירובין נד:)] שינוי שפיר שיחו] היינו שמדבר בלא דעת ונישפוך לא במתון ובסדר רק שמתוך שבריות לבו שופך נפשו לה' ודברים בלתי מסודרים ושלל בדעת וזו מקובלת יותר.

ותפלה במקום קרבות ודעני נקרא מנחה שחשוב לפני הש"י מתנה ומנחה וגם היא לשון נייקא פי' הוא מקבל תיקוף הנייקא. וכמו ששמעתי דכל אחד מישאל שחסר לאיזה דבר ומבקש גם בהפלה [כד"ש (ברכות נ.)

(דבשאלה הרחב פיה ואמלאהו] הי' פועל בנדיאי רק שהוא מרנצה אח"כ בכל שהוא. וצריך לזה דעת שלא להתרצות ולחשוב עצמו שאינו חסר רק בישועה שלימה.

ונה עצת יעבץ שאמר אם ברוך וגו' וא' בתמורה (טז.) שאמר אם כו' ואם לאו הריני הולך כו' פי' שאמר שאינו מקבל שום נייקא כלל כ"ז שלא יענהו הש"י ככל אשר שאל ובאם לאו הרי הולך ח"ו לשאול וחסר לגמרי.

והש"י מוכן לעזור לנשפרי לב ומיד יבא אשר שאל ומלשון הגמ' מיד מבואר דפועל תיקוף. ואנו מבקשים רחמנא דעני לתבירא לבא ולמפיכי רוחא ענינא.

דבאמת לזה גופה צריך סייעתא דשמייא להיות לב נשפר ושללהתרצות בשום דבר רק בישועה גמורה. וע"ז מבקשים רחמנא כו' כד"ש לעיל אות רי"ב מקציבת העץ.

שקרי ענית לפלוני בדבר זה והושיע גם לנו אע"פ שאין אנו פמוהו מאי נ"מ לה פננין אם צדקת מה תתן לו וגו' פי' לאחיתות רצון הש"י מנ"מ בין צדיק לרשע וכ"ש בזה. רק זהו מצד הנהגת התורה מצידה ראוי לענות לצדיק יותר וכן לנשפר לב יותר.

אבל בקשת רחמים הוא גם שאינו משורת משפט התורה. וזהו רחמנא מצד מדת רחמנותה כמו שאנו רואים שאתה עונה לזה כך ענה גם לנו: [ריד] פשאדם מבקש על מעלה יש לו לבקש שלא יהי' יותר מגבולו וכמ"ש שוא ודבר קנב הרחק ממני.

פי' שוא דמיונות של תנהו ונדבר היינו ד"ת פנ"ל אות קפ"ג מגמ' דתענית (:): ואפ' ד"ת רק שהוא למעלה מגבולו והר"ז כונב ופוסק הרחק וסיים ע"ז ריש וענשר וגו' פן אשבע וכחשתי וגו' שפשיעלה במדרגות שאינם לפי ערף כלי קבולו יבוא לגיאיות ולשקר ח"ו.

וע"ז ביקש יעבץ אם ברוך תברכני והרבית גבולי הגבול שלי תשמור שלא לצאת חוץ מגבול. פי' כל א' בעל גבול רק שפאותו גבול תתן ברכה רבוי פי' ודאי ביז הש"י להגדיל הגבול והפלי קיבול של האדם.

וז"ש ז"ל בתמורה (טז.) ברוך בתורה והרבית בתלמידים פטעם (תענית ז.)

(ומתלמידי יותר מכולם שכ"ז שהתינוק ממשמש מוצא וכשנגמל גם החלב נעמק משדים רק ע"י התינוק מתרבה החלב באם. ורז"ל המשילו לזה לימוד התלמידים בפסחים (ק"ב.

(יותר ממה שעגל כו' שע"י התלמידים נתגדל גבולו להיות כלי קבול יותר לקבל ברכה ושפע ד"ת מהש"י. כמו לענין עשירות פשיש לו בנים הרבה [וכן דרשו שם אח"כ

והרבית גבולי בבנים ובנות שעי"ז נעשה פלי קבול גדול לענני העושר) וב"ב צריף לעשירות יותר שאינו אצלו עשירות רק לחם חנקו.

וכן לענני ד"ת לקה הסמיה בקשת התלמידים לברכה בד"ת דלולי פן שפא א"א לו לקבל כ"כ ברכה. ואח"כ ידה עמדי שלא ישפכ ויתקיים בידו וזהו ע"י ידה פ"י דידכה בה' נדרש יד פה (מנחות לו).

(אכל ידה היינו ימין וא' בברכות (ו.) בימינו זו תורה כו' שימין הש"י הוא המשפעת ד"ת וכאשר תהיה עמדי א"א שישפכ שהרי משפעת תמיד.

ולפי שביקש על הקיום ע"ז סמיה תיקף בקשת החבירים שהם המקיימים בידו פנ"ל אות קפ"ה. והקדים תלמיד לחבר פי אז הי' אחר פטירת משרע"ה יעו"ש בגמ' ונתמנה יהושע לפרנס שעסקו הנחלת הארץ והתחיל עסק אחר.

רק יעבץ הוא עתניאל לבבו הי' רועש על ד"ת יעו"ש בגמ' דהי' מפולפל יותר מיהושע רק שלא הי' לו חבירים ולא תלמידים וביקש תחלה על הברכה בד"ת מאחר שהי' יחידי בלא רב וחבר ותלמיד.

ותיקף לברכה הנצרך לבקש על התלמידים שעל ידם הוא פלי מחזיק ברכה פנ"ל: ואחר הברכה צריף לבקש על הקיום ושלא ישפכ ואז ביקש על החבירים.

ואח"כ שלא יגרום איזה חטא ביקש לבלתי עצבי כדרז"ל שם ומיד ויבא וגו'. והנה ברכה ותלמידים וחבירים אפשר להיות מיד כפשוטי אף הקיום ושלא יגרום החטא לכאורה זה אינו נתונדע רק בקץ ימיו שרואה שנתקיים בו כל ימיו.

ונראה פי גם בזה יש הרגשה בלב פאשר הד"ת הם קבוע וקיימא שמנה לא יזוע עוד ושאינו עבירה מכפתו פי יש בו די לפוצץ היצ"ר והחכמה תעוז לחכם ומסלקת היראה שפא יגרום החטא שזה נקרא יראה גבי יעקב אע"ה (ברכות ד).

.)

ומי שיש לו תקיפות מד"ת הוא מסולק מכל מיני יראות: [רטו] הלב הוא הפלי קבול כמ"ש בשבת (לא.) (דיראה הוא האוצר וביומא (עב:) ע"פ ולב אין דשם היראה.

והיינו דיר"ש הוא הגדרת חמדת היצר שבלב שזהו בידי אדם וכפי נקיון הלב מכל מיני פסולת פה הוא פלי קבול יותר טובה וברכה. ועיקר שיהי' נקי מגיאות וקנאה שזהו עיקר הפלי קבול שלא יבוא ע"י רוב טובה לגיאות המושכת אחריו קנאה ושנאה ושאר מדות רעות.

ולכן פלי מחזיק ברכה הוא השלום ובו מסיימת התפלה שמבקש מהש"י על טובה ובסוף מבקש על שלום פדי שיהי' פלי קבול לרוב טובה. וא' ביבמות (מז:) ובמענית (כב:) דאין יכול לקבל רוב טובה בזמה"ז והיינו פל זמן שלא הוסר לב האבן.

ולעתיד לבא אליהו בא לעשות שלום בעולם ויסתלק הקנאה והשנאה וגיאות מלב אז מקבל פל א' רוב טובה בשפע וא' (חגיגה יד:) רע"ק נכנס בשלום ויצא בשלום שע"י מדת השלום שאחז בה וכד"ש ביבמות (טז).

(וְאָפִי לְרוּעֵי צֶאֱן עִי"ז נִכְנָס וְיִצְא וְהִשְׁיֵג חֲכָמָה שְׁלִמְעֵלָה מִמְדַּרְיָגְתּוֹ כְּדָאִי (חֲגִיגָה טו):
דְּבִקְשׁוּ מִלֵּה"ש לְדַחְפוּ מִשְׁמַע שֶׁהִי לְמַעְלָה מִמְדַּרְגָּתוֹ. אַבְל עַל כֵּן זֹמָא אָמְרוּ אֲכֹל דִּינִי
פֶּן וְגו' כִּנ"ל אוֹת ר"א מִמְנוּ וְכִנ"ל אוֹת ר"ו דְּשִׁבְרֵת הַפְּלִים שְׁבִקְשׁוּ לְקַבֵּל אוֹר יוֹתֵר מִן
הָרְאוּי וְהוּא גִיאוֹת.

וּבְגַמ' (שָׁם ע"א) אִי טְעוֹת ב"ז בְּהַבְדֵּל שְׁבִין מִים עֲלִיוֹנִים לְמִים תַּחְתּוֹנִים ע"ש פ"י מִים
עֲלִיוֹנִים וּמִים תַּחְתּוֹנִים יָדוּעַ דְּהֵם הַנִּקְרָא בְּזוּהַר מִיָּן דְּכָרִין וּמִיָּן נוֹקְבִין הִיָּנוּ
הָאֲתַעְרוּתָא דְלַתְמָא ע"י הַחֲשֵׁק שְׁבַלְב וְהַמִּילוּי מְלַמְעֵלָה ע"י הַחֲכָמָה שְׁבַמּוֹחַ.

וְהֵם תְּפִלָּה וְתוֹרָה וְכַמ"ש (בְּרִכּוֹת לב:) מֵאֵי תַקְנִתִּי יַעֲסוֹק בְּתוֹרָה וְעַץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה
כִּי תוֹרָה הוּא מִילוּי הַתַּאֲוָה וְהַחֲשֵׁק שְׁבַתְּפִלָּה. וּבְיוֹם א' הָיוּ מְעוֹרְבִים פ"י כִּי יוֹם א' נִגְדַּ
מִדַּת אַבְרָהָם אַע"ה בְּאֵהָבָה וְנִמְצָא הַחֲשֵׁק הוּא עֲצֻמוֹ הַמִּילוּי רַק שְׁבַאֲמַת בְּחֲשֵׁק הָאָדָם
אִפְּי לְתוֹרָה וְלִידִיעַת אֱלֹהוֹת מֵאַחַר שְׂאִין הַלֵּב נָקִי הַחֲשֵׁק הַנוֹבֵעַ מִמְנוּ ג"כ אִין נָקִי לְגַמְרֵי
וְאִפְּשֵׁר שְׂיֵהֵן תַּאֲוָה כְּכֹל הַתַּאֲוֹת וְכַמּוֹ שְׁחוֹשֵׁקִין לְדַעַת חֲכָמָה וְכַדוּמָה וְכַמּוֹ שְׁשִׁמְעֵתִי ע"פ
לֹא בְרוּחַ ה' וְגו' פ"י רְצוֹן וְהַתְּלַהֲבוֹת בְּאֵהָבָה וְרַעַשׁ בְּיִרְאָה הַפֶּלַע עֲדִיין אִינוּ נָקִי וְשְׂיֵהֵן
מְעוֹן הַש"י בּו.

וְע"ז הוּא הִירְאָה שְׁבַלְב שְׁמַגְדֵּרֵת הָאֵהָבָה וּמְצַמְצַמְתוֹ שְׂיֵהֵן רַק מֵה שֶׁהוּא לְכַבוֹד שְׁמִים.
וְהַתְּפִלּוֹתֵם הוּא מִדַּת יַעֲקֹב אַע"ה הַרּוֹמֵז לְשֵׁם הוִי"ה וְצוּרַת אָדָם שְׁבַמְרַכְבָּה שֶׁהוּא
תַּכְלִית הַשְּׁלִימוֹת.

וְאַבְרָהָם אַע"ה לֹא נִשְׁלַם אֲלָא אַחַר נְסִיּוֹן י' בְּעַקְוֵה שְׂאֵז אֲתַכְלִיל בְּמִדַּת יַצְחָק וְכַמ"ש
בְּזוּהַר (ח"א קִיט ב) וְכַמ"ש עֵתָה יָדַעְתִּי כִּי יִרְא וְגו'. וְזַש"נ יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם
כִּי מִצַּד מִדַּת יַעֲקֹב שֶׁהוּא הַהַתְּפִלּוֹת שֶׁהִי ג"כ כְּלוּלָה בְּאַבְרָהָם נִיְצוֹל.

דְּמִצַּד מִדַּתוֹ לְבַד הָרִי בְיוֹם א' נִאָּמַר וְהָאֲרִץ הִיְתָה תְּנוּהוּ דְעוֹלָם הַתְּנוּהוּ וְהַשְּׁבִירָה בְּא מְזָה
ע"י תְּנִיקָה הַחֲשֵׁק וְהָאֵהָבָה לְהִשְׁיֵג אוֹר הַש"י בְּלֹא יִרְאָה הַמְצַמְצַמְתוֹ. וְלִכְךָ בְיוֹם ב' נַעֲשֶׂה
רְקִיעַ מְבַדִּיל בֵּין מִים לְמִים שֶׁהִירְאָה הוּא הַפְּרַת הַחֲסָרוֹן שְׂאִין חֲשָׁקוֹ בְּשְׁלִימוֹת כְּמוֹ הַמִּים
עֲלִיוֹנִים שֶׁהוּא רְצוֹן הַש"י הַמְשַׁפִּיעַ.

וְהַבְּדֵל כְּמֵלֵא נִימָא וּפ"י בְּתִיקוֹנִים תִּיקוֹן י"ט שֶׁהוּא הַסּוּד דְּאוּרִיָּן יַעו"ש. פ"י דְּבַאֲמַת
יָדוּ שָׁל הַש"י פְּתוּחָה לְהַשְּׁלִים תִּיקָף רַק שְׂיֵשׁ הַפְּסֵק כְּמֵלֵא נִימָא רְקִיעַ הַמְבַדִּיל וּמַעֲלִים
שְׂיַדַע שְׂיֵשׁ סוּד וְהַעֲלָם וְשְׂאִין יְכוּל לְקַבֵּל הַפֶּלַע.

וּב"ז רְצָה לְקַבֵּל יוֹתֵר בְּתוֹקָף הָאֵהָבָה וְהַחֲשֵׁק וּלְפִיכָךְ טְעָה לְלַמּוֹד מִיוֹם א' וּבַאֲמַת אֲז לֹא
הִי הַבְּדֵלָה כְּלָל וְלִכְךָ רוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת נוֹגַע וְאִינוּ נוֹגַע ע"י הַעֲדָר הַהַבְּדֵלָה כִּי אֲז הִי
תְּנוּהוּ עֲדִיין וְזָהוּ פֶּן וְגו' שְׂעִי"ז אֲדַרְבָּא נִפְגַּע וְיִצְא מִחֲכָמָה לְפִי שְׁבִיקְשׁ לְהִשְׁיֵג הַפֶּלַע וְשְׂלֵא
יְהִי סוּד וְהַעֲלָם כְּלָל לְפָנָיו.

נְתַרְחַק מִמְנוּ עַד ג' אֲצַבְעוֹת וְנוֹגַע וְאִין נוֹגַע. וְלִכֵּן א' בְּשִׁבְתָּ (לֹא).

(אִי יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצְרוֹ כו' מוּטָב שְׂלֵא הַעֲלִיתָ שְׂלֵא יְהִי נִפְגַּע ח"ו כִּנ"ל אַבְל ע"י יר"ש
שְׁבַלְב הַמְגַדֵּרְתוֹ יוֹכֵל לְהִשְׁיֵג הַפֶּלַע רַק שְׂיֵהֵן מְוַגְדֵּר בִּיר"ש וּמְצוּמְצוּם כִּנ"ל: [רַטז] כְּכֹל
יוֹם יֵשׁ חִידוּשֵׁי תוֹרָה שֶׁהַש"י מְחַדֵּשׁ בְּכֹל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֶׂה בְּרִאשִׁית.

ומעשה בראשית הוא ע"י התורה כמ"ש בריש בר"ר ומסתמא גם החידוש הוא ע"י חידושי תורה. ולכך אחר ברכת יוצר המאורות שהוא ההפך בחידוש מע"ב בכל יום תיקנו ברכה שני' שהוא כמו ברכת התורה כמ"ש בברכות (יא): שםבקש לידע החידושי תורה שהוא ע"י חידושי מע"ב [וכמו ששמעתי פי הש"י עשה ספר והוא העולם ופי' על אותו ספר והוא התורה כי התורה כמו מפרש קניני הש"י בנבראים] ואשרי מי שזוכה להשיג זה אח"כ בק"ש שהוא הלימוד תורה הקבוע בכל יום וכמ"ש (מנחות צט:): דבק"ש שחרית וערבית קיים לא ימיש.

וק"ש דבר תורה תפלה אינו ד"ת (כמ"ש בברכות כא.) (כי רצון הש"י שישגיגו בק"ש שהוא מצות לדבר בם וגו' ע"י הדבור בד"ת ישיג החידושיין של כל יום.

וכן רשב"י נחביריו שתורתו אומנתו אין מפסיקין לתפלה (שבת יא.) (כי היו יודעים בכל יום חידושי תורה שמתחדש בכל יום תמיד כפי החידושיין שבמע"ב.

אבל חכמים שהם ידעו שלא כל א' זוכה לכך תקנו התפלה לבקש מהש"י שיתנונו לזכות ולקבל השפע המיוחד ששכל יום. ולכן א' (תקו"ז תי' כב) לבושין דלבש בצפרא כו' שאינו דומה תפלה לחברתה.

והיינו כמו שאינו דומה המלוי והמבוקש לחברתה כף הבקשה והתשוקה שמקבלת כפי המבוקש. כי באמת גם התפלה מהש"י וכמו שאומרים מקודם אדני שפתי תפתח וכפי החידושיין דאותו יום כף הוא פתיחת פיו בתפלתו ותשוקתו.

ובכל ימי המעשה הוא זמן העבודה בעיון וגייעה בד"ת ועיון תפלה. ובא שבת בא מנוחה כמ"ש בשבת (ק"ט רע"ב) במטותא מנייכו לא תחלוני' גם ע"י לימוד תורה ביגיעה נקרא חלול כי אז הוא מנוחה ומעין עוה"ב שנהנין מזיו מה שהש"י בעצמו משפיע להם.

בלילה הוא חקל תפוחין פי' החשק שהוא מדת נוקבא פנודע וביום עתיקא קדישא הוא מדת אין פי' העדר החשק וכמ"ש בזוהר בשלח (נב ב) על מה תצעק אלי בעתיקא תליא שהוא השפעה בשורש נפש האדם שלמעלה מהשגות הפורגשות בחכמה שפמון וחשק שבלב.

ובסעודה ג' שהוא עם היציאה אז ז"א שהוא מדת קוב"ה הממלא להחשק והוא אז השפע היורד לצורך כל ימי השבוע ג"כ. ותיקנו ע"ז ג' סעודות כי המאכל קיום החיים וע"י האכילות פרצון הש"י הם נכנסים בלב מאחר שהש"י יסד המאכל לקיום חיי האדם בנדאי יש בו פח חיות המח' לו.

וגם במאכל דחול יש שייכות כד"ש בב"ק (עא סע"ב) האי דלא אמרי לה מאורתא משום דלא אכלי בשרא דתורא. ואמרו (מכילתא ר"פ בשלח) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן פי' שהוא לחם שמה"ש אוכלין ויש בו חיות רוחני עצום מאוד ועל ידו זוכה לד"ת הרבה ומסתמא כל ת"ח העוסקים בתורה שניתנה תורה להם הם אוכלי מן כמ"ש כל המקבל עול תורה מעבירין עו"מ ועול ד"א ופרנסתו הוא דוגמת מן ויש בו נדאי אותו קדושה להכניס בלב חיות מאמיתות הש"י שע"ז משיג ד"ת מאמיתות חקמתו ית' [וממ"ש בפן ביום הו' לחם יומים נראה כי גם לענין השפעת בד"ת הוא בעש"ק שפע פפול והוא טעימה מהשפעת יום השבת וכמ"ש ג"כ כלטעום המאכלות דשבת בע"ש.

ושוב מצאתי פן בזוהר בשלח ס"א ב' ע"ש]: [ריז] עיקר האדם הוא המחשבות והרהורים ורצונות שבמוח ולב שזהו רוחניות האדם אבל הגוף הוא גשמי ונקרא בשר אדם וכשח"ו מחשבתו ורצונו שקועים בהבלים אז נקרא אדם רע כידוע דדמות אדם יושב על הפסא והוא מקור מחצב הנשמות וזה לעומת זה יש אדם בליעל פי' קומה שלימה מפל מיני מחשבות ורצונות לרע.

וכנודע מטעם הזוהר משפטים צ"ה ב' ע"פ עת אשר שלט האדם באדם וגו' וע"ז מבקשין חלצני ה' מאדם רע פי בסנהדרין (מד.) המשיחו חטאי ישראל להוצי הסוככים האסא. פי באמת שורש נשמת ישראל מאדם שעל הפסא וכמ"ש בצלמנו פדמותינו רק שהאדם רע מלבישם ואסורים וכבושים בו. וכד"ש בברכות (ו).

(וקיימי עלן כו' כל חד מינן אלפא משמאליה ורבבתא מימיניה. מימינו פי' תאנת וחקדות עוה"ז זהו רבוא לשון רבוי שהוא בתוקף עצום פי זהו עיקר היצ"ר שבלב בנ"י כמו ששמעתי בטעם דמצורע משתלח חוץ למחנה ישראל ולא הזב.

ומשמאלו דהיינו גבורה רעה בכעס וקנאה ונציות ואביונותו אלה הוא המספר היותר גדול כמ"ש הרמב"ן ע"פ נתתי אלה פסוף. והיינו דדבר שתחת סוג המספר והגבול רק שהוא בתוקף וגונמא נקט אלה ודבר שאינו בסוג המספר תופס רבבה.

כמ"ש במק"א דלכן שרים עד אלה ועל הרבוא הוא מדרגת מלה. ולפי שיצ"ר דתאנה הוא טוב מאד וכמ"ש במדה"נ (זח"א קלח א) שישאר גם לעתיד רק דאתלבן דלולי פן לא אשתכח חמידו דאורייתא ומצד זה הוא בלתי גבול לקה גם התפשטותו לרע הוא ברבוי.

וכל זה רק מצד ומימין שסוככים ומלבישים. ואליה פי' אל פנימיותו ומעמקי שורשו לא יגש דהשורש נשאר ואע"פ שחטא ישראל הוא רק לבוש תוף האדם רע.

וע"ז הוא הבקשה חלצני וגו' על העבר מה שפבר נשתקע תוף מחשבות ורצונות אשר לא לה' המה ונעשו ח"ו מלבושים לנשמתו חלצני והוציאני מהם. ועל להבא מאיש חמסים תנצרוני פי' אדם שם כללי וחלוקים לזכר ונקיבה איש ואשה.

וידוע דהתאנה והחשק גוקבא והכח וגבורה דכורא שממנו נמשכים ברע רציחה וכעס ואביונה. וזהו איש חמסים שהוא בא לעשוק הנפש שפבר נחלצה ממנה כשרואה שהיא חלושה פטעם אינה גבור הכובש את יצרו וכשאין בו כח לכבוש הוא חומסו אע"פ שפבר בא לטהר ונטהר על העבר כפי פחו הוא משתדל לשוב לעושקו ולחומסו לחלקו בגזילה.

וזה פח האיש והוא ע"י הפעם כידוע מהארין"ל ע"פ טורף נפשו באפו שע"י הפעם הנפש נטרפת ח"ו שהאיש חמסים המכניס הפעם חומסה ואז עי"ז אח"כ יש שליטה לרע בו גם בכל מיני הרהורים וחקדות.

וע"ז מבקש שישמרנו להבא מפעם וקנאה ואביונותו שלא יהיה נחמס וממילא יהי שמור ג"כ בתאנה שהיא הנוק' שאין בה כח החמוסה. שמאחר שכל מחשבותיו שקועים בד"ת אין שליטה להרהורי תאנת וכמ"ש הרמב"מ (סוף ה' אסו"ב) דאין הרהורין שולטים אלא בלב פנוי מן התורה.

רק נשפיעם יכול לגבר ח"ו כמ"ש (תענית ד.) האי צורבא מרבנו דרמתח כו' ובזה יש שליטה לאיש חמסים ח"ו לבוא לכעס גמור הרע ח"ו.

וצריך לבקש מהש"י שישמרו וזהו אחר שכבר נטהר לשעבר בתפלתו חלצני וגו' ונחלץ ממחשבות והרהורים השוטפים ועוברים במוחו ולבו לדעתו ושללא לדעתו ונתניחוד להש"י פטעם אין את יהיב עינא ולבא ליאנא ידע דאת דילי (ירושלמי ברכות פ' א' ה' ה) שזהו עיקר האדם העין רומז על מחשבות והרהורי המוח שבאים ממנו.

ואז עכ"ז יש לו לבקש אלהבא מאיש וגו' פנ"ל: [ריח] עיקר היצר הוא בתאנה כמו שראינו בתחלת הכנסת היצר לאדה"ר ולכן הי' אשה ונוק'. ויצר דרציקה נולד מפת התאנה ונתחדש בעולם ע"י קין הנולד מהם ובא לו מפת חמדתו ותאנתו לירש כל העולם אבל בריאת היצר באדם הוא בתאנה שזה יש בו ג"כ טוב בחמידו דאורייתא.

ועז"א בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין שהיא מתבלתו ועושת אותו מאכל ראוי להיות במחנה ישראל וממילא מתפוצץ ג"כ ע"ז יצרא דכעס ורציקה פינון שאין לו שום תאנה וחשק רק לד"ת אינו כועס אלא במקום דאורייתא מרתחא לי' כענין משנאיף ה' אשנא.

וא' ורבבה מימנה ע"י התורה שבימין שמכניס כל חשקו לד"ת. אבל בשמאל לא אמר משמאלף שע"י השימוש בגבורתו וכעסו לטוב א"א לנצח מדת הכעס דיוכל לבוא ג"כ לידי כעס רע רק הניצוח ג"כ ע"י התורה שאינו מתאנה רק לד"ת ממילא אינו מתאנה כלל לעניני עוה"ז ואינו כועס עליהם ולא מתקנא בהם רק בד"ת וא"כ הניצוח שלה הוא באתכפיא ושהשמאל נעלמת וכבושה ואינה עושה פעולתה.

ובקי"ס שהוא טביעת מצרים שהם פחות הדמיון פנ"ל אות ר"ה נא' והמים להם חנומה מימנם ומשמאלם ודרז"ל (מכילתא בשלח לגי' ילקוט) על תורה ותפילין והיינו שהם מגינים עליהם אין שקועים בדמיונות כמצרים כי פחות התאנה שקועים בחמדת התורה.

והניצוח בתפילין כמשז"ל (ברכות ו.) ויראו ממה אלו תפילין שבראש וכמ"ש (שם) וברוע ענוז זה תפילין שהיא הזרוע עוז להשתמש בכח שמאלו ברציקה וכעס נגד האמות עפ"ם לשפוף עליהם הזעם.

וכל דמיונות של קנאה וכעס שלהם היו תפילין ר"ל קשורים ודבוקים באמיתות רצון הש"י ואינם דמיון כוזב מה שנגד רצונו. ומי שדבוק לגמרי הוא יכול להשתמש גם במדת השמאל וברוגזא דרבנו ולכבוש יצר של כעס ג"כ בלאתהפכא לכעוס רק ברצון הש"י.

רק שזה לא שייך בעוה"ז וכמ"ש (שבת קל.) דמצנות תפילין מרופה בידינו דצריכין גוף נקי פי' שיהי' נקי מכל מיני חמדה ונגיעה לעצמו כלל אפי' פחות השערה כענין אליהו שאז"ל (סוף סנהדרין) דקפדן הנה כי הי' מרוחק מתאנות גופו לגמרי כמ"ש (ויק"ר פר' כז) הרי אליהו שלא חטא [היינו בחטא אדה"ר בתאנה] וחי לעולם.

והוא יבוא לפני ביאת המשיח פי' שיתגלה פחו בלבבות כל בני' להיות נקיים מנגיעה לגוף לגמרי ולהשתמש במדת הכעס והנקימה נגד העפ"ם בזרוע עוז שיהי' נולד בלבם התעוררות זה נקרא ביאת אליהו.

וכן היחידים זוכים לפְּרָקִים לגוף נְקִי לְגַמְרֵי אִזּוּ זֹכָה לְמַדְרִיגַת גְּלוּי אֲלֵיהֶוּ לְפִי מַדְרִגָּתוֹ וְחֻקָּמָתוֹ וְאִזּוּ יִכַּל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּרִוּגָא דְרַבְּנָן, וְכַמוֹ שֶׁהַסְּנֵהֲדָרִין הָיוּ דְנִין דִּינֵי נְפֻשׁוֹת וְלֹא הָיוּ אוֹכְלִין כָּל אוֹתוֹ יוֹם (כַּמ"ש סְנֵהֲדָרִין סג).

(שְׁהִיוּ צְרִיכִין לְהִיּוֹת גּוֹף נְקִי מְכַל חֻמּוֹת עוֹה"ז. וְהוּא מְרַנֵּפָה בְּיַדְנֵוּ שֶׁא"א לְהִיּוֹת בְּקַבִּיעוֹת בַּעוֹה"ז שֶׁעֲדִינֵן יֵשׁ עֲטִיּוֹ שֶׁל נְחֹשׁ וִיצ"ר בְּעוֹלָם.

וְלָכֵן צְרִיף לְהִיּוֹת הַשְּׂמָאל נְעֻלְמַת וְלְהַשְׁמֵר מִכַּעַס וְקַפְדָּנוֹת לְגַמְרֵי וּמְקַנָּאָה וּשְׁנָאָה וְתַחֲרוֹת. רַק בְּעֵינֵי תַבִּיט וְגו' הוּא כְּעֵנָן דּוֹם לֵה' דַּפ"ק דְּגִיטִין ז).

(דַּע"י עֵינֵי הַשְּׂכָל וְשִׁקִּידָתָם בַּבַּה"מ ד' וּד"ת עֵי"ז בְּאֵ הַנִּיצוֹחַ מִמִּילָא בְּלִי שִׁשְׁתַּמֵּשׁ בְּנִיצוֹחַ כָּלָל: [רִיט] כְּפִי יִתְרוֹן הַדַּעַת וְהַחֲקָמָה שֶׁבְּאֲדָמָה מְתַגַּבְרִים לְעוֹמְתָן הַדְּמִיוֹנוֹת בְּמוֹחוֹ וְלִבּוֹ כְּעֵנָן יוֹסִיף דַּעַת וְגו'.

וְכֵן עַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע ע"י שְׁנַכְנַס בּוֹ דַּעַת טוֹב נַכְנַס ג"כ הַהִיפּוֹף וְכַמ"ש (סוּטָה כֵּא): נַכְנַסָה חֲקָמָה נַכְנַסָה עֲרֻמוּמִיּוֹת שֶׁנֶּא' אֲנִי וְגו' עֲרָמָה. וְאָמְרוּ בְּסְנֵהֲדָרִין (ע:) אֵין הַתִּינוּק יוֹדַע לְקִרּוֹת או"א עַד שֶׁטּוֹעַם דָּגָן וְנִמְצָא אִזּוּ נַכְנַס בּוֹ דַּעַת וְחֲקָמָה וְאִזּוּ מְרַחֲקִין מִצּוֹאָתוֹ (סוּפָה מַב:) וּמְפֹרָשׁ בִּירוּשְׁלַמִי בְּרַכּוֹת (פ' ג' ה' ה) הַטַּעַם שֶׁמְחַשְׁבוֹתָיו רְעוֹת.

וְכֵן שֶׁמַּעֲתִי כִּי בִי"ג שְׁנָה שְׁנַכְנַס יצ"ט שְׁאִזּוּ הִיצ"ר מְתַגַּבֵּר וְכֵן אָמְרוּ (סוּפָה נב.) כָּל הַגְּדוֹל מְחַבְּרִי כו'.

וּמִי שֶׁמְתַגַּבֵּר וְכוּכֹשׁ יִצְרוּ לְגַמְרֵי ע"ז נֶא' אֲנִיכִי אִישׁ אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ. שֶׁהִיצ"ר נִקְרָא שׁוֹנָא כַּמ"ש (שָׁם) [וְכֵן בַּמַּד' (בַּר"ר פ'ר' נד) נִדְרָשׁ מִקְרָא זֶה אִיצָר] וּמִי שֶׁפֶּאִישׁ גְּבוּרָתוֹ לְהַתְּגַבֵּר נִגְדוֹ אִזּוּ כַּח הַיִּצָר שֶׁלוֹ מְתַפְּשֵׁט בְּאֲנָשִׁי בֵּיתוֹ וּמְקוֹרְכִיו שֶׁמִּכַּח הַיִּצָר הָרוֹעֵשׁ בְּקִרְבָּם נַכְנַסִים לוֹ ג"כ דְּמִיוֹנוֹת תְּהוֹוֹ וְכַפִּי גְדָלוֹ כִּף מְתַרְבִּים אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ שְׂרִי עֲשׂוֹת וְחַמְשִׁים וּמֵאוֹת וְאַלְפִים.

וּמְלָךְ שְׂכָל יִשְׂרָאֵל עֲבָדָיו וְכָל מִינֵי יִצְרִים שֶׁבְּכָל א' מִיִּשְׂרָאֵל הֵם מוֹלִידִים דְּמִיוֹנוֹת בּוֹ וְהוּא צְרִיף לְחַלְצָם הַטּוֹב מִהָרַע וְעֵי"ז נִתְקַנֵּים מִמִּילָא אוֹתָם הָאֲנָשִׁים ג"כ. וְע"ז בְּיָקָשׁ דָּוִד הַמַּע"ה מֵאוֹיְבֵי תַחֲכַמְנֵי מִצּוֹתֵיף וְגו' כִּי לְעַמּוֹד עַל חֻקְמַת הַמִּצּוֹת א"א רַק ע"י הַתְּחַבּוּלוֹת אִיף לִינְצָל מִיִּצָר מְחַשְׁבוֹת לְבוֹ.

שֶׁהַתְּרִי"ג מִצּוֹת הֵם תְּרִי"ג עֵיטִין לְזֶה (זח"ב פב ב) וְלָכֵן א' לְמַלְה"ש יצ"ר יֵשׁ בֵּינֵיכֶם כו' (שָׁבַת פט.) וְרַק ע"י הַיִּצָר הַמְתַּגַּבֵּר אִזּוּ עוֹמֵד עַל חֻקְמַת וְעֲצוֹת הַמִּצּוֹת אִיף הֵם מִצִּילוֹת אוֹתוֹ מִזֶּה.

וְכַהֲנִים רַבָּה בְּהֵן הַפְּתוּב מִצּוֹת יִתְרֹת לְפִי שֶׁנִּבְדֵּל אֶהְרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קוֹדֶשׁ קַדְשִׁים לְעוֹמְתוֹ ג"כ הַיִּצָר מְנוֹבֵדל מִיִּצָר מְחַשְׁבוֹת אַחֲרִים. וְצְרִיף עֲצוֹת יִתְרֹת לְהַשְׁמֵר מִמֶּנּוּ וּמִצּוֹת הַמְּלָךְ הֵם לְהַנְצִיל מִיִּצָר הַכָּלְלִי דְּכָלְלוֹת יִשְׂרָאֵל וְלָכֵן צְרִיף הַס"ת עַל לְבוֹ (כַּמ"ש סְנֵהֲדָרִין כֵּא: וְע' כ"מ רפ"ג מֵה' מְלָכִים) פִּי ע"ד תְּפִילִין וּמְזוּזוֹת שֶׁהַנְּחַת אוֹתוֹ כְּתַב מוֹעִיל לְהַכְנִיס בְּבֵיתוֹ וּבְחֻדְרֵי מוֹחוֹ וּלְבָבוֹ בְּאֲמַת אוֹתָם דְּבָרִים הַפְּתוּבִים.

ומזה הם סגולות הקמיעות שפותבים אותם פסוקים שנא' שם רפואת וישועת אותו דבר שצריך לו ונושאה עליו ומועיל להכניסה באמת בקרבן [ועי' לעיל אות צ"ח ושמעתי כי כל פעולתו ענינם ע"ד קציבת העץ הנ"ל אות רי"ב.

ומה שמשינים סדר צירוף האותיות בפשוט הטעם משום דאסור להתרפאות בד"ת. וגם כדי להעלים כי דרוך הגס לבוא בתשאי] ועד"ז א' בב"ק (יז).

(הנחת ס"ת לומר קנים זה כו' ובחיים מועיל להכניס באמת בלב קיום כל מה שכתוב בזה והיגו כל התורה פולה שהוא תבלין לכללות היצור פולו של כל העולם פולו וסיים כי לעולם הוא לי לפי שא' בסוטה (כא).

לרב יוסף) דרוך בעידנא דעסיק במצנה מצלי. רק פשעומד על החכמה שיש במצנה אז נעשה מן המצנה ג"כ תורה כי עיקר התורה ע"ע לעשות היגו הלימוד להבין חכמת המצות וכשמוציא לפועל במעשה אז הוא שלימות התורה ונקבע בלב גם בעידנא דלא עסיק.

וז"ש שתחמני לדעת כי לעולם היא לי ולא רק בעידנא דעסיק: [רכ] העצות למחשבות זרות ונהרהורים הוא מצנת ציצית ותפילין וכמ"ש (סוטה יז.) בפסוק אם מחוט ועד שרוף נעל זכו בנך לחוט של תכלת ורצועה של תפילין.

כי שורש כל הדמיונות ומחשבות זרות הוא רק בלב חומד לעניני עוה"ז אבל הנקי מזה לגמרי כאברהם אע"ה שמדתו זיכור האהבות והתאות בלתי לה' לבדו ונתברר אז כמ"ש אם וגו' ולא תאמר אני העשרתי וגו' דהיינו שורש הנעלם זה א"א בישראל כלל שלעולם שורשם דבוק בהש"י וחלק ה' עמו וא"א לינתק כלל.

רק ההתחלה מחכמה שבמוח והוא ע"י העלאת מחשבות זרות בו עד שגשפח. כי במוח אין רע דהתחלת הרע בלב ששם משכן הרע.

רק לשם פחו שופע מן הלב להשפיע עכ"פ ודבר זה הוא ג"כ רע כמ"ש בשבת (קמט:) אין לא טוב אלא רע. וזהו התחלת הרע שהשפחה מן הטוב.

ומסיים עקב לא תשמעון בקול וגו' וקול ה' היגו קולות דמ"ת וכמ"ש בזוהר (ח"א נב וש"מ) דקול דא תושב"כ כי קולות הש"י הם חיים וקיימים לעד ולעולמי עולמים. ואותם קולות גם היום מצויים למי שרוצה להאזין והן הם המחשבות העולים בלב כל אהד בכל פעם לשוב להש"י ולדעת כי אנכי וגו' ולא יהי וגו' וקול הוא כלל ודבור פרט כמ"ש בזוהר ריש שמות.

ולכן תושב"כ נקרא קול ותושבע"פ דבור וכן השמעה ללב הוא רק בדרוך כלל לדעת אלהותו ית' ולחפש אחריו אם וגו' תחפשנה אז תבין וגו' בפינה שבלב האדם בפרטי פרטות כפי הצריך לו.

וכן המלאכים משמיעים ביראה יחד בקול דברי אלהים חיים וגו'. והוא בנדאי נשמע לכל איש ישראל אשר מפין אזני לבבו לכו ביראה אז שומע דא"ח והייגו ד"ת שנקרא פן בלשון רז"ל כמ"ש (עירובין יג:) אלו ואלו דא"ח.

ובקול היינו בדרך כלל רצון הש"י באותו יום כי המלאכים אין יודעים יותר. דתושבע"פ הוא למטה בידי חכמי ישראל והפרטים הם נתפררים ע"י בנ"א באותו יום.

ולפי שהש"י נקרא אלהים בעל הפחות פולם נקרא אצלו דברי שהוא דבור בפרטות. וכמו ששמעתי על מבין ולא בבינה ידיעה שהמלאכים אין להם בינה דהיינו הרגשה בלב שזהו רק לבנ"א שהם חסירים וצריכים לזה.

והש"י מבין כמו הבנ"א הוא מרגיש אבל לא בבינה שהרי אינו חסר. ולכך המלאכים אין יודעים הדבור שהוא הרגשת הלב של כ"א בפרט.

רק הקול בכלל זה אין נשמע לבנ"א וכמו ששמעתי על חפים ולא בחכמה ידיעה דמלאכים יש להם חכמה (ופי' פח השמיעה לקול דא"ח) משא"כ בנ"א. והש"י חפים אבל לא בחכמה פמלאכים.

והם משמיעים בכלל שהוא חכמה מה שקיבל מאחרים. ואח"כ ע"י בינה והרגשה שבלב הוא עומד על הפרטים שבדברי אלהים חיים כ"א לפי מדרגתו ואלו ואלו דא"ח אע"פ שחלוקים בפרטים בתושבע"פ.

נדבר זה צריך לראות כי פי' מלאכים כל מיני פחות שבעולם בהיותם מופשטים מלבוש החומר שבעולם העשוי רק בהיותם במדרגת בריאה ויצירה דהיינו רוחניות אותו פח מבלי הרפכה שיהי' בו פח הבחירה וכל מיני פחות כלולים באדם.

וכאשר מעורר פחותיו שבלב להש"י וזהו ע"י היר"ש כי הפל בידי שמים חוץ מיר"ש (ברכות לג:) בזה הוא פח התעוררות האדם. אז מתגלה אצלו בכלל רצון הש"י באותו יום בלא עיונו ואח"כ בעיונו ובינתו מברר דבר זה בחדרי לבו.

אבל מ"מ הוא מתעורר לזה מצד הפחות הפלולים בו המתעוררים ע"י היר"ש. אבל קולות דמ"ת שהם קולות הש"י עצמו זה נשמעים רק בהכנה להאזין לבד [ומאותן קולות הוא הב"ק שיוצא בכל יום מהר חורב אוי לבריות מעלפונה של תורה כמ"ש במק"א דב"ק הוא אחוריים של קול וקלא דהדרא דמתוך שאותן קולות דקבלת התורה נשמעין להשומעים הקלא דהדרא מאותן השומעים הוא אוי כו' לשאין שומעין וזה נשמע לכל א' המקורב לת"ח כמ"ש אוןן וגו' בקרב וגו'] וזה קל לכן א' עקב לא וגו'.

ופתח בלשון יחידוסיים בלשון רבים כי העדר שמיעת הרבים גורם שכחה ליחיד השומע פנ"ל אות רי"ט. ושמעתי דאמר גם על השכחה והי' שהוא לשון שמחה כמשאז"ל (ב"ר פ' מב) כי הגם דבעוה"ז הוא מושף חטאים ונענשים ע"ז מ"מ באמת לאמיתו מזה נמשך שמחה גדולה לעתיד פשייתון הפל אז יבורר זה: [רכב] הש"י קורא לאדם בכל יום שנא' יען קראתי ונתמאנו נטיתי ידי וגו'.

הקריאה הוא הרהורי הלב הבאים מעצמן בתשוקה להש"י והוא ע"י קריאת הש"י לו פמים הפנים וגו'. ונטיית היד הוא התעוררות ע"י ד"ת שהוא ימינו (ברכות ו).

(או לע"ה ע"י תפילין שהוא שמאלו. פי' תפילין דמארי עלמא הוא אהבת ישראל כמשז"ל (שם) ומכניס בלבו אהבת ישראל שזהו אצל ע"ה במקום אהבת התורה.

ועי"ז מתעורר לשוב להש"י ולעולם הש"י משפיע הרהורי תשובה ונחשקות לאהבה ולתורה ולעבודה בלבות בני". רק שהאדם צריך להכין עצמו לשמנע בקול ה' הקורא ומשפיע בלב הרהורי תשובה להחזיק בם בל ירפה.

כי מי שלבבו פונה להבלי עולם אינו שומע ומשיג כלל שפע הש"י. והיינו צלותא דאברהם אע"ה שנקרא עמידה לבד כמ"ש בר"פ תה"ש ע"פ המקום אשר עמד משם נלמד תפלת שחרית.

כי בביןקר פשהאדם מתעורר משינתו אז צריך הוא התשובה באדם מה לעשות ביום זה דבר שחפץ. וצריך לייחד כל חשקותיו ותאותיו לאהבת הש"י מדת אברהם אע"ה ויקנה להש"י כי ישפיע אליו שפעו ודי התפלה רק במה דעומד מוכן ומזומן לפני הש"י להשפיעו.

אח"כ באשר ינטו צללי ערב ומתחיל להחשיף שהוא היפוף אור המאיר ורואה שלא השיג לישועה שלימה עדיין אז נופל עליו היראה מדת יצחק ואז מתפלל תפלת העני ולב נשבר דנקרא שיחו כמשאז"ל שם על תפלת יצחק מלשון זה.

ואח"כ בלילה שהוא בעת החשכות הגמור שרואה גם אחר תפלה שני' לא נענה בישועה שלימה עדיין רק אדרבא מחשיף והולך. כי כל זמן שלא נענה לגמרי הרי מחשיף והולך.

אז בא למדת יעקב אע"ה באמת ואמונה שמתחזק באמונתו ית' שודאי יושיע והכל לטובה שזהו האמת הגמור. והוא חבור ב' מדות דאברהם ויצחק דהיינו היראה בהנהגה והבטיחות והשמחה בעתיד ותפלתו אז נקרא בלשון פגיעה ע"ש בר"פ תה"ש.

והוא כמו ששמעתי על לשון מפגיע בתפלות ומפגיע אין בידינו ובפ"ק דתענית (ח.) ע"פ ניצו עליו כמפגיע דר"ל כמו פגע שאינו רוצה לשוב וללכת מהש"י בשום אופן רק שיענהו ונהרי זה כאוחז בידו ואומר איני מניחך.

ונהו תפלת הלילה בעת החושף הגמור אחר שרואה שלא נענה זה פעמיים הגם שהי' באהבה גדולה ובלב נשבר ג"כ. צריך שיהי' כמפגיר עד שיוכרח להיענות ולהשיג במדת אמונה מדת האמת היינו הבירור לעין שהוא כן כמו שהוא בוטח באמונתו: [רכג] הד"ת היא דוגמת חרב כמ"ש בברכות (ה).

(בק"ש פאלו אוחז חרב של ב' פיות. שהחרב הורגת מקרוב ואפי' מסובב ומסובב תוף מחשבות זרות והרהורים מכל צד אם פונה לד"ת הוא הורגן ומבטלן מכל צד בב' פיות החרב דרומז על ההריגה מימין בהרהורי תאוה ומשמאל בהרהורי קנאה וכמ"ש (סנפה נב:) אם פגע בה מנוול כו' שאפי' כבר פגע ונגע בה משכהו לבהמ"ד ומתפוצץ.

וכמ"ש (פתובות עז:) ריב"ל מיקרף בבעלי ראתוועסיק בתורה אמר כו' פי' כל מוכי שחין היינו מצד תוקף התאוה דלכן התשמיש קשה להן ובעלי ראתו ביותר. ולכן צריך להרחיק ממבואה כי האויר מכניס הרהורים ונחשקות פנ"ל אות ר"ה.

והכלל בכל חולי הטבע נמשך אחר הרוחניות של חולי וכשהחולי מתפשט באויר היינו שרוחניות ההיזק וכח הרע המביא אותה המחלה הוא ג"כ מתפשט ע"י האויר. וריב"ל מיקרף כו' אפי' בתוף אויר הרע ממש ומוכרף בו התורה מצלת ושורפת ומכלה כל

אֵינִירִים רְעִים וְשִׁבְיֹוֹתֵי וְכִמּוֹ שְׁשִׁמְעֵתִי דָד' אֲמוֹת שֶׁל הַלְכָה קְדוֹשׁ בִּקְדוּשַׁת א"י שְׁאֵוִיר
אֲרֵץ הָעַמִּים נִפְלֹט מִתּוֹכֹ לְגַמְרֵי מִפְּל צַד ע"י הַחֶרֶב דָּב' פִּיּוֹת וְנִכְנַס אֵוִיר קְדוֹשׁ דָּד"ת
שְׁזָהוּ אֵוִיר א"י דְּלֶכֶן מִחֻפִּים כְּמַדַּת הַתּוֹרָה מִחֻפִּימַת פְּתִי.

אָבֵל בַּהֲכַנְסֵי וְתַפְלָה אֵין מוֹעִיל כְּלוֹם כְּשִׁפְכָר פָּגַע וּמוֹכְרָה בְּהִרְהוּרִים וּמ"ז כִּי גַם כָּל
תַּפְלָתוֹ תִּהְיֶה כִּן מְלִיצָה מ"ז. רַק צָרִיךְ לְכוּיֵן אֶת לְבוֹ לְהַתְרַחֵק מִמ"ז וְאֵז ע"י תַּפְלָה יוֹכֵל
לִפְעוֹל לְהַכְנִיס בְּעוֹמֵק הַלֵּב מִחֻשְׁבוֹת קְדוּשׁוֹת וְלִהְרוֹג הָרַע מִמְרַחֵק פְּעֻנָּן חֵץ שְׁחוּט
לְשׁוֹנָם שְׁהִלְשׁוֹן דְּנוֹגַמַת הַחֵץ לְהָרוֹג מְרַחוֹק וְזָהוּ ע"י הַתַּפְלָה וּכְמ"ש בְּתִיקוּנִים (ס"י ת"י
יג וּש"מ) דְּזָרִיק בִּי גִירָא בְּתַר גִּירָא.

וְתַרְגוּם אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמוּרֵי בְּחֶרֶבִי וּבְקִשְׁתִּי בְּצִלוֹתִי וּבְעוֹתִי. פִּי תַּפְלָה הֵינְנוּ סְדוּר
שְׁבָחֵיו שֶׁל הַקַּב"ה וּבְקִשָּׁה הוּא בְּקִשְׁתִּי צָרְכִּיו כְּמַפְוֹשׁ בְּבִרְכוֹת (ל.א.)

(רָנָה זֹו תַּפְלָה כו'. וְגַם ד"ת נִקְרָא רִינָה כְּמ"ש (שְׁמו"ר פ'ר' מ"ז) ע"פ קוּמֵי רִנְיֵי וְגו' אֵין
רָנָה שֶׁל תּוֹרָה כו' כִּי הוּא סְדוּר שְׁבָחֵיו וּכְמ"ש שְׁלֵהִי הוֹרִיּוֹת פ' מִי מְלַל גְּבוּרוֹת ה' מִי
שְׁיָכוֹל לְהַשְׁמִיעַ כָּל תַּהֲלָתוֹ עַל ד"ת.

וְלֶכֶן גַּם ק"ש נִקְרָא צְלוּתָא כְּמ"ש תוּס' שְׁבַת (י.א. ד"ה כְּגוֹן).

כִּי סְדוּר שְׁבָחֵיו הֵינְנוּ תּוֹרָה וְזָהוּ חֶרֶב כְּנ"ל. מִשָּׂא"כ בְּעוֹתָא שְׁהוּא בְּקִשָּׁה הוּא קִשְׁתָּה.
וְלִהְיוֹת הַכְּנַעֲנֵי אֵז בְּאֲרֵץ שְׁהוּא הַגְּרוּעַ מִכָּל הָאֲמוֹת כְּמִשָּׂא"ל (תו"כ אַחֲרֵי פְרָשָׁה ט).
וּשְׁכֵם גְּרוּעַ מִכָּל א"י כְּמ"ש בַּפ' חֶלֶק (קב.)

(דְּהוּא מְקוּם מוֹכֵן לְפִנְרַעֲנִיּוֹת. וּבּוֹדָאֵי לֹא בְּחֻפִּים מוֹכֵן לְכָה רַק שְׁאֵוִירוֹ גוֹרֵם גַּם אַחַר
שְׁנִתְקַדְשׁ אֵוִירָא דָא"י בִּקְדוּשַׁת א"י כְּמ"ש מְקוּדָם.

וְלֶכֶן יַעֲקֹב נִתְחַזַּק נֶגֶד אוֹתוֹ מְקוּם בְּיַחֲוֹד. וְשֵׁם מְשָׁכֵן הַחַוֵּי חוּיָא שׁוֹרֵשׁ הַנְּחֻשׁ.

וְא' מִיַּד הָאֱמוּרֵי וְלֹא הַחַוֵּי הוּא כְּמ"ש בַּס' מַעֲשֵׂה ה' כִּי אָמוּנְתָם הִיָּתָה אָמוּנַת הָאֱמוּרֵי
יְעו"ש. וְיַצִּיבָא מִיְלִתָא מְלִשׁוֹן רז"ל בַּכ"מ דְּרַכֵּי הָאֱמוּרֵי עַל חוּקֵי ע"ז שְׁלֵהֵם.

וּמִלְחַמְתָּם הַגּוֹפְנִית הִי ע"י בְּנֵי וְהֵם נִצְחוּ הַחוּיָא בְּמַעֲשֵׂה בְּהַגְדַּרְתִּי הַזְנוּת. אָבֵל יַעֲקֹב
אֵע"ה נִתְחַזַּק נֶגֶד הָאֱמוּרֵי שְׁהוּא תוֹקֵף כַּח אֱלֹהֵיָתָם הַמְתַּגְבֵּר בְּאֵוִירָם לְהַכְנִיס הַרְהוּרִים
וּמִחֻשְׁבוֹת בְּלֵב שַׁע"ז טִיְהַר בְּנֵי בֵיתוֹ אַח"כ.

וְהַנְּיָצוּחַ הַזֶּה הוּא בְּצִלוֹתֵי מְקוּדָם בְּחֶרֶב לְהָרוֹג סְבִיבוֹתֵיו דְּלַעוֹלָם וְסְדַר שְׁבָחוֹ שֶׁל מְקוּם
וְאַח"כ יִתְפַּלֵּל (כְּמ"ש בְּרַכּוֹת ל.ב.) דְּלוּלֵי כֵּן א"א לִיכְנִס לְתַפְלָה דְּבִקִּשָּׁה כָּלֵל כְּנ"ל.

וְאַח"כ בְּעוֹתֵי הַהוֹרֵג מְרַחוֹק שְׁזָה א"א ע"י הַחֶרֶב שְׁאֵינּוּ הוֹרֵג אֱלָא מְקָרוֹב אָבֵל לְנִקּוֹת
עוֹמֵקָא דְּלִבָּא מְקוּם שְׁאֵין יָד הָאָדָם שׁוֹלֵטֵת כָּלֵל כְּעֻנָּן וְלִבֵּי חָלָל בְּקֶרְבִּי וּקְרָא זֶה אָמַר
דְּוֹד הַמַּע"ה שְׁהוּא דְּרָגָא דְּתַפְלָה כְּטַעַם וְאֵנִי תַּפְלָה שְׁלֵזָה א"א אֱלָא ע"י רְבוּיִ תַּפְלָתוֹ
וְהַבְּקָשׁוֹת לְסִייעָתָא דְּשְׁמִיָא כְּמ"ש (סוֹכָה נב.)

(אֵלְמָלָא הַקַּב"ה עוֹזְרוֹ כו'. וְכָל תַּפְלָה וְתַפְלָה הוּא רִיבִית חֵץ נֶגְדוֹ וְאוֹתָם שְׁבַכְוֹנָה הֵינְנוּ
שְׁפִינּוֹן אֵל הַמְטָרָה שְׁהוּא נִקְוֹדַת הַחוּיָא שְׁבַעְוֵמֵק הַלֵּב שְׁהוּא מְרַכְז הַגּוֹף כְּמוֹ שְׁעוֹשֵׁין
יֹרֵי הַחֻצִּים מְטָרָה בְּאֲמָצַע עָגוּל א' לְכוּיֵן חֻצִּיהֶם אֵלֵיהֶם.

וְנָהוּ כְּוָנַת הַלֵּב שֶׁבְּתַפְלָה שֶׁצָּרִיף אַחַר ד"ת וּק"ש וְסִפּוּר שֶׁבְּחֵיו שֶׁל מְקוּם: [רכד] כָּל אֲדָם צָרִיף לְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מ"ש שֶׁכָּל יוֹם בְּתַכְלִית הַתּוֹקֵף שֶׁמִּתְרַצֶּה לְמִסוּר עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי וּלְהַפְלֵל בְּמִקּוּרוֹ.

וְנָהוּ פְּרִשָׁה א' דק"ש הֵגַם דַּבְּכ' ב' אַח"כ נֶאֱמַר וְאַסְפֹּת דְּגָנָה שֶׁלְמָדוּ מִזֶּה בְּבִרְכוֹת (לה:)
הֵנָּה בְּהֵן מְנַהֵג ד"א. שֶׁהִיא בְּלִשׁוֹן רַבִּים אֲמוּרָה וְאֲמָרִי שֶׁם הִרְבֵּה עָשׂוּ פְּרִשְׁבִּי וְלֹא
עָלְתָה בִּיזָן ד"א לְרַבִּים וּלְכָל הָעוֹלָם כְּלוּלָה לְהִיּוֹת פְּרִשְׁבִּי.

וּלְכָף לֹא נֶאֱמַר שֶׁם כָּל מְאֵדָה שֶׁפִּי מְמוֹנָה לְהַפְקִיר הַכֹּל שֶׁזֶה אֵינוֹ לְרַבִּים דְּצָרִיכִים
לְנַהֲוֵג בְּמִדַּת ד"א וְלְהַשְׁגִּיחַ עַל מְמוֹנָם ג"כ לְהִיּוֹת בְּמֵה לְהַתְּפַנֵּס וְקִיּוּם חַיּוּתָם. וְנִקְרָא
פ' זו (שֶׁם יג).

(עוֹל מְצוֹת שֶׁרַק מְקַבֵּל עוֹל מְצוֹתָיו ית' לְעַבְדָּה וּלְשִׁמְרָה וּלְקַבּוּעַ עֵתִים לַתּוֹרָה. וְהַכֹּל
כְּפִי כַח אֲדָם וְלֹא לְצִאֵת מִהַגְּבוּל וּמִדַּת ד"א דְּעוּה"ז.

מִשָּׂא"כ פ' א' דְּנֶאֱמַר בְּלִשׁוֹן יְחִיד לִיחִידִים אֲשֶׁר ה' קוֹרָא פְּרִשְׁבִּי נֹא כָּל מְאֵדָה הֵינְנו
לְהִיּוֹת מְוֹפְקָר לְגַמְרֵי. וְנָהוּ עוֹל מ"ש וְעוֹל תּוֹרָה כְּאוֹתוֹ שֶׁא' בְּעִירוּבִין (כב).

(מִי שֶׁלִּימוֹ קוֹרְמִי וְכַמ"ש (בְּרִכּוֹת סג:) אֵין ד"ת מְתַקְּיָמִין אֲלָא בְּמִי שֶׁמְמִית כו' וּבְמִי
שֶׁנֶּעֱשֶׂה אֲכָזְרִי כו' (עִירוּבִין שֶׁם). וְכָל א' צָרִיף ג"כ לֹא מְרַשָּׁה א' ג"כ שֶׁתְּחַלֵּת קַבְּלָתוֹ
בְּכָל יוֹם עוֹל מ"ש צָרִיף לְהִיּוֹת בְּעֵינָיו זֶה גַם לְהִיּוֹת מְוֹפְקָר אִם יֵהִי רְצוֹן הַש"י כָּף.

רַק מִי שֶׁמְנַהֵיג בְּמִדַּת ד"א וְהַגְּדֵרָה הוּא מְפַנֵּי שֶׁהִרְבֵּה עָשׂוּ כו' וְלֹא עָלְתָה בִּיזָן שֶׁאֵין זֶה
רְצוֹן הַש"י. וְכֵן אִפִּי אוֹתָם הֵיחִידִים צָרִיכִים ג"כ שֶׁיֵּאֱמָרוּ פ' וְהִיא א"ש כַּמ"ש לְרִשְׁבִּי
בְּשִׁבְתָּ (לג:) שֶׁיִּחְזוֹר לְמַעֲרָה כִּי א"א לְהִיּוֹת כֵּן רַק בְּמַעֲרָה וְחִוִּץ לְעוּה"ז.

אֲבָל בְּעוּה"ז הַקַּב"ה רוֹצֵה בְּיָשׁוּב הָעוֹלָם וְלֹא תִּהְיֶה בְּרָאָה וְהַנְּהִיגָה זֶה לְצִאֵת מְגַבּוּלוֹ וּמְכַפֵּי
שֶׁהוּא כְּלִי לְקַבֵּל בְּעוֹדוֹ בְּגוּף זֶה הַנְּהִיגָה מֵעוֹלָם הַתּוֹהוֹ כַּנּוֹדַע סוֹדָם שֶׁבְּקִשׁוֹ לְקַבֵּל שֶׁפַע
אוֹר שֶׁלְמַעַלָּה מִכַּח הַמְּגַבִּילִים הַמְּכַוְּנָה בְּשֶׁם כְּלִי.

רַק בְּעוּה"ז שֶׁהוּא בְּכָלִי הַגּוֹף הַמְּגַדִּיר א' (תַּעֲנִית כב:) נִשְׁמָה שֶׁנִּתְמַי כָּף הַחַיִּיָּה וְלֹא יִפְקִיר
לְגַמְרֵי לְצִאֵת מְגַבּוּל כְּלִי הַגּוֹף. רַק צָרִיף שֶׁיֵּהִי בּוֹ כַח זֶה שֶׁל הַהַפְּקָר לְגַמְרֵי ג"כ.

רַק אֲצֵל הֵיחִיד זֶה בְּתוֹקֵף וְלְרַבִּים זֶה. אֲבָל מ"מ כָּל א' צָרִיף לְשִׁנְיָהם וְיָדוּעַ מִהָאֲרִיז"ל
דַּבְּכ' א' יֵשׁ שֶׁם מ"ב וּבַכ' וְהִיא א"ש שֶׁם ע"ב וְנִדְעָה דְשֶׁם מ"ב הוּא לְעוֹלָיִם בְּמִרְכָּבָה
שֶׁעוֹלָיִם בּוֹ וְעָלָיו יִסֵּד רַנְב"ה תְּפִלַּת אֲנָא בְּכַח כו' וְהִיּוֹרְדִים יוֹרְדִים בְּשֶׁם ע"ב וְא"צ טְהֵרָה
כ"כ מִשָּׂא"כ שֶׁם מ"ב צָרִיף טְהֵרָה גְדוּלָה כִּי הוּא מְצַד הַגְּבוּרָה כַּנּוֹדַע.

וְהֵינְנוּ ב' תְּפִלוֹת דר' גְּחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה בְּכַנְיָסָתוֹ לְבַהמ"ד וּבִיצִיאָתוֹ (בְּרִכּוֹת כח:). [ע"ש
בְּתַפְלַת הַכְּנִיסָה כַּכ"ג אוֹתִיּוֹת חֶסֶד ג' מִשֶׁם מ"ב וְדִיצִיאָה רִי"ג אוֹתִיּוֹת חֶסֶד ג' מִשֶׁם ע"ב
כִּי בְּאֵמַת הִיא מְשַׁלֵּב שֶׁם הָאֲדָנוֹת ג"כ בְּשֶׁם הַהוּי"ה וְהוּא א' יוֹתֵר לִדְבַק בְּאֵלוֹפוֹ שֶׁל
עוֹלָם וְאִכ"מ] שֶׁהַכְּנִיסָה לְבַהמ"ד לְהַפְּקִיר כָּל עֵינָיו עוּה"ז אִם אֵינוֹ כְּלִי לְכָף צָרִיף יִרְאֶה
גְדוּלָה שֶׁלֹּא יֵאָרַע ח"ו תְּקִלָּה כְּעֵינָיו אֲלִישָׁע אַחַר אוֹ אִפִּי כְּכֵן עֲזָאִי וְכֵן זוּמָא.

וּמֵאַחַר שֶׁרוֹצֵה לְצִאֵת מִמְדַּרְגָּה גּוֹפְנִית צָרִיף לְהִיּוֹת כְּמִלְאָכִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם עוֹשִׂים בְּאִימָה
וּבִירְאָה כו' בְּקִדּוּשָׁה וּבְטְהֵרָה כו'. וְאַח"כ כְּשֶׁנִּבְלַע בְּלַב ד"ת וּמְדַרְיַגַת הַהַפְּקָרוֹת בְּרְצוֹן

ה' ויֵצֵא לְמִדְתּוֹ ד"א וּמְבַלֵּת עוֹל מְצוֹת אֶז נוֹתֵן הוֹדִי" על חֶלְקוֹ שְׁקִיבֵל לְהִיּוֹת בְּהַפְקָרוֹת לְגַמְרֵי.

וְנִהוּ פ' וְהִי' א"ש וְאַסְפֵּת דְּגִנְיָה שְׁאֵז"ל (שֵׁם לָהּ:) תְּחִלָּה שֶׁהוּא לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם וְדָרָה בְּרָכָה וְאַח"כּ א' דְּהִינּוּ בְּאֵין עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם וְכִמוֹ שֶׁהִק' זֶה הַתּוֹס'. וְיֹתֵר קָשָׁה דְּהָא בְּפִרְשָׁה עֲצָמָה מְפֹרָשׁ וְהִי' אִם שְׁמוֹעַ תְּשִׁמְעוּ וְגו' דְּהִינּוּ עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם.

רַק בְּאֵמֶת סְכִינָא חֲרִיפָא מְפָסְקֵי קִרְאֵי שֶׁהִדְגֵּן שֶׁל הָעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ ש"מ וְהָאוֹסְרָא אֵין עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ ש"מ. וּפ' זֹו נְאֻמְרָה בְּלְשׁוֹנֵרְבִים וְלָכֵן לֹא נְאֻמְרָ בְּכָל מְאֻנְדָה דְּהִינּוּ עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ הָעֲלִיּוֹן כַּנ"ל.

וּמוֹאֲסָפֶת חֲזוֹר לְלִשׁוֹן יְחִיד לְפִי שְׁבָרְבִים נְכָלְלוּ כָּל מִינֵי יְחִידִים וְלְכָלְלוּתָם הוּא וְנִתְתִּי וְגו' הַשְּׁפַע יוֹרֵד לְכָל וְהוּא מִיְּחִיד לְמֵאן דְּעִיִּיל וְנִפְיָק בְּכַנְיָסָה וְיִצְיָאָה הַנ"ל שֶׁהִצְיָאָה ג"כ צוֹרָה כְּנִיָסָה שֶׁא"א לְהִיּוֹת בְּדְבִיקוֹת תְּמִיד כְּפוֹדֵעַ וְחַבּוּר כָּל הָאֵילָן הוּא עֲלִיָא וְאַתְּפִלְיָא וְאַלְמֵלָא עֲלִיָא כו' (כַּמ"ש חוֹלִין צַב).

(וְהֵם הָאוֹסְפִים פִּי תְּמָכֵי אוֹרִיָּתָא וּמְחִזִּיקִים בְּיָדָם לְהִיּוֹת הַשְּׁפַע יוֹרֵד לְרְאוּי לְקַבֵּל וּבְצֵל הַחֲכָמָה בְּצֵל הַכֹּסֶף כְּנֹלָא חַד. וְכִשְׁיֻצָא מִד"ת וּמִתְחַבֵּר לְצַבּוּר וּבְהֵם גַּם ע"ה אִם אֶז ג"כ דְּבוּק בַּד"ת זֶהוּ מֵאן דְּעִיִּיל וְנִפְיָק שֶׁשְׁבָחוּ בְּזוֹהַר (ח"ג קַמָא סַע"א) וְלֹא דְּעִיִּיל וְלֹא נִפְיָק.

פִּי' שֶׁשְׁפָעָה שְׁעוֹסֶק בַּד"ת וְנָדָי הוּא דְּבוּק בְּהַש"י רַק אִם נִקְבַע בְּלֵב כ"כ עַד שֶׁגַּם בִּיצְיָאָתוֹ לְהַנְהִיג מִדַּת ד"א יְהִי' שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל ה' וּמְצוֹתָיו וְלֹא יְזוּז זֶה מִדַּת רַע"ק שֶׁיֻצָא בְּשִׁלּוּם וְע"ז נוֹתֵן הוֹדִי" עַל חֶלְקוֹ.

מִשָּׂא"כ אַחַר כִּי כְּשֶׁנִּכְנְסָה חֲכָמָה נִכְנְסָה ג"כ עֲרֻמוּמִיּוֹת וְהַתְּגַבְרוּת הַיֵּצֵר כַּנ"ל אוֹת רִי"ט. וְלָכֵן אַחַר פְּגַע זוֹנָה תְּבַעָה מֵה שְׁלֵא הִי' לוֹ יֵצֵר גְּדוֹל כ"כ מְקוֹדָם.

וְע"ז פ' וְהִי' א"ש אַחַר שְׁמַע וּבּו שֵׁם הַיֵּצְיָאָה בְּשִׁלּוּם לְנַהֲגַ מִדַּת ד"א ג"כ ע"פ ה'. וּבַפ' שְׁמַע לֹא נִזְכָּר כָּלֵל הַהִפּוּף כִּי בְּהִיּוֹתוֹ בְּדְבִיקוֹת וְעוֹל תּוֹרָה א"א כָּלֵל לְרַע.

רַק בַּפ' וְהִי' א"ש נֹא הַשְּׁמָרוֹ וְגו' וְע"ז תִּיקְנוּ פ' וְהִי' א"ש לְקַבּוֹעַ אֶהְבַּת הַש"י בְּלֵב גַּם בְּהִיּוֹתוֹ עָסוּק בְּעִנְיָנֵי הָעוֹלָם וְכַד"ש שְׁמַחִים בְּצִאתָם וְגו' שֶׁתְּהִי' יִצְיָאָתוֹ כְּכַנְיָסָתוֹ: [רְכָה] ד"ת שְׁעוֹבְרִים דְּרָה הֵלֵב פִּי' שֶׁהֵלֵב מְרַגֵּשׁ וּמִתְפַּעֵל בְּהֵם הוּא נִקְרָא עֵץ חַיִּים וְסַמָּא דְּחַיִּי.

כִּי הֵלֵב מְקוֹר הַחַיּוֹת כַּמ"ש כִּי מְמַנּוּ תוֹצְאוֹת חַיִּים וְכֹאשֶׁר הוּא מִתְפַּעֵל הָרִי שֶׁרֵשׁ חַיּוֹתוֹ מִתְפַּעֵל ע"י הַד"ת וּמוֹלִידָה חַיּוֹת בְּאֶדָם. וְזֶהוּ ע"י שְׁיָרָאת חֲטָאוֹ קוֹדֶמֶת לְחֲכָמָתוֹ כִּי הִירָאָה בְּלֵב כַּמְשׁוֹ"ל (יּוֹמָא עַב:) ע"פ וְלֵב אֵין וְיָרָאָה נוֹק' וְתוֹרַת אֵמֶת דְּכַר לְהַשְׁלִים וּלְשַׁמֵּחַ הֵלֵב כַּמ"ש פְּקוּדֵי וְגו' אַחַר הִירָאָה הַמוֹלֶדֶת לֵב נִשְׁפָּר וְעֲצָבוֹת.

וְאֶז הַד"ת נִבְלַע בְּלֵב וּמִתְקַיְיַמַת כִּי בְּלֵב מְקוֹם רְתִיחַת הַדָּם וְע"י תּוֹקָף הַחֲשֵׁק וְכִיּוֹסוּפִין לְמִתְיָקוֹת הַד"ת מִתְגַּבֵּר כֹּחַ הָאֵשׁ שְׁבוּ וְכַד"ש (תְּעִנִּית ד.) אוֹרִיָּי' דְּקָא מְרַתְחָא לִי וְיָדוּעַ כֹּחַ הַבִּישׁוּל לְהַבְלִיעַ וְהַבְלוּעַ אֵינוֹ יוֹצֵא עוֹד מִשָּׂא"כ בְּצוּנָן וְקָרִירוֹת דְּהִינּוּ שְׁאֵינוֹ עוֹבֵר דְּרָה הֵלֵב שֶׁהֵגֵם שְׁמַבִּין חֲכָמָה בְּמוֹחּוֹ וּמְשִׁיג עֲנִינֵי אֱלֹהוֹת וְד"ת אֵין הֵלֵב מִתְפַּעֵל ע"ז כָּלֵל כִּי הוּא פְּלִמָּד חֲכָמָה חִיצוֹנִית שְׁאֵין לוֹ שְׁיִיכוּת לְזֶה לְפִי שְׁלֵא קָדָם יָרָאת חֲטָא

שְׂיִתְבוּנָן עַל חֶסְרוֹנוֹ וְצוּרָה הַד"ת לְהַשְׁלִימוֹ אֲזַי אֵין חֻקְמָתוֹ מִתְקַיֵּימָת כַּד"ש בְּדוּאָה
בְּסִנְהֶדְרִין (קו): דְּשִׁכַח הַכֹּל מִשׁוּם דְּרַחֲמֵנָא לְבֵא בְּעֵי שְׂיִהְיֵי הַד"ת נִרְגָּשׁ בְּלֵב זֶהוּ הָעֵינָר
שְׂאֲזֵי שׁ בּוֹ חֵיוֹת וְהוּא נִבְלַע בּוֹ.

וּבְלֵא"ה א' בְּשֶׁבֶת (לֵא.) מוּטָב שְׂלֵא הָעֵלִיתְ הֵינְנוּ כִי ח"ו יוּכַל לְהֵיוֹת סְמָא דְמוֹתָא כַּמ"ש
בְּיוֹמָא (עב): כִּי בַת"ח הֵיזְרַר מִתְגַּבֵּר כַּמ"ש בְּסוּפָה (נב).

(וְגַם זֶה נִקְרָא ת"ח וְכַמוֹ דּוּאָה וְאַחִיתוּנְפֵל שְׁנִקְרָאוּ ת"ח בַּכ"מ. וְכַשְׂאֵין לוֹ יִרְאֵת חֻטָּא
לְהַגְבִּיר עַל הֵיזְרַר אֲזַי יוּכַל לְהֵיוֹת ח"ו כְּעֵנִין אַחַר שְׂאֲזֵי"ל (חֲגִיגָה טו): סְפָרֵי טוֹעִין כּו'
וְנִזְמַר יוֹנֵי כּו' פִּי שְׂכַל חֻקְמָתוֹ הִי דְּוַגְמַת לְיַמּוּד חֻקְמָה חֵיצוֹנִית בְּתוֹרַת חֻקְמָה לְבַד וְלֵא
לְהַשְׁלֵמַת הַחֶסְרוֹן שְׂזֵהוּ עֵינָר שֵׁם תוֹרָה.

וּמִשׁוּם דְּלֵא הִי נָקִי אַגְבֵי אֵימְיָי כִּידוּעַ דְּאַבָּא וְאַמָּא הֵם מוֹחַ וְלֵב וְהוּא חֻקְמַת מוֹחוֹ מְרוּבָה
רַק דְּלֵב אֵין דְּהֵינְנוּ אֵימָא. וְכֵן בְּפִשְׁטֵי מְסֻתָּמָא זּוֹכִין זֶה כ"א מְאָב וְאַם הַגְּשָׁמִיִם כַּמ"ש
(עֲדִיּוֹת סו"פ ב) הָאֵב זּוֹכָה לְבָנוֹ בְּחֻקְמָה וְאַב מְזַרִיעַ לְוָבֵן שְׂמֻמְנוֹ מוֹחַ וְאַשָּׁה אֲנָדָם שְׂמֻמְנוֹ
בְּשָׂר וְדָם(כַּמ"ש נְדָה לֵא.

לְגִי שְׂאֵלְתוֹת) וְהֵלֵב בְּכֻלָּל. וּמִזֵּה בָּא טוּמְאַת זִיבָה כִּי תוֹרָה נִמְשַׁל לְאַשָּׁה בִּיבָמוֹת (סג):
וְהַת"ח הוּא הָאֵישׁ הַמְשַׁפִּיעַ בָּהּ.

וּקְרִי יוֹצֵא מְאָבֵר חֵי וְזִיבָה מְאָבֵר מַת. וְהֵינְנוּ שְׂלֵא ע"י הַתְּפַעְלוֹת הַחֻשָׁק שְׂכַלֵּב כְּלָל
כְּנוֹדַע.

וְזֵה שְׂאֲזֵי"ל (סִנְהֶדְרִין מַח): זָב מְרַחֲבָעִם שְׂנֵא' בּוֹ הַתְּאַמֵּץ לְעֵלוֹת בְּמְרַכְבָּה. וְכַמוֹ שְׂשֻׁמְעֵתִי
עַל נִיחָח מְשֵׁה עֲצָמוֹת יוֹסֵף שְׂהַעֲצָמוֹת שְׁל יוֹסֵף הוּא יִרְאֵת חֻטָּאוֹ קוֹדְמָת לְחֻקְמָתוֹ.

וְזֵה צְרִיף לְיִקְחַת בְּעַת שְׂרוּאָה שְׂיִנּוּי בְּהַתְּנַהֲגוֹת שְׂאֵינוּ מְבִין כְּהָדָּ דּוּלָא נָחַם אֱלֹהִים דְּרָף
אַרְץ וְגו'. וְלִכְף יִרְבָּעִם מְרַד בְּשְׂלֵמָה הַמַּע"ה שְׂטַעֵן עָלָיו שְׂחֻקְמָתוֹ קוֹדְמָת לִיר"ח וְהוּא
מְזַרְעָא דִּיֹּסֵף.

וְלִכֵּן כְּשֻׁנְצַח לְמִלְוֵה וְלְמִרּוֹד בְּרַחֲבָעִם נִאָמַר בְּרַחֲבָעִם הַתְּאַמֵּץ וְגו' וְנַעֲשֶׂה זָב שְׂנִתְפָּרַר
שְׂהַדִּין עִמּוֹ וְשֵׁהוּא בְּאַמְתַּי שְׂעָלָיו טַעֲנָה לּוֹמַר שְׂהוּא כֵּן. וְטַהֲרַת הַזָּב הוּא בְּמִים חַיִּים פִּי
ע"י חֻשָׁק שְׂכַלֵּב בְּחֵיוֹת גְּמוּר לַד"ת.

כִּי הַחֻקְמָה תַּעֲזוֹ לְחֻכָּם וְא"א כ"כ לְבוֹא לְמַדְרַגַת הֵיזְרָה כְּמוֹ לְאַהֲבָה וְחֻשָׁק עֲצוּם לַד"ת
בְּלֵב גַּם זֶה מְזַכֵּר הַחֻקְמָה לְהֵיוֹת נִבְלַע בְּלֵב וְלְהֵיוֹת עֵץ חַיִּים ע"י תְּנִיחָה חֻשָׁק שְׂכַלֵּב
בְּחֵיוֹת גְּמוּר הֵינְנוּ בְּדִבְיָקוֹת בְּמִקּוֹר הַחַיִּים ית"ש שְׂנִקְרָא חֵי הָעוֹלָמִים שְׂהוּא מְקוֹר הַחַיִּים:
[רְכוּ] כֹּל אֶחָד יְכוּל לְהַשִּׁיג חֻקְמָה וְד"ת וְאַע"פ שְׂאֵין לוֹ יִרְאֵת חֻטָּא הַקּוֹדְמָת וְאַתְעַדְל"ת
שְׂמַתְעוֹרַר לְלִימּוּד וְהַשְׁגַּת הַתּוֹרָה בְּשִׁבִיל כְּבוֹד שְׂמוֹ ית' וּמְכִיר שְׂהוּא תּוֹרַת ה'.

מ"מ הַש"י מוֹכֵן לְהַשְׁפִּיעַ תְּמִיד ד"ת אַף בְּלֵא אַתְעַדְל"ת וְזֵהוּ הַמְּחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל יוֹם
תְּמִיד מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית. כְּמוֹ מַע"ב שְׂהִי בְּלֵא אַתְעַדְל"ת שְׂהִי עֲדִיין לֵא נִבְרָא אָדָם כְּף
בְּכָל יוֹם תְּמִיד מְחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ לְבַד בְּלֵא הַשְׁתַּדְּלוֹת הַתְּחַתּוּנִים מְקוּדָם.

וְע"ז הוּא בְּרַפְת יוֹצֵר אֹר לְהַשִּׁיג הַחֵדוּשִׁין שְׂבְּכָל יוֹם תְּמִיד וְזֵה נִקְרָא חֻקְמַת מַע"ב.
אַבְל מַעֲשֶׂה מְרַכְבָּה הוּא מַה שְׂהַשִּׁי"ת מְגַלָּה לְמִי שְׂמַתְעוֹרַר לוֹ כַּמ"ש בְּבִר"ר פ' מ"ז

האבות הן המרכבה פי מרכבת הש"י על התחוננים בהשתדלותם כמ"ש השם עבים רכובו.

ה' רוכב על עב קל. וידוע דהעבים הוא אד העולה מן הארץ לקבל שפע הגשמים להשפיע לארץ.

ונהו האתערוטא דלתתא של התחוננים לקבל שפעו ית' ע"ז הוא רכובו. פי המרכבה הוא לדרך ולהליכה ממקום למקום.

ולכך יתקאל בעת החורבן ראה מרכבה משא"כ ישע"י ראה יושב על פסאו בזמן שבהמ"ק קיים פי אז שפעו ית' קבוע וקיימא. אבל כאשר הוא במדרגת ואהיה מתהלך מאנהל לאנהל כמו בחורבן שניטלה מלכות ב"ד וקביעות הש"י מתטלטל מאנהל לאנהל כ"א בדורו כמו שהי' עד מלכות ב"ד ג"כ בשופטים מפרנס לפרנס ואינו בקביעות.

רכובו הוא על העבים מי שמשתדל ומפין עצמו לכה עליו הש"י רוכב ומתהלך. וע"ז הוא ברכה ב' שלפני ק"ש להשיג הד"ת דחכמת מעשה מרכבה שהיא מה שהש"י שופע לנו ביחוד אשר בשם וגו' בטחנו ונגילה ונשמחה בישועתה שאנו מחפים ומצפים לה ובאתעדל"ת שלנו.

ובעבור אבותינו כו' שהן המרכבה באתעדל"ת שלהם תגלה בלבנו בינה להבין כו'. ויש שם ח' דברים ושמעתי דנגדם רומזים ח' בגדי כה"ג ומפורשים במק"א.

והכה"ג הוא העובד ניסוד האתדל"ת דלכן נקרא אהרן שושבינא דמטרוניתא (זח"ג כ א). והח' בגדים היינו פשונכנס לבית הק"ק שהוא בקביעות המקום דאז יושב על פסא ולא במרכבה רק ע"י האתדל"ת החיות שבתחוננים נושאים וסובלים הפסא פבוד ואז הוא עיקר השגה בח' מדריגות דלהבין כו'.

ואז נאמר וישב שלמה על פסא ה' שהי' דנגמת אדם היושב עלהפסא כביכול. פי עבודת הכה"ג הי' פועל שאין צריך עבודה והשתדלות ואתעדל"ת והוא מדרגת המלך שקודם לכה"ג.

ושפיר מצד קדושת המקום הי' מדת שלמה המע"ה שחכמתו קודמת ליראתו. רק ירבעם חלק גם אקדושת המקום ואז רחבעם גם במרכבה.

ורז"ל (סנהדרין מח:) דרשו תיבת מרכבה אוב שפתוב בו מרכב [שמפני חולשתו אין יושב אלא דרך מרכב] וא"כ גם מרכבה דיתקאל נדאי כביכול פן שהוא שפעו ית' שאינו דרך הלב שיהי' בו חיות גמור שהרי מחורבן עיקר השפע יורד ח"ו לחיצונים.

והלב הם ישראל והם קולטים התמצית פנודע. וז"ש ביונהר יתרו (פב א) שהוא כמאן דחמא בטר בותלא.

פי מעשה מרכבה נקרא מה שאין בו חיות גמור רק שמתוכו מבין איש הישראלי הקולטו בלב. ונא' בו מראות משא"כ בישע"י ואראה וגו'.

וגם זה הי' בעת המסעות כדרז"ל (תגיגה יג:) ורק בימי שלמה המע"ה קיימא סיהרא באשלמותא פי' ישראל שנמשלו ללבנה והוא השיג השפע הבא ע"י אתעדל"ת ג"כ

בְּשִׁלְיֹמוֹת גָּמוּר. וְע"ז חֶבֶר שֶׁה"ש שֶׁהוּא מְלֵא מֵאֲתַעֲדֵל"ת וְהַשְׁפַּע דְּלַעֲיָלָא וְאִז"ל (יְדִים ס"פ ג) שֶׁהוּא קוֹדֵשׁ גְּדוֹשִׁים וְלֹא הִי' הָעוֹלָם כְּדַאי כו': [רכז] כֹּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם אֲמוּנָה שְׁלִימָה בְּהַש"י בְּמַצִּיאֹתוֹ וְאַחֲדוּתוֹ וְהַשְׁגָּחָתוֹ וְכַמ"ש בְּשִׁבְת (צו).

(שָׁהֶם מְאֻמִּינִים בְּנֵי מְאֻמִּינִים. וְזֶה נִקְרָא נֶפֶשׁ דְּקַדוּשַׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְנִזְכָּה יִתִּיר יִהְיֶין לִי רֹחַ (זח"ב צד ב) הֵינֵנו כְּשֶׁנִּזְכָּר הַלֵּב יוֹתֵר עַד שֶׁהוּא מְרַגֵּשׁ זֶה בְּלֵב וּבָא מִמְדַּרְגַּת אֲמוּנָה לְמִדְרַגַּת אֱמֶת שֶׁהוּא הַדָּבָר הַכָּרוּר וְנִיכָר לְלֵב וְלֹא בְּאֲמוּנָה לְבַד. וְכִשְׁנִזְכָּר יוֹתֵר זֹכָה לְנִשְׁמָה שְׁבִמוֹס דְּהֵינֵנו מֵצַד הַחֲכָמָה לְהַחֲכִים בְּהַשְׁגוֹת אֱלֹהוֹת.

וְא"א לְהַשְׁיֵג נִשְׁמָה קוֹדֵם לְרוּחַ וּבְנִדְאֵי אֵין זֶה חֲכָמַת הַש"י שְׁשׁוּפַע לוֹ ע"י נִשְׁמָתוֹ כֹּלֵל רַק כְּשֶׁנִּזְכָּה קוֹדֵם לְרוּחַ הַחַיּוּנִי שְׁבֵלֵב שִׁיְהֵי' מְרַגֵּשׁ בְּאֲמִיתוֹת אֱלֹהוֹת. כִּי נִשְׁמָה לְשׁוֹן נִשְׁמָה מֵהַ שְׁנוֹשֵׁם הָרוּחַ בְּאִפְיוֹ וְעִיקָר הַחַיּוּת הֵרַק שְׁצָרִיף בְּכָל פַּעַם לְנִשְׁמַת רוּחַ קָדֵשׁ.

וְנִהוּ כַחַ הַנִּשְׁמָה לְנִשְׁוֹם רוּחַ ה' קָדֵשׁ בְּלֵב בְּכָל עֵת ע"י חַדוּשֵׁי הַחֲכָמָה שְׁכַמוּחוֹ שְׁמַשְׁיֵג בְּכָל עֵת רוּחַ חַיּוּת קָדֵשׁ. וְנֶפֶשׁ הוּא כַחַ הָאָדָם כַּמ"ש הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ.

וְהוּא אֶף בַּע"ה הַכַּח לַעֲשׂוֹת וּלְדַבֵּר וּלְחַשׁוֹב מֵהַ שֶׁהוּא רְצוֹן הַש"י לְכִי דַעַתוֹ מֵצַד אֲמוּנָתוֹ הַקְּבוּעַ בְּלֵבּוֹ בְּאֱלֹהִים חַיִּים וּמְלֵךְ עוֹלָם. וְהָרוּחַ כְּעֵנִין רוּחַ ה' דָּבָר בִּי הוּא לְלוּמְדֵי תוֹרָה מֵצַד דְּבַר ה' שְׁכַפִּיהֶם מוֹלִיד הַרְגָּשָׁה בְּלֵב לְהַפִּיר שִׁישׁ אֱלֹהִים וּבוֹרָא עוֹלָם.

וְת"ח הַמַּשְׁיֵג חַדוּשֵׁין דְּאוּרִינִי הוּא הַזֹּכָה לְנִשְׁמָה שֶׁהוּא נִשְׁמַת טִיפָה חַיִּים קָדֵשׁ בְּכָל עֵת וְרַגַע מִמֵּהַ שֶׁהַש"י מְחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַע"ב. הֵינֵנו רוּחַ חַיּוּת שֶׁל הַנְּבִרָאִים שֶׁהוּא מְכַלֵּל מַע"ב שֶׁהַנִּשְׁמָה מֵעוֹלָם הַכְּרִיאָה כְּנֹדַע.

וַיֵּשׁ עוֹד נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה וְהֵינֵנו כְּפִדּוּעַ דְּבָכָל דְּבָר יֵשׁ י' סְפִירוֹת וְהַתְּחַלַּת הַהַשְׁגָּה הוּא מְחַכְמָה וְכֹתֵר הוּא שְׁוֹרֵשׁ הַרְצוֹן הַנֶּעְלָם. כִּי הָאָדָם מְחַכְמִים וּמְתַבּוֹנֵן וְרוּצָה וּפּוֹעֵל בְּמָה שֶׁהוּא רְצוֹנוֹ לְכָף וְזֶה הַרְצוֹן קָדוּם לוֹ הוּא קְבוּעַ וְנֶעְלָם בְּאָדָם שְׁאִינוֹ מוֹשֵׁג לוֹ מֵהַ הוּא הַדָּבָר הַמוֹלִיד בּוֹ מְחַשְׁבָה וְרְצוֹן זֶה.

וְנִהוּ הַכְּתֵר שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵרֹאשׁ הָאָדָם וְהוּא אוֹר מְקִיף שֶׁל הַש"י שְׁמַקִּיף לְמִי שְׁזוֹכָה יוֹתֵר שְׁלֵא יַעֲלֶה בְּלֵבּוֹ שׁוֹם מְחַשְׁבָה זָרָה וְדַמְיוֹן הֶבֶל כָּלֵל. וְכָל מְחַשְׁבוֹתָיו וְהַרְהוּרָיו וְרְצוֹנָיו בְּלֵתִי לֵה' לְבַדוֹ בִּידִיעָתוֹ וּיְדִיעַת תּוֹרָתוֹ שַׁע"ז אָמְרוּ (סְנוּפָה נב:) אֶלְמֵלָא הַקַּב"ה עוֹזְרוֹ כו' וְעוֹר הַקַּב"ה הוּא הָאֲרַת הַכְּתֵר שְׁלֵא יִכְנַס בְּלֵבּוֹ רַע כָּלֵל שְׁזָה לְמַעְלָה מֵהַשְׁגַּת כַּח אָדָם.

וְהֵם ד' מְדַרְגוֹת דַּתְאֲנָה זֶהוּ מְכַלֵּל מְחַנְנָה יִשְׂרָאֵל רַק שֶׁהַעֲנָן גְּדוֹל מְחַשְׁיָה הַלֵּב ע"ז הוּא לֹא תִנְאָף. וְנִגְדוֹ בְּקַדוּשָׁה וְהַתְּגַבְרוּת רוּחַ אֱלֹהֵי נֹא' לֹא יֵהִי וְגו' עַל פְּנֵי שֶׁהַרְגָּשַׁת הַלֵּב בְּאֲמִיתוֹת הַש"י נִקְרָא הָאֲרַת פְּנִים וְלֹא יֵהִי וְגו' נֶאֱמַר עַל מְחַשְׁבַּת הַלֵּב כַּמ"ש הַרַמְב"ם (פ"א מֵה' יסוה"ת) הֵינֵנו שִׁיְהֵי' מְבִוֵּר בְּלִבְכֶם אֲמִיתוֹת כַּח הַש"י וְהַשְׁגָּחָתוֹ בְּכָל דְּבָר עַד שְׁלֵא וַיַּעֲלֶה בְּלֵבּוֹ שׁוֹלְטָנוֹת שׁוֹם כַּח אַחֵר.

ואח"כ בהשפעת החכמה טיפה מתנדשת להחיות הלב זהו לא תשא שם ה' זהו ד"ת כמשז"ל (ברכות כא.) (ע"פ פי שם ה' אקרא וגו' לשוא פ"י לחנם כענין תורתו של דואג מן השפה לחויז (סנהדרין קו:) רק שיהי' מוליד חיות קדש.

ונגדו לא תגנוב כד"ש (כ"ר פ' כב) בקין כגונב דעת העליונה שהמתחכם בתחמת דהבלי עוה"ז ולהשפיע מהש"י זה נקרא גנב המתחבא מבעה"ב. ובג' אלו פסיק טעמא דאסור ושרי כמ"ש בזוהר (ח"ב צג ב) היינו משום דעדיין לא השיג לאור מקיף להיות כל מעשיו ומחשבותיו בלתי לה' לבדו שלא יכנס הרע כלל גם בדבר הרשות שהוא קליפת נוגה דבזה לא פסיק טעמא כלל כיון שאין לו עוד דבר הרשות כלל רק פולו לה' וזהו זכור דשבת שפולו לה' כל עינוגים שלו מצוה גדולה וכל דברי הרשות דהיינו דבר שהגוף עושה לצרכו ולהנאתו ומדבר ומתהרהר להנאתו ואין בו איסור הרי הם בשבת מצוה.

שהרי אפי' מי ששיחה תענוג לו מפרש בש"ע (או"ח סי' שז ס"א) דהיא מפלל עונג שבת. וזהו מתנה טובה יש לי כו' (שבת י:) כי דבר זה אינו ביד האדם שלא יהי' לו דמיון רק מעזר הש"י וממתנתו פנ"ל אות רכ"ז.

ונגדו לא תענה כי להשיג זה צריך שיהי' נקי בזה דאיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם דבלא"ה לא ימלט ממחשבות זרות שאחרים מולידים בו פנ"ל אות רי"ט. ולקח בכה"ג בתחלה וכפר וגו' ובעד ביתו הקודם שמולידים תוקף הרהורים ומ"ז בקרב.

ואח"כ בעד אחריו המקורבים לו ג"כ מולידים יותר ואח"כ בעד כל ישראל. ואז נכנס לק"ק שנא' וכל אדם לא יהי' וגו' פ"י שלא יהי' לו שום מ"ז שרוב המ"ז הוא מצד חבורו לנבראים דבזה הוא הרהורו ואלו הי' לבדו בעולם הוא עם הבורא ית' הי' כל הרהוריו כבוי"ת לבד.

פי הדמיונות והמ"ז הוא מצד הדברים שעוברים לפניו כידוע. ואח"כ כבד אביה ואמה כמו ששמעתי פ"י דאבא ואימא ידוע דר"ל מוחא ולבא ר"ל שלא תדחה שכלה ורצונה ג"כ.

וזהו אחר שפבר עבר כל ד' מדרגות הנ"ל והשיג עזר הש"י דשבת אז הקב"ה עונבו לנסיון פנ"ל אות רכ"ז לדעת אם בכת עצמו לינצל וזהו כבד. ואולי יש לפרש ג"כ מן פיבוד הבית שהוא נקיון וגם כפושטי' כבד היינו שיהי' בתכלית ההדור או"א שכלה ורצונה שהם המולידים אותה פ"י את פחות הפעולה שלה יהי' מגוקים שמצד עצמם יהיו כרצון הש"י ומיוחדים.

ובפשטי' אב ואם ג"כ כטעם (סנהדרין קד.) ברא מזוה אבא ויהינו כאשר מגיע למדרגה זו שמנדבך שורש שורשו העליון.

גם החטא דתחלת בריאתו ושיחמתני אמי נתקן גם אב ואם נזדככו והוא מכבדם. ואז"ל (קידושין לא.)

(דַּעֲכוּ"ם הוֹדוּ לְזֶה וְהִינּוּ דְהֵם אוֹמְרִים פְּחִי וְעוֹנְצֵם יָדֵי וְשֵׁהֲכַל בְּיַדֵי אָדָם וְלֹא בִיד"ש רַק בְּשֵׁכַל הָאָדָם וּבִינְתוֹ. וַיִּשְׂרָאֵל מְצַפִּים לְעֲזַרַת הַשׁ"י רַק לְבִסוּף הוּא תוֹרַתוֹ (כַּמ"ש ע"ז יט).

(וְהָאֲרִיץ נָתַן לִבְנֵי אֱלֹהֵי מִדְרָגָה ה' דְּכַבֵּד. ע"ז נֶאֱמַר וְאָמְרוּ רַק עִם חֶכֶם וְנִבּוֹן וּגו' וְשִׁידוּ עַל חֶכְמַת יִשְׂרָאֵל מִצַּד עֲצָמָם כְּעִנְיָן שְׁלֵמָה הַמַּע"ה שֶׁהִגִּיעַ לְמִדְרָגָה זוֹ שֶׁבִּיקָשׁ לְדוֹן בְּלֹא עֲדִים (כַּמ"ש ר"ה כ"א): רַק כְּעִנְיָנוֹמְשִׁים דְּמִוֹרַח וְנִדְאִין (סִנְהֶדְרִין צ"ג): שְׁמַעְמִיד עַל חֶכְמַתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁפֶן הוּא הָאֵמֶת גַּם בְּחֶכְמַת הַשׁ"י לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּשֶׁב עַל פְּסָא ה' שֶׁהוּא דְמוּת אָדָם שֶׁעַל הַפְּסָא שְׁזָכָה לְמִדְרָגַת יְחִידָה דְהִינּוּ נִקְרָא בְּשֵׁמוֹ שֶׁל הַקַּב"ה.

וְנִגְדוּ לֹא תַחֲמוֹד דְהִינּוּ שֶׁהַשִּׁיג הַיֵּצֵר שֶׁשְׂרָשׁוֹ הַחֲשֵׁק בְּמִדְרָגַת הַחֲשֵׁמֶל דְהִינּוּ מִצַּד שֶׁהוּא מְלֶאֶךָ קְדוּשָׁה וְכַמוֹ שֶׁיְהִי לְעַת"ל שֶׁמוֹ לְכֹן דְאֵתְלִבֵּן כּו' כַּמ"ש בַּמִּדָּה"נ (זַח"א ק"ז ב) שֶׁיְהִי לְחֲמִידוֹ דְאוֹרְיִתָּא.

וְכַמ"ש בְּזוֹהַר (ח"א צ"ג ב) דְחֲשִׁיב פְּרָטִין בְּלֹא תַחֲמוֹד דְחֲמִידוֹ דְאוֹרְיִתָּא מוֹתֵר. וְהִינּוּ דִינִדְבַּף הַיֵּצֵר לְגַמְרֵי שְׁלֹא יְהִי לוֹ כְּלָל חֲמִידָה חוּץ מִחֲמִידָה דְאוֹרְיִתָּא.

וְנִסְתַּלַּק קוֹשְׁיַת רַאב"ע אִיף שִׁיף לָאו עַל חֲמִידָה שְׁאִינוּ בְּיָדוֹ שֶׁל אָדָם. רַק הוּא אַחַר הַד' מִדְרָגוֹת אֲזַ בְּאֵמֶת לֹא יַעֲלֶה עַל לְבָבוֹ חֲמִידָה.

וּבְיָדוֹ בְּהַשְׁתַּדְּלוּתוֹ בְּקוֹדְמִים לְהִגִּיעַ לְמִדְרָגָה ה' שְׁאִינוּ בְּכַח הַשְׁתַּדְּלוּתוֹ וּבְקוֹמַת אָדָם כְּלָל כַּנ"ל אוֹת רַכ"ז. וְזוֹ הַמִּדְרָגָה כְּשֶׁמִּגִּיעַ לְמָה שְׁאִין לוֹ שׁוּם הַשְׁתַּדְּלוּת הוּא מִדְרָגָה שֶׁהֲכַל שְׁלוֹ מֵהַשְׁתַּדְּלוּתוֹ וּבְכַחוֹ וְעוֹנְצֵם יָדוֹ כַּנ"ל: [ר"ל] כְּפִי זִכְוֹף מַעֲלַת הָאָדָם וּמִדְרָגָתוֹ זֹכָה לְהַתְּמַנּוֹת וְרֵאשׁוֹת.

וְהֵם ד' מִדְרָגוֹת שְׁרִים שֶׁחֲשַׁב יִתְרוֹ נִגְדַד' מַעֲלוֹת שְׁזָכַר. אֲנָשִׁי חִיל הִינּוּ מִצַּד הַנְּפֹשׁ שֶׁהוּא כַח הַגּוֹף וּגְבוּרִים לְכַבּוֹשׁ יִצְרָם בְּמַחְשָׁבָה דְבוּר וּמַעֲשֵׂה לְהִיּוֹת לֵה' וַיִּרְאֵי אֱלֹהִים בְּלֵב כַּמְשׁוֹ"ל (יּוֹמָא ע"ב): ע"פ וְלֵב אִין וְהוּא ע"י הַתְּגַלּוֹת אֱלֹהוֹת מוֹרְגָשׁ לְלֵב.

וְאֲנָשִׁי אֵמֶת אִין אֵמֶת אֵלֹא תוֹרָה (מ"ר פְּתִי אֵיכָה) וְת"ח הַמְּחַדְּשִׁים חִידוּשִׁין דְאוֹרְיִי בְּכָל יוֹם נִקְרָאוּ אֲנָשִׁי אֵמֶת שֶׁהֵם אֲנָשִׁים לְאֵמֶת וְשׁוֹנְאֵי בְּצַע פִּי נְקִיִּים וּמַחְשְׁבוֹת זְרוֹת שְׁכָל דְמִיּוֹנוֹת עוֹה"ז מֵהַ שְׁחוּץ לְתוֹרָה נִקְרָא בְּצַע כַּמ"ש הַט וּגו' אֵל בְּצַע.

וּמִשְׁרַע"ה זָכַר אַח"כ רַק אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְהִינּוּ כַּמ"ש (עִירוּבִין ק): דְנִבּוֹנִים לֹא אֲשַׁתְּכַח. וַיְדוּעַ בִּינָה לְבֹא שֶׁהוּא הַהֲרַגְשָׁה בְּלֵב וְנֹא' וְלֹא נָתַן ה' לְכֶם לֵב לְדַעַת וּגו' עַד הַיּוֹם וּגו' כִּי לֹא נִגְאָלוּ אֵלֹא בְּזָכוֹת הָאֵמוּנָה.

כִּי הֵגַם דְהִיּוֹ חֲכָמִים בְּתוֹרָה דְאֲשַׁתְּכַח. כָּל זְמַן שְׁאִין הַחֲכָמָה לְהוֹסִיף הַרְגָשָׁה בְּלֵב הָרִי זֶה מִצַּד כַּח הַנְּפֹשׁ לְבַד כִּי בְּכָל א' מֵהֶם כָּלוּל ג"כ נִרְנַח"י כְּפוֹדַע.

וְהַחֲכָמָה שְׁאִינָה מוֹסְפַת חִיּוֹת חֲדָשׁ לְלֵב בְּכָל עֵת הוּא רַק מְצַנַת ת"ת כְּמוֹ עֲשִׂיַת כָּל הַמְּצֻוֹת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁהוּא בְּנִפְשׁ לְבַד מִצַּד הָאֵמוּנָה הַתְּקוּעָה שְׁצָרִיף לְשִׁמּוּעַ בְּקוֹל ה' וְלַעֲסוֹק בְּמַצּוֹתָיו וּבְתוֹרָתוֹ וְזֶהוּ אֲנָשִׁי חִיל לְבַד לְכַבּוֹשׁ יִצְרָם.

ועשה מהם כל השירים כי באמת גם מדריגת המלך שהוא למעלה מכל השירים והוא נגד מדריגת יחידה הרי דוד המע"ה הי' דרגא דנפש לבד פנודע בזוהר כ"פ. רק שהי' מדריגת יחידה שפנפש שהרי לבו חלל בקרבו שהרגו ליצ"ר בתענית.

פ"ה הריגה בתענית וסיגופין זהו מצד הנפש וכח העש"י שפגוף ולא מצד חכמה ובינה שפמוח ולב וע"י התבוננות בגדלות הש"י. ובזוהר יתרו פ"ב א' די' הדברות הם מכוננים נגד ה' דרגין לימינא וה' לשמאלא הנז' בפ' אתם נצבים ראשיכם וגו'.

מבוארים נגד ה' מעלות בהשגת הש"י הנז'. דכל איש ישראל מאמינים בני מאמינים. ושומר הוא מצד הרגשת הלב וזקן שקנה חכמה. וראשי שבטים היינו שרי אלפים שהוא מצד שונאי בצע.

וראשי כל העם הוא מדריגת מלך נגד יחידה שמתניח לגמרי בהש"י. ולשמאלא היינו בהרחקת הרע טף הוא שאין לו דעת וחסד דיצ"ר כלל.

ונשים הגם דנא' אשה בכל אלה לא מצאתי פ"ה כמו האדם א' מאלף דהיינו שר האלף שהוא שונאי בצע להיות נקי ממ"ז לגמרי. כי זה א"א רק ע"י ד"ת שאינו בנשים.

מ"מאמרו (ברכות יז.) הני נשי במאי זכיין באקרוני כו' והיינו שבכחה להתבטל לגבי הבעל והבן ומבטלת רצונה מפניהם וכמ"ש (תדב"א רבה פרק ט) איזה אשה פשירה שעושית כו'.

ולכן אמרו בזוהר (ח"ב לט ב) דבכ"מ שיש זכר ונקיבה הפל נקרא ע"ש הדכורא פי היא בטילה לגב' וע"י פח הביטול הרי בכחה לסלק עצמה מכל וכל. וזהו ביטול היצ"ר מכל הד' מדריגות הגם שאינו עד המעלה הה' שזהו הכנה לחמידו דאורי' שזהו רק בטף דיש בו הכנה לזה.

וגרף ידוע דהם מקליפות נוגה ובכחם להיות נקיים מן הרע עצמו וג' קליפות הטמאות. אבל לזכר גם דברי הרשות ולבטל מ"ז שזהו עזר הש"י זהו רק לישראל לבד.

וכמ"ש ביום השבת אות היא ביני וביניכם לבד כמ"ש בזוהר פ' ויקהל (רג א) דאפיק ע"ר מביניהו בנתינת שבת. ומחוטב וגו' הם הנתינים שהם עבדים דאי' כ"פ דפרוצים בעבירות וחסודים כמ"ש בברכות (מה:): ובפסחים (צא סע"א ורע"ב) ובגיטין (סז:): וש"מ.

והפתיח מדבר בנצבים לפני ה' ונקיים במעשה וכאותם שפחשבו בשם בס' נחמ' ועזרא מן הנתינים ועבדי שלמה. וא' במד' (במד"ר פ' טז) יש ששמותיהם פעורים ומעשיהם נאים עולי גולה בני סיקרא כו' ע"ש והם מן הנתינים ומעשיהם נאים.

רק מ"מ לא יצאו גם מג' קליפות הטמאות פולם דלכן אסורים לבוא בקהל. וחוטב עצ"ה היינו שנקי בתאנה שפלב רק שאין לו חכמה שבמחש שיהי אסור ללמד עבדו תורה (כמ"ש פתובות כח.)

.)

ומצד שהיא דכורא ויש בו חכמה הוא שופע בו לרע דלכן אסור ללמדו תורה כמו לאשה (סוטה כ.) שאין לה דעת וזה יש לו רק שהחכמה אינה מבנרת כלל בעבד.

ונה שרש עבד שאין לו ראש מצד עצמו רק אדונו הוא ראשו משא"כ בן חורין יש לו ראש. והשתעבדות זה לישראל הוא מצד מעלתם עליו בתורה וחקמה ולכך נקרא חוטב עציף דתורה נקרא עץ החיים וכו' הוא שימוש ועבודתו.

ושואב מימיה ידוע דמים רומז לחשק ותאנות ונהו שגם הלב אין נקי מחמדת רע רק שמוגדר במעשה לבד והשתעבדותו לישראל ג"כ מצד מימיה דהיינו שהחשקות של הישראל אינן דומה לו דהקב"ה לבן של ישראל (שהש"ר ה ב).

והוא שואב מימיה היינו רוצה ומשתדל להיות לבו פן שנהו העבדות שהעבד נטפל לאדון אבל מל אינו פו. וחוטב עציף משתדל להיות נט לתורתו וחקמתו.

ואלו ה' מדרגות אין ממנין מהם שום התמנות וראשות כי אין בהם שום הנדפכות לטוב גמור ודביקות בהש"י. רק לשמאלא היינו בהגדרה מרע עכ"פ ע"י ביטולם לטוב שבכחם לבטל עצמם לגמרי שלא להיות מהות בפ"ע כלל רק נטפל לטוב כעבד לאדון ואשה לבעלה וכו' לאביו וגר לישראל שבשם ישראל יכונה להיות נטפל ויבטל לאנמה הישראלית וכמ"ש (ספרי בהעלותך סו' פיס' עח) שבאותו השבט שידבק יוכלל בו והוא התפללות שמאלא בימינא: [רלא] כל התנשאות ושררה הוא ע"י ד"ת כמ"ש ביי מלכים ימלכו.

ולכן סמוך למ"ת ובאותה פרשה נאמר התמנות הראשים. והי' זה ע"י יתרו דבאמת נפש הישראלית אין יכול לסבול התנשאות כלל אפי' מן הגדול בחכמה לפי שכל ישראל יש להם חלק בתורה כמ"ש מןרשה קהלת יעקב כמו שאמר שהוא ע"ה לר' ינאי במ"ר (פ' צו פ' ט) וכבודע דכל א' אחינתו באות מהתורה וספר תורה שחסר אות א' פסול וא"כ כמו שזה צריך לזה כף צריך זה לזה.

והגם שישלו חלק יותר גדול בד"ת מ"מ אינו יודע מחלקו של זה הקטן פלום. וזה טעם (תענית ז.)

(ומתלמידי יותר מכלם כי רב אין לאדם רק אחד כמ"ש (ע"ז יט.) כל הלומד תורה מרב א' כו' גמרא מרב א' עדיף.

ואפי' יש לו יותר מ"מ חבירים מרובים יותר כבודע ותלמידים יותר מכלם דלזה אין קץ. והוא קולט כל הד"ת שבכל א' שאין נמצא בו ונמצא למד מהם יותר לרבוים.

וטענת קרח מדוע תתנשאו וגו' אמיתית דאין להתנשאות באמת. ונהגם דגם הוא ביקוש כהונה גדולה וא"כ סותר דעת עצמו.

רק פונתו נדאי צריך כה"ג וזה מיוחד להיות שליחא דרחמנא לכנס לק"ק ומשרע"ה מיוחד לקבלת התורה וכיוצא בו כל א' מישראל מיוחד לאיזה דבר ואין להתנשאות עליו. שפמו שהוא צורך בתורה כף הוא צורך.

כִּינּוּן שְׂבִיחַסְרוֹן אוֹת א' נִפְסַל הָיָה כְּמוֹ אֵיבָרִים שְׂבִיחַסְרוֹנוֹ נִטְרָף וְאֵין לְהַתְעַלּוֹת זֶה עַל זֶה אַע"פ שֶׁזֶה לְמַעַלְהָ וְזֶה לְמַטָּה מ"מ גַּם זֶה צִוְרָף לְשִׁימוּשׁ הַגּוֹף כְּמוֹ זֶה. וְזֶה טַעַמַת אוֹתוֹ חוֹפֵר שִׁיחִין לְרִיב"ז בַּמַּד' שֶׁגַּם הוּא עוֹסֵק בְּצִרְכֵי צְבוּר.

רַק הוּא הַשִּׁיבּוֹ שְׂאִין זֶה ד"ת דד"ת לְשׁוֹן הוֹרָאָה לְאַחֲרִים וְהוּא אֵין יָכוֹל לְהוֹרוֹת לְאַחֲרִים שְׂבִיבּוֹאוֹ לְשִׂאוֹל ע"ש. וּמִצַּד זֶה הוּא הַתְּנַשְׂאוֹת ת"ח עַל ע"ה מְשׁוּם דְּבַע"ה הַד"ת שְׁלוֹ בְּהַעֲלֵם גְּדוֹל וְהַגְּלוּי רַק מְצוֹת וְתַלְמוּד גְּדוֹל וְזֶה לֹא שִׁינְיָה בְּדוֹר הַמְּדַבֵּר שְׁהִי דוֹר דְּעָה וְכוּלָם קְדוּשִׁים וּבְתוֹכָם בְּפָנִימִיּוּתָם שֵׁם הַנִּי"ה שֶׁהוּא קוֹ אֲמִצְעֵי הַמְּבָרִיחַ בְּכָל קִצְוֵי הַבְּרִיאָה כְּנוֹדַע.

רַק עוֹנֵשׁ הָיָה דְּבִאֲמַת לֹא הַתְּנַשְׂאוֹ כַּמ"ש וְהָאִישׁ מִשֶּׁה עֲנִיו. רַק הַגְּנוּן שֶׁל הַתְּנַשְׂאוֹת זֶה צִרְיָה בַּעוּה"ז שְׁהִי הַסְּפִים הַקַּב"ה ע"י יְתָרוֹ דְּבַעוּה"ז א' צִרְיָה לְחַבְרִיּוֹ שֶׁגְּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻקָּה וְרַק לְעֵתִיד נֹא וְלֹא יִלְמְדוּ וְגו' כִּי בְּנֵלָם וְגו' אִפִּי הַע"ה יֵצֵא הַד"ת הַגְּנוּז אֲצֵלָם מִן הַהַעֲלָם.

וְהִינּוּ כִּי בַּעוּה"ז יֵשׁ סוּדוֹת וְסִתְרֵי תוֹרָה שֶׁא"א לְגַלּוֹתָם שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לְיַדֵי קְלוֹת רֹאשׁ מִפְּנֵי הַיִּצָּר עִי' בַּס' בְּרִית מְנוּחָה כ' כֵּן עַל מְאוֹר א' דְּאֵלוֹ יִדְעוּ תוֹקְפוֹ אֲפֹשֶׁר לְבוֹא לְיַדֵי קְלוֹת רֹאשׁ. וְזֶהוּ טַעַם אֵין דוֹרְשִׁין כו' וְכֵן יֵשׁ נִפְשׁוֹת שֶׁד"ת שְׁלֵהֶם נִסְתָּר מִטַּעַם זֶה וְהֵם בְּלָבוֹשׁ בַּעוּה"ז ע"ה.

אֲבָל כְּשִׁיבּוֹטָל יצ"ר יִתְגַּלֶּה הַכֹּל וְלֹא יִלְמְדוּ וְגו'. וְרַק יְתָרוֹ שֶׁהִי גַר הַרְגִישׁ דְּבָר זֶה שֶׁגַּם לְעֵתִיד אִז"ל (בַּר"ר פ' צַח וְתַנ' שָׁם) שְׁמִשִּׁיחַ יִלְמַד תוֹרָה לְגוֹיִם שְׁעֵתִידִים לְהַתְגַּיֵּר כַּמ"ש וְנִהְיָו וְגו' כִּי הֵם אֵין לָהֶם חֵלֶק מִיְיֻחָד בְּתוֹרָה מֵה שְׂאִין לְיִשְׂרָאֵל כָּלֵל.

וְלִכְף אֲצֵלָם שְׁפִיר שִׁינְיָה עֲנִין הַתְּנַשְׂאוֹת וְכֵן יֵשׁ עֲנִין עֶבֶד בְּגוֹי מִשֶׁא"כ בְּיִשְׂרָאֵל עֶבְדֵי הֵם כו' רַק עֶבֶד עֲבָרִי לְשַׁעָה כְּעֲנִין הַתְּנַשְׂאוֹת דַּעוּה"ז. וְגַם זֶה רַק בְּזִמְנֵן שֶׁהַיּוֹבֵל כו' (כַּמ"ש עֲרִכִין כַּט).

(שְׂאֵז גַּם גַּר תּוֹשֵׁב נוֹהֵג (כַּמִּש"ש) שְׁעַפּוּ"ם שְׁשׁוֹמֵר ז' מְצוֹת לְבַד גַּם הוּא קְרוֹי גַר. לְעוֹמַת זֶה יֵשׁ בְּיִשְׂרָאֵל ג"כ מְדַרְיַגַת עֲבָדוֹת וְשַׁעַבּוּד וְג"כ קְרוֹי יִשְׂרָאֵל אַע"פ שְׁרִשׁוֹת אֲדוֹן עָלָיו דְּזָהוּ כ"ז שִׁיּוֹשְׁבֵיהָ עָלֶיהָ (כַּמ"ש שָׁם לַב:) מִכְּבוֹשׁ א' דִּיהוֹשַׁע שֶׁהִי כְּבוֹשׁ דַּעוּה"ז לְבַד שֶׁלֹּא קִיְדָשָׁה לַעַת"ל כָּלֵל אֲבָל מַעַת גְּלוֹת רֹאשׁוֹן דִּי שְׁבָטִים וּבְטָלָה כְּבִישָׁה הָרֹאשׁוֹנָה אֲזִי הַחֵל צְמִיחַת גְּאֻנְלָה וּכְבִישָׁה שְׁנִי' כִּיְדוּעַ בַּמַּד' (אֵיכָה א' ע) וִירוּשָׁ' בְּרִכּוֹת (פ"ב ה' ד) דְּבִאוֹתוֹ יוֹם נוֹלַד מְשִׁיחַ.

וּמְכַנּוּן לְמַה שֶׁאִז"ל (סִנְהֶדְרִין צַד.) בְּקִשׁ לְעֲשׂוֹת חֻזְקֵי מְשִׁיחַ דְּתִנְכַּף הַתְּחִיל נְבִיעַת אוֹתוֹ אוֹר לְעוֹלָם וְנִסְתַּלַּק הָעֲבָדוֹת מִיִּשְׂרָאֵל וְנִתְבַּטַּל ג"כ קְבֵלַת גַּר תּוֹשֵׁב מְאוֹמוֹת כְּמוֹ שְׁשִׁמְעֵתִי בַּגַּמ' דְּגַר עֲמוּנֵי בְּבָרְכוֹת (כַּח).

(שְׁכַאֲשֶׁר מִתְבָּרַר עֲנִין יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר אֲזִי גַם עֲנִין הַעַפּוּ"ם מִתְבָּרַר וְנִבְדֵּל יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל. וְלִכֵּן אֵין נִקְוֹדַת יִשְׂרָאֵל סוֹבְלַת שַׁעַבּוּד וְהַתְּנַשְׂאוֹת כָּלֵל אִפִּי ע"י ד"ת.

וילכה קרי לה הזוהר פ' יתרו (סח סע"ב) מקלי דהדיוטא פי מאמר יתרו להיות שרים על ישראל עצמן זהו אינו אמת גמור ומקלי דהדיוט. והגם דהש"י הספים ונכתב בתורה שיהא נצחית.

זהו לגבי האומות הם ישיגו לעתיד ג"כ בישראל מדריגות שרי אלפים כו' כפי מעלתם בתורה כמו שהאחר מרגיש בהביטו על איזה אדם יתרון בראש על הרגל אבל האדם עצמו כה יכאיב לו כשיכו הרגל כמו הראש.

וגם אעתיד אינו אלא כפי השגת יתרו ושאר גרים רק דמקלי דהדיוטא מקלי שבעוה"ז נראה פן הגוון גם בישראל עצמן שכל זמן שלא נתבררו ישראל מפל העכו"ם צריכים להתנהג כפי מה שהוא בגוון לעיני ההדיוטות: [רלב] כל עניני העולם וכל הנבראים מזכירים לאדם שיש בורא וכמ"ש (ברכות ו:): כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה פי' שידע זה על ידה ויפיר שיש בורא עולם וכמו ששמעתי על מלאה הארץ קניניו פי' לקנות על ידם אותה והש"י מזמין לאדם בכל יום דברים וענינים שונים אולי על ידם יבוא לזכירה בבורא.

פי באמת ההצלה משכחה זה אינו ביד האדם דלכן לא נא' אנכי וגו' בלשון ציווי שא"א לצוות על הידיעה דאנכי שלא ישכח. שציווי הוא רק מה שביד האדם לקיימו וכששוכח הרי הוא נשכח מזה ונשכח גם מהמצוה.

רק צריך לסייעתא דשמיא והסייעתא דשמיא הוא ע"י לא יהי' וגו'. פי' אלהים פח ויכולת בכ"מ והיינו בכל שימוש בכתותיו באיזה פח מפחות הגוף ראי' או שמיעה או מעשה או הילוף וכיוצא יפיר שהש"י הוא הנותן לו פח זה.

וזה טעם הברכה לפני כל הנאה ובלא ברכה מעל (כמ"ש בברכות לה.).

שהרי באמת קדשי שמים הוא וכחות הש"י ולא הותר אלא ע"י ההפכה שהוא מהש"י ושהוא הנותן. וזה שא' (שם מ:) לא עברתי ממצותיך בברכה ולא שכחתי בהזכרת השם דב' אלה אנכי ולא יהי' שורש התורה במצות ועבירות.

וסתם שכחה הוא שכחה מהש"י וזהו בבטול אנכי. וסתם עבירה שפכל התורה כולה היינו שלוקח הנאותו וצרכיו ומשמש בכתותיו בלעדי רצון הש"י דהיינו השבח מקודם לו ית' שנתן לו הנאה זו וכח זה.

וזהו כל ענין עבירה ורמיזות של כל השס"ה ל"ת. ודבר זה ביד האדם להיות בשב ואל תעשה.

וכאשר מתעורר לפעולה ושימוש שהוא התעוררות גופני אז יתעורר בנשמתו ג"כ לדעת שהש"י מעוררו בכח זה ועי"ז יבוא להיות אנכי קבוע בלב וקיימא תמיד לא יזוז רגע א'. וזהו תקנת רז"ל בברכות על כל דברי הנאת הגוף במזון ובראי' ובשמיעה פקול תרנגול ובשורות טובות ולהיפך ובמלבושיו וכיוצא וזהו התחלת הש"ס שהוא שורש כל התורה כולה.

כפתיחת התושב"כ באנכי ולא יהי' שנהו כהת"כ ואיך פירושא זיל גמור עצות שונות בכל זמן ובכל מקום איך לבוא לזכירה זו. אבל המכונן בכלם הוא ידיעת האלהות שלא

זוהו מן הלב ולא ישלנט בו השכחה ח"ו: [רלג] להנצל ממחשבות זרות והרהור שחויז מרצון הש"י כל היום זה א"א אלא מי שנקי לגמרי מנגיעה לגופו והיגו פאשר פבר הרגו ליצ"ר פדוד המע"ה ומאן דנצח בקרבא יתבין לי' כו' צלותא (כמ"ש תקו"ז סו' תיקון יג) כי מי שאינו נקי ממ"ז כל היום לא ימלט ג"כ ממ"ז בתפלה וכמ"ש (ב"ב קסד): דעיון תפלה אין אדם ניצול ומשמע דעל כל אדם קאמר.

ואתאן דברי הירוש' שהביאו התוס' (ר"ה טז): אנא מן יומא לא פנונית כפשטי' שלא הי' אפשר לו להמלט בכל התפלה פולה משום נצנוץ מ"ז ומחשבת מאן עייל קמי מלפא כו' הוא מחשבת פבוד מצד נגיעה לכבוד נכנס מחשבה זו ביומא דבעי פנונית שהכין עצמו כחסידים הראשונים שוהים כו' שיכוננו כו' (ברכות ל:): פי' יישרו הלב שלא יהי' בו שום נגיעה ורצון זולת רצון הש"י.

ואולי בפעה זו יעזרו הש"י לנצח בקרבא ולבטל היצר מקרבו. ומחשבת מגיית פרסניא ודמוסיא שהוא הרהורים דרכושו הוא מצד נגיעה דתאנת ממון.

ומחזיקנא טיבותא לרישא כו' דמצד הקנאה בא מ"ז בעת מודים שהוא ההודי' על חסדי הש"י. והמקנא הרי חסר ואינו מודה להש"י על טובותיו אדרבא מתרעם על שנותן טובה לחבירו.

וז"ש בב"ק (טז.) שדרו כו' וה"מ דלא פרע במודים דרקב עצמות קנאה ושוורש נחש הוא קנאה כמשז"ל (סנהדרין נט:): ראה כו' ונתקנא.

וכן האכלת חנה לאדם מטעם קנאה וידוע דג' אלו קנאה תאנה וכבוד אין אדם כמעט שיהי' נקי לגמרי. וכמש"נ ומי יעמוד לפני קנאה ובתאנה אז"ל (מ"ר ר"פ תזריע) אפי' חסיד שבחסידים כו' וא"צ לומר בכבוד שהוא כולל דשניהם פנודע.

לקח אין אדם ניצול ממ"ז. ולפי שקנאה הוא הגרוע מהפל ושוורש נחש שנגדו המצורע המשפלת חויז למחנה ישראל שהוא על קנאה שפולל כל הז' דברים שחשבו רז"ל (ערכין טז).

ומ"ר ר"פ מצורע) וכאמר ז"ל (ב"ר פ' כ) דנחש הוא מצורע לקח אמר מחזיקנא כו' דהגם דנדאי אין אדם נקי מעטיו של נחש שהרי סוף אדם למות ע"ז. רק מ"מ טיבותי' לרישי' הוא שורש נשמת ישראל פרע מנפשי' ועצמות החב"ד שבראשו נקיים מזה.

רק המ"ז הוא לבוש שאינו מעצם שורש ישראל כלל דהוא חויז למחנה ישראל פנ"ל. ולכן לא זכר מהו אותן מ"ז דמה שהם ספרו המחשבה הוא כדי להעלותה פנ"ל אות ר"ג בענין החלצת ד"ת מן המ"ז דבנדאי יש רמז בזה ג"כ לפודות ד"ת הגנוז תוף המ"ז.

פי' הלבוש הוא כפי הראוי לאותו אדם היגו לפנימיות החכמה משא"כ הלבוש דקנאה הוא להעלימו לגמרי פנ"ל אות רי"ח והעלאתו הוא ע"י אמירת מחזיקנא כו' דבאמת הראש אינו פן כמו הלבוש ושאינו באמת כף כלל.

ונהו התיקון למצורע שילוחו חויז למחנה ישראל דעי"ז שיפיר שזו המדה אינה ממחנה ישראל ומצד שם יתדות שעליו שנהו שורש נשמתו הוא מרוחק מזה לגמרי ע"י הפרה

בְּרוּרָה זֹה הִיא הַתִּיקוֹן וְהַרְפוּאָה לְקוֹדֵם כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּק עֲצָמוֹ בְּשׁוֹרֵשׁ קַדְוֶשֶׁת שֵׁם יִשְׂרָאֵל שְׁעָלָיו מִמִּילָא נִפְרָד מִן הָרַע וְנִרְפָּא גַם אֲלֵהֶבֶא.

וּז"ש בְּזוֹהַר מְשֻׁפְּטִים ק' א' דְּמֵאן דְּלֵא פְּרַע בְּמוֹדִים אֵינוֹ קָם בַּתְּחִילָה מ. פ"א דְּהוּא מְשׁוֹרֵשׁ הָרַע דְּקִנְאָה וְהוּא מִי שֶׁהוּא חוּץ לְמַחְנֵה יִשְׂרָאֵל בְּשׁוֹרֵשׁ נִפְשׁוֹ: [רַלְד] עַל מַחְשְׁבוֹת בְּטִילוֹת לֹא נִמְצָא שׁוּם אִיסוּר מִפְּנֵי שֶׁ.

רַק לֹא תַתּוֹרוּ וְגו' מוֹקְמִי בְּבְרָכוֹת (יב:) בְּהַרְהוּר עֲבִירָה וְלֹא הָרַהוּר בְּטֵל לְבַד. וְאִז"ל (קִדְוֶשִׁין מ.)

(דְּמַחְשְׁבָה רַעָה אֵינוֹ מְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂה וְרַק בְּמַחְשְׁבָה דַע"ז. וְהִיגוּ כִי זֶה אֵינוֹ בְּיַד הָאָדָם וּבְבַחֲרִיתוֹ כָּלֵל וְכַמֶּש"ל אוֹת רַכ"ז.

וְכֵן עַל מַעֲשִׂים בְּטִילוֹת דְּרִשׁוֹת. רַק עַל דְּבָרִים בְּטִילוֹת יֵשׁ עֲשֵׂה וּל"ת כַּמ"ש בְּיוֹמָא (יט:).

כִּי בְּדַבּוּר יֵשׁ מְצוֹת ת"ת שֶׁהוּא תְּמִידִי לֹא יִמוּשׁ וְגו' וְיִוָּכַל לְהִיּוֹת כָּל דְּבַרְיוֹ תוֹרָה. מִשָּׂא"כ מַעֲשֵׂה אֵינוֹ פֶּאן עֲשִׂיית מְצוּהָ בְּתַמִּידוֹת וְאָדָם שֵׁשׁ לוֹ כַּח הַפְּעוּלָה א"א שְׁלֵא יִפְעוּל.

וְכַמוֹ שְׁשֻׁמְעָתִי ג"כ עַל הַדְּבַר ע"פ זֹאת תוֹרַת הַמְצוּרָע מְשׁוֹ"ל (עֲרַכִּין טו:) דְּתַקְנֵתִי דְּבַעֲלֵלָה"ר יַעֲסוֹק בַּתוֹרָה לְכִי שֶׁהָאָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּכַח הַדְּבַר א"א לוֹ לַעֲצוּר עֲצָמוֹ שְׁלֵא יִדְבֵר רַק הַעֲצָה שֶׁיִּדְבֵר אֲבָל שִׁיחֵי' כָּל דְּבַרְיוֹ תוֹרָה.

וְכִי מִי שֶׁנִּבְרָא בְּכַח הַפְּעוּלָה וְכַד"ש (שֶׁבַת יד.) סְתָם יָדִים עֲסָקְנִיּוֹת וְהִגַּם דְּזֵהוּ מִתְעַסֵּק בְּעֵלְמָא דְּלֵאוֹ מְלֵאכָה הוּא לַעֲנִין שֶׁבַת כָּל שְׁאֵינוֹ בְּכוֹנֵה וְלֹא מְקַרִי מַעֲשֵׂה כָּלֵל.

מ"מ יֵשׁ ג"כ בְּכוֹנֵה וְלֵהִיּוֹת הַכָּל עֲבוֹדַת ה' וְכָל מַעֲשָׂיו לִש"ש זֶה א"א פִּינּוֹן שְׁאֵינוֹ מַעֲשֵׂה מְצוּהָ. רַק ע"י סִיּוּעָתָא דְּשִׁמְיָא כַּד"ש (מ"ר ר"פ בְּחֻקוֹתֵי) בְּדוֹד הַמַּע"ה וְהִי רְגִלִי מוֹלִיכוֹת אוֹתִי לְבַתִּי כְּגוֹסִיּוֹת וּב"מ שֶׁהִי הַש"י עוֹשֵׂה פְּעוּלוֹתָיו תְּכַלִּיתָן לִש"ש.

וְע"י הַשְּׁמִירָה מְדַבְּרִים בְּטִילוֹת זוֹכָה ג"כ לִינְצָל מִמַּחְשְׁבוֹת בְּטִילוֹת וּמַעֲשֵׂה בְּטִילוֹת. וְלֵהִיפּוֹ הַמְרָבָה בְּדַבְּרִים בְּטִילוֹת וְא"צ לֹא מְרַב בְּדַבְּרִים אִיסוּרִים כְּלֵה"ר וְכַדוּמָה לֹא יִמְלֹט מִמ"ז כָּלֵל.

וְאִז"ל (סְנֵהֲדָרִין קו:) בְּדוּאָג כָּל תוֹרָתוֹ מִן הַשְּׁפָה וְלַחוּץ פִּי שֶׁהַמוֹחַ וְלֵב הִי מְלֵא מִמ"ז וְהַרְהוּרִים ע"י הַלֵּה"ר. וּבְאֵמַת הַמַּחְשְׁבָה קוֹדְמַת לְהַדְּבַר וּמִי שֶׁחִפֵּץ וּמִשְׁתַּדֵּל לִינְקוֹת מִמ"ז הַקַּב"ה מְסִייעוֹ ג"כ לִינְצָל מְדַבְּרִים בְּטִילוֹת.

רַק דוּאָג שׁוֹנָא דְּוֹד הַמַּע"ה שֶׁזָּכָה לְבְּרִיתָא דְּמִלְכָא דָּא צְלוּתָא שְׁזוֹ מְדַרְיָגְתוֹ וְכַמ"ש בְּזוֹהַר (ח"ג מִט רַע"ב) ע"פ וְאִנִּי תִפְלָה וְהִיגוּ שְׁלֵא הִי לוֹ לְעוֹלָם שׁוּם מ"ז וּבּוֹדָאֵי מִי שְׁשׁוֹנָאוֹ הָרִי שׁוֹנָא לְאוֹתוֹ דְּבָר טוֹב וְהִיגוּ שֶׁהוּא מְמַשׁ לְהִיפּוֹ דְּמֵלֵא מ"ז פְּנ"ל דְּכָל תוֹרָתוֹ כּו' וּמְזֵה נִמְשָׁף לֵה"ר וְגַם מַעֲשִׂים בְּטִילוֹת וְלִכּוֹן נֶאֱמַר וְאֵת נִפְשׁ אֲנִיבִיָּה יִקְלַעְנָה וְגו'.

ובזוהר בשלח נ"ט א' דהוא על מעשים שאינם לעבודת הש"י והיגו מעשים בטילים. וזה נפש אויביה פי' אויבי דהמע"ה שורש פחו וענינו שהוא העדר המ"ז והם ממש היפוך זה.

ונפש היגו דנודע פי' יש נפש רוח נשמה המעשה מנפש ודבור מרוח כמ"ש לרוח ממללא. ומחשבה מנשמה ויקלענה היגו פשיצא לפועל גם במעשים בטילים.

וז"ש שם הזוהר ע"פ כל המעשים כו' שממעשים בטילים נעשה הכל פי' זהו המחשבות בטילות. ורעות רוח דהשכרון רק לדברים בטילים שזהו האיסור ביחוד פנ"ל לכה בו העונש ולא על מחשבה ומעשה דאינו בידו ואז יקלענה ומפ' בשבת (קנב:) זוממות והולכות פי' מחשבות והולכות ר"ל שמתלבשות נפש רוח נשמה דבטלה הנ"ל.

המעשה הוא גוף ונפש ודבור ומחשבה רוח ונשמה להלבישה. ומחשבות והולכות בכל העולם פלו כמו בחיים באותם הדמיונות של קנאה תאנה וכבוד וכאלו פועלות אותם הפעולות של הכל.

זהו פי' כפי הקלע שהוא הופך צורות בצרור החיים שהוא היפוך מחשבות הכל שאין בהם חיות כלל ואינו דבר קבוע ומחשבה שקביע וקיימא רק השתוטטות מחשבתו בכל אשר תפנה.

וזהו זוממות והולכות. אבל מחשבת אמת קבוע פיתד במקום נאמן ואינה הולכת ומשוטטות ע"פ רחבי התפשטות המחשבה רק צורה וקשורה בקשר החיים שלא לחשוב ולהתבונן רק בדברים שהם חיי עולם.

וכן שפרו מדה כנגד מדה ופעולתו לפניו: [רלה] המשתדל להנצל ממחשבות זרות וגמר בלבבו לדחותה וכל זמן שהוא נזכר מיד מדחה ומכניס בלבו מחשבות של ד"ת כפי פחו. רק שמ"מ היא תוקפתו ובעת ששקוע בה נשכח ממנו מחשבת ד"ת ורצונו באמת אינו בה ומיד שגזכר הוא מדחה אותה.

הרי שכחה שאינה מחמת עצלות חשוב אונס עבמג"א (סי' קח סקי"א) והר"ז פחישב לעשות מצנה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה (ברכות ו.).

נהגם דמאן ספיין ומאן רקיע [שמעתי פירושו] (במו"ק כח.) טהור ונדף כמו הרקיע ר"ל נקי מנגיעה לרע] לדעת שאינו מחמת עצלות מ"מ גם על עצלות זה חשוב אונס מאחר שהוא מחשב ורצה שלא להיות עצל בדחיית המ"ז.

ומאחר שלא נזכר איסור ועבירה מפני רשת במ"ז א"כ אינו פחישב לעשות מצנה ולא עשאה דהוא כעשאה וממילא יהי' המשפט אלהבא שהקב"ה יעזור לו באמת להיות עושה דהייגו שמור ממ"ז ולא כאלו עשה בלבד.

ובלבד שיהי' שמור בדברים בטילים והוא ע"י דבורו בתורה. ועיקר הנהגת דברים בטילים מודברת בם ולא בדברים בטלים (כמ"ש יומא יט:) וכח לאו הבא מכלל עשה אינו יותר מלאו הניתק לעשה שהעשה תיקון הלאו.

וכן בלאו הבא מכלל עשה כאשר מקיים העשה דודברת בם תיקון הלאו דדברים בטילים והוא מועיל ג"כ לענין מחשבות בטילות. וכמו ששמעתי על פ' שפתי צדיק ידעון רצון

שפאָשר מוציא בשפּתו דְּבָרִים הַמְצַנְדִּקִים אע"פ שֶׁהוּא מִן הַשֹּׁפָה וְלַחוּץ וְלִבּוֹ בַּל עִמּוּ מ"מ הם יִדְעוּן מוֹדִיעִים וּמְלַמְּדִים רְצוֹן לִלְבָב לְהִיּוֹת רְצוֹן הַלֵּב בְּאַמַּת כּוֹן.

וְהַרְצוֹן מוֹלִיד מַחְשָׁבָה לְהִיּוֹת מַחְשָׁבָתוֹ בְּזָה לְבַד. וז"ש (עירובין נד).

(חַיִּים הֵם לְמוֹצִיאֵיהֶם בְּפֶה כִּי ד"ת נִקְרָא עַץ חַיִּים הֵינּוּ בְּסוּד הוּ' דָּשֵׁם שֶׁהוּא קו הַמְּבָרִיחַ מִן הַקֶּצֶה לְקֶצֶה. כִּי פֶּאֶשֶׁר עוֹבֵר כָּל חֲלָקֵי נר"נ שְׂבִיבּוֹ מוֹת וְלֵב וְכָלֵי הַמַּעֲשֵׂה אֲזִי נִקְרָא עַץ חַיִּים.

וְהֵינּוּ כְּשֶׁמוֹצִיא בְּפֶה זֶהוּ בְּמַעֲשֵׂה וְזֶה גוֹרֵם רְצוֹן לִלְבָב וּמַחְשָׁבָה לְמוֹחַ וְאֲזִי הוּא חַיִּים וּמוֹלִיד חַיּוֹת. וּמִמֵּילָא עי"ז נִדְחָה מ"ז שֶׁהוּא הִקְפָּה הַחַיּוֹת כִּנ"ל אוֹת ר"ג שֶׁהִבְטִילָה כְּשִׁנְיָה א' מִס' בְּמִיתָה.

ועי"י הוֹצֵאת ד"ת בְּפֶה מוֹלִיד חַיּוֹת כְּדַמְתַּרְגְּמֵי לְנֶפֶשׁ חַי' לְרוּחַ מְמַלְלָא שְׁעִיקַר הַחַיּוֹת עי"י הַדְּבוּר. וְכֹאֲשֶׁר מְתַעוֹרֵר רוּחַ הַחַיִּים אֲזִי מְקִיצוֹ מִתְרַדְדִימַת הָאֲנָלַת שְׂבִיבָה נִמְשָׁל כְּבִהְמוֹת.

ש"מ"ז הוּא מְצַד נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְהַדְּבוּר הוּא עִיקַר צוּרַת אָדָם וַיִּתְרוֹנוֹ מִן הַבְּהֵמָה אִם הוּא בַּד"ת דָּאֲזִי נִקְרָא דְּבוּר [דְּבִלָא"ה לֹא נִקְרָא דְּבוּר כִּלְל כְּמוֹ שֶׁשְׂמַעְתִּי בְּעִנְיַן הַנְּחֹשׁ דְּלֹא נִזְכָּר בְּקִלְלָה שְׁנֵיטַל הַדְּבוּר מִמֶּנּוּ לְפִי שְׂבִיבָתָה לֹא הִי' לוֹ דְּבוּר כִּלְל דְּדְבוּרוֹ לֹא נִקְרָא דְּבוּר וְאִכ"מ] זֶה מְעוֹרֵר צוּרַת הָאָדָם שְׁלֵא לְהַשְׁתַּקֵּעַ בְּנֶפֶשׁוֹ הַבְּהֵמִית.

וּבְלִבְד פֶּאֶשֶׁר הוּא מְדַבֵּר בַּד"ת כְּדִי לְעוֹרֵר הַלֵּב וְהַמַּחְשָׁבָה דְּכִשְׂאִין זֶה בְּרְצוֹנוֹ כִּלְל הָרִי זֶה כְּנִזְכָּר לְעִיל אוֹת רל"ד בְּדוּאָג שְׂתוֹרְתוֹ מַשְׁפָּה וְלַחוּץ כִּי לֹא הִי' דַּעְתּוֹ וְרְצוֹנוֹ כִּלְל שְׂתַקְבַּע בְּלִבּוֹ וּמַחְשָׁבָתוֹ וְלִהְיוֹצִיא מַחְשָׁבַת הַיְפּוּף כִּלְל.

וְזֶהוּ ק"ש שְׂאוֹמֵר פ' וְדִבְרַתְּ בָּם וְהִתְחַלָּה שְׂמַע יִשְׂרָאֵל שְׂיִשְׁמַע לְזֶה. וְכֵן נִקְרָא ק"ש לְשׁוֹן קְרִיאָה שְׂקוּרָא לְעַצְמוֹ שְׂיִשְׁמַע וַיִּקְבַּל דְּבָרִים הַלְלוּ ועי"י הַתְּעוֹרְרוֹת זֶה הוּא נִקְבַּע בְּלֵב וַיִּוֹכַל אִח"כ לְזַכּוֹת לְבִרְתָּא דְּמִלְכָּא צְלוּתָא בְּכִנּוּת הַלֵּב: [רלו] א"א לְאָדָם כִּלְל לְעַמּוּד כְּכֹל הַיּוֹם כְּלוֹ בְּמִדְרָגָה א' תְּקוּעַ בְּדְבִיקוֹת כְּרֵאוּי ועי"ז נֶאֱמַר כִּי יְפוּל לֹא יוֹטַל.

וְשִׁבַּע יְפוּל צְדִיק וְקָם. וּבִירוּשׁ בְּרִכּוֹת (ר"פ ה) שְׁלֵא יִהִי הַפְּסוּק הַזֶּה זֶז מִפִּיָּה ה' וְגו' מְשֻׁבָּב לְנוֹ וְגו' וְחִבְרֵי ה' וְגו' בּוֹטֵחַ בְּךָ הֵינּוּ לְצִנּוֹרָה נְפִילוֹת הַלְלוּ לְהַתְחַזֵּק וְלִבְטָחַת בְּהַש"י שֶׁהוּא יִשְׁגָּבֵהוּ.

ועי"ז אוֹמְרִים בְּאַתָּה גְבוּר סוּמָה נוֹפְלִים שְׁהֵן הֵן גְּבוּרוֹתָיו לְחַזֵּק לְכָל שְׂגָם הַחֲלָשׁ יֹאמֵר גְבוּר אָנִי. וְלֹא תִקְנוּ עי"ז בְּקִשָּׁה רַק בְּכִלְל הַזְּכָרַת שְׂבִיבָהוּ שְׁלֵמָה.

כִּי אִז"ל (תְּעִנִּית כַּה): שְׂבִיבָהוּ שְׁלֵמָה צְבוּר א' מְשִׁיב הַרוּחַ נְשִׁיב זִיקָא כו' כִּי כְּשֶׁעָם טָרָם וְגו' עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וְגו' כִּי קְרִיאָה נִקְרָא שְׂקוּרָא לְחִבְרֵי שְׂיַעֲנֵהוּ וְדְבוּר הֵינּוּ שְׁלֵא לְצִנּוֹרָה עֵנִי רַק מְדַבֵּר לְפָנָיו כְּמוֹ ד"ת.

וְכֵן סְפוּר שְׂבִיבָהוּ שְׁלֵמָה וְכֹאֲשֶׁר הַש"י מְתַפָּאֵר בְּשִׁבְחָן שְׁלֵמָה יִשְׂרָאֵל לּוֹמְדָה כְּנִגּוּד מִדָּה זֶהוּ שְׂבִיבָהוּ שְׁלֵמָה צְבוּר. וְאֲזִי הֵם דְּבָרִים הַפּוֹעֲלִים דְּהֵינּוּ שֶׁהַשְׂבִּיחַ.

אינו בְּדָרָךְ ספור דְּבָרִים לְבַד שְׁנָה אינו אֶצֶל הַש"י כִּי בְּדָבָר ה' שְׁמִים נַעֲשׂוּ וְדַבּוּרוֹ שֶׁל הַש"י חָשׁוּב מַעֲשֵׂהוּ. וּמֵאַחַר שֶׁשָׁבַח וְשֶׁלֹּא מְקוֹם שֶׁל צָבוּר הֵינּוּ דְּדַבּוּרָן שֶׁל צָבוּר כְּאֵלוֹ הוּא דַּבּוּרוֹ שֶׁל מְקוֹם וְהַדַּבּוּר פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת.

כִּי דַבּוּר הַש"י אֵינוֹ מְשַׁפֵּה וְלַחֲוִץ רַק בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וּבְעוֹלָם הָעֵשֶׂי' הוּא בְּמַעֲשֵׂהוּ. וְזֶהוּ ג"כ פֶּתַח הַתּוֹרָה שֶׁהוּא דַּבּוּרוֹ שֶׁל הַש"י וְנִקְרָא דַּבּוּר יַעו"ש בִּירוֹש' עַל הַלּוֹךְ וְדָבָר דְּאֵלִישֶׁע וּבְגַמ' תַּעֲנִית (י:).

ולכ"א (סנהדרין סה:) אִי בְּעֵי צְדִיקֵי בְּרוּ עֲלֵמָא הֵינּוּ ע"י עֶסְקָם בְּתוֹרָה בַּמַּע"ב. וְזֶה פֶּתַח שֶׁל ר"ח וּבְנָיו בַּב"מ (פָּה:) אָמַר מְשִׁיב הַרוּחַ נָשִׁיב כּו' הֵינּוּ כַּמ"ש שֶׁם דַּעֲבִיד לְתוֹרָה דְּלָא תִּשְׁכַּח.

וּבְסוּפָה (כ.) דְּנִשְׁתַּפְּחָה תּוֹרָה וְעָלוּ ר"ח וּבְנָיו וַיִּסְדּוּהָ.

וּמֵצֵד ד"ת דְּכַתִּיב בַּה אָמַת פֶּתַח דַּבּוּרוֹ לְהִיּוֹת אָמַת דְּהֵינּוּ מְבוֹרָךְ לַעֲזוֹ וְלֹא אָמוּנָה לְבַד. וְהוּא מֵדַת יַעֲקֹב אַע"ה שֶׁהוּא נֶגֶד שֵׁם הַנְּי"ה הַכּוֹלֵל כָּל הָעוֹלָמוֹת וּמְבָרִיחַ מְקַצֵּה לְקַצֵּה גַם בְּעוֹלָם עֵשֶׂי' בְּמַעֲשֵׂה מַמְשׁ.

וְעִיקַר סְמִיכַת נוֹפְלִים מִמְדַּרְיָגָתָן הוּא ע"י ד"ת שְׁנוֹתָנָת עוֹז וְתוֹשִׁי. וְהֵינּוּ ע"י דַּבּוּר שֶׁל אָמַת בְּהַפְּרַת מַעֲלַת הַש"י הֵגַם שֶׁהוּא מְרַוַּחַק מִמֶּנּוּ בְּתַכְלִית.

שְׁנֵהוּ ד"ת שְׁאִינוֹ כְּעוֹמֵד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ וְזֶה אֶפְשָׁר גַּם בְּעַת הַנְּפִילָה וְהַרְיָחוּק וְעִי"ז נִסְמָךְ. אֲבָל תְּפִלָּה שֶׁהוּא כְּעוֹמֵד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הֵינּוּ מְקוֹרֵב זֶה א"א בְּעַת נְפִילָה שֶׁהֵרִי אֵינוֹ מְקוֹרֵב.

וְגַם א"א בְּתַפְלָה לַעֲזוֹ מִפְּאֵת שְׁבָרוֹת לֵב שֶׁגַם לְזֶה צָרִיךְ חִיּוּק וּבְעַת נְפִילָה אִף זֶה אֵין לוֹ רַק הַלֵּב מְטוֹמָטֵם כְּאֶבֶן לְגַמְרִי. וְע"ז א' (שָׁם נב:) מְשַׁכְּהוּ לְבַהמ"ד אִם אֶבֶן וְכו' הוּא מְתַפְּצֵץ שַׁע"י ד"ת הוּא נִסְמָךְ וְנִתְחַזַּק לְהַתְּעוֹרֵר לְקוּם מְנַפְּלָתוֹ.

וְסִפּוּר שְׁבָחוֹ שֶׁל מְקוֹם הֵינּוּ נֶגֶד ד"ת שְׁכּוֹלָה אֵינָה אֶלָּא שְׁבָחוֹ שֶׁל מְקוֹם כַּמ"ש כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא וְגו' וְדַרְזוֹ לְבִבְרָכוֹת (כא.) עַל ד"ת וּפִי' שֵׁם הוּא הַשְּׁבַח כִּי שְׁמוֹתָיו ית' מוֹרוֹת עַל פְּחוֹתָיו.

וְכֵן שֵׁם הוּא הַרְצוֹן וְכַנּוּדָע כִּי שְׁמוֹ גִּימ' רְצוֹן כִּי פְּחוֹתָיו ית' הֵינּוּ מֵדַת רְצוֹנוֹ. וְכֵן הַתּוֹרָה רְצוֹנוֹתָיו ית' כְּלִשׁוֹן רַז"ל שֶׁאָמַר וְנַעֲשֵׂה רְצוֹנוֹ.

וְכֵן כָּל ג' רֵאשׁוֹנוֹת הֵינּוּ כְּךָ רְצוֹנוֹ ית'. וּמֵאַחַר שֶׁהַש"י רוֹצֵה לְהִיּוֹת סוּמָךְ נוֹפְלִים וְנֵדָאֵי יֵהִי סוּמְכֶם אַע"פ שֶׁהַנוֹפֵל אֵין בּוֹ כֹּחַ וְנִדְעַת לְבַקֵּשׁ עַל עֲצָמוֹ זֶהוּ שְׁיַעֲוֵר רְצוֹן.

אֲבָל אֲנוֹ אוֹמְרִים שְׁכַךְ הוּא רְצוֹנוֹ מַעֲצָמוֹ מִמִּילָא ע"י דַּבּוּר זֶה מְתַעוֹרֵר מֵדַת רְצוֹנוֹ הָעֲצָמֵי לְזֶה לְפַעוּל כִּינּוֹן שֵׁם א"א לְזֶה הַנוֹפֵל לְאַתְעָרוּתָא דְלַתְמָא בְּתַפְלָה ע"ז נֵא' וְאַבִּיט וְאֵין עוֹזֵר וְגו' וְתוֹשֶׁע לִי וְגו': [רלז] עַל כָּל דְּבָר יֵשׁ עֲצוֹת ע"י ד"ת וּמְצוֹת וַיֵּשׁ מְצוֹת הַמּוֹעִילוֹת לְמִי שֶׁנִּפְסַק מִמְדַּרְיָגָתוֹ שֶׁגָּבְרוּ עָלָיו אֵיזָה יָמִים מִחֲשֻׁבוֹת הַבָּלִים וְנִיחַתָּק מְקַבְּעוֹת ד"ת בְּלֵב לְהַחֲזִירוֹ לְקַבְּעוֹתוֹ.

וביחוד הוא לזה מצות שבת שביום השבת יש לו לקחת ע"י קדושת מצות שבת לחזור
לידבק בד"ת ולמאס הבלי עוה"ז. וע"ז רומזת מצות עבד עברי ובשביעית יצא לחפשי
ר"ל מי שנושטעבד ליצה"ר.

נהגם דשם בשנים יש בנים. כמו ששמעתי דכמו שיש בא"ב אתנון רב רבין וזעירין פן
בזמן ימים ושנים.

ופ' זו תחלת משפטים דפי' כמ"ש במגילה (טו:) על לרוח משפט זה הדין את יצרו פי' כי
ניצוח היצרים נקרא מלחמה בדרז"ל והדין השופט ביניהם צריך שלא יהי' נוגע לכאן
ולכאן ועל פיו יקום דבר ושניהם צריכים לשמוע וזה מי שיצרו בידו שאונו בידו שבכחו
לסלק עצמו מנגיעה ולשפוט על כל דבר אשר יעלה במחשבתו לדעת אם טוב אם רע.

וע"ז הוא הלימוד דמשפטים ובזה נאמר אשר תשים להבין הטעם. פי' דיש חוקים
ומשפטים פנודע ובנדאי פ' פח פעולתם בלב.

אלו לחוק חוקי חיים מה שלמעלה משכל האדם והיינו בענין השגת אלהות וכן בענין
ניצוח היצור מה שאלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו ואלו לתת קדושה בלב כמ"ש אשר
קדשנו במצותיו וצונו מה שהוא מורגש בשכל וכן בניצוח היצור בלח אדם ברוח משפט.

ובכל מצוה עצמה יש חוקים ומשפטים פי' מה שמשפיל ממנה ומה שהוא. כמו חוקה
ילכ' פעולתו בשתיהם.

ונהו כלל מ"ת וסמך לה אלה המשפטים אחר שנתן תורה תבלין ליצור והוא הסייעתא
דשמיא. ביאר המשפטים איך לדון יצרו בשכל אדם וזהו אשר תשים להבין בשכל.

והם בקנאה תאנה וכבוד ופתח בכבוד דהיינו בהתנשאות על זולתו ובגדול שבהתנשאות
פאדון על עבדו ונאמתו. ידע שבאמת על גקודה ישראלית אין התנשאות כלל כנ"ל אות
רל"א.

ונה נקרא שביעית שהוא המרכז מהעגולה וו' שנים היינו מצד חושים הסוככים לשושנה
פידוע. פי' המדות הם ו' קצוות וכאשר נתטמטם הלב לגמרי והיינו ע"י מכירת פירות
שביעית כמ"ש בקידושין (כ).

.)

פי' כי טעם שמטה הוא הכרה פי' לה' הארץ וזה נעדר ממנו הכרה זו מצד היצור המשפית.
ובפעם הו' הוא מוכר עצמו יעו"ש הסדר.

והיינו כאשר נשתלם במדרגת הרע בו' קצוות אז ו' שנים יעבוד אכל בז' שהוא סוף
מעשה הדבוק במחשבה תחלה בהשורש שהוא מהש"י הוא חפשי. כי באמת עבדיי הם
כו' ובחמה שפוכה אמלוף עליכם אף שאינו מצד הכרת הלב מצד האפלת היצור.

וא' (שם) הקונה עבד עברי פקונה אדון לעצמו פי' הקונה הוא המתנשא עליו ודאי הוא
במשפט פי' זהו בהקפד מכיר באמיתות הש"י פי' לו הארץ בכל הו' קצוות ולכ' ו' שנים
יעבדנו כמ"ש (ב"מ עג:) ההוא דתקיף אינשי דלא מעלי בגוהרקא דילי' שמצד יתרונו
על דלא מעלי הוא עובד בו.

וכל ענין הפעולה ועבודה בעניני עוה"ז הוא מצד שאין עושין רצונו של מקום כמ"ש
בברכות (לה:): על ואספת וגו' ולא עוד אלא שמלאכת אחרים כו'. אבל באמת ידע שהוא
פקודה אדון לעצמו שגם התנשאות זו אין ראוי על הישראלי.

והוא פטעם מתלמידי יותר מכולם שנדאי ע"י זה העבדות למי שהוא מפיר באמת אמיתות
הש"י פועל בעבד ג"כ כד"ש בקולין (ד:): הא לדבר אמת כל משרתיו כו' עד שמגיע
באמת להיות בז' יוצא תפשי ומשתלם ועי"ז מתגדל האדון שהוא רבו שזיכהו לחלק
עוה"ב ג"כ ועי"ז העבד אדון לו פ"י משפיע לו והוא מקבל: וכן הוא יום הז' נגד ו' ימי
המעשה שעוסק בצרכי גוף בעוה"ז ובז' יצא תפשי למנוחה ועונג דהש"י כמ"ש תתענג
על ה'.

וקדושת השבת היא שפועלת. ובדברות ראשונות נא' זכור שדי בזכירה לבד שזוכר
שהיום שבת בזה מקבל הקדושה.

נדברות אחרונות שאחר החטא נא' שמור שע"י השמירה מעשיית מלאכה וקיום הל"ת
עי"ז הוא קבלת הקדושה ושניהם בדבור א' נאמרו דבאמת צריך שניהם רק החילוק מי
שפולט יותר ושהוא עיקר קבלת אם ע"י סור מרע דיצ"ר או ע"י עשה טוב וקבלת
קדושת הש"י: [רלח] השניה גם היא טובה לחזור ולהתעורר אחר נפילת המנוחין בבלבול
מחשבות זרות והעדר מחשבות דקדושה וד"ת.

בעת השניה הוא הסתלקות המנוחין ואח"כ חוזר נשמה חדשה כמשאז"ל (שוח"ט תהלים
ריש מז' כה) ויוכל להתחזקמחדש להעמיד מחשבתו כרצון הש"י ונשפך כל מה שהי'
ביום אתמול. וע"ז הוא הבקשה דברכות (טז:): ונשפים ונמצא יחול וגו' שפעמים מיד
בהשפמה הוא מוצא עצמו ברי' חדשה כמ"ש הקדמונים דבכל יום נעשה ברי' חדשה
שע"ז תקנו נטילת ידים שחרית וברפת אלהי נשמה פמוכא בב"י.

והוא כמ"ש המחדש בכל יום תמיד מע"ב וגם האדם מפלל מע"ב והיגו בקומו משנתו
יוכל להיות מתחדש לטוב וזה טעם (מ"ש סנהדרין עא:): שינה לרשעים כו' וההיפוך
לצדיקים דמסתלקין, המנוחין ומחשבות דקדושה שלהם כל היום צריך למחר חיזוק חדש
והתחלה חדשה וכל התחלות קשות משא"כ ביומו שהמחשבה מקושרת והולכת.

ומ"מ האריז"ל א' דזהו רק בשינת היום ואכ"מ. וההיפוך מחשבתו של רשעים זוממות
והולכת כל היום שא"א לדבקה בד"ת כמעט אם לא בקושי גדול מחמת תוקף התקשורתה
בדברים הזרים שחושב.

שהיצ"ר שבלבו מקשר לבו בזה ח"ו. וע"ז ביקש דוד המע"ה לב טהור ברא וגו' בריאה
חדשה היגו ע"י השניה שישפים וימצא לבו טהור מפל תמדות עוה"ז ונקי מהם.

ומטעם האריז"ל נקרא דבר זה עיבור נשמת איזה צדיק בשינתו. פ"י כי נדאי זהו סייעתא
דשמיא ועזר אלהי להיות נשפים וגו' בלא אתערותא דלתתא מקודם.

הפל הוא במשפט נדאי הי' לו אתעדל"ת איזה דבר טוב ומחשבה טובה ביום שהוא שנה
א"א לאדם מישראל בלא זה שאפי' פושעי ישראל מליאים מצות כרמון (כמ"ש סו'
חגיגה) ומליאים חרטה בלב ג"כ.

רק ששפע הרצון דרע ודהבלי עוה"ז שופע בלב עד שלא נודע וניקר פלל מעט הטוב והוא כמעט בלא אתערוותא שלו רק ממילא מפח שורש נפשו הדבוק בהש"י. ולכך המשפט לעזרו ג"כ ממילא בלא אתדל"ת ואתדל"ע המשפיע שפך הוא הסדר להיות מנין גוקבין וחשק האדם מלמטה ואח"כ הש"י פנגדו משפיע לו.

אבל בזה שהוא משפיע ונמצא פמציאה הבאה בהיסח דעת המוצא ובלא דעת בעל אבידה שזה אבד והלה מוצא. והיינו פנודע דכל נפש מישראל יש לו פח מיוחד בקדושה וכמספר הדורות שעברו כף הם מספר פחות הקדושה והד"ת שנתגלה בעולם.

ולכך בכל דור ודור הקדושה הולכת ומתגלית יותר הגם דהדורות מתקטנים פנודע לפי שפך נתגלו דברים שנגלו לקודמים פנודע ממשל דנגס ע"ג ענק. וזהו בד"ת מצד הספרים ובנודאי גם כל נפשות ישראל שנסתלמו קדושתם ככר גלוי בעולם פי' בלבבות בני"י מה שא"צ ליגיעה ושללא במתפונן והשתדלות עושה דבר טוב ומחשבה טובה הוא מצד שפך קדם אותו פח שבקדושה להתגלות בעולם.

וכל דבר ופעולה ומחשבה הוא מפח מיוחד ודבר קדושה מיוחדת שיש בזה חלוקות לאלפי אלפים ורבוא רבבות פמספר הנפשות. ומצד הזה באותו רגע שעשה או חשב דבר טוב מה שלא הי' מאתערוותא דילי' היינו מצד השתדלות בכח נפשו המיוחד לו רק שפא לו ממילא שהוא מצד פח נפש אחר שפך עמל ויגע בו הרי נדבק בכח אותו נפש לפי שהוא מקבל ממנו וזה משפיע ובמדרגת אב וכן או תלמיד רב ועי"ז יוכל למצוא אח"כ בהשפמה יחול לבו להש"י בלא סדר אתערוותא רק ע"י עיבור אותו נפש פי' התלויות אותו פח עמו בקרב לבו ומוחו פטעם לב טהור ברא מחדש ממש מה שלא הי' קודם רק דרך העברה: [רלט] כל רשעי ישראל אשר נפשותן זוממות והולכת שזה דין כף הקלע הנז"ל אות רל"ד שנספשו מלונבשות באותן מחשבות זרות גם אח"כ ומשוטטת בעוה"ז באותן מקומות פנודע.

מחשבתן זו מתפשטת באויר פי' המחשבה רוחניות וכן הנפש. וכאשר משוטטות באויר הם מתפשטות גם ללב האדם וכנ"ל אות ר"ה דהאויר מכניס הרהורים בלב.

וזה ענין הנזכר בפסרים ביאת נפשות לחכמי הדור לתקנם פי' פאשר נולד בו מ"ז והרהור מאיזה תאוה או קנאה וכבוד וכדומה שיודע שאינו מעצמותו פלל וגם לא מן המקורבים אצלו החיים שגם הם מולידים בו לתקנם פנ"ל אות רי"ט פי' מה שהוא מהמקורבים שייך ג"כ לעצמותו רק שפך נפלט מלבו אבל מ"מ יש לו התפשטות סביביו.

פענין מקיף באור כף זה לעומת זה בהנשף שמאחר שהם בעלי בחירה ויש פח בהטיני' הרי זה נקרא יצ"ר שפינד האדם לכופו והוא יצ"ר המקיפו והמ"ז באה לו מצד המקיף וההכפי' לזה והתלצת הטוב המלונבש בו הוא ע"י התעוררות אור מקיף לעומתו.

פי' כמו שהם יצ"ר שבהם הוא מקיף לו כף אור וטוב שבו הוא מקיף להם. ועי"ז מעורר התעוררות טוב בהם פטעם מושל מקשיב ע"ד אמת כל משרתיו צדיקים (כמ"ש חולין ד:).

וְכִתְרֵי נִקְרָא אֹרֶךְ מִקִּיף וְכִתְרֵי הַיָּינוּ מִמְשַׁלֵּת הַמְּוֹשֵׁל עַל עֲבָדָיו. וְיָדוּעַ שֶׁהַכֶּתֶר הוּא מְכֻלָּל הֵיא סְפִירוֹת שֶׁהֵגֵם שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהַרְגָּשָׁה אֶפְרַיִם בְּמִן כָּלֵל מ"מ הוּא הַמּוֹלִיד רֵאשִׁית הַגְּלוּי דְמַחְשָׁבַת הַמִּן כְּפִי דְנִקְרָא יֵשׁ מֵאִין.

וְהָאִין הוּא עֲוֹמֵק רֵאשִׁית שֶׁל הַיֵּשׁ וּמִמֵּילָא נִמְשָׁכִים מִמֵּנוּ אַח"כ כָּל הַי"ס קוֹמָה שְׁלִימָה וְנִכְנָס לְלֵב וְלִכְחוֹת הַפְּעוּלָה. וְכֵן בּוֹלְעוֹ"ז הַמ"ז שְׁנוֹלְדִים בּוֹ מִצַּד הַמִּקִּיף מוֹלִידִים יֵשׁ בְּמִן וְאַח"כ הַרְגָּשָׁה בְּלֵב ג"כ וְעוֹד יוֹתֵר רַק צָרִיף לְהַתְגַּבֵּר מִיָּד נִגְדָם.

אָבֵל הַמ"ז שְׁפָאָה דְרַף הַעֲבָרָה בְּעֵלְמָא שְׁאִין לָהּ שׁוֹם שְׁיִיכּוֹת עִם עֲצֻמוֹתוֹ כָּלֵל דְּהַיָּינוּ שְׁאִינוּ מִצַּד הַמִּקִּיף רַק מִצַּד נְפֻשׁוֹת הַזּוֹמְמוֹת וְהוֹלְכוֹת. הֵגֵם דְּלָמִי שְׁאִין לְבוֹ נְקִי וְדָאִי גַם זֶה מוֹלִיד תִּיכְרָף רְצוֹן בְּלֵבוֹ ג"כ לְזֶה דְּמִצָּא מִין אֶת מֵינוּ וְנִיְעוֹר (ע"ז עג).

.)

לְאוֹתָן שְׁלֵבָן נְקִי לְגַמְרֵי אִינוּ מוֹלִיד כָּלֵל קוֹמָה שְׁלִימָה רַק עוֹבֵר בְּמַחְשָׁבַתוֹ מִמֵּילָא וְאִינָה נִיפְרַת וְעוֹשָׂה רְוִשָׁם כָּלֵל. וְכִמוֹ מַחְשָׁבָה קְדוֹשָׁה דְּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הַנ"ל אוֹת רַל"ח.

וְאֵם נִתְעוֹרֵר ע"ז תִּיכְרָף וְהַחְלוּץ הַטּוֹב וְהַד"ת הַגְּנוּז בּוֹ כְּנ"ל אוֹת ר"ג אֶז מִמֵּילָא מִתְקַן ג"כ אוֹתוֹ נְפֻשׁ שֶׁהִיא מִצַּד הַקְּדוֹשָׁה בְּאַמְתָּ וְכֵחַ מִיְחֻד בְּקַדוּשָׁה וְבַד"ת רַק שֶׁהַמ"ז שְׁלוֹ בְּחִיּוֹ מְלַבֵּישׁוֹ וְכֹאשֶׁר הוּא יֵגַע וּמִצָּא הַטּוֹב הַגְּנוּז בּוֹ מִמֵּילָא נְעֵלָם הֵרַע וְנִתְבַּטַּל וְאוֹתוֹ הַנְּפֻשׁ נְכַלָּל בְּקַדוּשָׁה.

וְאֵם לֹא תִיִקְנוּ תִיכְרָף אֶז יוֹכֵל לְהִיּוֹת ע"י הַשִּׁינָה יִשְׁפִּים וְיִמְצָא עֲצָמוֹ בְּרַע בְּאַמְתָּ כְּאוֹתוֹ שְׁוֹרֵשׁ הֵרַע שְׁנִתְעַבֵּר בּוֹ ע"י הַמ"ז וְהַרְהוּרָא דִּיּוֹמָא שְׁלֵא תִיִקְנוּ כִּידוּעַ מִטַּעַם הָאֲרִינ"ל עַל שִׁינָה לְצַדִּיקִים כו'.

וְשֵׁפֶן הֵיא בְּיוֹחַנָן כְּהֵן גְּדוֹל שְׁשִׁימָשׁ כו' וְאַח"כ נְעֵשָׂה כו' (בְּרִכּוֹת כט.) ע"י עֵיבוֹר נְשִׁמַת רְשָׁע.

וְהַיָּינוּ כְּשִׁפְגָעָה בּוֹ וְלֹא תִיִקְנָה שְׁפָעָמִים הִיא מִתְקַרְף הֵרַע הַמְּלַבִּישָׁה ר"ל שֶׁהִתְהַה שְׁקוּעָה בְּחַיִּים הַרְבֵּה כָּל יְמֵי בְּתוֹקְרָף חֲמָדוֹת זְרוֹת וְאֵשׁ דְּמֵאָה אוֹ כַּעַס וְכִיּוּצָא בְּכַח וְהַתְּלֵהבוֹת כָּל חֲלָקֵי גּוֹפוֹ וְכֵן הוּא מְלַבִּישׁ ח"ו נְפֻשׁוֹ אַח"כ וְכִשְׁפּוֹגַע מַחְשָׁבָה זֹו בְּאֶדָם צָרִיף כַּח לְהַחְלוּץ הַטּוֹב שֶׁהוּא הַנְּפֻשׁ הַגְּנוּז מִמֵּנָה.

וְהַכָּל לְפִי מַה שֶׁהוּא אֶדָם אִם אִינוּ נְקִי לְגַמְרֵי כְּעֵנָן לְבִי חֲלָל אִם תְּוֹקְרָף הֵרַע שְׁבֻזָּה הַגִּיעַ לְמַדְרִיגָה עֲצוּמָה מְכַפִּי מְדַרִיגַת נְקִיּוֹן לְכַבוֹ יוֹכֵל ח"ו לְמִצּוֹא מִין אֶת מֵינוּ בְּאוֹתוֹ שְׁמִץ כ"ש שְׁאִין נְקִי בּוֹ.

וְכִף הוּא הַמְשַׁפֵּט לְפִי שְׁפָגַעָה בּוֹ מִמֵּילָא וְלֹא בָּא מִצַּד אֶתְעוֹרָתָא דִּילָן רַק לְפִי שְׁלֵא תִיִקְנוּ הוּא מְשָׁפִים אַחַר הַשִּׁינָה וְנִפְלִית הַמְּוֹחֵן מוּצָא מוּחֵן חֲדָשִׁים מְעוֹרְבִין ח"ו עִם הֵרַע הַהוּא מוֹלִידִים קוֹמָה שְׁלִימָה בְּקִרְבוֹ ח"ו.

וְזֶה טַעַם מַה שֶׁכְּתוּבוֹ כִּי סִכְנָה גְּדוֹלָה לְתַתְּן נְפֻשׁוֹת שְׁפָגוּמִים בְּיוֹתֵר כְּפִי דְעוּעַ. וְלְפִי שְׁזָה מִמֵּילָא וְאִין הַקַּב"ה בָּא בְּטְרוּנְיָא וְדָאִי אִין מְזַמֵּין לְאֶדָם אֶלָּא מַחְשָׁבוֹת שְׁכַחוּ לְתַתְּנָם [אִם לֹא בְּפִשְׁעֵתוֹ ח"ו כְּעֵנָן יוֹחַנָן כ"ג].

והוא מדה נוהגת בכל אדם רק מי שאינו בודק בסדרי לבבו בכל רגע אינו עומד ויודע זה כלל והוא שלא בדעתו. ומ"מ זכות גדול הוא לו עי"ז כי בתיקון אותה הנפש הוא זוכה בכחה שפקדושה להתלוות עמו ולהאיר לו נוסף על גר נשמתו של עצמו שנעשה לו כמו בן ותלמיד דברא מופה אבא (כמ"ש סנהדרין קד).

(ומתלמידי יותר מפולם: [רמ] התורה תבלין ליצר כמשו"ל ונאפי' מי שאין לבו נקי לגמרי בהריגת היצר מפל וכל. אם הוא ממנולא בד"ת כל צרכו הרי היצר מתמבל להיות דבר הראוי.

ולכן אמרו (פסחים מט:): ת"ח מותר לאכול בשר ולא ע"ה וידוע מטעם האריז"ל מצד הנפשות המגולגלות. והיינו כי ענין הגלגול בבע"ח שיש נפש שנושמתה כ"כ במעשה בהמה בסי' עד שמלונפש הנפש הבהמית שלה אחר המנות בהלכשה גמורה בלי שום יתרון לאדם על הבהמה שהוא מצד הדעת והתקמה וזה נעדר מתקמה לגמרי.

הגם דבכל א' מישראל יש חכמת ה' וד"ת ג"כ. הוא בהעלם עצום אצלן והם מתגלגלות בבהמות פי' שנוכנס בקרבן ממש כמו שהיו זוממות והולכות מקודם באויר העולם כף יוכל להתמסד ולהתערב ממש עם נפש הבהמית דבהמה.

ובאדם יש גלגול ועיבור פי' שורש הנפש מתולדתו שיוכל להיות שהוא כח שפבר הי' בעולם פנוצע. וכח נוסף ע"י מעשיו איזה דבר טוב.

ונה לא שייך בבהמה שאין לה השתדלות ומי שמתחבר בקרבה אין לו טעם מה שייכנס עכשיו ולא מקודם ומיד בעת הלידה ולכן נקרא גלגול ואין בה סוד העיבור. ובנדאי יש חלוקות בכחות הבהמית פי' בכח נפש בהמיותו ובוראן יודען כי א"א לאדם.

להשיג הבדלן מאחר שאין להם דעת שהוא המבדיל כמשו"ל (ירושלמי פ"ה דברכות סו' ה' ב) אם אין דיעה הבדלה מנין. אבל מ"מ באמת נדאי יש איזה הבדל מועט וכמו שניכר פעמים הפרש ג"כ בטעם הבשר.

וכן חלוקת נפש הבהמית דבני אדם ולכן נכנסת בבהמה ששייך לה כפי השתוות שקוע כחה במעשה בהמה. ושמתתי כי מכל מעללי אדם פי' פעולותיו שלא במתכוין אם לטובה נוצר בעל חי טהור ולרע בע"ח טמא.

והיינו כי האדם כולל הבריאה והכל מפחו וכל כח הבע"ח הם מפחו ומאחר דאתו מפח גברא נדאי כל א' הוא כח נפרד. וכפי אותם הכחות של האדם שנוצרו מתחתו כף הוא גלגול הנפש ששקוע באותו כח ברע ובע"ח טהורים מאחר שיצירתם מצד הטוב דאתי ממילא לאדם שלא במתכוין ומסתמא הם נזדמנים לאכילה לאותו אדם עצמו או לכן גילו שיש לו ג"כ אותו כח הטוב.

ממילא אותו כח עצמו יוכל להחליץ הנשמה שהיא השקועה באותו כח ברע. והיינו כי כל אכילה מוליד מחשבות זרות והרהורים ג"כ כד"ש (ברכות לב).

(מלי פריסיה זני בישוי. והוא מצד כח הרע שנתגלגל בו וכאשר הוא מחליץ הטוב הוא מתקנו.

וע"ה אסור כי יוכל להיות נשקע ולהיות מוצא מין את מינו ונניעור. אבל ת"ח אע"פ שאינו מגונה בחדרי לבו מ"מ כבר יש לו יתרון על הבהמה מצד חקמתו.

ולכן ע"י מחשבתו דד"ת הוא מוציא פח אותה נפש מהתלבשותה בנפש בהמיתות בכהמה. וכן בפועל הרי מתהפף בשר הבהמה להזין גופו ולהיות נעשה בשר אדם פה בכת מתהפף פח בהמי לכת אדם.

ונה טעם מ"ש בזוהר בכתמה אתפרירו והת"ח יכול לברר ולתקן נפשות אע"פ שהוא אין מגונה לגמרי מאותן דברים. רק אם נפשו משוקעת בד"ת ע"י הד"ת הוא מעלה ומתקן כל מיני מחשבות זרות.

אבל ע"ה מותר רק בצומח פי הבע"ח יש לו יצ"ר כמ"ש בברכות (סא.) משא"כ צומח הנפשות המתלבשות בהם הם שאין מתלבשים במחשבות ורצונות דרע שלהם רק בלבוש החיצון דמעשים רעים שהמעשה הגופנית נעשה ג"כ לבוש דנפש רעה להלביש ניצוץ נפש הקדושה ואינון מזיקי עלמא פנודע ואכ"מ.

והן הם המתלבשים בצומחים ג"כ ע"י האויר ואין בכתם לפעול באדם הרהורים בלב ומוח רק בכחות הפעולה ובה ריקנין שבישראל ג"כ מליאות מצות פרימון (כמש"ש נו.) במעשה.

וע"י מצות מעשיות שעושה בכת האכילה שהוא אח"כ הם נתקנים: [רמא] המצות ומעשים טובים של האדם ואצ"ל ד"ת מביאים בלבו הרהורים טובים ונהיפוף מעבירות כמש"ל מצנה גורת מצנה ועבירה כו'.

ופי גרירה זו פי מכל מצנה נברא מלאך פי פח רוחני כמ"ש בזוהר (ח"ב ק רע"ב נט א) דלא אתאביד שום מעשה ודבור דאדם טוב ורע. ועי"ז המלאך טוב שהוא שלו שנוגד מפעולתו והוא שוכן אצלו ומקורב לו הרי המלאך הוא רוחני כמו מחשבת האדם ועל ידו נופל מחשבה בלבו לעשות מצות אחרות.

וההבדל בין שע"י מלאך לע"י נפש אחר פנ"ל אות רל"ח פי הנפש מצד שפה פח ההרגש פנ"ל אות רכ"א פאשר היא מכנסת הרהור בלב הוא עם פח ההרגשה. ונהגם שהוא דרך העברה בעלמא וכנ"ל אות רל"ט היינו שאין מוליד קומה שלימה מצד עצמו לבד אם לא בהתחברותה לנפש האדם עצמו.

אבל מ"מ הוא מורגשת בכת הבינה דלב פי נפש האדם נקרא מבין בבינה משא"כ המלאך נקרא חכם בכתמה לבד לפי שאין בו מעצמיות נפש האדם כלל רק נולד מפח פעולותיו ומצנה בלא פונה וחשק כלל הוא מלאך מעולם העשיתי והוא מעורר הנפש לעשיתי שנית ושעם החשק שבלב הוא מיצירה ומעורר רוח שבלב לחשוק שנית ומעלה בלבו הרהורים ע"ז.

ושעם הפונה ברמזי המצנה הראוי שהוא במוח מעורר ג"כ המחשבה ומועיל להנצל ממ"ז ע"י רבוי המצות בכונה הראוי ומתרבים המלאכים המזכירים למחשבתו אל גמי לה. וע"י ד"ת בחשק הראוי מוליד נפשוין פי נפשות ישראל גנוזין בתורה פי אוריין וישאל חד.

והיא למעלה ממדרגת מלאכים שלא ניתנה להם והיא גוררת פח ההרגשה ובינה שבלב לטוב ג"כ פמו ע"י עיבור נפש איזה צדיק גדול כפי גודל פח התורה שלמד וחיפש וכפי מדרגת פנתו בה לשמה.

והעיקר כפי החשק שלו שעיקר החיות שבד"ת הוא מצד החשק. וזהו בטובה דמתשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה (כמ"ש קידושי מ).

.)

אבל ברע אין מצרף למעשה והמלאך רע הוא מן המעשה לבד. או אם הוא בחשק עצום שאז ודאי גם פח המלאך פן בחשק עצום מ"מ אינו אלא בעולם עשיתי מצד המעשה.

רק דחלוק לג' קלפות רוח סערה כו' פי הם ג' ראשי פחות דרע קנאה תאנה וכבוד דקנאה הוא רוח סערה ממש בלב שסוער והומה. ותאנה הוא תוקף החשכות המשפית לגמרי חשקות אמיתי ומכניס רוח שטות בלב.

ואש הוא העולה למעלה בבקשת ההתנשאות. וזה טעם אש זרה דנדב ואביהושאמרו אני אתה ננהיג כו' (כמ"ש סנהדרין נב).

ואלו ג' כוללים כל עבירות שבתורה שפנלם להתרחק מאלו הג' ראשים. ובאומות מחשבה רע מצטרפת (כמ"ש ירוש' פאה פ' א סו' ה' א) פי הם שורשם ברע הלב והמח ולקח פאשר הרע בחשק שבלב מצטרף למעשה להיות מלאך רע פמוהו המוליד בו חשק שני בלב לרע.

וכן לענין העונש דהוא יצ"ר הוא מה"מ (כמ"ש ב"ב טז.) דחרבם תבוא בלבם.

וכן אם הוא בחקמתו לרע פענין בלעם דיזוע דהוא נגד משרע"ה ועסק חקמתו לעומת חקמת ד"ת ומוליד נפשות דרע ודאו"ה והיינו פח ההרגשה ולכ"א בזוהר בלק (קצד ב) דלעמוד על חרשין דילי' הוא ע"י הוצאת ז"ל יעו"ש.

והיינו פי בהוז"ל הוא מוציא פח נפשי ממש ברע שבו פח ההרגש ולא מלאך רע לבד פי מלנפש בו פח נפשי אבל בישראל דחטאייהם נמשלו בסנהד' (מד.) כהוצי הסוכבים לאסא דאינם משורש לבו ומוחו לכו אינו מצטרף לו פלל להגדיל פח המלאך רע להיות נגד הלב שהרי לא עינה מלב פלל: [רמב] התשובה הוא פמו התרת חכם שעוקר הדבר למפרע ונתבטל המלאך רע הנעשה מהעבירה לגמרי.

ומאהבה שנעשין כזכיות היינו שלא נתבטל רק שנתהפך לטוב זהו ב' דרגין דלא תהפכא ולאפפי'. פי היראה הוא ההגדרה בלב מהרע ואהבה הוא שמהפך המר שהיא היצר והחשק שפאדם למתוק שמושכו לבהמ"ד ולד"ת שפנה היצ"ר טוב מאוד כמ"ש במדה"נ (זח"א קלח א) דחמידו דאורייתא על ידו.

וזהו התורה תבלין ליצר לתבלו להיות טוב. וזה בלהבא וכן בעבר פאשר מתגבר באהבת הש"י וכן הש"י לעומתו.

מפיר פי גם כל מעשינו פעלת הפל לטובתינו וממך הפל פי לעולם לא נזה אהבתך מעמנו גם פי אלה וגו' פי אתה עמדי גם בעת עשיתי הרע וא"כ בנדאי אינו אלא טוב ובגדר עת

לעשות לה' הפרו וכמ"ש בַּשֶּׁבֶת (פט): וְשָׂאם הֵם כַּשְּׁנַיִם הַסְּדוּרוֹת מִשְׁשַׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית פִּי בַסֶּדֶר וְשִׁסְדֵר הַבּוֹרָא ית' בַּתְּחִילַת הַיְצִירָה בְּחֻכְמָתוֹ וְשִׁיְהִי כִּף מִמִּילָא כַּשְּׁלֵג יִלְבִּינוּ וְשִׁיְהִיו פְּזֻכִּיּוֹת מֵאַחַר שְׁפָף הִי אֲמִיתוֹת רְצוֹן הַש"י וְשִׁזְכִּיּוֹת הֵינּוּ רַק עֲשִׂיית רְצוֹן הַש"י הַאֲמִיתִי.

וְזֶה טַעַמַת דְּוֹד הַמַּע"ה לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדַבְרֶךָ וְגו' וְהָרִי הַחֲטָא כִּף רְצוֹנֶךָ שְׁפָף אֲמִיתִי שְׁלֵא אֲעֲמֹד בְּנִסְיוֹן. וְתִשׁוּבָה זֹאת דְּאִתְּבָה הִיא פְּלִילִית עַל כָּל הָעֲבִירוֹת שֶׁהִגְדִּיל מִשָּׂא"כ דִּירָאָה צָרִיךְ תִּשׁוּבָה עַל כָּל א' בַּפְּרָט וְכַפִּי סִדְרוֹ שֶׁל בַּעַל הָרוֹקַח בְּגִדְרִים וּמִשְׁקַל וְזֶה לֹא שִׁינֶךָ כִּלְל בְּמֵאֲהָבָה כַּנ"ל.

וּז"ש בְּזוֹהַר (ח"ב ריד ב) דְּלֹא מְהִי תִשׁוּבָה בְּהוֹצָאת ז"ל אֲלֵא תִשׁוּבָה דְּחִזְיָא לְחַפְיָא עַל כָּל עֲוֹבְדוּי פִּי מֵאֲהָבָה שֶׁהִיא פְּלִילִית עַל כָּל מַעֲשִׂים רָעִים שֶׁעָשָׂה. וְהֵינּוּ לֵאמֹר הַפְּכָא וְלֵהוֹצִיא הַנְּפֻשׁוֹת הֵהֱם מִמְּקוֹי רַע וְנַעֲשִׂים כְּזִכִּיּוֹת פִּי הוֹסְפוֹת כַּחוֹת קְדוֹנוֹת.

אֲבָל בְּיִרְאָה וְהַגְּדָרָה א"א לֹא כַּפִּי וְלִבְטֹל לְגַמְרִי כִּי הֲלֹא הוּז"ל הוּא כַּח נַפְשֵׁי מִמֶּשׁ שֶׁהָרִי הִי נוֹלַד מִמֶּנּוּ נֶפֶשׁ אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חַיּוֹת וְא"כ בְּנִדְאֵי יֵשׁ בּוֹ מַחִיּוֹתוֹ. וְחַיּוֹת הַיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ בּוֹ קְדוֹשָׁה גְּמוּרָה מִחֻלְק הַש"י מְוֹרְשָׁה מֵהָאֲבוֹת שֶׁהוּא מוֹרִישָׁה לְבָנָיו וְיֵשׁ מִמֶּנּוּ ג"כ בְּאוֹתָהּ טִיפָה רַק שֶׁהִיא מְלֻבְּשֶׁת בְּמַחְשָׁבָה וְחַשֵּׁק הַתְּאֻנָּה דִּיצ"ר הַגּוֹבֵרֶת עָלָיו בְּעַת הַהוֹצָאת ז"ל וּבְלִבוֹשׁ דְּעֲשִׂיָּי שֶׁל גָּמֵר הַמַּעֲשָׂה.

אֲבָל מ"מ יֵשׁ בּוֹ נִיצוּץ קְדוֹשׁ גְּמוּרָה שָׂא"א לְבִטְלוֹ וְלֵהִיוֹת כִּלֵּא הִי רַק ע"כ צָרִיךְ לְהוֹצִיא מִשָּׂם לְתוֹךְ הַקְּדוֹשָׁה דִּהֵינּוּ לְעֲשׂוֹתוֹ כְּזִכִּיּוֹת וְהֵינּוּ ע"י מֵאֲהָבָה דְּמַחְפִּיָּי עַל כָּל עֲוֹבְדוּי שֶׁהִיא כּוֹלֶלֶת לְכָל מַה שֶׁעָשָׂה ע"י הַפְּרָה זֹאת הַבְּרוּרָה בְּאֲהָבַת הַש"י שְׂאִינָה נִתְּקַת וְהַפְּלֵמֶנּוּ וְלִטוֹבְתֵינוּ גַם הִיצ"ר לְטוֹבְתֵינוּ בְּגִדְרָה טוֹב מְאוֹד וּמִמְתִּיק הַיִּצָר בְּכִלְל.

וְהַגַּם דְּעֲצָמוֹת הָרַע דג' קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת וְאִסוּר לְגַמְרִי א"א לֵהִיוֹת טוֹב עַד כִּי יְבֻלַּע הַמְּנוֹת לְנִצְחַת כַּנּוֹדַע וְע"כ צָרִיךְ לֵהִיוֹת בְּגִדְרָה הַבְּיֹטוּל. מ"מ הַחֲשֵׁק וְהַמַּחְשָׁבָה לְרַע שְׂאִין מִצְטָרֶפֶת לְמַעֲשֵׂה הַיִּשְׂרָאֵל וְאִין בּוֹ מַעֲשָׂה דְאִסוּר הוּא מְקַלֶּפֶת נִגְוָה שֶׁנִּכְלָלֶת פְּעָמִים בְּקְדוֹשָׁה וּמִזֶּה נַעֲשֵׂה זְכִיּוֹת וּמִחְשָׁבָה טוֹבָה דְּמִצְטָרֶפֶת.

וְהֵם הַנִּכְלָלִים עִם נִיצוּץ הַנְּפִשִׁי לְחֻזוֹר לְטוֹב. וְלִכֵּן זְמַן לְתִשׁוּבָה הַטוֹב לְזֶה הוּא בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת בְּיַחַד שְׂאֵז הַקְּלִיפּוֹת נִגְוָה נִכְלָלֶת בְּקְדוֹשָׁה כַּנּוֹדַע.

וְהֵינּוּ שְׁפָל עֵינּוּגִים דְּהִיתָר וּרְשׁוֹת כָּל שְׂאִינוּ אִסוּר יֵשׁ בּוֹ מִצְנָה וּקְדוֹשָׁה. וְלִכֵּן אֵז עוֹנֵת ת"ח וְע"ז הוּא גָּמֵר הַכְּנַסֵת אוֹתָן נִיצוּצֵי הַנְּפֻשׁוֹת לְמִקוּמָן: [רמג] הַחֲלוּמוֹת שֶׁל הָאָדָם הֵם הַמַּגִּידִים לוֹ עַל הַרְהוּרֵי לְכַבּוֹ לְדַעַת בְּמָה הֵם שְׁקוּעִים בְּיוֹם שְׂמֵהֶם הֵם בְּאִים כַּמִּשָּׂאז"ל (בְּרִכּוֹת נה:).

וְע"ז יִסְתַּעַר לֵב הָאָדָם כַּאֲשֶׁר יִרְאָה כִּי גַם בְּעַסְקוֹ בַּתּוֹרָה רֹב הַיּוֹם כִּכְנֹלוֹ כָּל זְמַן שְׁלֵא נִמְלֵט מִמִּחְשָׁבוֹת זְרוֹת הַנּוֹלָדֶת מִצַּד הַיִּצָר שֶׁבֵּלֵב הַכּוֹסֵף לְאִיזָה דְּבָר וְנִקְשָׁר בּוֹ לֹא נִמְלֵט מִחֲלוּמוֹת וְדַמְיוֹנוֹת כְּאֵלוֹ.

וְזֶה נִקְרָא אֲצֵל רֹז"ל רוּחַ הַטְּוֵמָאָה הַשּׁוֹכֵן בְּשִׁינָה פִּי ע"י אוֹתָן דְּמִיּוֹנוֹת וְאִין אֲזַ פֶּחַ
מִחֻשְׁבָּה טוֹבָה הַמְגִדְרָת בּוֹ. וּבְנֻדָּא יַעֲקֹב אַע"ה שְׁחֵלֵם וְהִנֵּה ה' נֶצֶב וּמִלְאֲכֵי אֱלֹהִים עוֹלָיִם
וְיִוְרָדִים בּוֹ גַם בְּשִׁינָתוֹ רוּחַ"ק שׁוֹרָה עָלָיו לֹא רוּחַ הַטְּוֵמָאָה ח"ו.

וְע"ז הִיָּתָה עֲצַת רֹז"ל בְּק"ש שְׁעַל הַמִּיטָה דְעִי"ז מְזִיקִין בְּדִילִין (כַּמ"ש שָׁם ה.) פִּי קַבְּלַת
עוֹל מ"ש בְּכָל לְבָבָהּ וּבְכָל נַפְשָׁהּ וּבְכָל מְאֻדָּהּ זֶה מְבַטֵּל כָּל מִינֵי מ"ז.

הַגַּם שֶׁהוּא לְשַׁעָה וְרַגַע קָלָה כְּמוֹת שֶׁהִיא מ"מ מוֹעִיל כְּשֶׁהוּא סְמוּךְ לְשִׁינָה. כִּי ק"ש הוּא
קַבְּלַת עוֹל מ"ש וְעוֹל מַצּוֹת וְהַנּוֹשָׂא בְּעוֹל מִחֻשְׁבוֹתָיו בְּטִילוֹת לַד"ז כַּמֶּש"נ טוֹב וְגו' עוֹל
מְנַעֲרָיו שְׁנָה מוֹנַע מִחֻשְׁבוֹת לַחֲמָדוֹת דִּילְדוֹת.

וְאִם ת"ח הוּא אִין צָרִיף (כַּמ"ש שָׁם) פִּי כִי הַת"ח הוּא שְׁבֵלֵא"ה כָּל מִחֻשְׁבוֹתָיו שְׁקוּעוֹת
בְּד"ת תְּמִיד וּמ"מ צָרִיף חַד פְּסוּקָא דְרַחֲמֵי כִי ת"ח הִיָּנוּ שְׁאִין נִמְלֵט לְגַמְרֵי מִפְּחַ הַיִּצָּר
דְּחָלֵל הַשְּׂמָאֵלִי דְלֵב רַק שְׁמֻשְׁכוּ לַד"ת.

וּמ"מ מִצַּד שְׁקִיעוֹת הַיִּצָּר בְּתַאֲנֹת שְׁנָה שְׁכִיחַ בַּת"ח בְּיוֹתֵר כְּטַעַם כִּי הַגְּדִיל לַעֲשׂוֹת בְּסוֹפָה
(נב.) וְהִיָּנוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁ תְּשׁוּקָתָם לַד"ת.

בְּשִׁינָה שֶׁהוּא הַסְּתַלְקוֹת הַמְּוַחֲזִין מַד"ת יוֹכֵל הַיִּצָּר לִבְעוֹר בְּאֲשֶׁ תַאֲנוֹתוֹ וְלִהְבִּיא לִידֵי ר"ק
ח"ו כְּמוֹ שְׁשֻׁמְעֵתִי שְׁנָה מְצוּי יוֹתֵר בְּבִנְיַ תוֹרָה מִבַּע"ה. וְלָכֵן צָרִיף לֹמַר פְּסוּקַ בְּיָדָהּ
אֶפְקִיד וְגו' שְׁמוֹסֵר הַרוּחַ שֶׁהוּא הַרְצוֹן שְׁפֹלֵב שְׁבוֹ הִי רוֹצֵה וְחוֹשֵׁק לַד"ת וְעִי"ז נִמְנַע
מִדְּבַר אַחַר עַכְשָׁיו מוֹסְרוֹ לַפְּקֻדוֹן בְּיַד הַש"י.

וְזֶה טַעַם אֲמוּנָה שְׁמַאֲמִין פְּקֻדוֹנוֹ לַהַש"י כַּמֶּשֶׁאז"ל (מִדְר' הוּבָא בְּתוֹס' בְּרַכּוֹת יב. ד"ה
לַהֲגִיד) וְזֶה תְּמוּנָה מַה זֶה אֲמוּנָה וְאִטּוֹ הַגּוֹיִם שְׁאִין מַאֲמִינִים כָּלֵל וְאֶפְקוּרְסִים אִין יְשִׁינִים.

רַק הַפְּנִיָה שֶׁהַש"י יַחְזִירָנָה כְּמוֹ שְׁנִטְלָה וְשִׁלָּא תְּטַמָּא ח"ו. וְכִמוֹ מַדַּת אֲמַת בְּיוֹם בְּעַת
שְׁנִיעוֹר הוּא הַכְּרָה הַבְּרוּרָה שְׁרַק הַש"י מְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּכָל מְפֵל כָּל וְעִי"ז נִמְלֵט מִמ"ז.

כֵּן מַדַּת אֲמוּנָה בְּלִילָה בְּעַת שְׁיָנָה וְהַסְּתַלְקוֹת הַמְּוַחֲזִין מַאֲמִין בְּחֵי עוֹלָמִים פִּי מְקוֹר הַחַיּוֹת
שֶׁל כָּל הָעוֹלָמִים אִפִּי עוֹלָמוֹת הַתְּנוּהוּ וְהַהֲבֵל הוּא מְמַנּוּ וְהוּא יִשְׁמְרֵנוּ. וּבְנֻדָּא הֵם שְׁאִין
מִקְפִּידִים בְּכַף אִין צָרִיכִים לְאֲמוּנָה זֶה אֲבָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁפֵל גִּיעַתָּם כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם לַהֲיוֹת
דְּבוֹקִים בְּהַש"י וּבַתוֹרָתוֹ צָרִיכִים בְּלִילָה לְאֲמוּנָה עַל הַפְּקֻדוֹן.

וְסִיִּים פְּדִיתָ וְגו' כְּטַעַם פּוֹדָה ה' וְגו' דְּמִסִּיִּים בּוֹ מְזֻמּוֹר לְדוֹד בְּשָׁנוֹתוֹ שְׁשֻׁמְעֵתִי שְׁאֲמַר דְּוֹד
הַמַּע"ה עַל עַנְיָן רְאִינִי קְרִי דְלָמָּה נִבְרָא זֶה וְנִתְבָּרַר לוֹ אֲזַ בְּשָׁנוֹתוֹ שְׁיֵשׁ צוֹרֵף לְשִׁטּוֹת
בְּעוֹלָם וְכַף צוֹרֵף לְדָבָר זֶה אַע"פ שְׁנִנְרָאָה שְׁטוֹת וְהֲבֵל וְסִיִּים פּוֹדָה שְׁיֵשׁ בְּזֶה פְּדִיוֹן וְהַצָּלָה
מִמִּיתָה כְּפּוֹדַע וְכַמֶּשֶׁאז"ל בְּבְרַכּוֹת (נז:) דְּהוּא סִימָן יָפָה לַחוֹלָה.

וְזֶהוּ לַעֲנִין דִּיעֲבַד כְּשֶׁכָּבַר ר"ק יְבַטַח בְּנֻדָּא הוּא לְטוֹבָה אֲבָל לְכַתְּחִילָה יְבַקֵּשׁ שְׁלָא יִצְטָרֵף
לְפִדְיוֹן זֶה וְכָבַר פְּדִיתָ וְגו' אֵל אֲמַת פִּי בְּמַדַּת הָאֲמַת שֶׁהִיָּתִי דְבוֹק בְּיוֹם כִּי תַאֲנוּהַ נִקְרָא
שְׁקַר וְזֶה נִקְרָא פְּדִיוֹן ע"י שְׁקַר.

וְיֵשׁ פְּדִיוֹן ע"י אֲמַת וְד"ת כִּי פְּדִיוֹן הוּא ע"י נְתִינַת הַתְּמוּרָה וְזֶה הוּא כְּעַנְיָן מְקַצֵּת נֶפֶשׁ
כְּכָל נֶפֶשׁ. וְיֵשׁ כְּעַנְיָן וְאִתָּן אָדָם וְגו' וְלֹאֻמִּים תַּחַת נֶפֶשׁ וְהוּא לַת"ח ע"י ד"ת שְׁיֵשׁ בָּהּ
סְמָא דְמוֹתָא לְאֲנוֹת הַעֲכוּ"ם וְכַמֶּשֶׁאז"ל בְּשִׁבְתָּ (פּט:) הִר חוֹרֵב שְׁיִצָּא מִמֶּנּוּ חוֹרֵבָה לַאו"ה.

וְזֶה נִקְרָא פְדִיּוֹן אַמַּת שֶׁהֵם לְשֵׂאוֹל וְאֲבִדוֹן בְּאֶמְת לְעַלְמֵי עַד. מִשָּׂא"כ אֵלּוּ הֵר"ק סוֹף שְׂיֹצִיא בְּלֵעֻז מִפִּי וְהוּא רַק לְפִי שְׁעָה וּא"כ נִקְרָא פְדִיּוֹן שְׂקָר.

וּזְשׁו"ל (בְּרִכּוֹת ה.) בַּק"ש שֶׁעַל מִיּוֹתוֹ חָרַב פִּיפְיוֹת לְהַרְגֵּם הַמְזִיקִין וּבְאֶמְת הַמִּקְרָא מְסִיִּים לְעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם וְגו' רַק דְּהַפֵּל א' פִּי ע"י הַרְיַגַת הַמְזִיקִין דַּמ"ז וְהַרְהוּרִים רְעִים בְּקַבְלַת עוֹלָם מ"ש מִמִּילָא נַעֲשֶׂה הַפְדִּיּוֹן שְׁלוֹ ע"י אִו"ה וְע"י לְעֲשׂוֹת וְגו' וְלֹא ע"י מְסִירַת מִקְצַת נַפְשׁ לְמְזִיקִין ח"ו: [רַמְד] ע"י הַשְׂיָנָה הַרְאוּנִי בְּלֹא חֲלוּמוֹת וְהַרְהוּרִים רְעִים וְנִרְיָם הוּא יָכוֹל בְּקַל בְּהַשְׁפָּמָה לְמִצּוֹא יַחֲוֹל לְבָבוֹ לִירְאָת ה'.

וּלְכֹה מְסִיִּימַת בְּרִכַּת הַמַּפִּיל שֶׁהוּא בְּקִשָּׁה לְהַנְצִיל מִחֲלוּמוֹת רְעִים וְהַרְהוּרִים רְעִים מִטַּעַם כִּי אֵתָה הַמַּפִּיל וְגו' וּמִמֶּה הוּא הַשְׂיָנָה וְאֵין לָהּ לְגִרְוֹם לִי רַע. וּמְסִיִּים הַמְּאִיר לְעוֹלָם וְגו' דְּאוֹר הַשַּׁחַר שֶׁמְאִיר לְעוֹלָם יֵהִי בְּכַבּוּדוֹ בְּהַפְרַת כְּבוֹד שָׁמַיִם כְּטַעַם כָּל פֶּעַל לְמַעֲנֵהוּ לְקַלּוּסוֹ (שׁוּח"ט תַּהֲלִים מִז' קַמַּח).

וְזֶה טַעַם וְהָאֵר וְגו' פֶּן אִישׁוֹן הַמְּנוֹת פִּי כִּי שְׂיָנָה א' מִס' בְּמִיתָה וְהִיָּנוּ רֹחַ הַטְּוֹמָאָה שֶׁהוּא ע"י הַרְהוּרִים רְעִים כַּנ"ל. וְעִי"ז הוּא בְּשִׂינָתוֹ טוֹעַם טַעַם טְוֹמָאָה הַמַּת וּבְכַפְּקָר אֵין הַעֲיִנִּים מְאִירִים כ"כ מַעֲצָמָם רַק ע"י הַשְׁתַּדְּלוֹת בַּד"ת כִּי שְׁוֹרְיָנָא דְעֵינָא בְּלָבָא (כַּמ"ש ע"ז כח:).

וְלִזְה מְבַקְשִׁים לְיַנְצֵל מִחֲלוּמוֹת רְעִים וְהַרְהוּרִים רְעִים וּלְהַאֲרֵת עֵינַיִם שְׂיָהִי הַשְׂיָנָה טוֹב מְאוֹד כַּמְשׁו"ל (ב"ר פ' ט). וְהִיָּנוּ ע"י חֲלוּם א' מִס' בְּנִבּוּאָה פֶּאֶשֶׁר הַרְהוּרִיו בְּלִילָה ג"כ בַּד"ת שֶׁהַרְהַר בְּיוֹם וְעִי"ז נִדְבַק בְּטוֹב יוֹתֵר כַּנ"ל אוֹת רַל"ח.

וְזֶה הִי טַעַם דְּוֹד הַמַּע"ה שֶׁלֹּא יִשָּׁן ס' נְשָׁמִי (כַּמ"ש סוֹפָה כו:) וְלֹא יִדַּע טַעַם דְּמוֹתָא כִּי כָּל גִּיעֵת דְּוֹד הַמַּע"ה כָּל יָמָיו לְיַנְצֵל מִמ"ז שֶׁהִי מְנַקֵּף מִהֶם מִמֶּשׁ מִתּוֹלְדָתוֹ כַּמ"ש הֵן בְּעוֹן חוֹלְלָתִי וְגו' וְכַבּוּדָה דְּהוּא נִגְדַּד יְסוּד הַעֲפָר וְזָכָה רַק לְחַלְקֵה הַנְּפֶשׁ כִּיזוּעַ וְכַמ"ש בְּזוֹהַר וְאַרְא כ"ז א' וְשֵׁם הוּא שְׁוֹרֵשׁ הַחֲטָא כַּמ"ש נְפֶשׁ כִּי תַחֲטָא וְנֹא הַדָּם הוּא הַנְּפֶשׁ וּבְכַרִּישׁ כָּל מְרַעִין אֲנָא דָם (כַּמ"ש ב"ב נח:) שְׁבוּ שְׁוֹרֵשׁ חֲלֵי הַנְּפֶשׁ לְכָל מִיָּנִי תְּשׁוּקוֹת דְּתַאֲנָה וּרְצִיחָה וְע"ז הִי כָּל סִיגוּפִיו לְהַרְגֵּם הַיִּצ"ר בְּתַעֲנִית מִפְּנֵי כּוֹבֵד אֲבָן שְׁבַלְבוּ.

וְלָכֵן אָמְרוּ (בְּרִכּוֹת נה:) שְׁכָל יָמָיו שֶׁל דְּוֹד לֹא רָאָה חֲלוּם טוֹב כִּי הֵגַם שֶׁהָרְגוּ לִיצ"ר בְּאֶמְת מ"מ לֹא נִתְּנָקָה לְגַמְרֵי בְּיָמָיו וְהוּא כַּמְשׁו"ל (שְׁבַת ל.) בְּחַיִּיךָ אֵינִי מוֹדִיעַ בְּחַיִּי שְׁלֵמָה בְּנֶה אֲנִי מוֹדִיעַ.

וְהַהוֹדָעָה הוּא פֶּאֶשֶׁר הוּא הַבְּיָרוּר גְּמוּר שְׁזָה נָקִי לְגַמְרֵי. וְזֶה לֹא הִי בְּיָמָיו עֲדִינִין כִּי הַבְּיָרוּר גְּמוּר הוּא ע"י בְּנִין הַבֵּית שֶׁהוּא שְׁלִימוֹת הַנְּפֶשׁ שֶׁהוּא פֶּחַ הַפְּעוּלָה שֶׁבְּאֲדָם לְגַמְרֵי לְמִצּוֹא מְקוֹם לֵה' שֶׁמְמַנֶּה אוֹרָה יוֹצֵא לְעוֹלָם (יְרוּשָׁלַּיִם פ"ד דְּבְרִכּוֹת ה' ה) וְבוֹ קְבוּעַ קַדְוֹשֶׁת הַשְׁ"י לֹא יְזוּז אִפִּי רַגַע א'.

וּבְנִדְאֵי מִי שְׁבָנָה וּמִצָּא מְקוֹם קְבוּעַ זֶה לְקַדְוֹשֶׁת הַשְׁ"י בְּנִדְאֵי נִמְצָאָה קוֹדֵם בְּקָרְב לְבוֹ קְבִיעוֹת גְּמוּר לְקַדְוֹשֶׁת הַשְׁ"י שֶׁלֹּא יְזוּז. וְכַשְׁזָכָה לְלִבּוֹ חָלַל בְּקָרְבוֹ אֲזַ חֲחַל רֹחַ ה' לְפַעֲמוֹ לְבַקֵּשׁ בְּבִנְיָן הַבֵּית עַד שֶׁא"ל מִפִּי ה' (דְּה"א כב) לֹא תִבְנֶה וְגו' כִּי דָמִים רַבִּים וְגו'.

פ'י פל מלחמותיו הי' בנצחון היצור פפי מה שנצח ליצור פה נצח לאומות שהפל א'. וזהו במדת אתפפיא ובה א"א להיות קביעות גמור עדיין.

הגם שזכה לאפפי' לגמרי בהריגה מ"מ הרי אז"ל ביומא (סט): דהריגת דיצור דתאנה א"א להרוג דיצריה לקיום עולם ובמדה"נ (תולדות קלח א) א' דיצריה לתמידו דאורייתא. אבל בימי שלמה המע"ה שלום יהיה לי כטעם אז אהפנה אל עמים וגו' לאהפכא רע לטוב שנה כל עסק שלמה המע"ה כל ימיו בענגן נשים נכריות וכמ"ש במק"א.

ולפי שהבנים תעלומות לב דאב פמו ששמעתי זה לכן הי' אז פשונה בהמ"ק הודעה על נקיון לב דוד המע"ה ג"כ כמשאז"ל (שבת שם). ונקרא חנוכת הבית לדוד כי באמת הוא מצא אותו המקום בסוף ימיו פשנצטגן דמו אז מפני מה"מ כמשאז"ל (סא"ר פ' ז הובא רש"י ריש מ"א) שהוא סילוק היצור מפל וכל והוא הכין הפל.

ושלמה המע"ה אדברא ישן הרבה ועליו נאמר פן יתן לידידו שנה וכמשאז"ל (ויק"ר פ' יב) שישן עד ד' שעות ומפתחות בהמ"ק כו' כי הוא פמו אסטמא לפרנלא דמדת דוד המע"ה ברנל פנודע וכמ"ש בזהר נארא כ"ד ב' שהוא מעפר ובו תוקף הברורים מפסולת העפר ע"י ההכנסה באש דאהבה ונראה] עד שנעשה אסטמא והוא מדת שלמה המע"ה.

וא' ברכות (סב): שינה בעמוד השחר פאסטמא לפרנלא. ושמעתי דעיקר פאותו הפי דרש"י שהוא טוב פי בעה"ש הוא יחוד חמה ולבנה דהיינו יחוד קוב"ה ושכינתו פנודע ואז גמר שינת הלילה שהוא מדת דוד המע"ה ואותה רגע הוא מדת שלמה המע"ה ואז השינה טובה פאסטמא פנ"ל וכ"א (שם נה סע"ב) כי החלומות פסמוה לעה"ש מתקיימים פי הם מפלל א' מס' בנבואה שפבר פלו דמיונות וההורי דיממא וזה מצד השינה הטובה פנ"ל: [רמה] ע"י חטאת נעורים בהוצאת ז"ל ור"ק כל זמן שלא תיקן פראוי קשה לינצל ממחשבות זרות המאפיל אור השמש.

פי מאותן טיפין שהם חלקי נפש ממש פנ"ל אות רמ"א ורמ"ב וכן קראום רז"ל בנדה (יג.) שוחטי הילדים הרי זה פנפשות הרשעים שמולידים מחשבות רעות פנ"ל אות רל"ט.

ואלו מאחר שהם חלקי נפשו ממש והיו ראויים להיות בננו הרי סוכבים אותו ואויר שלו מלא מהם והאויר מכניס מחשבה ללב. רק שאינו מחשבת עבירה רק מחשבה זרה ובטילה לגמרי או לתאות היתר ורשות פידוע מהאריז"ל בפע"ח שער ק"ש שעל המטה.

פי הן אותן נפשות העשויות בטקלא הנז' בזהר משפטים צ"ה ב' [ע"ש בסיט' דרע וידוע בזהר בכ"מ רע היינו עון דהוז"ל] ודאותה טיקלא הוא קליפת נוגה יעו"ש. וידוע דק"נ הוא דבר הרשות ואינו מג' קליפות הטמאות לגמרי.

ובאמת בכל התורה פולה לא נז' לאו על הוצאת ז"ל רק העונש דדור המבול וער ואונן וזהו מצד בטול פו"ר ולא תנהו בראה וכ"כ תוס' בסנהדרין (נט רע"ב) דהוא בכלל מצנות פו"ר. וזה לא שיהי כ"כ עכשיו דא"א לישא נשים הרבה וכשאין מונע מאשתו תפקידתה.

רק שוֹרֵשׁ הַטּוֹמְאָה הוא מְקַלְפֶת נוֹגַה וְלִכְפָּה הוא רַע בְּיוֹתֵר דָּאָף תְּשׁוּבָה אֵין מוֹעִיל כּמ"ע בְּזוֹהַר כ"פ. וְהַגַּם דְּחִמּוּרְתוֹ מְכַל עֲבִירוֹת נִיחָא מִצַּד הַלְבָּשֵׁת חֵלֶק הַנֶּפֶשׁ פּנ"ל אוֹת רמ"במ"מ מ"ט רַע מְעוֹן דְּעִרְיוֹת שְׁהוּא ג"כ בִּיצִיאַת זְרַע וְחֵלֶק מִנֶּפֶשׁ וְהֵם עֲבִירוֹת חִמּוּרוֹת בְּיוֹתֵר.

דְּוֵדָּא בְּאַמַּת חֲמִירֵי מֵהוּז"ל וּכּמ"ש בּס"ח (ס"י קעו) דְּמוּטָב לְהוֹצִיא ז"ל וְלֹא לְחַטּוֹן בְּעִרְיוֹת נְאֻפִי בְּדַרְבְּנֵי וְדָאֵי דְהוּא מְכַלל ג' קְלִיפּוֹת הַטּוֹמְאוֹת לְגַמְרֵי. וּמ"מ תְּשׁוּבָה מוֹעֵלַת כּמ"ש בּב"מ (נט).

(בָּבָא עַל א"א וְרַק בְּהוֹלִיד מְמַזְר א' בְּחִגִּיגָה (ט.) דְּלֹא יָכוֹל לְתַקּוֹן.

רַק שְׁבָאַמַּת זֶה יֶסֶד הַש"י בְּבְרִיאָה בּר"ק בְּלִילָה שְׁהוּא כְּמוֹ הַכְרַח וְצוֹרֵף הַבְּרִיאָה וְהִינּוּ כּמ"ש בְּזוֹהַר שָׁם לְרַע לֹו וּמֵהֶם חֲסִידֵי או"ה כו' ע"ש. וְלִכְפָּה בְּעַקְבֵי מְשִׁיחַ עוֹן זֶה גּוֹבֵר כּמ"ש בּס"ח ר"ח כִּי זֶה הַכְּנָה לְאֵז אֲהַפְנוּף אֶל עַמִּים וּגו'.

וְשׁוֹרֵשׁ נְפֻשׁוֹת או"ה מִק"נ וּמֵאֵין יְתֵהפְכוּ לְטוֹב. רַק פְּאֻשֶׁר יִקְלְטוּ מִנֶּפֶשׁוֹת אֵלוּ דְּזו"ל הַעֲשׂוֹקוֹת בּק"נ.

וְחֲסִידֵי או"ה הִינּוּ גַר תּוֹשֵׁב עֵי רמב"מ הַלְכוֹת מְלָכִים וְאֵין ג"ת נוֹהֵג אֶלָּא בְּזִמְנֵי שְׁהֵיבֵל נוֹהֵג (כּמ"ש עֲרַכִּין כט.) דְּהִינּוּ כְּשֶׁכֶּל יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָא שְׂאֵז שְׁפַע דִּישְׂרָאֵל סְבָא לְמַעְלָה יוֹרֵד לְאַרְצָא הַעֲלִינָה כְּנֹדַע דְּלְמַעְלָה מְכַנּוֹן כְּלִמְטָה וְכִפִּי מֵה שְׂרׁוֹאֵין לְמַטָּה כָּף הוּא מְמַשׁ מְכַנּוֹן לְמַעְלָה וְאֵז הוּא סוּד הַשְּׁבַת שִׁק"נ נְכַלְלַת בְּקַדְוִשָׁה וּמְקַבְּלִין חֲסִידֵי או"ה לְהִיּוֹת ג"ת וְאֵז הַיּוֹבֵל נוֹהֵג שְׁהוּא תְּרַעָא דְּחִירוֹ לְעַבְדַּ עֲבָרֵי שְׁנֻשְׁמָתוֹ ג"כ מִשׁוֹרֵשׁ זֶה דְּלִכְנֵן נוֹפֵל עָלָיו שֵׁם עַבְדוֹת שְׂאֵינוּ אֶלָּא בְּעַכּוּ"ם.

רַק הַיּוֹבֵל הוּא תִּקּוֹן הַפֶּל אֶף לְאוֹתוֹן נְפֻשׁוֹת אֵז יוֹצֵא נְקוּדָה יִשְׂרָאֵלִית לְחִירוֹת וְנִשְׂאָר רַק הַהֲלַבְשָׁה וְהַרְשִׁימוּ שְׁנֻשְׂאָר מְמַנָּה בּק"נ. כִּי פֶל אוֹר מוֹלִיד רְשִׁימוּ אֶף אַחַר צֵאתוֹ כְּנֹדַע מִזֶּה הֵם הַגְּרִי תּוֹשֵׁב.

אֶבֶל בְּזִמְנָה ז' אֵין מְקַבְּלִין ג"ת כִּי ק"נ אֵין נְכַלְלַת בְּקַדְוִשָׁה רַק מְחַוְּבַת אֶל ג' קְלִיפּוֹת הַטּוֹמְאִים לְגַמְרֵי וּבְזִמְנָה ז' חֶסֶד לְאַנְוָמִים חֲטָאֵת כְּטַעַם צַרְנֵי לֹו שְׁהוּא חֲטָאֵת לְהֵם וְחֶסֶד רֹון בְּאַמַּת רַק מ"מ יְנִיקָתָם בַּעוּה"ז הוּא מִצַּד זֶה כּמ"ש בּב"ב (י:) ע"פ בְּיַבּוּשׁ קְצִירָה.

וְזֶה טַעַם חֲרָב פִּיפִּיּוֹת בְּיָדָם וּגו' שְׁפִי הָאָרִיז"ל דִּק"ש שְׁעַל הַמְטָה הוֹרֵג גּוֹפּוֹת הַמַּזִּיקִין פִּי מִן עוֹלָם הַעֲשִׂי לְפִי שְׁהוּא חֲטָא בְּמַעֲשֵׂה נַעֲשִׂים רוּשׁו"ל כּמ"ש בְּעִירוּבִין (יח:) ר"ל כְּחֹנָא מַזִּיקִין דְּעוֹלָם הַעֲשִׂי כְּנֹדַע כּמ"ש בּמק"א וְהֵם מְלַבִּישִׁין לְהַנִּי"ק וְנֶפֶשׁ וְגַם לְהַחֲשִׁק וְתַאֲנָה הַנּוֹבַע מִק"נ וְאוֹתוֹ הַגּוֹף הוֹרֵג ע"י קְבַלַת עוֹל מ"ש שְׁהוּא הַהִיפּוּף דִּק"נ שְׁעִיקָר עַנְיָנָה פְּרִיקוֹת עוֹל וְשְׁרִירוֹת הַלֵּב וְאֵז אוֹתוֹן חֵלְקֵי הַנֶּפֶשׁ מִתְחַבְּרִים בְּלִילָה עִם נְפֻשׁוֹ הַעוֹלָה לְמַעְלָה כִּי בְּעַת הַשְּׁינָה מוֹכְנִים בְּיוֹתֵר לְהַתְחַבֵּר עִמוֹ בְּעַת הַסְּתַלְקוֹת הַמְּוַחֲזִין וְגַם הֵם מְחַוְּבִרִין עִם הַמְּוַחֲזִין כִּי טִיפַת זְרַע יוֹצֵא מֵהַמּוֹחַ.

וּמִצַּד הַגּוֹף דְּרַע הוּא מוֹלִיד מ"ז וְהַרְהוּרִים רְעִים וּמִצַּד הַק"ש שְׁזָהוּ מְשַׁבִּיעַ מַד"ת וְלֹן אֵין מְבַשְּׂרִין כו' (בְּרַכּוֹת יד.) וְהוֹרֵג הַגּוֹף וּבְהַתְחַבֵּר חֵלֶק נֶפֶשִׁי זֶה עִם נְפֻשׁוֹ הִיּוֹ לְאַחַדִּים

להיות מעלין בקודש ואז חוטף אותו מן האנמות ונסתלק חסד לאנמים ואז תשברנה וזהו לעשות נקמה בגוים וגו' ע"ז.

ומצד זה התיקון קל ביותר מפל העבירות פי באמת קיל יותר רק להיות תשובה מועלת דהיינו לשוב הדבר כמו שהי' ושיוציא גם החשק ומחשבה דמות ולב המלביש לאותו ניצוץ שיתהפך לטוב גמור זה א"א כי הוא צורך העולם והש"י חפץ בתיקון בריותיו דאז אהפוך וגו' והוא התחלה לביאת משיח דנהרו אליו עמים רבים זה ע"י אותם חשקות של ק"נ.

דהגם דהוא עולה עם נפשו ונחליץ מן הגוף הטמא דרושו"ל שהוא מן הג' קליפות טמאות שנגדן הג' מדריגות דרושו"ל כמ"ש במק"א. מ"מ החשק דק"נ נשאר רק שאין יכול ליבלע עוד בשום פעם תוך ג' קליפות הטמאות לגמרי כלל.

כי כבר הוציאו מכת האדם רע. רק עומד בנונה לו סביב עד עת שיבולע המנות הנצח ואז נתקן חטא זה לגמרי כשהפונף אל העמים ויצאו אותם חסידי או"ה שהם העשוקים הנעשים ע"י העשיקה מצד החשק אבל עצם הני"ק נכח נפשיי הוא מתעלה ונכלל בנפשו מיד כטעם אין עבד עברי נוהג שהוא נעשה מניצוץ הנפשיי כנ"ל.

ונה לא יהי' ג"כ לעת"ל כי הני"ק אינו משועבד רק החשק שמצידו חסידי או"ה כנ"ל. והגם דחבר פיפיות בידו להרוג הרע הגמור שע"י המעשה ונפלט החסד לאנמים.

מ"מ החשק שמצד ק"נ נשאר כך פמות שהוא בק"נ עצמה ר"ל בהיתר גמור שאין בו שום תערובות רע ואין נכלל בג' קליפות הטמאות לעולם. רק בשבת שהוא מעין עוה"ב אז נכלל בקדושה כידוע וצריך לזה עצות מד"ת שיכניס החשק בד"ת שע"ז כל החשק שלו נכלל בקדושה ונעשה מהם ג"כ ממזר ת"ח כמ"ש בזוהר שם.

דהיינו במשפחה שנטמעה נטמעה מצד זה נשפע לשם נפשות ת"ח ואז הוא נתקן לגמרי גם בזמ"ז ע"י הפלטת אותו חשק עם הני"ק בנפש ת"ח מישראל. רק שהוא ממשפחה פסולה ואם לא נתקן אז הוא נשפע בממזר מקודש שע"י ביאה אסורה וכשתיקון הוא רק במשפחה שנטמעה שזה באמת תיקון כל המשפחה כמ"ש במק"א: [רמו] שורש המחשבות זרות כולם הוא הגיאות כידוע דמ"ז הוא מצד התורה דמלכין קדמאין דמיתו וצריך להעלות אותם ניצוצין.

השבירה הי' בשביל גיאות ולכן הוא שורש ג"כ לכל מיני רע כנ"ל אות ר"ו. וכבוד הוא קו אמצעי דרע שהוא מבריש מקצה אל הקצה ועולה עד למוח ולכך הוא נגד ע"ז.

דג"ע וש"ד הוא ע"י קנאה ותאנה וע"ז ע"י גיאות כ"כ עד שעושה עצמו אלוה וכן דרז"ל על כל חלוקת פבוד לאדם בברכות (יד.) על שאילת שלום חבירו קודם התפלה במה חשבתו לזה לא לאלוה.

וכן ידוע מהזוהר גלגולי עשו וישמעאל שהם שורש דקנאה ותאנה. אף בגלגול ב' עשו עצמם לאלוה שהגיעו לקו אמצעי דכבוד ועלי בו מקצה לקצה עד תכלית בקשת הכבוד וגיאות להיות אלוה.

ואינו ע"ז ממש רק בשיתוף כי באמת הם מן הרע דקצוות. וכן כל שורש המ"ז הוא להשפיע מהפכת אלהות והוא התחלת לא יהי' לה קודם לו אנכי הוא הידיעה באלוה.

ומזה נלמוד על ההיפך פה הם ג"כ המדרגות. ולכן משרע"ה שהי' בתכלית העליה הי' נקי ממ"ז לגמרי פנ"ל אות ר"ד.

ומ"מ כמו ששורש הרע והתחלת הנפילה ע"י גיאות פה ג"כ התחלת הקדושה הוא ע"י גיאות שיהי' זה הי' התחלת פריאת העולמות ומעצמות אלהות נשפעה מחשבה זו ובאמת א"א להגיע לשום מדרגה דקדושה רק ע"י הגיאות שיתגאה לבו לומר שגם בו ידבר ה'.

וע"ז א' (סא"ר ר"פ כה) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב הגם שא"א להיות פן מ"מ לומר מחוייב ולחשוק לזה. ובנדאי מי שהוא בתכלית השפלות איך יאמר זה ויסתפק במיעוט מעשים ותורה שבידו.

וע"ז נא' ביהושפט ויגבה לבו בדרך הי' ונא' זה רק בו כי עליו א"ל (פתובות קג): יראי ה' יכבד שהי' מכבד ת"ח והי' משים הכבוד למקום הראוי ומכבד אחרים והי' משתמש במדת הגיאות במקום הראוי.

וגם בפחותים ע"י הגיאות ימנע מפמה מיני עבירות שהם נגד כבודו ויהי' זה טוב וכניסה לקדושה. אע"פ שהוא מונע בשביל הגיאות הר"ז עד"ש (סנפה כז): משבח אני את העצלנים כו' ועצלות ג"כ גרוע.

וכן אותו גיאות הרי נעשה מרפכה לקדושה והוא מלבושי גיאות דהש"י שנא' ה' מלך וגו'. וכן האדם הדבק במדותיו צריך להיות לבוש דגיאות ובפנימיות מפיר שפלותו רק מ"מ בלבוש יהי' פן כד"ש ר' לר"ג בנו הנהג נשיאתה ברמים (כמ"ש פתובות שם) כי זה מועיל, להשגת מדרגות פנ"ל.

וכן בכל אדם מועיל להצלה מרע עכ"פ פאשר יהי' בלבוש דת"ח ומשתמעין מילין פצורפא מרבנן ע"ז לא יכול לעשות דברים המכוערים לת"ח. ומ"מ בזה הגיאות הטוב יש ג"כ רע כמו ד"מ חטאת געורים המצויי בנערים ג"כ פאשר בוש להיות מצויי כו' פנודע.

ופעמים מעורב בעון זה דהוצאת ז"ל גיאות הטובה דבוש לעשות איסור גמור בערוה ונידה ע"ז בא להוצאת ז"ל. ומזה הוא נפש העבד עברי כי בסבא דמשפטים דריש פ' אמה העברי' על נשמות העשוקות דהיינו ע"י הוז"ל פנ"ל אות רמ"ה.

ובנדאי כפשוטו האמה הוא שורש נפש זו דז"ל לשהאב הפניסה לקליפת נוגה. ולכן האב מוכר בתו והיא נוק' כמשאז"ל (נדה לא).

(תלה הנקיבות בזכרים דמזרע הנזכר הם נקיבות אבל העבד עברי שמוכר עצמו או ב"ד בגניבתו זה הוא מצד הגיאות שבהו דכורא כמ"ש דגיאות וכבוד הוא דכורא לקנאה ותאוה שהוא העיקר בנוק' משא"כ גיאות וממשלה בזכרים ובנדאי עונש העבד עברי ע"י תוקף הגיאות בא משפטו תוקף השפלות.

ושורשו נדאי מגיאות והוא ג"כ מן העשוקים והיינו ע"י הגיאות שבהוז"ל פשההוצאת ז"ל הי' ע"י גיאות. ואם הוא לינצל מעבירה חמורה פנ"ל אז בשביעית יצא חפשי כמ"ש

בזוהר שם ק"ה ב' דגחית לעלמא דגוק' פי' שבה העדר הגיאות שיהי הוא ומשול בה וכאשר נתנה מגיאות אז יצא לחפשי.

וצריך שיהי בו קצת גיאות מ"מ שלא להיות עבד. אבל אם אמר אהבתי כו' שרוצה להיות עבד והוא שפלות רעה ואין לו אפילו הטוב שבגיאות שלא להיות עבד.

והיינו פי' גיאות שלו הוא רק צביעות ושקר גמור ובמקום שאין צריך ואינו רצון הש"י הוא בשפלות והוא ממש בהיקף ירצע. ובזוהר שם דנקנס בדרגא דעבדין שלמטה מנוק' וע"ד הפשט הרציעה ונקב באונן הי' סימן העבדים והוא פאלו ח"ו חוץ למחנה ישראל.

פי' בישאל יש שורש טוב וגם מי ששקוע ברע הוא מצד היצר ומשתמש ג"כ בטוב שבו רק שהצדיק גמור הוא משתמש בכל דבר רק לצד הטוב ופושעי ישראל הוא הנמשך אחר יצרו.

אבל מ"מ לאחוז בב' הפכים רק לצד הרע זהו חוץ למחנה ישראל וזה שאז"ל (קידושין כב:) אונן ששמצה כו' דקשה א"כ בכל עבירה שעובר ירצע וגם זה העבד ירצע מיד בגניבתו או בתחילת המכרו.

גם שמעתי מקשים אונן מה חטאה ששמצה הרי בשמצה אין החטא. רק הפנה דהרי גם עבדים וגרים היו על הר סיני מזליהו כמשאז"ל (שבת קמו).

(שהרי מחוייבים במצות רק הי' הבדל בשמצה כמו שהיו אז באותו דור הערב רב היו חוץ לעמוד הענו וילכו אלו סוחר רע (כמ"ש ב"מ נט:) ופרוצים (כמש"ל אות ר"ל מכ"מ) פי' השמצה הי' דרו מסו וילכו הרציעה שהיא סימן העבדות יהי' באונן לומר ששמצתו בהר סיני הייתה פעבדים ולא כבנ"י וילכו נקלטה אצלו פאצל עבדים.

ומ"מ ביוכל יוצא לחירות פי' היובל הוא סוד עוה"ב פנדוע פי' שורש הנעלם דנפשו שאינו נגלה בזה העולם [שא' מס' מזה הוא הנשמה יתירה שהיא א' מס' מעוה"ב] מנפשו זה א"א כלל להיות נפסק מאמיתות הש"י ונאפי' נפל למקום שנפל לא ניתק דיבוקו משם שאז חוזר לשם ישראל גמור.

והגם דעבד עברי גמור אין נוהג בזמה"ז שאין גר תושב נוהג להיות החשק שבתאנתו אז יוצא לפועל בנפשות חסידי או"ה גם הנ"קאין יוצאים לפועל בעבד עברי ואמה פנ"ל אות רמ"ה. מ"מ פועלים ומשרתים הם מעין עבד עברי שהרי מטעם זה יכולים לחזור בחצי היום ובהם הם ג"כ הבירורים דנפשות דהוצאת ז"ל בעבד ואמה.

וכאשר הם מתקנים קצת אז הם משרתים לאדם גדול עד שנקרא שימושה של תורה (ברכות ז:) ואם הוא מתקן בעצמו וקולט אותם ניצוצות לתוכו אז זוכה להיות פרנס הדור שזה נקרא ג"כ עבדות בשילהי הוריות (י רע"ב).

וזוכה ג"כ לתפלה שנקרא בלשון רז"ל (ברכות לד:) עבד לפני המלך וכן ברע"מ משפטים קט"ו ב' דרשו עבד עברי על תפלה וזה טעם מאן דנצח בקרבא [ע"י חרב פיפיות פנ"ל אות רמ"ה] יתבין כו' צלותא (תקו"ז סו' תי' יג וש"מ): [רמז] פאשר הש"י מאיר פניו לאדם היינו שמאיר בלבו אמיתות הש"י איך הוא באמת מלא כל הארץ כבודו ואפס זולתו כלל זה הוא כפר נושע בישועה שלימה וכמ"ש האר פניו ונושעה.

פי מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך וכאשר נכנס אור בבית הרי החשך מסתלק ממנו ובשוח"ט מז' פ' אנו אין לנו אלא הארת פניו והיינו כי בבהמ"ק נא' יראה וגו' פני האדון היינו ראית פנים ממש.

נהגם דבמשרע"ה נא' ופני לא יראו לפי שהי' בחו"ל וכמו ששמעתי דלכן ברפת הון שתיקן משרע"ה כמ"ש בברכות (מח:) פולה מדברת בלשון נסתר ולא בנוכח להש"י לפי שהדר בח"ל דומה פמי שאין לו אלוה (כמ"ש פתובות קי:) ואין מפיר הנוכח.

ומשרע"ה לא נכנס לארץ ואין זה פגם למשרע"ה ח"ו [וע' פו בזהר] פידוע מג' מדריגות אנ"י את"ה הו"א דהו"א מדריגה יותר גדולה שמשגי מקום יותר גדול דלא שייך לומר עליו נוכח פי הוא טמיר ונעלם ומשרע"ה בעל א דמטרוניתא השיג מדריגה גדולה ולכן לא נכנס לא"י דהי' מדריגתו למעלה מזה.

ואנו משחרב בהמ"ק אין לנו אלא מדריגה תחתונה דהארת פנים פי' זיו של הפנים והוא השכינה שגלתה עמהם דרגא דאנ"י פי' שהוא דר בקרב לבו דהיינו שהשגה עצמו הוא הדבר המושג פי' הוא משיג דלית אחר פנוי מיני' ומלא כל הארץ כבודו הפבוד הוא הזיו והיינו ההכרה הבולטת מצד אדנותו ומדת מלכותו שבכל משלה.

כמו המלה מי שלא ראוהו מפירו ממדת מלכותו פה הכרת האדם מצד כל הבריאה כמו אברהם אע"ה ראה בירה דולקת כו' (ב"ר ר"פ לך) אז"ל (ברכות ז:) לא הי' אדם שקראו אדון עד שבא א"א כו'.

ושם האדנות מורה על הפבוד והזיו פנודע. וכן שמעתי על הציץ עליו בעל הבירה כו' לשון עליו ר"ל שא"ל שאמה בעצמה ג"כ מפלל בעל הבירה פי' הלא כל העולם רואים זה ואין לבכם רועש כלל להשיג שיש בעל הבירה ולבקשו וזה שאמה מבקש גם זה הוא מצדי ובלבד מקום שכינתי וזה טעם אנ"י.

אבל ראית המלה עצמו הוא השגת את"ה וזהו תפלה פעומד לפני המלה שהוא במקום קרבות דבהמ"ק ולכן אז"ל (ברכות ל.) דיכנין לבו פנגד בית ק"ק ששם הוא ראית פנים ממש.

וזהו למאן דנצח בקרבא ע"י החרב פיפיות דק"ש שהוא יחוד הגמור עכשיו פעד שלא נברא העולם ועי"ז מתבטל כל דבר רע ומ"ז ואז מפיר הנוכח שלא מצד הבריאה והנבראים. והתורה הוא השגת הו"א דמשיג אחר יותר נעלם שאין תפיסת אדם בהשגתו שולטת כלל זהו ע"י התורה שהיא השגת משרע"ה והיא השגת הכה"ג בבית ק"ק ביוה"כ שהיא בסוד הבינה פנודע ונא' שלח אורה וגו' ואבואה אל מזבח וגו' שהאור והשגת הזיו דכבודו מצד הנבראים הוא השער לה' צדיקים יבאו בו על ידו למדרגה עליונה.

וזה טעם הפייטן שייסד לפ' שקלים אור פניו כו' פי' הקרבות תכלית הקירוב והשקלים הוא הכנה לקרבות והשמעה על השקלים הוא הכנה לשקלים. ועכשיו אין לנו שקלים ולא קרבות רק ההשמעה על השקלים נשאר מתקנת חכמים [משום מהרה יבנה בהמ"ק ויצטרכו לשקלים קודם ניסן וזה פטעם אנו אין לנו אלא הארת פנים שהיא הכניסה ראשונה והכנה ראשונה להתקרבות גמורה].

ובנדאי הכרזת שקלים מוליד הרגשת אור פנימי והתעוררות לזה בלב לדעת את ה' ולהננות מזיוו: [רמח] עיקר האדם הוא החשק שבלב שבו הוא יתרונו על המלאכים והוא הנקרא יצר יצ"ט ויצ"ר פאשר הוא מגביר חשקו לטוב הרי זה טוב ואם לאו כו'.

ואז"ל (סנפה נב.) (כל הגדול יצרו גדול פי גדלות א' על חבירו הוא רק כפי גדל החשק שלו לטוב דהיינו פח היצר כי יצ"ט ויצ"ר א' זה לעומת זה בב' חללי הלב כפי החשק שבלבו בימין לטוב פן בשמאל לרע ולקח יצ"ר ג"כ גדול.

ונה שאז"ל (מנחות כט:) עוה"ז נברא בה' ועוה"ב ביו"ד פידוע דב' אותיות אלו דשם מורים על חכמה ובינה שהם מוחא ולבא ובעוה"ז רחמנא לבא בעי ומעלת האדם כפי החשק שבלב. אבל בעוה"ב שישחט היצה"ר ולא יהי עוד מקום לבחירה אז יהי המעלה כפי יתרון החכמה וההשגה שבמוח.

והאבות נק' איתנים (כמ"ש ר"ה יא.) שמעתי פי עקשנים פי שהי' להם תוקף החשק בוער פאש שלא ישקוט וינח עד שיגיע למילוי.

אברהם אע"ה במדת האהבה עד שהגיע לתכלית אהבת ה' שהוא בהרחקת כל אהבות זולתו עד שהוליד יצחק שהוא הי' תוקף החשק ליראת ה' שנאת רע וכל מיני אהבות זרות וסמדות עוה"ז היו מרוחקים אצלו בתכלית.

עד שהוליד יעקב אע"ה שהי' לו תוקף החשק לשניהם אהבת הש"י ושנאת רע. ואין קורין אבות אלא לג' אלו (ברכות טז:) שהם כ"כ נגבר חשקם כ"א למדתו בטוב עד שהגיע לתכליתה להיות כולו פה.

פי פאשר החשק בוער באדם הוא פלהב אש עד שפלו עם כל פחותיו שקועים בזה עד שכל זרעם אתריהם תולדותיהם פיוצא בהם. כמו שהאדם יוליד אדם ובהמה יוליד בהמה וכיוצא פה הם עצם גופם וכל פחותיהם היו משונה מפאת רתיחתם לאותו דבר שחשקו עליו להגיע לו והם מיוחדים בתוקף זה עד קצה עד שראויים להקרא אבות שכל זרעם אתריהם פן.

ואברהם אע"ה ביחוד נקרא איתן בתהלים (פט וכמ"ש ב"ב טו.) פי תוקף החשק הוא באהבה כמו שרואין באהבות זרות וכן מצד הטוב באהבת הש"י והוא המתחיל פי בזה התחלת החשק.

ובשנאת ה' בזה הוא מדת הפעס שנקרא אש בכל מקום בפתוב וחרון שהוא ג"כ לשון יבוש האש פי הוא בא מפח האש וא"צ לזה עקשות ותקיפות פח פי הוא עצום ממילא. רק שזהו ברע אבל בטוב שנאת רע ג"כ אינו מצד הפעס חלילה רק מצד יראת ה' המרחקת זה אין בו תוקף כ"כ.

וב' אלו הי' בחשקם נטי' לאיזה צד ביחוד אבל יעקב אע"ה מדתו חשק מעורב לא לאיזה צד ודבר פרטי רק לב' הקצוות יחד והוא הולך בקו האמצעי שהוא מדת האמת לבחור בכל דבר האמת אם לצד זה אם לזה.

ואז"ל (עירובין סה:) בג' דברים אדם ניפר ההפכה הוא בהתגברות החשק לאיזה דבר אם הינ"ט שבתלל ימין גובר להטותו לרצון הש"י. ובכיסו וכעסו הם ב' הקצוות דתוקף

התמדה למזון דלכן נדרש ע"ז בכל מאדך ולשון מאד משמע שהאדם חומד לזה מאוד מאוד.

וכוסו הוא בירור קו האמצעי פאשר הדיעה מעורבת ואין לו נטיין לשום צד פלל שיכוון אז האמת כד"ש (שם ע"א) כל המתפתה בינו יש בו מדעת קונו: [רמט] החשק יש לו פח לפעול אותו דבר שהוא משתוקק לו הרבה אפי' הוא רע פענן (מפות י:) בדרך שאדם רוצה לילה כו' מצד הרצון שלו פועל אפי' כל חמדת עוה"ז אם לא יהי' דבר מעכב שבמשפט אין מגיע לו זה ומונעין ממנו מה'.

ולא זה ע"י החשק הי' משיג כל מה שחושק. ולכך שלמה המע"ה דבימיו סהרא באשלותא ולא הי' שום מונע נא' פכלות וגו' כל חשק שלמה וגו' שכל חשקו הי' נשלם ומוכא לו.

והוא הי' בתוקף החשק מכל הנבראים שע"ז חיבר שה"ש וכפי תוקף התגברות פח החשק כך הוא משיג. פי החשק נקרא סוף מעשה שהוא מסיט' דנוק' ומצד החסרון הוא חושק למילוי והוא דבוק במחשבה תחלה וראשית מחשבת הש"י שממנו שורש כל ההשפעות.

וכן מסט' דרע פאשר אין דבר מונעו, וכמו ששמעתי על שישק מלך מצרים נקרא פן לשון תשוקה מצד עוצם תשוקתו להשיג רכוש דשלמה המע"ה מצד זה עלתה בידו בימי רחבעם כשהי' קצת חטא בישראל שלא הי' מדת המשפט מעכבתו.

ורז"ל אמרו ע"ז (פסחים פז סע"ב) כסף מצרים חזר למקומו פי' כי כל תוקף ממשלת אומה הוא כפי תוקף החשק שלהם לאיזה דבר שבו יחוד פחם. וחשק מצרים הי' לחכמות כמ"ש בזוהר (ח"א קכה סע"א במדה"ג) דלא הי' חכמה פחכמתם ולכן אמרו דהדעת הי' בגלות דכפי תוקף החשק לרע באותו דבר מאפיל חשק הטוב.

ולכן היו בני ישראל עבדים שהעבד אין לו הרמת ראש שרשות אחר עליו והראש הוא משועבד דלכן עבדים פנשים ואסורין בת"ת (כמ"ש פתובות כח.).

ובנדאי כל רכושם היו מוציאים להשיג חכמות כפי תוקף חשקם ונקבע אותו חשק ברכוש פידוע דקניני האדם יש להם שייכות עם האדם דלכן אמרו (פסחים קיב.) הנוטל פרוטה מאיוב מתברך וכ"א (שם) במי ששעה משחקת ומצליח פי הוא קבוע גם בקניניו.

פי המזון נקרא מאוד שבה תוקף חשק האדם וכאשר הוא משעבדו לדבר אחר שחושק עוד יותר אז נקבע גם ברכוש מאחר שזה כל חשק האדם ועיקר קנינו גם בו נקבע אותו חשק. שזה ענין ההקדש לשמים ומקצה לע"ז שחל על החפץ הענין הנקבע עליו שהוא מוכן בדעת האדם זה מצד קדושתו וזה מצד ההיפך רק לפי שכל פח האדם הרי מוסר עצמו לאלוה ש'לו הרי כל פחות האדם שקועים בזה פאשר קנינו מתניחד לאותו דבר הוא חל אותן פחות גם על הקנינים וכן בכל דבר שתוקף תשוקת האדם לו ומוציא מזונו ע"ז.

וזה טעם שקיבל אברהם אע"ה מתנות ממצרים שע"ז זכה לב' פליותיו כב' רבנים והיו מלמדין אותו חכמה (כמ"ש ב"ר פ' סא) שקלט החשק לחכמה שלהם רק שהוא חשק לחכמת אמת [וכך שמעתי פי אברהם אע"ה קיבל רוח חכמה ובינה ממצרים ורוח עצמה

וגבורה מאבימלך ושזה טעם שא' מאבימלך נתעברה שרה (כמ"ש מד"ת ר"פ תולדות) כי בעת שניטל פח ההולדה מאבימלך אז ניתן פחו לאברהם אע"ה] וזה ענין הבטחת יצאו ברכוש גדול ובנות הים והוא הכנה לתקמת התורה.

רק מ"מ שרשו מצד תקמת חיצונות ובשלמה המע"ה נא' ותרב תקמת וגו' ומכל תקמת מצרים דהיינו בתקמת חיצונות שלמה. וכל חשק שלמה הי' לתקמה שע"ז ביקש בכלום רק זה.

וכך פחו קבוע ברכוש ולזה חשק שישק וחזר למקומו פי באמת תקמת חיצונות הוא חלקם רק שהי' בשאלה לשעה לבנ"י לצורך לקבוע בלבם עי"ז תקמת הש"י ועד שלמה המע"ה שחבר משלי בבירור תקמת התורה ואז לא הוצרכו עוד לתקמת חיצונות וחזר כל א' למקומו: [רנ] הניצוח אדם לאדם הוא ג"כ כפי גודל החשק של אדם בניצוח אם מתגבר מאד אז הוא גובר אם הם אף שנים במדת המשפט.

ולכן נאמר וכי יזיד איש על רעהו להרגו וגו' ולא נאמר פן בשום עבירה דוקא שיזיד דהרי ע"כ עבירות אין נקרא אלא במזיד. רק פי' יזיד מן ויזד יעקב פי' תוקף הרתיחה והחזמום לאותו דבר וזה צריך להריגת אדם שמתגבר נגדו כ"כ עד ליטול נפשו צריך שיהי' חשקו חמום ביותר וכן בדבר אשר זדו אז"ל (סוטה יא).

(בקדירה שבשלו כו' שהי' ג"כ בהריגת נפשות ותוקף חשקם להשליך נפשות ליאור שוב על ראשם פי הצמיחו חשק זה ג"כ למעלה רק שהי' עליהם. וזה פח המן שאז"ל (מגילה יג סע"ב) הקדים שקליהם לשקליו נראה שהי' איזה פח בשקליו עד שהוצרך מצות שקלים להגן נגד זה במדה כנגד מדה ומה טעם יש בשקליו שיהי' בו איזה טענה לשנייה שייצטרף למצוה לבטל זה והי' לו לומר רק זכות איזה מצוה שבטל פללות הגזירה, רק כל פח המן הוא מצד תוקף זדון חשקו להרוג אומה וזה כל פח עמלק שנקרא ראשית גוים פי' שבו תוקף החשק לרע עד שדבוק לעונם ראשית וזה טעם הבכורה דעשו שהי' בו תוקף החשק יותר וקנה יעקב בניזד עדשים פי' כי רתיחתו לתמות עוה"ז ונתן לו רתיחה זו והוא קלט הרתיחה הטובה מה דאורייתא מרתחת.

והוא פטעם (חגיגה טו.) זכה נוטל חלקו וחלק חבירו כו' נתחייב נוטל חלקו וחלק חבירו כו' כך חילף עמו יעקב שנתן לו חלק רתיחתו שבמעשה בהמה וקיבל הטוב ממנו [כגון נשמת רע"ק ור"מ וכדומה שנתוספו בבנ"י ונקלטו בזרע יעקב והוא ע"י קני' זו] פי' כל אחד יש לו ב' חלקים בהכרח יצ"ט ויצ"ר.

וכשראהו יעקב עיף מרציחה שיש לו תוקף החשק לזה. קלט פח הקדושה שבו וניתן לזרעא דרחל וליוסף ביחוד כמ"ש (מכות י רע"א) גלעד ושכם שכחי רוצחים והיינו שוגגים דלכך צריך ערי מקלט.

פי' כי אצלם יש הטוב שברציחה כמו ששמעתי על שערך כעדר העזים שגלשו מהר גלעד דשער פי' כעס ורציחה ומהר גלעד הוא טוב. ושזה טעם הנידעם פי' לנו רמות גלעד דאחאב שרצה לברר ע"י מלחמה זו שרציחה שהרג נביאי ה' במשפט פי' לו רציחה דקדושה.

וּלְכֹהֵן עֲמֶלֶק נּוֹפֵל בַּיַּד זָרַע רַחֵל (כמ"ש פְּסִיק' רַבְתִּי פ' יג) שֶׁהֵם שֶׁקֶלְטוֹ הַטּוֹב שָׁבוּ וְהוּא כָּלֵל כֹּל הַיִּצְרָר שֶׁבִּיַעֲקֹב שֶׁהוּא כָּלֵל הַבְּרִיאָה וְתוֹקֵף הַחֲשֵׁק עִי"ז נַעֲשֶׂה מְזַרְעוֹ עֲמֶלֶק לְרֵאשִׁית גּוֹיִם בְּחֲשֵׁקוֹ.

וְהוּא מְרַגֵּשׁ תִּיקָף בְּרַפְיוֹן יָדַיִם דְּרַפִּידִים מִד"ת מִיָּד וְיָבֵא עֲמֶלֶק פֶּאֶשֶׁר נִתְרַפֶּה מְעַט הַחֲשֵׁק הַטּוֹב אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא כְּנֻגְדוֹ תִיקָף מְרַגֵּשׁ וְכֵּן אִזְּ שֶׁהַשְׁתַּחֲוִי לְאֲצֵלֵם נִגְדָה מ"ש בְּכָל נִפְשָׁה.

וְתוֹקֵף הַחֲשֵׁק הוּא בְּכָל נִפְשָׁה בְּכָל לִבָּהּ בְּכָל מְאֻדָּה וְהֵם נִתְרַפּוּ מִבְּכָל נִפְשָׁה מִיָּד הוּא נִתְגַּבֵּר בְּחֲשֵׁקוֹ וּבְכָל מְאֻדוֹ ע"י הַשִּׁקְלִים שֶׁזֶה תוֹקֵף הַחֲשֵׁק הַעֲצוּם בְּנִתְיָנוּת רְכוּשׁ וּמְאֻד כ"כ ע"ז הִי יָכוֹל לְנַצֵּחַ ע"י הַהֲזָדָה וְהַרְתָּחַת הַחֲשֵׁק כ"כ.

רַק שֶׁהַקָּדִים שֶׁקִּלְיָהֶם שָׁגַם לְבַנ"י יֵשׁ תוֹקֵף חֲשֵׁק כ"כ בְּנִתְיָנוּת רְכוּשׁ לְהַש"י. וְזֶה טַעַם אִם שׁ אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאַהֲבָה וְגו' שֶׁדָּרְשׁוּ רַז"ל (שֶׁהַש"ר וְש"מ) עַל הָאֲנָמוֹת כִּי אִין זְדוֹן הַחֲשֵׁק שֶׁלָּהֶם גַּם בְּנִתְיָנוּת כָּל רְכוּשָׁם שֶׁבְּזָה בִּירוּר חֲשֵׁקֵם כִּי הִרְכוּשׁ אֲצֵלֵם בְּיֹתֵר הוּא כָּל חַיּוֹתָם עכ"ז חֲשֵׁק וְאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל לְהַש"י עוֹד יוֹתֵר: [רנא] ע"י הַחֲשֵׁק הוּא כָּלֵי קַבּוּל לְהַשְׁרָאָת שְׁכִינַת הַש"י בְּקִרְבָּה לְבוֹ.

וְזֶהוּ תְרוּמַת הַמְשָׁכָן מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְכָּנוּ לְבוֹ דְנִדְיָבוֹת הַלֵּב דְבַנ"י עִי"ז הוּא בְּנִין הַמְשָׁכָן דְשְׁכִינַת הַש"י בְּתַחְתּוֹנִים וּבְזָה הוּא כָּל חֵד לְפּוּם מֵה דְמַשְׁעַר בְּלִבֵּי אֲשִׁינוּ דוֹמָה הַרְגָּשָׁת א' מְשָׁכָן הַש"י בְּלִבּוֹ לְחַבְרָו.

כִּי כָּפִי נְדִיבַת לְכָבוֹ בְּתַגְבּוּרַת חֲשֵׁקוֹ לְהַשִּׁיג כֹּה הוּא שְׁכִינַת הַש"י. וְיֵשׁ עוֹד תְרוּמַת הָאֲדָנִים וְדִקְרַבְנוֹת שְׁנֵא' בְּהַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְגו' שֶׁבִּין הַעֲשִׂיר בְּדַעַת וּבְהַרְגָּשָׁת הַלֵּב וְתַגְבּוּרַת הַחֲשֵׁק יָבִין הַעֲנֵי שְׁוִים בְּחֻלְקִים כִּי הוּא לְכַפֵּר עַל נִפְשׁוֹתֵיכֶם כְּמַפְרָשׁ בְּפִתּוּב וְכַמְשׁוֹ"ל בִּירוּשָׁלַיִם דְשִׁקְלִים (פ"ב ה"ד) דְלַכְפֵּר אַעְגָּל.

כִּי לְקַנָּח לְכָלוֹף דְחֲשֵׁקוֹת רַעוֹת מִן הַלֵּב. וְכֵן בְּקִרְבָּנוֹת צִיבּוּר אִז"ל (מ"ר פְּנִיחָס) תְּמִיד שֶׁל שְׁחַר מְכַפֵּר כו' וּבְעַנְיָן הַרְחָקָה מִן הַרְעָה כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁוִים שֶׁפּוֹלֵם יוֹכְלוּ לִיְנַקוֹת מִן הַרְעָה בְּתַכְלִית רַק חִילּוֹק הַמְדַרְיָגוֹת הוּא בְּהַשְׁגַּת הַטּוֹב.

גַּם דְּמַצֵּד הַנִּקְיוֹן מִהַרְעָה בְּאֵמֶת מַגִּיעִים לְמַדְרִיגָה דְשִׁנּוּהָ וּמִשְׁנֵה קָטָן וְגָדוֹל כִּיְדוּעַ דִּישׁ עֵיגוּלִים וְיוֹשֶׁר וְחִילּוֹק הַמְדַרְגּוֹת מַעְלָה מִטָּה הוּא מַצֵּד הַיִּנּוֹשֶׁר מִשְׁא"כ בְּעַגּוֹל הַכֹּל שִׁנּוּהָ וְיָדוּעַ דְהַרְעָה עוֹמֵד בֵּין עֵיגוּלִים לִיְנֻשֶׁר וְלַעֲתִיד כְּשִׁיבּוֹעַר הַרְעָה אִזְּ תַשְׁמַח בְּתוֹלָה בְּמַחֲזוֹל שֶׁהוּא הַמַּחֲזוֹל לְצַדִּיקִים מַצֵּד הַעֵיגוּלִים שִׁיְהִי נִגְלָה אִזְּ דְהַכֹּל שְׁוִים.

וּלְפִי שְׁבַעוּה"ז אֲנֹכִי קוֹנֵם לֹא יְהִי לָהּ דְעַדִּינָן לֹא נִתְנַקּוּ מִרַע לְגַמְרֵי וְעכ"ז מְשִׁיגִים קְדוּשַׁת הַש"י וְלָכֵף הוּא חִלּוֹק לְשִׁיעוּרִים וּמֵאֲחַר דְנִקְיוֹן הַרְעָה כֹּחַ זֶה שִׁנּוּהָ בְּאֵמֶת בְּכָל. אַחַר שִׁיְגַמְרוּ פְעוּלַת אוֹתוֹ כֹּחַ כְּרֵאוֹי בְּשִׁלְיָמוֹת אִזְּ יְהִי הַשְׁגַּת אֲנֹכִי הַבָּא אַחַר לֹא יְהִי לָהּ ג"כ בְּהַשְׁתַּחֲוִי.

וְזֶהוּ הַשְׁנֵה בְעַצְמוֹ הוּא מַצֵּד כֹּחַ דְלֹא יְהִי לָהּ וּמִשְׁנֵה מַצֵּד אֲנֹכִי. וְזֶהוּ בְכַחוֹת דְבַנ"י גַּם בְּהַשְׁפַּעַת הַש"י הוּא שִׁנּוּהָ בְּאֵמֶת מְצִידוֹ מוֹכֵן לְהַשְׁפִּיעַ לְכָל א' בְּשִׁנּוּהָ.

ונה ענין במן ג"כ לא העדיף המרבה וגו' מצד נתינת הש"י הי' שנה. רק החילוק הי' בהרגשת הטעמים שקל א' הי' טועם כפי מה שרוצה כמשאז"ל (יומא עה).

(בזה נדאי הי' חילוק כל א' אינה טעם הי' מרגיש דבהרגשת הטעם אין השתוות. וכן נתינת התושב"כ ומצות שנה לכל רק הרגשת הטעמים ורזי תורה יש חילוקים והוא הנקרא תושבע"פ שע"ז נא' לעתיד ולא ילמדו עוד וגו' כי הוא ג"כ משנה את המקבילים כמו שהוא שנה מצד עצמו ונה ענין תרומת אדנים כי תושב"כ הוא העמידה לתושבע"פ דלכן פתיחת הש"ס תנא אקרא קאי פ"א שהיסוד הוא המקרא וע"ז הוא עמידת המשנה ונהו אדנים למשכן ג"כ הוא היסוד משפע הש"י מצד ההשתוות פשאינו מתחלק עדיין להשגת לבות בני"י.

וגם זה הוא מצד הכנת בני"י בכלל בשנה באמירת נעשה ונשמע בזה העשיר לא רבה וגו' שע"ז נבנה גוף המשכן דשכינת הש"י בפרטי לבבות דבני"י. וגם היסוד הוא ע"י הסור מרע כמשאז"ל (שהש"ר א' פ' ג) יצא טיפה של ליצנות נכנס טיפה של תורה.

וע"ז הוא יציאת מצרים וימי הספירה קודם מ"ת הגם דאינו נקיון גמור שלא ישאר כלל רשעים פסולת שזהו דבור לא יהי' לה שבעת הדבור דהש"י הי' בטול פת הרע באמת באותו רגע.

כי דבור הש"י עצמו פועל בכל העולמות ודבר וגו' נעשו גם בגמר מעשה דעולם העשירי. ונה יהי' פן לעתיד בגמר מעשה דעוה"ז.

רק מ"מ להכנה לאנכי צריה מיוחד ברצון הש"י ורצונו לעשות רצונו ומדת מלכותו המתפשטת בנו היא הפועלת. וכשיוצא לגמר מעשה שהוא הנולד ממחשבה ורצון דמוח ולב בזה אין חילוק בנפשות כלל כידוע דגם פושעי ישראל מליאים מצות פרימון (כמ"ש סו' חגיגה).

דחילוק מדריגות רק במוח ולב חכמה ורצון אבל ההצלחה בגמר מעשה בזה אין מדריגות וכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב מצד גמר מעשה במצות ומעש"ט. וזהו פר' והי' א"ש בעול מצות דהוא מעשה הוא בלשון רבים שנה לפל.

ולא נאמר בו בכל מאודיכם שזהו נגד גמר המעשה בנתינת הרכוש בפועל זה שיהי' פאשר הוא עדיין במוח ולב ולא יצא לפועל במעשה אז צריה שיהי' החשק ונדיבות הלב בכל מיני מעשה ועבודה שיהי' ושיצוה הש"י ויראה שהוא רצון הש"י הוא מוסכם לכה. אבל כשמוציא לפועל המעשה נדאי המעשה יש לה גבול וא"א להיות תמיד ואסור לבנוז כל ממונו באמת (כמ"ש פתובות נ.) (ולמצות עד שלישי במצוה (כמ"ש ב"ק ט:)) הפל בגבול.

לכה בפרשה ב' דקאי אמצות ולעבדו בפועל הוא בגבול. כי במוח ולב הוא היחוד עלאה ותמאה דמתניח ב רצון הש"י שהוא בלא גבול.

וגם בעת המעשה הפונה דמוח ולב דהיינו בכל לבבה ובכל נפש הוא בהתפשטות. אבל פעולת המעשה עצמה זהו הנגלות לנו ולבנינו שהוא נעשה ע"י גוף האדם שהוא בעל גבול ולא שיהי' בכל דהיינו בלא גבול.

ולכן נא' וזאת התרומה ולא תרומתי כי בפועל המעשה נראה שהוא בידי אדם. ומ"מ הוא בהפרכת הנזכר מצד הפונה הטובה ונקבע בקנין הצלחת המעשה.

מאתם מאת המתנדבים בלב טוב והפרכת הש"י ביחוד שנתברר ע"ז פשוטא אח"כ לפועל נקבע בקנין ג"כ הצלחת המעשה. וזהו לרבים שכל זרע ישראל בשנה יש להם הצלחת המעשה בקנין דמליאים מצות פרימון ואע"פ שחטא ישראל הוא (סנהדרין מד.

) והחטאים מסודרים ובאים מששת ימי בראשית (שבת פט:): דהיינו הצלחת המעשה כפי אמיתות רצון הש"י. לפי שיחוו"ע ויחוו"ת דלב יעקב ובניו קבוע בכל א' מישראל דגמירי דלא פלה שבטא (כמ"ש ב"ב קטו רע"ב) דהיינו לב בניו ביחוו"ת וכ"א מישראל קבוע בו יחוד דשמע ישראל ובשכמל"ו הגם דהוא אינו מרגיש זה בהתגלות מוחו ולבו קלל הרי קי"ל (ברכות יג.

) הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא דהיינו הגם שאינו מרגיש זה: [רנג] ע"י נדיבות לב בני" במאודם נבנה קדושת המקום משפן ומקדש. וע"י נדיבות לבכם בנפשים דהיינו בכחות הפעולה שבגוף נבנה קדושת הזמן פטעם (ע"ז ג.

) מי שטרח בע"ש יאכל בשבת. וכפי פעולת האדם בקדושה בו' ימי המעשה שהם ימי הפעולה בכחותיו כף הוא מקבל קדושה בשבת.

וכף בקדושת המקום ודאי כ"א כפי נדבת לבבו בתרומת המשפן ונדבת המקדש וכן אח"כ בהקרכת הקרבנות כף הי' השגתו בקדושת המקום. וע"י נדיבות לבו בכל לבבך דהיינו בכפיית היצור שבלב ע"ז זוכים לקדושת הנפש.

שפמו שיש זמן ומקום מקודש כף יש נפש נבחר פטעם (סנהדרין סה:): מה יום מיומים מה גבר בגוברין. והוא ראש הדור כי כל ישראל כאיש א' והנבחר הוא במדרגת הראש לגוף.

וכפי נדבת לבבו בכל לבבך כף מאיר בו קדושת הנפש כי בכל האברים מאיר מן הראש. ויש בגוף מוח והוא פח ההשפלה שבאדם ולב שבו רוח חיים וכבד שבו פח המעשה שבו הדם הוא הנפש והיינו כי כל א' פלול מג'.

וכן בקדושת המקום י' קדושות (דכלים פ' א) כי כל דבר פלול מי' וג' ראשונות הם פחות המקבלים וג' אמצעיות פחות הגוף וד' תחתונות פחות המושפעים מהשפעה. ונגדם נפש הוא שבידו קבלת ההשפעה ומקום הוא המקבל ההשפעה והזמן הוא אמצעי והגוף שבו עוברת ההשפעה.

ובמקום רישלים הוא קדושת המקום ועזרות נגד קדושת הזמן הנבנה ע"י עבודות שבו. וק"ק נגד קדושת הנפש ובו אין נכנס אלא כה"ג נפש מיוחד ומבקש לא יעדי עבד שולטון מדבית יהודה (כמ"ש יומא נג:): ג"כ קדושת נפש ונבנה ע"י בכל לבבך פטעם יכוין את לבו כנגד ק"ק (ברכות ל.

) שקדושתו בנוי' ע"י קדושת בכל לבבך. והיינו כי כ"א פלול מכל הג'.

בנתינת הפמון שהוא מצד הרכוש הוא בכל מאונדו והנתינה הוא פח הפעולה הוא בכל נפשו והנדיבות לב הוא בכל לבבך ומפח נדיבות לב הוא קדושת הק"ק. וכן בזמן שבת

הוא קביע וקנימא מצד הפעולה ומעשה האדם שזו באמת קביע וקנימא דאפי' פושעי ישראל מליאין מצות וכנ"ל אות רנ"ב והוא המשפיע קדושה בזמנים ובו' ימי החול ויו"ט שבו יראה כל זכורה במקום הוא נגד בכל מאודה דנדאי בכל מעשה מצוה יש ג"כ צד דבכל מאודה ורכוש שמפסיד עי"כ.

ונה תלוי כפי נדבות לב האדם וכונתו במעשה המצוה וכונת הלב הוא בכל לבבה שנהו ישראל דמקדשי ונגדו קדושת ר"ח שונבה ע"י קדושת הנפש דסנהדרין. וכן קדושת חנוכה ופורים שונבנו ע"י נפשות מיוחדות ובהם מאיר קדושת הנפש שמצד הזמן.

ומצד המזון הנתלה בלב הוא יו"ט שבאמת זמנו קבוע בתורה רק שנתלה בקביעות ר"ח התלוי בבנ"י ובהם זוכין לקדושת המקום ביחוד [וכ"א מאלו חלוק ג"כ לג' ובכללן י' קדושות ואכ"מ]. ובנפשות יש מלה והוא נגד הלב כמ"ש בס' יצירה שממנו רוח חיים לכל ישראל וזה כל יגיעות דוד המע"ה כל ימיו שיהי' לו לב טהור עד שביקש ברא לי וגו' יש מאין לצורה השפעת ישראל.

והוא נבנה ע"י בכל לבבה שבלב עצמו שאינו ניפר על המעשה. ומצד הגברת החשק שבלב עד בכל נפשה במסירת נפש על רצון הש"י מזה נבנה קדושת הסנהדרין ומנפלא שבב"ד והיא נגד הכבוד והדם הדנים דיני נפשות ושופטים על פחות הפעולה שבבנ"י.

ומעברים שנים נחדשים היינו שקדושת הזמן נבנה על ידם. וע"י הגברת החשק עד בכל מאודה להיותו כל רכושו פלא חשיב בלבו נגד רצון הש"י נבנה קדושת הכה"ג שנא' בו (יומא יח).

(גדלהו משל אחיו בעושר שהוא שייך לקדושת המקום ביחוד והוא המוח שבגוף הכנס' המשפיע השפלה לכל ישראל כמ"ש כי שפתי פהו וגו' ותורה יבקשו מפיהו וגו'. והגם שחבר בהמ"ק מ"מ יש ג' קדושות אלו בנפשות מיוחדות רק בהעלם ואינו בהתגלות מיוחדת וכפי פשרון הדור כהם בהתגלות יותר וכן להיפך ח"ו.

וכן כפי פשרון כל איש פרטי בכחות לבו כה הוא יונק מאותה קדושה: [רנד] האדם צריה לנדב להש"י דבר החביב לו שבו יגדור עצמו לרצון הש"י. ומי שהוא ממנולא בכל מיני תאנות פאברהם אע"ה וגודרם הוא הנקרא בכל לבבה לא מי שמקורר בטבעו ואינו בעל תאנה אין זה עובד בכל לבבה כשאינו מתאנה לתמדות עוה"ז.

וכן עצלן בטבעו ואינו פועל במעשה בעניני עוה"ז אין נקרא בכל נפשה. רק כמו יצחק שהי' מדתו הגבורה בכח הפעולה וזריזותו ועצור זריזותו בעניני עוה"ז.

וכן בכל מאודה הוא יעקב אע"ה שא'(חולין צא.) דנשתייר על פכין קטנים דממונו חביב מגופו בו הי' הנדיבות דכל מאודה.

ובו הוא בירור מדה זו ולא מי שבטבעו נתרו ואין ממון חשוב כלל. ומ"מ אמרו (סנפה כז:) משבח אני את העצלנים כו' דנדאי מ"מ טוב ועצל ונשפר קרינו לי' (כמ"ש פסחים נ:) רק שאינו במדריגת בכל וגו' כל נקרא הדבר שנפשו בתולדה נקשרת בו והוא משעבדו לאהבת הש"י ועבודתו.

וְכָל בִּירוּרֵינִי שֶׁל הָאֵדָם הוּא בְּזֵה שֶׁהוּא מְקוֹשֵׁר בְּזֵה הַקַּב"ה מְנַסּוֹ לְדַעַת אֲשֶׁר בְּלִבּוֹ.
וְכָל נְסִיווֹת אַבְרָהָם אַע"ה הֵם בְּעֵינֵי חֲמֹדוֹת שֶׁל הָאֵדָם אֲשֶׁתּוֹ וּבְנָיו וְחֵייו וּמְזוֹנוֹתָיו.

וְנִסְיוֹן יִצְחָק בְּמֵאמָר גּוֹר בְּאֶרֶץ וּגו' שֶׁגַם מְפָנֵי זְלַעְפוֹת רָעַב לֹא יִפְעַל שׁוּם פְּעוּלָה הַגֵּם
שֶׁיִדַּע כְּשִׁיחָא חו"ל יְהִי לוֹ לְאֹכֹל וְהוּא בְּטֻבֵּעַ תּוֹלְדָתוֹ כִּחַ הַפְּעוּלָה וְהַשְׁתַּדְלוֹת שֶׁהוּא נִגְד
עֲמוּד הָעֲבוּדָה וְלָכֵן נֹא' בּוֹ וַיִּזְרַע יִצְחָק וּגו' עֶסֶק הַשְׁתַּדְלוֹת וְאִז נִמְנַע בְּדָבָר ה'.

וְנִזְכָּר רַק נְסִיוֹן זֶה כִּי י' הוּא מְסַפֵּר קוּמָה שְׁלִימָה כְּנֹדָע וּבּוֹדָאי לְכָל א' יֵשׁ י' בִּירוּרֵים
וְאֶצֶל אַבְרָהָם אַע"ה שֶׁהוּא הַתְּחִלָּה נִזְכָּרוּ כְּוָלָם. וּבְאֵמַת הָעֵיקָר הוּא הָאֲחֵרוֹן שֶׁהוּא תַּכְלִית
הַבִּירוּר וְאִם לֹא עָמַד בּוֹ כְּאֵלּוֹ לֹא עָמַד בְּכֹלָם (וּכְמ"ש בַּב"ר פ' נו) וְזֶה הוּא שְׁנִזְכָּר לְבַדוֹ
בְּיִצְחָק.

וּבּוֹ וְכֵן בֹּא"א בְּנִסְיוֹן י' דְּעֵקֶינָה הִי לְהֵם מֵאֵמֵר ה' בְּבִירוּר שֶׁיַּעֲשֶׂה כִּף וְהַנְּסִיוֹן מֵה שֶׁשָּׁמַע
לְדָבָר ה'. הוּא לְפִי שְׁאִין מִיִּטְתָּם שְׁלִימָה כִּי יִצָּא פְּסוּלָת וְסִיגִים וּלְכִף אֶלְמָלָא דְבָר ה'
הַמְּבֹרָר לֹא הִי אֲפֹשֵׁר שֶׁיַּעֲמָדוּ בּוֹ מִצַּד הַפְּסוּלָת שֶׁהוּא כִּחַ הַנְּטִי' שְׁבָהֵם לְצַד א'.

אֲבָל יַעֲקֹב אַע"ה דְּמִטְתּוֹ שְׁלִימָה שֶׁהוּא קוֹ אֲמִצְעֵי שְׁאִין לוֹ נְטִי' כָּל נְסִיווֹתָיו הָיוּ בְּהַעֲלָם
וְנִסְיוֹן הָעֲשִׂירֵי שְׁלוֹ הִי בְּלָבָן דְּמָה מִשְׁפּוֹרְתָהּ. וְאֵמֵר בְּרַחֵל וּגו' וְלֹא בִיקֵשׁ שְׂכָר מְמוֹן
הַגֵּם דְּאֶצֶּלּוֹ מְמוֹנוֹ חֲבִיב מְגוּפּוֹ מ"מ חֲשֵׁק יוֹתֵר לְפָרְסָם אֲמוּנַת הַש"י בְּאֵנְיָה שְׁלִימָה
מִחֲלָצִיו, וְלָכֵן שֵׁם קָנָה רְכוּשׁ ג"כ וְאֶצֶּלּוֹ נִזְכָּר הַשְׁתַּדְלוֹת רְכוּשׁ בַּתּוֹרָה שְׁזוֹ נִגְדַּת מִדְּתוֹ
בְּכָל מְאֻדָּה.

וְהוּא אוֹחִז בְּעֵקֶב עֲשׂוֹ לְקַלְטֵת הַקְּדוּשָׁה שֶׁבּוֹ כַּנ"ל אוֹת ר"נ לָכֵן נִגְדוֹ לְעוֹלָם וַיִּתֵּר מְמוֹן
בְּקִנְיַת הַבְּכוֹרָה. וּבּוֹדָאי הִי זֶה אִז אֶצֶּלּוֹ דְבָר חָשׁוּב וְכֵן בְּקִנְיַת הַמְּעָרָה כְּדַרְזוֹ ל' (שְׁמוֹ"ר
ס"פ לֹא) וּבְמִנְחָה שֶׁשָּׁלַח וְלֹא בְּטַח בְּמִלְחָמָת גּוֹפֵי לְבַד.

כִּי קִנְיֵן קְדוּשָׁה הוּא ע"י נְתִינָה לוֹ אֵינָה דְבָר כְּמוֹ שֶׁהִי בְּקִנְיַת בְּכוֹרָה. וְכָל עֲבוּדוֹתָיו
דְּיַעֲקֹב אַע"ה הִי בְּעֵינֵי הַמְּמוֹן וּרְכוּשׁ וּבְכָל מְאֻדָּה.

וְנִסְיוֹן דְּוֹד הַמַּע"ה הִי בְּעֵינֵי הַחֲשֵׁק שֶׁזֶה מִדַּת הַמַּלְכוּת בְּתוֹקֵף הַחֲשֵׁק וְנִבְנָה מִחֲשָׁקוֹת
דְּנֹק' בְּנוֹת לוֹט וְתִמָּר וְרוֹת. כִּי בְּנוֹק' תּוֹקֵף הַחֲשֵׁק שְׁאִין לוֹ מִיְלּוּי וְשִׁבְיָעָה כְּמִשְׁאֵז"ל
(וִיק"ר פ' ד) ע"פ שְׁאוּל וְעֹנָצָר רַחֵם.

וְזֶה הַבְּדֵל בֵּין מִדַּת אַבְרָהָם אַע"ה בְּאֵהָבָה דְּזְכוּרָא שֶׁיֵּשׁ לָהּ מִיְלּוּי וּלְכִף נְסִיווֹתָיו הִי
בְּהַעֲדָר הַדְּבָר שְׁאוּהָב. אֲבָל דְּוֹד הַמַּע"ה הוּא בְּחֲשֵׁק שְׁאִין לוֹ שִׁבְיָעָה לְכִף נְסִיווֹנוֹ בְּהַזְמַנַּת
חֲשֵׁק וְלֹא בְּהַעֲדָר הַמִּיְלּוּי שְׁלוֹ כְּאַבְרָהָם אַע"ה.

וְהוּא לֹא עָמַד בְּנִסְיוֹן כִּי הוּא נִגְדַּת מְדַרְגַּת טוֹב מְאוּד שְׁבִי"ר כְּמוֹ שֶׁדְּרָשׁוּ רַז"ל (ב"ר פ'
ט) עֲלָיו. כִּי זֶה דְּחֲשֵׁק שְׁאִין לוֹ שִׁבְיָעָה זֶהוּ תַּכְלִית תּוֹקֵף הַיִּצָּר וְהוּא בְּנוֹק' שְׁבָה בְּיַחְוֹד
הַתְּגַבְרוֹת וְלֹא הִי שְׁלִיטַת הַסַּמַּת הַנְּחֹשׁ אֶלָּא בָּהּ וְלֹא בְּאֵדָם רַק עַל יְדָה כִּי הִיא הַתְּחִלָּת
הַיִּצָּר הַיִּינוֹ מִדָּה זוֹ דְּחֲשֵׁק בְּלֹא שִׁבְיָעָה וּמִמְנָה הוּא אַח"כ הַהִתְפַּשְּׁטוֹת בְּאֵדָם.

וְהַתְּחִלָּה זוֹ הוּא גְדֵר טוֹב מְאוּד כְּאֲשֶׁר מוֹשְׁכוֹ לְעֵינֵי חֲשָׁקוֹת דְּהַש"י מְדַרְגַּת אוֹהֵב לֹא
שִׁבְיָעָה (מְכוֹת י:). וְהַנְּסִיוֹן הוּא הַבִּירוּר שֶׁכָּבֵר הוּא מְבֹרָר וּבְתַכְלִית הַשְׁלִימוֹת וַא"כ הוּא
שִׁבְיָעָה שֶׁכָּבֵר שְׁלָם אֲבָל זֶה אֵין לוֹ שִׁבְיָעָה וְהוּא חֲסָר לְעוֹלָם.

ולכך הוא הקים עולה של תשובה (כמ"ש מו"ק טז:) פי להשיגבכל פעם יותר ושללא להיות לעולם על השלימות הוא רק בדרגא דתשובה ולכך א"א לו לעמוד בנסיון ובביור דהיינו השביעה שזה נגד מדתו ואדרבא מדתו העדר השלימות וזה טעם טענתו למען תצדק בדברך כמשאז"ל (סנהדרין קז).

(והיינו שהוא חטא פדי שלא יהי' בשלימות הראוי נגד הש"י רק יהי' תמיד משתוקק ועיניו צופיות להש"י שיעזור לו וזהו מדת המלכות שזכה בה: [רנה] בדבר שהאדם חסר בו וצריך תיקון ע"י התנהגות בהיפך.

הוא אפי' בענין שהי' אצל אדם אחר מצנה כד"ש (סנהדרין כה:) במלנה ברבית דאפי' לעפום לא הגם שיש מצנה דלנכרי תשיף כל שאין עבירה במניעותו צריך למנוע וכן דוד המע"ה חייף אני מתאיבה דבר המותר כו' כמשאז"ל (ירושלמי סנהדרין פ' ב ה' ג) בפילגשים הגם דיש מצנה להרנין לב אלמנה רק שאין שעבוד ולא דעונתה לא יגרע בפילגש.

ותשובת ישראל על מעשה העגל דהוא בקשת עבודה והשתדלות שלא להיות בלא משרע"ה והרגשת רב. התשובה הי' בנטיית אהל משה חוץ למחנה ויראה מגשת אליו שהיו מונעים מראייתו הגם דהוא מצנה באמת.

ונה ענין הקדמת רפואה למכה דמרדכי בבגתו ותרוש (במגילה יג:) ובנדאי הוא רפואה פנימית למכה פנימית. ובאמת תמוה למה גילה מרדכי והל' טוב יותר שיהרג אסחשורוש ותציל אסתר מביאת איסור.

הגם דקרקע עולם היא וליכא איסור מ"מ ודאי מצנה להצילה ועפום לא מעלין ולא מורדין ואין להעלותו ולהצילו כלל. רק ששמעתי דקליפת פרס הוא צרות עין ודלכו תקנו משלוח מנות בפורים שהוא ההיפוך דצרות עין.

וכן נראה ממ"ש בסנהדרין (כד.) עילם זכתה ללמוד ולא ללמד פי' כמו ששמעתי על ללמוד וללמד דאיה מבקש שיהי' רב רק ר"ל שיהי' לו טובת עין שאחר ידע ג"כ מה שהוא יודע ויהי' כמותו.

ועילם לא זכה ללמד שלא זכו לטובת עין כנה מצד תוקף הצרות עין ששולט באויר אותה אומה שנכנס גם לבנ"י שתחת משלתם פנ"ל אות ר"ה. וא' בחולין (ד:) אין הסתה בלא אכילה ושתי' וזה טעם משתה אסחשורוש שהוא הסתה להיות נכנעים תחתיו והפניעות הוא קבלת אדנותו וממשלתו עי"ז מקבל פחו עליו [וכד"ש בע"ז (ח).

(ישראל בחו"ל עובדי ע"ז בטירה ע"י הסעודה] ותוקף פח האומה ביותר הוא במלך והמקורבים קולטים פחו. ואז"ל (מגילה יב סע"א) פרצון איש ואיש מרדכי והמן שהיו שרי משקים בסעודה ודאי קלטו מהסתה זו ביותר ולכן פתיחת המגילה בהסעודה שמה צמיחת הגזירה כמשאז"ל (שם) שנהנו כו' הגם דמסיק דהשתחויו לצלם מ"מ הרי לא נענשו אז תיכף ע"כ דבאמת הם עשו לפנים וה' יראה ללבב אין חטא רק מצידם דאדם יראה לעינים רק כאשר מתנהגים בטובת עין גם הש"י יש לו טובת עין פנגדם להשפיעם כמדתו דיראה ללבב.

אָבֵל מִצַּד נִהְנוּ כּוֹ' דֵּהֵינּוּ הַסֵּתֶת כֹּחַ צָרוֹת עֵינַן גַּם הַשֵּׁ"י אָמַר שְׁלִי שְׁלִי וְשָׁלְךָ שְׁלְךָ לְרֵאוֹת לְעֵינַיִם. וְע"ז הָעוֹנֵשׁ בְּהֶמֶן ג"כ ע"י צָרוֹת עֵינּוּ בְּמֶרְדְּכִי שְׂרוּצָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לוֹ.

וְכֹן מֶרְדְּכִי דְאַיְקֻנֵי בְּהֶמֶן ג"כ מִצַּד צָרוֹת עֵינַן שְׁזָה שֶׁהִי עֲבָדוֹ יַעֲלֶה כ"כ. הֵגַם דֵּהִי גִנוּז בְּזָה צַד טוֹב ג"כ כִּמְשֵׁאז"ל (מ"ר אֶסְתֵּר הוּבָא בְּתוֹס' סְנֵהֲדְרִין סֵא:) דְּצָלָם חָקוּק עַל לְבוֹ וְתִקֵּן עֵי"ז שְׁנֵרֵשׁ חֲטָא דֵּהַשְׁתַּחֲוִי לְצָלָם מ"מ יֵשׁ בּוֹ צָרוֹת עֵינַן.

רַק בְּאַמֶּת מֶרְדְּכִי כְּבָר הִרְגִישׁ בְּדָבָר וְרָצָה לְתַקֵּן. וְזֵהוּ הַקְדַּמְתָּ רְפוּאָה לְמִכָּה שֶׁחֲשַׁב שֵׁישׁ לוֹ צָרַת עֵינַן נֶגֶד אֶחָשְׁוֹרוּשׁ שְׁלִקְחָה אֲשֶׁתּוֹ וְלֹאֲמַפְנֵי הָאִיסוּר הוּא רוּצָה בְּמִיתָתוֹ רַק מִפְּנֵי צָרוֹת עֵינַן.

וְהֵגַם דֵּהִי מִצָּוָה בְּמִיתָתוֹ. הוּא לְתַקֵּן הַצָּרוֹת עֵינַן אֲדַרְבָּא נִשְׁתַּדֵּל בְּהַצְלָתוֹ לֹמַר שְׁאִין לוֹ צָרוֹת עֵינַן נֶגְדוֹ הֵגַם שֶׁהוּא גוֹי וְרָשָׁע, וּמִמִּילָא הַצָּרוֹת עֵינַן שֶׁהִי לוֹ אֶחָ"פ עַל הֶמֶן הוּא מִצַּד רָשָׁעוֹ וְכִהוֹנֵן וְזֵהוּ הַקְדַּמְתָּ רְפוּאָה לְמִכָּה: [רְנו] כֹּל אֲנוּמָה כְּמוֹ שֵׁישׁ לָהּ רַע מִיּוֹחַד כְּפֵי יֵשׁ לָהּ ג"כ אֵינָה נִיצוּץ קְדוּשׁ מִיּוֹחַד שְׁמִמְנָה חִיּוּתָהּ כְּטַעַם וְאַתָּה מַחִי' אֶת כְּנוֹלָם דְּלוּלֵי כֹן כְּלֵא הִי'.

וְחִיּוּת דֵּהַשֵּׁ"י וְדֵאִי הוּא דְבָר טוֹב וְע"ז הוּא הַגְּלוּת לְקַלְטֵי אוֹתוֹ דְבָר טוֹב לְיִשְׂרָאֵל. וְכַמ"ש בְּזוֹהַר תְּרוּמָה קנ"ב ב' דְּבַגְלוֹת הַשְּׁפַע הוּלְךָ לֹאו"ה וְיִשְׂרָאֵל קוֹלְטִין תְּמַצִּית.

וּבְנֻדָּאֵי הַשְּׁפַע מֵאֵת הַשֵּׁ"י הוּלְךָ לְמֵינּוּ וְלִדְבָר טוֹב שְׁנִמְצָא בָּם וּמִצַּד זֶה הוּא הַשְּׁפַע לָהֶם. וְכַאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל קוֹלְטִים הַתְּמַצִּית נִתְמַצָּה לְתוֹכָם אוֹתוֹ דְבָר טוֹב.

וְזֵה טַעַם לְקִיחַת אֶחָשְׁוֹרוּשׁ לְאַסְתֵּר שֶׁהִיָּתָה צְדִיקָתָה גְּמוּרָה וּבַעֲלַת רוּה"ק כְּדַרְז"ל (מְגִילָה יד:) אֵיךְ נִפְגְּמָה פָּגָם גְּדוֹל כְּזֵה. וְהִיא רוּמְזַת לְכַנְס"י כְּפּוֹדָע וְאֵז בְּגָלוּת הַשְּׁפַע יוֹרֵד לְכַנְס"י דְּרָף או"ה.

וְאֵז לְצוּרָף בְּנֵין בֵּית ב' שֶׁהִי הַסֵּתֶלְקוֹת הַנְּבוּאָה וּמ"מ מְפוֹרֵשׁ בְּפִרְקֵי הַיְכָלוֹת (פ' כז ופ' כט) כִּי עֵיקַר רְזִי תוֹרָה לֹא נִגְלָה אֶלָּא בְּבֵית ב' וְכַפּוֹדָע דָּאֵז יְסוּד תּוֹשְׁבַע"פ מֵאַנְכָה"ג. וּבְאַמֶּת חֲכָם עֲדִיף מִנְּבִיא עֵי' בְּרַמְבַּ"ן פ"ק דב"ב (יב).

(הַטַּעַם דְּנוֹבַע מִמְּקוֹם יוֹתֵר גְּדוֹל. וּבְזוֹהַר שְׁמוֹת (ו' סע"ב) כִּי הוּא תְּמִידִי.

רַק דֵּהַנְּבוּאָה הוּא הַתְּגַלוּת מֵאֲמַר ה' בְּכִירוֹר וְהַשְּׁגָה דְּחֲכָמָה הוּא בְּהַעֲלָם וְזֵה טַעַם בְּנֵין בֵּית ב' ע"י מַלְכֵי פָּרְס כַּמ"ש בְּבִרְכוֹת (ח:) בְּשִׁבְחַת הַפְּרָסִיִּים צְנוּעִים כּוֹ' שְׁזָה הִי נִי"ק שְׁלֵהֶם מִדַּת הַצְּנִיעוּת רַק דְּמִיִּתִּי עֲלָה תִּיכְרָף אֶחָ"פ אֵלוֹ פְּרָסִיִּים הַמְּקוֹדְשִׁים לְגִיְהֵנָם דְּאִיסוּר לְסַפֵּר בְּשִׁבְחַ עַפּוּ"ם (כַּמ"ש ע"ז כ).

.)

וּבְאַמֶּת הֵם מַעֲלֵתָם הִיא הַמְּבִיאָתָם לְגִיְהֵנָם כִּי צְנִיעוּתָם הוּא כְּפִי לְמִלְאוֹת תְּאוֹתָם בְּיַתֵּר שְׂאֵת. [וְגַם מִצַּד עַה"ר דְּצָרִי עֵינַן שֶׁהִי לָהֶם כְּנ"ל אוֹת רַנ"ה] וְכֹן אָמְרוּ בְּאַחְשְׁוֹרוּשׁ שֶׁהִמְלִיךְ כַּחוֹ יוֹתֵר שְׁכּוֹלֵל כֹּל הָאֲנוּמָה (מְגִילָה יג).

(מְגִנוֹתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע אֲתָה לְמַד שְׁבָחוֹ כּוֹ' ג"כ בְּצְנִיעוּת רַק שְׁזָהוּ מְגִנוֹתוֹ בְּאַמֶּת כְּנ"ל דְּכּוֹנְנָתוֹ הַכֹּל לְגִנוּת. וּמ"מ לְגַבֵּי יִשְׂרָאֵל הוּא טוֹב וְנִזְכָּתָה אֶסְתֵּר כִּמְשֵׁאז"ל (שָׁם ע"ב) בְּשִׁכְרָ

צניעות שְׁהִיְתָה כו' והיא קלטה מדת הצניעות הטובה הצנוע לכת עם אלהיה שגם היא ממדה זו להיות בהעלם ולא בהתגלות.

ונה א"א לקלוט רק מצד או"ה ומפחם פי מצד שיש רע צריך צניעות כמ"ש באדה"ר אחר החטא נתחבאו וכאז"ל (מד"ת תשא לא) בלוחות שניות אין לה יפה מן הצניעות והיננו אחר החטא. וכן הי' בית ב' נגד בית א' שהי' בהתגלות.

וכאשר היא קלטה מדת הצניעות שבו שהיא פללות האנמה אז הי' ישועה בהתגלות כמשאז"ל (מגילה יא.) אימתי ראו כל אפסי ארץ וגו' בימי מרדכי ואסתר ושמעתי דמגילה לשון התגלות פי אז נתגלה פי דרך הטבע ג"כ הוא הנקגת הש"י פי אז הי' ישועה בדרך הטבע ונגלה לכל דהוא מפעלות הש"י.

ונה ראית כל אפסי ארץ. וישועה בדרך הטבע היננו צניעות והלפשה ולא בנס מגולה. ומ"מ זהו באמת התגלות יותר גם לאפסי ארץ דהפכה שגם דרך הטבע הוא מהש"י הוא הפכה מגולה יותר. וכן חכמה הגם דהוא בהעלם הוא השגה גדולה מנבואה.

רק עילם זכתה ללמוד ולא ללמד (כמ"ש פסחים פז.) שְׁהִיּוּ בְּתַכְלִית הַצְּנִיעוּת הַמְּצַנְנֵת בְּיִתְרָה עַד שֶׁגַם לְגִלוֹת חֻמְתָּם לְאַחֲרֵים לֹא הִי' אֶפְשָׁר רַק לַעֲצָמָם.

ומצד זה התחלת הגזירה על השתחוות לאלם הגם דהם לא עשו אלא לפנים ובהצנוע עבדו ה' ככל לבכם מ"מ זה הי' בתכלית ההעלם. וע"ז נתעורר הפן פי עמלק היפוד הצניעות דלכן נאמר בו ולא ירא אלהים.

פי מצד היראה הוא הצניעות וכמ"ש בנדרים (כ.) דיראה הוא בושה והצניעות מצד הבושה וכמ"ש באדה"ר קודם החטא ולא יתבוששו.

והוא ראשית גוים שאינו רוצה בתיקון חטא אדה"ר רק להיות אחר החטא פקודם בלא בושה. והוא מביט רק על הנגלה כמ"ש בעשו (ב"ר ר"פ סה) פושט טלפיו כו' והנגלה רע.

אך באמת אם יסתר וגו' ואני לא אראנו ואח"כ ראו כל אפסי ארץ הפנימיות שלקחם שבאמת לא עשו אלא לפנים. ולכך התחלת הגזירה ע"י צניעות דאסתר פי בודאי אלו הגידה מיד על מרדכי מה הוא לה לא הי' על לב הפן לפעול פלום נגדו.

וההצלה ע"י שונכנסה ברצון וזה פריצות היפה צניעות וכמשאז"ל (שוח"ט תהלים מז' כב) דכעס ע"ז אחשוורוש. רק באמת בהצנוע ופנימיות הי' טוב וקדושה והוא ג"כ צניעות ועי"ז דייקא כל שונרש ני"ק דצניעות שבו נקלט בה שזה א"א רק ברצון פאלו הוא רוצה להתחבר עמו עי"ז יוכל לקלוט מאחר שרוצה לקלוט ממנו משא"כ באונס אינו רוצה לקלוט פלל.

[ויבדאי אז נתעברה מדריוש שפנה הבית] ואז הי' תכלית ההצנוע דאם יסתר וגו' לעשות מעשה רעה פזו ולהיות בו פונה קדושה מאוד ואז נתקיים ואני לא אראנו וראו כל אפסי ארץ וגו': [רנז] כמו ששונרש כנס"י הוא החשק שלקחם להש"י כמפונרש בשה"ש.

כָּף שׁוֹרֵשׁ כָּל הָאֲנוּמוֹת עִפּוּ"ם הוּא הַחֲשֵׁק שֶׁלָּהֶם לְחֻמַּדַּת עוֹה"ז. וּבְזוֹהַר תְּרוּמָה קמ"ח ב' דְּאִשְׁתּוֹ נְנוּנִים מִתְתַקְנָת כְּגוֹנוֹא דְּאִשְׁתּוֹ חֵיל כִּי הִיא אוֹת ק' וְאִשְׁתּוֹ חֵיל אוֹת ה' ע"ש.

וְשֵׁם קנ"ב א' דְּאוֹת ק' שְׁרִיָּא עַל גִּיהִנָּם וְע"ש ק"נ ב' דְּאִשׁ דְּגִיהִנָּם הוּא אִשׁ הִיצֵה"ר וְהוּא מִה"מ ע"ש. וּבְהַקְדַּמַּת הַזִּנְהָר דִּק' ר' אֶתְנוּן דְּשִׁיקְרָא פִּי כמ"ש (זח"ב קעח ב) דֵּה' דְּלִי"ת הַנוֹת רַק בְּמֵר דְּמִבְּיִלְתָּ עוֹבְרָה נַעֲשֶׂה ה'.

וּבפּע"ח רִישׁ שְׁעַר הַשְּׁבַת דְּכֹן ג"כ אוֹת, ק' רִישׁ הוֹת כו' פִּי לְשׁוֹן דְּלוֹת וְרִישׁ אֶחָד דְּמוֹרָה עַל עֲנִיּוֹת וְחֶסְרוֹן דְּלִית לָהּ מְגֻרְמָה וּמְבַקְשָׁת הַשְּׁלָמָה. רַק שְׁנֵה צוּרְתוֹ בְּקוּיִם יִשְׁרִים וְזֵה בְּעַקְמוּמִיּוֹת.

כִּי זֵה מִתְאַוָּה רַק לְהַשְׁפַּעַת קוֹ הַיּוֹשֵׁר דֵּהש"י וְכֹן הַעוֹבֵר דְּמִבְּיִלְתָּ פֹּן בְּקוֹ הַיּוֹשֵׁר וְזוֹ בְּעַקְמוּמִיּוֹת. וְהִנֵּה בְּאֶמֶת כָּל אוֹתוֹת שֶׁק"ר אוֹתוֹת הֵם בְּתוֹרָה וְכֹלָם קוֹדֵשׁ וְנֹדֵי וּמֵאֲמִיתוֹת הַש"י.

כִּי בְּאֶמֶת יֵשׁ רֵשׁ הוֹלֵךְ בְּתוֹמוֹ וְאִז"ל (ב"ר פ' עא) כ"מ שְׁנֵי רֵשׁ וְדָל וְכו' בְּיִשְׂרָאֵל מְדַבֵּר כִּי הֵאֵי עֲלֵמָא נִקְרָא עֲלֵמָא דְּשִׁיקְרָא. כִּי שְׁקֵר נִקְרָא דְּבָר לְפִי שְׁעָה כְּלִשׁוֹן כְּזָב דְּר"ל דְּבָר הַפּוֹסֵק.

וְכֹן כָּל חֻמּוֹת עוֹה"ז לְשַׁעֲה וְלֹא בְּמוֹתוֹ יִקַּח הַפֶּל. וּמ"מ הוּא הַכְּנָה לְעוֹה"ב וּפְרוּזְדוֹר לוֹ וּמִי שֶׁלֹּא טָרַח בַּע"ש כו' (כמ"ש ע"ז ג').

(כִּידוּעַ בַּס' יִצִּירָה דְּאוֹתוֹת בַּג"ד כַּפְר"ת נֶגֶד ז' יָמִים וְעָרַב שְׁבַת בְּאוֹת ר' וְכו' הוּא הַטּוֹרַח וְהַשְׁתַּדְלוֹת וְכמ"ש בְּשִׁילְהִי שְׁבַת (קנו).) מֵאֵן דַּבַּע"ש חֲזָרֵן בְּמַצּוֹת וּבְאֶמֶת כָּל שׁוֹרֵשׁ הַמַּעֲשֶׂה וְהַשְׁתַּדְלוֹת שֶׁהוּא מַצֵּד הַבְּחִירָה הוּא רַק בַּעוֹה"ז.

דְּלִגְבֵי אֲמִיתוֹת יִדְעוֹת הַש"י אֵין מְקוֹם לְבְּחִירָה וְהַשְׁתַּדְלוֹת בְּמַעֲשֶׂה כָּלֵל וְהַפֶּל בִּידֵי שְׁמַיִם אִפִּי יר"ש. רַק דְּבִהֵאֵי עֲלֵמָא שֶׁהוּא עֲלֵמָא דְּשִׁיקְרָא הַבְּחִירָה נְגִילִית דֵּהִינּוּ חוּץ מִיר"ש וְזֵה אֶמֶת בְּשַׁעֲתוֹ דֵּהִינּוּ בַּעוֹה"ז שְׁפָה רְצָה הַש"י בַּעוֹה"ז.

וּלְכָף יוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁהוּא נֶגֶד יוֹם ו' דִּימֵי הַבְּנִין כְּנוֹדַע דְּרָגָא דִּילֵי יִרְאָתוֹ קוֹדֶמֶת לְחֻמְתוֹ כְּנ"ל אוֹת רכ"ה. וְהוּא שׁוֹרֵשׁ הַשְׁתַּדְלוֹת וּמַעֲשֶׂה אֲדָם [מִשָּׂא"כ יַעֲקֹב אַע"ה שׁוֹרֵשׁ הַכְּנָסִי נֶגְדוֹ יוֹם ג' שְׁנַבְרָא בְּאוֹת הַד'].
וְשָׁבְטוֹ נֶגֶד הַנְּדֵשׁ אֲדָר בְּחֻדְשֵׁיגָם בִּיצ"ר וְזֵהוּ בְּסוּד יִשְׁרִים וְעֵדָה פִּי כְּמוֹ דְּצָרִיף עֵדָה שְׁלִימָה מִה"ט כְּנ"ל כָּף בְּיַחֲדֵי כְּנ. וְא' (בְּרַכּוֹת לַד).

וְשָׁבְטוֹ נֶגֶד הַנְּדֵשׁ אֲדָר בְּחֻדְשֵׁיגָם בִּיצ"ר וְזֵהוּ בְּסוּד יִשְׁרִים וְעֵדָה פִּי כְּמוֹ דְּצָרִיף עֵדָה שְׁלִימָה מִה"ט כְּנ"ל כָּף בְּיַחֲדֵי כְּנ. וְא' (בְּרַכּוֹת לַד).

(דְּשָׂאוֹר רְנוּבֵי קָשָׁה וּמִיעוּטוֹ יָפָה וּכְמוֹ שֶׁשְׁמַעְתִּי עַל יוֹתֵם שְׁנֵי בּו (דֵּה"ב כ"ז ב') רַק לֹא בָּא אֶל הַיֵּכָל ה' וְגו' שְׁנֵה נֹא לְחֶסְרוֹן עֲלִיו לּוֹמֵר שֶׁלֹּא הִי בּו שׁוּם חֶסְרוֹן כָּלֵל. וּבְאֶמֶת נֹא יִקָּר מְחַקְמָה וְכַבּוּד סְכָלוֹת מְעַט דְּצָרִיף לְהִיּוֹת בְּכָל א' סְכָלוֹת מְעַט עכ"פ וְזֵהוּ הַשְּׁלִימוֹת.

רַק שְׁנֵה טוֹב לְאֲדָם שְׁיִהְיֵ אוֹתוֹ הַסְכָּלוֹת כְּמִיעוּט הַיּוֹתֵר אֶפְשָׁרִי. וְלִכֵּן א' בְּזוֹהַר וַיִּקְהַל ר"ג ב' דְּנֻגָה לוֹ סְבִיב וְלֹא לְאִנְהָגָא בִּי קִלְנָא כִּי יִתְרוֹן אֶרֶץ בְּכָל הוּא וְאִז"ל אִפִּי כו' (וִיק"ר פ' כ"ב).

פי מִפְּלֵ דְבָר יֵשׁ יִתְרוֹן בְּאַמַּת נְגַם מִצַּד הָרַע ע"י הַקְּלוּס וְהַהוֹדֵי הָעוֹלָה מְפֹלוּ וְכָל עֲצָמוֹתֵי תַאמְרָנָה ה' וְגו' בְּזֶה נִתְעַלָּה הַפֶּל. וְקַלִּיפַת נִנְגָה נִכְלָלַת בְּקַדְוִשָׁה ע"י הַבְּרָכָה וְהַהוֹדֵי עַל כָּל הַנְּאֻת הַרְשׁוֹת כִּי הֵם מֵהַש"י.

וב' יִצְרִים הֵם תַּאֲנוֹת וְכַעַס דְּרִצִּיחָה שְׁהֵם דְּאָדָם וְחִנּוּה מֵהַסְּפֹת נְחֹשׁ וְדַקִּין וְזֶה דְּעֵטְיוֹ שֶׁל נְחֹשׁ הוּא בְּכָל אָדָם וְכִמוֹ שֶׁאֵז"ל (יֹמָא סט:) דְּאֶצְטְרִיף לִי עֲלֵמָא וְא"א לְבַטְלוּ, וְזֶהוּ סְכָלוֹת מְעַט הַהִכְרָחֵי עכ"פ לְקִיּוּם עוֹלָם.

וְהוּא נִגְדֵי אוֹת ר' הַמּוֹרָה רִישׁוֹת כִּי שְׁלֵשׁ הֵנָּה לֹא תִשְׁבַּעְנָה וְגו' כִּמְשֵׁאֵז"ל (סוּפָה נב:) בְּיִצְרָא דְתַאֲנוּה מְשִׁבִיעוֹ רַעֲב. וְע"ז בִּיקָשׁ שְׁלֵמָה הַמַּע"ה רִישׁ וְעוֹנֶשׁר אֵל תַּתֵּן לִי וְגו' שְׁלֵא לְרִדּוֹף בְּמוֹתְרוֹת תַּאֲנוּה דְּזֶה נִקְרָא רִישׁ וְגַם שְׁלֵא לְעֲצוֹר תַּאֲנוֹתוֹ לְגַמְרֵי שְׁזֶה נִקְרָא עוֹנֶשׁר רַק צְרִיף לְהִיּוֹת בְּקוֹ אֲמָצְעֵי כִּמְשֵׁאֵז"ל (סוּפָה מז).

(ע"ז יִצְרָ שְׁמֵאל דְּוִיחָה וְיָמִין מְקַרְבָּת. וְהַק' נִגְדֵי רִצִּיחָה שְׁהוּא לְבַתֵּר דְּקַבְּלֵתָ עוֹנֶשְׁרָה כִּנ"ל אוֹת רנ"ז דְּהִינּוּ הוֹלְדַת יצ"ר אַחַר כְּמוֹ קִיּוּן מְאָדָם.

וכמ"ש בְּזוֹהַר תְּרוּמָה קס"ז סע"ב דַּקִּין נוֹלַד בְּאוֹת הַק' [וְהַבֵּל בַּה' ע"ש. וּמְחַלְקֵתָם דְּוִנְגַּמַת מְמַחְלְקַת יוֹסֵף וְיַהוּדָה אֲפָרַיִם לֹא יִקְנֹא אֶת יַהוּדָה וְיַהוּדָה וְגו' שְׁכֵן קִיּוּן קִיּוּן בְּהַבֵּל.

דְּגַם יוֹסֵף וְיַהוּדָה נִגְדֵי ב' אוֹתִיּוֹת אֵלוֹ וְכִנ"ל אוֹת רנ"ז וְכִנ"ל אוֹת ר"נ דְּבְזוֹרְעָא דְּיוֹסֵף שְׁכִיחַ רִצִּיחָה] וְזֶהוּ חוּץ לְמַחְנָה יִשְׂרָאֵל וּמ"מ גַּם בּוֹ יֵשׁ צוֹרֵף כִּמ"ש בְּזוֹהַר שְׁמ ק"ס א' דְּבָאוֹת הַק' הִי' רִיעוּת עֲזִים בְּמִשְׁכָּן בְּסוּד נְאֻת עוֹרֹת גְּדִיִי הָעֲזִים הַלְבִּישָׁה וְגו' ע"ש שְׁהוּא בְּאַמַּת מַסֻּט דְּעֵשׂוֹ רִצִּיחָה רַק יֵשׁ צוֹרֵף לְהַלְבִּישׁ בּוֹ לְקַבֵּל בְּרָכוֹת עוֹה"ז.

וְהִינּוּ כִּי יֵשׁ מִצְנָה וּבַעֲרַת הָרַע וְגו' בְּחִיבֵי מִיתַת ב"ד וְכִמ"ש (ב"ר פ' סג) בְּדוֹד הַמַּע"ה אֲדוּמוֹנֵי עִם יָפָה עֵינַיִם מְדַעַת סְנֵהָד'. וְע"ז בְּאַדָם עֲצָמוֹ הוּא עֲנִין יִרְגֹז יצ"ט עַל יצ"ר בְּרוֹגְזָא דְּרַבְּנָן דְּטַב וְכִמוֹ אַבְיֵי דְּמַכְפִּין נְפִשָׁי' (כִּמ"ש שְׁבַת לַג סע"א) וְיוֹשֵׁב בְּתַעֲנִיַת בְּדַמְצֵי לְצַעוֹרֵי נְפִשָׁי' (תַּעֲנִיַת יֵא רע"ב) זֶהוּ כְּרִצִּיחָה וְאִינוּ גְּנוּמֵל נְפִשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד.

רַק כְּאֲשֶׁר הוּא לְהַכְנַעַת הָרַע דְּתַאֲנוּה אִינוּ קְרוּי עוֹכֵר שְׁאֵרוֹ אֲכֹרֵי כִּי אֲדַרְבָּא הוּא מְרַחֵם עַל כָּל גּוֹפּוֹ. וְכֵן כָּל חִיבֵי מִיתַת ב"ד אֵז"ל (סְנֵהָדְרִין ל"ו:) אִין מוֹשִׁיבִין בְּסְנֵהָדְרִין זְמַן וְסָרִיס כו'.

כִּי הֵם בְּאַמַּת מְרַחֲמִים עַל הַבְּרִיּוֹת רַק הַלְבוּשׁ אֲכֹרֵיּוֹת וְהוּא כְּפֹי לְמִשְׁכָּן דְּגִלּוּי אוֹר הַש"י שְׁאִינוּ אֵלָא ע"י הָעֵדֶר תַּאֲנוּה שְׁהוּא הַמְּחַשֵׁיף אוֹר הַש"י. וְלֹאוֹתוֹ סְכָלוֹת מְעַט צְרִיף כְּפֹי מְהַרְגֵּז יצ"ט עַל יצ"ר וְע"ז יוֹכֵל לְקַבֵּל בְּרָכוֹת דְּעוֹה"ז ג"כ שְׁהוּא בְּאוֹת הַק' שְׁהוּא הָעוֹנֶשׁר הַרוֹמֵז לְמִלּוּי תַּאֲנוֹת עוֹה"ז כִּנ"ל אוֹת רנ"ז.

כִּי ע"י הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכַח הַהַרְגָּזָה וְשְׁהוּא מוֹכֵן לְמִנּוּעַ מְעַצְמוֹ חֶמְדָּה מֵה שְׁזוּלַת רְצוֹן הַש"י וְלֹא לְקַבֵּל רַק מֵה שְׁהוּא רְצוֹן הַש"י ע"ז הַש"י מוֹכֵן לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ כָּל מִינֵי חֶמְדוֹת עוֹה"ז ג"כ: [רנ"ט] כְּמוֹ שְׁשׁוֹרֶשׁ כָּל דְּבָר טוֹב הוּא הָאֲמוּנָה שְׁבוֹ פְתִיחָה הַתּוֹרָה אֲנִכֵי וְגו' שְׁלֵא בְּלִשׁוֹן צוּוִי.

וְיָדוּעַ ג"כ בְּזוֹהַר (ח"א ז ב יא ב) ע"פ זֶה הַשַּׁעַר לֵה' צְדִיקִים יָבֵאוּ בּוֹ דְתַרְעָא הוּא מִדַּת הָאֱמוּנָה. כִּי שׁוֹרֵשׁ כָּל דְּבָר רַע הוּא לִיצְנוּת שֶׁהוּא הִקְפָּה הָאֱמוּנָה שֶׁהוּא מִתְלוֹצֵץ מִכָּל דְּבָר.

וְזֶה טַעַם רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמֵלֵק כַּמ"ש בַּמִּד' (שְׁמו"ר פ' כז) ע"פ לֵץ תִּפְּהַ זֶה עֲמֵלֵק וּפְתֵי יַעֲרִים זֶה יִתְרוֹ וְשִׁמְעֵתִי דְפְתֵי הוּא הַמְאָמִין בְּכָל כַּמִּש"נ פְּתֵי יֵאֱמִין לְכָל דְּבָר וְיִתְרוֹ לֹא הֵנִיחַ ע"ז כו' (כַּמ"ש בַּמְכִילֵתָא) שֶׁהָאֱמִין בְּכָל וְלוֹ יֵשׁ תִּקְנָה שִׁיעָרִים לְהָאֱמִין בַּה' אֲמַת ע"י הַפְּעֹת הַלֵּץ שֶׁהוּא שִׁאִין מְאָמִין כָּלֵל.

וְזֶה רֵאשִׁית וְהַתְּחִלַּת לְכָל פְּחוֹת הָרַע דְּגוֹיִם וְכַטַּעַם שְׁחֹק וְקִלּוֹת רֵאשׁ מְרַגְלִין לְעָרוֹה. כִּי לִיצְנוּת חֲלוּק לֵב'.

בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה הֵינּוּ פְּרִיקַת עוֹל לִילֵף בְּשִׁרְרוֹת לְבוֹ זֶה נִקְרָא קִלּוֹת רֵאשׁ וְע"ז א' (בְּרַכּוֹת ל:) אֵין עוֹמְדִין לְהַתְּפַלֵּל אֲלָא בְּכוֹבָד רֵאשׁ דְּהֵינּוּ קִבְּלַת עוֹל מ"ש בַּק"ש הַקּוֹדֶמֶת דַּע"י פְּרִיקַת עוֹל הוּא הַהִקְפָּה מִתְּפִלָּה הַנְּמַשְׁכֵּת מְאָמוּנָה.

דְּלִכּוֹן נִקְבַּע בַּש"ס בְּתַחֲלַת סֵדֶר אֱמוּנוֹת וְכִידוּעַ דְּדוֹד הַמַּע"ה שֶׁהוּא דְרַגְא דְתַפְּלָה כַּמ"ש בַּמְגִילָה (יח.) פִּינּוֹן שְׂבָא דוֹד בָּאֵת תַּפְּלָה.

פִּי' דַּע"י בְּרַכַּת אֵת צִמְח דוֹד נִפְעַל תִּקְרַף צְמִיחַת יְשׁוּעָה וְהַרְגֵּשׁתָּ דְרַגְא דְדוֹד הַמַּע"ה בְּלֵב וּבָאֵת ג"כ מְדַרְגַּת הַתְּפִלָּה שְׁזוֹ הִיא מְדַרְגָּתוֹ. וְזֶהוּ הַצְּמִיחַת דוֹד לְהַצְּמִיחַ פָּחוֹ וּמִדָּתוֹ בְּלֵב הוּא הַתְּפִלָּה וּמִדָּתוֹ ג"כ מִדַּת הָאֱמוּנָה כַּנּוֹדַע.

וְעֲמֵלֵק הוּא נִגְד דוֹד הַמַּע"ה וּמִדַּת אֱמוּנָה כְּמוֹ עֲשׂוֹ נִגְד יַעֲקֹב אַע"ה מִדַּת אֲמַת. וְכַמוֹ שִׁישׁ בְּבֵית דוֹד דוֹד וְשִׁלְמָה דוֹד הַמַּע"ה הוּא דְרַגְא דְכוֹבָד רֵאשׁ וְתַפְּלָה בְּיַחְוֹד.

וְשִׁלְמָה הַמַּע"ה הוּא שׁוֹרֵשׁ אֱמוּנָה דְאַנְכִי עַד דְלֹא שִׁינֵי בּוֹ מְצוּהָ כָּלֵל כְּמוֹ שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁ אֲנָכִי דְאִינוּ בְּלִשׁוֹן צִוּוּי רַק שֶׁהוּא כִּי וְלִכּוֹן אָמַר אֲנִי אַרְבֵּה וְלֹא אֲסוּר כו' (כַּמ"ש סְנֵהֲדָרִין כַּא:). כִּי נִגְד זֶה בְּרַע קִלּוֹת רֵאשׁ וּשְׁחֹק שֶׁהוּא בְּקוּם וְעֲשֶׂה הוֹלְלוֹת בְּמַעֲשֵׂה כְּמוֹ כְּמִתְלַהֲלֵה וְגו' הֵלֵא מְשַׁחֵק אֲנִי יוֹשֵׁב בְּשָׂמִים יִשְׁחַק ה' יִלְעַג וְגו'.

וְנֵא' בְּדוֹד הַמַּע"ה מְשַׁחֵקִים וְגו' הֵינּוּ כְּמוֹ הַלְצִים שְׁעוֹשִׂים דְּבָרִים מְשׁוֹנְנִים וּבְלִשׁוֹן חֲכָמִים מְשַׁחֵק בְּקוּבֵיא (סְנֵהֲדָרִין כד:) וּמְשַׁחֵק בְּתִינּוֹקַת (נִדְהָ יג:) פִּי' פְּעוּלָה שִׁאִינָה אֲמַת וְלִתְכִלִּית רַק לְשְׁחֹק בְּעֵלְמָא.

וְהִקְפָּה זֶה חֲכַמַת שְׁלֵמָה הַמַּע"ה שֶׁאֲמַר לְשְׁחֹק אֲמַרְתִּי וְגו' כִּי כָּל חֲכַמְתוֹ הוּא לְחַבֵּר אֲמַת וְאֱמוּנָה בְּיַחְוֹד כַּמ"ש בְּזוֹהַר תְּרוּמָה קַמ"ה א' וְכָל פְּעוּלוֹתָיו דְּבַר אֲמַת לְאֲמִיתוֹ וְלֹא לְעֲשׂוֹת לְפָנִים וְלְבוֹ בַּל עָמוּ.

וְעֲמֵלֵק כּוֹלֵל שְׁנֵיהֶם כִּי רֵאשִׁית הָרַע הוּא בְּסוֹף הַטּוֹב כְּטַעַם רַגְלִיָּה יוֹרְדוֹת וְגו' הֵינּוּ דְמַמְקוּם הַפְּנִיסָה לְטוֹבָה שֶׁהוּא מְמַטָּה לְמַעְלָה מְשִׁם יֵשׁ ג"כ הַתְּחִלַּת כְּפִינְסָה לְרַע שֶׁהַתְּחִלָּתוֹ מְמַעְלָה לְמַטָּה וְהוּא הָרֵאשִׁית הַמְרַגְלִל לְכָל מִינֵי רַע דְּכָל מִינֵי אֲנוּמוֹת אַח"כ.

וְזֶה כַּחַס קְטָרוּג הַמֶּן עַל מַעֲשֵׂה שְׁלֵא עֲשׂוֹ אֲלָא לְפָנִים כִּי כָּל פָּחוֹ הוּא בְּפְעוּלוֹת דְּלְפָנִים שִׁאִינוּ אֲמַת. וּבַחֲסַר בְּחוֹדֵשׁ אֲדָר שְׁנִגְד הַק' שְׁבוּ נִבְרָא הַשְּׁחֹק כַּמ"ש בַּס' יִצִּירָה וּבְאֲמַת הִי' הוּא לְשְׁחֹק וְרַק לְפָנִים כָּל גְּזִירָה שְׁלוֹ דְבַאֲמַת נִהְפָּךְ כו' וְכַכֵּחַ חוֹדֵשׁ זֶה.

וז"ש (מגילה יג:) ולא ידע כי בז' באדר מת כו' פ"י דדרגא דדוד ושלמה ידע דכבר נחרב בהמ"ק ונפסקה מלכותו הרי נפסק מדת המלכות ואין לנו שיור רק התורה הזאת דרגא דמשרע"ה ובנימיו צמח עמלק.

ולעולם צמיחות הרע פנגד צמיחות הטוב פנודע ועשו שהוא שורש השקר באחיזה בעלמא דשיקרא בימי יעקב אע"ה שהוא שורש אמת והיפוך עוה"ז ממש. רק ידו אוחזת בעקב ובסוף העוה"ז ולכן נשתעבד תיכף במצרים שהעבד אין לו הרמת ראש כלל והיפוך חמדת עוה"ז לגמרי.

ומשרע"ה הוא גואל הראשון שהתחיל להוציא בני"י לחירות שיהי' להם תוקף גם בעוה"ז רק הגמר הוא ע"י משיח בן דוד ודוד ושלמה בעוה"ז שהיו מעין משיח בן דוד. והתחלת זה במשרע"ה התחיל ג"כ ביחוד אמת ואמונה והוא ע"י מדריגתו בדעת היינו ידיעת פנימיות שהכל אמת פנודע דמשה מלגאו יעקב מלבר (תקו"ז תי' יג).

ומצד חיצונית האמת נדאי אין שייך לעוה"ז שהוא היפוכו ואיך ידבק בשקר. אף מצד הדעת הפנימיות של כל דבר ידע שהעוה"ז הוא שקר.

ע"י ידיעה זו שבאמת אין עוד מלבדו והעוה"ז המעלים אמתותו שקר. ממילא גם בעוה"ז אינו דבוק בשקר וזהו פנימיות האמת שהוא גם בעוה"ז.

ומיתת משה רבינו ע"ה מורה כי בחודש זה כח המעלים פנימיות האמת והיינו אות הק' שהוא שורש היצר שהוא כח השחוק וליצנות דבר שהוא לפנים ואינו אמת. ובאמת אותו כח עצמו הוא המוליד משה רבינו ע"ה ע"י ידיעה זה שכל עוה"ז וחסדותיו שחוק וליצנות.

וממילא ע"י ז' נעשה המן וגזירותיו לשחוק וליצנות ואינו אמת. והוא קבע גזירתו בי"ג ז' ימים אחר ז' אדר שחשב פי התחלת פחו והשלמת כל דבר בז' ימים שהם ז' ימי הבנין פנודע וממילא יש חיוב כלי' ח"ו על ישראל מצד עוה"ז שהוא עולם העשי' מצד המעשה דלפנים.

ובאמת בו הגילוי דכל מעשה עוה"ז לפנים [והוא בז' אדר ג"כ נגד ז' ימי הבנין מהתחלת חודש זה שהוא בכח עד גמר יציאת כח זה לפועל דהיינו שורש הכח. ואח"כ היציאה מן השורש לגמר ג"כ ז' ימים כי כל דבר יציאה לגמר מפח לפועל צריך ז' ימים פנודע] ולכך פורים בי"ד אחר גמר הז' ימים בהכרה ברורה דכל עוה"ז שחוק וזהו דרגא דמשה רבינו ע"ה שהי' באמת נבדל מכל עניני עוה"ז.

ונה טעם תענית אסתר בי"ג אס"כ הוא פורים דחייב לבסומי דרגא דשלמה המלך ע"ה תרתי בלבי וגו' ביין וגו' שע"ז רינתו אמו כמשז"ל (סנהדרין ע:). ועד דלא ידע היינו העדר הדעת דמשה רבינו ע"ה כי מדרגת שלמה המלך ע"ה הוא להיות דבוק בהש"י גם בלא דעת ונחמיה והשתדלות במצות ומעשים טובים וכל חקמתו השיג בחלום שהוא בעת הסתלקות הדעת לגמרי: [רס] ב' מיני שחוק הם הא' ששחוק מאיזה ברי' פענן שחוק לרעהו אהי' וזהו ליצנות.

וצד ההיתר שבו ליצנותא דע"ז [נוה גנפר במס' מגילה (כה):] כי זה ענין יום הפורים
שהוא תיקון השחוק דאדר שלכן מנהג ישראל לעשות בו מיני שחוק וליצנות מהמן שהי'
הוא לשחוק תחת שחוק הפסיל שהי' לו לפי שעה מישראל] ולא דוקא ע"ז כי כל השס"ה
ל"ת הם ענפים מלא יהי' לה וכל מיני רע נקרא ע"ז.

וא' (קידושין פא.) ר"מ מתלוץ בעוברי עבירה רק דשם א"ל אי לאו דר"מ את כו' כי
דבר שאין האדם עצמו נקי ג"כ ממנו אין לו להתלוץ מן האחר מאחר שגם הוא עדיין
אינו נקי מזה אתי לאגרוי בי'.

רק מע"ז גמורה דכבר בטלו ליצרא דע"ז מישראל מזה יוכל כל א' מישראל להתלוץ.
ומ"מ הקב"ה אמרו בריש ע"ז (ג:) דעל בריותיו אינו משחק אלא אותו היום.

והיינו כמ"ש במגילה (י:) דאמר מעשה ידי טובעים כו' והוא אינו שש אכל אחרים
משיש. פי מצידו קלוסו עולה מן הרשעים מאחר שהן ג"כ בריותיו שהרי בוראן ומקנימן
בכל יום והתלוצות שנייה רק מדבר הנבדל ממנו והוא מואס בו ואצל הש"י לא שנייה
זה כי אם מואס בו לא הי' לו שום קיום פלל.

רק באותו יום דאז באמת יבוער הרע מזה עולם ויסלק הקב"ה חיותו מהם באמת והם לא
ירגישו בזה ויהגו ריק וגו' דבר בטל נריק שיחשבו כמו בעוה"ז שיש להם קיום ובאמת
אז הוא זמן פליון קיומם לגמרי ואין הקב"ה רוצה בהם עוד ומואס בהם אז יהי' השחוק
לפניו על בריותיו.

אבל בעוה"ז אצלו ית' השחוק עם בריותיו עם לניתן ע"ש. ויש מין הב' דשחוק שהוא
הוללות ומעשה נערות פענן יקומו נא הנערים וישחקו לפניו.

וצד ההיתר שבו לצורך מצוה וכבוד שמים וכענין (שבת ל:) מילתא דבדיחותא ובדחי
רבנן קודם הלימוד שע"ז מתרחב הלב כפאשר הגוף בעצבות וצריה ג"כ לישב באמתא
בשמעתא ואין יכול למצוא בלבו שמחה אמיתות.

יוכל להרחיב בשחוק שהוא שמחה מדומית לפנים הגם שאינו באמת בלב מ"מ מועיל
פלפי הגוף שכולו דמיון. כד"ש במהרי"ל כה"ג על ר"ת שהי' משים לפניו תל דגרי זקב
בעת לימוד סוגיא עמוקה להרחבת הדעת וגם ישחקו דאבנר פן פידוע דהם ראשי
סנהדראות וכמ"ש (ב"ר פ' פב) דאבנר מקרא דרש דמלכים מחלציה וגו' והמליה איש
בשת ומלחמתו הי' בד"ת לנצח ע"י ד"ת שההלכה פמותו במלוכת איש בשת.

וכפי חידושו ד"ת פה ניצוחו במלחמה. וכד"ש (ירושלמי שבת פ"א ה' ד) בי"ח דבר
דמלמדי ב"ש היו הורגים מב"ה שהיו נלחמים על ד"ת.

והי' ישחקו הוא נוגמת מילתא דבדיחותא קודם הלימוד. רק אז"ל (ירושלמי פאה פ"א
ה"א ומ"ר ר"פ אמור) דנענש על שעשה דמן כו' שלא הי' לו לעשות זה בדמן של נערים.

ואצל הקב"ה נא"ג"כ נרגז ושחק וגו' ודרשו רז"ל (סנהדרין קג.) שחקתי עם אמצ'י פי'
שנקרא שחוק כי לא הי' באמת כי כל ניצוח בני ישראל לאומות עפ"ם הוא ע"י ניצוח
לאותו פח הרע בעבודתם שבלב.

ושם אצל אמצני' לא הי' ניצוחו לכת הרע דאדום שְהרי אדרבא עבד אח"כ לאלהיהם דהיינו שנתדבק בכת הרע שלהם עוד יותר ומסתמא לא ניצחו כלל רק הקב"ה שחק עמו היינו עשה דבר שאינו באמת רק כמו לשחוק שְנראה הגנון פן ואינו אמת.

והוא חשב שהיה ניצוח אמיתי לכת הרע שבהם ולכך פשחשק לעבוד לאלהיהם לא נמנע פי חשב שונדאי הוא רצון הש"י שהוא נדאי נקי מחשק שלהם דלולי פן לא נצחם. ולכך גער בנביא וא' לו הלינעץ וגו' פי המלה מצד פח הניצוח ש'לו נדאי ע"כ הוא נקי באותו פח דרע ואינה מבין עליו.

וז"ש לו ידעתי פי יעץ וגו' פי' כפר יעץ במה שניצח על אדום שהי' רק לשחוק ולא באמת. וזה טעם משחק עם הלוי'תן כמ"ש במק"א דלוי'תן ושור הבר הם יצרא דמאנה ודרציחה שישחטם הקב"ה לעתיד לבוא ואכ"מ.

ולוי'תן הוא הטיקלא הנז' בסבא דמשפטים (צה ב צו ב) שחוטפת הנפשות ותיקא עם ינוקא והוא שחוק הפסיל פי באמת הוא לשחוק כמ"ש שם ע"פ שלט האדם באדם לרע לו דייקא ושם דנעשה ע"י עבירות דבני אדם למטה היא מתגברת.

וזהו משחרב בהמ"ק דאין להקב"ה שחוק (כמ"ש ע"ז שם) פי שכנה בגלות ויניקתן מצד רע דבני אדם. אבל בזמן שבהמ"ק קיים והשפע יורד לכנס"י אז הקב"ה משחק עם לוי'תן פעננו משחקיו בתינוקת בנדה (יג :) שהוא מצד יסוד דקטנות הידוע שנקרא נחש דקדושה.

פי כל שחוק הוא מעשה קטנות ועי"ז מתוספין גרים פנודע שזהו דמעת העשוקים ע"י הטיקלא פדאי' בסבא שם והוא לרע לו. וזה טעם משחק עם לוי'תן והא והא עביד דמלמד ג"כ לתינוקת של בית רבן פי עי"זהו שפע החכמה לתינוקת של בית רבן דקודם י"ג שנה הוא שליטת היצור רע ומצד זה היא חייקא בינוקא נדאי ע"י ממשלת היצור בו בלבו ג"כ.

והכנסת דברי תורה בו הוא ע"י פח היצור לבד כמו שמסיתין לתינוק ללמוד מצד חמדות עוה"ז שנותנין לו איזה דבר או מפתין לו באיזה דבר פבוד וחסדה וכיוצא. וזה שפא עי"כ לדברי תורה הוא מפעולת הש"י באמת.

וגם משחרב בהמ"ק הגם דשליטת האדם באדם לרע לו הוא מצד מעשה התחוננים. מ"מ מה שע"ז נקלט ג"כ דברי תורה בתינוקת של בית רבן פי השחוק הוא בתינוקות וע"י דבר שחוק הם קולטים דברי תורה.

דבר זה הוא עסק הש"י פי הרי אינו מאתערותא דלתא כמו אצל הגדולים רק מאתערותא דלעילא לבד שהש"י מחנה לנער עפ"י דרפו. והוא עצמו העסק דשחוק עם לוי'תן בזמן שבית המקדש קיים ואכ"מ עוד.

ואז"ל (ברכות לא.) אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז כו' פי' מילוי הפה נקרא פשאין לו שום פונה אחרת ומשוקע בזה.

פעננו ימלא פי תהלתה דש'למדו רז"ל (שם נא.) לעננו ברכה כשיש בפיו דבר מאכל דהיינו שיש איזה דבר החוצץ מהנאה גופנית.

וכן בשחוק בהתפשטות הגם דאינו על בריותיו וליצנות גמור כל שאינו באיזה פונה למצוה והרחבת לב ד"ת רק בשחוק והוללות בעלמא אסור בעוה"ז שיש שליטת היצר רע. והוא דרגא לשחוק הב' דליצנות וקלות ראש ופריקת עול ח"ו כי עי"ז מתפנה לבו לבטלה ח"ו.

רק אז ימלא שחוק וגו' כי אז לא יהיה בטלה כלל כי כל דבר בטלה ג"כ קודש לה' כמ"ש מצילות הסוס וגו' והוא האוהב זימה כמשז"ל (פסחים קיג:) ג"כ קודש: [רסא] הקב"ה מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיני' רק שהוא בהעלם גדול וישת חושף סתרו.

וכאשר מאיר ללב האדם הפרה זו איך השי"ת מלא כל הארץ כבודו זה נקרא הוציאנו מאפלה לאור גדול כמ"ש בהגדה. דיציאת מצרים שהוא הוצאה מן העולם הפרת הש"י אל הגילוי והוא הארה לגבי האדם וגם לגבי הש"י כמשאז"ל (ב"ר סוף פר' ל) משל למלך שהי' מהלך במבואות אפלות ובא אוהבו והדליק את הנר.

שאברהם אבינו ע"ה האיר לפני הש"י כי זה נקרא שכינה בגלות כאשר שכינתו ית' בתחתונים הוא בהעלם עצום ואינו בהתגלות ובפרסום הרי זה כמהלך במבואות אפלות. ומשל רז"ל (שם ר"פ לט) לבירה דולקת היינו דהוא אפלה ועכ"ז דולקת היינו הארת אברהם אבינו ע"ה שיש בורא וא"כ איך חשב שהעולם בלא מנהיג.

רק הפונה דהפיר פבר באור כשדים באמיתות הש"י שהוא מלא כל הארץ כבודו וכל הנהגת הטבע ממנו ואין עוד מלבדו. רק ידיעת ההנהגה הפרטית מהש"י בשידוד ובלא שלוחי הטבע והתלבשותו בלבושי העולם שמה נמשך כל ענין התורה והמצוות לא נודע לו.

כי עדיין לא השיג ענין הנבואה שידבר ה' עם האדם ויצוהו על איזה דבר דהיינו שהשי"ת המנהיג בפרט ללב. ועד ששייך ויש מציאות לעבודה ושקר ועונש.

שע"ז נאמר לה' וגו' שנתגלה לו זה אחר שראה בירה דולקת פי' שדולק בלב אור זה דהש"י אמר אפשר שזה מעצמו ולמה מאיר זה בלב אור העולם בתורה ובאפלה נדאי יש מנהיג בפרטות לכל פרט נפש שלא עפ"י הטבע הפללי.

ואמר דולקת כי נר מצוה ותורה אור פי' המצוה מעשית הוא הנר שהוא הפלי קיבול שבו נתפס האור. והתורה הוא עצם האור שבלבש מאיר לו הדברי תורה בלב לדעת את ה'.

וזה טעם שמן למאור כמשאז"ל (שהש"ר א' ג) דשמן רומז לחכמה והחכמה היא המאירה. וזהו האור המורגש בלב מצד התורה והמצוות נקרא אור נר.

אבל אור דאברהם אע"ה אז קודם מאמר לה' לה' שלא הי' נתפס בתורה ומצוות כלל רק השגה זו בוער בלב שיש אלוה בעולם וזה לא נקרא אור פיון שאין לו הגדרה רק דולקת שמצד זה מסר עצמו לאור כשדים מצד גודל התבערה שהי' בלב והי' אש אוכלת אש ולכן לא נשרף אבל לא זו הדרך ישפון אור רק תבערה ודליקה.

וזה טעם שם המקום תבערה כי בערה כם אש ה' ואש דשם הוי' שהוא מלא רחמים נדאי ר"ל אורו ית' המאיר בלב והוא אש אוכלת אש. והיינו כי המתאוננים שמעתי דר"ל שהיו בעצבות ומרה שחורה וזה טעם רע באזני ה' כי זה ענין טמא מת משתלח חוץ

למחנה שכינה אבל במחנה לוי' אף במקום משה רבינו ע"ה מותר רק הש"י אין יכול לסבלו.

ועצבותן היינו מפני טמטום הלב כי חפצים לדבקה בו. וידוע דבעת המרה שחורה הוא מצפה לאור ה' שיבוא בקרבו בדרך תבערה והתלהבות שלא ע"י הגדרת ויגיעת התורה והמצות וע"ז הוא התאוננותם.

ואז בדור המדבר כל מה שהיו מבקשים הי' נפעל תיכף והגיעו לתבערה עד שהי' אש אוכלת אש דבר ה' נשמת אדם שנתפללה במקורה פטבע נר הקטן באור גדול עד ששעקו העם היינו פטעם אל ידבר עמנו אלהים פן נמות ונשקעה האש.

ואז נולד להם תאנה כי תבערת האש הוא מצד תוקף חנם האהבה דאברהם אבינו ע"ה להש"י. וידוע דכל מדה מתפשטת עד אין קץ ואהבת אברהם אבינו ע"ה פוללת כל מיני אהבות מריש כל דרגין ועד אהבות ותמדות דעולם העש"י גופני והכל הי' אצלו להש"י.

וכאשר נשקע האש ואז"ל (בספרי הובא ברש"י) דשקעה במקומה היינו לא שניטלה למעלה ונסתלק האהבה מהם רק שנשארו שקוע ומכוסה בהם. וידוע דבכ"מ הרשימו נשאר ונשאר בהם מדת אהבה.

וכאשר הם נתייראו מלשקוע בתוקף אהבת הש"י עד כלות הנפש אז נפלו לתאנת וסיגי האהבה [ובאמת גם תאנה דשם הי' הפל להש"י וכמ"ש במק"א] ואז זכו למדריגת קברות התאנה שהוא זיכרון מדת אהבת הש"י מן הסיגים.

ואברהם אבינו ע"ה להיותו אב פולל כל הנפשות והנצרות להאיר לכל העולם פלו הי' פלי לספול תבערה ודליקה זו ג"כ עד שהאיר לו השי"ת בנר דציונים שונים ונעשו פליותיו נובעות חקמה (כמ"ש ב"ר פ' סא) וזכו בניו לנר מקדש.

ואז"ל (מד"ת תצונה ב) הקב"ה מאיר לכל העולם פלו וציונה להאיר לפניו והיינו כי באמת הש"י המאיר מה שמאיר בלב רק שהוא אומר להאיר לפניו שהוא אומר שמה שמאיר בלבבות בני ישראל בזה הם מאירים לפניו שלא ילך במבואות אפלות ולא הוא מאיר להם.

והוא פטעם לא נז מחבבה עד כו' (שמו"ר סוף פר' נב) וכטעם תנו עוז לאלהים: [רסב] עצם הנפש הוא פח החיות ומחשבה דבור ומעשה הם לבושי הנפש שעצם החיות מתלבש בהם במעשה הפרטית שעושה וכן בדבור ומחשבה וכידוע.

וכל מצות התורה הם פלולים בג' אלו מחשבה דבור ומעשה ולכך הם מלבושים לנפש. וכן ההיפך בעבירות וזה טעם שהמשילו רז"ל (סנהדרין מד).

(הרשעים לאסא דקאי ביני הוצי דאינו אלא לבוש מלבושים צואים ורעים אבל עצם הנפש הוא חלק אלוהי. ומזון הנפש הוא התענוג כידוע שההנאה והעונג שהנפש מרגשת מאיזה דבר בזה ניתוסף חיות.

ועוה"ב הוא עולם התענוג דנהנין מזיו השכינה כמשאז"ל (ברכות יז.) וכן בשבת שהוא מעין עוה"ב נא' והתענג על ה' (כמ"ש שבת קיח:).

אָבֵל בעוה"ז שְׂכָר מְצוּה בְּהַאי עֲלָמָא לִיכָא (כמ"ש קודוֹשִׁין לט): שְׂאִין אָדָם מְרָגִישׁ עוֹנָג
בְּנֶפֶשׁ מִן הַמְצוּה רַק לְאָדָם שְׂטוֹב מְטַעֲמִין כּו' כמ"ש (שם מא).

רק התורה מזה האדם מקבל עונג עצום בנפש והיא נקרא לקחם ונין ומים בכתוב פי היא
מזין ממש. וז"ש בריש פאה ותלמוד תורה נגד פולם פי תענוג זה הוא רק פירות בעוה"ז
ואין לו התדמות כלל לעצם התענוג דזיו השכינה דעוה"ב.

רק הפירות של תענוג האמיתי הוא העונג דדברי תורה והשגת אלהות. ובכלל זה ג"כ
רמיזות המצות בעוה"ז וזהו נגד פולם ומ"מ גם גמילות חסדים ושאר דחשיב שם מה
שמהנה לחבירו בזה יש ג"כ הרגשת עונג לאדם שמתענג בעינוג והנאת חבירו וכמה
שהוא מהנה לחבירו או לאב ואם.

ועונג זה מצוה והוא פירות דעוה"ז מעצם התענוג העתידי. והגם דאין לו התדמות כלל
לפירות דתלמוד תורה שהיא עונג רוחני מצד דביקות בהש"י ובתורתו דלקוה הוא נגד
פולם.

מ"מ גם עונג זה לע"ה יש בו מזון לנפש והוא מכלל הפירות דעונג אמיתי. ובפשטי ג"כ
נשפע עי"כ פירות ברכה דעוה"ז פי מצד השפעת עונג לנפש נשפע ממילא ג"כ עונג
לגוף.

ולא קשה מה שכל התורה מפונש כ"פ שְׂכָר דמצות ונתתי וגו' בהאי עֲלָמָא פי זהו
בכלל ודאי כל ישראל יש להם שמחה ועונג כשמתקיימים מצות ה' שעושים רצון הש"י
מזה יש להם עונג והנאה מאוד.

ונה פטעם שמהו בה' ישמח לב מבקשי ה' דהשמחה בהש"י ולא מעצם פרטות המצוה
כלל. והנאה זו היא פלית מכל המצות בשוה פי אין לו נפקא מינה בין לולב לסופה
ולמצה וכדומה הכל ההנאה שוה שמקיים רצון הש"י.

ונהו מזון פללי לנפש מצד מעשה המצות ופירות בעוה"ז ואינו שְׂכָר מצוה פרטית כלל
רק פללי לשמיעת המצות פולם. וזהו השְׂכָר מצוה בהאי עֲלָמָא הנז' בתורה כ"פ מצד
שמיעת המצות ואהבתו ועבודתו העונג שמהו בכלל אכל באמת כל מצוה פרטית היא
עונג פרטי והגם שע"י הבנת סודות המצות יוכל לדעת סוד כל מצוה פרטית בפני עצמו
העונג מזה הוא מצד ידיעת הסוד והוא בכלל ד"ת ובדברי תורה ודאי יש עונג פרטי
מעצם אותו חידוש דאורי' ובכל חידוש פרטי עונג פרטי.

וכן גמילות חסדים וכבוד אב ואם ושאר העונג הוא בפרט מצד עשיית אותה מצוה
פרטית באותה שעה. והתענוג שיש לאדם בעוה"ז מן העבירות הרי הנפש ניוזנית מדבר
האסור דינה ככל דבר שנבלע בו אסור וע"ז הוא האש דגיהנם ללבן ולהפליט כל מה
שנבלע בה ע"י אותו עונג.

וכן יסורין דעוה"ז הנוגעים עד עצם חיותו שהצער מגרע חיות מנפש כפי מה שניתנסף
ע"י העונג דרע וזהו פליטתו והגעלתו. וזהו תשובת המשקל שייסדו הקדמונים לבעלי
תשובה כנודע דלגוף המחשבה דבור ומעשה די התרטה לבד שפושט בגדים הצואים
ולובש מחלצות דתורה ומצות.

ואם הי' בקרירות בלא הרגשת עונג פלל רק מצדפריקת עול וקעדר זהירות אז באמת די בהדחה במים דהיינו הכנסת חיות נפשו לעול דתורה ומצות מעתה ועיי"ז נידוחה ממילא מצואת האיסור הטוח על פני'.

ואז"ל (ברכות טז.) דדברי תורה מעלים ג"כ האדם מטומאה מקיש אהלים כו' היינו דהלא כה דברי פאש והוא ג"כ בכחו ללבן הנפש ולהוציא ממנה חלאתה הפלוע פדרף שנא' מיין חלב יוציא וגו' וא' שילהי ברכות שמקיא חלב שינק משדי אמו על דברי תורה פי על יגיעה בדברי תורה יוכל להקיא פל מיני עינוגי עוה"ז.

ונה טעם אדם פי ימות באנהל שממית כו' (כמ"ש שם) היינו שמשים פל חיותו בזה עיי"ז נפלט ג"כ פל עונג רע שהזין לנפש ואפי' פל מיני עינוגי הרשות דהיתר. שע"ז תקנו חכמים ברפת הנהגיו על פל הנאת דאכילה וראג' ושמיעה וכיוצא שע"י הברכה יהי' נזפר לדעת לקבל עונג זה מהש"י ולא עונג גנופי שזהו התפללות קליפת נוגה בקדושה פנודע דק"נ פעמים נכללת בקדושה.

מ"מ כמעט א"א לאדם לימלט מהנאת רשות בעוה"ז שהוא פרוף בעקביו ע"י עטיו של נחש שע"ז אז"ל (מ"ר ר"פ תזריע) בעוון מלא אפי' חסיד שבחסידים כו' שלכן לא תיקנו ברכה על הזיווג שבזה כמעט א"א לינצל מהרגשת עונג גנופי וזה טעם מיתה בעטיו של נחש שע"ז נגזרה המיתה ונחבוט הקבר פנודע שהוא על פל עינוגי הרשות.

הגם דיש כד"ש (נדרים כ:) בר"א דומה למי שפפאו כו' וכ"א (יבמות קג סע"א) בינעל דלא מתהני מעבירה דכל טובתו כו'. ובנדאי מי שבכוחו פד שלא ליהנות ממה שבו הטלת ונהמא יוכל ג"כ שלא ליהנות לעולם הנאה שהוא מעטיו של נחש וכאז"ל (פתיבות קד).

(ברבי שאמר דלא נהנה מעוה"ז באצבע קטנה ובנדאי נשתמש בכל צרכי עוה"ז וקגן' תוס' (ע"ז יא.) מלא פסקו צנון ונזרת.

רק לא הרגיש עונג גנופי הנמשך מעטיו של נחש. מ"מ הרי עטיו של נחש פרוף בכל א' ועל רבי נודע מטעם המקובלים דבאמת לא מת נראה דהוא הי' נקי באמת לגמרי פל ימיו.

ונה א"א רק ע"י דברי תורה שמקוא חלב אמו גם הנאה דקטנות. וזה טעם (מ"ש תמיד לב.

(מה יעשה אדם ויחז' ימות עצמו על ד"ת עיי"ז זוכה לחיים נצחיים פנ"ל: [רסג] המחשבה דבור ומעשה דתורה ומצות הם לבושי פבוד לאדם כמ"ש (שפת קיג.) דמאני מכבודותא.

ובמתאי שמאי (ישם קמה:) היינו במקום שורש הנפש הכבוד הוא כפי עצם מעלת הנפש. ובלא מתאי היינו בעוה"ז וכן בג"ע תותבאי הכבוד כפי הלבושים דמחשבה דבור ומעשה בתורה ומצות שמסגל.

ועיקר הפבוד מדברי תורה כמשאז"ל (שמו"ר פ' לח) מינעבין פי גם בעוה"ז לבוש הת"ח משונה כמ"ש בפסחים (קיא:) סודרי' דמר פי צורבא מרבנן ובשפת (עז:) סודרא סוד ה' ליריאו פי' דזהו המלבוש של תורה מורה על הסוד והפנימיות פנ"ל אות רס"ב

דְּדַבְרֵי תוֹרָה יֵשׁ ג"כ הַרְגָּשׁת הַסּוּד שֶׁהוּא ה' ר"ל אֲמִיתוּת הַש"י וְהַדְּבָרוֹת בּוֹ הוּא הָעוֹנֵג שְׁמַעֲיֵן עוֹה"ב.

וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְגַמְלֵיּוֹת חֲסָדִים וְשִׁאֲרֵי דְעוֹנֵג דְשֵׁם הוּא עוֹנֵג דְעוֹה"ז וְכַנ"ל שֶׁמֶּה וְהוּא לִירֵאָיו כַּמ"ש בְּשִׁבְתָּ (לא.) אַפ"ה אֵי יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצְרוֹ כו'.

דְּהַרְגָּשׁת הָעוֹנֵג מִדְּבָרֵי תוֹרָה מֵצַד הַחֲכָמָה וְהַשֶּׁכֶל כְּמוֹ שְׁמַרְגִּישׁ מִכָּל־דְּבַר חֲכָמָה חִיצוֹנִית דְּעוֹה"ז זֶהוּ שְׁלֵא לְשִׁמָּה. הַגַּם דַּמ"מ מְקַרֵּי מִצְנָה וּמִזִּין לְנַפְשׁ מֵצַד הָעוֹנֵג מ"מ זֶה עוֹנֵג דְּעוֹה"ז דְּוִגְמַת עוֹנֵג דְּגַמְלֵיּוֹת חֲסָדִים וְאֵין לוֹ שְׁיִיכוּת לְעוֹנֵג דְּרְעוֹה"ב מִזִּיו הַשְּׂכִינָה כָּל־ל.

רַק כְּאֲשֶׁר הָעוֹנֵג מֵצַד שֶׁהִיא תוֹרַת ה' וְשִׁדְבוּק עַל יְדָה בְּהַש"י וְזֶהוּ רַק לִירֵאָיו. פִּי יִרְאֵה הוּא הַחֲסֵר כְּנֹדָע דְּהִירְאָה מֵצַד הַחֲסָרוֹן וְהַתוֹרָה מְשַׁלְּמָת וְזֶהוּ יִרְאֵת ה' אוֹצְרוֹ שֶׁהִיא אוֹצֵר וְכִלֵּי קִיבוּל שֶׁהוּא מְקַבֵּל הַתוֹרָה הוּא רַק בְּאוֹצֵר הִירְאָה פִּי לְהַשְׁלִים חֲסָרוֹנוֹ וְלִיִּשְׁרוֹ אֲזַי הַש"י הוּא בְּסוּדוֹ.

וְע"ז הוּא הַסּוּדָרָא חֲלוּקָא דְּרַבְּנָן הַנְּעֻשָׂה מִמְחַשְׁבוֹת וְדַבּוּרִים דְּדְבָרֵי תוֹרָה שְׁמוּרָה עַל הַפְּנִימִיּוֹת כְּטַעַם וְהַלְבֵּשׁ אוֹתָהּ מִחֲלָצוֹת שְׁרָאִיתִי מִכַּת"י פִּי מִלְּבוּשׁ הַמְחַלֵּץ וּמְסִיר הַלְבוּשׁ שְׁמַרְאָה וּמַגְלָה הַפְּנִימִיּוֹת וְחֲלִיצַת הַלְבוּשׁ.

וְזֶהוּ הַיִּתְרוֹן שֶׁל לְבוּשֵׁי מְחַשְׁבָּה דְּבוּר וּמְעֻשָׂה דְּתוֹרָה עַל לְבוּשֵׁים דְּמִצְוֹת שֶׁהֵם ג"כ לְבוּשֵׁי כְבוֹד רַק אֵינֶם מִחֲלָצוֹת ר"ל שְׁיִהְיֶה מְרָאָה ג"כ הַפְּנִימִיּוֹת דְּעוֹה"ב. וְזֶה טַעַם שֶׁאֵז"ל (ב"ב י:) וְאֵנִן הֵיכִי אֵיתִינִן הֵתָם כו' פִּי אֵנִן בְּנֵי תוֹרָה דְּכְבוֹד שְׁמַחְמַת ד"ת הוּא כְּמוֹ כָּאֵן כֵּן בְּעוֹה"ב.

כִּי הַלְבוּשֵׁי כְבוֹד הַנְּמַשֵּׁף מִזֶּה מַגְלָה הַפְּנִימִיּוֹת שְׁבוֹ מִשֶּׁא"כ הַכְּבוֹד שְׁמַחְמַת מְעֻשָׂה הַמִּצְוֹת שְׁאֵין מַגְלָה הַפְּנִימִיּוֹת בְּזֶה יוֹכֵל לְהִיּוֹת עֲלִיוֹנִים לְמַטָּה כו' כַּמ"ש תוֹס' שֶׁמֶּה דְּהוּא בְּשִׁמּוֹאֵל וְר"י מֵצַד דִּין שְׁדָחָה שֶׁהוּא מֵצַד הַמְעֻשָׂה הִיא ר"י גְּדוּל וְלֹא כְּבִעוֹה"ז וְעוֹה"ז הוּא עוֹלָם הַעֲשִׂי שֶׁהַמְעֻשָׂה נִיגְלִית.

וּבְאֵמַת הוּא בְּהִיפּוֹף שֶׁהַמְעֻשָׂה בְּאֵמַת נְעֻלָּם מֵצַד פְּנִימִיּוֹתָהּ אֵין נִגְלָה וְנִעְוָה מְעַגְלוֹתֶיהָ וְגו' וְאֵין נִיכָר בְּעוֹה"ז הָאֵמַת מִי מְעֻשִׁיו גְּדוּלִים לְעוֹה"ב לְעַנְיָן שְׁיִלְוֵם שְׁכָר דְּהֵיִינוּ קַבְּלַת הָעוֹנֵג שְׁיֵשׁ בָּהּ.

וְדְבָרֵי תוֹרָה שְׁאֵינוֹ בְּמַעֲשֵׂה גּוֹלְמִית דְּעוֹלָם עֲשִׂינִי זֶה נִיכָר יוֹתֵר בְּעוֹה"ז כִּי לְבוּשֵׁי כְבוֹד שְׁלוֹ נִקְרָא מִחֲלָצוֹת. וְשֵׁם בְּכַתוּב נֶאֱמַר זֶה בִּיהוֹשֻׁעַ כֹּהֵן גְּדוּל עַל בְּגָדֵי כַה"ג כִּי עַנְיָן בְּגָדֵי כֹהֵנִים דְּכַהֲנִים רַבָּה בְּהֵן הַכְּתוּב מִצְוֹת תִּירוֹת דְּעִיקָר עֲבוֹדָתָן לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעוֹנָתָם.

וְזֶה טַעַם אֲהָרֹן שׁוֹשְׁבֵינָא דְּמִטְרוֹנִיתָא. וּבְזֶה הַנְּפֵשׁ מְתַלְבָּשֵׁת בְּמַחְשְׁבָה דְּבוּר וּמְעֻשָׂה בְּעַת עֲבוֹדָתָם בְּמַקְדָּשׁ.

וְכַפֵּי לְבוּשֵׁין דְּמַחְשְׁבָה דְּבוּר וּמְעֻשָׂה כֹּהֵם בְּגָדֵי כֹהֵן גְּדוּל דְּלִכְּוֹן אֲמָרוּ ז"ל (זְבַחִים פח:) שֶׁג"כ מְכַפְּרִים. כִּי בְּגָדִים שְׁצִיּוֹנָתָהּ הַתוֹרָה וְדָאֵי הֵם רוּמְזִים וְנִעֲשִׂים מִכַּח מַחְשְׁבָה דְּבוּר וּמְעֻשָׂה הַמְלַבֵּשׁ נִשְׁמָתָם וְהָרִי כָּל מַחְשְׁבָה דְּבוּר וּמְעֻשָׂה שְׁלֵהֶם הוּא רַק לְכַפֵּר.

ומצנפת שעל הראש נעשה ממחשבה דבמות ומכפר על גסות הרוח שזהו מהמוח פנוע דכבוד נגד מוח כמ"ש במק"א על קנאה תאנה וכבוד שהם נגד מוח לב כבד. ואבנט על הרהור הלב מצד הדבור פי הלשון שלים הלב ונמשך מן הרצון שבלב.

ומכנסים על המעשה וסוף המעשה הוא בג"ע וזהו עיקר עבירות דלכן קורין ביוה"כ פ' עריות כמשאז"ל (מגילה לא. ופירש"י).

וגם עד"ה נודע דבצורת הקומה נקרא סוף יציאת המעשה לפועל ב"סוד. וכתנת על שפיכות דמים הוא המכסה כל הגוף זהו נגד פח הפועל שבנפול.

פי המחשבה דבור ומעשה לבושים לעצם החיות ומ"מ יש במחשבה דבור ומעשה עצמם מצידם פח הפועל ר"ל פח המחשב והמדבר והעושה דהיינו עצם החיות יש פח נפרד ממנו בהלבושים.

וכח נפשי זה הפללי המלביש לנפש הוא מכפר על שפיכות דמים ר"ל נטילת נפש אדם שזה לאמצונו לו כפירה במזיד. רק בכתנת ר"ל מצד פח עצם נפשי דכהנים לכפר על בני ישראל הוא עד"ש (ברכות מד:) נפש משיב את הנפש וכל אלו מצד מצות לבדה.

והפנה הגדול שנקנס לקדשי קדשים דהש"י מגלה לו סתריו וסוד ה' דלכן אמרו (יומא יח.) דצריף שיהי' גדול בחקמה הוא הלובש מחלצות פנ"ל.

והם ד' בגדים הנוספים שהם לעומת ד' הנזכר. רק שהם מחלצות וסודרא דרבנן.

צ"ע בראש נגד המצנפת לבוש מחלצות דמחשבה בסוד ה'. מכפר על עזי פנים שהוא עש"י ביד רמה ובפרהסיא ולא בסתר וזה מחליץ ומגלה הסתר דכנס"י בכלל הוא רק להש"י שזהו שורש פפרת כל העבירות דהיינו דבאמת רצונו לעשות רצונו.

ומצד גלוי ענוק הסתר הוא פפרת התגלות היותר עצום דרע. פי כפי התגלות הרע ביותר כף הטוב נעלם ביותר.

וע"י עזי פנים ויד רמה הרי הטוב בתכלית ההעלם ולבוש המחשבה הוא היותר נעלם. דדבור ומעשה גלוי ומחלצות דמחשבה הוא גלוי היותר נעלם.

וחשן נגד הלב כאבנט מכפר על הדינין הוא פטעם מאז"ל (מגילה טו:) לרוח משפט זה הדן את יצרו וזה כל ענין דינין ומשפטים שבדברי תורה פנ"ל אות רל"ז. ומחלצות דדבור לגלות הסוד שבלב דשם משפן ב' היצרים מכפר ע"ז.

וזה טעם שמות בני ישראל גו' לזכרון פי באמת יצר לב וגו' ואלמלא הקב"ה עוזרו כו' (כמ"ש סוכה נב:) וצריף לזכרון להזכיר הש"י על העזר שהוא מצידו ומצד שמות בני ישראל פנ"ל אות קפ"ד שזהו פללות התורה והתורה תבלין.

וגם מצד שמותם ר"ל שרשם בחלק ה' עמו הוא עזר הקב"ה ולכף צריף מחלצות לגלות שורש הנעלם דשמות בני ישראל דהיינו שורש נפשם. ואפוד על ע"ז שהוא שורש כל מעשים רעים הפוללים בלא יהי' לה ועבודה היינו מעשה ועובדא ובע"ז הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה כמשאז"ל (קידושין מ.)

(.

והיינו דמה דמחשבה רעה אינה מצטרפת היינו דבאמת הנספרות לה' אלהינו וחקק ה' עמו וכמ"ש בברכות (יז.) גלוי וידוע כו' ומי מעכב כו' אף בע"ז דכופר ח"ו בה' ממילא גם מחשבה רעה מצטרף וא"א לכפר רק ע"י מחלצות דהיינו גלוי הסוד דאע"פ שחטא ישראל הוא (כמ"ש סנהדרין מד).

(דא"א לנתק השורש כלל הגם שכופר בשורש מ"מ עומק פנימיותו הנעלם גם ממנו הוא להש"י. וזהו מצד מחלצות דמעשה פי ע"ז עיקרה העלם מצד המעשה בעולם העשי' ומעשה הוא גשמיות ביותר עד דבדברי תורה כמעט לא שייך מעשה כלל זולת מעשה הפתב דהותר בדורות אחרונים משום עת לעשות וגו' פנודע פ"א שעת להכניס דברי תורה ג"כ במצות המעשה לתקן מדרגות היותר תחתונות של עולם העשי' משום דהפרו תורתיה.

וע"י מחלצות דמעשה שהוא התגלות דגם בסוף מעשה הכל מהש"י באמת לאמתו ואין ניתק בשום ענין. זהו תיקון מדריגות היותר גרועות במעשה העבירות.

ומעיל שהוא מכסה כל הגוף נגד הפתנות הוא על עצמיות כח הפועל שבנפעל ומגלה הסוד ה' שבפעם כח הנפש דחלק אלוהי זהו על לשון הרע שהוא נגד שפיכות דמים כמ"ש חזק שחוט וגו'.

רק דזה כבר פתנו דוד ברוה"ק כמ"ש בערכין (טו:) וצריך לדורשי רשומות דפ' חלק (קה.) שגם להן יש חלק לעוה"ב ולכשיבוא דוד המלך ע"ה עלי כו' ע"ש.

ופי' רשומות הוא. הרשימו דנפש עצמה הנגלה מפח הפועל שבנפעל ודורשי הם העומדים על גילוי ומחלצות סוד ה' שבו הם מבינים מפח גלוי עמקות שורש הנפש הישראלית ודבוקה באלהים חיים שאין לה שום ניתוק כלל בסוף הכל כשיעדרו כל מיני לבושים דבחירה שהם הפל לבושי עוה"ז מצד עצמיות הנפש דחלק אלוהי ממעל שבכל נפש פרטית מישראל היא מקושרת לגמרי בהש"י.

וזהו פפרה על פרימת השורש ח"ו ג"כ. והנה ע"י דברי תורה אדם זוכה ג"כ ללבושי מחלצות ע"י מחשבה דבור ומעשה בדברי תורה ולכך גם אהלים מעלים מכל טומאה כו' (כמ"ש בברכות טז).

(וגם על לשון הרע אז"ל תקנתו יעסוק בתורה (כמ"ש ערכין שם) ובדברי תורה זוכה ג"כ לכל בגדי כהן גדול לבושים לכפר על נפשו מכל מיני רע לגמרי פנ"ל: [רסד] הפניסה לרע הוא ע"י ליצנות כמשז"ל ביומא (לח:) הבא לטמא פותחין מקרא דללצים הוא יליץ מבואר דלץ הוא הביאה וכניסה לכל מיני טומאה.

והוא יליץ פי' כמ"ש בזוהר (ח"ב קפד ב' וח"ג צב ב) דכמו שמתעורר למטה כף לעומתו למעלה. והלץ מלמעלה ג"כ מתלוצצים ממנו פי' מראים לו כאלו יש להתלוצץ באמת מאותו דבר.

וזהו פותחין שנותנין לו פתח להתלוצץ וזה באמת ליצנות ממנו כי הרי באמת אין מקום כלל להתלוצץ מאותו דבר. והם מד' פתות שאין מקבלים פני שכינה (כמ"ש סוטה מב).

(פ"י המעפפים ומבלבלים המחשבה בתפלה ובעת רצונו לדבק בו ית' במחשבות זרות. והם ד' פחות שבלב המכונים בזוהר אבא ואמא דכר וננוקבא פנודע והם ברע ר"ת חשמ"ל.

חנפים הוא האומר לרע טוב [ובכלל ג"כ על עצמו מחניף ומחשיב עצמו לטוב]. וליצים הוא הראשית האומר לטוב רע וראשית גוים עמלק שהיא לץ פנ"ל אות רנ"ט הוא הראש לז' עממין שהם ז' מדות הפוללים דכר וננוקבא והוא הראש הפולל תלת מוחין חכמה בינה דעת פנודע.

ולקף בו תמחה פי בכל מדה רעה יש בכללו טוב שהרי נקבע ג"כ בישראל ומצד הטוב הם חסידי או"ה שיש להם חלק לעוה"ב ואז אהפוף אל עמים שפה ברורה וגו' פי גם אותם פחות ישתיירו גם לעתיד.

משא"כ הטוב שפליצנות הוא ליצנותא דע"ז וזהו רק בעוה"ז אבל לעתיד לבוא כשיתבטל היצר רע מעולם [משא"כ רציחה ד"מ הגם דבלע הפנות לנצח מ"מ התורה נצחיות שפתוב בה אדם פי ימות ותייבי מיתות בית דין וכמשאז"ל (פסחים סח).

(דהנער בן ק' שנה ימות היינו באנמות העכו"ם יהי גם אז מיתה) ואין מקום לע"ז אין מקום לליצנות כלל ואין בו השארה לעוה"ב כלל ונהפיכת שפה ברורה רק תמחה. וכמשאז"ל (מכילתא סוף פר' בשלח) דאין מקבלין גר מעמלק.

ידיוע דהתחלת פניסת כל דבר מחכמה שהיא המורגש ונקרא יש מאין והוא הנקרא אבא פנודע. אבל פתר הוא שורש הנעלם וכמו מקיף פנודע והוא ברע כל מיני מחשבות זרות הנכנסות ופורחות מעצמן למוח ומבלבלים.

ושורשן מקליפת נוגה שמפחו כל דברי הרשות פנודע וזה עטיו של נחש ומשכא דחויא דידיוע דהוא מקליפת נוגה והוא שורש החמדה הגופניות שזה א"א לתמן לגמרי בעוה"ז פי ע"י תיקונה הוא בילוע הפנות לנצח שהוא מכח עטיו של נחש.

ולכן אמרו בזוהר (ח"א ר"ט ב) דאין מועיל תשובה להוצאת זרע לבטלה כמ"ש בע"ח שער קליפת נוגה דכל טיפת קרי הוא בקליפת נוגה ע"ש. ותשובה הוא לתמן לגמרי א"כ צריף להיות בילוע הפנות: והנה הפהן הוא נפש שקבע הש"י להיות נושא עון בני ישראל לכפר עליהם.

וח' בגדי פהן גדול הם תיקון ח' מדרגות ברע והט' הוא גוף הפהן הגדול עצמו המלובש בהם הוא מכפר על מדרגה ט' שהוא ליצנות פי פהן דר"ל עובד הוא היקף ליצנות פי מצד ליצנות אין מקום לעבודה כלל.

ולקף יתרו פהן מדן הוא היקף דעמלק רק שהוא פתי פי עבד לאל זר וימין לכל דבר. אבל צריף להאמין באנכי וגו' ולעבדו.

ומצד גוף פהן גדול ששמו פהן גדול היינו ששורשו כולו כף שורש דעבודה בזה הוא מתקן ומכפר על כל מיני רע דליצנות שבבני ישראל. ותיקון העשירי הוא פתר פהונה שבדברי רז"ל ר"ל מדת הפתר ושורש הנעלם לתמן שורש הנעלם דרע.

וְכֵן פְּהוּנָה הוּא הַזֵּיז דְּמַזְבַּח מִקְטֵר קְטוּרֶת כְּמִשְׁאֵל"ל (יִזְמָא עֵב:) וּלְכָף פ' מְזַבַּח מִקְטֵר קְטוּרֶת פְּתוּב בְּסוּף פ'ר' תְּצוּנָה אַחַר צִוּוּי עֲשִׂיית בְּגָדֵי פְּהוּנָה וְאַחַר קִדּוּשׁ וּמִשִּׁיחַת גּוֹף הַפְּהוּנִים וְלֹא ב'פ' תְּרוּמָה דְּשֵׁם מְקוֹמוֹ רַק לְפִי שְׁהַפְתֵּר חוּץ לַגּוֹף וּמִקִּיף א"א לְצוּוֹת עָלָיו אֲא"כ זָכַר מְקוֹנָדָם ח' לְבוּשִׁים וְהֵט' הַגּוֹף הַמְּלֻבָּשׁ בָּהֶם וְאַח"כ הִי הַפְתֵּר הוּא עַל מְזַבַּח הַקְטוּרֶת דִּידוּעַ בַּע"ח שֵׁם דְּהוּא ג"כ לְתִיקוֹן קְלִיפַת נִוְגָה ע"ש.

וְלָכֵן הוּא עוֹצֵר הַמַּגְפָּה וְהַמִּיתָה וְהַיִּינוֹ כְּמִשְׁאֵל"ל (בְּרִכּוֹת מַג:): דְּרִיחַ הַנְּשֻׁמָּה נְהַגִּית מְמַנּוּ. כִּי הַנְּשֻׁמָּה בְּאַף כַּמ"ש נְשֻׁמָּה בְּאַפּוֹ כִּי ה' חוֹשִׁים נֶגֶד ה' פְּחוֹת נִר"נ חִיָּה יְחִידָה.

מְשׁוּשׁ בְּנֶפֶשׁ וְטַעַם בְּחִיָּה וְגֵרוֹן נֶגֶד הַלֵּב שְׂבוֹ פֶתַח הַרְגֵּשׁת הַטַּעַם וְהוּא מְשַׁכֵּן הַרוּחַ. וְרִיחַ בְּמוֹחַ שְׂמוּשָׁה הַרִיחָנִי דְּרָף הָאָף.

וְאֵלּוֹ ג' נְכֻסִים לַגּוֹף כִּי אֵלּוֹ ג' פְּחוֹת נִר"נ מְלֻבָּשִׁים בַּגּוֹף. מִשְׁא"כ רֵא"י וְשְׂמִיעָה הוּא חוּץ לַגּוֹף וְהוּא נֶגֶד ח"י שֵׁהֶם ג"כ מִקִּיפִים פְּנוּדָע.

וְנוּדָע דִּנְר"נ חִיָּה יְחִידָה הֵם נֶגֶד ה' פְּרָצוּפִין וְנִשְׁמָתִין אֲתַגְזְרוּן מִבְּרִיאָה דְּתַמָּן אִימָא עֵילָאָה מְקַנְנָת שְׁהִיא תְּרַעָא דְּחִירוֹ בְּסוּד הַיּוֹבֵל פְּנוּדָע. וְסוּד כָּל הַקְרִבָּנוֹת בְּכָל אִינוֹ אֵלָא הַרִיחַ כַּמ"ש וְיָרַח ה' אֵת רִיחַ וְגו' וְצָרִיף לְנִפְתּוֹת הַזְּבַח לְשֵׁם רִיחַ (כַּמ"ש זְבָחִים מו:).

כִּי הַנְּשֻׁמָּה הַרִיחַ דְּהַש"י שְׁהוּא ג"כ בְּצִלְמֵנוּ הַיִּינוֹ בְּכַח הַמְשַׁפִּיעַ תְּרַעָא דְּחִירוֹ וְכַפְּרָה עַל כָּל מִינֵי רַע. רַק שְׁהַהֲעֵלָאָה מַצַּד אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא אִינוֹ רִיחָנִי.

וְהַקְטוּרֶת הִיא הַעֲלָאת רִיחָנִי לְהַעֲלוֹת רִיחַ וְהַיִּינוֹ אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא מִפְּתַח הַנְּשֻׁמָּה שְׂאוּמָרִים נְשֻׁמָּה שְׁנַתָּת בִּי טְהוּרָה הִיא בְּאַמַּת מַצִּידָה. כִּי מְשַׁכֵּן הָרַע רַק בְּלֵב וְלֹא בְּמוֹחַ רַק הַמְחַשְׁבוֹת זְרוֹת הַמְסַבְּבִים הֵם רַק פְּעוּנֵן רִיחַ רַע הַנְּכַנְס לְמוֹחַ.

וְזֶה הַעֲלָאת הַקְטוּרֶת כָּל מִינֵי רִיחוֹת טוֹבוֹת בְּצִירוּף הַחֲלִבָּה שְׁרִיחָה רַע ג"כ לְרִיחַ נִיחוּחַ לְהַש"י וְעִי"ז הִיא קִישׁוּרָא דְּכּוֹלָא שְׁמַתְקִשְׁרִים כָּל מִינֵי מְחַשְׁבוֹת זְרוֹת לְקַדּוּשָׁה. וְזֶהוּ הַעֲלָאתְקִלִּיפַת נִוְגָה וְעֲצִירַת הַמִּיתָה וּלְכָף שֵׁם הוּא פְּתֵר פְּהוּנָה מְדַרִּיגַת הַפְתֵּר דְּכַפְּרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל חַטָּאתָם גַּם מִפְּתָרִין דְּמִסְאֲבוּתָא וְשׁוֹרֵשׁ הָרַע דְּעֵטִיו שֶׁל נַחֲשׁ.

וְדָבָר זֶה אִינוֹ בִּינְד אָדָם כָּלֵל רַק עֶזֶר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְכָף אִין הַפְתֵּר בְּרֵאשׁ הַפְּהוּן רַק עַל הַמְזַבַּח מִקְטֵר קְטוּרֶת סְלִיק סָפֵר צְדָקַת הַצְּדִיק מִכְּתִי"ק בְּסִייעָתָא דְּשְׂמִיָּאָר עָלָיו אִו לֹא וְאִין זֶה נִקְרָא סָפֵק טְוִמָּאָה אֵלָא הוּא כָּלֵל שְׂפָאָר סְפִיקוֹת בְּאִיסוּרִין שְׁסַפֵּק תּוֹרָה לְחוּמְרָא.

אַבְל לְשִׁטַּת הַרְמַב"ם שְׁפָלֵל זֶה שְׁסַפֵּק דְּאוּרִייתָא לְחוּמְרָא אִינוֹ רוּצָה לֹאמַר שְׁהַתּוֹרָה אֲסָרָה אֵת הַסָּפֵק אֵלָא חֲכָמִים אֲסָרוּ שְׁיִהְי' סָפֵק דְּאוּרִייתָא לְחוּמְרָא הַדָּק"ל דְּלָמָּה הַנּוֹצֵרֵף לְהַקְדִּים דְּרוּב יֵשׁ לָהֶם חָלֵל טַפַּח.

וְהִי מְקוֹם אֲתִי לְתַרְץ ע"פ דְּבָרֵי הַתּוֹס' רֹב אַרוֹנוֹת שְׂאָם אִין רֵאשׁ הָאָרוֹן פְּתוּחַ לֹא מְהַיִּי חָלֵל טַפַּח דְּאֲדַרְבָּה גְרַע טְפִי וְא"כ מְצִינוֹ לְמִימַר דְּנִדְאִי יֵשׁ ג"כ קֶצֶת אַרוֹנוֹת שְׁהֵם סְתוּמִים לְגַמְרִי וְא"כ אִי לֹא דְּאָמַר רֹב וְכו' ה"א שְׁפָלֵגָא יֵשׁ לָהֶם חָלֵל טַפַּח וּפְלִגָּא אִין לָהֶם א"כ סְמוּדָה מִיעוּט הַסְתוּמִים לְגַמְרִי לְפָלֵגָא שְׂאִין לָהֶם חָלֵל טַפַּח וְה"ל רֹבָא לְחוּמְרָא וְאַסוּר מִן הַתּוֹרָה לְכָף הַנּוֹצֵרֵף לְהַקְדִּים דְּרוּב יֵשׁ לָהֶם חָלֵל טַפַּח אִף הַרְמַב"ם מְדַנְיָל יָדוּ מְשַׁתְּלִים שְׁהַרְמַב"ם ב'פ' י"ב מְטוֹמָאת מַת הַלְכָה ו' לִית לִי סְבַרַת הַתּוֹס' כָּאן וְס"ל

דחילוק זה בין פתוח לסתום הוא דוקא בקבר אבל בארון של עץ אפי' אין לו פתח בצדו כל שיש שם חלל טפח חוצץ בפני הטומאה קשה למה הנצרה להקדים רוב ארונות וכו' וצריך לומר שאף של הרמב"ם ספק תורה הוא רק מדרבנן לחומרא מ"מ חכמים עשאוהו כשל תורה ולא התירו בו משום פבוד הבריות: שם איסורא מממונא לא ילפינן.

ונלע"ד דהה"ד להיפוך דממונא מאיסורא לא ילפי' דאולי ממון חבירו לא ויתרה התורה משום פבודו של זה ולהכי אף דכתיב ולאחותו אפתי איצטרף והתעלמת דבזה אין אנו צריכין למה שנגדחקו התוס' במסכת ב"מ דף ל' ע"ב בד"ה אלא לזקן וכו' יע"ש.

וקא דאמרינן איסורא מממונא לא ילפינן פראה דהיינו ממנונא כה"ג שאין פאן הוצאת ממון מהמחזק אבל להוציא ממון מהמחזק אז אדרבה ממנונא חמיר מאיסורא שהרי באיסורא הולכין אחר הרוב ובממונא אין הולכין אחר הרוב.

ובזה א"ש במס' ב"מ דף ר"ז דאיבעי להו סימנין דאורייתא וכו' למנ"מ לאהדורי גט אשה בסימנין הרי דילפינן איסור א"א מממונא ולפמ"ש נחא דשם מוציאין האבידה מהמוצאה שהוא מחזק בו.

ואף שפכתו התוס' בכתובת דף ט"ז ע"ב בד"ה להחזיר וכו' דלענין החזרת אבידה מודה שמואל דאזלינן בתר רובה ע"ש וא"כ צריך לומר דהמוציא אבידה לא מקרי כל כך מחזק כמו שאר חזקת ממון.

נראה דהיינו דלא חמיר מאיסורא אבל עכ"פ נקרא מחזק לענין זה שיהי' שנה פמו איסורא ועוד שמבאר אצלי בנודע ביהודה מהדורא תנינא אשר עדיין לא הבאתיו בדפוס שאם אמרינן סימנין דאורייתא היינו טעמא דאי לאו שפמכה התורה על סימנין אז הי המוציא אבידה קנאה תיקף בניאוש ולא הי צריך להחזיר כלל אפי' בעדים וא"כ שפיר מהני סימנין להוציא מיד המחזק ממש ותבצתי שם בזה מה שהקשה אותי חתני גאון ישראל ופארו דאיה גילף החזרת גט אשה דאיתחזק איסור אשת איש מחזרת אבידה שאינו בא לאפוקי מחזקה והרחבתי שם הדבור בזה וכאן אין מקום להאריך בסוגי' אחרת.

ובזה אין מקום לקושיות הפני יהושע פאן: רש"י ד"ה אמרת לא יטמא וכו' ואית דאמרי בע"פ וכו' דמילת זכריו מעכב הפסח. וצ"ל דמייגרי בפסח הבא בטומאה שמשום פסח עצמו אינו מפסיד בטומאתו רק מפני מילת זכריו שמעפבו: דף כ' ע"א שאני התם דכתיב ולאחותו וכו'.

וכ' רש"י וטומאה גופי' שהותרה לכהן ולנזיר לטמא למ"מ דמעקר בגדים וכו' מעיקרא לא על מת מצנה וכתב וכו'. והתוס' בד"ה שב וא"ת וכו' כתבו דשאני נזיר דישנו בשאלה לכהן הוא לאו שאינו שנה בכך.

והנה יש נ"מ בין רש"י לתוס' לדינא דלרש"י אפילו לאו דכהונה לא ניתן לדחות מפני פבוד הבריות ולהתוס' לאו דכהונה עכ"פ ניתן לדחות ומה שפסק הרמ"א ב"ד סי' שע"ב דכהן ערום אסור להמתין עד שילבש עצמו היינו פדעת רש"י אבל לדעת התוס' עכ"פ לאוי דכהונה נדחים מפני פבוד הבריות.

והנה נתתי לבי לראות אבה נוטה דעת הרמב"ם ולכאורה דעתו פ'רש"י ש'הרי פסק בסוף פ"ג מאבל ש'פיהן מטמא בטומאה דדבריהם לכבוד הבריות וכו' ומדכתב דוקא טומאה ש'לדבריהם א"כ היינו פ'רש"י ד'להתוס' אפי' טומאה של תורה נדחית בלאוני פ'הונה מפני כה"ב.

אלא אחר העיון הא לי'תא ש'הרי פ'תבו התוס' במס' ב"מ דף ל' ע"א בד"ה חלא דממת מצנה אין ללמוד שאר פ'בוד הבריות דשאני מ"מ שהוא ב'זיון גדול יע"ש ולכן התנה הרמב"ם באבל ש'הלך ב'דרף טומאה דוקא בית הפ'רס אבל ב'כהו ע'רום שהוא ב'זיון גדול מאד ש'רי אפי' בטומאה דאורי'תא ללפ'וש הפ'תונת.

ואמנם הי' עולה על דעתי ראי' ד'הרמב"ם סובר פ'תוס' ממ"ש בהל' פ'לאים פ'רק יו"ד הל' ט' ה'רואה פ'לאים של תורה וכו' שאין כב"ה דוחה איסור ל"ת המפ'רש בתורה ולמה נדחה ב'הש'ב' אבידה מפני שהוא לאו של מ'מון ולמה נדחה בטומאת מת מפני ש'פרט הפ'תוב ולאחותו מפי השמועה למדו לאחותו אינו מטמא אבל מטמא למ"מ עכ"ל הרמב"ם: ומד'הקשה למה נדחה טומאת מת ודאי שא'חו ש'טת התוס'פ'ת ד'רש"י ק'וש'יא מעיקרא לי'תא ד'הרי ל'רש"י לאו מפני פ'בוד הבריות הוא ולא ד'יחוי הוא אלא ש'מעיקרא לא נ'יתן לאו זה ב'מת מצנה.

אבל אחר העיון הא לי'תא ד'אם הרמב"ם קאי ב'ש'טת תוס' לא הועיל פ'לום במ"ש מפני ש'פרט הפ'תוב ולאחותו דאפ'תי ק'שה ונגמר מ'ינ' ו'התוס' באמת ה'וצרכו לתר'ץ דשאני לאו זה שאינו ש'נה בכל אבל הרמב"ם ש'כתב רק מפני ש'פרט ולאחותו אפ'תי ק'שה ונגמר מ'ינ' וב'שם ש'פ'הש'בת אבידה לא כתב הרמב"ם דשאני ה'תם ש'פרט הפ'תוב ו'התעלמ'ת מ'שום דאפ'תי ה'נה ק'שה ונגמר מ'ינ' ו'הוצ'רף הרמב"ם ל'פרש מפני שהוא לאו של מ'מון א"כ גם במ"מ הי' לו ל'פרש שהוא לאו שאינו ש'נה בפ'ל אצל פ'הו ו'ישנו בשאלה אצל נ'יר.

א"ו ש'הרמב"ם ב'ש'טת רש"י קאי ומ"ש הרמב"ם מפני ש'פרט הפ'תוב ולאחותו היינו כ'מו שפירש"י ד'מתחלה לא נ'יתן לאו זה ב'מת מצנה ש'הרי פ'רט הפ'תוב ולאחותו. אלא דאפ'תי ק'ש'יא לי ד'למה לא כתב הרמב"ם ג"כ ו'הא ד'נדחה ע'ש'יית הפ'סח מ'שום שהוא ש'ב ואל תע'שה ש'נה טעם המב'ואר בגמ' וב'זה לא מ'ה'ני ת'ירוי'ן הרמב"ם דשאני ה'תם דכ'תי ולאחותו דב'זה ודאי ק'שה ונגמר מ'ינ' וכמב'ואר בס'וגיא בגמ' וברש"י.

וגם ב'גוף ק'וש'ית הגמ'רא ונגמר מ'ינ' אני ת'מה דאי' נגמר מפ'סח ומילה ד'יש להם ת'ש'לומין ד'פסח יכול לע'שות פ'סח ש'ני ומילה א'ף ש'חביבה בש'ע'תה מ"מ אינה נדחית לגמרי ו'יכול ל'מול אח"כ וכ'מו שפירש"י במס' ז'בחים דף ק' ע"א בד"ה ד'למא ד'להכי דחה ע'שה דלא יטמא ע'שה ד'פסח אפי' אחר ח'צות א'ף ש'יש בו פ'רת מ'שום ד'יש לו ת'ש'לומין ב'ש'ני.

ולכן ע'לה על דעתי ד'הך ס'וגיא א'זלה כמ"ד ב'פ'סחים דף צ"ג ע"א ד'פסח ש'ני ת'קוני ל'ראשון לא מתק'ן לי' ופירש"י ש'ם שא'ם הזיד ב'ראשון אפי' ע'שה את הש'ני ח'ייב פ'רת א"כ לא ש'י'ף פ'אן ל'ומר לפי ש'יש לו ת'ש'לומין ב'ש'ני ש'הרי אינו מ'ועיל ת'ש'לומין אלא

לענן מאן דלא חזי בראשון תו לא עביד בשני אבל אינו מועיל בשום ענין לפטור פרת של הראשון ושפיר הקשה ונילף מיני דכבוד הבריות דוחה.

אבל הרמב"ם שפסק בפ"ה מק"פ הל' ב' שאם הזיד בראשון והקריב בשני פטור מפרת לכה לא הוצרה לתרץ כלל שב וא"ת שאני דבלא"ה ליכא למילף מפסח דאית לי תקנתא בשני. אלא דחזינו שהרמב"ם פסק שם פרבי דשני רגל בפ"ע ואפ"ה אם הקריב בשני פטור מפרת והרמב"ם לא סבר כלל כפירש"י הנ"ל וס"ל להרמב"ם דבהקריב בשני לכ"ע פטור מפרת והרמב"ם פסק פרבי דשני רגל בפ"ע וא"כ ליכא לתרץ לדידן פנ"ל דסוגי' דכאן בפרכות היא תיובתא דהרמב"ם כמאן תרמינ' ונהרי רבי הוא היותר מפליג השני מהראשון דסובר שאינו תשלומין כלל.

והנה פאשר שמתי עיני לחפש בדברי הרמב"ם ראיתי שלא נזכר דין זה כלל בכל ספר היד שלו שההולך לשחוט פסחו מטמא למת מצנה ולא הנפירו לא בהל' אבל ולא בהל' פסח. גם לא הנפיר כלל שפכוד הבריות דחה איסור תורה אפ' בשב וא"ת.

גם השקפתי ע"מ שכתב הרמב"ם בפ"י מפלאים מפי השמועה למדו לאחותו אינו מטמא אבל מטמא הוא למ"מ וכבר הוכחתי דקאי על טומאת פהו ונזיר למת מצנה וא"כ יפלא הלא זה מלאחיו ילפי' ולאחותו אתי להולך לשחוט פסחו ואף אם נדחק דכוננתו במה שאמר ולמה נדחה במת היינו שפסח נדחה ודלא כמו שפירשתי לעיל א"כ נפלאו דבריו דמה הועיל במ"ש הואיל ופרט לאחותו דהרי אפתי קשה ונגמר מיני' וכמו"ש לעיל.

ולעמוד על שורש פוננת רבינו הגדול עיינתי בגוף הסוגיא במס' נזיר דף מ"ח ודף מ"ט והנה הסוגיא עמוקה ורחבה מאד ואם אמרתי להעתיק כל פרטים לא יכילם הגליון ואמנם אכתוב בקיצור שורש דבר היוצא מסוגיא הנ"ל איך פרשה זו דלאביו ולאמו ולאחיו ולאחותו נדרשת בפרטים והנה שם בחלקו ר' ישמעאל ור"ע וע"ש היטב בכל הסוגיא ואני אווז שטת התוס' שם בכל הדברים וע"ש היטב ואמנם מ"ש התוס' בדר' מ"ח בד"ה האי מיבעי' לי' ובד"ה ולאחותו פדתניא דר"י לשטתו דאית לי' בפ' המפלת דמנפנה מצד א' למדין ומשיבין הוא פליאה רבה שהביאו ראי' לסתור ושם בפ' המפלת דף ד"ב ע"א איכא תרי לישני ובתרינייהו לישני ר' ישמעאל סובר מנפנה מצ"א למדין ואין משיבין ולכה לא נמשכתי בזה אחר דבריהם.

ואמנם לא ידעתי מי הכריחם לזה ונהרי כמה מהדונק סבלו שם בדר' מיט ע"א בד"ה ומשני דצריכי וכו' כמה שביארו שם דהא דלר"ע איצטרך אמו דלא נימא אביו למעוטי אתי דדוקא לאביו לא יטמא אבל לאמו יטמא ולר"י אייתר אמו לגז"ש וכתבו משום דלר"ע דדרשינן נפש אלו הרחוקים מת אלו הקרובים א"כ יש כאן כלל כל הקרובים ואם הי' פתב אח"כ אביו לחוד אז מיתורא ה"א דאתי למעוטי אמו או משום דהוי כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט אבל לר' ישמעאל דלא דריש נפש מת ולא משמע לי' מנפש רק רחוקים דומיא דכהן הדיוט וממילא איצטרך אביו לגופי' וממילא אמו אתי בק"ו דלא ממעטינן לה מאביו שהרי אינו מיותר וגם ליכא למימר לדידן כלל ופרט שהרי לדידן אין הכלל על הקרובים.

והנה היקשה להם אח"כ תינח בנזיר אבל בכה"ג דנדאי הפלל קאי על הקרובים וא"כ אי הנה פתיב אח"כ אביו לחוד הנה ממעטי אמו אי מטעם ייתורא אי מטעם פלל ופרט אין בפלל אלא מה שבפרט כמו לר' ע וא"כ איך דריש ר"י אמו אמו לגז"ש וקרי אמו דכה"ג אינו מןפנה ונדחקו מאד בנישוב דבר זה וכ"ז גרם להם מה שמבואר בדבריהם בדבורם הקודם שסברו דר"י סבר מןפנה מצ"א משיבין ובאמת נזדמן להם גוססא מועטת במס' נדה שם שהפכו דברי ר' ישמעאל לרבנן ודברי רבנן לר"י אבל לגירסא דידן שם בנדה דר"י סובר מןפנה מצ"א ב"כ אין משיבין א"כ האמת פן הוא דאמו דכה"ג גם לר"י אצטרף לגופי' דלא נימא אביו למעוטי אמו אתי ואף על פי כן דרש ר"י אמו אמו לגז"ש כיון דמןפנה בנזיר ולדידי' די במןפנה מצד א'.

ומעתה בירור הסוגיא שם בנזיר העולה ע"פי דברינו הוא זה דבין ר"י ובין ר"ע תרנוייהו ס"ל מןפנה מצד א' די ומדרשי הפסוקים לר"י היא פה דר"י דריש לאביו ולאמו דכתיב בכה"ג למת מצנה ותרנוייהו מנותרים דגם אי הנה פתיב על כל נפשות מת לא יבוא קאי על הקרובים דלרחוקים לא ברע מפהו הדיוט וכמו"ש התוס' שם דף מ"ז ע"ב בד"ה אי ברחוקים יעו"ש ואיתרי תרנוייהו למת מצנה ולא סגי בחד משום דאי הנה פתיב חד ה"א למעוטי אידיך אתיא אי מנותרא ואין משום דאין בפלל אלא מה שבפרט.

ובנזיר דכתיבי ארבעה פרטי אביו אמו אחיו אחותו. אביו אצטרף לגופי' לקרובים דר"י לא דריש נפש אלו רחוקים מת אלו קרובים וכיון דאצטרף אביו לגופי' לקרובים ממילא אמו וכל שאר קרובים מק"ו מאביו וכמו"ש התוס' דכיון דקרא דנפש מת לא איירי בקרובים ליפא פלל ופרט וא"כ אייתר אמו לג"ש למילף על כה"ג דכשם שבנזיר פתיב במותם למדרש אבל מטמא לנגעם ולזיבתם הה"ד כה"ג מטמא לנגעם וזיבתם ומןפנה מצ"א די דלמדין וא"מ ולאחיו אייתר דנזיר מטמא למ"מ ותו לא צריף קרא לכה"ג ונזיר דר"י סבר מה לי חד לאו ומה לי תרי לאוי וכיון דכבר ידעינן בכה"ג לחוד דמטמא למ"מ וידעינן בנזיר לחוד דמטמא למ"מ וממילא הה"ד כה"ג ונזיר מטמא ואיתר לאחותו להולף לשחוט פסחו דמטמא למ"מ.

ור"ע דריש נפש מת בנזיר לקרובים ודריש לאביו למ"מ וגם לאמו שוב צריף דלדידי' דיש פלל בנזיר לקרובים אי הנה פתיב לאביו לחוד הנה דרשי' פלל ופרט למעוטי אמו וצריף גם אמו וממילא ליפא למימר אביו ואמו למעוטי שאר קרובים דמטמא להם דשאר קרובים ודאי אפי' מפלל ופרט אין למעטם דהני ק"ו גמור נינהו מאב ואם וליפא בהו שום סברה להעדיפם וכמו שהאריכו התוס' שם ואיתר לאחיו לכה"ג ונזיר שאף שיש בו תרי לאיי מטמא למ"מ וממילא ידעינן דפשיטא דכה"ג לחוד שמטמא למ"מ וכמו שמבואר שם בגמ' ולאחותו להולף לשחוט פסחו ואיתר לאביו ולאמו דכה"ג שניהם לגז"ש שישמא לזיבתם ונגעם דאי אפשר למיכתב חד בלא חברי' דלא נדרש אין בפלל אלא מה שבפרט ושניהם צריכי לג"ש דלמ"מ לא צריכי דכבר ידעינן מלאחיו דנזיר דאפ' כה"ג ונזיר מטמא למ"מ ואף שהוא רק מןפנה מצ"א דהיינו בכה"ג לחוד ולא בנזיר די דגם ר"ע בהא סובר כר"י דמןפנה מצ"א למדין וא"מ ולכן בין לר"י ובין לר"ע ע"פי הביאור הנ"ל איתר ולאחותו להולף לשחוט פסחו וע"ז סובבת הסוגיא דנזיר וגם פאן הסוגיא בפרכות בגדול כבוד הבריות ולכן פריף על רב יהודה דאמר פושט אפי' בשוק

מהולך לשחוט פסחו דנדחה מפני כב"ת במ"מ והוצרף לתרץ שב וא"ת שאני אבל לדין דחזינו בסוגיא בהמפלת דפליגי ר"י ונחמיה דר"י סבר מופנה מצ"א למדין וא"מ ונחמיה פליגי וסברי למדין ומשיבין אף שפבר מוכח מסוגלי דנזיר דגם ר"ע ביקא סבר כר"י מ"מ הלכה פתחמיה השנויים בלשון רבים אכן בזה שנתלקו ר"י ור"ע ודאי דהלכה כר"ע ולפ"ז לדין דבעינו מופנה משני צדדים וכינו דביקא דנזיר נפש מת ודאי כר"ע עקיי"ל דנפש אלו רחוקי ומת אפי' קרובים א"כ גם בנזיר אי פתיב לאביו צריף לכתוב גם לאמו וכו' להיפך דאי הנה פתיב חד הנה אמרינו אין בפלל אלא מה שפברט ולמעוטי אידך וכינו דבעינו גז"ש מופנה משני צדדים למילף כה"ג מנזיר לענין שיטמא לזיבם ולנגעם א"כ לאביו ולאביו בין בכה"ג ובין בנזיר איצטרכו תרנויהו לגז"ש ולית לן בכה"ג שום תור למת מצנה ובנזיר דרשי' לאחיו למ"מ ונדעינו שניזיר מטמא למ"מ ואפתי לא ידענו כה"ג פלל במ"מ ואיצטרף לאחותו בנזיר לכה"ג ונזיר שיטמא למ"מ וכינו דכה"ג ונזיר מטמא למת מצנה פשיטא דכה"ג לחוד מטמא פדאי' שם בסוגיא ולא אייתר לן שוב שום קרא וא"כ לפי מה דקיי"ל דבעינו מופנה משני צדדים אין לנו לימוד על ההולך לשחוט פסחו שיטמא למ"מ ולכן לא הביא הרמב"ם בשום מקום ששהולך לשחוט פסחו יטמא למ"מ וגם לא הביא פלל שמצנה של תורה אפי' בשב וא"ת יודחה מחמת כב"ה וגם ניחא מ"ש בפ"י מפלאים דמפי השמועה למדו לאחותו אינו מטמא אבל מטמא למ"מ וכתבתי לעיל שיש לתמוה עליו דהרי מלאחיו ילפינו ולפי מ"ש ניחא דמלאחיו ילפינו נזיר אבל כה"ג ילפי' מאחותו.

אלא דקשה לי דמה בכך דפליגי חכמי' ור"י במופנה מצ"א דאף דקיי"ל דהלכה פריים מ"מ אין אחר הכרעת האמורא פלום והרי רבא אמר במגילה דף ג' ע"ב פשיטא לי וכו' עבודה ומ"מ מת מצנה עדיף מולאחותו וכו' וא"כ איך יפסוק הרמב"ם דלא פרבא: ובהיותי מעיין בדבר זה שמתי על לבי סוגי' דיבמות דף ק"ד ע"א במשנה חלצה וכו' בשמאל חליצתה פסולה ור"א מכשיר ובגמ' מ"ט דרבנן אמר עולא ילפי' רגל רגל ממצורע ור"א לא יליף ממצורע והתנא אר"א מכין לרציעה וכו' אריב"י אר"י מוחלקת השטה רבא אמר לעולם לא תיפוך אנון אנון מופנה רגל רגל לא מופנה (פירש"י לא מופנה רק מצד א' דמצורע מיותר וקסבר ר"א מופנה מצ"א משיבין) ואיכא למיפרך מה למצורע שפן טעון עץ ארז וכו' וא"כ רבנן דפסלי חליצה בשמאל וילפי' ממצורע אף דאיכא למפרך צ"ל דסברי למדין וח"מ וא"כ איכא רבנן דסברי כר"י דאין משיבין ולא נדחית סוגי' דולאחותו מהלקתא והדרא קושלי' על הרמב"ם.

ושמתי אל הרמב"ם בהל' יבום וחליצה פני לראות מה יאמר דבינו בחליצה בשמאל מה דינו ולא מצאתי בכל דבריו שאמר חלצה בשמאל שפסולה רק ראה זה מצאתי שכתב בפ"ד הלכה ו' פיצד חולצין מביאין לו מנעל של עזר וכו' ולובשו בימין וכו' ואמנם אין מדבריו פאן הכרע דכאן חשיב כל מה שראוי לעשות לכתחלה אף דברים שאין פוסלין וכמו"ש הרב המגיד שם נז"ל ויתבאר בדברי רבינו בפ"ז זה שיש הרבה דברים מאלו שאינן מעפכים אבל לכתחלה כף הוא הסדר וכו'.

והנה שוב בהל' י"ז כ' רבינו יבם שרגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשמאל ואם חלצה בשמאל חליצתה פסולה. והנה אם הי' פנונתו בזה להכריע פתחמי' דפליגי על ר"א ופסלו

בְּחִלְצָה בְּשִׂמְאֵל לֹא הִי לוֹ לְתַלּוֹת בְּנִחְתָּכָה רִגְלוֹ הַיְמָנִית רַק הִי לוֹ לְהַעֲתִיק לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה כְּדַרְפוֹ בְּכָל סִפְרוֹ וְגַם כָּאֵן הִי לוֹ לְכַתּוֹב חִלְצָה בְּשִׂמְאֵל חִלְצָתָה פְּסוּלָה שֶׁהוּא מִמֶּשׁ לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה וְאֵין לוֹמֵר שֶׁפְּנוּנַת רַבִּינוּ שְׁלֹא תֵאמֵר דְּשִׂאנֵי נִחְתָּכָה רִגְלוֹ הַיְמָנִית שְׂאֵין לוֹ יָמִין לְכֹן נִכְשִׁיר בְּשִׂמְאֵל וְהַקְצֵרָה רַבִּינוּ לֹמֵר דְּאָף בְּזֶה חִלְצָתָה פְּסוּלָה דְּהָא מִלְתָּא דְּפִשְׁיטָא הוּא דְּדָבָר הַפּוֹסֵל בְּדִיעֵבַד אֵין לְחַלֵּק בֵּין אֶפְשָׁר לְלֹא אֶפְשָׁר וְאֵין לְדַחֲוֹק דְּקַמ"ל שְׁלֹא נִימָא שְׁבִזָּה שְׂאֵין לוֹ יָמִין הַשִּׂמְאֵל נַעֲשֶׂה יָמִין וְכַדְעַת קֶצֶת פּוֹסְקִים בְּאִיטֵר רִגְלָה דְּאָף אִם נִסְבּוּל דְּוִחֻק זֶה דְּלְרַבּוּתָא פְּתַב הַרְמְב"ם נִחְתָּה רִגְלָה יָמִין אֶפְתִּי בְּשִׁבִּיל זֶה לֹא הִי לוֹ לְדַלֵּג דִּין הַמִּפְרָשׁ בְּמִשְׁנָה וְכָהּ ה"ל לְמִימֵר חִלְצָה בְּשִׂמְאֵלוֹ חִלְצָתָה פְּסוּלָה אִפִּי נִחְתָּה הַיְמָין וְאָמְנָם הַרְמְב"ם שְׁדִילֵג דִּין הַמִּשְׁנָה לְגַמְרֵי וְכַתְּבֵי דִין אַחַר דְּהֵינּוּ שְׁהִיְתָה רִגְלוֹ חֲתוּכָה נִלְע"ד דְּלֹא מִטְעֵם שְׁהַכְרִיעַ כַּת"ק דְּר"א פּוֹסֵל בְּזֶה רַק כְּפִנוּנָה אַחֲרַת יֵשׁ לְרַבִּינוּ בְּזֶה וְהוּא מִמָּה שְׁשִׁנּוּ בְּמַס' בְּכוֹרוֹת דָּף מ"ה ע"ב ת"ר אִיטֵר בֵּין בֵּינָה בֵּין בְּרִגְלָה פְּסוּל וּפִירִש"י אִיטֵר יָד דְּכַתְּבֵי אֶצְבַּע וְכָל מְקוֹם דְּכַתְּיב אֶצְבַּע וְכַהֲנֻנָּה אֵינוֹ אֵלָּא יָמִין וְאִיטֵר רִגְלָה נְמִי דְּלַעֲמוּד וּלְשֶׁרֶת כַּתְּבֵי כְּדָרְהֵי שְׂאָר עֲמִידוֹת דְּעַקְרוֹ בְּיָמִין.

וּלְפִי"ו בְּחִלְצָה דְּג"כ פְּתִיב וְעָמַד וְאָמַר וְהָרִי הַרְמְב"ם בְּאַמְת פּוֹסֵק דְּבִשְׁעַת אַמִּירָה צָרִיף לַעֲמוּד כְּמִבּוֹאָר בְּהַלְכָה ו' וְעֵינֵין בְּהַרְבַּ הַמַּגִּיד הַל' ד' וְאֶפִּי אִם נִימָא דְּרַק לְכַתְּחִלָּה בְּעֵינֵין עֲמִידָה וּבְדִיעֵבַד אִפִּי יֵשְׁבוּ בְּשַׁעַת אַמִּירָה חִלְצָתָה כְּשִׁירָה הֵינּוּ מְשׁוּם דְּגוּף הַאֲמִירָה בְּעֶצְמָה אֵינוֹ מְעַכֵּב בְּדִיעֵבַד וְאֶעֱפִי"כ רְאוּי לְבִילָה בְּעֵינֵין וּמְעַכֵּב אִפִּי דִיעֵבַד ה"נ וְעָמַד רְאוּי לַעֲמִידָה בְּעֵינֵין וּמְעַכֵּב אִפִּי בְּד עֵבַד וּבְעֵינֵין שְׁהִי' רְאוּי לַעֲמוּד כְּדָרְהֵי שְׂאָר עֲמִידוֹת שְׁהוּא עָקְרוּ בְּיָמִין וְזֶה שְׁיָמִינוּ חֲתוּכָה אֵינוֹ רְאוּי לַעֲמִידָה זֹו אֲבָל מִי שְׁהִיְתָה רִגְלוֹ עַקְוֹנָה אוֹ הַפּוּכָה פִּינּוֹן שַׁע"כ"פ עוֹמֵד עַל יָמִינוּ הִנּוּ בְּכָלֵל וְעָמַד אֵי לָאו מְשׁוּם דְּלֹא מְצִי דְּחִי לְכַרְעִי וְלָכֵן חִלְצָתָה פְּסוּלָה וְלֹא מִטְעֵם שְׂשִׂמְאֵל פְּסוּל לְחִלְצָה אֲבָל אִם אֵין רִגְלוֹ חֲתוּכָה אֶפְשָׁר דְּאֶפִּי חִלְצָה בְּשִׂמְאֵל חִלְצָתָה כְּשִׁירָה.

וְאָף שְׁעִדִּין קָשָׁה לָמָּה לֹא בִּיאַר הַרְמְב"ם דִּין זֶה בְּחִלְצָה בְּשִׂמְאֵל אִם הַחִלְצָה כְּשִׁירָה כַּר"א אוֹ פְּסוּלָה כַּת"ק .

אוֹמֵר אֲנִי שְׂמִלְתָּא דָּא אִם הִלְכָה כַּר"א אוֹ כַּת"ק תְּלִיא בְּאִשְׁלֵי רַבְרָבֵי וְאָף שְׁבִנְדָאֵי יַחֲד וְרַבִּים הִלְכָה כְּרַבִּים וְעוֹד דְּר"א שְׁמוּתֵי הוּא מ"מ הָךְ מִלְתָּא גּוֹפִי' אִם ת"ק פּוֹסֵל וְר"א מְכַשִּׁיר אוֹ לְהִיפּוּף דַּת"ק מְכַשִּׁיר וְר"א פּוֹסֵל לְחַלְקוֹ בּוֹ דְּהָרִי ר' יוֹחָנָן מְשַׁנֵּי מוֹחֲלַפְתַּת הַשְּׁטָה וְהֵינּוּ מוֹחֲלַפְתַּת הֵינּוּ הָךְ דְּחִלְצָה דְּלִיכָא לְמִימֵר הָךְ דְּאֵנוּן דְּשֵׁם לֹא שְׁיָיָה מוֹחֲלַפְתַּת הַשְּׁטָה דְּשֵׁם לֹא כְּחַלֵּק אָדָם מְעוֹלָם דְּאֵנוּן דְּרַצִּיעָה הוּא יְמָנִית וְא"כ לר' יוֹחָנָן ת"ק מְכַשִּׁיר וְר"א פּוֹסֵל וְהִלְכָה כַּת"ק דְּכַשִּׁיר וְרָבָא דְּמְשַׁנֵּי לֹא תִיפּוּף א"כ ת"ק פּוֹסֵל וְהִלְכָה כַּת"ק דְּפּוֹסֵל.

וְאָף דְּהִלְכְתָּא כְּבַתְרָאֵי מְאִבֵּי וְרָבָא וְאִילָף הֵינּוּ מְאִבֵּי וְרָבָא וְאִילָף אֲבָל אִם אִבֵּי וְרָבָא עֲצָמָם בְּכָלֵל הִנּוּ הִלְכָה כְּמוֹתָם בְּמְקוֹם שְׁחִלוּקִים עַל רַבּוּתֵיהֶם פְּתַב הַכ"מ בַּפ"ח מֵהַל' נְדָרִים הַל' ו' שְׁהוּא סִפְק וְא"כ אֵין לָנוּ הַכְרָעָה כָּאֵן אֵי הִלְכָה כַּר' יוֹחָנָן אוֹ כְּרָבָא וְלָכֵן הַרְמְב"ם בַּהַל' ו' שְׁכַתְּבֵי פִּיצַד חוֹלְצִין שְׁם הַזְּפִיר שְׁלוּבְשׁוֹ בְּיָמִין דְּלְכַתְּחִלָּה וְדָאֵי יֵשׁ לַעֲשׂוֹת כֹּן אֲבָל לַעֲנִין דִיעֵבַד אִם חִלְצָה בְּשִׂמְאֵל לֹא הַזְּפִיר דְּבָר כִּי לֹא נִתְּבָרַר מִן הַש"ס הִלְכָה כְּמָאן וְאָף דְּבַגִּיטִין דָּף ד"ד ע"ב בְּמַעְרְבָא אָמְרוּ מְשַׁמִּי' דְּר' אֶלְעָזָר שְׂמָאֵל וְלִילָה

פסולה ופוסלת וכו' ר"א תלמידו של ר' יוחנן הוא ואין הלכה פתלמיד נגד הרב: ועכ"פ רבא לשיטתו דלדידין רבנן פסלי ולמדין ממצורע וא"כ רבנן ס"ל מופנה מצ"א למדין וא"מ ואייתר לאחותו להולך לשחוט פסחו ולכן פשיטא לי דעבודה ומ"מ מ"מ עדיף מולאחותו אבל הרמב"ם לא ברירא לי דאולי קיי"ל פאוקימתא דר"י וס"ל גם רבנן דכאן דלמדין ומשיבין ולכן השמיט דין פבוד הבריות שינדחה איסור תורה אפי' בשב וא"ת.

ובהכי ניחא דברי הרמב"ם בריש הל' מגילה שפתב ואין לה דבר שנדחה מ"מ מפניו אלא מת מצנה שהפוגע בו קוברו תחלה ואח"כ קורא ודקדק הרא"מ מדברי הרמב"ם הללו מדמסיים ואח"כ קורא מפלל דבאין שהות לקרוא אח"כ אין מקרא מגילה נדחית מפני והביאו הב"י בסי' תרפ"ז וכן פסק רמ"א שם בסוף הסי' והקשה המ"א ס"ק ו' דהרי פסח שהוא מצנה דאורייתא נדחית לגמרי מפני כב"ה במ"מ וק"ו שינדחה מקרא מגילה לגמרי מפני מ"מ.

ולפמ"ש ניחא דרבא הוא דקאמר דעבודה נדחית מפני מ"מ אבל אנן לא קיי"ל פו. והנה בריש פרק הערל וכן במס' שבת דף קל"א ע"א דקאמר ושמע'י לר"א דאמר מופנה מצ"א למדין ומשיבין צריף לומר דהיינו לרבא דאלו לר' יוחנן אדבריה ר"א סבר אין משיבין: שם מ"ש ראשונים וכו'.

מיייתי הו' מלתא פאן משום דמייתי עלה דרב יהודה דקרע פריבלתא בשוקא ולא חס על פבוד הבריות כי סבר שהיא בת ישראל ויש חילול השם ושייף להא דבמקום שיש ח"ה אין חולקין פבוד ורש"י פירש קצת בענין אחר ואמנם אפי' פירשתי ליישב גם לפי גרסת הרמב"ם דאינו גורס בתחלת הסוגיא בבגדו ועיין בחיבורי נ"ב חלק א"ח סי' ל"ה: שם פי הנה מטי ר"י בעוקצין האשה שפוכשת ירק וכו'.

לכאורה יפלא הלא משנה זו שהאשה שפוכשת ירק אינה במס' עוקצין כלל רק במס' טהרות בריש פ"ב ורש"י פאן בד"ה האשה שפוכשת ירק או זיתים שפכשן בטרפיהו משכה היא במס' עוקצין עכ"ל רש"י ודבריו תמוהים מלבד שגם עליו תסובב קושיא הנ"ל שהאשה שפוכשת אינה כלל במס' עוקצין יפלא עוד מה חידוש הודיענו להראות לנו מקומה הלא מבואר בגמ' פי הנה מטי וכו' בעוקצין.

ואם נימא דכוננת רש"י לומר שהיא משנה שלא תימא דהאי פי מטי בעוקצין היינו תוספתא דעוקצין וקמ"ל רש"י שהיא משנה ח"פ לא הי' לרש"י רק לפרש משנה היא אבל מה שהאריף להראות לנו מקומה שהיא במס' עוקצין הוא מיותר.

ולכן נלע"ד עפ"מ שראיתי שם במשנההאשה שפוכשת ירק בקדירה ונגעה בעלה חוץ לקדירה במקום הנגוב וכו' ע"ש היטב בריש פ"ב דמס' טהרות וכתב הר"ש וז"ל נגעה בעלה חוץ לקדירה במקום הנגוב והעלה הנה חציו בקדירה עם המשקין וחציו חוץ לקדירה אי נמי אורחא דמלתא שיש בקלח אחד עלים הרבה ויוצא אחד מהם חוץ לקדירה ונתניבש שם ונגיב וכו' וכן התו"ט שם בד"ה במקום הנגוב שנתניבש ונגיב הר"ש ורצונם בזה משום דקשיא להו פיון שהמשנה שם מזירי בירק שלא הוכשר עדיין קודם שניטן בקדירה כמפורש שם בפירוש הר"ש ובפירוש הרע"ב והעלה הזו נגוב הוא

והיא משמע שהעלה הזו לא הגיעו עליה המשקה שבקדירה א"כ לא הוכשר עדיין ולמה קתני שם שהעלה טמא ואיך נטמאה אם לא הוכשרה ולכן כתבו שנתניבש ונגב ורצונם שפבר הגיעו שם משקין אלא שנתניבש ונגב קודם שנגעה בו האשה.

ולענ"ד בראה שזה דונק לומר שמתחלה היא בתוך המשקין ושוב יצא חוצה ונתניבש. ולכן נלע"ד דהקלח שבירק דין עוקץ יש לו כמו עוקצי פירות ויש להם דין יד ודברי פ"ש שיש יד לטומאה כך יש יד להכשר דקיי"ל כר' יוחנן בתולין דף קי"ח ע"ב וא"כ הקלח של העלה הוא יד ומביא הכשר להעלה ומתורת יד איתנו עלה כמו עוקץ.

שוב ראיתי במס' תענית דף ר"ד ע"ב שגם רש כתב על הך משנה דהאשה כובשת ירק ונ"ל רש"י שם גבי ידות מייירי וכו' והנאני שפניננתי לדעת רש"י. ואמנם גוף פירש"י שם צע"ג ולפי הנראה מדברי רש"י בסנהדרין דף ק"ו ע"ב היא לרש"י גרסא אחרת במשנה זו ועכ"פ פירשה לענין דין ידות וגם שם בסנהדרין כתב רש"י שלא אשכחתי למשנה זו במסכת עוקצין וג"כ נלע"ד שכתב זה להקדמה למה שפירש בדבור שאחריו משנה זו לענין ידות ולכן הקדים שאיננה במס' עוקצין וא"כ ע"כ דהך פי מטי בעוקצין היינו בדיני עוקצין.

ומעתה אני אומר מה שאמרו כאן פי הנה מטי ר"י בעוקצין אין הפנונה על מסכת עוקצין רק על דיני עוקצין שהם דיני ידות המביאין הכשר או טומאה להאכל ושפיר מיייתי ע"ז האשה שכובשת ירק שזהו ג"כ מטעם יד וכן זיתים שכבשן בטרפיהו שג"כ הינו כפירש"י כאן ולא כפירוש התוס' בד"ה זיתים יע"ש ולפי פירושינו זה לא הוזכר בדברי הגמרא שם של המסכתא ושפיר מיייתי המשנה של הכובשת ירק שאף שהיא במס' טהרות מ"מ בדיני עוקצין היא מייירי.

ורש"י שפירש משכה היא במס' עוקצין על הך דזיתים פירש כן ולא על הך דהאשה שכובשת ירק כי זו היא משנה במס' טהרות. ואמנם לפי"ז צריך טעם למה בהך דזיתים הראה לנו רש"י מקומו שהוא במס' עוקצין ולמה בהך שהאשה שכובשת ירק לא הראה לנו רש"י מקומו וג"כ היא לרש"י לפרש משנה היא במס' טהרות.

ולכן נלע"ד דודאי רש"י לפרש בא ולא להראות מקום ואין זה דרכו של רש"י. ואמנם פונתו כאן להצדיק פירושו בדבור שאחריו שפירש שע"י הכבישה נתבטל תורת יד ולא פוקי מפירושו של התוס' שפירשו דהיינו שאין להעלים תורת אכל.

כי בחמת קשה לי על פירושו של התוס' דלפי פירושו מה ענין דין זה לדיני עוקצין. ואמנם התוס' סברי שמה שאמרנו כאן דר"י פי הנה מטי בעוקצין היינו במס' עוקצין אבל לפ"מ שפירשו דבעוקצין היינו בדיני עוקצין נסתר פירוש התוס' ומוכח כפירש"י.

ואפשר שזה פונת רש"י משנה היא במס' עוקצין ודייק לומר היא שזו לבדה שנוי' במס' עוקצין אבל הך דהאשה שכובשת אינה במס' עוקצין וא"כ על פרוך מה שאמר כאן בעוקצין היינו בדיני עוקצין.

וא"ת א"כ יותר ה"ל לרש"י להראות מקום להאשה שכובשת ירק ולומר משנה היא במס' טהרות. י"ל דאטו מי לא משפחת משניות כפולות שנשנו במס' זו וחרו ונשנו גם במסכתא אחריתא והיא רש"י צריך להאריך משנה היא במס' טהרות ולא במס' עוקצין

ותדע שכן הוא שהרי בסנהדרין כתב רש"י האשה שפוכשת ירק לא אשפחתוה במס' עוקצין ובמס' תענית כתב רש"י שפוכשת ירק במס' () היא בפרק שני וכו' ואם רש"י הראה לנו באיזה פרק היא נדאי ידע מקומה שהיא במס' טהרות פאשר ובאמת הוגה שם בש"ס שעם הגהות הגאון מוהר"ר שמואל זצ"ל בפפד"מ וא"כ למה הוצרך רש"י בסנהדרין לומר שלא אשפחה בעוקצין אלא נדאי ממה שהיא נשנית בטהרות אין ראי' שלא נשנית גם בעוקצין.

ולכן פירש"י על הך דזיתים משנה היא וכו' פלומר היא לבדה היא במס' עוקצין. וגוף הקושיא שהקשו התוס' על פירש"י נלע"ד דמ"ש רש"י ששוב אינן ראויים לאחוז בהם היינו שמשום זה מן הסתם בטל תורת יד מהם אבל אם תחלת הכבישה הייתה להצורך אסיות הזיתים אף שנתרככו לא בטל מהם תורת יד ולכן אמרה המשנה שתחלת כבישתן לא הייתה בשביל אחיזה רק בשביל המראה ועינין בפירוש הר"ש ובפני' הרא"ש שם במשנה: רש"י ד"ה נשים ועבדים וכו' ותפילין נמי מ"ע שהז"ג היא דסבר לילה ושבת וכו'.

ויש לדקדק מי הכריח לרש"י להכניס עצמו בטעם המשנה בפלוגתא דהרי זהו גופה דשבת ולילה לאו זמן תפילין ניהו הוא פלוגתא דתנאי בפרק בתרא דעירובין ועדיפא מיני' הנה לרש"י לפרש דפטורי מתפילין מטעם דאיתקש לת"ת כמפורש בקידושין דף ל"ד ע"א.

ונראה לפי הפלל שאבי רגיל לומר לתלמידיי שדרכו של רש"י תמיד בהמשניות לפרש המשנה לפי שה"א של המקשה ולא לפי המסקנא כדי שיהי' שייך סוגיות הגמ' על המשנה פסדר.

והנה המקשה שהקשה לקמן ובמזונה פשיטא ע"כ לא הנה ידע מההיקש של ת"ת דאל"כ לא הנה מקשה פשיטא והתוצון הוא שחידש לו ההיקש ולפי"ז שהמקשה לא אסיק אדעתא ההיקש א"כ איך הקשה על תפילין פשיטא אדרבה הי לו להקשות למה פטורים מתפילין ולכן הוצרך רש"י לפרש במשנתנו דמתפילין פטירי אף בלי ההיקש מטעם דהנה מ"ע שהז"ג ואמנם אי קשיא הא קשיא מי הכריח לרש"י לפרש דסבר לילה ושבת לאו זמן תפילין הוא ונהלא די הי' לו לפרש דשבת לאו זמן תפילין וג"כ הנה מ"ע שהז"ג דהא איפא תנא דסבר לילה זמן תפילין הוא ואעפי"כ שבת לאו זמן תפילין והיינו ר' עקיבא בעירובין דף צ"ו ע"א: תוס' ד"ה וקטנים וכו'.

ועיין מהרש"א שכתב וק"ק הנה לי' להקשות לפר"י דחייבים דסיפא איירי נמי בקטנים ובהגיעו לחינוך אמאי קתני לי' גבי תפלה וכו' ונראה דלק"מ דבכל א' קתני רבותא טפי דבלא הגיעו לחינוך אפילו מק"ש שהיא דאורייתא פטירי ובהגיע לחינוך קמ"ל דאפני' בתפלה שהיא רק מדרבנן חייבי': ע"ב ק"ש פשיטא מ"ע שהז"ג היא.

ואע"ג דמס' ברכות היא מסכתא ראשונה בש"ס ונהו דכל מ"ע שהז"ג נשים פטורות היא במס' קידושין אעפי"כ הקשה פשיטא משום שנהו הוא פלל לכל התורה והי' לו להמתין עם הפרט ואם רצה להשמיענו דין זה בכאן הנה לי' למתני הך פללא פאן ולמימר נשים וכו' פטורות מכל מ"ע שהז"ג ולמה פירט אלו: שם ומן התפילין פשיטא.

והקשה הרשב"א דמאי פשיטותא היא הא איכא למאן דסבר דלילה ושבת זמן תפילין ועיין בח"ר. ואפי' לפמ"ש במשנתנו דמתפילין עכ"פ לכ"ע פטירי מטעם ההיקש לת"ת אפתי קשה תדא דהרי הוכחתי לעיל דהמקשה אפתי לא ידע מההיקש ועוד דאטו ההיקש הזה מפני שבתורה או אפילו במשנה בשום מקום נהלא שם בקידושין בגמרא הוא שחידש טעם זה וא"כ איך שינה להקשות פשיטא וכי לא איצטרף התנא להודיענו דילפינו הקישא תפילין מת"ה למפטר נשים.

ולכן נלע"ד דהמקשה שהקשה פשיטא לא ידע מן ההיקש וסבור שטעמא דפטירי מתפילין הוא מטעם דה"ל מ"ע שהז"ג וכפירש"י במשנתנו ואעפ"כ הקשה פשיטא דפטירי מכל מ"ע שהז"ג ואי משום דהיא גופה קמ"ל דתפילין אינו נוהג בשבתות א"כ אין לזה ענין להשמיענו זה בפטור נשים ואם רוצה לסתום שתפילין א"כ בלילות או בשבתות הי' לסתום דין זה עצמו שתפילין אינו נוהג בלילות או בשבתות.

והתרצן הי' יכול לשנויי לי' דמשנתנו לא באה לסתום כלל בדיני תפילין אם הם נוהגים בכל זמן אבל שנה פאן דנשים עכ"פ פטירי לכ"ע מטעם ההיקש לת"ת אלא דעדיפא משני דאפילו למאן דסבר שתפילין א"כ הודיענו חידוש שנישים פטורים דמ"ד גיליף ממוזנה.

ובזה ניחא ג"כ מה שהקשה קיש פשיטא מ"ע שהז"ג הוא ומאי קושיא נהלא בק"ש איכא ג"כ זכירת י"מ ונהרי איכא בזה פלוגתא דתנאי בסוף פ"ק אם מזכירין י"מ בלילות וקמ"ל במשנתנו דנשים פטורות ולמסתם דא"מ י"מ בלילות.

ולפמ"ש ניחא דאם רצונו למסתם דא"מ י"מ בלילות אין זה ענין להודיענו דין נשים אלא דבר זה גופה ה"ל למסתם שא"מ י"מ בלילות וממילא נשמע שנישים פטירי: שם ובמוזנה פשיטא. הא דפשיטא לי' נהרי פבר משני לעיל בתפילין דמ"ד הואיל ואיתקש למוזנה וא"כ מנינה דאיכא נמי למיטעי לאידך גיסא דפטורי ממוזנה דאיתקש לתפילין וכן התרצן דמשני לי' מ"ד הואיל ואיתקש לת"ת למה הוצרך לחידוש היקש דת"ת ולמה לא סגי לי' היקש דתפילין ונהרי מוזנה לתפילין איתקש בפרשה ראשונה ולת"ת איתקש בפרשה שני' וה"ל להביא המוקדם בפרשה.

ואמנם על התרצן איכא למימר דניחא לי' להביא היקש דמוזנה לת"ת ששניהם דומים ששניהם הם מ"ע שלא הז"ג משא"כ תפילין אינו דומה למוזנה שהרי תפילין הם מ"ע שהז"ג ואף שאין משיבין על ההיקש מ"מ ניחא לי' להביא הדומה ממש.

ואפשר שלזה פיון רש"י בד"ה נקיש מוזנה וכו' מה ת"ת נשים פטורות ואע"ג דאין הז"ג וכו'. ואמנם על המקושן קשה דמאי פשיטותא נהלא איכא למימר דאיתקש לתפילין.

ונראה דאי משום היקש דתפילין אין שום סברה למפטרניהו ואמרינו אדרבה נקיש תפילין למוזנה לחייב נשים גם בתפילין דלחומרא מקשינו ואפוקו דכולהו ת"ת דבזה אי אפשר לומר להיפך דאדרבה נחייבניהו גם בת"ת שהרי בהדיא פטריניהו רחמנא דכתיב את בניכם ולא בנותיכם כמפניך ברש"י פאן ולכן נקט התרצן היקש דתית ומה שנקט רש"י פאן בד"ה נקיש מוזנה וכו' דרחמנא פטריניהו דכתיב ולמדתם את בניכם וכו' ובקידושין דף ל"ד ע"א כ' רש"י בד"ה מה ת"ת וכו' דכתיב לבניך ולא לבנותיך.

הדבר פשוט דשם לענן הקישא דתפילין לת"ת קאי ותפילין איתקש לת"ת גם בפרשה ראשונה להכי אחז רש"י בפטור דנשים מת"ת קרא דנשנתם לבניה שהוא בפ' ראשונה משא"כ פאן דאיגרי בהיקש דמזונה לת"ת דלא איתקש רק בפרשה שכי' לכן אחז רש"י גם בפטור דנשים מת"ת קרא דולמדתם את בניכם שהוא בפרשה שני': שם וקא ד"ת קאמר.

ויל"ד לעיל בדרף י"ט ע"ב גם פן אמרו גדול כב"ה שדוחה ל"ת שבתורה ותרומא רב בר שבא בלאו דלא תסור וא"כ ג"כ דלמא ה"נ מה דקאמר שנשים חייבות ד"ת היינו לאו דל"ת. ובב"ב דף קמ"ז ע"א מנין למתנת ש"מ מן התורה וכתבו שם התוס' דלאו דוקא מן התורה וא"כ איך מקשה פאן וקא דבר תורה קאמר ואימא היינו ל"ת.

ונראה דבשלא לעיל גבי כבוד הכריות שפיר קאמר ד"ת שיקרי באמת דוחה גם ד"ת ממש בשב וא"ת או אף בקום עשה בלאו שאינו שנה בפל ועיין לעיל בדרף כ' ע"א בד"ה שב וא"ת אלא דרבה ב"ש אוקמא בלאו דל"ת שפנה דוחה בכל ענין אפי' בקום עשה ובדבר השנה בכל וא"כ לא נפיק חורבא מלשון ל"ת שבתורה וכן בב"ב שם אף דהוא מדרבנן הרי מסיק שם ע"ב דאף שהיא מדרבנן מ"מ אלקוהו כשלת רה ממש וג"כ לא נפיק מינ' חורבא אבל פאן נפיק מינ' חורבא שנטעה דהיינו דבר תורה ממש ואתו נשים לאפוקי אנשים י"ח ולכן הקשה רבא שאם הוא מדרבנן לא ה"ל למימר ד"ת: ומדברי רבא הללו שמעינן דאף מי שהוא מחויב מדרבנן נקרא אינו מחויב בדבר נגד המחויב מן התורה דממה ששנינו במס' ר"ה גבי טומטום ואנדורוגוס גבי תקיעת שופר שאינו מוציאין אנשים י"ח איכא למדחי דנשים בתקיעת שופר אינן מחויבים אפי' מדרבנן לכך אינן יכולות להוציא את המחויב בדבר אבל מי שמחויב מדרבנן אפשר שיכול להוציא אפילו המחויב בדבר מדאורייתא.

אבל מדברי רבא פאן וע"פ מה שפירשנו מזה שמעינן חידוש זה ולקמן יבואר עוד: שם ועוד כל מ"ע נחייבינהו מדרבנן. ויל"ד א"כ תיקשי לר"א ב"א למה הנדרף לומר ד"ת וה"ל למימר סתם נשים חייבות בקידוש היום וממילא שמעינן דהיינו מן התורה דאי מדרבנן א"כ כל מ"ע נחייבינהו מדרבנן.

ונראה דלאפיי דלא אסיק אדעתא הך הקישא דזכור ושמור שבאמת אין היקש זה דומיא דשאר הקישות שהם פתובים יחד אבל זכור ושמור רחוקים הם זה פתיב בדברות הראשונות בפ' יתרו וזה פתיב בדברות שבמשנה תורה אלא שאעפ"כ דרשינן להו בהיקש דשניהם בדבור אחד נאמרו ואפיי דלא אסיק אדעתא הך הקישא שפיר הקשה לו רבא א"כ כל מ"ע נחייבינהו מדרבנן דמאי אולמא דהך עשה דקידוש היום משחר מ"ע שהז"ג אבל רבא שחידש לנו הך הקישא ובזה יש מקום לטעות ולומר שאין לדרוש היקש הזה וכמו"ש שאין זה דומה לשאר היקש שבתורה והי' מקום לומר דחכמים חייבינהו לנשים בקידוש היום דחששו שפא יטעו לומר דזכור ושמור איתקשו ויאמרו הני נשי הואיל וליתנוהו בזכירה ליתנוהו בשמירה ואף דכתיב בקרא אתה ובנה ובתך וגו' נאמתך וגו' איכא למימר היינו שהאב מוזהר עליהם כשם שמוזהר על שבימת בהמתו אבל הם בעצמם אינן מוזהרות ולכך כדי שלא יבואו למיטעי יבוא מזה חילול שבת לכך גזרו חכמים עליהם וחיבתם אותם גם במ"ע דזכור דהיינו קידוש היום ולעולם שהוא

מְדַרְבְּנוּ וּלְכֹהֵן הַנֹּצֵרֶה ר"א לומר דְּבַר תּוֹרָה לְהוֹרוֹת שֶׁהוּא הֵיקָשׁ גָּמור וְנִיתָן לְדָרוֹשׁ כְּכֹל שְׁאָר הֵיקָשׁ שֶׁבַתּוֹרָה: שֵׁם א"ל רְבִינָא לְרַבָּא נְשִׁים בְּבַהמ"ז וכו'.

בְּעֵינָא זֹו שְׁיִיקָא עַל מְשַׁנְתִּינוּ שְׁשַׁנְיִנוּ שְׁחֵיבִים בְּבַהמ"ז וְקָבְעִי אִם הוּא דְאוֹרֵייתָא וְא"כ הִי לֹו לְקַבְּנֵעַ בְּעֵינָא זֹו לְעִיל קוֹנְדָם מִמָּרָא דר"א ב"א לְעַנְנֵן קִידוּשׁ. אָף לְפַמ"שׁ לְעִיל דְהָא דְקִי"ל בְּכֹל מְקוֹם שֶׁהַמְחֻיב מְדַרְבְּנוּ נְקָרָא נְגִיד הַמְחֻיב מִן הַתּוֹרָה אִינוּ מְחֻיב בְּדָבָר מְדַבְּרִי רַבָּא לְעִיל שֶׁהַקְשָׁה וְהָא ד"ת הוּא דְשַׁמְעִינוּ לָהּ אֲתִי שְׁפִיר דְלְעִיל לָא הָנָה לִי שׁוּם נ"מ בְּבַעֲנִי זֹו שֶׁהִי סְבוּר דְגַם הַמְחֻיבִים מְדַרְבְּנוּ פְקָרָא מְחֻיב בְּדָבָר וְעַתָּה שְׁחֵיֲדֵשׁ רַבָּא כְּנ"ל לְכֹו ב"מ לְעַנְנֵן נְשִׁים: שֵׁם דְאוֹרֵייתָא וכו'.

לְכַאוֹרָה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּמְדְאוֹרֵייתָא דְאִי מְדַרְבְּנוּ לְמָה הֶפְסִיק תַּנָּא דְמְשַׁנְתִּינוּ בְּמִזוּזָה בֵּין תְּפִלָּה לְבַהמ"ז וּבְשִׁלְמָא מַה שֶׁהַקְדִּים תְּפִלָּה אָף שֶׁהוּא מְדַרְבְּנוּ מ"מ דְרָף הַתַּנָּא לְמִיתְנִי יַחַד ק"ש וְתְּפִלָּה וְכִינוּן שֶׁשְׁנֵיהֶם שְׁפִטוּרִים מִק"ש שְׁכַה תְּכַף סְמִיךְ לֹו שְׁחֵיבִים בְּתְּפִלָּה אֲבָל עַכ"פ ה"ל לְשַׁנוֹת יַחַד תְּפִלָּה וּבַהמ"ז שֶׁהֵם מְדַרְבְּנוּ וּבְתַר כֵּן מִזוּזָה שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא לְהֶפְסִיק בְּדְאוֹרֵייתָא בְּאַמְצַע מִיְלֵי דְרַבְּנוּ.

וְנִרְאֶה דְתַנִּי סִיפָא בְּמָה דְשִׁינְךָ אֲרִישָׁא דְבְרִישָׁא תַנִּי פְטוּרֵיהוּ מִק"ש וְתְּפִלִּין וְתַנִּי סִיפָא חֵיבֵיהוּ בְּתְּפִלָּה שֶׁהוּא שְׁיִיךְ לְק"ש וְנִגִּיד פְטוּרֵיהוּ מִתְּפִלִּין וְתַנִּי חֵיבֵיהוּ בְּמִזוּזָה שְׁאָף דְתְּפִלִּין וּמִזוּזָה אֵיִתְּקַשׁוּ אֶהְדְּדִי אַפ"ה פְטוּרֵי מִזָּה וְחֵיבִים בְּזָה וּבַהמ"ז שֶׁהוּא עַנְנֵן מִיְחַד לְעַצְמוֹ שְׁנָאוּ בְּאַחְרוֹנָה: שֵׁם לְמַנ"מ לְאַפּוֹקֵי רַבִּים י"ח.

הַקְשָׁה בְּתַשׁוּי שְׁעַר אֶפְרַיִם לְמָה לֹא אָמַר נ"מ שְׁאֵם הִיא מְסוּפְקָת אִם בִּירְכָה בַהמ"ז שְׁאֵם הִיא דְאוֹרֵייתָא צְרִיךְ לְבַרְךָ דְסַפֵּק דְאוֹרֵייתָא לְחוּמָרָא וְאִם הוּא מְדַרְבְּנוּ א"צ לְחַזוֹר וּלְבַרְךָ וְזֶה שְׁנֵים רַבּוֹת הַקְשָׁה אוֹתִי קוֹשְׁיָא זֹו אֶחָד מִתְּלַמִּידֵי מִק"ש יֵאמְרָא.

וְהַשְׁבֵּתִי לֹו כִי בַהמ"ז שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת יֵשׁ בּוֹ וְכוּלְהוּ כְּתִיבִי בַתּוֹרָה כְּמִבְּנוֹרָא לְקַמֵּן דָּף מ"ח ע"ב וְאֲכַלְתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַתָּה זֹו בְּרַפְתָּ הֵן עַל הָאֲרֵץ זֹו בְּרַפְתָּ הָאֲרֵץ הַטּוֹבָה זֹו בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם וְאִמְנָם הִנֵּי תִלְתָּא לֹא בְּזַמֵּן אֶחָד וְיַחַד נִתְּקֵנוּ אֲלָא בְּזַמֵּינִים חֲלוּקִים כְּמִפְּרִישׁ שֵׁם מִשֶׁה תִּיקֵן בְּרַפְתָּ הֵן וְיִהְיֶשׁע בְּרַפְתָּ הָאֲרֵץ וְדוּד וְשִׁלְמָה בְּרַפְתָּ יְרוּשָׁלַיִם וְא"כ כְּבָר נִתְּיַסְדָּה בְּרַפְתָּ הֵן קוֹנְדָם שְׁנַכְנְסוּ לְאֲרֵץ וְעַד כָּאֵן לֹא נִסְתַּפְּקוּ כָּאֵן בְּנְשִׁים אִם מְדְאוֹרֵייתָא אִם מְדַרְבְּנוּ אֲלָא בְּבְרַפְתָּ הָאֲרֵץ אִי מִטְעַם שְׁלֹא נִטְלוּ חֵלֶק בְּאֲרֵץ וְאִי מִטְעַם בְּרִית וְתוֹרָה לְרַש"י וְלְתוֹס' לְכֹל מַר כְּדֵאִית לִי אֲבָל בְּבְרַפְתָּ הֵן וְדֵאִי שְׁחֵיבּוֹת מִן הַתּוֹרָה וְא"כ אִם מְסוּפְקוֹת אִם בְּרַכּוּ בַהמ"ז אוֹ לֹא עַכ"פ חֵיבּוֹת בְּבְרַפְתָּ הֵן שֶׁהִיא סַפֵּק דְאוֹרֵייתָא וְכִינוּן שְׁחֵיבִים לְבַרְךָ בְּרַכָּה רֵאשׁוּנָה שׁוּב חֵיבִים לְבַרְךָ כֹּל הַבְּרָכוֹת כְּתִיקוֹן חֲכָמִים וְכַמוֹ"שׁ הַמְג"א בְּסִימָן ס"ז ס"ק א' לְעַנְנֵן סַפֵּק אִם קָרָא ק"ש שְׁאָף שְׁפִסּוּק רֵאשׁוֹן לְחוּד הוּא דְאוֹרֵייתָא כִּינוּן שְׁחֵיבִי לְחַזוֹר וְלְקָרוֹת בְּשִׁבִיל פְּסוּק זֶה חֵיבִי לְקָרוֹת כְּפִלָּה כְּתִיקוֹת חֲכָמִים וְכ"כ בְּסִי' קפ"ד ס"ק ז' לְעַנְנֵן בְּרַפְתָּ הַטּוֹב וְהַמְטִיב כֹּז הַשְׁבֵּתִי אֶז לְתַלְמִידִי.

וְאִמְנָם הִדְרָנָא בֵּי דְלִפְי"ז גַּם בְּבְרַפְתָּ בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם לִיכָּא סְפִיקָא בֵּין לְפִירַש"י וּבֵין לְפִירוּשׁ הַתּוֹס' דְהַרִי בִירוּשָׁלַיִם וּבְקִנְוִישׁת הַמְקַדְּשׁ אֲנָשִׁים וְנְשִׁים שְׁוִים דִירוּשָׁלַיִם לֹא נִתְּחַלְקָה לְשִׁבְטִים דְקִי"ל כַּת"ק דר' יְהוּדָה בְּמַס' יוֹמָא דָּף י"ב ע"א וְכ"פ הַרְמְב"ם בַּפ"ז מַהל' בֵּית הַבְּחִירָה הַל' י"ד וּפִי"ד מַהל' טוֹמָאָת צְרַעַת הַל' י"א דִירוּשָׁלַיִם לֹא נִתְּחַלְקָה

לשְׁבֹטֵי וְכוּן בְּרִית וְתוֹרָה לֹא נִזְכְּרוּ בְּבִרְכַת יְרוּשָׁלַיִם וְאִם כִּי גַם נִימָא דְלֹא מְסַפְקָא לִי לְשׁוּדָאֵי חֲזִיבִים מִן הַתּוֹרָה.

וְאַף שְׁלִפְרוּשׁ הַתּוֹסֵ' יֵשׁ מְקוֹם לֹמַר דְּאַף בְּבִרְכַת בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם מְסַפְקָא לִי דְדַבְרֵי אֲמַרִינֵן לְקַמְן דְּף מ"ט שֵׁם דְּכָל שְׁלֹא אָמַר מַלְכוּת בֵּית דָּוִד בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם לֹא יֵצֵא י"ח וְאֲמַרִינֵן שֵׁם דְּמַלְכוּת אֵינוֹ בְּנֻשִׁים וְעֶבְדִים וְאִם פֶּן גַּם בְּבִרְכַת יְרוּשָׁלַיִם יֵשׁ סִפְקָא בְּנֻשִׁים מ"מ לְפִירֵשׁ"י לֹא שְׁיִיךְ סִפְקָא בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם וְאִיךְ יֵאמַר בְּעַל הַבְּעֵינָא נְשִׁים בְּבַה"מ וְיִהְיֶה כְּפִנְתוֹתוֹ רַק עַל בְּרָכָה אַחַת מְשֻׁלְשָׁתָן הֵיא וְדָאֵי לִיתָא פִּי בְּאַמְתָּא כָּל שְׁלִישָׁה בְּרָכוֹת אַף שְׁפָלָם כְּתִיבֵי מ"מ מִן הַתּוֹרָה אֵינֵן שְׁלִישׁ בְּרָכוֹת מִמֶּשׁ לְרֹב הַפּוֹסְקִים וּבְבִרְכָה אַחַת מְעִין שְׁלִישׁ יֵצֵא י"ק הַתּוֹרָה וְחֲכָמִים הֵיא שְׁתִּיקְנוּ לְבָרַךְ עַל לְחֵם שְׁלִישׁ בְּרָכוֹת מִמְשׁוּמֵן הַתּוֹרָה כְּפִלְמֵן שְׁיִיכִים אֶהְדְּדֵי וְכָל זְמַן שְׁלֹא נִתְקַדְּשָׁה א"י וּבַה"מ ק לֹא נִתְחַזְּבוּ וּמִשָּׁה שְׁתִּיקְנוּ בְּרַכַּת הַזֶּה הֵיא מְעַצְמוֹ תִּיקְנָה וְלֹא שְׁבִצְטוּהָ ע"ז מִפִּי הַק"ב כִּי פְּאֲשֵׁר נְצִטוּהָ עַל כָּל מְצֻנַת הַתּוֹרָה וְחִדְעָה שְׁהֵרֵי תִיקְרָה כְּשִׁירָד הַמֵּן תִּיקְנָה כְּמִפְּרִישׁ לְקַמְן שֵׁם וְעִדְדִין לֹא נִתְנָה הַתּוֹרָה וְהֵרֵי הֵיא כְּמוֹ שְׁאָר תִּיקְנַת חֲכָמִים כָּל אֶחָד בְּזִמְנֵוּ וְהֵרֵי מִשָּׁה תִיקְנוּ שְׁיִקְרָאוּ בְּתוֹרָה בְּשִׁבְתוֹת וּבִי"ט כְּמִפְּרִישׁ בְּרִישׁ פ"ד דְּמִגְלִילָה וְעִינֵן בְּמַג"א רִישׁ ס' קל"ה וְאִטוּ בְּשִׁבִיל זֶה נִחְשָׁב קָרִיאַת הַתּוֹרָה מְצֻנָה דְּאוֹרִייתָא וְהֵרֵי אֵינֵן שׁוּם קָרִיאָה מִן הַתּוֹרָה רַק פְּרִשְׁתָּא זְכוֹר.

וּמִן הַתּוֹרָה מִי שְׁאֵינוֹ שְׁיִיךְ בְּחִד מְהֵנִי תִלַּת אֵינוֹ חֲזִיב כָּלָל וְאִם כִּי הֵךְ סִפְקָא דְאֵם נְשִׁים חֲזִיבִים מִן הַתּוֹרָה עַל כְּפִלְמֵן בְּרָכוֹת שְׁבִבְרַכַת הַמְּזוּן הֵיא. וְלִפִּי"ז הַדְּק"ל דְּנִימָא כ"מ לְעַנְיָן סִפְקָא.

וְרִיאַתִּי בְּמַעַד"מ שְׁרִיפָא זֶה עַל נְקִל וְכַתְּבֵי דַּה"ד דַּה"מ ל"כ מ לְעַנְיָן סִפְקָא. וְאַנִּי אֹמַר מְלִבְדָּה שְׁהֵיא דְּחֻסָּא אֶלָּא שְׁג"כ חוֹזֵר וְנִיְעוֹר לְהַקְשׁוֹת לְמָה אֵיחָר בְּבִעְיָא זֹו אַחַר דְּבַרֵי ר"א בַּר אֶהְבָּה וְהִיכּוּחַ שְׁבִין אַבְיֵי וְרַבָּא בְּקִידוּשׁ הַיּוֹם דַּה"ל לְמַקְבַּע בְּעֵינָא זֹו אֲמַשְׁנַתִּינוּ וְלַעֲיִל כְּתִבְתִּי לִיְיָשִׁב.

וְעַתָּה שְׁנַתְחַדְּשׁ נ"מ לְעַנְיָן סִפְקָא נְסַתֵּר תִּירוּצֵי הַנְּ"ל. וְלוּלֵי דְּמִסְתַּפְינָא לְחִדְשׁ דְּבַר מְדַעְתִּי הֵייתִי אֹמַר דְּהָא דְּקִי"ל סִפְקָא דְּרַבְּנָן א"צ לְחוֹזֵר הֵינֵנו כְּמוֹ ק"ש דְּלָרַב יְהוּדָה לְקַמְן בְּסַמּוּדָה דְּאִמַר סִפְקָא קָרָא ק"ש אֵינוֹ חוֹזֵר וְקוֹרָא מ"ט ק"ש דְּרַבְּנָן הֵינֵנו שְׁק"ש לְכָל הֵיא דְּרַבְּנָן וְלִית בָּהּ חִיּוּבָא דְּאוֹרִייתָא כָּלָל לר"י אֶבְל בַּה"מ דְּלֹאֲנֻשִׁים הֵיא מִן הַתּוֹרָה אִם תִּיקְנוּהָ רַבְּנָן לְנֻשִׁים כְּעִין דְּאוֹרִייתָא תִיקְנוּ וְלֹא חִילְקוּ כָּלָל בֵּין גְּבַרֵי לְנֻשִׁי וְכַשֵּׁם שְׁאֲנֻשִׁים חֲזִיבִים לְחוֹזֵר וּלְבָרַךְ מְסַפְקָא ה"נ נְשִׁים.

וּבְזָה רְצִיתִי לְדַחוֹת דְּבַרֵי הַמַּג"א בְּסִי' קפ"ד ס"ק ח' בְּמָה שְׁפָסַק שֵׁם הַמְּחַבֵּר שְׁאֵם אֶכַל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם בִּירָךְ צָרִיךְ לְבָרַךְ מְסַפְקָא שְׁהֵיא מִן הַתּוֹרָה וְכַתְּבֵי הַמַּג"א דְּוִקָא כְּשִׁשְׁבַּע וְאַנִּי תִמְנָה שְׁהֵרַמְב"ם סוּף פֶּרֶק ב' מְבַרְכוֹת וְכוּן הַטּוֹר סְתָמָא כְּתָבוּ שְׁחוֹזֵר וּמְבָרַךְ וְלֹא חִילְקוּ כָּלָל לְכֹן נִלְע"ד כְּפִינֵן דְּאִם אֶכַל כְּדִי שְׁבִיעָה חֲזִיב מִן הַתּוֹרָה וְחֲכָמִים תִּיקְנוּ שְׁתִּיקְנוּ חֲזִיבִים בְּכַזִּית כְּעִין שְׁל תּוֹרָה תִיקְנוּ שְׁלֹא יְהִי שׁוּם חִילּוּק בֵּין אֶכַל כְּדִי שְׁבִיעָה וּבֵין אֶכַל כְּזִית כְּשֵׁם שְׁחוֹזֵר בְּזָה עַל הַסִּפְקָא כְּדִי בְּזָה כְּדִי עוֹלָה עַל דְּעַתִּי.

וְאֵעִפִּי"כ מְסַתַּפְינָא לְחִדְשׁ דְּבַר חִדְשׁ. וְלְכֹן אֲמִינָא דְּאַף דַּה"י יְכוֹל לֹמַר נ"מ לְעַנְיָן סִפְקָא אִמַר נ"מ לְהוֹצִיא רַבִּים וְכוּ' דַּה"י לְמַנ"מ לָאו רַבִּינָא אֲמַרוּ וְרַבִּינָא סְתָם בְּעֵי מְרַבָּא אִם

נשים בבה"מ דאורייטא או דרבנן ומסדר הש"ס נקט וקאמר למנ"מ להוציא רבים י"ח משום דרצה להביא ע"ז ת"ש וכו' ואשה מברכת לבעלה.

ועיין בדברינו לקמן דף ר"א ע"א גבי ספק קרא ק"ש יתבאר יישוב על שלא אמר ב"מ לעני ספק. ועדיפא מזה אמינא דרבינא עצמו הוא אמר למנ"מ ונדניק ג"כ מה שאמר א"א בשלמא וכו' לנוכח למי אמר זה והכי הל"ל למנ"מ להוציא רבים י"ח אי הם דאורייטא מצי מפקי ואי דרבנן א"כ הווי להו אין מחוייבים בדבר ולא מצי מפקי אבל לשון אי אמרת וכו' לשון בשלמא הם קשים להבינם בדברי בעל הפעיא או אף אם הם דברי מסדרי הש"ס ולכן נראה ע"פי מ"ש לעיל דדבר זה דהמחוייב רק מדרבנן נקרא אינו מחוייב בדבר מדברי רבא הוא דשמעין ואמי רבינא וקאמר לי נשים וכו' למנ"מ לאפוקי רבים וכו' א"ב וכו' לנוכח לרבא הוא דקאמר דלדידי אפילו המחוייב מדרבנן נקרא מחוייב אף להוציא מי שמחוייב מן התורה אבל לדידך שנקרא אינו מחוייב אי אמרת בשלמא אמרת דיקא דאת לדידך הוא שיש חילוק זה ורבינא עצמו הוא שהביא הת"ש והפל להוכיח דלרבא הם דאורייטא אבל לרבינא עצמו אין מזה הוכחה דלדידך אפילו דרבנן מפיק דאורייטא.

אלא דלפי"ז צריך אני להחזיק במעווי בסברא שחידשתי דלענין ספק אפי' אם הם מדרבנן צריכין לחזור ולברך דאל"כ קשה היא גופה מנ"ל לרבינא דלרבא אף מי שמחוייב מדרבנן נקרא אינו מחוייב בדבר ואי משום שהקשה לעיל לאפיי גבי קידוש היום וכנ"ל קשה ודלמא החורפה דחייגש גבי קידוש היום הוא ג"כ לענין אם מספקא להו אם כבר קידשו או לא אם יחזרו לקדש מספק: ובגוף הדבר דמספקא לי' אם נשים בבהמ"ז מדרבנן הקשה הפ"י דאם מדרבנן א"כ פל המצות ניסוייבינהו מדרבנן עיין מה שכתב בזה.

ולדידי אין פאן אפילו ריח קושני' דהרי בשאר פל ברכות אחרונות שכל שאר מינין שנדאי הם דרבנן בדברים שאינן משבעת המינין וגם בשבעת המינין יש מחלוקת בין הפוסקי ועכ"פ שאר פל המנין ודאי דרבנן ואין בהם חילוק בין אנשים לנשים דבהו לא שייך לא טעם רש"י ולא טעם התוס' ואיך יתחייבו נשים בברכה אחרונה בכל המינין ובלחם לא יתחייבו והיו חכמי' עכ"פ מוכרחים לתקן להם ברכה אחרונה אחר הלחם ותיקנו להם הברכה שהאנשים חייבה בה מן התורה.

ומה שנדחקו רש"י ותוס' למיהב טעמא למה לא יתחייבו נשים מן התורה ולא פירשו הטעם דמספקא לי' אם הוא חשיב מ"ע שהז"ג פדמשני לעיל על מה שהקשה בבהמ"ז פשיטא נראה דנדאי אין שום סברא לומר דבאמת הוא מ"ע שהז"ג ואטו קרא דכתיב ולחם בפוקר לשבוע מ"ע הוא שיאכל בפוקר לחם אבל לעיל אמר שהתנא אמי לאפוקי מהטועין שיטעו בזה לומר כמ"ע שהז"ג דמי: שם א"ב דאורייטא וכו'.

וכתב הרא"ש והא דאמרי' לקמן דף מ"ח ולהוציא אחרים י"ח עד שיאכל כזית דגן ובשעור כזית אינו חייב אלא מדרבנן ואפ"ה מוציא אחרים שאכלו כדי שביעה וחייבים מן התורה.

יש לומר דשם אע"פ שלא אכל פלום דין הוא שיפטור אחרים דכל ישראל ערבים זה בזה וכו' אבל אשה אינה בכלל הערבות. ולפי"ז צ"ע לקמן דף מ"ח ע"א בעובדא דשמעון ב"ש דמשמע שם שאם הי' שמעון ב"ש אוכל פזית דגן הי' יכול להוציאם י"ח וכ"כ התוס' שם דארף אם הי' שמעון ב"ש אכל רק פזית דגן הי' מוציא ינאי ונחבריו שאכלו פדי שביעה (ואמנם שם בתוס' לא נזכר שאשה אינה בכלל ערבות ויתבאר לקמן בדברי התוס') והרי שם אכלה גם אשת ינאי עמהם ואם נשים בבהמ"ז דאורייתא לא הי' שמעון ב"ש יכול להוציא ע"י פזית דגן שהיא מסתמא בסעודה אכלה פדי שביעה ובנשים ליכא ערבות דמסתמא פי היכי דנשים אינן ערבים בשביל אנשים ה"נ אין האנשים ערבים בשביל הנשים ואיך הי' שמעון ב"ש יכול להוציא את אשת ינאי.

ואולי כיון שעכ"פ אכלו ינאי ונחבריו פדי שביעה ונתחייבו מן התורה ושמעון ב"ש הוא ערב דכל ישראל ערבים זה בזה שוב נקרא שמעון ב"ש ג"כ מחויב מן התורה ומוציא את הנשים אף שאינו ערב בעדם דאתי דאורייתא ומפיק דאורייתא ועיין בחידושינו שם בפירוש שלשה שאכלו: ויצא לנו מדברי הרא"ש דין חדש דאם נשים אכלו יחד והם מוזמנות לעצמן אם אחת אכלה רק פזית או פביעה והאחרות אכלו פדי שביעה אין זו שלא אכלה פדי שביעה יכולה להוציא האחרות שאכלו פדי שביעה כיון דנשים לא נכנסה בברית הערבות א"כ ממ"נ אם נשים חייבים בבהמ"ז מן התורה לא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא ואם נשים בבהמ"ז דרבנן מ"מ הנה זו שלא אכלה פדי שביעה תרתי דרבנן ועיין לעיל דף ט"ו ע"א בתוס' ד"ה ור' יהודה: רש"י ד"ה ה"ג תפלה וכו' דהא לאו דאורייתא היא והתוס' השיגו על רש"י וסברי דגם במצנה דרבנן שייך מ"ע שהז"ג.

ולכאורה ש להוכיח פדברי רש"י דגבי בהמ"ז מקשה הגמרא פשיטא ומשני מ"ד וכו' לחם בבוקר לשבוע כמ"ע שהז"ג דמי קמ"ל וקשה למה לא תפן גבי ברפת המוציא במשנתו ונהנה לי' למתני וסוייבם וכו' ובברפת המוציא ובבהמ"ז שיהי גם ברפת המוציא היא על הלחם אלא ודאי דברפת המוציא שאינה מן התורה ועקרה מדרבנן לא שייך בה מ"ע שהז"ג ודברי התוס' צ"ל דברפת המוציא בכלל ברפת הנהנין היא ונהרי חכמים תיקנו על כל דבר שלא יהיו בלי ברכה לפני' ואינן חלוקים זה מזה רק בנוסחתם ע"ז המוציא וע"ז מוזנות וע"ד בפה"א וכן פולחו ונהרי שאר כל הנהנין אין בהו זכר זמן ממילא גם ברפת המוציא שלפני הלחה לא מיקרי הז"ג משא"כ ברפת המזון הוא רק מצנה על הלחם ולפי"ז הי' מוכח מפאן דברכה שלאחרי' אפילו בשבעת המינין אינה מן התורה דאל"כ א"כ גם קרא וברפת את ה' וגו' קאי על כל שבעת המינין ונהרי בכלם לא נזכר זמן בכתוב ואיך יוקשב על הלחם מ"ע שהז"ג.

ועוד גלע"ד לחלק דברפת המוציא כיון שחייב לברך על כל שהו לא נרמז בקרא דלשבוע לחם אבל בהמ"ז שמן התורה הוא דוקא פדי שביעה שפיר נרמז בקרא דלחם לשבוע: שם בד"ה או דרבנן דכתיב על הארץ וכו'.

והא דלעיל בגמ' דמקשה בבה"מ פשיטא למה לא משני דס"ד כיון דכתיב על הארץ וכו' קמ"ל משנתו דסייבת אי מן התורה אי מדרבנן. ונראה דאם ברכה שלאחרי' דכל שבעת המינין היא מן התורה וקאי קרא על הארץ על כל שבעת המינין הנה לתנא דמתני' למיתני שחיבות בברכה שלאחר כל שבעת המינין ולמה פירטה משנתו דוקא בהמ"ז לכה

הוֹצֵרָה לְתַרְזָן מ"ד הוֹאִיל וּכְתִיב וְלָחֵם בַּפּוֹקֵר דְּבָהֵאי קָרָא פְּתִיב רַק לָחֵם וּלְשֵׁטֶת הַתּוֹסֵס' יְבוֹאֵר בְּדַבְּרֵינוּ בְּדַבְּרֵי הַתּוֹסֵס'.

וּלְהַגִּי פּוֹסְקִים דַּס"ל דְּגַם בְּרַכָּה מְעִין שְׁלֵשׁ שָׁל ז' הַמִּינִין הִיא מְדַרְבְּנָן צְרִיף לְפָרֵשׁ פְּאָן כְּפִירוֹשׁ הַתּוֹסֵס': תּוֹס' ד"ה בְּתַפְלָה וְכו' דְּהָא הִלֵּל דְּרַבְּנָן וְכו'. וְלַעֲנֵד מְשַׁמְעֵתִין יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּגַם בְּמַצְנָה דְּרַבְּנָן שִׁינָה מ"ע שֶׁהוּ"ג מְדַהֲקָשָׁה ק"ש פְּשִׁיטָא מ"ע שֶׁהוּ"ג הִיא וְכו' וְקָשָׁה מֵאֵי פְּשִׁיטוּתָא הָא אֵיפָא רַב יְהוּדָה לְקַמֵּן בְּדַף הַסְמוּף דְּסוּבְרָ ק"ש דְּרַבְּנָן א"ו דְּגַם אֵי הִיא מְדַרְבְּנָן אַפְתִּי מ"ע שֶׁהוּ"ג פְּשִׁיטָא דְּנָשִׁי פְּטוּרוֹת: ד"ה נְשִׁים בְּבַהמ"ז וְכו' וְנִתְמָא פְּהָגִים וְלוֹיִם כְּמִי תְּבַעֵי.

וְלִכְאוּרָה דְּבַרְיָהּ תְּמוּהִים דְּהַרִי הָרָא"ש פְּתַב פְּאָן דְּהָא דְּאָמְרִי לְקַמֵּן דָּף מ"ח וְלַהוֹצִיא אַחֲרֵים עַד שְׂיֵאכֹל כְּזִית דָּגָן וְכו' וְיִכּוֹל לְהוֹצִיא אֶף מִי שְׂאֵכֹל כְּדִי שְׂבִיעָה הוּא מְטַעַם עֲרֵבוֹת דְּכָל יִשְׂרָאֵל עֲרָבִים זב"ז אֲבָל נְשִׁים אֵינָן בְּכֻלָּל עֲרָבוֹת וְכו"כ הַתּוֹסֵסָת גּוֹפִינָהּ לְקַמֵּן דָּף מ"ת ע"א בד"ה עַד שְׂיֵאכֹל כְּזִית שָׁם בְּסוּף הַדִּיבּוּר דְּמְטַעַם עֲרָבוֹת יִכּוֹל לְהוֹצִיא אֶף אִם לֹא אֲכָל כָּלָל אֶלָּא שְׂצָרִיף לְאֲכֹל כְּזִית כְּדִי שְׂיִכּוֹל לֹמַר שְׂאֵכֹלְנוּ וְכו"כ קָשָׁה אֵיף תְּבַעֵי לִי פְּהָגִים וְלוֹיִם דְּהַרִי פְּהָגִים וְלוֹיִם אֲפִילוּ אִם הֵם מְדַרְבְּנָן אַפְתִּי יְכוּלִים לְאַפּוֹקֵי רַבִּים מְטַעַם עֲרָבוֹת.

וְרַצִּיתִי לִיֵּשֵׁב דְּאַפְתִּי הִי' כ"מ לְעַנְיָן סָפֵק אִם צְרִיכִין לְחַזֵּר וּלְבַרְרָה וְכִמּוֹ שְׂהַבְּאֵתִי בְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא בְּשֵׁם הַמַּע"מ. אֶף לַפּמ"ש אֲנִי לְדַחוֹת דְּבַרְיָהּ הַמַּע"מ הַדָּק"ל.

וְאַמְנָם דְּקַדְקֵתִי שָׁם בְּדַף מ"ח בְּדַבְּרֵי הַתּוֹסֵס' וְלֹא נִזְכַּר בְּדַבְּרֵיָהּ כָּלָל שְׂנָשִׁים אֵינָן בְּכֻלָּל עֲרָבוֹת אֲבָל הֵם חִזְקוּ כִּף שְׂמִי שְׂשִׁינָה בְּמַצְנָה ז' בְּשׁוּם פַּעַם אֶף שְׂעַתָּה לֹא נִתְחַיֵּיב מִקְרִי מְחֻיָּב בְּדַבְּרָה מְטַעַם עֲרָבוֹת וְלָכֵן מִי שְׂאֵכֹל רַק כְּזִית אֶף שְׂעַתָּה אֵינּוּ חַיֵּיב מִן הַתּוֹרָה מ"מ כִּינּוּן שְׂאִיתָ' בְּכֻלָּל חַיּוֹב בַּה"מ בְּשׁוּם פַּעַם דְּהֵינּוּ כְּשִׂאוֹכֵל כְּדִי שְׂבִיעָה הוּא בְּכֻלָּל עֲרָבוֹת אֲבָל מִי שְׂאֵינּוּ שִׁינָה בְּמַצְנָה ז' כָּלָל כְּגוֹן נְשִׁים אִם הֵם בְּבַה"מ דְּרַבְּנָן א"כ לֹא שִׁינָה בְּהוּ מַצְנוֹת בַּה"מ ז' מִן הַתִּירָה כָּלָל אֵינָן בְּכֻלָּל עֲרָבוֹת עַל מַצְנוֹת בַּה"מ.

וְא"כ לְשִׁטְתָּם שְׂפִיר הַקָּשׁוּ דְּתְּבַעֵי לָהּ פְּהָגִים. וְהָרָא"ש לְשִׁטְתוֹ דְּנְשִׁים אֵינָן בְּכֻלָּל עֲרָבוֹת כָּלָל בְּכָל הַתּוֹרָה בְּאַמְתָּ אַחַז פְּאָן שִׁיטַת רַש"י וּפְיָרֵשׁ הַטַּעַם בְּשִׁבִיל שְׂלֵא נִטְלוּ חֵלֶק בְּאַרְזָן וְלֹא הַשְּׂגִיחַ בְּקוֹשְׁתֵי פְּהָגִים וְלוֹיִם דְּלְשִׁטְתוֹ פְּהָגִים וְלוֹיִם אֵינְהוּ בְּכֻלָּל עֲרָבוֹת: עוֹד נִלְע"ד בְּכּוֹנוֹת הַתּוֹסֵס' בַּמ"ש תִּימָה פְּהָגִים וְלוֹיִם נְמִי תְּבַעֵי וְגַם הֵם ס"ל כְּדַבְּרֵי הָרָא"ש דְּנְשִׁים לִיתְנוּהוּ בְּכֻלָּל עֲרָבוֹת וְכִהְנִים אֵינְהוּ בְּכֻלָּל עֲרָבוֹת וְגַם הֵם יָדְעוּ דְּלַעֲנָן לְהוֹצִיא רַבִּים י"ח לִיפָא כ"מ בְּכִהְנִים דְּהֵם יְכוּלִים לְהוֹצִיא רַבִּים מְטַעַם עֲרָבוֹת אֲבָל כְּוֹנוֹת קוֹשְׁתָּם שֵׁא"כ עכ"פ פְּהָגִי וְנְשִׁים יְכוּלִים לְהוֹצִיא זֶה אֶת זֶה וְזוֹ אֶת זֶה מִמ"נ שְׂאֵם פְּהָגִי דְּאוֹרְיִיתָא א"כ אֶף נְשִׁים דְּאוֹרְיִיתָא וְכו"כ אֵיף קְאָמַר ת"ש בְּאַמְתָּ אֲמַרו וְכו' וְאִשָּׁה מְבָרַכַת לְבַעֲלָהּ וְדַלְמָא מִיָּרִי שְׂבַעֲלָהּ הוּא כְּהֵן אוֹ לֹי לְכַף אֲתִי דְּרַבְּנָן וּמִפִּיק דְּרַבְּנָן.

וְדַעַת רַש"י וְהָרָא"ש צ"ל דַּס"ל דְּכִהְנִים וְלוֹיִם שְׂפִיר נִטְלוּ חֵלֶק בְּאַרְזָן בְּעָרִי מְגִרֵשׁ שְׂנָתְנוּ לָהֶם: וְהַרְשָׁב"א בְּחִדּוּשָׁיו בְּהִבְיָאוּ פִירֵש"י וְכָתַב וְכו"כ א"כ אֶף בְּעַבְדִּים כֵּן וְתְּבַעֵי לִי נְשִׁים וְעַבְדִּים וִי"ל דְּשִׂאֲנֵי גָרִים שְׂהֵם זְכָרִים וְשָׁם זְכָרִי' נִטְלוּ חֵלֶק בְּאַרְזָן.

הנה שביק הרשפ"א פהגים ולוים ונקט גרים ועבדים. נ"ל טעמו אי משום דסבר דשמנה וארבעים עיר שנטלו ערי מגרש מקרי חלק בארץ אי משום דסבר פהגים ולוים יכולים להוציא רבים מטעם ערבות וכמוש"ל ולכן נקט גרים.

והתוס' במס' קידושין דף ע' ע"ב בד"ה קשים גרים כתבו דישאל לא נתערבו בשביל הגרים ומסתמא דגם הגרים אינם ערבים בשביל ישראל ונפיר נ"מ אם הם דאורייתא לענין להוציא אחרים י"ח.

אלא דלפי ההוכחה שכתבו שם התוס' בקידושין דגרים אינו בכלל ערבות הוא מדאמרין בסוטה שכל א' מישראל יש עליו שש מאות אלה ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים ומספר זה הוא מישראל לבד מגרים ולפי"ז ממילא שמענו שגם פהגים ולוים אינו בכלל ערבות שהרי מספר זה הוא לבד משבט לוי וא"כ ממילא שפיר הקשו התוס' דתבעי לך נמי פהגים ולוים שהרי גם הם אינו בכלל ערבות ושמעון ב"ש שכתבו התוס' לקמן דף מ"ח שאם הי' אוכל פזית דגן הי' יכול להוציא מטעם ערבות והרי שם אכל ינאי שהי' פהן ג"כ צ"ל כפמ"ש לעיל לענין אשת ינאי שפינון שאכלו על שלחן המלך כל שריו והי' בהם ישראלים ושמעון הי' ערב עבוהם הי' יכול להוציא פלם ולקמן בדף מ"ח תבאר בדברינו באריכות: ומה שכתבתי שגם פהגים ולוים אינו בכלל ערבות.

נלע"ד לתת טעם לזה דהנה הערבות הנה התחיל בערבות מואב שאז הכניסם משה בברית ובשבועת האלה והודיעם לענוש את הרבים בשביל חטא היחיד וכמו"ש רש"י בפ' נצבים בפסוק הנסחרות וגומר ונגמר הערבות בהר גריזים ובהר עיבל וכמו שפירש רש"י שם.

ובמדרש תנחומא הובא בילקוט ריש פ' נצבים איתא לפי שהברית שקיבלו בחורב הפרו ואמרו אלה אלהיך ישראל לפיכך הכניסם בשבועת האלה וכו' יע"ש ולפי"ז פהגים ולוים שעמדו באמונתם ולא הפרו ברית שקיבלו בחורב פדכתב במעשה העגל ויאספו אליו כל בני לוי א"כ לא הוצרכו להכניס בשבועת האלה: וגם מן הפסוק נלע"ד ראי' דכהגים לא נכנסו בערבות שבהר גריזים וה"ע פדמוכחי קראי שהפהגים והלוים עם הארון עמדו למטה באמצע והפכו פניהם לכאן ולכאן ואמרו ברוך וארור וכו' הפל כמפורש בסוטה דף ל"ז ע"א נמצא שהפהגים והלוים הם היו הגוזרים והשבטים ענו אמן וקבלו הגזירה כנלע"ד ואף שפלוים משמע שם במס' סוטה שמקצת הלוים היו עומדים למעלה ומקצתן למטה מ"מ הפהגים ודאי שכלם עמדו למטה וע"ש בתוס' בד"ה אי אפטר מה שכתבו בשם הירושלמי: בא"ד ונשים ליתנוהו לא בברית ולא בתורה.

ולסברת התוס' לא שייקא בעיא דרבינא לרב דס"ל לקמן דף מ"ט ע"א דאפי' באנשים אין ברית ותורה מעכב וכ"כ הרשפ"א בחידושי. ובזה ניחא מה דלא אמר לעיל בתחלת הסוגיא פשהקשה בבה"מ מ פשיטא דסד"א הואל דליתנהו בברית ותורה דא"כ אפתי הי' קשה משנתנו לרב פשיטא ולכן משני דסד"א דהיא מ"ע שז"ג דניחא גם לרב: והרי"ף לא הזכיר מכל הנזכר בבעיא דרבינא וסוגיא דגמרא ע"ז פלום ובעה"מ הרגיש בזה וכתב והרי"ף לא פירש בזה פלום והרמב"ן במלקמות פתב ונהלא פירש ואמר תפלה ומזוזה ובה"מ דה"ל מ"ע שלהז"ג וכל מ"ע שלהז"ג נשים חייבות הא משמע שהן חייבות דבר תורה וכו' עיין במלקמות.

וְנִחָא לְשִׁטַּת רִשְׁ"י בַד"ה ה"ג תְּפִלָּה וְכו' דְּבִמְצָנָה דְּרַבְּנָן לֹא שְׁיִיף לְחַלֵּק בֵּין הַזְּמַן
גְּרָמָא אוֹ לֹא. אֲבָל לְשִׁטַּת הַתּוֹס' בַד"ה בְּתִפְלָה וְכו' דְּגַם בְּמִצְוֹת דְּרַבְּנָן פְּטִירִי נְשִׁים מִמ"ע
שֶׁהוּ"ג א"ב אִי הָיָה בַה"מ מ"ע שֶׁהוּ"ג אפ"י רַבְּנָן לֹא הָיָה מְחַיְבֵי נְשִׁים בַּבַּה"מ וְא"כ אֵין
מְדַבְּרֵי הָרִי"ף רֵא"י.

וְאִמְנָם לַפְמ"ש פֶּאן בְּסוּגְיַת הַגַּמ' לְדַחֲוֹת קוֹשְׁיַת בְּעַל פ"י וְכַתְּבֵתִי דְּרַבְּנָן עַכ"פ הַנּוֹצְרִי
לְתַקּוֹן לְנְשִׁים נִוְסַח בְּרַכָּה אַחְרֵוֹנָה אַחַר הַלְחָם כְּמוֹ שְׁתִּיקְנוּ בְּרַכָּה אַחְרֵוֹנָה עַל שְׁאָר דְּבָרִים
וְלָכֵן תִּיקְנוּ לָהֶם אַחַר הַלְחָם אוֹתוֹ חַיּוּב שְׁיִישׁ עַל אֵל יָם מִן הַתּוֹרָה וְא"כ אֲפִילוּ אִי הָיָה
בַּה"מ מ"ע שֶׁהוּ"ג הָיוּ נְשִׁים חַיְבּוֹת מְדַבְּרֵיהֶם שְׁפִיר קָאָמַר הַרְמַבַּ"ן שְׁהָרִי"ף מְחַיְבֵי
לְנְשִׁים מִן הַתּוֹרָה.

וּלְפִי דְּבָרֵי הַרְמַבַּ"ן בְּדַבְּרֵי הָרִי"ף צְרִיכִין אָבוּ לִזְמַר דְּהָרִי"ף ס"ל דְּתִפְלָה הִיא מ"ע שֶׁל
תּוֹרָה וְכֵן הוּא דַּעַת הַרְמַבַּ"ם בְּרִישׁ הַל' תְּפִלָּה: שֶׁם בְּגִמְרָא זֹאת אוֹמְרֵת הַרְהוּר פְּדִיבּוּר
דְּמִי וְכו' אִיפֵא לְמִימַר דְּדוֹקָא לְעַנְיָן ק"ש הוּא כֹּן וְאֵתְל' כַּר"מ לְעִיל דָּף ט"ו ע"א דְּאָמַר
הָרִי הוּא אוֹמַר עַל לְבָבָהּ אַחַר פְּנוּנַת הַלֵּב הֵן הֵן הַדְּבָרִים וְלְעַנְיָן ק"ש אָמַר רַבִּינָא דְּהַרְהוּר
פְּדִיבּוּר דְּמִי וּבְזָה הֵינּוּ מְרוֹיַחִים דְּרַבִּינָא אֵינוֹ סוֹמֵר דְּבָרֵי שְׁמוּאֵל דְּאָמַר בַּמַּס' שְׁבוּעוֹת
דָּף ד' ע"ב גְּמַר בְּלַבּוֹ צְרִיף שְׁיִוְצִיא בְּשִׁפְתָיו דְּכַתִּיב בְּשִׁפְתַיִם וּמְבִנְיָא שֶׁם בְּתוֹס' בַד"ה
צְרִיף שְׁיִוְצִיא וְכו' דְּלֹא מִיתּוּרָא דְּרִישׁ אֵלָא מְפִשְׁטִי' דְּקָרָא וְדַבְּרֵי הַתּוֹס' מְוַכְרְחִים שֶׁם
בְּסוּגְיַת ע"ש בְּדַבְּרֵיהֶם וְאִם גִּימָא דְּרַבִּינָא בְּכָל הַתּוֹרָה ס"ל הַרְהוּר פְּדִיבּוּר א"כ וְדִאי
דל"ל לְרַבִּינָא הָא דְּשְׁמוּאֵל.

אֲבָל לַפְמ"ש נִיחָא. אֵלָא דְּקִשָּׁה תִּינַח ק"ש אֲבָל סִיפָא דְּמַתְּנִי וְעַל הַמְּזוּן מְבָרַף לְאַחְרֵי
וּמַה מוֹעִיל בְּבִרְכָתוֹ בְּהַרְהוּר פִּינּוֹן דְּבִשְׁאָר כָּל הַתּוֹרָה הַרְהוּר לָאוּ פְּדִיבּוּר לְמַה מְהַרְהֵר
וְהִי אֲפִשְׁר לְפָרֵשׁ דְּסִיפָא דְּמַתְּנִי דְּקָאָמַר וְעַל הַמְּזוּן מְבָרַף לְאַחְרֵי הֵינּוּ מְבָרַף מִמַּשׁ
שְׁמוּצִיא בְּשִׁפְתָיו לְפִי שְׁכִינּוֹן שְׁאֵינוֹ יוֹצֵא בְּהַרְהוּר דְּלְעַנְיָן בַּה"מ לָאוּ פְּדִיבּוּר הִתִּירוּ לוֹ
לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו שְׁלֵא לְבַטֵּל מְצָנָה דְּאוֹרֵייתָא בְּשִׁבִיל תַּקְנַת עֲזָרָא.

וְאִמְנָם לַפְמ"ש לֹא הִי מְקוּם לְקוֹשְׁיַת הַגְּמָרָא אֵלָא מֵאִי הַרְהוּר פְּדִיבּוּר דְּמִי יוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו
וְעֵינֵן בְּתוֹס' בַד"ה יוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו וְכו' וְלַפְמ"ש דְּרַבִּינָא מוֹדָה בְּכָל הַתּוֹרָה כְּנֹלָה א"כ
גִּסְתַּר קוֹשְׁי' הַגְּמָרָא.

וְלָכֵן צ"ל דְּרַבִּינָא לָאוּ דוֹקָא בַּק"ש דְּמִסְתַּמָּא סִיפָא דְּמַתְּנִי וְעַל הַמְּזוּן וְכו' דְּוִמְיָא דְּרִישָׁא
דְּמְבָרַף לְאַחְרֵי הֵינּוּ ג"כ בְּהַרְהוּר. וְעֵינֵן בְּשִׁמְעֵתִין בְּרַבִּינּוֹ אֲשֶׁר וּלְפִי"ז פְּלִיג רַבִּינָא עַל
שְׁמוּאֵל וְכֵאֵן בְּפִלּוּגְתָא דְּרַבִּינָא וְרַב חֲסֵדָא פְּסְקוּ הַתּוֹס' וְהָרָא"ש כַּר"ח וּפְיָרְשׁוּ הַטַּעַם
מְדַמְתְּרִצִי ר' אֵלִיעֶזֶר וְרַב אֲדָא אֵלִיבִי' וּלְפִי"ז גַּם בַּק"ש הִלְכָה כְּמוֹתוֹ וְהַש"ע בְּסִימָן ס"ב
סְעִיף ד' פְּסַק מְרַבִּינָא וּבְסִי' קַפ"ה ס"ב וּבְסִי' ר"ו סְעִיף ג' פְּסַק כַּר"ח.

גַּלְע"ד דְּמַה דְּפִסַּק דְּלֹא כְּרַבִּינָא הֵינּוּ מְשׁוּם הָךְ דְּשְׁמוּאֵל דְּמוּכַח מִינֵי' דְּהַרְהוּר לָאוּ פְּדִיבּוּר
דְּמִי וּבַק"ש פְּסַק כַּר"מ דְּאַחַר פְּנוּנַת הַלֵּב הֵן הַדְּבָרִים. וְאִמְנָם עַל הַרְמַבַּ"ם אֲנִי תַמָּה
שְׁבַפ"א מַהל' בְּרַכּוֹת הַל' ז פְּסַק בְּכָל הַבְּרַכּוֹת שְׁיִצָּא בֵּין שְׁהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו וּבֵין שְׁבִירָף
בְּלַבּוֹ וְעֵינֵן בַּכ"מ שֶׁם וְא"כ פְּסַק דְּהַרְהוּר פְּדִיבּוּר בְּכָל הַתּוֹרָה וּבַפ"ב מֵהַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת
וּבַפ"ב מַהל' גְּדָרִים פְּסַק כְּשְׁמוּאֵל דְּצְרִיף שְׁיִוְצִיא בְּשִׁפְתָיו וְאִיף אַחַז הַחֶבֶל בְּתֵרִין רֵאשִׁין.

ולתרוץ דברי הרמב"ם אמרתי גם כן לרבינא דסובר הרהור פדבור אם גם לענין חשש
ברכה לבטלה נימא ג"כ הרהור פדבור שיהי' עובר בלא תשא או לא ונ"מ במי שספק
לו על דבר אם בירך או לא אם רשאי להחמיר על עצמו ולהרהר הברכה בלבו ולר"ח
לא שיהי' דבר זה כולל דמה יועיל בהרהורו פנין דלר"ח לאו פדבור דמי אבל לרבינא
אני מסתפק.

ולברר זה אמרתי לכאורה פנין דלרבינא לכל דבר הרהור פדבור דמי מהי תיתי לא יהי'
ג"כ לענין חשש ברכה לבטלה הרהור פדבור אבל אחר הישוב יש ויש לחלק. ומתחלה
אכתוב מה שנלע"ד לתרוץ פסקי הרמב"ם הנזכרים שלא יהיו סתרי אהדדי.

ונראה דהרמב"ם מפרש סוגיא דשמואל במס' שבועות דלא פדברי התוס' הנ"ל שפירשו
דמפשטי' דקרא סובר שמואל כן והרמב"ם מפרש דמיתורא דקרא דריש דכיון דכתיב
נפש פי תשבע למה לי לבטא בשפתים ונהו למיכתב רק נפש פי תשבע להרע או להטב
ומדכתיב לבטא בשפתים ש"מ דקפיד קרא דבעינו ביטוי בשפתים דוקא למעוטי גמר
בלבו.

ואמנם הוכחת התוס' הוא מדמקשה שם דגילף מוכל נדיב לב נלע"ד שאין מזה הוכחה
דהאי קרא לבטא בשפתים בשבועת ביטוי כתי' ובאמת בכל ארבע מיני שבועות הדין כן
דאינו חייב כי אם שהוציא בשפתיו אבל על הרהור הלב אינו חייב קרוב וכן גבי נדרים
ג"כ בעינו שיוציא בשפתיו בנדרי איסור וכן מפירש ברמב"ם בפ"ב משבועות ושם
בהל' יו"ד פתב מי שנתפנין לשבועה וגמר בלבו שלא יאכל היום וכו' ושידבר זה אסור
עליו בשבועה ולא הוציא בשפתיו ה"ז מותר שגאמר לבטא בשפתים וכו' ושוב פתב
בהלכה י"ב וכן שאר מיני שבועות אינו חייב עד שיהי' פיו ולבו שונים וכן בפ"ב מהל'
נדרים הל' ב' פתב אין הנודר נאסר בדבר שאסר על עצמו עד שיוציא בשפתיו.

ובנדרים ליכא קרא מותר על זה דאף דכתיב לא יחל דברו לן פאן ייתור דמה לי אם
יכתוב לא יחל נדרו או אם פתיב לא יחל דברו אם נימא דהרהור פדבור וכן שם בפתוב
פכל הינצא מפיו יעשה ג"כ אין פאן ייתור דהא עכ"פ צריף לכתוב עשה שיקיים גדרו
ומה לי אם פתיב פכל הינצא מפיו או אם הנה פתיב פכל אשר ידור יעשה.

אמנם שמואל דאמר גמר בלבו צריף שיוציא בשפתיו על כל שבועות ונדרי איסור קאמר
והיינו משום דכיון דגלי רחמנא בשבועת ביטוי גמרינו מינ' פל עניני שבועות ונדרי
דדמינו אהדדי שענינם איסור שאדם מציא על עצמו.

אבל בנדרי הקדשות דין אחר יש להם דכתיב נדיב לב וכדמיייתי שם מוציא שפתיף
תשמור אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מינ' ת"ל כל נדיב לב. וכן תרומה נישלל
במחשבה דכתיב ונחשב לכם תרומתכם.

ולכן פריף התם על שמואל דגזר אנמר על כל שבועת ונדרי שצריף שיוציא בשפתיו
מנ"ל למילף משבועת ביטוי להקל גילף מנדרי הקדשות להחמיר וסגי בגמר בלבו ומשני
דהנה תרומה וקדשים שני פתובים אין מלמדיו א"נ חולין מקדשי' לא גמרינו ולהכי ילפי'
להו משבועת ביטוי וכ"ז בנדרי' ושבועות וכן נדרי הקדשות שפלים ענינם אהדד שהאדם
הוא המציב עצמו בהם וראוי להיות לכלם דין אחד והוצרכה התורה לחלק בהו בין

נדרי הקדשות ותרומה ובין שבועת ביטוי ושאר מיני שבועות ונדרי איסור אבל בכל שאר התורה תליא בסברה אם הרהור פדבור או לא ונחלקו בו רבינא ור"ח.

אבל עכ"פ בכל מיני שבועות גם לרבינא הרהור לאו פדבור וכינן דעקר איסור ברכה לבטלה מלא תשא נפקא מודה רבינא דהרהור לאו פדבור דמי. ומי שרוצה להרהר בלבו כפאשר אירע לו ספק ברכה הרשות בידו אבל אינו מחויב לעשות כה פמו לקמן דף ר"א ע"א למ"ד ק"ש דרבנן ספק אם קלא ק"ש אינו חוזר וקורא דנדאי אם ירצה לקרות רשאי שהרי אין שם חשש ברכה ואעפ"כ אינו מחויב לעשות כן.

וכן לאידך גיסא בנסתפק אם בירך בהמ"ז אף שיכול לצאת ידי ספיקו אם ירהר בלבו מ"מ פינון שספק תורה להחמיר ככר הוא חייב בבהמ"ז ולכך יכול לברך פדבור פדרכו: דף כ"א ע"א מנין לברכת התורה לפנ"י מן התורה וכו'.

הרמב"ן בהשגותיו על הרמב"ם במנין המצות בסוף מ"ע חישב מצות ששכח הרמב"ם ושם מצנה ט"ו חישב ברכת התורה לפנ"י שהיא מ"ע והביא ראי' מסוגיא זו. והמגלת אסתר כתב שדעת הרמב"ם שהדרשה פאן היא אסמכתא ע"ש.

ואני אומר שאף שעל מה שאמר מנין לברכת התורה לפנ"י מן התורה יש לפרש דלאו דוקא קאמר דמצינו פיוצא בזה בב"ב דף קמ"ז ע"א אמר רב מנין למתנת ש"מ מן התורה וכו' וע"ש בתוס' בד"ה מנין וכו' מ"מ פאן בשמעתינן אי אפשר לומר פן דאם עקר מימרא זו היא אסמכתא גם כל הני ק"ו דיליף ר' יוחנן הפל אסמכתא ניהו ואיך מוטיב מדתנן על המזון מברך לאתריו ואינו מברך לפנ"י ונשאר בתויבתא אלא נדאי שפ"ל ק סוגיא מן התורה ממש הוא ואף דאיתותב ר"י בהני ק"ו דיליף זה מזה אבל עקר מימרא דרב יהודה דקאמר ברכת התורה שהיא מן התורה לא איתותב והדק"ל על הרמב"ם.

ונראה שהרמב"ם לשיטתו שפסק בהך דלעיל בפלוגתא דרבינא ור"ח אם הרהור פדבור דמי כרבינא והיינו דרבינא הוא בתרא והוא חתם הש"ס עם רב אשי ולרבינא ממילא נדחה הך דרב יהודה שאמר שברכת התורה היא מן התורה דהרי במשנתנו שנינו בעל קרי וכו' וסתם ב"ק מקרה לילה הוא וא"כ עדיין לא בירך ברכת התורה וכשהוא מהרהר ק"ש בלבו פינון שהרהור פדבור דמי א"כ הרי הוא קורה בתורה דאטו ק"ש לאו תורה היא וא"כ צריך לברך ברכת התורה או לפטור באהבה רבה נאי ס"ד דברכת התורה לפנ"י היא מן התורה א"כ למה אינו מברך לפנ"י א"ו דברכת התורה היא מדרבנן: שם מ"ט ק"ש דרבנן.

ויל"ד ומה בכה שם מדרבנן הלא תכף בקומו נתחייב בק"ש וספק אם קרא ק"ש ונפטר מחיובו ספק לא קרא ונהרי הוא חייב פמו בקומו חייב אין ספק הקריאה מוציא מידו נדאי שנתחייב ונהרי זה דומה לספק דרבנן היכי שיש חזקת איסור דלא אמרינן ספק דרבנן לקולא כמבואר בש"ך בכללי הס"ס פ"ל כ'.

הן אמת דבפסחים דף ט' ע"א דפריה ואין ספק מוציא מידי נדאי והתניא חבר שמת וכו' ואבע"א ספק וספק הוא כדר"א וכו' וכתבו התוס' שם בד"ה פדי שתהא בהמתו וכו' ותימא דמ"מ הנה נדאי טבל דרבנן לענין אכילת קבע וקאתי ספק ומוציא מידי נדאי דרבנן וגבי חמץ אמאי לא אתי ספק ומוציא מידי נדאי דרבנן דבדיקת חמץ הוא מדרבנן

ואור"י דמתני' מייירי בשלא ביטלו ועוד אור"י דהא דקאמר הרי הן בתזקת מתקנין היינו בקנה דלא חזי אלא לבהמה.

ונמצא דדין זה אם אמרינו בדרבנן ספק מוציא מידי ודאי תליין בקני תרי שינויי של ר"י בעל התוס' ולשינויא קמא דר"י בדרבנן אמרינו ספק מוציא מידי ודאי. ואמנם רוב הפוסקים אחזו שער פתירן השני של ר"י שהרי פסקו בתמץ אפילו ביטל דשוב הוא רק דרבנן ואפ"ה לא אתי ספק אכלתי ומוציא מידי ודאי וכ"פ הטור בסימן תל"ח ושם בראש הסימן בעכבר נכנס וכפר בפיו גזר אומר שחייב לבדוק ולא חילק בין ביטול ללא ביטול רק אח"כ בשאר ספיקות חילק בין ביטול ללא ביטול וכן הוא במשנה למלך פ"ב מהל' חמץ ומצה הל' ח' וכן הראב"ד שם בפ"ב בהלכה זו והל' ח' שתק להרמב"ם ובהלכה יו"ד הוא שהשיג וכתב לא מסונרא הא מילתא אלא לענין ביטול אבל לענין בדיקה ספיקא דרבנן היא עכ"ל וא"כ בהל' זו והל' ח' מודה הראב"ד להחמיר אפ"ל לענין בדיקה והיינו משום דאין ספק מוציא מידי ודאי והיינו דינו של הש"ך דבחזקת איסור לא אמרינו ספק דרבנן לקולא וא"כ קשיא ה"א מימרא דרב יהודה דאמר אינו חוזר וקורא.

ולכן נלע"ד ראי' ברורה מסוגיא דכאן למ"ש בנ"ב חי"ד סי' ס"ה לחלק בין הפרקים באיסורי דרבנן דבאיסור דרבנן שיש לו עקר מן התורה אז אמרינו בחזקת איסור ספיקו לחומרה אבל באיסור שהוא לגמרי מדרבנן ואין לו עקר מן התורה אז אפילו בחזקת איסור ספק דרבנן לקולא עיין בחיבורי דף ס"ט ע"ג בד"ה אמנם וכו' וא"כ הפל נכון דבדיקת חמץ יש לו עקר מן התורה שהרי אם לא ביטל עובר בבל יראה וכן מעשר אפילו הכניסו במוץ עכ"פ יש לו עקר מן התורה אם לא הי' מכניסו במוץ ולכן לא אתי ספק ומוציא מידי ודאי דרבנן אבל ק"ש לדברי רב יהודה שהיא מדרבנן אין לה עקר מן התורה כלל ולכן אתי ספק קרא ומוציא ודאי שנתחייב בקומו: ועפי"ז הונא לנו גם לעיל בעמוד הקודם דקאמר רבינא לרבא נשים בבהמ"ז וכו' למנ"מ לאפוקי רבים י"ח וכבר הארכנו לעיל במה שנתקשה בזה המע"מ והשער אפרים למה לא אמר כ"מ אם ספק לנשים אם בירכו בהמ"ז.

ולפ"מ שביארתי כאן ניחא דהרי אף אם נשים בבהמ"ז דרבנן מ"מ עכ"פ יש לבהמ"ז עקר מן התורה אצל אנשים וכיון שעכ"פ הני נשי אכלו ונהרי ודאי נתחייבו בבהמ"ז וספק אם בירכו אין הספק מוציא מידי החזקה שפכר נתחייבו וכן ניחא מה שסתם הרמב"ם בספק אם בירך בהמ"ז שחייב לברך והמג"א סי' קפ"ד ס"ק ח' פתב ודוקא שאכל פדי שביעה וכבר תמהתי עליו לעיל שהרי הרמב"ם והטור סתמא פתבו ספק בירך חייב לברך.

ולפמ"ש ניחא דאף אם לא אכל אלא פזית וחייבו רק מדרבנן מ"מ בהמ"ז יש לו עקר מן התורה וכיון שודאי אכל וספק אם בירך אין ספק מוציא מידי דאי ואין זה דומה לשאר פל ברפת הנהנין בברכה אחרונה שאם ספק אם בירך אינו חוזר ומברך דהני פוליהו לית להו עקר מן התורה ולכך ספק מוציא מידי ודאי.

ויצא לנו מזה דאף דבהמ"מ חייב לברך מספק אפ"ל באכל רק פזית היינו היכי דודאי אכל רק שסתפק אם בירך אבל באכל ומספק אם הי' פזית במה שאכל או הי' פחות מפזית כיון שעכ"פ ודאי לא הי' בו פדי שביעה פטור מלברך בהמ"ז שפאן הוא ספק אם

נתחייב פלל בבהמ"ז ואין פאן חזקה לחיוב אמרינו ספק דרבנן לקולא אפי' בדבר שיש לו עקר מן התורה ואפשר דאפילו להרי"ף דסובר דשעור פזית הוא מן התורה ועיין בסוגיא דלעיל בחידושי רשב"א אפתי אם אכל פת וספק אם אכל פזית או לא אף שלהרי"ף הוא ספק דאורייתא מ"מ אינו חוזר ומברך שהרי הספק הוא אם נתחייב פלל אמרינו העמידנו על חזקתו.

ובזה ניחא מה דלא אמר לעיל בנשים נ"מ לענין ספק אם אכלו פשיעור. ואמנם לדעת רוב הפוסקים דשעור פזית הוא דרבנן בלא"ה ניחא דלא אמר לעיל נ"מ אם ספק אם אכלו פשיעור דנדאי להסתפק אם אכל פחות מפזית או אכל פזי שביעה לא שייך להסתפק שההפך הוא שיעור גדול ואיך שייך להסתפק בזה.

ואם מסופק להו אם אכלו פזי שביעה פינון שעכ"פ אכלו פזית חייבות לברך עכ"פ מדרבנן: שם ספק אמר אמת וניציב וכו'. הא דלא קאמר ספק יציאת מצרים.

אפשר שרמז בזה דצריך לומר נוסח אמת וניציב עם חתימת הברכה גאל ישראל ועיין בתר"י. ואמנם אפתי קשה דהנה לי' למימר ספק אמר אמת ספק לא אמר אמת.

ולכן נלע"ד דכוננתו באמרו אמת וניציב דהיינו נוסח של שחרית אבל בערבית ס"ל דאין חיוב להזכיר י"מ בלילות. ואף שפבר פתבתי בספ"ק בשם הראב"ד דמדרבנן לכ"ע חייב להזכיר י"מ גם בלילה מ"מ הוא ספק דרבנן אלא פינון דעכ"פ גוף זכירת י"מ בכל יום הוא מן התורה שוב יש לו עקר מן התורה וא"כ אף שבערבית הוא ספק דרבנן שוב נקרא יש לו עקר מן התורה וא"כ לא אפתי ספק אמר ומוציא מידי נדאי חיוב דרבנן וכמבואר לעיל בדברינו.

ונלע"ד דעכ"פ הברכה של חתימת אמת אין לה עקר מן התורה אלא שבשחרית פינון שעקר י"מ הוא מן התורה שוב חייב גם לברך וכמו"ש תר"י פאן דעל ספק דאורייתא מחויב גם לברך עליו אבל בערבית אם גוף י"מ היא דרבנן אף שיש לו עקר מן התורה וחייב להזכיר י"מ מ"מ פינון שעקר חיובו מדרבנן אינו מברך עליו לחתום ברפת גאל ישראל ובה הנוח לנו מה דקאמר ואי ס"ד אמת וניציב דאורייתא וכו' דלקאורה יפלא וכי עלה על דעת המקשה שי"מ בשחרית לאו דאורייתא והלא בזה לא נחלק אדם מעולם וא"כ מדוע לא הנה קשיא בלא דברי רב יהודה על המשנה מ"ש בהמ"ז לאתרוי מאמת וניציב אידי ואידי דאורייתא.

ולפמ"ש ניחא דנדאי ידע מהתירוץ דכבר נפיק י"ח זכירת י"מ בק"ש. ואמנם בדברי ר"י דאמר חוזר ואומר אמת וניציב והיינו לפ"מ שפירשתי כוננתו שצריך שיאמר כל נוסח ברפת א"ו לחתום בברכה והי' סובר שפך הוא מצנת התורה שזכירת י"מ עם ברכה וא"כ לא נפיק י"ח בויאמר הקשה שפיר דאי ס"ד דאורייתא לברוך לאתרי' וע"ז משני לי' מ"ט מברך אי משום י"מ וכו' חידוש לו בזה שבאמת הברכה לאו דאורייתא רק פינון שי"מ דאורייתא אם נסתפק לו מחויב לקיים המצוה עם הברכה שתקינו חכמי' וכמו"ש תר"י אבל פינון דכבר אידכר בק"ש פבר נפיק י"ח התורה: שם תנן ב"ק וכו' ועל המזון וכו' ואס"ד אמת וניציב דאורייתא לברוך.

הא דהנצרה להביא סיפא ועל המזון ולא סגי לי להקשות מרישא דהרי לרב יהודה דאורייתא עדיף מעול מלכות שמים דהרי במק"ש אינו חוזר וקורא אף שיש פה עול מ"ש ובאמת ניציב חוזר וקורא וקשה ממשנתנו דק"ש מהרהר בלבו ואמת ניציב אינו מהרהר וא"כ מוכח דק"ש חמיר מאמת וניציב.

ונראה דמרישא לא קשיא דהיא הנותנת דק"ש שהיא מדרבנן הם אמרו והם אמרו דהרהור בזה פדבור דמי ולכך מהרהר בלבו ואינו מברך לפני דאף שבכחות שלפני נדאי מדרבנן והרהור פדבור בדרבנן מ"מ פיון שאין בכוחות עול מ"ש לא התירו אפילו הרהור לבעל קרי ובכחה של אחרי דהיינו אמת ניציב פיון שהיא מן התורה לא נפיק בהרהור דהרהור לאו פדבור דמי וא"כ למה יהרהר ולכך הקשה מברכת המזון לאחרי דאי אמת ניציב דאורייתא לברך פי היכי דמברך על המזון לאחרי: שם ספק התפלל וכו'.

הרמב"ם בריש הל' תפלה וכן בספר המצות שלו מצוה ה' פסק דחייב התפלה היא מ"ע של תורה והיינו להתפלל בכל יום אבל נוסח התפלה ומספר התפלות הם מדרבנן מתקנת צורא.

והרמב"ן בהשגותיו לספר המצות הרבה להשיג על פסק זה ומתחלה הקשה מבעל קרי שקורא קיש ועל המזון מברך לאחרי ואינו מתפלל והעלו הטעם ק"ש ובה"מ דאורייתא תפלה דרבנן.

ושוב כתב הרמב"ן בעצמו לסתור קושיא ממה שראה דברי הרמב"ם בהל' תפלה שהחייב מן התורה הוא רק שיתפלל בכל יום אבל מגן התפלה ונוסח התפלה אינו מן התורה. וסיים הרמב"ן שגם זה אינו נכון בעיני שב"ק מברך על המזון לאחרי מפני שהיא מן התורה ואינו מתפלל אפילו עמד פמה ימים בקריו ע"כ דברי הרמב"ן.

ואני אומר הר' עקר ההוכחה פאן בסוגיא דב"ק שאינו מתפלל הוא מדתנן הי' עומד בתפלה ונזכר שהוא ב"ק וכו' טעמא דאתחיל הא לא אתחיל לא יתחיל וברי פיון שלא פזר עד שהוא באמצע תפלה הרי כבר קרא ק"ש ובכוחתי נהרי יצא י"ח תפלה מן התורה שכמ' בקשות אמר בברכת ק"ש לפני ואהבה רבה מלאה בקשות ותחנונים וכן צור ישראל קומה בעזרת ישראל וכו' תפלה ובקשה היא ולכך אם לא התחיל לא יתחיל שפך יצא י"ח של תורה וגם על המזון שמברך לאחרי כל ברכה שלישית שהיא רחם נא מלאה בקשות ותחנונים ויוצא בזה י"ח תפלה של תורה.

ושוב השיב הרמב"ן וז"ל ועוד שמי שנאנס ולא התפלל שחרית ובמנחה נסתפק אם התפלל או לא התפלל א"כ לפי דברי הרב הי' צריך לחזור ולהתפלל והם פסקו לעולם בכל ספק בתפלה שאינו חוזר ומתפלל מפני שהיא מדרבנן.

ואני אומר שממ"נ אם נאנס בשחרית רק על התפלה אבל קרא ק"ש ובכוחתי הרי כבר יצא י"ח תפלה דאורייתא בו ביום ואם נאנס גם בק"ש ובכוחתי ולא בירך בשחרית א"כ חייב הוא לומר ברכת אמת וניציב משום יציאת מצרים וזמן ברכת ק"ש להרבה פוסקים היא כל היום וכן משמע דעת הרמב"ם ועיין בסוף פ"א מהל' קיש ובכ"מ שם וכיון שהוא צריך לומר א"ו הרי מקיים תפלה דאורייתא באמרו צור ישראל קומה בעזרת וכו'.

עוד השיב הרמב"ן וז"ל וכבר אמרו על דב יהודה דמתלתין יומין לתלתין יומין הנה מצלי לפי שה' עוסק בתורה וסמוך ע"מ שאמרו חברים שעוסקין בתורה מפסיקין לק"ש וא"מ לתפלה שהיא מדרבנן.

ואני אומר שגם זה אינו תשובה ואם קרא ק"ש הי' קורא בברכותי וכבר יצא ידי תפלה. ומצאתי סמוך לדברי אלה מדברי התוס' במס' שבת דף י"א ע"א בד"ה פגון רשב"י נחבדיו שכתבו והא דאמר לקמן כי מטי זמן תפלה הנה לביש ומפסי ומצלי שהוא מצלי היינוק"ש עכ"ל התוס'.

ולכאורה יפלא איך קורא ק"ש מצלי. ולפי מ"ש ניקח שהי' קורא קריאת שמע בברכותי ויצא ידי צלותא דאורייתא.

ועוד אני תמה ונהלא רב יהודה שהי' תורתו אומנתו מסתמא בירך ברכת התורה בכל יום והרי והערב נא היא בקשה ויוצא י"ח תפלה של תורה: אבל מה שקשה לי על דעת הרמב"ם הוא זה פיון שעכ"פ עקר מצנת תפלה היא מן התורה אף שפגון התפלות וננסחאות הם דרבנן שוב מקרי מצנה דרבנן שיש לה עקר מן התורה וא"כ למה ספק התפלל אינו חוזר ומתפלל ונהלא במצנה דרבנן שיש לה עקר מה"ת אין ספק התפלל מוציא מידי ודאי שנתחייב מתחלה בתפלה.

והנלע"ד שאף שלהרמב"ם תפלה יש לה עקר מה"ת מ"מ בנוסח ברכה אין לה עקר מה"ת וכיון שזה נסתפק אם התפלל עכ"פ כבר אמר ק"ש וברכותי שיש בהם תפלות ובקשות ועתה נסתפק אם התפלל מצד חיוב דרבנן שתיקנו נוסח התפלה אין לו להתפלל בנוסח ברכה.

בפרט להרמב"ם שבברכה שלא לצורך עובר באיסור תורה ועיין במג"א סי' רט"ו ס"ק ו' ולכן אין לו להתפלל מספק דברכות הללו שבתפלה אין להם עקר מן התורה: ואין זה דומה למ"ש לעיל שאם אכל פת אפי' רק כזית מחויב לחזור ולברך בהמ"ז מספק דשאני בהמ"ז שיש לו עקר מה"ת בנוסח ברכה דכתיב ואכלת ושבעת וברכת אבל התפלה שאין לה עקר מה"ת בנוסח ברכה אינו חוזר ומתפלל מספק: רש"י ד"ה חוזר וקורא וכו' קס"ד ק"ש דאורייתא נוסחא זו תמוה דאיך שיהי' קס"ד דהרי באמת ס"ל לר"א ק"ש דאורייתא.

ועינתי ברש"י שבאלפסי ושם הנוסחא נכונה קסבר ק"ש דאורייתא ובלי ספק שטענות נפל פאן בדפוס ובמקום קסבר הדפיסו קס"ד. ואמנם גוף דבר זה שר"א פליג על ר"י בעקר דין ק"ש שהיא דרבנן לדעתי אין זה מוכרח דהרי תפלה ודאי היא דרבנן ור' יוחנן פליג על ר"א וס"ל ולואי וכו' וכתבו התוס' בפסחים דף נ"ד ע"ב בד"ה ור"י וכו' פיון דר"י על הספק מחייב להתפלל וכו' ע"ש וא"כ צ"ל פיון דסובר ר"י דלית בי' משום חשש ברכה לבטלה מחויב הוא לחזור ולהתפלל מספק וא"כ ק"ש ודאי לית בי' חשש ברכה לבטלה ג"כ מחויב לחזור ולקרוא מתמת ספק ואף דר"א סובר דאינו חוזר ומתפלל היינו משום דס"ל דאסור להתפלל תפלת נדבה פלל וא"כ יש פאן חשש ברכה לבטלה וצריך לומר דרש"י ס"ל דר"י דקאמר ולואי וכו' לאו דמחויב הוא להתפלל מספק אלא שרשות בידו.

וגם דברי התוס' שם בפסחים נלע"ד דלאו דוקא נקטו לשון מחייב אלא מצנה הוא לר' יוחנן: תוס' ד"ה נהרי תפלה וכו' וי"ל משום רבותא וכו' שאין זה עומד כמותם אפ"ה אמרי' אם לא התחיל לא יתחיל ולענ"ד דברייהם דחוקים מאד נאטו מי שמעינן מהך דיוקא דאתחיל וכו' שרשאי לישוב אגן דייקנן שאם לא התחיל ואעפ"כ יעמוד ועוד שאם הוא בצבור אינו רשאי לישוב תוך ארבע אמות של המתפללים.

ולקמן בדבור שאח"ז פדבר מה שנלע"ד בסוגיא זו. וכעת נדבר בכוננת התוספת באותו דבר שהקשו וא"ת כיון שלא ידע טעמא דבסמוך יקשה גם לרבינא וכו' והנה קושיא זו אינה ענין להא דלעיל.

ונראה שהם הרגישו בעצמם שהתירוץ שכתבו שהוא רבותא שאינו עומד הוא דחוק פנ"ל ובאמת הי' להם לתרץ תירוץ מרונח שלא רצה להקשות מהברכות שיזעע לחלק בין ק"ש שהיא דאורייתא ובין הברכות שהם מדרבנן והקשה מתפלה שהי' סבור שגם תפלה היא מן התורה וכדברי הרמב"ם שהבאתי לעיל ולכן ליתן טעם על שמיאנו בתירוץ הזה סמכו לכאן ליתן טעם שלא הקשה לרבינא דלרבינא הנה ניחא לי' וכו' כמבואר בדבריהם וא"כ ע"כ שגם המקשה ידע דתפלה הוא מדרבנן לכה"ל לא הי' אפשר להם לתרץ פנ"ל: ד"ה הא אי וכו' וי"ל וכו' מדלא קאמר יקצר בדבור או יתרה באריכות.

גם כאן דבריהם נפלאים ממני דהרי לרב חסדא יימנן ולידידי' כיון דהרהור לאו כד"ד לא פועל בהרהור כלום לענין לצאת י"ח וכיון דאפשר לו לקצר בדבור ולצאת י"ח אינו רשאי להרהר באריכות ולבטל חובת התפלה וכ"ז באתחיל שהותר לו הדבור בקיצור אבל אי לא אתחיל שאז לא הותר לו הדבור כלל אפילו לקצר דלמא באמת יתרה באריכות לעסוק במה שהציבור עוסקין בו וכיון שדברי התוס' בשני דבורים האלו שגבו ממני לכו נמתי לב לפרש הסוגיא באופן שיסלקו כל קושיות שהקשו התוס'.

והנה הפ"י הקשה מברייטא דלקמן דף ר"ב ב"ק שאין לו מים וכו' דפליגי שם ר"מ ור"י ומשנתנינו דלא כמאן עיין לקמן ועיין בפ"י מ"ש במשנתנינו. והנה בירושלמי מפרש משנתנינו דמהרהר בלבד על הברכות קאי שהברכות מהרהר בלבד אבל אינו מברך לא לפני' וכו' היינו שאינו מברך בדבור אבל ק"ש עצמה קורא בפיו ממש והינו כר"מ לקמן בברייטא דמשנתנינו כר"מ.

והנה תר"י הביאו דברי הירושלמי וכתבו דסוגיא דידן בבבלי לא אזלא כהירושלמי. והנה לפירוש הירושלמי קוש' הגמרא עומדת דהרי להירושלמי מהרהר הברכות אע"פ שהם דרבנן וקשה מתפלה דתכן הי' עומד בתפלה וכו' טעמא דאתחיל בה הא לא התחיל לא יתחיל והינו אפילו בהרהור וכמו"ש התוס' מדלא תנן יקצר בדבור או יתרה באריכות.

ולומר דהירושלמי לא דייק דיוקא זה הוא דוחק שגמרא דידן דייקא פן והירושלמי לא דייק ולכן נלע"ד דגם סוגיא דידן לא דייקא מזה לאסור הרהור דדי אי דייקנן אי לא התחיל לא יתפלל בדבור אפילו לקצר אבל מהרהור לא מייירי כלל ואעפ"כ יהיו דברי סוגיא דידן וגם סוגיא דירושלמי על נכון.

ואקדים דאפי' לפ"מ דמשמע מסוגיא דידן דמשנתנו ב"ק מהרהר בלבו היינו ק"ש עצמה
אבל אינו מברך אפי' בהרהור אעפי"כ שפיר אתי' כר"מ דברייטא וה"פ הברייטא לקמן
ב"ק שאין לו מים קורא ק"ש ואינו מברך וכו' ועל המזון מברך לאחריו וא"מ לפניו אבל
מהרהר ואינו מוציא בשפתיו והאי אבל אדלעיל קאי לפרש פוננתו כמה שאמרתי שקורא
ק"ש וגם על המזון מברך לאחריו אין הפוננה שיקרא ממש בדבור וכן לברך בדבור אבל
מהרהר בלבו שקורא ק"ש ומברך אחר המזון בהרהור ואינו מוציא בשפתו אבל בכרכות
של ק"ש וכן בהמ"ז לפניו אינו אפילו מהרהר.

והיינו אפי' מרויחים בפרוש זה דהנה רנוחא לן סיפא דברייטא ר"י אומר בין פה ובין
פה מוציא בשפתיו דלפי פשטן של הדברים דר"מ גופי' סובר דק"ש עצמה ובהמ"ז
לאחריו מוציא בשפתיו רק על ברכותי' של ק"ש ועל שלפני המזון סובר שמהרהר בלבו
וא"מ בשפתיו לא הנה לר"י לומר בין פה ובין פה ודי שיאמר רי"א מוציא בשפתיו אבל
לפמ"ש ניקחא ור"י פליג פלוגתא רחוקה מאד דלר"מ ק"ש עצמה ובהמ"ז לאחריו אינו
מוציא בשפתיו אבל בכרכות של ק"ש ובהמ"ז לפניו אינו אפילו מהרהר והשיב ר"י בין
פה דהיינו ק"ש ובהמ"ז לאחריו ובין פה דהיינו ברכותי' וברכה שלפני המזון הפל מוציא
בשפתיו וע"פ פירושינו זה אתיא משנתנו ממש כר"מ.

ואמנם יתכן פירושינו זה בדברי הברייטא לרבינא דסובר הרהור כד"ד ושייך שפיר
לפרש לשון קורא ק"ש ומברך לאחריו דכ"ז היינו בהרהור דגם זה פקרא קורא ומברך
שהרי בדבור דמי אבל לר"ח דסובר הרהור לאו כד"ד א"כ מהרהר אינו לא קורא ולא
מברך ולא שייך פירושי הנ"ל בברייטא ועל פירוש קורא ומברך דברייטא היינו בפיו
ובשפתיו ממש וסיפא דקתני אבל מהרהר בלבו קאי על ברכותי' של ק"ש ועל הברכה
שלפני המזון ולפי"ז קשיא משנתנו מני לא ר"מ ולא ר"י וצ"ל דבמשנתנו הפירוש
דדברי הירושלמי דב"ק מהרהר בלבו היינו הברכות ואינו מברך וכו' היינו שאינו מוציא
בשפתיו ועל המזון מברך לאחריו היינו בפיו ובשפתיו והה"ד ק"ש עצמה שמוציא
בשפתיו.

פירות הנושרין מדברינו דרבינא מפרש המשנה כפשטא דב"ק מהרהר היינו ק"ש עצמה
ור"ח מפרש המשנה כפירוש הירושלמי. ועתה נבוא לבאר סוגי' הגמ' כאן פדת של תורה
אין אוגס מפל ג' קושיות של התוס' בשני הדיבורים.

והנה דעת הרמב"ם שחייב התפלה הוא מן התורה וכבר דברנו לעיל שבזה הי' מקום
לומר שדינה לכל הדברים פשל תורה ממש פיון שעקרה מדברי תורה וזה הי' דעת
המקשן פאן והנה לרבינא לא הי' קשה לו מ"ש ק"ש ובהמ"ז מתפלה שהייתי אומר
שבאמת אין חילוק ביניהם וגם תפלה מהרהר בלבו ומה ששנינו במשנה דלקמן הי' עומד
בתפלה וכו' דדייקינן הא לא אתחיל לא יתחיל היינו בדבור אבל רשאי להרהר וקמ"ל
שאם כבר התחיל בדבור רשאי שוב אפי' לדבר רק שיקצר ומה שלא שנה או הרהר
באריכות הוא מפני שהוא משנה שא"צ שפבר שנינו ברישא דמהרהר ק"ש ובהמ"ז
וממילא הה"ד תפלה דאידי ואידי דאורייתא שהרי סתם שנינו ועל המזון מברך לאחריו
הינו אפי' רק כזית וכביצה שהוא שפירא דרפנן רק שבהמ"ז עקרו מן התורה וא"כ
הה"ד תפלה שעקרה מה"ת.

ובזה אין מקום לקושני שני של התוס' בד"ה ונהרי תפלה. וכ"ז לרבינא אכל לר"ח דאיהו מוכרח לפרש משנתנו כפירוש הירושלמי וא"כ קורא ק"ש ומברך על המזון לאחריו בפיו ממש והברכות מהרהר בלבם ואעפ"כ לא הי' קשה לו מ"ש הברכות מק"ש עצמה וברכות המזון לאחריו דגם המקשה ידע דק"ש ובהמ"ז דאורייתא ושאר ברכות הם מדרבנן ומתנחל קושניא ראשונה של התוס' בד"ה ונהרי תפלה.

ומה שהקשה אם לאו כד"ד למה מהרהר על הברכות הקשה פן והשיב לו שיעסוק בדבר שהצבור עסוקין בו ובה יש מקום לומר דאף ק"ש עצמה אף שהיא של תורה מ"מ אי לאו שגם הצבור עסוקין בו לא הי' מותר להוציא בשפתיו ובהמ"ז ג"כ מיירי שאוכל עם אחרים ותדע שגם לפי פשוטן של סוגיא זו דק"ש מהרהר משום שהצבור עסוקין בו ג"כ צריך לומר שגם בהמ"ז מיירי באוכל עם אחרים דאל"כ קשה בהמ"ז למה מהרהר כיון דלאו פדבור דמי וכן לדידי מיירי פן ולכן הקשה מתפלה שהיא ג"כ דאורייתא לפי דעת המקשן וג"כ הצבור עסוקין בו ואעפ"כ טעמא דאתחיל הא לא אתחיל לא יתחיל עכ"פ בדבור ומ"ש מק"ש דקורא בשפתיו לר"ח ומתנחל קושניא התוס' בד"ה הא לא אתחיל.

ומשני שאני תפלה דלית בה מלכות שמים ולכך אף שהיא דאורייתא לא יתחיל דהך מעלה שהיא דאורייתא לחוד לא מהני והקשה הרי בהמ"ז לאחריו דלית בה מ"ש ותנן מברך לאחריו ש"מ דאורייתא לחוד מהני וא"כ מ"ש בהמ"ז ומ"ש תפלה אידי ואידי דאורייתא.

ומסיק אלא ק"ש ובהמ"ז דאורייתא ותפלה דרבנן עכשיו השיב לו לא פדסלקא אדעתיה שתפלה דאורייתא לא כן רק היא דרבנן ושייך לשון אלא שעכשיו חזר בו ממה שהי' סבור שתפלה דאורייתא ובה סלקא פל הסוגיא על נכון: ד"ה ה"ג וכו' עד אמר ר"י א"ר וכו' לפי הנראה הי' גרסת התוס' אמר רב יהודה אמר רב ספק וכו' ויש בזה ג' חילופי גרסאות הגרסא שלפנינו בגמ' הוא ר"י לחוד הוא מרא דמימרא לא משמי' דרב ולא משמי' דשמואל.

וגרסת הרי"ף והרא"ש אמר ר"י שמואל. וגרסת התוס' אר"י אמר רב ולענ"ד גרסת הרי"ף המחננת שהרי לקמן אמר ואמר ר"י א"ש הי' עומד וכו' ואם עדיין לא אמר פאן ל"י דבר משמי' דשמואל איך שייך ואמר: ד"ה ספק אמר וכו' ותימא וכו'.

הא דלא הקשו על תחלת המימרא דספק קרא ק"ש אינו חוזר וקורא למה אינו חוזר וקורא הלא יש בה תרתי מ"ש וי"מ. בראה דשם מיירי שאמת ויציב ודאי עדיין לא אמר וא"כ אף שיקרא ק"ש אפתי יהי צריך לומר גם א"ו שמחויב עכ"פ מדרבנן לברך לאחריו וכיון שסופו לומר אמת ויציב ויהי' יוצא ידי י"מ לכך אינו חוזר וקורא ק"ש: בא"ד נעוד אומר הר"ש דמיירי וכו' שי"ל שספק לא אמר אמת ויציב עם פ' ציצית וכו'.

והא דקאמר ספק אמת ויציב ולא אמר ספק אמר ויאמר שהיא התחלת י"מ או עכ"פ ספק אמר י"מ. הטעם כפי מה שביארתי בדברי הגמרא וע"ל בדברינו: ד"ה ור' יוחנן וכו' דהא מסתמא לא פליג אהא דאמר ר"י א"ש וכו'.

הָא דְפָשׁוּט לְהוּ אַדְבָר. הֵינּוּ דָאָם רַב יְהוּדָה אֲתִי לְאֶפְלוּגִי לֹא הִי הֶמְסָדֵר הַש"ס לְמִימֵר
וְאָמַר ר"י וְכו' אֵלָא כְּהָ ה"ל לְמִימֵר וּר"י מְשַׁמְנִי דְשִׁמוּאֵל אָמַר.

וְעוֹד דָא"כ מֵאֵי מִקְשָׁה אֵינִי וְהָאָמַר ר"כ פִּי הֵינִין בִּי רַבָּה ב"א וְכו' וּמֵאֵי קוּשְׁיָא וְדִלְמָא
רַבָּה ב"א כִּר' יוֹחֲנָן ס"ל א"ו שְׁאֵין פָּאן פְּלוּגְתָא: ע"ב וְהָאָמַר רִיב"ל מַנִּין לִב"ק וְכו' יל"ד
לְפִי דַעַת הַמִּקְשָׁה פָּאן סוֹבֵר רִיב"ל דְטְבִילַת ב"ק לְדַבְרֵי תוֹרָה הִיא מִן הַתּוֹרָה א"כ קִשָּׁה
אִיךָ נִמְנִית טְבִילַת ב"ק בְּעֶשֶׂר תְּקֻנֹת שְׁתִּיקוּן עֲזָרָא וּבְמִס' ב"ק דָּף פ"ב ע"ב הַקִּשָּׁה בְּגַמ'
טְבִילָה לִב"ק דְאֹרְיִיתָא הִיא דְכְּתִיב וְאִישׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ וּגו' וּמִשְׁנֵי דְאֹרְיִיתָא לְתַרוּמָה
וְקִדְשִׁים וְאֵתָא עֲזָרָא וְתִיקוּן אִפִּי' לִד"ת וְהַתּוֹס' שָׁם בִּד"ה אֵתָא אִיהוּ וְכו' כְּתִבוּ וְהָא דְדַרְשִׁישׁ
בְּפָרָק מִי שְׁמַתוּ מִדְּכִתִּיב וְהוֹדַעְתָּ לְבָנֶיךָ וּגו' אֲסַמְכְתָּא בְּעֵלְמָא הִיא דְהָא עֲזָרָא תִיקוּן וְזֵה
נִיחָא לְמִסְקָנָא דְכָאן.

אָבֵל הַמִּקְשָׁה פָּאן שְׁהַקִּשָּׁה עַל ר"י הָרִי שְׁסָבוּר שְׁדַרְשָׁה גְמוּרָה הִיא קִשָּׁה וְכִי לֹא הִי בְּקִי
בִּי תְקֻנֹת שְׁתִּיקוּן עֲזָרָא. וְדוּחַק לֹאמַר שֶׁהִי סָבוּר דְרִיב"ל פְּלִיג וְסוֹבֵר שְׁלֹא תִיקוּן עֲזָרָא
דְבָר זֶה כְּמוֹ"ש הַתּוֹס' שָׁם בִּב"ק אֲלִיבָא דְרִיב"ב.

וְנִרְאֶה דַעַת הַמִּקְשָׁה הִיא דְהַקִּשָּׁה דְרִיב"ל הִיא לְתוֹרָה שְׁבַכְתָּב וְכִמוּ דְפְלִיגִי בְּאַמַת תְּנָאִי
לְקַמֵּן דָא כֹּא תְנָאִי דְסָבְרִי שְׁמַצִּיעַ אֵת הַמְדַרְשׁ וּבִלְבָד שְׁלֹא יֵאמַר אֲנִיכֵר וְשָׁבוּ וְה' סָבוּר
הַמִּקְשָׁה שְׁזָהוּ מִן הַתּוֹרָה מְדַרְשָׁה דְרִיב"ל דְוּמִיָּא דְהָר חוֹרֵב שְׁשַׁמְעוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת
וְשׁוּמַע בְּעוֹנָה כְּמוֹ"ש הַתּוֹס' לְעִיל דָּף ד' ע"ב בִּד"ה כְּדָא שְׁפַחֵן בְּסִינֵי יַעו"ש וְאֲתִי עֲזָרָא
וְתִיקוּן אִיךָ לְמַשְׁנָה וְלִגְמָרָא: שָׁם מְשַׁמְשֵׁת וְרָאֵתָה דָם לְמֵאן קְתַנִּי לָהּ.

לְפַמ"ש הַתִּיּוֹ"ט לְקַמֵּן בְּסוּף הַפָּרָק בְּמַשְׁנָה זֹו דְאִיֶּצְטְרֵךְ לְמַתְנֵי מְשַׁמְשֵׁת לְהוֹרוֹת שְׁטַמְאָה
אִיךָ בְּלֹא פְלִיטָה צְרִיךְ לֹאמַר דְקוֹשְׁי' הַגְּמָרָא פָּאן לְמֵאן קְתַנִּי לָהּ שְׁרָאֵתָה נְדָה: תּוֹס' ד"ה
עַד שְׁלֹא יִגִיעַ ש"ץ וְכו' אָבֵל אֵין נִרְאֶה שְׁבַשְׁבִּיל מוֹדִים דְרַבְּנָן וְכו' שְׁזָה לֹא מְצִינוּ לוֹ
עֵקֶר בְּגַמ'.

כְּוֹנֵנַת הַתּוֹס' שְׁלֹא מְצִינוּ לוֹ עֵקֶר בְּגְמָרָא שְׁיִהְי' זֶה תְּקֻנַת חֲכָמִי שְׁיֵאמְרוּ מוֹדִים דְרַבְּנָן.
וּמֵה שְׁאָמְרוּ בְּמִס' סוּטָה דָּף מ' ע"א בְּשַׁעָה ש"ץ אֹמֵר מוֹדִים הָעָם מָה הֵם אֹמְרִים
הַפִּירוּשׁ שְׁהָעָם מַעֲצָמָם אֹמְרִים כֵּן אָבֵל לֹא שְׁחַכְמִים תִּיקְנוּ לָהֶם זֶה וְדוּמִיָּא דְהָא דְאָמְרִי'
שָׁם בְּאוֹתוֹ סוּגִיָּא בְּדָף ל"ט ע"ב בְּשַׁעָה שְׁהַפְהִינִים מְבָרְכִין אֵת הָעָם מָה הֵן אֹמְרִים שֶׁג"כ
הַכְּוֹנָה שְׁהָעָם מַעֲצָמָם אֹמְרִים כֵּן וְכַד פִּירֵשׁ"י שָׁם שְׁיֵרָאוּ מְסַבִּירִים פְּנִים וְכו' וְהָרִי בְּזֵה
נְדָאִי אֵינֹו תְּקֻנַת חֲכָמִים לְחִיּוּבָא שְׁהָרִי בְּדָף מ' ע"א אָמַר רַב חֲנִינְיָא בְּרַ פְּפָא תַדַע דְבְּמִקְדָּשׁ
בְּמִי לֹא מְבַעֲנִי לְמִימְרִינְהוּ וְכו' נְאִי ס"ד דְתְּקֻנַת חֲכָמִים הִיא לְחִיּוּב אִיךָ שְׁיִיךְ לְפִלְפֵל אִם
רְאוּי לְאָמְרָם אוֹ לֹא א"ו שְׁהוּא רַק מְנַהֵג הָעָם וְאִיךָ שְׁרַש"י שָׁם בְּדָף מ' בִּד"ה אֵינֹו אֵלָא
שׁוּעָה שְׁלֹא נִתְקַנּוּ לֹאמַר אֵלָא לְכָבוֹד הַשָּׁם ע"ש גִּלְעָד דְנִתְקַנּוּ לָאו דְוָקָא.

וְגַם לוֹ יֵהִי דַעַת רַש"י שְׁנִתְקַנּוּ אָבֵל הַתּוֹס' גִּלְעָד שְׁהֵם סוֹבְרִים שְׁהוּא רַק מְנַהֵג הָעָם
מַעֲצָמָם וְלָכֵן כְּתִבוּ פָּאן שְׁלֹא מְצִינוּ לוֹ עֵקֶר בְּגַמ'. וּבְחֻנָּם הַקִּשָּׁה עֲלֵיהֶם מְהַרְש"א מְסוּגִי'
דְסוּטָה: בִּא"ד וּר"ת וּר"י הֵיוּ אֹמְרִים דְאֶדְרַבָּה אִי שׁוּמַע פְּעוֹנָה הֵנָּה הַפְּסָקָה וְכו'.

עיינו בדברינו לעיל דף ר' ע"ב בדברי רבינא דסובר הרהור כד"ד אם הה"ד לענין ברכה לבטלה אם הרהר ברכה בלבד אם עובר על לא תשא ושם ביארנו דברכה לבטלה נפקא לן מל"ת ובעינן שיוציא בשפתיו יע"ש בדברינו.

ועכשיו יש לדין לענין שומע פעונה אם אחד מסופק על ברכה אחת אם כבר יצא או לא אם רשאי לשמוע מחבירו המחוייב ברכה זו בשעה שמברך ולכונן להיות שומע פעונה והנה לפי דברי ר"ת ור"י אינו רשאי דשמא כבר יצא ועתה שהוא שומע להיות פעונה הרי כמברך לבטלה וכאן לא שייך סברה שכתבתי לעיל לענין הרהור דגם לענין שבועה אפטר דאמרינן שומע פעונה והנה כמבטא בשפתיו ובגודע ביהודה חלק י"ד סי' ס"ז והוא בדף ע"א ע"ג שם הוכחתי דשבועה נגדר יכול להיות על ידי שליח והוכחתי מדאפטר להתנות תנאי בשבועה נגדר יע"ש בחיבורי הנ"ל.

ואמנם אחר שפיר נדפס חיבורי פקחתי עיני שהרמב"ן בחידושי לב"ב דף קכ"ז מסתפק בזה ע"ש אלא שכ"ז אינו ענין לשומע פעונה שלא עשא שליח וגם יש בו סברה למעלייתא שהרי הוא עצמו שומע והנה פעונה בפירוש ושם בחיבורי פתבתי שזה פלוגתא בין הרמב"ן דהרמב"ן דהראב"ד ס"ל שתיקה פהודאה והנה פעונה והרמב"ן ס"ל דשאני שבועה דבעינן לבטא בשפתיו.

ועכשיו נלע"ד דהראב"ד ס"ל כסברת ר"ת ור"י דאם אמרינן שומע פעונה אז אמרינן שגם לענין הפסק בתפלה הנה פעונה וא"כ הרי הוא כמוציא בשפתיו ממש וא"כ גם לענין שבועה הנה כמוציא בשפתיו ממש והרמב"ן ס"ל כמנהג שנהגו העולם ואף דלענין לצאת י"ח הנה פעונה מ"מ לענין הפסק בתפלה אינו פעונה א"ב גם לענין שבועה אינו פעונה ולכאורה יש להוכיח דלענין שבועה נגדר אינו פעונה שהרי שנינו במס' נזיר ר"פ ד' האומר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני וכו' פלם נזירים ואי ס"ד שומע פעונה למה לי שאמר ואני אפילו שמע ושתק ונתפונן להיות פעונה יהי נזיר.

אבל באמת נשתי תשובת בדבר חזא דבשלמא גבי ברכה זה שמברך אומר הברכה פתיקנה וזה ששומע הוי פעונה וכאלו בירך הוא עצמו ברכה שהרי כל ישראל מברכים להק"ב וננסח אחד לכלם וכונה אחת לכלם וכן בננסח הקדוש אבל זה שאמר הריני נזיר על עצמו פנין וזה ששמע אפי' אי שומע פעונה הנה פעונה שפלוגי יהי נזיר ולכן צריך שיאמר ואני הא חזא.

ועוד עד כאן לא אמרינן שומע פעונה אלא שנתפונן המשמיע להוציא ונהרי שופר אין בו רק מצנת השמיעה ואפ"ה בעינן שיתפונן גם משמיע ושם בגזיר אין המשמיע מתפונן שיהי' זה נזיר ע"פי שמיעתו.

באופן שנלע"ד דלדעת ר"ת ור"י מי שהוא מסופק על ברכה אינו יכול לומר לחבירו שיתפונן להוציא אף פנין שהתוס' עצמם הכריעו שגדול המנהג א"כ שפיר דמי לעשות כן: דף כ"ב ע"א לא תימא מברך אלא מהרהר.

ויש לדקדק לפי תירץ זה יוקשה לרבינא בדף ר' ע"ב דאמר הרהור כד"ד דאי ס"ד לאו כד"ד למה מהרהר א"כ גם לר' יהודה היינו צריכין לומר דסובר הרהור כד"ד ויוציא בהרהור. והרשב"א בחידושי לעיל דף ט"ו פתב שאם יוצא בהרהור הלב אין צריך

לימוד שיוצא בכל לשון דברההור לא שינה לשון וכבר פתבתי לעיל דממילא דגם לא דקדק באותיותי יצא דברההר פינן דלא שינה לשון ק"ו דלא שינה דקדק אותיותי ולפי זה איך אפשר לומר לר' יהודה דיוצא ברההור נהרי ר"י סובר לעיל דקרא ולא דקדק באותיותי לא יצא.

ונראה דגם רבינא מודה לסברה דר"א שאף אם הרהור לאו כד"ד אפ"ה ירההר פדי שלא יהיו כל הצבור עוסקין בו והוא יושב ובטל אלא דהי קשה לו במשנה אי טעמין דת"ק רק משום שלא יבטל ממה שהצבור עוסקין א"כ מה בין ק"ש עצמה לברכותי וגם ברכותי ירההר פדי שלא יבטל ממה שהצבור עוסקין ואף שברכותי לאו דאורייתא מ"מ ירההר פינן דלאו פדיבור דמי לאו מידי עביד וכמו"ש התוס' לעיל בד"ה נהרי תפלה ע"ש א"ו שהת"ק דמשנה לא איכפת לי במה שהצבור עוסקין וא"כ ק"ש עצמה למה ירההר א"ו דקדיבור דמי וכ"ז לת"ק אבל ר' יהודה דמתיר באמת גם ברכותי איפא למימר דסבר לאו פדיבור דמי רק שמקפיד שלא יבטל ממה שהצבור עוסקין בו: שם עשאן ר"י פהלכות דרף ארץ.

נלע"ד דזה שינה רק על בהמ"ז שלפני שנהו מצד דרף ארץ וכדמסיק בר"פ פיצד מברכין שאין לנו שום לימוד על ברכות שלפני אלא סברה הוא אסור לו לאדם שיהנה מעוה"ז בלא ברכה והיינו פינן שלה הארץ ומלואה א"כ הנהנה משל חבירו צריף להחזיק לג טובה ק"ו הנהנה משל גבוה וכ"ז מצד דרף ארץ אבל ברכותי של ק"ש גם למסקנא סובר ר"י דמהרהר אבל ק"ש עצמה ובהמ"ז לאחרי מצד הדין מוציא בשפתיו פינן דלר"י הרהור לאו כד"ד סובר שאין פח בתקנת עזרא לדחות עשה של תורה ומה שאמר בפרייתא בין פה ובין פה היינו בין בהמ"ז לפניו ובין בהמ"ז לאחרי מוציא בשפתיו לפניו הוא משום דהנה כהל' דרף ארץ ולאחרי מצד שהוא דאורייתא ובמשנתנו דאמר ר"י מברך לפנייהם ולאחרייהם לצדדין קתני בהמ"ז בין לפניו ובין לאחרי מברך ממש וברכותי של ק"ש היינו הרהור.

והנה דחקני ואלצני לומר פן לפרש פוננת רש"י בד"ה עשאן ר"י לברכת המזון עיין ברש"י ונראה שפינן למה שכתבתי: שם הא איהו דאמר ב"ק אסור בד"ת עיין לעיל שכתבתי שיש לפרש דברי ריב"ל שב"ק אסור בד"ת היינו תורה שבכתב דומיל' דחורב מ"מ הקשה פאן שפיר דעכ"פ צריף לטבול שחרית בשביל קיש שהיא תורה שבכתב ואף שכתבתי דאפשר שאין פח בתק"ע לבטל חיוב ק"ש דאורייתא היינו במי שאין לו מים לטבול אבל הני טובלי שחרי הרי יש להם מים: רש"י ד"ה את האשה פנוי' היתה נחכמים גזרו על היחוד וכו'.

נראה לרש"י דאם אשת איש היתה איך השיבה לו ריקה יש לה ארבעים סאה דאם אינו חושש לאיסור א"א איך יחוש לתקנת עזרא ולכן פירש רש"י שפנוי' היתה. ונראה עוד מדברי רש"י הללו דכפנוי' שאינה מזונמת לזנות דרף הפקר לית בה שום איסור תורה רק איסור דרבנן שפגזרו על ייחוד של פנוי' ממילא בכלל איסור הגזירה לבעול אותה דרף זנות וכ"כ הח"מ באה"ע סי' ר"ו ס"ק א' בשם הראב"ד.

ומדלָא פִירש רש"י שְאָסוּרָה מְשוּם אִימור מְחַמַּת חִימוּד רְאָתָה דָּם ש"מ דְּכִינּוּן שְׁתַּבְּעָה לְבַעוּל אוּתָה תִּיַכֵּף לִיכָא חֲשִׁישָׁא בְּזָה. וּמִזָּה רֵאִי לְדַבְרֵי הַט"ז בִּי"ד סִי' קצ"ב סוּף ס"ק א'.

וְרֵאִיתִי בִירוּשְׁלַמִי כָּאֵן שְׁמַבִּיא מַעֲשֵׂה בְּשׁוֹמֵר כְּרָמִים שְׂבָא לִיְזַקֵּק עִם אִשְׁתַּי אִישׁ עַד שְׁהֵם מִתְקִינִין לָהֶם מְקוּם לְטַבּוּל עֲבָרוּ עוֹבְרִים וְשָׁבִים וּבִיטְלוּ אֶת הָעֵבְרִיָּה. נִרְאָה לָאוּ מְשׁוּם דַּחְמִיר לְהוּ טְבִילַת קָרִי יוֹתֵר מֵא"א אֲלֵא שְׁהִיוּ סְבוּרִים שְׁיֻכְלוּ לְטַבּוּל וְלָמָּה יַעֲבָרוּ בְּחֻנָּם עַל תַּק"ע וּלְכַף הַתְּקִינּוּ לָהֶם מְקוּם פִּי לֹא יִדְעוּ שְׂבִין כֶּף יְבוֹאוּ עוֹבְרִים וְשָׁבִים.

וּמָה שְׁהִבִּיא עוֹד בִירוּשְׁלַמִי בְּאֶחָד שְׁתַּבְּעַ שְׁפָחָה וְנִמְנָעָה בְּשִׁבִיל הַטְּבִילָה. נִלְע"ד לָא מְבַעֲיָא לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם אֵין בְּבִיאַת שְׁפָחָה אִיסוּר תּוֹרָה כָּלֵל כְּמַבְנֵאָר בְּפִי"ב מֵהֵל' א"ב הֵל' י"א א"כ נִיחָא שְׁהִי חִמּוּר לָהֶם גְּזִירַת עֲזָרָא יוֹתֵר שְׁמִי יוֹדַע כְּמָה יָמִים לֹא יִנְדַּמּוּ לָהֶם מְקוּהָ וְיַעֲבָרוּ תְּמִיד עַל תַּקְנַת עֲזָרָא אוּ יִבְטְלוּ בְּכָל פַּעַם מִתְּפִלָּה וּבְרַכַּת הַמְּזוּזוֹן.

אֲלֵא אֶפְיָלוּ לְדַעַת אוֹנְקֵלֶס שְׁיֵשׁ בָּהּ אִיסוּר לָאוּ לֹא יְהִי קִדָּשׁ וְהוּא דַעַת רִש"י בְּקִידוּשֵׁין דָּף ס"ט ע"א. נִלְע"ד דְּבַר חֲדָשׁ דְּדוֹקָא הוּא מְוֹנָהָר עַל הַשְּׁפָחָה אֲבָל הַשְּׁפָחָה אֵינָה מְוֹנָהָר עָלָיו.

וְאִף שְׁמַבְנֵאָר בִּיבְמוֹת דָּף פ"ד ע"ב דְּכָל הֵיכִי דְהוּא מְוֹנָהָר עֲלֵי' הִיא מְוֹנָהָרַת עָלָיו. נִלְע"ד דְּהֵינּוּ בְּבִנּוֹת יִשְׂרָאֵל דִּילְפִינּוּ מֵאִישׁ אוּ אִשָּׁה הַשְּׁוֹה הַכְּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל עֲוֹנָשֵׁין אֲבָל שְׁפָחָה אֵינָה בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵלִית אֲלֵא דִילְפִינּוּ ג"ש לָהּ לָהּ וְהִיא הַשְּׁפָחָה מְוֹנָהָרַת בְּכָל מַצּוֹת שְׁנָשִׁים מְוֹנָהָרוֹת מ"מ בְּדַבְרָה זֶה לֹא שְׁיִיָּה ג"ש זוּ דְאִשָּׁה לֹא שְׁיִיָּה שְׁמֹנְהָרוֹת עַל הַשְּׁפָחָה אֲלֵא שְׁמֹנְהָרוֹת עַל הָעֵבֶד וְהִרֵי שְׁפָחָה וְדֵאִי אֵינָה מְוֹנָהָרַת עַל הָעֵבֶד.

וְיִצְא לָנוּ מִזָּה דְאִף לְדַעַת אוֹנְקֵלֶס אֵין הַשְּׁפָחָה מְוֹנָהָרַת עַל כֵּן יִשְׂרָאֵל וּמָה שְׂאָמַר לְהוּ רַב שְׁשֵׁת אַזְדָּהֵרוּ מִיִּשְׂרָאֵל בְּמַס' נִדָּה דָּף מ"ז ע"א הוּא כְּדִי שְׂלֵא יִכְשַׁל הַיִּשְׂרָאֵל בְּאִיסוּר שְׁפָחָה: ע"ב דְּלִיכָא עֲלוּאִי לָא הֵאִי וְלֹא הֵאִי אֵין צָרִיף לְוִמֵר דְּרַב הוּנָא עֲדִינּוּ פְּנוּי הִי וְלֹא שְׁיִמֵּשׁ מִטָּתוֹ לְעוֹלָם אֲבָל הַכְּוֹנָה דְאִוּתוֹ יוֹם לֹא הָוָה וְכו' וְאֵינּוּ אֶפְיָלוּ טְבוּל יוֹם וְאִף דְאִפִּי הַתּוֹרָה הִיָּתָה רְאוּי לִיתָן לְטְבוּלֵי יוֹם כְּדִאֲמַרִּי בְּמַס' שְׁבַת דָּף פ"ו ע"ב וְהִרֵי כָּל עֵקֶר טְבִילַת בְּעֲלֵי קְרִיין אֲסַמְכָהוּ עַל חוֹרֵב מ"מ הֵיכִי דְאִיכָא מִי שְׁהָעֵרַב שְׁמָשׁוּ הוּא עֲדִיף מְטְבוּל יוֹם: שְׁם רַב חֲמָא טְבִיל וְכו' פִירִש"י וּבִירָף.

כְּוֹנָת רִש"י דְאִף שְׁיִיָּה לְמִימַר וְלִית הַלְכָתָא כְּוֹנָתִי דְאִטוּ אֵין אָדָם רִשְׁאֵי לְהַחְמִיר עַל עֲצָמוֹ. וְלָכֵן פִירִש"י שְׂבִירָף עַל הַטְּבִילָה וּבְזָה לִית הַלְכָתָא כְּוֹנָתִי וְכַמוֹ"ש הַתּוֹס' לְעַנּוּן טְבִילָה בְּעֵרַב יוּה"כ: שְׁם אֲלֵא יִקְצֹר פִירִש"י כָּל בְּרַכָּה וּבְרַכָּה.

וְנִרְאָה דְהֵינּוּ לְרַב לְקַמּוֹן דָּף ד"ט ע"א דְאֵלוּ לְשְׁמוּאֵל הֵינּוּ הַבִּינּוּ וּמְשׁוּם דְרַב וְשְׁמוּאֵל הַלְכָה כְּרַב וְעוֹד דְהָא אֲמַרִּי שְׁם דְאִבְיֵי לֵינִיט אֲמַאן דְמַצְלֵי הַבִּינּוּ וּלְפִי הַנִּרְאָה לֹא גָרִיס רִש"י שְׁם גִירְסַת הַתּוֹס' בְּד"ה לֵינִיט וְכו' דְגָרְסִי וְה"מ בְּמַתָּא וְכו' דְאִי הָוָה שְׂרִי בְּדַרְף הִי רְאוּי לְהַתִּיר גַּם לְב"ק וְעוֹד נִלְע"ד דְגַם רִש"י סוֹבַר דְב"ק שְׁנַזְכֵּר בְּתַפְלָתוֹ אִם נִזְכֵּר קוֹדָם שְׁפִינִים חוֹנֵן הַדַּעַת מַצְלֵי הַבִּינּוּ אֲבָל אִם נִזְכֵּר אַחַר שְׁפִינִים חוֹנֵן הַדַּעַת אִי אֶפְשָׁר לְוִמֵר שׁוֹב כְּלָם בְּבְרַכָּה אַחַת דְשְׁמוּנָה לֹא תִיקָן מִשָּׂא"כ לְקַצֵּר כָּל בְּרַכָּה וּבְרַכָּה שְׁיִיָּה בְּכָל מְקוּם שְׁנַזְכֵּר: שְׁם וְחוֹזֵר וּמִתְּפַלֵּל.

לכאורה זה הוא מימרא שא"צ ונדי באמרו פוסק עד שיכלו המים. בשלמא למ"ד חוזר לראש ניקח דלזה פיונה הברייתא שחוזר ומתפלל מה שפבר התפלל אבל למ"ד למקום שפסק קשיא.

ואפילו למ"ש התוס' בד"ה ממתין שהקילו פאן שא"צ להמתין עד שיבלעו אפתי קשה לשון חוזר ומתפלל ונדי באמרו ממתין עד שיכלו המים ומתפלל. ונלע"ד שפוננתו דלא נימא שאף שהקילו פאן פיון שפבר עומד בתפלתו שא"צ להמתין עד שיבלעו לגמרי אפתי לא? הא עדיף מב"ק שגזפר באמצע תפלתו שג"כ איבו מפסיק אבל עכ"פ יקצר ונהנה אמינא שגם זה יקצר קמ"ל דחוזר לתפלתו ממש כמו שמתפלל תמיד כל ברכה פתיקנה.

אלא דכ"ז תינח למסקנת התוס'. אבל לפמ"ש בתחלת הדבור בשם הרב ר' יוסף שבאמת אינו חוזר לתפלתו כי אם שנגבלעו בקרקע הדק"ל דמאי קמ"ל.

ושוב ראיתי בפני יהושע שפכת דקמ"ל דא"צ להרחיק ד"א פדעת הגה"מ שהביא הב"י בסימן ע"ז. ובמחילה מכבודו שהי' סבור שהגה"מ בעי ריחוק ד"א אפילו נבלעו ולא כן הוא והג"מ הם סוברים פדעת הרב ר' יוסף דבעינו נבלעו אלא שהר"י כתב שמתמא נבלעו והג"מ מייירי אם לא נבלעו.

והנכון דקמ"ל דא"צ להמתין עד שלא יהי' רישומן ניקר והר' יוסף כתב שמתמא אין בהם פדי להטפיח אבל מסתמא עדיין רישומן פיקר ועיין לקמן דף ד"ה ע"א והיא גופה קמ"ל ברייתא פאן דסגי עד שלא יהי' בהם פדי להטפיח: דף כ"ג ע"א אמר רב אשי האי אם שקה וכו'.

ויש לדקדק לדברי רבינו יהודה שפתוס' בסוף ד"ה אלא דכ"ע וכו' קשה ודלמא הא דקאמר לימא בהא קמפלגי וכו' פוננתו לדברי ר"י ממש דמ"ס אם שקה פדי לגמור וכו' חוזר לראש ולכך מקרי גברא לא חזי והלכך אפי' לא שקה חוזר לראש ומ"ס למקום שפסק ולכך מקרי גברא חזי והלכך אפי' שקה פדי לגמור אעפ"כ אינו חוזר רק למקום שפסק וא"כ פליגי בין בשקה ובין בלא שקה ואעפ"כ עקר פלוגתייהו תליא בהך דינא אם שקה חוזר לראש או לא ונסתר קוש' רב אשי.

ונראה דר"א הכי קאמר כ' שאתה מחליט דבשקה פליגי ע"כ לא ס"ל הך סברה דגברא לא חזי דאי סבירא לך הך סברה א"כ מה חסר לך לומר דבשקה כ"ע חוזר ובשלא שקה פליגי וכדמוקי באמת רב אשי א"ו דלא סבירא לך פלל הך סברה דגברא לא חזי וא"כ ע"כ לדידך רק בשקה פליגי א"כ אם שקה אם לא שקה מיבעי' לי' ור"א דקאמר דכ"ע אם שקה וכו' היינו שיש ברירה בינינו לאוקמי פן אבל באמת גם ר"א מודה שנוכל לאוקמי בין בשקה ובין בלא שקה מפח סברת רבינו יהודה וכנ"ל: שם הנצרך לנגקבו וכו' תפלתו תועבה.

ויל"ד אם אפי' דייעבד תפלתו תועבה ק"ו שלא יתחיל להתפלל וא"כ לא ה"ל למתני רק הנצרך לנגקבו והתפלל תפלתו תועבה. ובשלמא לדעת הרמב"ם והרא"ש דהא דמחלק בין יכול להעמיד עצמו עד פרסה הוא דוקא לענין דייעבד שפבר התפלל אבל לכתחלה אסור אפילו יכול להעמיד עצמו עד פרסה ניקח דברייתא מילי מילי קתני הנצרך לנגקבו

יהי' באיזה אופן שיהי' אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה היינו באינו יכול להעמיד על עצמו.

אבל לגירסת הרי"ף והיא ג"כ דעת רש"י שאם יכול לשהות עד פרסה מותר אפילו לכתחלה וכדמוכח בדברי רש"י בד"ה ועד כמה וכו' א"כ הדק"ל. ובשלמא לאיכא דמתני דבברייתא עצמו מחלק א"כ היא גופה קמ"ל דגם לענין להתחיל לכתחלה ש חילוק בין יכול לעמוד עד פרסה.

ובזה יש לתרץ פונת רש"י שפירש ועד כמה וכו' שיהי' מותר להתחיל בתפלה ולכאורה דברי רש"י ממ"נ תמוהין דאם רש"י גרים פגירסת הרי"ף דגרים מותר א"כ הדבר מפושש שמוותר להתחיל דעל דיעבד לא שייך מותר ולא הנצרך רש"י לפרש זה ואם הי' לרש"י הגירסא כמו שהיא לפנינו בגמרא והיא גירסת הרא"ש א"כ קשה היא גופה קשי' מנ"ל לרש"י ה' שמוותר להתחיל.

ולפמ"ש ניחא דמוכח מייתורא דרישא. וכל זה ניחא לאיכא דמתני.

אבל לפי תחלת הסוגיא דבברייתא לא נזכר שום חילוק רק רב זביד קאמר חילוק זה הדק"ל דריש' מיותרת. וגם על רש"י קשה דרש"י פי' בדברי הגמ' דקאמר ה' ועד כמה על דברי ר"ז ושם פירש רש"י שה' מותר להתחיל קשה.

ונראה דאפ"ה ניחא דברייתא קמ"ל דלכתחלה ודיעבד שוים והכי קתני הנצרך לנקביו אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה דבכל ענין שאסור לכתחלה אז גם דיעבד תפלתו תועבה והכי דבדיעבד תפלתו מותר גם לכתחלה.

ועוד נלע"ד דברייתא קמ"ל הנצרך לנקביו אל יתפלל לומר שאל יתפלל כלל שאפי' זמן תפלה עוברת לא יתפלל וענין במג"א סי' צ"ב ס"ק א' מ"ש בשם הב"ח ולפי מ"ש הדבר מוכח מברייתא. ועוד נלע"ד דקתני אל יתפלל לומר דדוקא להתחיל אסור אבל אם באמצע תפלתו נתעורר לו צורך נקביו מותר לגמור תפלתו אפי' אינו יכול לעמוד על עצמו עד פרסה וכדעת הרשב"א שהביא המחבר בסי' צ"ב ס"ב: שם ואינם יודעים אם על הטובה הם מביאים אם על הרעה.

נלע"ד פי בשלהי יומא אמרו במעלת הבעל תשובה שהוא כאלו הקריב פרים שמא תאמר פרי חובה ת"ל אוהבם נדבה. וכתב המהרש"א בח"א לפי שזדונות נעשו כזכיות במצא שהקרפן הוא נדבה ע"ש ואם החוטא ישב בתשובה קודם הבאת הקרפן ונעשה מן העבירה זכות הרי זה מביא קרפן על הטובה לא על הרעה שהרי אין פאן למפרע שום רע רק טוב משא"כ הקרפן בלי תשובה הגונה הוא מבא על הרעה שעשה והכסיל הרואה שהתורה צוהה שהחוטא יביא קרפן אינו יודע אם הציוי להביא על הרעה דהיינו בלי תשוב' או על הטוב' דהיינו שפבר קדמה התשובה: שם אלא אימא אוחזן בבגדו ובידו ונכנס ומניחם בחורים הסמוכים לבית הפסא וכו'.

הדבר תמוה שהרי סדר התקנות כף היו מתחלה היו מניחין בחורין הסמוכים לבהכ"ס וכשראו שעכברים באים ונוטלים התקינו שייניחם בחורין הסמוכים לרה"ר וכשראו שפאו עוברי דרכים ונוטלים אותם התקינו שיאחזם בבגדו ובידו ונכנס פמבואר

בְּבְרִייתָא לְקַמְן וּא"כ אִיךְ נְקֻט פְּאָן תְּרִיתִי דְסִתְרִי אֶהְדְּדִי שְׂיֵאחֲזוּם וְנִכְנַס וּמְנִיחִים בְּחוּרִים
הַסְמוּכִי שְׂאָם הַנִּיחָם בְּחוּרִים הַסְמוּכִים הָרִי לֹא נִכְנַס וְהֵם עִמּוּ.

וְנִרְאָה דְאִו אִו קְתַנִּי שְׂאָם יֵשׁ לוֹ בְּגָד שְׂיֻכַּל לְהַנִּיחָם בְּבִגְדוֹ וְלִקְחָתָהּ הַפֶּל בְּיָדוֹ מִיֵּטֵב וְאִם
אִי אֶפְשָׁר לְכַרְפֵּם בְּבִגְדוֹ שְׂבִגְדוֹ דְּבוּק לְבָשָׂרוֹ בְּצִמְצוּם אִזּוּ יִנִּיחָם בְּחוּרִים הַסְמוּכִים
לְבַהכ"ס וּבְחָרוֹ יוֹתֵר בְּסְמוּכִים לְבַהכ"ס מְסְמוּכִי לְרַה"ר אַף שְׂבִתְחַל' בִּיטְלוּ הַהֲנָחָה
בְּסְמוּכִי לְבַהכ"ס וּבְחָרוֹ בְּסְמוּכִים לְרַה"ר הִינְנוּ לְפִי שְׂרָאוֹ הַתְּקֵלָה מִן הָעֵכָבְרִים וְעַד יִינּוּ
לֹא הִרְגִּישׁוּ בְּתִקְלָה שֶׁל סְמוּכִים לְרַה"ר אֲבָל אַחַר שְׂרָאוֹ שְׂגָרְמוּ הַסְמוּכִים לְרַה"ר הִרְיַגְתָּ
הַנְּפֵשׁ כְּמַעֲשֵׂה דְהַאי תַלְמִיד בְּסִמּוּךָ בְּחָרוֹ בְּמָקוֹם שְׂאִי אֶפְשָׁר לִיקְחָם בְּבִגְדוֹ שְׂיִנִּיחָם
בְּסְמוּכִים לְבַהכ"ס יוֹתֵר מְסְמוּכִים לְרַה"ר.

וּבְזָה נִיחָא מַה שְׂמִסְיִים פְּאָן שְׂלֵא נִיחָם בְּסְמוּכִים לְרַה"ר שְׂמָא יִטְלוּ אוֹתָם עוֹבְרֵי דְרָכִים
וְיִבְנֵא לִידֵי חֻשְׁדָּה לְמָה לִי חֻשְׁשׁ הַחֻשְׁדָּה וְתִיפּוּק לִי שְׂיִטְלוּ ע"ד וְיִפְסִיד תְּפִלּוֹ וְכִמּוֹ לְקַמְן
בְּבְרִייתָא הַסְמוּכָה שְׂשִׁנְנוּ שְׂבָאִים ע"ד וְנוֹטְלִים אוֹתָם הַתְּקִינוּ שְׂיֵהָא אוֹחֲזֵן וְכו' וְלְמָה
תְּנִי פֶלֶל שְׂיִבּוֹא לִידֵי חֻשְׁדָּה וּלְפַמ"ש נִיחָא שְׂשִׁים מִיְיָרִי בְּאֶפְשָׁר לִיטְלָם עִמּוּ וְלֹא עוֹד אֵלָא
שְׂשִׁים הַתִּירוּ שְׂיִקְחָם בְּיָדוֹ בְּלֹא שׁוּם בְּגָד וְזֶה תְּמִיד יֵשׁ יְכֻלָּת לַעֲשׂוֹת וְלָכֵן בְּשִׁבִיל הַפְּסֻד
הַתְּפִילִין לְחוּד אַף בְּלִי שׁוּם חֻשְׁשׁ הַתִּירוּ אֲבָל פְּאָן בְּבְרִייתָא זֹו שְׂבָעֵי דְנֻקָּא בְּבִגְדוֹ וּמְסִיִים
וּמְנִיחָם בְּחוּרִין וְכו' וְהִינְנוּ כְּמוֹ שְׂפִירְשִׁתִּי דְהִינְנוּ בְּאִם אִי אֶפְשָׁר בְּבִגְדוֹ וְעַל פְּרָתוֹ יִנִּיחָם
בְּחוּרִין וּבְחָרוֹ בְּחוּרִין הַסְמוּכִים לְבַהכ"ס יוֹתֵר מְסְמוּכִים לְרַה"ר וּבְזָה לֹא סְגִי טַעַם שֶׁל
הַפְּסֻד תְּפִילִין לְחוּד דְמַה לִי אִם יִפְסִיד הַתְּפִילִין ע"י שְׂיִטְלוּם עוֹבְרֵי דְרָכִים וּמַה לִי אִם
יִפְסִיד ע"י שְׂיִטְלוּם עֵכָבְרִים אֲדַרְבָּה יֵשׁ הַפְּסֻד וּבְזִיוֹן לְכֹן הַנְּצָרָה לֹא מְפִי חֻשְׁדָּה
וְלִהְבִּיא הַף מַעֲשֵׂה שְׂאִירַע הִרְיַגְתָּ הַנְּפֵשׁ ע"י כְּף: שֵׁם אוֹחֲזֵן בִּימִינוֹ כְּנֻגְדָּה לְכוּ.

נִרְאָה שְׂכ"ז הוּא פְּדִי שְׂיֵהִי נְגֻד לְכוּ לְזַכְרוֹן שְׂלֵא יִשְׁכַּח וְיִפְלוּ מִימִינוֹ וְכֵן מַה שְׂפִירַש"י
וְאֲחֲזֵן בִּימִינוֹ שְׂלֵא בְּבִגְדוֹ אִין פְּנוּנְתוֹ שְׂלֵא בְּבִגְדוֹ לְבַד בְּלִי אַחֲזִין' בְּיָדוֹ דְהַאי לֹא צְרִיכָה
לְמִימְרָא וְאִיךְ שְׂיָךְ בְּזָה הַלְכָה וְאִין בְּזָה שׁוּם פְּלוּגְמָא וְכַדְאָמַר לְעִיל בְּבִגְדוֹ ס"ד וְכו' אֲבָל
פְּנוּנַת רַש"י שְׂיֵאחֲזוּם בִּימִינוֹ לְחוּד וְלֹא בְּבִגְדוֹ שְׂיֵאחֲזוּ הַבְּגָד בִּימִינוֹ דְגַם בְּזָה חִיְיִשִּׁי דְלִמָּא
מְשַׁתְּלִי וּב"ה מְחִמִּירִי בְּזָה שְׂאִמְרוּ וְיֵאחֲזוּם בְּיָדוֹ.

וְאִיךְ שְׂלְפַמ"ש לְעִיל א"כ לר' עֶקִיבָא בְּעִינָן דְנֻקָּא בְּבִגְדוֹ. נִלְע"ד דְב"ה וּר"ע מְחֻלְקִי
מִהִיפּוּף לְהִיפּוּף וּמַה דְשָׂרוּ ב"ה אָסֵר ר"ע וּמַה דְשָׂרִי ר"ע אָסֵרוּ ב"ה: תּוֹס' (וְהוּא בְּעַמּוּד
הַקְּוֹדֵם ד"ה) אֵלָא לְכ"ע וְכו'.

וְרַבִּינוּ יְהוּדָה פִּירַשׁ וְכו' דְהָא לְכ"ע הִנְהוּ גְבֵרָא חֲזִי פִינּוֹן דְאִינוּ חוּזֵר לְרֵאשׁ עִינּוֹן בְּרֵאשׁ"ש
וּבְמִהְרֵשׁ"א. וְנִלְע"ד לְהַסְבִּיר הָעִנּוֹן קֶצֶת שְׂאָם הַדִּין נוֹתֵן שְׂאָם שְׂהָה חוּזֵר לְרֵאשׁ א"כ זֶה
שְׂהַתְּחִיל לְהַתְּפַלֵּל וּכְבָר נְצָרָה לְנִקְבִיו ה' לוֹ לְחוּשׁ פֶּן יִהְיוּ הַמִּים שׁוֹתְתִים בְּכַדִּי שְׂיִנְגָמַר
אֵת פְּלָה וְיִהְיוּ בְּרִכּוֹתָיו שְׂכָבֵר בִּינְרָה בְּתַחֲלַת הַתְּפִלָּה לְבִטְלָה כִּי יִצְטָרֵף לְחוּזֵר לְרֵאשׁ
וְאֵעִפִּי"כ לֹא נִמְנַע א"כ הוּא עֲצָמוֹ הַפְּקִיר בְּרִכּוֹתָיו לְכָף מְקַרִי גְבֵרָא לֹא חֲזִי אֲבָל אִם הַדִּין
שְׂבָכָל עִנּוֹן אִינוּ חוּזֵר לְרֵאשׁ א"כ לֹא הַפְּקִיר בְּרִכּוֹתָיו וּלְכָף מְקַרִי גְבֵרָא חֲזִי: ע"ב
וְתִסְבְּרָה אִי בְּקֻטְנֵי וְכו'.

הך ותסברה אינו כפי סוגיית כל ותסברה שבש"ס שהרי אינו סותר בזה האוקימתא דטפח וטפחיים דהרי גם אי מוקי הא באיש וכו' ג"כ מוקמינן לענן טפח וטפחיים אי לא קושית אי הכי שהקשה אח"כ.

ונראה דאי מוקמינן אידי ואידי באיש וכאן לגדולים וכאן לקטנים לא הנה שיהי קושית א"ה וכו' דשפיר הנה ק"ו שאם גם לקטנים מגלה גם לאחרי מכלל דחיישת שמתוך קטנים יתעורר גם לגדולים א"כ ק"ו כשנפנה לגדולים שראוי לחוש שמתוך שנדחק לגדולים יצטרף גם לקטנים ולכן הקשה מתחלה אי לקטני לאחרי למה לי והניח זה לפשוט שזה נדאי אינו חשש כלל שמחמת קטנים יבוא לגדולים וא"כ ע"כ אי לענן טפח וטפחיים בעית לאוקמי תצטרף לאוקמי כאן באיש וכאן באשה אם פן קשה הא דקתני עלה זה ק"ו וכו' והך אי הכי סיומא של והתסברה הוא: שם תיובתא דשמואל.

ואין לתרץ דשמואל מייירי במנחין פלי בת"כ וברייתא מייירי דליפא פלי בתוך פלי דא"כ איך מסיים בברייתא ה"ל מחום גבוה ג' טפחים וכו' מותר ואי מייירי שאינם בכלי ת"כ מה מועיל מקום גבוה הלא אסור עד שיוציאם מפל הסדר כמפורש לקמן דף ר"ה ע"ב: דף כ"ד ע"א והתני ר' חייא וכו'.

ואין לומר דר' ירמיה מייירי שלא בכובע דהרי על דברי שמואל קאי ואי מייירי שלא בכובע איך קאמר ואפילו אשתו עמו והא בעינן פלי בת"כ. אלא דהא קשיא לי ודלמא ר"י דבעי שלא פנגד ראשו היינו על סוף דברי שמואל דמתיר אפי' באשתו עמו ור' חייא דמתיר אפי' פנגד ראשו מייירי באין אשתו עמו.

ואולי ר"י שהוא אמורא ה"ל צריך לפרש דבריו דמייירי נוקא באשתו עמו. ועוד דמדברי שמואל דקאמר ואפי' אשתו עמו משמע שאין שום חילוק בין אשתו עמו לאין אשתו עמו לענן הנחתן מראשותיו ואף שנדאי יש חילוק לענן פלי בת"כ זהו אחז להנחתן פחת מראשותיו דבכל הסדר פלו בענן לתשמיש פלי בתוך פלי: רש"י ד"ה ה"א גבי שנים וכו' דקא שרי שמואל באשתו עמו מאי.

לכאורה יפלא הלא באשתו גם רב יוסף מתיר. ונראה דדעת רש"י דבקה דפליגי שמואל ור"י בסברה אם אשתו קילא מאחר או חמירא מאחר בנדאי הלכה כשמואל דאין הלכה כמתמיד במקום הרב ורב יוסף תלמידו של רב יהודה תלמידו של שמואל והכי דאיפא תרי ברייתא דפליגא ואמורא סבר כחז ברייתא בנדאי אין אחר הכרעת האמורא פלום ואמנם היכי דהאמורא פליג על ברייתא ואין לו סייעתא מברייתא אחרת עיין בריבנו אשר בשמעתין ומעתה בשנים זרים הישנים יחד סובר רש"י דנדאי מותר שהרי מצינו ברייתא המתרת אבל באשתו שמצינו ברייתא האוסרת ולא מצינו שום ברייתא שתתיר בפירוש אפילו באשתו בהא מספקא לי' אם הלכה כשמואל ודעת רש"י הוא להיפך מדעת הרי"ף שלהרי"ף עם אשתו מותר ואחר אסור ודעת רש"י עם אחר מותר ועם אשתו אסור: ד"ה שוק באשת איש ערוה להסתפל וכן באשתו לק"ש.

ולכאורה יפלא אי להסתפל מאי ארי' שוק אפי' באצבע קטנה נמי אסור וכדמקשה לעיל. ובשלמא לאשתו לק"ש אף דאמרי' לעיל טפח באשה ערוה.

יש לומר דשוק אפי' פחות מטפח מקרי ערוה. אבל לענין להסתפל בא"א קשה מאי ארי' שוק.

ונראה דס"ל לרש"י דהא דאמר רב ששת דכל המסתפל באצבע קטנה וכו' היינו במסתפל ומתפנין פדי ליהנות ממנה. וכן משמע לשון הרמב"ם פ"ק ד"א מא"ב הל' ב' שכ' והמסתפל באצבע קטנה של אשה ונתפנין ליהנות פאלו המסתפל במקום התורפה עכ"ל הרי שלא הקפיד אלא במתפנין להסתפל פדי ליהנות אבל באינו מתפנין ליהנות ליפא איסור וס"ל לרש"י דבמקום המגולה ואינו מתפנין ליהנות לא שנייה לחלק בין טפח לפחות מטפח ולכן לעיל דקאמר טפח באשה ערוה אי מיירי לאסתפולי בה על פ"ק דמייירי במתפנין ליהנות לכן הקשה שפיר מאי ארי' טפח אפי' באצבע קטנה אסור אבל שוק שנקרא ערוה אסור אפילו אינו מתפנין ליהנות.

ורבינו הגדול בפ' ד"א מא"ב לא הזכיר שוק אבל הביא איסור שמיעת קול וראיית שער. ובהל' ק"ש פ"ג הל' ט"ז כתב ואם הי' טפח מגולה ממנה לא יקרא פנגדה ולא הזכיר שם לא שוק ולא שער ולא קול וכתב הפוסף משנה מה שלא הזכיר רבינו קול ושער משום דסובר לא לענין ק"ש פאמרו אלא לענין איסור ערוה.

ואני בער ולא אדע מה יענה הרב כ"מ בשוק שלא הזכירו רבינו לא בהל' ק"ש ולא בא"ב שם וכעת צ"ע: תוס' ד"ה וזה תני ר"ח וכו' ומ"מ קשי' לישני דמייירי באשתו עמו וכו'. וידעת הרמב"ם דכר וקסת לא מצרפינו לכלי בת"כ א"כ ודאי דלא מייירי באשתו עמו דמה מועיל כובע לחוד בשלמא שמואל דקאמר אפי' אשתו עמו היינו שלא הזכיר פלי פלל וסמך עצמו על הברייתא לקמן דף ד"ה ע"ב דאפי' אינו במטה פלל בעינו לתשמיש פלי בת"כ אבל ר"ח אם הי' פוננתו משום תשמיש מה מועיל כובע לחוד: ד"ה והתניא וכו' משמע דברייתא אחרת היא.

ולענ"ד גם לרש"י ברייתא אחרת דבברייתא לעיל דמסיים ואם היו בנני ובני ביתו קטנים מותר ודאי לא קאי ב"ב על אשתו דאיה שנייה באשתו שאינה מתאוה לה לתשמיש והפל יודעים למה נכנסה לחופה אבל בברייתא שמביא באמר לה שמואל לא מסיים הך סיומא שאם היו קטנים שפיר מפרשינו דבני ביתו היינו אשתו דאל"כ מה לי בנני ומה לי בני ביתו ובשלמא ברייתא דלעיל איפא למימר בנני היינו זכרים וב"ב היינו נקיבות ותרנייהו צריכי דבני הוא רבותא לצד האיסור שאפ"י עם זכרים אסור וב"ב הוא רבותא לצד ההיתר שאם היו קטנים אפילו עם נקיבות מותר.

אבל בברייתא שבי' ששינו דק צד האיסור א"כ אם עם זכרים אסור ק"ו עם נקיבות א"ו וב"ב היינו אשתו ויש בה מקום להקל פדברי רב יוסף ויש בה מקום להחמיר פסברת שמואל ולכך תרנייהו צריכי: ע"ב וחוזר ומתפלל ואומר רבש"ע וכו' ומתחיל ממקום שפסק.

דברי הגמרא ודברי רש"י ודברי התוס' פלם נאחזים בפסוק. דדברי הגמ' לא די שהם פפולים דכיון שמיסיים ומתחיל ממקום שפסק למה הוצרך לומר וחוזר ומתפלל.

ולא עוד שהדברים סותרים זה"ז שמתחלה אמר וחוזר לתפלתו ואומר רבש"ע וכו' משמע שתחלה חוזר לתפלתו ואח"כ פשטיים תפלתו אומר רבש"ע ושוב אמר ומתחיל ממקום שפסק הרי שתוף התפלה אמר ה' רבש"ע.

ורש"י פתב בד"ה ואומר בתוף התפלה דהא מופסקת היא וכו' ג"כ קשה מה בעי רש"י בזה והלא הדבר מפורש בגמ' שאומר זה בתוף התפלה דהרי קאמר אח"כ ומתחיל ממקום שפסק. ואם פוננת רש"י ליתן טעם למה רשאי להפסיק הי' לו לפרש רק הטעם אבל מה שפירש בתוף התפלה הוא ללא צורך.

והתוס' בד"ה ואומר וכו' מיד באמצע תפלתו ואח"כ מתחיל למקום שפסק תמוהים ביותר שלא חידשו פלוג' לא על דברי הגמ' ולא על דברי רש"י. ומה שנלע"ד בזה הוא דנדאי אסור להפסיק בתפלתו בחנם אפילו הפסק קטן שאינו בכדי לגמור כל התפלה ומ"מ אם הפסיק, אינו נקרא הפסק לספק בזה אם צריך לחזור לראש שפיון שלא שקה כדי לגמור את פלה נדאי א"צ לחזור לראש אבל אם שקה כדי לגמור פולה אז יש מחלוקת אם צריך לחזור לראש וגם יש חילוק אם הפסק הי' מחמת אונס או לא וכמבואר כ"ז לעיל דף ר"ב ע"ב בתוס' ד"ה אלא לכ"ע ע"ש ומעתה אם שקה בשעת יציאת הרוח עד שפלה הרוח פחות מ כדי לגמור את פלה ואם יאמר גם הרבש"ע יצטרף ויעלה כדי שיגמור את פלה הנה בזה יש לדין לפי הטעם שנתן רש"י שרשאי להפסיק ולומר הרבון פיון שהתפלה כבר מופסקת ע"י הרוח וכאן הפסק שהי' ע"י הרוח לחוד לא מחשב הפסק ואם יאמר גם הרבון אז יהי' הפסק אולי אינו רשאי לומר הרבון תוף התפלה אלא יגמור תפלתו ואחר גמר תפלתו יאמר הרבון ונדקא אם גם עם הרבון לא ישקה כדי לגמור פלה אז יאמר תוף התפלה או אם גם ע"י הרוח עם הזמן שצריך להמתין עד שיכלה הרוח כבר שקה כדי לגמור פלה לה' דיעה דס"ל דגם בשקה ע"י אונס כדי לגמור פלה א"צ לחזור לראש אז יוכל לומר הרבון תוף התפלה פיון שאין מתחדש שום הפסק חדש על ידי הרבון מה שלא הי' כבר ע"י הרוח.

ומעתה לפי פירש"י הגמרא לצדדין קתני וחוזר ומתפלל היינו אם מתחלה לא שקה כדי לגמור פלה וע"י הרבון יפסיק כדי לגמור פלה אז חוזר ומתפלל ואינו מפסיק לומר הרבון באמצע התפלה ואם גם ע"י הרבון לא ישקה כדי לגמור פלה אז אומר רבש"ע וכו' ומתחיל ממקום שפסק.

ונהו פוננת רש"י שהגמ' דקאמר ואומר בתוף התפלה הוא מטעם דהא מופסקת וכו' אבל אם עדיין אינה מופסקת לא יאמרנו אז. ועוד נלע"ד לפרש דברי הגמ' על פנונה אחרת ונהו לפי דעת הפוסקים שיש חילוק בין שקה מחמת אונס אז נלע"ד דאם הי' החיוב מצד תקנת חז"ל שמתחיל לומר הרבון ונדקא תכף שפלה הרוח קודם שחוזר לתפלתו אז גם השקה' של אמירת הרבון מחשב מחמת אונס ואז אם בצירוף שהיית הרוח עם שהיית אמירת הרבון הוא כדי לגמור פלה צריך לחזור לראש אבל אם חז"ל נתנו הברירה בידו אם ירצה לאמרו תכף תוף התפלה הברירה בידו ואם ירצה לאמרו אחר התפלה ג"כ הברירה בידו ואז אפילו אמרו תוף התפלה והשלים בזה שעור שהי' כדי לגמור פלה אפ"ה אינו חוזר אלא למקום שפסק שהרי סוף השקה' שהשלים השעור לא הי' מחמת אונס שהרי אם הי' רוצה לא הי' צריך לשהות עוד.

ולפי פירוש זה הגמרא קאמר וחוזר ומתפלל היינו שהבריכה ביזו לחזור להתפלל קודם אמירת הרבון. ושוב אמר ואומר וכו' היינו שהבריכה ביזו לאמרו גם אז אם ירצה ולפי שהבריכה ביזו לכה אפילו אמרו בתוך התפלה מתחיל ממקום שפסק שהרי לא שקה מחמת אונס.

ונהו דעת התוספת שכתבו ואומר וכו' מיד באמצע תפלתו פירוש שיכול לאמרו מיד ואף על פי כן אח"כ מתחיל ממקום שפסק: דף כ"ה ע"א אתמר ריח רע שיש לו עקר וכו'. הא ודאי דמה דצריף עכ"פ להרחיק ד' אמות מן העקר הוא מימרא שא"ב דמשנתינו הוא וכמה ירחיק מהסומן הצואה וא"כ קשה למה הזכיר שיש לו עקר ונהו לי' למימר סתם אתמר ריח רע ר"ה אמר א"צ להרחיק ולקרורות ור"ח אמר מרחיק ד"א ממקום שפלה הריח.

ולמימר שאין לו עקר גם ר"ח מודה שא"צ להרחיק א"כ קשה לקמן בהני ציפי דבי רב דמסיק אבל בק"ש לא הוא דלא פמאן. ובשלא להרמב"ם דגם לר"ה עכ"פ צריף להרחיק עד שפלה הריח אלא דלא בעי ד"א ממקום שפלה א"כ איפא למימר דבאין לו עקר גם ר"א מודה דא"צ ד"א ולקמן דקאמר אבל בק"ש לא היינו במקום שהריח מריח. אבל רש"י דפירש בדברי ר"ה דאף שהריח בא אליו מותר אם פן אם איתא דבאין לו עקר לא פליגי א"כ הו' דלקמן דלא פמאן. וצריף לומר דלר"ח אף דגם באין לו עקר צריף להרחיק מ"מ א"צ להרחיק רק עד שיפלה הריח אבל להרחיק עוד ד"א יותר לא בעינו רק בי'ש לו עקר.

אלא דלפי"ז קשה מנ"ל לרש"י דר"ה מתיר אפי' הריח מגיע אליו. ונראה ממה דמביא פאן ת"כ דר"ח ולא קאמר תיובתא דר"ה וצריף לומר דר"ה דייק ממשנתינו דתנו שפמרחיקין מן הצואה ארבע אמות ומשמע לי' שמשום צואה א"צ להרחיק יותר מד"א (דהיינו חוץ מלפניו שאסורה מלא עיניו) ודוחק לו לאוקמי משנתנו דוקא בצואה מעט או יבשה שאין בה ריח דמסתמא איירי בכל גונוי צואה ולכן דוחה ר"ה דברי הברייתא וסובר סמי ברייתא מקמי מתניתין ומעשה אם איתא דמודה ר"ה דעכ"פ אם הריח מגיע אצלו אסור אפי' חוץ לד"א א"כ אפתי קשה איף סתמה משנתנו דסגי בד"א ממקום הצואה הא איפא לפעמים שאסור אף חוץ לד"א ולכה הוכרח רש"י לפרש דלר"ה מותר אפילו הריח מגיע אצלו: שם מאי הנה עלה פירש"י דמי רגלים.

ונלע"ד דבצואה לא שייף לשאול מה"ע. חדא דהרי בדרב גופי' איפא תרי לישני ובדאורייתא אזלינן לחומרה ונהרי צואה היא מן התורה.

ועוד דאפי' הי' רב מיגל לחלוטין הרי ר' יוחנן מחמיר שהרי ר"י מפרש ה"ד פחרס וקיי"ל רב ור"י הלכה כר"י. אבל במי רגלים אף שר"י מיגל ועוד שמ"ר הם מדרבנן ואזלינן לקולא מ"מ פיון ראביי אמר מה חזית וכו' משמע שאבני מחמיר והלכה פכתראי מאבני ורבא ואילף ואיפא למימר דגם אבני לא בא לחלוק על הדין רק לדחות הראי' דמצואה ליפא למיפשט דאיפא לישנא דחמיר בצואה ולכן בעי הגמ' מאי הנה עלה: ע"ב ונהרי עקבו רואה את הערנה וכו' לעיל דף כ"ד ע"ב דפליגי תנאי בי'שן בטליתו לא הקשה

מעקבו ולכאורה אדרבה שם הי' לו להקשות דקשני' בין את"ק ובין על ר"א שְהרי גם ר"א לא בעי רק חוצץ על לבו.

ונלע"ד דשם קתני שאינו יכול להוציא ראשו מפני הצננה א"כ איכא למימר דעקביו הם חוץ מטליתו למטה וטלית חוצץ בין לבו לעקבו אבל פאן שהוא יושב עד צנארו במים וא"כ עקבו הוא עם לבו במים פ"ש ונהרי עקבו: שם ונהרי עקבו רואה וכו'.

ואף דכבר שני לי דקסבר לבו רואה מותר ואף שוב פריה מעקבו. ודלמימר דסבר שעקבו חמיר מלבו דבעקבו שנייה למיגזר רואה אטו נוגע זה לא משמע מדברי התוס' בד"ה ונהרי לבו שפתבו ומיהו בסמוך וכו' ע"ש ואם הי' אינה סברה להחמיר בעקבו יותר מלבו נסתר הוכחת התוס'.

ולכן נראה דהמקשה הי' סבר דלבו נעקבו שנים וכפירש"י בד"ה ונהרי לבו וכו' דקס"ד דכל אבר וכו' ועקר קושיותו למה האריה בברייתא למתני יושב בהם עד צנארו נתני בקיצור מים צלולין יושב בהם וקורא ואי לאשמעינן דאפילו לבו תוף המים מותר קשה הרי עכ"פ עקבו ודאי תוף המים ומדשרי בעקבו ממילא גם לבו מותר זה הי' דעת המקשה.

ומשני לו התרצן קסבר עקבו וכו' פירוש אי הנה תני סתם יושב בהם לא הנה ידעינן דאפי' ת"ק שרי בלבו רואה את הערונה אלא הנה אמרי' קסבר עקבו רואה מותר אבל בלבו ה"א דגם ת"ק אוסר לכה הנצרה לומר עד צנארו להתיר אפי' לבו רואה ולרבותא דת"ק קתני עד צנארו אבל תנא בתרא סבר דבכל ענין עוכרן ברגליו דאפי' לבו חוץ למים ג"כ צריה לעכור ברגליו שלא יהא עקבו רואה את הערונה.

ועי"ל דמשום תבא דיש אומרי' נקיט עד צנארו דאם לבו חוץ למים דאין לבו רואה הערונה לא בעי לעכרן ברגליו דגם תנא די"א סובר דעקבו רואה הערונה מותר ולרב חזינא ברי' דרב איקא לקמן בהא פליגי אבני ורבא דאבני סבר דלרבותא דת"ק קתני עד צנארו אבל תנא די"א סובר דבכ"ע צריה עכירה ברגליו משום עקבו ופוסק כי"א ורבא סובר דגם י"א לא בעו עכירה אלא משום לבו אבל בעקבו מודה דשרי: רש"י ד"ה ונהרי לבו וכו' קס"ד וכו'.

הנה לעיל דף ד"ד ע"ב שמקשה ג"כ ות"ק הרי לבו רואה וכו' לא פירש רש"י פלוגם וכאן פירש"י דקס"ד דכל אבר וכו' והיא גופה קשי' מנ"ל לרש"י הא דקס"ד פן ודלמא רק על לבו קשה לי. ונראה דקשני' מנ"ל להמקשה דמשנתנו מיירי אפי' בלבו תוף המים מתיר ודלמא משנתנו דקאמרה מתפסה במים היינו עד לבו ולבו נשאר למעלה מן המים דבכהאי גוונא שרי אף למאן דסובר לבו רואה את הערונה אסור וכמבואר בא"ח סי' ע"ד סעיף ב' בהגה"ה.

ולכן פירש"י דקס"ד דכל אבר וכו' וא"כ אף אם לבו חוץ למים ונהרי עכ"פ עקבו תוף המים. ונהנה מצי לשנויי דקסבר עקבו רואה את הערונה מותר שְהרי כף הוא ההלקתא אלא דלרש"י ה"נ הנה לשנויי קסבר לבו רואה וכו' מותר דהרי לרש"י גם בלבו קי"ל שמוותר וכמו"ש התוס' נהרא"ש בשם רש"י.

וצ"ל דרצה לאוקמי משנתנו ככולהו תנאי אף למאן דסובר אסור ולרש"י אליבא דהאי תנא גם עקבו אסור ולהכי מוקי בעכורין. ועיין בדברינו בדברי התוס': תוס' ד"ה נהרי לבו וכו' מדפריה בפשיטות וכו'.

פוננת התוס' על תחלת הסוגי' שהקשה על משנתנו ונהרי לבו וכו' ומנ"ל להקשות ודלמא משנתנו סובר דלבו רואה מותר א"ו שקשה לו איך יהי סתם משנה דלא פהלכתא וכמו שהקשה לימא תנן סתמא כר"א.

וגם התרצן לא משני לי דמשנתנו סובר דלבו רואה מותר א"כ גם התרצן השכים בזה לסברת המקשה דהלכה שלבו רואה הערוה אסור ולכך נדאי שפן ההלכה. ובה מסולק תמיהת מהרש"א עיין עליו והא דלא משני דמשנתנו מייירי בלבו חוץ למים ואף שעקבו תוף המים הרי בעקבו קיי"ל שהלכה שמוותר: נלע"ד דא"כ הי צריה להאריה ולומר דמייירי בלבו חוץ למים וגם קסבר עקבו מותר ולכן ניחא לי יותר לשנויי בקיצור דמייירי בעכורין: בא"ד דלא פליגי הני אמוראי אלא בעקבו וכו' ואיפכא ליכא לאקשוני דע"כ לא פליגי תנאי לעיל וכאן אלא בלבו וא"כ קשה לאב"י אליבא דר' חיינא שאוסר גם בעקבו עיין מ"ש בדברי הגמרא ותראה שלא קשיא מידי וכאן בפלוגתא דאמוראי ליכא למימר דפליגי בעקבו לרביתא דאב"י דאוסר אפילו בעקבו דהרי פתא דהתירא עדיף וה"ל לאשמעין רביתא דרבא מתיר אפילו בלבו ובפרט דהלכה פרבא חוץ מיע"ל קג"ם: דף כ"ו ע"א ל"ש אלא לאחרי אב"ל לפניו וכו'.

לכאורה קשיין דיוקי אהדדי דקאמר ל"ש אלא לאחרי א"כ משמע דלצדדין אסור ומסיים אב"ל לפניו וכו' דמשמע דלצדדין שרי. וצ"ל דמלתא דפסיקא נקט דלאחרי בכול גוני א"צ יותר מד' אמות אפילו אפשר לו להסתלק לגמרי אינו צריה ולפניו אסור לחלוטין אפי' אי אפשר לו להסתלק לשום צד יעבור זמן ק"ש ולא יקרא נגד צואה מלא עיניו ולצדדי' יש חילוק בין אפשר ללא אפשר וע"ל דף ד"ב ע"ב: שם איני והאמר רפרם וכו'.

הא דלא הקשה על רפרם מהו ברייתא דלעיל דף כ"ב ע"ב דתניא מהלך לפניו עד שיזרקנה לאחרי ד"א ואיך התיר רפרם אפלו נגד פניו. וקושניא זו אלימתא יותר שהיא מברייתא על רפרם אב"ל פאן הרי יכול לדחות קושניתו ולמימר גברא אגברא קרמית.

ואמנם לפי מה שפכתתי לעיל ניחא דברייתא דלעיל מייירי באפשר שהרי קתני מהלך לאחוריו א"כ הרי אפשר לו להלך לאחוריו וכן בברייתא שני' שם דתני לצדדין הרי עכ"פ אפשר לו להסתלק לצדדי' אב"ל היכי דאי אפשר לו להסתלק לשום צד כגון שיש מפל צד צואה אפשר דסגי בהרחק ארבע אמות ונהו מוקמינן הו דרפרם מייירי באי אפשר בשום אופן פי אם שיעמוד נגד בית הכסא.

אב"ל פאן בדברי רבא אמר רב סחורה שקשיין דיוקי אהדדי וצריה לומר דמלתא דפסיקא נקוט וא"כ לפניו מלא עיניו מלתא דפסיקא הוא אפילו היכי דלא אפשר בעיניו אחר אפילו הכי מחויב להרחיק מלא עיניו או יעבור זמן ק"ש קאמר שפיר על זה איני והאמר רפרם וכו': שם ת"ש המשמשת וראתה נדה וכו'.

הנה לעיל דף ר"א ע"ב האריה בזה וקאמר למאן קתני לה וכו' וע"י זה הוכיח דר"י פליג גם במשמשת שראתה נדה אבל פאן שהביא רק הדברים פהנניתן א"כ מנ"ל להוכיח דר"י פליג גם בהא ודלמאר"י דוןקא ארישא פליג זב שראתה קרי.

וצריה לומר שהאי ת"ש המשמשת וכו' לאו סיפא דמשנתנו הביא אלא ברייתא היא שלא שנינו רק הך בבא דמשמשת לחודא ובהא פליג ר"י. אלא דלפי זה היא גופה קשיא למה שביק משנתנו ופשיט לי' מברייתא למה לא פשיט לי' ממשנתנו וכהוכחה דלעיל דף כ"א ע"ב דלמאן קתני לה וכו'.

ועוד מה ס"ד של בעל הבעיא וכי לא ראה סיפא דמתניתין. ונלע"ד ע"פי שראיתי לרבינו הגדול בפירוש המשנה במשנתנו שפירש המשמשת שראתה כדה בשעת הבעילה באמצע הבעילה ראתה נדה.

ובאמת עדיין לא עמדתי על דעת רבינו מי הזקיקו לפרש והלא גם אם א"כ ראתה נדה ג"כ ר"י פוטר פמו בעל קרי שראתה זיבה. ואמנם עכ"פ יש מקום לפרש משנתנו בפירושו של רבינו וא"כ אף דסיפא ודאי להודיעה פחו דר"י אתי דאפי' בזה פליג ר"י כדלעיל דף ר"א מ"מ היינו למפשט מיני' דבעל קרי גרידא גם לר"י צריה טבילה אבל פאן למפשט מיני' ב"ק שראתה זיבה לר"י ליכא למפשט ממשנתנו דמשנתנו מתפרשת בפירושו של הרמב"ם ותני רישא להודיעה פחו דרבנן דאפילו זב שפבר הוא זב וא"כ ראה קרי אפ"ה צריה טבילה ותני משמשת שראתה נדה להודיעה פחו דר"י דאפילו אתו בבת אחת שבשעת בעילה ראתה כדה אפ"ה פוטר ר"י אבל ב"ק שפבר נתחייב טבילה וא"כ ראה זיבה אולי גם ר"י מודה דלא אתי זיבה ומפקע חיוב הטבילה שפבר נתחייב ונהו פוננת בעל הבעיא פאן והביא לו מהברייתא והנה הברייתא תני צריכה טבילה א"כ על המשמשת לחודה קאי כי המשמש עמה פשיטא שצריה טבילה שהרי הוא רק בעל קרי ואם איתא שראתה נדה שפבריתא היינו באמצע הבעילה וממילא גם המשמש נטמא טומאת שבעה פמותה פדכתיב ותהי נדתה עליו א"כ יש לפלפל על המשמש פמו על המשמשת ופלוגתא דרבנן ור"י היינו בו ובה א"כ ה"ל למיתני צריכין טבילה לשון רבים עליו ועלי' ומדתני צריכה וכו' א"כ ודאי דמייירי שראתה נדה אחר התשמיש ואפ"ה ר"י פוטר ונפיר פשיט מזה דגם זב שראתה קרי פוטר ר"י ולפי שמברייתא אין הדבר מפורש בפירושו שמייירי אפילו ראתה נדה אחר הבעילה לגמרי רק מפח דקדוק הלשון צריכה ולא תני צריכין לכן הביא שוב דברי ר' חייא דתני בהדני' ב"ק שראתה זיבה: סליק פרוק שלישי.

ונתחיל פרוק רביעי פרוק רביעי שם תפלת השחר. אף דלברייתו של עולם ערב קודם לשחר ולהכי התחיל ריש מכילתין בק"ש של ערבית תחלה וגם התפלות לפי שהזכירם דוד בפסוק ערב ובקר וצהרים אשיחה ערב קדים וא"כ הי' לו להתנא להתחיל גם פן בשל ערבית.

ונלע"ד משום דבין למ"ד אבות תיקנום אברהם הוא הראשון. ובין למ"ד פנגד קרבנות תיקנום הרי בקרבנות הלילה הולך אחר היום התחיל בשל יום.

וגם ערבית הוא נגד אברים ופדרים ואם אין תמיד אין אברים ופדרים ולכן התחיל בעקר הקרבן. ועוד נלע"ד פיון דתפלת ערבית רשות התחיל בתפלה שהיא חובה.

ועוד נלע"ד שרוצה לרמוז לנו שגם אם שכח תפלת מנחה יש לה תשלומין בערבית ושאינו בזה משום עבר יומו בטל קרבנו כמבואר בדברי הגמ' ולכן סידר ערבית אחר מנחה למימר דלעגנו תשלומין פחד יומא חשיב: שם ושל מוספין וכו'.

ענין בתוס' שהקדים תפלת המנחה ומוספין אף שהיא קודמת משום שהיא תדירה בכל. ואפתי יל"ד שהי' להתנא להקדימה עכ"פ לתפלת ערבית שאף שיש לערבית מעלה דתדיר הרי היא רק רשות ושל מוספין חובה.

ואלי לא רצה להפסיק בין מנחה לערבית להורות שאם שכח תפלת המנחה שיכול להשלימה בערבית וכמו"ש לעיל. ומדברי התוס' למדתי פונה אחרת רמוזה בלשונם שכ' משום שהיא תדירה בכל ולכאורה מלת בכל אין לה הבנה שהי' להם לומר שהיא תדירה בכל יום או בכל זמן.

ולכן אני אומר שפנינו במה שאני מסתפק אם תפלת המוספין נזהגת בנשים שהרי היא מצוה שהזמן גרמא ואף שהתפלה אינה מן התורה רק מדרבנו. הרי לדעת התוס' לעיל דף כ' ע"ב גם במצות דרבנו שהז"ג נשים פטורות אלא שבתפלה חייבינהו רבנו פיון דרחמי ניהו כמבואר לעיל והיינו בשלש תפלות הקבועות בכל יום ואפילו בשבת וי"ט שהם רק שבת מ"מ פיון דבחול רחמי ניהו לכן לא חילקו בין שבת וי"ט לחול וכמו"ש רבינו יונה פאן לענין תשלומין בתפלה שאחרי' אבל תפלת מוסף שאינה רחמי כמבואר ברבינו יונה פאן דלכא אין לה תשלומין והיא מ"ע דרבנו שהז"ג נדאי דנשים פטורות לדעת התוספת וא"כ זהו פנונת התוספת שהקדים תפלת המנחה למוסף משום שהיא תדירה בכל ותרתי קאמרי למעליותא דמנחה חזא שהיא תדירה ועוד שהיא נזהגת בכל באנשים ונשים משא"כ מוסף שאינה תדיר ואינה נזהגת בנשים.

וכיון שעלה בידינו שתפלת מוסף א"נ בנשים מטעם שהיא מ"ע שהז"ג נדבר עתה אם הם מותרות להתפלל מוסף. ונלע"ד שהרשות בידם לא מבעיא לדין שאנו נמשכים אחר דברי הפוסקים שהנשים יכולת לברך על כל מ"ע שהז"ג אף שהן פטורות וכמבואר בא"ח סי' תקפ"ט סעיף ו' בהגה"ה ע"ש פשיטא שיש רשות להנשים להתפלל תפלת מוסף אלא אפי' לדעת הרמב"ם והיא דעת המחבר שם בש"ע שנשים לא יברכו על מ"ע שהז"ג מ"מ נלע"ד שמודה המחבר שיכולים להתפלל תפלת מוסף שהרי מבואר שם בב"י הטעם שאינן מברכות שאיך יאמר וצונו ונהרי לא נצטוו רק שמקיימות מעצמן וזה שייך בברכת המצות אבל בתפלה לא אמרינן וצונו אלא שברכות התפלה הם עצם המצוה עצמה וכיון שנשים רשאיות לקיים כל מ"ע שהז"ג גם תפלת מוסף רשות להן להתפלל מ"מ חיובא ליכא עליוהו לגמרי.

משא"כ תפלת הערב אף שאין לה קבע והיא רשות אפי' לאנשים מ"מ אינה רשות לגמרי ולגבי מצוה אחרת שהיא עוברת מחשבה רשות אבל בחכם אינו רשאי לבטלה כמבואר פאן בתוס' ד"ה טעה וכו' ונשים ואנשים שוין בה לכן הקדים במשנה תפלת הערב למוסף: שם ורמינהו מצוה וכו'.

אין פנונת המקשה להקשות איה שנינו במשנה פאן עד תצות ודרי צריה להקדים בהגז החמה כדי לסמוך גאולה לתפלה דע"ז לא הי' משני מידי דדרי אף לשאינו נתיקין עכ"פ אין לאחר ק"ש פי אם עד ג' שעות וא"כ צריה להתפלל עכ"פ תכף אחר ג' שעות.

ולמימר דגם סמיכות גאולה לתפלה אינה אלא לנתיקין זה אינו במשמע בכל סוגיא דפ"ק ואדרבה משמע דאף מי שאינו יכול לכונן לסמוך ממש בהגז החמה נתיקין אעפי"כ צריה לסמוך גאולה לתפלה כפי יכולתו ועיין ברמב"ם פ"ז מהל' תפלה הל' י"ז ובש"ע סי' ס"ו סעיף ח' ובסי' קי"א שכלם סתמו דברייהם שצריה לסמוך גאולה לתפלה ולא חילקו כלל אם הוא ממש בגז החמה או לא.

ולכן נלע"ד דמתחלה לא הקשה כלל מסמיכות גאולה לתפלה דבזה איכא למימר דמשנתנו עקר זמן תפלה תני וכ"מ למי שפאנס ולא סמוך תפלה לגאולה וכבר הפסיק ביניהם יכול להתמין שוב עד תצות פי כן הוא עקר זמן תפלה מצד עצמה.

א"נ נ"מ לנסים שפטורות מק"ש וא"כ הם אינו אגודים בזמן ק"ש שהיא עד ג' שעות. אבל קושיות המקשן הוא שהי' סבור שק"ש מצד עצמה עקר זמנה עד שלש שעות והיא דתנן מצותה עם הנה"ח הוא מצד התפלה שאין לאחרה פי אם להתפלל דוקא בהנה"ח ולכך לא יאחר ק"ש כ"א עד הנה"ח.

ומה ששנינו בפ"ק רי"א עד שלש שעות היינו מצד ק"ש בעצמה ונ"מ לחברים העוסקין בתורה שפסקין לק"ש וא"מ לתפלה ולא שייך בהו סמיכות גאולה לתפלה אלו יכולי' להתמין עד שלש שעות זה הי' סברת המקשן והתראן משני פי תניא האי לנתיקין וזמן ק"ש ותפלה היא לנתיקין שמהרין להיות מקדימין לכל דבר הוא בהגז החמה אבל לכ"ע זמן ק"ש עד ג' שעות ותפלה למי שלא שייך בו סמיכות גאולה היא עד תצות: שם וכ"ע עד תצות וכו'.

הא דלא הקשה בל"ז מתני' על ר' יוחנן. ואף דאיכא למימר דמתחלה עדיף לי' למרמי מתני' אבריית' ואח"כ מקש' מדברי ר"י מ"מ לא הנה למימר וכ"ע וכו' רק להרשים עד תצות ותו לא וכו'.

ונראה דאי ממשנתנו לחוד איכא לאוקמי דמשנתנו היינו לנתיקין שהמה אינו מאחרים יותר מתצות ור"י לכ"ע קאמר אבל מדרמינו משנתנו אברייתא ומוקמינו ברייתא לנתיקין ומשנתנו לכ"ע שפיר מקשה מדר"י: שם והאר"י וכו' שחרית מתפלל מנחה שתיים וכו'.

ויש להקשות דקארי לה מאי קארי לה הא ראה דברי ר"י דאמר טעה וגם אמר מתפלל מנחה שתיים א"כ על פרוך דוקא טעה ודוקא בזמן תפלה הסמוכה דאל"כ ה"ל לר"י לומר סתם לא התפלל שחרית קודם תצות מתפלל אחר תצות ועיין בח"ר דדניק באמת מזה דוקא טעה ודוקא בתפלה הסמוכה.

אבל על המקשן קשה דמה ס"ד להקשות. ונראה דהמקשה הי' סבור דר"י לרבוא קאמר דלא מבעיא אם עדיין לא התפלל מנחה פשיטא שיכול להתפלל שחרית שעדיין זמנה כל היום ומתפלל פסדר תחלה שחרית ואח"כ מנחה אלא אפילו טעה ולא התפלל שחרית עד שפבר התפלל מנחה והי' ה"א למימר כיון שפבר התפלל מנחה שוב לא יתפלל

שחרית כיון שאי אפשר לו להתפלל כסדר התיקון שתיקנו אנשי כנה"ג בוקר תחלה ואח"כ צהריים שהוא מנחה קמ"ל ר"י שמתפלל מנחה שתיים אף שפבר עשאו מנחה אפ"ה מתפלל של שחרית עתה במנחה ולכך קאמר טעה כי לכתחלה הי' לו להקדים גם אחר חצות שחרית תחלה כ"ז הי' דעת המקשה כי הי' סבור דליכא תשלומין שלא בזמנה.

והתראו חידוש לו שר"י בתורת תשלומין קאמר ושללא בזמנה ונדקא סמוך לתפלה אחרת ונדקא טעה וכדברי הרשב"א בחדושי'ו: שם פול' יומא מצלי וכו'. פסק רמ"א בס"א פ"ט ס"א בהג"ה דאחר אבות אסור להתפלל תפלת שחרית (פירוש עד חצי שעה אחר חצות שיקדים תפלת מנחה) והט"ז האריף לתמוה למה לא יתפלל באותו חצי שעה תפלת שחרית שפניו שעדיין לא הגיע זמן מנחה אין חיוב להקדים מנחה והמג"א בס"ק ה' מישוב קוש'ו הט"ז בהמתקת לשונו שכתב שבאמת מתחיל זמן מנחה בתחלת שבע אלא שמתחמת שאין אנו בקיאים איחרו זמנה חצי שעה.

ולדידי מספקא לי למה לא יתפלל באותו חצי שעה ויכונן בלבו שאם עדיין אינו חצות תעלה לו לשל שחרית ואם הגיע פבר חצות תעלה לו לתפלת מנחה ואחר חצי שבע יתפלל שנית ויכונן אם הראשונה הי'תה של שחרית תעלה זו לחובת המנחה ואם הראשונה הי'תה של מנחה תעלה זו לתשלומין של שחרית ויצא ממ"נ ובזה אפשר לקיים דברי הגמרא דכולי יומא מצלי.

ודברי הטור שכתב שאם לא התפלל עד ארבע שעות יתפלל עד חצות דבגמרא מייירי אם ירצה להתפלל ע"י תנאי כנ"ל והטור מייירי שיתפלל לשם שארית להדיא בלי תנאי: שם אבעיא להו טעה וכו'.

הא דלא פשיט לי' מבריי'תא דלקמן ע"ב טעה וכו' מנחה בע"ש וכו'. נראה דלקמן דף ד"א ע"א תנאי הי' לפניו שתי תפלות וכו' ור"י אומר מתפלל מוסף שזו עוברת וכו' ופירש"י דרבנן לטעמייהו שגם מוסף זמנה כל היום כמו של מנחה הלכך תדיר קודם ולפי"ז אם אירע הדבר בפנות היום אז גם לרבנן מתפלל מוסף שזו עוברת לגמרי ואין לה תשלומין בערבית ומנחה אף שהיא עוברת מזמנה אפתי יש לה תשלומין בערבית וכן פסק המג"א באמת בס"ס רפ"ו וכו' לפי האמת דמצינו דר' יוחנן גופי' אמר דמנחה יש לה תשלומין בערבית ומצינו לר"י אמר לקמן הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף צריכין אנו לדחוקי נפשי'ן ולאוקמי דהך מתפלל מנחה מייירי בשאינו סמוך לערב שאז גם מוסף אינה עוברת.

אבל בעל הבע"ז פאן הי' סבור מדתנן' סתמא מתפלל מנחה ואח"כ מתפלל מוסף מייירי בכל גונו בין בעוד יום גדול להתפלל שתי תפלות ובין בפנות היום שאין פנאי ביום רק לתפלת אחת וצריכין אנו לומר דהך ברייתא פליגי על ברייתא דכאן ע"ב בטעה במנחה בע"ש וס"ל להך דדף ד"ח דמנחה אין לה תשלומין בערבית דעבר יומו עבר קרבנו וא"כ לענין מצוה עוברת תמיד מנחה ומוסף שונים או ששתייהן זמנן עובר או ששתייהן אין זמנן עובר ולכן בכל גונו מנחה קדים משום תדיר ונסתפק בעל הבע"ז פאן דהך ברייתא הלכתא וקאמר את"ל טעה ולא התפלל ערבית וכו' ותראה לפשוט דר"י ס"ל כהך ברייתא דיש לה תשלומין יש לדחות דהתם חד יומא הוא וכו' וקפשיט לי' מדברי ר"י בעצמו דיש תשלומין למנחה אף שפסק לקמן הלכה מתפלל מנחה ואח"כ מוסף ועל פירוש צריכין

אנו לחלק בין עוד היום גדול ובין הוא פּכָר לפנות ערב ואין פּאן שום פּלוגתא בין הבריינות בזה ומזה יש להוכיח דמוסף ודאי אין לו תשלומין וכדברי התוספת בד"ה אבעיא להו דאל"כ הדק"ל מה קמבעי' לי' נפשט מהך ברייתא דלקמן טעה ולא התפלל מנחה בע"ש ומברייתא דהיו לפניו שתי תפלות אין סתירה דהרי לענין תשלומין גם למוסף יש תשלומין כמו למנחה וא"כ שפיר סברי רבנן דמתפלל מנחה שהוא תדיר ועיין לקמן בדרף ד"ז ע"א בחידושינו שם: ודע שגוף דברי המג"א בסוף סימן רפ"ו עם היות פי דבריו הם דברי טעם.

ואני מביא דבריו בכמה מקומות בסוגי' עכ"ז לא אוכל מלמנוע מלומר האמת שאחר מח"כ נלע"ד שנגעלם ממנו דברי הירושלמי ונ"ל הירושלמי ר"א בשם ר"י תפלת המנחה ותפלת המוספין תפלת המנחה קודמת הוון בעינן מימר כשאין שהות ביום כדי להתפלל שניהן אבל יש ביום להתפלל שניהן מוסף קודמת ר"ז בשם ר"י אפי' יש ביום כדי להתפלל שניהן תפלת המנחה קודמת עכ"ל הירושלמי הרי מבואר היקף דברי המג"א ואדרבה כשאין שהות אז פשיטא שמנחה קודמת: שם ת"ש דאמר ר"ה וכו' אר"י טעה ולא התפלל מנחה וכו'.

וקא דפליגיהו ר' יוחנן הנה מימרות דילי' בתרתי ולעיל אמר טעה ולא התפלל ערבית וכו' וטעה ולא התפלל שחרית וכאן בטעה ולא התפלל מנחה הוא מאמר בפני עצמו ולמה לא פלליגיהו יחד כל הגי' תלתא.

ונראה ע"פי מ"ש התוס' לקמן ע"ב בד"ה טעה וכו' בשם רבינו יהודה דאם טעה במנחה ולא הזכיר מאנרע היום בתפלתו ששוב אינו מתפלל ערבית דמה ירויח בתפלתו שיהי גם עתה שוב לא יזכיר מאנרע יום העבר.

ולפי"ז יש חילוק בטעיות בשלש תפלות הללו דבטעה ערבית וכן בטעה שחרית בכל ענין יש תשלומין בין טעה ולא התפלל לגמרי ובין טעה ולא הזכיר מאנרע היום בכל ענין ישלים שיהי עדיין לא הושלם היום ועדיין יוכל להזכיר מאנרע היום בתשלומין ולכן פלליגיהו ר"י לטעה בערבית וטעה בשחרית יחד משא"כ בטעה בתפלת המנחה אין זה כלל מלא שישלים בערבית דתינח בטעה ולא התפלל מנחה כלל דאז שפיר ישלים בערבית אבל בטעה ולא הזכיר מאנרע היום לא ירויח בתשלומין ולכן אמרו ר"י מימרא מיוסדת לעצמה של תפלת המנחה.

ולדעת רבינו אלפס שחולק על רבינו יהוד' בזה כמבואר לקמן בתוס' בסוף הדבור נראה לפרש להיקף דלכך לא פלליגיהו יחד שלא תימא דטע' ולא התפלל מנח' הוא דומי' דטעה ולא התפלל ערבית או שחרית דלא משפחת בהו השלמה שלא יהא עכ"פ ייתור בהשלמה אף מנחה כן הוא שלא ישלים פי אם בשירויח בהשלמתו לכך קבע למנחה מימרא לעצמה לומר שבכל ענין ישלים: שם ואין בזה משום עבר יומו וכו' דייק בדבריו שאין בזה ובנדאי לדיוקא אחי.

ולשטת רבינו יהודה שהזכרתי פוונתו דבזה שטעה ולא התפלל מנחה כלל הוא דאין פּאן משום עבר יומו הא טעה רק בשכחת מעין המאנרע יש בו משום עבר יומו. ולשטת רבינו אלפס צ"ל דדייק דבלא התפלל מנחה הוא דא"ב משום עבר יומו הא טעה ולא

התפלל מוסף יש בו משום עבר יומו ואין לו תשלומין כדברי התוס' ד"ה אבעי' להו: שם מיתבי מענות וכו'.

והקשו התלמידים דלמא העיוות הוא שאין לו שְׂכַר תְּפִלָּה בְּזַמְנָהּ. ואולי משום דְּדוּמְיָא דק"ש קתני שאין לה תשלומין כְּלָל וכדעת ה"ש חולקין בסי' נ"ח סעיף ז'.

אלא דאפתי לא משני מידי הב"ע שביטל במזיד ונהרי אינו דומי' דק"ש שאפ"י בשוגג אין לה תשלומין. ואולי הואיל ומפניו בְּהִדְיָא בִּיטַל לֹא מִשְׁגָּחִינָן בְּמָה שְׂאִינּוּ דוּמְיָא דק"ש.

ועוד נלע"ד דלכאורה מה שְׂהֵבִיא סִפָּא דְּבִרְיָתָא וְחִסְרוֹן לֹא יוּכַל וכו' אינו ענין לקושיותו פֶּאן. ונראה דיש לדקדק בסיפא דבְּרִיָּתָא דְּקֹאֲמַר שְׁנַמְנּוּ חֲבִירֵי לְדַבְּרֵי מִצְוָה וְהוּא לֹא נִמְנָה עִמָּהּ וּמִלַּת עִמָּהּ הוּא מִיִּתְרָא וְה"ל לְמִימַר שְׁנַמְנּוּ חֲבִירֵי לְדַבְּרֵי מִצְוָה וְהוּא לֹא נִמְנָה וּמִדְּקֹאֲמַר עִמָּהּ מִשְׁמַע שְׁגַם הוּא עֲשֵׂה מִצְוָה זֹו לְבַדּוֹ אֲבָל לֹא נִמְנָה עִמָּהּ שְׂאִינּוּ דוּמָה לְמַרְוּבִים שְׁעוֹשִׂים מִצְוָה לִיחִיד שְׁעוֹשֵׂה מִצְוָה וְאִמְנָם הָא וְדֹאֵי דְּעוֹשֵׂה מִצְוָה בִּיחִידֵי שְׂיֵשׁ לֹו שְׂכַר הַמִּצְוָה אֲלֵא שְׂלֵא מֶל כֶּף כְּאֵלּוּ הַמַּרְוּבִים וְלִכְן קוּרָא לְזֵה חִסְרוֹן שְׂחִסַר לֹו קִצַּת מִן הַשְׂכָּר וְלֹא פָּלוּ וּמִדְּלֹא כְּלָלוֹ עִם בְּבֹא רֵאשׁוּנָ' וְלֵאלּוּ קוּרָא מְעַנּוֹת וְלִזֵּה קוּרָא חִסְרוֹן מְכָלל שְׂבִרִישָׂא הוּא מְעַנּוֹת גְּמוּר שְׂאִין לֹו שׁוּם שְׂכַר תְּפִלָּה חִיּוּבִית וְאִף שְׂיֵשׁ לֹו שְׂכַר תְּפִלַּת רְשׁוּת לְמ"ד הַלּוּאֵי שְׂיִתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם מ"מ נִקְרָא מְעַנּוֹת שְׂהָרֵי אִף אִם הִי' מִתְפַּלֵּל בְּזַמְנּוֹ הִי' יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל עוֹד הַפַּעַם תְּפִלַּת הַרְשׁוּת וּמִזֵּה מוֹכַח דְּמְעַנּוֹת הֵינּוּ לְגַמְרֵי שְׂאִין לֹו שׁוּם שְׂכָר שֶׁל תְּפִלָּה חִיּוּבִית וְשִׁפִּיר מוֹתִיב: תּוֹס' ד"ה תְּפִלַּת הַשַּׁחַר וכו' וא"ת וְאִמְאֵי לֹא קִתְּנֵי וכו' כָּל הַיּוֹם וכו'.

ולענד"נ דלכּוּף קֹאֲמַר עַד הָעֶרֶב דֹּאִף דְּדַבְּרֵי רַבָּנָן וְדֹאֵי עַד וְלֹא עַד בְּכָלל וְכַמוֹ"ש רֵש"י לְקַמָּן ע"ב בד"ה עַד וְעַד וכו' מ"מ רְמַז הַתַּנָּא בְּלִשׁוֹנוֹ דְּלַפְעָמִים גַּם עַד וְעַד בְּכָלל כְּגוֹן טְעָה וְלֹא הַתְּפַלֵּל מְנַחָה שְׁמִתְפַּלֵּל גַּם כָּל זְמַן הָעֶרֶב וְכֵן תְּפִלַּת הַשַּׁחַר ע"ח וְלַפְעָמִים עַד וְעַד בְּכָלל כְּגוֹן טְעָה וְלֹא הַתְּפַלֵּל שְׁחִרִית שְׁמִתְפַּלֵּל בְּחֻצֵי יוֹם הַשְּׁנֵי וְכַדְבְּרֵי ר"י בְּגַמְרָא מִשָּׂא"כ מוֹסֵף שְׂאִין לֹו תְּשֻׁלּוּמִין כְּלָל נֶקַט כָּל הַיּוֹם לְאַפּוֹקֵי הַלֵּילָה לְחִלוּטֵין.

וְאִמְנָם הַתּוֹס' הַנּוֹצְרֵכוּ לְתַרְזַן תִּירוּץ אַחַר מִשׁוּם דֹּאֵי כְּתִירוּץ הַנָּ"ל לְחוּד קִשָּׁה מִהַ מִיבְעֵי' לִי בַגְמ' בְּטְעָה וְלֹא הַתְּפַלֵּל מְנַחָה וכו' תִּיפְשׁוּט מִמְשַׁנְתִּינוּ מִדְּלֹא קִתְּנֵי בְּמְנַחָה כָּל הַיּוֹם כְּמוֹ בְּמוֹסֵף וְלִכְן הַנּוֹצְרֵכוּ לְתַרְזַן דְּבִלֹא"ה לֹא שְׂיִיף לְמִיתְנֵי בְּמְנַחָה כָּל הַיּוֹם מִשׁוּם דֹּאֵין זַמְנָה מִתְחִיל רַק מִשֵּׁשׁ וְלִמְעָלָה: בֵּא"ד וְלֵהֲכִי מִקְדִּים תְּפִלַּת הַמְּנַחָה וכו'.

וְלֹא דְּבִרְיָהּ הִי' נִלְע"ד דְּלֵהֲכִי מִקְדִּים מְנַחָה וְאִסְמְכֵי לְשֵׁל שַׁחַר לְהוֹרוֹת דְּמְנַחָה מִקְרֵי סְמוּכָה לְשֵׁל שַׁחַר וְאִם טְעָה וְלֹא הַתְּפַלֵּל שְׁחִרִית בְּשַׁבַּת יָכוֹל לְהַשְׁלִימָה בְּמְנַחָה אִף שְׂכַבְרֵי הַפְּסִיק בְּתְפִלַּת הַמוֹסֵף בֵּינְתֵינָם לֹא מִקְרֵי עֶבֶר זְמַן ב' תְּפִלוֹת אִפִּי' לר"י שְׁזַמֵּן מוֹסֵף רַק עַד שְׁבַע מְעוֹת יָכוֹל לְהַשְׁלִים שֶׁל שַׁחַר בְּמְנַחָה אִף אַחַר שְׁבַע שְׁעוֹת.

וְעֵינָן בַּמַּג"א ס' ק"ח ס"ק ו'. וְאִנִּי מְסַתְּפֵק אִם עכ"פ גַּם מוֹסֵף מִקְרֵי תְּפִלָּה הַסְּמוּכָה לְשַׁחֲרִית וְנ"מ אִם שְׂכַח וְלֹא הַתְּפַלֵּל שְׁחִרִית בְּשַׁבַּת וְנִזְכַּר אַחַר שֵׁשׁ בְּתַחֲלַת שְׁבַע אִם יָכוֹל אֲזֵ לְהַשְׁלִים שֶׁל שְׁחִרִית קוֹדֵם חֻצֵי שְׁבַע דֹּאִף שְׂצָרִיף לְהַסְמִיף לְתְּפִלָּה הַסְּמוּכָה שֶׁל אוֹתוֹ הַזְּמַן אֲרִי יָכוֹל לְהַסְמִיכָה לְשֵׁל מוֹסֵף וְאִת"ל שְׂיָכוֹל לְהַשְׁלִימָה בְּאוֹתוֹ חֻצֵי שְׁעָה שׁוּב אִנִּי מְסַתְּפֵק אִיזָה תְּפִלָּה יִקְדִּים דְּהָא דְּצָרִיף לְהַקְדִּים חוֹבֵת שְׁעָתֵי' בְּרִישָׂא הֵינּוּ מִשׁוּם

דחביבה מצוה בשעתה ובענין מעלת תדיר כל שלשה תפלות שחרית ומנחה וערבית שונים לכן אזלינו בתר חביבה בשעתה אבל בגדון ספק שלנו יש לשל שחרית מעלת תדיר ולשל מוסף מעלת חביבה בשעתה איזה מהו עדיף.

ולקמן נדבר עוד מזה: עוד נסתפקתי בשכח ולא התפלל מנחה שמתפלל ערבית שמים בזה איזה מהו יקדים. לדין דקיי"ל תפלת ערבית רשות וא"כ יש למנחה מעלה שהיא חובה ולערבית יש מעלה שהיא זמנה איזה עדיף.

ואף שדבר זה מפורש בברייתא ע"ב מבדיל בראשונה וכו' הרי שצריך להקדים ערבית ברישא. יש לדחות אולי ברייתא זו ר"ג היא דס"ל לקמן דף ר"ז ע"ב דגם ערבית היא חוב אבל לר' יהושע דסבר תפלת ערבית רשות יש להסתפק.

ואמנם כיון שכל הפוסקים פסקו בהך ברייתא דמבדיל בראשונה וכו' אף דאנו קיי"ל ת"פ רשות מוכח דאפי' תפלת רשות בשעתה קודם לתשלומין של חובה: ד"ה טעה וכו' ומיהו אם איחר וכו' ולאחר ב' תפלות לא מצינו שתיקנו חכמים וכו'.

נסתפקתי למאי דקיי"ל כר"י דת"ה עד ארבע שעות פדאמרי' לקמן דף ר"ז ע"א וכתב הרא"ש דאפעי"כ יכול להתפלל עד חצות ושכר תפלה יתבי לי' עיין ברא"ש. ועתה אני מסופק אם שכח ולא התפלל ערבית ולא נזכר עד אחר שעברו ארבע שעות על היום אם זה מקרי אחר ב' תפלות ואין לו שוב תשלומין לערבית.

או דלמא כיון שעדין לא הגיע זמן תפלת המנחה לא הפסיד תשלומין של ערבית: והנה התוס' חידש לנו דאחר ב' תפלות אין לו תשלומין ולפי דברייהם קשה מאי מוטיב בגמ' מברייתא דמענות לא יוכל לתקן דלמא הך ברייתא מיירי שעבר זמן ב' תפלות.

ולפי מש"ל בדברי הגמרא דקושיותו הוא משום דדומיא דק"ש קתני גיחא ואמנם הנלע"ד לתרץ עוד מה שאיחר התלמוד לאתובי הך מיתבי עד שהביא גם מימרא דר"ה משמין' דר"י טעה ולא התפלל מנחה והלא בברייתא לא נזכר תפלת מנחה כלל ועקר הקושיא על תפלת הערב או של שחר וא"כ הנה לי' לאתובי על מימרא קמא דאמר רב מרי משמין' דר"י.

ונראה דקושיא אחת מתורצת בחבירתה דבל"ז לא הי' יכול להקשות דהנה מוקמינן הך ברייתא שפבר שהה לאחר ב' תפלות. ואמנם בברייתא זו יש לדקדק למה באמת לא חשיב ג"כ מענות וכו' שבטל תפלת מנחה ואטו כיון דליפא ק"ש במנחה לא חשיב גם התפלה.

וצ"ל דלא מבעיא קאמר ל"מ עבר ולא התפלל מנחה ודאי הוא מענות לא יוכל לתקן שיהי עבר יומו ובטל קרבנו אלא אפילו ביטל ערבית או שחרית ג"כ הוא מענות לא יוכל לתקן. ומעתה מוכח אפי' לא עברו זמן ב' תפלות מיירי הך ברייתא דאי מיירי דוקא בעבר זמן ב' תפלות א"כ בלא התפלל שחרית מיירי שפבר עבר זמן מנחה ג"כ וכבר הגיע הלילה שהרי זמן מנחה הוא עד הערב א"כ גם של שחרית פבר עבר יומו ובטל קרבנו והדק"ל מ"ש בטל שחרית דקתני ומ"ש בטל מנחה דלא קתני.

ועל מימרא קמא דר"מ לא הנה יכול להקשות דהנה אמרי דמיירי בעבר זמן ב' תפלות וְהָא דְלָא חָשִׁיב מְנַחָה לָא מִבְּעֵי קְאָמַר ל"מ מְנַחָה תְּמִיד הוּא מְעַנּוֹת לָא יוּכַל לְתַקּוּן שְׁהָרִי תִּיְכַף עֶבֶר יוֹמוֹ אֲלֵא אֶפְיָלוּ עֲרַבִּית וְשַׁחֲרִית ב"כ מְשַׁפַּחַת שְׁיָהֲנִי מְעַנּוֹת לָא יוּכַל לְתַקּוּן וּכְגוֹן שְׁעֶבֶר זְמַן ב' תְּפִלוֹת.

וְהָא דְהוֹצֵרָה לְמִיתְנֵי בְּטַל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית וְהָרִי הוּא ק"ו מְעַרְבִית שְׁעֵדִינן לָא עֶבֶר יוֹמוֹ אִפִּי אַחַר זְמַן ב' תְּפִלוֹת וְאִפִּי הוּא מְעַנּוֹת וְכו' ק"ו שַׁחֲרִית שְׁעֶבֶר יוֹמוֹ אַחַר זְמַן ב' תְּפִלוֹת. יֵשׁ לוֹמַר דְּשַׁחֲרִית מְעַרְבִית לָא יִלְפִינן דְּהָא שְׁאֲנֵי עֲרַבִּית שְׁהוּא רְשׁוּת לְכַף לָא תִּיְקַנּוּ לָהּ תְּשְׁלוּמִין וְאִיצְטְרַךְ שַׁחֲרִית אַף שְׁהִיא חוֹבָה מ"מ אַחַר זְמַן ב' תְּפִלוֹת אִין לָהּ תְּשְׁלוּמִין.

וּא"כ אִין כָּאן שׁוּם קְוֹשֵׁיָא מְהֵךְ בְּרִייתָא עַל מִימְרָא קְמָא דְר"י. וְאִמְנָם אִי הָוּה מְתַרְצִינן הָכִי עַכ"פ מוֹכַח דְּהִיכִי דְלָא הִתְפַּלֵּל מְנַחָה אֶפְיָלוּ תִּיְכַף סְמוּךְ לָהּ בְּעֲרַבִּית אִין לָהּ תְּשְׁלוּמִין וּא"כ עַכ"פ עַל מִימְרָא דְר"ה מְשַׁמֵּי דְר"י מוֹתִיב מְהֵךְ בְּרִייתָא.

וּמִשְׁנֵי הַב"ע שְׁבִטְל בְּמִזִּיד וּג"כ לָא חָשִׁיב מְנַחָה דְלָא מִיבְּעֵיָא קְאָמַר ל"מ בְּטַל מְנַחָה דְאִיכָא תְּרִתִּי לְרִיעוּתָא שְׁבִיטְל בְּמִזִּיד וְגַם עֶבֶר יוֹמוֹ פְּשִׁיטָא שְׁהוּא מְעַנּוֹת וְכו' אֲלֵא אֶפְיָלוּ עֲרַבִּית וְשַׁחֲרִית דְלָא עֶבֶר יוֹמוֹ אִפִּי הָיִינוּ שְׁבִיטְל בְּמִזִּיד הוּא מְעַנּוֹת וְכו'.

וְאִמְנָם מַה דְאָמַר רַב אֲשֵׁי דִיקָא נְמִי וְכו' וּא"כ גַּם הִהִיפֵךְ נְרַמֵּז בְּכָאן דָּאִם לָא בִּיטְל בְּמִזִּיד רַק טְעָה שְׁפִיר יֵשׁ לוֹ תְּשְׁלוּמִי הַדָּק"ל מְדוּעַ לָא תְּנִי מְנַחָה לְרַבּוּתָא לְצַד זֶה דְאֶפְיָלוּ מְנַחָה דְעֶבֶר יוֹמוֹ אִפִּי הָיִינוּ בִּיטְל בְּמִזִּיד הוּא דְהָנָה מְעַנּוֹת לָא יוּכַל לְתַקּוּן הָא שְׁכַח יֵשׁ לוֹ תְּשְׁלוּמִין.

וּמִזֶּה הִי רֵאִי לְדַבְרֵי רַבִּינוּ יְהוּדָה בְּסְמוּךְ ע"ב בְּתוֹס' בַּד"ה דְּבִשְׁכַח מְאֻנְרַע הַיּוֹם אִין לְמְנַחָה תְּשְׁלוּמִין כִּינן שְׁעֶבֶר הַיּוֹם וּא"כ תְּנִי בְּבְרִייתָא דְעֲרַבִּית וְשַׁחֲרִית הוּא דְבְּעִינן בִּיטְל בְּמִזִּיד אֲבָל בְּמְנַחָה מְשַׁפַּחַת גַּם בְּשׁוּגַג שְׁהוּא מְעַנּוֹת וְכו' כְּגוֹן בְּשַׁכַּח מְלֵהֲזַפִּיר מְאֻנְרַע הַיּוֹם: שָׁם דִּיקָא כְּמִי דְקַתְנִי בִיטְל וְכו' אַף דְגַם גַּבִּי ק"ש תְּנִי בִיטְל וְאִפִּי הָיִינוּ דַעַת קֶצֶת פּוֹסְקִים דְאֶפִּי שְׁכַח אִין לָהּ תְּשְׁלוּמִין צ"ל דְּמִשׁוּם תְּפִלָּה תְּנִי בִיטְל: ד"ה אִיבְּעֵי לָהּ וְכו' לָא בְּעֵי וְכו' מוֹסְף דְהָא וְדָא אִינוּ מְתַפַּלֵּל בְּעֲרַבִּית וְכו'.

נְסַתְפַקְתִּי לִר' יְהוּדָה דְמוֹסְף זְמַנּוֹ רַק עַד שְׁבַע שְׁעוֹת אִם שְׁכַח וְלֵא הִתְפַּלֵּל אִם יֵשׁ לוֹ תְּשְׁלוּמִין בְּמְנַחָה אִם אֲמַרִינן כִּינן שְׁעֵדִינן יוֹם הוּא וְרֵאִי לְהַקְרִיב בּוֹ קְרַבְנוֹת אַף שְׁאִינוּ רֵאִי שׁוֹב לְמוֹסְף יֵשׁ לוֹ תְּשְׁלוּמִין מִיַּד דְּהָנָה אֲתַפַּלַּת שַׁחֲרִית אַף שְׁשׁוֹב אִינוּ רֵאִי לְתַמִּיד שֶׁל שַׁחֲרִית אִפִּי אַף לְפִי סְפִיקוֹ שֶׁל בְּעַל הַבְּעֵיָא דְמְנַחָה אִין לוֹ תְּשְׁלוּמִין בְּעֲרַבִּית דְעֶבֶר יוֹמוֹ בְּטַל קְרַבְנוֹ וְלֵא אֲמַרִינן רַחֲמֵי נִינְהוּ וְכו' אִפִּי הָיִינוּ שַׁחֲרִית יֵשׁ לוֹ תְּשְׁלוּמִין בְּמְנַחָה אַף שְׁעֶבֶר זְמַנּוֹ שֶׁל תְּמִיד שֶׁל שַׁחֲרִית לָא אֲמַרִי עֶבֶר זְמַנּוֹ בְּטַל קְרַבְנוֹ כִּינן שְׁרֵאִי לְשִׁאֵר קְרַבְנוֹת א"כ הַה"ד מוֹסְף אוֹ דְלִמָּא שְׁאֲנֵי שַׁחֲרִית וּמְנַחָה דְשָׁם תְּמִיד חַד אַף שְׁזֵה בְּבִנְיָן וְזֵה בְּעֶרְבַת וְהָרִי הוּא זְמַן לְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרַבִּים אֲבָל מוֹסְף אַחַר שְׁבַע שְׁעוֹת אִינוּ רֵאִי עוֹד לְקַרְבֵּן מוֹסְף כָּל לִר' יְהוּדָה וְלִקְמֵן דָּף ר"ח ע"א נְדַבֵּר עוֹד מִזֶּה.

ולכאורה יש להוכיח דאין לה תשלומין דהרי לקמן דף ד"ח ע"א ר"י אומר מתפלל של מוסף וכו' שזו עוברת וכו' ואי ס"ד שיש למוסף תשלומין במנחה א"כ גם מוסף אינה עוברת שהרי יש לה תשלומין.

ואולי כיון שזמנה האמיתי עובר מקרי עוברת שהרי שחר תפלה בזמנה שוב לא יהי' לו. וקצת יש להוכיח שאף שיש תשלומין אפ"ה מקרי עוברת מדלא הוכיחו התוס' פאן דמוסף אין לה תשלומין מדקרי לה ר"י מצנה עוברת אלא ודאי כמו"ש שאף שיש לה תשלומין מקרי עוברת מזמנה הקבוע לה.

ואף שכתב המג"א בסוף סימן רפ"ו שאם הוא סמוך לערב יתפלל מוסף תחלה לפי שמנחה יש לה תשלומין בערבית הרי שמנחה בקרא אז אינה עוברת לפי שיש לה תשלומין אף שהיא עוברת מזמנה האמיתי.

שאני התם שמוסף ינדחה לגמרי אף מתשלומין ונגד זה מיקרי אז מנחה אינה עוברת שאינה עוברת לגמרי. ולקמן דף ד"ז ע"א נדבר עוד מזה: ע"ב למימרא וכו' כמאן דלא צלי ומהדרינן לי'.

נלע"ד דהיינו דמה דאמר ומהדרינן לי' היינו בשאר מוצאי שבתות אם שכתב הבדלה בח"ה מהדרינן לי' דלדעת המקשה כיון דלא עלתה הראשונה לחובת שעת' מפלל דכמאן דלא צלי דמי ואמנם עתה שני' עלתה לו לחובת שעת' ולתשלומין שוב לא יתפלל לדברי רבינו יהודה בתוס' בד"ה טעה וכו' ולכך הוצרכו התוס' להביא ראי' מדברי רב אלפס שכתב בהדיא שעתה צריף לחזור ולהתפלל כדי להקדים חובת שעת'.

ומתורץ מה שנתקשה מהר"ש"א בדברי התוס': שם ורמינהו וכו' קשיא. כתב הרא"ש בשם רבינו האי דאע"ג דקאמר קשיא כיון דלא קאמר תיובתא לא נדחית מהלכה דטעמא דמסתבר הוא דכיון דמבדיל בשני' גלי דעת' דזו היא לחובת שעתא ולכך ראשונה לא עלתה מטעם שהקדים התשלומין לחובת שעת' ואי לא אבדיל בשתייהן עלו לו וכן הוא בתוס' בשם רב אלפס.

ונסתפקתי במי שלא התפלל שחרית ולא נזכר עד סמוך לערב ועדיין לא התפלל מנחה ואין שהות ביום רק לתפלה אחת ואם יתפלל אותה של מנחה נדחית של שחרית לגמרי לפי דברי התוס' בעמוד הקודם דאחר זמן שקל תפלות ליכא שוב תשלומין אם אמרינן דאלים חובת שעתא להקדימה אפילו במקום שינדחה התשלומין לגמרי או דלמא היכי שזו עוברת לגמרי היא קודמת לחובת שעתא שאינה עוברת לגמרי שהרי למנחה יהי' תשלומין בערבית.

והנה הלבוש נתן טעם למה חובת שעת' ברישא הוא משום דחובת שעתא מקרי תדיר לכך צריף להקדימה עיין בריש סימן ק"ח. ולפי"ז נראה דכאן יקדים התשלומין דבמקום שינדחה שאינה תדיר לגמרי דחינן מעלת התדיר שהרי פסק המג"א בס"ס רפ"ו שאם הוא סמוך לערב יקדים של מוסף לשל מנחה לפי שמנחה יש לה תשלומין בערבית ונהרי מנחה היא תדיר.

ואמנם בלי דברי המ"א להביא ראי' מדברי רבי יהודה בברייתא לקמן דף ד"ח ע"א דסובר מתפלל של מוסף תחלה ואח"כ מנחה שזו עוברת וכו' הרי דר"י לטעמ' שמוסף

היא עוברת דחינו מעלת התדיר שבמנחה דשאני התם שהתדיר עכ"פ לא ינדחה מזמנו
שקרי מנחה שמנה עד הערב.

משא"כ נדון שלפנינו ינדחה מנחה מזמנה. אבל מדברי המג"א הוא ראי' שגם בדברי
המ"א נדחה מנחה לערבית.

ואין לדחות דשאני מוסף דהוא אז חובת שעת' כמו מנחה לקד דחינו מנחה שיש לה
תשלומין שלא ינדחה מוסף לגמרי משא"כ בנדון שאנו עוסקים שפבר נדחה משעת'
שוב לא דחינו מנחה שהיא חובת שעת' מזמנו כלל.

דהרי לדעת הלבוש כל מעלת חובת שעתא הוא משום תדיר דזה מחשב תדיר ונהרי מנחה
פנגד מוסף הוא תדיר ממש ואפ"ה לא משגחינו בתדיר במקום שינדחה שאינו תדיר
לגמרי וכ"ז לדעת הלבוש.

אבל המע"מ בר"פ דחה טעם הלבוש וכתב טעם אחר על הקדמת חובת שעת' נדחה
סברה זו וא"כ אפשר דדחינו שחרית לגמרי כדי שלא להקדימה לחובת שעת': שם ת"כ
דריב"ח אברהם תקן וכו'.

הנה לא קאמר הש"ס פאן על ברייתא זו נימא תהוי תיובתא דריב"ל כדאמר לקמן באידך
ברייתא דתניא פנת' דריב"ל דאמר נימא תהוי תיובתא דריב"ח. ונראה משום דריב"ל
סוף התנאים היו ולא שיני' למימר עליו תיובתא מברייתא דאיהו תנא ופליג.

ועוד נלע"ד דברייתא זו לא אמרה בפירוש שהאבות תיקנו תפלות הללו חובה לדורות
רק אמרה שהמה תיקנו שלש תפלות הללו ואולי לעצמם תיקנו ולא לדורות ואנשי כה"ג
שתיקנו לדורות נגד תמידין תיקנום וליכא תיובתא על ריב"ל.

ובהכי ניחא דקאמר לקמן נימא תהוי תיובתא דריב"ח. ולכאורה קשה איך שיני' תיובתא
פניו דאיכא ברייתא דמסייע לי' ולפי מה שפכתתי ניחא דהך ברייתא אינו מסייע לי'
לחלוטין: שם שקרי אברים ופדרים וכו'.

משמע מפאן שזמן תפלת ערבית כל הלילה דאף דלקמן דף כ"ז ע"ב קאמר מאי אין לה
קבע וכו' לתני כל הלילה אלא מאי אין לה קבע כמ"ד ת"ע רשות וכו' מ"מ גם זה בכלל
שזמנה כל הלילה וכ"כ רבינו יונה בהדיא כדמוכח פאן דקאמר ומ"מ אמרו תפלת הערב
אין לה קבע שקרי או"פ וכו' קרבים והולכים כל הלילה והנה לא מצינו שום סיג בתפלת
הערב ואם פי ממילא הוא מסויג שקרי קיי"ל כר"י דף ד' ע"ב דגם ערבית צריך לסמוך
גאולה לתפלה וכיון שק"ש שצריף לקרות לכתחלה קודם חצות ממילא צריף לסמוך לה
תפלת ערבית וק"ו לריב"ל דאמר תפלת באמצע תקנום א"כ צריף להקדים ת"ע לק"ש
של ערבית מ"מ קשיא ברייתא זו דמשמע שזמנה כל הלילה וצ"ל דנ"מ לנשים דפטרי
מק"ש ולדידהו זמן ת"ע כל הלילה וצריף טעם למה לא עשו סיג.

ולדברי רש"י בריש מכילתין במשנה ראשונה שכתב רש"י שם בסוף המשנה דבהקטר
חלבים ואברים לא אמרו בו חכמים עד חצות ולא עשו בו סיג ניחא פניו דת"ע הוא נגד
הקטר או"מ כשם שנא עשו בהם סיג כף לא עשו בת"ע סיג.

אָבֵל לְדַעַת הַרְמַב"ם דָּגַם בַּה"ח אָמְרוּ ע"ח וְעִינָן מ"ש בְּחִידוּשֵׁינוּ שֶׁם בְּרִישׁ מְכִילֵתִין
וְאֵפִי"כ פֶּסֶק בַּפ"ג מֵהַל' תְּפִלָּה הַל' וַי"ו שְׁזַמְנָה מִתְחַלֵּת הַלִּילָה עַד שְׁיַעֲלָה ע"ה. וְצ"ל
כִּינּוּן שֶׁהִיא רְשׁוּת לְכַף לֹא עָשׂוּ סִיג.

וְאָמְנָם זֶה נִיחָא לְדִידוֹן דְּקִי"ל ת"ע רְשׁוּת אָבֵל לְרַבּוֹן גְּמֵלִיאֵל דְּסוֹבֵר לְקַמּוֹן בְּדָף הַסְּמוּךְ
שֶׁהִיא חוֹבָה א"כ גַּם בְּהָ רְאוּי לַעֲשׂוֹת סִיג וְקוּשָׁה בְּמִשְׁנֵה בְּרִישׁ מְכִילֵתִין שְׁבָאוּ בְּנֵי מִבֵּית
הַמִּשְׁפָּה וְאָמְרוּ לֹא קָרִינוּ אֶת שְׁמֵע וּמִסְתַּמָּא גַּם תְּפִלַּת עַרְבִית לֹא הִתְפַּלְלוּ וּבִפְרֹט לר"י
דָּגַם בְּעַרְבִית צָרִיךְ לְסַמְּוֹךְ גְּאֻנְלָה לְתַפְלָה הָרִי שְׁאֵם לֹא קָרָאוּ אֶת שְׁמֵע גַּם עַרְבִית לֹא
הִתְפַּלְלוּ וּמִדּוּעַ שְׁאֵלוּ רַק עַל ק"ש וְלֹא שְׁאֵלוּ עַל תְּפִלָּה וּמִסְתַּמָּא בְּזֶה ס"ל כְּאַבּוּהוֹן דְּת"ע
חוֹבָה דְּבִשְׁלָמָא לַעֲנִין ק"ש שְׁאֵלוּ כִּינּוּן דְּרַבִּים פְּלִיגֵי עַל ר"ג בְּמִפְנֵי רֶשׁ בְּדָף ט' ע"א אָבֵל
בְּת"ע דר' יְהוֹשֻׁעַ לְחוּד פְּלִיג מִסְתַּמָּא הֵם כְּאַבּוּהוֹן ס"ל וְא"כ שִׁיף גַּם בְּתַפְלָה סִיג וְלָמָּה
לֹא שְׁאֵלוּ עַל תְּפִלָּה וְצ"ל דְּעַל תְּפִלָּה וְדָאִי יְדָעוּ שְׁאִינוּ אֶלְא מִשׁוּם סִיג כִּי מִצַּד עֲצָמָה מֵהִי
תִּימֵי לֹא יֵהִי זְמַנָּה כָּל הַלִּילָה כִּי או"פ מְדַאֲרֵינִימָא כְּשָׂרִים כָּל הַלִּילָה וְלָכוּ בְּדִיעֵבַד בְּנִדְאִי
יֵשׁ לָהֶם זְמַן אָבֵל בַּק"ש שְׁאֵלוּ אוֹלֵי חֻכְמִים ס"ל דְּזַמְּן שְׁכִיבָה אֵינָה אֶלְא עַד חֻצוֹת.

וְעוֹד אֶפְשָׁר שְׁלֻכְךָ לֹא שְׁאֵלוּ עַל תְּפִלָּה לְפִי שְׁיֵשׁ לָהּ תִּשְׁלוּמִין בְּשַׁחְרִית שֶׁתְּפַלֵּל שְׁתִּים
אָבֵל ק"ש אֵין לָהּ תִּשְׁלוּמִין לְהֵישׁ חוֹלְקִים בַּס"ס נ"ח וּבְלִימּוּד הַתְּלִמִּידִים הַרְחַבְתִּי הַדְּבֹר
בְּזֶה לְפָרֵשׁ אַרְיִכוֹת דְּבָרֵי ר"ג לְבָנָיו שְׁאָמַר וְלֹא זֹו בְּלִבְד וְכו': שֶׁם וְאַסְמְכִינָהוּ רַבָּנָן
אַקְרָבּוֹת.

נִלְע"ד דְּהֵינּוּ לַעֲנִין זְמַנּוֹ שִׁיחֵי כְּפִי זְמַן הַקְּרָבּוֹת דַּאל"כ כִּינּוּן שְׁפָבֵר תִּיקְנוּם הָאֲבוֹת
לָמָּה הִנְצָרְכוּ שׁוּב רַבָּנָן לְאַסְמְכִינָהוּ כָּלֵל עַל קְרָבּוֹת: רַש"י בַּד"ה שְׁנִי עָלְתָה וְכו' הוֹאִיל
וְהַבְּדִיל בְּהָ וְכו'.

עִינָן מְהֵרָשׁ"א. וְלַעֲנִי"ד רַש"י רָמַז בְּזֶה לְדְבָרֵי רַבִּינוּ הָאִי שְׁמַבִּיא הָרָא"ש דְּמִסִּיִּים
בְּשִׁמְעֵתִין קְשִׁיָּא וְלֹא מְסִיק בְּתִיּוּבָתָא דְּלֹא מְשַׁבְּשָׁתָא וְשִׁאנֵי הֵכָא דְּגִילָה דְּעַתִּי בְּמָה
דְּאַבְדִּיל וְכו' אָבֵל אִם לֹא הַבְּדִיל גַּם בְּשִׁנֵּי אֲזֵ הֵימָּה זֹו עוֹלָה לְשֵׁל שְׁבַת וְהָרֵאשׁוּנָה לְשֵׁל
מוֹצָאֵי שְׁבַת: תּוֹס' ד"ה טָעָה וְכו' כְּתַב רַבִּינוּ יְהוּדָה וְכו' אֵינוּ מְרוּיחַ כְּלוּם וְכו'.

וְכַתַּב הַמַּג"א בַּס"ס ק"ח דָּאֵם בְּלִילָה ג"כ ר"ח לַכ"ע יַחְזוֹר וַיִּתְפַּלֵּל דְּהָא יְרוּיחַ שְׁיֵאמַר
יַעֲלָה וַיְבוֹא. וּבְסִפּוֹר בְּנִין אַרְיֵאל הַשִּׁיג עָלָיו שְׁהָרִי שְׁנֵי יָמִים ר"ח הוּא מְסַפֵּק וּמִמ"נ אִם
בִּיּוֹם הִי' ר"ח אֵיךְ יֵאמַר יַעֲלָה וַיְבוֹא בְּלִילָה וְאִם בְּלִילָה הוּא ר"ח א"כ בִּיּוֹם אֵינוּ ר"ח
וְלֹא טָעָה כָּלֵל בְּתַפְלָתוֹ בִּיּוֹם וְאֵיךְ יִתְפַּלֵּל עִתָּה יַעֲלָה וַיְבוֹא בְּתִשְׁלוּמִין שֶׁל תְּפִלַּת הַיּוֹם.

וְאַנִּי אוֹמֵר שֶׁהַתְּקֵנָה שֶׁתִּיקְנוּ שְׁלֹא יֵהִיוּ מְקַבְּלִים עֲדוּת הַחוּדָשׁ אֶלְא עַד הַמְּנַחָה בַּמַּס' ר"ה
דָּף ל' ע"ב מִפְּנֵי שְׁנִיתֵי קְלָקְלוֹ הַלּוּיִם הִיא לֹא עַל חוּדָשׁ תְּשָׁרִי לְבַד הֵימָּה כִּי אִם עַל כָּל
חֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה שְׁפַכְכֵּם שִׁיף תְּקֵלָה זֹו שְׁבֻדָּאִי בְּכָל ר"ח הִי' שִׁיר וּבִפְרֹט לְדְבָרֵי הַרְמַב"ם
בַּפ"ג מְקִידוּשׁ הַחוּדָשׁ שֶׁהַתְּקֵלָה הֵימָּה בְּקָרְבָן מוּסָף פְּשִׁיטָא שְׁשִׁיף בְּכָל הַחוּדְשִׁים וְכוּ
מִשְׁמַע שֶׁם מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם שֶׁעַל כָּל קְבֻלַּת עֲדוּת הַחוּדָשׁ שֶׁל כָּלֵל חֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה הֵימָּה תְּקֵנָה
שְׁהָרִי לֹא הִזְכִּיר שֶׁם רֵאשׁ הַשָּׁנָה כָּלֵל וְלֹא חוּדָשׁ תְּשָׁרִי אֶלְא סַתֵּם דְּבָרָיו עַל כָּל קְבֻלַּת
עֲדוּת הַחוּדָשׁ וְאֵף שְׁשׁוּב אַחַר הַחוּדָשׁ הַתְּקִין רִיב"ז שֶׁיֵּהִיוּ מְקַבְּלִים עֲדוּת הַחוּדָשׁ כָּל
הַיּוֹם מ"מ כִּי הִכִּי דְאָמְרִי בַּמַּס' בִּיצָה דָּף ה' ע"ב דְּאֵף מִתְּקֵנָת רִיב"ז וְאֵילָף בִּיצָה אֲסוּרָה

דמי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש ה"נ אמרינו פן בכל חדשי השנה וכל ראשי החדשים שהם שני ימים הם קדושה אחת לענין תפלה ושפיר קם דינו של המג"א ואמנם בשני ימים טובים של גליות אם טעה בשביעי של פסח או ביו"ט ראשון של שבועות או בשמיני עצרת במנחה והתפלל תפלת חול לא יתפלל ערבית שמים: ובסוגיא זו יש לי תמי' על בעל הלבושים דאיהו פתב דהא דחובת שעתא קדים הוא מטעם תדיר ואיהו פסק בסי' תרפ"א פדעת המחבר ורמ"א דגר חנוכה קודם להבדלה וא"כ הטעם דאפוקי שבת מאחריו דוחה מעלת התדיר וא"כ פיון דבסוגיא מבואר דבחובת שעת' מבדילין ובתשלומין אין מבדילין א"כ ראוי שהתשלומין תוקדם לחובת שעתא מטעם דאפוקי שבתא מאחריו וא"כ למה אמרי' פאן דמבדילין בראשונה ולא בשני': ד"ה יעקב וכו' תימא דאמר בפרק ג"ה וכו'.

ענין בחידושינו למס' חולין ישוב לזה: ד"ה איבעי' להו תימא וכו' וי"ל אי אמרינו עד ועד בכלל וכו' ולא אמרינו עבר זמנו וכו' אפי' במזיד. ויל"ד בדברי הרא"ש שכתב שאף דלית' לדרבנן דאמרי עד חצות וכו' אם טעו וצלו אחר ד' שעות שזכר תפלה יתבי לי' שזכר תפלה בזמנה לא יתבי לי'.

א"כ הדק"ל מה חומרא יש אם אמרינו עד ועד בכלל הלא גם בטר פן מצי להתפלל. ואי לענין שזכרו אם כמו בזמנה דינו מסור לשמים איזה שזכר יתן לו.

ואמנם הרא"ש כתב היכי דטעו וא"כ י"ל דבמזיד לא מצי מצלי כלל ושפיר קם תירוץ של התוס'. אבל הטור בסי' פ"ט כתב אם עבר וכן הרמב"ם בריש פ"ג כתב ואם טעה או עבר והתפלל אחר ארבע שעות יצא ידי חובת תפלה.

צ"ל דבדיעבד קאמרי שהתפלל אחר ד' שעות אבל לכתחלה אסור לו להתפלל: דף כ"ז ע"א היכי משפחת לה שתי תפלות בהדי הדדי וכו'. לכאורה יש להוכיח מסוגיא זו בדברי התוס' בתחלת הסוגיא דתפלת מוסף נדאי אין לו תשלומין פיון דעבר יומו.

דאל"כ קשה דלמא לעולם עד ולא עד בכלל ופלונייהו דר"י ורבנן מיירי בשכח מלהתפלל מוסף ולא גזפר עד סמוך לערב וגם מנחה עדיין לא התפלל ושתי התפלות לפניו שלא בזמנן לר' יהודה וכי היכי דבתפלת השחר דלר"י עד ד' שעות אפ"ה יכול להתפלל אותה עד חצות ויוצא ידי חובת התפלה אלא דלא יתבי לי' שזכר תפלה בזמנה ונהרי היא כמו שרשאי ושם הוא אחר חצות שמתפלל מנחה שמים אלא שאן מוכרח להקדים מנחה שהיא בזמנה אבל קודם חצות שעדיין לא הגיע זמן מנחה אז יכול להתפלל שחרית לחוד ה"נ בתפלת מוסף אם הי' לו תשלומין וכן תפלת המנחה יכול להשלימה אף קודם שיגיע זמן תפלה שאחרי' ונמצא זה שלא התפלל מוסף ולא גזפר עד סמוך לערב וגם מנחה עדיין לא התפלל בזה ר"י לשטתו דמוסף זמנה עד שבע ולא עד בכלל וכלה זמן מוסף בסוף שש ותפלת הסמוכה למוסף לר"י היא תפלת המנחה ואם אינה משלימה למוסף ביום כבר עברו זמן שתי תפלות ושוב לא יהי' למוסף תשלומין בערבית כמו"ש התוס' לעיל בתחלת הסוגיא דבעבר זמן שתי תפלות שוב אין לה תשלומין ונמצא תפלת מוסף עוברת ומנחה אף שלא יתפלל סמוך לערב יהי' תשלומין בערב שתפלה הסמוכה למנחה היא תפלת הערב לכן סובר ר"י יתפלל של מוסף ואח"כ של מנחה ורבנן לשטתיהו דמוסף זמנה כל היום ותפלת הערב היא תפלה הסמוכה למוסף כמו למנחה

וּלְשִׁיתִיהֶן יֵשׁ תְּשֻׁלוּמֵינָן בְּעֶרְבֵי לְכוּן יִתְפַּלֵּל שֶׁל מְנַחָה שֶׁהִיא תְּדִיר וְאַחֲכַיִם שֶׁל מוֹסֵף שִׁישְׁלִימְנָה בְּעֶרְבֵי וּמִנֵּי לְהַגְמֵרָא לְהוֹכִיחַ דְּעַד וְעַד בְּכָלֵל: וְאַמְנָם הָא טְעוּתָא הִיא דְּאֵם מִיְיָרֵי שֶׁכְּבָר הוּא כֹּל כֹּף סְמוּךְ לְחֻשְׁיָכָה עַד שֶׁאֵין שְׁהוּת לְהַתְפַּלֵּל מוֹסֵף וּמְנַחָה א"כ כְּבָר הוּא אַחַר פְּלַג הַמְנַחָה וְכְבָר עֶבֶר לר"י גַם זְמַן תְּפִלַּת הַמְנַחָה וְהָרֵי כְּבָר עֶבְרוּ מִמוֹסֵף זְמַן ב' תְּפִלוֹת וְשׁוּב אֵין לְמוֹסֵף תְּשֻׁלוּמֵינָן וְאִיךָ אָמַר ר"י יִתְפַּלֵּל שֶׁל מוֹסֵף: אֲלֵא דְאַכְתִּי אִיכָּא לְאוּקְמֵי פְּלִגְתִּיָּהּ בְּאִנְפֵי הַנְּזָכָר וְלֹא שֶׁכְּבָר הוּא סְמוּךְ לְחֻשְׁיָכָה אֲלֵא שֶׁהוּא סְמוּךְ לְפְלַג הַמְנַחָה עַד שֶׁאֵין שְׁהוּת עַד פְּלַג הַמְנַחָה רַק לְתַפְלָה אַחַת וְקָאָמַר ר"י יִתְפַּלֵּל מוֹסֵף שְׁוֹ עוֹבְרַת שֶׁבְּהִגִּיעַ פְּלַג הַמְנַחָה שׁוּב כְּבָר עֶבְרוּ זְמַן ב' תְּפִלוֹת מִשְׁא"כ מְנַחָה יֵשׁ לָהּ תְּשֻׁלוּמֵינָן וְרַבְּנָן לְטַעְמִיָּהּ דְּלִדְיָדָהּ בֵּין מוֹסֵף וּבֵין מְנַחָה זְמַנָּם גְּמֻשָּׁף עַד הָעֶרְבֵי וְיֵשׁ שְׁהוּת לְשִׁיתִיהֶן בְּזִמְנָן וְיִקְדִים מְנַחָה שֶׁהִיא תְּדִיר א"ו מְדָלָא מוֹקְמֵינָן פְּלִגְתִּיָּהּ בְּהִכֵי ש"מ שֶׁאֵין לְמוֹסֵף תְּשֻׁלוּמֵינָן כָּלֵל.

וְאַמְנָם לִפ"מ שֶׁנִּסְתַּפְקְתִי לְעֵיל בַּר"פ בְּתוֹס' ד"ה אִיבְעִיָּא לְהוּ שֶׁאֲפִילוּ לְדַבְרֵי הַתוֹס' שֶׁאֵין לְמוֹסֵף תְּשֻׁלוּמֵינָן הֵינָנו בְּלִיָּהּ שֶׁאֵין רְאוּי לְשׁוּם קְרָבֵן אֲמַרִּינָן כִּינּוּן שֶׁעֶבֶר יוֹמוֹ בְּטַל קְרָבָנוּ אֲכַל אַחַר שְׁבַע שְׁעוֹת לר"י אִף שֶׁעֶבֶר זְמַן מוֹסֵף כִּינּוּן שֶׁע"כ"פ הַיּוֹם רְאוּי לְשִׁאָר קְרָבָנוּת יֵשׁ תְּשֻׁלוּמֵינָן אִפִּי לְמוֹסֵף א"כ הַדָּק"ל לְמָה לֹא מוֹקֵי פְּלִגְתִּיָּהּ כַּנֵּ"ל וְלָכֵן נִלְע"ד דְּלִיכָּא לְאוּקְמֵי בְּאִנְפֵי זֶה דֹּא"כ קָשָׁה לְמָה פְּלִיגֵי בְּמוֹסֵף וּמְנַחָה שֶׁהוּא דְּבָר שֶׁאֵין נוֹהֵג רַק בְּיוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִלַּת מוֹסֵף לְמָה לֹא פְּלִיגֵי בְּשַׁחֲרִית וּמְנַחָה בְּאִנְפֵי הַנֵּ"ל שֶׁטְעָה וְלֹא הַתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית וְלֹא מְנַחָה עַד סְמוּךְ לְפְלַג הַמְנַחָה דְּלְרַבְּנָן יִקְדִים מְנַחָה שֶׁהִיא לְשַׁעֲתֵי וְאַחֲכַיִם שֶׁל שַׁחֲרִית לְתְּשֻׁלוּמֵינָן וְלר"י יִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית שֶׁהִיא עוֹבְרַת שֶׁאֵם יִמְתִּין אַחַר פְּלַג הַמְנַחָה כְּבָר עֶבְרוּ זְמַן ב' תְּפִלוֹת לר"י שֶׁזְמַן מְנַחָה מְסִיִּים בִּפְה"מ וְאַחֲכַיִם יִתְפַּלֵּל מְנַחָה דְּהָרֵי חֲזִינָן דְּלר"י אִפִּי תְּפִלָּה שֶׁהִיא רַק לְהַשְׁלֵמָה קוֹדֵם לְחֻבַּת שַׁעֲתֵי הִיכֵי שֶׁהַשְׁלֵמָה נְדַחִית לְגַמְרֵי לְפִי אוּקְמֵתָא הַנֵּ"ל דְּמִיְיָרֵי לר"י שֶׁכְּבָר עֶבֶר זְמַן מוֹסֵף וְא"כ גַם בְּשַׁחֲרִית הוּא כֵּן א"ו מְדָלָא פְּלִיגֵי בְּשַׁחֲרִית וּמְנַחָה מְפִלֵּל דְּפְלִגְתִּיָּהּ הוּא בְּשַׁעֲתֵי תְּפִלוֹת שֶׁהֵם בְּזִמְנָן הָאֲמִיתִי לֹא בְּהַשְׁלֵמָה וּמִמִּילָא ע"כ דְּעַד וְעַד בְּכָלֵל וְלַעֲנִין אֵם יֵשׁ לְמוֹסֵף תְּשֻׁלוּמֵינָן אֵין מְסוּגֵיָּא הֶכְרַע: שֶׁם הֵתֵם אָמַר ר"כ הִלְכָה כַּר"י הוֹאִיל וְתַנּוּן בְּבַחֲרִיתָא כְּנֻתֵי הֵכָא מֵאֵי וכו'.

לְכַאוּרָה יִפְלֵא לְמָה תְּלָה בְּמָה דְּאָמַר ר"כ הֵתֵם וְאֵם בְּלֵי דְּבָרֵי ר"כ הִי פְּשׁוּט לּוֹ דְּהִלְכָה כְּרַבְּנָן שֶׁהֵם רַבִּים א"כ מָה יוֹעִיל דְּבָרֵי ר"כ וְאֵטוּ הוֹאִיל וּבַחֲדָא הִלְכָה כַּר"י יֵהִי בְּכָלֵם הִלְכָה כַּר"י וְאֵטוּ זְמַן מְנַחָה יֵשׁ לּוֹ שׁוּם שְׁיִיכּוּת בְּשַׁל שַׁחֲרִית וְאֵטוּ בַּחֲדָא מְחַתָּא מְחַתִּינָהּ.

וְנִרְאָה ע"פ מ"ש הַתוֹס' בַּד"ה ת"ש וכו' וְא"ת וְרַבִּי לְמָה לֹא הִזְכִּיר אוֹתוֹ בְּמִשְׁנֵה וּי"ל מִשׁוּם דְּלֹא ס"ל כְּנֻתֵי בְּהָא דְּאָמַר עַד שְׁבַע אֲכַל בְּהָא דְּאָמַר עַד ד"ש ס"ל כְּנֻתֵי וְכו' וּבְהָא דְּעַד פְּלַג הַמְנַחָה נְמִי וְכו' דְּעַבְדִּי כְּמַר עֶבֶד וכו'.

וְאוּמַר אֲנִי דַּמ"ש הַתוֹס' דְּבְּמְנַחָה מִש"ה הִזְכִּיר אוֹתוֹ בְּמִשְׁנֵה מִשׁוּם דְּאֲמַרִּינָן דְּעַבְדִּי כְּמַר וְכו' הֵינָנו הַשְׁתָּא דְּמִצִּינוּ לר"כ שֶׁתְּלָה ר"כ טְעַמִּי מִשׁוּם דְּתַנּוּן בְּבַחֲרִיתָא כְּנֻתֵי וְלֹא תְּלָה טְעַמִּי מִדְּחִזִּינוּ דְּבְּמוֹסֵף הַשְׁמִיט דְּעַתּוֹ וּבְשַׁחֲרִית הִזְכִּיר דְּעַתּוֹ ש"מ שֶׁהִלְכָה כְּמוֹתוֹ אֲלֵא וְדֹאֵי שֶׁאֵין מְזָה רְאוּי דְּדִי אֵם דְּיִקְיָנוּ מִמִּשְׁנֵתִינוּ דְּעַבְדִּי כְּמַר עֶבְדִּי וְלִהֲכֵי הוֹכִיחַ מְבַחֲרִיתָא וְא"כ שֶׁפִּיר קָאָמַר רַב חֲסָדָא הֵתֵם קָאָמַר ר"כ וכו' דְּאִי לֹא דְּבָרֵי ר"כ הִנֵּה דְּיִקְיָנוּ

ממשנתנו דרבי סובר בין בשחרית ובין במנחה כר"י לגמרי ולכך הזכיר דעתו בזה והשמיט דעתו במוסף וממילא הנה פסקינו כר"י גם במנחה אבל מדחזינו התם דקאמר ר"כ הואיל ותנו בבחירתא מפלל דמשנתנו אין ראי' ולכן שאל הכא מאי: ועדיין יש להקשות על ר"כ למה הי' צריך להביא ראי' מדתנו בבחירתא למה לא דייק מדהזכיר רבי דבריו בשחרית.

ומ"ש דדי אי הנה דייקינו דלהכי הביא דבריו משום דאי עביד כר"י עביד קשה איך שייך בשחרית דאי עביד כר"י עביד וכי לרבנו אינו רשאי להתפלל שחרית בארבע שעות ראשונות ביום הלא רבנו האריכו הזמן שיש לו פנאי עד חצות אבל המקדים זריז ונשפר.

ונראה דשפיר משפחת לומר דאי עביד כר"י עביד ונ"מ אם שכח להתפלל שחרית ולא נזכר עד אחר ד' שעות ואז נזכר ושוב איחר ברצון בלי שכחה עד אחר חצות דאז לרבנו דתפלת השחר ע"ח וזה פינן דנזכר קודם חצות שהי' יכול להתפלל בזמנו ובכרצון לא התפלל באותן שתי שעות הרי הזיד ולא התפלל ואין לו תשלומין להתפלל מנחה שתיים ואם התפלל מנחה שתיים הנה ברכה לבטלה אם אינו דרך נדבה אבל לר"י פינן שהי' שוגג כל ארבע שעות ראשונות כבר עבר זמן תפלה ויש לו תשלומין ושוב לא איכפת אם ישלים באותן ב' שעות שקודם חצות או אם ימתין עד אחר חצות פינן שפין כף ובין כף אינו בזמנו ולזה אמרינו דאי עביד כר"י ומתפלל בזה מנחה שתיים עביד: שם אדרבה מדר"ה ורבנו לא הוו מצלי עד אורתא וכו'.

גלע"ד דרצה לומר פינן שהי' בע"ש אקדומי שבת מקדמינו ואי הוו סברי כר"י ודאי הו מקדמינו להתפלל מבע"י ומדאיתרו עד אורתא ש"מ דאין הלכה כר' יהודה: תוס' ד"ה ת"ש וכו' דה"פ וכו' ומש"ה מנחה לא עיין מהרש"א שפירש דבריהם דמה דאמר דעביד כר"י עביד היינו להתפלל ערבית מפלג המנחה ואילך עיין במהרש"א.

ולענ"ד זה דחיק שהרי לא הזכירו התוס' בדבריהם ערבית כלל. ולענ"ד דלענ"ד מנחה עצמה יש נ"מ כגון ששכח וטעה ולא התפלל מנחה עד אחר פלג המנחה ואז כזכר ושהי' ברצון עד חשיכה דלר"י פינן שכל זמן המנחה הי' שוגג יש לו תשלומין בערבית ולרבנו פינן שזכר בעוד יום ולדידהו אז עדיין זמן מנחה וכינון שהזיד ולא התפלל בזמנה אין לו תשלומין להתפלל ערבית שתיים ובזה מאן דעביד כר"י עביד ועל דרך שביארתי בדברי הגמ' לענין שחרית: ע"ב אמר רבא וכו' וקודם גזירה הנה והא דמוקי להזיע ולא מוקי בסמין שהוחמו מבע"י קודם שקיבל שבת וקודם שגזרו על הסמין ועיין במסכת שבת דף מ' ע"א אפשר שהי' ידוע להם שעל הסמין נגזר קודם רבי ועיין במס' שבת דף מ"ב ע"ב דקאמר והא מעשה דרבי אחר גזירה הנה ועיין בבעה"מ ובחידושי רשב"א שם שפבאר שם בדבריהם שגזירת סמין קודמה לרבי וגזירת זיעה היתה אחר רבי או באמצע ימיו.

ואולי לזה פינן רש"י בשמעתין בד"ה וקודם גזירה עד שלא גזרו על הזיעה ובכל דוכתא דאמרינו דקאמר רבא להזיע מהכא אמרינו דלכאורה הוא שפת יתר בדברי רש"י. ולפמ"ש גיחא דהי' קשה לרש"י דתינח כאן דרצה לתרץ עובדא דרבי ה' מוכרח לאוקמי להזיע דגזירת סמין הי' יודע שקדמה לרבי אבל במס' ביצה דף ל"ב דקאי לתרץ המושגה

דאין עושין פּחמין והמשנה הי' יכול לאוקמי אף קודם גזירת חמין להכי פירש"י דרבא לא אמרה רק פּאן והגמ' הביאו דבריו בכל שְאָר מקומות בלשוננו שְאָמר פּאן.

ואמנם במס' ביצה בלא"ה ניחא דאיך יכול לאוקמי לצורך חמין וקודם גזירה ואטו להחם ביו"ט עצמו מי הי' מותר לבלגין וכמו"ש רש"י שם בביצה בד"ה מי שרי וכו' וכ"ש להחם חמין לא הותר מעולם וא"כ ע"כ הוצרך לאוקמי שם להזיע ואולי לשאר דוקתא דקאמר בש"ס פדאמר רבא להזיע פּינון רש"י אלא שפעת אינו עולה על זכרונני שום מקום בש"ס שיובא דברי רבא זולת פּאן ובמס' ביצה ודברי רש"י פּאן שפכת ובכל דוקתא משמע שיש עוד מקומות בש"ס שהובאו דברי רבא: ואמנם הא קשיא לי מדוע לא מוקי מעשה דרבי בחמי טבריא שהוא מותר באמת וכדמוקי מעשה דרבי בשבת דף מ' ע"ב דאמר טול בכלי שני וכו' בחמי טבריא ולכו פראה דרבא רצה לתרץ תירוץ שיהי' מועיל לתרץ פּאן וגם במס' ביצה שם ובמס' ביצה ליפא לאוקמי בחמי טבריא דפחמין מה שייכות להו בחמי טבריא: שם וקודם גזירה הנה.

ובמס' שבת דף מ' ע"ב אמרו והא מעשה דרבי אחר גזירה הנה עיין בחידושי רשב"א שם ובבעה"מ דשם היינו גזירת חמין וכאן היינו גזירת זיעה. ואמנם רש"י שפירש שם בהדי' והא מעשה דרבי אחר גזירה וכו' דהינו גזירת זיעה ע"ש ברש"י ודאי קשה.

ונלע"ד דהי' ידוע לחכמי הש"ס דר' יצחק בר אבדימי לא שימש את רבי רק בסוף שנותיו והי' בנדאי אחר ריב"ל וריב"ל אמר שגזר על הזיעה וכמו"ש רש"י שם דר' יהושע אמר גזירת זיעה וכוונת רש"י על ריב"ל שְאָמר שם בדר' מ' ע"א גזירת הזיעה.

ובמחילה מפּבוד הגאון בעל פ"י שם שה' סבור שכוונת רש"י על ריב"ח. ולכן על מעשה דר"י ב"א שפיר קאמר הש"ס שהי' אחר גזירה אב"ל ר' אבין אפשר שהי' לומד אצל רבי קודם גזירת הזיעה: שם וקודם גזירה וכו'.

המג"א בסי' רס"א ס"ק י"ב אחר עניינת ברכו אסור לכנס למרחץ להזיע ש"ס פ"ד דברכות. והנה בנדאי שפן מוכח מדברי התרצן דמוקי להזיע וקודם גזירה וא"כ מוכח דאחר גזירה גם להזיע אסור אף בעוד יום פּינון שְקיבל שבת בתפלה.

אבל על המקשן קשה מנ"ל להקשות ודלמא רב דקאמר אין בדילנא היינו ממלאכה שהיא איסור תורה ודי אם נהג ע"י קבלתו מבע"י פדין בה"ש שלא גזרו על השבותין בה"ש ורבי שרש"י והזיע היינו דבר שאינו רק משום שבות.

ונראה דעל מלאכה דאורייתא ודאי לא הי' מסתפק ר' ירמ' ב"א שנה בנדאי פּינון שהזכיר שבת בתפלתו אפי' לא פּינון לקבל עליו ע"י פן איסור מלאכות אפ"ה ממילא חל עליו קדושת היום וכ"כ הב"י בסי' רס"ג שע"י התפלה אפי' אם אינו רוצה לקבל עליו איסור מלאכה אפ"ה ע"כ חל עליו קדושת השבת וכן פסק בשלחן ערוך שם סעיף י"א וא"כ על פרוך ר' ירמ' ששאל מי בדלת על השבות שאלו וע"ז השיבו אין בדילנא ושפיר הקשה ממעשה דרבי שנקבס למרחץ.

והא דהקשה אח"כ מאב"י דשרי לכברויי סלי אינו רוצה לומר שהתיר להניח הגפרית על הגחלים שנה מלאכה דאורייתא אלא שפיר הי' הגפרית על הגחלים והתיר להניח

הסל שיקבל עֵשׂוּן הַגְּפָרִית וְאִין פֶּאן רַק מִשׁוּם שְׁבוּת שְׁמוּלִיד רִיח בְּסֵל וּלְמִסְקָנָא דְטְעוּתָא שְׂאֵנִי אִפִּי מְלֶאכֶה גְמוּרָה מְוֹתֶרֶת: וְעָקֵר הַקְּוֹשְׁנִי מְרַבֵּי עַל רַב.

לְכַאוּרָה קָשָׁה וְדִלְמָא רַבִּי לְשִׁטְתּוֹ שְׁלֵא גְזָרוּ עַל הַשְּׁבוּת בַּה"ש וְהַה"ד מִבְּע"י אָף שְׁהַתְּפַלֵּל תְּפִלַּת שְׁבַת וּבִכְרֵט לְדִיעָה קַמִּיִּתָא בְּסִי' שַׁצ"ו סְעִיף ב' דְּמָה שְׁקִיבֵל שְׁבַת אִינוּ חָמוּר מִבַּה"ש וְרַב ס"ל פְּרָבְנָן דְּפִלְיָגִי עַל רַבִּי וְסָבְרִי שְׁגָזְרוּ עַל הַשְּׁבוּת בַּה"ש כְּמִבְּנוֹאֵר בְּעִירוּבִין דָּף ל"ג.

וּמִזָּה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּבָרֵי הַרְמְב"ם בַּפ' ר"ד מֵהַל' שְׁבַת שְׂאָף רַבִּי אִינוּ מִיְקַל אֱלָא לְצִוְרָף מְצָוָה: שֵׁם מֵאִי אִין לָהּ קָבַע וְכו' לְתַנִּי תְּפִלַּת הָעֶרֶב כָּל הַלֵּילָה. מִפֶּאן מוֹכַח דְּתְּפִלַּת עֶרְבִית אִינָה אֱלָא בְּלֵילָה אֱלָא לְכָל מֵר כְּדָאִית לִי לֵר' יְהוּדָה מִתְּחִיל מִדַּת הַלֵּילָה לְעִנְיָן תְּפִלָּה מְפֻלָּג הַמְּנַחָה וּלְרַבְּנָן מְלִילָה מִמֶּשׁ וְלַהֲנִי תַנְאִי דְרִישׁ מְכִילְתִּין מִשְׁעָה שְׁקִינְדֵּשׁ הַיּוֹם אוֹ מִשְׁעָה שְׁנִכְנְסִים לְהִסָּב וְעֵינִין בְּתוֹס' בְּדַבּוּר הָרֵאשׁוֹן בְּמְכִילְתִּין וְעַכ"פ אִי אֶפְשָׁר שְׁיִהְיִי שׁוּם שְׁעָה שְׁיִהְיִי רָאוּי לְמְנַחָה וּלְמַעְרִיב וּדְלָא כְּהַגָּאוֹן בְּעַל פ"י וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְחַלֵּק בֵּין שְׁבַת לְחוּל כְּדַעַת הַמַּג"א בְּסִי' רס"ז ס"ק א' דַּל"כ נִסְתַּר קְוֹשְׁנִית הַגְּמָרָא דְאִיָּה גְּתַנִּי כָּל הַלֵּילָה הֵלֵא זְמַנָּה אָף קוֹנְדָם הַלֵּילָה וְלַהֲנִי תַנִּי אִין לָהּ קָבַע א"ו כְּמוֹ"ש דְּתַלּוּי בְּשְׁעָה שְׁנִקְרָא עֶרְבִית שְׁהוּא לֵילָה: שֵׁם עֶמֶד הַשּׁוֹאֵל וְשְׂאֵל בְּכַוּוֹת בְּמַעֲשֵׂה דֵר' צְדוּק אָמְרוּ ג"כ הֵאִי לִישְׁנָא דְעֶמֶד הַשּׁוֹאֵל.

וְכַתְּבוּ הַתּוֹס' שֵׁם בְּשֵׁם הִירוּשְׁלָמִי דְדָרְשֵׁי מְדַכְתִּיב וְעֶמְדוֹ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים בְּנֵי"ו דְשׁוֹאֵל הַלְכוֹת וְהַגְּדוֹת צְרִיף לְעֶמֶד וְכָאן לֹא הִזְכִּירוּ הַתּוֹס' מִזָּה פְלוּם. וְנִרְאָה ע"פִי שְׂאָמְרוּ בְּמִסְכַּת מְגִילָה ר"פ הַקּוּרָא עוֹמֵד שְׁמִימּוֹת מִשָּׁה עַד ר"ג לֹא הָיוּ לוֹמְדִין תּוֹרָה אֱלָא מְעוֹנְמֵד מִשְׁמַת ר"ג יֵרֵד חוּלֵי לְעוֹלָם וְהָיוּ לְמַדִּים מִיּוֹשֵׁב וְהֵינּוּ דְתַנּוּ בְּשַׁלְהִי סוּטָה מְשַׁמַּת ר"ג הִזְנוּ בְּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה.

וְהִנֵּה ר"ג הִזְנוּ הוּא נִיהוּ ר"ג שְׁהִי בִימֵי ר' יְהוֹשֻׁעַ וְר"א הַגְּדוֹל תְּלַמִּידֵי רִיב"ז וְהוּא ר"ג הִנֵּה שְׁהוֹזְכָר כָּאן וְקָשָׁה לִי מַה דְאָמַר כָּאן שְׁהִי ר' יְהוֹשֻׁעַ עוֹמֵד מְפָלֵל שְׁהָיוּ שְׂאָר הַחֲכָמִים יוֹשְׁבִים. וְאָמְנָם הָאֵמַת הוּא שְׁמָה שְׂאָמְרוּ שְׁעַד שְׁמַת ר"ג הָיוּ לוֹמְדִים מְעוֹנְמֵד הֵינּוּ הַתְּלַמִּידִים וְכֵן הוּא מְפֻרָשׁ בְּדְבָרֵי הַרְמְב"ם פ"ד מֵהַל' ת"ת הַל' ב' וְכו' פִּיצַד מְלַמְדִים וְכו' וּבְרֵאשׁוֹנָה הִי הָרַב יוֹשֵׁב וְהַתְּלַמִּידִים עוֹמְדִים וּמְקוֹנְדָם חוֹרְבָן בֵּית שְׁנֵי נְהִגוּ הַכָּל לְלַמֵּד לְתַלְמִידִים וְהֵם יוֹשְׁבִים וְעֵינִין בְּלַח"מ שֵׁם וְעֵינִין בְּש"ף י"ד סִי רמ"ו ס"ק י"א.

וּא"כ ר' יְהוֹשֻׁעַ לֹא מְתַלְמִידִים הִי וְכֵן שְׂאָר הַחֲבוּרָה וְלָכֵן הָיוּ יוֹשְׁבִים כָּלָם רַק עֵתָה שְׂרָצָה ר"ג לְצַעְרוֹ לר"י הַנִּיחוּ עוֹמֵד. וְאָמְנָם הַשּׁוֹאֵל הִנֵּה כָּאן תְּלַמִּיד הִי כְּמִבְּנוֹאֵר בְּשְׁמַעְתִּין לֹא הוֹצְרָכוּ הַתּוֹס' לִיתָן טַעַם לָמָּה עֶמֶד וְשְׂאֵל שְׁהַתְּלַמִּידִים אִפִּי שְׁלֵא שְׂאֵלוּ הָיוּ צְרִיכִים לְעֶמֶד.

אַבְל בְּכַוּוֹת ר' צְדוּק הִי הַשּׁוֹאֵל וְהוּא לֹא מִן הַתְּלַמִּידִים הִי שְׁהָרִי בִימֵי רִיב"ז הִי וְהוּא הַתְּעִנָּה אַרְבָּעִים שָׁנָה קוֹנְדָם חוֹרְבָן הַבֵּית כְּמִבְּנוֹאֵר בְּגִיטִין בְּאַגְדוֹת הַחוֹרְבָן וְאַעֲפִי"כ עֶמֶד וְשְׂאֵל הוֹצְרָכוּ הַתּוֹס' לִיתָן טַעַם שֶׁל הִירוּשְׁלָמִי דִילְפִי מְקָרָא שְׁהַשּׁוֹאֵל צְרִיף לְעֶמֶד.

וּבְזָה נִלְע"ד דְּמָה שְׂאָמַר ר"ג לר"י עֶמֶד עַל רַגְלֵיהֶּ וְכַתְּבוּ הַתּוֹס' בְּכַוּוֹת דְלָא גְרַסִּין וְיַעֲזִידוּ בָּהּ ע"ש וְהִיא גּוֹפָה קוֹשִׁיא דְלָמָּה צְנוּהוּ לְעֶמֶד וְכֵן מַה שְׁהַנִּיחוּ עוֹמֵד כָּל זְמַן שְׁדָרְשׁ

לא בשביל צער הרגלים פינן א רמז לו פאלו ח"ו עדיין לא הגיע להוראה ושאינו עדיף מפל שאר התלמידים שלומדים מעומד בימי רבן גמליאל: אחר שכתבתי זה נתיישבתי ששגיתי ור"ג דשמעתין שעשה מחלוקת עם ר"י אינו ר"ג הזקן רק נכדו של ר"ג הזקן וכן מפורש ברש"י במס' שבת דף ט"ו ע"א ור"ג הזקן הי' בן בנו של הלל.

ואמנם אעפ"כ מ"ש לתרץ דברי התוס' הוא נכון פי אע"פ שכתב אחר מיתת ר"ג הזקן התחילו גם התלמידים ללמוד מיושב היינו שהי' רשות להם לעשות פן מחמת חולי שירד לעולם מחלו הרבנים על כבודם בזה אבל אעפ"כ התלמידים אשר היו בריאים היו מעצמם עושים כבוד לתורה ולמדו מעומד ולא עוד אלא שלא לכל התלמידים הי' רשות לישוב רק אותן שהגיעו לכלל תלמיד חכם.

ורא' לדבר העירני הרב מוהר"ר יודא אנוש ממה שאמר ר' יוחנן בחולץ דף נ"ד ע"א שכל אותן שנים ששימש רב ביישיבה שימש הוא בעמידה וא"כ רש"י אז אפשר שהי' מצעירי התלמידים: שם עמד ר"י וכו' ואמר אלמלא אני הי' וכו'.

ובכורות הגנוסח עמד ר"י וכו' ואמר הא"י אעשה אלמלא אני הי' וכו' לא אמר הא"י אעשה. ונראה דשם נתחרט ר"י באמת על עקר ההוראה וכמו שפירש"י שם בד"ה הא"י יכול התי וכו' ודאי כ"ף אמרתי וחזרני בי ולכן אמר הא"י אעשה.

אבל פאן לא נתחרט על הוראתו פי אדרבה פינן את ההלכה שהרי קי"ל פן רק מפני כבודו של ר"ג הי' רצונו להכחישו. ובזה ניחא שפאן באמת לא כתב רש"י לשון וחזרני בי ומתורץ קושיות התוס' על רש"י שם בכורות בד"ה הא"י התי וכו': תוס' ד"ה והנזות וכו' והיינו דאמרנו וכו' פירוש דמצינו שתלמיד נותן שלום לרבו וא"כ ע"כ ה' דאמר פאן והנזות וכו' היינו שאינו אומר שלום עליך רבי: בא"ד א"נ וכו'.

רצונם בזה דתלמיד גמור בכל ענין אסור ליתן שלום לרבו ומה שאמרו פדי שאילת תלמיד לרב היינו בתלמיד חכם ומה שמשמע בשמעתי דתלמיד חכם אין צריך לומר רבי שהרי ר' ירמ' לא אמר מר ושם אמרנו פדי שאילת תלמיד לרב וע"כ שאומר שלום עליך רבי דאל"כ למה תלה בכדי שאילת תלמיד לרב אם הוא שונה כשאילת כל אדם שהוא דהתם לכתחלה קאמר דנדאי גם תלמיד חכם אף שאינו אפקרוותא אם אינו אומר רבי מ"מ לכתחלה דר' ארץ הוא שיאמר ש"ע רבי ור' ירמ' שלא אמר מר היינו משום שרצה לידע אם קיבל רב שבת בתפלתו והי' רצונו לקבל גם הוא תיקף שבת שזרזין מקדימין למצנת להוסיף מחול על הקודש ולכן קיצר בלשונו בתכלית הקיצור האפשר ואמר מי בדלת ולא האריף לומר מר ופ"ז בתלמיד חכם אבל בתלמיד גמור הוא אפקרוותא ממש אם אומר לנוכח מי בדלת ושפיר הוכיח דר' ירמ' תלמיד חכם הנה: ד"ה הואיל והתפללו וכו' ה"נ וכו'.

נלע"ד דכוננתם דנדאי הני דצלו של מ"ש בשבת ע"י שחשבו שחשיכה ודאי שאמרו הבדלה בח"ה והורה להם רבי הואיל והתפללו והתפללו ועלתה להם הבדלה שאמרו בחיה שהיו מותרים תכף משחשיכה במלאכה קודם שיבדילו ועיין במס' שבת דף ק"ג ובש"ע ס"ס רצ"ט וא"כ עלתה להם תפלה של מ"ש בשבת לקולא ה"נ תועיל תפלת שבת בע"ש להיות קבלה אפי' בטעות.

וְנָהוּ פְּנוּנַת הַתּוֹס' בְּדַבּוּר שֶׁאֵח"ז שֶׁפָּתְבוּ אֵע"ג דְּלֹא מָטָא זְמַן אֵין אִיסוּרִים אִיסוּר בְּעֵשִׂיית מְלָאכָה וְכו' הֵינּוּ קוֹדֵם שֶׁיִּבְדִּילוּ מִחֻדָּשׁ אֵע"ג דְּטַעוּתָא הִיא הֵינּוּ שֶׁהִבְדִּילָהּ שֶׁבְּאוּתָהּ הַתְּפִלָּה הֵינְתָה בְּטַעוּת: דָּף כ"ח ע"א אר"י הִלְכָה מִתְּפִלָּל וְכו'.

הָא דְּלֹא אָמַר ר"י דְּבָרָיו עַל עֶקֶר פְּלוּגְתֵיהוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ בְּזִמְנָה שֶׁל מוֹסְפִין דְּהִלְכָה כְּרַבָּנָן וּמִמִּילָא הֵנָּה יִדְעִינוּ דְּמִתְּפִלָּל שֶׁל מִפְּחָה תַּחֲלָה כִּינּוּן שְׁגָם שֶׁל מוֹסֵף אֵינָה עוֹבְרָת. וְעוֹד יוֹתֵר תְּמוּהָ לִפְמ"שׁ הַתּוֹס' לְעֵיל דָּף ר"ז ע"א בְּד"ה ת"ש דל"ג דְּבָרֵי רַב יְהוּדָה בְּמִשְׁנֵתֵינוּ א"כ סֵתָם לָן תִּנָּא כְּרַבָּנָן וְיַבְבָּר אָמַר ר"י הִלְכָה כְּסֵתָם מִשְׁנָה וְלָמָּה הִנְצִירָהּ פָּאן לומר הִלְכָה מִתְּפִלָּל וְכו'.

וְנִרְאֶה דְּאִפִּילוּ לְרַבָּנָן דְּשָׁל מוֹסֵף כָּל הַיּוֹם אֵעפ"י כ' יֵשׁ רְבוּתָא בְּמָה שֶׁמִּתְּפִלָּל מְנַחֵה תַּחֲלָה. דְּבִנְבָחִים דָּף י"ב ע"א קִמְקֶשָׁה וּמִי אִיכָּא מִיָּדִי דְּאֵלוּ שְׁחִיט לִי מִצְפָּרָא אָמַרְתָּ דְּזִמְנִי הוּא וְכִי מְטִי בֵּין הָעֲרַבִּים אָמַרְתָּ יְקוֹדֵם וְכו' וּמִשְׁנֵי אֵין דְּאָמַר ר"י הִלְכָה מִתְּפִלָּל שֶׁל מְנַחֵה נֶאח"כ שֶׁל מוֹסְפִין ע"ש.

וּא"כ הִיא גוֹפָה קמ"ל ר"י דְּאָף דְּשָׁל מוֹסְפִין מִצְפָּרָא זְמַנִּי הוּא וְהַתְּחִיל זְמַנָּה קוֹדֵם לְשָׁל מְנַחֵה אִפ"ה כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן מְנַחֵה מְנַחֵה קוֹדֵם. וְעִי"ל שֶׁהוּא רְבוּתָא אִפ"ה אִם כָּבֵר יִדְעֵנוּ מִמִּשְׁנֵתֵינוּ דְּשָׁל מוֹסְפִין כָּל הַיּוֹם ע"פ מ"ש בְּנְבָחִים דָּף צ' ע"ב אֲבַעְיָ לְהוּ תְּדִיר וּמִקוֹדֵשׁ אֵינָה מֵהֵם קֳדִים וְקֶאֱמַר הֵתָם ת"ש דָּא ר"י הִלְכָה מִתְּפִלָּל שֶׁל מְנַחֵה וְכו' וּמִשְׁנֵי אִטוּ שְׁבֵת לְמוֹסְפִין אֵהֲנִי לְמְנַחֵה לֹא אֵהֲנִי ע"ש.

וּא"כ הִיא גוֹפָה קמ"ל ר"י שֶׁלֹּא תִימָא דְּמוֹסְפִין אִיקָרִי מִקוֹדֵשׁ נֶגַד מְנַחֵה: וְדַע דְּבִשְׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת שָׁם בְּנְבָחִים קֶשָׁה לִי עַל שֶׁהִבִּיא דְּבָרֵי ר"י וְלֹא הִבִּיא הַבְּרִייתָא דְּכָאן דְּקֶאֱמַר הִי לְפָנָיו שְׁתֵּי תְּפִלוֹת וְכו' נֶאֱפִילוּ ר"י לֹא פְּלִיג אֱלָא מִשׁוּם שֶׁהִיא עוֹבְרָת.

וְכֵן עוֹד שָׁם בְּדָף צ"א ע"א בְּבַעְיָ דְּתְּדִיר וְשֶׁאֵינוּ תְּדִיר וְקוֹדֵם וְשֶׁחֵט לְשֶׁאֵינוּ תְּדִיר מְבִיא ג"כ לְמִפְּשֵׁט מִדְּבָרֵי ר"י דְּאָמַר הִלְכָה מִתְּפִלָּל אָדָם שֶׁל מְנַחֵה וְכו' וְלֹא הִבִּיא הַבְּרִייתָא. וְנִלְע"ד דְּכָאן בְּשִׁלְהִי פְּרָקִין בְּמִשְׁנָה פְּלִיגִי תִנָּא דְּרַאב"ע אָמַר אֵין תְּפִלַּת הַמוֹסְפִין אֱלָא בְּחֶבֶר עִיר וְחֻכ"א בְּחֶבֶר וְשֶׁלֹּא בְּחֶבֶר וְכו' וּמִסִּיק שָׁם דְּהִלְכָה כְּחֻכָּיִם וּמְבִיא דר' יוֹחָנָן אִסְהִיד שֶׁרָאָה אֵת ר' יְנָאִי דְּצִלִי וְהָדָר צִלִי וְכו' ע"ש.

וּמַעֲתָה בְּנְבָחִים דָּף י"ב וְכֵן בְּהֵאִי דְּקֳדִים וְשֶׁחֵט לְשֶׁאֵינוּ תְּדִיר לֹא הִי יָכוֹל לְמִפְּשֵׁט מְבִרִיתָא דְּאוּלֵי הָךְ בְּרִייתָא ס"ל כְּרַאב"ע וּמִיָּרִי שֶׁלֹּא נִמְצָא קִיבוּץ חֶבֶר עִיר עַד שֶׁהִגִּיעַ זְמַן מְנַחֵה וְנִמְצָא הַתְּחִיל זְמַן מוֹסֵף וּמְנַחֵה פְּאֻחַת וְלְמְנַחֵה יֵשׁ מַעֲלָה דְּתְּדִיר לְכֹף מִפְּחָה קֳדִים וְלְכֹף הִבִּיא מִדְּבָרֵי ר"י דְּאֵי הוּ גוֹפִי אִסְהִיד דְּלֹא כְּרַאב"ע וְאִפ"ה אָמַר מִתְּפִלָּל שֶׁל מְנַחֵה תַּחֲלָה.

וּבְהָךְ דְּדָף צ"א לְעַנְנֵן תְּדִיר וּמִקוֹדֵשׁ נִלְע"ד ע"פִי מָה שֶׁהִבִּיא שָׁם בְּתַחֲלָה לְמִפְּשֵׁט בְּעֵינָא דְּתְּדִיר וּמִקוֹדֵשׁ אֵיזוּ קֳדִים הִבִּיא ת"ש תְּמִידִין קוֹדֵם לְמוֹסְפִין וְאֵע"ג דְּמוֹסְפִין קֳדִים וְדָחִי אִטוּ שְׁבֵת לְמוֹסְפִין אֵהֲנִי לְתְּמִידִין לֹא אֵהֲנִי וְשׁוֹב הִבִּיא כְּמָה ת"ש וּבְכֻלָּם דָּחִי כְּה"ג נֶאח"כ מְבִיא ת"ש דְּאָמַר ר"י הִלְכָה מִתְּפִלָּל שֶׁל מְנַחֵה תַּחֲלָה וְאִח"כ שֶׁל מוֹסְפִין וְדָחִי ג"כ בְּזָה דְּאִטוּ שְׁבֵת לְתַפְלַת הַמוֹסְפִין אֵהֲנִי לְתַפְלַת הַמְּנַחֵה לֹא אֵהֲנִי וְכָתְבוּ שָׁם הַתּוֹס' בְּד"ה

ת"ש וכו' בכל הני ת"ש צריף טעם מה קס"ד מאחר דכבר שני אטו שבת למוספין אהני לתמידין לא אהני ע"ש.

והנה בנדאי יש איזה סברה ביה ואמנם בהך דר"י בתפלת המוספין עם תפלת המנחה לכאורה קשה להמציא איזה סברה דהרי התפלות במקום תמידין עומדים דאפילו למאן דאמר אבות תיקנום מודה דעכ"פ אסמכינהו דרבנן אקרבות וא"כ פיון דכבר שני דשבת אהני לתמידין כמו למוספין מהי תיתי לא יהא שבת אהני לתפלה שנגד התמיד כמי לתפלה שפנגד המוסף ואפי' ק"ו יש מה קרבן תמיד של שבת ניפר בהקרבתו שהרי אין שום הפרש בהקרבתו בין שבת לחול וכמעשהו בחול כה מעשהו בשבת אפי"ה אהני לי קדושת השבת לחשוב לו מעלת מקודש תפלה שנוצר שבת בכי בתפלתו שלא פנוסח התפלה בחול ק"ו דנימא דאהני לי שבת להיות נחשב מקודש וא"כ פאן ודאי קשה קושני' התוס' מאי קס"ד לפשוט מזה.

וצריף לומר דסברת הת"ש הוא שיש הפרש בין תמידין לתפלה דבשלקמא גוף התמיד של יום השבת אי אפשר לה ריבו רק בעצם יום השבת ואם עבר יומו בטל קרבנו ואין לו תשלומין בחול ולכן שפיר אהני לי קדושת שבת כמו דאהני לקרבן מוסף אבל התפלה אף שהיום הוא של יום השבת מ"מ אם שכח ולא התפלל מפחה בשבת יש לו תשלומין במ"ש ויש הפרש בין תפלת מנחה למוסף דמוסף אין לו תשלומין בלילה כמפורש בר"פ בתוס' ד"ה אבעיא להו ולכך הי' סובר דלמוסף אהני קדושת שבת משא"כ למנחה.

והנה לעיל בר"פ בחידושינו בד"ה טעה ולא התפלל וכו' בארנו שבעל הבעיא הזה הי' סבור דהך ברייתא דהכא דמתפלל מנחה ואח"כ מוסף פליגא אהך ברייתא דתני טעה ולא התפלל מנחה דברייתא סוכרת דים תשלומין למנחה בערבית והך ברייתא דכאן סובר שאין תשלומין למנחה דגם בתפלה אמרינן עבר יומו בשל קרבנו וא"כ שפיר ניחא סוגיא דנזבחים דמהברייתא לא יכול למפשט דתדיר עדיף ממקודש פיון דכבר שני לי על מה דתמידין קודמין למוספין דשבת אהני לתמידין כמו למוספין ק"ו דאמרי' בתפלת מנחה דאהני לי שבת כמו לתפלת מוסף ואי משום דשאני תפלת המנחה שיש לו תשלומין כמו"ש דהיא גופה מנ"ל דאולי סוכרת הך ברייתא שאין תשלומין לתפלת המנחה כמו שאין תשלומין לקרבן שעבר יומו ולכן הביא ת"ש דאר"י מתפלל מנחה תחלה ואח"כ מוסף ור"י גופי' אמר לעיל בר"פ טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שמים ואין בזה משום עבר יומו וכו' ולכן הי' סובר דלר"י ודאי לא אהני שבת לתפלת המנחה כמו למוסף ואפילו הכי מתפלל מנחה תחלה ש"מ דתדיר קדים למקודש ודחי לי דאע"פי שיש לו תשלומין במ"ש אפי"ה עכשיו שמתפלל ביומו אהני לי קדושת שבת כמו למוסף: שם א"ל הכי אר"י אין הלכה כר"י וכו'.

לכאורה היתה השאלה רק מאן אמר וכו' ולא הי' מסתפק בגוף המאמר רק לא ידע מאן אמר וכו' מי הוא מרא דשמעתא ולפי"ז הי' לו להשיבו ר"י הוא ולא יותר ולמה האריף בתשובתו הכי אר"י. ולתרץ זה נתחכם רש"י ופירש מאן אמר הלכה וסי' שהלכה כר' יהודה עיין ברש"י ולפי"ז אמרו לר' זירא שהיפוף ממה שנגאמר בבי מדרשא והוא דוחק ולזה הביא רש"ל גירסא בגמ' הכי אר"י הלכה כר"י וכתב דצריף לפ"ז שלא לגרום ר"י

בריש סוגיין דאמר הלכה מתפלל של מנחה אלא צריה לגרוס איזה מ"ד אחר ולא ר' יוחנן.

ונאני תמה שהרי בשלשה מקומות במס' זבחים הובא מימרא זו ובכלם נזכר ר"י ומלבד שהדרא קושטייתי לדוכתא שהי' להשיבו בקיצור ר"י אמרה. והנלע"ד בזה דנדאי לא נתהפך המאמר מהיפך להיפך לגמרי ולר' זירא אמרו שאתמר בבית המדרש הלכה שמתפלל של מנחה ואח"כ של מוסף פנזכר בתחלת המאמר אלא שנסתפק מאן הוא מרא דהאי מימרא אם ר"י או ריב"ל ור' נתן השיבו שר"י אמרה ולא בלשון הנזכר שהלכה מתפלל של מנחה וכו' אלא בלשון זה אין הלכה כר' יהודה שאמר וכו' ובזה אינו מההיפוך אל ההיפוך דתרנוייהו לכוננה אחת הם ואעפ"כ יש נ"מ בין הלשונות דלפי מה שאמר הלכה מתפלל של מנחה תחלה איפא למימר הטעם משום דקיי"ל פרבנו דשל מוסף כל היום ולכך פינון ששניהם אין זמנם עובר תדיר קודם וכמו שפירש"י באמת בד"ה ואח"כ של מוספין ע"ש ולפי"ז אם אירע הדבר בפנות היום לעתות ערב שאין פנאי ביום רק לתפלה אחת אז של מוסף קודמת שזו עוברת לגמרי ושל מנחה אינה עוברת לגמרי שיש לו תשלומין בערבית וכן היא באמת דעת המג"א בס"ס רפ"ו הבאתי דבריו בר"פ אבל א שאמר ר' נתן דר"י אמר אין הלכה כר"י וכו' פוננתו דאפילו לפי דעתו דר' יהודה דשל מוספין עוברת אפ"ה אין הלכה כמותו במה שאמר מתפלל של מוסף קודם מנחה דבאמת מעלת תדיר אלים אפי' לדחות שאינו תדיר לגמרי וכדעת הירושלמי שהבאתי לעיל שלא פדברי המג"א ואפילו לעת ערב שינדחה מוסף לגמרי מתפלל של מנחה ודוחה של מוסף לגמרי: שם תנא מיני' ארבעים זמני וכו' משום דמספקא לי' בריב"ל.

לכאורה קשה מאי פולי האי אם אמרה ר' יוחנן או אם אמרה ריב"ל תרנוייהו ראויים לסמוך על דבריהם ועיין בחידושינו לעיל בר"פ בד"ה אבעיא להו טעה וכו' וע"פי דברינו שם דעת לזכון נקל ההפך שיש אם בעל המימרא פאן הוא ר"י בעצמו או אם הוא ריב"ל ודוק.

ואמנם שם נשענתי על דברי המג"א הנ"ל. וכעת אני אומר אפילו לפ"מ שדחיתי דברי המ"א ג"כ ניחא ע"פי דברינו לעיל במה דאר"י הלכה מתפלל של מנחה וכו' הוא מימרא שא"צ פינון דאמר ר"י הלכה בסתם משנה ונהרי במשנתנו סתם לן תבא דשל מוספין כל היום וממילא מנחה קדים שהיא תדיר ושניהם אין זמנם עובר ולעיל פתבתי מ"ש.

ועוד נלע"ד דר"י קמ"ל דבכל ענין מתפלל מנחה תחלה אף אם הוא לעת ערב שאז נדאי מוסף זמנה עוברת. וכ"ז אם ר"י הוא בעל המימרא אבל אם ריב"ל הוא בעל המימרא אין פאן הוכחה דמיירי אף לעיתותי ערב דריב"ל נדאי אף בשעה שביעית הוצרך להשמיענו דמתפלל מנחה תחלה דמריב"ל לא שמענו שאמר הלכה כסתם משנה.

לכך אתי שפיר במה דתני מיני' ארבעים זמני דר' יוחנן אמרה ואף דר"נ אמר לו שר"י אמר שאין הלכה כר"י וכו' וכתבתי שזה הלשון מורה שגם בפנות היום הוא פן וא"כ אפילו אם ריב"ל אמרה ג"כ שמענו מיני' דגם בפנות היום הדין פן.

מ"מ בשביל דקדוק הלשון אין פאן הוכחה וכמה פעמים בש"ס מציינו שאמר אין הלכה כפלוני ולא אמר ההיפוך הלכה כפלוני הא תדא. ועוד נלע"ד הפך שאם ר"י הוא בעל

המימרא או אם ריב"ל הוא ע"פ מ"ש לעיל בהגני סוגיות דזבחים וע"ל בדברינו בתחלת סוג' זו ולפי דברינו אם ריב"ל הוא בעל המימרא יש מקום לומר שהדברי נדחים מהלכה דאיפא למימר דריב"ל סובר כראב"ע שאין תפלת המוספין אלא פתח עיר וא"כ אם לא נזדמן פתח עיר עד שהגיע זמן מנחה חלו תחלת הזמן של שני התפלות בפעם אחד ולא מקרי קדים ושחט לשאינו תדיר וכמו כן סובר דטעה ולא התפלל מנחה אין לו תשלומין בערבית דגם לענין תפלה אמרינו עבר יומו בטל קרבנו כמו דאמרי לענין התמיד גופי' וא"כ לפ"ז נדאי כשם שאמרינו דאמרי קדושת שבת לקרבן תמיד כמו לקרבן מוסף ה"נ אמרי קדושת שבת לתפלת המנחה כמו לתפלת המוסף ולפי"ז מנחה הוא תדיר ומקודש ומוסף הוא רק מקודש לכה מנחה קדים אבל לדין דקיי"ל מנחה יש לו תשלומין בערבית ולא אמרינו בתפלה עבר יומו בטל קרבנו איפא למימר דקדושת שבת אף דאמרי לתפלת מוסף לא אמרי לתפלת מנחה ומקרי תפלת מוסף מקודש נגד תפלת המנחה וכמו כן קיי"ל דמוסף ישנו בין פתח עיר ובין שלא פתח עיר וא"כ התחילו זמן המוסף קודם זמן המנחה ואיפא למימר דזה דומה לקדים ושחט שאינו תדיר ברישא וא"כ לדין יתפלל מוסף תחלה אי מטעם דהוא קדוש טפי אי מטעם שהתחיל זמנו קודם וכ"ז אי ריב"ל הוא בעל המימרא אבל אם ר"י הוא בעל המימרא נהרי איהו עצמו סובר דמנחה יש לו תשלומין בערבית ואיהו עצמו סובר דישנו לתפלת מוסף בין פתח עיר ובין שלא פתח עיר ואפי' גזר אומר דהלכה מתפלל מנחה תחלה א"כ הכי קיי"ל ולכה דקדק לידע מאן אמרה: שם מאי משמע דהאי נוגי לישנא דצערא וכו'.

לעיל פדריש לי ריב"ל לענין תפלת מוסף קאמר דהאי נוגי לישנא דתברא הוא היינו משום דמוסף אין לו תשלומין כלל לכה קאמר לישנא דתברא הוא אבל פאן בדרשת ר"א דדריש לי לענין שחרית שיש לו עכ"פ תשלומין שיתפלל מנחה שתיים אלא שאין לו שכר תפלה בזמנה נקט לישנא דצערא.

ומפאן יש לפשוט ספיקא דידי שנסתפקתי לעיל בדה"ו ע"א בתוס' ד"ה אבעי' להו וכו' אם יש למוסף אחר שבע שעות תשלומין שיתפלל מנחה שתיים כיון שעדיין יום הוא ומפאן מוכח דאין לו תשלומין מדקרי לי תברא ועיין בדברי התוס' בד"ה פדמתרגם וכו' לא משמע פן: רש"י ד"ה מתפלל של מנחה וכו' שלא יקרא פושע גם עלי' לא סגי לי לרש"י בטעמא דתדיר המפורש בברייתא.

נראה משום דכי הכי דלר"י לא משגחינו במעלת תדיר משום דמוסף זמנה עוברת הכי במי לרבנן לא הי' להשגיח במעלת התדיר משום דעל מוסף יהי' נקרא פושע דהרי מודו רבנן שהמאחר תפלת מוסף אחר שבע שעות שנקרא פושע ובנדאי אם פתר הוא אחר שבע שעות ועדיין לא התפלל לא מוסף ולא מנחה דסגי מעלת תדיר להקדים מנחה למוסף דהרי לענין פושע אין לו תועלת אפי' יקדים מוסף פתר הוא פושע עלי' כיון שפטר איחיה אחר שבע שעות ולכן נדאי יקדים מנחה שהוא תדיר אבל אם עומד בסוף שעה שביעית ויכול לגמור תפלה אחת בזו הי' לו להקדים מוסף שלא יהי' נקרא פושע עלי' נהרי באמת גם בזה סברי רבנן דמתפלל מנחה תחלה שהרי ר"י פליג ואמר שמתפלל מוסף תחלה שזו מצנה עוברת ואי ס"ד שפטר הוא אחר שבע איה' יתפלל מוסף לר"י אלא על פתח דמיירי שעדיין הוא בתוך שעה שביעית קצת וא"כ קשה למה סבת רבנן

בזה להקדים מנחה והלא לענין מוסף הזמן עכ"פ עובר לענין שיהי' נקרא פושע והנה
להו לרבנו להשיגים על הפשיעה יותר מעל מעלת התדיר ולכן פירש"י שגם על מנחה
יהי' נקרא פושע.

ואמנם גוף דברי רש"י קשה עלי להבינם למה יהי' פושע על מנחה אם יאחר להתפלל
אותה איזה שעה אחר שבע והלא זמנה עכ"פ עד פלג המנחה ואפילו עד הערב לרבנו
ואטו מי שאינו מקדים להתפלל תכף בתחלת הזמן נקרא פושע והלא שחרית זמנה עם
הגז' החמה ואטו מי שאינו מקדים להתפלל עם הנה"ח הוא פושע די שאינו נקרא ותיק
ואינו מן הזריזים אבל גם פושע אינו נקרא ומנחה אדרבה עקר מצותה לרבנו עם דמדומי
חמה פדכתיב יראוהו וגו' ולפני ירח וגו' פדאמרי' בדר' ר"ט ע"ב ואף דלויטי עלה במערבא
הינו מי שמאחר כ"כ עד דמדומי חמה אבל עכ"פ אינו צריח להקדים כ"כ להתפלל
בשעה שביעית תכף בתחלת זמנה.

ואולי גם רש"י פוננתו למ"ש התוס' בד"ה הלכה מתפלל וכו' עיין בדבריהם וא"כ אם
לא תפלל תיכף יהי' מוכרח להתאחר עד קרוב לסוף היום ואז נדאי נקרא פושע מדלויטי
עלה במערבא.

ודע שע"פי דברי רש"י יש לתרץ מה שדקדקתי בדברי הגמרא דלמה הוצרך ר' יוחנן
לומר הלכה מתפלל מנחה וכו' פיון שפבר אמר הלכה פסתם משנה עיין בדברינו בשטת
הגמרא וע"פי דברי רש"י ניחא דאפתי הוצרך לומר הלכה מתפלל מנחה וכו' שלא נימא
להקדים מוסף שלא יהי' פושע: תוס' ד"ה ושל מוספין וכו' הקשה הר"ש וכו' מוספין
בשש וכו' הרי בתמורה (צ"ל ביוםא עיין מג"א סי' רפ"א ס"ק ב') שהמוספין היו נשחטין
עם התמיד ונקטרים עמו ותירץ דהתם מייירי בשבת.

דברי התוס' הם קשים להבינם ועיין מהרש"א ועיין מג"א סי' רפ"א ועיין פ"י. והנה
דברי המ"א הם אצלי דחוקים מאד שמ"ש שיוה"כ ילפינו מרגלים שיהי' המוסף עם
התמיד אבל שבת לא ילפי' מרגלים אני תמה פלפי לייא אם יוה"כ שיש לנו סברא דלא
למילף מרגלים כדי שלא לשנות סידור האמור בתורה ביוה"כ עצמו אשר באמת זהו
טעמו של ר' אליעזר שם ביוםא דף ע' ע"ב דלא יליף יוה"כ מרגלים וכמו שפירש רש"י
שם בד"ה ור"א האי מלבד חטאת וכו' וכתב רש"י בשלמא מלבד עולת הבוקר לאו
ביוה"כ פתיב ומרגלים לא יליף דסמיך אסידרא למעבד הגי דתורת פהגים ברישא וכו'
ע"ש ואפ"ה ר' עקיבא יליף שלא לחלק במוספין א"כ איך נימא דשבת לא יליף.

ומ"ש הפ"י דבשבת פתיב ביום ולכך מאחרים המוספין ג"כ אין פירושו נראה דבכל
המוספין פתיב יום דמשמע איחור וכמבואר ברש"י בפסחים דף כ"ח ע"א בד"ה ר"י
סבר מוספין וכו' וזמן מוספין אורחיהו בשש דכתיב ביה יום וכו' דכתיב דבר יום ביומו
וכו' ע"ש ברש"י והאי קרא על כל מוספי הרגלים פתיב וא"כ איך נפרש פוננת התוס'
במ"ש דמוספין בשש בשבת מייירי משום דכתיב ביום והרי בכל המוספין פתיב יום.

גם מ"ש המ"א לפרש גושני' הר"ש דעל פרוח מוספין בשש היינו לענין דייעבד שאין
לאחר יותר משש דאי לכתחלה הרי לכתחלה מצנתן עם התמיד והרי תמיד לכל המאונחר
קרב בארבע וכו' ע"ס במג"א ג"כ אינו מוכרח דהא נדאי מ"ש התוס' פאן שהיו המוספין

עם התמיד האי עם נדאי לאו דוקא הוא דהתמיד נדאי ראשון לכל הקרבנות והיא העולה הראשונה כמפורש בפסחים דף כ"ח ע"ב ואמנם פוננת התוס' סמוך לתמיד וכן מפורש ברש"י ביומא דף ע' ע"א בד"ה עם תמיד של שחר וכו' שנא' במוספי הרגלים מלבד עולת הבוקר אלמא מוספין עם עולת הבוקר נעשים בסמוך לה וכו' ע"ש ברש"י וא"כ שפיר אמרינן מוספין בשש ואעפ"כ הם סמוך לתמיד אם איחרו התמיד עד סוף זמנו דהיינו סוף ארבע והיינו שחיטתו שחרי מה שהעיד ריב"ב על התמיד שקרב בד' שעות הביא רבינו יונה בפרקין שזה הי' פאשר הטעתו בת פרעה לשלמה והי' יטן עד ד' שעות והמפתחות של המקדש היו בידו וא"כ לא נפתח אז שער ההיכל עד סוף ארבע והיתה שחיטתו בארבע ונהרי שעה אחת משתהה התמיד בעשייתו כמבואר בר"פ תמיד נשחט ונגמר מעשה הקרבנות בסוף חמש והמוספין בשש ושפיר משפחת לקיים מוספין בשש ולקיים מלבד עולת הבקר.

ואמנם הנלע"ד דקושיות הר"ש היא דע"כ מוספין בשש היינו סוף זמנו לגמרי דאי לכתחלה כיון שמצנתו סמוך לתמיד של שחר ונהרי שנינו בסדר התמיד שהיו מקדימין בהאיר המזרח ואמנם שלא תימא שזה הי' רק ביום שאין בו מוסף אבל בימים שיש בהם מוסף הי' מאחרים התמיד עד סוף זמנו כדי לסמכו סמוך למוספין שהם בשש דהרי ביוה"כ הי' בו מוסף ואעפ"כ שנינו אמר להם הממונה צאו וראו וכו' וגם ברגלים שנינו במס' סנפה דף נ"ג ע"א אריב"ח פשהיינו שמיחים בשמחת בית השואבה וכו' שעה ראשונה תמיד של שחר הרי שאפי' ביום שיש בו מוסף היו מקדימין התמיד השכם בבוקר וכיון שמוספין סמוכים לתמיד היו ג"כ עכ"פ בשעה שני' ואיך משפחת מוספין בשש ע"כ לענן סוף הזמן הוא וא"כ האיך מצינו מוספין כל היום.

וע"ז תירץ הר"ש דהתם מיירי בשבת פירוש דהך שאמרו מוספין בשש היינו בשבת ובאמת בכל יום שיש בו מוסף הי' ראוי להתאחר בשחיטת התמיד עד סוף זמנו כדי לקיים דבר יום ביומו הנאמר במוספין דהיינו מאוחר ולסמוך למוספין לתמיד ראוי להתאחר גם בתמיד אבל מחמת שביוה"כ הי' מוטל כל העבודות על כה"ג ומפני חולשה דכה"ג לא היו מספיק לגמור כל עבודת היום אם היו מתעצלים בשחיטת התמיד לכן הוצרכו להקדים תמיד מאד וממילא להקדים גם המוסף כדי לקיים מלבד עולת הבוקר דנדאי יום הנאמר במוסף לא לעיכוב פתיב שאינו כשר בבוקר אלא התורה נתנה רשות כל היום כדדרשינן בתמורה דבר יום ביומו מלמד שכל היום כשר אלא למצוה מן המנובחר היו מאחרים היכי שאפשר וביוה"כ לא אפשר כנ"ל וכן ברגלים אפי' למ"ד נו"נ אין באים ביו"ט מ"מ רבו הקרבנות מאד עולת ראוי ושלמי חגיגה וכיון שא"א להקדים שום קרבן קודם לתמיד של שחר היו מקדימין התמיד וגם המוסף וכן בראשי חודשים מפני נדרים ונדבות אבל בשבת שלא הי' שום קרבן שאין נו"כ באים בשבת היו מקיימים מצוה מן המנובחר והיו מוספין קרבים בשש וגם התמיד איחרו עד סוף זמנו.

וזה פוננת רמ"א בסי' רפ"א בהגה"ה ע"ש. וזהו פוננת מהרש"א פאן בדברי התוס' והביא מהרש"א ראי' מפרק תמיד נשחט וכוננתו דכשם שתמיד של בה"ע הי' חילוק בין ע"פ שחל בשבת ובין ע"פ שחל בחול ובשבת היו מקדימין אותו מפני שלא הי' אז נו"נ ובחול

איחרוהו מפני נ"ה"ד בתמיד ש"ש שפּרְגָלִים הָיוּ מִקְדִּימֵי אוֹתוֹ מִפְּנֵי נו"כ וְלָכֵן הִקְדִּימוּ גַם הַמוֹסֵף וּבִשְׂבֻת סָאִין שֵׁם כו"נ הָיוּ מֵאַחֲרֵי הַמוֹסֵף וְגַם הַתְּמִיד.

וְדַבְּרֵי מְהֻרָשׁ אַ בְּרוּרִים בְּטַעֲמֵן וּבְחֻנָּם תְּמָהוּ עָלָיו הַמַּג"א וְהַפְּנִי יְהוֹשֻׁעַ: ע"ב ת"ר כְּשִׁחְלָה ר"א וכו' לְמַדְנוּ אַרְחֻת חַיִּים וְנִזְכָּה בָּהֶם לַחַי עוֹה"ב וכו'. הִנֵּה בִּשְׂאֵלַת הַתְּלִמִּידִים הִלְלוּ שֶׁהֵם תְּלִמִּידי אָדָם גְּדוֹל וְשָׂאֵלוּ לְרַבָּם לְהוֹרוֹת לָהֶם הַדְּרָךְ אֲשֶׁר יִלְכוּ בָּהּ וְהִיא זֶה בְּעֵת חֲלָיו אֲשֶׁר דָּאָגוּ אוֹלֵי הַמֶּנֶת יִפְרִיד בֵּינֵיהֶם וְלֹא יִהְיֶה שׁוֹב צַד הָאֶפְשָׁר לִישְׂאוֹל מִמֶּנּוּ הַשְּׂבֻת הַשְּׂלִמּוֹת א"כ הִיא לָהֶם לִישְׂאוֹל אֵיךְ יִשְׁיִגוּ הַשְּׂלִמּוֹת הַיּוֹתֵר טוֹב וּמְבֻחָר וּלְפִי הַנִּרְאָה הֵם לֹא כֹן עָשׂוּ רַק בִּיקָשׁוּ דָּבָר שֶׁאֵינּוּ שְׂלִמּוֹת הָאֲמִיתִי כִּי הַשְּׂלִמּוֹת הָאֲמִיתִי הַיּוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הוּא אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם הַמַּעֲשֶׂה הַטוֹב מִצַּד שֶׁהוּא טוֹב.

וְהַיּוֹתֵר מֵאֲשֶׁר גַּם מִזֶּה הוּא שְׂלֵא יַעֲשֶׂה מִצַּד הַמַּעֲשֶׂה רַק מִצַּד מִי שֶׁצָּנָה וְהַזְהִיר ע"ז שֶׁהוּא הַבּוֹרָא. אֲבָל הַתְּלִמִּידִים הִלְלוּ שֶׁאֵלּוּ מִפְּאֵת טוֹבַת עֲצָמָם וְהַנְּאֻתָם שֶׁאָמְרוּ לְמַדְנוּ וכו' וְנִזְכָּה בָּהֶם לַחַי עוֹה"ב כִּי אֵלּוּ עָקַר חֲפִץ שְׂלָהֶם הוּא לְזַכּוֹת חַי עוֹה"ב וְאֵין עָקַר תְּשׁוּקָתָם לְמַצָּנָה רַק לִישְׂפָרָה וְהוּא הַהִיפּוּף מִמָּה שֶׁאֵרָז"ל בַּמַּס' ע"ז דָּף י"ט ע"א אֲשֶׁרִי הָאִישׁ וְגו' בְּמִצּוֹתָיו חֲפִץ אַר"א בְּמִצּוֹתָיו וְלֹא בְּשִׂכְרֵי מִצּוֹתָיו וְהִינּוּ דַתְּנֵן אֵל תְּהִי כַּעֲבָדִים הַמְּשֻׁמְשִׁים ע"מ לְקַבֵּל פָּרֶס וכו' וְאֵיךְ הַשְּׂלִמִים הִלְלוּ בִיקָשׁוּ ע"מ לְקַבֵּל פָּרֶס שֶׁהִרִי אָמְרוּ וְנִזְכָּה בָּהֶם לַחַי עוֹה"ב.

וְגַם תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל ר"א קָשָׂה כִּי לְפִי הַנִּרְאָה הַקָּדִים כְּבוֹד בְּשֶׁר וְדָם לְכַבּוֹד הַמְּקוֹם שֶׁהִרִי תַחֲלָה הַזְהִירָם הַזְהִירוּ בְּכַבּוֹד חֲבָרֵיכֶם וּבְאַחֲרֵיכֶם אָמַר וּכְשֶׁאַתֶּם מִתְּפַלְלִים וכו'. וְגַם סִיּוּם דְּבָרָיו וּבִשְׂבֻל כִּי תִזְכּוּ לַחַי עוֹה"ב קָשָׂה עַל דְּבָרָיו כֹּל מִה שֶׁהִקְשִׁיתִי עַל שְׂאֵלְתֶם.

אֲמַנָּם כִּי אֲשֶׁר נִדְקַדַּק עוֹד בְּמֵאֵמֶר הַתְּלִמִּידִים שֶׁאָמְרוּ לְמַדְנוּ א"ח וְנִזְכָּה בָּהֶם לַחַי עוֹה"ב. בָּהֶם מִיּוֹתֵר וְיִמָּה הִיא חֶסֶד בְּאֵם אָמְרוּ וְנִזְכָּה לַחַי עוֹה"ב.

אֲבָל הַכְּנוּנָה בְּזֶה דְּהֵא פְּשִׁטָא דְאַרְחֻת חַיִּים הֵם דְּרָךְ מְפֻלָּשׁ לַחַי עוֹה"ב וּפְשִׁטָא שֶׁהַעוֹשֶׂה מַצָּנָה זוֹכָה לַעוֹה"ב אֲבָל יֵשׁ הַפְּרָשׁ. יֵשׁ שֶׁאֵינּוּ זוֹכָה לַעוֹה"ב כִּי אִם אַחַר מוֹתוֹ.

אֲבָל יֵשׁ מִתְּקִיִּים בּוֹ עוֹלָמָה תִּרְאָה בְּחַיִּיהָ וְהוּא כִּי עָקַר עוֹה"ב הוּא הַשְּׂגָה שֶׁנִּזְכָּה לְהַשְׁיִיג אֵת בּוֹרְאֵינוּ וְלִהְיוֹת דַּבְּק בּוֹ וּכְמֵאֵמֶר חֲז"ל עוֹה"ב אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׂתִי אֶלָּא צְדִיקִים יוֹשְׁבֵי וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרִאשֵׁיהֶם וְנִהְיִין מִזִּיו הַשְּׂכִינָה וְע"ז קָאָמַר בְּבִרְכוֹת שְׁבַת"כ וְהַתְּהַלְכָתִי בְּתוֹכְכֶם וּפִירַשׁ"י שֶׁאֵטְוִיִּל עִמָּכֶם בַּג"ע וְהַזְכָּה בַּעוֹה"ז לַעֲשִׂיַת הַמַּצָּנָה כְּבִיבָה גְּמוּרָה וּבְחֻשָׁק נִפְלָא הִנֵּה הוּא מִתְּדַבֵּק בְּשְׂכִינָה.

וְזֶה מְדַרְגָּה יוֹתֵר גְּבוּהָ מֵעוֹה"ב עֲצָמוֹ כִּי בַּעוֹה"ב יֵשׁ קִיבּוּל שְׂכָר הַזֶּה אֲבָל אֵין שֵׁם קִיּוּם הַמַּצָּנָה כִּי הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם וְלֹא לְמַחֵר. וּבַעוֹה"ז יֵשׁ קִיּוּם הַמַּצָּנָה וְקִיבּוּל שְׂכָרָה יַחֲדָיו מִתְּאֵמִים בְּזִמְנָן א' זוֹכָה זֶה בַּעוֹה"ז מִה שֶׁשָּׂאָר צְדִיקִים זוֹכִים לַעוֹה"ב.

וְאוֹלֵי זֶה כִּינּוּן הַפְּסוּק וְאִנְהִיבּוֹ כְּצֵאת הַשְּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ. וְהִנֵּה צֵאת הַשְּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָה הוּא לַעוֹה"ב כִּי אֵז יִהְיֶה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחֲמָה וְאוֹר הַחֲמָה כְּאוֹר שְׂבַעַת יָמִים וְאָמַר וְאוֹהִיבּוֹ זוֹכִים בַּעוֹה"ז מִה שֶׁזוֹכִים שָׂאָר הַצְּדִיקִים כְּצֵאת הַשְּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ דְּהִינּוּ בַּעוֹה"ב.

והנאני שִׁמְצָאֲתִי בְּתוֹס' במס' ב"ב דף ח' ע"ב בד"ה ומצדיקי הרבים פתבו בַּהֲדִיָּא דְהָדָּהּ
כְּצֵאת הַשְּׁמֶשׁ הֵינּוּ שְׁמֵשׁ שְׁלֵעֲתִיד לְבוֹא דְהוּא שְׁבַעֲתִים פְּאוּר שְׁבַעַת הַיָּמִים. וְהִנֵּה הַדְּרָף
וְהָאוֹרֶם הַהוֹלֵף לְמַחֲזוֹ אֵינוֹ הַמַּחֲזוֹ עֲצֻמוֹ כִּי דְרָף זֶה מְהֵלֵף עַד יָבוֹא הַמַּחֲזוֹ וְכִשְׁיָבוֹא
לְהַמַּחֲזוֹ שׁוֹב אֵינוֹ נִקְרָא הַמָּקוֹם הַהוּא אֲנָרַח.

וְכִּי אֲנָרַח חַיִּים הִיא הַדְּרָף הַמְּפֹנֵלֶשׁ לְלֶכֶת בָּהּ לְחַיֵּי עוֹה"ב אֲבָל עוֹה"ב עֲצֻמוֹ הוּא הַחַיִּים
הָאֲמִיתִיִּים בְּעֲצֻמוֹ וְאֵינוֹ נִקְרָא אֲנָרַח חַיִּים רַק חַיִּים נִקְרָא וְקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת הַמָּה
נִקְרָאִים אֲנָרַח חַיִּים אֲבָל אֲפִתִּי כִּיּוֹן שְׁעֲשִׂיָתוֹ בַּעוֹה"ז כִּי הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם וְלָכֵן אֵינוֹ
נִקְרָאִים חַיִּים רַק אֲנָרַח חַיִּים.

וְזֶה לְהַמּוֹן בְּנֵי אָדָם. אֲבָל הַשְּׁרִידִים אֲשֶׁר דָּבַר ה' קוֹרָא אֲלֵיהֶם וַעֲשִׂיָתָם הַמְצוֹת בְּאֵהָבָה
גְּמוּרָה אֵלוֹ בְּמִיתָתוֹ שְׁהוּא בַּעוֹה"ז שְׁהוּא עוֹלָם הַמּוֹת כִּי אָדָם מִיּוֹם שְׁנִבְרָא עַד יוֹם מוֹתוֹ
בְּכָל יוֹם הוּא מֵת קָצָתוֹ עַד יוֹם מוֹתוֹ אֲזַ פּוֹסֵק מְלָמוֹת וְאֵלוֹ הַעוֹשִׂים מְאֵהָבָה בְּמִיתָתוֹ
נִקְרָאִים חַיִּים כִּי הֵם טוֹעֲמִים בַּעוֹה"ז מְעִין חַיֵּי עוֹה"ב בְּדַבְּרִיקָתוֹ בְּבוֹרָאָם שְׁזֶה עֶקֶר חַיֵּי
עוֹה"ב: וְע"ז אַרְז"ל יָפָה שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבָּה וּמַע"ט בַּעוֹה"ז מְכַל חַיֵּי עוֹה"ב.

וְהִנֵּה תַלְמִידֵי ר"א הַגְּדוֹל רָצוּ לְזַכּוֹת לְמַדְרָגָה הַגְּבוּהָ הַזֹּאת וְלָכֵן שְׁאַלּוּ לְרַבֵּם לְמַדְנּוּ
א"ח וְנִזְכָּה בְּהֵם לְחַיֵּי עוֹה"ב בְּהֵם דִּיִּיקָא בְּאֲנָרַח חוֹת הִלְלוּ עֲצָמָם דְּהֵינּוּ קוֹדֵם שְׁנִגְיַע אֶל
מַחֲזוֹ חֲפָצָנוּ דְּהֵינּוּ אַחַר הַמִּיתָה כִּי בְּעוֹדָנוּ מְהַלְכִים בְּאֲנָרַח חוֹת הִלְלוּ בְּעֲשִׂיָתָנוּ הַמְצוֹת
בַּעוֹה"ז בְּאֲנָרַח חוֹת הִלְלוּ עֲצָמָם נִזְכָּה לְחַיֵּי עוֹה"ב שְׁנִזְכָּה לַעֲשׂוֹת בְּאֵהָבָה וּבְדַבְּרִיקוֹת שְׁנִזְכָּה
בְּעֲשִׂיָת הַמְצוֹת עֲצָמָם שְׁזֶה יְהִי אֲצִלְנוּ חַיֵּי עוֹה"ב מִמָּשׁ.

וְהַשְּׁלֵם הָאֲמִיתִי הַזֶּה ר"א הַגְּדוֹל הַשֵּׁיב הַזֶּהרוּ בְּכַבּוֹד חֲבָרִיכֵם. בַּמַּס' שְׁפַת פ' ב"מ
בְּמַעֲשֵׂה דְהַהוּא גַר שְׁאָמַר לְהַלֵּל גִּיְיָרִינִי ע"מ שְׁתַּלְמַדְנִי כָּל הַתּוֹרָה כְּשֶׁאֲנִי עוֹמֵד עַל רֶגֶל
א' וְהַשֵּׁיבוּ הַלֵּל מַה דַּעֲלָף סְנִי לְחֲבָרָף לֹא תַעֲבִיד זֹו הִיא כָּל הַתּוֹרָה כְּוֹלָה וּפִירֵשׁ"י חֲבָרָף
רִיעָף וְרִיעָ אֲבִיָּה אֶל תַּעֲזוֹב זֶהוּ הַק"ב וְכו' ע"ש.

וְזֶהוּ ג"כ הַפְּנוּנָה כְּאֵן הַזֶּהרוּ בְּכַבּוֹד חֲבָרִיכֵם אָמַר כָּל קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת שְׁלַכְּמָם לֹא
תִּכְוֹנוּ לְכַבּוֹד עֲצָמְכֶם לְקַבֵּל פָּרַס בַּעוֹה"ז אוֹ בַּעוֹה"ב רַק עֶקֶר כְּוֹנְנַתְכֶם יְהִי לְהַגְדִּיל כְּבוֹד
הַק"ב וְלַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנֵי כְּסֵא כְּבוֹדוֹ שְׁאָמַר וְנַעֲשֵׂה רְצוֹנוֹ.

וְאָמַר הַזֶּהרוּ וְכָל לְשׁוֹן אֲנָהְרָה בַּל"ת הוּא. אָמַר לֹא מְבַעֲנִי קִיּוֹם הַעֲשֵׂה שְׁזֶה עֶקֶר הַדְּבִיקוֹת
וְהָאֵהָבָה שְׁבָכָל מְצוּהָ מִתְדַבֵּק בְּקוֹנוֹ וְשׁוֹכֵר מְצוּהָ מְצוּהָ הֵינּוּ הַדְּבִיקוֹת שְׁהוּא עֶקֶר הַשְּׁכָר
וְהוּא עֶקֶר קִיּוֹם הַמְצוּהָ ע"ד שְׁפַתְבָּתִּי לְמַעַלָּה אֵלָא אֲפִילוּ הַזֶּהירוֹת שְׁלֹא לַעֲבֹר עַל הַל"ת
לֹא תִהִי הַפְּנוּנָה מִיִּרְאֵת הַעוֹנֵשׁ אִם בְּוֹדָאֵי כִּי עוֹנֵשׁ הַל"ת קָשָׁה מְאֹד כָּל עֲבִירָה וְעֲבִירָה
לְפִי חוֹמֵר הַנּוֹשֵׂא וַיֵּשׁ חַיִּיבֵי מַלְקוֹת וְחַיִּיבֵי מִיתָה בִּיְדֵי שְׁמַיִם שְׁהוּא מִיתַת הַנְּפֶשׁ וַיֵּשׁ
חַיִּיבֵי פְרִיתוֹת שְׁנִכְרַתָּה הַנְּפֶשׁ מִשְׁרָשָׁה וְכָל אַחַת לְפִי חוֹמֵרָה כְּף קָשָׁה הַקְּלִיפָה הַנְּעֻשִׂית
מְעִבִירָה הִיא וְכִפִּי חוֹמֵר הַעֲבִירָה כְּף תַּגְּבֹרַת הַמַּחְבֵּל וְהוּא הַמְעַנֵּשׁ לְאַחַר מִיתָה וְהִמָּה
הַבְּנִים מִשְׁחִיתִים הַבָּאִים אִתְּכֶם אֶל הַנְּשִׁמָּה לְהַשְׁחִית וְלַחְבֵּל וְלַקְלַע בְּאֲבָנֵי הַקְּלַע בְּכַף
הַקְּלַע רַחֲמָנָא יִצְיָלְנוּ עַכ"ז אֵינְ זֶה עֶקֶר לְבָרוּחַ מִן הַעֲבִירָה מַחֲמַת הִיִּרְאָה שֶׁל הַעוֹנֵשׁ אֲבָל
רְאוּי לְבָרוּא מְהַעֲבִירָה מִיִּרְאָה שְׁהוּא מְתִירָא שְׁלֹא יוֹפְסֵק הַדְּבִיבּוּק שְׁבִינוּ לְבִין קוֹנוֹ כִּי
ע"י הַעֲבִירָה הוּא מְתַרְחֵק מְבוֹרָאוֹ וְזֶהוּ הַעוֹנֵשׁ הָאֲחֵרוֹן וְהַנְּקָמָה גְּדוּלָּה שְׁאֵינְ לְמַעַלָּה

הימנה וכמו"ש רבינו הגדול בהל' תשובה פ"ח הל' ה' הנקמה שאין נקמה גדולה ממנה שיתפרת הנפש ולא תזכה לאותן החיים וכו'.

ולזה פיון ר"א הגדול באמרו הזהירו בכבוד חבריכם שפלו מה שתזהרו יהי לכבוד חברו ודבוק שיש לכם בהק"בה שישאר החבור קנים לעוה"ב ולא ינתק חבל של הקישור האמיץ הזה וזהו הדבקות הגמור לאהבה את ה' ולדבקה בו: עוד נלע"ד למדנו א"ח ונזכה בהם לחיי עוה"ב.

פי הנה פמה ארחות יש והמה ארחות חיים אבל יש בארחות הללו פמה מכשולי בדרך ומי שאינו יודע להזהר בנפשו הוא נופל במכמרות ובמהמורות ונהפכים לו ארחות חיים בדרך מות והנה דורות הראשונים וראשון לכלם אברהם אבינו תחלת הפרתו האמונה האמתות ה' ע"י חקמתו והסתכל בנפלאות הבורא בבריאה וכמו שאמר ד"ה ע"ה כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים וגו' וכמה האריך בעל חובת הלכות בשער הבחינה וע"י עומק בחינתם בעניני הבריאה הפירו נפלאות הבורא והוסיפו אהבה על אהבתם ויראה גדולה מגודל רוממת הבורא אבל בדורינו יש שע"י גודל עמקם בטבע הבריאה פחשו בבורא ומיחסים הפל אל הטבע והפל אצלם בחיוב ובחכמתם וכופרים בכל הניסים והנפלאות.

וכמו כן דורות הראשונים התנאים השיגו השגה גדולה בעולמות העליונים אשר בשמים ממעל והסתכלו במעשה מרכבה והוא אנוח חיים אבל מסופן מאד וארבע מגדולי התנאים נכנסו בפרדס ולא יצא מהם רק אחד בשלום ולכן אפילו גדולי התנאים הרחיקו עצמם מללמוד מעשה מרכבה והנה אלה הדרכים הן הדרך להסתכל בבחינות הבר אה וחקמת הבורא בזה הוא מעשה בראשית והן הדרך בשמים להסתכל במעשה מרכבה כל אלה ארחות חיים הם לההולך בדרך ישרה בהם ושומר עצמו מלנטות אנה ואנה אבל אינם בטוחים לזכות בהם לחיי עוה"ב כי יש בהם פמה ספנות וכרגע אחת הוא טפל בבירא עמיקתא.

ולכן שאלו התלמידים מרבם למדנו א"ח שנהל' בטוחים בהם שבודאי נזכה לחיי עוה"ב ולא נכשל בהם פלל. וע"ז השיבם רבם הזהירו בכבוד חבריכם והוא ע"ד שפתבתי שזהוהיר להזהר בכבוד המקום שהוא ריעה וריע אביה והוא ע"פי שאמרו במשנה פ"ב דחגיגה המסתכל בארבעה דברים ראוי לו שלא בא לעולם מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור וכל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם ורבינו הגדול בפירוש המשנה משמעות לשונו דכל שלא חס על כבוד קונו אדלעיל קאי שהמסתכל בארבע דברים אינו חס על כבוד קונו.

ולדעתי נרמז במשנה זו פת הפילסופים וגם פת חסידי זמנינו שאומרים על עצמם שהמה בעלי קבלה. והנה המקובלים המה מסתכלים מה למעלה ומה למטה כי הם מתפארים בעצמם שע"י מעשיהם למטה המה יודעים מה נעשה בשמים ממעל.

ועוד משתגעים יותר מזה שהמה מסתכלים ממש בתפלתם מה למעלה ואף כי הם מסתכלים למטה וכיוצא בזה דוברים עתק בגאונתם מרבים דברי גוונא ונהבאי להגדיל עצמם בעיני ההמון וסימן דלא ידע פלום שבוחי.

וכת הפילוסופים הֵמָּה מסתפלים מה לפנים ומה לאחור ויש מהם שֶהֵמָּה נִדְחִים מִדְּחֵי אֵל דְּחֵי וּמִפְּיֶרֶה רַה לְכַפִּירָה עַד שְׂפּוֹפְרִים בְּחִידוּשׁ הָעוֹלָם וְכֵן כּוֹפְרִים בְּחִזְרַת הָעוֹלָם לַתּוֹהוּ כַּאֲשֶׁר יֵהִי רְצוֹן הַבּוֹרָא לְהַחְזִירוֹ לַתּוֹהוּ וְבוֹהוּ כִּי הֵמָּה מִסְתַּפְּלִים מֵה לַפְּנִים וְאִם אֵין הָעוֹלָם קִדְמוֹן א"כ יֵשׁ שִׁינוּי רְצוֹן בְּעַת הַבְּרִיאָה וְכִמוֹ כֵּן מֵה לְאַחֹר כ"ז נִחְשָׁב לָהֶם שִׁינוּי רְצוֹן וְכִמוֹ כֵּן קִצַּת מֵהֶם כּוֹפְרִים בְּנִתְיַנַּת הַדָּת וְקִצַּת מֵהֶם שְׂפּוֹפְרִים ג"כ בְּשִׁכָּר וְעוֹנֵשׁ וְהֵם אוֹמְרִים עוֹלָם כְּמִנְהַגוֹ נוֹהֵג עוֹלָמִי עַד וּבְאַמַּת בְּנִים סְכָלִים הֵמָּה וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְהַשִּׁיג יְדִיעַת הַבּוֹרָא בְּדַרְכִּים הַלְלוּ וְאֵין אָנוּ יְכוּלִים לְהַשִּׁיב בְּזֶה מְאוּמָּה וְגָבְהוּ דְרָכֵינוּ מְדַרְכֵינוּ וְאֵין יְדִיעַתוֹ פְּיָדְעֵתֵינוּ וְלֹא מַחְשְׁבוֹתֵינוּ מַחְשְׁבוֹתֵינוּ וְלָכֵן הַתַּנָּא פֶּאֶשֶׁר הִזְהִיר לְתַלְמִידָיו שְׂיִלְכוּ בְּאַרְחוֹת חַיִּים הַבְּטוּחִים וְלֹא יִלְכוּ בְּדַרְכִּים הַמְּסוּפְּנִים הַמְּפֹלְשִׁים גַּם לְדַרְכֵי מִיתָה אָמַר הַזֶּהָרוּ בְּכַבּוּד הַבּוֹרָא וְכַבּוּדוֹ הוּא שְׂלֵא תִסְתַּפֵּל בְּאַרְבַּע דְּבָרִים הַנּוֹפְרִים וּבְזֶה הִזְהִירָם לְהַרְחִיק חֲקִירַת הַפִּלְסוֹפִיא וְגַם לְמַנּוּעַ עֲצָמָם מִלְכַנּוּן בַּתְּפִלוֹת וּבְמַצּוֹת רַק לַעֲשׂוֹת הַדְּבָרִים לְשֶׁמֶן לְקַיִם צִיוֵי הַבּוֹרָא.

וְאָמַר וּמִנּוּעוֹ בְּנִיכָם מִן הַהֲגִיּוֹן וְרֵאִיתִי הַכּוֹתֵב בְּעֵין יַעֲקֹב כְּתֹב שְׂאִין לְפָרֵשׁ הַגִּיּוֹן הַיְיָנוּ חֲכַמַת הַגִּיּוֹן שְׂהָרִי הוּא חֲכָמָה מְפּוֹאֶרָה בָּם לְלִמּוּד הַתּוֹרָה. וְאֵנִי אוֹמֵר וּמֵה בְּכָף שְׂהוּא שְׂיִיף גַּם לְחֲכַמַת הַתּוֹרָה כִּינּוֹן שְׂעַקְרוֹ מִתְחַלָּה הַקּוֹבַע לְחֲכָמָה הַחִיצוֹנִית רֵאִוִי לְהַתְרַחֵק מִמֶּנָּה עַל דְּרָף עַת לַעֲשׂוֹת לָהּ.

וְאֵנִי אוֹמֵר ק"ו אִם מִפְּנֵי תַרְעוּמַת הַמִּינִין בְּטָלוּ מְלוֹמַר עֲשֶׁרַת הַדְּבָרוֹת בְּכָל יוֹם אֶף שְׂהוּא מְצוּה רַבָּה לְזַפּוֹר מַעֲמַד הַר סִינִי בְּכָל יוֹם אַפ"ה בְּטָלוּהוּ מִפְּנֵי תַרְעוּמַת הַמִּינִין. חֲכַמַת הַגִּיּוֹן שְׂמִמְשִׁיף אַחֲרָיו לִימּוּד הַפִּלְסוֹפִיא שְׂמִזָּה מִמְשִׁיף מִדְּחֵי אֵל דְּחֵי לְדַחוֹת כָּל דַּת הַתּוֹרָה ק"ו שְׂיֵשׁ לְהַתְרַחֵק מִזָּה וּמִפֶּל הַקְּרוֹב לָזֶה שְׂיִמְצָא וְשְׂיִמְצָא דְשִׁימְצָא וְלָכֵן לַעֲשׂוֹת הַרְחָקָה יְתִירָה מִהַפִּלְסוֹפִיא הָאֱלֵהִית הַזֶּהָרִי ר"א הַגְּדוֹל מְנַעוּ בְּנִיכָם מִן הַהֲגִיּוֹן.

אֶף כְּדֵי לְחַוֵּשׁ ג"כ עַל הַתּוֹרָה שְׂיִדְרִיכוּ בְּנֵיהֶם בְּלִימּוּדִים אֲמִיתִים וְשְׂלֵא לְשַׁגּוֹת בְּדַרְכֵי הַהֲטָעָה שְׂזָה עַקֵּר פְּעוּלַת הַהֲגִיּוֹן נָתַן לָהֶם עֲצָה הַגּוֹנָה הוֹשִׁיבוּם בֵּין בְּרַפִּי תַלְמִידֵי חֲכָמִים וּמֵהֶם יִשְׁמְעוּ אֶפְנֵי הַלִּימּוּד בַּתּוֹרָה וּסְבָרוֹת הַיְשָׁרוֹת וּנְכוֹנוֹת וְהֵם יוֹרוּ לָהֶם הַלִּימּוּד הַנְּכוֹן וּלְהַרְחִיקָם מִן הַפִּלְסוֹפִים הַנּוֹפְרִים אָמַר מְנַעוּ מִן הַהֲגִיּוֹן.

וּלְהַרְחִיקָם מִן פֶּת הַמְּקוֹבְלִים שְׂלֵא יְכוֹנּוּ בַתְּפִלָּתָם רַק פִּירוּשׁ הַמְּלִוֹת הַזֶּהָרִם וְאָמַר וּכְשֶׁאַתֶּם מִתְּפַלְלִים דַּעוּ לְפָנֵי מִי אַתֶּם עוֹמְדִים לוֹמַר לָהֶם שְׂלֵא יְכוֹנּוּ לְשׁוּם מִדָּה וּסְפִירָה רַק דַּעוּ לְפָנֵי מִי אַתֶּם עוֹמְדִים וְהוּא מְקוֹר שְׂמִמְנוּ מְקַבְּלִים כָּל אֶחָד שְׂפָעוּ וְהוּא יִשְׁפִיעַ לְכָל מִדָּה נְכוֹנָה בְּחִסְדּוֹ וּבְגְבוּרָתוֹ וּבְרַחֲמָיו אֲבָל אַתֶּם לֹא תְכוֹנּוּ רַק אֵלֵינוּ לְבַד וְלֹא תַדַּעוּ דְּבַר רַק לְפָנֵי מִי אַתֶּם עוֹמְדִים.

וּבְשִׁבִיל כֶּף שְׂתִשְׁמְרוּ עֲצָמֵיכֶם מְדַרְכִּים הַמְּסוּפְּנִים וְתִלְכוּ בְּדַרְף בְּטוּחַ בּוֹדָאֵי תִזְכוּ לְחַיֵּי עוֹה"ב כִּי א כָּאֵן שׁוּם מְכֻשׁוֹל וְלֹא תִדְאַנּוּ שְׂתַקְבְּלוּ חֲלִילָה אֵיזָה עוֹנֵשׁ עַל שְׂאִין אַתֶּם מִתְּפַלְלִים ע"פִי סוּדוֹת כְּמוֹ שְׂמִדְמִים חֲסִידֵי הַזְּמַן לֹא כֵן הוּא וְאֵין כָּאֵן עוֹנֵשׁ וְאִדְרָבָּה תַקְבְּלוּ שְׂכָר עַל הַפְּרִישָׁה כִּי בְשִׁבִיל כֶּף תִזְכוּ לְחַיֵּי עוֹה"ב: שְׂם לְמַדְנּוּ וְכו' וְנִזְכָּה בְּהֵם לְחַיֵּי עוֹה"ב.

הנה לעיל כתבתי דרוש. ואמנם בדרו קצרה נלע"ד שלא בשביל קבלת פרס הם מבקשים חיי עוה"ב רק לכבוד רבם אמרו זה להורות פי קשה בעיניהם פרידתו מהם שלא יזכו שוב לקבל פניו ואמנם זאת היא קצת נחמתם אולי יזכו לקבל פניו בעוה"ב ואמרו לו שזה נדאי הוא שהוא מונח לחיי עוה"ב וביקשו ממנו ילמדנו א"ח שגם הם יזכו לחיי עוה"ב ויקבלו פניו שם: שם הנהירו בכבוד חבריכם.

לעיל פירשנו שחבריכם קאי על הק"ב והוא אמנם אין הדבר יוצא מידי פשוטו וכדאי גם על חבריכם ממש ג"כ כיון ר"א הגדול ונלע"ד על פי דאמרי' לעיל דף י"ז ע"א שהעושים שלא לשמה נוח לו שלא נברא וכתבו רש"י ותוס' דהיינו בלומד לקנטר אבל בלומד שיקראו רבי על זה אמרו מתוך שלא לשמה בא לשמה וזהו פוננת התנא כן הנהירו בכבוד חבריכם ואם אתם נזהרים בכבודם בנדאי שלא תלמדו לקנטר אותם ואז בנדאי תזכו לחיי עוה"ב.

שאפילו אם יהי תחלת פוננתכם שלא לשמה תבואו לעשות לשמה ותזכו לחיי עוה"ב. ובה ניחא מה שהקדים מעשה דר"א למעשה דריב"ז והרי מעשה דריב"ז קדים שהרי ריב"ז הוא רבו דר"א.

ולפמ"ש ניחא דמעשה דר"א שייך לדלעיל לתפלת רנב"ה שלא יפשו חבירי ואשמח בהם והלומד לקנטר נדאי ששמח בכשלונו חביריו: שם והיינו פסא לחזקי' מלך יהודה. נלע"ד שפא לקראתו מלך ממלכי בית דוד לפי שהלל הי' מזרע דוד משפטי' בן אביטל ועיין בכתובת דף ס"ב ע"ב ומיום שקיבל הלל הנשיאות לא פסק מזרעו ואמנם רש"י ג' נהרג בעשרה הרוגי מלכות ובנו ר"ג שהוא ר"ג דיבנה קטן הי' אז וקיבל ריב"ז הנשיאות ולהראות לו שאין לדוד המלך תרעומת עליו על שקיבל הנשיאות ולא הי' מזרעו לכן בא חזקי' שהוא ממלכי בית דוד לקראתו.

גם רמז בזה שאחר מותו לא יושיבו את בנו במקומו רק יחזרו הנשיאות לזרע הלל שהוא מזרע דוד ולכן אמר הכינו פסא לחזקי' מלך יהודה והיינו פסא של הנשיאות: שם הני י"ח פנגד מי א"ר הלל וכו' ר"י אמר וכו' אמר ר"ח וכו' ויל"ד למה באוקימתא דר"י אמר בלשון רב יוסף אומר שהוא לשון פלוגתא דפליג על טעמ' דרב הלל ובאוקימתא דר"ת אמר אמר ר"ת שמורה שאינו בא לחלוק על טעמים ראשונים ואם יש לומר דהא והא איתא דכנגד אנפרות וגם נגד חוליות תקנוהו א"כ גם באוקימתא דרב הלל ואוקימתא דר"י נמי נימא דהא והא איתא וכנגד הני והני תקנוהו.

ונראה דהך דר"ה ודר"י המה סתרי אהדדי ואי הא איתא ליתא להאיך דבהבו יש י"ח שמות הוי' ממש ועם שם אל שבאל הכבוד הם תשסר ובק"ש ליפא שמות הוי' רק אחד עשר רק בצירוף שאר שמות הם י"ח וא"כ איך נוכל לקיים תרנוייהו ולמחשב י"ח אנפרות בק"ש וי"ח אנפרות במזמור הבו וממ"נ או בחד מיותר או בחד חסר ולהכי על פרק פליגי דמר חשיב רק שם המיוחד ומר חשיב גם שאר אנפרות: רש"י ד"ה מההגיון לא תרגילום במקרא יותר מדאי משום דמשכא נלע"ד משום שלימוד המקרא גם האפיקורסים לומדים בשביל הלשון כמו שלומדי' שאר לשונות ואם לא תשגיח על בנה בילדותו רק על לימוד המקרא יכול להיות שתקח לו מלמד אחד משלהם כי גם הם יודעים ללמדו ומתוך כך בנה נמשך אחריהם גם בדיעות נפסדים.

ובכפרט בזמנינו שנתפשט התרגום אשכנזי וזה מושך לקרות בספרי הגוים כדי להיות בקי בלשונם ולכן הנהיר חדל מזה אבל חנוך לנער ע"פי דרכי התורה והושיבום בין ברכי ת"ח גם בי לדותם בלמדם מקרא קח לו מלמד תלמיד חכם ויגילו תכף גם במשנה וגמרא.

והרבה יש להוכיח ע"ז בדורינו שפשתה המספחת מאד ומן השמים ירחמו: דף כ"ט ע"א חוץ מימות הגשמים וכו'. הקשה אחד מן התלמידים א"כ לעיל דף ט"ז ע"א דרמי אהדרי ברייתא דתניא מתפללים י"ח והתניא מעין י"ח למה לא משכי פאן בימות הסמה פאן בימות הגשמים וכולהו אליבא דר"ג ולפועלים הקילו בימות הסמה אבל בימות הגשמים אפילו לפועלים לא הקילו מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים.

ונראה דלפועלים גם בימות הגשמים הי' להקל למכללי בשומע תפלה דפועלים אפי' לכתחלה לא גריעי משאר כל אדם בטעה דמשני טעה שאני והא דלא משני דהא דתנו שמונה עשר היינו במוצאי שבת מפני הבדלה נראה דלא שינה פועלים במ"ש שאין דרף לשפור פועלים לעשות מלאכה בלילה ועיין בדברינו לקמן דף ל"ב ע"ב: שם בצבור מ"ט וכו'.

והא דלא פריד אי הכי גבורת גשמים נמי לא נחזרי שישמע הש"צ. נראה דאיכא לאוקמי ביום ראשון של פסח דהיחיד מזכיר גבורת גשמים והש"ץ אינו מזכיר: תוס' ד"ה ונכללי בהבינו וכו' וי"ל וכו'.

נראה פוננתם דמה דאמרין דבתחלת צלותא לא מטריד היינו אם הוא רגיל בנסח זה כל מוצאי שבת והוא בתחלת צלותא לא מטריד אבל שם בגדה דמיירי רק במוצאי יוה"כ משום חולשא דתענית והיא רק פעם אחד בשנה אפי' בתחלת צלותא ג"כ מטריד: ולפסק הלכה אם אומרים הבינו במוצאי שבתות וי"ט.

נחלקו הפוסקים הרשב"א בחידושו דחה דברי שמואל מהלכה מחמת קושיות מר זוטרא ונכללי מכלל הבינו וכו' המבדיל בין קודש וכו' וכדמסיק בסוף דבתחלת צלותא לא מטריד והוכחתו מדרב ביבי דהוא בתרא קאמר כל השנה מתפלל הבינו חוץ מימות הגשמים וכו' וכל השנה אפי' מוצאי שבתות משמע וכן פסק הרי"ף גיאות.

אבל דעת רוב הפוסקים רבינו האי והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ויתר גדולי הפוסקים דבשביל קושיות מר זוטרא לא דחינו דברי ר"נ משמין דשמואל מהלכה פינו דלא קאמר תיבתא רק קשיא.

והנה על כל אחת מהדיעות הנ"ל קשה לי. דעל דעת הרשב"א קשה דאיהו סובר דרב ביבי פליג עלה דשמואל ודייקין מדאמר ר"ב כל השנה א"כ גם מ"ש וי"ט בכלל.

ואני אומר ולטעמיה נדייק ג"כ בדברי שמואל דקאמר כל השנה חוץ ממ"ש וי"ט א"כ גם ימות הגשמים בכלל שהרי כל השנה קאמר ואיזה סברא נימא שבמ"ש לא יכלל הבדלה בהבינו משום דאתי לאטרודי אף שהוא בתחלת צלותא ובימות הגשמים יאמר הבינו ולא יחוש לאטרודי באמצע צלותא או בסוף צלותא כלפי לניא.

ועל שטת רבינו האי ויתר כל גדולי הפוסקים שסוברים שישאר דברי שמואל קיימים ולא משגיחו בקושיות מר זוטרא וגם בתחלת צלותא קיישינו לאטרודי א"כ איך מתקיי רב אשי ונימרה בשומע תפלה והלא לכאורה דבריו תמוהים דהרי פשאומר הבינונו אינו אומר כלל ברפת שומע תפלה בפני עצמה.

וע"כ שפוננתו דבסוף קודם שסיים טרם פקרא וכו' יאמר ותן טל וכו' וקשה הרי קיישי' לאטרודי דגם אם נימא דסוף הברכה לא גרע מתחלת הברכה והרי גם בתחלת הברכה להנה גדולי הפוסקים קיישינו לאטרודי ואיזה סברה יש לנו להעדיף סוף הברכה מתחלתה.

והנלע"ד לתרץ שני השטות וכל אחת תבוא על נכון והוא ע"פ מ"ש רבינו יונה ותמצית דבריו הוא שמה שאין אנו כוללים הבדלה בהבינונו הוא לא מפני שאנו חוששים גם בתחלת צלותא לאטרודי אלא מפני שאם יראו שאומרים בהבינונו מעין הבדלה יסברו שקבעו להבדלה ברכה בפ"ע פיון שאומרים בהבינונו מעין הבדלה כמו שאומרים מעין שאר ברכות עיין בר"י.

ואומר אני שחשש זה שייך רק בהבדלה שהרי באמת איכא תנא דס"ל דאומרה ברכה רביעית בפני עצמו שהוא ר' עקיבא אבל בשאלה אין שום מקום לטעות שקבעו לה ברכה בפ"ע ולפי"ז אם הי' כוללים השאלה בהבינונו בשומע תפלה דקיינו בסופה ושם ליכא למיחש לאטרודי כמו שאין חשש טרדה בתחלתה לא הי' שום חשש כלל דלטעות שהיא ברכה בפ"ע ליכא שום הנה אמינא אבל נגד זה יש טעם שאין מקומה של שאלה בש"ת כי עקר מקומה בברכת השנים וטעה שאני כדמסיק בגמרא.

ומעתה נבוא לבאר שטת הפוסקים והרשב"א שפיר דייק מדברי רב ביבי מדקאמר כל השנה וכו' ממילא גם מ"ש וי"ט בכלל וגם בדברי שמואל דייקנו מדקאמר כל השנה גם ימות הגשמים בכלל שהרי לא הוציא מכלל כל השנה רק מוצאי שבתות וי"ט ושמואל ור"ב בזה פליגי דשמואל סבר פיון שאמרו שאם לא הזכיר שאלה בברכת השנים אמרו בש"ת הרי היא כאלו גם שומע תפלה מקומה ממש ולא ס"ל דטעה שאני ולפי"ז יכול למפלל השאל' בהבינונו בסופה דהיינו בש"ת פאתקפתא דרב אשי ולכך גם בימות הגשמים אומר הבינונו אבל במ"ש וי"ט אינו אומר הבינונו מפני שאינו יכול למפלל בהבינונו אף דליכא למיחש לאטרודי איכא למיחש שיאמרו שתקנו לה ברכה בפ"ע כמו"ש רבינו יונה.

ורב ביבי ס"ל דלטעות שקבעו לה ברכה בפ"ע לא קיישינו ולכך במ"ש וי"ט אומר הבינונו דבתחלת צלותא ליכא חשש אטרודי אבל בימות הגשמים אינו אומר הבינונו דאידיןפור שאלת המטר אם במקומה דהיינו באמצע פשאומר מעין ברפת השני' איכא למיחש לאטרודי ואם בסופה במקום ש"ת אין זה מקומה וטעה שאני.

והכריע הרשב"א והרי"ץ גיאות כרב ביבי שהוא בתרא. ושטת רבינו האי וכל יתר הפוסקים הוא דרב ביבי לא בא לחלוק על שמואל אלא להוסיף על דבריו ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ודברי שמואל אינם נדחים מחמת קושיות מר זוטרא פיון דלא קאמר תיובתא ולא משום דגם בתחלת צלותא קיישינו לאטרודי דהא ודאי ליתא אבל

טעמא דשמואל שלא יטעו לומר שקבעו לה ברכה בפ"ע וכדברי ר"י ולפי זה שפיר אתקוף רב אשי ונכללי לשאלה בש"ת דאף דנשארו דברי שמואל קיימים שאין כוללים הבדלה בהבינונו מ"מ שאלה שפיר נכללי בש"ת שהחשיש שיש בהבדלה שיאמרו שהיא ברכה בפ"ע ליכא בשאלה וחשיש אטרודי ליכא לא בתחלת צלותא ולא בסופה ואין פאן שום חשיש ונכללי בש"ת.

ומשני טעה שאני אבל עקר מקומה אינה בש"ת לכה אי אפשר למכללי בש"ת ונשארו דברי שמואל וגם דברי רב ביבי קיימים להלכה: ע"ב טעה ולא הזכיר של ר"ח וכו'. ויש לדקדק למה האריך בזכרונות ובקיצור הל"ל טעה ולא הזכיר של ר"ח בעבודה ונזכר קודם שסיים תפלתו חוזר לעבודה ואם סיים חוזר לראש.

והנה עוד נראה לדקדק דהוה חוזר לעבודה הראשון דנקט במה מיירי והיכן נזכר דברי אח"כ קאמר נזכר בהודאה וא"כ מיירי פאן שנזכר קודם שהתחיל מודים א"כ איך שיירי פאן לשון חוזר ולהיכן הוא חוזר נהרי מבואר בש"ע סי' קי"ד ס"ו ונ"ל בד"א שמחזירין אותו וכו' פשטיים כל הברכה והתחיל ברכה שלאחרי אבל אם נזכר קודם שסיים הברכה יאמר במקום שנזכר ואפילו אם סיים הברכה ונזכר קודם שהתחיל אתה קדוש א"צ לחזיר אלא אומר משיב הרוח וכו' בלא חתימה.

וכ"פ בסי' תכ"ב סעיף א' לענין יעלה ויבוא דהא דמחזירין אותו הוא דוקא בשהתחיל מודים אבל אם לא התחיל מודים אומר במקום שנזכר יע"ש וא"כ קשה פאן הפבא ראשונה שאמר חוזר לעבודה פינון שמייירי קודם שהתחיל הודאה איך שיירי חוזר שהרי אינו חוזר למפרע כלל הלא אומר במקום שנזכר.

ורבינו יונה הוכיח באמת מכאן שאפ"ל לא התחיל ברכה אחרת צריך לחזור אבל דעת הש"ע קשה. ולכן נלע"ד דהוה אומר במקום שנזכר לאו כלל מלא הוא.

והנה מקיר של דין זה הוא דברי אבי העזרי שהביא הטור בסי' קי"ד וקרא"ש הביאו בראש מס' תענית והראב"י מיירי בנזכר בין ברכה לברכה אבל בנזכר באמצע הברכה דעת ראב"י שחוזר למכלל.

אבל קרא"ש כתב שם ונ"ל ול"נ דהא דקאמר וכו' היינו אם סיים כל הברכה ואז חוזר וכו' אבל אם נזכר קודם שסיים הברכה אומר במקום שנזכר שלא קבעו חכמים מקום להזכרה בתוך הברכה אלא אמרו מזכירין גבורת גשמים בתח"ה וכו' ע"ש ברא"ש.

וא"כ הוא הדין והוא הטעם ביעלה ויבוא בעבודה שג"כ לא קבעו חכמי מקום רק סתם אמרו במס' שבת דף ד"ד ע"א ימים שיש בהם מוסף כגון ר"ח וכו' ואומר מעין המאנרע בעבודה וכו' וזהו טעמו של הש"ע שפסק פן בסי' קי"ד ובסי' תכ"ב.

ואני אומר דתינוח אם נזכר קודם שאמר ונאמן אתה להחיות מתים בהזכרה או קודם ותחזינה עינינו בעבודה לענין יעלה ויבוא אבל אם כבר אמר עד ברוך אתה איך יפסיק במשיב הרוח בתח"ה או ביעלה ויבוא בעבודה ונהרי צריך מעין התחמה סמוך לתחיתה וצריך עכ"פ לחזור ולומר ונאמן אתה וכו' בתחיה ולחזור לותחזינה עינינו בעבודה וע"ז פינונו פאן בסוגיא דידן שחוזר לעבודה היינו בנזכר אחר שאמר בשוכה לציון ברחמים

וכינן שעכ"פ צריך לחזור ולומר שנית מה שפבר אמר צריך הוא לחזור לתחלת הפרכה כי בן משמעות מה שאמרו חזר לעבודה.

ובזה אפשר לקיים דברי ראב"י שהביא הרא"ש שם בריש פניית וז"ל שם לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו פתב ראב"י ז"ל דא"צ לחזר לראש הפרכה אלא חזר ואמר משיב הרוח ומוריד הגשם מכלכל חיים וכו' דראב"י מייירי בפבר אמר ונאמן אתה לה"מ כינן שע"כ חזר לומר מה שפבר אמר לחזור למקומו המיוחד לו כמו פאן שאמרו חזר לעבודה.

ובזה פבר הנוח לנו מה שדקדקנו למה האריך פאן בזכרונות ולמה לא קאמר סתם טעה ולא הזכיר של ר"ח וכו' דאז לא הנה שמעינו חידוש זה דלפעמים גם באותה פרכה דעבודה עצמה צריך לחזר לראש הפרכה כנלע"ד.

ראה זה דבר חדש מה שלא נזכר בהפוסקים: שם ת"ר המהלך במקום גדידי וכו' רי"א ששמע שונעת וכו'. לכאורה קשה נהרי ר"י במשנתינו אמר שתפלה קצרה שמתפלל בהנלך במקום ספנה הוא הושע וכו' בכל פרשת העבור וכו' וא"כ קשה דר"י אדר"י פאן בפרייתא.

ועוד דהרי פאן בפרייתא נדחו דברי ר"א ודברי ר"י ואיפסקא הלכה פאחרי' וכן פסקו כל הפוסקים וא"כ גם דברי ר"י דמשנתינו נדחו. והברטנורה במשנתינו פתב שאין הלכה כר' הושע ודבריו לקוחים מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה.

ולמאי הלכתא פירשו בגמרא מאי פרשת העבור ואיכא תרי לשונות בדברי מר עוקבא ויהי' כ"ז שלא אליבא דהלכתא. והנלע"ד בזה דיש הפרש בין מקום ספנה הנזכר במשנתינו ובין מקום גדידי חי' ולסטים שבפרייתא דמקום ספנה שבמשנתנו הוא שיש קוצים וברקנים ופחתים בדרך ובדברים פאלו יש יכולת ביז אדם לשמור עצמו ואעפי"כ צריך רחמים שלא ישגה ע"י העלמת עין או שכחה וטרדה במחשבתו.

אמנם הספנה שבפרייתא הוא מחיות ולסטים שבזה צריך שמירה יתירה מן השמים ואין מועיל בזה מה שהאדם משמר עצמו כי אין הדבר בידו לא מיבעי' שמירה מהלסטים שהאדם הוא בעל הבחירה השמירה קשה מאד אלא אפי' השמירה מחיות שהם פנונתן להזיק ג"כ צריך שמירה יותר משמירת פחתים וברקנים ולכן במשנתנו שמייירי במקום ספנה מצד המקום ולא מחמת חיות ולסטים די בתפלת הושע וכו' ואין בזה פלוגתא ובפרייתא שמייירי במקום גדידי חי' ולסטים צריך להעמיק בתפלה יותר ובזה נחלקו התנאים בגוסחת התפלה.

ונה פנונת רש"י פאן בד"ה שונעת לשון גניחה יותר מתפלה ולכאורה מה בעי רש"י בזה. ולפמ"ש ניקח דרש"י רצה לתרץ מדוע אמר פאן ר"י גוסחא אחרת ממה שאמר במשנתנו וצריך לומר לפי שפאן הספנה היא יותר צריך תפלה יותר ולכאורה במה היא גוסחא זו יותר מהתפלה שאמר במשנתנו ולכן פירש רש"י שלשון שונעת היא לשון גניחה יותר מתפלה.

ולפי"ז יש חילוק בין מקום סככה למקום גדודי חי' ולסטים. ואני תמה שלא נזכר זה בשום פוסק ואדרבה הרמב"ם בסוף פ"ד מהל' תפלה והטור לא זכרו רק תפלת צרכי עמך וכו'.

והמע"מ הרגיש בסתירת דברי ר"י במשנתנו עם דברי ר"י בפרייתא וכו' שצ"ל דתרי תנאי אליבא דר"י. ולדעתי אין לומר פן מסבא רק במקום שאמרו פן חכמי התלמוד.

ולכן לענ"ד מסוננתא כמו"ש אבל מה אעשה הרמב"ם לא פסק פן ואדרבה בפירושו המשנה דחה דברי ר"י מהלכה. ועיינתי בתוספתא והנה לא נזכרו דברי ר"י כלל בתוספתא ולא נשנה שם רק דברי ר"א ודברי ראב"צ ודברי אחר' ובלי ספק שזו היא גוססת הרמב"ם.

ועיין בחידושי אגדות מהרש"א: שם המלה בקוננו וצא. לשון המלה משמע שיתיעץ אם יצא או לא דאל"כ ה"ל למימר וכשאתה יוצא לדברך התפלל לפני קוננו וצא אבל לשון המלה היינו עצה ונטילת רשות.

ולכאורה תמוה דאיך ידע אם נתנו לו רשות ונראה שהוא על דברך דברי רחב"ד בס"פ אין עומדין שאמר אם שגורה תפילתי בפי וכו' הכי נמי אם יראה שתפלת הדבר שגורה בפיו יצא ואם לאו אל יצא.

ובזה ניחא שאלי' הנצרך להזהירו על תפלת הדבר ונלא זה מוטל על כל היצא לדברך. ולפמ"ש ניחא שאלי' הזהירו שישגיחם אם התפלה אז שגורה בפיו שוב מצאתי בא"ר שכתב פן בשם השל"ה והנאני שכוננתי לדעתו.

שוב עיינתי בשל"ה דף קט"ו וראיתי שהביא הך דרחב"ד ממש כדברי ר"י וגם הוא מפי השמועה אמרו. ואמנם למען לא אהי' רק כאומר אף אני כמוהו אמרתי להוסיף מסבא.

והוא פי הא ודאי לאו כל אדם זוכה למה שזכה רחב"ד שישגיחו מן השמים להודיעו תיכף אם נתקבלה תפלתו ולשאר אינשי אין שגירת התפלה ראי' לטובה ולא ההיפוך לרעה. והנה לרחב"ד נחבריו טוב הוא להם שלא לשתוף התפלה בלשון רבים פי אז אין השגירה ראי' שנתקבל על אותו היחיד ולא ההיפוך ראי' לרעה על אותו האיש פי אולי הסימן הטוב או הפכו הוא על האחרים שכלל בבקשתו.

ולכן רב יהודה שאמר לו אלי' המלה וכו' א"כ בישרו שהוא חשוב בשמים להודיעו עצה נכונה ע"י תפלתו כמו רחב"ד. ועל אדם כזה פירשו בגמרא מאי ת"ה נאחזו לשון יחיד אבל אביי על רובא דעלמא קאי ורובא דעלמא לאו כרחב"ד המה ולתם אדרבה טוב לשתף עם צבורא שיועיל זכות הרבים שתקובל תפלתו: תוס' ד"ה א"ד וכו'.

רב אלפס פסק כא"ד וכו'. ולכאורה פיון דמילי דרבנן היא שתפלה היא רק מדרבנן וק"ו הזכרת המאורע אפי' לדברי הרמב"ם אינו אלא מדרבנן וא"כ הי' לנו לפסוק לקולא וכמבואר בראש פרק אין מעמידין סי' ל"ה שכתב רב אלפס פסק פלישנא בתרא אע"ג דבשל סופרים הוא ונהנה לן למיזל לקולא אפשר דמשום חומרה דסתם יינו פסק לחומרה עכ"ל הרא"ש.

הרי דבשאר תרי לישני בש"ס אזלינן בשל סופרים לקולא אפילו אם לישנא בתרא הוא לחומרה. ונראה דהיינו טעמא שפסקו כל הפוסקים פאן פאיפא דאמרי הוא משום דאם הדין נותן שיחזור לראש והוא חזר רק לעבודה לא די שתפלתו לא עלתה לו אלא אפילו הנה שלש ברכות שהחזיר המה ברכה לבטלה דאפילו לר' יוחנן דס"ל הלואי שיתפלל אדם כל היום פלו היינו כל תפלת שמנה עשרה פתקנת חז"ל רשאי הוא להתפלל פן דרף נדבה אבל ודאי שאינו יכול להתפלל רק כמה ברכות מהתפלה דרף נדבה אבל איפא היכי שחזר לראש אפילו אם הי' הדין שא"צ לחזור לראש אין פאן ברכה לבטלה שתעלה תפלתו לנדבה ולכן הכריעו הפוסקים פלישנא דאיפא דאמרי שבנה עכ"פ ניצלנו מחשש ברכה לבטלה ולפי"ז אם איבע דבר זה בשבת של ר"ח ושכח בשחרית או במנחה מלהזכיר יעלה ויבוא ויזכר פשגמר תפלתו ועדיין לא עקר רגליו אפילו אינו רגיל לומר תחנונים א"צ לחזור אלא לעבודה להנה פוסקים שאין מתפללים תפלת נדבה בשבת וכן פסק בש"ע סי' ק"ז פהני פוסקים שאין מתפללים תפלת נדבה בשבת וא"כ הי' להפוסקי לחלק בדין זה שעקר רגליו בין שבת לחול ולא מצאתי חידוש זה בהפוסקים.

ואולי גם בשבת עדיף לחזור לראש פינון שיש פוסקים שגם בשבת יכול להתפלל נדבה. ועיין בטור סימן ק"ז: דף ל' ע"א לעולם לשתף אנשי בהדי ציבורא וכו'.

נראה הא דנקט מתחלה בגמרא הך צלותא בלשון יחיד ומ"ש מתפלה קצרה של מהלך במקום סכנה או במקום גדודי חי' ולסטים במשנתנו ובברייתא דכולם נתקנו בלשון רבים.

וצ"ל דהני משום דהם במקום סכנה שהשטן מקטרג בשעת הסכנה צריף יותר רחמים לכה נתקנו בלשון רבים שמתוך כך תפלתו נשמעת בזכות הרבים משא"כ פאן תפלת הדרף שמיירי שהולך בדרף שלא במקום סכנה עלה מתחלה על דעת הש"ס שאומר בלשון יחיד וקאמר אפיי לעולם וכו' ומדוניק אמרו לעולם ורצונו בזה דבין מהלך במקום סכנה ובין שלא במרום סכנה לשתף בהדי ציבורא ויאמר בלשון רבים ואפיי על כל תפלות קצרות קאי.

ובזה הנוח לן לשון רש"י בד"ה לישתף וכו' אל יתפלל תפלה קצרה בלשון יחיד וכו' ולכאורה תפלה קצרה מאן דכר שמה וברש"י שבאלפסי באמת הגירסא אל יתפלל תפלה זו. ולפמ"ש גירסת רש"י פאן נכונה ואפיי על כל תפלה קצרה קאי ומאותן תפלות קצרות שבמשנתנו ובברייתא דת"ר הי' מהלך במקום גדודי וכו' יליף להך דהכא: שם והלקתא הבינו מעומד וכו'.

לשון והלקתא אינו מדוניק פינון שלא נזכר מתחלה שום פלוגתא בזה וסתם ה"ל למימר מה איפא בין הבינו וכו' הבינו בעי לצלויי ג' קמייתא וכו' ומעומד וכי מטא לביתך וכו' ותפלה קצרה לא בעי ג' קמייתא וג' בתרייתא ומינשב וכו' והרי"ף והרא"ש באמת לא גרסי והלקתא ואולי קיצרו בלשונם.

ואלמלא דברי התוס' בד"ה והכי מצלי לה שכתבו אתפלת הדרף קאי וכו' הייתי אומר דעל כל תפלות קצרות קאי ובאשר פירשתי דברי אפיי דקאי על כל תפלות קצרות פן פלוגתנייהו דרב שש'ת ורב חסדא על כל תפלות קצרות שבמשנה ובברייתא ועל תפלת

הדָרָה קָאֵי וּבְכוּלָּהּוּ ס"ל לר"ח מְעוֹמֵד וּר"ש ס"ל מְהֵלֶּה וְשִׁינֵי שְׁפִיר וְהִלְכְּתָא וְהִלְכְּרִיעַ סְתָמָא דְתַלְמוּדָא כּוּר"ש דְתַפְלָה קַצְרָה בֵּין מְעוֹמֵד וּבֵין מְהֵלֶּה אֲבָל מָה אֲעֵשֶׂה וְהַתּוֹס' לֹא פְתַבּוּ כֵּן וְגַם הָרִי"ף וְהָרָא"ש הִכְרִיעוּ בְתַפְלַת הַדָּרָה כּוּר"ח וּבְתַפְלָה קַצְרָה פְּהֵה וְהִלְכְּתָא דְאַפִּילוּ מְהֵלֶּה.

וְאַמְנָם מִדְּבַרֵי הַרְמַב"ם בְּסוֹף פ"ד מֵהַל' תַּפְלָה שְׁפַתְבּוּ הִי מְהֵלֶּה בְּמָקוֹם סְפִנָּה כְּגוֹן בְּמָקוֹם גְּדוּדֵי וְכו' מְתַפְלֵל בְּרִכָּה אַחַת או"א צָרְכֵי עֲמָה וְכו' וּמְתַפְלֵל אוֹתָהּ פְּשֵׁהוּא מְהֵלֶּה וְאִם יָכוֹל לְעַמּוֹד עוֹמֵד וְכו'.

וְלִכְאוּרָה קִשְׁיָה הָא בְּגַמְרָא סְתָם קְאָמַר דְתַפְלָה קַצְרָה בֵּין מְהֵלֶּה וּבֵין עוֹמֵד וְלָמָּה פְתַב הַרְמַב"ם שְׂאֵם יָכוֹל לְעַמּוֹד וְכו' וְאִין דְרַכּוּ שֶׁל רַבִּינוּ לְחַדֵּשׁ דְּבָר מִדְּעֵתוֹ אֲלֵא וְדָאֵי שְׁהַרְמַב"ם ס"ל כְּמוֹ"ש דְּפְלוּגְתָא דְר"ח וּר"ש עַל כָּל תַּפְלָה קַצְרָה קָאֵי וְהִכְרִיעַ הַגְּמָרָא כְּרַב שְׂשֵׁת וְכִינּוֹן דְר"ש עֲצָמוֹ אָמַר מְהִיּוֹת טוֹב וְכו' דָּאִם יָכוֹל לְעַמּוֹד עוֹמֵד א"כ גַּם עַל צָרְכֵי עֲמָה אָמַר כֵּן וְלִקְוָה מְסִיק הַרְמַב"ם שְׂאֵם יָכוֹל לְעַמּוֹד עוֹמֵד וְעֵינֵין בְּכ"מ שָׁם.

וְדַע כִּי תָמָּה אֲנִי עַל רַבִּינוּ הַגָּדוֹל הַרְמַב"ם שְׂאֵלָא מְצָאֵתִי שְׁהִבִּיא כָּלֵל בְּחַבּוּרוֹ לֹא בַּהַל' תַּפְלָה וְלֹא בְּהִלְכוֹת בְּרִכּוֹת גּוּף תַּפְלַת הַדָּרָה לֹא הַבְּרִכָּה בְּכָלֵל וּפְשִׁיטָא פְרָטִי דְהֵינּוּ אֵימַת וְעַד כְּמָה וְהִכִּי מְצַלִּי לָהּ רַק רָאָה זֶה הִבִּיא בַּפ' יו"ד מֵהַל' בְּרִכּוֹת הִלְכָה כ"ה הַנְּכַנְס לְדָרָה וְכו' וְאִם יֵצֵא בְּשָׁלוֹם אוֹמַר מוֹדָה אֲנִי וְכו' שְׁהוֹצֵאתֵנִי לְשָׁלוֹם כְּפֵה תּוֹלִיכְנִי לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנִי לְשָׁלוֹם וְכו' וְתַצְלִנֵי מִכַּפֵּי אוֹיֵב וְאוֹרֵב בְּדָרָה.

וְזוֹ הִיא הַתַּפְלָה הַנּוֹזֶפֶת בְּבִרְיֵיתָא בַּפ' הַרְוָאָה דְרַף ס' ע"א בְּיֵצֵא מִן הַפְּרָה. וְהִנֵּה בְּדַבְרֵי רַבִּינוּ הַגָּדוֹל וְדָאֵי אִין לְפָרֵשׁ שְׁפּוֹנוֹתוֹ בְּתַפְלָה זֹו גַּם עַל תַּפְלַת הַדָּרָה הַמְּוֹזְכֵר כְּאִן שְׁהָרִי לֹא סִיִּים בַּהּ שׁוּם בְּרִכָּה וְעֵינֵין ב"ח וּפְרִיִשָּׁה סִי' ר"ל שְׁפִירִישׁוּ בְּאַמַּת דְּהַהּ תַּפְלַת הַדָּרָה הַנּוֹזֶפֶת כְּאִן בְּפִרְקוֹן וְהַהּ דְפִרְקַת הַרְוָאָה תְּרִי עֲנִינִים נִינְהוּ וְאַפִּילוּ לְדַבְרֵי הַב"י בְּסִי' ר"ל שְׁפִירִישׁ דְחָדָא נִינְהוּ וְכ"כ בַּש"ע בְּסִי' ר"ל ס"א שְׁפַתְבּוּ יֵצֵא בְּשָׁלוֹם אוֹמַר מוֹדָה אֲנִי וְכו' שְׁהוֹצֵאתֵנִי וְכו' וְכִשֵּׁם שְׁהוֹצֵאתֵנִי לְשָׁלוֹם כְּפֵה תּוֹלִיכְנִי לְשָׁלוֹם עַד בְּרוּךְ וְכו' שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה וְזוֹ הִיא תַּפְלַת הַדָּרָה שְׁנֹכְתָבוּ הִיא וְכָל דִּינֵי' בְּסִי' ק"י עַכ"ל הַש"ע.

נִרְאָה דִּישׁ מְקוֹם לְפָרֵשׁ כֵּן דְּבַרֵי הַטּוֹר וְקִיצָר הַטּוֹר וְכַתּוּב רַק הַתְּחִלַּת תַּפְלַת הַדָּרָה וְסָמָךְ עֲצָמוֹ עַל מָה שְׁפַכְּרָה כְּתוּב בְּס' ק"י וְכֵן יֵשׁ יְכוּלַּת לְפָרֵשׁ דְּבַרֵי הַבְּרִיִיתָא בְּפִרְקַת הַרְוָאָה וְאַף שְׂאִין לוֹמַר שְׁהַבְּרִיִיתָא סְמָכָה עֲצָמָה עַל ת"ה הַמְּוֹזְכֵר כְּאִן שְׁהָרִי זֶה הַמְּוֹזְכֵר כְּאִן אִינוּ בְּרִיִיתָא.

אַפְתִּי אֵיכָּא לְמִימַר שְׁבַהֲבִיִיתָא בְּאַמַּת הִי שְׁנוּי כָּל ת"ה עִם סִיּוּם הַבְּרִכָּה רַק הַגְּמָרָא קִיָּצְרָה בְּהַעֲתִיקַת הַבְּרִיִיתָא וּמְסַדְרֵי הַש"ס סְמָכוּ עֲצָמָם עַל נִוְסַח ת"ה הַנּוֹזֶפֶת כְּאִן. אֲבָל רַבִּינוּ הַגָּדוֹל שְׂאֵלָא מְצָאֵנוּ לוֹ בְּכָל חַבּוּרוֹ שְׁהַזְכִּיר כָּלֵל סְדֵר ת"ה וּבְסוֹף פִּרְקַת י' מֵהַל' בְּרִכּוֹת הַעֲתִיקַת רַק דְּבַרֵי הַבְּרִיִיתָא וְדָאֵי אִין כְּפּוֹנוֹתוֹ עַל ת"ה בְּסִיּוּם הַבְּרִכָּה וְהַשְּׁמִיט כָּל ת"ה עִם פְּרָטִי' לְגַמְרֵי וְהוּא דְבַר תִּימָה.

וְתַמְהֵנִי עַל כָּל נוֹשְׂאֵי כְּלָיו שְׂאֵלָא הִרְגִּישׁוּ בְּזֶה. עוֹד נִרְאָה לְדַקְדַּק עַל מָה בְּאַמַּת הַהּ בְּרִיִיתָא בְּפִרְקַת הַרְוָאָה נִוְסַחַת הַתַּפְלָה בְּלִשׁוֹן יַחִיד תּוֹלִיכְנִי לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנִי וְכו' הִלֵּא עֲדִיף לִישְׁתַּף נִפְשׁוֹ בְּהִדֵּי צִיבּוּרָא וְאַפִּילוּ אִם נִימָא שְׂאֵבֵי הוּא שְׁחִידֵשׁ זֶה אֲבָל הַבְּרִיִיתָא לֹא

הקפידה בזה כשם שלא הקפיד פאן בסוגיא זו עד שאמרה אביי מ"מ קשה על הש"ע בסי' ר"ל שהעתיק תפלה זו כלשונה שבפרייטא ומסיים וזו היא ת"ה וכו' והרי הש"ע בסי' ק"י דקדק לכתוב בלשון רבים כדברי אביי ומדוע פאן כתב לשון יחיד.

ונלע"ד דכאן דמיירי ביוצא מן הפרה וכולל תפלת הדרה עם ההודאה שנותן לשעבר על יציאתו מן הפרה והודאה זו נדאי צריה לומר בלשון יחיד שצריה לומר שהוצאתני מן הפרה וכו' דכאן לא שייך לשון רבים וכינן שמתחיל בלשון יחיד מסיים שוב כל התפלה בלשון יחיד.

ונהו טעמה של הברייתא בפ' הרואה אבל פאן בסוגיא זו וכן הש"ע בסי' א מיירי ביוצא לדרה מביתו ומעירו שלא מן הפרה שאין שם הודאה לשעבר כלל רק תפלה לעתיד אמר אביי לעולם לישתף בהדי ציבורא: שם השפים לצאת וכו' מביאין לו שופר וכו' מגילה וכו' ולכשיגיע זמן ק"ש קורא השפים לישב בקרון וכו' מתפלל ולכשיגיע זמן ק"ש וכו'.

הנה ברישא לא נקט בהשפמתו ומתפלל ולפי"ז משמע שמתין בתפלתו עד אחר ק"ש ולפי"ז הי' לו לסיים וכשיגיע זמן ק"ש קורא ומתפלל. ועוד היא גופה קשיא למה לא ישפים גם תפלתו כיון דלתק"מ תפלה מעומד עדיף.

ונראה דהפל נכון דהתוס' בד"ה מסמך גאולה וכו' הקשו דכאן משמע דתפלת י"ח כשמתפלל בדרה מותר להתפלל במהלך ומ"ש מהבינו דמסקינו לעיל דמעומד דוקא וי"ל דשאני הבינו שהיא קצרה ואין בה ביטול דרה.

והקשה הרשב"א בחידושי דהרי פאן משמע אפילו ביום טוב דהרי קתני שופר ותוקע ונהרי ביו"ט אין פאן אלא ברכה אחת באמצע וא"כ מה בינה להבינו ונשאר בקושא. ואני אומר דלכך דקדק התנא ברישא דמיירי בשופר דהיינו יום טוב ומיירי במגילה דהיינו חול ולכך לא הזכיר תפלה בהשפמתו דביו"ט נדאי מניח תפלה עד אחר ק"ש לסמוך גאולה לתפלה שהרי ימים סמיכות גאולה לתפלה וגם תפלה מעומד דתפלת יו"ט שהיא רק ברכה אחת באמצע הרי היא כהבינו שגם בדרה צריה לעמוד וגם לא סיים לכשיגיע וכו' קורא ומתפלל שהרי בפורים שמתפלל שמנה עשר ברכות אינו יכול להתפלל בדרה מעומד ותפלה מעומד עדיף בביתו בהשפמה ולכך לא הזכיר תפלה כלל ובסיפא דהשפים לישב בקרון וכו' דנדאי מיירי בחול פסיק ותני שמתפלל בביתו והא דלא כלל מגילה וקורא עם קרון וספינה היינו משום דרצה לשנות יחד שופר ולולב ומגילה.

ורשב"א פליג בסיפא והה"ד ברישא גבי מגילה וקורא דלרשב"א מתין בתפלה עד אחר שיקרא ק"ש: שם ר"א מצלי בהדי ציבורא וכו'. לפי שטחיות הסוגיא הך דר"א היינו ג"כ בשבתא דריגלא כמו עובדא דמרימר ומ"ז.

ולדעת הגהת אשרי בפ"ק הביאו רמ"א בריש סי' קי"א בהג"ה שפשבת א"צ לסמוך גאולה לתפלה. צ"ל דהא דאמר ד"א טריחא לי מלתא היינו לאחר הדרשה אפילו רק כדי להתפלל לחוד ומה שאמרו לו שוב ולעבד מר פאבוא דשמואל ולוי אף שכבר אמר להם דטריחא לי מלתא לאחר הדרשה אפילו רק כדי תפלה היינו שיתפלל אחר הגן החמה אבל אבוא דשמואל ולוי הקדימו להתפלל תיכף בעלות השחר ובנדאי כל כך לא היו

מקדימין הדרשה ומה שהשיב להם לא חזינא לרבנן קשישי דעבדי הכי אין הטעם משום סמיכות גאולה לתפלה רק הטעם שלא רצו להתפלל קודם הנה"ח דכתיב יראוה עם שמש.

ומה שהתפלל מינוש תוף הדרשה ולא המתין עד שיבוא לביתו ג"כ אין הטעם משום סמיכות גאולה רק שהי' מתנינא שינומש הדרוש עד שיעבור זמן תפלה. ודע דעכ"פ צריה לומר שינוי מתורגמן היו לרב אשי בשעת הדרשה דאל"כ מתורגמן עצמו אימת קרי ק"ש ואימת התפלל: שם ר"י היינו ת"ק.

ויל"ד דת"ק דקאמר אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר היינו שאנשי כנה"ג לא תיקנו תפלה זו רק בחבר עיר וא"כ אם היחיד רוצה להתפלל תפלה זו אינו רשאי ונהו ברכה לבטלה ובפרט תפלת מוסף דלא שינוי בה נדבה.

אבל דקאמר היחיד פטור היינו משום דש"צ מוציא אב"ל עכ"פ הברייה בידו אם אינו רוצה לצאת בתפלת הש"צ ודאי שאין הש"צ מוציא על פרחו ויכול להתפלל לעצמו וכן מורה לשון פטור וא"כ איך קאמר ר"י היינו ת"ק.

ונראה דנדאי לפ"מ דמסיק דאיכא בינייהו יחיד שלא בחבר עיר דלר"י היחיד חייב א"כ חזינו דטעמי' דר"י דבבב"ב עיר פטור היינו משום שפינון שיש באותו עיר חבר עיר הש"ץ מוציא אפי' אינו עמו בבה"כ ואינו שומע אעפ"כ הוא מוציא וליכא בעיר שאין שם חבר עיר כלל ואין שם ש"צ שיוציאו חייב היחיד ומינה דאפילו במקום שיש חבר עיר פינון שעבר הטעם משום שהש"צ מוציא א"כ אם היחיד אומר אינו רוצה לצאת בתפלת הש"ץ ודאי שאינו מוציא בע"כ ויכול הוא להתפלל לעצמו וליכא אומר ר"י לשון פטור ובדייק אמר זה לשון פטור חיובא הוא דליכא וכנ"ל.

אבל המקשה שהקשה ר"י היינו ת"ק א"כ הרי חזינו שהי' סבור דגם ביחיד שלא בחבר עיר ג"כ סובר ר"י דייחיד פטור ולפי"ז ודאי שאין לפרש טעמי' דר"י משום שש"ץ פוטרו שהרי אפי' במקום דליכא ש"ץ כלל ג"כ פוטר את היחיד וא"כ גם לר"י הטעם שאנשי כה"ג לא תיקנו על היחיד ואז ע"כ צריכין אנו לומר דלשון פטור דקאמר ר"י לאו דוקא הוא ואיסורא נמי איכא וא"כ לפי סברתו שפיר קאמר ר"י היינו ת"ק.

ולמסקנא דמסיק א"ב יחיד שלא בחבר עיר באמת איכא עוד כ"מ דלרבנן אין היחיד רשאי להתפלל מוסף ולר"י הברייה בידו אם רוצה שלא לצאת בתפלת הש"ץ רשאי להתפלל לעצמו וליכא קאמר לשון פטור.

ואין להקשות א"כ לקמן ע"ב דמייתי ראי' דאין הלכה כר"י וכמו"ש התוס' שם בד"ה אין הלכה וכו' דלהכי מייתי דר' אמי ור"א וכו'. ולפמ"ש קשה ודלמא ר"א ור"א לא היו רוצים לצאת בתפלת הש"ץ.

ונראה דר' אמי ור"א בנדאי תורתן אומנתן היו ואע"ג דמבטלין מתורה בין לתפלה ובין לק"ש כל שאינו פמו רשב"י ונחבריו מ"מ אם היו יכולים לצאת בשל ש"ץ אפילו אינם עמו בבי כנישתא לא היו גורמים לעצמם ביטול תורה להתפלל בפני עצמם ומדלא יצאו בשל ש"ץ מפלל שאין הש"ץ מוציאם פינון שאינם שומעים תפלתו: ע"ב אני ראיתי את ר"י דצלי ונהדר וצלי נראה דזה הי' בשבת וליכא למימר דהא ונהדר וצלי הוא משום

שלא הנזכיר של שבת שטעה והתפלל תפלת חול שהרי ראה שצלי והדר צלי א"כ ראה שגמר תפלתו ופסע לאחוריו בסיום התפלה ובזה אם הי' ר' ינאי טועה בראשונה והתפלל של חול הי' ר' יוחנן מרגיש בשיעור אורח התפלה דשל חול היא תשעה עשר ברכות ושל שבת שבע ברכות משא"כ לקמן בעובדא דרחב"א שהי' בר"ח שפיר קאמר ר' זירא דאי משום דלא אידכר דר"ח דבשביל חסרון יעלה ויבוא בתפלת י"ח אין ההרגש ניכר בשיעור הזמן: שם ודלמא מעיקרא לא פנין דעתין'.

הקשה מהרש"א הרי לקמן קאמר אי משום דלא פנין והא אמר ר"א לעולם ימוד עצמו אם יכול לכונן ואם לאו לא תפלל. ועלה במחשבותי לומר דעד פאן לא החליט ר"א לומר ואם לאו אל תפלל אלא בת"ע שהיא רשות ודומה קצת לתפלת נדבה דעל זה נאמר למה לי רוב זבחיכם אבל בשחרית ומנחה שהם חוב ע"ז לא החליט ר"א לומר ואם לאו אל תפלל ועובדא דר' ינאי בשחרית הנה שהרי התפלל באמת אחריו מוסף ולכך שפיר קאמר דלמא מעיקרא לא פנין דעתין' משא"כ עובדא דרחב"א אולי הי' בערבית ולכן קאמר ל' מדר"א דאם לא יוכל לכונן אל תפלל ואמנם לקמן יבואר בדברינו דגם עובדא דרחב"א על פרחף דלא הנה בערבית וא"כ הדק"ל.

ונראה דדוקא בתפלת ש"ע שעקרה על בקשת צרכי האדם ואם לבו בל עמו הלא ע"ז נאמר ונפתוהו בפיהם וגו' בזה אמר ר"א אל תפלל דאיך יעיז פנים לבקש צרכיו ולבו רחוק מבוראו אבל בתפלת שבת שאינה לבקש צרכיו רק להזכיר קדושת היום אפשר שבזה לא אמרינו ואם לאו אל תפלל.

ולעיל הוכחתי דעובדא דר"י הי' בשבת ולכן שפיר קאמר ודלמא מעיקרא לא פנין דעתין': שם פויק חזי מאן גברא רבה וכו'. ואין להקשות למה הוצרך ר"י לאסוהדי משמין' דר' ינאי מחמת שראה שצלי והדל צלי הלא בפירוש אמר ר"י פויק קרא קראוהו לברא דאין הלכה כר"י שאמר משום ראב"ע.

דאי מהא אפתי לא שמעינו דהלכה כחכמים דדלמא פנונתו שאין הלכה כר"י אלא כת"ק אליבא דראב"ע ויחיד אפילו שלא בחבר עיר פטור. לכו הוצרך ר"י לאסוהדי שראה דצלי והדר צלי.

ואמנם עכ"פ מדברי ר' ינאי עצמו בצירוף אסוהדי דר"י משמין' שמענו שאין הלכה לא כת"ק אליבא דראב"ע ולא כר"י אליבא דראב"ע רק כחכמים ונתייב היחיד בכל גונו בתפלת המוספין.

ועיין בדברינו בתוס' בד"ה אין הלכה: שם והתניא טעה ולא הנזכיר וכו'. הנה אם טעה במנחה ולא הנזכיר של ר"ח לא נזכר בפרייתא זו אף לפי גוסחא שלפנינו דגרס טעה בערבית וכו' וכן טעה במוסף וכו' אבל טעה במנחה לא נזכר.

ונראה משום דאינו יכול לומר מפני שיכול לאמרו בערבית שהרי בליילה שוב אינו ר"ח ואפילו אם ר"ח שני ימים מ"מ מ"מ נ' חדא מינייהו חול. ואפי' לפמ"ש לעיל בחידושינו דף ד"ו ע"ב בתוס' ד"ה טעה וכו' לסלק השגת הספר בגין אריאל מעל מג"א בס"ס ק"ח וכתבתי דכשם שנתנו לראש השנה קדושת יומא אריכתא משום שפא באו עדים מן המנחה ולמעלה פן הוא בכל החידושים.

היינו לענון דייעבד שפכר עבר היום ראשין של ר"ח שיתפלל ערבית שמים. אבל שייסמוך לתחלה ולא יחזור להתפלל מפקה בעוד יום שיזכיר בערב ודאי אינו ראוי כי שמה בלילה אינו ר"ח.

ועוד שלעיל פתבתי לדין שפכר קבעו לנו החדשים פתבתי שלכל חדשים שתיקנו להם שני ימים נתנו להם דין יומא אריכתא. אבל הברייתא נישנית בימי התנאים ואז עדיין היו מקדשים ע"פי ראי' פי הקביעות שלנו לא נתקן עד הלל בנו של ר' יהודה נשיאה בן בנו של רבינו הקדוש וכשהיו מקדשי ע"פי ה'ראי' ודאי מספק היו עושים שני ימים ולכן לא נזכר בברייתא זו טעה ולא הזכיר במנחה פי בזה ודאי מחזירין אותו: שם במוספין אין מחזירין וכו'.

וברא"ש וברי"ף לא גרסי בבא זו. והרא"ש כתב להדיא להיפך שאם טעה במוספין מחזירין אותו וכתב טעמו דדוקא בשחרית סמכינן על מוסף משום שרגילים להתפלל כאחד הוא דסמכי מתפלה לתפלה אבל לא ממוסף למנחה עיין ברא"ש.

ולענ"ד בלא"ה אין שום סברה במוסף לומר שייסמוך על מה שיזכיר במנחה דבשלמא הני ג' תפלות דהיינו שמ"ע הנפרת היום שנה בהו זה כזה מזכירין קדושת היום בעבודה אבל מוסף שעקרה נתקן להזכיר קרבן מוסף ואם טעה ולא הזכיר הקרבנות מה יועיל לזה הנפרת המנחה שאין שום זכרון להקרבן.

ואמנם פינן שרבינו הרא"ש נתן טעם אחר בזה מפלל שס"ל לרבינו הרא"ש שגם ידי תפלת מוסף יוצא בדיעבד אם הזכיר רק קדושת היום אפילו לא הזכירמן הקרבנות דבר ומדברי התוס' מוכח דגרסי כאן גם טעה במוספי' שהתוס' בד"ה והתנ' וכו' כתבו דל"ג טעה וכו' בערבית וכו' דהא אמרי' בסמוך וכו' לפי שאין מקדשין וכו' א"נ אי איתא אגב אחרוני נקיט לי' עכ"ל התוספת ואי ס"ד דהתוס' לא גרסי הכא דטעה במוספין א"כ לא נזכר בברייתא זו רק טעה בערבית וכו' טעה בשחרית ואיך שייך לשון אחרוני לשון רבים שהרי חוץ ערבית ליכא כאן רק טעה בשחרית א"ו שהתוס' גרסי גם טעה במוספין וגם במוסף אין מחזירין אותו מפני שיכול לאמרה במנחה וא"כ מוכח שגם התוס' סברי שאם לא הזכיר בתפלת מוסף שום זכר מהקרבנות והזכיר רק קדושת היום יוצא.

ועפי"ז תמה אני על המג"א בסי' רס"ח שהמחבר בסעיף ו' כתב הטועה בתפלת שבת והחליף של זו בזו אינו חוזר וי"א שאם החליף של מוסף באחרת או אחרת בשל מוסף חוזר וכתב המג"א בס"ק ט' שלא מצא מחלוקת בזה ונ"ל שהרב"י ס"ל וכו' ומ"מ נ"ל דלא דמי דהתם עכ"פ הזכיר קרבן מוסף וכו' ע"ש במג"א.

ולפמ"ש הרי התו' והרא"ש שניהם חולקים על י"א הללו וס"ל דגם ידי מוסף יוצא בשל מנחה וגם רש"י ב"כ גרס כאן טעה במוספין שהרי רש"י פירש עלה שהתפלל אתה חונן: רש"י ד"ה דצלי ונהדר צלי וכו' ש"מ לית לי דראב"ע.

פונת רש"י דודאי דר"י משמין דראב"ע אמר ר' ינאי בהדיא שאין הלכה כר"י והו' אסקהדותין דצלי וכו' הוא להוכיח דלית דראב"ע דהיינו ת"ק משמין דראב"ע וכמו שביארנו בגמרא: ד"ה בצבור שנו וכו' ובה"ג מפרש לה בש"צ משום טרחא דציבורא וכו'.

וד"ה טענה ולא הזכיר במוספין שהתפלל אתה חונן. הנה שינה רש"י הסדר ורשם תחלה דבור בצייבור שכו המאחר בגמרא וא"ח"כ דבור במוספין המוקדם.

וגם מה בעי רש"י בזה שפירש שהתפלל אתה חונן ופשיטא שהוא פן שאין שם טעות אחר במוסף שאם התחיל ראשי חדשי' שוב סרכי' נקט וא"ת. ונראה דהטור בסי' קכ"ו מביא פלוגתא בין סמ"ג וסמ"ק אם הו' דינא הה"ד בשבת ויו"ט או דוקא בשל ר"ח.

וכתב הטור דמסתברא דהה"ד בשבת ויו"ט דמ"ש. והב"י הכריע דדוקא בר"ח.

ומה שהקשה טור דמ"ש ר"ח משבת ויו"ט תירץ הב"י דבר"ח איפא ביטול מלאכה לעם ואיפא טרחא דצייבורא לבטלם ממלאכה אבל בשבת ויו"ט ליפא ביטול מלאכה לעם. ואומר אני דלפי"ז אם חל ר"ח בשבת ושכח של ר"ח אפי' הזכיר של שבת מחזירין אותו שיהי בו ביום ליפא ביטול מלאכה.

והנה בלשון הברייתא טענה ולא הזכיר וכו' בשחרית וכו' במוספין וכו' הנה בשחרית אתי שפיר שהרי התפלל שחרית אלא שטענה ולא הזכיר של ר"ח אבל במוספין אינו מדוניק שהרי לא התפלל תפלת מוסף כלל ואיך שייך שטענה במוספין.

ואעפי"כ ע"כ מוכרחים אנו לפרש פן וברייתא דחקה ומוקמה נפשה. והנה הי' לנו מקום לפרשה ברנח ומיירי בר"ח שחל בשבת והתפלל מוסף של שבת אלא שטענה ולא הזכיר בה של ר"ח ושייך שפיר לשון במוספין.

ואמנם כ"ז קודם דאתמר עלה בצייבור שנו אבל כיון דאתמר עלה בצייבור שנו ולפי זה מה שפרשה בה"ג משום טרחא דצייבור והטרחא הוא הביטול מלאכה א"כ ע"כ דבריייתא בחול איירי ולא בשבת וע"כ אנו מפרשים אותה שהתחיל אתה חונן.

אבל אלמלא פירושו של בה"ג היינו מפרשים טענה במוספין שהתחיל תפנת שבת. ובזה תבין טעמו של רש"י שאחר לרשום דבור במוספין עד אחר שהביא פירושו של בה"ג: תוס' ד"ה אין הלכה כר"י וכו' ולקי מיתי דר"א ור"א וכו'.

והא דאיצטרכו להביא מר' אמי ולא סגי להו מדברי ר' יוחנן שאמר אני ראיתי את ר"י וכו' נאי משום דשמואל אמר הלכה כר"י משמין דראב"ע שהרי אמר שמואל דלא צלי מוסף בנהרדעא וכן רב לקמן דאתמר ר"י ב"א משמין דרבינא וכו' מ"מ הרי הלכה כר' יוחנן נגד רב ונגד שמואל ואפילו ר"י לחוד נגד תרנגויהו עיין בנדע ביהודה שלי חי"ד סי' ד"ו והוא שם דף מ"א ע"ג ד"ה אמנם ע"ש.

ורציתי לומר דמדברי ר"י ליפא הוכחה רק לסתור דברי ת"ק משמין דראב"ע אבל לא דברי ר' יהודה דאולי הו' עובדא הנה שלא בחבר עיר. אף פבר ביארתי לעיל בדברי הגמרא דעכ"פ מדברי ר' ינאי עצמו בצירוף סהדותי דר' יוחנן שפיר מוכח דהלכה כפחמים דמתניתין ונראה דיותר ניחא להתוס' להביא מסתם גמרא דלקי סידרו מסדרי הש"ס הו' דר' אמי ור' אסי פאן להכריע פחכמים: ד"ה והתני' טענה וכו' ל"ג לי' וכו'.

הנה אם ל"ג לי' צריכין אנו לחקור הו' עובדא דר' חייא ב"א באיזה תפלה הנה עובדא אי בשל שחרית ובריש ירחא ודאי הנה כדאמר לי' ר"ז דלא אדכר ריש ירחא וכו' וא"כ

היא גופה מנ"ל לר"ז ששהתפלל שנית משום טעות ודלקא מה דהתפלל שפית הוא תפלת מוסף.

ודוחק לומר שראוהו מתפלל שלש תפלות דהרי לא קאמר אלא דצלי וחדר צלי גם דוחק לומר שאם הי' מוסף כי' לו לומר הלל בין שחרית למוסף דהרי עובדא ביחיד הנה דהרי השיב לר"ז בצבור שנו ודהרי הלל בר"ח להרבה פוסקים אין היחיד קורא אותו קלל.

ועוד אטו זה חיוב שיאמרו תקף אחר תפלת שחרית. ואם הי' עובדא דרחב"א בתפלת המנחה קשה מאי השיב ר"ז מהו ברייתא שלא נזכר בה תפלת מנחה.

ואפי' לדינא פתבתי לעיל בדברי הגמ' שבמנחה אין לסמוך על מה שאמר בערבית ועל פרחינו צריכין אנו לומר שעובדא דרחב"א הי' בתפלת ערבית. ולפי דברי התוס' דלא גרסי' בברייתא ערבית א"כ הדק"ל מה השיבו ר"ז מהו ברייתא שלא נזכר בה ערבית.

ואם מדברי רב הוקשה לו שאמר שבערבית אין מחזירין משום שאין מקדשים החודש בליילה הי' לו לר"ז להביא מימרא דרב ולא הו' ברייתא. ורציתי לומר דאף דלא גרסי' התוס' ערבית בברייתא היינו משום דערבית בלאו האי טעמא דברייתא אין מחזירין אותו מטעמי' דרב אבל מ"מ ממילא שמעת מיני' מברייתא דבערבית אין מחזירין.

דאם בשחרית שהתפלה הוא חובה ממש ואנשי כנה"ג שויהו חובה אין מחזירין מטעם שיכול לאמרו במנחה. ערבית שהיא רשות מצד עצמה אף שאנו שוינו עלן חובה במקום שאין מצוה אחרת כנגדה מ"מ קיל הוא משחרית אינו דין דא"מ אותו מטעם שיכול לאמרה בשחרית.

ואמנם תינח לתרץ פן שטת התוספת. אבל שטת הרא"ש שבמוסף מחזירין אותו ולא סמכינן על תפלת מנחה לפי שאין התפלות סמוכים יחדיו זה אח"ז וא"כ ק"ו שבערבית אין לסמוך על שחרית אלא שבלא"ה בערבית אין מחזירין מטעמי' דרב אבל עכ"פ על ר"ז קשה מה הקשה מהו ברייתא.

ולכן אבי אומר דגם עובדא דרחב"א הי' בצלותא דשחרית ומה שהקשיתי מנא ידע ר"ז דהא דהדר צלי הי' שצלי שחרית פעם שני דשמה ה' תפלת המוספין נראה דכיון דעובדא הי' בר"ח שהי' באמצע השבוע ויש בתפלת שחרית תפלת שמנה עשרה ובתפלת מוסף אין בה רק שבע ברכות שיער ר"ז בזמן השעות שהי' בתפלה שני' שונאי הוא תפלת ש"ע ברכות ולא שבע ברכות: סליק פירק רביעי.

ונתחיל בעזה"י פירק חמישי: פירק חמישי שם אין עומדין וכו' כדי שיכוננו לבם למקום. פן הוא הנסחא במשנה שבמשניות.

וכן ברי"ף וברא"ש ועיין ברבינו יונה ובתוי"ט. ולענ"ד ליתן טעם על שפנינו שם הבורא בכאן מקום הוא מוסר גדול להמתפלל שידע לפני מי הוא עומד והנה הק"בה נקרא מקום לפי שהוא מקומו של עולם וממילא מלא כל העולם כבודו ובכל מקום שהאדם עומד הרי הוא עומד לפניו יתברך ממש וכשהוא מדבר בתפלתו ברוך אתה וכו' וכיוצא בזה כל בקשות אמצעית הפל בלשון נוכח אתה חונן וכדומה הוא מדבר עם המלה פנים אל פנים כפיכול לנוכח ובה תבוא מורא גדול בלב אדם וכמו"ש רמ"א בריש א"ח שויתי

ה' וגו' הוא כָּל־גְּדוֹל וכו' כ"ש כְּשֵׁי שֵׁים הָאֵדָם אֶל לְבוֹ שֶׁהַמְּלָךְ הַגְּדוֹל הַק"ב אֲשֶׁר מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ עוֹמֵד עָלָיו וכו' מִיָּד יִגִּיעַ אֵלָיו הִירָאָה וְהַהֲכַנְעָה וכו' ע"ש בְּרַמְ"א לְזֶה כִּינּוּנוֹ פֶּאֶן בְּמִשְׁנֵה שְׂיִכּוּנוֹ לָבָם לְמָקוֹם: וּבְדִרְךָ רָמַז נלע"ד כִּי לְמָקוֹם עוֹלָה בְּמִסְפַּר רי"ו וְהוּא גִימַטְרִי' גְּבוּרָה.

וְהַפְּנִיָּה בְּזֶה כִּי בְּאֵמַת מַה שְׁנָתָן רְשׁוֹת לְאֵדָם הַנְּבָרָא מְטַפֵּה סְרוּחָה מְלֹא אֲשָׁמָה שְׂיָבוֹא לְבַקֵּשׁ צָרְכָיו מֵהַק"ב הַמְּלָךְ גְּדוֹל וְנוֹרָא וּמָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׂיַעֲזֵב אָנוּשׁ פָּנָיו לֵאמֹר בְּבִקְשָׁה מְמָה תָּנָן לִי חַיִּים תָּנָן לִי מְזוֹנוֹת וְלִי חֲכָמָה וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה זֶהוּ הַעֲזָה גְּדוֹלָה מִן הָאֵדָם וְחֻזְפָּא אִי לֹא שֶׁהַק"ב הַבְּעֲצָמוֹ נָתַן לָנוּ רְשׁוֹת וּפְתַח לָנוּ שְׁעַר לְבוֹא לְפָנָיו בְּבִקְשָׁה וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהִבְטִיחְנוּ בְּתוֹרָתוֹ לַעֲשׂוֹת בְּקִשְׁתֵּינוּ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּבִקְשַׁתְּם מִשָּׁם וְגוֹמֵר וּמִצָּאָתָּה וְכָל סִפְרֵי הַנְּבִיאִים מְלִיאִים מִזֶּה וְזֶהוּ עֲנִנָּה גְּדוֹלָה מֵהַק"ב וְהִנֵּה ע"י הַהֲרַגְל הַזֶּה יֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁהָאֵדָם יִשְׁכַּח שְׁפָלוּת עֲצָמוֹ וְרוּמָמוֹת בּוֹרָאוֹ וּמִתּוֹךְ הַהֲרַגְל שֶׁרָגַל עִם הַמְּלָךְ חֲבָרוּתָא נְמִי אִיכָּא אֲבָל בְּאֵמַת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַק"ב וְעַנּוּתָנוֹ קְשׁוּרִים זֶה בְּזֶה וְכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּשֵׁלָה מִס' מְגִילָה אר"י בְּכָל מָקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא גְבוּרָתוֹ שֶׁל הַק"ב (כֶּף הוּא הַנְּסוּחָא בְּגִמְרָא) שֶׁם אֵתָּה מוֹצֵא עַנּוּתָנוֹ וְהַק"ב מִתְחִיל בְּגְבוּרָתוֹ אֶלָּא שְׂמָא מִתּוֹךְ כֶּף תִּתְיָרָא לְבוֹא לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִמֶּנּוּ לְכֹן סִיִּים בְּעַנּוּתָהּ וּכְתִיב כֹּה אָמַר רַם וְנִשְׂא וְגוֹמֵר וּכְתִיב בְּתַרְי' וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְלָ רִיחַ וְכָאֵן מְצַדִּינוּ שֶׁאֲנַחְנוּ עוֹמְדִים בְּתַפְלָה וְחִשׁוּ חֲסִידִים הֶרְאִשׁוּנִים פֶּן ע"י הַתַּפְלָה שֶׁשָּׁם רֹאִים עַנּוּתָנוֹ שֶׁל הַק"ב פֶּן ח"ו יִחְשׁוּב הָאֵדָם חֲבָרוּתָא כְּלָפִי שְׂמִיָּא לְכֹן הָיוּ שׁוֹהִיִּם שְׁעָה שְׂיִכּוּנוֹ לָבָם לְמָקוֹם דְּהִיָּינוּ גְבוּרָתוֹ שֶׁל הַק"ב וְשֶׁהִיא קְשׁוּרָה בְּעַנּוּתָנוֹ.

וְאֲנָשֵׁי כְּנֵה"ג שֶׁתִּקְנוּ לָנוּ הַתַּפְלָה פְּתַחוּ בְּרַכָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא בְּרַכַּת אָבוֹת וְהִיא מְלֹאָה מִעַנּוּתָנוֹ שֶׁל הַק"ב שֶׁאֲנוּ אוֹמְרִים או"א אֱלֹקֵי אֲבֹרָהּם וכו' אִין לָהּ עֲנִנָּה יִתְיָרָה מְזוֹ שְׂמִיחָד שָׁמוֹ עַל בְּשֶׁר וְדָם לִהְיוֹת נִקְרָא אֱלֹקֵי פְּלוּנִי כְּבִיכּוֹל כְּאֵלוֹ זֶהוּ כְּבוֹדוֹ שֶׁהוּא אֱלֹקֵינוּ כְּמִדַּת מְלָךְ ב"ו שְׂמִיחָס עֲצָמוֹ שֶׁהוּא מְלָךְ עַל מְדִינָה פְּלוּנִית וְכָל בְּרַכָּה זוֹ הִיא מְלֹאָה מִעַנּוּתָנוֹ וּמְחִסְדוֹ וּבְפִרְט בְּסִיּוּמָה וּמְבִיא גּוֹאֵל וכו' לְמַעַן שָׁמוֹ וכו' כְּאֵלוֹ קִדְוֶשֶׁת שָׁמוֹ תְּלוּי בְּגִאֻלְתֵּינוּ וּבְעִבּוּרֵינוּ כְּבִיכּוֹל אִין שָׁמוֹ שְׁלָם הִיֵּשׁ לָהּ עֲנִנָּה גְּדוֹלָה וְחִסְדֵּי גְּדוֹלָה מִזֶּה וְחִשְׁשׁוּ אֲנָשֵׁי כְּנֵה"ג שְׁעִי"ז ח"ו יִשְׁכַּחוּ רוּמָמוֹתוֹ לְכֹן סְמְכוּ לְזֶה בְּרַכָּה שְׁנִי שֶׁהִיא גְבוּרָתוֹ אֵתָּה גְבוּרָה וכו' וְכֹן בְּסוּפָה מִי כְּמוֹךְ בְּעַל גְּבוּרוֹת וְהַכֵּל ע פִּי דְרִשְׁתָּ ר' יוֹחָנָן שֶׁבְּמָקוֹם גְבוּרָתוֹ שֶׁם עַנּוּתָנוֹ.

גַּם יֵשׁ לוֹמֵר שְׂיִכּוּנוֹ לָבָם שֶׁהוּא גִי' חֲסֵד לְמָקוֹם שֶׁהוּא גִי' גְבוּרָה לְכָל־הַשְּׂמָאל בְּיָמִין כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ"י בַּכ' בְּשֵׁלַח בְּפִסּוּק יְמִינָהּ ה' נְאֻדְרִי וְגוֹמֵר. וְגְבוּהָ מֵעַל גְּבוּהָ יֵשׁ לוֹמֵר כִּי לָבָם הוּא רוּמָז לל"ב גְּבוּהָ הַחֲכָמָה שֶׁבְּתַחֲלַת סִפְרֵי יִצְיָרָה כִּי גַם חֲכָמָה גִי' חֲסֵד עִם הַכּוֹלֵל אִף שֶׁהוּא חֲסֵד עֲלִיוֹן וִיכּוּנוֹ לָב הִנֵּה לְמָקוֹם רוּמָז לְמָה דְּכְתִיב וְאִיזָה מְקוֹם בִּינָה.

וְלִזְנֵה אֵתִי שְׁפִיר הַנּוֹסֵחַ שְׁבַגְמָרָא שְׂיִכּוּנוֹ לָבָם לְאֲבִיהֶם שְׁבַשְׂמִים דְּכְתִיב ה' בְּחֲכָמָה יִסֵּד אָרֶץ כּוֹנֵן שְׂמִים בְּתִבּוּנָה וּמִשָּׁם בָּא הַגְּבוּרָה כְּדְכְתִיב אֲנִי בִּינָה לִי גְבוּרָה וְאִין לְהֶאֱרִיךְ בְּזֶה כִּי כְּבוֹד אֱלֹקִים הִסְתַּר דְּבָר: וְדָרְךָ מוֹסֵר נלע"ד לְקִיָּים שְׁנֵי הַנְּסוּחָאוֹת הַנְּסוּחָא שְׁבַשְׂמִיּוֹת שְׂיִכּוּנוֹ לָבָם לְמָקוֹם עִם הַנְּסוּחָא שְׁבַגְמ' שְׂיִכּוּנוֹ לָבָם לְאֲבִיהֶם שְׁבַשְׂמִים

והמקום הזה שפנינונו פאן הוא המקום דכתיב ביעקב ניפגע במקום הוא המקום שהתפללו אבותיו על המקום הזה אמר יעקב וזה שער השמים.

ועל המקום הזה אמר שלמה ותתפללו אל המקום הזה ושום תפלה אינה יכולה לעלות למעלה פי אם דרד שער הזה שהוא שער השמים וכל התפלות שמתפללים בכל העולם במקום שנתפזרו ישראל צריכין לילך עד הגיעם למקום המקדש ומשם יעלו לאבינו שבשמים ולפי רוב מרחק הדרך יש להתפללות אחרות הדרך והדרכים בתזקת ספנה ספנת שוודים שהם הקלפות שנגבראו בעונות ולפי רוב ריחוק הדרך צריף שמירה בדרך ולכן היו החסידים שוהים שעה שיכוננו לבם למקום ושם פתוח נגד שער השמים שיעלו לרצון לפני אבינו שבשמים ושהות שעה הוא לעורר עצמו בתשובה שלימה והתשובה היא פתוח לילך בטח אח"כ בתפלתו לקיים וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' והתפלה מתוך מחשבה זו מתקבלת ברצון: שם א"ל בכל עצב וגו'.

הנה לעיל בעונדא דאביי קמי' דרבה הביא קרא וגילו ברעדה וכאן מביא קרא בכל עצב. ועיינתי בהלכות הרי"ף ולא גרים לעיל בעונדא דאביי ורבה שהשיב תפילין קמנחנא רק פאן בעונדא דר' ירמיה' הביא שהשיב תפילין קמנחנא ורבינו יונה בפירושו הרי"ף הרגיש בזה.

ועיינתי עוד ברי"ף ולעיל בעונדא דאביי גרים א"ל וגילו וכו' וכאן בעונדא דר' גרים א"ל לא סבר מר וכו'. ונראה דלעיל אביי הנה בדח ורבה שהוא רבו גער בו דרד גערה לנוכח ולכן אמר לו וגילו ברעדה שהוא לשון ציווי לנוכח כשמדבר לרבים פי אחז לשון הפתיב ובחר בקרא זה שהוא לשון ציווי ולנוכח כרב המצוה את תלמידו ואביי לא השיב תפילין קמנחנא דר' פירש תפילין וכו' והם עדות שממשלת קוני עלי והיגו פיון שאינו מסר התפילין אנו רואים שמורא שמים עדיין עליו אפילו בשעת בדיחתו ובתלמיד היושב לפני רבו אין זה אות שמורא שמים עליו שגם אם רק מורא רבו עליו ג"כ אי אפשר לו לחלוץ התפילין שאסור לחלוץ תפילין בפני רבו אבל בעונדא דר' ירמיה' דהנה יתיב קמי דר"ז ור"ז הנה קבדח ואמר לו ר"י לא סבר מר דתלמיד המדבר לרבו ולכן לא אמר קרא וגילו ברעדה שהוא לשון ציווי לנוכח רק הביא קרא בכל עצב שאינו לשון ציווי ולא כמדבר לנוכח והשיב לו ר"ז אנה תפילין קמנחנא: דף ל"א ע"א אייתי פסא דמוקרא.

כתב מהרש"א בח"א שרמז להם בזה פי הוא תחלת עשייתו מן העפר ושבירתו היא מיתתו פן האדם יצירתו מן העפר ועומד למיתה וכו' עיין במהרש"א. והנה במ"ש דשבירתו היא מיתתו אני תמה דמה ארי' פלי זכוכית הלא כל הפלים שבירתו היא מיתתו כדקיי"ל לענין בור דדרשינן שור ולא אדם חמור ולא פלים ובאדם יש חילוק בין מת להזיק אבל בפלים נשתברו פטור דשבירתו היא מיתתו.

ואם פנונת המהרש"א דכל הפלים פי נשתברו יש להם תקנה א"כ אדרבה גם פלי זכוכית דומים בזה לכל הפלים כמפורש בפ"ק דשבת דף ט"ז ע"א דגזרו טומאה בכלי זכוכית וכיון דכי נשתברו יש להם תקנה בכלי מתכת לכן שוינהו בכלי מתכת להיות מיטמאין מגפן ובכלי חרס הוא דאמר דנשתברו אין להם תקנה.

והנלע"ד שְׁהָאָדָם דוֹמָה בְּכָל דְּבָר לְכָלִי זְכוּכִית שְׂיִצְיָרְתוּ מִן הָעֶפֶר כְּמוֹהוּ וְכִי נִשְׁתַּבְּרוּ יֵשׁ לָהֶם תְּקֵנָה גַם הָאָדָם גַּם כִּי נִשְׁתַּבְּר ע"י פְּשָׁעָיו יֵשׁ לוֹ תְּקֵנָה בְּתַשׁוּבָה וְגַם אֵין לָהֶם שׁוּם טְהָרָה אִם נְטָמְאוּ רַק בְּשִׁבְיָרָה שְׂשִׁבְיָרְתוּ הִיא הִיא טְהָרְתוּ שְׂאִין לָהֶם טְהָרָה בְּמִקְוָה.

עֵינִין בְּרַמְבַּ"ם פ"א מֵהַל' פְּלִים הִלְכָה י"ג כֹּף הָאָדָם אֵין לוֹ טְהָרָה אִם נְטָמָא בְּעוֹנוֹתָיו אֵין לוֹ שׁוּם טְהָרָה רַק שְׁבִירַת רוּחוֹ כְּמוֹ"ש לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֻקִים לֹא תִבְזֶה: שָׁם לִישְׁרֵי לָן מֵר וְכוּ וְי לָן וְכו' כִּפְל דְּבָרָיו כִּי בְּאַמַּת סוּף אָדָם לְמוֹת וְהַפֵּל לְמִיתָה עוֹמְדִים וְלֹא שְׂיִיךְ ע"ז וְי לָן אֲבָל עֶקֶר מַה דְּצֻנַח וְי הוּא שְׁלֵא נְמוֹת ח"ו מִיתָה כְּפוּלָה בַעוּה"ז וְבַעוּה"ב וְע"ז שְׁפִיר הִשִּׁיבוּ לוֹ הִי תוֹרָה וְכו' וְאַתִּי נְמִי שְׁפִיר מַה שְׁפִירש"י הִי תוֹרָה וְכו' שְׂיִגְנוּ עָלָיו מְדִינָה שְׁל גִיְהֵנָם דְּלְכָאוּרָה קִשָּׁה גִיְהֵנָם מָאן דְּכַר שְׁמִי הִלָּא הוּא לֹא הִזְפִּיר רַק אֵימַת הַמִּיתָה.

וּלְפִי מ"ש אֲתִי שְׁפִיר: שָׁם כִּי הָא דר' אוֹשְׁעִיָא וְכו' מְפָאן מוֹכַח שְׂאִין שׁוּם חוֹלֵק עַל הָא דר"א שְׁהָרֵי חֲשִׁיב לָה הִלְכָה פְּסוּקָה. וּבְמִס' ב"מ דָּף פ"ח ע"ב דְּקָאָמַר וַאֲב"א כִּי קָאָמַר ר' יְנָאי וְכו' אֲבָל בְּחֻטִּין וְשְׁעוֹרִין וְכו' וְכ"ר שְׁ"י שָׁם בְּד"ה אֲבָל חֻטִּין וְשְׁעוֹרִין וְכו' וְהָא דְאָמַר בְּעֶלְמָא גְבִי חֲבַר שְׁמַת וְכו' כר"א וְאָמַר אָדָם מְעָרִים וְכו' לִית לִי הָאִי תִירוּצָא וְכו' הִנֵּה פְקַח עֵינֵיךְ אֵיךְ רִש"י דֵּיִיק בְּלִשׁוֹנוֹ שְׁלֵא פִירֵשׁ דר"א גּוֹפֵי לִית לִי הָאִי תִירוּצָא דר"א עֲצָמוֹ שְׁפִיר מְצִי סְבַר כִּהָאִי תִירוּצָא דְבְּמִנְחוֹת דָּף ס"ז ע"ב שְׁהוּבָא שָׁם הֵךְ דר"א וּפִירֵשׁ"י שָׁם בְּד"ה בְּמוֹץ שְׁלֵה כְּעֵין מֵאֲכַל בְּהֵמָה וְאוֹכַל בְּהֵמָה פְטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר לִישְׁנָא אַחֲרִינָא בְּמוֹץ שְׁלֵה שְׁלֵא יִרְאֶה פְנֵי הַבַּיִת וְהַהֲפָרֵשׁ בֵּין שְׁנֵי הַלְשׁוֹנוֹת הוּא דְלִפְיֻרֹשׁ הִרְאִישׁוֹן הַפְּנוּגָה שְׂיִכְנִיסָה בְּמוֹץ שְׁלֵה וְיִשְׂאִירְנָה בְּמוֹץ שְׁלֵה שְׁלֵא יִמְרַחֲנָה לְעוֹלָם וּמְחַשֵּׁב תְּמִיד מֵאֲכַל בְּהֵמָה וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר אֲלָא שְׂאֵעִפִי"כ אֵין הָאָדָם רִשְׁאִי לְאֲכֹל מִמֶּנָּה קְבַע מִגְזִירַת חֻכְמִים שְׂאָסְרוּ קְבַע אִפִּי בְּעוֹדָה בְּמוֹץ שְׂמֵאִיבּוּא לְאֲכֹל לְאַחַר מִקְרוֹם וְלִהָאִי לִישְׁנָא שְׁפִיר אֲתִי הֵךְ דר"א אִפִּי לִהָאִי תִירוּצָא דר' יְנָאי לֹא בְּעֵי פְנֵי הַבַּיִת בְּחֻטִּין וְשְׁעוֹרִין דְּהָרֵי טַעְמִי דר"א לֹא מִשׁוּם חֶסְרוֹן רְאִיַּת פֶּה"ב הוּא אֲלָא מִטַּעַם שְׂאֵפְתֵי מֵאֲכַל בְּהֵמָה הוּא.

וְלִישְׁנָא אַחֲרִינָא הוּא מִטַּעַם שְׂאִינוּ רוֹאֶה פֶּה"ב. וְלִכֵּן שָׁם בְּמִנְחוֹת פִירֵשׁ"י שְׁנֵי פִירוּשִׁים. אֲבָל בְּפְסוּקִים וּבְחֻלִּין וּבְנִדְוָה שְׁהוּבָא מִימְרָא דר"א לְעֵנִין חֲבַר שְׁמַת וְהַיִּיט מְגִירָה וְכו' שְׁשָׁם מִיְרֵי שְׁעֵתָה כְּבָר נִתְמַרַח וַאֲ"כ לֹא שְׂיִיךְ מִטַּעַם מֵאֲכַל בְּהֵמָה וְע"כ הַטַּעַם מִשׁוּם שְׁלֵא רְאֶה פֶה"ב וְלִכֵּן בְּזָה וְדָאִי לֹא ס"ל כִּהָאִי תִירוּצָא דַאֲב"א בְּב"מ שָׁם.

וְלִכֵּן כְּתַב רִש"י שָׁם בְּמִס' ב"מ דְּהָא דְאָמַר גְּבִי חֲבַר שְׁמַת וְכו' כְּדִר"א לִית לִי הָאִי תִירוּצָא אֲבָל דְּבָרֵי ר"א עֲצָמוֹ שְׁפִיר אֲתֵינִין גַּם לִהָאִי תִירוּצָא דְעַכ"פ בְּעוֹד בְּמוֹץ שְׁלֵה הַבְּהֵמָה אוֹכֵלֵת אִפִּי בְּבַיִת. וְדְבָרֵי ר"א הֵם הִלְכָה פְּסוּקָה.

וּמְסוּלָק תְּמִיחַת בְּעַל פ"י: שָׁם יְכוּל יִתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם כְּלוּ כְּבָר מְפֻרָשׁ ע"י דְּנִיָּאֵל וְכו'. הָא דְלֹא אָמַר כְּבָר מְפֻרָשׁ ע"י דְּוֹד עָרַב וּבִנְקָר וְכו' כְּדִמְיִיתִי לְקַמֵּן.

וְנִרְאֶה דְּנִדְאִי אֵין הַפְּנוּגָה בְּאָמְרוּ יְכוּל יִתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם שְׁלֵא יְפָסַק שׁוּם רְגַע דְּתוֹרְתוֹ וּמְלַאכְתּוֹ אֵימַת א"ו הַפְּנוּגָה שְׁנִתְפַּלֵּל פְּעָמִים אֵין מְסַפֵּר כְּפִי רְצוֹנוֹ וַאֲ"כ אֵין מְדְבָרֵי דְּוֹד

שים ראי' דערב ובוקר וצ'הרים הי' מתפלל אכל לא אמר פמה תפלות הי' מתפלל בכל פעם.

ולכן הוצרך להביא מדניאל דכתיב זמנין תלתא וכינן שפבר למדנו המספר שוב שפיר הביא ראי' שש'ש תפלות הללו אינם בבת אחת אלא בשלשה זמנים ערב ובוקר וצ'הרים: שם יכול משפא לגולה הוסלה.

ופירש"י הוסלה כמו התחלה אכל קודם לכן לא הי' רגיל בכך. ולענ"ד קשה פירוש זה דמתחלה קאמר יכול יתפלל כל היום וכו' א"כ אי לא קרא דדניאל הי' סבור להרבות בתפלה והביא לו ראי' מדניאל שאין להרבות יותר משלשה תפלות ביום ושוב הקשה יכול משפא לגולה וכו' ולהקשות למעט בתפלות דכן משמעו ל'שון לא הי' רגיל בכך משמע שאפילו שלשה לא הי' רגיל.

ואילו פירש"י הייתי אומר דהאי הוסלה לשון חולי הוא שמחמת צער הגלות הוסלה ולא הי' בכחו להרבות ביום יותר משלשה זמנין אכל קודם בעוד הי' בכחו הי' מרבה תפלות יותר: שם פמה הלכתא גברונותא וכו' מדברת על לבה מפאן למתפלל שצריך שיכוון לבו.

ויל"ד דבריש פרקין דבעי למילף מחנה לכובד ראש דחה דדלמא שאני חנה וכו' וא"כ היכי יליף פאן לענין פונת הלב דג"כ יש לדחות דשאני חנה דהוית מריא לבא טובא לכן פיונה לבה ביותר.

ונראה דבש'למא בתחלת הסוגי' דבעי למילף רק מחנה דחה דאין למילף מחנה אכל פאן לענין פונת הלב שפבר אמר אפא שאול לעיל בפריי'תא סימן לדבר תכין לבם וגו' וילפינו שצריך פונת הלב בתפלה שוב גם חנה שפיונה לבה היא מפני שפן היא הלכות תפלה ועיין מהרש"א בח"א שפכת דמה דאמר רב המנונא דילפי' מקראי דחנה היא לא דוקא דמהני קראי הוא דילפינו דכבר שמעינו להו מקראי אחרניא עיין בח"א.

ואפתי איפא למידק דלפי"ז גם גבי פוכד ראש לבתר דילפי' לי לעיל מקראי אחרניא ג"כ שוב לא אמרינו גבי חנה שאני ומפרשינו דמה דכתי' בחנה והיא מרת נפש הוא מפני שפן דין תפלה וא"כ ה"ל לרב המנונא פאן בחשבו הלכתא גברונותא להתחיל במרת נפש מפאן שהמתפלל צריך פוכד ראש.

ונראה דכוכד ראש באמת אינו מוחלט דהרי בפריי'תא שנינו שהמתפלל צריך לעמוד מתוך שמחה של מצוה ונהרי רב אשי עביד בפריי'תא. ונהרי"ף ונהרא"ש גרסי לעיל ב'תרא דאמר ורב אשי עביד בפריי'תא דתנ' אין עומדין וכו' ומפל זה משמע דפריי'תא ומתני' פליגי אהדדי ולכן לא חשבי' רב המנונא דלפריי'תא דחינו באמת גבי מרת נפש דשאני חנה: שם מפאן לרואה בתבירו דבר שאינו הגון וכו'.

עיין במהרש"א בח"א ובר"י"ף בע"י שנתקשו מה הוא הדבר שאינו הגון שראה בה פיון שפל מעשי' בתפלה הזאת המה הלכתא גברונותא ומה עלתה על דעת עלי לחשבה לשיפורא. ומהרש"א בשם רש"י בשמואל כתב שחשבה לשיפורא לפי שהתפלל בלחש ולא הי' דרכם להתפלל בלחש.

ומהרש"א הקשה ע"ז וכי הי' דרפם לעשות שלא פהוגו שהרי באמת ילפי' פאן שי'ש להתפלל בלחש. ומהרש"א תירץ לפי שהרבטה להתפלל לכך חשבה לשיפורה.

ונאני אומר אלו ואלו דא"ח רש"י בבבאי' ומהרש"א בח"א לדבר אחד פיונו דבאמת יש הפרש בין המתפלל ביחיד למתפלל עם הציבור כמבואר בש"ע סי' ק"א דביחיד יש לפעמים היתר להשמיע קולו אבל בציבור בכל גונוי אסור והנה חנה עמדה אז בעזרה לפני מזוזת היכל ה' והתפללה כמפורש בפסוק ובודאי היו שם מקום תפלה ונתקבצו הרבה להתפלל ואמנם חנה הרבטה להתפלל והאריכה בתפלתה זמן גדול וביני לביני סיימו כל האחרים את תפלתן ונשארה היא לבדה עומדת בתפלה ודרפם הי' פשמתפלים עם הציבור היו מתפללים בלחש אבל פשמתפלים ביחיד לא הי' דרפם להתפלל כ"כ בלחש עד שקולו לא ישמע כלל ועלי פיון שראה שהרבטה להתפלל וכבר סיימו כל העומדים שם את תפלתן ואעפי"כ קולה לא ישמע לכן חשבה לשיפורה: רש"י ד"ה לשרי וכו' שירה.

פוננת רש"י לפי שלקמן דף מ"ו ע"א אמרו לר' זירא האי לישנא ממש לישרי לן מר והתם פירושו על ברפת המוציא שיבצע הפת ויברך המוציא וכאן אין שינוי לפרש פן דלא שינוי ע"ז מה דאמר להו נ' לן וכו' לכן פירש"י דכאן פירושו של לשרי הוא שירה: ד"ה אסור בהנאה וכו' פלומר אם נהנה מביא קרבן מעילה.

פוננת רש"י בזה שלא תאמר דהך ומועלין בו היינו מדרבנן ועיין בתר"י לכן כתב רש"י פלומר שמביא קרבן מעילה לומר שמועלין מן התורה. ואמנם כפל הלשון אסור בהנאה ומועלין בו שאם מועלין בו פשיטא שאסור בהנאה.

ועלה בדעתי דזה מתיר באמרו פלומר ורצונו דאי הנה קאמר רק מועלין בו הייתי א מר דהיינו מדרבנן אבל פיון שאמר כבר אסור בהנאה אם פן ע"כ מה שקאמר שוב מועלין בו היינו קרבן מעילה.

ועוד נלע"ד דהאי דינא דהמקו דם בבקמת קדשים כולל כל הקדשים בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים ובקדשים קלים ליכא מעילה גם בדם הקנה דלא חמיר דם היוצא מחיים מגוף הבהמ' שאין מעילה בקדשים קלים רק לאחר זריקה באימורין.

ואמנם אף דליכא מעילה בדם הקנה של קדשי איסורא דאורייתא איכא כ"כ הכ"מ בפ"ב ממעילה הל' י"א בשם הרא"ש וא"כ מילי מילי קתני המקו דם בבקמת קדשים אסור בהנאה היינו בקדשים קלים ומועלין בו היינו בקד"ק.

ועיין מה שנפרש בדברי התוס': תוס' ד"ה המקו דם וכו' וקשה דאמר בפ' כל הצלמים וכו' אלו ואלו נמפרים לגנבים לזבל אלמא דאין מועלין בהם. דע דשם בפ' כה"צ לא הובא דבר זה אלא אגב גררא שנחל קדרון מעלה צמחים אבל עקר דבר זה הוא משנה במס' יומא דף נ"ח ע"ב אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ונמפרים לגנבים וכו'.

וא"כ תימה על התוס' ששבו מושנה מפורשת. ובחפזי רציתי להג' המראה מקום שהי' פתוב בפ' כ"ה וכוונתן בשלהי פ' כל הפשר ששם שנינו במשנה חומר חלב מבידם שהחלב מועלין משא"כ בדם והמדפיס טעה וסבר שהוא ר"ת כל הצלמים.

וְחִזְרָתִי בִּי שְׁהָרִי הַתּוֹסֵ' הַזְּכִירוּ שְׁנֵי מִפְּרִים לַגִּנְנִים וְזֶה אֵינוֹ בִּפְ' כָּל הַבְּשָׂר וְאִ"כ בְּנֹדָא
שְׁהֵינּוּ כָּל הַצְּלָמִים וְהַדִּק"ל שְׁהָרִי זֶה הוּא מְשַׁנָּה מְפֹרְשֵׁת בְּמִס' יוֹמָא וְהַקְּשׁוּ מִמִּס' ע"ז
שֶׁהוּא בְּסֹדֵר נְזִיקִין וְגַם רַק הוּבָא אַגְבִּי שִׁיטְפָא.

וְרִש"י בְּאַמַּת הַבֵּיא מִמִּס' יוֹמָא וּמְשַׁחֲיִטָּת חֻלְיִן שְׁהֵם מְשַׁנְּיוֹת מְפֹרְשׁוֹת וְאִי בְּעֵי רִש"י
הִי מְבִיא ג"כ מִמִּס' מְעִילָה דְּרַף י"א שֶׁג"כ שְׁנוּנִי בְּמְשַׁנָּה שְׁהֵדָם בְּתַחֲלָתוֹ אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ
אַלָּא דְּאֵטוּ כִּי רוֹכְלָא לְחֻשׁוֹב כָּל הַמְּקוֹמוֹת.

אַבְל עַל הַתּוֹסֵ' אֲנִי תָמָה כְּנ"ל. וְלוֹלָא דְּמִסְתְּפִינָא הֵייתִי אוֹמֵר שְׁכָל הַמְּרָאָה מְקוּם זֶה אֵינוֹ
מְדַבְּרֵי הַתּוֹסֵ'.

וְהַתּוֹסֵ' הַקְּשׁוּ רַק בְּזֶה הַלְּשׁוֹן. וְתִימָא דְּאָמַר גְּבִי דְּמִים חִיצוֹנִיִּים וְכוּ' שְׁנֵי מִפְּרִים לַגִּנְנִים
וְאַח"כּ הָרְשִׁים מִי שְׁהָרְשִׁים הַמְּרָאָה מְקוּם בְּפִרְקָא כָּל הַצְּלָמִים וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא מְשַׁנָּה
עֲרוּכָה בְּמִס' יוֹמָא: בֵּא"ד וִי"ל דְּהֵתָם הֵינּוּ לְאַחַר זְרִיקַת דְּמִים וְכוּ'.

לְכַאוּרָה הַקְּשׁוּ הַתּוֹסֵ' קְוִשְׁתִּי רִש"י וְתִירְצוּ כְּמוֹ שְׁתִּירֵץ רִש"י אַבְל בְּאַמַּת אֵינוֹ כֹּן דְּרִש"י
לֹא פִירֵשׁ דְּהֵתָם הוּא לְאַחַר זְרִיקַת דְּמִים רַק תִּירֵץ דְּהֵתָם כְּשֶׁנִּשְׁחַטּוּ בְּעֶזְרָה וְאֵין חִילּוּק
בֵּין קוֹדָם לְאַחַר זְרִיקָה.

וְהֵדִין עִם רִש"י שְׁכֹן מְפֹרְשׁ בְּגַמ' בְּיוֹמָא דְּרַף נ"ט וּבְכָל הַבְּשָׂר דְּרַף קִי"ז וּבְמְעִילָה דְּרַף י"א
דְּגַם קוֹדָם זְרִיקָה אֵין מְעִילָה בְּדָם. וְכֹן הוּא בְּרַמְבַּ"ם פ"ב מְמַעֲלָה הַל' י"א.

וְדַבְּרֵי הַתּוֹסֵ' לְכַאוּרָה תְּמוּהִים וּבְנֹדָא לֹא הֶעֱלִימוּ רְבוּתֵינוּ בְּעֲלֵי הַתּוֹסֵ' עֵין מִכְּמָה סְנִיגִיּוֹת
בְּגִמְרָא. וְאַמְנָם הַנִּלְע"ד שְׁהַתּוֹסֵ' ס"ל דְּלֹא אֵימְעֵט דָּם אַלָּא מְמַעֲלָה אַבְל אִיסוּרָא אֵיכָּא
גַּם לְאַחַר שְׁחִיטָה וְאַפִּילוּ בְּקִדְשֵׁים קָלִים וְהָרִי הַדָּם קוֹדָם זְרִיקָה כְּמוֹ בְּחֵי הַבְּהֵמָה שְׁגַם
קִדְשֵׁים קָלִים אִף דְּלִית בְּהוּ מְעִילָה אֵיכָּא בְּהוּ אִיסוּרָא דְּאוֹרְיִיתָא כְּמִפְּרִשׁ בְּתוֹסֵ' בְּמִס'
נְדָרִים דְּרַף י' ע"א בְּד"ה מְבִיא כְּבִשְׁתּוֹ לְעֶזְרָה וּבְרִש"י בְּפִסְחִים דְּרַף ד"ז ע"ב גְּבִי עֲצֵי
שְׁלָמִים ע"ש וּמְעִילָה הִיא דְּלִיכָּא בְּהוּ מְשׁוּם דְּלֹא אֵיכָּרִי קִדְשֵׁי ה' כֹּן הַדָּם קִדְשֵׁי ה' הוּא
דְּלֹא אֵיכָּרִי וְלִכְּוֹ אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ אַבְל אִיסוּרָא דְּאוֹרְיִיתָא אֵיכָּא קוֹדָם זְרִיקָה דְּזְרִיקָה הוּא
דְּמִתִּיר לְגַמְרֵי וְלֹא קוֹדָם לְכֹן וְאִף דִּילְפִינּוּ מִיְעוּטָא דְּדָם מְמַעֲלָה מְדַכְּתִיב וְאַנִּי נִתְתִּיר לְכֶם
שְׁלָכֶם יְהִי ע"ש בְּיוֹמָא וּבְחֻלְיִין וּבְמְעִילָה כְּבָר פִּירֵשׁ"י שְׁם בְּחֻלְיִין שְׁלָכֶם יְהִי אֵלְמָא לְאוּ
קִדְשֵׁי גְבוּהָ הוּא ע"ש בְּרִש"י וְלָמָּה לֹא פִירֵשׁ רִש"י שְׁלָכֶם יְהִי אֵלְמָא שְׁמוֹתָר בְּהַנָּאָה
א"ו דְּהֵאֵי לְכֶם אֵלְכַפֵּר קָאֵי שְׁלַעֲנִין כְּפָרָה יְהִי שְׁלָכֶם וְלִפִּי דְּלֹא אֵיכָּרִי קִדְשֵׁי הַשֵּׁם
לְעֶזְרָתוֹ מְעִילָה.

וְתַדְעַ שְׁהָרִי בְּפִסְחִים דְּרַף ד"ב מְקֻשָּׁה הַגַּמ' עַל ר' אַבְוֶה וְהָרִי דָּם וְאִי ס"ד דְּבָדָם כְּתִיב
לְכֶם לְהַתִּיר בְּהַנָּאָה נְסִתָר קוֹשְׁיָא הַגְּמָרָא. וּמ"ש הַגָּאוֹן בְּעַל פ"י שְׁם בְּפִסְחִים בְּתוֹסֵ' בְּד"ה
מוֹעֲלִין וְכוּ' דְּהָרִי דְּסוּגִיָּא בְּפִסְחִים לֹא אֵתִי אֵלִיכָּא דְּמֵאֵן דְּמִפְּרִשׁ טַעֲמָא דְּאֵין מוֹעֲלִין
מְדַכְּתִיב לְכֶם אַלָּא אֵלִיכָּא דְּאֵינָהּ אֲמוֹרָאֵי וְכוּ'.

בְּמַחֲלָה מְכַבּוּדוֹ שֶׁהִי סְבוּר דְּעוֹלָא דִּילִיף מְלָכָם וְתַנָּא דְּבִי ר"י דִּילִיף מְלָכָפֵר וּר' יוֹחָנָן
דִּילִיף מְדַכְּתִיב הוּא פְּלִיגִי וְמֵר לִית לִי דְּרִסָּה דְּהֵאֵי. וְלֹא עֵינֵן שְׁם בְּמִקוּמוֹ בְּיוֹמָא וּבְחֻלְיִין
דְּמַסִּיק וְהֵנִי תִלְתָּא קִרְאֵי בְּדָם לָמָּה לִי חַד לְמַעוּטֵי מְמַעֲלָה וְחַד לְמַעוּטֵי מְטוֹמָאָה וְחַד
לְמַעוּטֵי מְנוֹתָר הָרִי דְּדְרִשְׁיָנּוּ כְּוִלְהוּ קִרְאֵי לְכ"ע וְע"ש בְּיוֹמָא בְּתוֹסֵ' בְּד"ה חַד לְמַעוּטֵי

בסוף הדבור דָּקַל הָנִי תִּלְתָּא מִיְעוּטֵי לָא אֲתִיְיָהּבו אֲלָא לְמַעוּטֵי מְמַעִילָה אֲלָא דְבָאם אִינוּ
עֲנִין מוֹקְמִינוּ חַד לְנוֹתֵר וְחַד לְטוֹמְאָה ע"ש.

ועכ"פ מְבֹנָאָר דְּכוּלְהוּ דְּרִשֵׁי לְכֵם וּא"כ קִשְׁיָא סוֹגְיָא דְּפִסְחִים. א"ו הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר
דְּבִרְתִּי דְּלְכֵם אֲלִכְפֵר קָאִי שְׁנַתְתִּיו שְׁיִהְיֵ' שְׁלָכֵם לְעֲנִין שְׁלֵא יְהִי נְחֻשְׁב קְדָשֵׁי הַשֵּׁם רַק
הוּא שְׁלָכֵם וְאִין בּוּ מְעִילָה וְכֵן מַה דְּדְרִישׁ מְלַכְפֵר לְכַפֵּרָה נְתַתִּיו וְלֵא לְמַעִילָה ג"כ מְבֹנָאָר
בְּפִירִשׁ"י שֵׁם בְּחֻלִין בּוּד"ה לְכַפֵּרָה נְתַתִּיו וְלֵא שְׁיִהְיֵ' קְרוּי שְׁלֵי לְמַעוּל בּוּ שְׁאִינָה עוֹמְדַת
אֲלָא לְכַפֵּר בְּשִׁבְלֵכֵם ע"ש בְּרִשׁ"י שְׁכָל זֶה מוֹרָה שְׁלֵא מַעֲטִין אֲלָא מְמַעִילָה שְׁאִינוּ נִקְרָא
קְדָשֵׁי הַשֵּׁם וְהָרִי גַם קְדָשִׁים קְלִים אִינָם בְּכָלֵל קְדָשֵׁי הַשֵּׁם לְעֲנִין מְעִילָה וְאִפְ"ה אֲסִירִי
בְּהִנָּאָה מִן הַתּוֹרָה וְאִפְ"ר יוֹחֲנָן דְּדְרִישׁ הוּא לְפָנֵי כַפֵּרָה כְּלֵאֲחֵר כַּפֵּרָה מַה לְאַחֵר כַּפֵּרָה
אִין בּוּ מְעִילָה וְכו' ג"כ דְּנֻקָא לְעֲנִין מְעִילָה דְּרִשֵׁינוּ פִן וְכֵף הוּא הַפְּנֵה הוּא בְּהִנָּיְתוּ יְהִי
לְעֲנִין קְדוּשָׁתוּ כְּשֵׁם שְׁלֵאֲחֵר כַּפֵּרָה שׁוּב אִינוּ נִקְרָא קְדָשֵׁי הַשֵּׁם כֵּף לְפָנֵי כַפֵּרָה אִינוּ נִקְרָא
קְדָשֵׁי הַשֵּׁם אֲבָל לְעֲנִין אִיסוּר לֵא הִנְקִישׁ וְהָרִי הוּא אִיסוּר בְּהִנָּאָה עַד אַחֵר זְרִיקָה.

וא"כ צְדָקוּ דְּבָרֵי הַתּוֹס' פֶּאן לְתַרְזֵן סוֹגְיֵ' דִּיּוֹמָא דְּשֵׁם מוֹתֵר לְגַמְרֵי שְׁהָרִי נְמַפְרִים לְגַנְנִים
וְאִי מִשׁוּם שְׁהַגְנִין נוֹתְנִין דְּמִים לְהַקְדֵשׁ הָרִי קְדוּשַׁת הַגּוֹף אִין לּוּ פְדִיוֹן וּבְמָה הוֹתֵר לְגַנְנִין
וְהוֹצֵרוּ לְתַרְזֵן דְּהִתָּם לְאַחֵר זְרִיקָה וְדַע דְּבְחֻלִין וּבִיּוֹמָא תִּירְצוּ הַתּוֹס' בְּאַמַּת לְחֻלְק בֵּין
דָּם שְׁיִצָא מִחַיִּים לְיָצָא אַחֵר שְׁחִיטָה וְלֵא הַזְכִּירוּ זְרִיקָה אֲדַרְבָּה בְּחֻלִין כְּתַבוּ בְּפִרוּשׁ אִף
לְפָנֵי כַפֵּרָה.

וְנִרְאָה דְּשֵׁם לֵא הַזְכִּירוּ כָּלֵל הֵךְ דְּנְמַפְרִים לְגַנְנִים וְאִפְ"י שֵׁם בִּיּוֹמָא לֵא רִשְׁמוּ הַתּוֹס'
דְּבִרְיָהֶם עַל הָאִי דְּנְמַפְרִין לְגַנְנִין אֲבָל רִשְׁמוּ עַל דְּבָרֵי ר"י הוּא לְפָנֵי כַפֵּרָה כְּלֵאֲחֵר כַּפֵּרָה
וְעַקֵר קוּשְׁיָתָם עַל שְׁאִין בּוּ מְעִילָה לְכֵן תִּירְצוּ לְחֻלְק בֵּין מִחַיִּים לְאַחֵר שְׁחִיטָה.

אֲבָל פֶּאן בְּכָרְכוֹת שְׁהִבִּיאוּ הַתּוֹס' הָאִי דְּנְמַפְרִים שְׁהוּא הַיֵּתֵר הַנָּאָה הַנּוֹכְרָחוּ לּוֹמֵר שְׁהוּא
לְאַחֵר זְרִיקָה. וְדַע שְׁעַקֵר דְּבָר זֶה שְׁחִידְשִׁתִּי שְׁבָדָם יְהִי אִיסוּר הַפָּאָה מִן הַתּוֹרָה קוֹדֵם
זְרִיקָה מְצִאתִי לְכֹאֲרָה סְתִירָה ע"ז מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' בְּתַמּוּרָה דָּף ג' ע"א בּוּד"ה לֵא נְהִנִין
מְדַרְבְּנָן שְׁהַקְשׁוּ הַתּוֹסְפֵת דְּלָמָּה לָנוּ לְמִימֵר שְׁהוּא מְדַרְבְּנָן וְדִלְמָא מְדֹאֲרִיָּתָא בֵּינוּ
דְּמַרְבִּינוּ שְׁהַגּוֹזִים נוֹדְרִים כְּיִשְׂרָאֵל א"כ אִף דְּאִימְעַט מְמַעִילָה נִימָא שְׁיִהְיֵו כְּשְׁלָמִים דְּלֵא
נְהִנִין מְדֹאֲרִיָּתָא אַע"ג דְּאִין בְּהֵן מְעִילָה וְצ"ל בֵּינוּ דְּאִין בְּהֵן קְדוּשָׁה לְעֲנִין פִּיגּוּל נוֹתֵר
וְטָמֵא אִין בּוּ קְדוּשָׁה לְעֲנִין הַנָּאָה דְּאִוְרִיָּתָא עכ"ל.

וּלְפִי"ז הָרִי גַם דָּם אִימְעַט מְפִיגּוּל נוֹתֵר וְטָמֵא ג"כ רָאוּי שְׁלֵא יְהִי בּוּ קְדוּשָׁה לְעֲנִין הַנָּאָה
דְּאִוְרִיָּתָא. וְנִרְאָה דְּשִׁאֲנֵי קְדָשֵׁי נְכָרִים שְׁאֲמַרִינוּ דְּלֵא נְחִית קְדוּשָׁה לְעֲנִין זֶה כָּלֵל.

אֲבָל דָּם הָרִי בְּחַיִי בְּהִמָּה יֵשׁ קְדוּשָׁה בְּדָמָה אֲפִילוּ לְעֲנִין מְעִילָה וְק"ו לְעֲנִין אִיסוּרָא
דְּאִוְרִיָּתָא. וּא"כ בְּשְׁחִיטָתָה אִף דְּמַעֲטִין מְמַעִילָה נִשְׂאָר אִיסוּר תּוֹרָה: ע"ב לֵא אֲדוּנֵי אָמַר
עוֹלָא וְכו' אָמַרָה לִי לֵא אֲדוּן אַתָּה בְּדָבָר זֶה וְלֵא רַה"ק שׁוֹרָה עֲלֵךְ שְׁאֲתָה חוּשְׁדַּנִּי.

הִנֵּה מַה שְׁאֲמַרָה לֵא אֲדוּן אַתָּה אִינוּ עֲנִין לְתַשׁוּבָתָה. בְּשְׁלָמָא מַה שְׁאֲמַרָה לֵא רַה"ק שׁוֹרָה
נִיחָא שְׁאֵם הִי רַה"ק עֲלֵיו בְּדָבָר זֶה לֵא הִי חוּשְׁדַּה.

אֲבָל מַה שְׁאֲמַרָה לֵא אֲדוּן אַתָּה אִינוּ דְּרָךְ מוֹסֵר לּוֹמֵר פִן לְשׁוֹפֵט וְכו' ג פְּעִלִי. וְנִרְאָה
שְׁבֵרָה"ק אָמַרָה זֶה וְרַמְזָה לּוּ אֲמַתְלָא עַל מַה שְׁהַתְּפַלְלָה בְּלַחֲשׁ שְׁזָה גְרַם לְעִלִי לְחַשְׁדָּה

לְשִׁיפוּרָה וּכְמוֹשׁ"ל בְּשֵׁם רַשׁ"י אֲבָל מֵה שְׁפִיזוּנָה בָּזָה שְׁלֵא יִשְׁמַע עָלַי כָּלֵל אֶת בְּקִשְׁתָּהּ
כִּי עָלַי הִיא שׁוֹפֵט וְשִׁמוּאֵל הִיא שׁוֹפֵט אֲחֵרָיו וְאִין מְלָכוֹת נוֹגַעַת בְּחִבְרָתָהּ וְרַגְלוֹהִי דְשִׁמוּאֵל
דְחָקוּהָ לְעָלַי שְׁיָמוֹת.

וְזֶה שְׁרָמְזָה לֹא אֲדוֹן אַתָּה בְּדָבָר זֶה פְּלוֹמֵר בְּדָבָר זֶה שֶׁהַתְּפִלָּתִי הוּא דְבָר שְׁגוּרָם לְהִסִיר
אֲדוֹנְתָהּ. וְלֹאִיפָא דְאֲמָרִי שְׁאֲמָרָה בְּלִשׁוֹן בְּתַמִּי ג"כ נִלְע"ד שְׁרָמְזָה תִּירָץ עַל שֶׁהַתְּפִלָּה
בְּלַחֲשׁ לְפִי שֶׁהִיא אֲמָרָה בְּתַפְלֵתָה אִם רָאָה תִרְאָה וְכו' וּמְסִיק פָּאן שְׁאֲמָרָה אֵלָּה וְאֲסַתְתָּר
וְכו' וְהִנֵּה בָּזָה הִיא סוֹפָה שֶׁתְּצַטְרַף אֶל הַפֶּה וְעָלִי הוּא הִיא פֶהֶן הָרֹאשׁ וְאִם עָלִי הִיא יוֹדֵעַ
מָזָה לֹא הִיא מְשַׁקָּה אוֹתָהּ וְזֶה רְמִזָּה וְכִי לֹא אֲדוֹן אַתָּה בְּדָבָר זֶה וְהִלֵּא אַתָּה אֲדוֹן שֶׁל כָּל
הַפְּהָנִים וְאִיךָ לֹא אֲעֲלִים תְּפִלָּתִי בָּזָה מְמָה: שֵׁם א"ל ר' עֲקִיבָא א"כ כָּל הָעֲקָרוֹת וְכו'.

וְסוּגְיָא זֹו אִיתָא גַם בְּסוּטָה דְרַף ר"ו ע"א וְשֵׁם הַקְּשׁוֹ הַתּוֹס' נְמָרִי לְנִפְשִׁי דְכָל יוֹלְדוֹת
בְּצַעַר יִסְפְּרוּ ע"ש. וְהִיא נִלְע"ד לְתַרְץ דְלִכְאוּרָה קָשָׁה אִיךָ תִסְמַן הָאִשָּׁה לְהִסְתַּתֵּר הִלֵּא
הַבְּרִירָה בִּיזָה בְּעֵלָה לְגַרְשָׁה וְלִיתָן לָהּ פְתוּבָתָהּ וְלֹא יִשְׁקָנָה מִי סוּטָה כָּלֵל וְאֲמַנָּם בְּעַקְרָה
שְׁפִיר יֵשׁ מְקוֹם לָזָה כְּכֹלוֹת עֶשֶׂר שָׁנִים שְׁבֵלֵא"ה צְרִיכָה לְהַתְּגַרֵּשׁ וְאִז תִּסְתַּתֵּר אוֹלִי
יִשְׁקָנָה מִי סוּטָה וְתִלְדַּד בְּנִים וּלְפִי"ז אִין מְקוֹם לְקוֹשְׁיִיתוֹ הַתּוֹס' וְאוֹמֵר אֲנִי בָּזָה אָנוּ עוֹמְדִים
עַל כּוֹנֵנֹת רַבּוֹתֵינוּ בְּעָלִי הַתּוֹס' שְׁפָאן בְּבִרְכוֹת לֹא הַקְּשׁוֹ קוֹשְׁיָא זֹו וּבְסוּטָה הַקְּשׁוֹ קוֹשְׁיָא
זֹו וְהִלֵּא בְּרְכוֹת הִיא הַמְּסַכְתָּא הָרֹאשׁוֹנָה.

וְהִנֵּה יֵשׁ הַפְּרֵשׁ בֵּין הַנְּוִסְחָא בְּגִמְרָא כָּאן בְּבִרְכוֹת וּבֵין הַנְּוִסְחָא שֵׁם בְּסוּטָה שְׁפָאן הַנְּוִסְחָא
וְזוֹ שְׁלֵא קִלְקֵלָה נִפְקַדְתָּ וְהִינּוּ שְׁעַכ"פ נִסְתַּרָה וְהַשְׁקוּהָ מִי סוּטָה וְהִיא לֹא קִלְקֵלָה וְנִקְתָה
וְנִזְרָעָה זָרַע אֲבָל עַקְרָה שְׁלֵא נִסְתַּרָה כָּלֵל אִינָה נִפְקַדְתָּ כִּי הַפְּקִידָה הִיא תַחַת בְּנוֹשֶׁת שְׁהִיא
לָהּ בְּעַת הַהַשְׁקָאָה וּבָזָה שִׁיךָ הַתִּירָץ שְׁלִי שְׁעַכ"פ כָּל זְמַן שְׁלֵא שֶׁהָתָה עֶשֶׂר שָׁנִים
מִתְּיָרָא הִיא לְהִסְתַּתֵּר פֶּה יְגַרְשָׁנָה הַבְּעַל וּפְשִׁיטָא שְׁאִינָה עַקְרָה כָּלֵל.

אֵלָּא שְׁיֹולְדָת בְּצַעַר אוֹ נְקִיבוֹת אוֹ שְׁחוּרִים שְׁזוֹ לֹא תִסְתַּתֵּר כָּלֵל מִפְּחַד הַגְּיָרוּשִׁין וְלָכֵן
לֹא הַקְּשׁוֹ הַתּוֹס' כָּאן כָּלֵל. אֲבָל בְּסוּטָה הַנְּוִסְחָא הִיא א"כ כָּל הָעֲקָרוֹת וְכו' וְזוֹ הוֹאִיל וְלֹא
נִסְתַּרָה הַפְּסִידָה וּפִירֵשׁ"י וְזוֹ כָּל אִשָּׁה צְנוּעָה עַקְרָה מְשׁוּם דְלֹא נִסְתַּרָה הַפְּסִידָה עַכ"ל
רַשׁ"י וְא"נ כָּל הָעֲקָרוֹת וּפְקָדוֹ שְׁעַכ"פ אִם הִיָּתָה מִחִתְּמַתָּת וְהִיָּתָה מְכַנְּסָת עֲצָמָה בְּסַפֵּק
גְּרוּשִׁין עַכ"פ אִם ה' בְּעֵלָה מְשַׁקָּה אוֹתָהּ הִיָּתָה נִפְקַדְתָּ וְלָמָּה תִפְסִיד הַצְּנוּעָה שְׁלֵא נִסְתַּרָה.

וּבָזָה שְׁפִיר שִׁיךָ קוֹשְׁיָא זֹו גַם עַל הַיּוֹלְדָת שְׁחוּרִים אוֹ נְקִיבוֹת שְׁלֵמָה יִפְסִידוּ הַצְּנוּעוֹת
שְׁהִרִי עַכ"פ אִם הִיָּתָה פְּרוּצָה וּמִסְתַּתְּרָת הִיָּתָה מְרַנַּחַת לְהוֹלִיד זְכָרִים לְבָנִים וּבְלִי צַעַר
וְזוֹ שְׁלֵא נִסְתַּרָה תִפְסִיד.

וְלָכֵן הַקְּשׁוֹ הַתּוֹס' קוֹשְׁיֵיתָם שֵׁם בְּסוּטָה וְדוּק בְּדַבְרֵי הַתּוֹס' שֵׁם בְּסוּטָה שְׁפִיזוּ לְשׁוֹן
קוֹשְׁיֵיתָם הוֹאִיל וְלֹא נִסְתַּרָה הַפְּסִידָה שְׁלִכְאוּרָה סִיּוּם זֶה הוּא אֲרִיכוֹת לְשׁוֹן וְדִי בָּמָּה
שְׁאֲמָרוּ יִסְתַּרוּ כָּל יוֹלְדוֹת בְּצַעַר וְיִלְדוּ בְרִינֹחַ א"ו כְּנוֹנְתָם לְמָה שְׁפַתְבָּתִי: שֵׁם אֲמַר לְהוֹ
עָלִי קִרְאוּ כִּהֵן לִימִי וְלִשְׁחוֹט וְכו'.

כָּאן מְצָאָה הַתְּמִי' מְקוֹם אִיךָ דְבָר הַשְּׁכִיחַ וְנוֹהֵג תְּמִיד מִימּוֹת מִשָּׁה וְעַד עַתָּה לֹא פָּסְקוּ
הַקְּרַבְנוֹת וְאִיךָ נִשְׁכַּח מְכָל הַפְּהָנִים דְבָר זֶה שְׁזָר כְּשֶׁר לְשַׁחֲטָה עַד שְׁעָלִי הַפֶּה טָעָה בָּזָה.

ואף שאחר שבאו לגלגל היא ארבעה עשר שנים שהותרו הבמות קודם שבאו לשילה ואין פיהון בבמה ואולי אז נשפח דין זה.

ואמנם הא ליתא דהא דאין פיהון בבמה היינו בבמה קטנה אבל בבמה גדולה לא היא זר רשאי להקריב ולשחיטה היא מותר. וא"כ אימת נתעלם דין זה מהפסוקים.

ונלע"ד דבאמת גם עלי ידע דשחיטה פשרה בזר אלא שבפר זה היא סבור שצריך פהו ושמואל חידוש לו טעמו של דבר למה לשחיטה בזר פשרה וגם בפר זה פשרה בזר. ובזבחים ר"פ כל הפוסלין דף ל"ב ע"א ושחט שחיטה בזר פשרה שהשחיטה וכו' אפילו בקדשי קדשים או אינו אלא בפסחים אמרת וכי מאין באת מכלל שנתאמר אתה ובניך וכו' יכול אף בשחיטה ת"ל ושחט וגומר והקריבו וגומר מקבלה ואילך מצות פהו וכתבו התוס' בד"ה ת"ל והקריבו וכו' וא"ת תיפוק לי' מהקישא דסמיכה ושחיטה מה סמיכה בזרים וכו' כדדריש ר"ש בהקומץ רבה דף י"ט וי"ל דאי לא דרשה דהכא הוה ממעטי שחיטה מדכתיב תשמרו את פהונתכם דמשמע אפילו שחיטה עכ"ל התוס'.

ולתירוץ קשה לר"ש דאיהו לא מצי למילף מוהקריבו דהרי איהו סבר וי"ו מוסיף על ענין ראשון כדאמרי' שם בהקומץ ולא נפקא לי' להכשיר שחיטה בזר רק מהקישא דוסמך ושחט ומדוע לא אמרינו לדידן' דתשמרו את פהונתכם אתי להצריך גם לשחיטה פהו.

שוב ראיתי שפבר הרגיש בזה הצאן קדשים. ואני אומר אלמלא דברי התוס' הייתי אומר דר"ש לשיתותו ואיהו שפיר מצי למילף מהקישא אבל רבנו לא מצי למילף משם דהנה אי ילפינו מהקישא א"כ איכא למימר תינח קרבנות שיש בהם סמיכה אבל קרבנות שאין בהם סמיכה לא שייך למילף מהקישא ונימא דאהני קרא דתשמרו את פהונתכם ואהני קרא דושחט וסמך דמקשינו מה סמיכה בזרים.

אמנם לר"ש דאיהו סובר נשים סומכות רשות ולדידן' מסתמא גם בקרבנות צבור שג"כ אין בהם סמיכה ב"כ היינו שאינו חובה אבל אם רצונו לסמוך הרשות בידם וא"כ שפיר שייך הקישא דושחט וסמך בכל הקרבנות.

ורבנו לשטתיהו דס"ל דמי שאינו מחויב לסמוך אינו רשאי לכוף איצטרך להו למילף מוהקריבו מקבלה ואילך וכו'. ויותר נראה דר"ש ורבנו בסברה פליגי וסובר ר"ש פיון דילפינו מהקישא בקצת קרבנות דשחיטה פשרה בזרים אגלי מלתא דשחיטה לאו עבודה וממילא אמרינו בכל הקרבנות שפשרה בזרים.

ורבנו סברי דמה דגלי ר' מנא בהקישא גלי אבל שאר קרבנות דלא איתקשי פסול בזרים לכוף איצטרך למילף מוהקריבו. והנה הפך הנה של שמואל קרבן נשים היא שפן פתיב נתעלהו עמה כאשר גמלתו בפריש שלשה וגו' ושחטו את הפך וכו'.

ומעתה עלי היא סבור מה ששחיטה פשרה בזר הוא מטעם וסמך ושחט והיא סבור דבקרבו נשים דלא שייך הך הקישא צריך פהו ושמואל חידוש לו דילפינו מוהקריבו דנה שייך בכל הקרבנות: ואמנם יען מה דקאמר לו עלי מימר שפיר קאמרת מיהא מורה הלכה לפני רבה את וכו'.

יש לדקדק לדעת מהרא"י בפסקים סימן רל"ח הובא בהגהת רמ"א בסימן רמ"ב ס"ג דתלמוד יכול לחלוק על רבו אם יש לו ראי' ע"ש. ונהרי פאן שמואל הי' חולק על עלי בגוף הדין ושמואל ה' לו ראי' מוכרחת למה אמר לו עלי שהוא מורה הלכה בפני רבו.

ולכן נלע"ד דרף מרנוח וגם עלי לא טעה בדין זה כלל דהא באמת יל"ד דמה בכה ששחיטה פשיטה בזה ואטו בשביל זה אינם יכולים להדורי בתר פהו ונהרי שליחות השעיר ביוה"כ פתיב בהדיא איש להכשיר תת הזר ואפ"ה עשו פהנים קבע ולא היו מניחים את ישראל להוליכו כמפניו במשנה ביומא דף ס"ו ע"א וגם שחיטת הקדשים גופי' שנינו שלש עשרה פהנים זכו בו ונהרי אחד מי"ג הללו הי' השוחט כמו ששנינו בפ"ב דיומא הרי שאף שפטר בזה הקפידו הפהנים ושחטוהו הם.

ואמנם מצונו בפ' תמיד נשחט ששנינו שחט ישראל וקיבל הפהו וכו' הרי שישראל שחט ומזה הי' מקום להוכיח שש חילוק בין דברים של ציבור ובין של יחיד. דשחיטת התמיד וכן שליחת השעיר לעזאזל הנה דברים של ציבור בזה הי' יכולת ביז הפהנים לעשות קבע שיעשונו דוקא אחד מהפהנים.

משא"כ בקרבנות יחיד לא הי' פח ביז הפהנים לעשות קבע. ולכן בפסחים שהמה קרבנות של יחיד שנינו שחט ישראל.

ואמנם אין זה הכרח ושפיר יש מקום לומר שגם בקרבן יחיד עשו קבע ופסח שאני שהפסחים היו רבים מאד והיו הפהנים טרודים מאד בעבודתו שאי אפשר פי אם בכהנים ולכן הניחו השחיטה לזרים.

ואמנם אף שעשו הפהנים קבע היינו שאין פאן שיהוי מצוה שיש פאן לפנינו מוכן פהנים וישראלים הפהנים קודמים לישראל ולכן בשחיטת התמיד שהיו תמיד בכל אשמורת הבוקר מוכנים כל אנשי בית אב לפניסות והיו שם פהנים רבים לכן גם השחיטה שפשיטה בזרים לא היו הפהנים מניחים את הזר ושחט פהו וכן שילוח השעיר ביוה"כ היו מכינים מאתמול את מי שישלחו ביזו פדכתיב איש עתי לכן היו מכינים אחד מהפהנים.

וכאן בשחיטת הפר דסוגיא זו אמר עלי קראו פהו לייתי ולשחוט פד לא כ"ע הנה מןמחים ומתחזקים לשחוט והי' צריף לקרוא את מי שהוא בקי לשחוט והי' עלי מצוה לקרוא לכהו פי הי' סבור מסתמא שפיהו פהנים הבקיאיים כמו דשכיחי ישראל ואז עדיף הפהו מישראל.

אבל שמואל ראה שהיו מהדרי בתר פהו שלא הי' פהו מנומן לפנייהם והיו מהדרי אחר פהו דוקא והי' בזה שיהוי מצוה ואז אמר להם למה להדורי בתר פהו למשחט שחיטה בזה פשרה.

ודוק בדברי שמואל שלא אמר להם בקיצור למה לכם פהו למשחט פשרה בזה. אבל הצריף לומר למה לכם לאהדורי דוקא אם הי' הפהו מנומן לפניכם יפה וטוב הוא ליתן לכהו לשחוט אבל לאהדורי לחפש אחריו אין צורה וגם עלי סובר פו.

ומה ששאל עלי לשמואל מנא לה הא. לא בשביל שעלי לא ידע דרוש זה רק רצה להבחין חקמתו של שמואל כי לפי רוב חקמתו ראוי להענישו אף שקטן אינו בר עונשין זה שחכים טובא בר עונשין הוא לפי חקמתו: שם חנה הטיחה דברים כלפי מעלה שגאמר והתפלל על ה'.

כל המפרשים נדחקו מה הפונה בזה. עיין עליהם.

ולי נראה באמרה על ה' רצונה בזה כי בני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא ואם אין הפירוש שאין ח"ו יכולת ביד ה' לשדד המזל. רק הפירוש פי לזה צריה זכות גדול כמו אברהם אבינו שאמר לו הק"ה צא מאצטגינית שלך וכיוצא בזה ע"י זכות גדול.

וחנה אמרה שאם ח"ו לא תענני בתפילתי יאמרו ח"ו מבלי יכולת וכאלו מסרת דבר זה לחלוטין ביד המזל וכאלו ח"ו דבר זה הוא למעלה מיכולתך וזה שהטיחה דברים כלפי מעלה.

ואמנם כל דברי רז"ל המה בחידות וברמזים וסנה בשמה דייקא ושם רמז ומספר. ורמז בפסוק ובמה יודע כי מצאתי חן וגומר ונפלינו וגו' ושם תראה כי מציאת החן הוא במנפלא וע"ש בפירוש הרמב"ן.

והתפללה על ה' ואם תזכה ותבין דברי הרמב"ן בפירוש התורה בפסוק היפלא מה דבר. וסיום דבריו שם שרש"י הרכיב בו שני ענינים אז תבין יותר מה שאמרו שהטיחה דברים כלפי מעלה.

גם דברי ר' אליעזר משום ר"י בן זמרא פאן בפסוק מדברת על לבה שאמרה דדים שנתת על לבי לא להניק בן שגם זה רמז היא שהתפללה להיות יונק משדי אמו ודי בזה והמשפיל יבין אמרי בינה.

וידע גם טעם השנים שקיצבה לו שישב שם עד עולם שכ"ז רמז במה שאמרו שהטיחה דברים כלפי מעלה: דף ל"ב ע"א משה הטיח דברים וכו' שגאמר ויתפלל וגו' אל תקרי וגו'. עיין מהרש"א בח"א ובשאר מפרשים שכלם נתקשו מה הטחת דברים מצינו למשה במתאוננים ומה הכריחו לר"א לומר אל תקרי וכו'.

ונלע"ד דבהאי קרא לא נזכר כלל מה הייתה התפלה ועיין בפ"י מיש בזה. ולי נראה דקאי על מה שלמעלה ממנו דכתיב ויצעק העם אל משה שהם פאשר בערה בהם האש צעקו אל משה שיעזורם ואותן הדברים שהמה צעקו אל משה הטיח הדברים כלפי מעלה פלומר אין צרכיהם תלוי בי רק עליה שאמה אביהם ונהרי זו כמו בפרשה שאחרי שם שאמר משה האנכי הריתי לעם הזה וגו' כי תאמר אלי שאהו בחיקך פן פאן השליח דברי בקשותם על ה'.

ולכן פירש רש"י פאן הטיח לשון זריקה. ולעיל גבי חנה ואל"י שהטיחו דברים וכו' לא פירש פלום כי שם אפשר לפירש שדברו קשות.

אבל פאן לא דבר משה מאומה רק דבריהם של ישראל וצרכיהם השליח מעליו המשא וזרקו כלפי מעלה וכן גבי לוי שהטיח דברים כלפי מעלה פירש"י במס' סופה דף נ"ג ע"א יטיח יזרוק וכו' לפי שגם לוי אמר עלית וישבת לה במרום ואי אתה משגיח על

בְּנֵי־גֵ'כ הַשְּׁלִיף צָרְכֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲבֵיהֶם שְׂבִישְׁמִים: שֵׁם מֵאִי לָהּ רַד נִלְע"ד דְּהַקְשָׁה לָהֶם דְּהִנֵּה לִיכְתוּב רַד לַחֲוֹד וּמֵאִי לָהּ רַד וְלָכֵן דְּרָשׁוּ לָהּ הוּא לְשׁוֹן לָהּ בְּקִמְצַן תַּחַת הַלְמָ"ד מְגִדוּלָה שְׁנַתְתִּי לָהּ מִזֶּה רַד מְגִדוּלָתָהּ אִי נָמִי הַקְשָׁה לָהֶם דְּלָהּ רַד מִשְׁמַע שְׂצוּהוּ לִירַד תִּיכְרָף וְהָרִי אַחַר זֶה שׁוֹב נֶאֱמַר אֲמִירָה תְּדַשָּׁה וַיֹּאמֶר ה' וְגו' רֵאִיתִי אֶת הָעָם וְגוֹמֵר וְעַתָּה הַנִּיחָה לִי וְגו' וְגַם מִשָּׁה לֹא יָרַד תִּיכְרָף כִּי הַתְּפַלֵּל תַּחֲלָה כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר שֵׁם וַיַּחַל מִשָּׁה.

וְאִם הַק"בֵּה צְוָהוּ לִירַד ח"ו שְׂיַעֲבֹר מִשָּׁה עַל גְּזִירָתוֹ שֶׁל הַק"בֵּה לָכֵן דְּרָשׁוּ רַז"ל דְּהֵאִי רַד אֵינּוּ יְרִידָה מִן הַהָר רַק יְרִידָה מְגִדוּלָתוֹ. עוֹד נִרְאֶה שְׁהַקְשָׁה לָהֶם דְּהֵאִי עֲנִינָא תַּחֲלָתוֹ קֶשֶׁה וְסוּפּוֹ רַף שְׁתַּחֲלַת הָעֲנִינִן וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וַיְדוּעַ שְׂדֵיבּוֹר הוּא לְשׁוֹן קֶשֶׁה וְסוּפּוֹ הָעֲנִינִן וַיֹּאמֶר ה' וְגו' רֵאִיתִי אֶת הָעָם וְגו' וַאֲמִירָה הוּא לְשׁוֹן רַכּוֹת.

וְאִמְנָם כֶּף דְּרַכּוֹ שֶׁל הַק"בֵּה שׁוּפָף חֲמָתוֹ טָרָם שְׂיִגִיעַ הָעוֹנֵשׁ עַל יִשְׂרָאֵל כִּי אִם ח"ו יִשְׁפּוֹף חֲמָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל לֹא יוּכְלוּ לַעֲמֹד וְהוּא ע"ד דְּכַתִּיב בְּמַגִּלַת קִינּוֹת כֹּלָה ה' אֶת חֲמָתוֹ שְׂפָף חֲרוֹן אַפּוֹ וַיִּצַּת אֵשׁ בְּצִיּוֹן שֶׁג"כ פִּירוּשׁוֹ שְׂבָזָה כֹּלָה חֲמָתוֹ בְּמָה שְׂהִצִּית אֵשׁ בְּצִיּוֹן אֲבָל אִם הִי שׁוּפָף חֲמָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל לֹא הִי שׁוֹם תַּקְוָה וְכֵן כָּאֵן בְּמַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה הַשְּׁלִיט מִדַּת הַדִּין הַקְשָׁה בְּמִשָּׁה שְׂזַכּוֹתוֹ רַב מְאֹד וַיְכּוֹל לַעֲמֹד אַף בְּמָה"ד הַקְשָׁה כְּאֲשֶׁר בְּאֲמַת לֹא הִי ח"ו לְמִשָּׁה שׁוֹם כִּלְיוֹן רַק בִּירִידָתוֹ מְגִדוּלָתוֹ לְפִי שְׂעָה וְשׁוֹב כְּאֲשֶׁר שְׂקֻטָה אֵשׁ שֶׁל חֲמָה קֶצֶת שׁוֹב הַתְּחִיל עִם יִשְׂרָאֵל בְּמַדָּה"ד הַרְפָּה וַיֹּאמֶר וְגו' רֵאִיתִי אֶת הָעָם וְגוֹמֵר לְשׁוֹן אֲמִירָה וְלֹא לְשׁוֹן דְּבוּר.

וּבְגוֹסְחָא שְׂלַפְנֵינוּ בְּגִמְרָא נִרְשָׁם בְּטַעוֹת כִּי הַתְּחִיל וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לָהּ רַד מֵאִי לָהּ רַד וּבְאֲמַת כָּאֵן לֹא כְּתִיב וַיֹּאמֶר רַק וַיְדַבֵּר וְכֶף רֵאִוִי לִהְיוֹת הַגְּוֹסְחָא וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לָהּ רַד מֵאִי לָהּ רַד וְהַקְשָׁה לָהֶם דְּקֶאֱמַר וַיְדַבֵּר שֶׁהוּא לְשׁוֹן קוֹשֵׁי וְלֹא מְצִינּוּ כָּאֵן שׁוֹם דְּבַר קֶשֶׁה.

לָכֵן דְּרָשׁוּ רַד מְגִדוּלָתָהּ. וּמִשָּׁה רַבִּינוּ בְּתַחֲלָה לֹא יָדַע שְׂקוֹשֵׁי הַדְּבוּר ה' לְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל אֲדַרְבָּה לְמַד ק"ו אִם עָלְיוֹ גָּבַר הַפְּעַס ק"ו עַל הָעָם לְכֶף תְּשַׁשׁ פַּחוֹ וְלֹא ה' לֹו פַח לְדַבֵּר עַד שְׂשׁוֹב רֵאָה שְׂאֲמִירָה שְׁנִי הִיְתָה בְּלִשׁוֹן וַיֹּאמֶר וְגו' אֲמַר לֹו הַק"בֵּה הַנִּיחָה לִי וְאִז הַבִּין כִּי רַצוֹנוֹ שֶׁל הַק"בֵּה שְׂיִתְפַּלֵּל מִיַּד גַּתְחֻזֵק.

וְהָרִי"ף בַּע"י נִדְחַק בְּזָה וּבַמ"ש נִיחָא דְּמִיְיָתִי כָּאֵן קָרָא דְּכַרְשִׁית עֶקֶב הָרָף מְמַנִּי וְגו' וְלֹא דְּרָשׁוּ זֶה מְקַרָא דְּוַעֲתָה הַנִּיחָה לִי דְּכַרְשִׁית כִּי תִשָּׂא יְדְרוֹשׁ מִיְיָ בְּסִמּוּף דְּרָשָׁה אַחֲרֵיתָא לֹוּמֵר שְׂתַפְסוּ מִשָּׁה בְּבַגְדוֹ וְהִינּוּ מִשׁוֹם דְּכָאֵן כִּינּוֹן שְׂרָאָה שְׂמַתְחֵלָה דְּבַר הַק"בֵּה לְשׁוֹן דְּיַבּוּר וְלְבַסּוּף בְּלִשׁוֹן אֲמִירָה כְּבָר הִיא גִילּוּי דַּעַת לְמִשָּׁה שְׂיִתְפַּלֵּל עָלֵיהֶם וְלָכֵן דְּרָשׁוּ כָּאֵן קָרָא דְּהַנִּיחָה לִי לֹוּמֵר שְׂתַפְסוּ מִשָּׁה לְהַק"בֵּה כְּבִיכּוֹל וְכו' מִשָּׂא"כ בְּכַרְשִׁית עֶקֶב כְּתִיב גַּם קוֹם רַד בְּלִשׁוֹן וַיֹּאמֶר וְאִין בֵּין אֲמִירָה לְאֲמִירָה דְּרָשׁוּ נְתִינַת הַרְשׁוּת לְהַתְּפַלֵּל מִן הָרָף מְמַכִּי.

וְעִינֵן מְהַרְשָׁ"א בַּח"א: שֵׁם מְלַמֵּד שְׂתַפְסוּ מִשָּׁה לְהַק"בֵּה כְּאֲדָם שְׂתוּפְסוּ חֲבִירוֹ בְּבַגְדוֹ וַאֲמַר אֵינִי מְנִיחָה וְכו'. הִנֵּה דְּבָרִים הַלְלוּ הֵם רַק לְסַבֵּר אֶת הָאֲוֹנִן.

וְאֵעִפ"כ רֵאָה חֲכָמַת לְשׁוֹנָם אִיף דְּקִדְקוּ אִפִּי' בְּדְבָרִים שֶׁהֵם לְשַׁבֵּר הָאֲוֹנִן דְּבָרוֹ לְהַרְחִיק הַגְּשָׁמִית בְּכָל מָה דְּאֲפָשֶׁר וְלֹא אֲמָרוּ כְּאֲדָם שְׂתוּפְסוּ אֶת חֲבִירוֹ סָתָם אֲבָל שְׂתוּפְסוּ חֲבִירוֹ

בבגדו. ורצונם בזה כי הבגדים שאדם לובש מורים על מה שבלבו כי אם הוא שעת קדוה ושמחה לובש בגדי חופש ואם הוא שעת צער ואבל לובש שחורים בגדי אבל וחוגר שק.

ואם הוא שעת מלחמה לובש בגדי נקם חרב וחרנית. פה הק"ב ב"ו אין שום שינוי אבל השינוי הוא פביכול במדותיו שהם משתמש בהם הכל לפי המקבלים משתנין המדות ואם הוא שעת רצון שפריותיו עושים רצונו ומעשיהם עולים לריח ניהוח לפניו לובש בגדי רצון וחסד לבושא בתלג חנוך ואם ח"ו הפריות מכעיסים לפניו במעשים רעים והוא שעת הזעם לובש פביכול בגדים המורים על מדת הדין ועל הרוגז מדוע אדם ללבושיה וכו"ז לשפר האונן ומדותיו מכוננים בשם לבושיו ואין לה שעת זעם פשעת העגל ואז פביכול נשתמש במדה"ד בגדי נקם ומשה רבינו לא הניח האף והחמה שהמה שלוחי מדה"ד לצאת פן ח"ו יהי פליון בישראל.

ונה שאמרו שתפסו משה להק"ב פאדם שתופס חבירו בבגדו פה משה תפס בבגדי נקם והיינו מדה"ד הקשה ואמר איני מניחך עד שתמהול להם: שם פסא שלרגל אהד וכו'. ואף שגם משה הוא מורעם של אבות וא"כ יהי לפניו פסא של ארבע רגלים ומהרש"א בח"א נדחק.

ולענד"נ שמששה רבינו פה אמר שהאבות יהי להם פעס עליו על שלא התחזק בתפלה עבור זרעם ולא ירצו שיגין זכותם על זרעו וממילא לא ישאר לזרעו רק פסא של רגל אהד. ובזה ג"כ ניחא גם סיום דברי משה שאמר ולא עוד אלא שיש בי בןשפת פנים מאבות ורצונו בזה ממ"נ אם יחר להאבות עליו ממילא לא ישאר רק פסא של רגל אהד ואם המה יעברו על מדותם ויתפללו על זרעו יהי לו בןשפת פנים שהמה מגינין על זרעו והוא לא הגין על זרעם.

ועפי"ז נלע"ד לפרש דברי ר"א במאמר הסמוך שעמד בתפלה לפני הק"ב עד שהחלהו ועיין מהרש"א שלא ידע לפרש מהו שהחלהו. ולפמ"ש הוא לשון התחלה פאלו הוא תחלה שנקרא שם ה' עליו אלקי משה פלומר שאם אתה מכלה זרעם של אברהם יצחק יעקב שוב לא יקרא שמה אלקי אברהם יצחק יעקב וישאר רק פסא של רגל אהד אלקי משה וזהו שפתיב פאן ויסל משה וגומר את פני ה' אלקיו פלומר שהוא אלקיו ואינו בקרא שוב אלקי האבות אם ח"ו לא יזפור זכותם לזרעם: שם דברים שאמרת לי וכו' הלכתי ואמרתי להם וכו' הפנונה בזה למ"ש רבינו הגדול בהקדמתו לפירוש המשנה שמדה טובה שמבטיח הק"ב ע"י נביא לעולם אי אפשר שלא תתקיים ואין החטא גורם לבטלה ומה שאמרו נירא יעקב שנתירא שמה גרם החטא היינו הבטחה שמבטיח הק"ב להאדם בעצמו כמו יעקב שהבטיחו הק"ב בה והנה אבני עמה בזה נתירא שיגרןם החטא לבטל ההבטחה אבל מה שמבטיח ע"י נביא לעולם אינה מתבטלת.

ונהו הי טענתו של משה דברים שאמרת לי לה לאמור להם הלכתי ואמרתי בשמה לכה א"א שתבטל ע"י שום חטא: ע"ב גדולה תפלה וכו' ששאמר אל תוסף וגו'. פבר דקדקו המפרשים מנ"ל דתפלה לחודה גדולה ודלמא צירוף שניהן גרמו שהרי משה רבינו גדול במעשים הנה.

ואני נתתי לב לדקדק מה דתמי' לי שיהפסיק בדרוש דר' שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו וכו' באמצעו של מאמרו ר"א. ונראה לתרץ חזק מנו חזק דהא דיליף ר"א שתפלה אפילו לחודה היא גדולה יותר ממע"ט נראה דיליף לה מדכתיב אל תוסף וכו' בדבר הזה עלה ראש הפסגה וגו' דדריש ר"א האי בדבר הזה מקרא נדרש לאחריו בדבר הזה עלה ראש הפסגה מדקאמר הזה המשמעות בזה לחוד בלי צירוף מע"ט שלף עלה ראש הפסגה ונמצא נענה בתפלה לחוד בלי צירוף מע"ט.

ובמע"ט לחוד לא נענה ש"מ דגדולה תפלה יותר ממע"ט. אף שהי' לנו לדריש האי הזה בענין אחר לכוף הוצרף להקדים הך דדריש ר' שמלאי.

ובמס' ע"ז דף ז' ע"ב ר"א אומר שואל אדם צרכיו ואח"כ יתפלל רי"א יתפלל ואח"כ ישאל צרכיו במאי קמ"פ פדדריש ר"ש לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל מנ"ל ממשה רבינו דכתיב ה' אלקים אתה החילות וגו' ר"י סבר ילפי' ממשה ור"א סבר שאני משה דרב גוברין' ופירש"י רב גוברין' גדולת מעשיו וחקמתו רבה נאה לו לשבח ע"ש.

ולפי דבריו יש לפרש בדבר הזה שיש בכחך לסדר השבח תחלה שזה מורה היותך רב גוברין' במעשים עלה ראש הפסגה וא"כ אדרבה האי קרא משמע דמעשים טובים שלו גרמו לו שיעלה ראש הפסגה ויראה את הארץ.

ולכוף הוצרף להקדים מה דדריש ר"ש דכל אדם יסדר תחלה שבחו של מקום ולא אמרינו שאני משה דרב גוברין' אלא אפילו מי שאינו בעל מעשים יסדר ג"כ תחלה שבחו של מקום וא"כ אין לפרש בדבר הזה כפירושי האחרון רק כפירושי הראשון ונפיר מוכח דגדולה תפלה יותר ממע"ט: שם הא דמאריף ומעיין וכו'.

ונלע"ד שזהו הוא הטעם של חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת אחר התפלה וכו' ולכאורה מה תועלת בשתייתם אחר התפלה ומה דהנה הנה. ואמנם באותו שעה היו מחשבים רוממות הבורא ונפלות האדם ושאינו כדאי שתקנבל תפלתו וממילא לא היו מעיינים לבטוח שנתקבלה תפלתם ולא היו באים לידי כאב לב: שם עולות אילים ופטרי רחמים וכו'.

לא ראיתי לשום אחד מהמפרשים שהרגיש איזה עולות אילים פינון בכאן ובפרט שבקרא לא נזכר אילים דהרי כתיב התשפח אשה עולה ודי שדרשו לשון עולה אשה ריח ניהנות אבל למה קאמר אילים ועל איזה אילים שבמדבר פינונו כאן.

וראיתי מי שרוצה לפרש על דם הברית שהקריבו נערי בני ישראל בסיני קודם מתן תורה. ואני תמה שהרי כפ"ק דחגיגה בעי רב חסדא אם הנה עולות היו כבשים או פרים אבל על אילים לא מספקא לי' קלל.

ואם על שמיני למילואים פינונו הלא לא הי' אז רק איל אחד עולה בקרבנו של אהרן. ואם על עולות של מוספי רגלים ור"ח.

א"כ למה דוקא שהקריבו במדבר הלא זה הי' תמיד גם במקדש ולמה דוקא אילים הלא היו בכל מוסף גם פרים וכבשים עולות. והנלע"ד שעל שבעת ימי המילואים פינונו שהי'

בְּכָל יוֹם אֵיל אֶחָד עוֹלָה וְזֶה הִי שְׂבַעַת יָמִים וּלְפִי שְׂאֵלוֹהֶעוֹלוֹת הַקָּרִיב מִשֶּׁה רַבִּינוּ שֶׁהוּא שִׁימַשׁ בְּכָל יְמֵי הַמִּילּוּאִים לְכֵן הֵם יוֹתֵר לְזַכְרוֹן מִשְׁאֵר כָּל הַקְּרָבָנוֹת: שֵׁם אִמְרָה לְפָנָיו הוּאֵיל וְאֵין שְׂכָחָה לְפָנָיָהּ שְׂמָא לֹא תִשְׁכַּח לִי מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה.

וְנִשׁ לְדַקְדָּק וּבִתְחִלָּה מֵאֵי קֶסֶבֶר הַפְּנִסָּת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִתְחִילָה לְהִתְרַעַם עֲזוּבָתָנִי וְשִׂכְחָתָנִי וְעַ"פ הַמְּשָׁל שֶׁהִמְשִׁילוּ שְׂאֵינוּ זוֹכֵר מַעֲשֵׂה הָרֵאשׁוֹנָה לָמָּה לֹא דָאָגָה שְׂמָא לֹא יִשְׁכַּח מַעֲשֵׂי לֹא יִשְׁכַּח גַּם מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה.

וְהַנֶּרְאָה דְּנֻדָּי יְדַעָה שְׂנָה דְּרַפּוֹ שֶׁל הַק"ב לְזַכְרוֹ הַטּוֹבוֹת וְלֹא בְּשִׁבִיל זֶה יִזְכָּר גַּם הַמַּעֲשִׂים רַעִים אֲבָל כְּשֶׁרָאוּ שֶׁהִבְטִיחַ שְׂלֵא יִשְׁכַּח עוֹלוֹת אֵילִים. וּלְפ"מ שְׂבִיִּאֲרָתִי דְּהֵיִנּוּ הַקְּרָבָנוֹת שֶׁהִקְרִיבוּ בְּשַׁבַּעַת יְמֵי הַמִּילּוּאִים הִי קִשָּׁה לָהֶם לָמָּה דְּנֻקָּא אֵלוּ וְלֹא כָּל הַקְּרָבָנוֹת שֶׁהִקְרִיבוּ בְּמִדְבָּר כָּל אַרְבַּעִים שְׂנָה א"ו שֶׁהַקְּרָבָנוֹת שֶׁהִקְרִיבוּ מִשְׁנַבְּחָר אֶהְרֹן אֵינָם כָּל כָּף רְצוּיִם לְפָנָיו בְּשִׁבִיל הָעֶגְלָה שֶׁעָשָׂה אֶהְרֹן לְכֵן דָּאָגוּ עַכְשָׁיו שְׂמָא לֹא תִשְׁכַּח מַעֲשֵׂה עֶגְלָה וְהִבְטִיחָם הַק"ב מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה כְּבָר נִשְׁכַּח וְאֵעִי"כ הַקְּרָבָנוֹת שֶׁהִקְרִיב מִשֶּׁה חֲבִיבִים בְּיוֹתֵר.

וְע"ז הַשִּׁיבָה פֶּן תִּשְׁכַּח גַּם מַעֲשֵׂה סִינֵי כִּינּוּ שְׂבִשְׁעַת הָעֶגְלָה נִשְׁכָּרוּ הַלּוּחֹת וְאֵף שְׂמַחַל חֲטָא הָעֶגְלָה מ"מ כְּבָר פָּסַק מַעֲשֵׂה סִינֵי בְּשִׁבִירַת הַלּוּחֹת וְהִבְטִיחָם וְאָנְכִי לֹא אֲשַׁפְּחָה: שֵׁם אֵלָא מְקַצֵּר וְעוֹלָה.

עֵין בַּש"ע ס' ק"ד ס"א דְּהֵיִנּוּ שִׁיאֲמַר תְּחִלַּת כָּל בְּרָכָה וְסוּפָּה. וְהִנֵּה לְעֵיל דָּף ד' ט פְּלִיגֵי רַב וְשְׂמוּאֵל מֵהוּ מַעֲיִן י"ח וְרַב סָבֵר מַעֲיִן כָּל בְּרָכָה וְשְׂמוּאֵל אָמַר הֵבִינּוּ וְשֵׁם פָּסְקוּ כָּל הַפּוֹסְקִים כְּשְׂמוּאֵל וְכ"פ בַּש"ע ס' ק"י וְצ"ל דְּלִשׁוֹן יְקַצֵּר לֹא מִשְׁמַע הֵבִינּוּ.

וְאִמְנָם הַנְּלַע"ד לְדִינָא בְּזֵה דְּבִרְיִיתָא פָּאן דְּתַנִּי יְקַצֵּר לְפִי שְׂמִיִּירֵי שְׂבִאֲמַצַּע תְּפִלְתּוֹ רָאָה אֲנִס אוֹ קְרוֹן בָּא כְּנֻגְדּוֹ וְאִם כְּבָר אָמַר בְּרַכַּת אֶתָּה חוֹנֵן כְּנֻלָּה שׁוֹב אֵי אֲפִשֵׁר לּוֹמַר הֵבִינּוּ דְּשִׁמְנָה לֹא תִיקְנוּ כְּדִאֲמַרִּינוּ לְעֵיל דָּף ד' ט ע"א לְעֵינֵן הַבְּדִלָּה עִם הֵבִינּוּ וּלְכַף כִּינּוּ שְׂשׁוֹב א"א לּוֹמַר הֵבִינּוּ לְכֵן יְקַצֵּר כָּל בְּרָכָה וּבְרַכָּה מֵאֲמַצְעִית מֵאוֹתָהּ בְּרָכָה שְׂפָה רָאָה אֲנִס אוֹ קְרוֹן וְהִלָּאָה אֲבָל אִם קוֹנְדָם שְׂפִיִּים אֶתָּה חוֹנֵן רָאָה אֲנִס אוֹ קְרוֹן נְלַע"ד דִּיאֲמַר הֵבִינּוּ.

וְכֵן נְלַע"ד דְּמָה דְּאֲמַרִּי לְעֵיל דָּף ד' ט ע"א דְּמוֹצָאֵי שְׂבַת אוֹ יְמוֹת הַגְּשָׁמִים הֵיִנּוּ שֶׁהֵבִינּוּ אֵינוּ יְכוֹל לּוֹמַר אֲבָל אֶפְתִּי לר' יְהוֹשֻׁעַ מִתְּפִלָּל מַעֲיִן י"ח דְּהֵיִנּוּ מַעֲיִן כָּל בְּרָכָה וּכְדַבְּרֵי רַב דָּגַם שְׂמוּאֵל מוֹדָה דִּיכּוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן אֵלָא שְׂסוּבֵר שְׂאֵינוּ צָרִיף לַעֲשׂוֹת כֵּן וְיְכוֹל לְכָלֵל כְּלָם כְּאֶחָד בְּהֵבִינּוּ.

וּבְזֵה מִתְנַרְץ קוֹשְׁיֵית אֶחָד מֵהַתְּלִמִּידִים שֶׁהִבְאֵתִי שָׁם: שֵׁם מַעֲשֵׂה בְּחִסִּיד וְכו'. וְלְכַאוּרָה תְּמוּזָה הוּא עַל הַחֲסִיד הַזֶּה אֵיף סְמָךְ עֲצָמוֹ עַל הַנֶּס וְהַכְּנִיס עֲצָמוֹ בְּסַפְּנָה.

וְהַט"ז בְּסִי' ס"ו ס"ק א' הָאֲרִיף בְּזֵה. וְלַעֲנַד"נ כִּינּוּ שְׂרָאָה הַחֲסִיד שֶׁהִשָּׁר הַקָּדִים לוֹ שְׁלוֹם כְּבָר יָדַע שִׁישׁ בְּשֵׁר הַזֶּה מִדַּת עֲנָוָה וּלְכַף בְּטַח בּוֹ שְׂלֵא יִמְהַר לְהִרְגוֹ עַד שִׁישְׁמַע טַעֲנָתוֹ וּבְטַח בְּאֲמַתְלָא זוֹ שְׂאֲמַר לוֹ אַחַר כָּף: דָּף ל"ג ע"א מִיתִיבֵי נָפַל לְגוֹב וְכו'.

הָא דְּלֹא הִקְשָׁה אֲמַשְׁנָתָנּוּ שְׂשִׁנִּינוּ אִפִּי נְחָשׁ כְּרוּף וְכו'. וְרַצִּיתִי לּוֹמַר דְּמִשְׁנָתָנּוּ אֵינְא לְמִימַר דְּאֲפִילוּ בְּמִקּוֹם סַפְּנָה לֹא יִפְסִיק.

ואל תתמה שהרי הביא לעיל ברייתא דר' אבהו וכו' לא יפסיק ונהרי המקשה לא אסיק אדעתיה לחלק בין אפשר לקצר או לא והי' סבור דבשום ענין לא יפסיק ולכן לא הקשה על משנתינו.

אבל רב ששית דאמר ל"ש אלא נחש אבל עקרב פוסק א"כ הטעם בכחש לפי שאינו מזיק הקשה שפיר מנפל לחפירה מלאה נחשים וכו'. אלא דאפתי הי' לו להקשות לעיל על דברי רב יוסף דאמר דלמלפי אומות פוסק וג"כ מוכח דטעמיה דמתניתין בנחש משום שאינו מזיק וה"ל להקשות מברייתא דנפל לחפירה וכו'.

ולכן לתרץ דבר זה שמתהי לב לדברי התוס' פאן בד"ה אבל עקרב וכו' שהביאו ירושלמי דקאמר דאם הי' נחש מרתיע לבוא פנגדו פוסק ופירשו התוס' הטעם לפי שבא פנגדו ככעס מתכונן להזיקו.

והנה לכאורה קשה דדבר זה הנה להתוס' להביא במשנתנו על גוף הדין שבמשנה שאפ' נחש פרוף על עקביו לא יפסיק. ולמה הביאו התוס' דברי הירושלמי על דברי רב ששית דאמר אבל עקרב פוסק.

והנלע"ד בזה משום דזה הטעם שפירשו התוס' לפי שבא בפעם וכו' אינו מפורש בירושלמי ולשון הירושלמי הוא כה לא אמרו אלא פרוף אבל אם הי' מרתיע ובא פנגדו הרי זה מסת' ויש לפרש החילוק הזה.

דכל נחש דרכו מן הסתם להזיק כדכתיב ואתה תשופנו עקב. ואמנם אם הוא כבד פרוף על עקביו ולא הזיקו שוב לא יזיק שהרי חזינו שזהו אין דרכו להזיק מדלא הזיקו תיכף.

וכה הם פירוש דברי הירושלמי ל"ש אלא פרוף פירוש שבכר הוא פרוף ולא הזיקו לכה שוב לא חיישי' שזיק אבל אם הי' מרתיע ובא פנגדו שעדיין לא הגיע לעקביו אלא שבא עכשיו פנגדו חיישי' שמסתמא פשיגוע אליו יזיק לכה פוסק.

אבל לפי דברי רב ששית ע"כ אין הטעם פן דא"כ גם בבי עקרב נימא דאם הוא פרוף על עקביו ולא הזיקו שוב לא יזיק פינון שאפילו במי שדרכו להזיק סמכינן אם חזינו שעשה אינו מזיק שוב לא יזיק וא"כ מה בין עקרב לנחש.

אלא על פרוף דבמי שדרכו להזיק אין זה ראי' מה שפרוץ עלו ולא הזיק ואמרין שאעפ"כ יזיק עוד. וע"כ דטעמיה דמתני' גבי נחש הוא משום שנחש אינו כ"כ מועד להזיק ולכן צריכין אנו לפרש טעם הירושלמי דהרתיע היינו היינו שבא בפעם.

ולכן פירשו התוס' טעם זה בדברי רב ששית. ומעשה ממילא ניחא שעל המשנה לא הי' קשה לו מברייתא דנפל לחפירה דהנה מפרשינן טעם המשנה משום שבכר הוא פרוף ולא הזיק.

ולכן הקשה דוקא על רב ששית: שם מזכירין ג"ג מ"ט אר"י מתוך ששקולה כתח"ה וכו'. פאן סתומים דברי המקשה ודברי המתירן פי המקשה לא פירש קושיותו שאם קושיותו רק על קביעת המקום של גשמים מ"ט קבעוהו בכרחה זו א"כ עקר חסר מן הספר שהרי לא קאמר בתח"ה מ"ט רק אמר מזכירין ג"ג מיט.

גם רב יוסף לא הודיע לנו באיזה ענין שקול גשמים כתח"ה. וכבר הרגיש בסתימת דברי המקשה הגאון מוהררנ"ך בספרו ובגריש מס' תענית הקשה הגמ' וליתני מאימתי מזכירין על הגשמים מאי ג"ג אר"י מתוך שיורדין בגבורה וכו' והתוס' שם בד"ה וליתני וכו' פתבו ותימה דהתם בברכות קתני כי הכא מזכירין ג"ג אמאי לא מקשה כי הכי וליתני גשמים מאי גבורות וכו'.

ונדחקו בזה ע"ש נאני אומר שזו היא באמת קושיות המקשן פאן ג"ג מ"ט וכולל בקושיותו תרתי עצם קריאת השם דמ"ט קראוהו גבורות גשמים ה"ל למיתני גשמים וגם קביעת המקום. ורב יוסף תירץ לו שניהם דהא נדאי דתח"ה בגבורה של הק"בה הוא ואין לה פס וגבורה גדול מזה להחיות פגרים ואנשי כנה"ג יעידו ע"ז שקבעו נוסח הברכה אתה גבור וכו' מחיה מתים אתה מכלל שידעו שתח"ה גבורה הוא וקאמר ר"י מתוך שקשולתה כתח"ה דכמו שתח"ה הוא גבורה פה גשמים יורדים בגבורתו של הק"בה לקח קבעוהו בתח"ה נמצא ר"י נתן טעם על השם עצמו למה נקראו ג"ג ועל קביעת המקום.

נמצא קוש' המקשן פאן היא באמת הקוש' שבמס' תענית ודברי ר"י פאן נכלל בהם דברי ר' יוחנן בתענית. וממילא מסולק תמיהת התוספת שם: שם אלא מעתה גדולה נקמה וכו'.

לכאורה יפלא איך סברת המקשה וסברת התרצון הפוכות מקצה אל קצה. שהמקשה אוטיב אלא מעתה וכו' דמשמע שבנקמ' אין שום סבר' לומר שבאמת היא גדולה. והתרצון השיב לו שנדאי פן הוא. גם מה דאמר ותינו דאמר עולה לכאורה אין לו ענין לזה.

ונראה דכוננת ר' אמי במה שאמר גדולה דיעה וכו' וכן פוננת ר"א במה גדול מקדש לומר שצריך זכות גדול ורחמים גדולים מהק"בה שיתנינו דיעה וכן צריכין זכות גדול ורחמי' גדולים לזכות למקום מקדש שיש'ר' הק"בה שכינתו שם.

ולזה ניתנו בין שתי אותיות ששניהם מי"ג מדות הרחמים כמ"ש ה' ה' אל רחום וגו'. וע"ז הקשה נהרי נקמ' ששוןרשה נדאי הוא ממדה"ד ולא ממדת הרחמים ואעפ"כ ניתנה בין שתי אותיות.

ומשני אין במלתא מיהא גדולה שאף שהיא מדה"ד לזה שנעשה בו הנקמה מ"מ היא ממדת הרחמים לזה שרואה נקמה בשונאיו. ודוק בהאי קרא דכתיב אל נקמות ה' אל נקמות הופיע שהנקמה שהוזכרה תחלה ניתנה בין שתי אותיות.

אבל השני' לא ניתנה בין שתי אותיות לפי שאחת היא לטובה גמורה נגד ישראל כי חזו נקם וגם ויתר להם ממונם ואחת היא לרעה כלפי שונאי השם שסירבו בקבלת התורה ושפר שי' דברי עולא לכאן.

וגם ניחא בזה דברי ר' אמי שאמר כל מי שאין בו דיעה אסור לרחם עליו לפי שהדיעה ממדת הרחמים באה: שם בתחלה קבעוהו בתפלה וכו'. שטחית הסוגיא דכל אלו השנונים

היו בהבדלה אבל קידוש תיכף מתחלתו נתיקן על הכוס וגם בתפלה שהרי ברכה אמצעית שבתפלה היא קדוש היום.

והטשפם שקבעו קידוש תיכף על הכוס אף שהיו עניים היינו משום שאף העני בישראל צריה להיות לו פת לסעודת שבת וממילא אם אין לו יין יוכל לקדש על הפת שהפת הוא במקום היין.

ואפילו לדעת ר"ת בפ' ערבי פסחים דף ק"ו ע"ב שאין מקדשין על הפת אעפ"כ התקינו קידוש על היין אפילו בשעת עלייתם מן הגולה שהיו עניים. דקידוש אפילו אם אינו מן התורה על היין מ"מ אסמכתא יש לו בתורה דכתיב זכור וזכירה מציינו בנין דכתיב וזכרו בנין לבנון כמו"ש התוס' שם דף ק"ו ע"א בד"ה זכרהו ע"ש לכה קבעוהו על הכוס.

ולדעת הרמב"ם שגם הבדלה היא נכללת במצנות עשה של זכור את יום השבת שזינפרהו בכניסתו בקידוש וביציאתו בהבדלה כמבואר בדבריו בריש פ' ד"ט מהל' שבת ועיין במ"מ שם.

מ"מ להרמב"ם ההפך בין קידוש להבדלה בטעם הראשון שפתי דהרי להרמב"ם מקדשין על הפת ואין מבדילין על הפת כמבואר בפירק הזה. ואמנם אי קשיא לי הא קשיא לי מדוע בקידוש אף שתקנוהו תיכף על הכוס אפ"ה לא הנה סגי להו בנה לחוד ותקנוהו ג"כ בתפלה.

ובהבדלה כשהעשירו תקנוהו על הכוס והי' סגי להו בכוס לחוד ועקרוהו מהתפלה עד שראו שחזרו והענו. ונראה משום דלא רצו להטריח הציבור בשבת בתפלת ש"ע והיו צריכין לתמן ברכה אחת שיהיו שבעה ברכות שהם נגד שבעה קולות כמבואר לעיל דף ד"ט ע"א התקינו הברכה מעין קדושת היום לשבת קדושת שבת ולימים טובים ולר"ה וליוה"כ כל אחד מעין קדושת היום: שם אמר רבה ומותבינו אשמעתין.

ויש לדקדק הלא רבה ורב יוסף תרנייהו אמרו שמתא זו ומדוע רבה לחוד איתיב אשמעתין ור"י לא הנה קשיא. ונראה דבפסחים דף ק"ו ע"ב פליגי רבה ור"י אמר טעם אינו מבדיל ורבה אמר טעם מבדיל.

ולפי"ז לר"י מתפרשה הך ברייתא פהוגן דתני הבדלה בח"ה אין מחזירין אותו מפני שיכול לאמרה על הכוס ולדיוקא קאמר דדוקא היכי שיכול לאמרה על הכוס הוא דאין מחזירין אותו אבל אם אינו יכול לאמרה על הכוס דהיינו שפבר טעם מחזירין אותו.

אבל רבה דס"ל טעם מבדיל לא שייך דיוק הנה דהרי תמיד יכול לאמרה על הכוס וגם חיוב לאמרה על הכוס ושפיר אותיב דה ל למיתני מפני שאמרה על הכוס. ואף דאפילו לדיון דקיימ"ל טעם מבדיל ואפ"ה מסקינן לקמן דטעה בזו ובזו חוזר לראש ועיין ברבינו יונה וברבינו אשר דהאי טעה בנה ובנה היינו שטעם מ"מ אי אפטר להעמיס זה בלשון הברייתא למימר לדיוקא דדוקא היכי שיכול שהרי תמיד יכול הוא עכ"פ להבדיל על הכוס: ע"ב האומר על קן צפור וכו'.

לשון הרמב"ם בפירוש המשנה ענין מה שאמרו על ק"צ וכו' שיאמר כמו שקמלת על קן צפור וכו' פן רחם עלינו. וכן פירש הרבטנורה וכבר ראיתי מי שתמה הלא סיום דבר

זו לא נזכר במשנה אבל טעות הוא בידם שהתנא קמ"ל שאין מניחין אותו לסיים דבריו ומשתקין אותו תיכף בתחלת דבריו: והרמב"ם בפ"ט מהל' תפלה הל' ז פתב מי שאמר בתחנונים מי שריחם על קן צפור וכו'.

או שלא לשהות אותו ואת בנו ביום א' ירחם עלינו וכיוצא בענין זה משתקין אותו מפני שמצות אלו גזירות הכתוב הן וכו' הנה הוסיף הרמב"ם מצנת אותו וא"ב שאינו שכוני במשנה ואמנם הוא בירושלמי פאן.

אף אף שאין להקשות על תנא דמשנתנו שלא הביא גם מצנת אותו וא"ב דאטו כי רוכלא לחשוב. אבל הא קשיא למה נקיט התנא קן צפור שהוא במשנה תורה ולא נקיט אותו וא"ב שהוא בפ' אומר.

ונראה משום דבמצות ק"צ פתיב למען ייטב לך והארכת ימים והי' הנה אמינא לפרש שהכתוב אומר שקשם שאתה מרחם על ק"צ פה ירחם הק"בה עליך וא"כ פתח לנו הפתח פתח לעורר רחמים בעליונים ע"י קיום מצנה זו ששרשה הוא הרחמנות.

לכה אשמעינן התנא שלא כן הוא וגם מצנה זו גזירת המלה היא והשכר למען ייטב וגומר הוא על קיום גזירת המלה מלכו של עולם: שם נרבה נמי לחדודי לאפני הוא דבעי. הדבר יפלא מה חידוד שיהי בדבר המפורש במשנה.

ובגלדוטי שמעתי מהרב המאה"ג החסיד המפורסם מוהר"ר מרדכי זצ"ל חתן ר' הירשל דנצקא מבראד לפי שבמשנה לא נזכר הסיום פן תרחם עלינו ואיכא למימר דדוקא קאמרה המשנה שבדבר זה הוא דבר שאינו נכון אבל אם מסיים דרף בקשה לעורר רחמים עלינו שרי.

ונה פיון רבה כמה ידע האי לרצוני למרי' שמעורר הרצון עלינו. והקשה לו אבני נהרי משתקין אותו תנו א"כ עדיין לא שמענו מה רצונו לסיים.

ואעפי"כ משתקין אותו מפלל שבכל ענין אסור. ועיין מ"ש על דברי הרמב"ם בפה"מ ונהו החידוד של אבני ודברי פי חכם חזן: ואמנם אפתי דבריו חסרים תבלין דלמה הי' ה"א לומר דדוקא שלא דרף בקשה אסיר אבל דרף תפל' ובקש' יהי' נכון ואנו ראינו שבאמת נהפך הוא וכמו"ש התיו"ט במשנתנו דדוקא דרף תפלה ובקשה משתקין אותו.

והרב החסיד הג"ל הטעים דבריו ע"פי תיקוני הזוהר. ואנו אין לנו עסק בנסתרות.

ואמרת להטעים דבריו ע"פי מה שראיתי בסוגיא זו בירושלמי על משנתנו וז"ל הירושלמי על משנתנו ר' יצחק בשם ר' סימון פקורא תגר על מדותיו של הק"בה על קן צפור הגיעו רחמיה ועל אותו האיש לא הגיעו רחמיה עיין בירושלמי.

ונמצא משנתנו יש לפרש בסיים דרף בתמי' שעל צפור רחמת ועלי לא רחמת וזה נדאי ראוי לגעור בו אבל באומר דרף בקשה כמו האי דנחית קמי' דרבה שסיים חוס ורחם עלינו שפיר דמי.

ונהו שפיון רבה שאמר כמה ידע וכו' ואבני הקשה אותו שהרי משתקין אותו תנו וכדברי הרב החסיד הג"ל: שם ואמר ר"ח הפל בידי שמים וכו' שנאמר וכו' שואל מעמך וגו'. אפשר ליתן בזה טעם על לשון הכתוב דנקט לשון שואל והי' יכול לכתוב מבקש מעמך

דְּכַבֵּר אֲרוּז"ל בְּפֶסוּק מִי הִקְדַּמְנִי וְאַשְׁלֵם שְׂאִין שׁוּם אָדָם עוֹשֶׂה דְבַר שְׂיִקְדִים הוּא טוֹבָה לֵהק"ב אֲבָל נִהְפָּנָה הִיא שֶהק"ב הִיא הַטוֹב כִּי כָלִים אָדָם מְקַיֵּים מִצְוֹת מִיָּלָה אִם לֹא נָתַן לוֹ הִק"ב בֶּן כָּלוּם עוֹשֶׂה צִיצִית אִם לֹא נָתַן לוֹ הִק"ב בְּגָד.

וְכֹן צְדָקוֹת וּמַעֲשָׂוֹת וְרוֹב הַמִּצְוֹת בְּכָלֵם הַקְדִים הִק"ב טוֹבָה לְהָאָדָם וְאִין הָאָדָם עוֹשֶׂה דְבַר טוֹב בְּשָׁלוֹ כִּי אִם בְּשָׁל הִק"ב הִיא. וְכִמוֹ שְׂשֻׁנִינוּ בַפ"ג מֵאֲבוֹת תָּן לוֹ מִשָּׁלוֹ שְׂאֵתָה וְשָׁלָף שָׁלוֹ.

בְּאִנְפֵן שְׂאִין לְשׁוּם אָדָם שׁוּם חוֹב אֲצֵל הִק"ב עֵבוֹר מַעֲשָׂיו הַטוֹבִים כִּי כָּבֵר הַקְדִים לוֹ הִק"ב אִף הִק"ב בְּרוֹב חֲסָדוֹ מִשָּׁלֵם שְׂכָר לְהָאָדָם כְּאִלוֹ הָאָדָם עֹשֶׂה מִשָּׁלוֹ. וְאִמְנָם בְּיִרְאָת שְׁמַיִם זֶה מָסֵר הִק"ב בֶּיַד הָאָדָם וְלֹא הַקְדִים לוֹ הִק"ב שׁוּם דְבַר לְזֶה וְהַבְרִירָה חֲפְשִׁית לְגַמְרֵי בֶיַד הָאָדָם אִם הָאָדָם מְקַיֵּים מִצְוֹת יִרְאָת שְׁמַיִם כְּרָאוּי הִק"ב כִּיכּוֹל חַיִּיב לְשָׁלֵם לוֹ שְׂכָרוֹ וּבְזֶה הָאָדָם הַקְדִים כִּיכּוֹל לְהַלְוֹת לְהַשִּׁים יִתְבָּרָךְ וְזֶהוּ שְׂרָמְזוֹ הַכְּתוּב מָה ה' אֱלֹקֵיךָ שְׁוֹאֵל מֵעַמְּךָ שֶהק"ב הִיא 'הַשְׁוֹאֵל וְאֵתָה תִהִי' הַמִּשְׁאֵיל זֶה אִינוֹ בְּשׁוּם מִצְוָה כִּי אִם לְיִרְאָה בְּזֶה שְׁפִיר הִק"ב הִיא הַשְׁוֹאֵל מֵעַמְּךָ וְאֵתָה הַמִּשְׁאֵיל.

וְאִמְנָם אָמְרוּ לְשׁוֹן שְׂאֵלָה וְלֹא לְשׁוֹן הַלְוָאָה כִּי שְׂאֵלָה הִיא דְבַר הַחֲזוֹר בְּעֵין כְּמוֹת שֶהוּא וְהַלְוָאָה הִיא הַנִּתְּנָה לְהוֹצֵאָה וּמִשָּׁלֵם תְּמוֹרָתוֹ כְּמוֹ אִם כֶּסֶף תִּלְוָה שְׂלֵהוֹצֵאָה נִתְּנָה וּפּוֹרַע מְעוֹת אַחֲרֵימָם.

וּבְאֵתָה שְׂכָר מִצְוָה הִיא הַמִּצְוָה בְּעֵצְמָה כְּמוֹת שְׂקִימָה כִּי הַעוּה"ב אִין בּוֹ אֲכִילָה וְשִׁתִּי רַק לְיִהְיֹת מִזִּיו הַשְּׂכִינָה וְלִזְכוּת לְהַשְׁיֵב הַשְּׂגָה נִפְלְאָה וְזֶהוּ עֲצָמוֹ קִיוִם הַמִּצִּית בַּעוּה"ז בְּכָל מִצִּית מִתְדַבֵּק בְּשְׂכִינָה אֲלָא שְׁבַעוּה"ז עֵינֵי בְּשָׁר לָנוּ וְאִין אָנוּ יְכוֹלִים לְהַשְׁיֵב הַדְּבִיקוֹת הַזֶּה וְלַעֲתִיד לְבוֹא נִזְכֶּה לְחַזוֹת לְמַפְרַע הַדְּבִיקוֹת שְׂעֲשִׂינוּ בַּעַת קִיוִם הַמִּצְוָה וְזֶהוּ כְּוֹנֵת רַז"ל שְׂשָׁכַר מִצְוָה מִצְוָה.

נִמְצָא שְׂיָיָךְ בְּזֶה לְשׁוֹן שְׂאֵלָה שֶהוּא חֲזוֹר בְּעֵין: שֵׁם א"ל ר"פ לְאִפְיֵי וְדִלְמָא מַעֲיָקְרָא לֹא כִינּוֹן לְבוֹ וְכו'. הָא דְלֹא הִקְשָׁה כֵּן עַל מִשְׁנֵתֵינוּ דְלָמָּה מִשְׁתַּקִּין אוֹתוֹ בְּאִמְרוֹ מוֹדִים מוֹדִים וְדִלְמָא מַעֲיָקְרָא לֹא כִינּוֹן לְבוֹ.

וְאוּלַי דְמוֹדִים אִם לֹא כִינּוֹן לְבוֹ א"צ לְחֲזוֹר לְאִמְרוֹ מִשָּׂא"כ בְּפֶסוּק שְׂמַע כְּמִבְּנוֹר דָּף י"ג ע"ב וְכֵן הוּא בַש"ע סִימָן ס' סְעִיף ה'. וְעוֹד נִלְע"ד לְתַרְזַן דְלֹא עַל הַמִּשְׁנָה וְלֹא עַל ר' זִירָא דְאָמַר הָאִמְרָ שְׂמַע כְּאִמְרָ מוֹדִים מוֹדִים דְמִי הִיא יְכוֹל לְהַקְשׁוֹת לְפִי שְׂהַמִּשְׁנָה וְכֵן ר"ז שְׂאִמְרוֹ מִשְׁתַּקִּין אוֹתוֹ מִיִּירֵי בְּאִמְרָ פְּסוּקָא וְתַנִּי לִי וְכַפִּירֵש"י וְאִי ס"ד מָה שְׂאִמְרָ שְׁנִית הוּא מִשׁוּם דְלֹא כִינּוֹן לְבוֹ א"כ תְּכַף כְּשֶׂאִמְרָ הַדְּבִיבּוֹר הִרְאִשׁוֹן בְּלִי כְּוֹנָה תְּיָכָף הִיא לוֹ לְחֲזוֹר וְלוֹמַר הַדְּבִיבּוֹר שְׁנִית תְּיָכָף בְּכְוֹנָה וְלָמָּה הַמִּתִּין עַד כְּלוֹתוֹ כָּל הַפְּסוּק וְזֶה דוֹחֵק לוֹמַר שְׂלֹא נִזְכֵּר לִיתָן לֵב שְׂלֹא כִינּוֹן פֶּד גְּמָרוֹ כָּל הַפְּסוּק א"ו שְׂיֵשׁ עִם לְבָבוֹ דְבַר בְּלִיעַל שְׂיֵשׁ שְׁנֵי רְשׁוּיוֹת לְכָף מִשְׁתַּקִּין אוֹתוֹ וְעָקַר קוֹשְׁיָתוֹ עַל דְמוּקֵי מָה שְׂתַּנְיָא שֶהוּא מְגוֹנָה בְּאִמְרָ מִלְתָּא מִלְתָּא ע"ז הַקְשָׁה לָמָּה הוּא מְגוֹנָה וְדִלְמָא מַעֲיָקְרָא לֹא כִינּוֹן.

וּבְזֶה נִיחָא דְמִשְׁנֵי חֲבָרֵתָא כְּלַפִּי שְׂמִיָּא אִם לֹא כִינּוֹן מְחִינּוֹן לִי בְּמַרְזֻפְתָּא וְכו' וְאִם קוֹשְׁיָתוֹ הִיא עַל מָה דְמִשְׁתַּקִּין אוֹתוֹ א"כ לֹא מִשְׁנֵי מִיִּדֵי וְאִטּוֹ בְּשִׁבְלֵי שְׂעֲשֶׂה שְׂלֹא כַהֲגוֹן וְלֹא כִינּוֹן

בְּרֵאשׁוֹנָה וְרֵאיוֹי לְהַכּוֹתוֹ בְּמַרְזֻפְתָּא דְנַפְתָּא בְּשִׁבִיל זֶה לֹא יִתְקַן מֵה שְׁעֵינִת וְלוֹמַר שְׁנִית בְּכּוֹנָה.

אָבֵל לִפְמ"ש שְׁהַקְּוֹשִׁיא הִיא רַק עַל הַבְּרִיִּיתָא שְׁאֲמָרָה שְׁהוּא מְגוֹנָה הַקְּוֹשֶׁה דְלָמָּה הוּא מְגוֹנָה וְדִלְמָא מְעִיקְרָא לֹא כִּינּוֹן לְבוֹ מְשׁוֹנֵי שְׁפִיר דְבִשְׁבִיל זֶה עֲצָמוֹ שְׁלֵא כִּינּוֹן הוּא מְגוֹנָה דְחַבְרוּתָא פְּלִפִּי שְׁמִיָּא וּמְמִילָא מוּכַח דְהָא דְחַשְׁבִּינּוּ לְמְגוֹנָה הֵיִינוּ בְּאוֹמַר מְלִתָּא מְלִתָּא.

וְזֵהוּ פְּנֹנַת הַתּוֹס' בְּד"ה פְּסוּקָא וְכו' שְׁפַתְבוּ עַל פִּירוּשׁוֹ שֶׁל בְּה"ג שְׁאִין לְשׁוֹן הַגְּמָרָא מְשַׁמֵּעַ כְּפִירוּשׁוֹ. וְהַמְהַרְשֵׁ"א תָּמָּה עַל דְּבַר הֵם מְהִיכֵן מְשַׁמֵּעַ לְהוֹ לְשׁוֹן הַגַּמ' דְלֹא כְּפִירוּשׁוֹ שֶׁל בְּה"ג וּלְפַמ"ש נִיחָא: וְאָמְנָם דַּעַת בְּה"ג נִלְע"ד דְס"ל הַסְּבֵר לְהִיפּוֹף דְבְּאוֹמַר פְּסוּק' וּפְסוּקָא שְׁמַע וְחֹזֵר וְאָמְרוּ שְׁנִית שְׁיִיף לְמִימַר וְדִלְמָא מְעִיקְרָא לֹא כִּינּוֹן וְלֹא נִזְכָּר כָּלֵל עַד גְּמָרוֹ הַפְּסוּק אֲזַי נִזְכָּר וְאָמְרוּ שְׁנִית בְּכּוֹנָה.

אָבֵל בְּאָמְרוֹ מְלִתָּא וּמְלִתָּא לִיכָּא לְמִימַר דְמְעִיקְרָא לֹא כִּינּוֹן שְׁפִינּוֹן שְׁאֲמַר שְׁמַע שְׁמַע אִם הִי מַחְמַת חֶסְרוֹן הַכּוֹנָה בְּרֵאשׁוֹנָה הָרִי חֲזוּינּוּ שְׁנֹזְכָר בְּכּוֹנָנְתוֹ וְאָמְרוּ שְׁנִית וְאִיף תִּיכְרָף אָמַר יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי פְּעָמִים מַחְמַת חֶסְרוֹן כּוֹנָה אִיף כְּהָרָף עֵינִי נִזְכָּר וְכְהָרָף עֵינִי תִכְרָף חֹזֵר וְשִׁכַח וְכִינּוֹן שְׁהוּכַחְנוּ שְׁעַקַר הַקְּוֹשִׁיא וְדִלְמָא מְעִיקְרָא לֹא כִּינּוֹן וְכו' הוּא עַל מַה שְׁאֲמַר שְׁהוּא מְגוֹנָה כְּמוֹ שְׁהוּכַחְתִּי מְדַמְשֵׁנִי חַבְרוּתָא פְּלִפִּי שְׁמִיָּא א"כ מְמִילָא דְפְּסוּקָא וּפְסוּקָא הוּא מְגוֹנָה וּמְלִתָּא מְלִתָּא מְשַׁתְּקִינּוּ לִי: דָּרָף ל"ד ע"א בְּמִשְׁנֵה מְהִיכֵן הוּא מְתַחִיל מְתַחִילַת הַבְּרָכָה שְׁטַעָה זֶה וְכו'.

לְפִי פִירֵשׁ"י דְהָאֵי שְׁטַעָה הֵיִינוּ שְׁדִילְג בְּרָכָה אַחַת וְאָמַר אַחֲרַת וְכו' ה"ל לְתַנָּא לְמַתְנֵי מְהִיכֵן הוּא מְתַחִיל מִהַבְּרָכָה שְׁטַעָה זֶה וְלָמָּה הִלְכְתָּא תְּנִי מְתַחִילַת הַבְּרָכָה דְמַהִי תִיִּתִי יִתְחִיל בְּאֲמָצְעָה כִּינּוֹן שְׁזָה לֹא אָמַר עַדִּינּוּ פְּלוּם מְאוֹתָה בְּרָכָה וְכִי ס"ד שְׁיִהֵי סְגִי בְּחֲצֵי בְּרָכָה וְלִכְּנֹן יוֹתֵר מוּכַחַת כּוֹנָנַת הַמְּשֻׁנָּה שְׁטַעָה בְּאֲמָצְעַת הַבְּרָכָה וְנִבְהַל וְאִינוּ יוֹדַע מְהִיכֵן יִתְחִיל וְיַעֲמֹד אַחֵר תַּחְתּוֹי וְכֹזָה הִי מְקוּם לּוֹמַר שְׁהַשְׁנֵי יִתְחִיל בְּאֲמָצְעַת הַבְּרָכָה מְאוֹתוֹ מְקוּם שְׁטַעָה הֵרֵאשׁוֹן וְיִצְטָרֵף אֲמִירַת הֵרֵאשׁוֹן חֲצֵי הֵרֵאשׁוֹן שֶׁל הַבְּרָכָה שְׁאֲמַר כְּהוֹגֵן עִם אֲמִירַת הַשְׁנֵי חֲצֵי הַשְׁנֵי קַמ"ל מְתַנִּיתִין דְצְרוּפֵי אֲמִירַת שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם בְּבְרָכָה אַחַת לֹא מְצָרְפִינוּ וְצָרִיף לְהִתְחִיל מְתַחִילַתָּה וְעֵינִי בְּתַר"י.

וְעוֹד יל"ד עַל פִירֵשׁ"י מַה עֵנִין דִּין זֶה בְּעַמְד אַחֵר תַּחְתּוֹי הֵלֵא גַם בְּנִזְכָּר הוּא עֲצָמוֹ ג"כ הַדִּין כֹּן שְׁצָרִיף לְהִתְחִיל מִהַבְּרָכָה שְׁדִילְג בְּשִׁלְמָא אִם מִיִּירִי בְּטַעָה בְּאֲמָצְעַת הַבְּרָכָה וְעַדִּינּוּ הוּא עוֹמֵד וְשׁוֹתֵק בְּאוֹתָה הַבְּרָכָה שְׁאִינוּ יוֹדַע לְגַמְרוֹר אֲזַי בְּנִדְאֵי שְׁאִם הוּא נִתְיָשֵׁב בְּדַעַתוֹ שֶׁא"צ לְהִתְחִיל מְרֵאשׁ הַבְּרָכָה שְׁלֹא מְצִינוּ שְׁתִּהֵי שְׁתִּיקָה הַפְּסַק בְּאֲמָצְעַת הַבְּרָכָה וּבְפָרְט אִם לֹא שְׁהָה כְּדִי לְגַמְרוֹר כְּלָה וּפְשִׁיטָא שְׁשִׁהֵי זֶה אֵינָה מַחְמַת אֲוָנָס וְלֹא גְבַרָא דְחוּי.

וְצ"ל לְפִירֵשׁ"י קַמ"ל מְתַנִּי דְאֲפִי בְּעַמְד אַחֵר תַּחְתּוֹי א"צ לְהִתְחִיל בְּרֵאשׁ הַתְּפִלָּה שְׁלֹא תֵאמַר שְׁאִין לְצָרֵף שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּתְפִלָּה אַחַת קַמ"ל מְתַנִּי דְמְצָרְפִינוּ. אֲלֵא דְלִפִּי"ז קֹשֶׁה מַה שְׁפִינּוֹן רִשׁ"י בְּפִירוּשׁוֹ בְּמִשְׁנֵינּוּ בְּסוּף ד"ה מְתַחִילַת הַבְּרָכָה וְכו' יִתְחִיל הַעוֹבֵר תַּחְתּוֹי אוֹתָה בְּרָכָה שְׁדִילְג זֶה וְאוֹמַר מְשֵׁם וְלִהֲלֵן עַכ"ל רִשׁ"י.

וְקֹשֶׁה מִנ"ל לְרִשׁ"י זֶה מְמִשְׁנֵינּוּ וְדִלְמָא סְגִי בְּאוֹמַר הַבְּרָכָה וְאִם"כ גּוֹמַר הַתְּפִלָּה בְּמְקוּם שְׁפִינּוֹן הֵרֵאשׁוֹן דְלִפִּי פְּשָׁטוֹן שֶׁל דְּבָרִים הִי נִרְאֶה שְׁרִשׁ"י הוֹכִיחַ זֶה מְמִשְׁנֵינּוּ דְלִפִּי

פירושו שהראשון דלג ברכה שלימה א"כ מאי קמ"ל פשיטא דהשני צריך לומר אותה דלא לחנם העמידו אותו כי אם להשלים מה שדלג הראשון א"ו היא גופה קמ"ל שמאותה ברכה נהלאה צריך לגמור פסדר.

אבל לפמ"ש דהיא גופה צריך התנא להשמיענו שתפלת שני אנשים מצטרפת שלא תימא שאחד צריך לומר כל ח"י ברכות א"כ הדק"ל מנ"ל לרש"י שצריך שיאמר משם ולהלן וצריך לומר שרש"י לא כתב זה מחמת שהמשנה מוכחת פן אלא רש"י כתב פן לעצמו שהדין הוא פן.

ובדברינו בהגמרא יבואר יותר: שם אומר רב הונא וכו' חוזר לאתה חונן. במסקנא מסיק טעמין דר"ה משום דסבר אמצעות פוליהו חזא ברכתא ניהו.

ואמנם ר"ש דאיתיב תיובתא לר"ה ולא אסיק אדעתין טעם זה א"כ ודאי שצריך להבין מאי טעמין דר"ה והי' צריך לומר טעמו משום דבמגילה דף י"ז ע"ב יהיב טעמין על כל סידור שמונה עשרה כל אחת על מקומה ואם הפסיק ביניהם דרף משל שהי' לו לומר ברכת השיבנו וטעה ודלגה ואמר ברכת סלח לנו אף שיחזור ויתחיל השיבנו ויאמר משם נהלאה על הסדר מ"מ כבר הפסיק בין חונן הדעת להשיבנו בברכת סלח ואמר בראשונה ואף שיחזור ויאמר ברכת סלח עוד הפעם אחר השיבנו מ"מ השיבנו איננה סמוכה בתפלתו לח"ה לכן צריך להתחיל אתה חונן ומשם על הסדר.

ואף דלפי"ז הרי יהיב שם טעם לסמיכת אתה חונן לקדושה וא"כ מה בכך שיחיל א"ח הרי הפסיק בברכות שאמר בטעות בין קדושה לא"ח שאמר מחדש. צריך לומר דשליש ראשונות הואיל והם ענין לגמרי בפני עצמם שהם שבח ואמצעות הם בקשות לכן לא חייש נן לסמיכתן כל כך.

ועדיין הי' צריך טעם בגאולה ורפואה וברכת השנים דקבע להם שם מקום ע"פי המספר שביעית ושמינית ותשיעית וא"כ מה בכך שיחיל אתה חונן כבר ירבה המספר. צ"ל דמ"מ דכינן דמא"ח מתחיל ענין חדש דהיינו בקשות חשבינן א"ח להתחלת של אמצעות ומנין אותה רביעית.

או יהי' איזה טעם אחר לר"ה עכ"פ צריך שיהי' הטעם שמן אתה חונן ומעלה צריכים להיות סמוכים על הסדר. ודע שיש הפרש לדינא אליבא דר"ה גופין אם נימא טעמו כפי הס"ד של ר"ש אליבא דר"ה א"כ לא אמר ר"ה גופין שצריך לחזור לא"ח אלא בדולג והקדים המאחר ושבזה הפסיק הסדר אבל אם לא דילג אלא שטעה פגון בעי"ת ואמר במקום המלך המשפט האל המשפט שמחזירין אותו אם עדיין לא אמר ברכת המינין חוזר רק להשיבה שהרי אין כאן שינוי הסדר רק שכופל ברכת השיבה וכן אם העובר לפני התיבה נבהל באמצע ברכה אחת מהאמצעות ונשאר עומד ותוהה או נשתתק זה שעומד תחתיו מתחיל רק מתחלת הברכה שטעה בה זה.

וכ"ז לפי הה"א. אבל למסקנא דטעמין דר"ה דכולהו אמצעות חזא ברכתא ניהו בכל ענין לרב הניבא חוזר לא"ח.

ונה שרצינו לבאר כאן להקדמה למה שנבאר בסמוך: שם מתיב רב ששת מהיכן הוא חוזר וכו'. לפי הנראה ברייתא היא דמותיב ר"ש ממנה דבמשנתנו אין הלשון מהיכן

הוא חוזר רק מהיכן הוא מתחיל וא"כ פנין שנה הוא ברייתא היא גופה קשיא למה שביק ר"ש משנתנינו לאתובי ממשנתנינו.

ונראה לתרץ ע"פי שהקדמנו דלפי דעתן דר"ש בדברי ר"ה דלא אסיק אדעתא דכולהו קדא ברכתא נינהו א"כ ר"ה גופי' לא אמר שחוזר לאתה חונן אלא בדילג ברכה אחת והתחיל בשל אחרות.

ולפי"ז אין מקום להקשות מן משנתנינו דהרי משנתנינו איפא לפרש דלא דילג כלל אלא שטעה ונשתמש באמצע אחת מהברכות ולא ידע לאדכורי נפשי' לגמרה וצריף לעמוד אחר תחתיו ועקר הרבותא שקמ"ל משנתנינו היא כמו"ש תר"י דלא תימא שיתחיל באמצע הברכה במקום שטעה הראשון קמ"ל משנתנינו שצריף להתחיל מתחלת הברכה.

אבל בברייתא דתני מהיכן הוא חוזר א"כ על פרוץ פבר ידע שצריף לחזור שנית מה שפבר אמר שפון הוא הפירוש של חוזר ונמצא לא הי' שאלתו אם צריף לחזור מה שפבר אמר הראשון שהרי זה פבר החליט שצריף לחזור רק ששואל מהיכן חוזר וע"ז קתני מתחלת הברכה שטעה בה ועקר הרבותא דקמ"ל הוא דסגי מתחלת הברכה וא"כ ע"כ מיירי בדילג דאל"כ פשיטא דסגי בהכי לפי הס"ד דר"ש דלא אסיק אדעתא למימר דכולהו קדא ברכתא נינהו ותיובתא דרב הונא.

אף לפ"מ שביארתי במשנתנינו לתרץ דברי רש"י דהיא גופה רבותא היא דתפלה אחת מצטרפת משני אנשים וקמ"ל שא"צ לחזור לראש התפלה א"כ גם מברייתא לא מותיב דגם ברייתא איפא לאוקמי בלא דילג וקמ"ל שאין השני צריף להתחיל מראש התפלה.

ונראה דמברייתא שפיר מותיב דכיון דתני לשון חוזר פבר שמענו שצריף עכ"פ לומר שנית איזה דברים שפבר אמר הראשון וכנ"ל וא"כ למה הוצרך שוב לומר מתחלת הברכה וכו' ה"ל למיתני מברכה שטעה וכו' אי להשמיענו שצריף להתחיל תחלת הברכה ולא דישייתחיל במקום שטפה וכמו"ש תר"י במשנתנינו הלא זה פבר שמענו מלשון חוזר.

א"ו שברייתא מיירי בדילג כגון שבאמצע ברפת השיבנו אבינו וכו' כשאמר וקרבונו מלפנו לעבודתך טעה והתחיל פי מוחל וסולח אתה וסיים ברפת הסליחה ואי הוה תני מברכה שטעה ה"א שדיו שיתחיל והתזירנו בתשובה וכו' ומשם והלאה יאמר פסדר ושייף שפיר לשון חוזר שהרי סיום ברפת סלח פבר אמר הראשון קמ"ל מתחלת הברכה שטעה שצריף להתחיל השיבנו אבינו וכו' ועכ"פ מוכח שמיירי בדילג ושפיר מותיב לרב הונא: רש"י ד"ה אין להם סדר ואם דילג וכו' אומרה אף שלא במקומה ועיין מ"ש התוס' בד"ה אין להם סדר.

והנה לפי פרושו של רש"י נחלקו רב הונא ור' אסי מחלוקת גדולה של רב הונא צריף להתחיל אתה חונן ולר"א א"צ לחזור מה שפבר אמר פלל ואינו אומר רק מה שדילג ואף שלא במקומו ולפי"ז רש"י שפירש במשנה בד"ה מתחלת הברכה ואומר משם ולהלן פירוש זה הוא דלא כמאן לא כר"ה ולא כר"א.

ונראה משום דתמוה עוד רש"י פאן בגמרא בדבור שאח"ז שהוא ד"ה מתחלת הברכה וכו' אלמא על סדר צריף לחזור ולאומרה הוא תמוה מאד דא"כ למה קאמר תיובתא דרב הונא והלא גם לר"א הוא תיובתא.

ולא עוד אלא דלר"א אלימא התיובתא יותר דליפא לשנוויי מידי. וכבר תמהו על דברי רש"י הללו כל אנשי חיל לא מצאו ידיהם.

ואפריון נמטי להגאון בעל קרבן נתנאל בסוף ספרו הביא לן מרגניתא טבא גוסחא בש"ס ישן נושן פתוב על קלף נכה היא הגוסחא מתיב רב ששית וכו' תיובתא דר"א לימא תהוי תיובתא דר"ה אמר לה ר"ה וכו' ובלי ספק שזו היא גוסחת רש"י.

ואמנם אמנא דלא בשביל זה שרב אסי קם בתיובתא ורב הונא שני שינויאי תהי הלכה כר"ה דבאמת שינויאי דר"ה שינויאי דחיקא היא וכמו"ש התוס' בשם בה"ג דדחה דברי ר"ה מהלכה בשביל זה אלא דבה"ג לפי גוסחתו פסק כרב אסי דלפי פירושו בדברי ר"א ליפא על ר"א שום תיובתא אבל רש"י לפי פירושו ר"ש מוטיב לתרנייהו בין לר"ה ובין לר"א וסובר רב ששית דמשם ואילך עכ"פ צריף לומר שוב על הסדר וכיון דר"א איתומב לגמרי ור"ה נדחק באוקימתא של הברייתא הכריע רש"י להלכה פר"ש.

ולכך פירש"י במשנה פדברי רב ששית. ואין שום סתירה בדברי רש"י פלל: תוס' ד"ה אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות וכו' פר"ת ורבינו האי דנקא ליחיד וכו'.

ולכך אנו אומרים זכרינו וקרוב"ץ וכו'. והרא"ש חזק דברייהם והביא ראי' מר"א הקליר שתיקן קרוב"ץ בשלש ראשונות.

והביא הרא"ש ראי' שיש לסמוך ביותר על הקליר שהרי קדמון הי' בימי התנאים וזה לשון הרא"ש וכן ר"א הקליר שהי' מא"י מקרית ספר ובקמיו הי' מקדשין ע"פי הראי' שהרי לא תיקן שום קרוב"ץ ליום שני וכו'.

ודברי הרא"ש הללו לקוחים מדברי התוספת בחגיגה דף י"ג ע"א בד"ה ורגלי הסחיות וכו' שכתבו על הקליר שהי' תנא ובקמיו מקדשי' ע"פי הראי' שמעולם לא יסד רק קרוב"ץ מיום אחד עכ"ל התוס'.

ונה איזה שנים נשאלתי מפקוד הגאון המובהק מוהר"ר ישעי' ברלין מברעסלא בעל החבור שאילת שלום דאיף הביאו ראי' שבקמיו מקדשים ע"פי הראי' ממה שלא תיקן קרוב"ץ רק ליום אחד והרי הרא"ש עצמו כתב שהי' מא"י וכן הוא חתום בפיוטיו מקרית ספר וא"כ אף אם הי' אחרון וקרוב לזמנינו הרי גם בזמנינו אינם עושים בא"י רק יום אחד ואם הפנונה שאם הי' אחרון אז אף אם הי' בא"י אפתי הנה לי' לתקן קרוב"ץ ליושבי ח"ל א"כ גם אם הי' בזמן שמקדשים ע"פי הראי' הי' לו לתקן לאינם הרחוקים וליושבי בכל שאין השלוחים מגיעים שם והשבתי אז להגאון הנ"ל שהתוס' והרא"ש דייקו בלשונם הרא"ש כתב שלא תיקן שום קרוב"ץ ליום שני והתוס' כתבו שמעולם לא יסד רק קרוב"ץ ליום אחד וכוננתם שאפי' לראש השנה לא תיקן קרוב"ץ ליום שני והרי בר"ה אפי' בירושלים עושי' עתה שני ימים דקיי"ל כדעת הרי"ף ולא כבעה"מ כמבואר בא"ח סימן תר"א וא"כ למה לא תיקן קרוב"ץ ביו"ט שני של ר"ה.

אלא ודאי שהי' בזמן שמקדשים ע"פי הראי' והי' מקומו קרית ספר רחוק רק מהלך לילה אחת או איזה שעות מועטים יותר באופן שתיכף שנתקדש תשרי ביום שלשים של אלול תיכף בלילה שאחריו יצאו השלוחים והגיעו לקרית ספר בהשפמה או שעה ושתיים אחר עלות השחר ולא עשו י"ט שני פלל אפילו בר"ה.

ואף שלפעמים אפילו בזמן המחדש היו עושים שני ימים אפילו בב"ד הגדול כגון שפאו עדים מן המנקה ולמעלה מ"מ לא הי' שכיח ומימות עזרא לא מצינו אלו מ'ענבר רק באותו הפעם שנתקלקלו הלויים וגם אז לא עשו רק ביום הראשון ואח"כ לא נזדמן כף והיו מקדשים תמיד ביום שלשים ובפרט אחר תקנת ריב"ז ולכך לא היו בימי הקליר במקומו ר"ה שני ימים כלל לכך לא תיקן שום קרוב"ץ ליום שני.

ואמנם מה שאנו מוצאים בי"ט שני של פסח פיוט אז כל חיתו יער נשאת שור שחתום בו הקליר וכן בי"ט שני של סוכות פיוט אלים פהשעין אב וחתום בו הקליר. והתוס' והרא"ש העידו שלא יסד שום קרוב"ץ לי"ט שני שורש הדבר כף.

פיוט אז כל חיתו יער פיוט הקליר בימיו ליום ראשון והוא מ'נסד על פרשת שור או כשב שבימיו היו קורין פרשה זו ביו"ט ראשין של פסח כמבואר במשנה שלהי מגילה בפסח קורין במועדות של תורת פהנים.

ואצלינו שאנו עושים שני ימים וקורין פרשה ביום שני של פסח כדאמר אבני שם דהאינדנא נהג עלמא משף תורא וכו'. לכך הנהיגו מ'נסדי המנהגי' לומר פיוט זה ביום שני מעין הפרשה.

ובסוכות גם הקליר יסד ה' פיוט אלים פהשעין אב ליום ראשון של סוכות ואף שביום ראשון של סוכות יש פיוט אקחה פרי עץ הדר שג"כ חתום בו הקליר. אומר אני שניהם יסד ליום ראשון לפי שפיוט אקחה כל יסודו על ארבע מינין שבבולב ופיוט אלים פהשעין עקרו למצות סוכה ולכן יסד שני פיוטים שאם חל ראשון בימי בג"ה יש מצות ארבע מינין בו ביום יאמרו פיוט אקחה פ"ע הדר ואם חל יום ראשון בשבת יסד פיוט אלים פהשעין אב שהוא מ'נסד על מצות סוכה.

ואנו שעושים שני י"ט קבעו מ'נסדי המנהגים שניהם א'חד ליום ראשון וא'חד ליום שני. ואגב אני מזכיר מה שתמיד אני מתמ' על מהר"א טירנא ושאר מ'נסדי המנהגי' ועל הלבוש שלא תיקנו בשני ימים של סוכות שאם חל יום ראשון שבת להפ' הסדר ולומר קדושת של יום שני בראשון שהוא מ'נסד על הסוכה וקדושת יום ראשון בשני שהוא מ'נסד על ארבע מינין: ודע שבקרוב"ץ לתשעה באב שנוהגין באשכנז והקליר יסדו כמו"ש מהרי"ל וסיים בבונה ירושלים באות נון אנה אנחנו וכו' ולכן התחיל הקינה שאחר התפלה שבת סורו מני שמתחלת באות סמ"ך וחתום בסוף הקינה אלעזר והנה בקרוב"ץ ההוא בתחלתו בברכת מגן אברהם אאנין תשע מאות ועוד פי לא דש בן גרני יע"ש ונמצא זה הוא עכ"פ אחר שנת תשכ"ח לאלף החמישי לבריאת עולם זה הוסיף א'חד מחכמי דורות האחרונים להגדיל פ'אב החורבן ולהוסיף יגון בזמנו ש'כבר עבר יותר מתשע מאות להחורבן אבל בזמן הקליר אם הוא ר"א ב"ש כמו"ש התוס' שם בחגיגה והוא הי' בזמן רבינו הקדוש ומת קודם רבינו הקדוש שהרי רבי שלח לדבר באשמתו כמבואר בהשוכר את הפועלים דף פ"ד ע"ב ורבינו הקדוש חתם חיבור המשנה ערף מאתים שנה אחר החורבן.

והסמ"ע בהקדמתו כתב ש'שולם חיבור המשנה קכ"א שנים אחר חורבן הבית אכל לפי מ"ש הרמב"ם בהקדמתו לחבורו יד התזקה שר' יוחנן חבר הירושלמי בקרוב שלש

מאות שנה אחר החורבן ור' יוחנן מב"ד של רבינו הקדוש הי' כמבואר שם ואיך יהי' מ'מן חבור המשנה עד חבור הירושלמי קרוב לק"פ שנה לפי חשבוננו של הסמ"ע ואפילו אם הקליר אינו ר"א ב"ש עכ"פ פ'נן שהי' ב'מן ש'מקדשים ע"פי ה'ראי' לא הי' אחר אבי ור'בא שבימיהם פסקו מלקדש ע"פי ראי' כמבואר ברמב"ם פ"ה מהל' קידוש החודש ונהרי מהחורבן עד חתימת התלמוד בימי מר בר ר"א לא עברו אפי' ת' שנים כפי מ"ש הרמב"ם שם בהקדמתו שרב אשי חיבר תלמוד בבלי כמו מאה שנים אחר שחיבר ר' יוחנן הירושלמי ואיך אמר הקליר א'נ'ן ת'שע מאות ועוד א"ו שנהו המספר הוסיף א'חד מהאחרונים בזמנו: ע"ב לדידי מפרשא וכו' כה"ג תחלת כל ברכה וכו'.

הנה ריב"נ בא להוסיף חומרא על רשב"פ ובמלה הוסיף אכל בכה"ג לא הוסיף ולא גרע רק החליף בין סוף לתחלה שרשב"פ אמר כה"ג בסוף כל ברכה וריב"נ אמר בתחלת כל ברכה ומה הפרש בין זה לזה לדקדק בשביל זה ולחלק ולכן יותר נראה דגרסי' בדברי ריב"נ כה"ג בתחלת כל ברכה ובסופה והוא ממש כדברי הרמב"ם בפ"ה מהל' תפלה ועיין בכ"מ שם: שם אר"ח ב"א אר"י הגביאים וכו' אלא למשיא בתו וכו'.

לפי הנראה כל הני מימרא דרחב"א אינם ענין לכאן אלא אנב ה' דכל הגביאים וכו' אלא לבעלי תשובה וכו' דעל מימרא זו מביא דפליג ר' אבנה ומביא קרא דשלום לרחוק ולקרוב. ולפי"ז קשה ה"ל להקדים האי תחלה ואח"כ אנב גררא דהאי שאר דברי רחב"א אר"י.

ונראה דהקדים הנה דלית פלוגתא עלייהו וה' דבעלי תשובה דפליג ר' אבנה שבקי' בבתרייתא: שם מאי עין לא ראתה אריב"ל זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. אמרו משומר בענביו משום דכל יין קודם שסתוהו מהענבים לא פג טעמו אבל יש לו חסרון שהשמים עם היין מעורבים ולאחר שסתוהו אז בעמדו קצת אחר שפסק חסיונו נופלים השמים לשולי הפלי ונשאר היין צלל מהשמים אבל אי אפשר שלא יפג טעמו קצת אבל זה היין הוא בעודו בענביו הוא משומר פלומר שכבר הוא נקי משמריו בעודו בענביו.

ואמנם כל דברי רבותינו באגדות הפה רמזים וחידות והמשפילים ישפילו כל אחד לפי פח השגתו. ואשר ראיתי אני בעניי בנה היא הגם פי זכינו לקבל תורה מסיני היינו הגלות לנו ולבנינו אבל סתרי' וצפוני' נרמזו לנו ברמז ובחשאי.

וגם זו רק קצת מהם. אבל אנחנו מקוים פי יוסיף שנית להגלות עלינו לעיני כל ולגלות לנו עומק סתרי התורה וסודותי' כ'אשר כ'ר עשה לנו בסיני וזהו אשר אמר שלמה בשיר השירים ישקני מנשיקות פיהו פי טובים דודיה מ'ין וכמו"ש רש"י שם בשיר השירים ודוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים וכו' ומנבטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי' ומסתרי' צפונותי' ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני וגומר עכ"ל רש"י.

והפה יי"ן בגי' סו"ד ונכנס יין ויצא סוד ויין המשומר הוא סודות התורה שהם משומרים ולא נתגלו עדיין ויתגלו לעתיד אבל עתה עין לא ראתה ואלקים יעשה למחכה לו ומבקשי' ע"ז.

ואמרו שזו הנה הוא משומר בענביו מששת ימי בראשית כי הוא סוד עוה"ב והוא משומר אפילו מששת ימי בראשית כי מששת ימי בראשית פבר הוא ערב ובוקר בכל יום יש ערב ובוקר כי פבר התחיל עץ הדעת טוב ורע ויש ימין ושמאל ואמצעי שהוא חסד ודין ורחמים והם פלולים זה בזה והוא יין שעדיין מעורב בשמרים ובשביעי הי' שבת ושימש האור כל היום כי השבת ההוא הי' מקבל משבת העליון שלמעלה מששת ימי' ואמוראי שנתלקו בפרק פלל גדול במהלה במדבר ואינו יודע אימית שבת אם מקדש יום אחד ומונה ששה או מונה ששה ומקדש יום א' אחד דיבר פנגד שבת העליון ואחד דיבר פנגד שבת שאחר ששת ימים ובשבת בראשית הי' מעין שניהם ושימש האור בלי חושף פלל ועל האור הנה פתיב וירא אלקים את האור כי טוב והבדילו לצדיקים לעתיד לבוא והוא עצמו עוה"ב שצדיקים זוכים לשמוע דברי עתיק יומין סודות התורה וזהו יין גי' סוד המשומר בענביו כי חנה סחטה ענבים מעץ הדעת טוב ורע ונתנה לאדם הראשון תיקף פשפחטה בעוד הי' מעורב בשמרי' והיין הזה משומר בענביו כמו שכתבתי שאפי' בענביו הוא מנוקה מן השמרים ולכן פתיב עין וגומר אלקים זולתה ששם למעלה מששת ימי בראשית שם אלקי' הוא ג"כ רחמים גמורים ואנו מתפללים בראש השנה זכרנו לחיים וכו' למענה אלקים חיים ושם הוא מקום הזכירה ואנו אומרים כי אין שכה לפני פסא כבודך כי האבות הם הפסא ומשה רבינו אמר על האבות פסא של שלש רגלים לעיל דף ל"ב ע"א ושלש רגלים הם חסד וגבורה ורחמים ולפני הפסא הנה דהיינו למעלה מהפסא אין שכה.

וגם זה פיונו רז"ל בשבת בקידוש על היין ודרשו זה מדכתיב זכור זכרהו על היין פדי לזכות בשבת לנשמה תירה משבת העליון: סליק פרק אין עומדין. ובעזרת השם המבורך אשר מברכות פיהו כל מבורכיו מתברכין.

אתחיל פיצד מברכין: פרק ששי פיצד מברכין על הפירות וכו' אע"ג דתנו גם דבר שאין גידולו מן הארץ לקמן במשנה דף מ' ע"ב הפל בכלל פירות כמפורש בקידושין דף ד"ח ע"ב ופירות פמי עבדי חליפין פיצד החליף בשר שור ועיין ברש"י ד"ה ופירי וכו' לכה תנו פאן פצד מברכין על הפירות שפולל הפל ולא הי' יכול למיתני פיצד מברכין על האוכלים שהרי גם על משקין מברכין: שם על פירות האילן התחיל בפירות האילן לפי שברכת בפה"ע חשובה יותר מבפה"א פן פתב הרמ"ז ואמנם זהו פלוגתא דרבנותא ועיין בש"ע סימן רי"א סעיף ג' ונראה דעל פרי העץ חיובית עלינו ההודאה על תחלת הרושות שנתנו לאדם הראשון לאכול ובזה נתעלה יותר מבהמה וחי' של דעת הרמב"ן בפירושו על התורה בפרשת בראשית בפסוק הנה נתתי לכם משא"כ בפרק עשב וכל הגדל מעצמו בארץ הושוו הבהמות לאדם ואף שגם בפרי האדמה אשר הוא זורע ורע נתעלה אז האדם יותר מבהמה וחי' כמבאר שם ברמב"ם מ"מ בכלל פרי האדמה יש גם הגדלים מאליהם ובהם הושוו הבהמות לאדם הראשון משא"כ פרי העץ פלם ניתנו אז רק להאדם: שם הוא אומר הנה הוא מורה על נסתר ידוע ומה הי' חסר התנא לומר על פירות האילן אומר וכן הוא האמת הננסחא במשנה שבמשניות אמנם המשנה שבגמרא בבבלי וירושלמית הוא אומר מלבד בברכה שעל גידולי מן הארץ דהיינו ברכת שהפל שנינו לקמן במשנה דף מ' ע"ב על דבר שאין גידולו מן הארץ אומר שהפל נ"ב ונראה ע"פ מ"ש הרמב"ם בפירושו המשנה פאן וז"ל והניח תחלת כל ברכה מפני שהוא דבר משתתף בכל הברכות

רצה לומר בא"י אמ"ה עכ"ל והנה תחלת כל הברכות הם כמדבר לנוכח ברוך אתה וכו' ואחר שהגיע למלך העולם שוב הברכות משתנים מנוכח לנוסתר בורא אין אומר בראת רק בורא וזהו בכל הברכות משתנה תכף אחר שאמר מלך העולם בורא המוציא אבל ברפת שהפל אין השינוי ניכר עד סיום סוף הברכה שאומר בדברו ואינו אומר בדברך וידוע בלשון הקודש מלת הוא מורה על נוסתר ידוע וזהו פוננת התנא שהוא שואל כיצד מברכין וכן פאן לפרש שינוי נוסח הברכות כל אחת למינהו ושינוי אינו כל זמן שמדבר בלשון נוכח עד שמתחיל לשון היא ששימושו על הנוסתר ולכן רמז התנא על פירות וכו' הוא אומר כשמגיע לשימושו של לשון הוא שהוא נוסתר אז שינוי הברכות שעל זה אומר בורא פה"ע ועל זה אומר בפה"א וכן פלם אבל בברפת שהפל השינוי מתחיל קודם שמגיע ללשון נוסתר שהשינוי מתחיל באמרו שהפל ולכן תני התנא על דבר שאין גידולו מן הארץ אומר שהנ"ב: שם מנה"מ וכו' הא נדאי שלא נעלם מסוגיא זו משנה דפרק מי שמתו ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו א"כ מוכח שברכה לפניו הוא מדרבנן אלא שהי' סבר דארף דתנא דהתם סבר שהיא מדרבנן תנא דידן על פרוך סבר שהיא מן התורה דמדתנא כיצד מברכין וקשה תנא היכי קאי ועל פרוך אקרא קאי והקשה מנה"מ והתראין מסיק דסברה הוא וגם כן שינוי למתני כיצד מברכין כמו"ש התוס' בד"ה כיצד ובה נחא מה דמסיק אלא סברה הוא וכו' ומי הכריחו לומר סברה הוא והי' די באמרו אלא דרבנן הוא וכמה ברכות תיקנו חכמים בלי סברה זו וברפת המצות יוכיח דארף דלאו ליהנות ניתנו תיקנו חכמים ברכה לפנייהם ולפי מ"ש נחא פינן דעיקר הקושא מנה"מ הוא מדתני כיצד הוצרך לשנויי כיצד קאי על הסברה: ועוד נלע"ד דנודאי ידע דברכות המזון לפניו הוא מדרבנן ממתני דפרק ג' הנ"ל ואמנם לא הי' עולה על דעתו שחכמים יחדשו ברכה מדעתם והי' סבור שכן התורה הוא לברך על כל מין ומין אלא שעל קצתן קבעה התורה ברכה לפנייהו והי' סבור ממה דמפרש במשנה ברכה שלפנייהו ולא פי' הברכה של אחרייהו פאן בפירקין אלא ש"מ משום דברכה לאחרייהו לאו דאורייתא ולא שינוי לשאול כיצד והיינו כל המיני' חוץ מן הפת ועל הפת קבעה התורה הברכה לאחריו כדכתיב ואכלת ושבעת וברכת ונחכמים שוב תקנו בכל דבר ברכה לאחריו משום לתא דברפת הפת וקבעו ברכה על הפת לפניו משום לתא דשאר מיני' והי' נחא לי' משנה דעל המזון מברך לאחריו ולא לפניו ובשאר מיני' הי' סבור שהוא כבעל קרי להיפך אלא דמשנה דהתם מיירי בלחם שהוא מצוי שעל הלחם יחי' האדם ולכן הקשה מנה"מ ומסיק שסברה הוא ומסברה תיקנו ברכה בכל דבר: שם מכאן אמר ר' עקיבא אסור לאדם שיטעום פולם קודם שיברך.

לפי המתבאר בכל האי סוגיא יותר מוקמינן קרא על ברכה שלאחריו ממה שנוקמי על ברכה לפניו וכדמקשה באמת אשפחן לאחריו וכו' ולפי זה יש לדקדק דארף דמסקינן במסקנא דכל זה אסמכתא בעלמא וחיוב הברכות הוא מסברה מ"מ לפי מה דמסקיף לה ר"ע אקרא למה אסמכי' אברכה שלפניו הנה לי' למסמך אברכה שלאחריו וכך הנה לי' למימר מכאן אמר ר"ע כל דבר שטועם אדם חייב לברך ברכה לאחריו וכבוד המנוח מחותני הרב הגאון המפורסם מוהר"ר מאיר בומסלא זצלה"ה הרגיש בזה ותירץ דמשום דקאמר אסור לטעום וטעימה היינו אפילו כל שהוא משום הכי נקט ברכה שלפניו משא"כ ברכה שלאחריו טעון שיעור ודפח"ח ואמנם אפתי יש לדקדק ואטו ברייתא זו

בְּשִׁיעוּרֵינִי מִיְיָ הֵלֵא רַק בְּגוֹף חַיִּיב הַבְּרָכָה מִיְיָ וְאִ"כ הִיא גּוֹפָה קָשִׁי לְמָה נִקְטַט טְעִימָה וְנִקְטַט בְּרָכָה שְׁלֹפְנֵי הֵנָּה לִי לְמִימַר לְאַכּוֹל וּלְמִימַר כֹּל דְּבַר שְׁאָדָם אוֹכֵל חַיִּיב לְבַרְךָ לְאַחֲרָיו וְאַמְנָם גְּבָרָא רַבָּה אָמַר מִלְתָּא חַיִּיבִים אֲנַחְנוּ לְמִשְׁכּוֹנֵי נַפְשֵׁינָא אֲדַרְבִּי וּלְחֻזְקֵי דְבְרֵינוּ דְּוֹדָאֵי ר"ע טְעִימָה אֲתִי לְחֻדְשֵׁי דְהָרִי בְלֵא"ה קָשָׁה מֵה חֻדְשֵׁי ר' עֲקִיבָא בְּדְבָרָיו יוֹתֵר מִת"ק דְּבְרֵינִי דְהָרִי גַם ת"ק קָאָמַר שְׁטַעוּנִים בְּרָכָה לְפָנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם וְאִ"כ ר"ע לְסִייעַ בָּא הֵנָּה לִי לְמַתְנֵי וְכֵן אָמַר ר"ע אֲבָל אָמְרוּ מִכָּאן אָמַר רִיעַ מִשְׁמַע שְׂבָא לְחֻדְשֵׁי דְבַר חֻדְשֵׁי וְעַל פְּרָחָה צ"ל שֶׁהַת"ק קָאָמַר שְׁטַעוּנִים בְּרָכָה לְפָנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם הַנְּשֹׂנָה בְּרָכָה לְפָנֵיהֶם לְבַרְכָה שְׁלֵאַחֲרֵיהֶם וְאִ"כ הֵנָּה אֲמִינָא שְׁגַם בְּשִׁיעוּרֵי הֵם שְׁוִים לְכֵן בָּא ר"ע לְחֻדְשֵׁי שְׂבָרָה לְפָנֵיהֶם אֵין לָהּ שִׁיעוּר וְאַפִּילוּ לְטַעוּם אֲסוּר קוֹדֵם שְׂבָרָה.

וְאַמְנָם גּוֹף הַדְּבַר דְּבְרָכָה רֵאשׁוּנָה הוּא גַם עַל פְּחוֹת מְכַשְׁיַעוּר נִיחָא לְפִי הַמְּסַקְנָא דְסַבְרָה הוּא אֲסוּר לְהִתְנֹת מֵעַה"ז בְּלִי בְרָכָה וְגַם כֹּל שֶׁהוּא הִנְאָה הִיא אֲבָל לְפִי הַהֵנָּה אֲמִינָא שְׂבָרָכּוֹת הֵם מִן הַתּוֹרָה הִיא גּוֹפָה קָשִׁי מֵה נְשִׁתְנָה בְּרָכָה שְׁלֹפְנֵיהֶם מִבְּרָכָה שְׁלֵאַחֲרֵיהֶם וְלִמָּה זֶה צְרִיכָא שִׁיעוּר וְזוֹ אֵינָה צְרִיכָא שִׁיעוּר וְנִרְאָה דְסַבְרַת הַהֵנָּה אֲמִינָא שְׁמֹן הַתּוֹרָה שְׁנֵיהֶם שְׁוִים דְּצְרִיכִים שִׁיעוּר אֲלָא שְׁחַכְמִים גְּזָרוּ שְׁלֵא יִטַעוּם פְּלוּם עַד שְׂבָרָה לְפָנֵי גְזִירָה שְׂמָא יֵאכֵל כְּשִׁיעוּר וְגְזִירָה זֶה שְׂבָרָה בְּבְרָכָה שְׁלֹפְנֵיהֶם אֲבָל בְּבְרָכָה שְׁלֵאַחֲרֵיהֶם אִם אֲכַל פְּחוֹת מְכַשְׁיַעוּר לֹא שְׂבָרָה לְמַגְזֵר לְכֵן אֵין חַיִּיב בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה בְּפְחוֹת מְכַשְׁיַעוּר אֲפִילוּ מְדַרְבְּנֵן וְשׁוֹב מְצִאתִי בְכ"מ פ"ג מֵהל' בְּרָכּוֹת הֵל' י"ב שְׁפַתְבִּי ג"כ טַעַם זֶה שְׂבָרָה עַל כֹּל שֶׁהוּא שְׂמָא יִמְלֵךְ לְאַכּוֹל יוֹתֵר: וּבְזֶה אֲפָשֶׁר לְתַרְץ מֵה שְׁנַתְקַשְׁיָנוּ אִיךָ הִי הֵנָּה אֲמִינָא שְׂבָרָכּוֹת לְפָנֵי הִיא מִן הַתּוֹרָה אִ"כ אִיךָ שְׁנֵינוּ בְּפָרֵק מִי שְׂמַתוּ בְּבַעַל קָרִי שְׁעַל הַמְּזוּן מְבָרַךְ לְאַחֲרָיו וְאֵינוֹ מְבָרַךְ לְפָנָיו וְאִם אִידי וְאִידי דְּאוֹרְיִיתָא מ"ש לְפָנָיו וּמ"ש לְאַחֲרָיו וְלְפִי מ"ש נִיחָא דְבַעַל קָרִי מְבָרַךְ עַל הַמְּזוּן לְאַחֲרָיו מִיְיָ שְׂבָרָכּוֹת אֲכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה וְנִתְחַיִּיב בְּבְרַכְתֵּי הַמְּזוּן מִן הַתּוֹרָה וְשׁוֹב רָאָה קָרִי מְבָרַךְ כְּדַת שֶׁל תּוֹרָה אֲבָל לֹא לְפָנָיו שְׂהָרִי לְפָנָיו הֵינּוּ שְׂבָרָכּוֹת הוּא בַעַל קָרִי אִ"כ יֵאכֵל פְּחוֹת פְּחוֹת מְכַשְׁיַעוּר וְלֹא יְבוֹא לִידֵי חַיִּיב דְּאוֹרְיִיתָא וְאַף שְׂהָרִי עָלָיו חַיִּיב דְּרַבְּנֵן לֹא יְבָרַךְ וּלְקַמֵּן יְבוֹאֵר עוֹד: שֵׁם אִי גְמִי יִלְיָהּ ג"ש אֲשַׁכְּחֵן לְאַחֲרָיו וְכו' מְקַשִּׁים הַעוֹלָם לְמָה לְמַאן דְּתַנִּי גִטְעַ רַבְעֵי הִי נִיחָא לִי הִי לֹא ג"כ לְהַקְשׁוֹת אֲשַׁכְּחֵן לְאַחֲרָיו.

וְהַנְּלַע"ד בְּזֶה הוּא דְלִמָּאן דְּתַנִּי נ"ר קָשָׁה וְאַכְלֵת וְשְׂבָעַת וּבְרַכְתָּ דְכַתִּיב בְּקָמָה לְמָה לִי גִילָף מִנ"ר דְּבַעֲרֵי בְרָכָה דְבִשְׁלֵמָא מֵאן דְּתַנִּי כְּרָם רַבְעֵי נִיחָא דְקָמָה מְכָרָם לִיכָא לְמִילִיף דְּאִיכָא לְמִיפְרָךְ מֵה לְכָרָם רַבְעֵי שְׂכָן טַעוּן חִילוּל מִשָּׂא"כ קָמָה וְאֵין לְהַשִּׁיב דְּגַם קָמָה טַעוּן חִילוּל דְּהֵינּוּ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּשָׁנָה רֵאשׁוּנָה וּשְׁנֵי וּרְבִיעִית וְחֲמִישִׁית שֶׁל שְׂמִיטָה דְּהָרִי חִילוּל זֶה שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי יֵשְׁבוּ גַם בְּכָרָם וְיֵשׁ בְּכָרָם עוֹד חִילוּל נוֹסֵף בְּרַבְעֵי שְׂאֵינוֹ בְּקָמָה וְכֹל זֶה לְמַאן דְּתַנִּי כְּרָם אֲבָל לְמַאן דְּתַנִּי גִטְעַ רַבְעֵי לִיכָא לְמִפְרָךְ מֵה לְגִטְעַ שְׂכָן טַעוּן חִילוּל דְּאֲדַרְבָּה קָמָה טַעוּן חִילוּל יוֹתֵר דְּאֵילָנוֹת אֵין טַעוּנֵין חִילוּל רַק פְּעַם אַחַת כֹּל יְמֵיהֶם דְּהֵינּוּ בְּרַבְעֵי לְגִטְעוֹ וְקָמָה טַעוּן חִילוּל בְּכֹל שְׂמִיטָה אַרְבַּעַת פְּעָמִים בְּשְׁלֵמָא לְדַעַת הַרְמַב"ם דְּכֹל מַעֲשֵׂר פִּירוֹת הֵם מִן הַתּוֹרָה אִ"כ חִילוּל דְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׂבָרָה בְּכֹל אֵילָנוֹת מִשָּׂא"כ לְדַעַת הַרְמַב"ם וְרוֹב הַפּוֹסְקִים דְּרַק דְּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר חַיִּיבִים בְּמַעֲשֵׂר מִן הַתּוֹרָה וּשְׂאֵר כֹּל מַעֲשֵׂר פִּירוֹת הוּא רַק מְדַרְבְּנֵן אִ"כ קָמָה שְׂפִיר חֲצִי לְמִילִיף מֵהַלּוּלִים דְּגַבִּי כ"ר לְבַרְכָה וְהָא לִיכָא לְמִימַר דְּאִיכָא לְמִפְרָךְ מֵה לְאֵילָנוֹת שְׂכָן חַיִּיבִים בְּעֶרְלָה דְלְפִי מֵה

דְּחֻזְיָנוּ בְּכֹל הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה לִפְנֵי ה' וְלֹא מֵאִסּוּר הַנּוֹהֵג בָּהֶם וְרָאִי לְדַבֵּר דְּהַרִי לְקַמֵּן יְלִיף זֵית בְּמָה הַצַּד מִפְּרָם וְקָמָה וְלֹא פְּרָכִינוּ מֵה לְכָרֵם וְקָמָה שְׁכֹן כְּלָאִים נוֹהֵג בָּהֶם אֲלֵא וְדָאִי דְּמֵאִסּוּר הַנּוֹהֵג בָּהֶם לֹא פְּרָכִינוּ וְגַם עָרְלָה אִינוּ אֲלֵא אִסּוּר שְׁאִסּוּר בְּאֲכִילָה וּבִהֲנָאָה כֹּל שְׁלֵשׁ שָׁנִים אַבְל חִילּוּל שְׁבִישָׁנָה רְבִיעִית הוּא מְצַנֵּת עֲשֵׂה שְׁיַחֲלִלְנוּ אִם רוּצָה לְאָכְלוּ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם וּבְמִנְיַן הַמְצֻוֹת עָרְלָה נִחְשָׁב בְּמִנְיַן שְׁס"ה לְאִנּוּ וְרַבְעִי נִמְנָה בְּמִנְיַן רמ"ח מ"ע וא"כ לְמֵאֵן דְּתַנִּי כ"ר שְׁפִיר מְצִינּוּ לְמִילָף קָמָה מִיָּגוּ' וְא"כ קָשָׁה לָמָּה לִי וְאֲכַלְתָּ וְשָׁבַעְתָּ וּבִרְכַת דְּקָמָה אֲלֵא וְדָאִי דְּהִילּוּלִים הִיָּינוּ בְּרַכָּה לְפָנָיו וְאִצְטַרְדָּה וְאֲכַלְתָּ וּבִרְכַת דְּקָמָה לְבִרְכָה לְאֲחֵרָיו וְלִכְרָה לֹא פְּרִיָּה לְמֵאֵן דְּתַנִּי נ"ר אֲשֶׁפְּחֹן לְאֲחֵרָיו וְכו' וְאִף דְּהַרְוֵי מְצִי לְמִפְרָה אִיפְכָא דְּאֲשֶׁפְּחֹן לְפָנָיו לְאֲחֵרָיו מִנִּין בְּמָה שְׁאִינוּ בְּקָמָה לֹא רָצָה לְמִפְרָה עַל מָה שְׁלֹא נִזְכַּר בְּמִשְׁנֵה דְּהַרִי לֹא שְׁנִינוּ בְּמִכִּילְתִּין בְּמִשְׁנֵה שׁוּם בְּרַכָּה אֲחֵרוֹנָה רַק בְּרַכַת הַמְזוּזָן וּבְמָה שְׁכַתְבְּתִי מִתְנַרְץ ב"כ קוֹשְׁשִׁית הַגָּאוֹן מוהר"ר מֵאִיר בּוּמְסָלָא הַגָּ"ל דִּישׁ לֹמַר דְּר"ע סוֹבֵר כְּמֵאֵן דְּתַנִּי נ"ר וְלִכְרָה מוֹקִי הִילּוּלִים עַל בְּרַכָּה לְפָנָיו אֲלֵא דְּכָל זֶה נִיחָא לְפִי הַהוּא אֲמִינָא אַבְל לְמִסְקָנָא כֹּל זֶה הוּא לְאֲסַמְכָתָא וְאוּלַי אַעפִי"כ נִקַּט דְּבָרָיו כְּאֵלוּ הִיא דְּרָשָׁה גְּמוּרָה: שְׁם מָה לְכָרֵם שְׁכֹן חֲזִיב בְּעוֹלְלוֹת וְהַקְשָׁה כְּבוֹד מְחֻנְתָּנִי הַגָּאוֹן הַמְפֹרָסִם מוהר"ר מֵאִיר בּוּמְסָלָא הַגָּ"ל וְנִהְרִי ב"ש וּב"ה פְּלִיגִי בְּמַס' פִּיָּאָה פְּרָק ז' מְשֻׁנָּה ו' בְּכָרֵם רְבִיעִי דְּב"ש אֲמָרִים יֵשׁ לוֹ פְּרָט וַיֵּשׁ לוֹ עוֹלְלוֹת וּבְה"א כְּלוּלָה לְגַת וְא"כ כִּינּוּן דְּקָרָא דְּהִילּוּלִים מִיָּרִי בְּרַבְעִי אִיף פְּרִיָּה שְׁכֹן חֲזִיב בְּעוֹלְלוֹת וְנִהְרִי הִלְכָה כְּב"ה שְׁאִין לוֹ עוֹלְלוֹת אֵלּוּ הֵם דְּבָרֵי הַגָּאוֹן הַגָּ"ל וְאֲמַנְם לְעַנ"ד אֲפִתִי פְּרִיָּאָה הוּא דְּאִף שְׁנֵה הַפְּרָם בְּאוֹתוֹ הַפְּעַם אִין לוֹ עוֹלְלוֹת מ"מ פְּרָכִינוּ מָה לְכָרֵם שְׁכֹן חֲזִיבִים בְּעוֹלְלוֹת בְּשָׂאָר הַשָּׁנִים תֵּאמַר בְּשָׂאָר כֹּל הַמִּינִים שְׁאִינְם חֲזִיבִים בְּעוֹלְלוֹת בְּשׁוּם פְּעַם.

וְאֲמַנְם לְמִדְתֵי מִדְּבָרֵי הַגָּאוֹן סְבָרָה אַחַת מְרַגְנִיתָא טְבָא שְׂאֵם לֹא דְּכַתִּיב הִילּוּלִים כְּאֵן בְּכָרֵם רְבִיעִי אִף שְׁהִינּוּ לְוִמְדִים חֲזִיב בְּרַכָּה בְּכָרֵם מְקָרָא אֲחֵרִינָא אֲכַתִּי הִיָּינוּ אֲמָרִים דְּבָכָל פְּרָם יֵשׁ לְבָרָה אַבְל בְּכָרֵם רְבִיעִי עֲצָמוּ אִין צְרִיָּה לְבָרָה דְּכָרֵם רְבִיעִי אִין לְלִמּוּד מְשָׂאָר פְּרָם דְּפְרָכִינוּ מָה לְכָרֵם שְׁכֹן חֲזִיב בְּעוֹלְלוֹת תֵּאמַר בְּכָרֵם רְבִיעִי שְׁאִינוּ חֲזִיב בְּעוֹלְלוֹת וּבְזֵה עֲלִמְתָה לְנוּ מְרַפָּא לָמָּה שְׁנִדְחָקוּ הַמְפֹרָשִׁים לְמֵאֵן דְּס"ל דְּקָרָא וְאֲכַלְתָּ וְשָׁבַעְתָּ וּבִרְכַת קָאִי עַל כֹּל שְׁבַעַת הַמִּינִין א"כ אִי תַנִּי פְּרָם רְבִיעִי קָשָׁה לָמָּה לִי קָרָא דְּהִילּוּלִים שְׁהַרִי כְּבָר כְּתִיב וּבִרְכַת בְּגִפְן בְּשַׁבַּעַת הַמִּינִין וְהַרְשָׁב"א בְּחִדּוּשָׁיו נִדְחָק בְּזֵה דְּהוּא מוֹקְמִינוּ חֲד קָרָא בְּעַנְבִים וְחֲד קָרָא בְּיִין וּלְפִי מ"ש נִיחָא דְּנִדְאִי יְדַעִינוּ בְּגִפְן בְּרַכָּה מְקָרָא דְּנִאֲכַלְתָּ וְשָׁבַעְתָּ וּבִרְכַת וְכו' וְאֲמַנְם אֲפִתִי בְּכָרֵם רְבִיעִי לֹא הִיָּינוּ יוֹדְעִים וּמְשָׂאָר פְּרָם לִיכָא לְמִילָף מִפְּחַת פְּרָכָא שְׁכֹן חֲזִיב בְּעוֹלְלוֹת וְאִצְטַרְדָּה הִילּוּלִים לְכָרֵם רְבִיעִי עֲצָמוּ שְׁטַעוֹן בְּרַכָּה לְאֲחֵרָיו.

וְאֲמַנְם אֲפִתִי לֹא הוֹעֵלְנוּ בְּזֵה דְּאֲפִתִי יֵשׁ לְמִילָף פְּרָם רְבִיעִי לְבִרְכָה מְשַׁבַּעַת הַמִּינִין וְאִין לֹמַר מָה לְגִפְנוּשְׁבַּשְׁבַּעַת הַמִּינִין שְׁכֹן חֲזִיב בְּעוֹלְלוֹת דְּהַרִי אִיכָא לְמִימַר שְׂאָר שְׁבַעַת הַמִּינִין יוֹכִיחוּ שְׁאִינְם חֲזִיבִים בְּעוֹ וְטַעוּנִים בְּרַכָּה לְאֲחֵרִיָּהוּן אִף אֲנִי אֲבִיא פְּרָם רְבִיעִי שְׁטַעוֹן בְּרַכָּה לְאֲחֵרָיו אֲלֵא וְדָאִי דְּהִילּוּלִים הַנְּאָמַר בְּכָרֵם רְבִיעִי הִיָּינוּ בְּרַכָּה שְׁלִפְנָיו וְאִף קָאֵמַר בְּגִמְרָא אֲשֶׁפְּחֹן לְאֲחֵרָיו וְהִי מְקוּם לְהִבִּיא מְזֵה רֵאִי לְדְּבָרֵי רַבִּינוּ הַגָּדוֹל שְׁהַזְפִּרְתִּי דְּבָכָל הַפִּירוֹת הַמְעַשְׂרוֹת נוֹהֵג בָּהֶם מִן הַתּוֹרָה וְא"כ לִיכָא לְמִילָף פְּרָם רְבִיעִי לְבִרְכָה אֲפִי מְכַל שְׁבַעַת הַמִּינִין דְּאִיכָא לְמִפְרָה מָה לְשַׁבַּעַת הַמִּינִין שְׁכֹן מְעַשֵּׂר וְתִרוּמָה נוֹהֵג בָּהֶם

משא"כ פָּרָם רַבְעֵי שָׁאִין תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר נוֹהֵג בְּמִפְנֵי בְּרַמְבַּ"ם פ"ט מִמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי הַלְכָה ד' וְהוּא מִן הִירוּשְׁלָמִי פ"ד דְּפָאָה אָבֵל לְשִׁטַּת הָרֶאֱבָ"ד הַקְּנוֹשָׁי' בְּמִקוּמָה עוֹמְדַת דְּהָרֵי גַם בְּשִׁבְעַת הַמִּינִין אֵין נוֹהֵג תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר רַק בְּאַרְבַּעָה מְהֵם דְּהִינּוּ חֹטֵה וּשְׁעוֹנָה וְגַפְּן וְזוּיַת וְנִלְע"ד דְּאָרְף לְדַעַת הָרֶאֱבָ"ד נִיחָא דְמִסְתַּמָּא כְּשֵׁם שָׁאִין תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר נוֹהֵג בְּכָרִם רַבְעֵי כֹף בִּיפּוּרִים אֵינוּ נוֹהֵג בְּרַבְעֵי וְכֵן מְשַׁמְעוֹת דְּבָרֵי ב"ה שֵׁם בַּפ"ז דְּפָאָה דְּאָמְרוּ כְּלוּ לְגַת וּא"כ גַּם לְדַעַת הָרֶאֱבָ"ד אֵיכָא פְּרָכָא מַה לְשִׁבְעַת הַמִּינִין שְׁפֵן חִיבִים בְּבִיפּוּרִים תֹּאמַר בְּרַבְעֵי שָׁאִין חִיבִים בְּבִיפּוּרִים וְעֵינִן בְּדְבָרֵינוּ לְקַמֵּן: שֵׁם שְׁפֵן יֵשׁ בְּהֵם צַד מְזַבַּח וְאַתִּי נְמִי זוּיַת וְכו' גַּם מְכָאן יֵשׁ לְהִבִּיא רֵאִי לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם הַנְּ"ל דְּלְדַעַת הָרֶאֱבָ"ד קִשְׁהָ כִּינֵן דְּגַם בְּפְרָכָא דְּצַד מְזַבַּח לֹא אֵימְעַט זוּיַת א"ב לְמָה לִי לְמַפְרָךְ מְצַד מְזַבַּח הָהוּא לִי לְמַפְרָךְ שְׁפֵן חִיבִים בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר בְּשִׁלְמָא לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם לֹא מְצִי לְמַפְרָךְ מִתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר דֹא"כ אֵינְתְּרָבוּ כָּל פִּירוֹת הָאֵילָן דְּג"כ יִשְׁנֵם בְּחִיּוֹב תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר לְכֹף פְּרִיךְ מְצַד מְזַבַּח וְאֵימְעַטִי כָּל הָאֵילָנוֹת חוּץ מִזוּיַת וְנִרְאָה דְּגַם לְדַעַת הָרֶאֱבָ"ד נִיחָא דְּכִינֵן דְּהִילּוּלִים כְּתִיב בְּכָרִם רַבְעֵי לֹא נִיחָא לִי לְמַפְרָךְ מִתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת שְׁהָרֵי בְּכָרִם רַבְעֵי עֲצָמוּ אֵין בּוֹ חִיּוֹב תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת כְּמוֹ"ש לְעֵיל וְנִיחָא לִי לְמַפְרָךְ מְצַד מְזַבַּח דְּשִׁינְךָ אֲפִילוּ בְּרַבְעֵי עֲצָמוּ וְאָרְף דְּנֹדָאֵי אֵי אֲפִשֵׁר לְהִבִּיא נְסֻכִים לְמְזַבַּח מִינֵן שֶׁל פָּרָם רַבְעֵי שְׁהָרֵי לֹא נִיחָא רַק לְאֲכִילָה וְשִׁתִּי' וְסִיכָה מ"מ שְׁיִיךְ בּוֹ צַד מְזַבַּח לְאַחַר שְׁחִילּוּ יָכוֹל לְהִבִּיא נְסֻכִים מִינֵן הַזֶּה מִשְׁא"כ חִיּוֹב מַעֲשֵׂרוֹת כִּינֵן שְׁפָכְרָה הִי פְּטוּר שׁוֹב אֵין בּוֹ חִיּוֹב מַעֲשֵׂרוֹת אֲפִילוּ לְאַחַר פְּדִינּוֹ וְנִרְאָה סוּגְיָא זֶה יוֹתֵר רַהֲיֵטָא לְדַעַת הָרֶאֱבָ"ד דְּהָרֵי יֵשׁ לְדַקְדַּק דְּאָמַר וְאַתִּי נְמִי זוּיַת דְּאִית בִּי צַד מְזַבַּח לְמָה לֹא אָמַר ג"כ דְּאַתִּי בְּשֵׁר בְּהֵמָה וּבְשֵׁר תוֹרִין וּבְגֵי יוֹנָה וּמִים וּמְלַח שְׁכָל אֵלוּ יֵשׁ בְּהֵם צַד מְזַבַּח וְאָמְנֵם לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם נִיחָא דְּבִאָמַת סְמָךְ עֲצָמוּ עַל פְּרָכָא דְּחִיּוֹב תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר וְלֹא אָמַר פְּרָכָא דְּצַד מְזַבַּח אֲלֵא לְמַעוּטֵי שְׁאָר אֵילָנוֹת אָבֵל לְדַעַת הָרֶאֱבָ"ד קִשְׁהָ מִמ"נ אֵי סְמָךְ עֲצָמוּ עַל פְּרָכָת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת א"כ מְמִילָא אֵימְעַט הַפֵּל וְלְמָה הַנְּצָרָךְ לוֹמַר כְּלָל צַד מְזַבַּח.

עוֹד יֵשׁ לָנוּ לְדַקְדַּק בְּאָמְרוּ שְׁיֵשׁ בְּהֵם צַד מְזַבַּח וְלְמָה לֹא אָמַר שְׁקָרְבִים עַל גְּבֵי הַמְזַבַּח וְגַם הִיא גּוֹפָה קִשְׁיָא אִיךָ יֵשׁ בְּהַצַּד הַשְּׁוֶה שְׁבָהֵם צַד מְזַבַּח וְהָרֵי בְּכָלֵל קָמָה יֵשׁ גַּם בְּכִסְמִין וְשִׁיפּוֹן וּש"ש וְאֵלוּ אֵין בְּהֵם צַד מְזַבַּח כְּלָל דְּאֵין לָךְ שׁוּם מְנַחָה אֲלֵא מַחֲטִים וּשְׁעוֹרִים וּבְשִׁטָּה מְקוֹבְצָת בְּמַס ב"מ הַרְגִישׁ בְּזֶה וְעֵינִן לְקַמֵּן בְּדְבָרֵינוּ בְּפְרָכָת שְׁפֵן חִיבִין בְּבִיפּוּרִים וְעַכ"פּ בְּכָלֵל צַד מְזַבַּח לִיתְנוּהִי רַק חֲטִים וּשְׁעוֹרִים וְנִרְאָה דְּגַם בְּכִסְמִין וְכו' יֵשׁ צַד מְזַבַּח אָרְף שָׁאִין קָרְבִים ע"ג הַמְזַבַּח וְהוּא ע"פִי שְׁאָמְרוּ בְּמַס' מַפּוֹת דָּף י"ט ע"א דְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי יְלַפִּינֵן דְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי אֵינוּ נְאָכֵל בִּירוּשָׁלַיִם בְּזֶה"ז דְּיִלְפִינֵן מִבְּכּוֹר וּבְכּוֹר גּוֹפִי' אָמְרִינֵן דְּאִיתְקַשׁ בְּשָׂרוֹ לְדָמוּ מַה דָּמוּ בְּמְזַבַּח וְכו' עֵינִן שֵׁם נְמַצָּא יֵשׁ בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי צַד מְזַבַּח דְּהִינּוּ שְׁאֵינוּ נְאָכֵל אֲלֵא בְּזָמַן שְׁיֵשׁ מְזַבַּח וְכִינֵן דְּכִסְמִין וְכו' עַכ"פּ דְּגַן הֵם וְחִיבִים בְּמַעֲשֵׂרוֹת יֵשׁ בְּהֵם צַד מְזַבַּח וְלִפִּי זֶה קִשְׁהָ לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם לְמָה דּוֹקָא זוּיַת אֲתִי בְּצַד מְזַבַּח וְגַם לְדַעַת הָרֶאֱבָ"ד קִשְׁהָ דְּהָרֵי שֵׁם בְּמַס' מַפּוֹת בְּתַחֲלַת הַסּוּגְיָא כְּדָבְעֵי לְמִילִיף מַעֲשֵׂר מִבְּכּוֹר וּבִיפּוּרִים בְּמָה הַצַּד פְּרִיךְ מַה לְהַצַּד הַשְּׁוֶה שְׁפֵן יֵשׁ בְּהֵם צַד מְזַבַּח עֵינִן שֵׁם וְאָרְף דְּהָא דְּמַשְׁמַע דְּמַעֲשֵׂר אֵין בּוֹ צַד מְזַבַּח הוּא רַק בְּתַקְנַת הַסּוּגְיָא דְּעֵצִינֵן לֹא זָכִינוּ לְהַקְשִׁיא דְּמַעֲשֵׂר וּבְכּוֹר וְעֵצִינֵן לֹא קִים לָן דְּמַעֲשֵׂר אֵינוּ נְאָכֵל בְּזָמַן שְׁאֵין בֵּית וְהִיא גּוֹפָא כְּעֵי לְמִילָף בְּמָה הַצַּד שְׁפִיר דְּחִי דְּמָה לְהַצַּד שְׁיֵשׁ בְּהֵם צַד מְזַבַּח מְמַשׁ דְּהִינּוּ בְּכּוֹר לְמַתָּן

דמים וביפורים להנחה אבל למסקנא דיליף מעשר בהקישא שאינו באכל אלא בזמן שי
מזבח גם מעשר נקרא יש בו צד אצבא אבל עכ"פ ביפורים בנדאי יש בו צד מזבח וא"כ
למה דוקא זית אתי במה הצד והלא גם תאנה ורמון ותמרים כיון שהם משבעת המינין
יש בהם צד מזבח בביפורים ונראה דבשלמא סולת ושמן גם בזמן הזה יש בהם צד מזבח
וכמו שאמרו בתגיגה חבריא מזבון בגלילא ומקרה יבנה המקרש ויכולים להקריב זה
למזבח וכן מעשר שני אף בזה"ז נקרא יש בו צד מזבח שהרי עבור זה צריף לחללו ואי
אפשר להעלותו בירושלים לאכלו בלי חילול מצד חסרון המזבח אבל שבעת המינין
בזה"ז שאין ביפורים נוהג אין בהם צד מזבח ולכן לא פירוט שום אחד משבעת המינין
דאתי מצד מזבח רק זית וניחא שפיר שטת הראב"ד ואמנם לתרץ שטת הרמב"ם עיין
מה שביבאר בדברי התוס': שם וזית מצד מזבח אתי והא בהדיא פתיב בי' פ'רם וכו' ויש
לדקדק לפי סברה זו דזית מקרי פ'רם א"כ מאן דתני פ'רם רבעי אפילו אית לי' גז"ש
דרכי אפתי מגז"ש זו לא אימעט זית ואיצטרף הגלולים דבר הטעון שירה טעון חילול
למעוטי זית מח לול וא"כ מעיקרא דדינא פירכא דאיך קאמר ולמאן דתני פ'רם הניחא
אי יליף גז"ש וכו' והרי אפילו יליף גז"ש אפתי לא ניחא דאיצטרף הגלולים למעוטי זית
שלא יהי טעון חילול ונראה דהא נדאי מאן דיליף גז"ש זו קיבלה מרבו ונתקבלה למשה
מסיני וא"כ על פ'רס הגלולים לא אתי למדרש דבר הטעון שירה דא"כ גז"ש למה
נתקבלה והרי הכל אימעט מהגלולים אלא על פ'רס הגלולים לברכה אתי: שם מה
לשבעת המינין שפן חייבים בבפורים ועוד התייחד לאחרי וכו' יש לדקדק הרבה בזה
חדא דקאמר ועוד התייחד לאחרי והיא גופא קשיא במה הוכח לו אחרי כיון דפריף שפן
חייבים בביפורים והכי הנה לי' למימר ועוד שבעת המינין גופייהו תינח לאחרי וכו'
ועוד פליאה רבה איך הקשה תינח לאחרי וכו' הלא קוש' זו עצמה פ'ר הקשה לעיל
למאן דיליף גז"ש אשכחן לאחרי וכו' ושני לי' שהוא ק"ו ואיך חזר להקשות בזה ועוד
גוף ה' פירכא דמה לשבעת המינין שפן חייבים בביפורים צריכא עיונא דהא נדאי דכל
חמשת מיני דגן לחם איקרו למצוה ולחלה ולכל דבר וגם הא נדאי דואכלת ושבעת
וברפת קאי על לחם שפן פתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל ביה לחם וגו' ואכלת
ושבעת וברכת וגו' ואם קאי גם אלפני פניו ארץ חטה ושעורה וגו' איכא פלוגתא לקמן
דף מ"ה ע"א אם ארץ הפסק הענין עיין שם ועיין בפסחים דף ל"ו ע"ב בתוס' בד"ה
אוציא חטין וכו' ובפני יהושע שם וגם בחידושינו שם ונראה שזה אינו ברור שביפורים
יהי נוהגין בכוסמין ובשיפון ובשיבולת שועל וא"כ איך פריף פ'רם בפה מלא מה לשבעת
המינין שפן חייבים בביפורים שהרי איכא למימר לחם הבא מןפוסמין יוכיח שאינו חייב
בביפורים ואעפ"כ חייב בברכת המזון וראיתי שגם הפני יהושע בכאן הרגיש בזה
ולבאר פ'ר חמירא שהזכרתי נלע"ד דלעיל דלעיל בתחלת הסוגיא קאי בשטת רבנן
דפליגי על רבן גמליאל לקמן דף מ"ד ע"א וסברי דארץ הפסיק הענין ולא קאי ואכלת
ושבעת וברכת על פ'ר הגזפר בתחלת הפסוק רק על לחם שכתוב באחרונה ולכן קאמר
קמה תוכיח ולא קאמר שבעת המינין יוכיחו ולפום שיטה זו נדאי דאיצטרף הגלולים
בכ'רם גופי' לברכה שלאחרי' משום דכ'רם מקמה לא אתי' דמה לקמה שפן חייב בחלה
ולא גילתה התורה בשום מין חייב ברכה ראשונה שפיר אמרינן דלא צריף קרא דמק"ו
אתיא פשהוא שבע מברך וכו' משא"כ עתה דקאי בשטת ר"נ דכל שבעת המינין פתיב

בהו וברכת (או אף בשטת רבנו לשטת הרשב"א לקמן דף מ"ד דרבנו מודו לענונו ברכה מעין שלש.

(וא"כ אייתר הגילולים דכתיב בכרם רבעי לברכה דהא פרם גופי' בכלל שבעת המינין הוא ולדעת הרשב"ד דמעשר פירות האילן הוא רק מדרבנו ליפא למפרה מה לגנון שבשבעת המינין שחייב במעשרות משא"כ רבעי דפטור מן המעשרות דתאנה ורמון ותמרים יוכיחו רק דאיפא למפרה שפן חייבים בבכורים והיינו לשטת מהרש"א שם בפסחים דף ל"ו ע"ב בתוס' ד"ה אוציא חטין דכל חמשת מיני דגן אייתנוהו בחיוב בכורים אבל לדעת בעל פני יושע בהבנת דברי התוס' שם וכן לדעתנו בחידושינו שם דדוקא חטין ושעורים חייבים בבכורים ולא פוסמין ושיפון וש"ש ליפא פרקא מבכורים דלחם פוסמין יוכיח שאינו חייב בבכורים וחיוב לברכה אחריו ואף דאפתי איפא למפרה שפן יש בהם צד מזבח לפי מה שפתיחילעיל דגם פוסמין ושיפון וש"ש שייך צד מזבח נלע"ד דצד מזבח מחשב רק פרקא כל דהו ובחזקא מתרתי פרכינו כל דהו אבל פאן דרצה למילף משבעת המינין לחודייהו לא פרכינו כל דהו והנה צריף להאריף למפרה בשבעת המינין שפן חייב בבכורים ובכוסמין שפן חייב בחלה ואח"כ בהצד השנה שפן ישנו מזבח ועוד שעכ"פ גם פרם רבעי ישנו בצד מזבח וא"כ אייתר הגילולים דכרם רבעי ועל פרח לברכה שלפני' אחי וקשה קרא למה לי הלא ק"ו היא וצריף לומר דקרא אחי לסתור הק"ו דאי מק"ו הנה ילפינו בכל שבעת המינין ברכה לפני' מק"ו ולכך פתבה התורה בכרם רבעי קרא מותר לברכה לפני' לבלות שלא נלמוד ק"ו הנה וקשה תינח לאחריו וכו' ויהי' הסגנון של דברי הגמרא כף דפריף מה לשבעת המינין שפן חייבים בבכורים והיינו לפי ההנחה דגם פוסמין ודכונותי' הם בכלל חטה ושעורה גם לבכורים ושוב קאמר ועוד רצה לומר ועוד אפילו אם נרצה לומר דכוסמין ודכונותי' ליתון בבכורים וא"כ סרה פירקא זו שפן חייבם בבכורים דפת פוסמין יוכיח ולפי זה ממילא גם פרם רבעי ידעינו לברכה שלאחריו משבעת המינין ואיתר הגילולים לברכה שלפני' וא"כ על פרחי' האי ק"ו לית' דאל"כ למה לי הגילולים ועכשיו שזכינו לדין דלית' לק"ו א"כ התינח לאחריו לפני' מנין והנה תרי' קושיות דהיינו שפן חייבים בבכורים והתינח לאחריו הם דרף ממ"נ יוקשה אחת מהנה.

והתרצן השיב לו הא לא קשיא דאחי בק"ו נלע"ד שהמקשן והתרצן היו חלוקים בסברה אם זית אקרי פרם שפחלקו בו המקשה הראשון עם רב פפא והוא פאשר באמר סברה אחת דעכשיו שזכינו לדין דכל שבעת המינין פתיב בהו ואכלת ושבעת וברכת נולד לנו דבר חדש דאפי' מאן דיליף גז"ש דרבי אפ"ה בעינו גם דרשה דהגילולים למדרש דבר הטעון הגילול טעון חילול למעוטי זית דמגז"ש דרבי לא אימעט זית דגם זית אקרי פרם ולעיל פתבתי דעל פרחי' הגילולים לא אחי לדרוש דבר הטעון הגילול דאל"כ קשה להיפך למה לי גז"ש הרי מהגילולים ממעטינו כל דבר שאינו טעון הגילול שהרי אין אומרים שירה אלא על היין לחוד אמנם זה הי' גיחא כל זמן דקיימינו דוברפת דכתיב בקרא קאי רק על לחם אבל עכשיו דקיימינו על כל שבעת המינין וא"כ תאנה ורמון וזית טעונין ברכה כולד לנו ספק במה דדרשינו דבר הטעון הגילול טעון חילול אם הפנונה על הגל של שירה וממילא אימעוטי כל המינין חוץ מן היין או אם הפנונה על הגילול של הברכה וממילא גם תאנה ורמון וזית ותמר הוא בכלל וישנם בכלל חילול ולא אימעוטי מחילול

רק שאר אילנות שאינם בכלל שבעת המינין ואיצטריף גז"ש ואיצטריף הילולים דמגז"ש על פל פנים אימעטי תאנ' ורמון ותמר דנדאי לא אקרו פרום וממילא למדנו מגז"ש דשוב מה דדרשינו מהילולים דבר הטעון הילול אין הפנונה דבר הטעון הילול של ברכה טעין הילול דהרי תאנה ורמון ותמר טעונין הילול של ברכה ואעפ"כ אין טעונין הילול אלא נדאי דדבר הטעון הילול היינו הילול של שירה וממילא אימעט וית שאין אומרם שירה רק על היינו וכינון דאיצטריף גם הילולים לדרוש הטעון הילול טעון הילול א"כ אפילו למאן דדריש גז"ש דרבי אעפ"כ לא אייתר הילולים לברכה ואין לנו שום קרא על ברכה שלפני' ושפיר נוכל לומר דאמרינו ק"ו כשהיא שבע מברך כו' ומעתה המקשין הנה והתראן חלוקים דהמקשה סבר כסברת רב פפא דזית לא איקרי פרום סתם וא"כ מגז"ש לחוד אימעט הפל חוץ מיין ואיתר הילולים לברכה שלפני' ונסתר הק"ו והקשה תינח לאחריהם וכו' והתראן סובר דגם זית איקרי פרום ואיצטריף הילולים למעוטי זית מחילול ונשאר הק"ו על בריו ועיין בדברינו לקמן בתוס' דיה דבר שאין גידולו מן הארץ שם ג"כ נבאר עוד שני אופנים מה שיש לומר שחלקו המקשה והמתראן: שם אר"י א"ש פל הנהגה וכו' פאלו נהנה מקדשי שמים יש לדקדק מה חידוש לנו שמואל יותר מהברייתא דתני הנהגה בלא ברכה מעל וא"כ הרי הוא קדשי שמים ונראה משום דקיי"ל בנדרים דף ל"ה יש מעילה בקונמות וא"כ מצינו מעילה אף בדרבן שאינו קדשי שמים ממש וקמ"ל שמואל שפזה הוא פנהגה מקדשי שמים ממש ודע דבמסקנא דשמעתין שפרכה לפניה סברה היא וכן מה ששינונו בברייתא שפעל פל זה הוא רק מדרבנן דאין לומר שהוא מן התורה ומקרה הוא מן התורה דא"כ אפי' פל שהו הוא מן התורה שהרי אפילו פל שהוא הנאה הוא וגם לענין מעילה אף שלענין קרבן מעילה בשוגג או לענין מלקות בזדון בעינין שנה פרוטה מ"מ לענין איסורא להיות אסור ליהנות מקדשי שמים הרי קיי"ל כר' יוחנן דחצי שעור אסור מן התורה וא כקשה ממתניתין דפרק מ"ש דבעל קרי מברך על המזון לאחרי' ולא לפני' דכיון דגם ברכה לפני' הוא מן התורה א"מ מ"ש לאחרי' ומ"ש לפני' ובזה לא שייך מה שכתבתי בריש הסוגיא לתראן סברת ההנהגה אמנא שהקשה מנה"מ וכתבתי שעל המזון לפני' אפשר שיאכל פחות פחות מפשיעור שהרי עכשיו שהוא מצד הסברה ומצד דין מועיל בהקדש אפי' פחות מפשיעור חייב מן התורה לברך ועוד דאפילו לריש לקיש דחצי שיעור מותר מן התורה מ"מ במעילה אפתי אי אפשר שיאכל פחות פחות מפשיעור דאפילו ישנה הרבה יותר מכא"פ בין אכילה לאכילה הרי מעילה מצטרפת אפילו לזמן מרובה כמבואר במעילה דף י"ח ע"ב וברמב"ם פ"ה מהל' מעילה הל' ד' אלא ודאי דברכה שלפני' הוא רק מדרבנן וכיון שפן שוב לא קשיא לן ממתניתין דבעל קרי ושוב לא דחקינו לפרש שבעל קרי מברך על המזון לאחרי' היינו שפכר אכול כשעור ושוב ראה קרי אלא אפילו הוא בעל קרי רשאי הוא לאכול לשנובע נפשו דבשעת אכילה הוא אוכל בהיתר ולא מטרחהו רבנן לחלק סעודתו לפחות פחות מפשיעור והוא אוכל פל צרכו וכיון שפמילא נתחייב בבה"מ שוב מברך לאחרי': תוס' ד"ה אחלי וכו' וי"ל וכו' דאדרבא גילף קודש קודש משביעית וכו' ויש לדקדק פיון דכתיב הילולים ודרשינו אחלי וכו' וממילא ידעינו דלא ילפינו משביעית ושוב למה לי קרא דדבר הטעון שיר וכו' גילף קודש קודש ממעשר דלא שייך בשאר אילנות לדעת החולקים על הרמב"ם וס"ל שמעשר פירות הוא מדרבנן וצריף לומר דאי

ממעשר הנה גם זית טעון חילול ואיצטרף למדרש דבר הטעון שיר למעוטי זית ואמנם לפי דבעי בגמרא זית מצד מזבח וכו' והא בהדיא פתיב ב' פ' פ' קשה דאי גם זית אחי מגז"ש דרבי א"כ ל"ל ג"ש דרבי פ'לל ונילף קודש קודש ממעשר ועיין מה שכתבנו בדברי הגמרא: ד"ה ולמאן דתני וכו' דכל המיקל בארץ וכו' משמע מדבריהם דבארץ גופא רבעי נוהג בכל האילנות פמאן דתני נטע רבעי והרמב"ם פסק בפ'ק יו"ד מ"א הל' ט"ז וי"ז שלא חולק כלל וסתם וכתב פיצד פודין פירות נטע רבעי וכן בסוף הל' ט"ו דחה דברי הגאונים המחלקים בין פ'רם לשאר נטע וכן בפ'ק יו"ד מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' א' פ'לא פניל דכל שחייב בערלה יש לו רבעי יעו"ש והדבר תמוה אצלי פינו דנה פלוגתא דר' חי"א ור"ש ברבי וחד מינייהו סובר נטע רבעי ורבי עצמו בפירוש קאמר גז"ש מה להלן פ'רם אף פ'אן פ'רם וא"כ גם רבי סובר פ'רם רבעי והנה לי האי דתני נטע רבעי יחיד ואין הלכה פניחיד במקום שנים ועוד פינו דרבי קאמר פ'רם רבעי הרי קיי"ל הלכה ברבי מחבירו וק"ו נגד תלמידו ואין הלכה בתלמיד במקום הרב והרי בין ר' חייא ובין ר"ש ברבי תלמידיו של רבי הם וגם בדברי הגמרא יש לתמוה דקאמר ולמאן דתני פ'רם רבעי הניחא אי יליף גז"ש דרבי וכו' מהי תיתי להסתפק פ'לל פינו דאשפ'חן דרבי יליף גז"ש וס"ל פ'רם רבעי למה לן לאפוישי במחלוקת בהאי דיעה דכ'רם רבעי למעבד פלוגתא בינייהו בטעם הדבר והנלע"ד בזה דמדברי רבי אין הכרע פ'לל אי ס"ל פמאן דתני פ'רם אי פמאן דתני נטע דבאמת פינו דכתיב קרא ברבעי יהי פ'ל פ'ריו קודש וגו' הרי הפתוב קודשו לשמים והי' ראוי' להיות אסור בהנאה להדיוט וגלי רחמנא היוללים למדרש אחלי' שמועיל בו חילול דהיינו פ'דיון ואפתי הנה אמינא שדינו פ'הקדש פ'דק הבית שפ'דה שיש בו חילוק שעכ"פ מה שראוי למזבח אינו יוצא מדי מזבח פמו המקדיש תמימים לברק הבית שיש להם פ'דיון ואעפ"כ אינו נפ'דיון אלא על מנת להקריבן על גבי המזבח פ'תניא במס' תמורה דף ל"ג ע"ב המתפ'ס תמימין לב"ה פ'שהם נפ'דיון אינו נפ'דיון אלא ע"ג המזבח שפ'ל הראוי למזבח אינו מוציא מדי מזבח לעולם וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מערכין וחרמין הלכה ה' ולכ' קמ"ל גז"ש דרבי מה להלן פ'רם אף פ'אן פ'רם וגם פ'רם הוא פ'כלל דאמר רחמנא היוללים למדרש אחלי וכו' והרי השוהו לשאר אילנות שפ'אכלים ע"י פ'דיון ה"נ פ'רם ומעטה בין ר"ש ברבי ובין ר' חייא אית להו גז"ש דרבי ומאן דתני פ'רם הוא מפרש דברי רבי פ'פ'שטן דדוקאפ'רם נוהג בו דין רבעי ולא שאר אילנות ומאן דתני נטע רבעי ס"ל דגז"ש אתי דאפילו פ'רם שהוא דבר הראוי לנסכים אפ"ה הרי הוא פ'שאר אילנות ונאכל ע"י חילול ומעטה מסתפק הגמרא פמאן דתני פ'רם אי נפקא לי' מגז"ש דרבי לחוד או דלמא מגז"ש לחוד לא הנה יליף למימר דוקא פ'רם דאיכא למימר דאתי להתיר גם פ'רם ע"י חילול ולכ' איצטרף גם דר'שה דדבר הטעון חילול וכו' למעוטי שאר נטע שאין צרי' חילול פ'לל וע"פ מ"ש דגז"ש דרבי אתיא שפיר גם למאן דתני נטע רבעי ניחא מה ש'לכאורה יש לדקדק ש'התוס' השוו דבריהם ולמאן דתני וכו' שפ'ן הוא התחלת הדביר והי' להם לרשום לעיל חד תני פ'רם רבעי ועתה קיי"ל וכו' ולפי מ"ש ניחא דבל"ז הי' הפשוט דגז"ש דרבי ודאי מורה דרק בפ'רם נוהג רבעי וא"כ פ'שיטא שאין מקום לפ'לל הלכה פמי דנדאי הלכה ברבים וא"כ בין בארץ ובין בח"ל רבעי אינו נוהג אלא בפ'רם אכל פינו דחזינו דהתלמוד קאמר ולמאן דתני וכו' הניחא ש'מסתפק בזה וקשה פנ"ל דמהי תיתי לעשות שלש מחלוקת בדבר

וצ"ל כמו שפכתבנו דגז"ש דרבי איתי נמי למאן דתני נטע רבעי הנצרכו התוס' לחלק בין ארץ לחוץ לארץ מטעם כל המיקל בארץ פנ"ל: ד"ה ואתי נמי וית וכו' וא"ת איפא למפרך מה להצד השנה שבהם שפן חייבים בלקט.

ובשטה מקובצת במס' ב"מ דף פ"ז ע"ב כתב בשם הרא"ש דכיון דיש בנות צד השנה של צד מזבח אהני שוב מה דאקרי פנים וית אף דלא אקרי פנים סתמא מ"מ מועיל לדחות הפרקא דלקט ופרט ולפי זה יש לתרץ מה שהקשיתי דלדברי הרמב"ם דמעשר פירות הם מן התורה ממילא יש בכל פרט צד מזבח וא"כ למה דוקא וית אתי בצד השנה של צד מזבח וכן מה שהקשיתי אפילו לשטת הראב"ד הרי עכ"פ בכל פירות של שבעת המינים יש צד מזבח בביתורים ולמה פירט ואתי נמי וית דוקא יתר מכל שאר שבעת המינים ולפי דברי הרא"ש הכל ניחא דנגד כל שאר אילנות יש פירקא דמה להצד השנה שפן חייבים בלקט ופרט: ד"ה תינח לאחרי דעקר ברכה לאחרי דאכלת ושבעת וברכת דברי התוס' תמוהים דמה זה שפכתבו דעקר ברכה וכאלו יש עוד מקום דכתיב ברכה אלא שאינו עקר.

ועוד מדוע המתינו התוס' עד פה ולא רשמו לעיל בדברי הגמרא דאמר אשכחן לאחרי ורש"י באמת פירש פן לעיל וגם כל דברי התוס' פאן הם ללא צורך כי מה חידשו בזה יותר מרש"י וזכרון דברי רש"י לעיל עולים גם פאן.

ונראה דלפי מה שביארתי לעיל בדברי הגמרא פאן שהקשה תינח לאחרי וכו' אף שפכר השיב לו לעיל דק"ו הוא וכתבתי שעקר קושיות הגמרא דכאן הוא דאם תמצא לומר דשפיר ילפינן משבעת המינים א"כ אייתר הלולים לברכה שלפניו ומוכח דליתא להאי ק"ו עיין בדברינו לעיל ונמצא מצינו עתה ברכה לפני דהיינו הלולים וברכה לאחרי דכאן גבי שבעת המינים וממילא קשה מאי אולמא דברכה לאחרי מברכה לפני דקאמר תינח לאחרי ולזה פירשו דעקר ברכה וכו' דהלולים אף דמוקמינן לי על ברכה מ"מ אינו מפורש לשון ברכה בקרא ועוד דמה מוקמינן לי על ברכה לפני אינו מפורש דאיירי לפניו אלא מפח ייתורא דלאחרי דילפינן משבעת המינים אבל ברכה דלאחרי היא עקר ומפורש בקרא ואכלת וגו' וברכת וע"פ זה אפשר ליישב גם שינוי לשון הגמרא דלעיל קאמר אשכחן וכאן קאמר תינח משום דלעיל קיימינן דאכלת ושבעת קאי רק אלחם ואיצטרף הלולי בפרם לגופי קאמר אשכחן לאחרי דלאחרי אשכחן בקרא אבל לפניו לא אשכחן פלל אבל פאן הוכרחנו דהלולים היינו לפניו א"כ אשכחן גם לפניו לכך לא קאמר אשכחן לאחרי רק קאמר תינח ומטעם שפכתבו התוס' שזה עקר יותר: ד"ה לפניו וכו' לאו ק"ו הוא דא"כ וכו' ובפרק מ"ש וכו' עיין בדברינו לעיל בדבור הקדום וכאן בדבור זה ג"כ קשה למה איחרו התוס' ולא פכתבו פן לעיל דכבד שני לי גם לעיל בהאי ק"ו ואמנם לפי מ"ש בריש הסוגיא בארנו יישוב להך דמי שמתו אפילו לפי הס"ד בשמעתין דברכה שלפניה ג"כ דאורייתא מ"מ שעורא בעי וא"כ ב"ק יבול לצמצם אכילתו פחות פחות מכשיעור ודע שונדאי פן הוא שאם הי' ברכה שלפניה דאורייתא הנה בעי שיעורא דכיון דמק"ו אתיא דיו לבוא מן הדין להיות פנדון ובברכה אחרונה בעי שיעור דאכלת ושבעת פתיב ולכך לא רשמו התוס' דבור זה בתחלת הסוגיא דשם שפיר איפא למימר שק"ו גמור הוא אבל פאן שזכינו לדין דכל שבעת המינים בעו

בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה מִן הַתּוֹרָה דְּעַל כָּל־מִן קָאֵי וּבִרְכַת וּלְפִי זֶה קָשָׁה דְּאֵינִיתֵר הִילּוּלִים דְּכָרָם דְּהַרִי גַּפְּו כְּתִיב בְּפִירוּשׁ בְּשִׁבְעַת הַמִּינִין וּכְבָר כְּתַבְתִּי לְעֵיל מָה שְׁנַלְע"ד בְּזֶה אָבֵל הַתּוֹס' ס"ל דְּהִילּוּלִים אֲתִי לְהוֹרוֹת דְּעַל כָּל שְׁהוּ יְבָרַךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה לְפִי שְׁבִפְסוּק אֲרִיץ חֲטָה וְכו' כְּתִיב וְאָכַלְתָּ וְשִׁבְעַתָּ וּבְעֵינָן אוֹ פְּדֵי שְׁבִיעָה אוֹ עכ"פ כְּבִיעָה אוֹ פְּזִית בְּמַחְלֻקַת ר"מ וּר"י לְקַמְּו דָּף מ"ט ע"ב לְכָל אֲחַד מֵהַפּוֹסְקִים כְּדֹאֵי לִי אָבֵל עכ"פ שְׁעוּרָא בְּעֵי וּגְלִי רַחֲמֵנָא בְּכָרָם הִילּוּלִים לְהוֹרוֹת דְּמָה דְּקַבְעַתִּי לָךְ שְׁעוּר הֵינָנו לְשַׁלֵּשׁ בְּרִכּוֹת אוֹ עכ"פ מְעִין שְׁלֵשׁ לְזֶה בְּעֵינָן שְׁעוּר אָבֵל אִף לְכָל שְׁהוּ הִילּוּלִים בְּעֵינָן שְׁיִבְרַךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה וּא"כ לְפִי שְׁמָה זוֹ גַּם בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה הִיא בְּכָל שְׁהוּ וְאִם ק"ו זֶה ק"ו גְּמוּר הוּא שְׁפִיר קָשָׁה מִמְּשֻׁנָה דְּבַעַל קָרִי לְמָה עַל הַמְּזוּן אֵינּוּ מְבָרַךְ לְפָנָיו וְכֹאן לֹא שְׁיִיךְ תִּירוּץ שְׁלִי שְׁיִכּוֹל לְאַכּוֹל פְּחוֹת פְּחוֹת מְכַשְׁעוּר שְׁהַרִי גַּם עַל כָּל שְׁהוּ חֲיִיב לְבָרַךְ מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא עַל כָּרְחָךְ דְּלֹאֵו ק"ו הוּא: וְאִמְנָם כָּל זֶה לְפִי הַס"ד דְּהִילּוּלִים דְּרִשָּׁה גְּמוּרָה הִיא אָבֵל בְּמַסְקָנָא דְּבְרָכָה שְׁלִפְנֵי הִיא דְּרַבְּנָן וְסָבְרָה הִיא וּא"כ בְּרִייתָא דְּהִילּוּלִים אִסְמַכְתָּא הִיא וְאִין לָנוּ שׁוּם בְּרָכָה מְפֻרְשֶׁת בַּתּוֹרָה אֲפִילוּ לְאַחְרֵי רַק קָרָא דְּוָאֲכַלְתָּ וְשִׁבְעַתָּ וּלְפִי שְׁטַת הַרְבֵּה פּוֹסְקִים דְּנֹקָא בְּפַת וְשְׁטַת הַרְשָׁפ' א' וְסִייעָתוֹ בְּכָל שְׁבַעַת הַמִּינִין וְאִמְנָם עכ"פ שְׁעוּרָא בְּעֵי וּא"כ שֵׁם בְּמָה שְׁחִיבָה הַתּוֹרָה בְּרָכָה אַחְרֵיהּ אִיכָּא לְמִימַר ק"ו לְפָנָי וּלְמִימַר ק"ו גְּמוּר הוּא וּמְשֻׁנָה דְּבַעַל קָרִי מִתּוֹקְמָא כְּפִי מָה שְׁכַתְבְּתִי שְׁלִפְנֵי לְכָךְ אֵינּוּ מְבָרַךְ לְפִי שְׁיִכּוֹל לְאַכּוֹל מְעַט מְעַט אִף אִף שְׁיִישׁ מְקוּם לֹא־מֵר כֵּן אָבֵל אֵין לָנוּ הַכְּרַח לֹא־מֵר כֵּן וְאוּלֵי לְחַלוּטִין הַחֲלִיטוּ הַתּוֹסֶפֶת שְׁאִין זֶה ק"ו וְלְכֹאֲוֹרָה אֲנִי תָמָה עַל הַתּוֹסֶפֶת לְמָה לֹא הַכְּרִיחוּ שְׁעַל כָּרְחָךְ אֵין זֶה ק"ו דֹּאֵל"כ גִּילַף ק"ו שְׁעַל הַפַּת יְבָרַךְ מִתְחַלֵּה שְׁלֵשׁ בְּרִכּוֹת אוֹ עכ"פ מְעִין שְׁלֵשׁ כְּמוֹ שְׁצָרִיךְ בְּבְרָכָה שְׁאַחַר הַפַּת וּבְמִשְׁנַתִּינוּ שְׁכִינּוּ שְׁעַל הַפַּת הוּא אוֹמַר הַמוֹצֵיא לְחֵם מִן הָאָרֶץ וְלֹא חִילְקָה מִשְׁנַתִּינוּ בֵּין אוֹכֵל רַק מְעַט אוֹ אִם אוֹכֵל לְשׁוֹבַע וְאוּלֵי לֹא שְׁיִיךְ ק"ו זֶה אֲלֵא עַל בְּרַכַת הַמְּזוּן בְּזֶה שְׁיִיךְ כְּשֶׁהוּא שׁוֹבַע מְבָרַךְ כְּשֶׁהוּא רָעַב לֹא כָּל שְׁכֵן אָבֵל בְּרַכַת הָאָרֶץ וּבִרְכַת בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם לֹא שְׁיִיכָא לְעַנְזֵן רָעַב וְשִׁבַע בְּאוֹפֵן שְׁמִדְבָרֵי הַגְּמָרָא אֵין לָנוּ בְּסוּגְיָא זוֹ רֵאִי לְשׁוּם צַד וּמָה שְׁכַתְבַּת הַגְּאוּן בַּעַל פ"י דְּכִיּוֹן דְּמַסִּיק דְּסָבְרָה הוּא מְמִילָא הוּא מִן הַתּוֹרָה דְּהַרִי אֲשַׁפְּחוּן שְׁאַמְרוּ הָא לְמָה לִי קָרָא סָבְרָה הוּא ש"מ שְׁסָבְרָה מוֹעִיל כְּמוֹ קָרָא אוֹמַר אֲנִי שְׁזֶה שְׁיִיךְ רַק בְּדִין מִן הַדִּינִים כְּמוֹ בְּכַתְּוּבוֹת דָּף ד"ב מִנִּין שְׁהַפָּה שְׁאַסַר הוּא הַפָּה שְׁהַתִּיר וּבב"ק דָּף מ"ו ע"ב מִנִּין לְהַמְמַע"ה וְכו' שְׁבֹאֵלוּ הַמְּקוּמוֹת מִקָּשָׁה הַגְּמָרָא קָרָא ל"ל סָבְרָה הוּא אָבֵל לֹא־מֵר עַל דְּבַר שְׁהוּא מְסָבְרָה שְׁהוּא חָשׁוּב מִצְּנֵה דְּאוּרִייתָא זֶה לֹא שְׁמַעְנוּ וְאִם הַדְּבַר כֵּן לְחַנּוּם נְכַתְּבוּ כָּל הַמְּצוֹת שְׁהֵם שְׁכָלִיּוֹת וְעוֹד שְׁסָבְרָה זוֹ שְׁאַסוּר לְיִהְיֹת מַעוּה"ז בְּלֹא בְרָכָה סָבְרָה זוֹ שְׁיִיכָא בְּכָל בְּאִי עוֹלָם וּא"כ יְהִי בְּרַכַת הַנְּהַגְּנִין חוֹבָה גַּם עַל בְּנֵי נֶחַם אֲתָמָהּ אֲלֵא וְדֹאֵי הַפּוֹנוּנָה הוּא שְׁפִינּוּן שְׁהוּא סָבְרָה לְכָךְ תִּקְנוּ חֲכָמִים בְּרִכּוֹת הַנְּהַגְּנִין וְנָהוּ בְּכָל שְׁאַר בְּרִכּוֹת הַפִּירוֹת אָבֵל עַל הַפַּת יֵשׁ מְקוּם לְדוֹן אִם זֶהוּ הַק"ו הוּא ק"ו גְּמוּר וְיִהְיִ חֲיִיב מִן הַתּוֹרָה אוֹ לֹא וְנִחְזִי אֲנִי לְאִיזָה צַד נוֹטִין דְּבָרֵי הַגְּמָרָא וְאוֹמַר אֲנִי דְּזֶה עכ"פ פְּשׁוּט כִּיּוֹן דֹּאֵין לְבְרָכָה שְׁלִפְנֵי מְקוּם לֹא־מֵר שְׁיִהְיִ מִן הַתּוֹרָה רַק מִכַּח קִיּוּ א"כ אֲמַרִינּוּ דִּיּוּ לְבוֹא מִן הַדִּין וְכו' וּבְעֵי עכ"פ שְׁעוּרָא פְּדֵי שְׁבִיעָה אוֹ פְּזִית וּכְבִיעָה אָבֵל בְּפְחוֹת מְשַׁעוּר הַזֶּה וְדֹאֵי שְׁאֵינּוּ מִן הַתּוֹרָה וְכִיּוֹן שְׁשִׁינּוּ לְקַמְּו בְּמִשְׁנָה דָּף מ"ב ע"א הַסְּבּוּ אֲחַד מְבָרַךְ לְכּוֹלָם וְעֵינּוּ שֵׁם בְּתוֹס' וּבַתְּרִי וּבְרֵא"ש דְּמִתְּנִיתִין מִיִּירֵי בֵּין בְּבְרַכַת הַמְּזוּן וּבֵין בְּבְרַכַת הַמוֹצֵיא וְהִיא גּוּפָא קָשִׁיא בְּבְרַכַת הַמוֹצֵיא

איה אַחַד מְבָרַךְ וּמוֹצִיא אֶת כָּלם וְאוֹלֵי זֶה הַמְבָרַךְ לֹא יֵאכַל פֶּת פְּדֵי שְׂבָעוֹ וְנִמְצָא אֵינוֹ חַיִּיב בְּבִרְכַּת הַמוֹצֵיא מִן הַתּוֹרָה וְהָאֲחֵרִים יֵאכְלוּ פְּדֵי שְׂבָעִים וְחַיִּיבִים מִן הַתּוֹרָה וְלֹא אֲתֵי דְרַבְנָן וּמִפִּיק דְּאוֹרֵייתָא וְכֹאן לֹא שֵׁינָהּ מֵה שְׂכַתְבוּ הַתּוֹסֵ' לְקַמְן דָּף מ"ח ע"א בד"ה עד שִׂיאֲכַל כְּזִית וְכו' דִּיכּוּל לְהוֹצִיא אַף מִי שֵׂאֲכַל כָּל שְׂבָעוֹ מִטַּעַם עֲרְבוּת דְּכָל יִשְׂרָאֵל עֲרָבִים זֶה בְּזֶה וְכֹן כְּתִב הָרֵא"ש שֶׁם דְּזֶה שֵׁינָהּ לְעֵנִין בַּהֲמ"ז שֶׁפִּינֵן שְׂכָבָר נִתְחַיֵּיב מִן הַתּוֹרָה הָרֵי חֲבִירוֹ עֲרַב עֲבוּרוֹ אֲבָל בְּבִרְכַּת הַמוֹצֵיא שֶׁהִיא בְּרַפְת הַהֶהָנִין אֵין פֶּאן עֲדִינֵן עֲרָבוּת דְּלֹא לְתַהֲנִי וְלֹא יִתְחַיֵּיב וּא"כ אִיה אַחַד מְבָרַךְ לְכֹלם אֲלֵא וְדַאי שְׂאֵי שִׁים חַיִּיב בְּבִרְכָה שְׂלַפְנֵי' אֲפִילוֹ בְּפֶת מִן הַתּוֹרָה כָּלֵל וְכָל הַבְּרָכוֹת כָּלם מְדַבְּרֵי סוּפְרִים גִּינְהוּ חוּץ מְבִרְכַּת הַמְּזוּן וְהֵאֵי ק"ו אֵינוֹ ק"ו גְּמוּר רַק כְּעֵין אֲסַמְכְּתָא שְׂעַל זֶה סְמָכוּ חֲכָמִים לְקַבּוּעַ חַיִּיב בְּרָכָה לְכָל דְּבָר וְלֹא תֵאמֵר שְׂבַמְסַקְנָא הוּא דְאֲמַרִּינוּ שֶׁהַק"ו אֵינוֹ ק"ו גְּמוּר אֲבָל מִתְחַלָּה הִ' סְלֵקָא דְעֵתָהּ שֶׁהוּא ק"ו גְּמוּר אֲנָר אֲנִי לֹא כֵן הוּא וְגַם מִתְחַלָּה לֹא לְעֵנִין ק"ו בְּמוּר אֲמַרוּהוּ וְאֵף דְקֵאֵי עַל קְוִשְׁיֵית מְנַה"מ כְּבָר כְּתִבְתִּי בְּתַחֲלַת הַסּוּגְיָא שְׂעַקֵר קְוִשְׁיֵית מְנַה"מ הוּא מְדַתְנֵן כִּיִּצַד מְבָרְכִין וְקִשְׁה קְוִשְׁיֵית הַתּוֹסֵ' בְּרִישׁ סוּגִין תְּנָא הִיכִי קֵאֵי דְתַנִּי כִּיִּצַד וְעַל כְּרַחֲמֵי אַקְרָא קֵאֵי וְלָכֵן קֵאֲמַר מְנַה"מ וְהִנֵּה הַתּוֹסֶפֶת כְּתִבוּ דְלִמְסַקְנָא דְסִבְרָה הוּא שֵׁינָהּ לְמַתְנֵי כִּיִּצַד מְבָרְכִין א"כ פְּשִׁיטָא הִיכִי דְאֵיפָא ק"ו אַף שְׂאֵינוֹ ק"ו גְּמוּר שׁוּב עַכ"פ לֹא גִרַע מְסַבְרָה בְּעֵלְמָא וְשֵׁינָהּ לֹא מְרַחֵם לְעֵינֵי וְיַמְעַתָּה שְׂטַחֲיוֹת הַסּוּגְיָא כִּף הִיא שְׂמַתְחַלָּה לֹא יָדַע מִשׁוּם סִבְרָה וְלֹא מִשׁוּם קֵרָא הַמוּרָה עַל אֵינָה בְּרָכָה חוּץ בְּרַפְת הַמְּזוּן וְלָכֵן שְׂאֵל מְנַה"מ דְּכִינֵן שֶׁהַתְּנָא מִתְחִיל לְשִׂאוֹל עַל אֲנָפֵן נִסְחַ הַבְּרָכָה מְכָלֵל שְׂגוּף חַיִּיב הַבְּרָכָה כְּבָר כְּאֲמַר בַּתּוֹרָה וְהַשִּׁיב לוֹ הַמְתַּרְץ מֵהִלּוּלִים וְשְׂאֵל אֲשַׁכְּחֵן לְאֲחֵרֵי וְכו' וְהַשִּׁיב דְק"ו הוּא וְאֵין רְצוֹנוֹ לֹא מְרַחֵם לֹא מְרַחֵם שֶׁל תּוֹרָה הוּא אֲלֵא כְּעֵין ק"ו וְשׁוּב שֵׁינָהּ עַכ"פ לְשׁוֹן כִּיִּצַד מְבָרְכִין וְלְקַמְן דָּף מ"ח ע"ב יְבוֹאֵר עוֹד בְּדַבְּרֵינוּ שֶׁהַק"ו הִנֵּה אֵינוֹ ק"ו גְּמוּר שֶׁל תּוֹרָה: וְדַעַת הַפּוֹסְקִים מְבוֹאֵר בְּדַבְּרֵיהֶם בְּאֵר הֵיטֵב שְׂאֵין כָּלֵל בְּרַפְת הַהֶהָנִין שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה חוּץ מְבִרְכַּת הַמְּזוּן וְלִשְׁיֵין הַרְמַב"ם רִישׁ הַלְכוֹת בְּרָכוֹת מ"ע מִן הַתּוֹרָה לְבָרַךְ אַחַר אֲכִילַת מִזֵּין שְׂנֵאֲמַר וְאֲכַלְתָּ וְשְׂבַעְתָּ וּבִרְכַּת וְכו' וּמַד"ס לְבָרַךְ עַל כָּל מֵאֲכַל תְּחַלָּה וְאֲחַ"כ יִהְיֶה מְמַנּוּ.

וְלִשְׁוֹן רִשְׁיֵי לְעֵיל דָּף ט"ז ע"א הַפּוֹעֲלִין וְכו' וְאוֹכְלִין פֶּתִין וְאֵינוֹ מְבָרְכִין לְפָנָיו אֲבָל מְבָרְכִין לְאַחֲרָיו וּפְיִרְשׁ רִשְׁיֵי וְאֵין מְבָרְכִין לְפָנָיו לְפִי שְׂאֵינָהּ מִן הַתּוֹרָה וְלִשְׁוֹן הָרֵא"ש כִּיִּצַד מְבָרְכִין ת"ר קוֹדֵשׁ הִלּוּלִים וְכו' מְסַקִּינוּ דְמִסְבְּרָה יָדַעִינוּ שְׂאֵסוּר לוֹ לְאֲדָם שֵׁינָהּ מַעוּה"ז בְּלֵא בְּרָכָה וְקֵרָא אֲסַמְכְּתָא בְּעֵלְמָא הוּא וְכֹן לְקַמְן דָּף ל"ח ע"ב גְּבִי ד' יוֹחֲנָן שְׂאֲכַל זֵית מְלוּחַ כְּתִב הָרֵא"ש וְזֶה לְשׁוֹנוֹ תַּדַע דְּבִרְכָה לְפָנָיו לֹא דְאוֹרֵייתָא הִיא וְכו'.

וְהָרֵי"ף הִבִּיא בְּרִייתָא דְהִלּוּלִים וְהָא וְדַאי דְבִרְכָה לְפָנָיו וְלֹאֲחֵרֵי אֵי אֲפִשֵׁר לְדְרוֹשׁ מְקַרָא זֶה דְל"ע ע"כ"פ חַד בְּעֵנֵן לְגוּפֵי' לְמַדְרַשׁ אֲחַלְנָי וְהָדַר אֲכַלְנָי וּא"כ אִם הִ' כְּוִנַּת הָרֵי"ף לְדְרוֹשָׁה גְּמוּרָה הִ' צְרִיף לְהִבִּיא הַק"ו שְׂאֲמַרוּ כִּיִּצַד מְבָרַךְ וְכו' וּמְדַהֲשֵׁמִיט הָרֵי"ף כָּל זֶה ש"מ ש"ס"ל אֲסַמְכְּתָא בְּעֵלְמָא הוּא: ד"ה דְבָר שְׂאֵין גְּדוּלוֹ מִן הָאֲרִץ וְכו' וּא"ת מֵאֵי אֵרֵי בְּשֵׁר וְכו' וּלְפִיִּרְשׁ רִשְׁיֵי גִיחָא דְגָרְס וְכו' וְנִלְע"ד דְהִנֵּי חֲלוּפֵי גְרַסָאוֹת מְחוֹלְקִים בְּעַקֵר דִּין פִּיִּאָה הַר"ש בַּפ"א מְמַס' פִּיִּאָה מְשֻׁנָה ד' הִבִּיא מְחַלְקָת בְּדִין פִּיִּאָה וְהַדְעָה הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִבִּיא הוּא שְׂמֵן הַתּוֹרָה אֵין חַיִּיב פִּיִּאָה רַק בְּדַגָּן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר וְזֶהוּ דַעַת רַבִּינוּ תָּם בְּמַס' שְׂבַת דָּף ס"ח ע"א בַּתּוֹסֵ' בַּד"ה וְאֵלוֹ פִּיִּאָה עֵינֵן שְׂמֵן וְשׁוּב הִבִּיא

הר"ש דעת היש מפרשים שפסקו שפאה נוהגת בכל המינין מן התורה חוץ מן המינין המפורשים לפטור שם במשנה וזהו דעת התורת פהנים ע"ש בר"ש וידעת רבינו תם ליכא למפרה פאן מה להנה שפון חייבים בפאה שהרי כל שאר אילנות חוץ מגפן וזית אינן חייבים בפאה מן התורה וא"כ גרסינן פאן דבר שאין גידולו מן הקרקע פגון בשור וכו' וגרסת רש"י דגרס דלאו בר נטיעה הוא פדעת היש מפרשים שכל דבר החייב בפאה הוא מן התורה וא"כ שפיר גרסינן דלאו בר נטיעה מנין דליכא למילף מהנהך משום דאיכא למפרה שפון חייבים בפאה.

והנה כל הימים נתקשיתי בדברי התוספת הללו שכתבו דאיכא למפרה מה להנה שפון חייבים בפאה ונהרי בכלל נטע רבעי גם תאנה בכלל ותאנה פטורה מן הפאה והדבר מפוןרש במס' שבת דף ס"ח ע"א ולקיטתו פאחת למעוטי תאנה ולא עוד אלא דאפילו רוב האילנות פטורים מפאה דדוקא שמונה מיני אילנות דחשיב במשנה ה' פ"א דמס' פאה חייבים בפאה אבל שאר כל האילנות פטורים משום שאין לקיטתן פאחת ואיך אמרו התוס' פאן דרף פלל על כל בר נטיעה שחייב בפאה וכמה פעמים שלמדתי מס' ברכות בישיבה ולא עלה בידי שום ישוב לנישב דברי התוס' ועתה פאשר אני עוסק לסדר חידושיי על מס' ברכות נתתי לבי לנישב דברי התוס' ונראה שמה שאמרו שתאנה פטורה מן הפאה הוא לפי שפון דרפה שאינה נלקטת פאחת ומסתמא הוא פן שהרי אם משהיו אותה פאילן אחר שנגמרה היא מתקלקלת וכמו שאמרו בירושלמי במכילתין פרק ב' יודע בעל התאנה עונתה של תאנה אבל אם נמצא אחד שלא ליקט מהתאנה פלוס עד שניתבשלו פאילן הנה כל התאנים שבו חייב ליתן פאה וראי' לדבר שהרי שנה דרפה להקצר פאחד ואפ"ה במנמר את שדהו בפ"ג מפאה משנה ב' הןצרה התוי"ט ליתן טעם דכל קלח וקלח לקיטתו פאחת ומביא ראי' מהירושלמי דלאו פתר שדה אזלינן אלא פתר קלחים יעו"ש וכל זה פאילנות פאותן שפטורים מפאה שהפטור שלהם מחמת שאינם מתלקטים פאחד בזה אמרינן שאם אחד מןדמין שאינו רוצה ללקטם קמא קמא דמטי וממתין עד סוף בישול כל האילן חייב פאמת להפריש פאה נמצא דשייף חייב פאה בכל האילנות אבל הפטור פירקות מפאה הוא מטעם שאינן המתקיימים שהם מתעפשים בזה לא תלו ביד בעל הירק לגרום להם חייב שאין העיפוש שלהם תלוי ביד בעל הירק ואם רוצה לקיימם ע"י דבר אחר אינו מועיל לפאה וזה הי' דעתן של אנשי יריחו בשלהי פרק מקום שנהגו ומיחו בידם חכמים ואותן מיני ירקות שדרפם להתקיים פאמת חייבים בפאה אבל עכ"פ אותן מיני ירקות הפטורים לא משכחת בהו חייב ושפיר כתבו התוס' דאיכא למפרה מה להנה שפון חייבים בפאה שמצד עצמם הם חייבים והפטור שלהם פא מצד המלקט שאינו לוקטים בבת אחת זהו הנלע"ד לקיים דברי התוס': וע"פי מה שכתבתי דגרסת רש"י וגרסת התוס' תליא בפלוגתא של שני דיעות שהביא הר"ש בפ"ק דפאה משנה ד' נלע"ד שבנה נחלקו המקשה פאן שהקשה התינוח לאחריו וכו' ולא ניתא לי' בהק"ו אפר פבר שני לי' והתרצן שחזר וישיב לו הק"ו והנה פבר פתבנו בדברינו לעיל פסוגיית הגמרא דעכשיו קאמר דיליף משבעת המינין חידוש דוברפת דכתיב שם קאי על כל שבעת המינין ואיתר הגילולים דכרם רבעי שהרי פרם היינו גפן וגפן פתיב בשבעת המינין וצ"ל דהגילולים אתי לברכה לפני' וחזינו שהתורה לא רצתה לסמוך על ק"ו הנה עיין לעיל בדברינו ואמנם אפתי איכא למימר דהגילולים

גופי' ג"כ לאו לברכה שלפני' אתי אלא לברכת שלאחרי' בְּכָרֵם רְבֵעֵי דְלִיפָא לְמִילְפִי
מִגְפִּן שְׁבַשְׁבַּעַת הַמִּינִין וְלֹא מְכַל שְׁבַעַת הַמִּינִין דְּשִׂאֲנֵי הֵם דְּחִיבִים בְּפִיָּא מִשָּׂא"כ פְּרָם
רְבֵעֵי פְטוּר מְכַל מִתְּנוּת עֲנִיִּים דְּקִי"ל כב"ה דְּכֹלֵי לְגַת אֵלָא שְׁהַמְקִשָּׁה הִי סְבוּר פְּשֻׁט
רְבִינוּ תָם דְּלִיפָא חִיּוּב פִּיָּא מִן הַתִּירָה רַק בְּדָגָן תִּירוּשׁ וְיִצְהָר וּא"כ שְׂאָר אֵילָנוֹת שְׁל
שְׁבַעַת הַמִּינִין יוֹכִיחוּ שְׂאִין בָּהֶם חִיּוּב פִּיָּא וְאִפ"ה פְּתִיב וּבְרַפְתָּ וְהֵה"ד לְכָרֵם רְבֵעֵי וְעַל
פְּרָחָה הִילּוּלִים לְבָרְכָה לְפָנֵי וְנִסְתַּר הַק"ו וּא"כ קִשָּׁה תִינַח לְאַחֲרֵיוּ וְכו' וְהַתְּרַצֵּן חִידוּשׁ
לוֹ פְּהִישׁ מְפָרְשִׁים שְׁהִבִּיא הַר"ש דְּכֹלֵהוּ חִיבִים בְּפִיָּא מִן הַתּוֹרָה וְנִשְׂאָר הַק"ו פְּשָׁהוּא
שְׁבַע מְבָרָךְ וְכו': וּבְזֶה יֵשׁ לְתַרְזַן מַה שְׂאִיחָר הַמְקִשָּׁה בְּקוֹשְׁיָתָ וְלִמ"ד נְטַע רְבֵעֵי תִינַח
דְּבַר נְטִיעָה וְכו' שֶׁהִי לוֹ לְהַקְשׁוֹת קוֹשְׁיָא זֹו תִיִּכְף בְּתַחֲלַת הַסּוּגִיא בְּאִמְרוֹ הַנִּיחָא לְמֵאן
דְּתַנִּי כ"ר הִנֵּה לְאַסּוּקֵי וְאִי בְּמִי תַנִּי נ"ר תִּינַח דְּבַר נְטִיעָה וְכו' וּלְפִי מ"ש נִיחָא דְּהַמְקִשָּׁה
הִי סְבוּר פְּשֻׁט ר"ת דְּלִיפָא שׁוּם חִיּוּב פִּיָּא דְּאוֹרֵיִתָא רַק בְּדָגָן תִּירוּשׁ וְיִצְהָר וּא"כ
אִיף יֹאמֵר דְּלֹא בַר נְטִיעָה מְכַלָּן וְהָרִי נוֹכַל לְמִילָף מְכַל בַּר נְטִיעָה שְׁהֵם חוּז מְזִית וְגִפִּן
שְׂאִין לָהֶם שׁוּם עֵילוּי יוֹתֵר מִיִּרְקוֹת מִשָּׂא"כ עֵתָה בְּמִסְקָנָא שְׁהַתְּרַצֵּן הַמְצִיא לָן לְפִי מַה
שְׁפַתְבְּנוּ שְׁטַת הִישׁ מְפָרְשִׁים דְּכֹלֵהוּ חִיבִים בְּפִיָּא מִן הַתּוֹרָה וְלִיפָא לְמִילָף יִרְקוֹת
מֵאֵילָנוֹת הַקִּשָּׁה לוֹ שְׁגָם לְמֵאן דְּתַנִּי נְטַע רְבֵעֵי קִשָּׁה תִינַח דְּבַר נְטִיעָה דְּלֹא בַר נְטִיעָה
מִנִּין: וְאִמְנָם כָּל זֶה לְפִי מַה שְׁנִדְחַקְנוּ וְנִכְנַסְנוּ בְּפִרְצָה דְּחֻוּקָה לְקַיִּים דְּבָרֵי הַתּוֹס' לְמִפְרָךְ
מַה לְהִנְדֹּף שְׁכֹן חִיבִים בְּפִיָּא וְלִמְיַמֵּר שְׁגָם בְּתַאֲיָנָה שְׁיִיף חִיּוּב לֹאמֵר שְׁחִיבְתָּ בְּפִיָּא
אַבְל בְּאִמְתָּ לְשֻׁטַת הַרְמַב"ם אִין אָנוּ צְרִיכִין לְזֶה וּבִלֵּא"ה נִיחָא הַגְרָסָא דְּלֹא בַר נְטִיעָה
מִנִּין דְּמַהֲנֵי לִיפָא לְמִילָף לְהַרְמַב"ם כְּפִל מַעֲשֵׂר פִּירוֹת הָאֵילָן הֵם מִן הַתּוֹרָה וּמַעֲשֵׂר יִרְק
וּדְאִי הוּא מְדַרְבְּנוּ וּא"כ אִיפָא לְמִפְרָךְ מַה לְהִנְדֹּף שְׁכֹן חִיבִים בְּתַרּוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת וְגַם בְּזֶה
יֵשׁ לְתַרְזַן מַה שְׁנַחֲלָקוּ הַמְקִשָּׁה שְׁהַקִּשָּׁה הַתִּינַח לְפָנֵיו וְכו' עַם הַתְּרַצֵּן שְׁהַמְקִשָּׁה הִי סְבוּר
פְּדַעַת הַרְאָב"ד דְּמַעֲשֵׂר פִּירוֹת הֵם רַק מְדַרְבְּנוּ וְשִׁפִּיר יִלְפִינָן כ"ר מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין וְאִיִּתֵּר
הִילּוּלִים וְכו' הַפִּל כְּמוֹ שְׁלִמְעֵלָה וְהַתְּרַצֵּן חִידוּשׁ לוֹ פְּדַעַת הַרְמַב"ם וְגַם בְּזֶה נִקְשֵׁר קוֹשְׁיָתָ
הַגְּמָרָא וְלִמֵּאן דְּתַנִּי נְטַע רְבֵעֵי תִינַח דְּבַר נְטִיעָה וְכו' לְדְבָרֵי הַתְּרַצֵּן שְׁחִידוּשׁ לוֹ פְּדַעַת
הַרְמַב"ם הַפִּל עַל דְּרָף שְׁפַתְבְּתִי לְשֻׁטַת ר"ת וְשֻׁטַת הִישׁ מְפָרְשִׁים שְׁל הַר"ש: וְלַעֲנֵן ד'
נִרְאָה דְּלִכְלֵל הַשְּׁטָתָ יֵשׁ לְקַיִּים הַגְרָסָא דְּלֹא בַר נְטִיעָה מִנִּין וּמַהֲנֵי לִיפָא לְמִילָף דְּמַה לְהִנְדֹּף
שְׁכֹן טְעוּנִין חִילּוּל אוֹ הִבְאָת מְקוֹם לִירוּשָׁלַיִם כְּפִיָּא רְבֵעֵי וְאִם תֹּאמֵר קָמָה יוֹכִיחַ מַה
לְקָמָה שְׁחִיבְתָּ בְּחֻלָּה וְאִם תֹּאמֵר תִּינַח בְּמָה הַצַּד אִמְרִינוּ מַה לְהַצַּד הַשְּׁנוֹה שְׁכֹן יֵשׁ בָּהֶם
צַד חִילּוּל וְהִבְאָת מְקוֹם אֵילָנוֹת בְּשָׁנָה הַרְבִּיעִית לְנְטִיעָתָם וְקָמָה בְּשָׁנָה מַעֲשֵׂר שְׁנֵי
מִשָּׂא"כ יִרְקוֹת שְׂאִין בָּהֶם שׁוּם צַד חִילּוּל אוֹ הִבְאָת מְקוֹם וְנִרְאָה דְּלַגְרָסָא דְּלֹא גִידוּלִי
קָרַע וְכו' צְרִיף לֹאמֵר דְּפִרְכָּת צַד חִילּוּל נִקְרָא פְּרָכָא כָּל דְּהוּ פִּינּוּ דְאִין צַד חִילּוּל שְׁבָהֶם
עֲנִין אֶחָד שְׁבָאֵילָנוֹת הַחִילּוּל הוּא בְּשָׁנָה הַרְבִּיעִית לְנְטִיעָתָם וּבְקָמָה הוּא בְּשָׁנוֹת מַעֲשֵׂר
שְׁנֵי וְאִף דְּעַל חֲדָא מִתְּרִתֵי פְּרָכִינוּ כָּל דְּהוּ לֹא רָצָה לְהַאֲרִיף בְּסוּף הַסּוּגִיא וְלִמְפָרָךְ תַּחֲלָה
עַל חֲדָא מִחֲדָא וְלִמְיַמֵּר צַד הַשְּׁנוֹה וְשׁוּב לְמִפְרָךְ צַד חִילּוּל בְּחַר בְּקַצּוֹר לְהַקְשׁוֹת עַכ"פ
דְּלֹא גִידוּלִי קָרַע מִנִּין וְאִמְנָם לְפּוּם רְהִיטָא גַם גִּידוּלִי קָרַע אִינוּ בּוּ פְּרָכָא כָּל דְּהוּ דְּמָה
עֵלּוּי יֵשׁ בְּגִידוּלִי קָרַע לְעֲנִין דִּינָא וְלִפְרָשׁ פְּנוּנַת הַגְּמָרָא שְׁיֵשׁ בָּהֶם דִּין שְׁמִיטָה בְּשָׁנָה
הַשְּׁבִיעִית א"כ עֶקֶר חֶסֶר מִן הַסְפָּר וְהִנֵּה לִי לְמִימֵר תִּינַח דְּבַר שְׁנִיגָוּ בּוּ שְׁבִיעִית וְנִרְאָה
דְּגִידוּלִי קָרַע הוּא פְּרָכָא גְּמוּרָה הַשְּׁיִיף לְעֲנִין בְּרָכָה לְפִי שְׁעָקֵר בְּרָכָה שְׁמַצִּינוּ בְּפִירוּשׁ

בתורה הוא קרא דואכלת ושבעת וברכת וגומר וסם פתיב וברכת על הארץ הטובה אשר נתן לך א"כ עקר הברכה היא הודאה על הארץ וברכת פרי העץ ופרי האדמה שהמה ברכות המפורשת במשנה בכלם שינה הודאה על הארץ שהיא המציאה את האילנות ואת הפירות וכמו"ש לקמן דף מ"ט ע"א על הארץ ועל הפירות ארץ דמפקא פירות ואף שבברכה אחרונה של פירות שאינו משבעת המינין שהוא בורא נפשות וכו' אין בה זכר להארץ הרי לא נזכר במשנה ברכת בני"ר ועוד שעכ"פ הדבר שמברך אחריו בא מן הארץ אבל דבר שאין גידולי מן הארץ לא שינה להודות בזה על הארץ ולכן מנלן שמברך עליו והנה עד פה דברתי מגרסת רש"י וגרסת התוס' ועתה פקחתי עיני על הגרסא שלפנינו בגמרא והיא גרסת אחרת וכה היא ולמאן דתני נ"ר הא תינח כל דבר נטיעה דלאו נטיעה פגון בשר ביצים ודגים ונ"ל וגרסא זו תמוה דהתחיל דלאו בר נטיעה וא"כ שואל גם על ירקות וסיים פגון בשר ביצים ודגים דמשמע שאינו שואל רק על דבר שאין גידולי קרקע והנלע"ד בזה ע"פי מה שביארתי בסוגיית הגמרא דהו פרכא מה לשבעת המינין שפן חייבים בבכורים לאו פרכא חלוטה היא רק פרכא זו ופרכא שנ' התינח לאחריו וכו' הם בדרך את"ל כמבואר בדברינו לעיל וא"כ פדמשני ק"ו וכו' שפיר מצינו למילף משבעת המינין אלא דאעפ"כ מצי למפרך תינח דבר נטיעה וכו' פדמקשה למאן דתני נ"ר ובאמת פוננת המקשה שאמר ולמאן דתני נ"ר היינו גם למאן דתני נ"ר ולשניהם הקשה ואומר אני דלמאן דתני פרום רבעי מצינו למילף אפילו ירקות דמפוסמין ותאנה ילפינו דאי פרכינו מה לכוסמין שפן חייבים בחלה ופאה ומעשרות תאנה יוכיח שאינו בכל אלו לשטת הראב"ד דמעשר פירות הם דרבנן ואם פרכינו מה לתאנה שחייבים בבכורים פוסמין יוכיח הצד השונה שהו גידולי קרקע אף אני אביא ירקות וליכא למפרך מה להצד השונה שפן יש בהם צד חילול דהרי תאנה אין בה צד חילול דאנה חייבת במעשר ולא ברבעי למאן דתני פרום רבעי וא"כ לא קשה לי' רק מבשר וביצים דבר שאין גידולו מן הארץ אבל למאן דתני נטע רבעי ויש בכל האילנות צד חילול כשהם רבעי ושפיר פרכינו שפן יש בהם צד חילול א"כ אפילו ירקות לא אתיין בזה הצד ולכן למאן דתני נטע רבעי הקשה תינח דבר נטיעה ומה שסיים פגון בשר וכו' היינו דאלו אפילו למאן דתני פרום רבעי לא אתיין אמנם לפי מה שכתבתי לעיל דבמעשר שני יש צד מזבח א"כ אפילו למאן דתני פרום רבעי לא אתיין ירקות דפרכינו מה לצד השונה שיש בהם צד מזבח שגם בבכורים יש צד מזבח: ע"ב ואספת דגנה מה ת"ל נלע"ד דקשיא לי' דהנה לי' לכתוב יורה ומלקוש ודגן ותירוש ופשיטא שאסוף בעת האסף וקאמר ר"י שזה הוא נתינת רשות לאסף בשעת אסיפה שלא תאמר שזה מחשב בישול והגית בו יומם ולילה ורשפ"ג דורש הו קרא לאזהרת מוסר פי דרו האדם לבעוט מרוב טובה ואמנם אין היצה"ר שולט תיכף בתמורות אבל מן הקלות מביא אל התמורות וראשית הפל בישול תורה והזהיר הכתוב פי ע"י הברכה שאתן מטר ארצה בעתו יורה ומלקוש מתוך כך וסיתוף היצה"ר לבטל תורה ואספת דגנה בעצמה ותידוש בשעת הדישה ותהא זורה בשעת הרוח ותבטל מן התורה ומתוך כך ואכלת ושבעת שתמלא פריסו ושוב צריך אתה שמירה מן התמורות על דרו עבירה גוררת עבירה והשמרו לכם פן יפתה וגו' ואפשר שגם לשון דגנה ג"כ הוא מן המוסר פי בזמן שהאדם הוא צדיק בעיני עצמו ואינו מרגיש בקלות בא לידי תמורות והזהיר הכתוב ואספת רצה לומר

שְׁתַּאֲסֹף בְּעֶצְמָה וּתְבַטֵּל תּוֹרָה וְאֵפ"כ לֹא תִרְגֵּשׁ וְתִחְשׁוּב שֶׁהוּא דְגָגָה כִּי אַתָּה מִחֲזִיק
עֶצְמָה לְעוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם וּמִזֶּה שׁוֹב תֵּאָכֵל וַיִּשְׁבַּע וְכו' וּבְזֶה אֵין דְּבָרֵי רִשְׁב"י
סוֹתְרִים דְּבָרֵי ר' תְּנִינָא ב"פ וְאֵין אָנוּ צְרִיכִים דְּבָרֵי הַתּוֹס' בּד"ה פֶּאן וְכו': שֵׁם דְּרָף
טְרַקְסְמִין פִּירוּשׁ רִש"י דְּרָף שְׁעָרֵי הַחֲצָר הַבַּיִת וְלְכַאוּרָה יִפְלֵא הָרִי מְסִיִּים פֶּאן שְׁדוּרוֹת
אַחְרוֹנִים הָיוּ מְכַנִּיסִין דְּרָף חֲצִירוֹת לְפִנְטָרֵן מִן הַמַּעֲשֵׂר וְאָמְנָם עַל רִש"י אֶפְשָׁר לְתַרְזַן
דְּאוּלֵי דַעַת רִש"י שְׂאִינוּ מִתְחַיֵּיב בְּמַעֲשֵׂר אֲלֵא א"כ הַכְּנִיסוּ דְּרָף שְׁעַר הַחֲצָר לְבַיִת וְכֵן
פְּתַבוּ הַתּוֹס' בַּמִּס' ב"מ דָּף פ"ה ע"א בּד"ה עַד שְׁיִרְאָה וְכו' וְאֵף שֶׁהַתּוֹס' פְּתַבוּ זֶה דְּרָף
וְאֵין לוֹמַר אוּלֵי רִש"י מִחֲזִיק פִּירוּשׁ זֶה אֲבָל עַל בַּעַל הַמִּימְרָא דְכָאן דְּאִיהוּ ר' יוֹחָנָן וְאִיךָ
קְאָמַר דְּדוּרוֹת הָאֲחֻרוֹנִים הָיוּ מְכַנִּיסִים דְּרָף חֲצִירוֹת כְּדֵי לְפִנְטָרֵן וְהָרִי אִיהוּ פְּלִיג עַל ר'
יְנַאי וְסוּבֵר דְּאֵף חֲצָר קוֹבַעַת כְּדַמְסִיק בְּסִמּוּף וּבִקְרָאֵי פְּלִיג כְּדַאֲמְרִינוּ שֵׁם בְּכַבָּא מְצִיעָא
וּא"כ מָה הוֹעִילוּ בְּמָה שֶׁהַכְּנִיסוּ דְּרָף חֲצִירוֹת וְהִנֵּה גַם בְּזֶה אֶפְשָׁר לִיְיָשֵׁב דְּחֲצָר דְּקְאָמַר
ר' יוֹחָנָן דְּקוֹבַעַת הִינּוּ חֲצָר הַמְּשַׁתְּמֶרֶת כְּדַאֲמְרִינוּ שֵׁם בַּב"מ דַּר' יוֹחָנָן בְּעֵי חֲצָר דְּוּמְיָא
דְּבַיִת עֵינֵן שֵׁם וְדוּרוֹת הָאֲחֻרוֹנִים הַכְּנִיסוּ דְּרָף חֲצָר שְׂאִינוּ מְשַׁתְּמַר וְאָמְנָם אֵי קְשִׁיָּא הָא
קְשִׁיָּא דְּהַתּוֹס' שֵׁם בַּב"מ בְּסוּף הַדְּבוּר פְּתַבוּ וּא"ת לר' יוֹחָנָן דְּאָמַר חֲצָר קוֹבַעַת
מְדַאוּרִיָּתָא אַמְאֵי יְגַמּוּר לר' אֱלִיעֶזֶר וּי"ל דְּמִיָּרֵי בְּחֲצָר שְׂאִין הַפְּלִים מְשַׁתְּמַרִים בְּתוֹכָהּ
דְּלֵא קְבָעָה אֲלֵא מְדַרְבְּנָן עֵינֵן שֵׁם בַּתּוֹס' וּא"כ לר' יוֹחָנָן אֶפְילוּ חֲצָר שְׂאִינָה מְשַׁתְּמֶרֶת
עַכ"פ מְדַרְבְּנָן קְבָעוּ וּא"כ מָה הוֹעִילוּ דוּרוֹת אֲחֻרוֹנִים שֶׁהַכְּנִיסוּ דְּרָף חֲצִירוֹת דְּנִדְּאֵי לֹא
רְצוּ לְעַבּוֹר אַפִּי עַל דְּרַבְּנָן וּבְאֲמַת דְּבָרֵי הַתּוֹס' שֵׁם בַּב"מ אֲצִלֵי קְשִׁינֵן דְּמָה קְשִׁיָּא לְהוּ
מְדַר"א דְּאָמַר יְגַמּוּר דְּהָרִי ר"א מִיָּרֵי בְּאֲשָׁפּוֹל וּא"כ עֲדִינֵן לֹא נִגְמְרָה מְלֵאכְתּוֹ לְמַעֲשֵׂה
לְכָף לֹא קְבָעָה הַחֲצָר מִן הַתּוֹרָה וְכֵן פְּתַב הַר"ש בַּמִּס' תְּרוּמוֹת פָּרָק ח' מְשֻׁנָּה ג' עֵינֵן שֵׁם
וּא"כ מִיָּרֵי בְּחֲצָר הַמְּשַׁתְּמַר אֲבָל חֲצָר שְׂאִינוּ מְשַׁתְּמַר אִיכָּא לְמִימַר דְּאֶפְילוּ מְדַרְבְּנָן לֹא
קְבָעָה אֲבָל לְדְּבָרֵי הַתּוֹס' קְשָׁה וְצָרִיף לוֹמַר דְּחֲצָר שְׂאִינָה מְשַׁתְּמַר דְּקְבָעָא מְדַרְבְּנָן הִינּוּ
בְּדָגָן תִּירוּשׁ וַיְצַהֵר בְּחִיּוֹב הַמַּעֲשֵׂרוֹת הֵם דְּבַר תּוֹרָה בְּזֶה הַחֲמִירוּ רַבְּנָן בְּחֲצָר שְׂאִינָה
מְשַׁתְּמֶרֶת אֲבָל בְּשָׂאָר פִּירוֹת דְּגוּף חִיּוֹב מַעֲשֵׁרוֹתֵיהֶן הֵם רַק מְדַרְבְּנָן לֹא הַחֲמִירוּ כָּלֵל
בְּחֲצָר שְׂאִינוּ מְשַׁתְּמַר וְדוּרוֹת הָאֲחֻרוֹנִים פִּירוּמֵיהֶן הַכְּנִיסוּ דְּרָף חֲצִירוֹת הִינּוּ שְׂאָר פִּירוֹת:
שֵׁם דְּאָמַר ר"י א"ש וְכֵן אָמַר וְכו' הָא דְּהוֹצֵרָה לְהַבִּיא מִימְרָא דְּהִנֵּי אַמּוֹרָאֵי וְהִלֵּא
מִמְשַׁנְתֵּינוּ גּוֹפָה מוֹכַח דְּשָׁמֵן לֹא אֲשַׁתְּנֵי לְבָרְכָה מְדַקְתְּנֵי חוּץ מִן הֵינֵן וְלֹא תְּנֵי חוּץ מִן
הֵינֵן וְשָׁמֵן וְנִלְע"ד מְשׁוּם דְּגַם בְּסִיפָא תְּנֵי חוּץ מִן הַפֶּת וְלֹא קְתַנֵּי חוּץ מִן הַפֶּת וְחֲמִשַׁת
הַמִּינִין וְצָרִיף לוֹמַר דְּמְשַׁנְתֵּינוּ לֹא תְּנֵי רַק דְּבַר שְׁקוֹבַע בְּרָכָה לְפָרְטִית לְעֶצְמוֹ מִשְׂא"כ
בוֹרָא מִינֵי מְזוֹנוֹת מְקַרֵי קֶצֶת בְּרָכָה כְּלִלִית שְׁפוֹלֵל כֹּל חֲמִשַׁת הַמִּינִין וּלְפִי זֶה מִמִּילָא
נוֹכַח לוֹמַר דְּגַם שָׁמֵן מְשׁוּם דְּאֲשַׁתְּנֵי לְעִילוּי אֲשַׁתְּנֵי לְבָרְכָה וּבְרַכְתּוֹ בַּמ"מ דְּגַם שָׁמֵן אֶקְרִי
מְזוֹן וְהָא דְּקְבָעוּ לִינֵן בְּרָכָה פְּרֻטִית לְעֶצְמוֹ וְלֹא כְּלָלוּהוּ ג"כ בְּבוֹרָא מ"מ כְּמוֹ שָׁמֵן הִינּוּ
מְשׁוּם דֵּינֵן לֹא הִי אֶפְשָׁר לְדַעַת הַמְּקַשָּׁה לְבָרָף עָלֵיוּ בוֹרָא מ"מ דְּהָרִי הַמְּקַשָּׁה הִי סְבוּר
מְדַכְתִּיב וְלָחֵם לְבַב אָנוּשׁ יִסְעַד מְפָלֵל מְשַׁמֵּחַ לְחוּד וְלֹא סְעִיד וּא"כ פִּינֵן דְּלֹא סְעִיד אֵינְנוּ
מְזוֹן וְאֵי אֶפְשָׁר לְבָרָף עָלֵיוּ בוֹרָא מ"מ וְעַכ"פ פִּינֵן דְּאֲשַׁתְּנֵי לְעִילוּיָא לֹא סְגִי דְּלֹא לְהַעֲלוֹתוֹ
בְּבָרְכָה לְעִלוּיָא מְשָׂאָר פִּירוֹת הָאֵילָן לְכָף הוֹצֵרְכוּ לְקַבּוּעַ לוֹ בְּרָכָה פְּרֻטִית לְעֶצְמוֹ בוֹרָא
כַּה"ג לְכָף הוֹצֵרָה לְהַבִּיא מִימְרָא דְּהִנֵּי אַמּוֹרָאֵי שְׂאֶמְרוּ בְּפִירוּשׁ דְּשָׁמֵן מְבָרָף עָלֵיוּ כַּה"ע
הָרִי דְּלֹא אַהֲנֵי לִי מִיָּדֵי מָה דְּאֲשַׁתְּנֵי לְעִלוּיָא וּא"כ מ"ש יֵין: אָמְנָם לְפִי מָה שֶׁפִּירוּשׁ רִש"י

לקמן בד"ה סעיד חשיב טפי ממזון וא"כ מצד הפסוק ויין ישמח וליחם יסעד אפילו לפי דעת המקשה שהי' סבור למעוטי מהאי קרא דחמרא לא סעיד מ"מ אפתי דלא סעיד שמענו אבל דלא אקרי מזון לא שמענו מהך קרא ומצד הסברה החיצונית ג"כ קשה לומר דשמן יהי' נקרא מזון ולא יין וממילא נסתר פירוש הנזכר וא"כ הדק"ל למה לא הוכיח ממשנתנו דשמן לא אשתני לברכה.

והפני ינשע רצה ליישב דמשנתנו איכא למימר תני ושייר פי היכי דשייר בורא מ"מ ואני אומר דבורא מ"מ לאו שירא הוא וכמו"ש דמשנתנו לא חשבה לחוץ אלא ברכה פרטית לעצמו אבל בורא מ"מ פיון דכנייל כל חמשת המינין לא חשיב ברכה פרטית.

ומ"ש עוד הפ"י דמשנתנו הנה אמינא דעל שמן אינו מברך ככל משום דלא חזי לשתי' כדאמרינן בסמוך אומר אני אם המסיק הנה אסיק אדעתא דמחמת דלא חזי לשתי' יוגרע ברכתו לגמרי שלא יברך עליו כלל א"כ ק"ו שיש בידינו לומר דעכ"פ לא יעלה במעלת הברכה משאר הפירות ודי דתהני לי' שינוי לעילויא שלא יפסיד הברכה לגמרי ודי שיברך כמו על שאר פירות וא"כ גם מפח מימרות דהני אמוראי ג"כ לא הקשה פלוגא אלא ודאי מה דאמרינן לקמן מהו דתימא לא לברך עליו היינו שמואל ור' יוחנן איצטרכו לומר דמברכין עליו שלא יטעה אדם לומר שאין מברכין עליו אבל לומר זה לסבר' אמיתית שיירד בשביל זה ממדרגתו הראוי' לו ע"פי שינויו לעילויא אי אפשר ולכך הקשה מ"ש יין וכו' וא"כ הדק"ל לוחיב ממשנתנו.

ונראה דאי ממשנתנו הנה אמינא דודאי גם על שמן מברכין ברכה פרטית ומשנתנו לא הוצרכה להזכירו דק"ו הוא מיין שהרי יין הוא שלישי לארץ ומועיל לו שינויו לעילויא לקבוע לו ברכה לעצמו ששמן שהוא ראשון לארץ (עיין לקמן דף מ"א ע"ב) אינו דין שיועיל לו שינוי לעילויא לקבוע ברכה לעצמו ואף דגם חטה הוא ראשון לארץ ואף עפ"י"כ קתני במשנתנו חוץ מן הפת משום דפת עלה שני מדרגות מפרי האדמה ומבורא מ"מ להמוציא ועוד דפת כולל גם פת כוסמין וש"ש ושיפון שאינו משבעת המינין כלל.

ולכך הוצרך להביא מהני אמוראי שאמרו בפירוש שמברכין על השמן בפה"ע והנה מ"ש דשמן הוא ק"ו מיין ואף דבאמת יין לעגן ברכה קודם לזית כמבואר בסימן רי"א סעיף ד' בהג"ה ובמג"א סוף הסימן שם היינו לפי שיין קובע ברכה לעצמו וזית אינו קובע ברכה לעצמו ולכן ברפת בפה"ג הנה ברכה חשובה יותר אבל שמן זית אי הנה קובע ברכה לעצמו הנה באמת קודם ליין מטעם שהוא ראשון לארץ: שם דתניא השותה ששמן של תרומה וכו' מסוגיא דכאן דפריה מדין קרו וחומש על ברכה מפלל שפל דבר שמברך עליו ואין לו דין מזיק לעגן ברכה ג"כ אין לו דין מזיק לעגן תרומה ומשלם קרו וחומש ומכאן פליאה נשגבה על הראב"ד בפ' יו"ד מהל' תרומות הלכה ז' שפסק הרמב"ם הפוסס את החטה משלם קרו וחומש והשיג עליו הראב"ד וזה לשונו א"א פלוגתא דרבי ורבנן הוא ורבי הוא דס"ל הכי וקיי"ל כרבנן ואע"ג דמברכין עלי' בפה"א אפשר דלעגן תרומה מזיק הוא עכ"ל הראב"ד והכ"מ נדחק שם מאוד ואני תמה דעל פרוך קיי"ל כרבי דלרבנן נסתר קושיות הגמרא דמה בכך דלעגן תרומה מזיק הוא אעפ"י"כ לעגן ברכה מברכין עליו אלא ודאי שאי אפשר לחלק בין הפרקים ומה שהוא חשוב מזיק לעגן חומש חשיב ג"כ מזיק לעגן ברכה ורבנן דרב' דס"ל בכוסס החטה

שאינו משלם קרן וחומש הכי נמי ס"ל שהכוסס את החטא אינו מברך עליו וכיון דאנו קיי"ל דכוסס החטא מברך בפה"א כמפורש לקמן דף ל"ז ע"א ה"כ קיי"ל כרבי דמשלם קרן וחומש ודברי הראב"ד תמוהים אצלי: שם הסף שמן של תרומה וכו' הא דהביא סיפא דברייתא שאין בה צורה לקושיותו היינו משום דמרישא דברייתא לחוד הנה מצינו למדחי שאין הטעם שאינו משלם חומש משום דהיא מזיק רק הטעם דגבי תרומה פתיב פי יאכל ואמרינו פרט לשוטה והי' צריך להביא משנה דפרק נ"ו דתרומות דתנו בהדיא אחד האוכל ואחד השוטה ולכן הביא סיפא דהסף משלם קרן וחומש ונהרי עקר חיוב של הסף הוא משום דסיכה בשתיה וא"כ למה שוטה פטור אלא על פרחף משום דמזיק.

כך עלה לפני בתחלת הרעיון אבל הדנא בי דגם מרישא לחוד אי אפשר לפרש דכי יאכל דכתיב בתרומה הוא למעוטי שוטה דא"כ למה נקט בברייתא שמן הנה ל' למתני סתם השוטה תרומה משלם הקרן ואינו משלם חומש ומדפירטה הברייתא שמן מפלל דשאי שוטה חייב חומש ואמנם הנלע"ד דאי מרישא לחוד הנה אמנא שהטעם משום דאין משקין היוצא מן האוכל כאלו בתרומה ואל תתמה שהרי לא נתפרש בתורה בתרומה דמשקין היוצאין מהן כמותן אלא דילפינו לה מבכורים ובזה לא הנה קשה לו דנתני סתם השוטה משקין של תרומה משום דאי הנה תני סתם הנה מוקמינו לה דוקא בשאר פירות דגם ע"פ האמת אינו משלם חומש דבשאר פירות אין משקין היוצאין מהן כמותן דקיי"ל כר' יהושע במשנה ב' פי"א דתרומות לכך קמ"ל שמן דאפילו בזיתים וענבים ג"כ אין משקין פיוצא בהו ונהא דנקט שמן ולא נקט יין היינו משום דעכ"פ צריך לפרט דבר פרטי מה לי אם אחז שמן או אם הי' אחז בלשונו יין ונדא מנייהו נקט לכך הביא סיפא דהסף חייב א"כ חזינו דחייב על משקין היוצא מזיתים וא"כ הא דשוטה פטור על פרחף משום מזיק הוא: רש"י ד"ה סעיד חשיב טפי ממזון ויש לדקדק מי הכריחו לרש"י לפרש שהוא יותר ממזון ונהרי די לנו אם סעיד הוא רק כמו מזון ג"כ ראוי ליתן לו עליוי וחשיבת לנין יותר משמן דהרי מתחלה קמשני לי חמרא זנין והקשה לו מימרא דרב הונא והוכיח לו דגם שמן זנין אבל עכ"פ מזון לא אקרי ודי ליתן לנין מעלה שהוא מזון ולמה החשיבו רש"י יותר ממזון אף רש"י הוכיח זה מדברי הגמרא דפריה אי הכי נברך עלי' שלש ברכות וכו' ואי ס"ד דסעיד היינו רק מזון א"כ מדוע לא קשיא לי על פל חמשת המינין דנדאי איקרו מזון שהרי מברכין עליהו במ"מ ולא קשיא לי דנברך עליהו שלש ברכות ולמה קשיא לי על היינו ואין לומר משום דנין משמח ג"כ דנדאי השמחה אינה שייקא להברכה וכן משמע מפירוש רש"י בד"ה אי הכי דזין וסעיד וכו' הרי שלא פירש דמשמח וסעיד שהשמחה אינה מועיל להברכה וא"כ אם סעיד היינו רק מזון ואפ"ה קשיא לי שייברך ג ברכות א"כ תקשי לי על החמשת המינין ולא עוד אלא שעל חמש המינין אינו מועיל מה דמתרץ דלא קבעי סעודה עליו שעל חמשת המינין ודאי קבעי סעודה כמפורש בעירובין דף ל"ד ע"א בתוס' בד"ה לימא לכך פירש רש"י דסעיד חשיב טפי ממזון ובזה הוא דשייך להקשות דנברך עליו ג ברכות אבל חמשת המינין אע"ג שהם מזון מ"מ כיון דלא סעדי אין לברך עליהו שלש ברכות אלא שאם העלינו מרפא לדברי רש"י אפתי תסוב הקושיא על הגמרא דמי הכריחו להמתרץ לחדש דחמרא סעיד ומתוך כך מוכרח הוא לדחוקי בקרא דנין ישמח וגומר ולדחוקי בהא דרבא דשתי חמרא במעלי פסחא ולחלק בין טובא לפורתא הנה לי

רק לתרץ דחמרא איקרי מזון ושמן לא איקרי מזון והי' ניצול מפל קושית הללו לדעת הרא"ש בע"פ דמותר לאכול תבשיל מחמשת המינין בע"פ ועיין בחדושינו בע"פ דף ק"ז ע"ב: והי' עולה על דעתי דעד כאן לא נדחק רב הונא להוציא המשנה דערובין דתנו הנודר מן המזון ולאוקמי באומר כל הון עלי אלא לתרוצי אליבא דרב ושמואל דלא תהוי תיובתא עליוהו גמי מהא אבל פינו דבאמת נדחה מימרא דרב ושמואל ונשארו בתיובתא לקמן דף ל"ז ע"א א"כ שוב המשנה נשארת על משמעותה דהנודר מן המזון היינו באומר כל המזון עלי ואפ"ה תנו שאינו מותר אלא במים ומלח וא"ב מוכח דכל שאר מילי וגם שמן אקרי מזון וכינון דגם ר' יוחנן אמר דעל שמן מברך בפה"ע ולדידי' תנו בעירובין מזון הוצרך יתרון דעליו' דיינו נגד שמן הוא דחמרא סעיד ומשחא לא סעיד דתירץ זה ניתא בין לר' יוחנן ובין לשמואל: אלא שראיתי להטור והמחבר בי"ד סימן רי"ז סעיף י"ט שפסקו בנודר מן המזון שאסור בחמשת המינין ובאומר כל הון עלי אסור בכל חוץ מן המים ומלח והיינו באוקימתא דרב הונא דמוקי מתניתין דעירובין באומר כל הון עלי וצריך לומר טעמא דידהו דאף דאיתותיב רב ושמואל באורז מ"מ כ"ע מודו עכ"פ שעל שאר דברים אין מברכין בורא מ"מ וא"כ איך תנו במשנה שהנודר מן המזון מותר במים ומלח דמשמע דכל שאר דברים הנה מזון והתוספת בעירובין דף למ"ד פ"א יישבו זה בדוחק דאין מברכין במ"מ כי אם על מה דקבעי סעודה עליו אלא דאפתי קשה למה על הפת דוחן קיי"ל דמברך שהכל נהרי על פת דוחן קבעי סעודה כמו"ש התוספת בעצמם שם ועוד הרי ר' יוחנן דאכל פירות גינזור ומשתבע דלא טעים זיונא ושם בעירובין הקשה מזה על הא דאומר כל הון שאינו מותר רק במים ומלח ומשני שם לא תימא זיונא אלא מזונא ועכ"פ מוכח מדברי ר' יוחנן בפירות גינזור לאו מזוניי ניהו וגם לר' יוחנן צריך לפרש משנה דעירובין באומר כל הון באוקימתא דרב הונא ודע דהרמב"ם בכל פ"ט מנדרים לא הזכיר כלל לא דין האומר כל הון עלי ולא דין הנודר מן המזון ובשלמא מה שלא הזכיר נודר מן המזון היינו שפובר שאוקימתא דרב הונא נשארה על מכוונה וא"כ לא נזכר כלל לא במשנה ולא בגמרא דין הנודר מן המזון ואין דרכו של רבינו הגדול להזכיר בספרו דבר שאין מפורש לא בשני התלמודים ולא בספרי וספרא ומכילתא ותוספתא אבל מה שלא הזכיר דין אומר כל הון עלי צריך טעם ויבואר בסוף דברינו וגם על הטור והמחבר אני תמה שפסקו בנודר מן המזון שאסור בחמשת המינין למה השמיטו שאסור גם באורז שהרי קיי"ל לקמן דף ל"ז ע"א שגם על אורז מברך בורא מ"מ וגם עוד אני תמה שלמה לא הזכירו שאסור ביין שהרי יין אפילו סעיד שהוא חשוב יותר ממזון נהרי הקשה כאן בגמרא שנוברך עליו שלש ברכות ומשני דלא קבעי סעודה עליו ועכ"פ מזון הוא ועכשיו בא לידי ספר מחנה אפרים וראיתי בסוף הספר בהגהת שעל טור י"ד הרגיש על שהשמיט אורז ונשאר בצ"ע ואני תמה גם על השמטת היין וכעת צ"ע בזה ועכ"פ בארנו שאוקימתא דרב הונא נשארה שריר וקיים וא"כ איכא למימר דשמן לא אקרי מזון והי' יכול כאן לשנויי דיינו אקרי מזון והק"ל למה נדחק לחדש דיינו אפילו סעיד ובחדושינו בפ' ערבי פסחים דף ק"ז ע"ב כתבנו יישוב נכון על זה דרשהו משם וכאן לא נכפיל הדברים: והנה יעדנו לברר טעמו של רבינו הגדול למה השמיט לגמרי דין הנודר מן המזון או האומר כל הון עלי ונראה משום דשם בעירובין הקשה מלח ומים הוא דלא אקרי מזון וכו' לימא תהוי תיובתא דרב ושמואל וכו' ולא

אוֹתֵבִינִי חֲדָא זְמַנָּא לִימָא תְּהֵי תִּיּוֹבְתָא נְמִי מְהָא אָמַר רַב הוּנָא בְּאוּמַר כָּל הֵנָּה עָלֵי מֵיִם וּמְלַח וְכוּ' וְהָאֵמַר רַבָּה בְּב"ח וְכוּ' וּמִשְׁתַּבַּע דְּלָא טְעִים לִי זִיּוּנָא אִימָא מְזוּנִי עַכ"ל הִגְמָרָא שָׁם וְהִנֵּה זֶה פְּשׁוּט דְּדָבָר שֶׁהוּא מְזוּן ק"ו דְּאִיהוּ זִיּוּנָא וּלְפִי זֶה הִי' לֹו לְהַקְשׁוֹת תִּיּוֹבְתָא מִשְׁנֵתִינוּ עַל ר' יוֹחָנָן דְּאִשְׁתַּבַּע עַל פִּירוֹת גְּנוּסָר דְּלָא טְעִים זִיּוּנָא וְהָרִי מִמִּשְׁנֵתִינוּ דְּכָל דְּבָר חוּץ מִמְּלַח וּמֵיִם אִיקָרִי אֶפְיָלוּ מְזוּנָא וְלָמָּה נִדְחַק לְהַקְשׁוֹת עַל רַב וּשְׂמוּאֵל דְּכָבָר אוֹתֵבִינָהּ חֲדָא זְמַנָּא וְשׁוּב אֵין לָנוּ כָּל כֶּף נִפְקוּתָא אִם תְּהֵי נְמִי תִּיּוֹבְתָא מְהָא הֲלָא עֲדִיפָא לְהַקְשׁוֹת עַל ר' יוֹחָנָן שְׁעֵדִינָן לָא אִיתּוּמַב כָּלָל וְעַל קוֹשְׁיָא זֹו הִי' לֹו לְרַב הוּנָא לְשִׁנּוּי דְּמִשְׁנֵתִינוּ בְּאוּמַר כָּל הֵנָּה וּר' יוֹחָנָן מְזוּנִי קְאָמַר וְהִנְרָאָה פְּנוּנַת הִגְמָרָא בְּזֵה ע"פִי דְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי שָׁם בְּעִירוּבִין דְּהִבִּיא שָׁם ר' יֵאֲשִׁי אָמַר הֲלָכוּ בְּנִדְרִים אַחַר לְשׁוֹן תּוֹרָה וְשׁוּב הִבִּיא דַר' יוֹחָנָן אַכֵּל חֲלִיטִין וְאָמַר לָא טְעִימִית מִיְדֵי בְּהֵהוּא יוֹמָא וְתַנְיִנָן הַנּוֹדָר מִן הַמְּזוּן מוֹתֵר בְּמֵיִם וּמְלַח (פִּירוּשׁוֹ שֶׁהַקְשָׁה דְּמִשְׁנֵתִינוּ מוֹכַח דְּכָל מִיְדֵי חוּץ מִמֵּיִם וּמְלַח אִיקָרִי מְזוּן וְאִיָּהּ קְאָמַר ר' יוֹחָנָן לָא טְעִימִית מִיְדֵי) פֶּתֵר לָהּ כַר' יֵאֲשִׁי דְּאָמַר הֲלָכוּ בְּנִדְרִים אַחַר לְשׁוֹן תּוֹרָה וּמַנִּין שְׁכָל הַדְּבָרִים אִיקָרוּ מְזוּן רַב אַחָא בַר זְעִירָא אָמַר וְעֵשֶׂר אֶתּוֹנוֹת בַּר וְלָחֵם וּמְזוּן מַה ת"ל מְזוּן אֵלָא מְכָאן שְׁכָל הַדְּבָרִים קְרוּיִם מְזוּן עֵינָן שָׁם בִּירוּשְׁלָמִי בְּפָרָק בְּכָל מְעַרְבִין וּבִירוּשְׁלָמִי נְדָרִים רִישׁ פָּרָק הַנּוֹדָר מִן הַמְּבֹוּשָׁל וּמַעֲתָה לְכַף לָא הַקְשָׁה הִגְמָרָא בְּעִירוּבִין תִּיּוֹבְתָא מִן הַמְּשֻׁנָּה דְּהִנֵּה מִשְׁנֵתִינוּ כְּתִירוּץ הִירוּשְׁלָמִי דְּמִשְׁנֵתִינוּ אֶתְיָא כַר' יֵאֲשִׁי דְּהִלָּף בְּנִדְרִים אַחַר לְשׁוֹן תּוֹרָה וּבִלְשׁוֹן תּוֹרָה כָּל מִיְלֵי אִיקָרִי מְזוּן לְכַף הַנּוֹדָר מִן הַמְּזוּן אֲסוּר בְּכָל דְּבָר חוּץ מִמֵּיִם וּמְלַח דְּאֶפְיָלוּ בִלְשׁוֹן תּוֹרָה לָא אִיקָרִי מְזוּן דְּנִדְאִי לָא שְׁלַח יוֹסֵף לְאָבִיו מֵיִם וּמְלַח אַבְל בְּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם לָא אִיקָרִי מְזוּן רַק חֲמִשָּׁת הַמִּינִין וְלְכַף שְׁפִיר אָמַר ר' יוֹחָנָן דְּלָא טְעִים זִיּוּנָא אַבְל רַב וּשְׂמוּאֵל אוֹתִיב שְׁפִיר דְּלַעֲנָן בְּרַכָּה וְנִדְאִי דְּאֶזְלִינָן בְּתַר לְשׁוֹן תּוֹרָה וְכִינּוּ דְּאוּרְזִי וְדוּסָן קְרוּאִים מְזוּן בִלְשׁוֹן תּוֹרָה לָמָּה לָא יְבָרְכוּ עֲלֵיהֶם בְּמ"מ וּמִשְׁנֵי רַב הוּנָא בְּאוּמַר כָּל הֵנָּה אַבְל בְּאוּמַר מְזוּן אֵינוּ אֲסוּר אֵלָא בְּחִמְשָׁת הַמִּינִין וּלְפִי זֶה לָא אֶזְזִיל תַּנָּא אַחַר לְשׁוֹן תּוֹרָה אוּ דְּהָךְ מְזוּן דְּכַתִּיב בְּקִרָא דִּיוֹסֵף ג"כ לָא קָאִי עַל כָּל דְּבָר וּבְאוּמַר כָּל הֵנָּה לָא מִשְׁפַּחֲתִינוּ קְרָא וְעַל כְּרַחֲךָ בִלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם כָּל מִיְלֵי חוּץ מִמֵּיִם וּמְלַח זִיּוּנִי שׁוּב שְׁפִיר הַקְשָׁה עַל ר' יוֹחָנָן דְּאָמַר דְּלָא טְעִים זִיּוּנָא וּמִשְׁנֵי אִימָא מְזוּנִי.

וְאָמַנְם כָּל זֶה נִיחָא לְשִׁטַּת הִירוּשְׁלָמִי דַר' יֵאֲשִׁי בְּאַמַּת הוּלָף בְּנִדְרִים אַחַר לְשׁוֹן תּוֹרָה אַבְל סוּגִיַת הִגְמָרָא בְּמַס' נְדָרִים רִישׁ פָּרָק הַנּוֹדָר מִהַמְּבֹוּשָׁל פְּלִיג בְּזֵה עַל הִירוּשְׁלָמִי דְּשָׁם דַּף מ"ט ע"א שְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנֵה הַנּוֹדָר מִן הַמְּבֹוּשָׁל מוֹתֵר בְּצָלִי וְעַל זֶה אָמְרוּ שָׁם תַּנָּא ר' יֵאֲשִׁי אוּמַר הַנּוֹדָר מִהַמְּבֹוּשָׁל אֲסוּר בְּצָלִי וְאֵע"פִי שְׂאִין רֵאִי לְדָבָר זָכָר לְדָבָר וְיִבְשָׁלוּ אֶת הַפֶּסֶח בְּאֵשׁ כְּמִשְׁפֵּט לִימָא הָא קְמַפְלָגִי דַר"י סָבַר הֲלָף אַחַר לְשׁוֹן תּוֹרָה וְתַנָּא דִּידָן סוּבַר בְּנִדְרִים הֲלָף אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם לָא דַכ"ע הֲלָף אַחַר לְשׁוֹן ב"א וְאֵמַר כִּי אֶתְרִי' וְכוּ' וּבְאַתְרִי' דַר"י אֶפְיָלוּ צָלִי קְרוּי מְבֹוּשָׁל וְהָא קְרָא נְסִיב לָהּ אֲסַמְכָתָא בְּעֵלְמָא עַד כָּאן הַסּוּגִיַת דְּנִדְרִים וּמַעֲתָה הַדַּק"ל בְּעִירוּבִין כִּינּוּ דְּלִיכָא שׁוּם תַּנָּא דַס"ל הֲלָף אַחַר לְשׁוֹן תּוֹרָה לָמָּה לָא הַקְשָׁה תִּיּוֹבְתָא מִמֵּתְנִי' עַל ר' יוֹחָנָן וְעַל כְּרַחֲךָ צָרִיכִין אָנוּ לוֹמַר דְּסוּגִיַת דְּכָל מְעַרְבִין פְּלִיג עַל סוּגִיַת דְּהַנּוֹדָר מִהַמְּבֹוּשָׁל וְסוּגִיַת דְּכָל מְעַרְבִין ס"ל כְּשִׁטַּת הִירוּשְׁלָמִי דַר' יֵאֲשִׁי סְבִירָא לִי הֲלָף אַחַר לְשׁוֹן תּוֹרָה.

ועתה נבוא לפרש טעמו של הרמב"ם פפי אשר יעדנו והנה לעיל כתבתי שהרמב"ם ס"ל דאוקימתא נשארת על מכוונה ועכשיו הדרגא בי נאדרבה ס"ל לרבינו הגדול פיון דבאמת אוקימתא דרב הונא דחיקא היא וצריכין אנו לשבש המשנה דאנו תנו הנודר מן המזון וניקו ונימא דהיינו באומר כל הון וכו' להוציא דברי ר' יוחנן דמשתבע דלא טעים זיונא ואנו נימא מזוני רלא דכל אלו הדוחקים הוא דלא תהוי תיובתא דרב ושמואל אבל פיון דבלא"ה איתותב רב ושמואל תו לא דחקינו בשנינויי דחיקי ולא משגיחין אם תהוי תיובתא נמי מהא ונשארת המשנה כמשמעה שנודר מן המזון ממש ומשנתנו כר' יאשי' דהלה בנדרים אחר לשון תורה ובלשון תורה הכל נכלל במזון חוץ ממים ומלח ור' יוחנן שפיר אמר דלא טעים זיונא דבלשון בני אדם אפילו זיונא לא איקרו פירות גנוסר וכיון דאנו קיי"ל דלא כר' יאשי' אלא כתנא דהנודר מהמבונשל מותר בצלי דאזלינו בנדרים בלשון בני אדם שוב לא משגיחין לדינא בההו משנה דבכל מערבין וא"כ בלשון בני אדם לא נזכר בש"ס לא מהו נכלל בלשון מזון ולא בלשון הון ולכן לא הזכיר הרמב"ם דבר מזה כלל וכל אחד יחקור בלשון אנשי מקומו: תוס' ד"ה דרף טרקסמין פרש"י וכו' כדמשמע בפ' יוצא דופן איזהו חצר וכו' וכן מוכח בפרק המביא הנה הו דיוצא דופן הוא משנה מפורשת במס' מעשרות בפ"ג משנה ה' והו דהמביא הוא במס' תרומות פ"ח משנה ג' אמנם פן הוא דרף התוספת אף שהמה משניו' מפורשת פיון שפדר זרעים אין הכל רגילים בו לכן במקום שהובאו משניו' בתלמוד בסדרים הרגילים מציינין מקום להמסכת' הרגילה ובמס' ב"מ דף פ"ח ע"א בד"ה עד שיראה הביאו התוס' ג"כ שני משניות הללו וציינו מקומם האמיתי' במס' מעשרות ובמס' תרומות ואף על פי כן סייעו ג"כ שנה הובאה בפרק יוצא דופן וזו הובאה בפרק המביא מטעם הנ"ל שהתלמוד הכל בקיאים בו: דף ל"ו ע"א פשיטא וכו' הא דפריה פשיטא ולעיל פריה דנברה עליו ב"פ עץ זית ואם פן טובא קמ"ל שאין מברכין עליו רק בפה"ע ויש לומר דזה פבר שמענו ממשנתנו דתנו חוץ מן היין ולא תנו חוץ מן היין ושמן ואף שלעיל כתבתי שהמקשה שהקשה נהרי שמן הוצרה להביא מימרא דשמואל ור' יוחנן ולא הנה סגי לי' להוכיח ממשנתנו דלא קאמרה רק יין וכתבתי שמשנתנו יש לומר דתני יין וק"ו שמן שהוא ראשון לארץ הנה לדעת המקשה כתבתי פן דאיהו לא אסיק אדעתא שום מעלה שיהי' ביין יותר משמן שאם הי' יודע איזה טעם לשבח ביין לא הי' מקשה נהרי שמן וכיון דאיהו לא ידע שום מעלה יתירה ביין שפיר הנה סבר ששמן הוא ק"ו מיין אבל למסקנא שזכינו לידע מעלות ביין דסעיד ומשמח משא"כ בשמן א"כ שוב הו ק"ו דשמן מיין הוא פריקא דמה ליין שפן סעיד וא"כ למה לא חשבה משנתנו שמן אלא ודאי דשמן אינו קובע ברכה לעצמה ושפיר הקשה פשיטא.

אלא דאפתי קשה אף דשמענו ממשנתנו דשמן אינו חשיב כמו יין שיקבע ברכה פרטית לעצמו כמו יין אפתי איקא למימר דעכ"פ תועיל לשמן מה דאשתני לברכת בורא מיני מזונות וזה לא שמענו ממשנתנו דמשנתנו לא חשבה לחוץ אלא מה שקובע ברכה פרטית לעצמו שמזכירין אותו בברכה כמו יין שאומרים הגפן ופת שאומרים בברכה ולחם ולכה לא חשבה בורא מ"מ ולכה הוצרכו הני אמוראי להשמיענו שלא נשתנית ברכתו כלל ומברכין עליו בפה"ע ולא בורא מ"מ ונראה דחד מהני אמוראי הוא שמואל וכבר אמרה חזא זימנא לקמן עמוד ב' דרב ושמואל אמרו שאין מברכין בורא מ"מ אלא

על חמשת המינין וא"כ שפיר קאמר פאן פשיטא על מימרא דשמואל ועל ר' יוחנן לא קשה קושיות פשיטא ועיין בדברינו בסמוך: שם מ"ד פינן דלרפואה קמכוונן לא לברך עליו פלל וכו' ויש לדקדק ממ"נ אם יש איזה סברה שע"י שמכוונן לרפואה יהי דבר ממוצע שאינו נשאר במדרגתו החשובה אבל עכ"פ לא יפסיד הברכה לגמרי א"כ היא גופה קשיא מי הכריחו לומר דמה דתימא דלא לברך עליו פלל הרי די באמרו מ"ד פינן דלרפואה קמכוונן לברך עליו שהפל ואם אי אפשר לומר דבר ממוצע פלל רק או שישאר במדרגת ברכתו ממש או שיפסיד הברכה לגמרי א"כ קשה למה הוצרכו הני אמוראי להאריך בלשונם ולומר שמן זית מברכין עליו בפה"ע ונהרי יספיק אם אמרו שמן זית מברכין עליו וממילא גזע שמברכין עליו בפה"ע ונראה פאשר נדקדק על המקשה שהקשה פשיטא ונהרי מלתא דפשיטא לי' קמבעי' לי טובא דהרי במימרא הסמוכה פליגי רב יהודה ורב נחמן בקומחא דחיטי דר"י אמר בפה"א ור"נ אמר שהפל וקאמר רבא לרב נחמן לא תפליג עלי' דר"י דר' יוחנן ושמואל קיימי פנותי' שעל שמן זית מברכין בפה"ע אלמא אע"ג דאשתני במילתא קאי ודחי התם לית לי' עלויא אחרניא הכי אית לי' עלויא אחרניא בפת וא"כ איך קאמר פאן פשיטא ונהרי איפא למטעי דהואיל ואשתני לא קאי במלתא ונברך עליו שהפל כמו קמחא דחיטי לרב נחמן והוצרכו ר' יוחנן ושמואל לומר שמברכין עליו בפה"ע או משום דאף דאשתני במלת' קאי כר' יהודה או משום דלי' לי' עלויא אחרניא פרב נחמן ועל זה אפשר לומר ע"פי מ"ש לעיל בסמוך דעקר קושיות פשיטא הוא על שמואל ונהרי רב יהודה הוא דאמרו משמי דשמואל ולרבי יהודה פינן דבקמחא דחיטי נשאר ברכה הראשונה אף דאשתני וגם אית לי' עלויא אחרניא בפת ק"ו שמן דלית לי' עלויא אחרניא שישאר בברכתו הראשונה והקשה על רב יהודה פשיטא.

אמנם פדי לתרץ גם קושיא הראשונה נלע"ד דאי הנה אמרי סתם שמן זית מברכין עליו הגענו לפרשת דרכים פי יש בידינו לפרש שמברכים היינו שהפל כסתם ברכה הפוללת הפל וגם יש בידינו לפרש מברכין עליו היינו ברכתו הראוי' לו מתחלתו דהיינו בפה"ע והכרעה לזה לאיזה מן הדרכים נצדיק שהוא הדרך הנכון הוא זה שאם יש איזה הנה אמיןא מסברה החיצונה שלא לברך עליו פלל אז נוכל לפרש שמברך עליו שהפל שגם זה הוא חידוש שצריכי הני אמוראי להורות הדבר בפירוש שמברכין עליו אבל אם מסברה החיצונה גם פן אין שום הנה אמיןא שלא יברכו עליו פלל אז בנודאי פנונת הני אמוראי לברך עליו ברכתו הראשונה דהיינו בפה"ע דאי לברך שהפל קשה אטו זה למימרא בעי ומעתה קושיא חדא מתורצת בתבירתה דהמקשה ג"כ ידע מפלוגתא דלב יהודה ור' נחמן בקמחא דחיטי וא"כ מחמת דאשתני יש לומר שיגד מבפה"ע לשהפל או לבפה"א אבל זה לא הי' אצלו שום הנה אמיןא למימר שלא יהי' צריך ברכה פלל שיהי' גם בקומחא דחיטי ליפא שום דיעה שלא יהא טעון ברכה פלל ומה שהקשה פשיטא פנונתו למה להו להני אמוראי להאריך בלשונם ולפרש שמברך בפה"ע הלא גם אם הי' אומרים סתם שמברך עליו ג"כ אין בו שום דבר ממוצע או ברכתו הראשונה או שהפל שהיא סתם ברכה פללית ואם פן על פרחו פנונתם בפה"ע דאי שהפל פשיטא דאטו שמן גרע מקמחא דחיטי ומשני מ"ד הואיל ולרפואה קמכוונן לא לברך פלל וא"כ שיש הנה אמיןא שלא לברך פלל לא סגי דלא פירשו בפירוש שיברך בורא פה"ע דאי הנה אמרי

סָתֵם הָיָה אָמִינָא שְׁפָנוּנְתָן עַל שְׁהַפְלֵל שְׁבָם זֶה חִידוּשׁ לְאַפּוּקֵי מִהַסְבְּרָה הַחִיצוֹנָה: שָׁם לֹא תִפְלוֹג עֲלֵי דְרַ"י דְר' יוֹחָנָן וְשִׁמוּאֵל קְיָיְמֵי פְּוֹתֵי' וְכוּ' מִפְּאֵן סְתִירָה לְדַבְרֵי הַט"ז בַּא"ח סִימָן ר"ה ס"ק ג' שְׁעַל סְתִירַת דְבָרֵי הַש"ע שְׁשָׁם פְּסָק רַמ"א בַּהַג"ה דְתוּמֵי וּכְרַתִי אֶפְּיֵלוּ אִם בְּשָׁלֵם עִם בְּשׂוֹר וְנִשְׁתַּבַּח אֶפ"ה מְבָרַךְ עֲלֵיהֶם רַק שְׁהַפְלֵל פִּינוּן שְׂאִין הַשְּׁבַח מִצַּד עֲצָמָן אֲלֵא מַחְמַת הַבְּשׂוֹר וּבְסִי' ר"ב סְעִיף י"ג אֲגוּזֵי הַמְטוֹנָן בְּדָבַשׁ מְבָרַךְ עֲלָיו בַּפּה"ע וְהָרִי גַם שָׁם הַשְּׁבַח הוּא מַחְמַת הַדְּבַשׁ שְׁבוּ שְׂאֵם הִי' מְבַשֵּׁל אֲגוּזֵי בְּמֵיִם הִי' מִשְׁתַּנָּה לְגִרְיעוּתָא וְאֵעִפ"כּ מְבָרַךְ עֲלָיו כְּשִׁטְיָגְנוּ בְּדָבַשׁ בַּפּה"ע וְכַתֵּב הַט"ז לְחֻלְקֵי בֵּין דְבָר שְׁבָרְכָתוּ בּוֹרָא פּה"א אִם נִשְׁתַּנָּה לְגִרְיעוּתָא לֹא מְהַי לִי הַשְּׁבַח שֶׁנִּשְׁתַּבַּח מַחְמַת דְבָר אַחֵר וְנִגְרַע בְּרַכְתּוֹ וּמְבָרַךְ שְׁהַפְלֵל אֲבָל דְבָר שְׁבָרְכָתוּ בַּפּה"ע אֶפְּיֵלוּ אִם הִי' נִשְׁתַּנָּה מַחְמַת עֲצָמוֹ לְגִרְיעוּתָא מְהַי לִי מַה שֶׁנִּשְׁתַּבַּח ע"י הַדְּבַשׁ שֶׁיִּשְׂאָר בְּבִרְכָתוֹ הִרְאִישׁוֹנָה בַּפּה"ע עֵינָן שָׁם בַּט"ז וְלִפִּי דְבָרֵינוּ מַה רֵאִי מַר' יוֹחָנָן וְשִׁמוּאֵל דְאָמְרֵי בְּשָׁמֵן שְׁבָרְכָתוּ בּוֹרָא פָּה עַל קַמְחָא דְחִיטֵי שֶׁהִי מִתְחַלְתּוֹ בְּרַכְתּוֹ בַּפּה"א וְלִכְךָ שָׁמֵן אֵינּוּ יוֹרֵד מִבְּרַכְתּוֹ בַּפּה"ע אֵע"פִּי שֶׁנִּשְׁתַּנָּה וְקַמְחָא שְׁפִיר יוֹרֵד מִבַּפּה"א לְשְׁהַפְלֵל אֲלֵא וְדָאִי דְלִיתָא לְסִבְרַת הַט"ז וְאִין לְחֻלְקֵי כָּלֵל בֵּין בַּפּה"ע לַבַּפּה"א וּמְחַנּוֹרְתָא כְּמוֹ שֶׁכַּתֵּב הַמַּג"א שָׁם בְּסִימָן ר"ה ס"ק ה' עֵינָן עֲלָיו: שָׁם ה"נ אֵע"ג דְאִשְׁתַּנֵּי בְּמִלְתֵּי' קֹאֵי וְכוּ' וְצָרִיךְ לִזְמַר דְקַמְחָא דְחִיטֵי אִשְׁתַּנֵּי לְעֵילוּיֵי דַאל"כ אִיךָ מִיִּיתֵי רֵאִי מִשָּׁמֵן דְאִשְׁתַּנֵּי לְעֵילוּיֵי לְקַמְחָא דְחִיטֵי אֲלֵא וְדָאִי דְגַם קַמְחָא דְחִיטֵי אִשְׁתַּנֵּי לְעֵילוּיֵי וְלִפִּי זֶה קִשָּׁה לְמָה לִי לְרַבָּא לְאַתּוּיֵי מַר' יוֹחָנָן וְשִׁמוּאֵל דְאָמוּרָאִי נִיבְהוּ וַיֵּשׁ עַכ"פִּי יְכוּלַת לְרַב נַחְמָן לְחֻלּוֹק גַּם עֲלֵיהֶם וְטָפִי הָיָה לִי לְרַבָּא לְאַתּוּבֵי לַר"נ תִּיּוּבְתָא מִמְתַּנִּיתִין דְעַל הֵינָן מְבָרַךְ בַּפּה"ג הָרִי אֵע"ג דְאִשְׁתַּנֵּי שְׁהָרִי הַעֲנָבִים יֵצְאוּ מִן הַגָּפֶן וְנִשְׁתַּנּוּ וְנִעְשָׂה יֵין אֵעִפ"כּ אִפְתִּי שָׁם פְּרִי הַגָּפֶן נִשְׂאָר עַל הֵינָן וְלֹא דִי שְׁלֵא יָרַד ע"י שִׁינּוּיָיו אֲלֵא אֶפְּיֵלוּ עֲלָהּ לְהַזְפִּיר גָּפֶן בְּפִירוּשׁ וְלְמָה קַמְחָא דְחִיטֵי שֶׁג"כ נִשְׁתַּנָּה לְעֵילוּיָא יָרַד מִמְדַּרְגָּתוֹ הִרְאִישׁוֹנָה וְאִילֵי יֵין לֹא מִשׁוּם שִׁינּוּיָיו נִתְעַלָּה רַק מַה דְסָעִיד הוּא שֶׁהוֹעִילוּ דְלֹא הִפְסִידוּ הַשִּׁינּוּיֵי וְאַמָּנָם עַכ"פִּי זֶה מוֹכַח דְגַם קַמְחָא דְחִיטֵי אִשְׁתַּנֵּי לְעֵילוּיֵי דַאל"כ גַּם מִשָּׁמֵן לִיכָּא רֵאִי וּמִזֶּה יֵשׁ לְדַחוּת פִּירוּשׁוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן פְּנִי יִנְשַׁע שְׁפִירֵשׁ לְעֵיל בְּרִישׁ פִּיֶּסְקָא חוּץ מִן הֵינָן דְשִׁינּוּיֵי לְעֵילוּיֵי דֵינָן וְשָׁמֵן הֵינּוּ שְׁקֻרְבִים ע"ג הַמְזַבֵּחַ יֵין לְנִסְכִים וְשָׁמֵן לְמִנְחוֹת וְאֲנִי מְטַעִים דְבָרֵינוּ דְשִׁינּוּיָא לְשׁוֹן אִשְׁתַּנֵּי לְעֵילוּיֵי שְׁהָרִי יֵין בְּעוֹדוֹ בְּעֲנָבִים אֵינּוּ קָרֵב ע"ג הַמְזַבֵּחַ וְכֵן הַשָּׁמֵן בְּעוֹדוֹ בְּזִיתִים אֵינּוּ קָרֵב ע"ג הַמְזַבֵּחַ וְנִשְׁתַּנָּה לִין וְשָׁמֵן וְאִז קָרִיבִים ע"ב הַמְזַבֵּחַ וְגַם בְּזֶה קַמְחָא דְחִיטֵי שָׁנָה לְהוּ שְׁהָרִי בְּעוֹד הַקַּמַח בְּחִטִּים אֵין הַחִטִּים קָרִיבִים ע"ג הַמְזַבֵּחַ וְכִשְׁטַחְנוּ וְעֲשָׂאוּ קַמַח רֵאִי הוּא לְמִנְחָה ע"ג הַמְזַבֵּחַ אֲלֵא דְלִפִּי דְבָרֵי הַתּוֹס' בַּד"ה קַמְחָא דְחִיטֵי שְׁכַתּוֹ דְלֹא מִיִּירֵי בְּקַמַח מִמֶּשׁ אֲלֵא בְּמַה שְׁקוֹרִין אִשְׁקֻלָאטִיר דְהֵינּוּ קַמַח קְלִי וְקַמַח חִיטִין שֶׁהוּא קְלִי לֹא מִשְׁפַּחַת שִׁינּוּיָא קָרֵב עַל בְּבֵי הַמְזַבֵּחַ וּבְכָל הַמְנַחֹת לֹא נֶאֱמַר קְלִי אֲלֵא בְּעוֹמֵר וְהוּא הוּ' שֶׁל שְׁעוֹרִים וְא"כ אִיךָ מְדַבֵּר קַמְחָא דְחִיטֵי לְשָׁמֵן זֵית וְעוֹד יוֹתֵר מִזֶּה קִשָּׁה בְּמָה דְמִקְשָׁה הַגְּמָרָא מְהָא דְאָמַר ר"ז אָמַר ר' מִתְנָה אָמַר שְׁמוּאֵל אֶקְרָא חִיָּא וְאֶקְמַחָא דְשְׁעָרֵי מְבָרְכִין שְׁהַפְלֵל לְאַשְׁמְעִינוּ דְחִיטֵי וְכוּ' שֶׁ דְשְׁעָרֵי וְלְסִבְרַת הַפ"י אֵינּוּ כ"ש וְאֶדְרַבָּה אִשְׁמְעִינוּ דְשְׁעָרֵי דְאִשְׁתַּנֵּי לְעֵילוּיָא כְּשֶׁהוּא קַמַח קְלִי שְׁהָרִי קָרֵב ע"ג הַמְזַבֵּחַ בְּמִנְחַת הַעוֹמֵר הַתְּנוּפָה וְאֵפ"ה מְבָרַךְ עֲלָיו שְׁהַפְלֵל וְלֹא בַּפּה"א ק"ו קְלִי דְחִיטֵי דְלֹא אִשְׁתַּנֵּי לְעֵילוּיָא שְׁאֵינּוּ קָרֵב ע"ג הַמְזַבֵּחַ שְׁאֵינּוּ מְבָרַךְ עֲלָיו רַק שְׁהַפְלֵל אֲלֵא וְדָאִי דְלִיתֵי לְפִירוּשׁוֹ שֶׁל הַפ"י וְאֵף דְלְעֵיל בְּרִישׁ פְּרָקִין פְּרִיךָ בְּגְמָרָא מַה לְהַצִּד הַשָּׁנָה שִׁישׁ

בָּהֶם צַד מְזַבֵּחַ נִלְעַ"ד דְּהֵיִינוּ דְּנֹקָא לְעֵנִין עֲקָר חַיִּיב הַבְּרָכָה שְׁהַנְהִינָה מַעוּה"ז בְּלֹא בְּרָכָה כְּאֵלּוּ נְהִינָה מְקַדְּשֵׁי שְׁמַיִם וּמוֹעֵל בְּהַקְדָּשׁ וְאַף דְּבַתְחִלַּת הַסּוּגְיָא אֲזֵלִינוּ שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה מ"מ גַּם הַתּוֹרָה הַקְפִּידָה מְשׁוּם הָכִי שְׁלֵא יֵה' מוֹעֵיל בְּקַדְּשֵׁי שְׁמַיִם בְּזָה שְׁפִיר יִשְׁסַבְּרָה דְּדָבָר הָרְאוּי לְמַזְבֵּחַ יֵשׁ בּוּ יוֹתֵר חֲפֵשׁ זֶה שְׁהָרִי אֵלּוּ לֹא הִי הוּא אוֹכְלוּ אֶפְשָׁר שֶׁהִי מְגִיעַ לֵינָד מִי שֶׁהִי מְקַרִּיבּוּ ע"ג הַמַּזְבֵּחַ וְעַכ"פּ בְּדָבָר הָרְאוּי לְמַזְבֵּחַ יֵשׁ בּוּ צַד לֹא מֵר שְׁנַחֲשֵׁב כְּאֵלּוּ הוּא קוֹדֵשׁ וְצָרִיף לְבָרַף עֲלֵיו וְהַבְּרָכָה הִיא כְּמוֹ פְדִיּוֹן אֲבָל בְּנוֹסַח הַבְּרָכָה אִם הוּא שְׁהַפֵּל אוֹ בַּפֶּה"א אֵין כְּאֵן שׁוּם עֵילוּי בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוּ צַד נְשַׁבַּח: שֵׁם מֵאִי לָאו דְּחִיטֵי בַּפֶּה"א נִלְעַ"ד מַה דְּפִשִׁיט' לִי בְּכָל הַף סוּגְיָא דְּעַכ"פּ קַמְחָא דְּחִיטֵי עֲדִיף מְקַמְחָא דְּשַׁעְרֵי הוּא מ' דְּקַמְחָא דְּחִיטֵי אֲשַׁתְּנִי לְעֵלוּיָא אֲבָל קַמְחָא דְּשַׁעְרֵי אֲשַׁתְּנִי לְגִרְעוּתָא שְׁהָרִי קֶשֶׁה לְקוּקְיָאנִי.

וּבְזָה נִלְעַ"ד דְּאַף דְּשַׁבְּנֹלַת שׁוֹעֵל מִיִּן שְׁעוּרִים הוּא מ"מ קַמְחָא דִּידְנָי לֹא דְמִי לְקַמַח שְׁעוּרִים דְּאוּלֵי קַמְחָא דְּשַׁבְּנֹלַת שׁוֹעֵל ל"ק לְקוּקְיָאנִי וְדִינוּ כְּמוֹ קַמְחָא דְּחִיטֵי וּבְזָה תִּשְׁכִּיל דְּבָרֵי הַתּוֹס' בַּד"ה קַמְחָא דְּחִיטֵי שְׁכַתְּבוּ כְּרָאָה וְכו' אוֹ בְּקַמַח שְׁעוּשִׁין מְשַׁבְּנֹלַת שׁוֹעֵל שְׁמִינְיָשׁוֹן בַּתְּנוּרָה דְּלְכְּאוּרָה דְּבָרֵיהֶם תְּמוּהִים שְׁהָרִי ש"ש הוּא מִיִּן שְׁעוּרִים וּבְקַמְחָא דְּשַׁעְרֵי אָמַר שְׁמוּאֵל בְּהַדְנָי שְׁהַפֵּל וּלְדִידֵי נִיחָא וְכוּ"ל: וְאַמְנָם הוֹעֵלְנוּ בְּזָה לְתַרְזַן דְּבָרֵי הַתּוֹס' אֲבָל דְּבָרֵי הַסְּמ"ג עֲשִׂינוּ ד"ז שְׁכַתְּבוּ וְעַל הַשְּׁכָר אֵין מְבָרְכִין בַּפֶּה"א דְּמֵאֵן לִימָא לֹן דְּהוּי כְּמוֹ קַמְחָא דְּשַׁעְרֵי דְּאִיכָא מ"ד דְּמְבָרְכִין עֲלֵיו בַּפֶּה"א דְּהַתָּם וְדֵאִי אֲשַׁתְּנִי לְעֵלוּיָא עַכ"ל וְדְבָרִים אֵלּוּ הֵמָּה תְּמוּהִים דְּמֵאֵן הוּא הָאִיכָא מ"ד וְהָרִי שְׁמוּאֵל בְּהַדְנָי קְאָמַר דְּעַל קַמְחָא דְּשַׁעְרֵי שְׁהַפֵּל וְלֹא מְצִינוּ חוֹלֵק עֲלֵיו וְאַף רַב יְהוּדָה לֹא מְצִינוּ שְׁסוּבְרָ בַּפֶּה"א אֲלֵא בְּקַמְחָא דְּחִיטֵי וּכְבָר תְּמָה עֲלֵיו הִרָא"ם בְּבִיאוּרֵיו עַל הַסְּמ"ג בַּהַל חֲמִץ וְלֹא הֵעֵלָה אַרוּכָה לְדַבְּרֵיו וְעֵלָה עַל דְּעַתֵי שְׁאוּלֵי טְעוּת נָפַל בְּדַבְּרֵיו וְצָרִיף לְהִיּוֹת דְּמֵאֵן לִימָא דְּהוּי כְּמוֹ קַמְחָא דְּחִיטֵי וְכו' אֲלֵא שְׁגַם בְּחֵלֵק ל"ת בַּהַל חֲמִץ כְּתַב ג"כ לְשׁוֹן זֶה אוֹת בְּאוֹת קֶשֶׁה לֹא מֵר שְׁבִשְׁנֵי הַמְּקוּמוֹת טְעָה הַסּוּפֵר.

וְהִנֵּה נוֹכַח לֹא מֵר דְּמַתְּחֵלָה כְּשֶׁרְצָה לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי שְׁמוּאֵל דְּלְדִיוקָא קְאָמַר קַמְחָא דְּשַׁעְרָא לְמִידָק מִיָּנִי הָא דְּחִיטֵי בַּפֶּה"א א"כ ע"כ דְּלֹא מִיָּרִי בְּקַמַח מְמַשׁ דֵּא"כ אִיף יְבָרַף בְּחִיטֵי בַּפֶּה"א וְהָרִי לֹא שְׁיִיכָא בְּזָה בַּפֶּה"א כְּמוֹ"ש הַתּוֹס' בַּד"ה קַמְחָא דְּחִיטֵי ע"כ מִיָּרִי שְׁמוּאֵל בְּקֵלוּי וְכוּ"ש הַתּוֹס' וְאַפִּילוּ הָכִי דְּשַׁעְרֵי שְׁהַפֵּל אֲבָל לְבַסּוּף דְּמַסִּיק דְּשַׁעְרֵי אִיְצַטְרַף דְּלֹא בִימָא דְּלֹא נְבָרַף עֲלוּהִי כְּלָל א"כ מִיָּרִי בְּקַמַח מְמַשׁ וְלֹא לְמִידָק הָא דְּחִיטֵי אֲתִי וּלְכַף בֵּין דְּחִיטֵי וּבֵין דְּשַׁעְרֵי מְבָרַף שְׁהַפֵּל אֲבָל בְּקֵלוּי אִיכָא לְמִימַר דְּבֵין דְּחִיטֵי וּבֵין דְּשַׁעְרֵי מְבָרַף בַּפֶּה"א לְרַב יְהוּדָה וְלְרַב נַחְמָן שְׁהַפֵּל אֲלֵא אֵף דְּמְצִינוּ לֹא מ"מ לֹא מְצִינוּ לְשׁוּם אֲמוּרָא שְׁאָמַר כֵּן בְּפִירוּשׁ וְאִיף קְאָמַר הַסְּמ"ג דְּאִיכָא מ"ד דְּמְבָרַף עֲלֵיו בַּפֶּה"א וְעוֹד שְׁהָרִי בְּפִלּוּגְתָא דְּרַב יְהוּדָה וְר"נ מְפָנְרֵשׁ קַמְחָא דְּחִיטֵי וְאִי פְּלִיגִי גַם בְּשַׁעְרֵי ה"ל לְמִימַר קַמְחָא סְתָם וְכַף ה"ל לְמִימַר קַמְחָא ר"י אָמַר בַּפֶּה"א וְר"נ שֶׁהִנ"ב וּמְמִילָא הוּי מְשַׁמַּע דְּבָכָל קַמְחָא מִיָּרִי: וְנִרְאָה כְּאֶשְׁרֵי נְשִׁים לֵב לְדְבָרֵי רַבִּינוּ אֶלְפִּס שְׁפָסַק כְּר"נ מְשׁוּם דְּלֹא רְגִילֵי אִינְשֵׁי לְסַפּוּיִי קַמְחָא וְהָרֵא"ש הַקֶּשֶׁה עֲלֵיו שְׁהָרִי ר"נ גּוּפָא לֹא הִשִּׁיב לְרַבָּא טַעַם זֶה רַק הִשִּׁיב דֵּאִי לִי עֲלוּיִי אַחְרֵינָא וְאוּמַר אֲנִי דְּר"נ וְר"י דְּפְלִיגִי בְּקַמְחָא דְּחִיטֵי בְּכָל קַמְחָא דְּחִיטֵי מִיָּרִי בֵּין קַמַח מְמַשׁ וּבֵין קַמַח קְלוּי וְלִכֵּן לֹא הִי יְכוֹל ר"כ לְהִשִּׁיב לְרַבָּא טַעַמוּ שֶׁל הָרִי"ף דְּעַדִּינוּ הִי קֶשֶׁה תִּינַח קַמַח מְמַשׁ אֲבָל קַמַח קְלוּי מֵאִי אִיכָא לְמִימַר לִכֵּן

השיב לו טעמא דעלויי אחרניא דשייך בכל קמחא אבל באמת פלוגתייהו בכל ענין וסובר
הרי"ף ביון דלא רגילי לספויי קמחא א"כ כר"י ודאי לית הלכתא שיהי עכ"פ בקמח
ממש לא מסתברי דברי ר"י ממילא הלכה כר"נ ועתה נבאר פונת הסמ"ג.

ונראה דסבר הסמ"ג בקמחא דשערי דקשה לקויניאני היינו קמח ממש אבל קמחא
דקליות אף דשערי לא קשה לקויניאני וסובר הסמ"ג דלא שייך לחלק בין חיטי לשערי
אלא מטעם דחיטי אשתני לעלויי ושערי אשתני לגריעותא וגריעותא דידן הוא משום
דקשה לקויניאני אבל בקלוי ליפא שום סברה לחלק בין חיטי לשערי ור"י ור"נ דאיפליגי
בחיטי היינו משום דמיירי גם בקמח ממש ובזה מודה ר"י בשערי ורבא דאמר לא תפליגי
וכו' פי' דברי שמואל דקמחא דשערי איפא דמברך שהכל והיינו באינו קלוי מפלל דחיטי
בפה"א ובחיטי ליפא לחלק בין קלוי לאינו קלוי פיון שגם שאינו קלוי אינו קשה
לקויניאני ודחי לי' ר"נ דהה"ד דחיטי והה"ד דשערי אפילו קלוי ושמואל בשערי
איצטרך למימר דבכל גונוי מברכין עלוהי אפי' באינו קלוי דקשה לקויניאני אפ"ה פיון
דמתנהי מברך וממילא לר"י דסבר בחיטי בפה"א הה"ד בשערי בקלוי דלא שייך פלל
לפלוגי בקלוי בין חיטי לשערי אלא דבחיטי בכל גונוי סובר ר"י בפה"א אפי' בקמח
ממש ובשערי יש חילוק ומ"ש הסמ"ג דקמחא דשערי איפא דמברך בפה"א פנונתו
בקלוי: שם אבל דשערי לא נברך עלי' פלל וכו' והא דסיים שמואל שמברכין עלייהו
שהכל ונהרי עקר הרבותא הוא דטעון ברכה פלל וא"כ הנה לי' למימר מברכין עלייהו
ושלא לברך בפה"א אינו צריך לאשמעינן שהרי אפילו דחיטי לא מברכין רק שהכל
צריך לומר דבשביל קרא הוצרך למימר שהכל ולצדדין קאמר דלקרא חיי עקר הרבותא
דמברכין רק שהכל ולקמחא דשערי עקר הרבותא שמברכין עליו: שם אמר ר"י אמר
רב צלף של ערלה בח"ל וכו' הנה הרי"ף פסק צלף זורק אביונות ואוכל קפריסין ולא
הזכיר שום חילוק בין א"י לח"ל ותמהו עליו ועיין ברבינו יונה שנדחק בזה ונראה
לפמ"ש המשנה למלך בפרק יו"ד ממ"א הלכה י"א בהביאו שם דברי התוס' דמאן דס"ל
דקדושה שני' לא קידשה לעתיד ותרומה בזה"ז דרבנן הה"ד פלאים בזה"ז דרבנן אף
בא"י וכתב המ"ל שם דהה"ד ערלה דקיי"ל בח"ל ספק מותר א"כ בזה"ז אף בא"י ספיקא
מותר ולפי"ז נוכל לומר דהרי"ף ס"ל דלא קידשה לע"ל וממילא בזה"ז גם א"י כח"ל
ולכך סתם הרי"ף דצלף של ערלה אוכל קפריסין והא דאמר רב צלף בח"ל לאו למעוטי
א"י בזה"ז אלא למעוטי א"י בזמן הבית וא"ת מה דנהנה הנה ולמה הוצרך רב לומר בח"צ
י"ל דנקט פן דאי הנה נקט סתם צלף של ערלה אוכל קפריסין ה"א דנדאי לאו פירא ולא
נברך עלה רק בפה"א קמ"ל דווקא בח"ל ולמעוטי א"י בזמן הבית ולענין ברכה אין
חילוק בין א"י לח"ל וכמו"ש התוס' במסקנא דשמעתין לקמן בד"ה והלכתא פמר וכו'
ע"ש וכמו כן אין חילוק לענין ברכה בין בזמן הבית לזמן הנה וממילא מברכין בפה"ע
אלא שהרי"ף מדניל ידי משתלים דאיהו פסק ומדלענין ערלה לא פירא גפי' ברכה גמי
לא פירא ומברכין בפה"א א"כ הדרא קושני' לדוכתא דממ"נ פסק דלא פרב.

אמנם אף דא לא תברא דכיון דדבר זה אם קדושה שני' קידשה לע"ל או לא פלוגתא
דתנאי ואמוראי היא ואיפא תנאי ואמוראי דסברי תרומה בזה"ז דאורייתא ועיין ביבמות
דף פ"א ע"א ובתוס' שם בד"ה א"ל ר"י וא"כ איפא למימר דרב סובר תרומה בזה"ז
דאורייתא והה"ד ערלה ולכך דייק צלף בח"ל דווקא בחיל אבל בא"י אין הלכה בדברי

המיקל והרי"ף הכריע כמ"ד תרומה בזה"ז דרבנן ומינה דהה"ד ערלה בא"י בזה"ז דיגי כח"ל ולקח סתם לומר צלף של ערלה זורק אבינו' ואוכל קפריסין אפי' בא"י: אמנם הרמב"ם פסק דקדושה שני' שקידש עזרא קידשה לשעטה ולע"ל קדושת עולם כמבואר בדבריו בפ"א מהל' תרומות הלכה ה' ובסוף פ"ו מהל' בית הבחירה ופסק בפרק יו"ד ממ"ש הל' ג' הצלף חייב בערלה האבינות לבד אבל הקפריסין מותרות ולא חילק בין א"י לח"ל ודאי שקשה מימרא דרב שחילק בין ח"ל לא"י.

ועלה בדעתי לומר דהרמב"ם לשטתו דאיהו פסק בפ"א מתרומות הלכה ד"ו דתרומה בזה"ז דרבנן ולא משום דנתבטלה קדושת עזרא אלא שלא נתקדשה כלל לענין תרומות אפילו בימי עזרא שנאמר כי תבואו ביאת פולכם כמו בירושלם ראשונה בימי יהושע וכמו שהו עתידין בירושלם שלישיית לא כמו שהיתה בימי עזרא ביאת מקצתן ולפיכך לא חייבה אותן התירה עכ"ל הרמב"ם ודע דלא מצינו בתרומה בכל התורה שיהי' נזפר בה ביאה כלל ומה שפשוט בכל הש"ס שאין תרומה ומעשר בח"ל מן התורה היינו מ' שהוא מצוה התלויה בארץ או משום דכתיב דגגה וא"כ לכאורה דברי הרמב"ם תמוהים ונתן טעם לפטור תרומה בזמן ב"ש מ' שנאמר כי תבואו והיכן נזפר כי תבואו בתרומה.

ואמנם הכ"מ שם פתב שהרמב"ם יליף תרומה מחלה ובחלה פתיב בבואכם וחלה איקרי תרומה ע"ש בפסוק משנה. אלא דלפ"ז הרמב"ם שכ' שנאמר כי תבואו ובחלה לא נאמר כי תבואו רק בבואכם.

אמנם פונת הרמב"ם שאין בזה דקדוק ואין חילוק בין בבואכם לבי תבואו ובכ"מ שהנזפר ביאה היינו ביאת כלם ודלא כמשמעות הגמרא במס' פדה דף מ"ז ע"א אלו נאמר כי תבואו וכו' וע"ש בתוס' בד"ה ל"ג אלו נאמר וכו' דמשמע שם דכי תבואו ביאה חשוכה משמע והגם שדברי התוס' שם בד"ה לא כולהו סליק משמע דבבואכם משמע יותר ביאת פולם מפל יושביו דכתיב גבי יובל והרי גבי יובל מלבד מה דכתיב כל יושבי פתיב בתחלת הפרשה כי תבואו וא"כ מוכח דכי תבואו לאו היינו ביאת כלם מיהו כ"ז מביא ההכרח לדברי ר"ת שס"ל דיוכל בזמן בית שני מן התורה וכמו"ש התוספת שם אבל הרמב"ם שהעתיק בהל' תרומות הנ"ל שנאמר כי תבואו ביאת כלכם הרי משמע מדבריו דגם כי תבואו הינו ביאת כלם ומה דאיצטרף למיכתב ביוכל לכל יושבי בזמן שכל יושבי עלי' אף דכבר פתיב בתחלת הפרשה כי תבואו היינו להורות שאף קודם שגלו גלות נבוכדנצר ועדיין לא בטלה קדושת הארץ משקדשה בימי יהושע מ"מ תכף כשגלו מקצת שבטים ע"י סנחריב בטל היוכל ולפי דברינו הללו הדבר פשוט דלדעת הרמב"ם קדושת שביעית בימי ב"ש הי' רק מדבריהם ועיין ברמב"ם ריש פ"ט מהל' שמטה ויובל.

ועיין בדבריו בפ"ד משמטה ויובל הל' כ"ה ועיין בכ"מ שם שהארץ מאוד ולפמ"ש בודאי פונת הרמב"ם במה שכתב בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית היינו מדבריהם ומעטה לפ"ז גם גבי ערלה פתיב כי תבואו וא"כ לדברי הרמב"ם ערלה ג"כ אפילו בימי עזרא לא נהגא אף בא"י רק מהלכה למשה מסיני כמו בח"ל וא"כ שפיר פסק דצלף אוכל הקפריסין ולא חילוק בין א"י לח"ל שאף שלדידן' לא בטלה קדושת עזרא מ"מ היינו לשאר חובת קרקע אבל ערלה הרי היא בתרומה וחלה דבעינן ביאת כלם ולזה לא

נתקדשה קלל בימי עזרא ורב דמחלק בין א"י לח"ל איפא למימר דס"ל כרפנן דבי רב
שם בנדה דלא ס"ל דבבואכם היינו ביאת פלכם ואף גם בזה דלא בטלה ירושה שני'
שבימי עזרא ג"כ ס"ל כר' יוסי וממילא מחלק בין א"י לח"ל אבל הרמב"ם ס"ל כרב
הונא ברי' דר"י דבואכם ביאת פלכם והה"ד פי תבואו.

אלא דקשני' דא"כ למה שם בפ"י ממ"ש הל' ד' בנוטע לרבים חילק הרמב"ם בין א"י
לח"ל וג"כ הטעם משום דפליגי בין ר"י ונחמים בפ"ק דעירלה וילכף היקל הרמב"ם
בח"ל דכל המיקל בארץ וכו' והחמיר בארץ א"כ מפלל דס"ל דעירלה בא"י גם עתה מן
התורה ואולי פוננת הרמב"ם בארץ פשיבנה המקדש ונהרי גם בהל' תרומות הנפיר כמה
דברים שכתב בהם מן התירה והיינו על פירוש דידני' הוא פשיבנה המקדש ואף שאז
יבוא מורה צדק ויכריע אם הלכה כר"י או כרפנן פראה דמסתמא הלכה כרפנן דנוטע
לרבים חייב אלא דעכשיו פיון שהפלל בח"ל לעגנו עירלה סמכינו על היחיד אבל לעתיד
נעשה כדן ומ"ש בפ' יו"ד ממ"א הל' ט"ו שבא"י נוהג נטע רבעי בין בפני הבית ובין
שלא בפני הבית וכן מ"ש בהל' י"ז פיצד פודין פירות נ"ר בזמן הזה וכו' נראה שמדרפנן
תקנו עתה נטע רבעי בא"י אף שאינו נוהג בח"ל פשם שתיקנו תרומה בא"י בזה"ז אף
שלא תיקנו בח"ל.

והנה לפמ"ש לעיל לומר סברה דעירלה גם בא"י אינה מן התירה מ' דבעינו ביאת פלכם
דבר זה שיהי' בעירלה אבל פלאים דלא נאמר בו ביאה והא דאינו נוהג בח"ל הוא מדכתיב
שדה למעוטי ח"ל כמבואר בקידושין דף ל"ט ע"א א"כ פיון דחזקה שהחזיקו בימי עזרא
לא בטלה כמבואר בדברי הרמב"ם הנ"ל א"כ פלא מ בימי עזרא נקרא שדה דלעגנו
פלאים ודאי דלא בעינו ביאת פלכם שלא נזכר בו ביאה א"כ לשטה זו פלאים בא"י
בזה"ז מן התורה ועירלה הלכה ויבואר אח"כ מה שרצינו לבאר בזה: שם ונימא הלכה
כר"ע הנה יפלא דקארי לה מה קארי ונהלא ראה דרב דניק באמרו צלף בח"ל וכו' דאין
לומר לרבנותא נקט ח"ל דאפילו בח"ל האביונות אסורים דא"כ הנה לי' למימר אפילו
בח"ל ועוד דגם אם הנה אמר סתם צלף זורק אביונות ואוכל קפריסין הי' פולל בין א"י
ובין ח"ל ומדדניק בלשוננו צלף בח"ל ממילא בא לומר דוקא בח"ל ואיך יוכל להחליט
מאמר הלכה כר"ע סתם ונהלא ריע עצמו אינו מחלק בין א"י לח"ל ונראה שהמקשה הנה
עלה על דעתו כמו שסבר רבינא לקמן דגם ב"ש במקום ב"ה אמרינו פל המיקל בארץ
ולפ"ז גם אביונות ראוי להתיר פיון שהוא מדברי סופרים בח"ל ראוי להקל כב"ש אמנם
טעמי' דב"ש מפני שהוא ספק אילן וספק ירק וכבר נודע דאף דקיי"ל ספיקא דרבנן
לקולא מ"מ אם איפא תרי לישני בשל סופרים ובכל חד איפא קולא וחומרא צריף
למיעבד תרנוניהו לחומרא דתרנוניהו לקולא אי אפשר דסתרי אהדדי וכמבואר במס'
ביצה בסוגיא תבלין נידוכין ע"ש בדרף י"ד ע"א בתוס' ד"ה א"ב והנה פשם שעירלה בחיל
ספיקו להקל פן הפלאים כמבואר במשנה סוף פ"ג דעירלה ומעתה צלף בח"ל איך יורה
המורה פאשר יושאל לעגנו עירלה יורה לקולא שהוא ירק ואם יושאל ע"ז הצלף עצמו
אם מותר ליטע אצלו פנים ולאכול הפירות ג"כ מוכרח להורות לקולא שהוא אילן והנה
תרי קולא דסתרי אהדדי וע"כ צריף להתמיר בשניהם וכ"ז בח"ל ששם בין עירלה בין

פלאים ספקו להקל אבל בא"י לפמ"ש לעיל דבערלה בעינו ביאת פלכם וא"כ גם בא"י ערלה מד"ס אבל פלאים בעינו רק שיהי' שדך וכרמך וא"כ בא"י פלאים מן התורה וא"כ מורין שם בהלכה דלענון ערלה ספיקא לקולא כספק ערלה בח"ל ולענון פלאים ספיקא לחומרא דהנה ספק דאורייתא וא"כ יש לנו קולא לענון ערלה בא"י יותר מבח"ל דבא"י אוכל ג"כ האביונות דח"ל ספק שמה ירק וכב"ש ובח"ל ע"כ זורק אביונות דהנה תרתי דסתרי עם פלאים וא"כ עלה ע"ד המקשן פסברתי דכי תבואו היינו ביאת פלכם וא"כ גם בא"י ספיקו להקל והיא גופא קשיא למה אמר רב בח"ל אע"כ דכה הוא פנונת רב בח"ל אוכל רק הקפריסין וזורק האביונות ובא"י אוכל גם האביונות דסומך על ב"ש.

ושם בא"י ליכא תרתי קולי דסתרי דהינו פלאים וערלה דבא"י פלאים דאורייתא. (נדע דלפמ"ש הכ"מ בפ"ה מהל' פלאים הל' ג' דלהתוס' והר"ן ירק בכרם אינו אסור מן התורה א"כ צלף בא"י לענון פלאים לב"ש ג"כ לא הנה רק ספיקא דרבנן.

אמנם קשי לי לסברה זו דירק בכרם אינו רק מדרבנן א"כ מאי מקשה הגמרא בקידושין דף ל"ח ע"ב ואלו גבי פלאים תנו פרם הנוטע ירק וכו' אלא לדידה וכו' ולסברת התוספת מאי קושיא דשאני ירק בכרם דאפי' בא"י הוא מדרבנן לכו הקילו בו בח"ל יותר מאשר הקילו גבי ערלה דערלה אף שהוא בח"ל מדרבנן מ"מ בא"י הוא מן התורה לשטת התוס' בודאי דלדידהו כי תבואו לא משמע ביאת פלכם ונסתר קוש' הגמרא וכדמשמע בסוגיא דשמעתין דדבר שהוא בא"י מן התורה ראוי להחמיר בו אף בח"ל יותר מדבר שהוא בא"י מדרבנן כדמפליג בשמעתין בין ערלה למעשר וצ"ע.

(וא"כ בא"י גם האביונות מותרים זה עלה ע"ד המקשה ולדידי' הי' פשוט דאם אמרינו הלכה פדברי המיקל גם ב"ש במקום ב"ה בכלל וממילא הי' קשה לו א"כ היא גופא קשי למה נקט רב היתר הקפריסין בח"ל שהוא כר"ע יותר ה"ל למימר בפ"ה היתר האביונות בא"י והכי ה"ל למימר צלף בא"י אוכל גם האביונות וממילא הוי דייקין מדיוקא דבח"ל האביונות אסורים מדנקט בלשון דוקא צלף בא"י דאי לרבנותא ה"ל למימר צלף אפי' בא"י אוכל האביונות וכו' אלא לדיוקא דבח"ל אביונות אסורין משום דהנה תרתי קולי דסתרי וממילא הנה ידעי' דקפריסין מותרים בח"ל מק"ו אם סמכינו על ב"ש במקום ב"ה ק"ו על ר"ע במקום ר"א ומתוך כך הי' סובר דרב לאו ספקא אתי לאשמענון שזה כבר שנינו במשנה ספק ערלה בח"ל מותר אלא רב דבר שהוא נדאי היתר אתי לאשמענון ואלו כל הקפריסין לאו משום ספק אלא דנדאי הלכה כר"ע ונקט ח"ל משום זורק אביונות דבא"י אפילו אביונות מותרים ולכך הקשה מברייטא דמברכין על קפריסין בפה"ע וכן הקשה דנימא הלכה כר"ע והתרצן חידוש לא פשעלמה על דעתך אלא רב דוקא בח"ל היתר קפריסין וחידוש לו דערלה בא"י דאורייתא דכי תבואו לאו ביאת פלכם משמע: שם ונימא הלכה כר"ע בח"ל דכל המיקל וכו' עד ה"מ מעשר דבארץ גופה מדרבנן.

הנה לפי שטחיות המשמעות של הקושיא והתירץ משמע דמעשר גופא ג"כ אינו פוסק רב כר"ע רק בח"ל והיא גופא קשי' פינו דבארץ גופה הוא מדרבנן ולמה אינו פדאי ר"ע לסמוך עליו באיסור דרבנן ועוד מהי תיתי למימר ה"מ דמעשר וכו' אבל ערלה וכו' נגזור וכו' והלא משנה שלימה ספק ערלה בח"ל מותר הרי מפורש שאף שהוא בארץ מן התורה אפ"ה הקילו בח"ל ולחלק בין ספק מציאות דהינו ספק אם עבר עליו ג' שנים

או שיש פאן זקנות ונטיעות ובין ספק פלוגתא מי יכריחנו לומר שיש חילוק בזה ונראה דבאמת במעשר הלכה כר"ע לחלוטין משום שהוא מילי דרבנן והלכה פדברי המיקל אלא פוננת הגמרא דאי הנה אמר סתם הלכה כר"ע לא היינו אומרים שהוא ספק אלא שהכריע בנדאי כר"ע וממילא אפי' ערלה בא"י כמי וע"ז הקשה ונימא הלכה כר"ע בח"ל וכו' ואין הפוננה על מעשר רק הפוננה שממילא נדע שאמרו בח"ל הפוננה על ערלה דבמעשר אין חילוק בין ארץ לח"ל כי אידי ואידי דרבנן וע"ז משני דאי הנה אמר בפירוש הלכה כר"פ בח"ל אז ע"כ היינו טועים ולחלק במעשר גופי' בין ארץ לח"ל שבה"ל הוא תרתי דרבנן מצד פירות האילן ומצד ח"ל ואו ע"פ הכרח היינו אומרים להחמיר בערלה אפי' בח"ל דערלה בח"ל הוא כמעשר בארץ ואף שישנו ספק ערלה וכו' ע"כ היינו מוכרחים לחלק בין ספק מציאות לספק פלוגתא דתנאי ומה שיצינו לבאר בזה הוא לפרש קושיות הגמרא ע"ב ותפוק לי' דהוי שומר לפירי ויבואר במקומו: שם גבי מעשר אילן דבארץ גופה מדרבנן.

רש"י פ"י דלא חייבה תורה אלא דגן תירוש ויצהר וכו' ובאמת זו היא שטת רש"י ותוס' והראב"ד דכל מעשר פירות הם רק מדרבנן ואמנם שטת הרמב"ם דכל מעשר פירות הם מן התורה כמבואר בדבריו בפ"ב מהל' תרומות ולדבריו צריך לפרש מה שאמרו פאן דבארץ גופה מדרבנן היינו בזה"ז ולפי זה מפורש בגמרא דמעשר בזה"ז הוא מדרבנן כמו תרומה ואנו חזינו לרבינו הגדול דלא בריא לי' כל פה אם מעשר דינו כתרומה לענין זה שהרי בסוף פ"א מהל' תרומה כתב התרומה בזמה"ז וכו' אפי' בימי עזרא אינה מן התורה וכו' שאין לה תרומה של תורה וכו' ובזמן שכל יושבי' עלי' וכו' וכן יראה לי שהה"ד במעשרות שאין חייבים בזה"ז אלא מדברייהו כתרומה עכ"ל הרמב"ם הרי שפמעשרות תלה בדבר ביראה לי' מקלל שלא מצא הדבר מפורש בגמרא וקשה הרי לשטתו הוא מפורש פאן ונלע"ד פירוש דברי הגמרא פאן הוא דאיכא למימר דקפריסין מספקא לי'.

אם הוא פרי או לא ובכל הספיקות הדין דמוקמינן על החזקה וא"כ לענין מעשר הרי מתחלתו קודם שנגמרה מלאכתו למעשר הי' מותר וממילא ראוי לאוקמי בקפריסין בחזקת היתר ולומר שלא נתחייב בגמר מלאכתו לפי שאינו פרי אלא דתינח שיש לו חזקת היתר לענין אכילת עראי אבל לענין אכילת קבע אין לו חזקת היתר שהרי גם קודם שנגמר מלאכתו אסור באכילת קבע אלא שאסור זה של אכילת קבע קודם גמר מלאכתו הוא רק מדרבנן ועיין ברש"י ותוס' במס' פסחים דף ט' ע"א גבי חבר שמת וכו' ונמצא לענין איסור תורה יש לו חזקת היתר וראוי להתיר הספק רק לענין איסור דרבנן אין לו חזקת היתר ונהו פוננת הגמרא פאן דבארץ גופה מדרבנן היינו לענין שלא יהי' לו חזקת היתר הוא רק דרבנן אבל ערלה הרי אמרינן לקמן בסמוך דכל האילנות משויצאו ולא הי' לו חזקת היתר כלל וא"כ בארץ הוא ספיקא דאורייתא בלי שום חזקת היתר ומה דקאמר דבארץ דאורייתא היינו ספיקא דאורייתא: שם ולעביד מר כב"ש וכו' לכאורה קשה מה בעי רבינא זה ממר בר רב אשי והלא איהו פרב עביד דאמר בהדי' זורק אביונות ואם קשה לי' לרבינא ה"ל להקשות על מימרא דרב יהודה אמר רב.

ואמנם נלע"ד דהרמב"ם פסק שכל הספיקות אין להם עקר מן התורה וכל ספק מותר מן התורה ומה שקיי"ל ספק דאורייתא לחומרא היינו מדרבנן והרשב"א בתהה"א דף ק"ב הקשה עליו מה דאמרי גבי עולה בקידושין דף ל"ט ע"א והתניא ספק ערלה וכו' א"ל כה נאמרה ספיקא מותר ואי כדברי הרמב"ם איך שייך לומר הלקה מסיני להתיר ספק והלא כל הספיקות מדאורייתא מותרים ועוד הקשה ממה דאמרי בקידושין דף ע"ב ע"א חד למישרי ממזר בשתוקי וחד למשרי שתוקי בישראל ואי כדעת הרמב"ם ל"ל למשרי שתוקי והלא כל הספיקות מותרים.

ועל קושי' זו האחרונה תירץ מהר"י טראני דקרא אתי למשרי שתוקי בממזרות ובישראלית אף דממ"נ חדא אסורה לי'. ואומר אני דגם ספק ערלה איכא למימר דאתי קרא להתיר אפי' איכא תרתי דסתרי כגון שאמר קונם נטיעה זו עלי אם היא פכר בת ג' שנים ואי לאו איסור ערלה הי' מותר מן התורה מצד נדרו שהוא ספק שאמא עדיין אינה בת שלש ועתה ע"י איסור ערלה אסור ממ"נ שיש פאן או איסור ערלה או איסור נדר וכו' צלף בכרם בעודו בשני ערלה אסור בממ"נ אם מצד פלאים ואם מצד ערלה ואתי קרא להתיר ספק ערלה אפי' בכה"ג וכ"ז למ"ד הלקה למשה מסיני וא"כ היא גופא קשי' למה ספק ערלה מותר בח"ל וצריך לומר שפך היתה ההלקה וקשה וכי שייך בסיני למשרי ספיקא והלא כל הספיקות מותרים וצריך לומר אפי' בסתרי אהדדי אבל למ"ד הלכות מדינה אי"כ לא היתה בזה שום הלקה מסיני רק דספיקא מותר משום דהנה ספיקא דרבנן וא"כ היכי דאיכא דסתרי צריך למיעבד תרנוניהו לחומרא וכמו"ש למעלה ומעתה הפל גיחא דמרא דשמעת' בתחלת הסוגיא משמי' דרב הוא רב יהודה ואיהו אמר הלכות מדינה וא"כ אין פאן קושא ונעביד כב"ש די"ל דספק ערלה כזה גם לב"ש אסור לפי שאין לומר ספיקא דרבנן לקולא משום דלענין פלאים הוא ג"כ ספיקא דרבנן וצריך אתה להורות להיפך וסתרי אהדדי וצריך למיעבד תרנוניהו לחומרא אבל למר בר רב אשי הקשה שפיר דאיהו מסתמא קאי אליבא דהלכתא ור' יוחנן ס"ל שם בקידושין הל"מ והלקה כר' יוחנן לגבי רב ושמואל וא"כ לר' יוחנן צ"ל שפך היתה הל"מ להתיר ספיקא וצריך לומר אף היכי דסתרי אהדדי א"כ הקשה שפיר ונעביד כב"ש דמיקל טפי: ובדרב' אחר נ"ל ונתרץ ג"כ קושיות הרשב"א הנ"ל שהקשה לשטת הרמב"ם למה כאמר בערלה הלקה להתיר ספיקו ונלע"ד שההלקה באה להתיר אפי' בפרדס שרובו נטיעות ומיעוטו זקנינות ובכל התורה אף שלהרמב"ם ספיקו לקולא אבל ברוב איסור ונדאי שאסור מן התורה דרובה דאורייתא ובאה ההלקה בערלה להתיר הספק אף במקום שיש רוב איסור והנה התוס' לקמן דף נ"ב ע"א בד"ה ור"י פתבו הטעם דהלקה כב"ה יותר מר"א שהרי בעובדא דתנורו של עכנאי יצאה ב"ק הלקה כר"א ותיצו התוס' דב"ה הנה רובא נגד ב"ש והיתה הב"ק כהלקתא שהרי פתיב אחרי רבים ומעתה אני אומר שזה הי' סברת רבינא בערלה לסמוך אף על ב"ש משום דכאן מוכח דספיקו להקל אף נגד הרוב ומינה דאף ב"ש נגד ב"ה מקרי ספק והתרצו חידוש לו דב"ש במקום ב"ה אינו משנה פלל וכ"ז למר בר רב אשי דקאי ודאי אליבא דהלכתא כר' יוחנן דהלקה ל"מ אבל בריש סוגיין דמרא דשמעתא רב יהודא ולדידן' הלכות מדינה ודאי דמיעוט נגד הרוב לא מחשב ספק ולכך לא הי' קשה לו דניעבד כב"ש וק"ל: רש"י ד"ה דאשתני וגרע וכו' האי וגרע שכתב רש"י אין רצונו שגרע בטעם אלא וגרע היינו שגרע וירד ממדרגתו לענין ברכה

שבעודו חטה היא מברך עלי' בפה"א ועכשיו דאשתי גרעא ברכתו מברכה פרטית לברכה פלית שהוא שהפל ועיין בדברינו בסוגיית הגמרא בזה: ד"ה ערלה בח"ל.

מדברי סופרים היא לכאורה קשה הלא בקדושין דף ל"ח ע"ב איפליגי אמוראי בהא דערלה בח"ל הלכה אם הוא הלכה למשה מסיני או אם הוא רק הלכת מדינה ומי הכריח לרש"י פאן להכריע דערלה היא מד"ס ונהרי גם למאן דס"ל שהיא הל"מ אעפ"כ ס"ל שספיקו לקולא שפך היתה ההלכה בסיני להקלו בספיקו ונראה דרש"י הוכיח זה פאן מסוגיית הגמרא דקאמר ה"מ גבי מעשר אילן דבארץ גופה דרבנן וכו' דלכאורה קשה מי הכריחו לכנוס בפרצה דחיקה פנה לתלות טעם החומרה בח"ל מחמת שבארץ הוא מן התורה הלא עדיפא מזה איפא לתלות החומרה בערלה בחיל יותר מבמעשר שמעשר עכ"פ בח"ל הוא מדרבנן וערלה הוא אף בח"ל הלכה למשה מסיני אלא ודאי דסוגיא דכאן אזלא בשטת מאן דס"ל הלכות מדינה אלא אף דסרה התלוניה מעל רש"י אבל תשוב התלוניה על סוגיית הגמרא למה לא אמר דבערלה הנה אמינא להחמיר אף בח"ל משום שהוא הלכה למשה מסיני ונראה משום דמרא דשמעתא פאן הוא רב יהודה ורב יהודה עצמו אמר שם בקדושין הלכות מדינה ואף דשם אמרה משמין דשמואל וכאן הוא מימרא דרב יהודה משמין דרב מ"מ אם איתא דרב חולק וס"ל הלכה למ"מ לא הי' רב יהודה שם בקדושין אומר משמין שא הלכות מדינה דהרי הלכה פרב באיסורי: ע"ב ותפוק לי' דנעשה שומר לפרי שמעתי מקשים בשם הגאונים מוהר"ר אברהם פאסקיל פורג ומחנותני מוהר"ר מאיר פישלס זצ"ל דלפי זה איך הקשה לעיל ונימא הלכה כר' עקיבא דמה ענין דברי ר"ע לענין מעשר דלא הנה פרי אפתי הנה אמינא דאסור גבי ערלה משום שומר כסברת המקשה פאן והוצרך רב לומר בפירוש דצלה של ערלה מותר דלא מחשב שומר כדמסיק והנה לדידי קשה עוד יותר מזה דלשון ותפוק לי' בכל מקום משמע שהקשה קצור לא קושיות סתירה ומשמעות ותפוק לי' הוא למה לה טעם זה תפוק לה מטעם זה וכאן בא להקשות סתירה דאיך אכל הקפריסין והלא הם אסורים משום שומר והנה להקשות והא שומר הוא.

ועוד קשה מי הגיד להמקשה נביאות זה דבח"ל אסור שומר משום ערלה ונהרי את פרו' דדרשינו מיני' את הטפל לפריו בארץ פתיב וכל עקר איסור ערלה בח"ל הוא מן ההלכה ועד פאן לא שמענו מההלכה אלא ערלה אבל שומר של ערלה לא שמענו ואפי' אם הי' לנו להסתפק אם היתה ההלכה גם על השומר או לא הי' לנו להתיר דספק ערלה בח"ל מותר ופוק חזי דברי רבינו הגדול הרמב"ם וזה לשונו בפרק יו"ד ממ"א הלכה ט"ו יראה לי שאין דין גטע רבעי נוהג בח"ל אלא אוכל הפירות בלא פדיון שלא אמרו אלא הערלה עכ"ל הרמב"ם הרי שדייק שלא אמרו אלא הערלה וכוננתו ממילא רבעי לא שמענו פן אני אומר לא שמענו אלא ערלה ולא שומר של ערלה ולכן אני אומר דקושיות הנ"ל מתורצתם חדא בתברתה דבאמת לא בא המקשה בקושיות ותפוק לי' לסתור ולהקשות איך אכל קפריסין והא אסור מטעם שומר דבח"ל אין שומר של ערלה אסור פלל וממילא שבח"ל הדבר פשוט שאין שומר של ערלה אסור מתורץ קושיות הגאונים הנ"ל ושפיר הקשה ונימא הלכה כר"ע וכאן קושיות המקשן ותפוק לי' הוא לחזור על הראשונות דהא דמשני לעיל דאי הנה אמר סתם הלכה כר"ע הנה אמינא אפי' בארץ וכתבתי לעיל שאין הפוננה לחלק ממעשר עצמו בין ארץ לחוץ לארץ דמהי תיתי להחמיר בארץ פיון

שגם שם מעשר פירות הוא מדרבנן אלא הפוננה שם היא אומר סתם הלכה כר"ע לא היינו מעלים על דעתנו שמחמת ספק הכריע להקל אלא היינו מפרשים שמאמר מוחלט הוא אומר דהלכה כר' עקיבא שקפריסין אינם פרי וממילא היינו סוברים להתיר קפריסין של ערלה אפי' בא"י פיון שנדאי אינם פרי על זה הוא חוזר להקשות שאפילו היינו סוברים שפונדאי הלכה כר"ע אפתי לא היינו טועים להתיר קפריסין של ערלה בא"י דמה בקדושה הלכה כר"ע שאינם פרי אפתי תיפוק לי' שאסורים משום שומר ובארץ ישראל נדאי שהשומר אסור דכתיב את פרו לרבות השומר אף אפתי יש מכשול לענין רבעי בא"י שברבעי אין השומר אסור כמבואר בפ"ק דערלה משנה ח' קלפי רמון והנץ קלפי אגוזים וכו' אסורים בערלה ומותרים ברבעי וא"כ אם יאמר רב הלכה כר"ע הנה אמינא שנדאי אינם פרי ויתירם בא"י בשנה הרביעית בלא פדיון ונראה דלענין רבעי באמת ראוי להתיר אפילו בא"י דהרי איכא תרי צדדי להתיר ספק שמא הלכה כר"ע ואין הקפריסין פרי ואפילו את"ל שהלכה כר"ח שהם פרי שמא הלכה כמאן דתני פרו ברבעי וא"כ אין שאר אילנות אסורים ברבעי רק פרו לבדו וע"פ דברינו אלה גיחא מה דלכאורה קשיא על פירושינו דהוה ותיפוק לי' חוזר אדלעיל לחזק קושיותו על רב דנימא הלכה כר"ע א"כ למה איחר בהאי ותיפוק לי' עד אחר עובדא דרבינא דאשכחן למר בר רב אשי.

ובאמת גם לפי פשטן של דברים שהוה ותיפוק לי' הוא קושיתו על מר בר רב אשי אף אכל קפריסין ג"כ קשה למה לא הקשה זה על רב דאמר ג"כ דאכל קפריסין. ולפי דברינו גיחא דמה שכתבתי שברבעי באמת יש להתיר אפילו בא"י מטעם ס"ס והנה מה שברבעי הקליפות מותרים אף שאסורים בערלה כתב התו"ט שם במשנה ח' פ"א דערלה שהוא משום דרבעי אימתקש למעשר שני שאינו מתקדש אלא פרי וכן הוא ברמב"ם בפירוש המשנה ובפרטנורא שם והנה הוא גופא אם ילפינו רבעי ממעשר שני הוא פלוגתא דב"ש וב"ה במשנה נ"ו פ"ז דפאה בכרם רבעי דב"ש אומרים אין לו חומש וביעור ובה"א יש לו ופלוגתתם היא אם ילפינו רבעי ממעשר שני וב"ש לא ילפי ולפי זה לב"ש גם ברבעי הקליפין אסורים כמו בערלה וא"כ פי היכי דיש ס"ס להקל בקפריסין ברבעי יש ג"כ ס"ס להחמיר שמא פרי הוא כר' אליעזר ואת"ל כר"ע שאינו פרי אפתי שמא גם ברבעי קליפין אסורים כב"ש וכיון שיש לנו ס"ס לכאן ולכאן נשאר הדין להחמיר בארץ ישראל ולא הי' יכול רב למימר סתם הלכה כר' עקיבא ולכן לא הי' יכול להקשות ותיפוק לי' דנעשה שומר וכו' אבל עתה שהשיב מר בר רב אשי דב"ש במקום ב"ה אינו משנה ואפילו לספק אינו נחשב הקשה שפיר ותיפוק לי'.

וכתבתי זה לפוליא לחדודי אבל באמת אין הנידון דומה דאף דבפלוגתא דצ"ח אם הוא רק אמרינו ב"ש במקום ב"ה אינו משנה היינו לפי שלא נחלקו בו רק ב"ש וב"ה אבל בפלוגתא אי ילפינו רבעי ממעשר שני דפליגי בי' נמי ר"מ ור"י בקדושים דף נ"ד ע"ב לא אמרינו שאינו משנה: שם והלכתא כמר בר רב אשי וכו' והא דלא אמר והלכתא פרבי יהודה אמר רב דאמר צ"ח של ערלה בח"ל והנלע"ד משום דלכאורה הוה והלכתא הוא מותר לגמרי דכיון דלא אשכחן שום אמוזאיים שפחלקו פלל בזה ומצינו לרב ומר בר רב אשי שהתירו הקפריסין בח"ל מהי תיתי לומר שאין הלכה כמותם ולגרסת הרי"ף דגריס ומדלגבי ערלה וכו' גיחא קצת שעקר והלכתא הוא לענין ברכה אבל לגרסת התוס'

דלא גרסי הך סיומא פדמוכח מדבריהם בד"ה והלקתא שדחו הדבר א"כ לא נאמר הך והלקתא רק לענין ערלה ודוקא בח"ל פדמוכח ג"כ מדברי התוס' הללו א"כ מיותר הך והלקתא לגמרי ונלע"ד דנדאי לענין היתר השפריסין לא איצטרך ואדרבה איצטרך הך והלקתא לאסור האביונות דמצינו לרבינא שרצה להתיר גם האביונות בח"ל לסמוך על דברי ב"ש ופר בר רב אשי השיב לו דב"ש במקום ב"ה אינו משנה לזה קבעה הגמרא דהלקתא פמר בר ר"א לאסור האביונות אפי' בח"ל ולכך קבע ההלקתא על מר בר ר"א ולא על רב משום דרבינא עם מר רב אשי נחלק: ובגוף הדבר אי גרסינן פאן הך סיומא ומדלגבי ערלה וכו' שנוחלקו בו הפוסקים דבעה"ג והרי"ף גרסי פאן והתוס' והרא"ש נחלקו עליהם דלגבי ברכות אין חילוק בין ח"ל לא"י.

ומברכין בפה"ע אפילו בח"ל נלע"ד הוכחה לדברי התוס' והרא"ש דלעיל בעובדא דמר בר רב אשי שאמר לד רבינא מה דעתך כר"ע דמיקל וליעבד מר כב"ש דמיקל טפי ולכאורה קשה מי הגיד לו לרבינא דמר בר רב אשי ס"ל פלל הך פללא דכל המיקל וכו' רק ס"ל לחלוטין כר' עקיבא ובין בארץ ובין בח"ל סבר פותני' ובשלמא על רב יהודה אמר רב לעיל דאתי להורות הלכה שפיר הקשה ונימא הלכה כר"ע אבל מר לא פא להורות הלכה אבל עבד עובדא שאכל השפריסין ומעשה הי' בח"ל ואולי גם אם הי' בא"י ג"כ הי' אוכל וא"כ איך הקשה לו רבינא דנעביד כב"ש ונאטו יש שום הנה אמינא ולהכריע לחלוטין כב"ש במקום ב"ה ולכן נראה בעיני דהא נדאי דמר בר רב אשי לא אכל בלא ברכה ושמע רבינא שהוא מברך בפה"ע ואכלם ומדבריהם בפה"ע ש"מ שאינו סובר לחלוטין כר"ע רק סובר בארץ ישראל כר"א וא"כ למה הוא מיקל בבבל אלא ע"כ מטעם פל המיקל בארץ הלכה פמותו בח"ל לכן הקשה ונעביד כב"ש וכל זה ניחא לדעת התוס' והרא"ש אבל לדעת הרי"ף א"כ על פירוש מר בר רב אשי בירך באמת בפה"א א"כ הדק"ל: שם וצריכא דאי אשמועינן פל שהוא וכו' ונראה דגם עוד הנה אמינא דאפילו אורז ודוחן נמי בעיני' מברכין עליהו במ"מ והא דנקט רב ושמואל חמשת המינין היינו למיזק דאפילו חמשת המינין דוקא פשאית' בעיני' אבל ע"י תערוכת לא: תוס' ד"ה קליפי אגוזים וכו' דפרי נינהו מפאן שיש לברך על הגרעינין וכו' בפה"ע מדאחזו התוס' גרעינין לענין ברכה ולא נקט ג"כ קליפין מפלל שמודים בקליפים דאין מברכין עליהם בורא פה"ע שאף שחייבים בערלה אף על פי כן לאו פרי נינהו ומן את פרוי אתרבו והם טפל לפרי לא שהם עצמם פרי אבל גרעינין סברי התוס' דלא מפח את אתרבו לערלה אלא שהם עצמם חשובים פרי והרשב"א בחידושו נחלק עליהם ודעתו שגם הגרעינין שחייבים בערלה מן את אתר בו שהם ג"כ טפל לפרי אבל הם עצמם אינם חשובים פרי ולהכי אינו מברך עליהם רק בפה"א והב"י בשלחנו סי' ר"ב סעיף ג' פסק כפסק התוס' ואני בעיני נלע"ד דדברי הרשב"א ואני תמה על התוס' וגם על הרא"ש שהוא ג"כ סובר פהתוס' והלא מפורש משנה פ"א דערלה משנה ח' שמוותרים ברבעינאם הגרעינין הם עצמם פרי למה מותרים ברבעי ועיין שם בפירוש הר"ש שלהכי מותרים ברבעי דתניא פרי פרי אתה פודה וכו' עיין שם ואם הגרעינין הם פרי יהי' צריכים פדיון ברבעי ואמנם דלא נשוי' להתוס' והרא"ש טועים בדבר משנה נתתי לבי ועמדתי על פנונתם וגם הם פשוט אצלם שהגרעינין מתורת שומר אתרבו כמו הקליפים ואמנם ידוע שהגרעינין כמו גרעיני גודגניות מאפרסקים וכן שאר פירות יש בתוכם גרעון והגרעין הוא סחוס קשה

כַּעַץ וּבִתּוֹף הַסְּחוּס הַקָּשָׁה הַזֶּה יֵשׁ בְּתוֹכוֹ אֲנֹכֶל וְאַמְנֵם הַסְּחוּס הַקָּשָׁה עִם הָאֲנֹכֶל שֶׁבְּתוֹכוֹ הַפֶּל גִּקְרָא בְּשֵׁם גִּרְעִין וְסִבְרֵי הַתּוֹס' שְׂאִין הַגִּרְעִין שׁוֹמֵר לְאֲנֹכֶל שֶׁסְּבוּבוֹ מִבְּחוּץ דְּהֵינּוּ עֵקֶר הַפְּרִי שְׂאִין הַדְּבָר שֶׁבְּפָנִים שׁוֹמֵר אֶת מֵה שֶׁבְּחוּץ.

וּקְלִיפֵי הָאֲגוּז הוּא שׁוֹמֵר לְהַאֲגוּז שֶׁבְּתוֹכוֹ אֲבָל הַגִּרְעוֹן שֶׁבְּפָנִים אֵינוֹ מִגִּין עַל מֵה שֶׁבְּחוּץ וְא"כ לְמָה יְהִי זֶה בְּכֻלּוֹ שׁוֹמֵר לְפָרִי כִּי אֶת מָה הוּא שׁוֹמֵר וְעַל אֵיזָה דְּבָר הוּא מִגִּין אֲלֵא וְדַאי שֶׁהָאֲנֹכֶל שֶׁבְּתוֹף הַגִּרְעוֹן הוּא עֲצָמוֹ פְּרִי וְהַסְּחוּס הַקָּשָׁה הוּא שׁוֹמְרוֹ וּמִגִּין עָלָיו כְּמוֹ קְלִיפַת הָאֲגוּז עַל הָאֲגוּז וְהַגִּרְעִין הַנִּזְכָּר שֵׁם בְּמִשְׁנֵה הוּא הַסְּחוּס הַקָּשָׁה וְהוּא רְאוּי לְצַבִּיעָה וְאֶסְרוּ הַכְּתוּב מִשׁוּם עֲרָלָה כִּינּוֹן שֶׁהוּא שׁוֹמֵר לְפָרִי שֶׁבְּתוֹכוֹ וְלִהְיֵי מְוֹתֵר בְּרַבְעֵי וְהַתּוֹס' שֶׁכְּתוּבוֹ כֵּאֵן שֶׁהַגִּרְעִין הוּא פְּרִי כְּנוֹנְתָם עַל הָאֲנֹכֶל שֶׁבְּתוֹף הַגִּרְעוֹן וְשֶׁפִּיר כְּתוּבוֹ דְּפָרִי נִיגְהוּ דְּמִדְּאֶסֶר הַכְּתוּב הַסְּחוּס הַקָּשָׁה מִשׁוּם שׁוֹמֵר מְכַלֵּל שְׁנֵה שֶׁבְּתוֹכוֹ הוּא פְּרִי וְדַע שֶׁהֶרְמַב"ם בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה שֵׁם פִּירֵשׁ הַטַּעַם שֶׁאֲסוּרִים בְּעֲרָלָה לְפִי שֶׁעֲרָלָה אֲסוּר בְּצַבִּיעָה וְכָל אֵלוֹ אֵף שְׂאִינֵם פְּרִי רְאוּיִם הֵם לְצַבִּיעָה וְאָמַר בְּסִפְרֵי מִנִּין שְׂלֵא יִצְבַּע וְלֵא יִהְיֶה ת"ל וְעֲרַלְתֶּם עֲרַלְתוּ עֲרָלִים לְרַבּוֹת כְּנֹלָם עַכ"ל הֶרְמַב"ם וְלֵא הַזְכִּיר הֶרְמַב"ם שֵׁם דְּמַרְבִּינָן לְהוּ מֵאֵת פְּרִי לְרַבּוֹת שׁוֹמֵר לְפָרִי וְאוּלַי כְּנוֹנְתוֹ שֵׁם לְמִיָּהֵב טַעְמָא דְּקִרְאָ שֶׁאֲסוּרָם בְּעֲרָלָה וְלֵא אֲסוּרָם בְּרַבְעֵי וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב שֵׁם שֶׁמְוֹתֵרִים בְּרַבְעֵי לְפִי שֶׁרַבְעֵי אֵינוֹ אֲסוּר בְּהַכָּאָה וְכו' וְלֵא יִתְקַדֵּשׁ בּוֹ אֲלֵא פְּרִי הֶרְאוּי לְאֲכִילָה: דָּף ל"ז ע"א כְּמַעֲשֵׂה קְדִירָה וְלֵא כְּמַעֲשֵׂה קְדִירָה וְכו' הָא דְּנִדְחָק וְלֵא מוּקִי דְּכְמַעֲשֵׂה קְדִירָה אֵין הַכְּנוּנָה עַל מַעֲשֵׂה קְדִירָה שֶׁל חֲמִשָּׁת הַמִּינִין אֲלֵא כְּמַעֲשֵׂה קְדִירָה דִּידְהוּ גּוּפָא וְלֵא עֲנֻקוּ דְּלֵא נִימָא שַׁע"י שֶׁעֲשָׂאָן פֶּת יְהִי אֵיזָה יִתְרוֹן לְעַנְיָן הַבְּרָכָה אֲלֵא דַא"כ קִשָּׁה כִּינּוֹן דְּגוּף הַבְּרָכָה עֲדִינָן לֵא שֶׁמַּעֲנֵנוּ כְּמַעֲשֵׂה קְדִירָה דִּידְהוּ גּוּפִיָּהוּ וְלֵא קַמ"ל אֲלֵא דְּלֵא הַעֲדִיפוּ כְּלוּם ע"י שֶׁעֲשָׂאָן פֶּת א"כ ה"ל לְמִימַר פֶּת אֲנֹרְז וּפֶת דִּוְסָן מְבָרַךְ עֲלֵיָּהוּ כְּכּוּסָס וְלְמָה תִּלְהַ בְּמַעֲשֵׂה קְדִירָה בְּשֶׁלְמָא לְמָה דְּמִשְׁנֵי שֶׁהַכְּנוּנָה דְּמְבָרַךְ תִּחְלָה וְסוּף לֵא הִי יְכוּל לְמִתְּנֵי בְּכּוּסָס דְּבְכּוּסָס גּוּפִי' בֵּין בְּחִיטִין וּבֵין בְּאֲנֹרְז וְדוּסָן לֵא שְׁנִינּוּ עֲדִינָן לֵא בְּמִשְׁנֵה וְלֵא בְּבְרִיָּתָא דְּטַעוּנִין בְּרָכָה בְּסוּף וְאִיף תְּלִי לֵא תְנִי' בְּדִלָא תְנִיָא אֲבָל כְּמַעֲשֵׂה קְדִירָה שְׁנִינּוּ דְּמְבָרַךְ עֲלֵיָּהוּ תִּחְלָה וְסוּף אֲמַנָּם לְפִי מָה דְּפָסֵק הֶרִי"ף דְּבִפְת דִּוְסָן מְבָרַךְ שֶׁהַפֶּל וְגִרְעוֹ מְכּוּסָס שֶׁמְבָרַךְ בְּפֵה"א וּמְסַתְמָא גַּם כְּמַעֲשֵׂה קְדִירָה שֶׁל דִּוְסָן הַדִּין כֵּן שֶׁהִרִי ג"כ אֵי שְׁתַּנִּי דְּלֵא מְקַרִי מַעֲשֵׂה קְדִירָה אֲלֵא בְּנִתְמַעֵף כְּמִבְּנֹאֵר בְּסִי ר"ח ס"ד.

(הוּ אֶמֶת שֶׁבְּאֲנֹרְז יֵשׁ מְחֻלְקֵת בְּזָה עֵינִין מִג"א ס"ק יו"ד) וְגַם כֵּן בְּרַכְתּוֹ שֶׁהַפֶּל וְלִרְב וּשְׁמוּאֵל גַּם בְּאֲנֹרְז כֵּן א"כ הַדְּרָא קוּשְׁנִי לְדוּכְתָא נִימָא כְּמַעֲשֵׂה קְדִירָה דִּידְהוּ גּוּפִיָּהוּ וְהָא דְּלֵא קְתַנִּי בְּכּוּסָס הֵינּוּ מִשׁוּם דְּכּוּסָס בְּרַכְתּוֹ בְּפֵה"א וּפֶת וּמַעֲשֵׂה קְדִירָה בְּרַכְתּוֹ שֶׁהַפֶּל וְנִרְאָה דַאי לֵא הָוִי שְׁמַעִי מְהֵף בְּרִיָּתָא שׁוּם חִידוּשׁ רַק שְׂלֵא יְהִי לְהֵם שׁוּם יִתְרוֹן עַל שְׁנַעֲשׂוּ פֶת א"כ נִתְנֵנוּ אֲנֹרְז וּק"ו דִּוְסָן בְּשֶׁלְמָא לְמָה דְּרַצָּה לֹמַר כְּמַעֲשֵׂה קְדִירָה שֶׁל חֲמִשָּׁת הַמִּינִין א"כ קַמ"ל תְּרַמִּי חֲדָא לְמַעֲלִיּוּתָא וְחֲדָא לְגִרְעִיּוּתָא לְמַעֲלִיּוּתָא שְׂאִינּוּ מְבָרַךְ בְּפֵה"א וְגִרְעִיּוּתָא שְׂאִינּוּ מְבָרַךְ הַמוּצִיא וְבַה"מ וְאֵי צְטֵרְכוּ תְּרַנּוּיָּהוּ אֲנֹרְז שְׂאֵפִילוּ אֲנֹרְז אֵינוֹ מְבָרַךְ הַמוּצִיא לְאִפּוּקִי מִר' יוֹחָנָן כֵּן נוֹרִי וְדוּסָן שְׂאֵפִילוּ עַל דִּוְסָן מְבָרַךְ בְּמ"מ וְלֵאפּוּקִי מְהֶרִי"ף וְתוֹס' וְכֵן לְפִי מָה דְּמִשְׁנֵי שֶׁהַכְּנוּנָה דְּמְבָרַךְ עֲלֵיָּהוּ תִּחְלָה וְסוּף א"כ זֶה לְמַעֲלִיּוּתָא וְגִרְעִיּוּתָא מְמִילָא שֶׁמַּעֲנֵנוּ שַׁע"כ"פ אֵין דִּינָן כְּפֶת מְמֵשׁ לְבָרַךְ הַמוּצִיא וְבַה"מ דַא"כ לְמָה אָמַר כְּמַעֲשֵׂה קְדִירָה וְלֵא אָמַר כְּפֶת חִיטִין שֶׁהִרִי בְּפֶת ג"כ בְּהִדְנִי שְׁנִינּוּ בְּרָכָה

תחלה וסוף בברייתא לקמן בזמן שפרוסות קיימות בתחלה מברך המוציא ובסוף ג' ברכות וכיון ששמענו תרתי צריכי תרנוניהו: והנה רב אלפס פסק דעל פת דוחן מברך שהכל וכתב הרא"ש דמשמע לי' לרב אלפס שאין דין האורז והדוחן שוין מדנקט במלתייהו דרבנן הכוסס את האורז ולא נקט דוחן מברך ונראה דלאו ראי' דלא נקט אורז אלא לאפוקי מריב"ק וכן משמע האי דלעיל הביאו לפניו פת אורז ופת דוחן מברכין עליוהו תחלה וסוף כמעשה קדירה עכ"ל הרא"ש.

ולכאורה פוננת הרא"ש מה שהביא מהאי דהביאו לפניו פת אורז ופת דוחן תמוה שהרי כבר דחה לעיל כמעשה קדירה ולא כמעשה קדירה ואם פוננת הרא"ש דדיחוי זה לא נדחק בו אלא לתרוצי לרב ושמואל אבל למסקנא דקיימי רב ושמואל בתיובתא תו לא דחקינו ומוקמינו ברייתא בפשטי' דכמעשה קדירה ממש אלא דגם זה אי אפשר דע"כ גם למסקנא צ"ל כמעשה קדירה ולא כמעשה קדירה דהרי אף למסקנא מ"מ ברכה לבסוף היא באורז ודוחן בנ"ר וכמעשה קדירה על המחז' וכ"כ רבינו יונה דגם למסקנא צ"ל לא כמעשה קדירה ממש אלא דאיהו קאמר דהיינו לענין בסוף אבל בתחלה כמעשה קדירה ממש אבל מ"מ ראי' מברייתא זו ליכא דהיכי דלבסוף ע"כ לא כמעשה קדירה ממש ה"כ איכא למימר בתחלה ואמנם פוננת הרא"ש הוא פיון דכילל בברייתא פת אורז ופת דוחן כחדא מפלל דשנים ניהו בברכתו וא"כ פי היכי דאורז ברכתו במ"מ ה"ד דוחן דכתדא איתמרו בברייתא ואי אפשר לחלק ביניהם.

ואומר דגם זה אינו ראי' דהא על עקר קושיות המקשן שהקשה מברייתא זו על רב ושמואל יש לתמוה דלמא ברייתא זו ר"ג היא דסובר דמברך בהו לבסוף מעין שלש לכו מברך בתחלה במ"מ אבל לרבנן דלבסוף בנ"ר ה"ד לכתחלה אינו מברך במ"מ דדלמא הא בהא תלי' דכל שברכתו בסוף מעין שלש תחלת במ"מ וכל שלבסוף בנ"ר תחלתו ג"כ אינו במ"מ.

אף דא ל"ק דע"כ לא אתי כר"ג דלר"ג כמעשה קדירה מברך בסוף בה"מ ובאורז ודוחן מברך בסוף מעין שלש והיינו כ"ז דאמרי' כמעשה קדירה ממש אבל למסקנא גם לרבנן צ"ל לא כמעשה קדירה ממש לענין ברכה בסוף וכנ"ל וא"כ אף דנימא דמוכח מהו ברייתא דאורז ודוחן שנים בברכתו לגמרי אמרי' הא מני ר"ג היא דסובר בהדל' שהם שנים וכמעשה קדירה היינו דמברך תחלה וסוף ולא כמעשה קדירה דאלו מעשה קדירה מברך בסוף ג' ברכות ואלו אורז ודוחן מעין ג' אבל לרבנן אין לנו ראי' שיברך על הדוחן במ"מ ושפיר איכא למימר דנקט בברייתא דטחנו וכו' אורז לאפוקי דוחן: והנה במה דדחי הרא"ש לומר דבברייתא זו נקט אורז ולאפוקי מדריב"ג וכו' קשי' לי דאפתי ברייתא דאלו הם מעשה קדירה דג"כ נקט אורז ושבקי' לדוחן וכאן ליכא למימר דנקט לאפוקי מדריב"ג דאטו לריב"ג מי עדיף מעשה קדירה דאורז ממעשה קדירה של תמשת מיני' דגן וא"כ כאן דנקט אורז ולא נקט דוחן מאי איכא למימר.

אמנם לפי מה שפכת הרר"י דאורז אפילו שלם מברך במ"מ ולהכי נקט חלקו וכו' ואורז למימר דאורז לא בעינו שיהי' חלק לב' או לג' אלא אפילו שלם ובדוחן בעינו כתוש ע"ש א"כ הו' ברייתא ניתא דלקו' שבקי' לדוחן דעקר החידוש של אורז דלא בעינו כתוש משא"כ בברייתא דטחנו אפאו וכו' שם שפיר קשה למה שבקי' לדוחן והצריך הרא"ש

למימר דאָתי לאַפּוקי מדריב"נ אַלאַ דַהוּה לאַ להרר"י לַהבּיאַ מְזַה עֲצָמוּ ראי' דאָנרוּ אפי' שְׁלֵם וְדוֹסֵן דוֹקאַ פְּתוּשׁ מְדַלָּא נְקֻט דוֹסֵן בַּהֲדָה בְּרִייתָא וְכוּן הָרָא"שׁ שְׁלֵא הַנְּפִיר פְּלֵל חִילּוּק אֲנָרְז וְדוֹסֵן לַעֲנִין פְּתוּשׁהּ מִשְׁמַע אוֹ דְלָא ס"ל חִילּוּק זֶה אוֹ דְלָא אֶסְקִי אַדְעֵתָי אָבֵל עכ"פּ אַם לֹא הִי' מְקוּם לַתְּרִץ מְדוּעַ שְׁבָקִי הַבְּרִייתָא לְדוֹסֵן כ"א ע"פ חִילּוּק זֶה ה"ל לַהֲרָא"שׁ לַהֲנְפִירוּ וְלִכּוּן נִלְע"ד דְּבְרִייתָא דְּאַלוּ הוּן מַעֲשֵׂה קְדִירָה לַעֲנִין בְּרַכָּה תְּנִיָּא וְכְמוֹ שְׁפִי רִש"י בַּהֲדָנָה וְקָאֵי עַל בְּרִייתָא דְּלַעֲלֵל דְּתַנְיָא עַל מַעֲשֵׂה קְדִירָה בְּתַחֲלָה מְבַרְךָ בַּמ"מ וְלַבְּסוֹף מַעֲיֵן ג'.

וְעַלָּה קָאֵי אַלוּ הוּן מַעֲשֵׂה קְדִירָה וּלפ"ז פִּי הֵיכִי דְּמוּקִי מִתַּחֲלָה בְּרִייתָא כְּרִיב"נ ה"נ לַמְּסַקְנָא ע"כ כְּרִיב"נ דְּאֵי פְּרַבְּנָן א"כ אֲנָרְז בְּסוֹף בַּנ"ר וְכָאֵן קָאֵי עַל בְּסוֹף מַעֲיֵן ג' וְלַדְּעַת הָרָא"שׁ בְּנֻדָּי הֵכִי הוּא דְּכִי הֵיכִי דְּדִיִּיק הָרָא"שׁ דְּדוֹסֵן שְׁנֵה לְאֲנָרְז מְבַרְייתָא דְּפֶת אֲנָרְז וּפֶת דוֹסֵן מְדַכְּלִינְהוּ יַחַד שְׁוִים נִינְהוּ ה"נ מְדַכְּנִיל מַעֲשֵׂה קְדִירָה שְׁל חִילְק טְרַגִּיס עִם אֲנָרְז מְפָלֵל דְּבַרְכָתוֹ שְׁנֵה וַא"כ ע"כ רִיב"ב הִיא וְלַכָּה שְׁבָקִי לְדוֹסֵן דוֹסֵן בְּסוֹף וְלֹא פְּלוּם: אַלָּא דְּתִנְיָח לַמְּסַקְנָא דְּמַסִּיק תְּנִי וְלַבְּסוֹף וְלֹא פְּלוּם אָבֵל מִתַּחֲלָה א"כ אַכְתִּי הַגִּירְסָא וְלַבְּסוֹף מַעֲיֵן ג' וּלפ"ז מוּכַח מְבַרְייתָא דְּאַלוּ הוּן מַעֲשֵׂה קְדִירָה שְׁעַל דוֹסֵן אֵינּוּ מְבַרְךָ כְּמוֹ עַל אֲנָרְז וְלַפִּי סְבַרְתָּ הָרָא"שׁ דְּמְבַרְייתָא דְּפֶת אֲנָרְז וּפֶת דוֹסֵן מוּכַח עכ"פּ דְּאֲנָרְז וְדוֹסֵן שְׁוִים וּלפ"ז בְּרִייתָא זֶה בְּנֻדָּי פְּלִיגָא עַל בְּרִייתָא דְּאַלוּ הוּן מַעֲשֵׂה קְדִירָה מַנ"ל דְּפְלִיגִי וּס"ל גַּם דוֹסֵן מְבַרְךָ בַּמ"מ דְּלָמָּא פְּלִיגִי לַהֲיַפֵּךְ דְּגַם אֲנָרְז מְבַרְךָ שְׁהַפֵּל וְאַדְמוּתְבִּתִּי לְרַב וְשְׁמוּאַל מְבַרְייתָא דְּטַחְנוּ וְכוּ' תְּסִיֵּעִי לַהּ מְבַרְייתָא דְּפֶת אֲנָרְז דְּמִשְׁנֵה אֲנָרְז לְדוֹסֵן: וְכֵּהָ נִלְע"ד לַהֲבִין דְּעַת קְדוּשִׁים בַּה"ג וְרַבִּינוּ הֵאֵי גְּאוּן ז"ל שְׁהַבּיאַ הַרְשָׁבָ"א בְּחִידוּשֵׁיו וְז"ל הַרְשָׁבָ"א וְתַמְהַנִּי עַל מַה שְׁרָאִיתִי בְּפִי הַגְּאוּן רַב הֵאֵי ז"ל שְׁאַמֵּר מְשֻׁמֵּי דְּרַב יְהוּדָא גְּאוּן ז"ל דָּא ע"ג דְּאִיתוּמַב רַב וְשְׁמוּאַל קִי"ל פְּנוּתִיָּהוּ מְהָא דְּרַב פְּהֵנָּא וּר"י וְרַהֲיֵטָא דְּמַחְזִינָא וְכ"כ גַּם הָרַב בַּעַה"ג ז"ל וּפְסַק דְּבָאֲנָרְז לֹא מְבַרְכִינוּ בַּמ"מ פְּרַב וְשְׁמוּאַל מְדַקָּאֵי רַב פְּהֵנָּא וְרַב יוֹסֵף פְּנוּתִיָּהוּ וַצ"ע.

דְּהָא לֹא שְׁיִיכִי אַהֲדָדִי ע"ש שְׁהַאַרְיָה בְּזֶה דָּא ע"ג דְּאִיתוּמַב רַב וְשְׁמוּאַל בְּאֲנָרְז וְכוּ' מ"מ בַּהֲא דְּכָל שְׁיֵשׁ בּוֹ מְחַמֶּשֶׁת הַמִּינִין לֹא אִיתוּמַיב וְכֵּהָ קִיִּימִי רַב פְּהֵנָּא וּר"י פְּנוּתִיָּהוּ. וּבְאַמַּת דְּבָרֵי הַגְּאוּנִים תְּמוּהִים וְתַמִּיָּהת הַרְשָׁבָ"א עַלִּיהֶם הִיא פְּלִיאָה עֲצוּמָה דְּמָה עֲנִין הַנְּהַ תְּנִי מִימְרָא דְּרַב וְשְׁמוּאַל אַהֲדָדִי.

וְאוּמַר דְּלַפִּי מַה שְׁפֶתְבִּתִּי אַם מוּכַח מְהָדָּ בְּרִייתָא דְּאַלוּ הוּן מַעֲשֵׂה קְדִירָה לַאֲפּוּקִי דוֹסֵן מְמִילָא נְסַתֵּר הַתִּיּוּבָתָא שְׁכַבְרָ יֵשׁ לְהֶם סִיּוּעַ מְבַרְייתָא דְּפֶת אֲנָרְז וְדוֹסֵן אֲמָנָם הַגְּמָרָא דְּמַסִּיק בְּתִיּוּבָתָא הוּא מְשׁוּם דְּגַם בְּרִייתָא דְּאַלוּ הוּן מַעֲשֵׂה קְדִירָה וְכוּ' לֹא בָּא לַאֲפּוּקִי דוֹסֵן אֲמָנָם פְּנוּתָהּ הַבְּרִייתָא מְשׁוּם דִּישׁ לְדַקְדַּק דְּקַתְנִי אֵלוּ הוּן מַעֲשֵׂה קְדִירָה חִילְקָה טְרַגִּיס וְכוּ' פִּינּוּן דְּאַמְרֵי רַב וְשְׁמוּאַל כָּל שְׁיֵשׁ בּוֹ חֲמֶשֶׁת הַמִּינִין דְּהִינּוּ אַפ' ע"י תַּעֲרוּבָתָהּ ה"ל לְבְּרִייתָא לְמִתְנִי רַבּוּתָא אֵלוּ הוּן מַעֲשֵׂה קְדִירָה כָּל שְׁיֵשׁ בּוֹ חִילְק' וְכוּ' דְּמִשְׁמַע אַפִּי ע"י תַּעֲרוּבָתָהּ אֲמָנָה אַם הַבְּרִייתָא בָּא לַאֲפּוּקִי דוֹסֵן א"כ אֵי הוּי תְּנִיָּא כָּל שְׁיֵשׁ בּוֹ ה"א דְּשְׁבָקִי לְדוֹסֵן הוּא מְשׁוּם שְׁהוּא ע"י תַּעֲרוּבָתָהּ וְדוֹסֵן ע"י תַּעֲרוּבָתָהּ אֵינּוּ מְבַרְךָ כְּמוֹ עַל מַעֲשֵׂה קְדִירָה אָבֵל בְּעִינֵי אֲפִילוּ דוֹסֵן קַמ"ל אֵלוּ הוּן מַעֲשֵׂה קְדִירָה חִילּוּק וְכוּ' דְּאַפִּילוּ בְּעִינֵי אַפ"ה אֲנָרְז אֵין דוֹסֵן לֹא.

גם י"ל דלהכי לא תנו כל שיש בו משום דאורזי באמת דוקא פשהוא בעיני' אבל ע"י תערוכת לא ובחמשת המינין הוא דחשיבי אפי' ע"י תערוכת. וגם לפ"ז הא דשקבי' לדון הוא משום דמעט דון אפילו בעיני': וי"ל גם לאידך גיסא דהך פרייטא לא ממעטא לדון כלל אלא דאמי למעט אפילו חמשת המינין ע"י תערוכת והיא גופא קמ"ל חילק וכו' דוקא בעיני' אבל ע"י תערוכת לא ומשום דלא נקט כל שיש בו ממעט ע"י תערוכת ואי הוי תנו דון ה"א דהא דמעט תערוכת בשביל דון הוא אבל חמשת המינין אפי' ע"י תערוכת ולהכי שקבי' לדון ואורזי באמת מחמשת המינין הוא דאמרי' כריב"נ ואפ"ה תנו חילק וכו' ולא תני' כל שיש בו מפלל דאפי' חמשת המינין דוןא בעיני' ולפ"ז דלא ממעט דון כלל שפיר איתותיב רב ושמואל ואין להם סיוע מפרייטא דפת אורזי ודון דבאמת אורזי ודון שוים לברכה נמצא דהא בהא תליא דאי אפשר לאותבינהו לרב ושמואל בחדא מימרא אי לא איתותבינהו גם באידך מימרא וממילא שפיר קאמרי רבינו האי ובעה"ג דכיון דרב פהנא ור"י קיימי פנותיהו בהך ממילא הלקה פנותיהו גם באידך ונדחה התיובתא לגמרי אמנם אף על פי כן יש לדחות ראי' של רבינו האי ובעה"ג דהרי כל זה לפום ה"א דלבסוף ברכה מעין שלש ולפי ה"א זו באמת איתותבו רב ושמואל בתרנוייהו אבל למסקנא דתני ולבסוף ולא פלוג א"כ בלא"ה ל"ק מפרייטא דאלו הו מעשה קדירה דלהכי לא תני דון משום דקאי אמעשה קדירה דברכתו מעין ג' ואורזי דתני היינו משום דאמי כריב"נ וכמו"ש למעלה וא"כ שוב אין ראי' מרב פהנא ור"י דאינהו למסקנא שפיר עבדו פרב ושמואל בהא דכל שיש בו דבהא לא איתותבו ובתחלת הסוגיא דאיתותבו לפי הגירסא לבסוף מעין ג' אז באמת מותב לרב ושמואל בתרנוייהו ועכ"פ מעתה דברי הרא"ש פהוגן דמדקלל בפרייטא דפת אורזי ופת דון פחדא ע"כ שוים ניהו בברכה בין בתחלת הסוגיא ובין במסקנא ואעפ"כ רב ושמואל איתותבו ודו"ק: שם קפז וברך וכו' לשון קפז מורה על רוב המהירות וחפזון והי' טעמו של ר"ע בזה לכבודו של ר"ג שלא ימרה פיו בשעת מעשה ממש שר"ע ידע פבר מהמתחלקת שבין ר"ג וחקמים ולפי דעת של ר"ג שנתן רשות לר' עקיבא הי' דעתו שיברך ברפת הזימון וכמו שכתבו בד"ה נתן ר"ג וכו' ור' עקיבא דקאי בשיטת חקמים א"כ אין מזמנין על הפירות ולפי זה תיכף פשהתחיל ר"ע ברוך אתה וכו' הי' ר"ג מרגיש שדעתו פחקמים מדלא התחיל לברך פנוסח ברפת הזימון ובנדאי הי' ר"ג גומר בו שיתחיל נברך והי' ר"ע צריך להמרות בפירוש נגד ציוי ר"ג בשעת מעשה לכה קפז במהירות וברך עד שהגיע ואמר על המחל' ושוב לא יחזירנו ר"ג לעשות ברכתו לבטלה: תוס' ד"ה רש"י פירש וכו' הנה הקדימו התוס' המאןחר דהיינו ד"ה אם הפרוסות וכו' משום דגוף דברי רש"י שפירש בדברי רב ושמואל שם אין כ"מ לדקדק מה פירושו של אורזי ומה פירושו של דון דכיון ששניהם שוים לגריעותא שאין מברכין עליהם בורא מיני מזונות ורב ושמואל כלל פילי דכל שאינו מחמשת המינין שאין מברכין עליהן במ"מ ואורזי ודון לרבותא נקיט הש"ס דחשיבי יותר משאר מינין ואעפ"כ אין להם חשיבות לברכה והתוס' פאן בד"ה רש"י פירש דבריהם קשורים לדבור שאחריהן שהוא ד"ה תיבתא שכתבו שאף שאיתותבו באורזי אבל בדון אפשר דהנה הלקתא פנותיהו לכו דקדקו מהו אורזי ומהו דון ואמנם לפי זה עקר הקפידה לידע פירושו של אורזי אבל שוב אין לנו צורך לידע פירושו של דון דהרי מהו שאינו אורזי שוב הפל שנה שאין

מְבָרְכִין עָלָיו בַּמ"מ דְּנֹדָאֵי שְׁאָר מֵינֵי קִטְנִיּוֹת וְכִיּוֹצֵא לֹא עֲדִיפֵי מְדוּחָן וְא"כ לְאִיזָה צִוְרָה סִיּוּמֵי הַתּוֹס' וְלֵהֲאֵי פִירוּשׁוֹ יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּדוּחָן הֵינּוּ מִיֵּל אֲלֵא דְלִפֵּי דְלֵא בְרִירָא לְהוּ אַם אִיתּוּמְבוּ רַב וְשִׁמוּאֵל גַּם בְּדוּחָן וְאוּלֵי פִינּוֹן דְּאִיתּוּמְבַּ בְּאִנְרִז מְמִילָא גַם בְּדוּחָן אִין הִלְכָה פְּמוּתָם לְכֹן דְּקִדְקוּ לִידְעָה ג"כ מֵהוּ פִירוּשׁוֹ שֶׁל דוּחָן וּמֵהוּ שֶׁהִכְרִיחוּם לָנֶה דְלֵהֲאֵי פִירוּשׁא לְפָרֵשׁ דְּדוּחָן הֵינּוּ מִיֵּל וְהָרִי הִכ' יֵשׁ מְפָרְשִׁים לֹא גִילוּ דַעְתָּם אֲלֵא בְּאִנְרִז דְּהֵינּוּ רִיזֵי וְלֹא פְּפִירוּשׁ רֵש"י דְּאִנְרִז הֵינּוּ מִיֵּל אֲבָל בְּדוּחָן לֹא גִילוּ דַעְתָּם וְאוּלֵי בְּדוּחָן סוֹבְרִים פְּרֵש"י דְּהֵינּוּ מִיֵּל וְנִרְאָה לַעֲנ"ד שְׁנֹדָאֵי מְוִכְרָח לֹאמַר כֹּן דְּהָרִי זְהוּ עַכ"פ בְּרוּר לְנוּ דְּאִנְרִז חֲשׁוּב יוֹתֵר מְדוּחָן וְרִיב"נ יוֹכִיחַ דְּסוֹבֵר דְּאִנְרִז הוּא פְּמוֹ חֲמִשָּׁת הַמֵּינִין מִמֶּשׁ וְחִיבִים עַל חִימוּצוֹ פֶּרֶת וְכִינּוֹן שְׁרֵש"י פִירוּשׁ אִנְרִז מִיֵּל וְדוּחָן פְּנִיצוּ מוֹכַח שְׁמִיל עַכ"פ עֲדִיף מְפִנִיצוֹ וּמַעֲתָה לְהֵנִי מְפָרְשִׁים דְּאִנְרִז הֵינּוּ רִיזֵי אַם אִיתָא דְּבְדוּחָן מוֹדִים לְפִירוּשׁ רֵש"י דְּהֵינּוּ פְּנִיצוּ מוֹכַח שְׁמִיל עַכ"פ עֲדִיף מְפִנִיצוֹ וּמַעֲתָה לְהֵנִי יֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּאִנְרִז הֵינּוּ רִיזֵי אַם אִיתָא דְּבְדוּחָן מוֹדִים לְפִירוּשׁ רֵש"י דְּהֵינּוּ פְּנִיצוּ מוֹדִים לְפִירוּשׁ רֵש"י דְּהֵינּוּ פְּנִיצוּ אַם גִּימָא דְּמְדִאִיתּוּמְבוּ רַב וְשִׁמוּאֵל בְּאִנְרִז אִיתּוּמְבוּ נְמִי בְּדוּחָן מ"מ בְּשְׁאָר מֵינֵי קִטְנִיּוֹת אוּ מֵינֵי זְרַעִים סְבָרֵי הַתּוֹסֶפֶת שְׁנֹדָאֵי אִין מְבָרְכִין בַּמ"מ וְכֹן מְבֹאֵר בְּהֵרָא ש"ש וְא"כ עַל פְּנִיצוֹ יְבָרְכוּ בַּמ"מ וְעַל מִיֵּל לֹא יְבָרְכוּ יְצִיבָא בְּאַרְעָא וְגִיירָא בְּשָׁמַי שְׁמִיָּא לְכֹן הִכְרִיחוּ הַתּוֹס' דְלֵהֲאֵי פִירוּשׁא יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּדוּחָן הֵינּוּ מִיֵּל וְאִף דְּכִיּוֹצֵא בְּזָה יֵשׁ לְדִקְדָּק עַל רִיזֵי דְּלִפִּירוּשׁ רֵש"י אִינוּ אֶפִּילוּ בְּכִלְל דוּחָן וְלֵהֲנִי מְפָרְשִׁים הוּא אֶפִּילוּ עֲדִיף מְדוּחָן שְׁהָרִי הֵם מְפָרְשִׁים אִנְרִז רִיזֵי וְעַל פְּרָחָה הָמָּה חֲלוּקִים עַל רֵש"י מֵהִיפָּה לְהִיפָּה מ"מ דִּי שְׁאֵנוּ מְוִכְרָחִים לְהַפְּלִיג הַמְחַלְקֵת בְּרִיזֵי אֲבָל בְּמִיל שְׁאִין הַהִכְרַח לֹחֲץ אוֹתָנוּ לְמָה נְפִלִיג הַמְחַלְקֵת כָּל כָּהּ.

וְכָל זֶה הוֹכִיחוּ הַתּוֹס' לְשִׁטְתָּם דְּלֵא בְרִירָא לְהוּ הָא מְלֵתָא אַם קו"ל בְּדוּחָן פְּרַב וְשִׁמוּאֵל אוּ לֹא וְאוּלָם הַשְּׁלַחַן עָרוּף בְּסִי ר"ח סְעִיף ח שֶׁהַחֲלִיט לְחֲלוּטִין פְּדַעַת הָרִי"ף וְהַרְמָב"ם עַל פֶּת דוּחָן מְבָרַךְ שֶׁהַפֶּל א"כ שׁוּב אִין לְנוּ שׁוּם צִוְרָה לְעֲמֹד עַל פִּירוּשׁוֹ שֶׁל דוּחָן מֵהוּ רַק צְרִיכִין אָנוּ לִידְעָה פִירוּשׁוֹ שֶׁל אִנְרִז מֵהוּ וְכָל שְׁאִינוּ אִנְרִז מְבָרַךְ שֶׁהַפֶּל וְלְכֹן לֹא דִקְדָּק הַמַּג"א שָׁם בְּס"ק ט' בְּזָה וְכַתֵּב אִנְרִז רִיזֵי דוּחָן הִירִז וִי"מ אִיפְכָּא ע"ש בַּמַּג"א וּבְאַמַּת לֹא שְׁיָיֵף לְשׁוֹן אִיפְכָּא דְּעַל דוּחָן שְׁיָיֵף רִיזֵי לֹא פִירוּשׁ שׁוּם מְפִירוּשׁ אֲבָל פְּנוּנְתוֹ שְׁמְפָרְשִׁים אִיפְכָּא שֶׁל פִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן רִיזֵי חֲשׁוּב טְפִי מִן הִירִז לְכֹן פִּירוּשׁוֹ אִנְרִז רִיזֵי וְהִי"מ סוֹבְרִים לְהִיפָּה שְׁהִירִז חֲשׁוּב מְזוֹן טְפִי מִן רִיזֵי לְכֹן פִּירוּשׁוֹ שְׁאִנְרִז הֵינּוּ הִירִז אֲבָל עַל פְּרִט שֶׁל דוּחָן מֵהוּ לֹא הִי נְחֻוֹץ לְהַמַּג"א לְדִקְדָּק פְּלָל כִּי כָּל מָה שְׁאִינוּ בְּסַפְקָא אִנְרִז שׁוּב כָּל הַמֵּינִין שְׁוִים בְּבִרְכָתָן שֶׁהַנ"ב יֵהִי דוּחָן אוּ יֵהִי שְׁאָר מֵינֵי זְרַעִים וְקִטְנִיּוֹת: ע"ב וְתַנִּי וְלְבַסּוּף לֹא פְּלוּם וַיֵּשׁ לְדִקְדָּק פִּינּוֹן דְּעַל פְּרָחָה מְוִכְרָחִין לְשַׁבֵּשׁ הַבְּרִייתָא מֵאִי חֲזִית לְשַׁבֵּשׁ סִיפָא דְּבְרִייתָא גְּשַׁבֵּשׁ סִיפָא דְּרִישָׁא וְנִימָא תַנִּי וְלְבַסּוּף שְׁלֵשׁ בְּרָכוֹת וְנִשְׁאָר בְּתִירוּץ הָא מְנִי ר"ג הִיא וְהָרִי יוֹתֵר שְׁיָיֵף לֹאמַר דְּבִמְקוּם שְׁלֵשׁ בְּרָכוֹת טְעָה וְתַנִּי מְעִין שְׁלֵשׁ מְלַמִּימַר דְּבִמְקוּם וְלֹא פְּלוּם טְעָה וְתַנִּי בְּרָכָה אַחַת מְעִין שְׁלֵשׁ וְצָרִיף לֹאמַר דִּיּוֹתֵר נִיחָא לִי לְאוּקְמִי סֵתָם בְּרִייתָא פְּרַבְּנֵן דְּהִלְכְתָּא פְּנוֹתֵיהוּ מְלֵאוּקְמִי כו"ג וְלִבֵּר מֵהִלְכְתָּא: וְאַמְנָם אַעפ"כ אַם הֵינּוּ מוֹקְמִינֵן לָהּ כו"ג הִרְוִחְנוּ דְלֵא תְהִי תִיּוֹבְתָא דְרַב וְשִׁמוּאֵל דָּאֵם הֵךְ בְּרִייתָא ר"ג הִיא אִיפְכָּא לְמִימַר דו"ג לְשִׁטְתוֹ דְּאִיהוּ סוֹבֵר דְּלְבַסּוּף מְבָרַךְ עַל הַמְחָלְקֵי לְכָה סוֹבֵר דְּתַחֲלָה בּוֹרָא מ"מ אֲבָל רַבְּנֵן דְּסְבָרֵי לְבַסּוּף וְלֹא פְּלוּם לְכָה תַחֲלָה שֶׁהַפֶּל וְאַמְרֵי לָהּ רַב וְשִׁמוּאֵל

אָנוּ פֿרַבֿנֿן סְבִירָא לִן וְאוּלִי הֵיִינוּ טַעֲמָא דְבַעָה"ג וְרַבֿינֿוּ הָאִי שְׁפִסְקוּ פֿרַב וּשְׁמוּאַל וְתַמָּהּ
עֲלֵיהֶם שְׁהָרִי מְסַקִּינֵן בְּשִׁמְעֵתִין דְּרַב וּשְׁמוּאַל בְּתִיּוּבְתָא וּלְפִי מ"ש נִיחָא דְהֵם סְבִירִי מַה
דְּמְסַקִּינֵן דְּרַב וּשְׁמוּאַל בְּתִיּוּבְתָא הֵיִינוּ קוֹדֵם שְׁזַכִּינוּ לְבְרִיָּתָא שְׁנִי' דְּלַבְסוּף וְלֹא פְלוּם
וּא"כ אִזְ וְדַאי בְּרִיָּתָא דְהַפּוֹסֵס פֿרַבֿנֿן אֲתִי' דַּאי כּר"ג קִשְׁיָא סִפָּא דְרִישָׁא וּמַהִי תִּיתִי
לְשַׁבֵּשׁ אֶת הַבְּרִיָּתָא וּלְקַדְּוָה נִשְׂאָר בְּתִיּוּבְתָא עַל רַב וּשְׁמוּאַל אֲבָל בְּסוּף הַסְּנֵיָא שְׁהִבִּיא
בְּרִיָּתָא שְׁנִי' דְּלַבְסוּף וְלֹא פְלוּם וּא"כ עַל פְּרָתָהּ צְרִיָּה לְשַׁבֵּשׁ הַבְּרִיָּתָא מְשַׁבְּשִׁינֵן סִפָּא
דְרִישָׁא וּמוֹקְמִינֵן לָהּ כּר"ג וְלִיכָּא תִּיּוּבְתָא לְרַב וּשְׁמוּאַל אֲלֵא דָּאֵם יֵשׁ לֹאמַר כּוּן א"כ קִשְׁיָא
סְנֵיָא דְפֶרֶק בְּפֶל מְעָרְבִין דְּאוֹתְבִינִי' לְרַב וּשְׁמוּאַל מִמְתְּנִיתִין דְּהַנּוֹדֵר מִן הַמְּזוּן וְקִאָמַר
מִי לֹא אוֹתְבִינִי' חֲדָא זִמְנָא וּלְפִי מ"ש א"כ מַהִּי דְכָאֵן לֹא נִשְׂאָר תִּיּוּבְתָא וְשִׁפִּיר מוֹתִיב
מַהִּתֵּם וְאִף דְגַם מִתְּנִיתִין דְּהֵתֵם אִיכָּא לְמִימַר הָא מְנִי ר"ג הִיא מ"מ עכ"פ לְשׁוֹן מִי לֹא
אוֹתְבִינִי' לֹא אֲתִי שִׁפִּיר אֲלֵא וְדַאי דַּאֲפִי' אִם נִשְׁבֵּשׁ סִפָּא דְרִישָׁא וְנוֹקִי הִי בְּרִיָּתָא כּר"ג
לֹא פֶלְטוּ רַב וּשְׁמוּאַל מִתִּיּוּבְתָא דְעַד כָּאֵן לֹא מְצִינּוּ פְלוּגְתָא בֵּין ר"ג לְחַכְמִים אֲלֵא בְּבִרְכָה
שְׁלֵאֲחֶרִי' אֲבָל בְּבִרְכָה שְׁלִפְנֵי' לֹא פְלִיגִי דָּאֵם אִיתָא דְפְלִיגִי הִי' מְזַפִּיר בְּבְרִיָּתָא שְׁהַנּוֹפֵר
פְּלוּגְתֵּם גַּם בְּרַכָּה רֵאשׁוּנָה וּמְדַשְׁתַּק מְבִרְכָה רֵאשׁוּנָה מְפֻלָּל דְלֹא פְלִיגִי בָּהּ וְכִינֵן דְעַל
פְּרָתָהּ נִשְׂאָרוּ רַב וּשְׁמוּאַל בְּתִיּוּבְתָא שׁוּב עֲדִיף לִן לְשַׁבֵּשׁ סִפָּא דְתוֹקִים פֿרַבֿנֿן וְגַם אֲנִי
תַּמָּה עַל הָרִי"ף וְהַרְמַב"ם וְהַתּוֹס' שְׁחִילְקוּ בֵּין אֲנִיזֵן דְּלוֹחֵן וּפְסָקוּ דְבַלְדוֹסֵן מְבַרְּוּ רַק
שְׁהַפֵּל וְהָרִי לר"ג וְדַאי מְבַרְכִין עַל דְּלוֹחֵן בּוֹרָא מ"מ שְׁפִינֵן שְׁלַדִּידִי' מְבַרְכִין אַחַר דְּלוֹחֵן
בְּרַכָּה א' מַעִין שְׁלֵשׁ וְדַאי מְבַרְכִין תַּחֲלָה בּוֹרָא מ"מ דְלֹא מְצִינּוּ שְׁיָהֵן' לְבַסוּף עַל הַמַּחְזֵן'
וּמִתַּחֲלָה שְׁהַפֵּל וְעוֹד ק"ו מָה אֲנִיזֵן דְּמְבַרְכִין לְבִרְכָּה לְאַחֲרֵי רַק בּוֹרָא מְבַרְכִין תַּחֲלָה בּוֹרָא מ"מ
דְּלוֹחֵן לר"ג שְׁמְבַרְכִין לְאַחֲרֵי עַל הַמַּחְזֵן' ק"ו שְׁיַבְרָוּ תַּחֲלָה בּוֹרָא מ"מ וְאַל תִּשְׁכַּחוּ מְאֵל שְׁלֵק
וְהוּא מְזוּנוּ דַּאֲמַר ר' עֲקִיבָא בְּמִשְׁנֵה דְסוּף פְּרָקִין דְּמְבַרְּוּ עֲלֵיו שְׁלֵשׁ בְּרַכּוֹת אִף שְׁעַל
בְּרַכָּה תַּחֲלָה לֹא מְצִינּוּ שׁוּם דִּיעָה שְׁיַבְרָוּ עַל שְׁלֵק בּוֹרָא מ"מ שְׁאֲנִי הֵתֵם דְסוּבֵר ר"ע שְׁנֵהוּ
מִן הַתּוֹרָה דַּאִיהוּ סֵבֵר וְאַכְלֵת וְשַׁבְּעַת דְכַתִּיב בְּקִרְא הֵיִינוּ פֶל דְּבַר שְׁשַׁבּוּעַ מְמַנּוּ עֵין
בְּפֶרֶטְנוּרָה שְׁם אֲבָל דְּבַר שְׁתַּקְנוּ חַכְמִים עֲלֵיו בְּרַכָּה חֲשׁוּבָה מַעִין ג' לְאַחֲרֵי וְלֹא תַקְנוּ
לְפָנֵינוּ בּוֹרָא מ"מ זֶה לֹא מְצִינּוּ וּא"כ פִּינֵן דְלַר"ג וְדַאי מְבַרְּוּ עַל דְּלוֹחֵן בּוֹרָא מ"מ וְלֹא מְצִינּוּ שְׁנַחֲלִקוּ
חַכְמִים עֲלֵיו לְמָה נַחֲלַק אֲנַחְנוּ עַל ר"ג וְלֹאמַר שְׁמְבַרְּוּ עַל דְּלוֹחֵן רַק שְׁהַפֵּל וּמַה דְכַתֵּב
הָרֵא"ש דְּמִשְׁמַע לִי לְרַבֿינֿוּ אֶלְפֵס מְדַנְקֵט בְּמִלְתֵּיהוּ דְרַבֿנֿן הַפּוֹסֵס אֶת הָאֲנִיזֵן וְלֹא נִקֵּט
נְמִי דְלוֹחֵן ש"מ שְׁעַל הַדְּלוֹחֵן אִינוּ מְבַרְּוּ בּוֹרָא מ"מ אֹמַר אֲנִי וְלִטְעַמִּי הָרִי לר"ב וְדַאי דְלוֹחֵן
שְׁנֵה לְאַנְרִז כְּמוֹ שְׁהוֹכַחְתִּי וּא"כ אִיךָ בְּעֵי רַב שְׁשֵׁת לְאוֹקְמִי בְּרִיָּתָא כּר"ג אֲלֵא וְדַאי הוּא
כְּמוֹ שְׁדַחָה הָרֵא"ש דְבַהֲוּ בְּרִיָּתָא נִקֵּט אֹרוּ לְאַפּוֹקִי מְדַר' יוֹחֲנָן בֶּן נוּרִי וְלוּלֵא שְׁאִין חוֹת
אֲשֶׁר בִּיעַר כְּמוֹנֵי פְדַאי לְהַכְנִיס רֵאשׁוּ בֵּין אֲרִזֵי הַלְבָנוֹן הִי' גַּלְע"ד לְהַכְרִיעַ שְׁיַבְרָוּ גַּם
עַל פֶּת דְּלוֹחֵן בּוֹרָא מ"מ כְּמוֹ אֲנִיזֵן: שְׁם אֲמַר רַב יוֹסֵף וְכוּ' בְּתַחֲלָה וְכוּ' וְלַבְסוּף וְכוּ' לְקַמֵּן בְּסוּף
הַסְּנֵיָא אֲמַר ר"ש הָאִי חֲבִיצָא וְכוּ' מְבַרְּוּ עֲלֵיו הַמוֹצֵיא.

כָּאֵן מְצָאָה הַקְפִידָה מְקוּם לְמָה רַב יוֹסֵף הַזְפִּיר בְּרַכָּה שְׁלִפְנֵינוּ וְגַם בְּרַכָּה שְׁלֵאֲחֶרִי וּר"ש
לֹא הַזְפִּיר מְבַרְכָה שְׁלֵאֲחֶרִי וְאִין לֹאמַר מִשׁוּם דְר"ש מִיָּרִי בְּפֶרוּרִין שְׁאִין בְּהֵם פְּזִיט
וְלִיכָּא שְׁעִינֵר לְבְרַכָּה אַחֲרוֹנָה וְרַב יוֹסֵף מִיָּרִי בְּיַשׁ בְּהֵם פְּזִיט שְׁהוּא שְׁעוּר בְּרַכָּה אַחֲרוֹנָה
דַּאֲטוּ רַב יוֹסֵף וּר"ש בְּשְׁעִינֵר אַכִּילְתוּ מִיָּרִי אִיגְהוּ בְּשְׁעִינֵר גְּוֹדֵל הַפְּרוּרִין מִיָּרִי וְאֲטוּ

משום דלית בְּכַל א' פְּזִית אִם אֶכַל הַרְבֵּה מִהֶן לֹא מִצְטָרְפִי לְשִׁיעוֹר בְּרֵכָה אַחֲרוֹנָה וְכֵן לְהִיפּוֹף אִפִּי' יֵשׁ בְּהֶם פְּזִית אִטּוֹ אִם לֹא אֶכַל כָּל הַכְּזִית אֵין לוֹ חֲשִׁיבוֹת שֶׁל יֵשׁ בְּהֶם פְּזִית וְא"כ קָשָׁה לְמַה הַזְפִּיר ר"י בְּרֵכָה שֶׁל אַחֲרֵי ור"ש לֹא הִזְכִּיר וְנִרְאֶה מִשּׁוֹם דְּזֶה וְדָאִי אִם מְבָרַךְ הַמוֹצֵיא הָרִי הוּא לְחֶם שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר עָלָיו הַמוֹצֵיא לְחֶם וְכִינּוֹן שֶׁהוּא לְחֶם וְדָאִי שְׁצָרִיף לְבָרַךְ עָלָיו בַּהֲמ"ז שְׁהָרִי עֶקֶר וְאֶכְלֵת וְבִרְכַת דְּכַתִּי' עַל לְחֶם קָאִי שְׁהָרִי כִּף פְּתִיב אַרְזָן אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְפְּנוֹת תֹּאכַל בְּהָ לְחֶם וְאֶכְלֵת וְשִׁבְעַת נִמְצָא זֶה כָּלֵל גְּדוֹל שֶׁכָּל שְׁמִבְרַךְ עָלָיו הַמוֹצֵיא וְדָאִי מְבָרַךְ עָלָיו שְׁלֹשׁ בְּרֵכוֹת לְאַחֲרָיו אֲבָל אִיפְכָא דְנִימָא כָּל שְׁמִבְרַךְ אַחֲרָיו שְׁלֹשׁ בְּרֵכוֹת יְבָרַךְ עָלָיו לְפָנָיו הַמוֹצֵיא זֶהוּ אֵינוֹ כָּלֵל מְלֵא וְשִׁבְעַת הַמֵּינִין לר"ג וְשֶׁלֵּק לר"ע יוֹכִיחוּ שְׁמִבְרַךְ אַחֲרֵיהֶם בְּרֵכַת הַמְּזוֹן שְׁלֹשׁ בְּרֵכוֹת וְכַדָּאִי לֹא שְׁיִיף בְּהֶם הַמוֹצֵיא לְחֶם פִּי אֵינִם לְחֶם וְבִבְרֵכַת הַמְּזוֹן אִף שְׁבִבְרֵכַת ל מְזַכִּיר לְחֶם הוּא נוֹתֵן לְחֶם לְכָל בָּשָׂר הָרִי מְזַכִּיר ג"כ מְזוֹן וְלְחֶם לֹא עַל דְּבָר זֶה שֶׁהוּא אוֹכַל עֵתָה הוּא מְזַכִּיר כִּי מְזַכִּיר חֲסָדִי הַמְּקוֹם שֶׁנוֹתֵן לְחֶם לְכָל בָּשָׂר וּבְזֶה הַסּוּגְיָא כָּאֵן עַל נְכוֹן דר"ש פִּינּוֹן שְׁפָסַק וְאָמַר שְׁמִבְרַךְ עָלָיו הַמוֹצֵיא שׁוֹב אֵינוֹ מִן הַצְּוָרָף שְׁיִזְכִּיר מֵהַ שְׁיִבְרַךְ לְאַחֲרָיו דְּמִמִּילָא נוֹדַע אִם מְבָרַךְ הַמוֹצֵיא לְפָנָיו ק"ו שְׁיִבְרַךְ לְאַחֲרָיו ג' בְּרֵכוֹת אֲבָל רַב יוֹסֵף שְׁנָקַט שְׁנֵי צְדָדִים דְּהֵינּוּ חִילוּק בֵּין יֵשׁ בְּהֶם פְּזִית לְאֵין בְּהֶם הַזְפִּיר דִּין בְּרֵכָה לְפָנָיו וְגַם בְּרֵכָה לְאַחֲרָיו בְּרֵכָה לְפָנָיו לְרֵבוּתָא דִּישׁ בְּהֶם פְּזִית שְׁמִבְרַךְ אִפִּילוּ בְּרֵכַת הַמוֹצֵיא וְבִרְכָה לְאַחֲרָיו לְרֵבוּתָא דְאֵין בְּהֶם פְּזִית דְאִפִּילוּ לְאַחֲרָיו אֵינוֹ מְבָרַךְ ג' בְּרֵכוֹת: שֶׁם וְתַנִּי עֲלֵהּ וְכו' בְּאַמַּת זֶה שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנֵה בְּמִנְחוֹת שֶׁם דָּף ע"ה ע"ב וְזֶה לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה שֶׁם מְנַחַת יִשְׂרָאֵל כּוֹפֵל אֶחָד לְשָׁנִים וּשְׁנַיִם לְאַרְבַּע וּמְבָדִיל מְנַחַת כְּהֻנִּים וְכו' וְכוּלָן פּוֹתְחִין פְּזִיתִים וְא"כ קָשָׁה לְמַה זֶה שְׁבִיב רַב יוֹסֵף מְתַנִּיתִין וְהִבִּיא בְּרִייתָא וְר"ש"י גְּדַחַק וְכַתֵּב וְתַנִּי כְּלוֹמַר וְתַנּוּ וְהַנְלַע"ד בְּזֶה הוּא מִשּׁוֹם דְּלְכַאוּרָה אִיף מְבִיא רַב יוֹסֵף שְׁעַל פִּירוּרִין פְּחוֹת מְזִיתִים אֵינוֹ מְבָרַךְ הַמוֹצֵיא מִמֵּה שְׁמִבְרַךְ הַמוֹצֵיא עַל הַמְּנַחָה וְשֶׁם הָיוּ פְּזִיתִים וְדַלְמָא גַּם עַל פְּתוּחִין קְטַנִּים מְזִיתִים ג"כ מְבָרַךְ הַמוֹצֵיא וְהַמְּנַחֹת מִצַּד הַכְּתוּב שִׁיעוֹרִין פְּזִיתִים כְּדִדְרָשֵׁינוּ הֵתֵם דְּכַתִּיב אוֹתָהּ פְּתִיב וְלֹא פְּתִיתִים לְפְתִיתִים אֲלֵא שְׁבָאַמַּת מֵהֵאִי קָרָא דְרָשֵׁינוּ שְׁכּוֹפֵל אֶחָד לְשָׁנִים וּשְׁנַיִם לְאַרְבַּע אֲבָל שִׁיעוֹר זִיתִים לֹא נִרְמַז בְּכַתוּב אִף שֶׁהוּא מִשִׁיעוֹרֵי חֲכָמִים מ"מ אֵין הַטַּעַם בְּשִׁבִיל בְּרֵכַת הַמוֹצֵיא דְמָה הַפְּסָד הִי אִם הָיוּ קְטַנִּים מְזֶה וְהָיוּ מְבָרְכִין בַּמ"מ אֲלֵא שִׁיעוֹר זִיתִים הוּא מְאִיזָה טַעַם וְא"כ אֵין מְכָאֵן רֵאִי שְׁעַל פְּחוֹת מְזֶה לֹא יְבָרְכוּ הַמוֹצֵיא וְר"ש"י גְּדַחַק לֹא מְרָר"י הִבִּיא כִּי רַב יוֹסֵף רֵאִי שְׁעַכ"פ עַל פִּירוּרִין פְּזִית מְבָרְכִין הַמוֹצֵיא וְנִרְאֶה דְקוֹשְׁיָא חֲדָא מְתוּרְצָת בְּחִבְרֵתָה דְהַבְּרֵטְנוּרָה שֶׁם בְּמִשְׁנָה פִּירוּשׁ וְכוּלָם פְּתִיתִים פְּזִיתִים וְכו' דְלֵאחַר שְׁעֲשֵׂה פְּתִיתִים פְּזִיתִים כּוֹפֵל אֶחָד לְשָׁנִים וּשְׁנַיִם לְאַרְבַּע עֵינֵן שֶׁם בְּבִרְטְנוּרָה וּלְפִי פִירוּשׁוֹ הִבִּיא רַב יוֹסֵף רֵאִי לְסִתּוֹר דְּהָרִי נִשְׁאַרוּ הַפְּתִיתִין בְּשַׁעַת הַבְּרֵכָה כָּל פְּחוֹת רֵבִיעַ זִית אֲלֵא שֶׁהַבְּרֵטְנוּרָה קִיָּצַר וְסַתְּמָם בְּמִקּוֹם שֶׁהִי לוֹ לְפָרֵשׁ כִּי בְּאַמַּת פִּירוּשׁוֹ זֶה הָעֵתִיק מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה שֶׁם וְהַרְמַב"ם שֶׁם נִשְׁמַר מְזֶה וְכַתֵּב בְּזֶה הַלְשׁוֹן אָמַר רַחֲמָנָא פְּחוֹת אוֹתָהּ פְּתִיב וְלֹא פְּתִיתִי פְּתִיתִין ר"ל שְׁאֵינוֹ מְפָלִיג בְּפְתִיתִין כִּי לֹא יֵהִי פְּחוֹת מְפָזִית וְאוֹתָהּ הַפְּתִיתָה שֶׁהִיא פְּזִית כּוֹפֵל אוֹתָהּ עִם אַרְבַּע וְאֵינוֹ מְבָדִיל שֶׁלֹּא יֵהִי פְּתִיתִים פְּתִיתִין עכ"ל הַרְמַב"ם שֶׁם וּמַעֲתָה אִף שֶׁהִי כּוֹפֵל כָּל זִית לְאַרְבַּע פִּינּוֹן שֶׁלֹּא הִי מְבָדִיל נִשְׁאַר הַזִּית בְּשִׁלְיָמוֹתוֹ כִּי רַב יוֹסֵף מְכּוֹפֵל בְּכַפְלָיו אֲלֵא דְלְפִי גּוֹסְחָא שְׁלִפְנֵינוּ שֶׁם בְּרִישָׁא דְמְתַנִּיתִין הוּא מְנַחַת יִשְׂרָאֵל כּוֹפֵל אֶחָד לְשָׁנִים

ושנים לארבע ומבדיל הרי מפניו במשנה שמבדיל ואם נפרש כפירוש הרמב"ם והברטנורא נסתרו דברי רב יוסף וצריך לומר שהרמב"ם והברטנורא לא הי' להם הגרסא ומבדיל ומעתה אם נצרך פירוש הברטנורא להגוסקא ומבדיל ואף אם לא גרסינו במשנה בפירוש ומבדיל מ"מ בידינו לפירוש דכופל היינו כופל ומבדיל הרי משנתנו נהפכה לתיובטא לרב יוסף ולכן לא הביא רב יוסף ראי' ממשנתנו שיש לדחות פנ"ל אבל הביא ברייתא דתני עלה ולשון זה מורה שעל ברייתא זו דנטלן לאונקלן תני עלה וכולן פתיתין פזיתים וסובר רב יוסף שברייתא זו אתי למיהב טעמא למה יברך המוציא וכלא המנחות הם נטגנים בשמן ולמה ישאר בהם חשיבות לחם ולכן תני עלה שפותתין פזיתים לכך מברך המוציא ומינה ממילא שמענו שאם היו פחות מזיתים לא הי' מברך רק במ"מ וברייתא זו גילתה לנו גם פירוש המשנה או שאין הפירוש כפירושו של הרמב"ם בפירוש המשנה והברטנור' או שלא הי' מבדיל אף לפי דברינו שרב יוסף בא להביא ראי' שעל פירורין פחות מזיתים אין מברכין המוציא קשה למה לרב יוסף להביא ממרחק לחמו מסדר קדשים וכלא הוא ברייתא מפורשת לעיל דהיינו ברייתא דאין הפרוסות קיימות ונראה דרב יוסף פסק וקאמר דלית בהו פזית וכו' ואפי' יש בהם תורתא דנהמא לכן לא הביא מברייתא דפרוסות דאיירי בבישול וע"י בישול ע"פי רוב אין בהם תואר לחם ולכן הביא מטוגן שע"י טיגון כשאר יותר תואר לחם ועיין בש"ע סי' קס"ח סעיף י' וסעיף י"ג ומג"א ס"ק ד"ז הא קדא ועוד שנית דאפילו גימא דלרב יוסף טיגון הוא כבישול ממש מ"מ ניחא לי' להביא ראי' ממנחות שיש לו ראי' לשני הצדדים ראי' דעל פזית מברכין המוציא וגם ראי' דעל פחות מזה אינו מברך המוציא משא"כ מברייתא דפרוסות אף שיש לו ראי' דעל פחות מזית אינו מברך המוציא דנדאי פחות מפזית מקרי אין פרוסות קיימות שאל"כ איזה שעור קטן יותר מזית תתן לו אבל לאידך ביקסא דעל זית מברך המוציא אין משם ראי' דאף שקאמר שם בזמן שפרוסות קיימות וכו' מאן ימר דזית מקרי פרוסות דלמא כביצה או דוקא שתשאר הפרוסה כמו שהיתה קודם הבישול בלי שום חסרון ע"י בישול לכן הביא מברייתא דמנחה ועל זה בא אב"י להשיב אלא מעתה וכו' וגם אב"י לא יכחיש ברייתא דתני עלה וכו' אלא שאב"י מפירוש הברטנורא דהה פותיתין פזית הוא בתחלה קודם שפולן וכל זית כופל אח"כ אחד לשנים ושנים לארבע וגם סובר דכופל היינו שמבדיל כפשטא דמתניתין וא"כ לא כשאר בשעת ברכה רק פתיתין של רובע זיתים וברייתא זו דתני עלה לאו למיהב טעמא למה יברך המוציא אלא אדרבה לרבותא דתני עלה דפותתין פזית וא"כ אחר שפולן לארבע לא נשאר רק רובע זית ואפ"ה מברך המוציא ומהו פוננת אב"י אם לסתור סוף דברי רב יוסף וסובר דגם בפחות מזית מברך המוציא או להוכיח שיש חילוק בין בישול לטיגון ואין שום ראי' ממנחה וסותר ריש דברי רב יוסף דבבישול אפילו יש בהם פזית אינו מברך המוציא יבואר בדברינו בדבור הסמוך: שם א"ל אב"י וכו' הא דהמתין אב"י בקושיא זו עד דאמר ר"י מנא אמינא לי ולא הקשה תכף על דברי ר"י שאמר אין בהם פזית מברך במ"מ הנה לי' לאב"י להקשות מהא דליקט מפולם פזית ונראה דאב"י לעצמו סובר שאין טיגון דומה לבישול וטיגון אינו מבטל מתורת לחם אבל בישול מבטל ולאב"י ליכא ראי' ממנחות פלל אפילו ליש בהם פזית אבל הקשה לרב יוסף דאמר מנא אמינא לה ומביא ראי' ממנחות על זה השיבו אב"י לדידך דטיגון ובישול שנה אלא מעתה לתנא

דבי ר"י וכו' אלא דלפי זה החילוק שבין אב"י לר"י הוא דלאב"י אין ראי' מטיגון לבישול ובבישול אפ"ש דאפילו על פירורין שיש בהם פזית אינו מברך המוציא וממילא מה דקאמר מאי הנה עלה השאלה אם פדברי ר"י דעל פזית מברך המוציא אם פדברי אב"י דאפילו יש בהם פזית אינו מברך המוציא ומייתי מרב שישת דאפילו פרוורין בפחות מפזית מברך המוציא והיגונו שלא פדברי ר"י ולא פדברי אב"י ואין זה סוגית הש"ס ואולי אף דמתחלה לא הקשה אב"י דהנה ניחא לי' שיש לחלק בין טיגון לבישול מפל מקום פא"ש שמע דברי ר"י שאמר מנא אמינא לה וכו' ומייתי ראי' מטיגון לבישול קיבלה אב"י להשנואה זו שטיגון ובישול שנה אלא שס"ל דממילא הה"ד בפחות מפזית וכבריינתא דליקט מפולן וכו' ושייך שפיר מאי הנה עלה: ובגוף קושניית אב"י שהקשה מליקט מפאן קשי' לי מנ"ל להקשות ודלמא שם רב יוסף מיירי בדליפא תוריתא דנהמא לכן סובר דפחו' מפזית בטל מתורת לחם והו' דליקט מפולן מיירי בדאית בהו תוריתא דנהמא ומתחלה עלה בדעתתי לתרץ ע"פ זה מה שלא הקשה אב"י תכף על דברי ר"י קודם שאמר דב יוסף הו' מנא אמינא לה הוא משום דבל"ז הנה מצוי לחלק פנ"ל דר"י מיירי בדליפא תוריתא דנהמא אלא דאם ר"י מיירי בדליפא תוריתא ומינה דבפרורין שיש בהם פזית אמר ר"י דמברך המוציא אפילו ליפא תוריתא א"כ איך מייתי ראי' ממנחות דלמא שם איירי בדאית בהו תוריתא דנהמי אלא ודאי או דלר"י תוריתא דנהמי אינו מעלה ולא מוריד פלל או דגם רב יוסף מיירי בדאית בהו תוריתא דנהמא ואפ"ה בעי פירורין פזית וא"כ שפיר קשה מליקט מפולן פזית כו' עלה במחשבתי והדרנא בי דהרי אלימא מזה קשה לפי מה דמשני רב יוסף הב"ע בשערסן א"כ נסתר ראית רב יוסף מעיקרא דדלמא גם פזית לא מהני והא דתניא נטלן לאונקלן וכו' מיירי פשערסן שאף שתחלה פותתן לזיתים ערסן אח"כ לקו' מברך המוציא אבל אם לא ערסן אפילו יש בהם פזית אינו מברך המוציא אלא על פרחו צריף לומר דבשלמא ברייתא דליקט מפולן וכו' דמיירי במקרה שאירע כו' שליקט מפולן יש בדינו לאוקמה באיזה אוקימתא כפי הצורך לתרץ הקושיא אבל הו' ברייתא דנטלן לאונקלן דסדר הבאת המנחה וסדר אכילתה קחשיב ותני לא שייך לאוקמה באוקימתא חיצונה ולומר דמיירי כשהוא באופן זה דהא פסק ותני סדר מנחה ואכילתה ואטו תמיד הסדר הוא פן שערסן אחר פתנתן ולפ"ז ממילא הדרא קושיא ראשונה לדונקתא דמאי הקשה אב"י דלמא רב יוסף מיירי בליפא תוריתא דנהמא ואף עפ"כ מביא ראי' ממנחות דאטו במנחות תמיד נשאר תוריתא דנהמא פנין דטיגון הוא כבישול פעמים שנטיגון הרבה ואבד תוריתא דנהמא ואפ"ה שנינו שתמיד על המנחה מברך המוציא ומינה מייתי ראי' ליש בהן פזית אבל ברייתא דליקט מפולן דמיירי במקרה שפיר יש לאוקמה ביש בהן תוריתא דנהמא ונסתר קושניית אב"י.

ונראה דלהכי הקדים אב"י ולתנא דבי ר"י וכו' דלכאורה לא הוצרך להביא פלל דברי ר' ישמעאל דמבריינתא דליקט מפולן לחוד הי' יכול להקשות דמדתנא ליקט מפולן פזית מפלל שאין בחד פזית וא"כ על פרחו האי תנא לא ס"ל דכולן פותתן בזיתים אלא פותתן לפחות מזיתים ואפ"ה חשיב לחם ומה לי אם הוא ר' ישמעאל או תנא אחר אלא הוא הדבר אשר דברתי דהו' דליקט קט המה מוקמינו ביש בהם תוריתא לכן הקדים הו' דתנא דבי ר"י דאמר פורכן עד שמחזיר לסולתן ומסתמא הו' ברייתא דליקט פתנא דבי ר"י אתי' ודאי לא נימא תלתא תנאי במנחה וכן פירש רש"י דהו' ברייתא דליקט ר' ישמעאל

היא וא"כ שמתחזירו לסולת אין לה ביטול ת"ד גדול מזה ואפ"ה מברר המוציא ושפיר הקשה לרב יוסף.

ולפי זה על פירוש אב"י לא בא להקליט שגם בפחות מפזית וגם אין בו ת"ד אפ"ה יברכו עליו המוציא דמה יענה אב"י לתרץ ברייתא דלעיל בזמן שאין הפרוסות קיימות שמברר במ"מ ועיין בתוס' בד"ה חביצא ועיין בתר"י וכל אלו התירוצים לא שייכו לאב"י אם ניקא דס"ל דאפילו אין בהם פזית ואין בהם תנאר להם אפ"ה יברכו המוציא אלא נדאי נהפוך ואב"י בא לסתור דברי לב יוסף אפילו ביש בהם פזית כשבשיל ופחות שאני דטיגון לא דמי לבישול וכך השיב אב"י לרב יוסף לדידה דמדמית טיגון לבישול א"כ אפילו לאין בהם פזית נמי והא נדאי אי אפשר ועל פירוש צריכין אנו לומר דטיגון אינו כבישול וא"כ בבישול אפילו יש בהם פזית נמי אינו מברר המוציא.

ולפי זה הו"מ מאי הנה עלה היינו אם בפירורין שיש בהם פזית מברר המוציא כרב יוסף או אינו מברר רק במ"מ פאב"י והדק"ל דאיה מייתי עלה הו"מ דר"ש שהוא שלא פדברי זה ולא פדברי זה ולקמן יתבאר: והי' מקום לומר דאב"י שפיר הקשה לרב יוסף מבריייתא דליקט שגם אם נוקי לה ביש בהם תנאר להם הוכיח אב"י לעצמו דעל פירוש רב יוסף אפילו ביש תנאר להם אפ"ה בעי פזית דאי ס"ד דר"י מיירי דוקא האין בה תנאר להם א"כ מאי קמ"ל רב יוסף דזה פבר שמענו מבריייתא דאין הפרוסות קיימות וכעין קושניית רבינו יונה על שטת רש"י דחביצא היינו בישול א"כ מאי קמ"ל רבא פאן שאמר על דברי ר"ש והוא דאיכא עלי' תורייתא דנהמא הרי ברייתא היא בזמן שאין פרוסות קיימות עיין בתר"י אמנם אחר היישוב הא ליחא דבשילמא רבא לא קמ"ל מידי רק הא דבדליכא ת"ד אין מברכין המוציא א"כ שפיר הקשה רבינו יונה דאי כבישול מיירי א"כ לא קמ"ל רבא מידי שהרי זה פבר שמענו מבריייתא אבל רב יוסף ברישא דמלתא ביש בהן פזית טובא קמ"ל דאי מבריייתא דפרוסות קיימות לא ידעינן שיעורא מאי גיהו פרוסות קיימות וכיון דהוצרך ר"י לומר דין יש בהן פזית אמר ג"כ שהיפוך דדרה האמוראים לומר דבר והיפוכו: שם ליקט מכולן פזית בזה נחלקו אבות העולם שרש"י פירש מכולן פתיית המנחות וכן פירש רבינו האי וכן לדעת פירש הרמב"ם פאשר יבואר בדברינו והתוס' הקשו עליו דאיה קאמר אם חמץ הוא ונהרי כל המנחות באו מצה ורבינו יונה והרשב"א הוסיפו להקשות דאיה יוצא בה ידי מצה וכלא אינה נאכלת בכל מושבות לכן פירשו הם דמכולן היינו מפל חמשת מיני דגן ואמנם לדבריהם קשה מה חידוש השמיענו תנא דבריייתא ואף דבמה דקאמר דיוצא י"ח מצה אפשר שהוא חידוש לפי מ"ש רבינו יונה שהחזיק בפירוש חביצא בפירוש התוספת דהיינו שנדבק ע"י מרק וכתב שאב"י הביא ראי' מלקט מכולן דקאי לפירוש על חמשת המינין היינו משום שאם אמרינן שנתבטל מתורת להם בלא בישול אז אין חילוק בין נדבק או לא נדבק והי' מתבטל גם בלי מרק עיין ברבינו יונה וא"כ קמ"ל שאינו מתבטל מתורת להם אבל אפתי קשה מאי קמ"ל אם חמץ הוא וכו' ואטו בחיוב חמץ בעינן להם ואם אכל חטים שנתחמצו או קמח שירד עליו מים או קמח שבשילו אחר שנתחמצו מי לא חייב פרת וראיתי לרבינו יונה שכתב דקמ"ל דלא בינא דלא חייבה התורה פרת אלא באוכל פזית חמץ ממין אחד וכן לענין מצה דלא בינא דאינו יוצא ידי אכילת מצה אלא באוכל פזית ממין אחד והנה מלבד שהדברים דחוקים ומהי תיתי לומר פן אלא שעדיין קשה סיפא דבריייתא והוא שאכלן בכדי אכילת

פָּרַס מֵאֵי קַמ"ל בְּזֶה דָּאֵטוּ מִשְׁנֵי מִינֵין עֲדִיף מִמֵּין אֶחָד דְּשַׁעוּרוֹ בְּכַא"פ וְלִכְּן אֲמַרְתִּי לִיתָן לֵב לְקַיָּים פִּירְשׁ רַש"י וְלִסְלַק הַקְּוִשְׁיוֹת מֵעַל פִּירוּשׁוֹ וּמִלְבַּד מֵהַשְׁהִקְשׁוֹ הַתּוֹס' וְהַרְשָׁב"א עוֹד קָשָׁה לִי דְבַמָּס' פְּסָחִים דָּף ל"ו ע"א פְּלִיגֵי תַנָּאי אִי דְרָשִׁינָן לְחָם עֲנִי פָּרַט לְגִילּוּשָׁה בְּיַיִן שְׁמֹן וּדְבַשׁ שֶׁהִיא מִצֵּה עֲשִׂירָה אוֹ דְרָשִׁינָן עוֹנֵי מִי שְׁנֹאֲכָל בְּאַנְיָנוּת וְהָרִי בְּמִנְחָה תַרְוִנְיָהּוּ אֵינְהוּ שְׁנִילוּשֵׁי בְּשִׁמֹן וְגַם אֲסוּרָה לְאוּנָן וּמִמ"נ אֵינּוּ יוֹצֵא בָּהּ וְגַם אִיף חֲזִיבִים עַל חִימוּצָה פֶּרֶת וְהֵלֵא מִי פִירוֹת אֵין מְחַמֵּץ עַכ"פ לְהַתְחַזֵּיב פֶּרֶת וְדוֹחֵק לֹמֵר דְּמִיָּרִי בְּמִנְחַת חוּטָא אוֹ מִנְחַת קִנְאוֹת דְּהָא רַש"י פִּירְשׁ מִפְּנֵלָן פְּתִיתִי הַמְּנַחֹת מִשְׁמַע שְׁעַל פֶּל הַמְּנַחֹת אוֹמֵר פֶּן וְעוֹד דַּא"כ אִיף הֵבִיא רַב יוֹסֵף רָאִי מִבְּרַכַּת הַמוּצֵיא וְדִלְמָא בְּמִנְחַת סוּלַת מִיָּרִי שְׁנִקְמַצַּת סוּלַת וְאֵין בְּסוּלַת פְּתִיתָהּ וְכֵן הֶרְמַב"ם בַּפ"ג מִמַּע"ה בְּהִלְכָה ה' בְּמִנְחַת סוּלַת לֹא הִזְכִּיר פְּתִיתָהּ וּלְפִי מַה שֶּׁפְּתַבְתִּי לְעִיל דְּוַתְּנִי עֲלָהּ הוּא עַל בְּרִיָּתָא דְלַעִיל גִּיחָא אֲבָל רַש"י שְׁפִירְשׁ וְתַנִּי עֲלָהּ פְּלוּמֵר וְתַנִּי וְכו' א"כ קָשָׁה כַּנ"ל אֲלֵא וְדַאי דְמֵן הַסְּתָם בְּכָל הַמְּנַחֹת מְדַבֵּר.

וְעוֹד קָשָׁה לִי עַל רַש"י אִיף יוֹצֵא חוּבַת מִצֵּה בְּמִנְחָה וְהָא בְּעֵינָן מִצֵּה הַמְּשַׁתְּמַרְת לְשֵׁם מִצֵּה אוֹ לְשֵׁם מִצֵּה הַנְּאָכְלַת לְשִׁבְעָה לְרַבָּה וְלִרְבִּי יוֹסֵף לְכָל מַר כְּדָאִית לִי בְּפְסָחִים דָּף ל"ח ע"ב עוֹד קָשָׁה עַל רַש"י פֶּאֵן בַּד"ה וְהוּא שְׁאֲכָלָן בְּכַא"פ וְכו' וְאֵם שְׁהָה יוֹתֵר אֵין הֶאֱכִילָה מְצִטְרַפַּת וְכו' וְאֵין בּוֹ חֵיּוֹב פֶּרֶת אִם חֲמִץ הוּא וְהַדְּבָר יִפְּלֵא לְמָה שְׁבִיָּק רַש"י מִצֵּה שְׁהָרִי גַם אֲכִילַת כּוֹזִית מִצֵּה אֵינּוּ מְצִטְרַף אִם שְׁהָה יוֹתֵר מְכַא"פ וְיוֹתֵר רְאוּנִי לְפִירוּשׁוֹ עַל יְצִיאַת י"ח מִצֵּה דְסַמִּיף לִי וְהֵינְנוּ מְרוּנְחִים בְּזֶה שְׁלֵא הִי קָשָׁה קוּשְׁיַת מְהַרְש"א שְׁהַקְשָׁה דְמַרְיָשָׁא גּוּפָא דְקַתְּנִי לְשׁוֹן רַבִּים לִיקַט וְנֶאֱכָלָן הִי לוֹ לְדַקְדָּק אִי בְּשַׁעֲרֶסֶן וְנֶאֱכָלוּ מִבְּעַלְיָ לִי עֵינָן מְהַרְש"א וְנֶאֱנִי אֲמַרְתִּי דְמַרְיָשָׁא אֵין לְדַקְדָּק בְּזֶה דְהָא דְמוֹקְמִינָן לִי בְּשַׁעֲרֶסֶן הוּא רַק עַל שְׁיוּצָא יְדֵי מִצֵּה דְבְּמִצֵּה בְּעֵינָן לְחָם אֲבָל לְהַתְחַזֵּיב פֶּרֶת אִם חֲמִץ הוּא לֹא בְּעֵינָן שְׁעַרְסֹן דָּאֵטוּ בְּחֲמִץ לְחָם בְּעֵינָן וְא"כ בְּרִישָׁא שְׁאֲכָלָן עַל חֵיּוֹב חֲמִץ דְסַמִּיף לִי קָאִי וְלִכְּף תַּנִּי שְׁאֲכָלָן אֲבָל מְסִיפָא דִּיָּיק שְׁפִיר דְמְסַתְּמָא עַל מִצֵּה דְסַמִּיף לִי קָאִי וְא"כ שְׁאֲכָלוּ מִבְּעַלְיָ לִי אֲבָל לְפִי פִירוּשׁוֹ שֶׁל רַש"י שְׁפִירְשׁ הֵךְ בְּכַא"פ רַק עַל חֲמִץ וְדַאי דְשַׁפִּיר דַּקְדָּק מְהַרְש"א וְאִמְנָם אֵין אֲנוּ עוֹסְקִים פְּעַת לְתַרְץ קוּשְׁיַת מְהַרְש"א אֲלֵא שַׁעַכ"פ דְבָרֵי רַש"י צְרִיכֵן הַבְּנָה דְלְמָה שְׁבִיָּק מִצֵּה וְנִקַּט רַק חֲמִץ.

וְלִיָּישֵׁב פֶּל סוּגְיָא נְצִיעַ הַנְּצִיעָה אַחַת כִּי הַמְּנַחָה אַחַר שְׁנַתְּקַדְשָׁה בְּכָלִי וְנַתְּקַדְשָׁה קְדוּשַׁת הַגּוּף וְטָרַם שְׁנַקְמַצָּה נַתְּחַמַּצָּה שֶׁהִיא גְּפִסְלָה וְנִהוּ פְּשׁוּט וְא"צ רְאִי וְאֵעַפ"כ אֲבִיא הַדְּבָר מִפְּנֵרֶשׁ בְּתוֹס' בְּמִנְחֹת דָּף נ"ו ע"ב בַּד"ה הַפֶּל מוֹדִים בְּמַחְמֵץ אַחַר מְחַמֵּץ וְכו' וְהַשְׁתָּא מְחַמֵּץ אַחַר מְחַמֵּץ דְלֹא חֲזִי לֹא לְגוּפִי וְלֹא לְדַמִּי וְכו' עֵינָן שְׁם וְאִמְנָם צְרִיכִין אֲנוּ לִידַע מַה דִּין מְנַחָה זֹו אַחַר שְׁנַתְּחַמַּצָּה לְעַנְיָן מְעִילָה אִם מוֹעֲלִין בָּהּ מִן הַתּוֹרָה וְאוֹמֵר אֲנִי דְלַעֲנִין מְנַחָה זֹו אִם עֲלַתָּה לֹא תִרְדַּ תִּלְיָא בְּפִלוּגְתָּא דְר"י וְר"ש בְּזִבְחִים דָּף פ"ד ע"א דְכִינֹן שְׁנַתְּחַמַּצָּה לְאַחַר שְׁנַתְּקַדְשָׁה בְּכָלִי הָרִי פְּסוּלָה בְּקוּדְשׁ וְלִכְּף לְר"ש אִם עֲלַתָּה לֹא תִרְדַּ וְלִר"י תִרְדַּ דְכִינֹן שְׁאֵין מְנַחָה חִמוּצָה כְּשִׁירָה אֲפִילוּ בְּבִמָּה לְכָף תִרְדַּ וְעֵינָן שְׁם ע"ב וְאַף שְׁמַצִּינוּ מְנַחָה שֶׁל חֲמִץ בְּשִׁתִּי הִלְחָם וּבְחִלּוֹת שֶׁל תּוֹדָה אֵין בְּאֵלוּ חֵלֵק לְמַזְבֵּחַ וּבְמַעֲוִילָה דָּף ב' בְּשַׁחֲטוֹן בְּדָרוּם דְסוּבֵר רַב יוֹסֵף דְלִר"ש מוֹעֲלִין בָּהֵן מִן הַתּוֹרָה וְלִר"י אֵין מוֹעֲלִין וְאַף רַבָּה דְחִילֵק שְׁם הֵינְנוּ בְּשַׁחֲטוֹן בְּדָרוּם שְׁלֵא נַתְּקַדְשׁוּ קְדוּשַׁת הַגּוּף פְּלֵל וְכַמָּאן דְחַנְקִינְהוּ אֲבָל מְנַחָה זֹו שְׁנַתְּקַדְשָׁה בְּכָלִי מוֹדָה רַבָּה דְתִלְיָא בְּפִלוּגְתָּא דְר"י וְרִישׁ וּמַעֲתָה

שזכינו לדין דלר"ש נשאר בה איסור מעילה מן התורה ואיסורה מנחה זו באכילה ובהנאה מן התורה משום הקדש יש לנו לדין אם חל עלי' איסור חמץ ואומר אני דלפעמים הוא איסור חמץ על איסור הקדש איסור פולל ולפעמים הוא איסור מוסיף דאם נתחמצה מנחה זו בערב פסח קודם חצות ונהרי היא אסורה להקדוש וגם לגבוה להקדוש אסורה משום הקדש ולגבוה משום מנחה שצריכה להיות מצה ומעטה פשיגייע חצות שאז מתחיל איסור חמץ אין פאן איסור מוסיף שפכר אסורה משום הקדש בין להקדוש ובין לגבוה וגם לא שיניף פאן מגו דאיתוסף עלי' איסור בל יראה אפילו אם נימא דב"י פקרא איסור מוסיף דעל מי חל פאן איסור ב"י ונהרי היא של הקדש ולא יראה לה פתיב שלף אי אתה רואה אבל אתה רואה של גבוה וממילא אין פאן איסור מוסיף אבל יש פאן פולל שעד שלא הגיע שעת איסור חמץ הי' אסור רק במנחה זו ומותר בשאר חמץ וכשהגיע שעת איסור חמץ מתוך שנתוסר בשאר חמץ נאסר גם במנחה זו משום חמץ וכל זה כשנתחמצה קודם זמן חמץ אבל אם נתחמצה ערב פסח אחר חצות או בחוה"מ נהפוך הוא דכולל ליפא שפכר הוא אסור בכל חמץ שבעולם שקודם שנתחמצה מנחה זו ומנחה זו פכר אסורה עליו משעה שהקדשה הקרש דמים אבל יש פאן איסור מוסיף שעד שלא נתחמצה היתה אסורה להקדוש ומותרת לגבוה וכשנתחמצה ניתוסף בה איסור לגבוה ומגו דאיתוסף איסור חמץ לגבוה איתוסף כמי להקדוש ומעטה מאן דלית לי' לא איסור פולל ולא איסור מוסיף לא משפחת במנחה זו שיהי' חייב על חימוצה פרת ור"ש לית לי' איסור פולל ואפילו איסור מוסיף מספקא להו להתוס' בקידושין דף ע"ב ע"ב בד"ה פרט לכה"ג אם אי' לי' לר"ש איסור מוסיף ועיין בקידושין דף ע"ב ע"ב בד"ה שם אמר ר"ש עיין שם ונהפך בברייתא זו דתני ליקט מפולן ולפירש רש"י דקאי על כל המנחות נהרי רובן נקמצות אחר אפייתן שהרי רק מנחת סולת לבדה נקמצת סולת וא"כ פנין דשאר ד' מיני מנחות נקמצת לאחר אפי' נהרי לאחר אפי' שוב אי אפשר שתחמיץ וא"כ נתחמצה קודם אפייתן וקודם קמיצתן ולא הי' להם שעת היתר לפנהיים ונשאר בהם איסור מעילה מן התורה לר"ש והי' מקום לומר שלא יחול עליהם איסור חמץ וקמ"ל ברייתא זו רבותא גדולה שחייב פרת משום חמץ וקמ"ל דאמרינן איסור פולל או איסור מוסיף ושוב קאמר אם מצה יוצא י"ח ודאי רבותא קמ"ל שלא נתבטל על ידי טיגון מתורת לחם ומה דסיים והוא שאכלן בכדי א"פ נלע"ד דלרבנותא דאם חמץ איצטרף דהרי באכילה מלבד איסור חמץ יש בה ג"כ חיוב מעילה כמו"ש ובמעילה הדין שצירוף המעילה אפילו לזמן מרובה כמפורש במשנה סוף פ"ה דמעילה והי' מקום לומר דמתוך שמצטרפות אכילה אחרונה לראשונה לענין איסור מעילה תצטרף ג"כ לענין איסור חמץ ובפרט לרבי אם אמרינן דסבר מעלה בכזית עיין פסחים דף ל"ג ע"א ועיין בתוס' בד"ה אף מעילה וכו' וא"כ שיעור שניהם שנה ונימא שאף דבכל חמץ בעינו בכא"פ כמו בכל התורה פאן אגב דחייל על אכילה אחרונה חיוב מעילה אף לאחר שיעור כא"פ תחול ג"כ לענין איסור חמץ ודבר זה דומה קצת למה שכתבו התוס' בחולין דף ק"ג ע"א בסוף ד"ה דאיסור חלב וכו' שכתבו וי"ל כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו דמגו דאתי איסור טריפה וחייל אאיסור חלב חייל נמי איסור אבר עלי' וכו' ע"ש בתוס' ה"נ מגו דחייל מעילה יחול ג"כ חמץ קמ"ל ברייתא דלא אמרינן בזה מגו ובעינן שיאכלנו בכא"פ וכל זה איצטרף לענין חמץ אבל לענין אם מצה הוא שיוצא ידי חובת מצה פשיטא

דבֿעינו בכא"פ ואין פֿאן שום רבּוּתא לְכֵן פֿירשׁ רש"י הֵךְ דכא"פ לעִנְיֵן חֲמִיץ וְכֵל זֶה הוּא לר' שְׁמֵעוֹן דְּלִידִידִין מְנַחֵה פֿזוּ אִם עֲלֵתָה לֹא תֵרַד אֲבָל לר' יְהוּדָה דְּכָבֵר פֿתְּבִנוּ דְּלִידִידִין אֲפִילוּ עֲלֵתָה תֵרַד הָרִי מְנַחֵה וְזוּ פֿסוּלָה גְמוּרָה וְהָרִי הִיא פֿקֻדָּשִׁים שְׁמֵתוּ שְׁאִין בָּהֶם דִּין מְעִילָה מִן הַתּוֹרָה פֿלֵל פֿמְבִּנְאָר בּמס' מְעִילָה דָּף ב' וע"ב דְּרַב יוֹסֵף מוֹדָה אֵלִיבָא דר"י וְעִיֵּן בּכ"מ רִישׁ פ"ג מֵהַל' מְעִילָה וּמַעֲתָה אֵלִיבָא דר' יְהוּדָה אֵין פֿאן חִידוּשׁ שְׁצָרִיףּ בכא"פ וְהוּא הֵדְבָר אֲשֶׁר דְּבִרְתִּי שְׁהַרְמַב"ם עַל פֿרָחָףּ מְפָרֵשׁ פֿפֿירוּשׁ רש"י דְּלִפֿירוּשׁ הַתּוֹס' וְהָא וְדָאִי שְׁבִרְיִיתָא זֶה אֵינָה חִידוּשׁ דִּין בָּאָה לְחַדֵּשׁ וְיִהְיֶה פֿפֿי דְּבִרֵּי רַבִּינוּ יוֹנָה שְׁלֹא נִחְשָׁב שְׁאִין חַיִּיב פֿרַת כִּי אִם בְּאוֹכֵל חֲמִיץ מִמֵּין א' בֵּין יֵהִי מְאִיזָה טַעַם אַחַר שְׁהוּא גוֹרֵם שְׁהוֹצֵרָה הַבְּרִייתָא לְהוֹדִיעַ זֶה א"כ לָמָּה לֹא נִמְצָא בְּכֵל הַל' חֲמִיץ וּמִצָּה לְרַבִּינוּ דִּין זֶה בְּשִׁלְמָא מַה שְׁלֹא בִּיאָר שְׁיִוְצָא יְדֵי אֲכִילַת מִצָּה יֵשׁ לוֹמַר שְׁעָקַר הַחִידוּשׁ שְׁאִינוּ בְּטַל מִתּוֹרַת לָחֵם כְּמוֹ"שׁ רַבִּינוּ יוֹנָה שְׁאִם הִי בְּטַל ע"י דִּיבּוּק אֲפִילוּ בְּלִי בִּישׁוּל אִז אֲפִילוּ בְּלִי דִּיבּוּק פֿלֵל הִי בְּטַל מִתּוֹרַת לָחֵם א"כ אֵיבָא לְמִימַר שְׁפָכֵר בִּיאָר הַרְמַב"ם דִּין זֶה בַּהַל' בְּרַכּוֹת לְעִנְיֵן בְּרַכּוֹת הַמוֹצָיא אֲבָל הַדִּין שְׁאִם חֲמִיץ הוּא חַיִּיב פֿרַת הִי לֹו לְהַשְׁמִיעֵנוּ אֲבָל אִם הוּא מְפָרֵשׁ בְּפִירוּשׁ רש"י א"כ פֿינֵן שְׁהַרְמַב"ם בּפ"ג מְמַעִילָה לָּה פֿסַק בְּקֻדְשִׁים שְׁנִשְׁחַטּוּ בְּדָרוּם שְׁאִין בָּהֶם מְעִילָה מִן הַתּוֹרָה וְכַתּוּב הַכ"מ שֶׁם שְׁהוּא מְטַעַם דְּרַב יוֹסֵף גּוֹפֵל מוֹדָה אֵלִיבָא דר"י וְקִי"ל ר"י ור"ש הֵלְכָה כר"י לְכֵן פֿסַק פֿאן הַרְמַב"ם שְׁאִין בּוּ מְעִילָה רַק מְדַרְבְּנֵן הֵן אֵמֶת שְׁדָבְרִים אָנוּ מְרַפְסֵן אֵיגְרִין מִמָּה שְׁפֿסַק הַרְמַב"ם בּפ"ג מִפְּה"מ הֵלְכָה ז' וע"ש ב"כ"מ וּבַלח"מ מ"מ יֵהִי הַיְשׁוּב לְדְבָרֵי הַרְמַב"ם מַה שְׁיִהְיֶה לְכֵל מִר כְּדָאִי לִי עכ"פ כָּכֵר בִּיאָר הַרְמַב"ם דַּע"כ פֿ אֵין בּוּ מְעִילָה מִן הַתּוֹרָה וּמִמִּילָא אֵין מְקוּם לְטַעוֹת שְׁיִתְחַיֵּיב בְּמְנַחֵה שְׁנִחְמָצָה פֿרַת מְשׁוּם חֲמִיץ בְּפֿסַח אֲפִילוּ בִּיּוֹתֵר מְפָדִי א"פ הוּאִיל וּמִצְטָרֵף לְמְעִילָה שְׁהָרִי אֵין פֿאן חַיִּיב מְעִילָה וְלְעִנְיֵן שְׁיִחּוּל אִיסוּר חֲמִיץ שְׁלַעֲנִין זֶה וְדָאִי אָנוּ צָרִיכִין לְאִיסוּר כּוֹלֵל וּמוֹסִיף דָּאֵף שְׁאִין בּוּ מְעִילָה מִן הַתּוֹרָה אִיסוּר בְּאֲכִילָה מִן הַתּוֹרָה שְׁפֵל שְׁבִקְוֹדֵשׁ פֿסוּל בָּא הַפְּתוּב לִיתֵן ל"ת עַל אֲכִילָתוֹ מ"מ כָּכֵר בִּיאָר הַרְמַב"ם דִּין אִיסוּר כּוֹלֵל וּמוֹסִיף בְּכַמָּה מְקוּמוֹת בְּחִבּוּרוֹ בּפ"ח מ"מ א' וּבפ"ז מ"א ב' וּבפ"ד וּפ"ו מְשַׁגְּגוֹת בָּאֵר הֵיטֵב לְכַף לֹא הֶעֱתִיק הַרְמַב"ם דִּין זֶה שְׁאִם חֲמִיץ הוּא חַיִּיב פֿרַת בְּחִבּוּרוֹ שְׁמִלְתָא דְּפִשִׁטָּא הִיא וּמַעֲתָה פֿינֵן שְׁהַחֲלִיטְנוּ פֿירוּשׁ רש"י צָרִיכִין אָנוּ לְסַלֵּק הַקּוֹשְׁיוֹת שְׁעַל פֿירוּשׁ זֶה וְהִנֵּה מַה שְׁהַקְשׁוּ הַתּוֹס' הֵלֵא כֹּל הַמְּנַחֹת בְּאוֹת מִצָּה וְאִיף קָאֵמַר אִם חֲמִיץ וְכו' אֲנִי אוֹמֵר וְאִטּוּ תִּנָּא בְּסִדֵּר עֲשִׂיית הַמְּנַחֵה קָאִי בְּבִרְיִיתָא זֶה תִּנָּא בְּמִקְרָה קָאִי שְׁאִם לִיקֻט וְכו' וּמִיָּרִי שְׁעָבֵר וְהַחֲמִיץ אוּ שְׁנִתְחַמְצָה מֵאֵלִיו שְׁלֹא שְׁמָרָה פֿרָאוּי וּמַה שְׁהַקְשִׁיתִי כִּי הֵלֵא מִי פֿירוּת אֵין מִחֲמִיצִין הָרִי כֹּל הַמְּנַחֹת הֵיוּ בָּהֶם מִים עִם הַשְּׁמֵן וּמִי פֿירוּת עִם מִים מִחֲמִיצִין וְאֲפִילוּ לְדַעַת הַסּוֹבְרִים שְׁגַם מִי פֿירוּת עִם מִים ב"כ אֵינוּ חֲמִיץ גְמוּר רַק נּוֹקְשָׁה אַכְתִּי מְשַׁפַּחַת לָּה בְּצָרִיד שְׁל מְנַחֹת שְׁלֹא הִגִּיעַ שֶׁם הַשְּׁמֵן וְנִתְחַמְצָה וְעִיֵּן כֹּל זֶה בְּדְבָרֵינוּ בְּנוֹדַע בִּיהוּדָה חֲלֵק א"ח סִימֵן ד"ב וּב"א כִּי תִּחַא הֵךְ בְּבָא דָּאֵם חֲמִיץ הוּא עֲנוּשׁ פֿרַת וּמַעֲתָה צָרִיכִין אָנוּ לְסַלֵּק הַקּוֹשְׁיוֹת מֵהֵךְ אִם מִצָּה שְׁיִוְצָא י"ח בְּפֿסַח וְהַרְשָׁב"א הַקְשָׁה דְּהָרִי אֵינָה נִאֲכָלֶת בְּכֵל מוֹשְׁבּוֹת וְהַפְּנִי יוֹשַׁע דְּחָה קוֹשְׁיִיתוֹ שְׁזָהוּ הוּא פֿלִגְוָתָא דְּתַנָּאִי אֵי בְּעִינֵן מִצָּה הַנִּאֲכָלֶת בְּכֵל מוֹשְׁבּוֹת וְאֲנִי לֹא מְצָאתִי שׁוּם תַּנָּא שְׁיִחְלוּק עַל זֶה וְאֵף דְּבִפְסָחִים דָּף ל"ו ע"א פֿלִיג ר"ע מ"מ הָא מְסַקִּינֵן הָתָּם דְּהָדַר בִּי ר"ע וְאוּלַי יֵאמַר הַפ"י דְּבִרְיִיתָא זֶה ר"ע שְׁנָאָה מְקַמֵּי דְּהָדַר בִּי וְאֲכַתִּי קִשָּׁה הָרִי מְקַמֵּי דְּהָדַר בִּי הִי דוֹרֵשׁ

מצה ומרור מה שאינו בפורים וכו' ה"נ נימא מה מרור שאינו מנחה אף מצה שאינו מנחה ואני אומר ליישב דכמה משניות וברייתות היו שנויות להם מדורות הראשונים ובפרק כל הפלים אמרו בימי נחמל נשנית משנה זו ואולי ברייתא זו מימי דוד ושלמה נשנית קודם שנבנה הבית ולמאן דאמר יש מנחה בבמה היינו אפילו בבמה קטנה והתוס' בזבחים דף ק"ו ע"ב בד"ה אין מנחה וכו' שכתבו דמנחה לא הוה דומיא דאינה וכו' רצונם דלמ"ד אין מנחה בבמה היינו אפילו בבמה גדולה אבל זה האומר יש מנחה בבמה היינו אפילו בבמה קטנה ומנחה הנעשית שם הי' יכול לאכלה בכל ערי ישראל דבבמה קטנה לא הי' שם קלעים דנימא שגאכלת לפנים מן הקלעים וכשם שכל יחיד הי' יכול לעשות במה בראש גגו בכל מקום שרוצה כהי' הקרבנות ששרבו שמה נאכלים בכל מקום שרוצה ובהדיא אמרו בשלהי זבחים יוצא פשר בבמה ופרש"י שהרי פשרה בלא מחיצות ואז היתה נאכלת בכל מושבות ומה שהקשיתי אני דהרי מנחה זו היא מצה עשירה שנילושה בשמן וגם אינה נאכלת באנינות וא"כ ממ"נ אינו יוצא בה אי דרשינן עני הרי היא עשירה ואם דרשינן עוני הרי אינה נאכלת באנינות ג"כ נלע"ד דלפי מה שאני מפרש להך ברייתא במנחה הקריבה בבמה קטנה שם אין אנינות פסול בה וכן אמרו בזבחים דף ט"ז ע"א מאן לימא לן דאונן אסור בבמה ופירש"י דגבי איכן ומן המקדש פתיב עיין שם בפסוגיא ואף דשם לענין הקרבה איירי אבל לענין אכילה אסור גם בבמה ואל תתמה שהרי פהו גדול מקריב אונן ואינו אוכל אומר אני דהא ליתא דכה"ג שאינו אוכל אונן ילפינן מאהרן דכתיב ואכלתי חטאת היום וגו' וג"כ בקדשים הקרבים במשפן פתיב אבל בבמת יחיד לא שמענו איסור אכילה ואף דבזבחים דף ק"א ע"א ילפינן איסור אכילת אונן בקדשים ק"ו ממעשר הקל שאמרה תורה לא אכלתי באוני הרי באמת הקשו שם התוס' בד"ה ומה מעשר וכו' תימא מה למעשר שפן טעון פסוף צירי וכה"ג פריף בפרק אלו הן הלוקין ונשארו בתימא ואמנם ביבמות דף ע' ע"ב בתוס' בד"ה דפסח גופי' ממעשר גמר כתבו דהיינו בג"ש וא"ת ושאר כל הקדשים מנין דכל הקדשים אסורים לאונן כדאמר בזבחים מק"ו ממעשר ואק"ו איפא למפרף מה למעשר שפן טעון פסוף צירי וכו' וי"ל דשאר קדשים גמרינן מפסח בהקישא דזאת התירה וכו' עיין שם בתוס' איברא שיש לנו אריכות דברים בזה אבל אין פאן מקומו ואמנם הצנרף לדברינו פאן דאיסור אכילת אונן בקדשים מהקישא דקדשים לפסח ילפינן ומינה דהיינו קדשים דומיא דפסח שקרב בבית המקדש או אף בשעת היתר הבמות בבמה גדולה דהרי פסח לא משכחת לה בבמה קטנה כמפורש במשנה במגילה דף ט' ע"ב ובזבחים דף קי"ח אבל קדשים שמקריבי בבמה קטנה אינן נכללי' בהיקוש הזה ולכן קדשי במה קטנה מותר' לאונן וא"כ שפיר יוצא ידי מצה במנחה שהקריבה בבמת יחיד ומה שהקשיתי דהרי מצה זו נשמרה לשם מנחה ולא לשם מצת מצוה ולא לשם מצה הנאכלת לשבעה נלע"ד דלא קשה דהרי בפסחים דף ל"ח ע"ב פירש רש"י בד"ה שאינה נאכלת לשבעה וכו' וחסית לי' לרב יוסף הא דרשה דרבה דבעינן שימור לשם מצות ואהאי קרא סמיף ובהא פליג דאי נמי איכונן לה נמי לשימור מצת מצוה למיפק בה משום תודה ומשום מצה לא נפיק דבעינן שימיר לשם מצה כל שבעה עכ"ל רש"י ומנה הוכחתי שם בחידושי במס' פסחים דלרבה אם באמת שמרה מתחלה לשם מצת מצוה וגם לשם תודה שפיר נפיק בה ונהרי איתא שם ברייתא פנותי' דרבה וא"כ גם ברייתא דליקט מכולם סברה כן

ומיירי שישמרה תכף לשם מצת מצנה ולשם מנחה ודע כי לדברינו פדמקשה שם בפסחים ותפוק ל"י מי שגאכל באנינות הנה מצי לשנויי דאיצטרף לאותן שהקריב בבמה קטנה אלא שכל זמן שהי' אפטר לו לשנויי לכל זמן ניחא לי' יותר ולבסוף פשהקשה ממושבות אז הוצרה לשנויי בנזב וגבעון זהו הנלע"ד ליישב שטת רש"י דרף פרט על כל קושיא ועוד נלע"ד לסלק כל הקושיות הן מטעם מצה עשירה והן מטעם אנינות והן מטעם מושבות והן מטעם שימור לשם מצת מצנה הפל בחדא ואציעה הוצעה אחת הנלע"ד דבר חדש אשר לא ראיתי שדברו בו הקדמונים והוא הלכתא למשיחא כשנזפה לעשות הפסח פהלכתו ויזמן טמא או מי שהי' בדרף רחוקה ויעשה פסח שני ויאכלנו על מצת ומרורים אם כל פרטי תנאים הצריכים במצה של ליל חג המצות צריכים ג"כ במצה הבאה עם פסת שני כגון שלא תהי' מצה עשירה ושתהא גאכלת בכל מושבות ובאנינות ושימור דוקא לשם מצת מצנה ואומר אני שאינה צריכה כלום מפל תנאים הללו ודי שתהא מצה משונמרת מחימוץ דבפסח שני עצמו אי לאו דכתיב ככל חוקת הפסח לא הנה מצרכינו בי' כל פרטי הפסח ובמצה של פסח שני לא כתיב ככל חקת המצה ותדע דלרב יוסף בדרף ל"ח ע"ב דמפרש טעם של חלת תודה ורקיני נזיר מקרא דשבעת ימים מצות תאכלו בעינו מצה הנאכלת לשבעת הימים ואטו שיף בפסח שני מצה לשבעת הימים וכי היכי דלרב יוסף לא אימעט מצה של פסח שני הה"ד כל הגי דאימעוטי לכל הפרטים כולהו במצה של חג הפסח כתיבי ולא במצה של פסח שני ועוד דמלקחם עוני שדרשינו למעוטי מצה עשירה לר' עקיבא ומודה ר"ע דקרינו עוני ודריש לי' שעונין עליו דברים הרבה כדאמרינו בדרף ל"ו ע"א ואטו במצה שעם פסח שני בט"ו באייר עונין עליו דברים וכי יש ספור הגדה באייר והגדת לבנה ביום ההוא כתיב וא"כ כי היכי דהקרישקורין עוני לא קאי על שני ה"נ הפתיב דכתיב עני למעוטי מצה עשירה ב"כ לא קאי על שני וכמו כן כל הפרטים לכל התנאים לכל מר כדאית לי' כולהו במצה של חג כתיבי ואולי כשם שאימעטי בפסח שני כמה פרטים כמפורש בדרף צ"ה ע"א אימעטי ג"כ פרטי המצה רק דבסוגיא שם לא חשיב רק מה שהיא מצות עשה או מצות ל"ת ולא פרטים שאינם רק אופני הדבר ואעפ"כ בפרטים דעל מצות ומרורים אימעט מושבותיכם ולקחם עוני ואם הי' זה עולה בידינו להלכה דפסח שני אין כל הפרטים הללו מעכבים במצה הי' ניחא דמה שתני פאן ואם מצה אדם יוצא י"ח בפסח היינו בפסח שני אבל באמת לבי נוקפי לחלק בפרטי המצה בין פ"ר לפ"ש דאם פן גם פן נימא שאדם יוצא י"ח בפ"ש במצה של כל שאר מיני דגן אף שאינו מחמשת המינין שהרי ה"א דאין יוצאין רק בחמשת המינין ולפינו בפסחים דף ל"ה ע"א מקרא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דבעינו דברים הבאים לידי חימוץ והאי קרא במצה של חג המצות מיירי ועוד אם נימא דבאמת יוצאים בפ"ש בכל מיני דגן א"כ איף הוכיח אבני מדיוצאין ידי מצה מברכין עליו המוציא ופירש רש"י דהתם לחם בעינו דכתיב לחם עוני וכו' והרי לחם עוני בפסח ראשון כתיב אלא ודאי דעל מצות ומרורים דכתיב בשני אהדרין לכללי לכל דין מצות בראשון ומחנורתא כמו"ש מעיקרא דמשפחת לה במנחה שבבמה קטנה ובזה ג"כ ניחא שלא הזכיר הרמב"ם דין זה שפיון שגאסרו הבמות לא משפחת דין זה: שם הב"ע בבא מלקחם גדול ויש להקשות בשלמא לפירוש התוס' דליקט מפולן היינו מפל מיני לחמים משפחת בבא מלקחם גדול אבל לפירוש רש"י שפולן היינו כל המנחות היכי משפחת

לה שפא מלחם גדול הא המנחות אין בהם מה שלא פיתת לפתיתן ולא נשפיתיר לחם גדול ואלמלא שרש"י מדויל ידי משתלקים הייתי מפרש שלא הדר בי ממאי דמוקי בשערסן אלא כלפי מה שהקשה לו שאכלו מפעל משני לי שאחר שערסן פירר מהם פתיתין קטנים ונשאר ממה שעירס עוד חלק גדול אבל רש"י עצמו פירש בד"ה הב"ע ובשלא ערסן וכו' וא"כ הדק"ל ונלע"ד דעתה לא מוקי לה כר"י אלא פרבנן דכולן פותיתין פזיתים אלא דהא ודאי הא דבעינן פתיתין פזיתים היינו קודם קמיצה אבל אחר קמיצה והקטר הקומץ ונכו הפהנים בשירי המנחה היו הפהנים רשאים לפותתן שוב כל פתית של זית לכמה פתיתים קטנים פרצונם ופתית שהוא פזית מקרי לחם גדול וכשנשאר בהם פתיתים פזיתים אז אפילו ליקט משאר הפתיתים שפיתת לקטנים אם ליקט וצירף מהם פזית מברך המוציא פיון שנשאר בהם פתיתים שהם פזית וזה מקרי בא מלחם גדול ולפי זה גם דברי רב יוסף שאמר הא חביצא דאית בי פירורין פזית אין הפנונה שבאותו פירור שהוא מברך עליו יהי פזית אבל הפנונה שיש בהם פירורין פזית אז מברך אפילו על הקטנים המוציא דלית בי פירורין פזית היינו שפכל החביצא אין שום אחד שיהי בו פזית מברך במ"מ.

אלא דלפי זה קשה איך הביא רב יוסף ראי מנחות ותני עלה וכולן פתיתן פזית דלמא שאני התם שעל אותו שיש בו פזית מברך שיהי פולן פותתן פזיתים ומנ"ל דאם יש אחד שיש בו פזית שמועיל לכל הפירורין ולכן נלע"ד דהה"ב"ע שפא מלחם גדול לאו מסקנא דרב יוסף הוא ולא כמו שפירש רש"י במנחות דף ע"ה ע"ב שגרם אמר לו רב יוסף וכו' ע"ש אבל לענ"ד נראה דהש"ס הוא דאמר הכי ורב יוסף דאמר חביצא דאית בי פירורין פזית פנונתו שבאותו פירור שמברך עליו המוציא בעינן שיהי בו פזית ואפיי בא לחלוק עליו ולדחות ראיתו לגמרי דאי ממנחות אתה בא למילף א"כ אפילו אין בהם פזית וכו' וזהו ודאי אי אפשר שיהי שנינו לעיל בזמן שאין הפרוסות קיימות וכו' אלא על פרוסה מנחות שאני שלא נתבשלו אלא נטגנו וטיגון אינו דומה לבישול וא"כ אפי' על יש בהם פזית אין לה ראי לברך עליהם המוציא ובא הש"ס לדחות דברי אפיי ולעולם טיגון דומה לבישול ומה דקש"א לה א"כ אפילו פחות מפזית וזה אי אפשר שיהי שנינו בזמן שאין הפרוסות קיימות וכו' הב"ע הך דליקט מפולן בבא מלחם גדול וכמו"ש שנשאר בהם גם פתיתין פזית ולכך מברך אפילו על הקטנים והך ברייתא דאין הפרוסות קיימות מייירי שאין שום פרוסה קיימת שיהי בה פזית ובא הש"ס לקיים דברי רב יוסף במקצת ולדחותם במקצת דמה שהוא מנחה טיגון לבישול דבריו קיימים אבל מה דבעי באותו שמברך עליו פזית נדחו דבריו: שם מאי הנה עלה ולכאורה קשה דלפי פירוש רש"י שרב יוסף הוא שהשיב הב"ע בבא מלחם גדול א"כ שני רב יוסף לאפיי כל קושיותיו ואפיי קיבל התשובות ונשאר דברי ר"י בלי שום קושיא ובלי שום חולק ומהי תימי לדחות דבריו ומה עלה על דעת רבנן דבני ישיבה לשאול מאי הנה עלה ועוד דעל שאלת מאי הנה עלה הביא הש"ס דברי רב ששית לפשוט מזה שאלת מאי הנה עלה והדבר תמוה דמאי אולמא דברי ר"ש לדחות דברי רב יוסף ודלמא הלכה פרב יוסף ולא כר"ש ואי משום דרבא דהוא בתרא וקאמר על דברי ר"ש והוא דאיכא עליו תורתא דנהמא א"כ הנה לי למימר ואמר רבא פיון דגם דברי רבא הם שייכים לתשובת שאלת מאי הנה עלה אבל השתא דקאמר אמר רבא א"כ דברי רבא הם ענין בפ"ע אמנם לפי

מ"ש לעיל שלא פדברי רש"י ולא רב יוסף קאמר בְּבֵּא מְלַחֵם גְּדוֹל וְדַבְרֵי רַב יוֹסֵף וְדַאי
נְדָחִים אֲלֵא דְמָה דְרַצָּה אַבְיֵי לְחַדֵּשׁ חִילּוּק בֵּין טִיגוֹן לְבִישׁוּל דְחָה הַתְּלֻמוֹד דְלַעוֹלָם טִיגוֹן
הוּא פְּבִישׁוּל וּבְרִייתָא דְלִיקֻט מְכּוּלָם מִיִּירֵי בְּבֵא מְלַחֵם גְּדוֹל וְעַל זֶה שְׂאֵל מַאי הֵנָּה עָלֶיהָ
אִם טִיגוֹן דִּינּוּ פְּבִישׁוּל אוֹ לֹא וְעַל זֶה מִיִּיתֵי אָמַר רַב שְׁשֵׁת וְכוּ' אַע"ג דְלִית בֵּי פְּזִית וְכוּ'
וְאִין לָנוּ לְהַפְּךָ סְבָרוֹת הָאֲמוּרָאִים מִהִיפּוּף אֶל הַהִיפּוּף לְגַמְרֵי דְרַב יוֹסֵף אֲפִילוּ עַל פִּירוּרִין
פְּזִית אָמַר מְנָא אָמִינָא לֵה וְהִנְצֵרָה לְהַבִּיא רֵאִי מְמַנְחוֹת שְׂמִבְרָה עֲלֵיהֶם הַמוֹצִיא מְפָלֵל
דְּמַצֵּד הַסְבָּרָה הַחִיצוֹנָה אֲפִילוּ עַל פְּזִית לֹא הֵינּוּ יְכוּלִים לְהַחֲלִיט שְׂיִבְרָה הַמוֹצִיא וְהִנְצֵרָה
לְהַבִּיא רֵאִי פנ"ל וְרַב שְׁשֵׁת יֹאמַר מְסַבְרָה בְּלִי שׁוּם רֵאִי שְׂאֲפִילוּ לִית בְּהֶם פְּזִית יִבְרָה
הַמוֹצִיא אֲלֵא וְדַאי דְגַם ר"ש לֹא מְסַבְרָה אָמְרָה אֲלֵא מַצֵּד בְּרִייתָא דְלִיקֻט מְכּוּלָם וְכוּ'
וּא"כ עַל פְּרָחָה סוֹבֵר דְטִיגוֹן הוּא פְּמְבּוּשָׁל דַּא"כ אִיךָ מְבִיא רֵאִי מְטִיגוֹן לְבִישׁוּל וְגַם
אִין לֹאמַר דְאַפִּילוּ לֹא בָּא מְלַחֵם גְּדוֹל וּמוֹקֵי הֵךְ בְּרִייתָא כַּר' יִשְׁמַעְעַל וְאַפ"ה מְבָרָה
הַמוֹצִיא דַּא"כ אֲפִילוּ אִין בְּהֶם ת"ד וּפְחוֹת מְזִית נְמִי יִבְרָה הַמוֹצִיא דְהָרִי כִינּוּן שְׂמַחְזִירִין
לְסוֹלְתָן לֹא נִשְׂאָר תּוֹרִיתָא דְנִהְמָא וְזֶה אִי אֲפִשֵׁר דְהָרִי שְׁנִינּוּ בְּזִמְן שְׂאִין הַפְּרוּסוֹת קְנִימוֹת
מְבָרָה בַּמ"מ אֲלֵא וְדַאי דְלֹא מוֹקֵי כַר' יִשְׁמַעְעַל אֲלֵא פְּרַבְנָן וּא"כ דִּי שְׁנִימָא דְמִיִּירֵי שְׂבֵא
מְלַחֵם גְּדוֹל דְהֵינּוּ שְׁנִשְׂאָרוּ גַם קֶצֶת פְּתִיתִין בְּכַזִּית שְׁנֵה מְקַרֵי לְחֵם גְּדוֹל וְעַל פְּרָחָה דְגַם
ר"ש מִיִּירֵי בְּבֵא מְלַחֵם גְּדוֹל: שֵׁם אָמַר רַבָּא וְהוּא דְאִיפָא עֲלִי' ת"ד וְהִקְשָׁה רַבִּינוּ יוֹנָה
לְפִירֵשׁ רִש"י דְחִבִּיצָא הֵינּוּ בִישׁוּל א"כ מַאי קַמ"ל רַבָּא דְהָרִי ר"ש עַל פְּרָחָה מוֹקֵי
בְּרִייתָא שְׂאִין פְּרוּסוֹת קְנִימוֹת הֵינּוּ עַכ"פ בְּשְׂאִין בְּהֶם ת"ד וּא"כ עַל פְּרָחָה מוֹדָה ר"ש
בְּאִין בְּהֶם ת"ד שְׂאִינוּ מְבָרָה הַמוֹצִיא וּא"כ מַאי קַמ"ל רַבָּא וְחִשְׁבִּיתִי לְמַפְשֵׁט דְאִי
מְבָרִיתָא הֵנָּה אָמִינָא דְנִקָּא בְּאִין בְּהֶם פְּזִית הוּא דְבַעֲינָן ת"ד וְכֹלָה בְּרִייתָא בְּאִין בְּהֶם
ת"ד מִיִּירֵי וְאַפ"ה בְּפְרוּסוֹת קְנִימוֹת דְהֵינּוּ שְׂיֵשׁ בְּהֶם פְּזִית מְבָרָה הַמוֹצִיא דְבְּכַזִּית לֹא
בַעֲינָן ת"ד קַמ"ל רַבָּא וְהוּא דְאִיפָא ת"ד וְרַצּוֹנוּ בְּזֶה דַּר"ש קֹאמַר הַאי חִבִּיצָא אַע"ג דְלִית
בֵּי פִירוּרִין פְּזִית וְכוּ' וּא"כ כ"ש בְּיֵשׁ בְּהֶם פְּזִית וְקֹאמַר רַבָּא וְהוּא דְאִיפָא עָלֶיהָ ת"ד
וְאַפִּילוּ בְּיֵשׁ בְּהֶם פְּזִית בַּעֲינָן ת"ד וְאִין חִילּוּק פְּלֵל בֵּין יֵשׁ בְּהֶם פְּזִית וּבֵין אִין בְּהֶם וְהָא
דְקַתְנִי בְּבְרִייתָא בְּזִמְן שְׂהַפְּרוּסוֹת קְנִימוֹת אִין הַפִּירוּשׁ שְׂכַזִּית פְּקִירָא פְּרוּסוֹת קְנִימוֹת אֲלֵא
פֵּל זִמְן שְׂיֵשׁ בְּהֶם ת"ד קוֹרְהוּ בְּבְרִייתָא פְּרוּסוֹת קְנִימוֹת וְכַשְׂאִין בְּהֶם ת"ד קוֹרְהוּ
הַבְּרִייתָא אִין פְּרוּסוֹת קְנִימוֹת וְכֵן פִּירוּשׁ בְּחִידוּשֵׁי הַרְשָׁבָא.

וּבְזֶה נִלְע"ד לִיִּישָׁב דְבְרֵי הַתּוֹס' בַּד"ה אָמַר רַבָּא וְכוּ' וְהָא דְמִשְׁמַע בִּירוּשְׁלָמִי דְפְרוּסוֹת
קְנִימוֹת הֵן בְּכַזִּית וְכוּ' וְלְכַאוּרָה מַאי קְשִׁיָא לְהוּ רַבָּא בְּאִין בְּהֶם פְּזִית בַּעֲיֵי ת"ד דְהָרִי עַל
דְבְרֵי ר"ש קֹאֵי דְמִיִּירֵי בְּלִית בְּהוּ פְּזִית אֲבָל בְּכַזִּית מוֹדָה וּבָא דַּאע"פ שְׂאִין בּוֹ ת"ד מְבָרָה
הַמוֹצִיא וּא"כ שְׂפִיר קֹאמַר הִירוּשְׁלָמִי דְפְרוּסוֹת קְנִימוֹת הֵן בְּכַזִּית וּלְפִי מ"ש נִיחָא דְהַתּוֹס'
הוֹכִיחוּ דְעַל פְּרָחָה רַבָּא גַם בְּכַזִּית בַּעֲיֵי ת"ד דַּא"כ קְשָׁה קוֹשְׁיֵית רַבִּינוּ יוֹנָה וְכַנ"ל כֵּן
חִשְׁבִּיתִי בְּתַחֲלַת הַרְעִיוֹן אֲבָל אַחַר הָעֵיוֹן הָא לִיתָא דַּא"כ עֲקַר חִדוּשֵׁי שְׂל רַבָּא הִיא
בְּפְרוּסוֹת שְׂיֵשׁ בְּהֶם פְּזִית א"כ לְמָה קִבַּע רַבָּא דְבְרִיו עַל דְבְרֵי ר"ש שְׂעַקַר דְבְרֵי ר"ש הֵם
בְּאִין בְּהֶם פְּזִית הִי לּוֹ לְקַבּוּעַ דְבְרֵיו עַל רֵאשִׁית דְבְרֵי רַב יוֹסֵף דְאָמַר הַאי חִבִּיצָא דַּאִי
בֵּי פִירוּרִין פְּזִית הִי לְרַבָּא לֹאמַר וְהוּא שְׂיֵשׁ בּוֹ ת ד וְלָכֵן אָנִי אֹמַר דְּוַדַּאי רַבָּא עַל דְבְרֵי
ר"ש קֹאֵי דְמִיִּירֵי בְּאִין בְּהֶם פְּזִית וְאָמַנְסְחִידֵשׁ יוֹמַר מִהַבְּרִייתָא דַּאִי מְבָרִיתָא הֵנָּה
מוֹקְמִינּוּ מִה דְתַנִּי אִין הַפְּרוּסוֹת קְנִימוֹת הֵינּוּ שְׂאִין שׁוּם פְּרוּסָה קְנִימַת דְהֵינּוּ שְׂיִהְי' בְּה

כַּוִּיָּת הוּא דַּאִין מְבַרְכִין הַמוֹצֵיא כְּשֶׁאֵין בָּהֶם ת"ד הָא יֵשׁ בָּהֶם פְּרוּסוֹת קְנִימוֹת אֶז מְבַרְךְ הַמוֹצֵיא אֶפְּלוֹ עַל אוֹתָן שְׂאִין בָּהֶם כְּוִיָּת אֶפְּלוֹ אֵין בּוֹ ת"ד קמ"ל רְבֵא דְאֶפְּלוֹ יֵשׁ בָּהֶם פְּתִיחָן כְּוִיָּת אֶפְּ"ה עַל אוֹתָן שְׂאִין בָּהֶם כְּוִיָּת אֵינוֹ מְבַרְךְ הַמוֹצֵיא אֶלָּא א"כ יֵשׁ עָלָיו ת"ד וְשִׁפִּיר קָאֵי עַל דְּבַרֵי ר"ש דְּמִיָּרֵי ג"כ שְׂאִין בְּפִתְחָן שְׂמְבַרְךְ עֲלֵיהֶם כְּוִיָּת אֶבְל עכ"פ כְּשֶׁאֵר בְּחִבְיָצָא הֵהִיא כְּמָה פִּירוּרִין שְׂיֵשׁ בָּהֶם כְּוִיָּת כְּפִי מַה שְׂפִרְשִׁתִּי לְעֵיל דְּבַרֵי ר"ש וְיוֹתֵר מְזַה נִלְע"ד דְּלִפִּי פִּירוּשֵׁינוּ לְעֵיל בִּלְא"ה לֹא קִשְׂיָא קִנְשִׁיָּת רַבִּינוּ יוֹנָה דְּבַרֵי תָא דְלְעֵיל מִיָּרֵי אֶפְּלוֹ יֵשׁ בָּהֶם ת"ד אֶפְּ"ה אִם אֵין פְּרוּסוֹת קְנִימוֹת מְבַרְךְ רַק בּמ"מ מְשׁוּם דְּמִיָּרֵי בָּאִין שׁוּם פְּרוּסָה קְנִימָת וּבְזָה לֹא מְהַנִּי ת"ד ור"ש מִיָּרֵי בְּיֵשׁ בָּהֶם פִּירוּרִין כְּוִיָּת וְאֶז אֶפְּלוֹ לְאוֹתָן שְׂאִין בָּהֶם כְּוִיָּת מְהַנִּי ת"ד שְׂמְבַרְךְ עָלָיו הַמוֹצֵיא אֶבְל אִם יֵשׁ בְּאוֹתוֹ פִּירוּר גּוּפְנִי שְׂמְבַרְךְ עָלָיו הַמוֹצֵיא אֶפְּלוֹ אֵין בּוֹ ת"ד פִּינּוֹן שְׂיֵשׁ בּוֹ בְּעַצְמוֹ כְּוִיָּת מְהַנִּי כְּמוֹ שְׂהוּכְחִתִּי מְדֵלָא קְבַע רְבֵא דְּבַרֵי עַל דְּבַרֵי רַב יוֹסֵף וְשִׁלְשׁ חֲלוּקִים יֵשׁ בְּדְבַר שְׂאֵם יֵשׁ בְּפִירוּר הֵזַה עֲצָתוֹ כְּוִיָּת בְּכָל עֲנָן מְבַרְךְ עַל אוֹתוֹ הַפִּירוּר הַמוֹצֵיא אֶפְּלוֹ אֵין בּוֹ ת"ד וְזַהוּ חֲלֻקָּה רֵאשׁוֹנָה וְאִם אֵין בְּפִירוּר הֵזַה כְּוִיָּת אֶבְל יֵשׁ בְּאוֹתוֹ חִבְיָצָא בְּמִ פִּירוּרִין שְׂיֵשׁ בָּהֶם כְּוִיָּת יֵשׁ חֲלוּק בֵּין יֵשׁ בּוֹ ת"ד אוֹ אִם אֵין בּוֹ וְזַהוּ חֲלֻקָּה שְׁכִי וְאִם לֹא כְּשֶׁאֵר בְּכָל הַחִבְיָצָא שׁוּם פִּירוּר שְׂיֵשׁ בּוֹ כְּוִיָּת לֹא מְהַנִּי ת"ד וּבְכָל עֲנָן אֵינוֹ מְבַרְךְ רַק בּמ"מ וְזַהוּ חֲלֻקָּה שְׁלִישִׁית וּבְזָה נוּכַל לְמַעַבְד שְׁלֵמָא בֵּין הָאִמּוֹרָאִים שְׁלֵא יְהִי שׁוּם מְחֻלָּקָת בֵּין רַב יוֹסֵף לְרַב שְׁשִׁת וְכַדְמִשְׁמַע כָּאֵן שְׂהַגְרָסָא אָמַר רַב שְׁשִׁת וְאִם הִי' בָּא לְחֻלְקָה הִי' רֵאוּי לּוֹמַר רַב שְׁשִׁת אָמַר וְהָא וְדַאי שְׂרַב שְׁשִׁת לֹא בָּא לְהַשִּׁיב עַל שְׂאֵלַת מַאי הִנְה עֲלָה שְׂזַהוּ שְׂאֵלַת בְּנֵי יְשִׁיבָה שְׂהִיו אַחַר אַבְיֵי וּבְמַנְחוֹת בְּאִמַּת הַגְרָסָא רַב שְׁשִׁת אָמַר אֶבְל יוֹתֵר יֵשׁ לְסַמּוּךְ עַל הַגְרָסָא כָּאֵן שְׂהִיא עֶקֶר מְקוֹר הַדִּין בְּמְקוֹמָהּ בְּמַס' בְּרִכּוֹת וְנִרְאָה כְּאֶשֶׁר נִדְקַדַּק בְּדְבַרֵי רַב יוֹסֵף שְׂאֵמַר דְּבַר וְהִפּוּכּוֹ שְׂאֵם יֵשׁ בָּהֶם כְּוִיָּת מְבַרְךְ הַמוֹצֵיא וּג' בְּרִכּוֹת וְאִם אֵין בָּהֶם כְּוִיָּת וְכו' וְלָמָּה כָּל הָאִרְיָכוֹת הֵזַה שְׂמַמִּילָא יְדַעִינּוּ שְׂאֵם אֵין בָּהֶם כְּוִיָּת אֵינוֹ מְבַרְךְ הַמוֹצֵיא וְאִי לֹא שְׂמוֹעִינּוּ שְׂעכ"פ מְבַרְךְ בּוֹרָא מ"מ וּמַעִין שְׁלֵשׁ ג"כ הוּא מִמְרָא שְׂאִינָה צְרִיקָא דְאֵטוֹ גֵּרַע מְתַבְּשִׁיל שְׁל חֲמִשָּׁת הַמִּינִין וְאֶף שְׂכַתְבִּתִּי בְּתַחֲלַת הַסְּנִינָא דְשִׁנּוּ בְּרִכָּה לְאַחֲרֵי מְשׁוּם רְבוּתָא דַּאִין בּוֹ כְּוִיָּת שְׁלֹא זֹו שְׂאִינוֹ מְבַרְךְ לְפָנָיו הַמוֹצֵיא אֶלָּא אֶפְּלוֹ לְאַחֲרֵי אֵינוֹ מְבַרְךְ בְּהַמ"ז וּא"כ אֵי לֹא שְׂאֵמְרוּ רַב יוֹסֵף בְּפִירוּשׁ רַק מְדִיוּקָא לֹא הִנְה דִּיּוּקִינּוּ אֶלָּא שְׂאִינוֹ מְבַרְךְ הַמוֹצֵיא אֶבְל אֶפְּתִי הִנְה אֶמִינָא שְׂלֵאחֲרֵי יְבַרְךְ ג' בְּרִכּוֹת אוֹמַר אֲנִי שְׂגַם זֶה הִנְה שְׂמַעִינּוּ מְדִיוּקָא דְהַרִי הִנְה קִשְׂיָא לָן פִּינּוֹן דְאָמַר רַב יוֹסֵף שְׂמְבַרְךְ לְפָנָיו הַמוֹצֵיא לָמָּה לּוֹ לּוֹמַר שְׂמְבַרְךְ לְאַחֲרֵי שְׁלֵשׁ בְּרִכּוֹת דְּפִשְׁטָא שְׂאֵם הוּא לְחַם שְׂמְבַרְךְ ג' בְּרִכּוֹת אֶלָּא וְדַאי לְדִיוּקָא שְׂאֶפְּלוֹ לְאַחֲרֵי בְּעִינּוּ כְּוִיָּת וּא"כ סוּף דְּבַרֵי רַב יוֹסֵף הוּא לֹא צוֹרֵךְ וְלָכֵן נִלְע"ד דְּרַב יוֹסֵף הָכִי קָאֵמַר חִבְיָצָא דַּאִית בִּי וְכו' מְבַרְךְ עָלָיו דְּהִינּוּ עַל זֶה שְׂיֵשׁ בּוֹ בְּעַצְמוֹ כְּוִיָּת וְכו' תְּמִיד הַמוֹצֵיא וּג' בְּרִכּוֹת בֵּין יֵשׁ בּוֹ ת"ד וּבֵין אֵין בּוֹ דְלִית בִּי וְכו' הִינּוּ שְׂאִין בְּכָל הַחִבְיָצָא כְּוִיָּת מְבַרְךְ בּמ"מ ג"כ בְּכָל עֲנָן בֵּין יֵשׁ בּוֹ ת"ד וּבֵין אֵין בּוֹ לְעוֹלָם אֵינוֹ מְבַרְךְ הַמוֹצֵיא וּג' בְּרִכּוֹת וּשְׁנֵי הַפְּלָלִים דְּרַב יוֹסֵף הֵם פְּלָלִים גְּמוּרִים וְאֵין חֲלוּק בֵּין יֵשׁ בּוֹ ת"ד וּבֵין אֵין בּוֹ וְיֵשׁ עוֹד דְּרָךְ מְמוֹצַע דְּהִינּוּ שְׂיֵשׁ בְּתוֹךְ הַחִבְיָצָא פִּירוּרִין כְּוִיָּת אֶלָּא שְׂהוּא מְבַרְךְ עַל הַקְּטִינִים בְּזָה יֵשׁ חֲלוּק בֵּין יֵשׁ בּוֹ ת"ד אוֹ לֹא וְנִמְצָא דְבַרֵי רַב יוֹסֵף וְדְבַרֵי רַב שְׁשִׁת עִם מִמְרָא דְרְבֵא הַכָּל נְכוּנִים לְדִינָא וְאֵין כָּאֵן מְחֻלָּקָת כְּלָל: וְע"פִּי זֶה נִתְבַּרְרוּ דְבַרֵי רַבִּינוּ הַגְּדוֹל הַרְמַב"ם ז"ל שְׂנֵאלָאוּ כָּל נוֹשְׂאֵי כְּלָיו

בפירוש דבריו וזה לשון רבינו הגדול בפ"ג מהל' ברכות הלכה ח' הפת שפמת אותה פתים ובשלה בקדירה או לשה במקרק אם יש בפתייתין פזית או שניכר שיהן פת ולא נשתנה צורתה מברך עלי' בתחלה המוציא ואם אין בהם פזית או שעברה צורת הפת בפישול מברך עלי' בתחלה בורא מ"מ עכ"ל רבינו והנה דבריו סותרים זה את זה ועיין בכ"מ ובכל הדוחקים שנדחקו לחלק חילוקים אפתי אין זכר לחילוקים הים בגמלא ואין דרך רבינו הגדול להיות בודה דברים מלבד אם לא במקום שאומר יראה לי ולפי ההוצעה שהוצעתי בפירוש הגמרא ותבארו דברי רבינו הפת שפמת וכו' אם יש בפתייתין פזית (רצונו בזה שבאלו עצמן שהוא מברך עליהם יש פזית ובה לא בעינן שיהי' ניכר שהן פת) ומה שכתב או שניכר בהן פת רצונו באמרו או היינו שאין בפתייתין עצמן שהוא מברך עליהן פזית אבל אפתי נשאר בתוכם קצת פתייתין שיש בהם פזית ולכן מהני מה שניכר שהן פת ומברך המוציא.

ואם אין בהם פזית (רצונו שאין בכל הפתייתין שום אחד שיהי' בו פזית ואז לא מהני בהו הפרת צורתן שהן פת) או שעברה צורת הפת בפישול (רצונו באמרו או היינו שיש בתוכם פתייתין שהם פזית אבל אלו שהוא מברך עליהן אין בהם פזית לכן אם עברה צורת הפת מברך בורא מ"מ) ומעתה ביאר רבינו כל כל השלשה חילוקים שבגמרא על דרך שבארנו: תוס' ד"ה הי עומד וכו' ונראה דבכהן העומד להקריב ראשון במשמרתו וכו' וכיון שיש להם זמן קבוע וכו' ולענ"ד ראי' לפירוש התוס' מדתני הי' עומד ומקריב מנחות בירושלים ולא יזה צורך תני בירושלים ופשיטא דהקרבת המנחה הוא בירושלים ולפירוש התוס' ניחא דאתי לאפוקי במה בשעת היתר הבמות ולבמת יחיד לא שייך משמורת ומי שרצה אפילו זר הי' מקריב ואין שם זמן קבוע ואין שם ברכת שהחיינו להכי קתני בירושלים ששם כ"ד משמורות קבועות ואפשר עוד דאתי לאפוקי אפילו משכן שילה לפי שמשוה רבינו חילק הפהנים לשמנה משמורת וכן הי' עד שבאו שמואל ונדוד וחלקום לכ"ד משמורת כמבואר במס' תענית כ"ז ע"א ואז היו המשמורות מתחדשים ששה פעמים בשנה ולכן אין שם ברכת שהחיינו ועיין מג"א סי' רכ"ה ס"ק י"ג וליישוב לפירוש רש"י הא דנקט בירושלים היינו משום דרש"י פירוש שישאל המביא מברך שהחיינו ושלא תאמר שתכר כשהפריש הסולת למנחה יברך שהחיינו לכהן תני בירושלים שמייירי בעת שמסרו לפהו והטעם לפי שקודם שמסרו לכהן פיון שאין על הסולת רק קדושת פה שמה ישאל על הקדשו איך יברך שהחיינו שמה ימלוך וישאל על נדרו אבל אחר שמסר ביד הפהו שוב אין לו היתר בשאלה והפהו זכה בשביל ההקדש ואז מברך שהחיינו: ד"ה לחם העשוי לכותח וכו' ורבינו יחיאל ז"ל הי' מסופק אם וירמשייש חייבים בחלה משום עושה עיסתו בכצק כדי לחלקה פטורה מן החלה דלית בהו שיעורא ה"נ וירמשייש פעמים מחלקים שאין משימין שיעור חלה בקדירה אחת וכו' והנה דברים הללו שהעושה בצק כדי לחלקה פטורה מן החלה הוא מימרא דר' יוחנן בירושלמי וכן פסק הרמב"ם בפ"י מהל' בכורים הלכה י"ט וכן פסק בש"ע י"ד סי' שכ"ו סעיף ב' והנה דבר זה הוא מתמי' על מנהגינו בכל תפוצת ישראל שעושים חלות לשבת וכל אשה מברכת בביתה על הפרשת חלה ונהרי הם מחלקים העיסה לשלשה או לארבעה חלות כדי להיות לחם משנה בכל סעודה ובשום חלה בפני עצמה ליכא שיעור חלה ונתעוררו האחרונים בזה הלבוש בי"ד שם וכן הש"ך שם בס"ק ה' כתבו דלחלקה בכצק

היינו לאנשים הרבה ע"ש ולפי"ז הנשים שפיר עבדי שהם אינם נותנים מאומה מהעיסה לאחרים ואמנם דברי רבינו יחיאל פאן בתוס' אינם מורים פן ולכן כתב המע"מ בהל' חלה בלקח חמודות סי' ר' כתב שזהו ספיקו של רבינו יחיאל אם סברת הלבוש נכונה ובמע"מ שם כתב דאפילו נימא דגם אם עושה לחלק לעצמה ג"כ פטורה היינו אם מחלק כדי שלא לאפותו בפעם אחת אלא אחת היום והאחרת ליומא אחרת או מסעודה לסעודה כגון שחרית וערבית אבל אם מחלקת כדי לאפות הכל מיד אע"פ שאין בכל חלק פשעור לא נפטר כלל דאל"כ דוקא פירות גדולות שבכל אחד שעור חלה הוא דחייב אלא א"כ שצאמר דהתנור מצרף ובזה יש מחלוקת לקמן וכו' והאריף ומסיק שהנכון כמו שכתב דדוקא אם דעתו שלק לאפות פשעור בפעם א' וכו' וגם דבריו לדעתי אי אפשר להחליטם שדברי רבינו יחיאל ג"כ אינם סובלים חילוק זה שלפי דבריו פה הי' לרבינו יחיאל לומר שוירמשייש פעמי' אינם מבשלים הכל בפעם א' כי לדברי המע"מ העקר הוא אם נאפים בפעם אחד וכבר נתעורר בזה הגאון בעל תפארת למשה בסי' שכ"ו ונשאר בצ"ע ונלע"ד ללמד זכות על המנהג דהרי הראב"ד שם בפ"י מהל' בפורים חולק על עקר דינו של ר' יוחנן ופסק כרשב"ל ונאפילו עושה כדי לחלק חייב בחלה ואף שאנו פוסקי' פהרמב"ם מ"מ הרי בזה אם התנור מצרף ג"כ איכא פלוגתא דרבנותא והרא"ש פסק דהתנור מצרף כמו"ש הל' ח' חמודות ס' ל"ז והראב"ד א"כ מספקא לי' ועיין בכ"מ פ"ו מהל' בפורים הלכה ט"ז וא"כ איכא ס"ס לחיוב שמא קיי"ל פראב"ד וא"ת פהרמב"ם שמא התנור מצרף ושפיר מברך על הפרשת חלה ועוד אני אומר מה שמנהג הנשים שהביא הטורי ז"ה בי"ד סוף סי' קע"ח להניח החלות אחר שהוציאם מהתנור על השלחן והט"ז כתב שהוא לכבוד שבת ואני אומר שהטעם כדי שיצטרפו ע"י השלחן דהיינו צירוף סל ואף שקי"ל שאם נתנם על טבלא שאין לה לבזבז אין מצטרפין וכן פסק הש"ע בסי' שכ"ה היינו משום שהוא בעיא דלא איפשטא במס' פסחים דף מ"ח ע"ב ועכ"פ ספק הוא ובצירוף ספיקות הנ"ל הוא פנדאי לענין ברכה ואף שהם מברכין תכף בעודה עיסה היינו שזה לא מקרי כלל דעתו לחלק דזה מייירי שיחלקם ואין דעתו לצרפם עוד אבל היכי שדעתו לצרפם לא מקרי גם עתה דעתו לחלק והם תכף חייבים בחלה פן נלע"ד ללמד זכות על מנהג ישראל ועוד נלע"ד לקיים דברי הלבוש והש"ף דר' יוחנן בירושלמי מייירי דוקא בעושה עיסה לחלקה בבצק לאנשים הרבה ואעפ"כ יבואו דברי רבינו יחיאל על נכון כי אומר אני שההפך בין מחלק לאנשים הרבה למחלק לעצמו כי החילוק לאנשים הרבה הוא פרייתות ששוב לא יבואו לצרף משא"כ המחלק עיסתו לעצמו כיון שאפשר שיבואו גם אח"כ להצטרף יחד אפילו הוא מחלקם לאפותם בתנורים הרבה הלא אפשר להם גם אחר האפי' לבוא לצירוף סל לכן גם עתה אין החילוק מוצאים מידי חיוב חלה אבל אלו הוירמשייש שמבשלים בשתי קדירות ועקר חיובים בשעת שהם עיסה וכמו שכתבו התוס' שחלה עקר בשעת עיסה ואף שעושה אותם אח"כ סופגנין לא איכפת לן לענין חלה אבל זה שעושה וירמשייש ודעתו לחלקם וא"כ אין ראוי שיתחייבו עתה אלא מפח שגם לסוף יכולים להצטרף בסל ואלו שלבסוף כבר הם סופגנין אם לא נתחייבו עתה לא נצטרפו בסוף ולכן הדין בזה כמו העושה לחלק לאנשים הרבה: דף ל"ח ע"א כמאן פהאי תנא וכו' והא דנקט מר בר רב אשי דוקא דובשא דתמרי ולא קאמר סתם כל מי פירות מברך עליהן שהנ"ב נראה דלרבנותא קאמר

דְּנוֹבֶשֶׁא דְתַמְרֵי דְלָא תִימָא דְבִשׁ דְכְּתִיב בְּקֶרָא הֵינּוּ דְנוֹבֶשֶׁא דְתַמְרֵי וְעֵינָן בַּח"ר וּבְרָא"ש וּלְפִירוּשׁ בַּה"ג יְבִנְאָר בְּדַבְרֵי הַתּוֹס': שֵׁם דְתַנּוּן דְבִשׁ תַּמְרִים וְכו' אַף שְׁנָה הוּא פְּלוּגְתָא דר"א ור"י וְהִי יָכוֹל לְהִבְיָא סְתָם מְשֻׁנָּה דְאִין סוֹפְגִין אַרְבַּעִים מְשׁוּם עֲרֵלָה אֶלָּא עַל הַיּוֹצֵא מִן זֵיתִים וְעֵנְבִים וְאִין מְבִיאִין בִּיפּוּרִים מְשָׁקִים אֶלָּא עַל הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וְעֵנְבִים מ"מ גִּיחָא לִי לְהִבְיָא מְפִלּוּגְתָא דר"א ור"י שְׁהוּא שְׁגוּי שֵׁם תַּחֲלָה שְׁנָה הוּא מְשֻׁנָּה ב' בְּפִי"א מְתְרוּמוֹת וְהֵד דְאִין סוֹפְגִין הִיא בְּמְשֻׁנָּה ג' שֵׁם.

וְעוֹד נִלְע"ד דְמַעְרְלָה אִין רֵא"י שְׁזִיעָה בְּעֵלְמָא הוּא כִּי נּוֹכַל לְפָרֵשׁ הַטַּעַם מְשׁוּם שְׁלָא כְּדָרְדָּה הִנְאָתוֹ וְכַדְבָּעֵי ר' זִירָא לֹאמַר כִּן בְּפִסְחִים דָּף ר"ד ע"ב וּמְבִיפּוּרִים ג"כ אִין רֵא"י דְנוֹכַל לְפָרֵשׁ כְּפִנּוֹת הַמְשֻׁנָּה דְאִין מְבִיאִים בִּיפּוּרִים מְשָׁקִין שְׁאִינְן כְּתוּבִים בְּפִירוּשׁ בְּפִתּוּב כִּי אִם עַל הַיּוֹצֵא מִזֵּיתִים וְעֵנְבִים דְּבִיפּוּרִים יִלְפִינּוּ אַרְצֵי אַרְצֵי מְשַׁבַּעַת הַמִּינִין כְּמִפּוּרֵשׁ בְּמִס' מְנַחֹת דָּף פ"ד ע"ב וּבְשַׁבַּעַת הַמִּינִין כְּתִיב וְגַפְּנֵי וְזֵיתֵי אֶפ"ה מְבִיאִין מְשָׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶם מִשָּׂא"כ תִּאָּנָּה וְרַמּוֹן אֶבֶל תַּמְרִים לֹא הִנְצִירָהּ תִּנְא דְמִתְנִיתוֹן לְהַזְפִּיר דְהַרִי תַמְרִים לֹא כְּתִיבֵי דְבִשׁ כְּתִיב בְּקֶרָא וְכִמוֹ שְׁכַתְבַּת הַרְשָׁב"א וְהֵרָא"ש לְעֵנְנֵי בְּרַכָּה לְכֹהֵן הִבְיָא מְשֻׁנָּה דְתְרוּמוֹת וְשֵׁם אִין הַטַּעַם מְשׁוּם שְׁלָא כְּדָרְדָּה הִנְאָתוֹן לְפִי מַה שְׁמִסְתַּפֵּק בְּעַל מְשֻׁנָּה לְמַלְךְ בְּפ"ה מִיִּסוּדֵי הַתּוֹרָה וְזֶה לְשׁוֹנוֹ יֵשׁ לְחַקֵּר בְּהָא דְקִי"ל בְּכָל אִיִּסוּרִין אִין לֹאקִין עֲלֵיהֶם שְׁלָא כַד"ה אִם כְּאִמֵּר ג"כ בְּמַצּוֹת עֲשֵׂה דְרַחֲמֵנָּא אִמֵּר תֵּאכֵל אִם אֶכְלֹן שְׁלָא כַד"ה אִם יוֹצֵא י"ח וְכו' ע"ש וְאִמֵּר אֲנִי דְסַפֵּק זֶה אֲנִי מְסַתַּפֵּק בְּזֶר הָאוֹכֵל תְּרוּמָה שְׁלַכְד"ה אִם חֲזִיב בְּחֻמְשׁ דְּשֵׁם ג"כ כִּי יֵאכֵל כְּתִיב וְהִנֵּה בְּמִס' יוֹמָא דָּף פ' ע"ב זֶר שְׁאֶכֶל תְּרוּמָה אֶכִּילָה גִּסָּה מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאִינוּ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֻמְשׁ כִּי יֵאכֵל פֶּרֶט לְמַזִּיק אר"י אר"י זֶר שְׁפִסֵּס שְׁעוֹרִין שֶׁל תְּרוּמָה מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאִינוּ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֻמְשׁ כִּי יֵאכֵל פֶּרֶט לְמַזִּיק וְהִנֵּה מְדַאֲמְרוּ פֶּרֶט לְמַזִּיק מְפָלֵל שְׁאִם אִינוּ מְזִיקוּן אַף שְׁאִינוּ דְרָדָּה הִנְאָתוֹ חֲזִיב אַף רש"י פ"י פֶּרֶט לְמַזִּיק אֶת הַתְּרוּמָה וְא"כ הִנְכַרְח לֹאמַר כִּן דַּל"כ מַה בְּכֹהֵן שְׁהוּא אִין לֹא הִנְאָה עכ"פ הַפְּסִיד וְהִזִּיק אֶת הַתְּרוּמָה וְלִכֵּן הִנְכַרְח לֹאמַר פֶּרֶט לְמַזִּיק אַף הַרְמַב"ם בְּפֶרֶק י' מַהל' תְּרוּמוֹת כְּתִב בְּהִלְכָה ח' הִי שְׁבַע וְקָץ בְּמִזְוֹנוֹ וְהוֹסֵף עַל שְׁבַעוֹ בְּאֶכִּילַת תְּרוּמָה אִינוּ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֻמְשׁ שְׁנַאֲמַר כִּי יֵאכֵל לֹא שְׁיִזִּיק אֶת עֲצָמוֹ וְכֵן הַפּוֹסֵס אֶת הַשְּׁעוֹרִין פְּטוֹר מִן הַחֻמְשׁ מְפִנֵי שְׁהִזִּיק עֲצָמוֹ עכ"ל רַבִּינוּ הַגְּדוֹל וּמְדִיָּהִיב טַעְמָא שְׁהִזִּיק אֶת עֲצָמוֹ מְפָלֵל שְׁאִם לֹא הִזִּיק עֲצָמוֹ אַף שְׁלָא נִהְנָה כְּלָל וְק"ו אִם נִהְנָה שְׁכַד"ה כִּינּוּן שְׁעכ"פ לֹא הִזִּיק עֲצָמוֹ מְקַרֵי אֶכִּילָה וְחֲזִיב חֻמְשׁ וְא"כ ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּפוּטֵר מְחֻמְשׁ עַל פְּרֻחָהּ שְׁהַטַּעַם מְשׁוּם זִיעָה לְכֹהֵן הִבְיָא כְּאִין מְפִלּוּגְתָא דר"א ור"י וְלֹא הִבְיָא מְסַתָּם מְשֻׁנָּה דְאִין סוֹפְגִין: וְאִמְנָם הַתּוֹס' בַּד"ה הֵאֵי דְנוֹבֶשֶׁא וְכו' כְּתִיב וְכו' מְשָׁקִין מְפָל מִינֵי פִירוֹת מְתִירוּשׁ וְיִצְהָר כְּדַאֲמַרִּינוּ בְּעֲרֵלָה וְכו' הֵרִי חֲזִינּוּ דְשַׁבְּקוּ הַתּוֹס' הַמְשֻׁנָּה דְבִשׁ תַּמְרִים וְיִין תְּפוּחִים וְכו' שְׁהוּבָא כְּאִין בְּגִמְרָא שְׁמִפְרֵשׁ בְּהִדְיָא וְשָׂאֵר מִי פִירוֹת וְנִקְטוּ לְרֵאז' כְּדַאֲמַרִּינוּ בְּעֲרֵלָה וְנִרְאָה דְדַעַת הַתּוֹס' דְלַעֲנִין דְּנוֹבֶשֶׁא דְתַמְרֵי אִין רֵא"י מְעַרְלָה דְאִיכָּא לְמִימַר דְלֹא מִיעֲטָה הַמְשֻׁנָּה אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַפְּרִי אֶבֶל דְּנוֹבֶשֶׁא דְתַמְרֵי הוּא עֲצָמוֹ הַפְּרִי כְּדְכְּתִיב וּדְבִשׁ לְכֵן הִנְכַרְח לְהִבְיָא מְפִלּוּגְתָא דר"א ור"י בְּתְרוּמָה שְׁמִפְרֵשׁ דְבִשׁ תַּמְרִים אֶבֶל הַתּוֹס' שְׁמְבִיאִין רֵא"י עַל שְׂאֵר מִי פִירוֹת בְּחֵרוֹ יוֹתֵר לְהִבְיָא מְעַרְלָה שְׁהוּא סְתָם מְשֻׁנָּה: שֵׁם רַכָּה לְרַפּוּאָה קָא עֲבָדֵי לֵה וְיֵשׁ לְדַקְדַּק לְפִי מ"ש הַתּוֹס' בַּד"ה הֵאֵי דְנוֹבֶשֶׁא וְכו' דְשַׁכַּר שְׁעוֹרִים אִינוּ מְבָרַךְ אֶלָּא שְׁהַפֵּל כִּינּוּן שְׁהוּא לְשִׁתִּי וּבִשְׁתִּי אִמֵּר שְׁהַפֵּל א"כ גִּימָא טַעְמָא דְרַב דְרַכָּה

לשתי' הוא לכה מברך שהכל ועיין ברבינו יונה שבאמת הפירוש משום שהוא לשתי ומה דקאמר לרפוא' עבדי לסימנא נקט שהיא רכה פדרה שעושיין אותה לרפואה עיין שם ואמנם אנו חזינו דאפילו באמת עקר פנונתו לרפואה אפ"ה בעי ברוכי כדמסיק אבל הלא כיון דלכתחלה לרפואה מכונן וכו' ולכאורה מנ"ל לגמרא דרב מיירי בהכי דשמא רב מיירי במכונן להנאותו והא דמברך רק שהכל היינו משום שהוא לשתי' ונראה דעל פירוש רב גם הא קמ"ל דאף דמכונן לרפואה בעי ברכה דאל"כ לשמענו רב בשכר דמברך שהכל אלא נדאי דרב תרתי אשמעינו חדא דאף שפנונתו לרפואה אפ"ה בעי ברוכי ואידך כיון שהיא רכה אינו מברך במ"מ רק שהכל.

אלא דאפתי קשה ודלמא לא מיירי רב במכונן לרפואה ושהכל מברך לפי שהוא לשתי' ותא דלא נקט רב שכר היינו משום דשכר יש בו עוד גריעותא שאין בו ממשות שעורים רק טעמא כמו"ש התוס' ונהה אמנא דמשום הכי אין מברכין על השכר בומ"מ אבל שתי' שיש בו ממשות הקמח יברך בומ"מ אף על השתי' להכי קאמר רב שתי' דאף שיש בו ממשות מן הקמח אפ"ה כיון שהוא לשתי' אינו מברך רק שהנ"ב ולעולם דוקא במכונן לאכילה אבל אם מכונן לכתחלה לרפואה לא יברך כלל ונראה דנדאי שכר אף שאין בו ממשות מקל מקום כיון שיש בו כל כף עד שיש כזית בא"פ כמו"ש התוס' עדיף משתי' אף שיש בו ממשות הקמח כיון שאין בו כזית בא"פ ותדע דתערוכת איסור אפילו נתערב גופו מין בשא"מ ויש בו טעם איסור אם אין בו כזית בא"פ יש פלוגתא אם טעם כעקר דאורייתא וכזית בא"פ אפילו אין בו ממשות כלל לכ"ע דאורייתא אפילו לענין חיוב פרת ואמנם ביש בו בכא"פ וגופו מעורב אני מסופק אם אפילו הוא לשתי' אם אין עקרו לרפואה אם יברך עליו בומ"מ ולשון רבינו יונה משמע שבשתי' רכה נותנין בה רק מעט קמח: שם וצריכא דרב ושמואל ויש לדקדק פשיטא דאיצטריך מימרא דרב דלא נימא שמברך בומ"מ ועוד ושמואל מה ענינו להא דתנן כל האוכלין וכו' הרי שמואל בעבד מיירי ועבד אינו לרפואה דעבד לאכילה עבדי לה ועקר החידוש דאשמעינו שמואל הוא שמברך עליו בומ"מ.

ואמנם אם שמואל בעבד מיירי א"כ קשה תרתי למה לי ונהי לעיל פבר אמרו רב ושמואל תרנוניהו כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מ"מ ואף שגם מימרא דרב ברכה שעקר החידוש דלא נימא כיון דלרפואה קמכונן לא לברך ג"כ שמעינו לעיל ממימרא דשמואל ור' יוחנן דשמן מברך בפה"ע ומוקמינן לי לעיל באניגריין ובחושש בגרונו ושותה לרפואה ואפ"ה מברך עליו הלא קשיא מתרי טעמי חדא דאטו משום דאמרוהו ר' יוחנן ושמואל לא נימרי' רב ועוד דאטו נזכר בדברי ר' יוחנן ושמואל שחושש בגרונו ואטו שמן אינו עומד רק לרפואה מפח פמה קושיות הוא דמסקינן לעיל דאיירי בהכי ורב בשתי' רכה אמר שהוא נדאי דרכו לרפואה אבל מימרא דשמואל בעבד שמברך בומ"מ פבר אמרה לעיל כל שיש בו וכו' ובשקלמא לדעת מג"א בס"א ר"ב ס"ק ח' דאפילו אין ראוי ללועסו ג"כ מברך בומ"מ א"כ הא קמ"ל פאן דאולי סתם שתי' אפילו עבד אינו ראוי ללועסו אבל לדעת המחבר שם דבעינן שיהי' ראוי ללועסו הדק"ל מאי קמ"ל שמואל הרי פבר אמרה חדא זימנא וצריף לומר דמה דאמר ר"ח ולא פליגי הא בעבד וכו' רב ושמואל כל אחד בפירוש אמרו דשמואל אמר שתי' עבד מברך בורא מ"מ ורב אמר שתי' רכה מברך שהנ"ב וא"כ שפיר איצטריך שמואל לאמרו

ולדיוקא דדווקא עבה ברכתו בומ"מ אבל רפה לא ומעשה זהו פנונת הגמ' פאן וצריקא דרב ושמואל פירוש דגם לדין איצטורף לן שני המירות ולא תימא לדין בחדא סגי דאף מימרא דשמואל לחוד שמענו תרנונייהו דמדאמר שמואל עבה בומ"מ מפלל דרפה שהפל לכן קאמר דשפיר צריקא דרב ודשמואל דאי מהאי דשבת לא שמענו היקא דמכוון לכתחלה לרפואה יהי צריף ברכה דאפשר דכינו דמכוון לרפואה לא לברף פלל וממילא כיון שיש מקום לטעות שלא יברף פלל א"כ גם מדברי שמואל לא שמענו שיהי צריף ברכה שמואל דדייק ואמר שתיתא עבה היינו משום דרפה א"צ ברכה פלל ובזה ניחא דלא קאמר דהנה אמינא שיברף בומ"מ וקמ"ל רב שאינו מברף רק שהפל שבה אף שרב הי צריף לאמרו מ"מ לדין לא איצטורף לן מימרא דרב שזה פבר שמענו מדיוקא דמימרא דשמואל לכן קאמר חידוש מדברי רב שלא שמענו ודיוקא דשמואל ומימרא דשמואל ג"כ איצטורף לן דאי מימרא דרב לחוד דאמר שתיתא רפה מברף שהנ"ב הנה אמינא דוקא היכי דתחלת פנונתו לרפואה להכי יורד מחשבתו מבורא מ"מ לשהנ"ב אבל אם פנונתו לאכילה ורפואה ממילא הנה אפילו ברכה יברף בורא מ"מ להכי איצטורף דיוקא דמימרא דשמואל דשתיתא עבה הוא דמברף בורא מ"מ הא רפה אפילו היא דומיא דעבה דהינו שעקר פנונתו לאכילה ולא לרפואה אפ"ה אינו מברף בומ"מ: שם רבנו סברי המוציא דאפיק משמע דכתיב המוציא לה מים.

הדבר יפלא למה הביא קרא דמשנה תורה בפרשת עקב ושביק קרא דפרשת שור או פשב בפרשת אמור דכתיב המוציא אתכם מארץ מצרים וגם על ר' נחמן יפלא מה יענה בפסוק הזה וכאן לא שייך מה שכתב רש"י לתרץ אליבא דר"נ פסוק המוציא לה מים שעדיין הי מוציא כל ימי היותם במדבר דזה תינח בהוצאת מים אבל הוצאה ממצרים פבר היתה ושוב לא נהיתה.

והנלע"ד דר"נ מודה דהמוציא דאפיק משמע אלא דסובר דמשמע ג"כ דמפיק משמע הכי ומשמע הכי פל מקום לפי ענינו אבל מוציא משמע רק לשעבר ובזה אין אנו צריכין למה שפירש רש"י אליבא דר"נ בפסוק המוציא בה מים דלפי פירש רש"י הי עכ"פ להתלמוד לפרש פן דר"כ מפרש הך קרא להבא פל ימי היותם במדבר כדמפרש אליבא דרבנו קרא דר"נ המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ולדידי ניחא דר"כ לא פליג בזה על פירושא דקרא דהמוציא לה מים שפירושו לשעבר אלא דסובר דהמוציא משמע לפעמים להבא וכי תימא כיון דמודה ר"נ דהמוציא משמע ג"כ לשעבר א"כ למה לא יברף המוציא פדברי רבנו ולמה פליג על רבנו בזה ונראה דהב"ח בסי' קס"ד פתב דלהכי מברף המוציא דמשמע גם להבא לברף על העתיד שעתידה א"י שתוציא גלוסקאות והאבודה"ם פירש בזה לחם מן הארץ ונהרי הארץ אינה מוציאה לחם רק דגן ומן הדגן עושים לחם וכתב האבודה"ם שרמזו בזה על העתיד שתוציא הארץ לחם ממש דהינו גלוסקאות.

והנה פל זה דרף רמז אבל באמת אין שייך ברכה על העתיד פל הברכות הוא הודאה על העבר אבל על העתיד שייך תפלה ובקשה והבקשה יכול לסיים בברכה פדרף ברכות אמצעית שבתפלה אבל פל ברפת הנהנין הם הודאה על העבר ולפי שרז"ל דקדקו בברכה זו על לשון הפסוק להוציא לחם מן הארץ ולכן סובר ר"נ שאם יברף המוציא שמשמע

ג"כ להבא יטעה הטועה ויאמר שאין הפנונה בברכה על לחם זה שהוא אוכל ויאמר למה אברך על לחם צר שאני אוכל בזעת אפי וגם כמה יגיעת אדם יגע עד שמגיע ללחם זורע וחרש וקוצר וכו' ולכן יאמר במחשבתו שברכה זו היא על העתיד שתוציא גלוסקאות מוכנים ובזה יהי אדם פפוי טובה על העבר ולכן סובר ר"נ שיברך מוציא לחם שמוציא אין משמעו אלא עבר ולא להבא ותהי' ברכתו מבוררת בבירור על הלחם אשר הוא אוכל הוא מודה ומשבח לבורא ובארנו טעמ' דר' נחמ' ועכשיו נפרש טעמיהו דרבנן והם חולקים על ר"נ וס"ל דגם המוציא אין פירושו אלא לשעבר ולא להבא פלל ורבא דקאמר דהמוציא דאפיק משמע דכתיב המוציא לה מים מצור החלמיש רצה לומר דמפאן מוכח דהמוציא אין משמעו רק לשעבר דהרי משה אמר זה לישראל שיזכרו חסדי המקום והטובות הגדולות שעשה להם וכל זה אמר במשנה תורה אחרי הפותי את סיחון ואז כפר הוריש להם כל ארץ סיחון ועוג וכבר היו במקום ישוב לא במדבר והן אמת שאעפ"כ עדיין הי' להם הבאר עד שמת משה אף לא הי' הבאר כל פה כחוצץ להם כמו שהי' להם הבאר בהיותם במדבר בארץ צמאון אשר אין מים ואם המוציא הי' משמעו גם דמפיק לא הי' לו למשה לומר לישנא דמשתמע לתרי אפי וכן יספור השומע שפנונתו על ההנה בעת ההיא וכמו שבאמת פירש רש"י אליבא דר"נ למהוא קרא ואז יאמר השומע ראו מה זה טובה שהוא מגדיל לנו הלא יש לנו כמה נהרות ובארות מים במדינה והי' לו למשה לאמר מוציא או אשר הוציא שנדאי משמעו לשעבר בהיותם בארץ לא זרועה במדבר להגדיל החסד בארץ כל שומע אלא נדאי דגם המוציא אינו סובל שום פירוש רק לשעבר ובזה שוב נכון שלא הביא רבא ראי' מקרא דפרשת אמור דכתיב המוציא אתכם מארץ מצרים דאף נדאי פירושו שם לשעבר מ"מ איכא למימר דלפעמים פירושו להבא והא דכתיב כאן בפ' אמור המוציא היינו משום שאין כאן שום מקום לטעות בו לכן הביא מהמוציא שיש מקום לטעות ולא בא הפתוח לסתום אלא נדאי שסתמו כפירושו לשעבר: וע"פ זה נלע"ד דלמסקנא דמתרצי רבנן האי קרא דהמוציא אתכם מתחת סבלות מצרים שפירושו הוא פדמפיקנא לכו עבידנא לכו מילתא וכו' הנה לא די דמתרצי דליכא קוש' אלא אפילו האי קרא גופ' הוא ראי' שהמוציא אין פירושו רק לשעבר דהרי האי עבידנא לכו מילתא היינו שיוציאם ביד רמה ובאותות ובמופתים שיפירו הפל כי יד ה' עשתה זאת ובנדאי זהו בשורה גדולה לישראל שיצאו באופן זה וכיון שבאמת היתה יציאתם בזה האופן מסתמא בישרם הק"בה מתחלה והבטיחם שיוציאם באופן זה והיכן מצינו הבטחה זו כי אם בהך קרא וידעתם וגו' כי אני הוא המוציא וגו' כדפירשוהו רבנן ואם הי' המוציא משמעו גם להבא נמצא שבשעה שאמר הק"בה למשה קרא זה הי' מקום להסתפק שמה הפנונה להבא כדמפרש לי ר' נחמ' ולא הי' אז בשורה זו נודעת לישראל אלא נדאי שאין פירושו של המוציא רק לשעבר: ובזה נלע"ד הבנת דברי הגמרא בעובדא דבר רב זביד שקפיד ר' זירא ואמר בשלמא אי אמר המוציא אשמעינן טעמא ואשמעינן הלכתא כרבנן ופירוש רש"י אשמעינן טעמא פירושו דקרא וכו' ואין דברי הגמרא סובלים פירוש זה דאין זה לשון טעמא אבל לפי מ"ש נחא דכיון דלמדנו פירושא דהאי קרא ממילא הוא עצמו טעמא דרבנן וכנ"ל.

נדע דע"פ מה שבארנו דר"כ מודה עכ"פ דהמוציא גם לשעבר משמע אלא דלכך אין לברך המוציא שלא יטעה באמרו לחם מן הארץ שהברכה היא רק על העתיד שאז יצא

לחה ממש מן הארץ שעתידה להוציא גלוסקאות הרנוחנו דלא פליג ר"נ אלא בברכת הלחם שבנה יש מקום לטעות פנ"ל אבל בשאר ברכות כגון בורא פרי העץ והאדמה והגפן שבנה לא מצינו שיתחדש לעתיד דבר חדש ביציאתם רק יהיו גדולים וטובים יותר אבל לא שום התחדשות בעסק הבריאה וא"כ אין מקום לטעות לפרש הברכה על העתיד יותר מעל מה שהוא נהנה עתה מודה ר"נ שיכול לברך הבורא אם ירצה והרשב"א בחידושי פתב והלקתא המוציא וא"ת מ"ש מבפה"ג דלא מברכינן הבורא ובירושלמי איפא מ"ד הכי דעל דעתך דר"נ מברך בורא פה"ג וע"ד דרבינו הבורא אבל בגמרא דילן לא משתמע הכי ופוק חזי מה עמא דבר דבהמוציא אסיקנא והלקתא המוציא ובבורא פה"ג מברכינן בורא ולא הבורא וכו' ע"ש ברשב"א ונהנה על מה שעמא דבר יבואר בדברינו ואמנם טעמא דתלמודא דידן דלא נקט פלוגתייהו רק בהמוציא כבר נתבאר בדברינו שבשאר ברכות מודה ר"נ שאם ירצה לומר הבורא הברירה בידו ובורא בנדאי יכול לומר דבורא ודאי אליפא דכ"ע רק לשעבר משמע ובין מה דעמא דבר דבהמוציא מברכינן המוציא ובשאר ברכות אומרים בורא דרבינו הרא"ש בפ"ק דפסחים סי' יו"ד נתן טעם למה הלקתא המוציא נהרי מוציא דכ"ע דאפיק משמע הוא משום דצריך אדם להשמיע חידוש בברכותיו ולכך הלקתא המוציא להודיע חידוש שאין הלכה כר"נ עיין שם פרא"ש וא"כ היא הנותנת היכי דאיפא פלוגתא שיין להודיע חידוש אבל בבורא שכתבתי דגם ר"נ מודה שיכול לומר הבורא ובין ר"ג ובין רבנן סברי שיכול לומר בין הבורא ובין בורא א"כ תו עדיף לומר בורא שהוא עכ"פ מבנרר ודאי לשעבר בלי שום הנה אמין להבא ובזה אין אנו צריכים לטעם הירושלמי שהביאו התוספתא שהוא משום עירוב אותיות: ע"ב מה פת שנשתנה ע"י האור וכו' יש בדינו לפרש מה פת אף שנשתנה אח"כ ע"י האור אפ"ה מברך המוציא כדלעיל בדרה הקדום האי חביצא וכמו ששינו גבי מנחות נטלן לאכלן מברך המוציא אף ירקות שנשתנו ע"י האור שנתבשלו אפ"ה מברך בפה"א ובזה שוב אין מקום לדברי התוס' בד"ה מדקתני ירקות וכו' שכתבו דירקות אינן דומיא דפת שהרי פת אשתני לעילוי דלפי פירושינו זה גם פת לא נשתנה אחר בישולו לעילוי דנדאי עקר עילוי הפת הוא קודם שנתבשל אלא דלפי פירושינו זה לא נוכל ללמוד דין זה ממשנתינו לחוד דערבך ערבא צריך דפת גופא מנ"ל שברכתו המוציא אף אחר שנתבשל וגבי חביצא לעיל הנצרך רב יוסף ללמוד דין זה מברייתא דמנחות נטלן לאכלן וכו' אלא שמן המשכה בצירוף הברייתא יכולים אנו ללמוד דין ירקות דמן הברייתא דענין שפת אף שנשתנה ע"י האור לא נשתנית ברכתו ומן המשנה נלמוד שדין ירקות פדין הפת ולא שיין בנה מה שאמר רבנאי זאת אומרת דמשמע שמהמשנה לחוד אנו לומדים זה אלא ודאי שהפירוש מהפת שנשתנה ע"י האור הוא כפשוטו שמה שנעשה פת הוא ע"י האור ונשתנה ממה שהי' קודם האפי' קמח או עיסה ונעשה ע"י האפי' מן הקמח והעיסה פת ושפיר כתבו התוס' שפת אשתני לעילוי.

ובזה נבין פונת התוס' בדבור הנ"ל שרשמו על דברי רבנאי ולא רשמו הדבור על תחלת דברי הגמרא ורא' לדבר שהתוס' רשמו על דברי רבנאי שרשמו מדקתני ובתחלת דברי הגמרא הוא קתני ולפי מ"ש ניחא שעל גוף דברי הגמרא היינו יכולים לפרש כפירושי הנ"ל אבל רבנאי דקאמר זאת אומרת א"כ אי אפשר לפרשו על חביצא רק על פת כמות שהוא כתבו דלא הוי ירקות דומיא דפת ממש ואף שלעיל בסוגיא דחביצא דחו התוס'

בד"ה חביצא דברי רש"י מ"מ אפתי הי' עכ"פ מקום לפרש תחלת הגמרא שסמוך עצמו על ברייתא דמנחות נטלן לאכלן: שם ואני אומר כל שתחלתו וכו' אלמלא פירוש רש"י הייתי אומר דודאי ר' יוחנן ורב שסתמו דבריהם בודאי כל אחד דבר מלא דבר בכל מיני שלקות שאלמלא הי' פוננתו על איזה פרט הי' מפרשים הפרט בפירושו פי אמורא לצריף לפרש דבריו ומדסתמו כל אחד בכל מיני שלקות אמר דבריו ופוננתם היא פלוגתא רחוקה דלרב אפי' נשתנו לגריעותא מברך בפה"א ולר' יוחנן אפילו נשתנו לעלויא מברך שהכל ורב חסדא לעצמו הכריע דלא פמר ודלא פמר וחילק בין שלקות לשלקות אבל רואה אני שרש"י מציא בפירושו הנה ופירש דר"ח בא לפרש דברי רב ור' יוחנן דלא פלגי ומר אמר חדא וכו' אף לפי פירש רש"י קשה למה לקמן שיבש רנב"י את רב בנגימין בר יפת הלא ג"כ יש לקיים באופן זה דברי רחב"א ודברי ר' בנגימין בר יפת דמר מייירי באשתני לעילוי ומר מייירי באשתני לגריעותא ולומר דרנב"י פליג בזה על רב חסדא וס"ל שאין שום סברה לחלק בין שלקות לשלקות קשה הרי רנב"י עצמו אמר משפחת לה בתומי וכרתי ולקמן יתבאר לקיים פרוש רש"י ועיין בח"ר שרצה לפרש דהא דתהי ביה ר' זירא היינו שר"ז מפרש דרחב"א ור' בנגימן לא פליגי ואמנם דבריו דחוקים ושטחית לשון הגמרא אינו כן: שם ואני אומר במחלוקת שנוי' וכו' וצריף לומר שאין שום סברה לחלק בין פת שנתבשלו ובין ירקות שנתבשלו דאם הי' סברה לחלק א"כ איך קאמר במחלוקת שנוי' וכיין שע"כ מוכח שהם שנים קשה לי על הרי"ף שגבי חביצא באין בהם פזית התנה שיהי בו תוריתא דנהמא ובירקות פסק דבכל ירקות אפילו בתומי וכרתי מברך בשלקות בפה"א וצריף לומר דבירקות תמיד תוריתא דירקות קיים והא דלא קאמר אליבא דר' יוסי דע"כ לא קאמר ר"י אלא במצה מבושלת וכגון שאין תוריתא דמצה קיימת משא"כ בירקות דתמיד תוריתא דידהו קיים נראה כיון דר' יוסי מחלק בין שרוי ובין מבושל ולא חילק במבושל עצמו בין איפא ת"ד ובין ליפא ת"ד א"כ על פרחו דבמבושל סובר ר' יוסי דבכל ענין אינו יוצא ידי מצה: שם קבעו עולא לשבשתי' וכו' כבר כתבתי דלפירוש רש"י לעיל דרב חסדא בא לפרש דברי רב ור' יוחנן דלא פליגי קשה פאן למה שבשתי' רנב"י לר' בנגימן ודלמא רחב"א ור' בנגימן תרנייהו קושטא קאמרי משמין' דר' יוחנן רחב"א ששמע מר' יוחנן שלקות בפה"א היינו באשתני למעליותא ור' בנגימן דשמע מר' יוחנן שהכל היינו באשתני לגריעותא והנלע"ד בזה דעל פרחו רחב"א דאמר משמין' דר' יו וכן שלקות בפה"א היינו אפילו באשתני לגריעותא דאל"כ אלא דוקא בנשתני לעלויי קשה תרתי דר' יוחנן למה דהא אמר ר"י הלכה פסתם משנה נהרי שנינו במשנתנו ירקות דומיא דפת שנשתנו ע"י האור ותנן בפה"א אלא ע"כ לא נצרכה מימרא דרחב"א משמין' דר' יוחנן אלא בירקות שלא נשתנו לעלויי וזה לא שמענו ממשנתנו דהרי פת אשתני לעלויי ועיין בתוס' בד"ה מדקתני ואפ"ה אמר רחב"א משמין' דר"י בפה"א ולכן על פרחו דר' בנגימן שבשתיא היא ובזה יש ליישב דעת רבינו הרי"ף דפסק בירק"ת בפה"א בכל מיני ירקות אפילו בתומי וכרתי ונדחקו כל המפרשים בזה דמנא לי' הרי"ף לפסק נגד דברי רב חסדא במקום שלא מצינו מהאמוראים בפירוש מחלוקת עליו בזה ולפי מ"ש הדבר מוכח כן מדברי רחב"א משמין' דר' יוחנן ובזה דברי רש"י נכונים דלעיל בתחלת הסוגיא דקיימינו בדברי עולא דאמר משמין' דר' יוחנן שהכל כר' בנגימן בר יפת ומשמין' דרב בפה"א שפיר פירש רש"י בדברי רב חסדא שפירש דברי

ר' יוחנן בתומי וכרתי ודברי רב ושמואל באשתני לעלוני דרב ושמואל ודאי אפילו באשתני לעלוני הוצרכו להורות בפה"א דהם לא אמרו כלל זה דהלכה כסתם משנה אבל רחב"א שאמר משמל' דר' יוחנן בפה"א ודאי אפילו לא נשתנו לעלוני וכנ"ל ולדעתו סובר רש"י דליכא בירקות דרף ממוצע שיהי' ממש שנה בטעם חי ומבושל דודאי אי אפשר שלא ישתנה הטעם כלל ע"י הבישול לא לעלוני ולא לגריעותא או דסובר רש"י שאין סברה לחלק בין נשתנה לעלוני ובין נשאר ממש בטעם הראשון כיון שעכ"פ לא נשתנו לגריעותא דאי הנה סבר רש"י שיש שלש חלוקות בדבר אפתי לא הי' צריך רנב"י לשבש' לר' בנגימן ועיין בדברינו בסמוך בדברי רש"י עוד ליישב שטת רש"י: שם אני ראיתי את ר"י שאכל זית מליח וכו' מפאן פליאה רבה על הט"ז בסי' ר"ה ס"ק ג' שרצה לומר דדוקא בירקות שעקר ברכתן בפה"א היא שנגרע ברכתן ע"י שליכה אבל דבר שברכתו בפה"ע לא שייך בו דין שלקות ואינו יורד מברכתו העקרית שהיא בפה"ע אלא שנד מסברה זו מחמת דברי התוס' בד"ה משפחת לה וכו' שפלפלו בערמונין וחיבושין וכו' ע"ש בטורי זקב ואני תמה למה לו להביא הסתירה מדברי התוס' הלא מדברי הגמרא נסתרה סברתו שהרי הקשה פאן מזית מליח וגם על מסקנת הטו"ז שם שעכ"פ מחלק בין פרי העץ לפה"א לענין אם נתקן על ידי דבר אחר יעו"ש דחם יש שום סברה לחלק בין פה"ע לפה"א א"כ מנ"ל להתלמוד להקשות מזית על ירקות וכבר סתרת דברי הט"ז הללו לעיל דף ל"ו ע"א: שם אלא לבסוף מאי מברך וכו' גלע"ד דמה דאמר לקמן דף מ"ד ע"ב על הביעא ועל מיני קופרא וכו' ולבסוף בנ"ר אבל ירקא לא עיין שם עכ"פ בשבעת המינין מברך לאחרי ו הוא מפורש שם במשנה אכל ענבים תאנים ורמונים וכו' וחכ"א ברכה אחת מעין שלש ור"י בר אבדימי רק על ברכת בנ"ר קאמר שאינו מברך רק על ביעא ומיני קופרא והמקשה פאן הי' סובר כר"י בר אבדימי ולכן הקשה דאי שלקות לאו במלתייהו קיימי ואין שם ברכה מעין שלש א"כ לבסוף מאי מברך והשיב המתיר דלמא בנ"ר והיינו כשאר אמוראים התם דאפילו על ירקא ומיא נמי מברך לבסוף בכ"ר וכו' ובזה מתורץ מה שקשה לכאורה אם לפניו היינו שהפל ולאחריו היינו בנ"ר א"כ מאי חידוש יש בזה שהוצרך רחב"א לומר שרצה זה מר' יוחנן ולפי מ"ש גיחא שהחידוש הי' שבידך לאחרי ולאפוקי מר"י בר אבדימי: שם מתיב ר"י בר שמואל וכו' הא דלא מותיב לעיל על רב ושמואל דג"כ אמרו שלקות מברך בפה"א ונראה משום דלכאורה קשה מאי האי דמותיב נהרי לר"מ ודאי שלקות מברך עליוהו בפה"א וכדאמר לעיל ואני אומר שפמחלוקת שנוי' ועד פאן לא דחי לעיל דברי ר"נ וקאמר ולא היא וכו' אלא במה שרצה לומר דלר' יוסי מברך שהפל קאמר ולא היא דע"כ לא קאמר ר' יוסי אלא גבי מצה דבעינן טעם מצה אבל לר"מ ודאי דמברך בפה"א וא"כ איך שייך מותיב והא יכול ר' יוחנן למימר הא מני ר' יוסי נאנא כר"מ ס"ל ונראה דודאי איכא למימר הא מני ר' יוסי היא ולכך לא אותיב לרב ושמואל אבל על ר' יוחנן שפיר אותיב דמה בכך שהיא ר' יוסי נהרי הוא סתם משנה ור' יוחנן אמר הלכה כסתם משנה.

ואמנם על זה יש להשיב הא איכא ג"כ סתמא כר"מ דהיינו משנתנו דירקות דומיא דפת ולכן אומר אני דהאי מותיב אדלעיל קמהדר דשבשי' רנב"י לר' בנגימן ודקדקתי לעיל ודלמא רחב"א ור' בנגימן תרנויהו קושטא קאמרי ומר מיירי באשתנו לעלוני ומר באשתנו לגריעותא וכתבתי דעל פרוץ רחב"א אפילו באשתנו לגריעותא אמר דאל"כ כבר אמרה

ר' יוחנן חָדָא זַימְנָא הֶלְכָה כְּסַתְמָא מִשְׁנָה וְעַל זֶה מוֹתִיב ר"י בַּר שְׁמוּאֵל דְּלַעוּלָם אֵינִי לְדַר' בְּנִימָן וְגַם אֵית' לְדַרְחַב"א וְרַחַב"א בְּנִשְׁתַּנּוּ לְעַלְוֵי וּמַה דְּאַמְרַתְּ א"כ כְּבָר אַמְרַה ר"י חָדָא זַימְנָא וְכוּ' וְכַנ"ל וְנִהְרִי אֵיפָא סְתָמָא אַחֲרֵינָא יְרֻקוֹת שְׁאָדָם יוֹצֵא בְּהֵן וְכוּ' וְאֵי אַמְרַתְּ שְׁלֻקוֹת בְּמִלְתֵּיהּ קִינִי כְּבוּשִׁין אַמְאֵי לֹא וְכִינּוּ דְאֵיפָא תְּרִתִּי סְתָמִי דְּסְתָרִי אַהֲדָדִי הַנְּצָרָה ר' יוֹחָנָן לְהַכְרִיעַ וּלְעוּלָם דְּרַחַב"א מִיְיָרִי בְּנִשְׁתַּנּוּ לְעַלְוֵי: שָׁם ר' יוֹחָנָן הֵיכִי מְבַרְךָ עַל זֵית מְלִיחַ וְכוּ' הָא דְקָדַק בְּלִשְׁוֹנוֹ לֹמַר עַל זֵית מְלִיחַ וְנִהְרִי גַם אִם לֹא הִי מְלִיחַ ג"כ הִנּוּה קִשָּׁה כִּינּוּ שְׁעָקַר הַקְּוִשְׁיָא מִשּׁוּם דְּבָצַר לִי שְׁעוּרוֹ וְנִרְאָה ע"פִי מ"ש הַתּוֹס' בַּד"ה בְּצַר לִי וְכוּ' בְּשֵׁם הִירוּשְׁלַמִּי דְּמִשְׁנֵי עַל הָא דְבִיבְרָה ר' יוֹחָנָן עַל זֵית דְּשִׁקְלָה גְרַעֲיָנִי הוּא מִשּׁוּם בְּרִי דְאַפִּילוּ פְּחוֹת מְכַשְׁיָעוֹר מְבָרְכִין עַל בְּרִי וְכַתְּבוּ הַתּוֹס' דְּתַלְמוּדָא דִּידָן לֹא ס"ל לְהָה דִּירוּשְׁלַמִּי וְלַעֲנֵן ד' נִרְאָה שְׁאִין הַתּוֹס' חוֹלֵק עַל הִירוּשְׁלַמִּי וְר' יְרֻמִּי הַקִּשָּׁה כִּינּוּ שְׁהִיזִית הִי מְלוּחַ וְהוּא פְּרוּתָח וְאִם שְׁלֻקוֹת לֹא בְּמִלְתֵּיהּ קִינִי לְעַנְנָן בַּפּה"ע ק"ו לְעַנְנָן בְּרִי דְשׁוּב לֹא מְחַשֵּׁב בְּרִי וְא"כ הֵיכִי מְבַרְךָ כִּינּוּ דְשִׁקְלִי לְגְרַעֲיָנִי בְּצַר לִי שְׁיַעוּרָא וְאַף דְלַר' זִירָא הַקִּשָּׁה כִּינּוּ וְנִהְרִי ר"ז בְּאַמְתַּת הַכְּרִיעַ כְּרַחַב"א דְשְׁלֻקוֹת בְּמִלְתֵּיהּ קִינִי נִרְאָה דְאֵדְלַעֲלִי קְמַהֲדַר שַׁר' זִירָא הוֹכִיחַ לְעִיל דְשְׁלֻקוֹת בְּמִלְתֵּיהּ קִינִי מְדַבְּרִי תַחֲלָה וְסוּף וְעַל זֶה דְחָה הַגְּמָרָא וְדַלְמָא בַּנ"ר וְעַל זֶה קָאָמַר ר"י לַר' זִירָא דְעַדִּיפָא מְזָה הִי לָהּ לְהוֹכִיחַ דְבְּמִלְתֵּי קָאֵי דַאל"כ א"כ שׁוּב לֹא מְחַשֵּׁב בְּרִי וְא"כ הֵיכִי בִיבְרָה ר' יוֹחָנָן וְנִהְרִי בְּצִיר לִי שְׁיַעוּרָא: רַש"י ד"ה בַּר מִן דִּין וְכוּ' דְלֹא אָמַר ר' יוֹחָנָן מִימֵי שְׁלֻקוֹת שְׁהַפֵּל כְּפִינָת רַש"י בְּאַמְרוּ שְׁלֹא אָמַר ר"י מִימֵי הוּא מִשּׁוּם שְׁהִי לְנוּ לְתַרְזַן דְבְּרִי רַחַב"א וְדְבְּרִי בְּנִימָן וְכַמוּ שְׁהַקְשִׁיתִי לְעִיל עַל פִּירוּשׁ רַש"י בְּדְבְּרֵי רַב חֲסִידָא שְׁמַר אָמַר חָדָא וְכוּ' ה"נ הִי לְנוּ לְתַרְזַן כְּאִן דְמַר שְׁמַע מַר' יוֹחָנָן בּוּרָא פַה"א וְגַם מַר שְׁמַע פְּעַם אַחַר מְמַנּוּ שְׁהַפֵּל וְכַאֵן בְּאַשְׁתַּנּוּ לְעַלְוֵי וְכוּ' אֵלָא מִשּׁוּם שְׁפִי רְאִיּוֹת הִרְאִישׁוֹנוֹת דַּר' בְּנִימָן לֹא דִיִּיק וְלֹא מַהֲדַר תַּלְמוּדוֹ אִין אָנוּ אַחֲרָאִין לְתַרְזַן דְבְּרִי וְשׁוּב אָמַר וְכַר מִן דִּין וְכוּ' שְׁאַפִּילוּ הִי בַר סְמָכָא וְהִי לְכוּ לְתַרְזַן דְבְּרִי יֵשׁ לְנוּ רַאִי שְׁלֹא אָמַר ר' יוֹחָנָן מִימֵי בְּשׁוּם שְׁלֻקוֹת שְׁהַפֵּל דְּהוּא תְּנִירְמָסָא וְכוּ' וְהֵם יָדְעוּ שְׁהַתּוֹרְמָס' אִינוּ מִשְׁתַּנּוּ לְעַלְוֵי וְאַפ"ה בִּיבְרָה עֲלִיו בַּפּה"א: תּוֹס' ד"ה מְדַקְתָּנִי וְכוּ' וַיֵּשׁ יְרֻקוֹת שְׁאִינָן מִשְׁתַּנּוּ לְעַלְוֵי וְכוּ' כְּפִינָת הַתּוֹס' הוּא לְפִי מ"ש בְּדַבּוּר הַסְּמוּךְ הַמְּתַחֲלִיל מִשְׁפַּחַת לָהּ שְׁפָל דְבַר הַטּוֹב מְבִנְשֵׁל כְּמוֹ חִי ג"כ מְבָרְכִין עֲלֵיו בַּפּה"א וְדוֹקָא דְבַר הַמְּתַקַּל ע"י בְּשׁוּלוֹ כְּגוֹן תּוּמִי וְכַרְתִּי מְבָרְכִין עֲלֵיו שְׁהַפֵּל וְלָכֵן כְּתָבוּ כְּאִן וַיֵּשׁ יְרֻקוֹת שְׁאִינָן מִשְׁתַּנּוּ לְעַלְוֵי אֲבָל גַּם לְגְרַעֲיָנוֹתָא אִינָן מִשְׁתַּנּוּ וּמ"מ לֹא הָווּ דוּמִיָּא דַּפְת דְּהִרִי פַת אֲשַׁתַּנּוּ לְעַלְוֵי וּבְזָה אִין אָנוּ אַחֲרָאִין לְדְבְּרֵי הַמְּהַרְשָׁא ו"ל.

וְיִוְתַר מְזָה נִלְע"ד כְּפִינָת הַתּוֹס' שְׁאִין הַכְּפִינָתָא בְּאַשְׁתַּנּוּ לְעַלְוֵי עַל הִירוּקוֹת עֲצָמָן שְׁנִשְׁתַּנּוּ טַעְמָם לְטוֹב רַק עַל הַבְּרָכָה שְׁפַת נִשְׁתַּנּוּ בְּרַכְתּוֹ לְעַלְוֵי מִבַּפּה"א לְהַמּוֹצִיא אֲבָל יְרֻקוֹת אוֹתָן שְׁטוּבִים בְּם חִיין לֹא נִשְׁתַּנּוּ בְּרַכְתּוֹ לְעַלְוֵי שְׁהִי גַם כְּשֵׁהם חִיין ג"כ מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם בַּפּה"א: ד"ה מִשְׁפַּחַת לָהּ וְכוּ' וְרַב אֶלְפָס פָּסַק וְכוּ' כְּרַב נַחְמָן וְכוּ' לְכַאוּרָה דְבְּרִיָּהם תְּמוּהִים דְּהִיכֵן מְצָאוּ שׁוּם רְמֵז בְּדְבְּרֵי ר"נ שְׁהוּא סוּבַר בַּפּה"א וְאַדְרָבָה דְּהִרִי ר"נ אָמַר שְׁנַחֲלִקוּ בּוּ שְׁמוּאֵל וְר' יוֹחָנָן וְגַם אָמַר שְׁהוּא מְחַלְקַת ר"מ וְר' יוֹסִי וְא"כ בֵּין בְּכַלְלִי דְאַמְרָאִי וּבֵין בְּכַלְלִי דְתַנְאִי לְפִי דְבְּרֵי ר' נַחְמָן מְבָרְכִינוּ שְׁהַפֵּל דְּהִרִי הֶלְכָה כַר' יוֹחָנָן נִגְדַּד שְׁמוּאֵל וְכַן הֶלְכָה כַר' יוֹסִי לְגַבִּי ר"מ וְאֵיף כְּתָבוּ הַתּוֹס' שְׁרַב אֶלְפָס פָּסַק כְּרַב נַחְמָן וְהַנְּלַע"ד שְׁהַתּוֹס' גְּרַסִי כְּגַרְסַת רַבִּינוּ הִיא שְׁהַבִּיא הַרְשָׁב"א בְּחִזְדוּשֵׁיו וְנ"ל הַרְשָׁב"א

כתב רבינו האי איפא מאן דגריס וְלֹא הִיא בְּנִיּוֹ וּמֵאֵן דְּגָרִיס הִכִּי רַב נַחְמָן גּוֹפֵי' קֶאָמֵר
הִכִּי כְּלוּמַר דְּאָף דְּאִיפֵא לְמִימַר שְׁבַמְחֻלְוֹתָ שְׁנוּנִי' אֲבָל הָאֵמַת אִינוּ פֶּן אֵלֵא דכ"ע בפה"א
וְכִינּוּן דְּרַב נַחְמָן מוֹקִי פֶּל הַתְּנָאִים כַּמ"ד בפה"א א"כ הִכִּי סְבִירָא לִי'.

אי נמי יש לומר דכוננת התוס' במ"ש פרב נחמן היינו דלא מפליג בין נשתנו לשבח או
לא מדקאמר במחלוקת שנוני' ולאפוקי מרב חסדא וכינון שר"נ הכריע דבכל שלקות פליגי
ס"ל להרי"ף פינון דרב ושמואל בחד שיטה קיימי הנה לי' ר' יוחנן יחיד לגבייהו ועיין
בתר"י ובח"ר ועיין בחיבורי כ"ב ח"י"ד סי' כ"ו והוא שם בדף מ"א ע"ג בד"ה וְהָרִי"ף:
בא"ד ובכל שלקות וכו' מדפליג לה גמרא אהדדי וכו' פוננתם בזה הוא מדפליג להו
בפלוגתא ש"מ דשמעו מרחב"א דמייירי אפילו בנשתני לגריעותא אלא דיש לדקדק דלמא
איפכא דמר' בנגמן שמעו בפירוש דמייירי אפילו בנשתנו לעלווי ונראה דהתוס' מפרשים
דברי ר' חסדא דאמר ואני אומר פל שתחלתו וכו' כפירש רש"י דמפרש דבריהם דלא
פליגי וְהָרִי עֲוֹלָא הִינּוּ ר' בְּנִימֵן פְּדֹאֵמֵר רַב"י קִבַּע עֲוֹלָא וְכֹו' וְאִם אֵיתָא דר' בְּנִימֵן אָמֵר
בְּפִירוּשׁ בְּכָל מִינֵי שְׁלֻקוֹת א"כ גַּם עֲוֹלָא אָמֵר פֶּן וְאִיף אָמֵר ר"ח דְּלֹא פְּלִיגִי אֵלֵא וְדֹאִי
דר' בְּנִימֵן סָתֵם אָמֵר וְלֹא פִירֵשׁ בְּאִיזָה שְׁלֻקוֹת וְרַחֲב"א אָמֵר בְּפִירוּשׁ בְּכָל מִינֵי שְׁלֻקוֹת
בפה"א: דף ל"ט ע"א קפץ וברך וכו' האי דקפץ הוא להראות טעמו שמברך עליו לפי
שהוא חביב עליו יותר וכמו שאמר עליו ב"ק שדומה למי שלא טעם טעם בשר מעולם
אבל אי לאו שחביב עליו והיו שניהם שוים אצלו בחביבות אף שהוא סובר דשלקות
ג"כ ברכתן שהכל אפתי היו לו להקדים שלקות שהוא עכ"פ הי' פרי והי' חשוב קודם
ששלקוהו: שם דכ"ע שלקות ופרגיות שהכל וכו' האי כ"ע אהני תרי תנאי דמיייתי פאן
קאי אכל לא על כל התנאים דהרי ר"מ דסובר דיוצא במצה מבןשלת נדאי דסובר שלקות
במלתיהו קיימי והוא תלמיד שפירף על הפרגיות נדאי סובר שלקות שהכל: שם ופליגי
דרב חייא וכו' לפי מ"ש התוס' בד"ה פת צנומה דר' חייא בר אשי מייירי שהצנומה חביבה
עליו קשה מאי שייכא דרב חייא לכאן דר' חייא מייירי במברך על הפת שלא יבצע קודם
שיברך ושם לא שייך חביב פלל אכל פאן שזו פבר היא צנומה והיא חביבה עליו יותר
מן השלימה אולי גם רב חייא מודה דחביב עדיף ונראה דזה פשוט בעיני הגמרא דמעלת
השלמות עדיף מהחביבות אלא דרב חייא בר אשי סבר שאפילו אם יבצע על השלימה
צריך הוא לחתכה קודם הברכה דאל"כ יהי' החיתוף הפסק בין הברכה לאכילה וא"כ
שצריך לחתוף קודם שיברך שוב אין מעלה במה שהיא שלימה שסוף סוף בשעת הברכה
פבר תהי' חתוכה ולכן הצנומה החביבה עדיפא ובזה שוב שפיר קאמר ופליגא דרב חייא
דלרב חייא שמברך בשעת בציעה יש מעלה בשלימה ועיין בדברינו בדברי התוס' יבואר
עוד בזה: רש"י ד"ה זקנה אין פאן וכו' על איזה מהן יברך לפטור את שאר המינין וכו'
רש"י פירש פן לפי המסקנא דכ"ע שלקות שהכל וא"כ ברכותיהן שוות וברכה אחת
פוטרת פלם אבל לפי ההנה אמינא דמלגלג סובר שלקות בפה"א אין בפה"א פוטרת
שהכל ואולי אף לפי ההנה אמינא מ"מ המברך סובר דשלקות שהכל וכעס ב"ק עליו
שאפילו דעתו שברכותיהן שוות אפתי הי' לו לשאול לרבו על איזה מהן יברך לפטור
שאר המינין: בא"ד ודברים הללו אינן ללפת הפת וכו' לכאורה דברי רש"י תמוהין בזה
ומי הכריח אותו לפרש דמייירי בתוף הסעודה פלל ונראה דדעת רש"י כדעת הראב"ד
שמביא רמ"א בהג"ה בסי' רי"ג סעיף א' דלכל שאר דברים חוץ מפת ויין לא מהני

הסיבה וא"כ איך נתן ב"ק רשות לאחד מהן לברך אלא על פרח שהי בתוך הסעודה ואז מגו דמהני הסיבה לפת מהני נמי לאלו הדברים כדלקמן דף מ"ג ע"א לעננו זין ועיננו במג"א שם ס"ק ה' וכינון שהי בתוך הסעודה הוצרך רש"י לפרש דדברים הללו אינו ללפת הפת: ד"ה פרמי זוטא וכו' וכשצאקלו חי קאי מזה נראה דרש"י חולק על דברי רבינו האי שהביא הטור בסוף סי' ר"ה שפסק דעל גרגלידי דלפתא פשהו סזין מברך שהכל ואמנם מה שאני תמה על מה שהביא הטור שם ויש מן הגאונים שפתבו בהיפך והיינו דדוקא חי מברך בפה"א אבל מבושל מברך שהנ"ב והרי רב פפא אמר פשיטא לי וכו' מיא דלפתא פלפתא וגם רב אשי אמר תבשילא דסילקא וכו' דלפתא דמפשי ביה קמחא וכו' נהדר אמר אידי ואידי בפה"א והנה שלשת הרועים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא הזכירו כלל הא דגרגלידי שאפילו פרימי זוטא מברך בפה"א ונראה דכינון דמסקינו דאפילו מיא דלפתא פלפתא וחוזינו דלא בטל חשיבות הפרי אפילו אין שם ממשות כלל רק טעמא ק"ו פרימי זוטא וכינון שהזכירו דין המים לא הוצרכו להזכיר דין פרימי: תוס' ד"ה בציר לי' שיעורא וכו' אבל בברכה של אחריו בעינו שעור מלא לוגמיו ודבריהם צ"ע דמה עננו מלא לוגמיו לשעור ברכה אחרונה ובמס' עירובין נסתפקו התוס' בשעור ברכה אחרונה אם הוא בכזית כמו אכילה או כפיצה דנשבעת זו שתי' או ברביעית והביא פל זה הרא"ש בפ' שלשה שאכלו סי' כ"ד והטור בסי' ק"ץ אבל שעור מלא לוגמיו לענון ברכה אחרונה לא שמענו וכן סוף דברי התוס' שכתבו על פו יש לזהר מפוס של ברכה מלא לוגמיו כדי שיברך לאחריו ג' ברכות וכו' ג"כ דבריהם תמוהים דלמה זהירות הנה ישמה פחות מפשעור ולא יתחייב בברכה אחרונה ואם צריך לשמות מלא לוגמיו משום פבוד פוס של ברכה א"כ אין זה ענין לברכה אחרונה שאפילו אם הי' הדין שברכה אחרונה א"צ שעור אפתי הי' צריך לשמות מפוס של ברכה מלא לוגמיו: בא"ד ייאמר בשכמל"ו וכו' וכתב הרא"ש שזהו דוקא לאחר שאמר אלקינו מ"ה אבל אם לא אמר אלא ברוך א"י בלבד יסיים ויאמר למדני חקיה כדי שיהא פקורא פסוק וכו' ואני מוסיף על דברי רבינו הרא"ש שאפילו כבר התחיל לומר ג"כ אלקינו ואם לא גמר כל המלה ואמר רק אלקי ולא סיים נו יאמר ישראל אבינו מעולם ועד עולם שהוא פסוק בסוף ד"ה א' ויברך דוד וגו' ויאמר דוד בא"י אלקי ישראל אבינו מעולם ועד עולם ונראה דאעפ"כ יאמר ג"כ אח"כ בשכמל"ו פי אולי אין זה דומה לברוך אתה ה' למדני חקיה שהוא פסוק שלם אבל בא"י אלקי ישראל וגו' אין זה התחלת הפסוק פי הוא מתחיל ויברך דוד: ד"ה פת צנומה וכו' וי"ל כגון דאיכא שלימה לפניו וכו' ולענ"ד קשה שאם עקר החידוש דר"ח בר אשי שאין צריך לברך על השלימה שלפניו אם הצנומה חביב עליו למה נקט צנומה הנה למנקט פרוסה מברכין עלי' המוציא ובפרט שלפי דברי התוס' לקמן בד"ה מברך על הפתיתין וכו' גם פרוסה היינו שהיא קטנה מן השלימה ואלמלא פירוש רש"י ותוס' הי' נלע"ד לפרש ע"פ מ"ש התוס' בסמוך בד"ה והלקתא פרבא בשם הירושלמי שאם פורס קודם הברכה אז אם תפול החתיכה מידו צריך לברך פעם אחרת ויש חשש ברכה לבטלה ומזה הביאו התוס' ראי' שצריך לסיים הברכה קודם שיבצע ואומר אני שמזה הטעם הי' צריך לסיים כל הברכה קודם שיתחיל לבצע שאם יתחיל קודם שייסיים הברכה א"כ סיום הברכה לא הייתה רק על פרוסה זו שמתחיל לחתוך וממילא אם תפול יהי צריך לברכה אחרת שמה בכך שתחלת הברכה הייתה על הפת

כיון שסופה לא היתה על כל הפת ואומר אני שנהי' טעמו של רחב"א לברך על צנומה שבצנומה ודאי דעתו על כל החתיכות שהרי בודאי לא ישביע עצמו מפירור קטן וכיון שדעתו על יותר בשום אופן לא יבוא לידי ברכה לבטלה משא"כ בשלימה יש חשש שמא יהי' דעתו על חתיכה ממפה ועל זה שפיר מסיים ופליגא דרב חייא אמר שתכלה ברכה עם הפת א"כ מתחיל לחתוך קודם גמר הברכה הרי שאינו חושש לנפילה ועיין מהרש"א שכתב באמת שתלמוד שלנו חולק על הירושלמי: ע"ב אתמר הביאו לפניהם וכו' נקט לפניהם לשון רבים ונלע"ד להורות דאפילו רבים המסובים אין לעשות פשרה שיבצע אחד על הפתיתין ואחד על השלימין ועיין במג"א סי' קס"ח ס"ק ב' מ"ש בשם מהרש"ל ונלע"ד דאף רש"ל לא אמרו אלא בפרוסה של חטין ושלימה של שעורים דבזה כיון דמסקינן שנייח פרוסה תוך שלימה א"כ חזינו שדינא הוא לחלוק כבוד לשניהן ולכן היכי דשנים מסובים סובר רש"ל לעשות פשרה יותר עדיפא שיברך כל א' זה על השלימה וזה על חטין אבל בפתינתן ושלמין גם רש"ל מודה שהיכי שהם ממין א' אין חילוק בין הוא אחד לבדו על השלחן או אם רבים מסובים: שם אמר ר"ה מברך על הפתיתין וכו' הא דלא נקט פתינתן מצוה מן המובחר וכמו שאומר ר"י שלימה מצוה מן המובחר היינו דלר"ה באמת אין פאן שייכות מצוה מן המובחר דלרב הונא שניהם שונים ועל איזה מהן שירצה מברך ומזה למדו רש"י ורבינו תם בתוס' בד"ה מברך דרב הונא לאו בדוקא קאמר שיברך על הפתיתן אלא אם ירצה קאמר אלא שבזה נחלקו רש"י ור"ת דרש"י סובר דפתיתין פולל בפירושו בין גדולים ובין בינונים וא"כ על פרחו אפילו בבינונים הם שונים כמו שלימין על פרחו בגדולים הם עדיפי משלימין ורב הונא שפיר אמר על שניהם מברך על הפתיתים שנה עכ"פ אמת בכל מיני פתיתים אלא שבקטנים מברך אם ירצה ובגדולים מברך עליהם בדוקא ור"ת סובר דפתיתן פירושו גדולים ולכן הוא סובר דגדולים הם שונים עם השלימה דעל פרחו לרב הונא מוכרחין אנו לפרש בדבריו צד השנה מדלא קאמר מצוה בפתינתן: שם אבל פרוסה וכו' דברי הפל מברך על הפרוסה וכו' גם פאן יש לדקדק דהנה לי' למימר הפל מודים שפרוסה של חטים מצוה מן המובחר כמו שאמר ר"י גבי שלימה ופרוסה וצריך לומר דגם פאן מה שאמר ד"ה מברך על הפרוסה היינו אם ירצה ורקמן יבואר עוד: שם כתנאי וכו' לפי מה שפרשתי בסמוך בפרוסה של חטין וכו' היינו שאם ירצה יברך על הפרוסה א"כ קשה הך כתנאי הרי הוא דלא כמאן דהרי הנה תנאי בדוקא קאמר פל חד למלתא' למר דוקא חצי גדול ולא קטן שלם ולמר איפכא ועכ"פ לשום תפא אין הדבר תלוי ברצון התורם וצריך לומר דכיון דפרוסה של חטים ושלימה של שעורים כשהן שונים בגידול אז תליא ברצונו א"כ ממילא אם הפרוסה גדולה והיא של חטים צריך הוא להקדימה כמו שפירש רש"י בפתינתן ושלמין לרב הונא ומעתה עמדנו על פנונת רש"י בד"ה אבל לא חצי בצל גדול שיש בו יותר מן השלם וגם רש"י מודה שחצי בצל גדול הוא טוב לאכילה יותר מבצל קטן ופלוגמיהו דהני תנאי הוא דר"י סבר דפרוסה של חטים ושלימה של שעורים מברך על איזה מהם שירצה והיינו פדאמרין דדברי הפל מברך על הפרוסה וכמו שפירשנו בסמוך וא"כ גם בחצי בצל גדול אף בלי מעלת היתר שיש בו יותר הי' מצד חשיבותו שנה לבצל קטן שלם ועתה בצירוף מעלת הגדול שיש בו יותר לכן הוא אפילו עדיף מבצל קטן שלם ות"ק סובר ששלם עדיף אפילו מחשיבות עם הגידול ומכ"ש דלא

ס"ל הא דאמרינו לעיל מברך על הפרוסה וכו' סרה מעל רש"י תלונוות התוס' בד"ה פתנאי וכו' שכתבו ועוד דא"כ לא הנה דומיא דחשוב גפי פרוסה של חטין וכו' ולפי מ"ש גיחא: שם ר' זירא הנה בצע אפולה שירותא עיין ברשב"א שפירש אפולה שירותא היינו על שני הלחמים ולענ"ד צ"ע דא"כאיה אמר אח"כ דכיון דכל יומא לא עביד הכי וכו' לא מתחזי פרעבתנותא ולפי' הרשב"א אטו בכל יום מביאין לפניו לחם משנה וא"כ אפתי בשבת דבצע אתרתי מתחזי פרעבתנותא ויאמרו אלו הי' מביאין לפניו בחול לחם משנה הי' ג"כ רעבתן ובוצע אתרנוייהו משא"כ לפירוש רש"י גיחא: תוס' ד"ה והלכתא פרבא וכו' מדתני ר"ח בירושלמי וכו' ונראה לענ"ד דאף שאין אנו נוהגין פהירושלמי היינו משום היסח הדעת כמו שכתבו התוס' בתחלת הדבור מ"מ בשבת שעל פרחנו אין אנו יכולים לחוש להסיח הדעת שיהי צריכין להם משנה וכמו שכתבו התוס' א"כ בשבת ודאי יש לחוש לדברי הירושלמי ואין נכון לרשום בספין המקום ששם יבצע דא"כ הוא מגלה דעתו שעל המקום שעד הרושם הוא מברך ואם יפול אחר שיתחנה אפתי יצטרך לברך שנית ולכן טוב שלא רחום כלל ואז מברך על כל הפת והעולם נהגו ע"פי רש"ל הביאו הב"ח בסי' קס"ז והמג"א בסי' רע"ד בס"ק א' לרשום ואני אומר אם קבלה היא נקבל אבל לדין יש תשובה פנ"ל: בא"ד אבל אם לא הי' צריך לברך עיין מהרש"א ולענ"ד הגירסא הנכונה אם הי' צריך וכו' דוק ותשפח והמהרש"א לפי גרסתו נדחק בדבריהם והנלע"ד כתבתי: ד"ה מברך על הפתיתן וכו' ור"י אומר וכו' אפי' אם הפתיתים גדולים טפי וכו' לא ידעתי מנ"ל להתוס' הא דלרש"י ר' יוחנן פליג אפי' בגדולים ודלמא ר"י דוקא בקטנים פליג ומ"ש לעיל דלרש"י פתיתן כולל כל מיני פתיתין גיחא דמסתמא ר"י פליג ג"כ על כל מיני פתיתין אלא דהיא גופא מנ"ל ואולי לרש"י פתיתן היינו דוקא קטנים.

גם מה שהקשו שוב התוס' ועוד תימא אמאי שינה בסמוך לשונו דנקט לשון פרוסה וכו' ג"כ קשה לי דלמא לרבנותא קאמר לקמן פרוסה דאפילו באינו גדולה אפ"ה פנין שהוא של חטים מברך עלי' וכאן נקט פתיתן לרבנותא דר' יוחנן דאפילו בגדולים פליג ולכן נלע"ד דהני תרי תמידי שתמהו התוס' חדא גינהו ובדרך ממ"נ תמהו על רש"י שאם פתיתן כולל ג"כ גדולים ואפילו בגדולים פליג ר' יוחנן א"כ הם סברות הפוכות ואם בגדולים לא פליג ר' יוחנן ופתיתין דנקט פאן הם קטנים כמו בפרוסה של חטים א"כ קשה למה שינה לשונו: בא"ד ותימא א"כ סברה הפוכה וכו' דבריהם צריכין ביאור דמה זו תימא וכל הש"ס מלא מזה דמ"ס הא עדיף ומ"ס הא עדיף והנראה דכוננתם דלפירוש רש"י ר"ה סובר אפי' בשנים בגידול הפתיתם עם השלמים אפ"ה הגבירה בידו לברך על הפתיתים ולפטור השלמים וא"כ לר"ה אין השלמות שום מעלה כלל אפילו נגד השנה כמוהו בגידול ולר' יוחנן סובר דהשלמות לא מבעיא שהוא מעלה להחשיבו נגד פתיתים שנים כמוהו אלא אפילו הוא קדים לפתיתם הגדולים מננו: ד"ה אבל פרוסה וכו' אפילו יהיו הפתיתם מפת נקי' וכו' כדאיתא בתוספתא וכו' הא דהוצרכו להביא ראיה מהתוספתא ולא הביא מסוגיא דכאן מדקאמר אבל פרוסה של חטין ולא אמר רבותא יותר דאפילו הם ממין א' ופרוסה נקי' ושלמה קיבר אלא ע"כ דנקי' איכו מעלה יש לומר דאי מסוגיא דכאן סגי דנדייק דנקי' אינו מעלה ליותר מהשלמות אבל אפתי איכא

למימר דשׁוים הם ופרוסה נקי ושלם קיבר שׁוים הם ולכך הביאו מהתוספתא דשלם
עדיף.

נדע דלר"ת פתיתן משמע דנא גדולים אבל פרוסה לר"ת משמע כל עניני פרוסה הן
גדול הן קטן ונדע שהרי התוס' נקטו פאן הפתיתן מפת בקי והביאו ראי' מהתוספתא
נהרי בתוספתא קתני פרוסה דגלוסקאות והאיך הביאו ראי' מפרוסה על פתיתן אלא נדאי
דבכלל פרוסה גם גדולה משמע: ד"ה מניח פרוסה וכו' ולפירוש רש"י ה"פ י"ש יוצא
ידי שניהן כדר"ה ור"י בפתיתן ושלימין וכו' וצריך לומר דלרש"י פרוסה גם גדולה
משמע דאל"כ א"כ מאי ידי שניהן איפא והלא אם יברך על השלימה לבד ג"כ יוצא ידי
שניהן דהרי לרש"י לר"ה הברירה בידו.

ומ"ש התוס' דלר"ת צריך לפרש שניהם שני הלחמים לפי מה שכתבתי לעיל לדייק
מדקאמר מברך על הפרוסה ולא קאמר מצוה בפרוסה של חטין מפלל דמברך היינו אם
רוצה א"כ קשה הא כל היכי דעביד שפיר עביד וא"כ מהו יוצא ידי שניהן ונראה
דבשלקא אם קאי שניהם על האמוראים שפיר יש לדקדק פיון דמודה ר"ה איך שייך ידי
שניהן אבל אם קאי על הלחמים שפיר שייך ידי שניהן דאף שהברירה בידו על פי דין
לברך על איזה שירצה מ"מ הלחם שאינו מברך עליו יש לו גרעון: דף מ' ע"א ורב ששת
אמר אפי' גבול לתורא וכו' דאמר רב יהודה אמר רב אסור וכו' יש לשום על לב הלכה
פדברי מי והרי"ף הביא פסדון כל הדעות ולא הזכיר שום הכרעה והרא"ש מסיים אחר
דברי ר"ש הלכה מילי דסעודה הוא ולא חשיב הפסק עיין ברא"ש ומזה נראה שהכריע
כר"ש אבל אין פאן הוכחה גמורה דאולי כתב פן לפרש דברי ר"ש אבל הרמב"ם בפ"ו
מהל' ברכות הלכה ח' כתב ואם הפסיק וכו' פגון שברך על הפת וכו' תנו מאכל לבהמה
וכינצא באלו א"צ לברך שנית וכן הוא בטור ובש"ע סי' קס"ז ואני תמה איך יכריע רב
ששת את רב ור' יוחנן וראיתי בכ"מ שם שכתב שפסק פרב ששת דבתרא הוא ואני תמה
שהלכה כבתראי הוא רק מאביי ורבא ואילך אבל באמוראי קדמאי לא אתייהיב פללא
הדין ואדרבה אין הלכה פתלמוד במקום הרב והנלע"ד בזה דרב דאמר טול ברוך וכו'
אבל הביאו מלח הביאו לפתן צריך לברך דוקא במלח ולפתן אמר פן אבל בגבול לתורא
מודה דא"צ לברך ומה דאמר טול ברוך לרבנותא קאמר לא מבעיא גבול לתורא שהוא
לצורך אכילתו עצמו שהרי אינו רשאי לאכול עד שיאכל לבהמתו ובפרט לפי הנסחא
שלפנינו אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם לאכול עד שיתן לבהמתו וא"כ רב עצמו
אמר זה וכיון שאסור לו לאכול עבור זה פשיטא דלא הוה הפסק אלא אפילו טול ברוך
שהוא לצורך אכילת חבירו ג"כ אינו הפסק ור' יוחנן דאמר גבול לתורא הוה הפסק
אפשר דלא ס"ל פלל שאסור לאכול קודם שיאכול לבהמתו ולכן ס"ל דהנה הפסק וכיון
שפן קיימי רב ורב ששת פחד שיטה ונהו ר' יוחנן חד לגבי תרי ואפי' לנסחת הרי"ף
דגרס אמר רב יהודה אמר שמואל מ"מ אין בדברי רב שום הכרעה דאולי גם רב ס"ל הך
דאסור לאכול קודם שיאכיל לבהמה ועכ"פ הוי להו שמואל ורב ששת תרי לגבי ר' יוחנן
ועיין בנודע ביהודה חי"ד סי' כ"ו: שם מאן תנא דעיקר אילן ארעא הוא וכו' הרמב"ם
בפ"ח מברכות ובפ"ד מבכורים זקפה שטרי לבי תרי דבברכות פסק פמשנתינו
ובבכורים פסק כת"ק דר"י דמביא ואינו קורא והפני יושע כתב דהרמב"ם ספוקי
מספקא לי' אם משנתינו נחשבת סתם ואח"כ מחלוקת או לא דבתרי מסכתא אין סדר

למשנה ולכה בברכות פסק ספק ברכו' להקל ובבבכורים פסק מביא ואינו קורא דקריאה לא מעפבא ותמה אני על הגאון הזה שנעצלם ממנו דברי הרמב"ם שם בפ"ד מבבכורים הלקה ד' שכתב שפול שאינו ראוי לקריאה מפני הספק הקריאה מעפבת בו וצריף לשלוח הבבכורים ע"י שליח וא"כ הי' לו להרמב"ם לפרש בהלקה י"ב ביבש המעין ונקצץ האילן שישלח בבכורים הקלו ע"י שליח כמו שהתנ' בהלקה ד'.

והכ"מ בפ"ח מברכות הל' יו"ד פתב דאע"ג דאמרנו מתני' ר"י הוא אינו מוכרח דהא בירושלמי איפא מ"ד הכי ואיפא מ"ד דמתני' ד"ה היא ומאחר דאיפא מ"ד הכי נקטינו כסתם מתני' ה"א וכת"ק בבכורים ובפני' יושע השיג עליו דכינון דתלמודא דידן אמר דמתני' ר"י היא לא שבקינן תלמודא דידן מפני המחלוקת שבירושלמי.

ואני אומר מדאמרנו לקמן בדף מ"א ע"א מייתי' הי' לפניו צונן ונית מברך על הצונן ופוטרי את הנית וזה הוא ת"ק דר' יהודה דהרי ר"י פליג וסבר מברך על הנית שהוא ממין שבועה והנה בתחלת הסוגיא לא מיירי בצונן עקר שהרי התרצו הוא שהמציא לו בצונן עקר וא"כ שמתחלה הי' סובר שהצונן פוטרי משום בפה"א פוטרי פרי העץ היא גופא קשיא לת"ק דר"י איך פוטרי וקלא ת"ק דר"י סובר בבכורים דלאו עיקר אילן ארעא ואם בבירך על פרי העץ עצמו בפה"א לא יצא אפי' דיעבד ק"ו שאין מין אחר שהוא פה"א פוטרי פה"ע ודוחק לומר דהאי תיק בבכורים הוא תנא אחר ולא היינו ת"ק דצונן אלא ודאי דהו סוגיא אתי' פה"ע מ"ד בירושלמי דמתני' דברי הפל היא וגם לת"ק דר"י בירך על פה"ע פה"א יצא ולכן פסק הרמב"ם פה"ע מ"ד: עוד גלע"ד לתרץ דברי הרמב"ם ונדקדק ג"כ למה השמיט הרמב"ם החילוק שבפירי אילן עצמו בין היכא דשקיללפירי אית' לגוזא ונהדר מפיק או לא גם הרי"ף והרא"ש לא הזכירו חילוק זה ונראה דבנודאי אף אי נימא דרבנן דפליגי על ר"י בבכורים וסברי שאינו קורא סבירא להו דארעא לאו עקר אילן הוא מ"מ אי אפשר לרבנן לחלוק ולומר דלא שניף למקרי לפירות האילן פה"א ומקרא מלא בפ' בכורים מראשית פרי האדמה ונהרי בבכורים הוא משבעת המינין וחמשה מינייהו פה"ע נינהו וקרינהו רחמנא פה"א וא"כ ונדאי שבועה ליכא פלוגתא דשניף ברפת פה"א על פירות האילן ואמנם ר"י ורבנן פליגי בהא דרבנן סברי שאף שאין עקר האילן ארעא מ"מ עכ"פ יונק גם מארעא ולכן שניף לקרותו פה"א שגם האילן פקרא על שם האדמה פנין שהאילן יונק מן האדמה אבל אחר שביבש שוב לא שניף קריאה שייאמר פה"א אפשר נמתי לי שאין עקר האדמה קיים שהאילן הוא העקר ונהרי יבש ור"י סובר דלא שניף למקרי פה"א כ"א כשעקרו הוא האדמה וכינון דכתיב פה"א מכלל שעיקר האילן ארעא וא"כ אף שביבש ונקצץ שניף פה"א ואמנם מה שלחצתו לרבנ"י למימר שמשנתנו ר"י היא פנין שהוכחתי שגם רבנן מודו לענין ברכה נראה דמתניתין קושית' דמשנתנו ודאי סבירא דלא מהני מקצת יניקה אלא אחר העקר אזלינן שהרי שנינו בסיפא בירך על פה"א בפה"ע לא יצא וקשה פשיטא וצריף לומר דקאי על חטה וכדר' יהודה וכו' וכל היכא דאיתא לגנוזא וכו' וסובר רבנ"י דאפילו היכא דכי שקלת לפרי ליתא לגנוזא אפ"ה אי אפשר שאין מקצת גידול הפירי מן הגנוזא וא"כ למה לא יהי' שניף בו פרי העץ אלא ודאי דלא מהני לתנא דידן מקצת יניקה וא"כ למה ברישא דבירך פה"א יצא אלא ודאי דתנא דידן ס"ל עיקר אילן ארעא וכ"ז לר"י אבל ת"ק דר"י דחזינו דס"ל שאינו קורא א"כ לא ס"ל עקר אילן ארעא ואפ"ה לענין ברכה מודה שהרי

מצינו שהתורה קראתו פה"א מפלל דס"ל דאף מקצת מהני לברכה ופסק הרמב"ם כחכמים דביכורים ואפ"ה פסק לענין ברכה שישא ולא סתרי אהדדי והא דלא פסק כר"י לגמרי משום דלא שייך למימר דסתם תנא פנותי שיהי גם לרבנן אתי רישא שפיר וסיפא ג"כ אתי שפיר שעכ"פ הדין דין אמת דבירך על פירות הארץ בפה"ע לא יצא ורבנן ס"ל דחטה לאו אילן הוא ועץ הדעת לא הי' חטה אלא דמשנתנו מוקמינו כר"י דא"כ קשה פשיטא ובשביל זה לא מקרי סתם תנאי פנותי פיון שעכ"פ גם לחכמים הדין כן ומעתה שהוכחנו דלרבנן אולינו גם בטר מקצת יניקה ולכן השמיטה החילוק שבין שקלת לגנוזא הדר נפיק שקל זה הוכרחנו לר"י דאזיל בטר עקר אכל לרבנן מוכח דלא בעינו עקר ליכא לפלוגי בהכי ובכל ענין מברך בפה"ע: עוד נלע"ד לתרץ דברי הרמב"ם דלא סתרו פסקיו אהדדי ונתרץ מתחלה דברי התוס' בד"ה ר"י היא וכו' שפתבו נראה דהלכה כר"י דסתם תנא פנותי ואם בירך על פירות האילן בפה"א יצא ובאמת לכאורה דבריהם תמוהים שהרי הוא סתם ואח"כ מחלוקת וכמו שהקשה הפני יושע ונראה דהתוס' עצמם הרגישו בזה ולכן באו בדבור שאח"ז לתרץ דבריהם וז"ל בד"ה יבש המעיין יש מפרשים לכו מביא ואינו קורא מפני שאינו נראה כמשבח וכו' ולפ"ז נוכל לומר דגם רבנן ס"ל עקר אילן ארעא ואעפ"כ אינו קורא שגמול ונדע שהרי המעיין ודאי אינו עקר ובדאי האדמה עקר יותר מן המעיין ואפ"ה אינו קרא אלא שאף שנוכל לפרש דברי רבנן כן אכל עכ"פ אין לנו הוכחה מדבריהם דעקר אילן ארעא שהרי עכ"פ אינו קורא לדידהו ולכן אמר רב"י דר"י היא ודאי ס"ל דעקר אילן ארעא אכל באמת אפשר שגם רבנן ס"ל כן ושפיר פסקו התוס' כר"י דעכ"פ לענין ברכה סתם תנא פנותי ולא מקרי סתם ואח"כ מחלוקת שמחלוקת זה אינו מוכרח ולא שבקינו סתם המפורש מפני מחלוקת שאינו מפורש אח"כ וא"כ הרמב"ם ס"ל פיון שחזינו דרבי סתם כן דיצא ושנה במס' ביכורים לשון ת"ק שג"כ הוא כסתם שאינו קורא מפלל שגם רבנן מודה שעקר אילן ארעא: עוד נלע"ד לתרץ פסקי הרמב"ם והנה באמת לא מרשים בגמרא בירך על פירות האילן וכו' מאן תנא דעקר האילן וכו' אלא סתמא קאמר על פללות המשנה מאן תנא וגו' ונראה דלא מזה דיוצא בברכת בפה"א דייק אלא מדתנא בטר הכי על פלם אם אמר שהנ"ב יצא והנה אם נימא דשייך על פירות האילן בפה"א וקדתנו ברישא א"כ שהפל נגד בפה"ע כבר ירד שתי מדרגות ולקמן ע"ב נחלקו רב הונא ור' יוחנן דר"ה אמר חוץ מפת ויין ור"י אמר אפי פת ויין והנה רש"י פירש טעמא דר"ה משום שגורם ברכות לעצמו ואני אומר טעמא דר"ה משום שיינו ופת אם מברך עליו שהנ"ב כבר ירד יותר ממדרגה אחת שהרי ירד מהמוציא שיש אחריו בפה"א או במ"מ לשהפל וכן מייז לשהפל כבר ירד מבפה"ג לפה"ע ומפרי העץ לפה"א ושוב לשהפל לכו לא יצא ואף שגם חמשת המינין יורדים שני מדרגות לשהפל מבורא מ"מ לפה"א ושוב לשהפל אפשר דבאמת לא יצא דכל שירד יותר ממדרגה א' לא יצא והא דלא נקט ר"ה חמשת המינין היינו שר"ה קאי על המשנה והמשנה סובבת על המשניות הקודמים ולא נזכר שם במ"מ פלל רק נזכר פירות האילן ופירות הארץ ויין ופת וקאמר ר"ה חוץ מפת ויין ור"י פליג וסובר שאפילו יורד כמה מדרגות יוצא בשהפל וא"כ קשה לר"ה למה בברך על פירות האילן שהפל יצא הרי ג"כ יורד ב' מדרגות מברכת בפה"ע לברכת בפה"א ומשם לשהפל לכן סובר רב"י דמתני' אתי כר"י דסובר עיקר אילן ארעא וסובר

דבפה"א שייך גם לכתחלה אפירות אילן אלא דיכול לברך גם בפה"ע משא"כ פירות
הארץ שאינו יכול לברך רק בפה"א ומשנתנו דנקט לשון דיעבד בירך על פירות האילן
וכו' משום סיפא דעל פירות הארץ בפה"ע אפי' דיעבד לא יצא וכיון דמשנתנו כר"י לא
מקרי בפה"א ירידת מדרגה לפירות האילן ולכן יוצא בשהנ"ב ובזה נבין מה דאמר
בפלוגמא דר"ה ור"י דר"ה אומר כר' יוסי והדבר תמוה שהרי ר' יוסי גם בתאנה סובר
דלא יצא והתוס' בד"ה ונימא וכו' הרגישו בזה ודבריהם דחוקים ולפמ"ש ניחא דר' יוסי
אפשר דסובר כת"ק דביפורים ועקר אילן לאו ארעא ודוקא דיעבד אם בירך בפה"א יצא
וא"כ שהנ"ב הנה ירידת ב' מדרגות ורב הונא כר' יוסי היינו לענין זה שמחלק בין ירידת
מדרגה אחת לירידת שתי מדרגות ולפי מה שרצה לומר פתנאי הי' סביר דמה שהזכר
פת ותאנה לא מחשב זכרון פינו שאמר זה קודם שאמר ברוך והיה כאלו לא הזכיר שום
פרי כלל ור' יוחנן כר"מ דלא מחלק ומעתה לפמ"ש דלענין דיעבד אם בירך על פירות
האילן גם ת"ק דר' יהודה מודה שפיר פסק הרמב"ם בביפורים כת"ק ואעפ"כ משנתנו
לא זזה ממקומה וגם סיפא על כלם אם אמר שהנ"ב אתי' שפיר שהרי הלכה כר' יוחנן
ונדחו דברי רנב"י דאיהו בשטת ר"ה קאי: תוס' ד"ה יבש המעיין וכו' יש מפרשים וכו'
נלע"ד דגם להי"מ על פרוך לרבנן אין האדמה עקר דאל"כ הרי האדמה קיימת והיא
ראיי לפירות והא דהוצרכו הי"מ לטעם שלהם הוא על יבש המעיין דבזה קשה אף
דלרבנן עקר אילן הוא האילן עצמו הרי גם האילן קיים ולמה אינו קורא לזה הוצרכו
הני י"מ לפרש שפיון ששוב האילן אינו ראוי לעשות פרי שוב אינו נראה כמשבח רק
פקובל ועיין מה שפתבתי לעל בדברי הרמב"ם בכוננת דברי התוס' בזה ועיין מהרש"א
שנדחק בכוננתו: ד"ה איתא לגוונא וכו' הרב ר' מכתם וכו' דמברכין על מיני אטד בפה"א
וכו' ונראה דגם הרב ר"מ מודה שאם בירך על האטד בפה"ע יצא שהרי בנדאי עץ הוא
אלא שאינו חשוב שיוקבע לו ברכה חשובה וא"צ לברך עליו בפה"ע אבל אם בירך נדאי
יצא דאל"כ קשה פדמקשה בגמרא פשיטא ומוקי למשנתנו דנצרכה רק לר"י ונוקי
פדברי הפל ועל פירות האטד קאמר שאם בירך בפה"ע לא יצא אלא נדאי דבדיעבד יצא:
ע"ב ברוך המקום שבראה וכו' בסמוך פליגי רב ור' יוחנן בברכה שאין בה שם ומלכות
ולרב איפא למימר דכיון דאמר ברוך המקום הנה כמו שהזכיר שם של הק"בה פי
לפעמים מכנין שמו של הק"בה וקורין אותו מקום על שם שהוא מקומו של עולם וכמו
לקמן בעובדא דבגמין רעיא דמשני שאמר בריך רחמנא שהרי שרחתנא הוא כמו
שהזכיר שם אבל לר' יוחנן דאמר פל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה א"כ איך אמר
ר"מ יצא ואפילו ר' יוסי לא נחלק אלא משני מטבע שטבעו חכמים ואמר ברכה דלא
תקינו רבנן פדמסיק אליבא דר' יוחנן וצריך לומר דר' יוחנן משני תני שאמר ברוך
המקום מלך העולם שבראה פדמשני לקמן תני שמה ומלכותה ואמנם אפיי שאמר פנותי'
דרב מסתברא והביאמה דלא עברתי ולא הביא מהו דהכא ובנאר בסמוך בדברי אפיי:
שם מאי קמ"ל.

ואין לומר דקמ"ל דאף דלא אמר מלפא דעלמא יצא דהא פבר אמרה חדא זמנא בגוף
הפלוגמא שבין רב לר' יוחנן בסמוך אלא דהא קשיא דטובא קמ"ל לאפוקי מדר' יוסי
דלעיל דנדאי לא עדיף האי דמאר' דהאי פיתא מהו דכמה נאה פת זו ברוך המקום
שבראה דמקרי לר' יוסי ברכה שלא תקנו רבנן ואפשר שבאמת היינו דקמשני סד"א

וכו' כי היכי דתקיננו רבנן בלה"ק אלא על המקשה עכ"פ קשה לי דקארי לה מה הארי וכי לא ראה דר' יוסי פליג ואולי פיון דרב הונא תלמידו של רב מסתמא גם רב סובר דמה ששנינו על פלם אם אמר שהנ"ב יצא היינו חוץ מפת ניין וא"כ טעמי דר' יוסי כמו שכתבתי לעיל דאיהו סבר דזכרון פת ותאנה אינו מועיל פיון שהזכיר זה קודם שאמר ברוך וא"כ לכה לא יצא שהרי לא הזכיר שום דבר ונהנה ירידה שתי מדרגות: שם פנותי דרב מסתברא דתניא וכו' וכתב הפני יושע שצריך להיות דתנן כי הוא משנה בשלהי מס' מעשר שני וכן התוי"ט שם בפ"ה משנה י"א פתב משנה זו הובאה פאן אפלוגתא דרב ור' יוחנן והשיג שם על רבו הגאון מוהרר"ל בגור ארי' ועל המזרחי בפ' כי תבוא ששעלם מהם זאת הסוגיא עיין שם ונהנה אם היינו מסכימים לדברי התוי"ט ופלי' שהנסחא היא דתנן ומביא אפיי המשנה ההיא אז אנחית לן מה שדקדקתי לעיל דלמה לא הביא אפיי ברייתא דלעיל ראה פת ואמר ברוך המקום שבראה דג"כ לא הזכיר מלכות ולגרסתם ניקח דעל ברייתא דלעיל הי' מקום לומר דבאמת ביהא פליגי ר"מ ור"י וטעמו דר"י הוא דלא יצא הוא משום שלא הזכיר מלכות אבל הביא משנה דמעשר שני והיא סתם משנה ונהלכה פסתם משנה אבל לפי הגירסא שלפנינו דגרסינן דתניא והיא ברייתא הדק"ל הי' לו להביא ברייתא דלעיל ואי משום דאיכא למימר דר' יוסי פליג א"כ גם ברייתא זו אינה ראי' דהא מני ר"מ היא ור' יוחנן אמר כר' יוסי ואמנם בגוף הדבר אני תמה על הגי' תרי ארינוותא התוי"ט והפני יושע ששגו מאד בזה והגרסא שלפנינו דגרסינן דתניא היא גרסא נכונה ועקר שהרי כה שנינו שם במשנה ולא שכתתי לא שכתתי מלברך ומלהזכיר שמה עליו.

אבל מלא עברתי ממצותיה דרש שם במשנה שלא הפרשתי ממין על שאינו מינו ולא מתלוש על המחנך וכו' וכאן בסוגיא דידן הנסחא שהביא אפיי היא לא עברתי ולא שכתתי לא עברתי מלברך ולא שכתתי מלהזכיר שמה עליו א"כ חזינו שזו היא אינה המשנה דשלהי מס' מעשר שני אבל היא ברייתא.

ומעתה שקיימנו הנסחא דתניא תשוב הקושיא על הגמרא למה שביק משנה ערוכה והביא ברייתא ואשר אמרה נפשי בזה הוא בשום לב לדברי המזרחי בפ' תבוא שרש"י בחומש שם בפסוק לא עברתי מביא כל דרשות המשנה על סדרן וכתב ולא שכתתי מלברך על הפרשת המעשרות וכתב המזרחי פי' מלשבחך ומלברךך בעת הפרשות המעשרות לא מלברךך ברפת הפרשת המעשרות שהוא נוסח הברכה שתיקנו אנשי כנה"ג וכו' דבשלהי מס' מעשר שני שנו ולא שכתתי מלברךך ומלהזכיר שמה עליו וזה מסכים עם מה שפירשנו על דברי רש"י עכ"ל המזרחי והתוי"ט שם במשנה השיג עליו וכתב דרש"י על נוסח הברכה פיון ואף שהברכות מדרבנן אסמכתא הוא עיין שם בתוי"ט ואני אומר שהדין עם המזרחי שהרי במשנה שם דריש כל הך קרא פסדר ככל מצותיה הא אם הקדים מעשר שני לראשון וכו' לא עברתי ממצותיה לא הפרשתי ממין על שאינו מינו וכו' וכל הגי' דרשות גמורות הם ודינים הם ומסיים ולא שכתתי מלברךך ומלהזכיר שמה עליו ומעתה איך נפרש זה לאסמכתא על מצות ברכה שתיקנו אנשי כנה"ג הרי מסתמא הוא דוגמת הבבות הקודמות שם באותה משנה שכלם דיני תורה הם ודרשות ממש לא אסמכתא בעלמא ועוד דא"כ ולא שכתתי מה דרשת בי' ונהרי כל הך קרא לדרשה פתיב אלא ודאי שהפירש במשנה הוא כדברי המזרחי שעל שבח והודאה למקום

שְׁחִיב כָּל אָדָם לְהוֹדוֹת לְבוֹרְאוֹ שְׂזִיכֶהוּ לְקִיָּים מַצּוֹת הַלְלוּ וְכֹל זֶה בְּמִשְׁנֵה אֲבָל בְּבְרִייתָא
שְׁלִפְנֵינוּ בְּסוּגְיָא דִּידָן הוּא לֹא עֲבַרְתִּי מִלְּבָרְכָה עָלָיו וְלֹא שְׁכַחְתִּי מִלְּהַזְכִּיר שְׁמָה עָלָיו.

הָא וְדַאי דְמַה דְדַרְרִישׁ לֹא עֲבַרְתִּי מִלְּבָרְכָה הוּא רַק אֶסְמַכְתָּא דְהַרִי גוּף קָרָא דְלֹא עֲבַרְתִּי
הֵינּוּ שְׁלֹא שִׁינָה דִּין הַמַּעֲשָׂרוֹת בְּעִנְיַן חֲדָשׁ וְיִשְׁן וּמִיָּן וְשְׂאִינוּ מִיָּנוּ וְכַדוּמָה כְּדַרְרִישׁ
בְּמִשְׁנֵה שָׁם אֲלֵא וְדַאי דְהַבְרִייתָא דְדַרְרִישָׁה לָּהּ בְּרַכָּה הוּא לְאֶסְמַכְתָּא וְכִינּוּן דְעַל פְּרָחָה
אֶסְמַכְתָּא הוּא מִמִּילָא דְרִישֵׁינוּ לִי עַל נֹסַח הַבְּרַכָּה שְׁתִּיקְנוּ אֲנָשֵׁי כְנַה"ג וְגַם דְרִישׁ לֹא
שְׁכַחְתִּי מִלְּהַזְכִּיר שְׁמָה עָלָיו קָאֵי עַל זֶה בְּאֶסְמַכְתָּא אַף דְגוּף הַקָּרָא קָאֵי עַל שְׂבַח וְהוֹדָאָה
כְּדַרְרִישׁ בְּמִשְׁנֵה מ"מ אֶסְמַכְתָּא דְרִישָׁה הַבְרִייתָא שְׁהַבְּרַכָּה שְׁתִּיקְנוּ אֲנָשֵׁי כְנַה"ג עַל
הַפְּרָשׁוֹת הַמַּעֲשָׂרוֹת צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּהַזְכֵּרְתָּהּ הַשֵּׁם וְלָכֵן מִיָּתִי הַש"ס פָּאן מִהַבְרִייתָא וְלֹא
מִהַמִּשְׁנֵה וְיָפָה פִּינּוּנוּ הַמְזַרְחֵי וְהַגּוֹר אַרִי' וְלֹא כַהֲתוּי"ט שְׁהַשִּׁיג עֲלֵיהֶם בְּחֻמָּם וְאֶדְרַבָּה
הַקְּטִיגוֹר נִהְפֹּךְ לְסִיגוֹר כִּי מְסוּגְיָא זֶה הוּא רֵאִי' לְהַמְזַרְחֵי מְדִלָּא הִבִּיא הַמִּשְׁנֵה ש"מ
שְׁהַמִּשְׁנֵה לֹא אֵיירִי בְּהַבְּרַכָּה שְׁתִּיקְנוּ אֲנָשֵׁי כְנַה"ג: עוֹד נִלְע"ד לִיתָן טַעַם שְׁהַבִּיא אַבְי
הַבְרִייתָא וְלֹא הִבִּיא הַמִּשְׁנֵה דְבְּמִשְׁנֵה דְרִישׁוֹ לֹא שְׁכַחְתִּי מִלְּבָרְכָה וּמִלְּהַזְכִּיר שְׁמָה עָלָיו
וְדַרִישׁ מְחַד קָרָא תְרַנֵּיָהּ וְלֹא זֶה הַדְרִיךְ לְדַרְרִישׁ תְּרֵי מִלֵּי מְחַד קָרָא לָכֵן יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְחַדָּא
קַתְנֵי וּפְרִישׁוֹ כְּמַפְרֵשׁ דְמַה דְאֶמְרִינוּ מִלְּבָרְכָה לֹא תִימָא דְהֵינּוּ שְׂבַח וְהוֹדָאָה כְּפִירוּשׁ
הַמְזַרְחֵי אֲלֵא פִירוּשׁוֹ מִלְּהַזְכִּיר שְׁמָה דְהֵינּוּ בְּרַכָּה מִמֶּשׁ וּמַעֲתָה שׁוּב אֵיכָא לְמִימַר דְבְּנוֹסַח
הַבְּרַכָּה לֹא מִיָּרִי הַמִּשְׁנֵה דְכִינּוּן שְׁשִׁינּוּ שְׁצָרִיךְ בְּרַכָּה מִמִּילָא נֹסַח הַבְּרַכָּה הִיא בְּשֵׁם
וּמִלְכוּת וְאִין מְפָאן רֵאִי' לְסִתּוֹר דְבָרֵי ר' יוֹחָנָן וְלָכֵךְ לֹא הִבִּיא ג"כ מִבְּרִייתָא דְלַעֲיִל בְּרוּךְ
הַמְקוּם שְׁבָרָאָה דג"כ אֵיכָא לְמִימַר דר"מ קמ"ל שְׂאֵף שְׂאֵמַר הַבְּרַכָּה שְׁלֹא בְלִשׁוֹן שְׁתִּיקְנוּ
חֻכְמִים יָצָא אֲבָל מ"מ גוּף הַבְּרַכָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת שֵׁם וּמִלְכוּת דְהֵינּוּ בְּרוּךְ הַמְקוּם מְלָךְ
הָעוֹלָם שְׁבָרָאָה וְסַמָּה עֲצָמוֹ עַל נֹסַח כָּל הַבְּרַכּוֹת וְלָכֵךְ הִבִּיא בְרִייתָא זֶה דְדַרִישׁ מִשְׁנֵי
פְּסוּקֵי דְהֵינּוּ לֹא עֲבַרְתִּי מִלְּבָרְכָה וְלֹא שְׁכַחְתִּי מִלְּהַזְכִּיר שְׁמָה וְקָשָׁה תְרַתִּי לְמָה נִהְרִי
כְּבָר לְמַדְנֵנוּ מִלֹּא עֲבַרְתִּי שְׁצָרִיךְ לְבָרַךְ אֲלֵא וְדַאי שְׁלֹא שְׁכַחְתִּי אֲתִי לְהוֹרוֹת נֹסַח הַבְּרַכָּה
שְׁצָרִיךְ שְׂזִיכִיר שְׁמוֹ שֶׁל הַק"ב שְׁכָל בְּרַכָּה שְׂאִין בְּהַ שֵׁם אֵינָה בְּרַכָּה וְכִינּוּן שְׂבָא
לְהַשְׁמִיעֵנוּ פְּרִטֵי הַבְּרַכָּה הִי לֹא לְהַשְׁמִיעֵנוּ גַם מִלְכוּת אֲלֵא שְׁהַדִּין עִם רַב שְׂאִין צָרִיךְ
לְהַזְכִּיר מִלְכוּת וְעַל זֶה מִשְׁנֵי ר' יוֹחָנָן תְּנֵי בְּאַמְתַּת בְּבְרִייתָא מִלְּהַזְכִּיר שְׁמָה וּמִלְכוּתָהּ עָלָיו:
דף מ"א ע"א אֵי הָכִי וְכו'.

לְשׁוֹן אֵי הָכִי אֵינוּ מְזוּקָדֵק דְבִלָּא זֶה ג"כ ה' יְכוֹל לְהַקְשׁוֹת תְּכַף מִדְבָרֵי ר"י וְעֵינִן מְהַרְש"א
וְלַעֲנ"ד דְּמַפְשָׁטֵן שֶׁל דְבָרֵי ר"י לִיכָּא קוּשְׁיָא עַל עוֹלָא דְאֵיכָא לְמִימַר דְמַה דְאָמַר ר"י
מְבָרַךְ עַל הַזֵּית אִין פְּנוּנְתוֹ שְׂזִיכֶרָה עָלָיו תַּחֲלָה אֲלֵא פְּנוּנְתוֹ שְׂאִינוּ נְפֹטֵר בְּבִרְכַּת הַצָּנוּן
אַף שְׂבַפָּה"א פּוֹטֵר בְּפַה"ע מ"מ מִיָּן שְׂבַעָה הוּא חָשׁוּב וְאֵינוּ נְפֹטֵר בְּבִרְכָּה שְׁעַל מִיָּן שְׂאִינוּ
מִיָּן שְׂבַעָה וְהָא דְהַקְשָׁה וְלִית לִי לר' יְהוּדָה כָּל שְׁהוּא עֶקֶר וְכו' שְׁפִיר הַקְשָׁה דְהַרִי שָׁם
שְׂנִינוּ אֲפִילוּ פֶת אִם הוּא טָפֵל לְמַלִּיחַ הַמְלִיחַ פּוֹטֵרוֹ וְהַרִי פֶת הוּא מְשַׁבְּעַת הַמִּינִין וְעֵינִן
מג"א ס' ר"ב ס"ק ג': שָׁם וְשְׁנֵי מִינִין דְעֵלְמָא וְכו' ר"א מְבָרַךְ עַל הַזֵּית וְכו' וְיֵשׁ לְדַקְדָּק
פִּינּוּן דְבְּשְׁנֵי מִינִין דְעֵלְמָא קָאֵי וְלֹא מְהַדֵּר אֲדַלְעִיל בְּצָנוּן וְזִית א"כ לְמָה אַחַז ר"י בְּלִשׁוֹנוֹ
זִית הָנֹה לִי לְמִימַר מְבָרַךְ עַל מִיָּן שְׁהִיא מִמִּין שְׂבַעָה וְנִרְאָה דר"י כָּלְלָא פְּנִיל דְזִית תְּמִיד
קָדִים לְכָל שְׂאֵר בְּפַה"ע אֲפִילוּ הֵם ג"כ מְשַׁבְּעַת הַמִּינִין דְזִית הוּא רֵאשׁוֹן לְאַרְצָא וְיָמָה דְלֹא
נִקְטָא חֲטָה וְלוֹמַר שְׁקוּזָם לְכָל שְׂאֵר פְּרִי הָאֲדָמָה אֲפִי' לְשַׁעוֹרָה שְׁהוּא ב"כ מְשַׁבְּעַת הַמִּינִין

אפ"ה חטא קדים שהוא ראשון לארץ שתי תשובת בדבר שאם קרא מיירי בכוסס חטה ושעורה א"כ מאי ארי' חטה מטעם שהוא ראשון לארץ הלא בלא"ה חטה ברכתו בורא פה"א ושעורה ברכתו שהכל כמבואר בסי' ר"ח סעיף ד' בהג"ה ואפילו אם קרא מיירי בעשאו תבשיל וא"כ ברכותיהן של חטה ושעורה שוות שמברך במ"מ ונהו לי לאשמועינן דחטה קדים שהוא מוקדם בפסוק ג"כ יש לומר שזהו פשיטא אבל זית קמ"ל שקדים אפי' לגפן תאנה ורמון שמקדמים בפסוק מ"מ זית קדים שהוא ראשון לארץ בתרא וכדהשיב רב המנונא לרב חסדא למפן: שם דאמר רב יוסף וכו' ויש לדקדק היא גופא מנ"ל דרב יוסף מיירי באין ברכותיהן שוות ודלמא בברכותיהן שוות מיירי ומקדם לברכה היינו שהוא מוקדם לברך עליוולפטור את המאןחר ואם נימא הברכה אחרונה של שבעת המינין הוא מן התורה ורב יוסף דין תורה קאמר לענן ברכה אחרונה אתי שפיר דברכותיהן שוות לא שייך שום מעלה בברכה אחרונה שעל כל מה שאכל הוא מברך ברכה אחת אלא ודאי דמיירי לענן הקדמה שיש שלש מינין על העץ ופרי העץ ועל המחיה וכו' ועל הגפן ואם אכל דייסא ואכל תמרי ושתה יין שצריך להזכיר כלם בברכה יקדים להזכיר המוקדם בפסוק וא"כ על פרחו לענן להקדים קאמר אבל להנהיך פוסקים דכל הברכות חוץ מברכת המזון הם דרבנן ורב יוסף אינו מפרש הפסוק לענן ברכה רק יליף מהפסוק אינה משופח יותר ולכך ממילא קאמר שהוא חשוב לברכה הדק"ל וצריך לומר דלשון מוקדם לברכה משמע הקדמה ולא לפטור לגמרי: שם שצאמר ארץ וגו' מדקאמר שצאמר משמע שהוא מביא ראי' לדבריו ומיכין יש לו ראי' והכי הנה לי למימר כל המוקדם בפסוק זה ארץ חטה ושעורה וכו' מוקדם לברכה ונראה דאף דמוכח מהו קרא שהני דכתיבי משופחים יותר משאר פירות מדלא חשיב בשבח ארץ ישראל רק הני אבל מאן יימר דבהני שבועה מינין יש באחד יותר שבח מבאחרני ונהרי הפתוב לא הי' יכול לכוללן בדבור א' ועל פרחו הוצרך לחשבם זה אחר זה ואולי פולם שוים בשבחים ולהביא הוכחה שגם אלו מסודרים לפי מעלתן קאמר שצאמר ארץ חטה וגו' ארץ זית וגו' ואי לא בא הפתוב אלא להורות חשיבתן נגד שאר מינין שלא הונכרו כלל הי' די בפעם א' ארץ ולחשבם שבעתה לזה אחר זה ומדכתיב פעם שני ארץ ש"מ שבא ליתן גם במינין הללו חשיבות מי שהוא ראשון לארץ ולכן הוכרח להכפיל שני פעמים ארץ: שם כל הפסוק פולו לשיעורין נאמר הנה דייק למימר כל הפסוק פולו והי' די באמרו פסוק זה לשיעורין נאמר ונראה ע"פי שכתבתי לעיל דר' יצחק דייק שהפסוק נאמר להקדים מדכפל שני פעמים ארץ ועל זה אמר רב חנן כל הפסוק פולו לשיעורין נאמר וגם הכפל של ארץ הוא לנה דלכאורה יש לדקדק דאם לשיעורין נאמר א"כ חטה הוא לענן בית המנוגע שאינו נוהג אלא בארץ ישראל דכתיב בבית ארץ אחרונתכם וגם שם אינו שכיח כלל ע"פי רוב הפרטים שצריך להיות בבית שיטמא בנגעים עד שקצת מהחכמים אמרו שבית המנוגע לא הי' ולא עתיד להיות ולא נכתב אלא משום דרוש וקבל שחר עיין במס' סנהדרין דף ע"א ע"א ולמה הקדימו הפתוב לשאר שיעורי תורה הנוהגים בכל מקום.

עוד יש לדקדק אם לענן שיעורין למה נכתב שוב ארץ זית שמן וכו' למה לי הכפל של ארץ. בם אמרו ארץ זית שמן וכו' ארץ שכל שיעורי' פזיתים איך שייך שהארץ שיעורי' פזיתים ואטו שיעורי' זיתים הם בדברים שהם חובת קרקע והלא שיעורי' זיתים באיסורי'

מאכלות הם וחובת הגוף נוהג בין בארץ ובין בח"ל ולתרוץ זה צריף אני להקדים הקדמה אחת וזהו דקיי"ל כר' יוחנן בריש פירק יוה"כ דחצי שיעור אסור מן התורה ואמנם אם הוא שייך בכל שיעורי תורה או רק במאכלות מצינו לענין בל נראה פלוגתא בזה ועיין בא"ח סימן תמ"ב במג"א ס"ק יו"ד פלוגתא בזה ובגליון המג"א שלי הבאתי ראי' מדברי התוס' במס' שבועות דף ט"ז ע"ב בד"ה מנה"מ שפתבו מהא דגמירי לקמן שיעור שהי' לא שמעינן לא מלקות ולא פרת דה"א דאיסורא בעלמא היא דאיפא עיין שם מוכח דלא אמרינן במה שאינו מידי דאכילה ח"ש אסור מן התורה דאל"כ איך אפשר לפרש השעור לענין אסורא בעלמא והלא איסורא איפא אף בפחות משעור שהי' ודוחק לומר דהתוספת מפרשי גושניית הגמרא מנה"מ רק אליבא דר"ל דס"ל ח"ש מותר מן התורה ואמנם בגליון המג"א שם ביררתי דזהו דין תורה דמן התורה אין ח"ש אסור רק במאכלות אסורים אבל עכ"פ מדרבנן אסור ח"ש בכל עניני שיעורין וא"כ בעסקי מאכלות אין חילוק בין שיעור לפחות מכשיעור רק לענין מלקות במזיד או לענין קרפן בשוגג והקרפנות שייכים רק בארץ ישראל כי שם הוא מקום הקרפנות ואפילו בשעת היתר הפמות מ"מ הפמה גדולה ששם מקריבים קרפנות חובה היתה בארץ בגלגל או בנוב וגבעון.

ומלקות אינה אלא בסמוכין בארץ ישראל ואף שמלקות נוהגות אף בזמן הזה ובכל מקום מן התורה כמבואר ברמב"ם פט"ז מסנהדרין הל' ב' מ"מ צריף להיות ע"פי דיינים סמוכים שבארץ ישראל וכן פתב שם הרמב"ם הל' ג' וכל מלקות שמלקין דייני ח"ל בכל מקום אינה אלא מכוח מרדות.

ומעתה פפרש דברי רב חנן דמפרש קרא לשיעורין לכף סמף חטה לארץ שזה אינו נוהג אלא בארץ שאין בית המנוגע בח"ל ואח"כ חשיב שאר שיעורו תורה שהם נוהגין בכל מקום וגפן שהוא פדי רביעית יין לנזיר עקר הלימוד שהיין עב אינו מוציא כל כף כמו מים ויש בזה נ"מ לנודר למי שנדר שלא ישמה היום מים פשעור ביצה והשליף ביצה לכלי מלא יין ומלא מן היין שיצאו פלי אין פלי זה מחזיק רביעית מים לפי שעל ידי השלכת ביצה להיין לא יצא יין פדי ביצה שנשאר ממנו בגודש ומותר לשותות מים מלא פלי זה וכגורגרות להוצאות שבת שייף ג"כ בכל מקום דפחות מכגורגרות מותר מן התורה להוציאו בשבת דמה שאינו ענין אכילה אין ח"ש אסור מן התורה ושבת חובת הגוף ונוהג בכל מקום ושוב פתיב ארץ זית שמן ודבש ארץ שכל שיעורים פזיתים דזה עקרו באיסורי מאכלות וא"כ לענין איסור אין שם שיעור דגם ח"ש אסור מן התורה והנ"מ רק לקרפן ולמלקות ולכן אמר שכל שיעורים שהוא שייף רק בארץ וכן פותבת ביוה"כ הוא ג"כ רק למלקות וקרפן ולכן פתב פעם שני ארץ בשביל זית ודבש: רש"י ד"ה בשברכותיהן שוות פגון זיתים ותפוחים.

שביק רש"י חטה המוקדם בפסוק ונהו לי' לפרש פגון חטה וקטנית דתרונויהו כפה"א משום דבאין ברכותיהן שוות נקט רש"י צנן זית ושם טעמו משום דגם בפרייתא דמיייתי על זה קתני צנן זית מש"ה פירש רש"י ג"כ בברכותיהן שוות זית והא דלא נקט רש"י פגון חטה וצנן נראה דחטה נגד צנן יש לו שני מעלות חדא שהוא מין שבועה ועוד דזיין שאין מברכין בורא מ"מ אלא על חמשת המינין ונקט רש"י זיתים ותפוחים

שגם בזה לר"י מין שבועה עדיף: ד"ה חביב וכו' איזה שירצה דמתני' וכו' הנה במשנה לא פירש רש"י פלום לפי שהפשוט של פירוש איזה מהו שירצה היינו על איזה מהו שירצה עתה לברך עליו אבל פאן שאמר דרבנן סברי מין חביב אין לפירוש שחביב לו עתה לאכלו תחלה דבזה לא שייך מין ונהו לי' למימר דרבנן סברי חביב עדיף אבל באמרו מין חביב פירושו שיש מין שחביב עליו תמיד אבל אם עתה הי' רוצה להקדים השני אין הדבר תלוי ברצונו של עכשיו ועיין בבית יוסף סי' רי"א: תוס' ד"ה אבל וכו' וא"ת והא אמרינן לעיל גבי עובדא דב"ק וכו' הנה הרי"ף השמיט לגמרי הך עובדא דב"ק וגם פאן לא הזכיר כלל אם ברכה פרטית קודמת לכללית וגם הרמב"ם בכל הל' ברכות לא הזכיר מזה מאומה והנלע"ד שהם פירשו סוגיא זו דעולא אמר מחלוקת בשבכותיהן שוות שאז לא שייך חשיבות הברכה נגד חבירתה שהרי לשניהם הברכה שנה ובה דלא שייך חשיבות הברכה אזלינן בתר חשיבות הדברים שמברך עליהם איזה מהו עדיף שעליו יברך וסובר ר"י מין שבועה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל כשאין ברכותיהן שוות שאז לד"ה מברך על כל אחד בפני עצמו וכיון שיש פאן שקי ברכות תו לא אזלינן כלל בתר חשיבות הדברים שמברך עליהם פי אם אחר חשיבות הברכות עצמן שהברכה הפרטית היא חשובה יותר מברכה הכללית ואותה צריך להקדים ולא שייך בזה לא חביב ולא מין שבועה פי שבקינן חשיבות בפירות ואזלינן בתר חשיבות הברכה והיינו ממש שהך סוגיא דבר קפרא לעיל ועל זה פאן כפאן החולק ופליג גם על סוגיא דבר קפרא וסובר דלא שייך כלל בברכות לומר זו חשובה מזו והכללית היא חשובה כמו הפרטית ולכך גם באין ברכותיהן שוות אזלינן בתר חשיבות הדברים בעצמן שמברך עליהם ושייך גם בזה פלוגתא דר"י ורבנן אם מין שבועה עדיף או חביב עדיף וכיון שפסקו הרי"ף והרמב"ם דאף באין ברכותיהן שוות מחלוקת לכה דחאו הך סוגיא דבר קפרא לגמרי: בא"ד ומה שכתב בה"ג דבפה"ע וכו' ויש לדקדק לדעת בעה"ג למה אמר ר' יהודה מברך על הזית שהזית ממין שבועה והלא אף בלא"ה זית קדים לצנן אפילו תפוחים קדים לצנן שהרי בורא פרי העץ קדים לבורא פרי האדמה ואף דמוקי לה בסורי מחסרא ובברכותיהן שוות היינו למ"ד דדוקא בברכותיהן שוות פליגי אבל למ"ד דפליגי אף באין שוות אין אנו צריכין לחסורי מחסרא וצריך לומר לדעת בה"ג גם למ"ד באין ברכותיהן שוות פליגי מוקי לה בסורי מחסרא וכך מוקילה בד"א בשצנן עקר אבל אין הצנן עקר וכן בשני מינין שבכותיהן שוות מברך על איזה מהו שירצה ר"י אמר מברך על הזית שהוא ממין שבועה ואמנם אפתי קשה לדעת המיתיבי שלא אסיק אדעתא כלל לומר חסורי מחסרא ומוקי פלוגתיהו רק בצנן וזית א"כ למה לי לר"י למיחב טעמא שהוא ממי שבועה ותפוח לי' פינן דס"ל לר"י שאין הצנן פוטר הזית ממין זית שהוא בפה"ע קודם לצנן שהוא בפה"א וצריך לומר שהי' סובר דגם ר"י סובר דבפה"א פוטר את ברפת בפה"ע אפילו בשני מינין רק בזית שהוא מין שבועה אינו בדין שיפטר בברפת דבר שאינו ממין שבועה ועיין לקמן בדברי התוס' בד"ה מתיבי ועיין בדברי הגמרא לתרץ לשון אי הכי: בא"ד היינו לפי המסקנא וכו' דברי התוס' בזה סתומים שאם למ"ד בברכותיהן שוות פליגי מוכח דבפה"ע לא עדיפא מבפה"א ולמ"ד דגם באין ברכותיהן שוות פליגי אין לנו הברע בזה מהי תימי לחדש פלוגתא חדשה בזה ועל מה סמך בה"ג לחדש דבפה"ע עדיף מבפה"א וגם מה דסיימו

וקיי"ל כר' יהודה וכו' מה ענין זה לדינו של בה"ג ואטו אם הי' קיי"ל כרבנן הי' נדחה דינו של בעה"ג ונראה דעקר קושיות התוס' מתחלה שהקשו וא"ת הא אמרינן בעובדא דב"ק וכו' ומאי קושיא ודלמא הא דבפה"א חשוב טפי משהפל היינו באין שום אהד חביב מן השני אז מעלת הברכה פרטית קודמת אבל פאן דאמרינן באין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על זה וכו' היינו החביב לו וכמו"ש התוס' בתחלת הדבור דיברך על איזה שירצה תחלה היינו החביב וצריך לומר דקושיות התוס' היא שהרי לעיל בעובדא דב"ק אמרינן דמברך סבר שלקות ופרגית שהפל הלכך חביב עדיף ומלגלג סבר פרגית שהפל ושלקות בפה"א לכך פירא עדיף הרי דשם הפרגיות הי' חביב ואפ"ה אם שלקות בפה"א פירא עדיף וא"כ הנה סוגיא דלעיל דלא כמאן דהרי באין ברכותיהן שוות רבנן ור"י תרנוייהו סברי דחביב קודם ולכך הוכרחו לחדש דבפה"ע נגד בפה"א לא מקרי פרטית ומיירי פאן בפרי האדמה ופה"ע אבל בעל ה"ג אזיל למסקנא דגם באין ברכותיהן שוות פליגי ור' יהודה סובר דחשיבות שבועת המינין דוחה את החביב אף לענין להקדים ורבנן סברי דחביב קודם וא"כ איפא למימר דכשם שמעלת שבועת המינין דוחה מעלת החביב אף לענין להקדים ה"נ דוחה מעלת ברכה פרטית את שאינה פרטית אף שהוא חביב ואזלא סוגיא דלעיל כר"י דהלכתא פנותי' אבל בעסק פרטית גם פה"ע נקרא פרטית נגד פה"א: ד"ה מיתבי וכו' עיין מהרש"א ומהרש"ל ובאמת דברי התוס' מגומגמים מאד כמו שתראה במה שתמה מהרש"א על דבריהם ועוד יש לי לדקדק וכ"ש קליות שהוא ג"כ משבעת המינין דמברך עליהן בפה"א לפטור התפוחים וכו' וקשיא מאי ארי' תפוחים הרי אפילו שיפטרו קליות זיתים הוא ג"כ ק"ו שאם פוטר צנון שאינו משבעת המינין את הזיתים שהוא משבעת המינין ק"ו אם שניהם הם משבעת המינין וגם עקר דבריהם לא ידעתי מה חידשו בזה ומי הוא שיעלם ממנו דבר זה שאם צנון פוטר בפה"ע שגם קליות פוטרם דמה גריעותא דקליות מצנון ונלע"ד דזה נדאי דמה שפכתו לפטור התפוחים הוא הדין הזיתים וכמו"ש ואמנם החידוש שחידשו בזה לדעת המתבי הוא ע"פי מ"ש לעיל על דברי בעה"ג דקשה לדעת המתבי דלא אסיק אדעתא דחסורי מחסרא א"כ למה לי לר"י למיהב טעמא שהוא מין שבועה פיון דס"ל לר"י שאין הצנון פוטר הזית ממילא זית שהוא בפה"ע קודם לצנון שהוא בפה"א ומכח קושיא זו הי' מקום לדחות דברי בעה"ב וכתבתי לעיל לתרץ דבריו ולדעת המיתבי גם ר"י מודה לחכמים דמברך על פה"א ופוטר פה"ע אלא דזית פיון שהוא משבעת המינין אינו בדין שיפטרו צנון שאינו משבעת המינין אבל בשניהם משבעת המינין או שניהם אינן משבעת המינין גם לר"י מברך בפה"א ופוטר בפה"ע וזהו פנונת התוספת פאן ופריף אלמא דמברך בפה"א וכו' ואפילו ר"י לא פליג אלא משום דצנון אינו משבעת המינין וזית הוא משבעת המינין אבל אם שניהם משבעת המינין או שניהם אינן משבעת המינין מודה ר"י וק"ו קליות שהוא משבעת המינין שפוטר תפוחים ואף שאין נ"מ בכל זה לדינא שהרי בין למ"ד מחלוקת בברכותיהן שוות ובין למ"ד אף בשאין ברכותיהן שוות מ"מ נדחו דברי המיתבי ואין בפה"א פוטר בפה"ע בשני מינין ובריייתא מוקמינן בחסורי מחסרא לכל מר פדאית לי ובאשר ביארתי מ"מ פתבו התוס' דברים הללו שלא נצטרך לדחות דברי בעה"ג ולכך סיימו לפי גרסת מהרש"א בדבריהם שצריך להנהיג כה"ג וכו' ואמנם בסיום דבריהם תפוחים וקליות נלע"ד שצ"ל תפוחים וצנון דבתפוחים וקליות גם בעה"ג

מוֹדָה דְשִׁבְעַת הַמִּינִין קוֹדֵם לְבִרְכָה פְּרֻטִית וּבַעֲהָ"ג מִיְיָרֵי הַיְכִי דְשִׁנְיָהּוֹן אֵינֹן מְשַׁבְּעַת הַמִּינִין וְעֵינֵן מְהַרְשָׁ"ל: ד"ה אר"י להקדים וכו' פירש"י והר"י לפי גרסא זו וכו' ולענ"ד אֲדַרְבֵּה דְבָרֵי רַש"י נוֹטִים לְדַבְרֵי רַבִּי שְׁמַעְיָ דְהָרִי רַש"י סֵיִים בַּד"ה דְאָמַר ר"י וכו' וּרְבִנּוּ לִית לְהוּ דַּר"י בְּמָקוֹם חֲבִיב וכו' הָרִי מְפֹרָשׁ בְּדַבְרֵי רַש"י דְהִיכִי דְלִיכָא חֲבִיב גַּם רַבְנָן ס"ל דְכָל הַמְּוֹקְדָם בְּפִסּוּק מְוֹקְדָם לְבִרְכָה וְאִמְנָם דְבָרֵי ר' יִצְחָק עֲצָמוּ הִי גִרְאָה לְרַש"י דְאָפִי בְּמָקוֹם חֲבִיב קָאָמַר מְדָאָמַר כָּל הַמְּוֹקְדָם בְּפִסּוּק רְצוּנוֹ אֲפִילוּ אֵינֹן חֲבִיב דַּאֲל"כ הִי לֹא לֹא הַמְּוֹקְדָם בְּפִסּוּק וּמְדָאָמַר כָּל הַמְּוֹקְדָם כָּלָלָא כְּיִיל אֲפִי אֵינֹן חֲבִיב וּבִזְהָ גַם הָדָּ וְלֹא נִהִירָא שְׁפִיטָמוּ הַתּוֹס' לְדַחּוֹת דְבָרֵי רַבִּינוּ שְׁמַעְיָה אֵינֹן דּוּחָה דְבָרֵי רַש"י: ע"ב רב חסדא ורב המנונא הוּי יתבי בסעודתא וכו' וַיֵּשׁ לְדַקְדַּק לָמָּה הִנְצַרְךָ כָּאֵן לְמִימַר דְהָוִי יְתָבִי בְּסַעוּדָתָא וּמַתּוּף כְּףֵי צָרִיכִין אָנוּ לְדַבְרֵי הַתּוֹס' בַּד"ה אֵינִי לְקַמְיָהּוּ שְׁלֹא לְלַפֵּת בְּהֵן אֵת הַפֶּת הָיִי וְכָל זֶה אֵינֹן מִן הַצְּוֹרָף לְסוּגְיָא דְהִכָּא שְׁרָצָה רַק לְהוֹדִיעֵנוּ דְאָרְץ בְּתָרָא הַפְּסִיק אֵת הַסֵּדֶר וְהִי דֵי בְּאָמְרוּ ר"ח ור"ה הָוִי יְתָבִי וְאֵינִיתוּ לְקַמְיָהּוּ תְּמָרִי וְרַמּוּנִי וְהַנְּלַע"ד בְּזֶה דְהַתּוֹס' בְּעַמּוּד הַקּוֹדֵם.

בַּד"ה אָמַר ר' יִרְמִיָּהּ כְּתָבוּ לְדַחּוֹת דְבָרֵי רַבִּינוּ שְׁמַעְיָ דְמוֹקֵי דְבָרֵי ר' יִצְחָק דְכָל הַמְּוֹקְדָם דְּנוֹקָא בְּאֵין חֲבִיבִין זֶה מְזַה דַּא"כ מָה אָמַר לוֹ ר"ה וְלֹא סָבַר מַר וְכוּ וְדַלְמָא לַר"ה תְּמָרִי חֲבִיבִין יוֹתֵר מְרִמּוּנֵי וְלַעֲנ"ד גִּרְאָה לְקַיִים דְבָרֵי רַבִּינוּ שְׁמַע' דְּמַעְלַת חֲבִיב שְׁיָיָהּ בְּמִי שְׁבִירָף רַק לְעַצְמוֹ אֲבָל בְּמִבְרָף לְהוֹצִיא אַחֲרֵים אִם זֶה הַמְּבָרָף חֲבִיב לוֹ מִין זֶה שְׁמָא לְהַאֲחֵר חֲבִיב מִין אַחֵר וּבִשְׁלָמָא בְּתָרִי מִינֵי שְׁשׁוּיִים בְּמַעְלָתָם אִז אִם הַמְּבָרָף חֲבִיב לוֹ מִין אַחַד בְּנוֹדָאֵי אַף שְׁמוּצִיא גַּם אַחֵר שְׁעַמּוֹ יְדִי חוֹבֵת הַבְּרָכָה וְלֹאֲחֵר חֲבִיב מִין הַשְּׁנַיִ מ"מ הוּא מְבָרָף עַל הַחֲבִיב עָלְיוֹ דְמֵאֵי אֲוֹלָמָא דְחִבְרִין יוֹתֵר מְמַנּוּ אֲבָל אִם יֵשׁ לְמִין אַחַד מַעְלָה עַל מִין הַשְּׁנַיִ שְׁאִיֵּהוּ מְוֹקְדָם בְּפִסּוּק אַף דְּמַעְלַת הַחֲבִיב דּוּחָה מַעְלַת הַהַקְדָּמָה בְּפִסּוּק לְרַבְנָן הֵינֵנוּ בְּיַחֲדִיד לְעַצְמֵי אֲבָל בְּשָׁנִים הַמְּסוּבִים וְלִזְהָ חֲבִיב מִין זֶה וְלִזְהָ חֲבִיב הַשְּׁנַיִ שְׁבָקִינוּ מַעְלַת הַחֲבִיב שְׁאֵינֹן שְׁוֵה לְכָלֵם וְאֲזַלִּינוּ בְּתַר מַעְלַת הַהַקְדָּמָה בְּפִסּוּק דְשׁוּהָ לְכָל הַמְּסוּבִי וְשְׁפִיר קָאָמַר לִי ר"ח וְלֹא ס"ל לְמַר וְכוּ אֲלֵא דְהִיא גּוּפָא קַשְׂיָא דְאִיף יְכוּל זֶה לְהוֹצִיא אֵת חֲבִירוֹ בְּפִירוֹת לְדַעַת הָרָאב"ד הִבִּיאֹו רַמ"א בְּסִי רִי"ג סְעִיף א' בַּהַג"ה דְלָקַל שְׁאָר דְבָרִים חוּץ מִפֶּת וַיֵּן אֲפִילוּ הַסִּיבָה לֹא מְהַיִ וְלַתְרִץ זֶה הַקְדָּמִים כָּאֵן דְהָוִי יְתָבִי בְּסַעוּדָתָא וּמִיגּוֹ דְמְהַיִ הַמְּסִיבָה לְפֶת מְהַיִ נְמִי לְפִירוֹת וְעֵינֵן שָׁם בְּמַג"א ס"ק ה' וְכִינוּ דְמִיְיָרֵי בְּתוּף הַסַּעוּדָה צָרִיכִין אָנוּ לְדַבְרֵי הַתּוֹס' שְׁלֹא בָּאוּ לְלַפֵּת אֵת הַפֶּת וּבִזְהָ יֵשׁ לַתְרִץ קוּשְׁיַת הַתּוֹס' לְעִיל בַּד"ה אֲבָל בְּשִׁאֵין בְּרַכּוּתֵיהֶן שְׁוֹת וְכוּ שְׁהַקְשׁוּ וַא"ת וְהֵא אֲמַרִּינוּ בְּעוּבָדָא דַּב"ק דְבִרְכַת בַּפֶּה"א חֲשִׁיב טְפִי מְשִׁהֶפֶל וְכוּ עֵינֵן בְּדַבְרֵיהֶם וְהִנֵּה פִירְשָׁנוּ לְעִיל בְּדַבְרֵינוּ בְּדַבּוֹר הַהוּא כְּוֹנֵת קוּשְׁיַתָּם דְשָׁם מְשַׁמַּע דְּמַעְלַת בְּרָכָה מְבֹרַרַת עֲדִיף מְחִיב וּלְפִי מָה שְׁכַתְּבּוּ כָּאֵן אֵין כָּאֵן קוּשְׁיָא דְרַבְנָן וְר"י דְּמַשְׁנֵתִינוּ מִיְיָרֵי בְּיַחֲדִיד הַמְּבָרָף לְעַצְמוֹ וְכַדְמוּכַח מְלִשׁוֹן הַמְּשֻׁנָה הָיִי לְפָנָיו הַרְבֵּה מִינֵין וּלְכַף בָּאֵין בְּרַכּוּתֵיהֶן שְׁוֹת דְבָרֵי הַפֶּל דְחֲבִיב קוֹדֵם אֲבָל לְעִיל בְּעוּבָדָא הָיִי הַמְּסוּבִים שְׁלִשָּׁה וְאִם לְהַמְּבָרָף הִי חֲבִיב פְּרָגִיּוֹת לְחִבְרֵוֹ הִי חֲבִיב שְׁלִקוֹת וּלְכַף דּוּחָה מַעְלַת הַבְּרָכָה פְּרֻטִית הַשְּׁוֵה לְכָלֵם אֵת מַעְלַת הַחֲבִיב שְׁאֵינֹן שְׁוֵה לְכָלֵם וְהֵא דְמַסִּיק שָׁם בְּמַסְקָנָא דְעוּבָדָא דַּב"ק דְּמְבָרָף סָבַר חֲבִיב עֲדִיף וּמְלַגְלַג סָבַר כְּרוּב עֲדִיף דְזֵינֵן הֵינֵנוּ דְּמַעְלַת זֵינֵן לֹא נִזְכָּר בְּדַבְרֵי שׁוּם תְּנָא לְכַף לֹא חֲשִׁיב מַעְלָה זֹו אֲצַל הַמְּבָרָף כָּלֵל לְדַחּוֹת אֵת הַחֲבִיב לוֹ אַף שְׁאֵינֹן חֲבִיב לְחִבְרֵוֹ: שָׁם בְּרִיף

אתמרי ברישא לשון ברישא אינו מדוקדק דהרי תמרי ורמוני שונים בברכותיהן בפה"ע וכיון דבירך אהדא מפטר איך ואיך שייך ברישא וכך הנה לי לגמרא למימר בריך אתמרי ונראה דהך ברישא אתי להורות דרק הברכה היתה אתמרי ברישא אבל גוף האכילה אחר שביירך אתמרי ואכל מעט תכף הניח התמרים ואכל הרמונים ובזה נראה שהתמרי לא מחביבותיהו הקדימם ולכך הקשה לו רב חסדא ולא סבר מר וכו' וכשטת רבינו שמעני לעיל בתוס' בד"ה אמר ר' ירמל' וכו' והדחי' שדחו התוס' לדברי ר' שמעני מסוגל' זו לפי פירושינו אין פאן דחי': שם לא ס"ל מר וכו' מדאמר לי' רב חסדא מר וגם מדאמר מאן יהיב לן וכו' ונשמעין מכלל דרב המנונא גדול ממנו וא"כ אין זה רב המנונא הנזכר בקידושין דף כ"ה ע"א דזה הי' קטן מרב חסדא דהרי אמר לו זיל צנעניהו וכו' והי' תלמיד חבר של רב חסדא פדאמרין בעירובין דף ס"ג ע"א ולזה לא הי' קורא רב חסדא מר אלא אחר הי' וכן פתבו התוס' שם בעירובין שהי' רב המנונא אחר שהי' תלמידו של רב: שם זה שני לארץ וכו' מקשים העולם למה לי דכתב רחמנא תרי זימני ארץ הרי בחד סגי ועל סדרן ארץ חטה זית ושעורה ודבש גפן וגו' ואמנם עיין בדברינו לעיל בתחלת מיקרא דרב יוסף אמר רב יצחק ותראה ישוב זה ועיין מה שזכרנו פאן בדברי רש"י עוד ישוב לזה: שם אתמר הביאו לפניהם תאנים וענבים וכו' הנה פאן מיירי בלא פאו ללפת את הפת וכמבואר ברש"י ובתוס' ודברים הללו באים לפעמים גם ללפת את הפת אמנם בחולין דף קי"א ע"ב משמע ברש"י דלעולם אינו באים ללפת הפת אבל התוס' פתבו כגון שאינו באים ללפת וכו' עיין בדבר הם וא"כ מינין הללו הם כמו שאר פירות שפעמים ללפת ופעמים למתק פיו או לקנוח וא"כ קשה למה פירו' מינין הללו ונהנה למימר סתם איתמר הביאו לפניהם פירות בתוך הסעודה וכו' ונראה דלרבותא קאמר דאפילו דברים שהן משבעת המינים ג"כ לענין ברכה של אחריהם ס"ל לר"ה ור"ג דטפילי לגבי הפת ובהמ"ז פוטרין מברכה של אחריהם אבל אין לומר דר"ש דוקא בהני פליג לפי שהן משבעת המינים ונחשיבי לכך אין ברפת המזון שעל הפת פוטרין אבל בשאר פרות מודה ר"ש דהרי רב ששת פללא פילל שאין לה דבר וכו'.

וגוף פלוגתיהו דר"ה ור"נ עם רב ששת נלע"ד דהינו פלוגתא שבירושלמי על מתניתין דהיו לפניו מינין הרבה וכו' קאמר בירושלמי ריב"ל אמר מאי פליגי ר"י ורבנן פשהי' דעתו לאכול פת אבל כשאין דעתו לאכול פת כ"ע מודים שאם יש בהן מין שבעה שעליו הוא מברך אמר ר' אבא צריך הוא לברך לבסוף אמר ר' יוסי הדא דר' אבא פליגי על ריב"ל וכו' ועיין בפירוש מוהר"ר א"פ שדדחק בזה ובפרט מה שכתב שהברכה מעין שלש פוטרות בנ"ר היא הקדמה בדוי' ונגד האמת ועיין בסימן ר"ח סעיף י"ג והנלע"ד פירוש הירושלמי הנ"ל שהירושלמי סובר שברכה אחרונה על שבעת המינים היא מן התורה ולכך אם אכל דברים משבעת המינים וגם אכל שאר דברים שמברך אחריהן בנ"ר בנדאי יקדים ברכה מעין שלש היא חייבית מן התורה לבנ"ר שחיובו רק מדרבנן ואפילו לדעת הפוסקים שגם ברכה מעין שלש היא ג"כ מדרבנן מ"מ יקדים מין שבעה דבשלמא לענין ברכה ראשונה פליגי רבנן וסברי דחביב עדיף שפיון שחביב עליו והוא חושק לאכול לא יאחר להקדים דבר אחר נגד רצונו וכל זה בברכה שקודם אכילה שייך חביב אבל בברכה אחרונה לא שייך חביב שפכר אכל ולכן נדאי יקדים מין שבעה שזו המעלה שייכא בין קודם אכילה ובין אחר האכילה והירושלמי מיירי בהביאו לפניו

בסעודתו מינין הרבה והא נדאי פֿשֿטילק יִדיו מן הפת שוב לגמרי צריכין בֿרֵכָה בין לפניהו ובין לאחריהו כדמסקינן בשמעתין אָמַנְם אַם הִבִּיאַם בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שְׂדַעְתּוֹ עוֹד לֵאכּוֹל פֶּת וְהוּא אוֹכֵל אוֹתוֹ שְׁלֵא לִלְפֹת אֶת הַפֶּת דְּפִלְיָגִי כָּאן אָמוּרָאִי בְּבַבְלִי בְּזַה פְּלִיגִי גַם בִּירוּשְׁלָמִי וְרִיב"ל סוֹבֵר כַּר"ה ור"נ פֿאַן וַא"כ פֿשֿה"ג דַּעְתּוֹ לֵאכּוֹל פֶּת שְׂאֵז אִין שָׁם בְּרֵכָה אַחֲרוֹנָה כָּלל שְׁהָרִי בַּה"מ"ז פּוֹטְרֶתָן בְּזַה פְּלִיגִי רַבֵּנּוּ ור"י וְסָבְרִי רַבֵּנּוּ חֲבִיב עֲדִיף אָבֵל בְּשֵׁאִין דַּעְתּוֹ לֵאכּוֹל פֶּת שְׂאֵז צָרִיף לְבָרַף אַחֲרֵיהּ בְּרֵכָה אַחֲרוֹנָה וּבְבָרַכָה אַחֲרוֹנָה נִדְאִי צָרִיף לְהַקְדִּים מִין ז' מוֹדוֹ רַבֵּנּוּ שְׁגַם בְּבָרַכָה רֵאשׁוֹנָה יַקְדִּים מִין ז' שְׁלֵא לְחַלֵּק בַּחֲשִׁיבוֹת הַפִּירוֹת בֵּין בְּרֵכָה רֵאשׁוֹנָה לְאַחֲרוֹנָה וְעַל זֶה בָּא ר' אָבָא לְחַלּוֹק וְאָמַר צָרִיף הוּא לְבָרַף לְבַסּוּף שְׁסוֹבֵר כָּרֵב שְׁשֵׁת שְׂאֵפִילוֹ תוֹךְ הַסְּעוּדָה צָרִיף לְבָרַף אַחֲרֵיהּ וַא"כ אַם גִּימָא דְהִיכִי דְאִיפָא בְּרֵכָה אַחֲרוֹנָה מוֹדוֹ רַבֵּנּוּ לֹא מִשְׁפַּחַת פְּלוּגְתָא דְרַבֵּנּוּ ור"י כָּלל דְהָרִי לֹא מִשְׁפַּחַת בְּרֵכָה רֵאשׁוֹנָה בְּלֹא בְּרֵכָה אַחֲרוֹנָה אַם לֹא גִימָא דְלֹא פְּלִיגִי רַק בְּרוּצָה לֵאכּוֹל פְּחוֹת מְכַוִּיַת וְזֶה דְחֻסָּא לְאוּקְמִי דְוָקָא בְּהִיכִי אֵלָא נִדְאִי דְבָכָל עֲנִין פְּלִיגִי רַבֵּנּוּ וְלֹא אֲזַלִּין בְּבָרַכָה רֵאשׁוֹנָה לְעֲנִין בְּרֵכָה בְּתַר בְּרֵכָה אַחֲרוֹנָה כָּלל: שָׁם וּפְלִיגִי דַּר"ח דְאָמַר ר"ח וְכו' וּבְחֻלִּין דְּרַף קי"א ע"ב הַגִּימָא דְתַנִּי ר"ח וְעֵינִין בַּפ"י בְּמָה שְׁפַתָּב בְּתוֹס' בַּד"ה וְיִין פּוֹטְרֵר וְכו' וְלַעֲנַ"ד לֹא שָׁם לְבּוֹ לְהַגִּימָא שְׁבַחְוִלִין: שָׁם פֶּת פּוֹטְרֵר כָּל מִינֵי מֵאָכֵל נִלְע"ד דְּגַם ר"ח לֹא אָמַר אֵלָא בְּאִמְצַע אֲכִילַת פֶּת אֲזַ הַפֶּת פּוֹטְרֵר כָּל מִינֵי מֵאָכֵל אָבֵל אַם כָּבֵר סִילְקֵי יְדוֹ לְגַמְרֵי מִהַפֶּת מוֹדָה ר"ח שְׂצָרִיף לְבָרַף דְהָרִי בִּירוּשְׁלָמִי אִיתָא ר' חֲלָבּוֹ רַב הוּנָא רַב בְּשֵׁם ר' חֲזִיָא רְוּבָה פֶּת הַבָּאָה בְּכִיסְוִין לְאַחַר הַמְזוּן טְעוּנָה בְּרֵכָה לְפָנֵי וְלְאַחֲרֵי וַא"כ גַּם יִין שְׁפּוֹטְרֵר כָּל מִינֵי מִשְׁקִין אֶף שְׁמִינֵי אֶפִּילוֹ שְׁלֵא בְּשַׁעַת סְעוּדָה וְכוּ"ש הַתּוֹס' בַּד"ה וְיִין וְכו' מ"מ הֵינּוּ מִשְׁקִין שְׁשׁוּתָה בְּאִמְצַע שְׁתִּיבִית הֵינּוּ אָבֵל אַם סִילְקֵי עֲצָמוֹ מִשְׁתִּיבִית הֵינּוּ צָרִיף לְבָרַף עַל הַמִּשְׁקִין.

וְדַע דְהָא דְאָמְרִינּוּ וּפְלִיגָא דַּר' חֲזִיָא הֵינּוּ כָּל הַנִּי תִלְתָּא אָמוּרָאִי דְלַעֲיֵל דְהֵינּוּ רַב הוּנָא ור"נ ור"ש פּוֹלְהוּ פְּלִיגִי אַדַּר' חֲזִיָא דְהָרִי בְּבָרַכָה רֵאשׁוֹנָה הַנְּשׁוּוֹ דְצָרִיכִין בְּרֵכָה לְפָנֵיהּ ור' חֲזִיָא פּוֹטְרֵר אֶפִּילוֹ מְבָרַכָה רֵאשׁוֹנָה וּלְפִי זֶה הָא דְאָמְרִינּוּ בְּחֻלִּין דְּרַף קי"א ע"ב דְּרַב הוּנָא וְרַב חֲזִיָא בְּרַ אֲשִׁי דְהוּוֹ יְתָבִי וְכו' דְלַמַּר אֵייתִי לִי דְגִים שְׁעָלוּ וְכו' וְלַמַּר אֵייתִי לִי תְאֵנִים וְעֲנָבִים בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה דְמַר אָמַר אָנָּא כַּר' חֲזִיָא ס' לְדַתְנִי ר"ח פֶּת פּוֹטְרֵר כָּל מִינֵי מֵאָכֵל וְכו' עַל כְּרַחֲמֵי דַּר' חֲזִיָא בְּרַ אֲשִׁי הוּא דְאָמַר אָנָּא כַּר' חֲזִיָא ס"ל דְהָרִי רַב הוּנָא מְבֹנָאָר כָּאן דְלִית לִי דַּר' חֲזִיָא וּלְפִי זֶה תְּמַנָּה לִי מָה דְאִיתָא בִּירוּשְׁלָמִי הִבִּיאוּ הָרָא"ש וְהוּא בִּירוּשְׁלָמִי בְּתַר הָאִי רַב בְּשֵׁם ר' חֲזִיָא רְוּבָה שְׁהַבְּאִתִּי לַעֲיֵל ר' חֲנָא אֲכִיל תְּמַרִי עִם פְּסִתִי אָמַר לִי ר' חֲזִיָא בְּרַ אֲשִׁי פְּלִיגֵי אֶתָּה עַל רַבָּף שְׁבָקִין בְּתַר מְזוּנָא וְאֶת מְבָרַף עֲלִיהוֹן תַּחֲלָה וְסוּף א"ל אֵינָן עַקֵּר גְּנִיסְתִי עַכ"ל הִירוּשְׁלָמִי וַא"כ קִשָּׁה הָרִי ר' חֲזִיָא בְּרַ אֲשִׁי גּוּפִי שָׁם בַּמַּס' חֻלִּין אָכֵל תְּאֵנִים וְעֲנָבִים בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה וְלֹא בִּירָף וְאָמַר אָנָּא כַּר' חֲזִיָא ס"ל וְגַם עוֹד קִשָּׁה דְהָרִי הוֹכַחְתִּי לַעֲיֵל דַּר' חֲזִיָא רְוּבָה שְׁבִירוּשְׁלָמִי שְׁהוּא עֲצָמָן רַבִּי חֲזִיָא וּבְבַלִי ג"כ דְוָקָא אַחַר שְׁסִילְקֵי יְדוֹ לְגַמְרֵי מִן הַפֶּת פּוֹטְרֵר כָּל מִינֵי מֵאָכֵל אֶפִּילוֹ אֵינּוּ עַקֵּר סְעוּדָה וְגַם לֹא סִילְקֵי יְדוֹ לְגַמְרֵי מִן הַפֶּת אֲזַ הַפֶּת פּוֹטְרֵר כָּל מִינֵי מֵאָכֵל אֶפִּילוֹ אֵינּוּ עַקֵּר סְעוּדָה וְגַם לֹא בָּא לְלַפֵּת הַפֶּת וְכִינּוּ דַּר' חֲנָא בִירוּשְׁלָמִי אָכֵל תְּמַרִי עִם פְּסִתִי הָרִי שְׁעֲדִינּוּ לֹא סִילְקֵי יְדוֹ מִן הַפֶּת וַא"כ מֵאִי אַרִי שְׁהֵן עַקֵּר גְּנִיסְתּוֹ וְגַם גּוּף שְׁאֵלַת ר' חֲזִיָא בְּרַ אֲשִׁי בִירוּשְׁלָמִי קִשָּׁה קִצַּת דְכִינּוּ דְאָמַר ל' שְׁבָקִי בְּתַר מְזוּנָא וְאֶת מְבָרַף עֲלִיהוֹן וְכו' א"כ מוֹכַח

דעתה שאוכל אותם באמצע מזונא אין צריכין ברכה וא"כ למה ישבקי' והנלע"ד ע"פי מה שפילפל המג"א בס"ס רט"ו פשמביאם לו פירות באמצע סעודתו בשבת אם רשאי להניחם עד אחר סעודתו לברך עליהם להשלים מאה ברכות אם זה מקרי גורם ברכה שאינה צריכה ועובר משום לא תשא עינין שם והנלע"ד דהך עובדא דבירושלמי דאכל תמרי עם פשטי' בשבת הנה עובדא והנה לשאול למה לא הניחם עד אחר ברכת המזון אין זו שאלה כיון שדרבם הי' להשהות הרבה בין גמר סעודה לברכת המזון בין כף תעבור תאנה שלו לאכילת פירות הללו אבל שאל אותו ר' חייא בר אשי למה לא הניחם עד בטר מזונא כדי שיברך עליהם תקלה וסוף להשלים מאה ברכות אלא ודאי שאתה סובר שגם אחר שסילק ידו מן הפת אפ"ה הפת פוטרת וא"כ פליג אתה על רבך דהיינו רב בשם ור' חייא רובה שאפילו פת הבא בכסנין לאחר המזון טעון ברכה לפני' ולאחר' והשיב לו שהן עקר גניסתו ולכך הוא אוכלם עתה עם פתו: רש"י ד"ה והשני לארץ וכו' זיתים ותמרים חשובים מתאנים ורימונים וכו' הנה שבקי' רש"י לגפן דלכאורה גם מגפן חשיב רימון שהרי הרימון שני לארץ וגפן שלישי לארץ והמהרש"א הרגיש בזה ונלע"ד דעכ"פ יש מינין השוים במעלה מדאיצטרך שני פעמים ארץ ולא סדרן שבעתה תכופים זה אחר זה על סדר חשיבתן אלא ודאי דרצה הכתוב אינה מינין מהנה להשוותן ויש בידינו לומר דארץ בתרא שקול כמו ארץ קמא וחטה וזית וכן שעורה ותמרים שונים במעלה וגם יש בידינו דנדאיארץ קמא חשיב יותר מארץ בתרא ושעורה שהוא שני לארץ קמא שנה במעלת זית שהוא ראשון לארץ בתרא וכן גפן שהוא שלישי לארץ קמא שנה לתמרי שהוא שני לארץ בתרא אבל עכ"פ תמרים חשיבי מתאנים ורימונים ולכן שבקי' רש"י לגפן דאף שזית נדאי חשיב אפילו מגפן מ"מ תמרים אינו נדאי חשובים מגפן: ד"ה הביאו לפניהם וכו' ולא ללפת את הפת וכו' משמע משטחיות לשון זה דלפעמים באים ללפת אלא שפאן מייירי שלא הובאו ללפת אמנם בחולין כתב רש"י תאנים וענבים לא אתו ללפתן וקיי"ל דברים הבאים לאחר הסעודה וכו' עינין שם ועינין מה שכתבנו בדברי הגמרא.

בא"ד דא"כ הווי להו טפילה ואין חולק בדבר שאין טעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו. התוס' בד"ה אייתי לקמיהו הביאו ראי' מן המשנה דתנו מברך על העקר ופותר את הטפילה ורש"י לא הביא המשנה היינו משום דרש"י מייירי גם מברכה לאחר' וזה אינו מפורש במשנה דהא אפשר לפרש המשנה שפותר את הטפילה מברכה שלפניה אלא שאמת הוא שפותר גם מברכה של אחרי' ואין חולק בדבר: ד"ה פת הבא בכסנין לאחר אכילה ובהמ"ז וכו' פוננת רש"י בזה דאף שאין הפת טפל לתבלין לברכה שלפני' אפ"ה הווי טפל לברכה שלאחר' וברכת בני' ש'מברך בשביל התבלין פותר גם הפת שבתוכה שנעשה הפת טפל לגבי תבלין ואלו הי' מאכלה הרבה עד שהי' אפשר שאכל מן הפת שבתוכה כדי שביעה והי' חייב בבהמ"ז מן התורה לא הי' טפל לגבי ברכת תבלין שהיא מדרבנן ופוננת רב ששת שאן לה דבר שלא נחשב טפלה לברכה ראשונה ויהי' נחשב טפלה לגבי ברכה אחרונה אלא פת הבא בכסנין ולכן לא קאמר אורז ודוחן ששם מה שאינו מברך לאחר' שלש ברכות אין הטעם משום שהיא טפלה אלא הטעם שאין המין חשוב לברך עליו שלש ברכות ומה שכתב רש"י מדי דהנה אפת אורז וכו' פוננתו שלא תאמר שזהו פלל בברכות שפל ש'מברך עליו תחלה במ"מ מברך לבסוף מעין שלש לכן

הביא רש"י ראי' מאנרז ודוחן שנה אינו תלוי בזה: ד"ה דברים הבאים מחמת הסעודה
ללפת בנהן את הפת ויש לדקדק פיון שפירוש של מחמת הסעודה היינו ששלפת בנהם
עתה את הפת פשיטא שהוא בתוך הסעודה ולמה הנצרך ר"פ לומר בתוך הסעודה ונראה
ע"פי שפכת הבעה"מ שהקשה פיון שבאים ללפת הפת א"כ מאי קמ"ל ר"פ משנתנו
הוא זה דתנון כל שהוא עקר וכו' וכתב בעה"מ דר"פ קמ"ל אפ"ל לא היו לפניו בשעת
ברכת המוציא אפ"ה נפטרו בברכת המוציא עיניו שם בבעה"מ וא"כ הא דקאמר ר"פ
בתוך הסעודה היינו לרבנותא דאפילו לא באו בתחלה בשעת ברכת המוציא ובאו אח"כ
בתוך הסעודה ללפת בנהן הפת אפ"ה אינו טעונוין ברכה לא לפניו ולא לאחריו ובעקר
קושית בעה"מ והיא גם כן קו' התוס' פאן יש לנישב ע"פי מה שפכתתי לעיל בדברי
רש"י בד"ה הביאו לפניו דממתניתין דכל שהוא עקר לא שמענו רק ברכה לפניו וקמ"ל
ר"פ שגם לאחריו אינו מברך.

וע"פי סברת הבעה"מ יש ג"כ לנישב דברי רש"י בד"ה הביאו לפניו וכו' שדקדקתי
למה לא הביא רש"י ראי' ממתניתין דכל שהוא עקר הינו משום דשם קאמר הביאו
לפניהן בתוך הסעודה ובשעת ברכת המוציא עדיין לא הובאו לכן לא שמענו זה
ממתניתין והתוס' בד"ה אייתו לקמי' הו וכו' הביאו ראי' ממתניתין אף דגם שם מיידי
שפכר הו יתבי בסעודתא קודם שהביאו לפניו משום דהתוס' לשטתם דלא ס"ל כלל
חילוק זה של בעה"מ שהרי הקשו בד"ה הלכתא על פירוש רש"י דא"כ מאי קמ"ל ר"פ
מתניתין היא: עוד יש לנו נייחא בדברי בעה"מ דהא לשטת רש"י גם קושית הגמ' דין
נמי נפטר' פת הינו פשהיין בא ללפת את הפת וכמו"ש התוס' בד"ה הלכתא וכו' ולפי
זה קשה מה משכי שאני יין גורם ברכה לעצמו ונהרי פת ג"כ גורם ברכה לעצמו שהרי
מקדשין על הפת וכמו שפנרש בדברי רש"י בדף מ' ע"ב בד"ה חוץ מן הפת וכו' עיין
שם ונהרי אפ"כ אפילו עת נפטר בברכת המליח כשהוא עקר והפת טפל כפנרש לקמן
דף מ"ד ע"א במשנה הביאו לפניו מליח וכו' ודוחק לומר דין קובע יותר ברכה לעצמו
מן הפת שפת אינו גורם ברכה לעצמו רק בקידוש ויין גורם ברכה לעצמו גם בהבדלה
ובברכת חתנים ועיין בתר"י ולשטת בעה"מ ניחא דכאן מיידי שלא הי' היין לפניו בשעה
שבירך על הפת ולקמן במשנה דהביאו לפניו מליח הי' הפת לפניו בשעה שבירך על
המליח ולפי זה יצא לנו מזה שאם הי' היין לפניו בשעה שבירך המוציא אין צריך לברך
על היין שהוא בתוך הסעודה ולקמן נבאר עוד ישוב על זה: תוס' ד"ה הביאו לפניו וכו'
ובגמרא הנוסח הביאו לפניו ועיין בחידושינו לעיל דף ל"ט ע"ב גבי הביאו לפניו
פתיתין ושלמין וכאן גלע"ד דאם הגירסא לפניו הרבנותא אליבא דר"ה ור"נ אפילו
היו רבים המסובים והמברך בהמ"ז פוטר את כלם ואיכא למימר דכיון דאין זימון לפירות
א"כ לא יצאו משום ברכה אחרונה של הפירות בבהמ"ז של המברך קמ"ל דאפ"ה אינם
טעונים ברכה לאחרים פיון שמוציאם מחיוב ברכת הזימון של הפת כף יוצאים בזה
חובת ברכה אחרונה של הפירות: ד"ה אלא פת וכו' דאמרינו לעיל כל שיש בו מחמשת
המינין צריך ברכה מעין שלש וכו' חפשי וכו' דאמרינו לעיל כלל זה רק לענין
בורא מיני מזונות לעיל דף ל"ז ע"ב ועיין מה שפכתנו בדברי רש"י וגם הקושית
שמקשים התוספת מאנרז ודוחן נתישב כפי דברינו שם: ד"ה ויין וכו' ולכאורה מיידי
ביין בלא סעודה וכו' לשון ולכאורה קשה לי שלשון זה הי' שייך אם האמת לא הי' כן

אָבֵל לְפִי הַנֶּרְאָה הַחֲלִיטוֹ הַתּוֹס' כּוּן א"כ אִיךָ שְׂיִיךָ לְכַחֲרָה וְכַעַת לֹא רְאִיתִי לְאַחַד מֵהַמְּפָרְשִׁים שֶׁהִרְגִישׁוּ בְּזֶה.

וְאָמַנְם מֵהַשְׁתַּחֲוֶה הַתּוֹס' לֹמַר זֶה וּמֵהִי תִּיתִי הִי' מְקוֹם לְחֻלְק בְּזֶה שְׂיִינן פּוֹטֵר הַמְּשָׁקִים דּוֹקָא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה נִלְע"ד עַל פִּי מ"ש הַמְּרַדְכֵי בְּשֵׁם הַתּוֹס' שְׁחִין הֵינן פּוֹטֵר שְׂאָר מְשָׁקִים אֲלֵא בְּפוֹרִים אוֹ בְּסְעוּדַת בְּרִית מִיֵּלָה שְׂאָדָם קוֹבַע עֲצָמוֹ עַל הֵינן עוֹד פְּתַב הַמְּרַדְכֵי בְּסוֹף פְּרָקִין בְּשֵׁם הַר"מ הֵבִיאוּ הַר"מ בְּסִימָן קַע"ד סְעִיף ד' שְׁבִנְמָן הֵנָּה אֵין הֵינן פּוֹטֵר שְׂאָר מְשָׁקִין אֲלֵא א"כ הֵינן הַמְּשָׁקִין לְפָנָיו בְּשַׁעָה שְׁבִירָה עַל הֵינן שְׂאִין אָנוּ קוֹבַעִים בּוֹזֵה"ז עַל הֵינן עֵינִין בַּד"מ נִמְצָא שְׂיִישׁ סְבָרָה לֹמַר שְׁבַשְׁעָה שְׁחִין קְבִיעוֹת עַל הֵינן אֵינוּ פּוֹטֵר שְׂאָר מְשָׁקִין וְלִקְמָן דָּף מ"ג ע"א אִיפָא חַד לִישְׁנָא דֵינִין לֹא מְהֵי לִי הַסִּיבָה וּמְסִיק שָׁם דָּאָם הַסִּיבָה לְפַת מְגוֹ דְמֵהֵי הַסִּיבָה לְפַת מְהֵי גָמִי לֵינִין וְא"כ שְׁפִיר אִיפָא לְחֻלְק בְּיִנִין לְעֵנָן לְפִטוֹר שְׂאָר מְשָׁקִין דְּבַתוֹךְ הַסְּעוּדָה דְּמַחְשָׁב קְבִיעוֹת גַּם לֵינִין אִזּוּ פּוֹטֵר שְׂאָר הַמְּשָׁקִים מִשְׂא"כ בְּלֹא סְעוּדָה אֵינוּ פּוֹטֵר לְכָף חִידְשׁוֹ לְנוּ הַתּוֹס' דְּגַם דְּלֹא סְעוּדָה פּוֹטֵר וְאִדְאָנִין בִּי דְּבַדְרֵי הַמְּרַדְכֵי בְּשֵׁם הַר"מ אִזּוּ מְאִפִּיר מֵהַ שְׁנִלְע"ד שְׁגִיָּאָה מִן הַט"ז אַחֲרֵי נְשִׁיקַת עֶפֶר רִגְלֵיו שֶׁהַט"ז בְּסִימָן קַע"ד ס"ק ב' הֵעֲתִיק דְּבָרֵי הַמְּרַדְכֵי הִלְלוּ וְנ"ל הַט"ז מְבִנְיָאָר בְּמְרַדְכֵי דּוֹקָא אִם הֵינן שְׂאָר הַמְּשָׁקִין לְפָנָיו בְּשַׁעָה שְׁבִירָה עַל הֵינן אִזּוּ הֵינן פּוֹטֵר אוֹתָם עַכ"ל הַט"ז שְׁבַמְרַדְכֵי מְבִנְיָאָר שְׁנָה דּוֹקָא בּוֹזֵה"ז שְׂאִין אָנוּ קוֹבַעִים עַל הֵינן וְהַר"מ הֵבִיאוּ וְסִימָם עַל זֶה שֶׁהַר"מ אִזּוּ מְפָרָאָג פְּתַב דְּלִפִּי דְּבָרֵי הַשִּׁיר אֵין חִילוּק בֵּין זְמַנֵּינוּ לְזְמַנָּם וְסִימָם הַר"מ וְעֵינִין לְקָמָן סִימָן רִי"ג כִּיצַד נְקֻטִינִין הַלְּכָתָא בְּהָא עַכ"ל הַר"מ וְכִינִין דְּבַסִּימָן רִי"ג סְעִיף א' מְבִנְיָאָר דְּגַם בְּיִנִין מְהֵי הַסִּיבָה וְלִדְיָדִין יִשְׁיבָה הַרִי לֹא קִי"ל דְּבַדְרֵי הַמְּרַדְכֵי וְלֹא הִי' לְהַט"ז לְהַעֲתִיק דְּבָרָיו לְהַלְכָה: וְגוֹף הוֹכַחַת הַתּוֹס' דְּמִיָּרִי בְּיִנִין בְּלֹא סְעוּדָה דָּאִי בְּהַדִּי פַת תִּפּוּק לִי דְּפִטוֹר לִי פַת אוֹמֵר אֲנִי דְּלִפִּי מֵהַ שְׁבַבְתִּי בְּדְבָרֵי הַגְּמָרָא אֵת דְּבָרֵי הַיְרוּשְׁלָמִי דְּגַם ר"ח דְּאָמַר פַת פּוֹטֵר הֵינִין דּוֹקָא כְּשֵׁלֵא סִילַק יָדוֹ מֵהַפַת א"כ גַּם ר"ח סוֹבֵר כְּסוֹף דְּבָרֵי רַב פֶּפְא דְּלֹאֲחַר הַסְּעוּדָה טְעוּנִים בְּרַבָּה וְכו' וְהֵנָּה סֹדֵר הַסְּעוּדָה הוּא אָף שְׁמוֹשְׁכִים בְּסוֹף הַסְּעוּדָה יָדִיהֶם מִן הַפַת אַפְתִּי מִן הֵינן אֵינָם מְסַלְקִים יָדֵיהֶם וְזֶה לְשׁוֹן הַר"ש פִּי הֵינן רִגְלִים בִּימֵיהֶם לְאַחַר גָּמַר סְעוּדָה וְכַבֵּר מְשָׁכוּ יָדֵיהֶם מִן הַפַת שְׁהֵינן קוֹבַעִים עֲצָמָם לְאַכּוֹל פִּירוֹת וּפְרָפְרַת וְלִשְׁתוֹת יֵין לְאַחַר הַמְּזוֹן וְהֵינִין דְּאָמְרִינִין בְּמַתְנִיתִין בִּירָה עַל הֵינן שְׁלִפְנֵי הַמְּזוֹן פּוֹטֵר אֵת הֵינן שְׁלֹאֲחַר הַמְּזוֹן וְכו' ע"ש בְּרַא"ש וְלִפִּי זֶה מְצִינֵנוּ לְמִימַר דַּר"ח דְּאָמַר יֵין פּוֹטֵר מִיָּרִי בְּיִנִין בְּסְעוּדָה וּפּוֹטֵר כָּל הַמְּשָׁקִין אֲפִילוֹ מֵהַ שְׂיִישְׁתָּה אַחַר הַסְּעוּדָה שְׁכַבְרָה מְשָׁף יָדוֹ מִן הַפַת שְׁלֹא נְפִטֵר בְּבִרְכַת הַפַת וְנִפְטֵר בְּבִרְכַת הֵינן אֲלֵא דְזֶה הוּא בְּמִסְקָנָא כְּאֲשֶׁר זְכִינֵנוּ לְדְבָרֵי רַב פֶּפְא דְּמַחְלַק בֵּין תּוֹךְ סְעוּדָה לְאַחַר הַסְּעוּדָה וְאוּלַי יֵשׁ לְכִינִין קֶצֶת בְּזֶה לְשׁוֹן וְלְכַאֲוֶרָה שְׁכַתְּבוּ הַתּוֹס': בַּא"ד וְלִית הַלְּכָתָא כְּנוֹמְלִי שְׁהֵרִי מִפַת אֵין הַלְכָה כְּמוֹתוֹ עֵינִין מְהַרְש"א שְׁפִירֵשׁ כְּנוֹנְתָן דְּלֹא תִימָא דָּאִי אֲפֶשֶׁר לְדַחוֹת דְּבָרֵי ר' חֵיָּיא מְהַלְכָה כִּינִין שֶׁהוּא תִנָּא וְלָכֵן הֵבִיאוּ הַתּוֹס' רַאִי שְׁהֵרִי מִפַת דְּחִינִין דְּבָרָיו מְהַלְכָה אָף שְׁהֵיא תִנָּא וְלֵעֵנִין ד' אֵין מְזָה רַאִי דְּהָא דְּדַחֲינִין דְּבָרֵי הַתִּנָּא שְׁפַת הוּא מְשׁוּם דִּישׁ לְנוּ תִנָּא כְּנִגְדוֹ שְׁהֵרִי שְׂאֵלוֹ אֵת כְּן זוּמָא מְפָנִי מֵהַ אָמְרוּ דְּבָרִים הַבָּאִים מִחַמַת סְעוּדָה וְכו' וְעַל זֶה הִשְׁיבָם הוֹאִיל וּפַת פּוֹטֵרֶתֵן הֵרִי דּוֹקָא הַבָּאִים מִחַמַת סְעוּדָה פּוֹטֵר הַפַת וְלֹא כָּל מִינֵי מַאֲכָל אֲבָל בְּיִנִין שְׁלֹא מְצִינֵנוּ חוֹלְק לְמָה יִנְדַחָה דְּבָרָיו מְהַלְכָה וְהַנְּלַע"ד כְּשֶׁנְּדַקְדַק ג"כ מֵהַ קָשֶׁר יֵשׁ לְדְבָרֵיהֶם שֶׁהַקְּדִימוֹ מִתְחַלָּה דַּר"ח מִיָּרִי בְּיִנִין בְּלֹא סְעוּדָה וְנִרְאָה דְּכִינִין

שְׁהַקְדִּימוּ דַּיִן עַל פְּרֻחַ מַיְרֵי בְּלֹא סְעוּדָה דְּבִסְעוּדָה תִּיפּוּק לִי דְּפֶת פּוּטֵר א"כ פֶּת פּוּטֵר אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין וַיֵּין אֵינוֹ פּוּטֵר אֶלָּא מִשְׁקִין לַחֹד א"כ חֲזִינוּ דְּפֶת אֵלִים פָּחוּ יוֹתֵר לְפֻטוֹר דְּבָרִים אֲחֵרִים מִיֵּין וְכִינּוֹן שְׂבֻפֶת אֵין הֶלְכָה כְּמוֹתָן וְאֵין פָּחוּ שְׁל פֶת לְפֻטוֹר ק"ו שְׂאִין פָּחוּ שְׁל יֵין לְפֻטוֹר וּמְדַלְקֵמֵן בְּתוֹס' בּד"ה אֵי הֵכִי מִשְׁמַע מְדַבְּרֵיהֶם דַּיִן פּוּטֵר יְבוֹאֵר בְּדַבְּרֵינוּ שָׁם: ד"ה הֶלְכָתָא וְכו' פִּירוּשׁ הַקּוּנ' לְלֶפֶת בְּהֵן הֶפֶת וְכו' וְלֹא נִהֲרָא דֵא"כ מִתְנִיתִין הִיא וְכו' עֵינּוּ מַה שְׂכַתְּבֵנוּ בְּדַבְּרֵי רַש"י לִיְיֹשֵׁב קוֹשְׁיֵית הַתּוֹס' וְעוֹד נִלְע"ד דְּשָׁם בְּמִשְׁנֵה מַיְרֵי שְׂכַל מַה שְׂאוּכַל מִן הַטָּפֶל הוּא טָפֶל כְּמוֹ מְלִיחַ וּפֶת עֲמוֹ שְׂכַל הֶפֶת שְׂאוּכַל הוּא לְהַפִּיג חֲרִיפוֹת הַמְּלִיחַ אֲבָל בְּדַבְּרֵים הַבָּאִים לְלֶפֶת הֶפֶת חֲשִׁיבוֹת הֶפֶת הוּא שְׂאֶפִילוֹ בְּאַמְצַע אֲכִילְתוֹ אוֹכַל מֵהֶם בְּלֹא פֶת אֶפִילוֹ הֵכִי כִינּוֹן שְׂלֵלְפֶתָן הוֹבְאוּ וְאֲכַל מֵהֶם תְּחִלָּה עִם הֶפֶת מִקְרֵי שׁוֹב טָפֶל וְכִמוֹ שְׂפֶסֶק הָרֵא"ש וְהִבִּיא רֵא"י מִהִירוּשָׁלַיִם וְכוּן פֶּסֶק הַשְּׁלֵחָן עֲרוּף בְּסִימָן קַע"ז סְעִיף א' וְדוּק בְּלִשׁוֹנוֹ הִזְהֵב שְׁל רַש"י בּד"ה אֵין טְעוּנִין בְּרַכָּה וְכו' הֶלְכָּה כָּל מִיָּדִי וְכו' שֶׁהִבִּיאוּ לְלֶפֶתָן וְכו' הָרֵי שְׁלֹא כָּתַב רַש"י שְׂמֵלְפֶת בְּהֵן אֲבָל כָּתַב שֶׁהוֹבְאוּ לְלֶפֶתָן לוֹמֵר שְׂאֶפִילוֹ אוֹכַל מֵהֶם גַּם בְּלֹא פֶת אֶפ"ה חֲשִׁיבֵי טָפֶלָה לְגַבֵּי פֶת שׁוֹב מְצֵאתִי שְׂגַם תֵּר"י כָּתְבוּ לְתַרְץ דְּבָרֵי דְּבָרֵי רַש"י כֵּן וְהִנְאֵנִי שְׂכּוֹנֵנְתִי לְדַעְתָּם וְאוּלַי גַּם מַה דְּקִאָמֵר אֵי הֵכִי יֵין נְמִי נִפְטָרֵי פֶת ג"כ מַיְרֵי בְּכַה"ג שְׂתַחֲזִיקָה שְׂרָה פֶתוֹ בְּיֵין וְשׁוֹב שׁוֹתְהוּ בְּלֹא פֶת בְּזֵה לְדַעַת רַש"י צָרִיף לְבָרַף עַל הַיֵּין שְׂשׁוֹתָה: דָּף מ"ב ע"א רַב הוֹנָא אֲכַל וְכו' וְלֹא בִּירָף עֵינּוּ בְּרַש"י פִּירוּשׁוֹ וְגַם פִּירוּשׁוֹ שְׁל בַעַה"ג וְלִשׁוֹן וְלֹא בִּירָף לֹא אֲתִי שְׂפִיר דְּהָרֵי עַכ"פ בְּרַכָּה מַעֲיִן שְׁלֵשׁ הִי לוֹ לְבָרַף וְלוּלַי פִּירוּשָׁם הִי נִלְע"ד שְׂרַב הוֹנָא הִי אֲזוּ בַעַל קָרִי וְשִׁנּוּ בַעַל קָרִי וְכו' וְעַל הַמְּזוֹן מְבָרַף לֹאחֲרָיו וְהִטְעַם מִשׁוּם שֶׁהוּא דְאוֹרְיֵיתָא וְרַב הוֹנָא שְׁלֹא הִי שְׂבַע מֵהֶם א"כ הִי סְבוּר שְׂאִין כָּאֵן חַיִּיב בְּרַפֶּת הַמְּזוֹן רַק מְדַרְבְּנָן וּבַעַל קָרִי אֵינוֹ מְבָרַף וְעֵינּוּ לְעִיל בְּחִידוּשֵׁינוּ בְּדָף כ"ב ע"א דְּגַם ר' יְהוּדָה דַּעֲשָׂאָן כְּהִלְכוֹת דְּרָף אֲרִץ הַיֵּינוּ בְּרַכָּה שְׂלֵפְנֵיהֶן אֲבָל בְּרַכָּה שְׂלֹאחֲרֵיהֶן גַּם לר"י הִטְעַם מִשׁוּם שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה וְלִכְף לֹא בִּירָף רַב הוֹנָא וּר"נ הִשִּׁיב לוֹ כֹּל שְׂאֲחָרִים קוֹבְעִים עָלָיו הוּא חַיִּיב דְאוֹרְיֵיתָא לְכַל אָדָם כֵּן הֵייתִי מְפָרֵשׁ וּמַה אֶעֱשֶׂה וְרַש"י וְרַבּוֹתָיו לֹא פִּירוּשׁוּ כֵּן וּבְטָלָה דַּעַתִּי בְּזֵה: שָׁם כִּי אֲתָא שְׂמַעֲיָנָהוּ דְּקָא מְבָרְכֵי הַמוֹצֵיא.

זֶהוּ פְּשוֹט שְׂפִינּוֹן שְׂהֶם הַחֲזִיקוּ זֶה לְלֶחֶם הִי צָרִיכִין נִט"י וְלְבָרַף עֲנִט"י וְהִי לוֹ לְרַב יְהוּדָה לְמַחֲוֹת בְּהֶם תְּכַף עַל בְּרַפֶּת נִט"י וְצָרִיף לוֹמֵר שְׁלֹא בָּא שָׁם עַד שְׂבִירְכוּ הַמוֹצֵיא וְגַם צָרִיף לוֹמֵר שְׁלֹא הִבִּיאוּ לְפָנֵיהֶם רַק מַעֲט וְלֹא הִי בְּמַה שְׂהִבִּיאוּ כַּד קָבִיעַת סְעוּדָה דֵאל"כ קִשָּׂה לְמָה תְּמַה עָלֵיהֶם וְדִלְמָא דַּעְתָּם לְאַכּוֹל כְּדִי קָבִיעַת סְעוּדָה: שָׁם אֵי הֶלְכָה כֵּר"מ אִיתְּמַר כָּתַב מְהֵרָשׁ"א וְלֹא נִיחָא לְאוּקְמָא בְּרִיֵיתָא דֵר"מ בְּקַבְעַ עָלֵיהוּ סְעוּדָתָא וְכו' מְהֵרָשׁ"א לֹא פִּירוּשׁ לָנוּ הִטְעַם לְמָה לֹא נִיחָא לִי וְהַנְלַע"ד דְּבִקְבַע עָלֵיהוּ סְעוּדָה לִיכָּא מֵאֵן דְּפָלִיג וְכ"ע מוֹדוֹ דְּמְבָרַף הַמוֹצֵיא וְלֹא שְׂנִיף לְמִימַר הֶלְכָה כֵּר"מ וְאֶמְנָם לְפִי מַה דְּמִשְׁנֵי אֵין הֶלְכָה כֵּר"מ אִתְּמַר תְּסוּב הַקּוֹשְׂיָא עַל שְׂמוּאֵל דִּמְנ"ל לְשְׂמוּאֵל דֵר"מ אֵיִרֵי בְּלֹא קַבְעַ סְעוּדָתָא וְדִלְמָא אֵיִרֵי בְּקַבְעַ סְעוּדָה וְלִכְף מְבָרַף הַמוֹצֵיא וְאֶפְשָׁר שְׂזַהוּ כְּוֹנֵת מְהֵרָשׁ"א שְׂכַתְּבֵי וְלֹא נִיחָא לִי הַיֵּינוּ לְשְׂמוּאֵל לֹא הֵנָּה נִיחָא לְאוּקְמֵי בְּרִיֵיתָא דֵר"מ בְּקַבְעַ סְעוּדָה וְאֶמְנָם עַל זֶה הַדְּק"ל לְמָה לֹא נִיחָא לִי וְהָרֵי שְׂמוּאֵל עֲצָמוֹ אָמַר בְּלַחְמֵנִיּוֹת דְּמְבָרַף עָלֵיהוּ הַמוֹצֵיא הָרֵי דְקִאָמֵר סָתָם מְבָרַף הַמוֹצֵיא וְאֶפ"ה כְּוֹנֵתוֹ הַיֵּינוּ בְּקַבְעַ סְעוּדָתוֹ עָלֵיהוּ וְאֵם כֵּן הוּא כְּדַבְּרֵי אִמּוּרָא שְׂדַרְכוּ לְפָרֵשׁ דְּבָרָיו לְמָה לֹא נִיחָא לִי לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי

הַבְּרִייתָא דר"מ בְּכַף וְנִרְאָה דְּבִשְׁלָמָא שְׁמוּאֵל דְּאִיהוּ אָמַר אֵין הִלְכָה כר"מ א"כ שׁוֹב מַה שְׁאָמַר לְחַמְנִיּוֹת מְבַרְךְ עֲלֵיהוּ הַמוֹצֵיאַ עַל פְּרִתָּהּ צְרִיף לֹאמַר דְּכָאן דְּאָמַר מְבַרְךְ הַמוֹצֵיאַ אֵינִירִי בְּקַבְעֵ סְעוּדָתֵיהוּ דַּאֲל"כ תְּקַשֵּׁי דֵינִי אֵדִינִי וְלִכְךָ לֹא הִי צְרִיף לְפָרֵשׁ בְּפִירוּשׁ בְּקוֹבַע סְעוּדָתוֹ אֲבָל רַב מוֹנָא דְקָאָמַר סֶתֶם פֶּת הַבָּא בְּכִסְנֵין מְבַרְכִין עֲלֵיו הַמוֹצֵיאַ בְּנֻדְאֵי בְּכָל עֲנָן קָאָמַר דַּאֲל"כ הִי לֹא לְפָרֵשׁ דְּנֻקָא בְּקַבְעֵ סְעוּדָה עֲלֵיו: רש"י ד"ה רב הוֹנָא וְכו' וְלֹא בִּירָף אֲחֵרֵיו.

הָא נֻדְאֵי דְהֵאֵי לֹא בִּירָף אֵין הַכְּנֵנָה שְׁלֵא בִּירָף לְגַמְרֵי אֲלֵא רְצוּנוֹ שְׁלֵא בִּירָף בְּרַפְתַּת הַמְזוּן וְהָא נֻדְאֵי שְׁגַם בְּרַפְתַּת הַמוֹצֵיאַ לְפָנֵיו לֹא בִּירָף רַק בּוֹרָא מ"מ וְאָמְנָם פְּנוּנַת רש"י שְׁעַל בְּרַפְתַּת הַמוֹצֵיאַ לֹא הִי רַב נַחְמָן אֹמַר עַדִּי פְּפִנָא דְאֹוֹלֵי בְּשַׁעַת בְּרַכָּה לֹא הִי בְּדַעְתּוֹ לְאַכְוֹל כָּל כֹּף אֲבָל עַל בְּרַפְתַּת הַמְזוּן שְׁפָכְרָ אֲכַל תְּמָה ר"נ וְאָמַר עַדִּי פְּפִנָא וּכְמוֹ שְׁפַתְבַּת הָרֵא"ש שְׁאָרָה שְׁמַתְחֵלָה לֹא הִי דַעְתּוֹ לְאַכְוֹל כְּדֵי קְבִיעַת סְעוּדָה וּבִירָף בּוֹרָא מ"מ אִם לְבַסּוֹף אֲכַל כְּשִׁיעוּר קְבִיעוֹת מְבַרְךְ שְׁלֵשׁ בְּרַכּוֹת וְכֵן הוּא בִּש"ע סִימָן קס"ח סְעִיפָה ו'.

וְאָמְנָם מַה שְׁתַּמְנִי לִי עַל רש"י דְאִיף שְׁיִיף וְלֹא בִּירָף לְאֲחֵרֵיו הָרֵי עַכ"פ בִּירָף אֲחֵרֵיו בְּרַכָּה אֲחֵרוֹנָה אֲלֵא שְׁלֵא בִּירָף בְּרַפְתַּת הַמְזוּן וְאִם נִימָא דְאֲפִילוּ בְּרַכָּה אַחַת מְעִין שְׁלֵשׁ לֹא בִּירָף אֲחֵרֵיו וְרַק בַּכ"ר זֶהוּ נִיחָא לְתַרְזַן לְשׁוֹן הַגְּמָרָא דְקָאָמַר וְלֹא בִּירָף שְׁהַכְּנֵנָה שְׁלֵא בִּירָף מְבַרְכּוֹת הַחֲשׁוּבוֹת וְכִיּוּצָא בְּזָה מְצִינוּ לְעִיל דָּף ל"ז דְקָאָמַר עַל אַנְרִז וְדוּסָן וְלְבַסּוֹף וְלֹא כְלוּם וְהֵינֵנו שְׁאִינוּ מְבַרְךְ לֹא שְׁלֵשׁ בְּרַכּוֹת וְלֹא בְּרַכָּה אַחַת מְעִין שְׁלֵשׁ רַק בַּנ"ר אֲבָל רש"י פָּרֵשֵׁן הוּא וְהִי לֹא לְפָרֵשׁ וְלֹא בִּירָף אֲחֵרֵיו מְעִין שְׁלֵשׁ וּפּוּק חֲזִי לְעִיל דָּף ל"ז עַל דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא דְתַנִּי וְלְבַסּוֹף וְלֹא כְלוּם פִּירֵשׁ רש"י שֶׁם וְלֹא כְלוּם כְּלוּמַר אֵיכּוֹן טַעוּן מְבַרְכַת פִּירוֹת א"י וְלֹא כְלוּם חֵלָא בַּנ"ר וְכו' הָרֵי שְׁנַשְׁמַר רש"י שְׁלֵא נְטַעָה בְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא וְכָאן לֹא נִשְׁמַר בְּדַבְרֵי עַצְמוֹ וְהַנְלַע"ד דְשִׁפִּיר קָאָמַר רש"י כָּאן שְׁהָאָמַת שְׁיִיף לֹאמַר שְׁלֵא בִּירָף לְאֲחֵרֵיו וְהֵינֵנו לְפִי מַה שְׁפִירֵשְׁתִּי בְּעַמּוּד הַקּוּדָם בְּדַבְרֵי רש"י בַּד"ה פֶּת הַבָּא בְּכִסְנֵין שְׁלַעֲנִין בְּרַכָּה אֲחֵרוֹנָה הַפֶּת טַפֵּל לְגַבֵּי תַבְלִין וְנַפְטָר בְּבְרַכָּה אֲחֵרוֹנָה שְׁמְבַרְךְ עַל הַתַּבְלִין בַּכ"ר וּבְאָמַת בְּרַפְתַּת בַּנ"ר לֹא שְׁיִיף כָּלָל עַל פֶּת שְׁבַתוֹכוֹ רַק עַל הַתַּבְלִין וְשְׁיִיף שִׁפִּיר שְׁלֵא בִּירָף לְאֲחֵרֵיו שְׁעַל הַפֶּת לֹא בִּירָד אֲחֵרֵיו כְּלוּם וְאֵעַפ"כ שִׁפִּיר אָמַר לִי רַב נַחְמָן עַדִּי פְּפִנָא שְׁגַם לְעִיל פִּירֵשׁ רש"י שְׁמַאֲכָלָה מוּעַט וְכַתְּבַתִּי לְעִיל שְׁאִם הִי אוֹכַל הַרְבֵּה עַד שְׁיֵישׁ בּוֹ כְּדֵי שְׁבִיעָה לֹא הִי טַפֵּל שְׁאִי רְאוּי לְהִיוֹת בְּרַכָּה דְאֹוֹרֵיתָא טַפֵּלָה לְגַבֵּי בְּרַכָּה דְרַבְּנָן: ד"ה אָמַר ר"נ וְכו' רַבּוֹתֵינוּ פִּירֵשׁוּ וְכו' וְכָף פִּירֵשׁ רַבִּי יְהוּדָאֵי בַּה"ג וְאִינוּ נ"ל דְלִית לִי לְרַב הוֹנָא וְהֵן הַחֲמִירוּ וְכו' וְלַעֲנִ"ד נִרְאָה דְבַה"ג מְפָרֵשׁ וְלֹא בִּירָף שַׁר"ה לֹא רְצָה לְבַרְךְ לְהוֹצִיא אֲחֵרִים שְׁאֲכָלוּ כְּדֵי שְׁבִיעָה שׁוֹב מְצִאתִי שְׁגַם הַפ"י מְפָרֵשׁ פְּנוּנַת בַּה"ג כֵּן אֲלֵא שְׁפַתְבַּת דְלֵא הִי לֹא לְבַעַה"ג לְסַתְּנוֹם אֲלֵא לְפָרֵשׁ וְלַעֲנִ"ד פִּינּוֹן שְׁבַה"ג פֶּסֶק הִבִּיאוּ רש"י לְקַמְן דָּף מ"ח ע"א בַּד"ה עַד שְׁיֵאֲכַל וְכו' וְבַה"ג פֶּסֶק דְדוּנְקָא דְאֲכָלוּ אֵינְהוּ כְּזִית אוּ כְּפִיּוּצָה דְכּוּנְתִי אֲבָל אֲכָלוּ וְשְׁבַעוּ לֹא מִפִּיק וְכו' עֵינּוֹן שֶׁם א"כ הָרֵי הוּא מְפּוֹרֵשׁ כְּדַבְרֵי וְר"נ הַשֵּׁיב דְכָל שְׁאֲכַל כְּדָרָף שְׁאֲחֵרִים קוֹבְעִים סְעוּדָה מְתַחֲיִיב מִן הַתּוֹרָה וּמַה שְׁפַתְבַּת וְאֲכַלְתָּ וְשְׁבַעְתָּ הֵינֵנו מַה שְׁדָּרָף רוֹב בְּנֵי אָדָם לְשִׁבּוּעַ מְמַנּוּ: ד"ה אֲסוּר מְלֵאֲכוֹל עַד שְׁיִבְרָךְ בַּה"מ"ז דַּעַת רש"י שְׁאֲפִילוּ יִרְצָה לְבַרְךְ לְפָנֵיו אַפ"ה אֲסוּר וּמְחַוֵּיב לְבַרְךְ תַּחֲלָה בְּרַפְתַּת הַמְזוּן עַל מַה שְׁפָכְרָ אֲכַל וְנִרְאָה דְלִישְׁנָא דְאֲסוּר הֵכִי מְשַׁמַּע וְאָמְנָם אַחַר זֶה בַּד"ה שְׁמֹן מְעַפְבוּ פִּירֵשׁ רש"י לְעַנְיָן בְּרַכָּה שְׁאֲפִילוּ גְמַר וְסִילְקָ

וכו' ואוכל בלא ברכה נראה שרש"י פירש בכל דבור מה שהוא יותר רבונתא ולכן במאמר האיסור קמ"ל רש"י דאפילו ירצה לברך קודם אפ"ה אסור עד שיברך בהמ"ז ובמאמר ההיתר קמ"ל רש"י לא זו שמתר לאכול אלא גם זו שאפילו ברכה אינו צריך לברך עליו ואמנם היא גופה קשיא דמנ"ל לרש"י דשמן מעפבי אפילו לענין שא"צ לברך ודלמא מעפבו רק לענין ברפת המזון שא"צ לברך בהמ"ז קודם אבל עכ"פ צריך לברך על מה שיאכל וצריך לומר דלרש"י זה תלוי בזה שאם הוא נחשב גמר סעודה שוב נחשב לכל דבר אפילו לאסרו לאכול אפילו אם ירצה לברך לפניו ואם אינו נחשב גמר ממילא אפתי הוא אמצע סעודה ואוכל בלא ברכה: תוס' ד"ה אי הכי יין וכו' ומיהו ר"י ור"ת וכו' והשתא יין פוטר וכו' לכאורה דבריהם פאן סותרים למה שכתבו לעיל בד"ה יין פוטר וכו' שהרי שם כתבו דלית הלכתא כר"ח גם בהא דאמר יין פוטר וכו' וכן כתב המהרש"א שדברי התוס' פאן הם פפי דעת הרא"ש עיין במהרש"א ולענ"ד אין צורך לומר שהתוס' חזרו מדבריהם אבל פנונתו בזה לפי שיש בידינו לפרש טעמ' דר"ח דפת פוטר וכו' וכן יין פוטר וכו' הוא שחשיבות של פת ויין הוא משום שגמר מים ברכה לעצמם לכך פוטרם כל שאר מינין שאינן גורמים ברכה לעצמם ואעפ"כ אין כל אחד פוטר אלא פיוצא בו הפת אוכלים פיוצא בו שהוא אוכל ויין משקים שהן פיוצא בו מיני משקים אכן לפירש ר"י ור"ת שפת פוטר בם מיני משקים חוץ מן היין ואם הנה אמרינן שחשיבות הפת הוא משום דגורם ברכה לעצמו ובמעלה זו יין עדיף יותר שהרי הוא גורם ברכה גם בהבדלה ובברכת חתנים משא"כ פת שאינו גורם רק בקידוש ואם הפת פוטר בין אוכלים ובין משקין חוץ מן היין ק"ו שהיין פטור בין אוכלים ובין משקים חוץ מן הפת וזה אי אפשר דא"כ הנה לר' חייא לערבינהו ולמרינהו פת ויין פוטרם כל שאר אוכלים ומשקים ומדלא ערבינהו ש"מ שיש חילוק ביניהו שפת פוטר בין אוכלים ובין מש ים ויין אינו פוטר רק מיני משקים וא"כ על פרחף שאין טעמו של ר' חייא שטעם הפטור משום שגורמים ברכה לעצמם וצריך לומר השתא טעמו דר' חייא דפת פוטר כל הבא בשבילו וזהו חשיבותו לפי שהוא ראש לכל האוכלים לכך הפל באים בשבילו וכן המשקים באים בנדאי בשבילו ומעלת היין לפי שהוא ראש למשקין אבל אינו ראש לאוכלים וכל דברי התוס' הללו היינו לפרש טעמ' דר' חייא ולא להלכתא לדין ואין צורך לומר שחזרו בהם כלל: משנה בירך על הפרפת שלפני המזון וכו' לכאורה מלתא דפשיטא היא ואטו הסעודה תהי' הפסק ביניהם להצריך ברכה מחדש על הפרפת וראיתי בתר"י בד"ה לא סבר לה מר וכו' לדיוקא איצטרך למיזק מיני' שהפת אינה פוטרת פרפת שאחר המזון וע"פי דברי תר"י נלע"ד ליישב למה השמיט רבינו הגדול הרמב"ם ולא הביא פלל דין זה דבירך על פרפת שלפני המזון שפוטר את שלאחר המזון והיינו שאם שאין פאן שום חידוש ומשנתנו לדיוקא נקטא שהפת אינה פוטרת וזה שמענו מדברי רב פפא לעיל שאמר לאחר המזון צריכין ברכה לפנייהם ולאחריהם אלא שהתנא דמתניתין לא שייך שייסמוך על דברי האמורא אבל הרמב"ם פינון שהביא בפ"ד הלכה י"א וכתב דברים הבאים לאחר הסעודה בין מחמת סעודה וכו' טעונין ברכה לפנייהו ולאחריהו לא הוצרך להביא דין המשנה לא לגופי' ולא לדיוקא וכל זה לסברת תר"י אבל לענ"ד שלגופי' איצטרך ורש"י בצחות לשונו הורה לנו יישוב לזה וזה לשון רש"י במשנתנו בד"ה בירך וכו' נוהגין היו להביא קודם אכילה וכו' ומביאם

לפניהם הפרפראות להמשיך אכילה כגון פרגיות ודגים וכו' ולכאורה דברי רש"י תמוהים
שאם פוננתו שהפרפרת היא פרגיות ודגים איך ברכתן תפטרן פרפראות של אחר אכילה
שהם פיסנוי ולחמניות כמו שפירש רש"י עצמו כאן והלא אין ברכותיהן שוות שהרי
פרגיות ברכתן שהכל ולחמניות ברכתן בורא מ"מ ואין שהכל פוטר בורא מ"מ כי אם
בחד מינא וטעה כמו שפירש רש"י לעיל דף מ"א ע"א בד"ה אבל וכו' עיין שם ולכן
נראה דפרפרת שלפני המזון ג"כ ברכתו במ"מ והוא פת הבא בכיסנין וכיוצא בזה ומה
שכתב רש"י להמשיך אכילה כגון פרגיות ודגים הכוונה שהפרפרת תגרום להמשיך
אכילת הפרגיות ודגים ואעפ"כ אין הפרפרת טפילה להפרגיות לפי לפי שמביאין
הפרפרת לנדם הבאת הפרגיות ודגים וכדי שלא תימא פנין שאין הפרפרת שלפני המזון
עקר שהרי הוא רק להמשיך תאנת אכילת הפרגיות לא תהא חשובה לפטור הפרפרת
שלאחר המזון שהוא עקר לעצמו שמעלי לליבא קמ"ל משנתנו שאעפ"כ פוטר ובה
סרה תלונת התוס' בד"ה בירך על הפת מעל רש"י ומה שפירש רש"י שהפרפרת היא
להמשיך אכילת הפרגיות ולא פירש שהפרפרת היא להמשיך אכילת הפת נלע"ד שדעת
רש"י שפת שהוא חשוב פוטר הטפילה אפילו אם קדמה אכילת הטפל לפת ולא שפוטרו
לגמרי שאיך יאכל ועדיין לא בירך כלל אלא שפוטרו מברכתו הראוי לו ואינו מברך
אלא שהכל ופשיטא שאינו פוטר הפרפרת שלאחר המזון שברכתו במ"מ אבל שאר
דברים דלא חשיבי כמו פת אינם פוטרם הטפל להם אלא באוכל הטפל אחר שכבר
בירך על העיקר אבל אם מקדים לאכול הטפל מברך עלי הטפל ברכתו הראוי לו לכן
פירש רש"י שהפרפרת אינו ממשיך אכילת הפת רק אכילת הפרגיות ודגים ועיין בסימן
רי"ב בהג"ה סוף סעיף א' שלא פסק פן ולענ"ד דעת רש"י אינו כפסק רמ"א והב"י
באמת חולק עם רמ"א: והנה ראיתי במג"א בס"ק ב' הוסיף עוד יותר שגם בפת ומליח
שהפת טפל שמברך על המליח ופוטר הפת ואם לא הי' הפת לפניו בשעה שברך על
המליח שאז אינו נפטר בברכת המליח כתב המג"א שיברך רק שהכל על הפת ולא
המוציא ואני תמה שהרי יין הוא טפל לפת ואפ"ה מברך עליו בפה"ג הואיל וקובע ברכה
לעצמו כמו שאמרו בגמרא לעיל אי הכי יין נמי וכו' ודברי המג"א הי' די שיעיל
חשיבות היין שיברך עליו אבל אפתי למה וברך עליו בפה"ג הי' לו לברך עליו שהכל
אלא ודאי פיון שצריך עכ"פ לברך עליו צריך ממילא לברך ברכתו הקבועה לו וא"כ
פת ב"כ דחשיב שהרי קובע ברכה לעצמו א"כ אף היכי שהוא שפל מ"מ היכי שהוא
צריך לברך עליו כגון כשלא הי' לפניו בשעת ברפת העקר שוב צריך לברך ברכתו ממש
דהיינו המוציא וידעתי שיש ליישב דברי המג"א שאזיל לשטתו שם בס"ק ד' לחלק בין
היכי שברפת העקר הוא ג"כ שהכל יעניין שם מ"מ הנלע"ד דכתבתי: תוס' ד"ה הסבו
וכו' וא"ת ומ"ש במוגמר אפילו לא הסבו וכו' וכתב מהרש"א לא ידענא מהיכן פסיקא
להו וכו' דהא משמע והוא אומר על המוגמר וכו' דקתני קאי אאחר המזון אחר מברך
לכלם דאיירי בהסבו עכ"ל מהרש"א ולענ"ד פראה דכיון דהמוגמר אינו בא פי אם
לאחר ברפת המזון וכמו שמבואר ברש"י ובתוס' במשנתנו והרי בשעת ברפת המזון
אינם רשאים להסב וצריכין כלם לישוב כמבואר בשלחן ערוך סי' קפ"ג סעיף ט' א"כ
כבר אינו בהסיבה ולא עוד אלא שאפילו חזרו והסבו לא שייך פאן מיגו דמהני הסיבה
לפת מהני נמי למוגמר כדאמרינו לקמן דף מ"ג ע"א לענין יין דכיון שכבר בירכו ברפת

המזון שוב פסק עסק הפת לגמרי א"כ ללישנא קמא דרב שם דליין לא מהני הסיבה ק"ו דלא מהני למוגמר אם גם במוגמר הי' הדין שנוברך כל אחד לעצמו וא"כ קשיא משנתנו לרב אלא ודאי דמוגמר אינו צריך הסיבה כלל פדברי התוס' פאן ומשם הוכיחו התוס' לעצמו דמוגמר לא בעי הסיבה לכולי עלמא שוב מצאתי בפני יושע שפתב ג"כ לדחות קושית מהרש"א מטעם דהמוגמר בא לאחר ברפת המזון אלא דארף שדחה שלא יהי סתירה לדברי התוס' אפתי הי' קשה דלמא מיירי משנתנו שחזרו והסבו מחדש לאחר ברפת המזון ולפי מה שפתי גיחא: ע"ב לא סבר לה מר להא דריב"ל ויש לתמוה למה לא הקשה לו משנתנו דתנו ברך על הינו שלפני המזון וריב"ל חידש לנו חומרא דבחול חייב לברך על כל פסא דמשנתנו סתמא קתני שפוטרי יין של אחר המזון ועכ"פ אב"י שביירך ביום טוב על כל פסא קשה עליו ממשנתנו ונראה דמשנתנו אף בלא ריב"ל הנה מוקמינן בשבת ויו"ט ומיירי במקדש על הינו והינינו יין שלפני המזון שבמשנתנו ומשום דהאי יין חשוב טובא וחיביב שמקדש עליו לכה חשיבותו גורם להיות כל שאר הינו שבסעודה טפלה לו ונפטר בברכתו ואב"י מיירי שקידש אריפתא שלא הי' הינו חביב לו ולכה שאר הינו ששותה אין שום כוס מהם חשיב מהשני ולכה אין שום אחד פוטר חבירו ואמנם מדברי ריב"ל שחילק בין שבתות וימים טובים לחול מפלל דלאו בחשיבות הקידוש תליא מלתא רק בשביל שקובע סעודה על הינו מדע שהרי גם בשעה שיוצא מן המרחץ ג"כ הדין כן פריה שפיר על אב"י.

אי נמי יש לומר דמשנתנו לא הי' יכול להקשות דהנה אמינא איפכא דמשנתנו איירי דוקא בחול שאין חייב לשותות יין לפני המזון ואיהו שותה ש"מ שהוא תאב לשותות יין ומסתמא ישטה גם תוף המזון ואחר המזון לכה פוטר יין שלפני מזון את שאר הינו אבל בשבת ויום טוב שעל כרחוק צריך לקדש על הינו א"כ אף שביירך על כוס של קידוש אין בזה גילוי דעת שרוצה היום לשותות יין אינו פוטר אבל מריב"ל שמענו שעקר המעלה הוא בשבת ויו"ט שאז היום גורם שדך לקבוע על הינו פריה שפיר ובאמת על הא דביירך אב"י על כל פסא וכסא הי' יכול להקשות ממשנתנו שפינון ששוב בירך על פסא שאחר הקידוש למה לו לברך על האחרים אלא שבאמת הא דמייתי דביירך על כל פסא וכסא היינו דמעשה שהי' כה הי' אבל רב יצחק בר יוסף רצה להקשות לו תכה על פסא קמא דבתר קידוש לכן הקשה לו מריב"ל: שם איבעיא להו וכו' והא דלא דייק מדלא תני במשנתנו רבותא דיינ שבתוף המזון פוטר יין שלאחר המזון ונהנה ידעינו בק"ו דיינ שלפני המזון שהוא לשותות דפוטר דלשותות חשוב יותר מלשרות וכמו"ש התוס' בד"ה ורב שישת ומדשביק יין שבתוף המזון ונגיט יין שלפני המזון מפלל דזה שותוף המזון אינו פוטר וחסבתי בדעתתי לומר דאיצטריך למתני שלפני המזון דלא תימא דברפת המוציא הוא הפסק פינון דלא אפשר למשתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשר וכדאמרינו לענין ברפת המזון בחולין דף פ"ז ע"א קמ"ל דברפת המוציא לא הנה הפסק וכמו שפתי התוס' שם בד"ה משתא וברוכי דברפת הרעמים באמצע הסעודה לא הנה הפסק וכמו שפתי הרא"ש בפ' פיסוי הדם בסוף סימן ד' דברפת השחיטה לא הנה הפסק בין הכיסויים דברכות לא הוו הפסק כמו ברפת יקנה"ז ע"ש ואמנם הדרנא בי דזה דברפת המוציא לא הנה הפסק ידעינו מסיפא דתנו ברוך על הפרפת שלפני המזון פוטר פרפת שלאחר המזון ואפתי גבי יין הנה לי' למתני רבותא דיינ שותוף המזון אף שהוא לשרות פוטר

שלאחר המזון שהוא לשתות ואמנם לפי מ"ש לעיל דכוס של קידוש היה אמינא שאינו פוטר אינא למימר דמשנתנו נקטה זין שלפני המזון אפי' הוא פוס של קידוש אפי' פוטר דאף שהוא חובה לקידוש מ"מ ממילא הוא לשתות דלפני המזון הוא תמיד מחשב לשתות וזה לשון הרשב"א וזין של קידוש והבדלה אע"ג שלמצה אתי מ"מ פיון דקונדם אכילה הוא פבא לשתות דמי ופוטר זין שתוף המזון ושלאחר המזון עכ"ל הרשב"א הרי כמו שפתי דכוס קידוש הי' הנה אמינא דגרע טפי אבל זה שתוף המזון שהוא לשרות אינא למימר דאינו פוטר: שם אבעיא להו ב"ש ארישא פליגי וכו' לכאורה פל אבעיא זו היא רק לעמוד על דברי ב"ש ובדברי ת"ק ליפא ספיקא וא"כ קשה אטו טעמא דב"ש אתי לאשמעינן ומתוף פך רצו קצת לומר דהלכתא כב"ש והוא דוחק ואמנם הרשב"א בחידושו אסברה לן שי' כ"מ גם אליבא דת"ק דאי ב"ש ארישא פליגי אינא למימר דבסיפא אפילו ת"ק דקאמר בירך על הפרפרת לא פטר את הפת לאו דוקא פת נקט אלא הה"ד דמעשה קדירה לא פטר ותלמוד זה מדברי הרשב"א שהרי מסיק ומ"מ לענין פסק הלכה מספקא לן אי ב"ש וכו' והנה לי ספק דרבנן ולקולא ואמרינן דבסיפא פליגי וב"ה סברי דפרפרת פת הוא דלא פטר אבל מעשה קדירה פטר וכו' עכ"ל ומדקאמר דהואיל דקיי"ל פלישנא בתרא לכן לב"ה פרפרת פת הוא דלא פטר וכו' מקלל דל"ק לכ"ע פרפרת לא פטר אפילו מעשה קדירה ואמנם מה שהכריע רבינו הרשב"א לקולא יש לי לדין בזה ולא ח"ו מלבי לבוא להרהר אחר דבריו אבל למען מצוא זכות על רבותינו הרי"ף והרא"ש שהשמיטו פל דברי האבעי' הזאת ולא העלו בספריהם רק דברי המשנה פצורתה והנה הרשב"א הרגיש עוד בזה דהרי פרפרת ומעשה קדירה ברכותיהן שוות בורא מ"מ וא"כ למה סברי ב"ש שאין זו פוטרת זו וניחא לי דנדאי אם פינו בפירוש בברכתו על הפרפרת שדעתו לפטור גם את מ"מ בודאי פוטר לכולי עלמא אבל משנתנו מיירי שביירך בסתם ולהכי לב"ש אף דפרפרת חשיבא טפי ממעשה קדירה אפי' אינו פוטר וב"ה סברי פינו דפרפרת חשיבא טפי טובא ואיהו פת מעשה קדירה לאו פת להכי פוטרת אפילו בסתם עיין בדברי הרשב"א ואני אומר דמה דפשיטא לי למר דפרפרת חשיבא ממע"ק אחרי מחילת פבודו איפכא מסתברא דהרי רש"י פירש פאן במה דאמר ארישא קאי דקאמר ת"ק בירך על הפת פוטר את הפרפרת וכ"ש מפ"ק פירש רש"י שפרפרת אינו צריך סעודה רק למגמר אכילה ומעשה קדירה הוא לאכול ולזון ממש עיין ברש"י ומעשה אני דן אם במין אחד ממש דהיינו זין אפי' נחלקו אמוראי פאן אם זין שבתוף המזון פוטר זין שלאחר המזון פינו שהיין שבתוף המזון פא רק לשרות וזה פא לשתות איהו חשיב טפי והטעם דלשתות עדיף מלשרות נלע"ד משום שיין משקה הוא ועקרו הוא לשתות ולכן מה שהוא לשתות הוא עקר וחשיב טפי ומינה דמה שהוא אוכל עקרו עומד למזון אם פן מה שהוא למזון ולאכול ממש הוא עקר וחשוב טפי מפרפרת שאינו למזון ולמילוי הפרס ולכן לדעתי אם בירך על מעשה קדירה ודאי פוטר הפרפרת לכולי עלמא כמו שיין שלפני המזון פוטר זין שתוף המזון לכולי עלמא פמבואר בתוס' בד"ה ורב נחמן ואמנם אם הפרפרת פוטרת מע"ק לדעתי תליא בפלוגתא דהני אמוראי דלעיל דלרב ורב נחמן דסברי דזין שתוף המזון פוטר זין שאחר המזון א"כ חזינו שאף זה שאינו חשוב פוטר את החשוב פינו שברכתו שנה א"כ הה"ד שפרפרת אף שאינו עומד למזון פוטר את מע"ק שעומד למזון פינו שברכתו שנה ולרב ששת

ולכולהו תלמידי דרב שסוברים דיין שתוף המזון אינו פוטר את שאחר המזון הכי נמי אין הפרפרת פוטרת מעשה קדירה והאבעיא להו שבכאן אם ב"ש ארישא פליגי וכו' סובב על אותו קנטב של האבעיא להו הקודם אם יין שתוף המזון פוטר שלאחר המזון ובא פאן ובעי אם יש לפשוט זה ממשנתינו כי אם ב"ש אסיפא פליגי א"כ מכלל דת"ק סובר דפרפרת פוטרת מע"ק א"כ ה"ה דשיין שלפני המזון פוטר שלאחר המזון אבל אם ב"ש ארישא פליגי א"כ איפא למימר דבסיפא ב"ה וב"ש שונים דפרפרת אינו פוטר אפי' מע"ק ומעתה פיון שהרי"ף והרא"ש פסקו לעיל בפירוש פרב ששת שיין שתוף המזון אינו פוטר שלאחר המזון אף ששניהם יין ק"ו שפרפרת אינו פוטר מע"ק ולא הוחרכו כלל להביא סוגיא זו של ספיקא דב"ש אהיכא קאי ומה שאמרו בגמרא פאן תיקו היינו שמשנתנו אין הכרע אבל מדברי האמוראים דלעיל יש הכרע ואמנם מה שכתב הרשב"א שכל זה במקרה סתם אבל אם מכוון בפירוש להוציא בזה דבריו צדיקים ואפילו בירף על היין שבתוף המזון וכיון בפירוש בשעת ברכה גם על היין שלאחר המזון פוטר בודאי ופלוגתיהו דהני אמוראי הוא במקרה סתם וכן ראוי לנהוג בסעודות גדולות עיין מ"ש המג"א בסי' קע"ז ס"ק ז' בשם הלבוש פשמברף על היין שבשעת הסעודה שיכוון בלבד בפירוש לפטור היין שלאחר המזון: רש"י ד"ה פטר את הפרפרת אע"פ שאינו וכו' מפאן ראי' למה שכתבתי בדברי רש"י במשנה שכתב מביאין לפניהם וכו' פגון פרגיות ודגים שאין פוננת רש"י שפרגיות ודגים נקראים פרפרת שאם הי' פוננת רש"י פן א"כ הי' לו לרש"י לפרש פאן שכ"ש מעשה קדירה הוא מטעם ברפת הפת פוטרת פרגיות ודגים שאין להם שום שייכות בברפת הפת שהוא המוציא לתם מן הארץ ונהרי הם אין גידולים מן הארץ כלל ק"ו שפוטר מעשה קדירה שעכ"פ הם מן הארץ: ד"ה רישא דוקא וכו' לפי הנראה הי' לרש"י גירסא בגמרא דדייק מדיוקא דרישא מדתנו הי' יושבים ולא קתני ישובו ועיין בתוס' בד"ה הסבו אין וכו' ואמנם התוס' לא כתבו אלא דרף דיוחי דמרישא ליפא לאקשוניי דאיפא למדחי דהיו יושבים היינו שהיו יושבים בלאו הכי אבל רש"י אחז לשון זה לדיוקא למידק מיני' דאם ישובו אדעתא דהכי דינו פהסבו ואמנם איפא נמי למידק מסיפא איפא דתני הסבו שמשמע שעתה הסבו בשביל כך ואפ"ה דוקא היסבו אבל ישובו לא מהני ולמסקנא איפא למימר דלא קשיין דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ותני ברישא הי' יושבים דאפילו דרף ישיבה דוקא אם הי' יושבים כבר אבל אם ישובו כדי לאכול א' מברך לכלם ותני סיפא הסבו למידק דאפילו בהסיבה דוקא שהסבו עתה כדי לאכול אבל אם הי' מסובים בלא"ה כל אחד מברך לעצמו ולפי זה אין שום חילוק בין הסיבה לישיבה אפילו בימי המשנה ואמנם מדברי התוס' במשנתנו בד"ה הסבו אחד מברך וכו' שכתבו שזה דווקא לדידהו שהי' דרפם בהסיבה אבל לדין ישיבה שלנו פהסיבה דידהו משמע דלא כמו שכתבתי דהרי לפי מ"ש גם לדידהו לא הי' שום חילוק ב"ן ישיבה להסיבה ואולי התוס' לא דייקו כלל דיוקא דרישא וכמו שכתבתי לעיל ועוד נלע"ד דגם לרש"י יש חילוק בין ישיבה להסיבה דבישיבה לא מהני ישובו סתם אלא בעינן שאמרו נשב לאכול וכמו שאמרו בגמרא דאמרו גיזל גיזל לחמא בדוף פלן ואף בדוף פלנהו לאו דוקא דהה"ד אם אמרו גיזל לא פאן כמו"ש הרא"ש מ"מ בעינן שיאמרו גיזל אבל אם ישובו יחד ולא אמרו פלום לא מהני בישיבה אבל בהסיבה פיון שהסיבו הנה כמו שאמרו וזהו החילוק בין ישיבה להסיבה

וילדינו ישיבה פהסיפה ולא בעינו שום אמירה: תוס' ד"ה ורב ששת וכו' וכן משמע נמי בע"פ וכו' ס"ל לר' יוחנן מדיצאו ידי קידוש מידי יין נמי יצאו וכו' לכאורה קשה למה תלו במה שיצאו ידי קידוש פנין דר' יוחנן סבר שינוי מקום אין צריך לברך ממילא אפילו הם לא היו יוצאים ידי קידוש או אם הי' יין שאינו של קידוש היו יוצאים ידי יין שלא יצטרכו לברך שוב על מה ששותים בתוך הסעודה ונהרי זה כמו שבינה פאן במקומו שיין שלפני המזון פוטר היין שבתוך המזון ונראה משום דלפי מה שנראה מדברי התוס' פאן בסוף הדיבור סברי התוס' דמה ששינוי בירה על היין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון האי יין שלפני המזון היינו אחר שפבר נטל ידיו וכמו שמשקי התוס' שפתבו דהכי מיירי הא דפסקינן יין שלפני המזון וכו' דכבר נטל ידיו וכו' ולפי זה קשה אותן שקידשו בבית הפנסת הא ודאי שזה הי' קודם שנטלו ידיהם ואיך פטרו בזה את היין שתוף המזון ונהרי הפסיקו בין שתי לשתי בנט"י וצריך לומר דדעת התוספת דדוקא יין שאינו של קידוש הוא דבעינו לאחר נטילה דמה ששותה קודם נטילה אינו שינוי לסעודה כל פה ולכן לנטילה הנה הפסק אבל כוס של קידוש אף דסבר ר' יוחנן יש קידוש שלא במקום סעודה היינו בדיעבד אבל לכתחלה מודה ר' יוחנן דבעינו קידוש במקום סעודה וא"כ אף שאילו קדשו בבה"כ מ"מ פנין שיוצאים בזה ידי קדוש שוב הפוס שינוי לסעודה ונפטרו ידי ברכה לצאת בברכה זו גם על היין ששותים בתוך הסעודה ולזה פיונו התוס' במה שפתבו משיצאו ידי קידוש יצאו נמי ידי יין ואמנם סבירא להתוס' שהבדלה שתוף הסעודה היא כמו קידוש פנין שאין פאן הפסק נטילה והיש חולקים ס"ל דהבדלה אפילו תוף הסעודה גריעא טפי פנין שאינה שייקא לסעודה רק לצורה מצנה גריעא משאר יין: ד"ה הסבו אין וכו' תימא וכו' תקשי לי מרישא בהדיא וכו' ולענ"ד נראה דרצה להקשות גם לרב לקמן בעמוד הסמוך ואיכא תרי לישני לרב לחד לישנא יין לא מהני לי' הסיפה ולחד לישנא יין לא בעי הסיפה וא"כ מרישא לא הנה מצי להקשות דמצינו למימר דמתניתין מיירי פנין וא"כ לתף לישנא דיינו לא מהני הסיפה ולכף פל אחד מברך לעצמו והיו יושבים לאו דוקא דהה"ד הסבו פל אחד מברך לעצמו פנין וישיבה והסיפה שוים.

וברייתא מיירי בפת כדקתני שכל אחד אוכל מפכרו ולכף הקשה מדיוקא דסיפא וממילא קשה לכולהו לישני דלר' יוחנן יין ופת שוים ולרב על פרחך מיירי בפת דיינו או דלא בעי הסיפה או דלא מהני לי' הסיפה: ד"ה עשרה בני אדם וכו' כדמשמע הך מתוף הברייתא וכו' לא ידעתי לכונן דבריהם דמאי אולמא דברייתא ממשנתנו וכי היכי דיש לפרש משנתנו או בברכת המוציא לחוד או בברכת המזון לחוד כף יש לפרש הברייתא ודבריהם במשנתנו מכוננים שהוכיחו ברכת המזון מעובדא דתלמידי דרב וברכת המוציא מפלוגתא דרב ור' יוחנן ואולי פנונת התוס' הוא משים דהא דיש לחלק בין ברכת המזון לברכת המוציא הוא משום דברכת המוציא יש סברה דלא בעינו הסיפה פנין שהוא התחלת האכילה ודעתייהו להתחבר משא"כ ברכת המזון שהוא סוף ודעתייהו למעקר עיין מג"א סימן קס"ז ס"ק כ"ג וברייתא זו דתני עשרה בני אדם יש לדקדק מה לי אם הם עשרה או פחות ונראה דקמ"ל אפילו שמומנין בשם אפ"ה אף שכל אחד אוכל מפכרו פנין שיש בו מצטרפי אף להזכיר השם וא"כ על פרחך ברייתא בברכת המזון איירי ומה שפתבו התוס' במתניתין להוכיח מעובדא דתלמידי דרב היינו להוכיח דדייקינן בברייתא

הוּ דְיִוְקָא שְׁפַתְבְּתִי דְמַדְפָּשֵׁט לְהוּ הֵהוּא סְבָא מְהַף בְּרִייתָא עַל עַל סְפַק שְׁלֵהֶם שְׁהוּא
בְּבִרְכַת הַמְזוֹן וְדַלְמָא בַּהֲמ"ז חֲמִיר טְפִי וּבְרִייתָא אִיגְרִי בְּבִרְכַת הַמוֹצֵיא אֱלָא ע"כ דְגַם
הֵהוּא סְבָא דְיִיָּק כַּנ"ל: בַּא"ד וַא"ת אֲמַאי הִמְתִּינוּ וְכו' וְהַאִיף בְּרָכוּ עַל הַפֶּת מִתְחִילָה וְכו'
וְלַעֲנ"ד נִרְאָה דְתַלְמִידֵי דְרַב דְיִיָּקִי רִישָׁא דְמִשְׁנֵתֵינוּ דְקַתְנִי הָיוּ יוֹשְׁבִים וְכו' דְמִשְׁמַע דְּוָקָא
פְּשָׁהִיו יוֹשְׁבִים בְּלֹא הַזְמָנָה וְכֵם הָיוּ מְדִיָּיקִים סִיפָא הִסְבּוּ דְמִשְׁמַע אִפִּי' מְחַדֵּשׁ הִסְבּוּ
אִפִּי' הִסְבּוּ דְוָקָא וְיָשְׁבוּ לֹא מְהִנֵּי וְעֵינֵי בְּדַבְרֵינוּ לְעֵיל בְּדַבְרֵי רִש"י וְלַכֹּף הָיוּ מְתַרְצִים
מִשְׁנֵתֵינוּ הִכִּי קַתְנִי הָיוּ יוֹשְׁבִים בְּלִי הַזְמָנָה כֹּל א' מְבַרְךָ לְעַצְמוֹ אֲפִילוּ בְּרַכַּת הַמוֹצֵיא
הִסְבּוּ דְרַף הַסִּיפָה אַחַד מְבַרְךָ לְכֹלָם אֲפִילוּ בְּרַכַּת הַמְזוֹן אַבְל אִם לֹא הָיוּ יוֹשְׁבִים מִתְחִילָה
אֱלָא שְׁעָתָה אָמְרוּ נִשְׁבַּ לְאֶכֹּל אַבְל לֹא הִסְבּוּ רַק יָשְׁבוּ יֵשׁ חִילּוּק בֵּין בְּרַכַּת הַמוֹצֵיא
שְׁאֶחָד מְבַרְךָ לְכֹלָם וּבֵין בְּרַכַּת הַמְזוֹן שְׁכָל שְׁלֹא הִסְבּוּ כֹל א' מְבַרְךָ לְעַצְמוֹ לַכֹּף הַמוֹצֵיא
שְׁפִיר יָדְעוּ שְׁאֶחָד מְבַרְךָ לְכֹלָם וּבְבִרְכַת הַמְזוֹן נִסְתַּפְקוּ וְכֹא הֵהוּא סְבָא וְרַמּוּ לְהוּ מִתְנִיתִין
אֲבַרְיִיתָא וּמִשְׁנֵי פִינֵן דְאָמְרוּ כו' וּבְרִייתָא בְּבִרְכַת הַמְזוֹן אִיגְרִי כְמו"ש בְּתַחֲלַת דְבָרֵי
הַתּוֹס' פֶּאֶן: דָּף מ"ג ע"א מִיתִיבִי פִיכַד סֵדֶר הַסִּיפָה וְכו'.

לְכַאוּרָה לְלִישְׁנָא בְּתַרָא דְרַב דְיִיָּן לֹא מְהִנֵּי לִי הַסִּיפָה לֹא הִי צְרִיף לְאַתּוּבֵי מְבַרְיִיתָא
וּמִמְתְּנִיתִין הִי יְכוּל לְאַתּוּבֵי שְׁהָרֵי שְׁנֵינוּ בְּמִתְנִי' לְאַחַר הַמְזוֹן אַחַד מְבַרְךָ לְכֹלָם אֱלָא
שְׁלִפִי שְׁרַצָּה לְאַתּוּבֵי עַל שְׁתֵּי הַלְשׁוֹנוֹת דְרַב לְכֹן הִבִּיא הַבְּרִייתָא שׁוּב מְצַאתִי שְׁהַתּוֹס'
כְּתִבוּ כֵן בְּמַס' חֻלִּין דָּף ק"ו ד"ה וּש"מ עֵינֵי שָׁם וְעוֹד נִלְע"ד דְגַם הַמְקַשָּׁה אִסִּיק אֲדַעְתָּא
סְבָרָה זֹו דְמַגּוּ דְמְהִנֵּי הַסִּיפָה לְפַת מְהִנֵּי נְמִי לִינֵן אֱלָא שְׁהִי סְבוּר שְׁזָהוּ שְׁיָיָף בֵּינֵן שְׁלֹאֲחַר
הַמְזוֹן שְׁכַבְרָה הוֹעִילָה הַהַסִּיפָה לְהַפֶּת וְלָכֵן שׁוּב מוֹעִיל הַסִּיפָה זֹו גַם לִינֵן וְלָכֵן לֹא אוֹתִיב
מִמְתְּנִיתִין וְאוֹתִיב מְבַרְיִיתָא דְהָרֵי סִיפָא דְבְּרִייתָא מִיגְרִי בֵּינֵן שְׁלִפְנֵי הַמְזוֹן וְכִמוֹ שְׁפִירִשׁ
רִש"י בַּד"ה אַע"פִי וְכו' דְהָאִי יֵינ בְּתַרָא הִיא יֵינ שְׁלִפְנֵי הַמְזוֹן וְלַכֹּף ה' סְבוּר הַמְקַשִּׁין
דְכֹזָה לֹא שְׁיָיָף מַגּוּ דְמְהִנֵּי לְפַת שְׁהָרֵי עֲדִינֵן לֹא בְּרָכוּ עַל הַפֶּת וְלָכֵן אוֹתִיב לְרַב אֱלָא דְאַנֵּן
חֲזִינֵן בְּבְרִייתָא דְאַרְף שְׁזָה יֵן בְּתַרָא הוּא שְׁלִפְנֵי הַמְזוֹן מ"מ כְּבָר הוּא אַחַר שְׁנִטְלוּ יְדֵיהֶם
לְפַת וְכַמְפּוֹרִשׁ בְּבְרִייתָא וְכַמְפּוֹרִשׁ בְּתוֹסֶפֶת בְּעַמּוּד הַקּוֹדֵם בְּסוּף ד"ה וְרַב שְׁשֶׁת עֵינֵי שָׁם
וַא"כ הַדִּק"ל מָה אֲוֹלְמָא דְבְּרִייתָא לְאַתּוּבֵי מִינָה יוֹמֵר מִמְתְּנִיתִין וְאַמְנָם כֹּל זֶה הוּא לְדַעַת
הַפְרִישָׁה בְּסִימֵן קַע"ד דְאַחַר הַנְּטִילָה הִינֵנוּ אַחַר בְּרַכַּת הַמוֹצֵיא דְאַסוּר לְשִׁתּוֹת בֵּין נְטִילָה
לְהַמוֹצֵיא אַבְל לְדַעַת הַמַּג"א שְׁיֵינ זֶה שְׁאֲחַר הַנְּטִילָה הִינֵנוּ קוֹדֵם בְּרַכַּת הַמוֹצֵיא כְּמִבְּוֹאָר
בְּדַבְרֵי בְּסִימֵן קַע"ד ס"ק וי"ו נִיחָא וְאַמְנָם עַל מִשְׁנֵתֵינוּ קִשָּׁה לְמָה נְקֻטָּה מִשְׁנֵתֵינוּ דִּין
זֶה דְאַחַד מְבַרְךָ לְכֹלָם לְמָה לֹא נְקֻטָּה בֵּינֵן שְׁלִפְנֵי הַמְזוֹן וְלְמִתְנֵי וּבְשִׁלְמָא לְר' יוֹחָנָן לֹא
קִשְׁיָא דְאַיְכָא לְמִימֵר דְר"מ סְבָר כְּרַב שְׁשֶׁת לְעֵיל דְיֵינ שְׁתוּף הַמְזוֹן אִינוּ פּוֹטֵר שְׁלֹאֲחַר
הַמְזוֹן וְלַכֹּף נְקֻטָּה מִשְׁנֵתֵינוּ בָּא לְהֵם אַחַר הַמְזוֹן וְאַגַּב אוֹרְחָא קַמ"ל דְיֵינ שְׁתוּף הַמְזוֹן
אִינוּ פּוֹטֵר שְׁלֹאֲחַר הַמְזוֹן וְכַדְאוֹתִיב בְּאַמֶּת לְעֵיל רְבָא לְרַב נַחְמָן מִמְשַׁנְתֵינוּ אַבְל לְרַב
דְאִיהוּ סוּבֵר לְעֵיל דְבִירָף עַל הֵינ שְׁבַתוּף הַמְזוֹן פּוֹטֵר יֵינ שְׁלֹאֲחַר הַמְזוֹן וְאִיהוּ בְּאַמֶּת
מְוַכְרַח לְדַחֲוִי מִשְׁנֵתֵינוּ דְהִכִּי קְאָמְרָה אִם לֹא בָּא לְהֵם יֵינ רַק אַחַר הַמְזוֹן וְכַדְמִשְׁנֵי רַב
נַחְמָן לְעֵיל לְרַבָּא א"כ הַדִּק"ל לְמָה נְקֻטָּה מִשְׁנֵתֵינוּ דִּין זֶה דְאַחַד מְבַרְךָ לְכֹלָה בֵּינֵן שְׁלִפְנֵי
הַמְזוֹן וְנִרְאָה דְאַיְכָא נְמִי סְבָרָה לְאַיְדָף גִּיסָא דְלֹא מְבַעֲיָא לְפְנֵי הַמְזוֹן שְׁהָרֵי יִשְׁאַרוּ
בְּקַבִּיעַתָם כֹּל מִשְׁף הַמְזוֹן פְּשִׁטָא דְאַמְרִינֵן מַגּוּ דְמְהִנֵּי הַסִּיפָה לְפַת מְהִנֵּי נְמִי לִינֵן אֱלָא

אפילו אחר המזון שפבר סילקו ידיהם מן הפת אפ"ה אמרינו דהסיבה של פת גוררת גם הינו דתהני לי הסיבה זו שוב מצאתי סברה זו בפרישה סימן קע"ד והנאני.

ונראה דלהך לישנא דרב דינן לא בעי הסיבה צריה לומר סברה זו לאמיתית שאחר שפילקו ידיהם מן הפת פלטה הסיבה ולכה נקטה משנתנו הדין בינו שאחר המזון שאף שפבר פלטה ההסיבה אפ"ה אחר מברך לכלם: שם שאלו את ב"ז וכו' האריכו בשאלתם להקדים ג"כ לאחר המזון אחד מברך לכלם אף שעקר שאלתם היא רק על שתוף המזון משום דאיכא למימר דלקה פל' א' מברך משום דינן לא מהני לי הסיבה ותוף המזון לרבותא הוא אף שהסיבה זו היא ג"כ לפת אפ"ה לא מהני לי לכן הקדמו שאחר המזון אחד מברך לכלם וא"כ מ"ש תוף המזון שפל' א' מברך לעצמו: שם הואיל ואין בית הבליעה פנוי.

ואף דגם אחר המזון הם אוכלים פרפראות וכמו שפירש רש"י במשנתנו בד"ה בירך על הינו וכו' נוהגין היו וכו' ולאחר גמר סעודה היושבים ושותים ואוכלים ומה הן אוכלים פרפראות וכו' והוא יין ופרפרת שלאחר המזון עכ"ל רש"י וא"כ נאמר גם בזה שאין בית הבליעה פנוי וצריה לומר דתוף הסעודה האכילה היא עקר ומרובה ולכן יש חשש אין בית הבליעה פנוי אבל אחר הסעודה האכילה היא מועט והשתי' עקר ולכן אין פל' כף חשש אין בית הבליעה פנוי ובזה אפטר לתרץ מה שהקשיתי לעיל למה נקטה משנתנו דין זה בינו שאחר המזון ולא הינו שלפני המזון ולפי מ"ש גיחא דינו שלפני המזון שהיא אחר הנטילה ולדעת המג"א שהבאתי לעיל היינו בין הנטילה לברכת המוציא ואז בית הבליעה פנוי ובטל לגמרי פשיטא שאחד מברך לכלם ומשנתנו רבותא קמ"ל דאפילו יין שאחר המזון שאז ג"כ יש אכילה אפ"ה כיון שאין אז אכילה מרובה רק פרפראות אין פאן חשש בית הבליעה ואחד מברך לכלם: שם מכלל דאיכא דעדיף מיני' מסייע לי לרב וכו' כף הוא הגרסא לפי פירוש רש"י ועיין מעדני מלה.

ומה דקאמר מסייע לרב נשגם טעמי' דרב הוא שהמתחיל בחדא זוכה באידך ועיין בעה"מ: שם והא לא קארח וכו' הא נדאי שר' זירא ידע שפל ברפת הנהגין כף היא קודם האכילה והשתי' ושאל על הריח ורציתי לומר דשאני אכילה ושתי' דבעינו ימלא פי כל תהלתך אלא דלפי זה הי' לו לשאול על כל ברכות הריח ולפי הנראה לא שאל רק על ריח של מוגמר וכן פירש רש"י על הריח של מוגמר וכן חזינו שאמר משתעלה תמרותו ולכן נלע"ד דכל הברכות הוא מברך ברפת הנהגין בשעה שנוטל הדבר ביזו המוגמר מנח על השלחן והמברך אינו אוחזו ביזו וכפ' עדיין לא הריח בו הי' ר"ז סבור שלא שייך לברך עליו קודם שיבוא הריח אל המברך ור' ירמ' אמר לו שאפילו במוגמר מברך תכף משתעלה תמרותו והקשה לו ר"ז והא לא קא ארח ועל זה השיבו ר' ירמ' כיון דסבירא לה שיקודם שארח לא שייך ברכה שעדיין לא נהנה א"כ המוציא ג"כ וכי על האחיזה מברך והרי על האכילה מברך והא לא אכל: תוס' ד"ה בא להם יין וכו' הני שינוי מקום לפי הנרא' דעת התוס' פאן שהנטילה לא חשיבה הפסק דאל"כ לא הוצרכו ליתן טעם משום שינוי מקום שהיא תיובתא לר' יוחנן דסבר שינוי מקום א"צ לברך ואף דאיתותיב ר' יוחנן שם בפ' ע"פ גימא תהוי תיובתא נמי מהך בריית' ועדיפא הנה להתוס' ליתן טעם משו הפסק הנטיל' מזה נראה שדעת התוס' פאן פדעת הרא"ש בפ' ע"פ סי' ד' שמה

שְׁאֲמָרוּ בְּרַךְ עַל הַיַּיִן שֶׁלִּפְנֵי הַמְּזוּן וְכו' הַיַּיִנוּ אֶפְּלוּ בִּיְרֵךְ קוֹדֵם שֶׁנִּטַּל יָדוֹ וְלֹא כְּמוֹ שֶׁפָּתְבוּ הַתּוֹס' לַעֲלֵל בְּסוּף ד"ה וְרַב שֵׁשֶׁת זְוָהוּ פְּנוּנַת הַמַּג"א בְּסִימָן קע"ד ס"ק נ"ו שֶׁפָּתְבָה וְכֵן מִשְׁמַע בַּתּוֹס' בַּד"ה בָּא לָהֶם וְכו' הַיַּיִנוּ מְדַהֲוֶנְכֶּם לִיתֵן הַטַּעַם מִשּׁוּם שִׁנּוּי מְקוֹם: ד"ה הוֹאִיל וְכו' אָבֵל צ"ע קִצְתָּ מִהַבְּדֵלָה וְכו' לְפּוֹם רִיחָא אֵין קִישׁוּר לְדַבְּרִים הִלְלוּ לְדַבְּרֵיהֶם הַקּוֹדְמִים וְהַנֶּרְאָה דְּאִיפָּא לְמִימַר הָא דִּישׁ חִילּוּק בֵּין הַסִּיבּוֹ לְלֹא הַסִּיבּוֹ הַיַּיִנוּ מִשּׁוּם דְּבָלֹא הַסִּיבּוֹ אֵין לָהֶם קְבִיעוֹת יַחַד וְאֵין לֵב הַשּׁוֹמְעִים אֶל הַמְּבָרָךְ וְא"כ לְדַעַת רַש"י דְּסַבְּרֵי רַבּוּתִי מוֹעִי' שְׁגַם בְּתוֹף הַסְּעוּדָה אַחַד מְבָרָךְ לְכֻלָּם הַה"ד דְּמוֹעִיל סַבְּרֵי רַבּוּתִי שֶׁאֶפְּלוּ לֹא הִסְפּוּ אִם הַמְּבָרָךְ אֹמֵר סַבְּרֵי רַבּוּתִי שִׁיּוֹצִיא אֶת פְּלִם וְא"כ לִיפָּא קוֹנְשֵׁי' מִמְּנַהֵב שֶׁלְּנוּ שֶׁאֲנוּ עוֹמְדִים בְּשַׁעַת הַבְּדֵלָה שֶׁהָרִי הַמְּבַדִּיל אֹמֵר סַבְּרֵי רַבּוּתִי אָבֵל לְפִי מַה שֶׁפָּתְבוּ בְּשֵׁם ר' אֶלְחָנָן דְּלֹא מוֹעִיל סַבְּרֵי שׁוּב כְּתָבוּ דצ"ע מִהַבְּדֵלָה: ע"ב מִנּוּן שֶׁמְבָרְכִין עַל הָרִיחַ וְכו' הָא נִדְּאֵי שְׁזָה אֶסְמַכְתָּא בְּעֶלְמָא וְאֵין שׁוּם בְּרַכָּה מִבְּרַכַּת הַנְּהַנּוּן דְּאוֹרֵייתָא חוּץ מִבְּרַכַּת הַמְּזוּן וְלִקְצַת פּוֹסְקִים גַּם בְּרַכָּה מְעִין שֶׁלֵּשׁ אָבֵל שְׁאָר בְּרַכּוֹת הֵם מְדַרְבְּנָן וְכַבֵּר אֲמָרוּ בְּרִישׁ פְּרָקִין שֶׁסַּבְּרָה הוּא שֶׁאֲסוּר לִיקְהוֹנֹת מַעוּה"ז בְּלֹא בְּרַכָּה וְא"כ כִּינּוּן שְׁגַם מְרִיחַ נְהַנָּה מִמְּנוּ מַהִי תִּיתִי יִשְׁתַּנָּה מִשְׁאָר הַנְּאוֹת שֶׁשׁוֹאֵל מִנּוּן שֶׁמְבָרְכִין עַל הָרִיחַ וְנֶרְאָה מִשּׁוּם דְּבְרִישׁ פְּרָקִין שֶׁנִּינּוּ ת"ר אֲסוּר לְאָדָם שִׁיְהַנֶּה מַעוּה"ז בְּלֹא בְּרַכָּה וְכָל הַנְּהַנָּה מַעוּה"ז בְּלֹא בְּרַכָּה מְעַל עֵינָן שֶׁם וְהָרִי קִי"ל דְּקוֹל וּמֶרְאָה וְרִיחַ אֵין בְּהֵם מִשּׁוּם מְעִילָה לְכֹף שֶׁאֵל מִנּוּן שֶׁמְבָרְכִין עַל הָרִיחַ שֶׁהִי מְקוֹם לֹמַר כִּינּוּן שֶׁאֶפְּלוּ בְּקַדְשֵׁי שָׁמַיִם מִמַּשׁ אֵין בְּהֵם מְעִילָה מִן הַתּוֹרָה רַק אִיסוּרָא דְּרַבְּנָן לֹא תִקְיֵנוּ בְּרַכָּה עַל זֶה וְקַמ"ל אֶסְמַכְתָּא מְקַרָּא דְּכָל הַנְּשֻׁמָּה וְגו' שְׁגַם בְּזָה תִּיקְנוּ בְּרַכָּה: שֶׁם ת"ר הִבִּיאוּ לְפָנָיו שֶׁמֶן וְהִדַּס וְכו' לְקַמֵּן בְּבְרִייתָא שְׁנִי' בְּהִבִּיאוּ לְפָנֵיהֶם שֶׁמֶן וַיִּזְן הַזִּכִּיר בְּפִלְגֵי הַיַּיִן ג"כ יָמִין וְשִׁמְאֵל וְא"כ גַּם כָּאֵן הָנָה לִי לְמִימַר ב"ש אֹמְרִים אוֹחַז הַשֶּׁמֶן בְּיַמִּינוּ וְהִדַּס בְּשִׁמְאֵלוֹ וּמְבָרָךְ עַל הַשֶּׁמֶן וְכו' וְגַרְסַת הָרִי"ף דְּגַרְסַס כָּאֵן מְבָרָךְ וְכו' וּפּוֹטֵר וְכו' אֶפְשָׁר לֹמַר דְּכָאֵן לֹא הִנְצַרְךָ לְהַזְכִּיר דְּנוֹטַל זֶה שֶׁמְבָרָךְ עָלָיו בְּיַמִּינוּ דְּפִשְׁיטָא דְּאוֹחַזוּ בְּיַמִּינוּ דַּל"כ בְּמַה נִּיכָר שֶׁעָלָיו הוּא מְבָרָךְ שֶׁהָרִי מִיִּירֵי בְּבְרַכּוֹתֵיהֶן שׁוֹת וְכֵן כְּתַב הַמְּעַדְנֵי יו"ט דְּלַרְב אֶלְפַּס אֵיירֵי בְּמִשְׁחָא כְּבִישָׁא שֶׁבְּרַכְתּוֹ בּוֹרָא עֲצֵי בְּשָׂמִים.

וְעוֹד נִלְע"ד ע"פִי מַה שֶׁכְּתַב רַבִּינוּ הַגְּדוֹל בְּפָרְק ז' מַהֵל בְּרַכּוֹת הִלְכָה י"ד אִם הִי שֶׁם יִזְן מְבִיאִין כּוֹס מְחֻזֵּק רְבִיעִית אוֹ יוֹתֵר מְבִיאִין בְּשָׂמִים וְאוֹחַז אֶת הַיַּיִן בְּיַמִּינוּ וְאֶת הַבְּשָׂמִים בְּשִׁמְאֵלוֹ וּמְבָרָךְ בְּרַכַּת הַמְּזוּן וְאִם כ"פ מְבָרָךְ עַל הַיַּיִן וְאִם כ"פ מְבָרָךְ עַל הַבְּשָׂמִים וְכַתֵּב הָרֶאֱב"ד אֲנִי תַמִּי' אִם כּוֹס שֶׁל בְּרַכָּה הוּא אֹמֵר בְּגִמְרָא שֶׁהָאֵחָזוּן הַבְּנוּשָׁם בְּשִׁמְאֵלוֹ וְמַה צְנוּרָה שִׁיְהֵי' טְרוּד לְשִׁמּוֹר בְּיָדוֹ הַבְּנוּשָׁם עַד שִׁיְגַמּוֹר הַבְּרַכָּה וְאֲנוּ אֵין מְפָרְשִׁין אֶלֶּא עַל הַיַּיִן שֶׁל רְשׁוֹת וְכו' עֵינָן בְּכ"מ שֶׁם שֶׁכְּתַב שֶׁאֵע"פִי שְׁגַם רַש"י פִּירֵשׁ כְּדַבְּרֵי הָרֶאֱב"ד אֵין דְּבְרֵיהֶם מְוַכְרְחִים וְאֲנִי אֹמֵר שֶׁלְּכַאוּרָה פִּירוּשׁוֹ שֶׁל הָרַמְבַּ"ם אֵינוּ מְוַכְרְחִים וּמִנ"ל לְרַבִּינוּ לְפָרֵשׁ עַל כּוֹס שֶׁל בְּרַכָּה וְהַנְּלַע"ד דְּקִשְׁיֵיתִי' לְמַה הַזְכִּיר בְּשֶׁמֶן וַיִּזְן יָמִין וְשִׁמְאֵל מַה שֶׁלֹּא הַזְכִּיר בְּבְרִייתָא רַאשׁוֹנָה בְּשֶׁמֶן וְהִדַּס אֶלֶּא וְדִבְּשֶׁמֶן וְהִדַּס דְּמִיִּירֵי בְּשֶׁל רְשׁוֹת לֹא הִנְצַרְךָ לְהַזְכִּיר דְּמִלְתָּא דְּפִשְׁיטָא הִיא שְׁזָה שֶׁמְבָרָךְ עָלָיו נִיטְלוּ בְּיַמִּינוּ וְהַשְּׁנִי בְּשִׁמְאֵלוֹ אָבֵל שֶׁמֶן וַיִּזְן דְּמִיִּירֵי כּוֹס שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוּן וְהָא וְדִבְּשֶׁמֶן וְהִדַּס דְּאֶמְרֵי אוֹחַזוּ הַשֶּׁמֶן בְּיַמִּינוּ הַיַּיִנוּ אַחַר שֶׁסִּימִים בְּרַכַּת הַמְּזוּן דְּבִשְׁעַת בְּרַכַּת הַמְּזוּן גַּם ב"ש סְבִירָא לְהוּ לְהַנִּי עֲשֻׁרָה דְּבְרִים שֶׁנְּאָמְרוּ בְּכּוֹס שֶׁל בְּרַכָּה לְקַמֵּן דָּף נ"א ע"א שֶׁמְקַבְּלוּ בְּשֵׁתִי יָדוֹ וְנִתְּנוּ

בְּיָמֵינוּ וְסִבְרֵי ב"ש דְּכִשְׁגָּמַר בְּרַפְת הַמְּזוּן אוֹחֲזוּ הַשְּׁמֵן בְּיָמֵינוּ וּמְבָרָךְ עָלָיו תְּחִלָּה וְזֶהוּ רְבוּתָא גְדוּלָּה לְב"ש שְׂאֵף שְׂפָכָר הִי הֵינן בְּיָמֵינוּ אוֹחֲזוּ עִתָּה שְׁמֵן בְּיָמֵינוּ וַיֵּין בְּשִׂמְלָה וְגַם לְב"ה שֶׁהַשְּׁמֵן בְּשִׂמְלָה ג"כ הִיא רְבוּתָא שְׂפָל מְשֻׁף בְּרַפְת הַמְּזוּן אוֹחֲזוּ הַשְּׁמֵן בְּשִׂמְלָה וְלֹא פּוֹקֵי מִדַּעַת הַרְּאָב"ד שֶׁהַקֶּשֶׁה לָמָּה יִטְרִיד עֲצָמוֹ לְשִׁמּוֹר הַבְּנוֹשִׁם כָּל זְמַן בְּרַכְתּוֹ.

הַמְּרַדְכֵי פְתַב נִיטְלָה אֶת הֵינן בְּיָמֵינוּ פְתַב רַאב"י וּמִיָּנָה נִשְׁמַע שְׂפָל בְּרַכָּה שֶׁל דְּבַר מְצוּהָ רְאוּי לֹא שְׂיִאֲחֲזוּ בְּיָמֵינוּ וְכֵן הַבְּדִלָּה אוֹחֲזוּ הֵינן בְּיָמֵינוּ וְכוּ' וְהַטּוֹר בְּסִימָן ר"ו פְתַב כָּל דְּבַר שְׂמִיבְרָךְ עָלָיו לְאָכְלוֹ אוֹ לְהַרִיחַ בּוֹ צְרִיף לְאֲחֲזוֹ בְּיָמֵינוּ וְכַתֵּב הַרַב"י נִרְאָה שֶׁלְמַד זֶה מִדַּתְנִיָּא בִּפ' פִּיצַד מְבָרְכִין הַבִּיאוּ לְפָנָיו יֵין וְשְׁמֵן בִּה"א אוֹחֲזוּ אֶת הֵינן בְּיָמֵינוּ וְכוּ' וְכִמוֹ שְׂיִתְפָּאָר בְּסִימָן ר"ב בִּס"ד וְהִנֵּה לְדַעַתִּי אֵין זֶה דַּעַת הַרַב"י דְּהַרִי הַרַב"י דְּקִדְקַק בְּלִשׁוֹנוֹ שְׂפָל בְּרַכָּה שֶׁל דְּבַר מְצוּהָ וְכוּ' וְלָמָּה הָאָרִיף לֹאמַר שֶׁל דְּבַר מְצוּהָ וְלֹא קָאָמַר סְתָם שְׂפָל בְּרַכָּה שֶׁל אֵיזָה דְּבַר רְאוּי לֹא שְׂיִאֲחֲזוּ בְּיָמֵינוּ וְלָכֵן נִלְע"ד שֶׁעַל דְּבַר מְאָכְל אוֹ רִיחַ שֶׁהוּא שֶׁל רְשׁוּת אֵין צְרִיף לְאֲחֲזוֹ בְּיָמֵינוּ אֲבָל הַרַב"י מְפָרֵשׁ דֵּהֲאֵי יֵין וְשְׁמֵן הֵינָנו כּוֹס שֶׁל בִּה"מ"ז וְכִדְמְפָרֵשׁ לִי הַרַמְבַּ"ם וְגַם הַבְּנוֹשִׁם הוּא לִיקְרָא דְכּוֹס שֶׁל בְּרַכָּה וְכִמוֹ שְׂיִישׁ נוֹהֲגִין לִיטּוֹל הַדַּס בְּיָדוֹ וְלִבְרָךְ עָלָיו בְּשַׁעַת הַמִּילָה בְּשַׁעַת שְׂאוּחֲזוּ הַכּוֹס כְּמִבְּנוֹאָר בִּי"ד סִימָן רס"ה סְעִיף א' וְלָכֵן צְרִיף לִיטּוֹל בְּיָמֵינוּ וְלִדַּעַת רַאב"י מְתוֹרֵץ ב"כ מֵהַ שֶׁהַקֶּשֶׁתִּי דְלָמָּה בְּבִרְיִיתָא דֵּהֲבִיאוּ לְפָנָיו שְׁמֵן וְהַדָּם לֹא כְּזָכָר בְּפִלּוֹגְתָא דְב"ש וְכוּ' הַיָּמִין וְשִׂמְלָה כָּל לְפִי שְׂזָהוּ רַק בְּרַפְת הַנְּהַגִּין שֶׁל רְשׁוּת וְרִאֲיִיתִי בְּד"מ שֶׁם בְּסִימָן ר"ו סְעִיף א' פְתַב וּבְמְרַדְכֵי פ' פִּיצַד מְבָרְכִין דְּכָל מְצוּהָ יִאֲחֲזוּ בְּיָמֵינוּ עַכ"ל הַד"מ וְעַלָּה בְּדַעַתִּי שֶׁפִּינּוֹן לָמָּה שֶׁפְתַבְתִּי וּבָא לְחִלּוֹק עַל דְּבַרִי הַטּוֹר שֶׁפְתַב שְׂפָל דְּבַר שְׂמִיבְרָךְ עָלָיו וְכוּ' וּבָא רַמְ"א בְּד"מ שֶׁבְמְרַדְכֵי אֵינוֹ מְצָרִיף יָמִין רַק בְּכָל מְצוּהָ וְלֹא בְּבִרַפְת הַנְּהַגִּין שֶׁל רְשׁוּת כִּף עַלָּה בְּדַעַתִּי וְאֶמְנָם כְּאֲשֶׁר רְאִיתִי בְּשִׁלְחֹן עָרוּף שֶׁם סְעִיף ד' פְתַב הַמְּחַבֵּר לְשׁוֹן הַטּוֹר מְמַשׁ כָּל דְּבַר שְׂמִיבְרָךְ עָלָיו לְאָכְלוֹ אוֹ לְהַרִיחַ בּוֹ צְרִיף לְאֲחֲזוֹ בְּיָמֵינוּ וְלֹא הִגִּי' עָלָיו רַמְ"א שׁוּם דְּבַר לָכֵן נִלְע"ד רַמְ"א לֹא שֶׁם לְבוֹ לְדַקְדַּק בְּדַבְרֵי רַאב"י כְּנ"ל וְהִי' סְבוּר שְׂרַאב"י קָאֵי עַל כָּל מֵהַ שְׂמִיבְרָךְ וְאֶמְנָם כְּוֹנֵת רַמְ"א בְּד"מ שֶׁהַבֵּית יוֹסֵף פְתַב שֶׁהַטּוֹר לְמַד זֶה מִדַּתְנִיָּא הַבִּיאוּ לְפָנָיו יֵין וְשְׁמֵן וְעַל זֶה פְתַב רַמְ"א שֶׁהַמְּרַדְכֵי פְתַב דְּכָל מְצוּהָ יִאֲחֲזוּ בְּיָמֵינוּ וְכְוֹנֵת רַמְ"א שֶׁגַם הַמְּרַדְכֵי מְפָרֵשׁ דְּלֹא דְוִקָא יֵין וְשְׁמֵן אֲלֵא הַה"ד כָּל דְּבַר זֶה הַנִּלְע"ד בְּכְוֹנֵת רַמְ"א אֲבָל אֲנִי לְעֲצָמִי פְשׁוּט אֲצִלִי שְׂרַאב"י מְחַלֵּק בֵּין בְּרַכָּה שֶׁעַל דְּבַר מְצוּהָ וּבֵין בְּרַכָּה שֶׁל דְּבַר הַרְשׁוּת שֶׁלֹּא כְּדַעַת הַטּוֹר וְאֶמְנָם לְהַלְכָה נִרְאָה כְּדַבְרֵי הַטּוֹר שֶׁהַרַמְבַּ"ם קָאֵי כְּשִׂטְתִּי שֶׁהַרַמְבַּ"ם מְבִיא דִּין זֶה שֶׁל שְׁמֵן וַיֵּין בְּשִׁנֵּי מְקוֹמוֹת בְּפָרָק ז' מֵהַל' בְּרַכּוֹת הַלְכָה י"ד וּבְפָרָק ט' הַל' ד' וְהֵינָנו מְשׁוּם דְּבְפָרָק ז' הַבִּיאוּ לְעַנְיָן כּוֹס יֵין שֶׁל בְּרַפְת הַמְּזוּן וּבִפ"ט הַבִּיא דִּין יֵין וְשְׁמֵן שֶׁל רְשׁוּת וּבְשִׁנֵּי הַמְּקוֹמוֹת פְתַב הַרַמְבַּ"ם שְׂאוּחֲזוּ הֵינן בְּיָמֵינוּ בְּשַׁעַת שְׂמִיבְרָךְ עַל הֵינן א"כ גַּם בְּשֶׁל רְשׁוּת הַדִּין כֵּן נִאָּף שְׂשֵׁם בִּפ"ט הַל' ג' הַבִּיא דִּין שְׁמֵן וְהַדַּס וְלֹא הַזְכִּיר יָמִין הֵינָנו מְשׁוּם שֶׁגַם בְּבִרְיִיתָא דְשְׁמֵן וְהַדַּס לֹא נִזְכִּיר יָמִין וְאֵין דְרַכּוֹ לְהַזְכִּיר דְּבַר שֶׁלֹּא נִזְכֵּר בְּתַלְמוּד אֲבָל בְּרִיִּיתָא דֵּינָן וְשְׁמֵן מְפָרֵשׁ הַרַמְבַּ"ם דְּמִיָּירִי בְּכָל גְּוֹנֵי בֵּין כְּכּוֹס שֶׁל בְּרַפְת הַמְּזוּן וּבֵין בֵּינָן שֶׁל רְשׁוּת לָכֵן גַּם הַרַמְבַּ"ם הַזְכִּיר שְׂנִיָּהֵם: וְהִנֵּה רַבִּינוּ הַבֵּית יוֹסֵף הַבִּיא בְּשִׁלְחֹנוֹ הַף דְשְׁמֵן וְהַדַּס בְּסִימָן רִי"ו סְעִיף י"א אֲבָל הַף דְשְׁמֵן וַיֵּין לֹא הַבִּיא בִּש"ע כָּלָל וְהַטּוֹר הַבִּיאוּ בְּסִימָן רִי"ב וְהַבֵּית יוֹסֵף שֶׁם תְּמַה קִצַּת עַל הַטּוֹר שְׂאֵין בְּסִימָן הַהוּא שְׂיִיכּוֹת לְדִין הִנֵּה וְהִנֵּה הוּא הַשְּׂמִיטוֹ לְגַמְרֵי וְלֹא הַבִּיאוּ בִּש"ע בְּשׁוּם מְקוֹם

ונלע"ד דבפלוגא דב"ש וב"ה בְּהִיבְתִּי שְׂנֵי בְּרִייתוֹת דְּהֵינּוּ הַדָּס וְשָׁמֶן וַיִּזֵּן וְשָׁמֶן בְּתַרְנוּנֵיהוּ טַעֲמֵיהוּ דב"ש הוא משום דְּשָׁמֶן אוֹתִיבְלִי תַרְתִּי שְׂזָכִינוּ לְרִיחוֹ וְזָכִינוּ לְסִיכְתוֹ וְנִקְטַט שָׁמֶן וַיִּזֵּן לְרַבּוּתָא דב"ש דְּאֶפְּלוּ נֶגֶד יֵזֵן שְׁהוּא מְשַׁבְּעַת הַמֵּינִין שָׁמֶן עֲדִיף וְנִקְטַט שָׁמֶן וְהַדָּס לְרַבּוּתָא דב"ה שְׂאֶפְּלוּ הַדָּס שְׂאִינוּ מְשַׁבְּעַת הַמֵּינִין עֲדִיף מְשָׁמֶן וּא"כ פִּינּוּ שְׂפָסַק בְּשִׁלְחֹן עֲרוּף דְּהַדָּס עֲדִיף מְשָׁמֶן ק"ו דֵּינּוּ עֲדִיף וְאִמְנָם בְּחִידוּשׁ רַשְׁבִּי"א לְעִיל בְּדַף מ"א פִּירֵשׁ טַעֲמוֹ דב"ש בְּשָׁמֶן וַיִּזֵּן מִשּׁוּם שְׁהַשָּׁמֶן אִינוּ מְחֻסָּר מְעַשֶּׂה שְׂתַכַּף שְׂמַקְרָבוּ לְחֻטְמוֹ מְרִיחַ בּוֹ מִשָּׂא"כ הֵינּוּ מְחֻסָּר שְׂתִי' וְלִפִּי זֶה אֵין פֶּאן ק"ו: שָׁם אָמַר ר"ג אֲנִי אֶכְרִיעַ כָּל הַרְוָאָה יִתְמִיל אִיף שְׂיִיף פֶּאן לְשׁוֹן אֶכְרִיעַ שְׁהַהֲכַרְעָה בְּכָל מְקוֹם דְּבָר מְמוֹצֵעַ מְזַכֶּה קֶצֶת לְזֶה וְקֶצֶת לְזֶה אָבֵל פֶּאן הָרִי ר"ג פּוֹסֵק לְגַמְרִי כב"ש וְלְשׁוֹן רַשְׁ"י תְּמוּהָ בְּיֹתֵר שְׂפָתוֹב אֲנִי אֶכְרִיעַ לְצַד ב"ש וְהָרִי הוּא לְגַמְרִי כב"ש וְאִיף שְׂיִיף לְצַד וְהַנְּלַע"ד דְּשָׁמֶן הַנִּזְכָּר בְּפִלּוּגָא דב"ש וב"ה כּוֹלֵל תְּרֵי גֻּוּנֵי שָׁמֶן שְׂיֵשׁ שָׁמֶן שְׂפָא לְהַעֲבִיר הַזְּוֹהֵמָא וְזֶה לִפִּי שְׂאִינוּ פֶּא לְהַרִיחַ לְכּוֹן אֵין מְבָרְכִין עֲלָיו בַּע"ב רַק מְבָרְכִין עֲלָיו בּוֹרָא שָׁמֶן עֲרַב לְדַעַת רַשְׁ"י לְקַמְן דָּף נ"ג ע"א בד"ה אֵין מְבָרְכִין עֲלָיו וְכו' עֵינּוּ שָׁם וְהֵינּוּ בְּבָא תוּף הַסְּעוּדָה אָבֵל בְּבָא שְׂלָא בְּשַׁעַת הַסְּעוּדָה מְבָרְכִין עֲלָיו בַּע"ב כְּמַבְנֹאֵר שָׁם בְּרַשְׁ"י וְהַטַּעַם הוּא לִפִּי שְׂאֵז כְּוֹנָנְתוֹ הַבְּאָתוֹ הוּא בְּשִׁבִיל לְהַרִיחַ בּוֹ לְכּוֹן מְזַכֵּר שְׁבַח הָרִיחַ בְּבִרְכָתוֹ שְׁהוּא מְעַצֵּי בְּשָׂמִים שְׂבַתוֹכוֹ אָבֵל בְּבָא בְּסְעוּדָה אֵין כְּוֹנָנְתָא הַבְּאָתוֹ בְּשִׁבִיל הָרִיחַ כְּלָל לְכּוֹן אֵין מְזַכֵּר שְׂבַח הָרִיחַ בְּבִרְכָתוֹ וְנִרְאָה דְּלֹא שְׂיִיף זָכִינוּ לְרִיחוֹ אֲלֵא בְּבָא בְּשִׁבִיל לְהַרִיחַ אָבֵל בְּבָא לְהַעֲבִיר הַזְּוֹהֵמָא לֹא שְׂיִיף זָכִינוּ לְהַרִיחַ בּוֹ שְׁהָרִי לֹא פִּינּוּ בְּהַבְּאָתוֹ בְּשִׁבִיל הָרִיחַ כְּלָל וּב"ש וב"ה בְּכָל גֻּוּנֵי פְּלִיגֵי דב"ש סְבָרִי דְּאֶפְּלוּ פֶּא לְהַעֲבִיר הַזְּוֹהֵמָא אַפ"ה מְבָרַךְ עַל הַשָּׁמֶן תְּחִלָּה וּב"ה סְבָרִי דְּאֶפְּלוּ פֶּא הָרִיחַ בּוֹ אַפ"ה מְבָרַךְ עַל הַהַדָּס תְּחִלָּה וּר"ג הַכְּרִיעַ וְאָמַר שָׁמֶן זָכִינוּ לְרִיחוֹ וְלְסִיכְתוֹ הוּא קוּדָם לְהַדָּס שְׂלָא זָכִינוּ אֲלֵא לְרִיחוֹ א"כ הַכְּרִיעַת ר"ג הוּא לְצַד ב"ש בְּצַד אֶחָד דְּהֵינּוּ בְּשָׁמֶן הַבָּא בְּלֹא סְעוּדָה אָבֵל בְּבָא בְּסְעוּדָה דְּלֹא שְׂיִיף זָכִינוּ לְרִיחוֹ הַכְּרִיעַת כב"ה: שָׁם וְלֹא הִיא לְאִשְׁתְּמוּטִי נְפִשְׁי' הוּא דְּעַבְדַּ דְּדָבָר יִפְלֵא וְרַב פֶּפֶא יוֹצֵא דְּבַר שְׂקָר מִפִּי לְאִמְרַ דְּבָר בְּשָׁם רַבָּא מַה שְׂלָא אָמְרוּ רַבָּא כְּלָל וְאִמְנָם לִפִּי מ"ש נִיחָא וְרַבָּא שְׂפִיר קָאֵמַר הִלְכָה כב"ה וְהֵינּוּ בְּבָא תוּף הַסְּעוּדָה לְהַעֲבִיר הַזְּוֹהֵמָא שְׂמְבָרְכִין עֲלָיו בּוֹרָא שָׁמֶן עֲרַב אָבֵל בְּבָא שְׂלָא בְּסְעוּדָה אַע"ג שְׂאִינוּ מְשַׁחָא כְּבִישָׂא וְלֹא טְחִינָא וְהוּא עַכ"פ שָׁמֶן אַפְּרָסְמוֹן שְׂמְבָרְכִין עֲלָיו בּוֹרָא שָׁמֶן עֲרַב מ"מ הוּאִיל וּבָא לְהַרִיחַ בּוֹ ג"כ מִקְדִּימוֹ לְהַדָּס שְׁהָרִי זָכִינוּ לְרִיחוֹ וְלְסִיכְתוֹ וְכַר"ג שְׁהַכְּרִיעַ בְּזֶה לְצַד ב"ש וְרַבָּא לֹא פְּלִיגַ עַל ר"ג כְּלָל וְעוֹבְדָא דְּרַב פֶּפֶא שְׂלָא בְּסְעוּדָה הָוָה וְאִף עַפ"כ בִּינְרָף אֶהַדָּס בְּרִישָׂא וְאָמַר לוֹ רַב הוּנָא לֹא סָבַר מֵר הִלְכָה כְּדָבָרִי הַמְכָרִיעַ וְהַשִּׁיב רַב פֶּפֶא הָכִי אָמַר רַבָּא הִלְכָה כב"ה וְלֹא אָמַר שְׂקָר שְׂבוּדָאֵי אָמַר רַבָּא הִלְכָה כב"ה אָבֵל לֹא פֶּהֲאֵי גֻּוּנָא הַעֲוֹבְדָא דַּר"פ וּבְזֶה אָמַר לְאִשְׁתְּמוּטִי נְפִשְׁי' הוּא דְּעַבְדַּ: שָׁם וְאָמְרִי לֵה כְּגוּפּוֹ דְּמִי וְלֵהָף לִישְׁנָא הָא דְּאָמַר לְעִיל וְטַחוּ בְּרֵאשׁ הַשָּׁמֶשׁ הֵינּוּ בְּכוּבַע שְׂבִרְאֵשׁוֹ דְּאִי בְּרֵאשׁוֹ מְמֵשׁ א"כ אִיף קָאֵמַר וְאִם שְׂמֵשׁ ת"ח הוּא וְכו' הָרִי כְּגוּפּוֹ אִינוּ גֻּנָאֵי דְּזִינְעָה מְעַבְרָה לִי' וְאֶפְּלוּ בְּשַׁעֲרוֹ הָרִי כְּגוּפּוֹ דְּמִי: רַשְׁ"י ד"ה שָׁמֶן וְהַדָּס וְכו' לְהַעֲבִיר זְוֹהֵמַת הָאֶוֹכְלִין נִרְאָה דְּרַשְׁ"י לְשִׁיטְתוֹ לְקַמְן דָּף נ"ג ע"א בד"ה אֵין מְבָרְכִין עֲלָיו בּוֹרָא עֲרַב בְּשָׂמִים אֲלֵא בּוֹרָא שָׁמֶן עֲרַב מְבָרְכִין עֲלָיו אִם שְׂלַ אַפְּרָסְמוֹן הִיא עֵינּוּ שָׁם וְלִכְךָ גַּם פֶּאן אִף שְׁהוּא לְהַעֲבִיר הַזְּוֹהֵמָא אַפ"ה מְבָרְכִין עֲלָיו בּוֹרָא שָׁמֶן עֲרַב וּמַה שְׂלַחְצוֹ לְרַשְׁ"י לְפָרֵשׁ דְּמִינֵי בְּעֵשׂוֹי לְהַעֲבִיר הַזְּוֹהֵמָא הֵינּוּ דְּקַשְׂיָא

לי דברי ר"ב שאמר אני אכריע ונהרי אין זה הכרעה דהרי לגמרי פסק פביש ולכן פירש רש"י פאן שמן להעביר הנהמא דב"ש אפילו בזה סובר דמקדים שמן להדס ובזה לא פסק ר"ג פננת' וכמו שמבואר לעיל בדברינו ולכן בדברי ר"ג פירש רש"י זכינו לריחא פגון משחא פבישא ומשחא פבישא ברכתו בפה"ע אבל פאן פודאי ב"ש וב"ה מייירי בברפת שמן ערב לפי גרסתנו בגמרא בדברי פל אהד דמברך על זה וחוזר ומברך על זה ואי במשחא פבישא איירי א"כ ברכת שניהם שנה ואיך שינה מברך על זה וחוזר ומברך על זה ואמנם יש לדחות דמייירי במשחא פבישא שנוכבשו בו עשבי בשמים שברכתו בורא עשבי בשמים ואין ברכתו שנה להדס אף לא מצינו בתלמוד משחא פבישא וטחינא רק לענין עצי בשמים ואולי בימיהם לא היו דרכם לעשות משחא פבישא וטחינא בעשבים: ד"ה מברך על השמן בורא שמן ערב פננת רש"י בזה לפי שגם פאן בפרייתא זו דשמן ויין פירש רש"י בנין שלאחר המזון והי' קשה לרש"י א"כ שמן זה הוא בסוף הסעודה להעביר הנהמא ואין מברכין עליו לכן פירש רש"י שברכה זו אינה בע"ב אלא בורא שמן ערב וכמו שכתבתי לעיל והא דלא פירש רש"י פן בפרייתא ראשונה גבי הדס ושמן דמברך על השמן בורא שמן ערב היינו משום דלעיל דמייירי בשמן ונהדס לא הוצרך רש"י לפרש פן דבלא"ה אי אפשר לפרש הברכה בורא עצי בשמים דא"כ ברכתו שנה להדס ואיך שינה וחוזר ומברך על ההדס וכמו"ש לעיל אבל פאן דמייירי בשמן ויין דבשום אופן איכו ברכותיהן שוות הוצרך רש"י לפרש דמברך על השמן היינו בורא שמן ערב: ד"ה וטחו בראש השמש כדי שלא יצא פינדיו מבושמות בשוק שגנאי הוא לת"ח לכאורה צריך עיון דהא מסקינן לקמן דלא אמרו אלא בבגדו אבל בגופו זיעא מעברה לי' וא"כ למה פינדיו יהי' גנאי וצריך לומר דהא דאמרינן לקמן דבגופו זיעא מעברה לי' היינו במקומות המכוסים בגופו שמתוה שמתוסים בפגדים שכיח בהם זיעא אבל ידיו שמגולות לא שכיח בהם זיעא ובזה אפשר לכוין דברי רבינו הגדול בפרק ה' מהל' דיעות סוף הלכה ט' שכתב לא יצא מבושם לשיק ולא בפגדים מבושמים ולא שום בושם בשערו אבל אם משח בשרו בבושם כדי להעביר הנהמא מותר ולכאורה דבריו סותרים דברי הגמרא וגם סותרים דברי עצמו שהרי התחיל לא יצא מבושם ולא בפגדים ומדכתב ולא בפגדים מפלל דמבושם הינו בגופו והוא נגד דברי הגמ' דבגופו לית לן בה דזיעא מעברה לי' וגם הוא עצמו מסיים דאם משח בשרו וכו' מותר והכ"מ נדחק בזה ולפי מ"ש ניחא דמ"ש תחלה לא יצא מבושם היינו מקומות מגוללים דלא שכיח שם זיעא: תוס' ד"ה שמן ונהדס וכו' דאי להעביר הנהמא הא אמרינן בפ' אלו דברים שאין מברכין עליו.

ולכאורה קשה ונהרי התוס' עצמן לקמן דף נ"ג ע"א בד"ה אין מברכין וכו' הביאו פירש רש"י דבורא שמן ערב שפיר מברכין עליו ולא השיגו שם על רש"י ומשמע שהסכימו לזה וא"כ קשה למה פאן הוכיח משם דלא מייירי להעביר הנהמא וענין מה שכתבנו בדברי רש"י ונראה דהתוס' לשטמיהו במס' ב"ק דף קט"ז ע"א בד"ה הכרעה שלישית שכתבו ואורי"ה דתניא בכ"מ בש"א מברך על השמן וכו' וקאמר רשב"ג אני אכריע וכו' לא שייכא ההיא הכרעה לשאר הכרעות שהבאתי דלא ס"ל פלגא פמר ופלגא פמר אלא דמפרש טעמי' דחד מנייהו וס"ל פננת' לגמרי וכו' ע"ש בתוס' וא"כ ר"ג מפרש טעמיהו דב"ש ששמן זכינו לריחו וכבר כתבתי דלא שינה זכינו לריחו אלא במזכיר

שֶׁבַח הַרְיִם בְּבִרְכָתוֹ וְהִינּוּ בְּאוֹמֵר בּוֹרָא ע"ב אֲבָל בְּבִרְכָתוֹ בּוֹרָא שְׁמֵן עָרַב לֹא נִזְפֵּר
הַרְיִם פָּלֵל וּא"כ ע"כ פֶּאן מִיָּרִי ב"ש בְּבִרְכַת בּוֹרָא ע"ב וּבְזֶה שְׁפִיר הַקְּשׁוֹ דְּלֵהֲעֵבִיר
הַזֶּהֱמָא אֲמַרִּינֵן בּפ' אֵלוֹ דְּבָרִים דָּאִין מְבָרְכִין עָלֵיו: דָּף מֵד ע"א וּמִי אִיכָא מִיָּדִי וְכו'
לְכַאוּרָה קֶשֶׁה מַה זֶה תַּמִּיל מִי אִיכָא מִיָּדִי וְהֵלֵא מִי שְׁאִינוּ רָעִב לְלֶחֶם מִשְׁפַּחַת הַרְבֵּה מִיָּנִים
שְׁיֵהִיו אֲצֵלוֹ עֶקֶר יוֹתֵר מִן הַפֶּת וְעֵינֵן בַּמַּג"א סִימֵן ר"ב ס"ק ח' מ"ש בְּשֵׁם הַב"ח לְעַנְיָן
שְׁמֵן זֵית וּפֶת וּבְסִימֵן רִי"ב ס"ק ב' מ"ש בְּשֵׁם הַשֵּׁל"ה בְּאוֹכֵל פֶּת לְמַתַּק הַשֵּׁתִי' וְהַנִּלְע"ד
דְּקוֹנְשֵׁיית הַגְּמָרָא הִיא מַמָּה שְׁאֲמָרוּ לְעֵיל דָּף מ"א ע"ב אִי הָכִי יֵינן נְמִי נְפֻטְרִין פֶּת שְׁאִנִּי
יֵינן דְּגוֹרֵם בְּרָכָה לְעַצְמוֹ וּא"כ חֲזִינֵן אַף שְׁהֵינן הוּא טָפֵל לְהַפֶּת אַפ"ה הוּאִיל וְקוֹבַע בְּרָכָה
לְעַצְמוֹ לְהָכִי חֲשִׁיבְתוֹ גוֹרֵם שְׁאִין הַפֶּת יָכוֹל לְפֻטְרוֹ וּא"כ פֶּת דַּג"כ קוֹבַע בְּרָכָה לְעַצְמוֹ
שְׁהֵרִי מְקַדְשִׁין עַל הַפֶּת וּמִי אִיכָא שְׁיִנְחָשֵׁב עֶקֶר כָּל כָּף עַד שְׁיֵהִי' חֲשִׁיב יוֹתֵר מֵהַפֶּת
שְׁיִוְכַל לְפֻטְרוֹ הַפֶּת אַע"פִי שְׁגוֹרֵם בְּרָכָה לְעַצְמוֹ וּכְבָר פְּתַבְתִּי מְזַה בְּחִידוּשֵׁינוּ לְעֵיל דָּף
מ"א ע"ב וְעַל זֶה מְשַׁנֵּי בְּאַנְקְלִי פִירוֹת גִּנְזוֹסֵר וְעֵינֵן בְּרֵש"י שְׁפַתְב שְׁהַפִּירוֹת חֲשׁוּבִים מִן
הַפֶּת וְכוֹנְנָתוֹ בְּזֶה דְּאַף שְׁהַפֶּת אִין כַּחוֹ אֲפִילוֹ בְּהִיוֹתוֹ עֶקֶר דְּהֵינּוּ בְּשַׁעַת הַסְּעוּדָה שְׁהוּא
עֶקֶר אַפ"ה אִינוּ פוֹטֵר דְּבָר שְׁגוֹרֵם בְּרָכָה לְעַצְמוֹ דְּהֵינּוּ יֵינן אַפ"ה פִירוֹת גִּנְזוֹסֵר אֵלִים
חֲשִׁיבוּתֵיהוּ יוֹתֵר מִן הַפֶּת לְפֻטְרוֹ אֲפִילוֹ דְּבָר שְׁגוֹרֵם בְּרָכָה לְעַצְמוֹ וְכוֹנְנָת רֵש"י בְּזֶה
אֲפֻשֵׁר שְׁפוֹטֵר כְּפִירוּשׁוֹ שֶׁל תַּר"י דְּמַלִּיח דְּמַתְנִיתִין הֵינּוּ פִירוֹת גִּנְזוֹסֵר גּוֹפִיָּהוּ שְׁאִי
אֲפֻשֵׁר לְאַכְלֵם מְרוּב מַתִּיקָתוֹן אֲלֵא כְּשִׁמְפִּיר עֲלֵיהֶם מְלַח הַרְבֵּה וּלְהַפִּירוֹת קוֹרָא מְלִיח
וּבְזֶה ג"כ נִדְּחָה קוֹנְשֵׁיית הַתוֹס' בַּד"ה בְּאוֹכְלִי פִירוֹת גִּנְזוֹסֵר וְכו' שְׁהַקְּשׁוֹ דַּא"כ יְבָרַךְ עַל
הַפִּירוֹת וְכו' וּלְפִי פִירוּשׁוֹ שֶׁל תַּר"י הָאֲמַת כֵּן הוּא שְׁהַמְלִיח הֵינּוּ הַפִּירוֹת וְיָפָה פְּתַב
רֵש"י שְׁהַפִּירוֹת חֲשׁוּבִים יוֹתֵר מִן הַפֶּת אוֹ אֲפֻשֵׁר שְׁגַם רֵש"י מְפָרֵשׁ כְּפִירוּשׁ הַתוֹס'
דְּהַמְלִיח אוֹכֵל אַחַר הַפִּירוֹת וּמְכַל מְקוֹם כֵּינּוּ שְׁעָקֵר אֲכִילָתוֹ הוּא מְחַמַּת פִּירוֹת גִּנְזוֹסֵר
אַף שְׁאִין בְּרַפְת הַפִּירוֹת פּוֹטְרָתָן מִטַּעַם שְׁפַתְבוֹ הַתוֹס' מ"מ כְּבָר הוֹעִיל חֲשִׁיבוֹת הַפִּירוֹת
שְׁחֲשׁוּבִים יוֹתֵר מִן הַפֶּת וּבְטֵל מַעֲלַת גוֹרֵם בְּרָכָה לְעַצְמוֹ שֶׁל הַפֶּת נִגְדַּח חֲשִׁיבוֹת הַפִּירוֹת
וְכֵינּוּ שְׁבִטְלָה מַעֲלָה זֶה מִמִּילָא נְפֻטֵר בְּבִרְכַת הַמְּלִיח שְׁהוּא עֶקֶר וְהַפֶּת טְפִילָה לוֹ: שֵׁם
מְשַׁנָּה.

אֲבָל עֲנָבִים תְּאֵנִים וְרִמּוֹנִים וְכו' שְׁבִיק חֲטָה וּשְׁעוּרָה שְׁהֵם רֵאשׁוּנִים בְּפִסּוּק מִשׁוּם דְּבִהוּ
מוֹדָה ר"ג כְּדָאֲמַרִּינֵן בְּגְמָרָא הִהוּא לְמַעוּטֵי כּוֹסֵם אֶת הַחֲטָה אֲבָל קֶשֶׁה לְמָה שְׁבִיק זֵיתִים
וּתְמָרִים וְאִי מִשׁוּם דְּאֵטוּ כִּי רוֹכֵלָא לְחֲשִׁיב א"כ גִּימָא רַק עֲנָבִים וְנִרְאָה דְּזֵיתִים וּתְמָרִים
לֹא אִיצְטְרֵךְ לְמַחְשָׁב אֲבָל הֵנִי אִיצְטְרֵךְ דְּלֵא תִימָא דְּאַרְצֵ תְּנִינָא דְּכַתִּיב אַרְצֵ זֵית הַפִּסִּיק
הַעֲנִין דְּלֵא קָאִי וּבְרַפְת עַל עֲנָבִים תְּאֵנִים וְרִמּוֹנִים לְהָכִי אִיצְטְרֵךְ לְמִימֵר דְּרַק אַרְצֵ בְּתָרָא
הַפִּסִּיק אֲבָל אַרְצֵ תְּנִינָא לֹא לְהַפִּסִּיק בָּא: שֵׁם בְּגְמָרָא וְרַבֵּן אַרְצֵ הַפִּסִּיק הַעֲנִין.

הִנֵּה לְדַעַת הַפּוֹסְקִים דְּבְרָכָה א' מַעִין שְׁלֵשׁ בְּשַׁבְּעַת הַמֵּינִין הִיא מִן הַתּוֹרָה א"כ עַל פְּרֻחָךְ
הִיא הַפִּסִּיק הַעֲנִין הוּא לְעַנְיָן שְׁאִינֵן צְרִיכִין שְׁלֵשׁ בְּרַכּוֹת רַק מַעִין שְׁלֵשׁ וּלְפִי זֶה עַל פְּרֻחָךְ
בְּלֶחֶם צְרִיךְ מִן הַתּוֹרָה שְׁלֵשׁ בְּרַכּוֹת מִמֶּשׁ וְלֹא סְגִי מַעִין שְׁלֵשׁ אֲבָל לְהַפּוֹסְקִים שְׁאִין שׁוּם
בְּרָכָה אַחֲרוּנָה מִן הַתּוֹרָה רַק בְּרַפְת הַמְּזוֹן א"כ אִיכָא לְמִימֵר דְּאֲפִילוֹ בְּפֶת סְגִי מִן הַתּוֹרָה
בְּבְרָכָה אַחַת מַעִין שְׁלֵשׁ וּמַה שְׁאִנּוּ מְבָרְכִין בְּרַפְת הַמְּזוֹן שְׁלֵשׁ בְּרַכּוֹת הֵינּוּ מְדַרְבְּנֵן
וְעֵינֵן בְּחִידוּשֵׁי הַרְשָׁב"א: ע"ב אָמַר ר"י בַּר אַבְדִּימִי מִשׁוּם רַבֵּינוּ עַל הַבִּיעָא וְכו' נִלְע"ד
טַעַם פְּלוֹגְמִיָּהוּ דַּר' יִצְחָק ב"א סָבַר שְׁעַל מֵינִי בַּעֲלֵי חַיִּים שְׁיֵשׁ בָּהֶם הַפִּסִּיק בְּרִי' וְכו'

הביצים אם לא יאכלום יגדל מהם תרגולת ויש הפסד ברי' באכילתם ולכן נאסרו לאדם הראשון ולא הותר עד שפא נח שעשה הק"ב חסד עם האדם להתיר לו נפש כל חי על זה צריף הודאה לברך גם לבסוף אבל דבר שאין באכילתו הפסד ברי' דהיינו כל הצומח אין צריף לבסוף ור' יצחק סבר שאף על הצומח פינן שהק"ב מחדש בכל עת שקוצרין אותו וחוזר וצומח ג"כ צריף לברך גם לבסוף אבל המים שאלו נבראו בששת ימי בראשית ואינן מתחדשים שוב כלל וכל המעיינות הנפתחים מקורם מן הים ואין בהם בריאה חדשה א"צ ברכה לבסוף ורב פפא סבר אפילו על מים: שם ששה דברים מרפאים וכו' הנה בכללן הוא אומר ששה ובפרטן אתה מוצא שבועה ונראה דדבש הוא טעות ולא גרסינו לי' וכן לקמן דף כ"ז ע"ב ובמס' ע"ז דף כ"ט ע"א שנוי הו' ברייתא דששה דברים מרפאים וכו' ולא קחשיב דבש וגם פאן הוא לדעת טעות סופר ואמנם בעל מסורת הש"ס ראיתי שפאן לא ציין שנה מראה מקום ולקמן דף כ"ז ציין המראה מקום ע"ז דף כ"ט ובמס' ע"ז ציין המראה מקום ברכות דף נ"ז מזה נראה דכאן גריס גם דבש ולכן הבדיל ברייתא דכאן ולא עירבה עם הני תרי אבל לדעת טעות הוא פאן והפלל יוכיח על הפרט ואולי לבעל מסורת הש"ס נתחלף וי"ו בזי"ן והי' גרסתו זי"ן דברים מרפאים וראיתי בערוף ערוף הרת ציין כל השלשה מקומות דהיינו פאן פרק פיצד מברכין ולקמן פרק הרוואה וע"ז פרק אין מעמידין ת"ר ששה דברים וכו' ולא קחשיב דבש וזה ראי' למה שפכתתי: דף מ"ה ע"א אמר לי' רבא וכו' הלכתא מאי.

פאן מצאה הקפידה מקום לנוח וכי מה זו שאלה ומהי תיתי לא תהא הלכתא כת"ק ור' טרפון יחיד הוא ונראה דהתוס' בד"ה ר"ט א"א נסתפקו אם ר"ט על לפניו קאי או אלאחריו ואף שהתוס' הוכיחו דר"ט קאי אלפניו מפח קושיות המקשן לעיל דפריף מרב פפא ולא פריף מר"ט היינו שעכ"פ האמת הוא דר"ט קאי אלפניו אבל בדברי ר"ט עצמו ה' מקום לספק זה והנה לכאורה יש לדקדק למה פליג ר"ע דוקא על מים ולא על שאר דברים שמברכין עליהם הן אמת שעל ברכות פרטית אין זה קוש' דגם ר"ט מודה שבכל אלו צריף לפרט אבל הא קשיא על ברפת שהפל שהוא פללית לגמרי למה פליג דוקא במים ולא פליג לעיל במשנה דעל דבר שאין גדולי מן הארץ לעיל דף מ' ע"ב דתנן אומר שהנ"ב שם יחלוק ר"ט ויאמר בכ"ר וכו' ונראה לתרץ בב' אופנים האופן הראשון הוא משום דבמקום שיש ברכה לפניה וברכה לאחריה מודה ר"ט שלפניה אומר שהנ"ב ולאחר' בנ"ר וכן ת"ק סובר פן ואין פאן מחלוקת ואמנם במים בהא פליגי דת"ק סבר שגם על מים יש ברכה לאחרי' ולכך אומר לפניה שהנ"ב ור"ט ס"ל שעל המים אין שם ברכה לאחריה רק לפניה ולכן מברך לפניה בנ"ר ולפי זה הלכה כר"ט דהרי שאלה זו שנשאלה הלכתא מאי לאביי או לרב יוסף נשאלה וכבר קדמו להם אמוראים ראשונים דלעיל דהיינו רב יצחק בר אבדימי ור' יצחק ושניהם ס"ל דעכ"פ על מיא אינו מברך לאחריה ודיינו כר"ט לפי אופן זה והאופן השני דר"ט על ברכה אחרונה קאי ובהא פליגי דת"ק סבר שעל מיא אינו מברך רק לפניה ובא ר"ט לחלוק שגם על מיא מברך לאחרי' בנ"ר ולפי זה הלכה כת"ק פאמוראי קדמאי דלעיל וזה הוא הנשאלה הלכתא מאי ועל זה א"ל פוק חזי מה עמא דבר שהוא שלא פדברי אמוראי קדמאי ומברך גם על המים תחלה שהנ"ב ולבסוף בנ"ר: תוס' ד"ה דתנקותי' אומצא ודוקא מים וכו' פדאמרין לעיל ואע"ג דלרפואה וכו' והרשב"א בחידושו הוכיח זה ממשנתנו דתנן השותה מים ומ"ש מים

דנקט טפי מיין עיין ברשפ"א ואמנם לפי מ"ש לעיל דבברכות פרטית לא פליג ר' טרפון
א"כ איך נתנו יין והלא רצה לשנות על זה מחלוקת דר"ט ואמנם אף שהרשפ"א אחז
בלשונו יין אנו נוכיח מדלא תנו סתם השוטה משקין לצמאו דהא ודאי יש הרבה משקים
שמברכין עליהם שהכל שכר ומשקין היוצאין מן הפירות ואמנם התוס' שהביאו ראיותם
ממרחק ולא הוכיחו משנתנו נראה לתרץ לפי מ"ס לעיל באופן הראשון ור' טרפון על
ברכה לפניה קאי ופירשתי פלוגתיהו דר"ט סובר שעל מים ליכא ברכה לאחרי ולכך
סובר שמברך לפניה בנ"ר ולפי זה משקין היוצאין מן הפירות והוא דבר הצומח בכל
השנה שפבר הכריע ר' יצחק לעיל דגם על ירקא מברך לאחרי ובמקום שיש ברכה
אחרונה לא פליג ר"ט והנכרח במשנתנו למנקט מים בלשונו ולכך הנכרחו התוס' להביא
הוכחה מלעיל דאמרין שאע"ג שמכוין לרפואה בעי ברכה: סליק לה פרק פיצד מברכין
ונתחיל בעזה"י פרק שלשה שאכלומשנה שלשה שאכלו וכו' אכל דמאי נקט אכל והה"ד
אכלו כלם דמאי ואולי נקט אכל שהוא רבותא יותר דאף שהאחרים לא רצו לאכול דמאי
דבאמת יש איסור באכילתו שהרי לא הפקירו נכסיהן אלא פיון דאיבעי מפקיר הוא קיל
משאר איסורי דרבנן ומוקי אכילת קבע ועיין בתוס' בד"ה אכל טבל וכו' ועוד נלע"ד
דנקט לשון יחיד משום דתני השמש וגם משום דבעי למתני והפתי שאם שלשתן כותים
איך שייך למתני בהו חיובא ואטו הם שומעים לדברי חכמים לשמוע מהם חיוב או פטור:
שם והשמש שאכל כזית ויש לדקדק הלא עקר חידוש שהשמש מצטרף הוא משום שהי'
הנה אמינא דלא קבע כדאמרין לקמן דף מ"ז ע"ב ולפי זה די הי' שיאמר והשמש אכל
למה הזכיר השיעור שיאכל דלענין השיעור איזה סברה שישתנה השמש משאר
האוכלים ויותר פלא דעכשיו דתני שאכל כזית תני בסיפא והשמש שאכול פחות מכזית
שהוא בבא מיותרת לגמרי ותני לה רק אגב דתני רישא שאכל כזית כדאמרין לקמן שם
והיא גופא קשיא לא נתנו ברישא כזית ולא נתנו סיפא כלל וראיתי שהרגיש בזה הפ"י
ונראה שהי' מקום לומר בשמש דוקא היכא דאכל כדי שביעה שנתחייב עכ"פ בברכת
המזון מן התורה בזה הוא מצטרף עמהם לזמון אע"ג דלא קבע אבל אם אכל רק שיעורא
דרבנן שאז גוף חיובו אינו מן התורה וגם לא קבע בזה לא יצטרף לזמון קמ"ל דאפילו
בכזית מצטרף אף שהולך ובא ולא קבע: ודע כי דין זה שהשמש שאכל כזית מזמנין
עליו לא מצאתיו ברמב"ם בפ' ה' מהל' ברכות ולא בשום מקום בספרו הגדול וכעת לא
מצאתי בדברי שום אחד מנושאי פליו שהרגישו בזה והנה ראיתי שדעת רבינו הגדול
דהא דבעינן הסבו או ישיבה לדין או קביעות יחד כמו ניקול לחמא בדוה פלן כל הדינים
הללו שנוזקו לעיל דף מ"ב במשנה ובגמרא הוא רק לענין ברכה שלפני' ולא לענין
ברכת המזון ולא פדעת התוס' לעיל ולכן הביא הרמב"ם דין זה בפ"א מברכות הלכה
י"ב אבל לענין ברכת המזון נלע"ד דדעת רבינו הגדול שלענין שיהיו חייבים לזמן בעינן
שאכלו יחד אבל אם לא אכלו יחד כלל לא בתחלה ולא בסוף רק אכלו כל אחד לעצמו
מפירו אז אין עליהם חובת זמון אבל הרשות בידם להצטרף לזמון וזהו ממש דעת
המצאתי פתוב שהביא הב"י בסוף סימן קצ"ג ועיין שם במג"א סוף ס"ק ת' ולענ"ד נראה
ראי' לזה מהא דלקמן בעובדא דרב ושמואל דף מ"ז ע"א דאמר שמואל אלו מייתי לי
אורדליא וכו' והרי צירפו לרב שימי עמהם אף שלא אכלו יחד פיון שהי' יכולים להביא
גוזליא וארדיליא והרי זה שייך בכל האוכלים שהברירה בידם שיכולים לאכול יחד והנה

לקמן דף מ"ז והשמש שאכל פזית פשיטא מ"ד שמש לא קבע קמ"ל ודעת רבינו יונה במשנתנו והרא"ש הביאו שהפירוש הוא שקמ"ל משנתנו שהשמש דינו משונה משאר האוכלים שבשאר האוכלים בעינן שיקבעו ובשמש לא בעינן ולענ"ד הרמב"ם מפרש מ"ד שמש לא קבע ולכן הנה אמינא שדין ברפת המזון כדין ברפת המוציא ושאין יכולים להצטרף כי אם ע"י קביעות קמ"ל שבברפת המזון אפלו בלי קבע הרשות בידם לצרפו ומה דקתני במשנתנו והשמש שאכל פזית מזמנין עליו היינו שיכולים לזמן עליו אבל חובת זימון באמת אין כאן ע"י השמש ומעתה פיון שהרמב"ם הביא שם בפרק ה' הל' ט' שנים שאכלו וגמרו מלאכול ובא שלישי ואכל אם יכולים לאכול עמו כל שהו ואפילו משאר אוכלים מצטרף עמהם עכ"ל א"כ כבר ביאר דיכולים לצרף בלי קביעות פלל שוב לה הי' צריך להביא דין השמש דאטו השמש גרע משאר אדם: שם גמרא.

אמר רב אסי וכו' ונרוממה שמו יחדיו ר' אבנה וכו' הבו גודל וכו' נלע"ד דלקמן דף מ"ט ע"ב אמרינן בשלשה והוא אומר ברכו ולפי זה לרב דאמר כאן בשמעתין דשנים שרצו לזמן מזמנין א"כ בשלשה יכול לומר ברכו ולר' יוחנן דאמר שנים אין יכולים לזמן א"כ אף פשהם שלשה אנו יכול לומר ברכו רק נברך וא"כ איפא למימר דרב אסי סבר כר' יוחנן ולכך מביא קרא ונרוממה שמו יחדיו וכולל עצמו עמהן שאומר נברך ור' אבנה סבר כרב ויכול לומר ברכו לכך מביא קרא הבו גודל שהוא אומר להם ברכו ולקמן בנאר יותר: שם חז אומר אם רצו לזמן מזמנין נלע"ד דלהאי מ"ד שאם רצו מזמנין משפחת לפעמים שיהי' אפילו חוב לזמן כגון אחד סופר ואחד בור שאם לא יזמנו יהי' הבור מוכרח לצאת בברכת הסופר וכמו ששנינו לקמן פ"ב פמה דברים אמורים וכו' אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך וכו' והיינו משום דזה חשיב דיעבד ואמנם אם היו מזמנין יוצא אפילו לכתחלה דזה לא מקרי יוצא בברכת חבירו וכמו"ש רש"י לקמן עמוד ב' בד"ה ואמר ר' זירא וכו' ואז הי' צריכין לזמן דכיון דאפשר לזמן אינו רשאי לצאת בברכת חבירו וכן מופת לקמן דקאמר תסתיים דר"י אומר אם רצו לזמן אין מזמנין ולכאורה תמוה ודלמא ר"י קאמר אם רצו מזמנין ומה דקאמר אחד מהם יוצא בברכת חבירו היינו אם לא רצו לזמן אלא על פרחך שאם הרשות בידם א"כ בכאן שאחד בור וצריך לצאת בברכת חבירו אז הי' חייב לזמון: שם תנן שלשה וכו' שלשה אין שנים לא לכאורה פלא דקארי לה מה קארי לה וכי לא ראה דבמשנתנו תנן חייבים ובשנים כ"ע מודו דעכ"פ ליפא חיובא ואמנם לפי דברינו לעיל ניחא דהכי קא קשיא לי שלשה הוא דאיפא חיובא אבל בשנים ליפא חיובא בשום פעם ולמאן דאמר אם רצו מזמנין א"כ משפחת לפעמים אף בשנים חיובא כגון באחד סופר ואחד בור ומשני התם חובה פירוש דבכל ענין הוא חובה הקא רשות דבשנים ברוב זמני הוא רשות ואף דמשפחת לה לפעמים חובה תנא לא מיירי במה שהוא באקראי: שם ת"ש וכו' ואין רשאי לחלק שלשה אין שנים לא נראה דדייק זה מפל הלשון שהרי פיון שאמר שחייבין לזמן ממילא ידענו שאין רשאי לחלק ולמה הנצרך שוב לומר ואין רשאי לחלק אלא ודאי דקמ"ל דהשנים אפילו מצד עצמן ג"כ איכן רשאי לחלק אפילו אם לא יפסיד השלישי כגון שהוא הולך לחבורה אחרת ויברך שם בזימון אינו רשאים מצד עצמן לחלק וזהו פוננת רש"י מדקתני אין רשאי לחלק והיינו מפל לשון וכמו שכתבתי.

והתוס' בד"ה שלשה שאכלו כאחד היו סבורים שקונשיית הגמרא פאן הוא מן המשנה דלקמן דף נ' ע"א ולכן השיגו על פירוש רש"י וילדעתי אינו פן וזה שמביא פאן הוא אינה פרייטא ולא המשנה דלקמן שבמשנה לא תנן שם חייבים לזמן רק שנינו שם שלשה שאכלו פאחת אינו רשאים לחלק ומכאן ראי' לפירושינו הנ"ל דמכפל הלשון דניק דהרי היא גופא קשיא למה שביק משנה דלקמן ומקשה מברייתא אלא ודאי דמהמשנה ליפא קונשיא דמצי לדחויי דהטעם שאין רשאים לחלק הוא בשביל השלישי פקונשיית התוס' ולכן הקשה מהברייתא מכפל הלשון ואין להקשות דאפתי הי' לו להקשות ממתניתין ומסיפא דמתניתין ששנינו וכן ארבעה וכו' וכמו שרצו התוס' באמת לפרש שהקונשיא היא מהסיפא ונראה דאף מארבעה נחמשה ליפא קונשיא דלקמן דף כ' ע"א קאמר אף ברכו ומפל מקום נברך עדיף דאמר רב אדא ב"א אמרי בי רב תנינא ששה נחלקין ואי אמרת ברכו עדיף אמאי נחלקין ואומר אני דלמ"ד שגם שנים אם רצו מזמנין ויכולים שנים לומר נברך א"כ בג' יכול לומר ברכו שיהיחיד יכול לומר לשנים ברכו וכמוש"ל בתחלת הסוגיא ולפי"ז על פירוש לקמן הפירוש במשנ' דתנן בשלשה והוא אומר ברכו היינו שמחוייב לומר ברכו דברכו עדיף דליפא למימר דאומר ברכו היינו אף ברכו דא"כ פרישא דמתניתין שם דתנן בשלשה אומר נברך היינו דוקא נברך שאינו יכול לומר ברכו וזה אי אפשר דמדוע לא יהי' יכול לומר ברכו להשנים שהרי גם שנים מזמנין אם רצו אלא ודאי שהפירוש שייכול לומר נברך ואינו מחוייב לומר ברכו שהרי גם מה שהשנים יכולין לזמן ג"כ ברכו דוקא אבל אם אינן רוצים אינם מחוייבים לכך גם בשלשה אינו חייב לומר ברכו וממילא סיפא בשלשה והוא אומר ברכו היינו דוקא ברכו דברכו עדיף ולא כמסקנא דגמרא שם ולפי זה דלההוא מ"ד דשנים שרצו מזמנין ודאי דברכו עדיף לכך ארבעה נחמשה אינן נחלקים שהרי נתחייבו לומר ברכו ואם יהיו נחלקים אז באותן שנשארו רק שנים לא יהיו יכולים לומר ברכו וששה נחלקין שפיון שיש בכל פת שלשה יכולים לומר ברכו ולכך לא הי' יכול להקשות מהמשנה והוצרך להקשות מברייתא מכח כפל הלשון וכמו שכתבתי ואין להקשות דא"כ גם מברייתא ליפא קונשיא ואף דמוכח מיותר לשון דאפילו השנים מצד עצמן אינן רשאים לחלק מ"מ לא בשביל שלא יהי' יכולים לזמן דודאי יהיו יכולים אלא דאפתי אם יזמנו יצטרכו לומר נברך ועתה כשהם שלשה יכולים לומר ברכו ונהרי ברכו עדיף ואמנם זה אינו דאף דלפי שטת זו בשלשה יכול לומר ברכו אפתי רשות לומר גם נברך וא"כ איך נקמא דבשביל זה אינן רשאים לחלק לפי שלא יוכלו לומר ברכו דהרי גם עתה אם רצו שלא לומר ברכו הברירה בידם ושפיר מקשה מברייתא.

והנה לפי מה שבארנו פאן דלמ"ד שנים שרצו מזמנין אז ודאי הפירוש במשנה דלקמן ששנינו בשלשה והוא אומר ברכו היינו דוקא ברכו דברכו עדיף וסוגיא דלקמן דמסקינן דאף ברכו קאמר אבל נברך עדיף היינו למסקנא דכאן דנקטינן שנים שאכלו כאחד מצוה לחלק ודלא פרב שאמר אם רצו מזמנין ולפי זה לקמן דף נ' ע"א דקאמר רב אדא בר אבהו אמרי בי רב תנינא ששה נחלקין הני אמרי בי רב לאו היינו משמיל' דרב ועיין בסנהדרין דף י"ז ע"ב בתוס' בד"ה אלא רב המנונא ואמנם בסמוך יתבאר בדברינו דשפיר יכול להיות הני אמרי בי רב היינו משמיל' דרב: שם ת"ש השמש שהי' משמש על השנים וכו' ואין לומר דלכך אוכל עמהם דהרי למ"ד אם רצו לזמן מזמנין הוכחתי לעיל

דברכו עדיף וגם ביאתי דלהוא מ"ד יכול לומר בשלשה ברכו ולכך אוכל עמהם בלי רשות דניחא להו לומר ברכו ונראה פ"ג ש"פ גם בג' אין הברכה לומר ברכו ויכול לומר נברך בשביל דבר שאינו רק רשות אינו יכול לאכול בלי נטילת רשות לאכול דאולי אף שאיכל עמהם לא ירצו לומר רק נברך ותדע שבשביל דבר שהוא רק רשות אינו יכול לאכול עמהם דאל"כ קשה מאי משני דניחא להו דמקבע להו בחובה דאפתי קשה מדיוקא הי' משמש על השנים הוא דיכול לאכול עמהם אבל אם הי' משמש רק על אחד אינו יכול לאכול עמו ואמאי ולמה לא נימא גם באחד שיכול לאכול עמו פדי שיהיו שנים ויכלו לזמן אלא ודאי פ"ג ש"ק אם רצו מזמנין בשביל זה לא אמרינן דיכול לאכול עמו בלי נטילת רשות על האכילה: רש"י ד"ה שנטלה תרומתו קס"ד וכו' דברי רש"י תמוהין דהרי האמת כן הוא לקמן דף מ"ז ע"א דמוקי שנטלה הימנו רק תרומות מעשר ולא תרומה גדולה ולולא דמסתפינא להג"י הייתי אומר שהוא טעות הדפוס ורש"י מרשים על הסיפא ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו קס"ד תרומות מעשר שלו ורצונו דלקמן המקשה ב"ד ע"ב שהקשה פשיטא היינו משום דקס"ד שלא בעלה הימנו אפילו תרומת מעשר לכן הקשה פשיטא ע"ג שם אלא דלפי זה היא גופא קשיא למה לא פירש רש"י ברישא ההיפוך והיה לי' לפרש שנטלה תרומתו קס"ד כל צד תרומה שבו ועוד הרי חזינו דבכולהו שאר מילי דבמשנתנו לא פירוש רש"י פ"ג מה הי' הקס"ד דמקשן דלקמן דפריה ב"ק א' פשיטא ולכן יותר נלע"ד דה"ק קס"ד הוא טעות סופר לגמרי וכך הוא הנסחא ברש"י שנטלה תרומתו מעשר שלו וכו': ד"ה והשמש וכו' וב"ק ה"ג איצטריך לאשמעינן אף ע"ב דדמו לאיסור וכו' ולכאורה יפלא מה צד איסור יש בשמש שאכל כזית ולולי שרש"י מפרש לקמן דף מ"ז ע"ב דקאמר מ"ד שמש לא קבע ופירש רש"י לא קבע לפי שהולך ובא הייתי מפרש לא קבע שאין לו קבע לאכול עמהו והוא אוכל בלי נטילת רשות ונהו גזל ושפיר הוא דומיא דכל ה"ג שהי' הנה אמין שיש צד איסור באכילתו: בא"ד ואכל עמהם כזית פדי להצטרף עמהם לזמון אפטר פונות רש"י ב"ה דלא תימא דסתם תנא ב"ה כר"מ דסובר כזית סגי לכן כתב רש"י שאין מיידי שתחלת אכילתו היתה על פונות זה להצטרף לזמון וב"ה אפטר גם ר"י מודה דסגי בכזית ולכן השמש שאין דרכו לאכול עמהם כלל ותחלתו אכילתו הוא רק פדי שצטרף לזמון סגי בכזית אלא דלפי זה קשה לקמן דף מ"ז ע"ב דפריה והשמש שאכל כזית פשיטא ולפי מ"ש דשמש משונה דינו משאר כל אדם וגם ר"י מודה דסגי בכזית א"כ טובא קמ"ל.

ולכן נלע"ד דאפטר סובר רש"י דעד כאן לא פליגי ר"י ור"מ וסובר ר"י דוקא כביצה אלא להוציא אחרים י"ח הוא דפליגי ר"י וסובר דלא סגי בכזית וכן מוכח לשון רש"י בסמוך בד"ה עד כמה מזמנין וכו' ונ"מ להוציאם י"ח אם יתנו לו הפוס וכו' ומדברי רש"י הללו משמע דדוקא להוציא אחרים בברכתו הוא דבעי ר"י כביצה אבל להצטרף עמהו מודה לר"י דסגי בכזית ולכן פירש רש"י כאן להצטרף עמהו לזמון ורצונו לומר לאפוקי שיברך השמש ויוציאם בברכתו ב"ה איכא פלוגתא אי סבי בכזית או בעי כביצה: ולכאורה גם מדברי המשנה עצמה דתני עד כמה מזמנין ולא תני כמה יאכל ויתחייב בברכת המזון מזה מוכח דעכ"פ לענין חיוב ברכת המזון לעצמו מודה ר"י דסגי בכזית אלא דלפי זה קשה לעיל דף ר' ע"ב דקאמר איך לא אשא להם פנים וכו' והם מדקדקים

עד פְּזִיזַת וְעַד כְּבִיצָה וּפְיִרְשׁ רִשׁ"י פְּזִיזַת לר"מ וּכְבִיצָה לר"י וּלְפִי מ"ש בְּחֻזְמֵם נִקַּט כְּבִיצָה דְהַרִי גַם לר"י הֵם מְדַקְדְּקִים עַל עֲצָמוֹ בְּכַוִּיזַת.

וְלִכְּנֹן נִלְעַ"ד דְּנִדְאֵי ר"מ וּר"י גַם לְעֲנִין חַיִּיב בַּהֲמ"ז לְעֲצָמוֹ פְּלִיגֵי וּלְר"י אֵינּוּ חַיִּיב לְבַרְרָה בְּרַפְתַּת הַמְּזוּן כִּי אִם בְּכַבִּיצָה וּמַה דְּפִיִּרְשׁ רִשׁ"י בְּפִלְגֻגְתָּתָן דְּנ"מ לְהוֹצִיאָם י"ח הִיא גּוּפָא קֶשְׁהָ לְרִשׁ"י פִּינּוֹן דְּר"מ וּר"י גַם בְּעֵקֶר חַיִּיב בַּהֲמ"ז פְּלִיגֵי א"כ לְמַה קָאָמַר בְּפִלְגֻגְתָּתָן עַד פְּמָה מְזַמְּנִין וְלֹא נִקַּט עַד פְּמָה מְתַחֲזִיב בַּהֲמ"ז לְכַה פִּיִּרְשׁ רִשׁ"י דְּנ"מ לְהוֹצִיאָם י"ח הִיא גּוּפָא קַמ"ל דְּכַבִּיצַת לר"מ וּכְבִיצָה לר"י יְכוּל לְהוֹצִיא אַחֲרֵיהֶם י"ח אָף שְׁאָכְלוּ כְּדִי שְׂבִיעָה אֲבָל לְהַצְטַרֵּף עִמָּהֶם אֲפִילוּ לר"י סְגִי בְּכַוִּיזַת אָף שְׂאֵינּוּ מְחַוֵּב פְּלִל לְבַרְרָה בַּהֲמ"ז אַעפ"כ לֹא גָרַע מְטַבֵּל עִמָּהֶם בְּצִיר לְקַמֵּן דָּף מ"ח ע"א: תוּס' ד"ה אִם רָצוּ וְכוּ' וְכֵן בְּמִי אֲמַרִינּוּ לְקַמֵּן דְּעַל הַמְּאֹר וְכוּ' לְפִי מ"ש הַתּוֹס' לְעֵיל דָּף מ"ב ע"א בְּד"ה הַסְּבוּ וְכוּ' בְּשֵׁם הִירוּשְׁלַמִי דְשִׂאֲנֵי מְוַגְמַר שְׂפֵלָם פְּהַגִּים פְּאָחַד א"כ גַּם מְבַרְכַת הַמְּאֹר אֵין רֵאִי דְגַם בְּמְאֹר נְהַגִּין פְּלָם פְּאָחַד וְצָרִיף לֹמַר דְּמְאֹר אֵינּוּ דוּמָה לְמְוַגְמַר דְּבְמְוַגְמַר הַבְּרַכָּה הוּא עַל הַנְּהָאָה שְׁנֵהֲנָה עַכְשָׁיו מְהַרִּיחַ אֲבָל בְּרַפְתַּת הַמְּאֹר אֵינָה עַל הַנְּהָאָה שְׁנֵהֲנָה עַכְשָׁיו שְׁהַרִי אֲפִילוּ אֵינּוּ נְהַגָה מְבַרְרָה וְכַדְאֲמַרִינּוּ לְקַמֵּן דָּף נ"ג ע"ב אֲמַר ר"י אֲמַר רַב לֹא יֵאוּתוּ יֵאוּתוּ מְמַשׁ וְכוּ': בֵּא"ד הוּאִיל וְיוֹשְׁבֵינָן לְאֶחָל יַחַד דְּעֵתָן לְצָרְפָה וְכוּ' אֲבָל בְּבַרְכָה שְׂבִסוּף סְעוּדָה שְׂמַסְתַּלְקִין זֶה מִזֶּה וְכוּ' נִלְעַ"ד דְּעֵקֶר הַטַּעַם הוּא מַה שְׂמַסְתַּלְקִין זֶה מִזֶּה דְהַרִי בְּמְאֹר לֹא שְׂיִיף שְׂדַעְתָּן לְצָרְפָה אֲבָל עכ"פ אֵין דְּעֵתָן לְהַסְתַּלַּק זֶה מִזֶּה: בֵּא"ד וַיֵּשׁ מְתַרְצִים דִּישׁ חִילוּק בֵּין בְּרַפְתַּת הַמּוֹצֵיא דְלֹא הֵנָּה כִּי אִם דְּרַבְּנָן נִלְעַ"ד דִּישׁ נ"מ בֵּין הֵנִי ב' תְּקִירוּצִים דְּלַתִּירוּץ הֲרֵאֲשׁוֹן אִז בְּבַרְכָה אַחֲרוּנָה אֲפִילוּ שְׁל פִּירוּת וּשְׂאָר מֵינָן שְׁהוּא רַק מְדַרְבְּנָן אַפ"ה אֵין אֲחַד מוֹצִיא אֶת פְּלָם פִּינּוֹן שְׂמַתְפְּרִדִין זֶה מִזֶּה וּלְתִירוּץ הַשְּׂנִי פִינּוֹן שְׁהוּא מְדַרְבְּנָן שְׂפִיר מוֹצִיא וְעוֹד אֵיפָא כ"מ הִיכִי דְאֶכְלוּ פֶת וְלֹא כְּדִי שְׂבִיעָה רַק פֶּל אֲחַד אֲכַל כְּזִיזַת אוֹ כְּבִיצָה לְתִירוּץ הַשְּׂנִי אֲפִילוּ שְׂנִים אֲחַד מוֹצִיא אֶת חֲבִירוֹ שְׁהַרִי אֵין פְּאֵן חַיִּיב רַק מְדַרְבְּנָן וּלְתִירוּץ הֲרֵאֲשׁוֹן אֵינּוּ מוֹצִיא אֶת חֲבִירוֹ: ד"ה שְׁלֶשָׁה שְׂאָכְלוּ וְכוּ' וְכַה"ג מְצִינוּ בְּהַרְבֵּה מְקוּמוֹת וְתִימָא א"כ אֲמַאי לֹא מְקַשָּׁה מִן הַסִּיפָא וְכוּ' עֵינִין מְהַרְשָׁ"א מ"ש בְּכַוִּיזַת דְּבַרְיָהֶם וְלַעֲנִ"ד דְּמַה שְׂפִתְבוּ וְכַה"ג מְצִינוּ וְכוּ' הֵינּוּ שְׂמַבִּיא בְּקוֹשְׁתָּתוֹ רַק הַרִישָׁא וְכַוִּיזַתוֹ גַּם עַל הַסִּיפָא מִיְהוּ כֹּל זֶה הִיכִי דְגַם מְסִיפָא לְחוּד לִיכָא קוֹשְׁתָּא כִּי אִם בְּצִירוּף יַחַד הַרִישָׁא עַם הַסִּיפָא אִז פִּינּוֹן דַּעכ"פ צָרִיף לְהַבִּיא הַרִישָׁא מְבִיא רַק הַרִישָׁא וְהֵנָּה כְּמוֹ וְכוּ' אֲבָל הִיכִי דְמַרִישָׁא לִיכָא קוֹשְׁתָּא וּמְהַסִּיפָא הַקּוֹשְׁתָּא הִיא בְּלִי הַרִישָׁא פְּלִל בִּזְהָ אֵין דָּרָה לְהַבִּיא הַרִישָׁא וְלֹא הַסִּיפָא אַדְרַבָּה רֵאוּי לְהַבִּיא רַק הַסִּיפָא וּשְׂפִיר פְּתַבוּ וְתִימָא וְכוּ': בֵּא"ד אֲבָל מְדַקְתְּנֵי אֵין רִשָּׁאֵין לְחַלְק מְשַׁמַּע מְכוּלְהוּ פְּקַע זִימוּן.

וְצָרִיף לֹמַר לְדְבַרְיָהֶם דְּמַה דְּקַתְּנֵי סִיפָא וְכוּן אַרְבַּעָה וְכוּן חֲמִשָּׁה לֹא שְׁהֵם דוּמִין מְמַשׁ לְרִישָׁא דְהַרִי בְּסִיפָא וְדֵאֵי לֹא פְּקַע זִימוּן מְכוּלְהוּ אֲפִילוּ לְמ"ד שְׂנִים שְׂרָצוּ לְזַמֵּן אֵין מְזַמְּנִין אַפְתִי מִן הַנָּה שְׂנֵשְׂאָרוּ שְׁלֶשָׁה לֹא פְּקַע לְכוּן צָרִיף לֹמַר דְּמַה דְּתַנִּי וְכוּן הוּא רַק אֵין רִשָּׁאֵין לְחַלְק בְּשַׁבִּיל אוֹתָן שְׂיִשְׂאָרוּ פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה וְלֹא לְגַמְרִי לְהַשְׁוֹתָם לְרִישָׁא וְעֵינִין מְהַרְשָׁ"א ע"ב דְּנִיחָא לְהוּ דְּמַקְבַּע לְהוּ בְּחוּבָה מְעִיקְרָא.

וְהֵנָּה לְפִי מַה שְׂפִתְבַּתִּי לְעֵיל דְּלְמ"ד אִם רַבּוּ מְזַמְּנִין בְּרַכּוּ עַדִּיף מְבַרְרָה א"כ קֶשְׁהָ בְּשַׁלְשָׁה לְמַה לֹא יֵאָכַל עִמָּהֶם נִימָא דְנִיחָא לְהוּ שְׂיִהִיו אַרְבַּעָה וְיוֹכְלוּ לֹמַר בְּרַכּוּ וְאָף שְׂגַם עֵתָה

שְׁהֵם שְׁלֵשָׁה יְכוּלִים לומר בְּרָכוּ מ"מ גִּימָא דְנִיחָא לְהוּ דְמִקְבַּע לְהוּ בְּחֻבָּה לומר בְּרָכוּ וְלָכוּ נְלַע"ד דְסוּגְיָא דְלִקְמוֹן דְנִבְרָה עֲדִיף שְׁפִיר אֲתִי אֶפְיֵלוּ לְרַב דְאָמַר פֶּאן דְשִׁנְיִים אִם רָצוּ מְזַמְנִין.

וְעַד פֶּאן לֹא פְתַבְתִּי לְעִיל דְלִמ"ד אִם רָצוּ מְזַמְנִין מְוַכְרְחִין אֲנוּ לְפָרֵשׁ הַמְשָׁנָה דְלִקְמוֹן בְּשְׁלֵשָׁה אומר נְבִרָה שְׁהַפִּירוּשׁ הוּא שְׁיִכּוּלִים לומר נְבִרָה אֶלָּא לְפָרֵשׁ דַּעַת הַמְקַשָּׁה שְׁלֵא אִסִּיק דְחֻבָּה עֲדִיף מְרִשׁוֹת דְגְדוּל הַמְצָנָה וְעוֹשָׂה וְלֹא אִסִּיק אֲדַעְתָּא הֵךְ סְבָרָה דְנִיחָא לְהוּ דְמִקְבַּע לְהוּ בְּחֻבָּה וְלִדְיָדִי' פִּינּוּ דְשִׁנְיִים רִשׁוֹת בִּינְדָם לְזִמְן אַז מִמִּילָא הַרְשׁוֹת בִּינְדוּ לומר בְּרָכוּ שְׁהֶאֱחָד יֹאמַר לְשִׁנְיִים בְּרָכוּ וְלִכְהָ סְפִיר פְתַבְתִּי שְׁלֵא הִי יְכוּל לְהַקְשׁוֹת מִמְשָׁנָה דְאֶרְבַּעָה וְכוּן חֲמִשָּׁה אִין נְחֻלְקִין הַפֵּל כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי אֲבָל לְמָה דְמִסִּיק דְנִיחָא לְהוּ דְמִקְבַּע לְהוּ בְּחֻבָּה וּמִטַּעַם דְחֻב הֵנָּה מְצָנָה וְעוֹשָׂה דְגְדוּל מִמִּי שְׁאִינוּ מְצָנָה וְעוֹשָׂה א"כ בְּשְׁלֵשָׁה אִינוּ רִשָׁאֵי לומר בְּרָכוּ דְלַעֲנִין נְבִרָה אִיקְבַּעוּ לְהוּ בְּחֻבָּה מְעִיקְרָא וְלַעֲנִין בְּרָכוּ הוּא רַק רִשׁוֹת וְאִיף יִפְקִיעַ אוֹתָם לְרִשׁוֹת וּא"כ הַמְסַקְנָא דְלִקְמוֹן דְנִבְרָה עֲדִיף אֲתִי אֶתִּיא לְכוּלִי עֲלֵמָא וּבְשְׁלֵשָׁה אומר נְבִרָה הִינּוּ דְנִקָּא נְבִרָה וְלֹא בְרָכוּ אֶפְיֵלוּ לְרַב וּבְאֶרְבַּעָה אומר בְּרָכוּ הִינּוּ אִף בְּרָכוּ שְׁיִכּוּל לומר בְּרָכוּ אֲבָל נְבִרָה עֲדִיף כְּמִסְקְנָא דְסוּגְיָא דְהֵתָם וְשְׁפִיר אֲתִי אֶתִּיא הֵךְ אֲמַרִי בִּי רַב דְסוּגְיָא דְהֵתָם גַּם בְּשִׁטַּת רַב דְכָאן וְגַם אֲתִי שְׁפִיר דְהַשְׁמִשׁ שְׁמִשְׁמִשׁ עַל שְׁלֵשָׁה אִינוּ אוֹכֵל עִמָּהֶם בְּלִי רִשׁוֹת דְהֵרִי נְבִרָה עֲדִיף: שְׁם וְקַתְנִי נְשִׁים מְזַמְנוֹת לְעַצְמָן וְהַקְשָׁה הַפְּנִי יִנְשַׁע לְפִי מ"ש הַתּוֹס' בְּעַמּוּד הַקּוּדָם בְּסוּף ד"ה אִם רָצוּ לְחַלֵּק בֵּין בְּרַכַּת הַמוֹצֵיא שְׁהוּא דְרַבְּנָן לְבְרַכַּת הַמְזוֹן שְׁהוּא דְאוּרִייתָא א"נ מֵאֵי מְקַשָּׁה פֶּאן מְנַשִּׁים וְדִלְמָא הֵאִי מ"ד דְסִבֵּר אִם רָצוּ אִין מְזַמְנִין סוּבֵר דְנְשִׁים בְּבְרַכַּת הַמְזוֹן דְרַבְּנָן וְלִכְהָ מְזַמְנִין וְלַעֲנִין דִּין אִין פֶּאן קוֹשִׁיא דְמָה עֲנִין חִילּוּק זֶה לְזִמּוֹן הַתּוֹס' לְעִיל פְתַבוּ חִילּוּק זֶה לְעֲנִין שְׁיִכּוּל אֲחָד לְהוֹצִיא חֲבִירוֹ בְּבְרַכְתּוֹ אֶפְיֵלוּ בְּשִׁנְיָהֶם סוּפְרִים בְּזֶה מוֹעִיל בְּמָה שְׁהַחֲיוּב הוּא רַק מְדַרְבְּנָן שְׁפִיר יוֹכֵל לְהוֹצִיאָו אֲבָל לְעֲנִין זִמּוֹן שְׁיֹאמַר נְבִרָה מָה מוֹעִיל מָה שְׁהוּא מְדַרְבְּנָן וְאִטוּ בְּבְרַכַּת הַמוֹצֵיא אוּ בְּפִירוֹת אִף שְׁאֲחָד מוֹצֵיא אֶת חֲבִירוֹ הֵכִי גִימָא שְׁיִכּוּלִים לְזִמְן וְלומר נְבִרָה הֵא וְדֵאֵי לִיתָא וְדוּק בְּדַבְרֵי רִש"י שְׁלַעִיל בְּרִישׁ הַסּוּגְיָא לֹא הַזְכִּיר רִש"י כָּלֵל מִבְּרַכַּת הַמוֹצֵיא שְׁהֵרִי הִי לֹו לְרִש"י לְרִשׁוֹן לְעִיל עַל מָה שְׁאָמְרוּ אִם רָצוּ לְזִמְן אִין מְזַמְנִין הִי לֹו לְרִש"י לְפָרֵשׁ אֶלָּא מְבָרְכִין כָּל אֲחָד לְעַצְמוֹ בֵּין בְּרַכַּת הַמוֹצֵיא וּבֵין בְּרַכַּת הַמְזוֹן כְּמוֹ שְׁפִי רִש"י לְקַמּוֹן בְּבְרִייתָא בְּד"ה מְצָנָה לְחַלֵּק אֶלָּא וְדֵאֵי דְתַחֲלַת הַסּוּגְיָא לְעִיל לְעֲנִין זִמּוֹן אִינְרִי וּמָה שְׁאָמַר אִין מְזַמְנִין הִינּוּ דְבִשְׁנַיִם לֹא שְׁיִיף לומר נְבִרָה אִין פֶּאן עֲנִין לְהַזְכִּיר בְּרַכַּת הַמוֹצֵיא אֲבָל לְקַמּוֹן בְּסוּמוֹף בְּבְרִייתָא לֹא קַתְנִי לְשׁוֹן זִמּוֹן אֲבָל קַתְנִי מְצָנָה לְחַלֵּק וְשֵׁם הַטַּעַם דְחִילּוּק בְּרַבּוֹת עֲדִיף דַּל"כ מָה בְּכָה שְׁאִין מְזַמְנִין וְאִינוּ יְכוּלִים לומר נְבִרָה אֲפַתִּי יְבִרָה אֲחָד וְיֹוצֵיא אֶת חֲבִירוֹ אֶלָּא וְדֵאֵי שְׁהַטַּעַם מְשׁוּם דְחִילּוּק בְּרַכּוֹת עֲדִיף פְתַב רִש"י שְׁגַם בְּבְרַכַּת הַמוֹצֵיא הוּא כֵּן וְגַם לְפִי מָה שְׁרַצִּיתִי לְעִיל דָּף ד' ע"ב לומר דְמָה דְמִסְפַּקָּא לְהוּ אִם נְשִׁים בְּבַה"ז דְאוּרִייתָא הוּא דַּק לְעֲנִין שְׁלֵשׁ בְּרַכּוֹת אֲבָל בְּרַכָּה רֵאשׁוֹנָה שְׁהִיא בְּרַכַּת הַזֶּן וְדֵאֵי חֲזִיבִים מִן הַתּוֹרָה א"כ בְּלֵא"ה גִּסְתֵּר קוֹשִׁיית הַפְּנִי יִנְשַׁע אֶלָּא שְׁפַבֵּר חֲזִירִיתִי בִּי מְסַבְּרָה זֹו כְּמִבְּאוּרָא שְׁם בְּדַבְרֵינוּ: שְׁם תְּגִינָא שְׁמַע וְלֹא עֲנָה יָצָא.

הַמְרָאָה מְקוּם בְּמִסְוֶרֶת הַש"ס נְרִשָׁם סוּפָה דָּף ל"ח ע"ב וְאָמְנָם אִינְנוּ שְׁם וְאִם פְּנוּנְתוֹ עַל הַמְשָׁנָה שְׁם שְׁשִׁנְיִנוּ אִם הִי גְדוּל מְקַרָּא אוֹתוֹ עֵינָה אֲחֲרִיו הַלְלוּנִי אִין מְזָה רֵאִי דְשׁוֹמַע

פעונה ומה שיוצא שם הוא משום שאומר הללוי' ותדע שכן הוא שהרי שם בגמרא בהלכתא גבירתא דאיכא למשמע ממנהגא דהלילא קחשיב הוא אומר הללו עבדי ה' והו עונין אחריו הללוי' מפאן שאם הי' גדול מקרא אותו עונה אחריו הללוי' וכו' הוא אומר ברוך הבא והו אומרין בשם ה' מפאן לשומע פעונה הרי דמרישא דהוא אומר הללו עבדי ה' והו עונין הללוי' לא אמר דמפאן דשומע פעונה ומעתה לא שנינו שם בסופה לא במשנה ולא בפרייטא דשומע פעונה רק רבא אמר פן ממנהגא דהלילא ואיך קאמר פאן מאי קמ"ל תנינא.

ועוד לפי מ"ש התוס' לעיל בסוף ד"ה אם רצו וכו' דיש חילוק בין ברפת המוציא שהיא דרבנן לברפת המזון שהיא מן התירה א"כ אף אם היינו מוצאים בפרייטא בהלל דשומע פעונה אפתי הרי הלל דרבנן וליכא למשמע מינה לברפת החזון שהיא של תורה וטובא קמ"ל ר' יוחנן דאפילו בשל תורה שמע ולא ענה יצא ולכן נלע"ד דהו תנינא שמע ולא ענה דמיייתי פאן היא פרייטא שנוי' לענין ברכות המזון ואם אנו לא מצאנוה בתוספתא שפידינו חכמי התלמוד ראוה והרבה בפרייטות הובאו בש"ס מה שאינו שנויים בתוספתא שפידינו.

ובזה נלע"ד לתרץ דעכ"פ בפרייטא זו מפניך דשמע ולא ענה דיצא היינו רק בדיעבד אבל לא לכתחלה שאם הי' יכול לסמוך על השמיעה אפילו לכתחלה הי' לו לומר שומע פעונה כדברי רבא שם בסופה לענין הלל אלא ודאי מדתני שמע וכו' יצא היינו דוקא בדיעבד וא"כ היא גופא קשיא על רבא שם בסופה דאמר שומע פעונה והיינו אפילו לכתחלה וכמנהגא דהלילא שם שהוא מנהג פן לכתחלה אבל לפי מ"ש דהו פרייטא לענין ברפת המזון היא נשנית ממילא לא קשה מידי אי משום דשאני ברפת המזון שהיא מן התורה ואי משום שברפת המזון היא בסוף סעודה שדעתן להסתלק הפל כמבואר בדברי התוס' בד"ה אם רצו משא"כ הלל שהוא דרבנן וגם נתנועצו יחד לומר הלל: שם תנינא שמע ולא ענה יצא ואף דברייתא זו לשון דיעבד הוא שכן משמעות לשון יצא ור' יוחנן קאמר אהד מהו יוצא בברפת חבירו א"כ אפילו לכתחלה מתיר ר' יוחנן והיכי הקשה מאי קמ"ל תנינא והרי טובא קמ"ל להתיר אפי' לכתחלה ונראה דהרי היא גופא קשיא פנין דמוכח מהפרייטא שאינו יוצא אלא בדיעבד איך מתיר ר' יוחנן אפילו לכתחלה ועל פרחו צריף לומר דר' יוחנן מייירי באחד סופר ואחד בור ובבור הלכתחלה הוא דיעבד שהרי אינו יודע לברו לעצמו ובזה נלע"ד לפרש דברי רש"י בד"ה ואמר ר"ז וכו' לא בא ללמדנו אלא שאינו צריכין זימון וכו' ודברי רש"י הללו המה מחסורי ההבנה ואטו זה שאין צריכין זימון אנו מוכרחין ללמוד מדברי ר' יוחנן הללו והלא משנתנו היא זו שלשה שאכלו כאחד חייבים לזמן ודייקינן מזה בריש סוגיין שלשה אין שנים לא ונהיה מ"ד דס"ל דשנים שרצו יכולין לזמן עכ"פ הוצרך לשנויי התם חובה הקא רשות וא"כ עכ"פ לכולי עלמא דייקין ממשנתנו דבשנים ליכא חובה לזמן ולמה הוצרך ר' יוחנן ללמדנו שאין צריכין לזמן לפי פירוש רש"י ואמנם קושיא זו לא על רש"י היא אלא על הגמרא שהרי אם נרצה לפרש דברי הגמרא שלא כפירוש רש"י ונפרש דלומר שאין ברפת הזימן ביניהם היינו שאינו רשאים לזמן קשה מהיכן שמענו זה מדברי ר' יוחנן ואי משום דקאמר יוצא בברפת חבירו הרי משפחת לה שלא רצו לזמן שהר הרשות בידם שלא לזמן ואז משפחת שיוצאים בברפת חבירו ואמנם לפי

מ"ש ניחא שְהָרִי ר' יוחנן מתיר לכתחלה שיצא בברכת חבירו וא"כ על פְּרָחָהּ בְּאֶחָד בּוֹר מַיְרִי דְהוּהוּ לִי' לַגְבִּי' הַלְכְתַּחְלָה כְּדִיעֵבַד דְּהָרִי אִי אֶפְשָׁר לּוֹ לְבַרְהּ לַעֲצֵמוּ וְאִי אֶמְרִינּוּ דְשָׁנָה אִם אִם רְצוּ מְזַמְּנִין א"כ הַבְּרִירָה לְבַרְהּ בְּזִמְמוֹן וְאִזּוּ אִינוּ צְרִיךְ לְצִאת בְּבִרְכַת חֲבִירוֹ דְעַל יְדֵי זִמְמוֹן הָרִי כְּמוֹ מְבַרְהּ לַעֲצֵמוּ וְאִזּוּ מִמִּילָא בְּאִד סוֹפֵר וְאֶחָד בּוֹר חַיִּיב הוּא לְזַמּוֹן אֲלָא וְדַאי מְדַאֲמֵר ר' יוחנן שִׁיּוּצָא לְכַתְּחִלָּה בְּבִרְכַת חֲבִירוֹ ש"מ שְׂסַבֵּר דְשָׁנִים אִינּוּ רְשָׁאִים לְזַמּוֹן וְזֵהוּ פְּנוּנַת רִש"י שְׂכַתְּבֵי שְׂאִין צְרִיכִין זִמְמוֹן וְכוּ' אֶפְיֵלוּ בְּאֶחָד בּוֹר וּמִמִּילָא ש"מ שְׂאִינּוּ רְשָׁאִים לְזַמּוֹן וּבְסוֹמוּף בְּדַבְרֵינוּ יִתְבָּאָר יוֹתֵר: שָׁם אָמַר אַבְיֵי נִקְטִינּוּ שְׁנַיִם שְׂאֲכֵלוּ מְצֻנָה לְחֵלְק.

וַיֵּשׁ לְדַקְדָּק לְמָה עֲשֵׂה אַבְיֵי בְּזֵה מִימְרָא לַעֲצֵמוּ וְהוּהוּ לִי' לְמִימֵר הַלְכָה כֵּר' יוֹחֲנָן אוּ הוּהוּ לִי' לְמִימֵר נִקְטִינּוּ שְׁנַיִם שְׂאֲכֵלוּ אִם רְצוּ לְזַמּוֹן אִין מְזַמְּנִין וְכִלְשָׁנָא דְפְּלֹגְתָא דְרַב וּר' יוֹחֲנָן וְגַם קָשָׁה דְמַיְיִתִּי פֶּאֶן תַּכ"ה וְכוּ' וְלָמָּה לֹא מוֹתִיב לְעֵיל מְבַרְיִתָא זֹו עַל רַב דְּאָמַר אִם רְצוּ לְזַמּוֹן מְזַמְּנִין וְנִרְאָה דְדַבְרֵי אַבְיֵי דְאָמַר מְצֻנָה לְחֵלְק וְדַבְרֵי ר"י דְאָמַר אִין מְזַמְּנִין יֵשׁ הַפְּרֵשׁ בִּינְיָהֶם דֵּר' יוֹחֲנָן דְאָמַר אִין מְזַמְּנִין הַטַּעַם הוּא דְשָׁנִים לֹא חֲשִׁיבִי לֹמֵר נְבַרְהּ בְּלִשׁוֹן רַבִּים אֲבָל לְאַבְיֵי אִין הַטַּעַם מְשׁוּם דְלֹא חֲשִׁיבִי אֲבָל הַטַּעַם דְּחִילּוּק בְּרַכּוֹת עֲדִיף וְאֵל תַּתְּמָה שְׁהָרִי אֶפְיֵלוּ בְּשִׁלְשָׁה דְוַדַּאי יֵשׁ זִמְמוֹן אַפ"ה הָרִי סִילּוּק אֲדַעְתִּיּהוּ דִּיהוּדָה וְחֲבִירֵיו לְקַמּוֹן בְּסוֹמוּף דְכִי הֵיכִי דְכִי הַדְדִי' נִיגְהוּ חִילּוּק בְּרַכּוֹת עֲדִיף וְאֵף דְלֹא קִי"ל כּוֹפְדִמְסָקִינּוּ לְקַמּוֹן הֵינּוּ בְּשִׁלְשָׁה אֲבָל בְּשָׁנִים שְׂפִיר יֵשׁ בְּיַדֵּינוּ לְפָרֵשׁ הַטַּעַם דְלַכְּהָ אִם רְצוּ לְזַמּוֹן אִין מְזַמְּנִין מְשׁוּם דְּחִילּוּק בְּרַכּוֹת עֲדִיף.

וְאָמַר אֲנִי שְׂיֵשׁ הַפְּרֵשׁ בֵּין הַטַּעְמִים הַלְלוּ שְׂאִם הַטַּעַם דְשָׁנִים אִין מְזַמְּנִין הוּא מְחַמַּת שְׂאִינּוּ חֲשׁוּבִים לֹמֵר נְבַרְהּ אִזּוּ אִין שׁוּם סְבָרָה לְחֵלְק בֵּין שְׁנֵיהֶם סוֹפְרִים וּבֵין אֶחָד סוֹפֵר וְאֶחָד בּוֹר דְאֵטוּ מְשׁוּם דְאֶחָד מֵהֶם בּוֹר יֵשׁ לָהֶם חֲשִׁיבוּת יוֹתֵר מְשִׁנְיָהֶם סוֹפְרִים וְאִם אֲנִי אוֹמְרִים דְבְּאֶחָד סוֹפֵר וְאֶחָד בּוֹר שְׂפִיר מְזַמְּנִין עַל פְּרָחָהּ צְרִיכִין אֲנִי לֹמֵר דְגַם בְּסוֹפֵר וּבּוֹר לֹא הִתִּירוּ לְכַתְּחִלָּה שְׁנֵימָא שׁוּמַע פְּעוּנָה וְלִהְתִּיר לְהַבּוֹר שִׁיּוּצָא בְּשְׂמִיעָה לְבַד לְכַהּ יוֹתֵר בְּחֵרוּ לְהִתִּיר לָהֶם הַזִּמְמוֹן אֵף דְלֹא חֲשִׁיבִי כְּדִי שְׂלֵא יִצְטָרַף לְצִאת בְּשְׂמִיעָה לְבַד וְאִזּוּ מִמִּילָא לֹא זֹו שְׁהוּא רְשׁוּת לְשָׁנִים לְזַמּוֹן כְּשִׂאֶחָד מֵהֶם בּוֹר אֲלָא אֶפְיֵלוּ חַיִּיב לְזַמּוֹן וְעַל דְּרַף זֵה שְׂפִיר אֲתִי כָּל מָה שְׂכַתְּבִתִּי בְּסוֹגִיא זֹו דְאִי אֶפְשָׁר לָנוּ לְפָרֵשׁ דְּהָאִי מ"ד דְאָמַר אִם רְצוּ לְזַמּוֹן מְזַמְּנִין מַיְרִי בְּאֶחָד מֵהֶם בּוֹר דַּא"כ לֹא שְׂיִיף לֹמֵר רְצוּ שְׁהָרִי הוּא אֶפְיֵלוּ חוֹבָה וְשְׂפִיר הַקָּשָׁה לְעֵיל כָּל הָרִי קוֹשְׂיִתָא וְלִיפָא לְשִׁנּוּי דְהָרִי מִתְנִיתָא וּבְרִיִּתָא מַיְרִי בְּשִׁנְיָהֶם סוֹפְרִים וְרַב מַיְרִי בְּאֶחָד בּוֹר וְכַנ"ל אֲבָל אִם נִימָא דְהָא דְאִם רְצוּ לְזַמּוֹן אִין מְזַמְּנִין הַטַּעַם הוּא מְשׁוּם חִילּוּק בְּרַכּוֹת עֲדִיף א"כ שְׂפִיר יֵשׁ לְחֵלְק דְהָא תִּינַח בְּשִׁנְיָהֶם סוֹפְרִים שְׂאִז אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת חִילּוּק בְּרַכּוֹת וְלָכֵן חִילּוּק בְּרַכּוֹת עֲדִיף אֲבָל בְּאֶחָד סוֹפֵר וְאֶחָד בּוֹר דְאִז בְּשׁוּם אֲנֹפֵן אִי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת חִילּוּק בְּרַכּוֹת שְׁהָרִי הַבּוֹר אִינוּ יוֹדַע לְבַרְהּ וְכִינּוּ שְׂבָשׁוּם אֲנֹפֵן אִי אֶפְשָׁרִי לְקַיִּים חִילּוּק בְּרַכּוֹת אִזּוּ אֶפְשָׁר שְׂאִם רְצוּ לְזַמּוֹן הַרְשׁוּת בְּיָדָם וְלֹא מְטַעַם שְׂלֵא יִצְטָרַף לְצִאת בְּשְׂמִיעָה לְבַד דְּהָרִי אֶפְשָׁר דְבַבּוֹר הִתִּירוּ אֶפְיֵלוּ לְכַתְּחִלָּה לְהִיּוֹת שׁוּמַע פְּעוּנָה וְלֹא תִקְנּוּ בְּבוֹר אֶפְיֵלוּ לְמַצְנָה שְׂיִצְטָרַף לְעֲשׂוֹת שׁוּם פְּעוּלָה שְׂלֵא יִצָּא בְּשְׂמִיעָה לְבַד וְא"כ הַזִּמְמוֹן הוּא רְשׁוּת בְּאֶחָד בּוֹר וְלֹא חוֹבָה וּמִמִּילָא לִיפָא קוֹשְׂיָא כָּל עַל רַב מְבַרְיִתָא דְהָרִי הַשְׂתָּא דְאִתִּינּוּ לְבְרִיִּתָא זֹו וְזַכִּינּוּ לְטַעַם חִילּוּק בְּרַכּוֹת עֲדִיף כְּדִמְשַׁמַּע לְשׁוֹן הַבְּרִיִּתָא מְצֻנָה לְחֵלְק שׁוּב שְׂפִיר יֵשׁ לְתַרְץ דְרַב מַיְרִי בְּאֶחָד בּוֹר: וְאִין לְהַקְשׁוֹת

דלפי זה נסתר התסתיים דלעיל ואיפא למומר דר' יוחנן הוא דאמר אם רצו לזמן מזמנין ומה דאמר אַחַד יוצא בברכת חבירו לומר שאין זימון ביניהם היינו שאין חובה לזמן נראה דהרי הא דאין חובה לזמן שמעינן מבריייתא זו דהרי תני סופר מברך ובור יוצא ואי ס"ד שחובה לזמן הנה לי למימר סופר מברך ברפת זימון ובור יוצא אלא ודאי שאין חובה לזמן וא"כ מה שוב הנצרך ר' יוחנן להשמיענו שאין זימון ביניהם אלא ודאי דר' יוחנן דקאמר אַחַד יוצא בברכת חבירו היינו שאי אפשר באופן אחר פי אם שיצא בברכת חבירו דלא משפחת לה זימון ביניהם א"כ ש"מ שאם רצו לזמן אין מזמנין: רש"י ד"ה וליקומו וכו' דקסבר דלא דאורייתא וכו' מלשון דקסבר משמע שיש פלוגתא בזה והיינו משום דת"ק דבריייתא לקמן דף מ"ח ע"ב דדריש אשר נתן לך זו הטוב והמטיב וסובר רש"י דדרשה גמורה היא ולא אסמכתא ולקמן יבואר: תוס' ד"ה אי הכי וכו' לא גרסינן א"ה וכו' ולענ"ד נראה דלפי דעת הרא"ש ורבינו יונה דלפי מה דמשני שאני התם דאיפא דיעות שוב אפילו חיובא היא בנשים לזימון שפיר יש לקיים גרסת אי הכי דגם המקשה אסיק אדעתא חששא דפריצות אלא דה' סבר שאין פדאי בחשש הזה לאפוקי מהם דבר שהוא חובה.

וא"כ בתחלה שהי' סובר דמאה נשי פתרי גברא דמי וליפא בהו שום צד חוב רק רשות לכן הנה גיחא לי' דנשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין משום פריצותא אבל עכשיו שחידוש לו שאני התם דאיפא דיעות וא"כ הזימון הוא חיוב הקשה אי הכי וכו' והי' סובר דחשש פריצות אינו מועיל לאפקועי החוב וא"ב איך תני נשים ועבדים אין מזמנין והלא אם אכלו יחד שתי נשים ושני עבדים כבר איקבעו בחובה ואמאי אין מזמנין והתירצו השיב לו משום פריצותא אפילו דבר שבחוב הפקיעו חכמים מהם והתוס' אזלי לשטתיהו שכתבו בדבור הקדום שגם למסקנא נשים אינן חייבות בזימון רק הרשות בידם אם רצו ולכן כתבו דלא גרסינן אי הכי.

ואמנם אמר דאף לסברת התוס' אפתי יש לקיים הגרסא דבשלמא אם שנים שאכלו אם רצו מזמנין א"כ בשתי נשים ושני עבדים אף בהתוועדן יחד אינם חובה לזימון וע"י מניעת התוועדן אין מפקיעים מהם הזימון שהרי אם רצו יכולין השתי נשים לזמן וכן השני עבדים לכו שפיר חיישינן לפריצותא דלמה יתנוועדו הלא גם בהתוועדן אינם רק רשות אבל השתא דמשני שאני התם דאיפא דיעות א"כ איך שנינו נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין ונשים ועבדים היינו אפילו שתי נשים ושני עבדים דבהתוועדן יחד איפא דיעות ויהיו יכולים לזמן ועל ידי מניעת התוועדן אי אפשר להם לזמן הי' נראה לו שלא לחוש בזה לחשש פריצות: דף מ"ו ע"א עד היכן ברפת הזימון עיין פירש"י ולדבריו יש לדקדק למה תלה שאלתו בזימון.

והי' לו לשאול מהיכן מתחיל ברפת הזמון. ר"נ אמר מברוך אתה.

ור"ש אמר מגודה לך. ולכן נראה דנדאי מודה רש"י שהיחיד לר' ששתי אי אפשר להתחיל מגודה לך שהרי או אינו סמוכה לחבירתה וצריך להתחיל בברוך ברוך אתה וכו' שהנחלת וכו' וכן משמע בח"ר שהקשה על פירש"י שהי' לברכת הארץ להתחיל בברוך אף בשלשה לפי שלפעמים אינה סמוכה ולא הקשה היא גופא האיה יצא היחיד שלא

לפתוח בברוך אלא ודאי שפאמת צריף לפתוח בברוך לפירוש רש"י ולכן לא הי' יכול לומר מהיכן ברפת המזון מגודה לך שגרי אז אינו מתחיל בנוסח נודה לך.

נדע שהרמב"ם בלי ספק שמפרש כפירוש רש"י וכבר הביא מגן הברכות ליחיד. בפ"ב מהל' ברכות.

ומגן הברכות לשלשה בפ"ה אבל לא הביא כלל בחבורו שיכולים לחלק ברפת המזון לשנים ושלשה בני אדם שיברך כל אחד ברכה אחת לפי שאין דרכו להביא דבר שלא נזכר בגמרא.

ואם הי' מפרש כפירוש התוס' והרי"ף א"כ דין זה מפורש בגמרא ולמה השמיטו הרמב"ם. אלא ודאי שמפרש כפירוש רש"י וכיון שמפרש הגוף ברייתות כפירוש רש"י.

א"כ על פרוץ מפרש גם פלוגתא דר"נ ור"ש כפירוש רש"י שהרי על פלוגתיהו מביא הגוף ברייתות וקאמר לימא כתנאי ולפי זה הי' לו לפסוק כר"ש שהלכה במותו באיסורי נהרי חזינו שהרמב"ם פסק בפ"ב שהיחיד מברך ברכת הין.

והיינו דלא כרב ששית לפירוש רש"י וגם אין לומר שהרמב"ם מפרש כפירוש התוס' בפלוגתא דר"נ ורב ששתי. והגוף ברייתות מפרש כפירוש שדחה הרא"ש דג"כ קיימי לענין הפסקה.

דאם הי' הרמב"ם מפרש פלוגתא שהר"נ ור"ש כפירוש התוס' הי' לו להרמב"ם לבאר בפ"ה הל' י"ג כשמביא דין דיצא אחד מהם לשוק שקוראין לו. הי' לו לבאר שצריף לשמוע עד אחר ברכת הין כרב ששית.

ואף אם לא הי' פוסק כר' ששית אלא כר' נחמן הי' לו לבאר שא"צ להמתין רק עד אחר גברו פינן שהוזכר פלוגתא בזה בגמרא בשלמא אם מפרש כפירוש רש"י א"כ לא נזכר בגמרא כלל עד היכן צריף לשמוע והיינו שפמן הסתם סתמו כפירושו עד גברו.

ולא הנצרך גם הרמב"ם להזכירו אבל אם הי' מפרש כתוס' הי' לו להזכירו ולכן נלע"ד דהרמב"ם מפרש פלוגתא דר"נ ור"ש כר"ש א"כ פסק כר"נ דלא כר"ש ואף דהלכתא כר"ש באיסורא סובר הרמב"ם פינן דר"ש הוכרח לאוקמי הך ברייתא דשילש וארבע דסוברת הטוב והמטיב דאורייתא.

והוא דלא דהלכתא לכן נקטינן כר"נ דמוקי שתי הברייתות פהלכה. ועוד נלע"ד דכל הגי' אמוראי רב יוסף ור' יצחק בר"ש בר מרתא ורנב"י שאמרו תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא פולם באו לדחות דברי ר' ששית שאי אפשר לומר דברייתא סוברת שיהא דאורייתא.

וא"כ פינן דר"ש ודאי אי אפשר להיות ככ"ע ור"נ מוקי שתי ברייתות לפי דעתו לכן הלכה כר"נ ועוד נלע"ד טעם דהלכה כר"נ בזה ולא כר"ש ממה דאמרו לעיל דף מ"ה ע"ב יהודה בר מרימר ומר בר ר"א ורב אדא וכו' חילוק ברכות עדיף וכו' ואי ס"ד כר"ש א"כ הפסידו ברכת הין.

ובנדאי ריבוי ברכות עדיף מחילוק ברכות. ואף דעכ"פ הפסידו גברו לא אכפת להו בזה.

דַּבְרָהּ אִינוּ בְּרָכָה שְׁאִין בּוֹ לֹא שֵׁם וְלֹא מַלְכוּת וְכִמוֹ שֶׁפָּתְבוּ הַתּוֹסֵ' בְּסוּף ד"ה עַד הֵיכָן וְכו' אֲבָל לְהַפְסִיד בְּרַפְת הֵזֵן שֶׁהִיא בְּרָכָה גְמוּרָה בְּשִׁבִיל חִילּוּק בְּרַכּוֹת וְדַאי שְׁלֹא הָיוּ טוֹעִים בְּזֶה אֲלֵא וְדַאי דִּהְנֶה תִּלְתָּא אֲמוּרָאֵי כְּנוּמְתֵי דר"כ ס"ל וְאִף שֶׁבְּגוּף הַדְּבָר דְּחִילּוּק בְּרַכּוֹת עֲדִיף לִית הִלְכְתָּא כְּנוּמְתֵיהֶן מ"מ בְּהָא שְׁפּוּבְרִים כר"נ סְמְכִינוּן עֲלֵיהֶוּ לְדַחוּת דְּבָרֵי ר' שִׁשְׁת: שֵׁם דְּתַנִּי חֲדָא בְּרַפְת הַמְזוּן שְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה.

וּמִזֶּה הִקְשׁוּ הַתּוֹסֵ' עַל פִּירֵש"י דְּשְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה לְשׁוֹן זָכָר לֹא שִׁיְדָא בְּרַכּוֹת שֶׁהוּא לְשׁוֹן נְקִיבָה וְרַש"י בְּאַמַּת גְּרַס שְׁתִּים וְשִׁלְשׁ וְכוּן בְּאִידָהּ בְּרִייתָא שְׁלֵשׁ וְאַרְבַּע הַפֵּל לְשׁוֹן נְקִיבָה וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כְּגִירְסַת רַש"י דְּהָא יֵשׁ לְדַקְדָּק מִנ"ל דְּהֵי בְּרִייתוֹת בְּפִלּוּגְתָּא דְּהֵי אֲמוּרָאֵי פְּלִיגֵי וְדִלְמָא בְּרִייתָא דְּתַנִּי ב' וּג' הַפְּנִיגָה בְּרַפְת הַמְזוּן פְּעָמִים בְּשְׁנַיִם וּפְעָמִים בְּשִׁלְשָׁה.

וּבַפְּרָט לְפִי מָה שֶׁכְּתַבְתִּי לְעֵיל בְּדָף מ"ה ע"ב דְּלִמְסַקְנָא שֶׁהִטְעַם שֶׁהַשְּׁנַיִם אֵין מְזוּמִין הוּא מְשׁוּם מְצֻנָה לְחִלְק דְּחִילּוּק בְּרַכּוֹת עֲדִיף. וְכַתְּבִיתִי דְּשׁוּב שְׁפִיר יֵשׁ לְחִלְק בֵּין שְׁנַיִם סוּפְרִים וּבֵין אֶחָד בּוֹר וְאֶחָד סוּפְרֵי דְּהֵם שְׁפִיר אִם רְצוּ מְזוּמִין א"כ קָאָמַר בַּה"מ שְׁנַיִם הֵינּוּ בְּאַחַד מֵהֶם בּוֹר וְשִׁלְשָׁה בְּכַנְלָם סוּפְרִים וְכוּן אִידָהּ בְּרִייתָא שְׁלֵשָׁה וְאַרְבַּע הֵינּוּ אִם רוּצִים לֹאמַר נְבָרָהּ הוּא בְּשִׁלְשָׁה וְאִם רוּצִים לֹאמַר בְּרַכּוֹת הוּא בְּאַרְבַּע פְּדִלְקָמֵן דָּף מ"ט ע"ב בְּמִשְׁנָה וּבְשִׁלְשָׁה לְגִירְסַת רַש"י דְּגִירְסִינוּ שְׁתִּים וְכוּ' הַפֵּל לְשׁוֹן נְקִיבָה א"כ עַל פְּרָחָהּ עַל הַבְּרַכּוֹת קָאֵי אֲבָל לְגִירְסַת הַתּוֹסֵפֶת קִשָּׁה וְנִרְאָה דַּאי אֲפִשֶׁר לְפָרֵשׁ כֵּן דַּא"כ הָיוּ לִי לְמַתְנֵי בְּרַפְת הַמְזוּן שְׁנַיִם וְכוּ' וּמִדְּתַנִּי בְּרַפְת הַמְזוּן א"כ עַל כָּל בְּרַפְת הַמְזוּן קָאֵי לֹא עַל הַמְזוּן לְחֹד: שֵׁם הֵכָא בְּבְרַפְת פּוֹעֲלִים עֶסְקִינוּ.

וַיֵּשׁ לְדַקְדָּק בְּשִׁלְשָׁה לְפִירֵש"י גִּיחָא דְּהִיא גּוּפָא קמ"ל דְּפּוֹעֲלִים סְגִי לְהוּ בְּשִׁתֵּי בְּרַכּוֹת אֲבָל לְפִירוּשׁ הַתּוֹסֵ' דְּלֹא נְחִית פֶּלֶל לְאַשְׁמוּעֵינוּ מִנֵּן הַבְּרַכּוֹת אֲלֵא עָקַר הַחִדּוּשׁ שֶׁיְכוּלִים לְחִלְק כָּל בְּרָכָה בַּפ"ע קִשָּׁה לְמָה נָקֻט הַתַּנָּא פּוֹעֲלִים פֶּלֶל דְּמַהִי תִימֵי לְחִלְק בְּזֶה בֵּין פּוֹעֲלִים לְשִׁאָר בְּנֵי אָדָם וְכִי הִיכִי דְּשִׁאָר בְּנֵי אָדָם מִתְחַלְקִים לְאַרְבַּעָה לְמַסְפַּר בְּרַכּוֹת שְׁלֵהֶם ה"כ פּוֹעֲלִים לְשִׁלְשָׁה כְּמַסְפַּר בְּרַכּוֹת שְׁלֵהֶם וּלְמִימַר דַּאֲגַב אֹרְחָא קמ"ל דְּפּוֹעֲלִים יֵשׁ לָהֶם בְּרָכָה אַחַת פְּחוֹת מִשִׁאָר בְּנֵי אָדָם הוּא דְּוָחַק פִּינוּן דְּלֹא נְחִית הָאֵי תַנָּא פֶּלֶל לְאַרְוֵי בְּמָה בְּרַכּוֹת יֵשׁ בְּבַה"מ ז' וְהַנְלַע"ד הִיא לְפִי דְּקמ"ל כָּאֵן שְׁאִין לְחִלְק בְּרָכָה אַחַת לְחִצְאִין וְעֵינֵן בַּתּוֹסֵ' בַּד"ה וְלִמ"ד וְכוּ' וְהִי מְקוּם לֹאמַר שֶׁבְּבְרַפְת פּוֹעֲלִים שְׁכּוּלִלִים שְׁתֵּי בְּרַכּוֹת בְּבְרָכָה אַחַת דְּהֵינּוּ בְּרַפְת יְרוּשָׁלַיִם עִם בְּרַפְת הָאֶרֶץ יִהְיוּ הַפּוֹעֲלִים רִשְׁאִים לְחִלְק בְּרָכָה ז' לְשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁהָרִי יֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי עֲנִינִים אֱלוּקִים וְגַם אֲצֵל שִׁאָר בְּנֵי אָדָם הֵם שְׁתֵּי בְּרַכּוֹת קמ"ל דַּאֲפ"ה אֵינֵן רִשְׁאִים לְחִלְק פִּינוּן שְׁאִין בְּבְרַפְת פּוֹעֲלִים חֲתִימָה לְבַל א' בְּפִנֵי עֲצָמוּ צְרִיף אָדָם אֶחָד לְאַמְרָה כְּנֹלָה: שֵׁם וּמ"ד שְׁלֵשׁ וְאַרְבַּע קְסָבַר הַטּוֹב וְהַמְטִיב דְּאוּרִייתָא אַ הַטּוֹר בְּסוּף סִימָן ר' כְּתַב אַחֵי הַר"ר יִחִיאֵל שְׁאֵלְתִי לֹא"א הָרֹא"ש לְפִירוּשׁ הַר"י שֶׁפִּירֵשׁ שֶׁהִיחִיד הַמְּפָסִיק לְשְׁנַיִם שְׁמַתְחִיל בְּנוּדָה לְה"א כְּשִׁלְשָׁה שֶׁהַפְּסִיקוּ לְשִׁבְעָה אִיף יִזְמִנוּ הֵם וְהַשִּׁבְעִי יִחְזְרוּ לְרֹאשׁ כְּדִין זִמּוֹן כִּי לֹא נִצְטָרְפוּ אֲלֵא לְאַלְקִינוּ וּמִיָּד שִׁאָמַר נְבָרָהּ לְאַלְקִינוּ הָיוּ הַשְּׁלֵשָׁה רִשְׁאִים לְאַכּוֹל אֲבָל אֶחָד הַמְּפָסִיק לְשְׁנַיִם צְרִיף לְהַמְתִּין עַד סוּף בְּרַפְת הֵזֵן וְכַתַּב הַבֵּית יוֹסֵף וְאַפִּילוּ לְפִי מ"ש הַתּוֹסֵ' וְהָרֹא"ש דְּטַעַמָּא דְּרַב שִׁשְׁת לֹא מְשִׁים דְּחֻשִׁיב בְּרַפְת הֵזֵן זִמּוֹן אֲלֵא מְשׁוּם דְּנְבָרָהּ אִינוּ בְּרָכָה מְסַתְבָּר' שֶׁיִּפְסִיק אֲכִילְתוּ

בשביל ברכה אחת שיהי' ניכר שמזמנין עליו איכא למימר דשאני הכא דכיון שמזכיר השם גברא אלקינו חשיב שפיר ברכה והלכך אינו צריך להפסק יותר עכ"ל הבית יוסף ואומר אני דלפי זה קשה למה הוצרך פאן לומר לרב ששית מ"ד שלש וארבע קסבר הטוב והמטיב דאורייתא נימא דשלש היינו בשלשה וארבע היינו בעשרה שאז גם גברא אשיב ברכה שמזכיר השם והם ארבע ברכות ונראה משום דא"כ תקשה איה לא חשיב ברפת המזון דייחיד פלל והוא היותר שכיח ונהיה לי למימר ברפת המזון שתים שלש וארבע אבל איפכא לא קשיא עכשיו דמשני דהטוב והמטיב דאורייתא למה לא חשיב חמש דהיינו בעשרה דעשרה לא שפיהו ואמנם לפירוש התוס' דשנים ושלשה וארבעה היינו הפל בגברי ולא שיהי' למתני בייחיד פלל הדק"ל וצ"ע: רש"י ד"ה מוקים לה וכו' וכשהם שלשה מוסיפים גברא הרי שלש הא דלא פירש רש"י דשלשה הינו בסתם בני אדם שאינן פועלים משום דא"כ מאי קמ"ל ואי להשמיענו דהטוב והמטיב לאו דאורייתא קבר שמענו ממה דקאמר שתים מפלל דהטוב לאו דאורייתא.

כדמסיק רב יוסף תדע דהטוב ומטיב לאו דאורייתא שהרי פועלים עוקרים אותה ובשלמא מה שכתבתי בסמוך בדברי הגמרא דלהכי לא מוקי ארבעה בזמון של עשרה משים דא"כ הנה קשיא מדוע לא החשיב גם שתים שפיר כתבתי שונדאי זהו רבותא גדולה שייחיד יעקור ברפת הן אבל פאן פיון דנקט דפועלים מברכים שתים ממילא ידעינן ששאור בני אדם מברכין שלש לכן פירש רש"י שלשה מייירי ג"כ בפועלים שמוסיפים לברא והיא גופא קמ"ל דגם פועלים חייבים בזמון קשה שלשה דלא לימא פשם שהקילו להם לכלול שתי ברכות פאחת הקילו ג"כ שלא לחייבם בזמון קמ"ל שחייבים: תוס' ד"ה לא סבר לה מר וכו' עיין מהרש"א הגירסא בשם מרדכי ישן והקשה מההרש"א מי הכריחו לכך ליישב לישנא דרב הונא ולישנא דר"י אהדדי דלכאורה משמע בשמעתין דפליגי וכו' ולענ"ד נראה דאי אפשר לומר דפליגי דאי הנה פליגי איד אמר לו ר"ז לא סבר לא מר להא דר"ה וכו' ונהרי אפילו רב ור"י הלכה כר"י ק"ו נגד רב הונא שהוא תלמידו של רב ואפילו אם נימא דר"ז לא שמע עדיין הא דר' יוחנן דאמר אורח מברא אפתי הי' לר"א להשיב לו אנא כר"י ס"ל אלא נדאי דלא פליגי פלל ותרוניהו איתנוהי ולכן לא אש ר"א להשיבו פלל: ד"ה עד היכן וכו' ועוד הכי קיי"ל כר"ש באיסורי וכו' הנה להקשות על רש"י לא הוצרכו ללמוד מן הפלל דהלכה כר"ש באיסורי דהרי לפי מה שפירש רש"י לקמן ע"ב בד"ה להיכן הוא חוזר דקאי על דברי ר"ש הללו ונהרי בהד"ל מסיק לקמן והלכתא למקום שפסק וא"כ על פרוך כר"ש קיי"ל אלא שהתוס' רצו פאן לומר דאפילו אם פפרש לקמן להיכן הוא חוזר פפירוש התוס' שם אפ"ה אי אפשר לפרש פאן פלוגתא דר"ש ור"נ פפירוש רש"י דהרי הלכתא כר"ש באיסורי ובכל דוכתא נקט שלש ברכות: ד"ה ולמאן דאמר וכו' אבל נקט שנים לרבותא וכו' דבריהם צריכין ביאור דמה רבותא יש בשנים והלא כבר ידענו שנים בק"ו משלשה ונלע"ד דקמ"ל דאם שנים יודעים לברא פל ברפת המזון דהיינו שיש אחד שייודע שתי ברכות ושנים הנשארים אחד מהם יודע ברכה אחת משתים הללו והשלישי יודע ברכה השלישית אסור להם לחלק לשלשה פיון דאפשר בשנים והה"ד אם אחד יודע לברא פל ברפת המזון שאסור להם לחלק אפילו לשנים אלא דנקט שנים לרבותא דלא מבעיא אם יש אחד שייודע פל הברכות פשיטא שאסור לחלק אלא אפילו על פרוח צריכין לחלק

ואי אפשר להם לברך ברכת המזון בתקננו לא תימא פיון שעל פרחון צריכין לחלק שוב
לא איכפת לן בין שנים לשלשה קמ"ל דכל היכי דאפשר בשנים אסור לחלק לשלשה
וא"כ נקט שנים לרבנותא לאסור שלשה ונקט שלשה לרבנותא דהיכי דאי אפשר בשנים
ששום אחד מהם אינו יודע רק ברכה אחת מותרים לחלק אפילו לשלשה וכל זה
בברייתא דשנים ושלשה אבל בברייתא דשלשה וארבעה לא הוצרך לומר שנים דכל
צד אתי בק"ו דלעגנן שיהי' מותר לחלק לשנים אתי בק"ו משלשה ולעגנן שיהי' אסור
לחלק לשלשה כל שאפשר בשנים הוא ק"ו משלשה וארבעה שאם היכא דאפשר
בשלשה אסור לחלק לארבעה ק"ו היכי דאפשר בשנים שאסור לחלק לשלשה ואפילו
אם גימא דלא אתי בק"ו אפתי עכ"פ לא עדיף מיני' ובהה"ד אתי ולכן לא הוצרך לומר
בההיא ברייתא שנים ומתוך גושניית הרשב"א בחידושי' ע"ב ישב גדול וישמור ידיו
וכו' הרמב"ם בפ"ז מהל' ברכות הלכה א' פתב הגדול שבכולן נוטל את ידיו תחלה ואחר
כך נכנסין ויושבין מסובין וכו' הנה רואה אני דבר חדש בדברי רבינו הגדול שהקדים
הנטילה להסיקה ולא כן משמע לעיל דף מ"ג ע"א ששנינו פיצד סדר הסיקה וכו' עלו
והסיבו ובא להם מים וכו' שמתחלה הסיבו ואח"כ מביאין להם מים לנטילה ונוטלין שם
במקומן וכן משמע בברייתא פאן שמתחלה תנו סדר הסיקה ואח"כ תנו מים הראשונים
מתחילין מן הגדול וגם עוד אני רואה מלשונו של רבינו שכתב אח"כ נכנסין וכו' משמע
שהנטילה לא היתה במקום ההסיקה רק מבחוץ וזהו מוכיח שלדעת רבינו אפילו הפסק
הליכה במקום למקום בין נטילה להמוציא לא מפסיד מידי ועיין בסימן קס"ו ובמג"א
ס"ק ג' והטור שם ג"כ פתב שהרמב"ם מפרש הא דתכף לנ"י ברכה על מים אחרונים
ולפי מה שכתבתי מפורש אפילו ההיתר במים ראשונים בדברי רבינו.

עוד יש לתמוה בדברי רבינו פאן שלא הזכיר שלא לתר מיייתי תנא קמי' הגדול אחר
שנטל ידיו כמו שהשיב ר"ג לרב ששית והכ"מ הרגיש בזה וכתב דמאחר דאמר ר"ש אנא
מתניתא דענא ובמתניתא תני מים ראשונים מתחילין מן הגדול היינו דלעולם מתחילין
מן הגדול אפילו לא מיייתי תפא קמי' ואע"ג דר"ש גופי' אקשי' לר"ג ישב גדול וישמור
ידיו וכו' מבדק הנה בדיק לר"ג אבל לפום קושטא לית לן בה עיין בכ"מ ודבריו דחוקים
דר"ש ידחה לר"ג במילי דכדי ונלע"ד דבשלמא לפרסאי דלאו בני ברוכי גינהו ברכת
הנהנין שפיר השיב ר"ש ישב גדול וישמור ידיו והשיב לו ר"ג דאלתר מיייתי תפא קמי'
ור"ש כשהקשה לו לא הו' פוננתו שבשביביל זה הי' לו ליטול באחרונ' שאין זה כבוד
הגדול שיטול באחרונ' אבל רצה לידע מה פעולה עושין בזה שלא יצטרך לישוב ולשמור
ידיו ובזה שפיר כ' הכ"מ דמבדיק הנה בדיק לר"ג והשיב לו דאלתר מיייתי תפא וכו'
אבל לדין דצריכין אנו לברכת המוציא וממ"נ אם גם הבעה"ב מיסב עמהם והדין גותן
שבעה"ב בוצע מה פעולה יהי' במה דמיייתי תפא קמי' של הגדול ונלא אפתי ידיו אסורות
עד שיבצע בעה"ב ואם אין בעה"ב מיסב עמהם אז הגדול בוצע וכלם יוצאים בברכתו
ואם מיייתי לאלתר תפא ויברך תכף המוציא א"כ יהי' הנטילה שנוטלים אחרים ידיהם
הפסק בין ברכת המוציא לאכילת האחרים וס"ל רבינו הרמב"ם שזהו הפסק ושל
פדברי הא"ח שהביאו הב"י בסימן קס"ז וכן פסק שם בשלחן ערוך סעיף ז' וז"ל ראובן
שהי' נטל ידיו לאכילה ויעקב הי' מברך המוציא ונתפנין להוציא השומעים ואח"כ נגב
ראובן ידיו ויברך ענ"י לא הנה הפסקה ויוצא בברכת יעקב עכ"ל ולענ"ד הדבר צ"ע

שאר שברפת הנטילה חשוכה מצרכי סעודה ולא גרע מגבול לתורא או הביאו מלח דלא
הוה הפסק שאני שם שהוא לאחר הנטילה ובגידו לאכול תכף אחר ברפת המוציא ולכן
אף שאינו אוכל תכף ומפסיק בדברים שהוא מצרכי המוציא והסעודה לא חשיב הפסק
נהרי זה פועל שאמרו כל הראוי לביקלה וכו' אבל זה ששמע המוציא קודם שנטל ידיו
נהרי אין בגידו לאכול תכף שוב הנטילה וברפת הנטילה חשיב הפסק ואפילו למה שפסק
רמ"א שם בסעיף נ"ו בהג"ה דאחר שאכל הבוצע תכף שוב יצאו פלם באכילת הבוצע
ושוב יכולים להפסיק ג"כ הטעם ל שפיגדום לאכול וכנ"ל ולכן נלע"ד דדעת הרמב"ם
שהנטילה של המסובים חשיבה הפסק בין ברפת הבוצע לאכילתו ולכן צריך הבוצע
להמתין מלבצוע עד שיטלו כל המסובין ולכן לא קאמר הרמב"ם דלא לתר מייתי תפא
קמי' דגדול ופרסאי שאני דלא שייך בהו ברכה: רש"י ד"ה ובזמן שהם ג' וכו' ואל ישפיל
את השני וכו' פוננת רש"י דלהושיב את השני למטה מהגדול והשלישי למטה מהשני אי
אפשר משום דכבוד של גדול להיות דוקא באמצע ועיין בלחם משנה בפ"ז מהל' ברכות:
דף מז ע"א טעמים איתמר נלע"ד דבזה לא שייך פלל לומר אם התחילו אין מפסיקין דאי
הוה שייך פאן א"כ מאי מקשה למנ"מ ועיין לעיל דף כ"ח ע"ב בתוס' ד"ה פיון שהגיע
ובמס' שבת דף ט' ע"ב בתוס' ד"ה לימא תהני תיובתא וכו' והטעם דלא שייך פאן למימר
אם התחילו דבשלא גבי סמוך למנחה או למוספין הטעם משום חשש ביטול תפלה יש
לפלפל אף שהתחיל שהי' צריך להפסיק ולהתפלל עוד קודם שיגמור סעודתו אבל פאן
הטעם הוא רק משום כבוד הבוצע וכיון שזה כבר קדמו שוב פגם בכבוד הבוצע ומה לי
אם שוב יפסיק או לא יפסיק: שם פיון דאי בעי מפקר לנכסי' הא דלא מוקי כשהוא
באמת עני דא"כ קשה פשיטא פיון ששנינו שמאכילין את העניים דמאי פשיטא דמזמנין
על אכילת היתר ומיהו קשה אפתי דלמא משנתנו בעני מיירי וכגון שעני אכל דמאי
ושני עצירים אכלו חולין מתוקנים דמהו דתימא פיון שהעשירים אינו יכולים לאכול
עמו דמאי לא לצטרפו קמ"ל פיון דאיהו יכול למיכול חולין עם העשירים מצטרפי
וכדאמרינו בערכין דף ד' ע"ב גבי פהגים וזר לענין תרומה ונראה דא"כ למה נקט דמאי
נימא תרומה וכמו שה בערכין ואנא אמינא ק"ו בדמאי שהרי תרומה אינו מותר לישראל
בשום אופן ק"ו דמאי שיש עכ"פ ברירה להעשיר להפקיר נכסיו ועיין שם בתוס' ולענין
מותרים הנאה זה מזה אלא ודאי דמשנתנו מיירי אפילו לא הפקיר נכסיו ואכל דמאי
אפ"ה מזמנין עליו: תוס' ד"ה ומאכילין את האכסניא וכו' אבל טבל לא דא"כ פורע חובו
ממזון של פהו הנה לפי הטעם הזה אם ירצה לשלם להפקה דמי תרומה שבו יהי' מותר
וכן יהי' הפהו מותר לתת טבל לאכסניא אבל אני תמה למה הוצרכו לזה ונחלא בלא"ה
אסור דהרי טבל אסור בהנאה של פילוי כמבואר במס' שבת דף כ"ו ע"א בתוס' ד"ה אין
מדליקין וכו' יעניין שם ולפי טעם שהוא לא מהני אף אם ירצה לשלם לפהו תרומה שבו
ואפ"ה פהו שיש לו טבל אסור להאכילו לאכסניא דאיסור הנאה של פילוי אסור גם לפהו
ואדרבה עקר איסור הג"ה של פילוי בכהו פתיב שאין לו בו אלא משעת הרמה ואילך
ועיין שם במס' שבת וחד מבית דיני ב"ד מו"ש הוא הרב הגדול מוהר"ר יעקב ג"ב נר"ו
השיבני לפי מה שביאר המשנה למלך בפ"ב מהל' תרומות הלכה י"ד דאיסור הנאה של
פילוי בטבל הוא רק מדרבנן וקרא דמייתי במס' שבת הוא רק אסמכתא א"כ פיון דאינו
אסור רק מדרבנן אפשר דמותר ליתנו לאכסניא של מלך ואני השבתי לו שהרי אנו

בדברי התוס' קיימינו ונהרי מסיק שם המ"ל דלהתוס' נדאי דאסור מן התורה כדמוכח מדבריהם בפסחים דף ל"ג ע"ב בד"ה אמר קרא ראשית ושירי גיפרים שהקשו וקא שירי גיפרי שמעיקרא אסור בהנאה של פילוי וכו' והשיבני הרב הנ"ל דכיון דאיסור הנאה של פילוי ילפינן שם במס' שבת מקרא ואני נתתי לה משמרת תרומתי בשתי תרומות הפתוב מדבר וא"כ היינו לר"א דסובר יש אם למקרא אבל לר' יהושע דסבר יש אם למסורת לא דרשינן כלל דמייירי בשתי תרומות כמבואר בבכורות דף ל"ד ע"א וא"כ לר"י נדאי שאינו אסור רק מדרבנן א"כ התוס' פאן בבכורות רצו ליתן טעם גם לר"י ושם בפסחים הקשו התוס' דאיך אמר בברייתא דברי הכל אינו תרומה והיינו אפילו ריה"ג ומנ"ל הא ודלמא ריה"ג סובר כר"א דיש אם למקרא ונהרי שירי גיפרים ודבריו דברי פי חכם חן ועיין במס' בכורות שם בתוס' בד"ה ור' יהושע מבואר להדיא כדברי הרב דלר"י ליכא הקישא כלל וגם במה שאמר הרב דאולי ריה"ג סובר יש אם למקרא ג"כ יפה כיון ואם הרב אמרה דרו אולי אני אומר שפן מפרש בפסחים דף ל"ו ע"א דקאמר וריה"ג מי קרינו עני עוני קרינו ואמנם בעקר דברי הרב שאם איסור הפאה של פילוי הוא מדרבנן יהי מותר ליתנו לאכסניא אין דעתי מספקת לזה ואטו אם הקילו בדמאי שהיא איסור קל מאד שרוב ע"ה מעשרן יקילו בשאר איסורים ועניים יוכיחו שמאכילין אותן דמאי ואטו יהי מותר להאכילן שאר איסור דרבנן ועציץ שאינו נקוב יוכיח דמבואר פאן בסוגיא דטבל דרבנן אין מוזמנין ואי הוה מותר להאכילו לענים למה לא יזמנו עליו ג"כ גימא אי בעי מפקיר נכסי נחזי לי אלא נדאי שאין לדמות איסור נדאי דרבנן לדמאי שהוא ספק דרבנן וקיל מאד שרוב ע"ה מעשרין והנלע"ד בכוננת התוס' פאן שפכתו משום פורע חובו בממונו של פהן שיש כ"מ לענן טבל שפכר הפריש ממנו תרומה ומעשר ראשון ואינו טבול רק למעשר עני שטבל זה לא שייך בין איסור הנאה של פילוי שעקר האיסור היא משום דילפינן מתרומה טהורה שאין לפהן בו אלא משעת ההמה ואילך כמבואר שם במס' שבת והיינו בטבל שיש בו עדיין תרומה או תרומות מעשר אבל בטבול רק למעשר עני אינו נכלל בזה ולמילף מטבל הטבול לתרומה ליכא שהרי כבר איסורו קל ששוב אינה במיתה רק בלאו כמבואר בדברי הרמב"ם בפ' יו"ד ממאכלות אסורות הלכה כ' וילך חידושו התוס' משום שפורע חוב ממזון של פהן א"כ ה"ד שאינו יכול לפרוע ממזון של ענים זה הנלע"ד בדוחק בכוננת דברי התוס': ע"ב מעשר שני וכו' הב"ע פגון שנתן את הקרן וכו' יש לדקדק דלעיל לענן מעשר שניטלה תרומתו קאמר לא א וכו' וכאן במעשר שני והקדש לא קאמר לא צריכא רק קאמר הב"ע ונראה דהרשב"א פאן בחידושי התוס' במס' שבת דף קכ"ז ע"ב דאיתא ג"כ דבר זה דהא קמ"ל דאין חנמש מעכב הקשו דבפרק הזהב מבעיא לי אם חנמש מעכב ולמה לא פשיט מהכא ותירצו דהוה מצי למדחי דאגב אחרני תניא.

ואמר אני דלומר גם במעשר ראשון שניטלה תרומתו דאגב אחרני תני נדאי ליכא למימר דהא נדאי בכולהו תלתא דהיינו במעשר ראשון ומעשר שני והקדש לומר אגב אחרני תניא ליכא למימר דתני תלת אגב דמאי לחוד ולומר דמעשר ראשון תני אגב ומעשר שני והקדש לגופיהו ג"כ ליכא למימר דא"כ הוה לי לאקדומי במשנה מעשר שני והקדש למעשר ראשון ולכן מעשר ראשון נדאי לגופי איצטרך ובמעשר שני והקדש הוא דאיכא למימר אגב ולכן במעשר ראשון קאמר לא צריכא אלא שהקדימו

בשניבליםאבל פאן במעשר שני והקדש לא קאמר לא צריכא דאף דלא צריכי אין פאן
הכרח דאיכא למימר דתנן אגב אחרוני אלא לפי שבאמת איפשטא שם הבעיא בפרק
הזהב דחומש לא מעפב שוב לא דחקינו משנתינו לומר דאגב אחרוני תביא אלא מוקמינו
לה בלא נתן החומש והיא גופה קמ"ל במשנתנו שאין החומש מעפב ולכן קאמר הב"ע
זה העול' על רעיוני פפי הנוסחא פאן ובפסחי אבל ראיתי שם במס' שבת ושם גבי מעשר
שני והקדש ג"כ קאמר לא צריכא שנתן הקרו ולא נתן החומש וכן הוא בערויבין דף ל"א
כמו במס' שבת ואמנם אלמלא שהתוס' פתבו שם במס' שבת דאיכא למימר דתניא אגב
אחרניא אני לעצמי הייתי אומר דשם בשבת לא שייך לומר פן לפי מה שראיתי בשטה
מקובצת שם במס' ב"מ שהקשה ג"כ למה לא פשיט ממתני דאין החומש מעפב ותירץ
בשם הריטב"א משום דאיכא לדחויי דלעולם דמייירי שנתן גם החומש והא דתני לי הוא
משום דבעי למיתני ההיקף דהיינו מע"ש והקדש שלא נפדו דאיצטרף דהיינו שלא פדאו
כהלכתן תני ג"כ מעשר שני והקדש שנפדו ונלע"ד דבמעשר ראשון שנטלה תרומתו לא
שייך למימר דשנאו אגב דבעי למתני מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו דהרי כל זמן
שלא זכינו להך דרשה דר' אבנה דוהרמותם ממנו מעשר מן המעשר אמרתי לה ולא
תרומה גדולה וכו' א"כ גם להך דמעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ג"כ מותר שהרי
עקר הצריכא שלא תאמר הקדימו בכרי כמי פדמסיק ואומר אני דזה שייך פאן בכרכות
ובפסחים אבל במס' שבת דתנו שם מפנין תרומה טהורה וכו' ולא תני ההיקף שאין
משלטלין תרומה טמאה לפי שהוא מלתא דפשיטא א"כ חזינו שלא תני מלתא דפשיטא
אגב היפוכו א"כ גם במעשר שני והקדש לא שייך למימר פן ושפיר קאמר לא צריכא
שנתן הקרו וכו' וכן בעירוויבין ג"כ תנו והפגנים בחלה ובתרומה הי' לו ג"כ לומר בטהורה
אבל לא בטמאה ומדלא שנאו מפלל שמה שהוא מלתא דפשיטא לא חשבו ואמנם
בפסחים שג"כ שנינו והפגנים בחלה ובתרומה נלע"ד דבפסחים אין אנו צריכין לסברת
הריטב"א ואמרין דמעשר שני שנפדה פוננתו דאפילו בירושלים בעינו שנפדה הא לאו
הכי אינו יוצא בו דבעינו שנאכל באנינות וכריה"ג שם דף ל"ו ע"א ואגב מעשר שני תני
ג"כ הקדש פה הי' מקום לאוקמי המשנה דפסחים לכן אין משם הכרח דחומש אינו מעפב
אלא לפי שהאמת הוא שהחומש אינו מעפב פדמסיק במס' ב"מ דף נ"ד להכי לא מוקמינו
משנה דפסחים כריה"ג דוקא ומשנינו הב"ע שלא נתן החומש ולהכי לא קאמר לא צריכא
רק קאמר הב"ע שהאמת הוא פן ובגוף הדבר שתמהו התוס' והרשב"א והריטב"א דלא
פשיטין בפ' הזהב מהני משניות דאין החומש מעפב אילולי דברייהם הייתי אומר דלא
קשה מידי דהרי אגן דמוקמינו רישא שנפדו היינו שלא נתן החומש וסיפא שלא נפדו
היינו שלא כהלכתן הקדש ע"ג קרקע ומעשר שני ע"ג אסימון אטו מפרש זה במשנה
ומי לא נוכל למימר איכא דרישא שנפדו היינו אפילו שלא כהלכתן כגון מעשר שני
ע"ב אסימון וכו' דוסא עיין בשבת דף קכ"ח ע"א בתוס' ד"ה שפדאו וכו' והקדש שפדאו
ע"ג קרקע וסיפא שלא נפדו היינו שלא נתן החומש ואיפוד שהחומש מעפב ואסימון
וקרקע אינו מעפבין ויותר הי' מסתבר לומר פן שהרי החומש כתיב בפירוש בפסוק אבל
לפי שפבר פשיטין בהזהב שהחומש אינו מעפב לכן מוקמינו בכל הני משניות הרישא
לענין חומש וסיפא לענין אסימון וקרקע אבל כל זמן שלא זכינו למפשט הבעיא לא הי'
יכול למפשט מהני משניות: שם והשמש וכו' פשיטא וכו' ואין לומר פנ"ל דסגי בכנות

דא"כ מאי ארי' להשמיענו זה בשמש ועיין מה שפכתנו בריש פרקין במשנה וברש"י שם: שם והגי פותאי עשורי מעשורי וכו' אע"ג ששנינו בפ"ז דדמאי משנה ד' שהלוקח זין מהפוחים אפילו תרומה צריף לתרום היינו מה שהן מוכרין אינן תורמין ולא מעשורין דאלפני עור לא קפדי ומה שאמרו פאן דעשורי מעשורי היינו מה שהן אוכלין פן פתבו התוס' בעירובין דף ל"ז ע"א ודלא פהרשב"א בחידושיו פאן שנדחק בזה ומאד אני תמה על רבינו הרשב"א שהוא עצמו בחידושיו לחולין שם דף י"ד פתב בדברי התוס' הג"ל: שם טבל פשיטא וכו' אע"ג דלעיל בריש פרקין הקשו התוס' תימה למה לא יזמנו עליו צריף לומר דהגמרא פאן פשיטא לי' סברת התוס' שם דאכילת טבל שהוא אכילת איסור לא שמה אכילה כלל.

ועוד יש לומר דקונשית הגמרא פשיטא הוא מדיוקא דרישא דמדתנו אכל דמאי מזמנין עליו מכלל דאם אכל טבל אין מזמנין עליו ואמנם הא קשיא לי שהרמב"ם והראב"ד חלוקים באוכל דבר איסור וז"ל הרמב"ם בפ"א מהל' ברכות הלכה י"ט פל האוכל דבר האסור בין בזדון בין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף פיצד וכו' והשיג עליו הראב"ד וכתב טעה בזה טעות גדול שלא אמרו שאין מברכין אלא שאין מזמנין עליהן לומר שאין להם חשיבות קביעות וכו' אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו ומעתה לדעת הראב"ד מאי מקשה פשיטא דלמא לדיוקא איצטרף דדוקא אין מזמנין עליו הא ברוכי מברך לעצמו וצריף לומר דלהראב"ד גם זה פשיטא הוא דכיון דכבר אכל ונהנה פשיטא שחייב לברך: שם הוא דאמר פריב"ל וכו' מדקאמר לשון הוא דאמר משמע דפליג על משנתנו ומשנתנו בכל ענין אמרה שאין מזמנין על קטן אפילו לצירוף עשרה והא דבאמת עושה פלוגתא בין משנתנו ובין ריב"ל ולא מוקי משנתנו לענין צירוף לשלשה ורב אסי מייירי לצירוף עשרה וכריב"ל ולא יהי' שום פלוגתא כלל גראה משום דנשים שאין מזמנין עליהם הטעם הוא משום פריצות ולענין פריצות אין סברה לחלק בין צירוף לשלשה ובין צירוף לעשרה וכיון דמשנתנו פללה נשים ועבדים וקטנים יחד משמע דדינם שוה וכי היכי דנשים אין מצרפין אותן אפילו לעשרה הה"ד קטנים אלא שראיתי לרבינו יונה שגם עבדים שאין מזמנין עליהם עם אנשים ג"כ מפרש הטעם משום פריצותא דמשפב זכר והתוי"ט במשנתנו הביאו והרי חזינו דריב"ל קאמר תשעה ועבר מצטרפים וא"כ גם לענין פריצות יש לחלק בין שלשה לעשרה.

והנה ראיתי לרש"י בערכין דף ג' ע"א לא פירש הטעם משום פריצותא לא בנשים ולא בעבדים וז"ל רש"י שם בד"ה מזמנות לעצמן וכו' אבל אין שתי נשים או שני עבדים מצטרפין עם (שני) אנשים לפי שיש באנשים מה שאין בנשים ועבדים שאין הנשים אומרות ברית ואין עבדים אומרים על נחלתנו עכ"ל רש"י הרי שלא פירש הטעם משום פריצות והנה הא נדאי שמה שפירש שתי נשים וכו' עם שני אנשים הוא תמוה דאטו ארבעה צריכי לזמון והלא די בשלשה ובאמת בספר צאן קדשים מחק מלת שני וכן בש"ס גרשום מלת שני בין חצאי לבנה ואמנם עכ"פ שמענין מדברי רש"י דדוקא שתי נשים או שני עבדים אינן מצטרפין אבל אפה אחת עם שני אנשים וכן עבד אחד עם שני ישראלים שפיר מצטרפין והטור בסימן קצ"ט הביא בשם ר"י הפהן דאשה אחת מצטרפת לזמון ולפי הנראה זהו ג"כ דעת רש"י ולדעתי גם מדברי ריב"ל משמע פן דהרי בקטן אמר עושין אותו ובעבד אמר תשעה ועבד מצטרפין ולא אמר עושין אותו סניף

ועוד למה פלגינהו לעבד וקטן בתרי מימרי ולמה לא פלגן יחד וכך הנה לי למימר עבד וקטן אע"פ שאמרו אין מזמנין עליהם אבל מצטרפין לעשרה או אבל עושין אותו סניף לעשרה אלא נדאי שאין דינו שנה דקטן דוקא לעשרה עושין אותו סניף אבל לא לשלשה אבל עבד אפילו בשלשה מצטרף ולא אמרו במשנתנו דאין מזמנין על עבדים ונשים אלא בשני עבדים או שתי נשים עם איש ישראל.

אחד שרוב הזימון הוא עבדים או נשים ועיין בט"ז סי' קצ"ט בסוף ס"ק ב' וצא דקאמר ריב"ל תשעה ועבד ולא קאמר רבנותא יותר דהיינו שנים ועבד היינו משום דקאי גם לענין תפלה ועיין בדברינו בעמוד הסמוך.

אי נמי דקמ"ל דאפילו לצירוף עשרה דוקא עבד אחד מצטרף אבל שני עבדים לא וכדמסיק במעשה דר אליעזר דתרי איצטרכי לי' ושחרר חד ואי הנה נקט שנים ועבד מצטרפין הנה אמינא דלענין תלתא היא דאין שני עבדים מצטרפין משום דליכא רוב פשרים אבל לעשרה אפילו תרי לצטרפי קמ"ל דאפילו לצירוף עשרה דוקא חד ולא תרי: וגוף הטעם שפירש רש"י בערכין שם שלכה אין נשים ועבדים מצטרפים עם האנשים לפי שאינן שוים עם האנשים בנוסח הברכה שהנשים אינן אומרת ברית ואין העבדים אומרים על נחלתנו קשה לי דמה ענין זה לענין צירוף לזימון אומרים על נחלתנו קשה לי דמה ענין זה לענין צירוף לזימון ונהלא לכ"ע אין ברפת הזימון יותר מעד הן ואחר ברפת הן יכולים להתפרד ונהרי בברפת הן הנוסח שנה לפשרים ולעבדים ולנשים ודונסק לומר דאם יצטרפו חיישינן ששוב ישמעו כל בהמ"ז לצאת בברפת המברך והם אינן שוים בברפת הארץ בנוסח ברית ונחלה וגם עוד כראיה דלפי זה שהטעם שמה יצאו בברפת המברך א"כ אין חילוק בין אשה אחת לשתי נשים שגם באשה אחת שייה חשש זה שתתפונן לצאת בכל ברפת המזון בברפת האיש: ועוד קשיא דלטעמי דרש"י א"כ גם נשים עם עבדים אינן שוים בנוסח דברית שייה בעבדים ולא בנשים ועל נחלתנו שהנחלת לאבותינו שייה בנשים ולא בעבדים וא"כ קשה למה הוצרך לעיל בריש פרקין למיהב טעמא בנשים ועבדים משום פריצותא ותפוק לי' משום דאינן שוים בנוסח הברכה ובשלמא לפי פשטן של דברי רש"י בערכין שם דדוקא שתי נשים אינן מצטרפים אבל אשה אחת עם שני אנשים מצטרפים ונימא דטעמו של רש"י שפנין שיש פאן רוב זימון שנוסח שלהם שנה לא משגחינן במה שהאשה נוסח שלה משונה א"כ יהיב לעיל בריש פרקין טעם משום פריצותא לומר דאפילו שני עבדים ואשה אחת או שתי נשים ועבד אחד שיש פאן רוב זימון שנוסח שלהם שנה אפ"ה אינן מזמנין משום פריצותא אלא דקשיא לי דשם בערכין מוכח בהסוגיא דאפילו אשה אחת לשני אנשים אינה מצטרפת דאל"כ למה הוצרך התם למימר דהכל מצטרפין לזימון הוא לאתויי קטן פורח היודע למי מברכין נימא לאתויי אשה אחת לשני אנשים ומזה השגה על דעת ר"י הפהן שהביא הטור וכעת צריך עיון: שם והיכי עביד הכי וכו' לכאורה קושיא זו אינה ענין לשמעתין פלל והיא קושיא לעצמה מעובדא דר"א על מימרא דרב יהודה ואף שאורחא דש"ס להקשות גם על דבר שהובא פאן אגב גררא מ"מ הנה ל' למימר גופא מעשה דר"א וכו' והיכי עביד הכי וכו' אבל פנין דלא מרשים בלשון גופא משמע דשייה להא דלעיל דמשני תרי איצטרכי לי' ונראה דשפיר שייה להא דבל"ז איכא למימר דהאי עבד ששחררו ר"א מיירי שהי' חציו עבד וחציו ב"ח ועל פן הי' רשאי

לשחררו שְׁהָרִי אֶפְיָלוּ פּוֹפִין אֶת רַבּוֹ לְשַׁחֲרוּ לְאַחַר שְׁחֲרוּ ב"ה לְהוֹרוֹת כּב"ש כּמִפְּנֵי רַשׁ
בְּגִיטִין דָּף מ"א וְכִינּוֹן שְׁבֵלֵי א"ה הִי חֲזִיב לְשַׁחֲרוּ וְלָכֵן מִיָּהָר לְשַׁחֲרוּ קוֹנְדֵם הַתְּפִלָּה כְּדִי
לְצַרְפוֹ לַעֲשׂוֹת אֶלָּא דְעַל זֶה קִשָּׁה מֵאֵי קמ"ל בְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה וְאָמְנָם הִי מְקוֹם לֹמַר דְּהִיא
גּוֹפָא קמ"ל שְׁחֲרוּ אִין לֹא שְׁחֲרוּ לֹא וְלֹא פּוֹקִי מְדַרְיָב"ל דְּאָמַר תְּשַׁעֲה וְעָבַד מְצַטְרְפִין
אֶבֶל הַשְּׁתָּא דְמִשְׁנֵי דר"א לֹא אֶתִי לֹא פּוֹקִי מְדַרְיָב"ל אֶלָּא דְתַרִי אִיִּצְטְרַכִי לִי וְכוּ' וְא"כ
אִי אִיִּרִי בְּחֻצְיוֹ עָבַד וְחֻצְיוֹ ב"ח אִין פְּאָן שׁוּם חִידוּשׁ וּמֵאֵי קמ"ל בְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה וְאִין לֹמַר
דְּהִיא גּוֹפָא קמ"ל דְּדוֹקָא חַד מְצַטְרַף אֶבֶל תְּרִי לֹא מְצַטְרַפִי מְדַהֲנָצְרָף לְמַהֲרָ וְלְשַׁחֲרוּר חַד
קוֹנְדֵם הַתְּפִלָּה דֹא"כ עָקַר חֶסֶר מִן הַסֵּפֶר שְׁהָרִי לֹא הִנּוּפֶר בְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה פְּמָה הִי צְרִיכִי
לִי נְהָרִי אִיִּפָּא לְמִימַר דְּגַם תְּרִי מְצַטְרַפִי וְתִלְתִי אִיִּצְטְרַכִי לִי וְכֵן נְמִי אִיִּפָּא לְמִימַר אַרְבָּעָה
אוֹ חֲמִשָּׁה אִיִּצְטְרַכִי לִי וְשַׁחֲרוּר חַד וּבְאִידָף נְפִיק וּמְמִילָא לִיכָּא לְמִשְׁמַע מְהָא מִיִּדִי אֶלָּא
וְדֵאִי שְׁלֵא הִי חֻצְיוֹ בְּן חוֹרִין וְהִיא גּוֹפָא קמ"ל זְהִירְתּוֹ שְׁל ר"א בְּמַצּוֹת שְׁשַׁחֲרוּר עָבַדוּ
כְּדִי לְהַשְׁלִימוֹ לַעֲשׂוֹת וְשִׁפִיר מְקִשָּׁה וְהִיכִי עָבִיד הִכִי וְכוּ' וּבְגִיטִין דָּף ל"ח ע"ב דְּמִקְשָׁה
אִמִּימָרָא דְרַב יְהוּדָה מְהָף מַעֲשֵׂה בּר"א וְכוּ' שְׁם כְּבָר יַדַע מִימָרָא דְרִיב"ל פְּאָן דְּעָבַד
מְצַטְרַף וּמְסַקְנָא דְכָאן דְתַרִי אִיִּצְטְרַכִי לִי וְלָכֵן שִׁפִיר הַקִּשָּׁה עַל מִימָרָא דְרַב יְהוּדָה
וְעֵינִין בְּחִידוּשֵׁינוּ לְמַס' גִּיטִין שְׁם: שְׁם אֶלָּא אָמַר ר"א שְׁנֵי תְלַמִּידֵי חֲכָמִים הִמְחַדְדִין וְכוּ'
מְצַטְרַפִין וְהָא דְלֹא הַקִּשָּׁה פְּאָן וְחִידוּד גְּבָרָא הוּא כְּדָרְף שְׁהַקְשׁוּ וְאָרוֹן גְּבָרָא הוּא וְכֵן
וְשַׁבַּת גְּבָרָא הוּא וְנִרְאָה דְעַקַר תְּמִיחַת הַגְּמָרָא דְאִיִּף יְהִי אוֹתָן הַתְּשַׁעֲה גּוֹפָא פַעַם יְהִי
לְהֵם חֲשִׁיבוֹת עֲשָׂרָה דְהֵינּוּ אִם יְהִי בְּחֶדֶר שְׁיִישׁ בּוֹ אָרוֹן וּפַעַם לֹא יְהִי לְהֵם עֲצָמָם
חֲשִׁיבוֹת עֲשָׂרָה כְּשִׁיִּהִי בְּחֶדֶר שְׁאִין בּוֹ אָרוֹן וְכֵן לְעֵנִין שַׁבַּת אוֹתָן שְׁנַיִם עֲצָמָם שְׁבַשַׁבַּת
הִי מְזַמְנִין וְלִמְחַר הֵם עֲצָמָם לֹא יִזְמְכוּ וְשִׁפִיר הַקִּשָּׁה וְאָרוֹן גְּבָרָא וְשַׁבַּת גְּבָרָא הוּא אֶבֶל
שְׁנֵי תְלַמִּידֵי חֲכָמִים הִמְחַדְדִין זֶה לְזֶה תְּמִיד יֵישׁ לְהֵם חֲשִׁיבוֹת הַזֶּה וְלָכֵן לֹא הַקִּשָּׁה וְחִידוּד
גְּבָרָא שְׁהַחֲשִׁיבוֹת אִינוּ לְהַחִידוּד אֶלָּא לְהַאֲנִישִׁים הִמְחַדְדִים: שְׁם הָא גּוֹפָא קִשְׂיָא אֲמַרְתָּ
הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אִין וְכוּ' הַדְּבָר תְּמוּהָ שְׁהַקִּשָּׁה מְדִיּוֹקָא דְרִישָׁא וְהִנֵּה לְהַקְשׁוֹת מְסִיפָא
דְּמִפְּנֵי בְּהִדְיָא וְשְׁלֵא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אִין מְזַמְנִין עֲלִיו וְכֵף הִנֵּה לִי לְהַקְשׁוֹת אֲמַרְתָּ
לֹא הִבִּיא אִין מְזַמְנִין וְהִדֵּר תְּנִי אִין מְדַקְדְּקִין בְּקִטּוֹן וְנִרְאָה מְשׁוּם דְאִיִּפָּא לְאִוְקָמִי דְהִיא
קִטּוֹן אִיִּרִי בְּכֵן י"ג שְׁנַיִם וְקָאָמַר לֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת הֵינּוּ שְׁבַדְקוּהוּ וְנִרְאִינוּ שְׁאִין לוֹ
שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְכֵף אִין מְזַמְנִין עֲלִיו וְאִין מְדַקְדְּקִין בְּקִטּוֹן הֵינּוּ ג"כ קִטּוֹן הַנּוּפֶר שְׁהוּא בְּן
י"ג שְׁנַיִם אִין מְדַקְדְּקִין בּוֹ לְהַצְרִיכוֹ בְּדִיקָה וְאֲמַרִינוּ מִן הַסֵּתָם פִּינּוּ שְׁהַגִּיעַ לְכָלֵל שְׁנַיִם
מְסִתְמָא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְכֵן פֶּסֶק בְּאֲמַת רמ"א בַּהֲג"ה בְּסו' קצ"ט סְעִיף יו"ד וְעֵינִין שְׁם
בַּמִּג"א ס"ק ז' וְלָכֵן לְהִבִּיא מְדִיּוֹקָא דְרִישָׁא דְתַנִּי קִטּוֹן שְׁהִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת דְּמִשְׁמַע דְּבַעֲיָנוּ
לְמִידַע שְׁהִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְהִכִי קְדִיִּיק הִבִּיא אִין שְׁיַדְעִינוּ שְׁהִבִּיא אִין לֹא הִבִּיא הֵינּוּ
שְׁלֵא יַדְעִינוּ שְׁהִבִּיא לֹא וְהִדֵּר תְּנִי אִין מְדַקְדְּקִין בְּקִטּוֹן אֶלָּא לֹא לְאֲתוּיִי קִטּוֹן פּוֹרַח וְהָא
דְּלֹא הוֹכִיחַ זֶה מְרוּמְיָא דְרִישָׁא וְסִיפָא אֲמַרְתָּ רִישָׁא קִטּוֹן שְׁהִבִּיא דְּמִשְׁמַע דְּוִקָא בְּיַדוּעַ
שְׁהִבִּיא אֶבֶל מִן הַסֵּתָם אִין מְזַמְנִין עֲלִיו וְהִדֵּר תְּנִי סִיפָא לֹא הִבִּיא אִין מְזַמְנִין עֲלִיו דְּמִשְׁמַע
דְּוִקָא בְּיַדוּעַ שְׁלֵא הִבִּיא הוּא דֹאִין מְזַמְנִין הָא סִתְמָא מְזַמְנִין אֶלָּא לֹא רִישָׁא בְּפָחוֹת מִבְּן
י"ג לְכֵף סִתְמָא אִין מְזַמְנִין וְסִיפָא בְּכֵן י"ג וְלְכֵף סִתְמָא מְזַמְנִין וְכִינּוֹן דְרִישָׁא בְּפָחוֹת מִבְּן
י"ג א"כ הֵינּוּ קִטּוֹן פּוֹרַח וְנִרְאָה מְשׁוּם דְּהִנֵּה מְצִינּוּ לְמַדְחֵי וְלֹמַר חֲדָא דְוִקָא וְחֲדָא לֹא
דְוִקָא וְלְכֵף הַנּוּצְרָף לְהַקְשׁוֹת מְסִיפָא דְסִיפָא דְתַנִּי וְאִין מְדַקְדְּקִין בְּקִטּוֹן וְאִין לְהַקְשׁוֹת

דאפתי דלמא הכל בְּבִן י"ג אַיְיָרִי וְרִישָׁא לָאו דְּוִקָא הִבִּיא דֵּהה"ד סְתָמָא וְכַדְמָסִיק וְאִין מְדַקְדָּקִין בְּקָטָן וְנִרְאָה דְּאִי רִישָׁא אַיְיָרִי בְּבִן י"ג א"כ ע"כ דְּוִקָא קְתָנִי לְמִדְק דְּוִקָא הִבִּיא דַּא"כ א"כ רִישָׁא מִיִּתְר לְגַמְרִי דְּבִן י"ג שְׁהִבִּיא שְׁתִּי שְׁעָרוֹת פְּשִׁטָּא דְּמוֹמְנִין עָלֵיו וַא"כ אִי רִישָׁא אַיְיָרִי בְּבִן י"ג שְׁנִים עַל פְּרָחָה לְדִיִּקָא קְתָנִי לָהּ דְּוִקָא הִבִּיא אָבֵל סְתָמָא לֹא וְסִיפָא לָאו דְּוִקָא וְהִדֵּר קְתָנִי וְאִין מְדַקְדָּקִין בְּקָטָן אֲלֵא עַל פְּרָחָה לְאַתּוּנִי פּוֹרַח: תּוּס' ד"ה מְצָנָה דְּרַבִּים וְכו' וְכֵן מְשַׁמַּע נְמִי בְּרִישׁ פְּתוּבוֹת גְּבִי חֲתָן וְכו' וְכַתְּבַּ מְהֵרָשׁ"א קִצַּת קִשָּׁה דְּמֵאִי עֲשֵׂה וּמְצָנָה דְּרַבִּים אִיכָּא בּו' יְמֵי הַמְּשֻׁתָּה שֶׁל חֲתָן טְפִי מְאַבְּלִילוֹת דְּחֲתָן וְיֵשׁ לִיִּישָׁב עַכ"ל מְהֵרָשׁ"א וְנִלְע"ד דְּבִשְׁלֵמָא שְׁמַחַת הַחֲתָן מְקַרִי מְצָנָה דְּרַבִּים שְׁרַבִּים שְׁמַחִים עִמּוֹ וְהַכֵּל מְצָנָה אַחַת שֶׁל שְׁמַחַת הַנִּישׁוּאִין אָבֵל הָאֲבִילוֹת הָאָבֵל לְכַד מְקַנִּים וְאִין רַבִּים מְתַאבְּלִים עִמּוֹ וְאִף שְׁבָאִים לְנַחְמוֹ אִין זֶה הַמְּצָנָה שְׁמַקְנִים הָאָבֵל כִּי הַמְּצָנָה שֶׁל הָאָבֵל הוּא לְהַתְּאָבֵל וְהַמְּצָנָה שֶׁל הַבָּאִים לְנַחֵם הוּא מְצָנַת תְּנַחוּמֵי אָבִלִים: וְעוֹד נִלְע"ד כְּוִנְנַת הַתּוֹסֶפֶת בְּזֶה כִּי לְפִי דַעַת הַה"ג דְּאַבְּלִילוֹת הוּא מְצָנָה דְּאוֹרֵיִיתָא א"כ הִיא גּוֹפָה קִשְׁיָא לְמָה יְדַחָה שְׁמַחַת מְשֻׁתָּה שֶׁל הַחֲתָן שֶׁהוּא מְדַרְבְּנָן אֶת מְצָנַת הָאֲבִילוֹת שֶׁהוּא שֶׁל תוֹרָה כִּינּוּן שְׁאִין בְּשְׁמַחַת הַמְּשֻׁתָּה שֶׁל הַחֲתָן יוֹתֵר מְצָנָה דְּרַבִּים מְהֵאֲבִילוֹת שֶׁל הַחֲתָן וְכַקְוִשְׁיַת מְהֵרָשׁ"א וְעַל פְּרָחָה צְרִיף לּוֹמֵר דְּהָא דְּבַעֲיִנּוּ כָּאֵן בְּשַׁחְרֹר לּוֹמֵר טַעַם מְשׁוּם שֶׁהוּא מְצָנָה דְּרַבִּים הֵינּוּ מְשׁוּם דַּעֲשֵׂה שֶׁל לְעוֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ כְּכָר חַל, קוֹדֵם שֶׁהִגִּיעַ הַעֲשֵׂה שֶׁל צִירּוּפוֹ לַעֲשֶׂרָה וְאִיף יְדַחָה עֲשֵׂה שֶׁל צִירּוּפוֹ אֶת עֲשֵׂה שֶׁל לְעוֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ שְׁכַבֵּר חַל לְזֶה צְרִיף לְתַן טַעַם שֶׁהוּא מְצָנָה דְּרַבִּים אָבֵל שֶׁם גְּבִי חֲתָן שֶׁהַכְּנִיסוֹ הַחֲתָן וְהַפְּלָה לְחֻפָּה קוֹדֵם קְבוּרָה וַא"כ כְּכָר חַל מְצָנָה שֶׁל מְשֻׁתָּה הַחֲתָן קוֹדֵם שְׁחַל הָאֲבִילוֹת שׁוֹב אִף אַחַר קְבוּרָה נְדַחִית מְצָנַת הָאֲבִילוֹת אִף שֶׁהִיא שֶׁל תוֹרָה מְפַנֵּי מְצָנַת הַמְּשֻׁתָּה אִף שֶׁהִיא דְּרַבְּנָן כִּינּוּן שְׁכַבֵּר חַל הַמְּצָנָה דְּרַבְּנָן שׁוֹב אִינָה נְדַחִית אֲפִילוּ מְפַנֵּי עֲשֵׂה שֶׁל תוֹרָה שְׁבָא אַח"כ וַא"כ כ"ש גְּבִי יו"ט שְׁנֵי שְׁהָרִי כְּכָר הוּא יוֹם טוֹב שׁוֹב אִינָה נְדַחִית מְפַנֵּי הָאֲבִילוֹת שְׁבָא אַח"כ.

וְעוֹד יֵשׁ לְחַלֵּק דְּגְבִי שַׁחְרֹר הַעֲבָד דְּנְדַחִית עֲשֵׂה דְּלְעוֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ לְגַמְרִי לְהִכִּי בְּעִינּוּ דְּוִקָא עֲשֵׂה דְּרַבִּים אָבֵל גְּבִי אֲבִילוֹת דְּחֲתָן וְכֵן בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי שְׁאִין מְצָנָה שֶׁל אֲבִילוֹת נְדַחִית לְגַמְרִי שְׁהָרִי נוֹהֵג אַח"כ יְמֵי הָאֲבִילוֹת לְכַד לֹא בְּעִינּוּ עֲשֵׂה דְּרַבִּים מִיְהוּ כֹּל זֶה לְפִי דַעַת הַה"ג שְׁמַצְנוֹת אֲבִילוֹת הוּא מְצָנָה דְּאוֹרֵיִיתָא אָבֵל לְדִידָן דְּקִי"ל שֶׁהוּא דְּרַבְּנָן אִזּוּ בְּאַמַּת עֲשֵׂה דְּאוֹרֵיִיתָא דּוֹחָה עֲשֵׂה דְּרַבְּנָן כֹּל שְׁאִינוּ עֲשֵׂה דְּרַבִּים אֲפִילוּ חַלָּה הַעֲשֵׂה דְּרַבְּנָן קוֹדֵם: דָּף מ"ח ע"א שֶׁשֶׁה נְדָאִי לֹא מְבַעֲלִי לִי וְכו' לְשׁוֹן נְדָאִי אִינוּ מְדוֹקְדָּק שְׁהָרִי חֲזִינוּ שְׁהִי קוֹבֵל וּמְתַחַרְט כָּאֵן עַל שְׁלֵא שְׁאֵל גַּם עַל שֶׁשֶׁה וְכַדְפִּירֵשׁ רַש"י בַּד"ה הָאִיְהוּ סִבֵּר ר"ז שְׁהִי קוֹבֵל וְכו' וַא"כ אִיף אָמַר נְדָאִי לֹא מְבַעֲלִי לִי וְזַקְנֵי הַגָּאוֹן מְאִיר עֵינֵי כֹּל הַגּוֹלָה מוֹהַר"ר הַעֲשֵׂל זְצִלָּה"ה אָמַר כִּי נְדָאִי הוּא רַאשֵׁי תִּיבוֹת וְד' אָכְלוּ יָרֵק וְדְּכָרִיו מְאִירִים כְּשֶׁמֶשׁ וְרוּחַ ה' דְּבֵר בּוֹ וְנִרְאִיתִי בְּסַפְרוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן מוֹהַררַנ"ךְ זצ"ל שֶׁהִקְשָׁה עַל זֶה דְּלָמָּה בְּשִׁמוֹנָה וְשִׁבְעָה לֹא הַזְּכִיר שֶׁהִשְׁאָר אָכְלוּ יָרֵק וְסַמָּה עֲצָמוֹ עַל תַּחֲלַת הַמַּאֲמָר שְׁאָמַר תַּשְׁעָה אָכְלוּ דָּגוֹן וְאַחַד אָכַל יָרֵק וְלָמָּה הוֹצֵרָה לְפָרְשׁוֹ בְּשִׁשָּׁה.

וְאַנִּי אוֹמֵר דְּלְפִי מ"ש הָרַא"ש לְקַמְן בְּמִימְרָא דְּר' יוֹחָנָן דְּלְעוֹלָם אִינוּ מוֹצִיא הַרְבִּים י"ח עַד שְׁיֵאכַל כְּזִית דָּגוֹן דְּלֵא בָּא לְמַעוֹטִי אֲלֵא עָלָה שֶׁל יָרֵק אָבֵל אִם אָכַל דְּבָרִים הַצְּרִיכִים בְּרַכָּה מְעִין שְׁלֵשׁ אֲפִילוּ לֹא אָכַל פֶּת יָכִיל לְהוֹצִיא רַבִּים יְדֵי חוֹבְתָן וְטַעַם הַדְּבָר כִּינּוּן

דאיפא אכילה וברכה דאורייתא עינין שם בדברי הרא"ש וא"כ גם פאן בדברי ר"ז איפא למימר דלהכי אמר וד' אכלו ירק לדיוקא דהא דמספקא לי היינו אם הארבעה לא אכלו רק ירק שהיא דבר שאינו טעון אחריו ברכה מן התורה אבל אם אכלו דבר הצריך ברכה מעין שלש אפילו הם ארבעה מצטרפים אבל בשמנה ושבעה לא הוצרכו לאמרו פיון דסובב אתחלת המאמר תשעה אכלו דגן ואחד אכל ירק: והבית יוסף בסימן קצ"ז הקשה על הפוסקים שפסקו דבעינן רובה דמינכר הרי לפי פירוש רש"י ר"ז גופי' לא פשיטא לי' דבעינן רובה דמינכר אלא מספקא לי' ור' ירמיה' פשיטא לי' דלא בעינן רובה דמינכר וא"כ למה נדחה מה פשיטא לי' לר' ירמיה' בשביל מה דמספקא לר"ז ולכן כתב דהפוסקים אינם מפרשים בפירוש רש"י דר"ז הי' מצטער על שלא שחל אלא הם מפרשים דר"ז אמר בלשון פשיטות דבעינן רובה דמינכר ופסקו כר"ז והי' נלע"ד דר"ז ור' ירמיה' פליגי בפלוגתא דרשב"ג ורבנן בירושלמי שהביאו התוס' בד"ה תשעה אכלו דגן וכו' אם גם בזימון של שלשה הדין פו דשנים אכלו דגן ואחד אכל ירח מצטרף ואם נימא דגם בשלשה הדין פו א"כ היא גופא קשיא למה אמר רב יהודה משמיל' דרב דין זה בתשעה אכלו דגן ולא אמר שנים אכלו דגן ואחד אכל ירק שהיא רבותא יותר דאפילו לזימון של שלשה מצטרף ואף שכתב רבינו יונה דיש סברה לה מיר יותר לזימון עשרה מזימון של שלשה כדלעיל דף מ"ה ע"ב גבי יצא אחד מהם לשוק דאמר ולא אמרו חלל בשלשה אבל בעשרה עד דני תי וא"כ איפא למימר דנקט עשרה וק"ו שלשה וכן היא בירושלמי לענין קטן עושין אותו סניף לעשרה דקאמר תמן שמזכירין השם עושין אותו סניף שלשה שאין מזכירין השם לא כ"ש מ"מ קשה דהנה לי' למימר סתם רובם אכלו דגן ומיעוטן אכלו ירק מצטרפין וממילא קאי גם על עשרה דלענין שלשה לא שייך מיעוטן אכלו לשון רבים שמיעוט שלשה אינו אלא חד ונהו קאי על עשרה וגם הי' נכלל גם שלשה פיון דנקט סתם ומדדייק ואמר תשעה ואחד מפלל דדוקא לעשרה מצטרף ולא לשלשה ואמנם נוכל לומר לעולם דגם בזימון שלשה הדין פו ורב דנקט זימון עשרה היינו משום דבעי לארועי דבעינן רובה דמינכר דוקא ולכן נקט מלתי בזימון של עשרה ונקט תשעה אכלו דגן ומדלא נקט ששה לרבותא ש"מ דששה לח מהני אבל שבעה ושמנה מן הסתם הם שנים לתשעה דרובה דמינכר היינו שיש בריב על חד תרין בהמיעוט כמו"ש רבינו יונה והי' גם בשבעה איפא יותר מעל חד תרין ואי הנה נקט מלתי בזימון של שלשה ונהו נקט שנים אכלו דגן וכו' לא הנה דייקנין דבעינן רובה דמינכר דבשלשה לא משפחת לה ר בה בענין אחר אבל היכי דמשפחת רובה אף דלא מינכר פגון בעשרה אפילו ששה מהני לכה נקט רב דינו בעשרה להורות דששה לא ומעתה איפא למימר דר"ז סבר דגם בזימון של שלשה ג"כ מצטרפין האחד שאכל ירק ולכה סובר דבעינן רובה דמינכר ור' ירמיה' סבר דבשלשה בעינן פלם אכלו פת ולכה סובר דלא בעינן רובה דמינכר זהו שעלה על דעתו בפלוגתא דר"ז ור"י ואמנם חזינא שגם הפוסקים שפסקו דלשלשה לא מצטרף האוכל ירק ואפ"ה פסקו דבעינן רובה דמינכר שהרי הרי"ף והרמב"ם והרשב"א פסקו דלשלשה לא מצטרף ואפ"ה פסקו דבעינן רובה דמינכר.

ודע דדברי הכ"מ שם בפ"ה מהל' ברכות הל' ח' סותרים לדבריו שבב"י ששם בכ"מ הביא פירוש רש"י דר"ז שהי' קובל ומתקרט על שלא שאל על הששה סבר דלמא רובה דמינכר שפיר בעינן וכו' וכיון דלר"ז מספקא לי' הכי נקטינן עכ"ל בכ"מ ובב"י כתב

דלפירוש רש"י דר"ז מספקא לי' ראוי' לפסוק כר' ירמ' דלית לן למשבק פשיטותי' דר"י משום ספיקו דר"ז ונראה דשם בבית יוסף עקר פירושו על הטור והטור קאי מסתמא בשטת הרא"ש דס"ל בפרק קמא דקידושין פדעת התוס' דמה שאמרו שהמברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא הוא רק אסמכתא ואין פאן רק איסור דרבנן עיין במג"א סימן רט"ו ס"ק נ"ו וא"כ פיון שאין בזה איסור תורה שפיר קאמר הב"י פיון דלר"ז מספקא לי' ולר' ירמ' פשיטא לי' ראוי' לנו לפסוק כר' ירמ' ולצרף לזימון עשרה ואף שאומרים נברך לאלקינו בשם ואולי הדין דבעינו רובה דמינכר ומזכיר שם שמים לבטלה הרי אין פאן חשש איסור תורה אבל בכסף משנה דקאי על דברי הרמב"ם ולהרמב"ם עובר מדאורייתא משום לא תשא כמבואר במג"א שם א"כ אף דלר' ירמ' פשיטא לא פיון דלר"ז מספקא צריך להחמיר שלא לזמן בשם משום ספק איסור דאורייתא של לא תשא.

וע"פ ז' נלע"ד ליישב סיום דברי הבית יוסף שם שכתב ומצאתי לאגור שכתב בשם איר זרוע ששה אכלים וארבעה מצטרפין בירק ונראה שהוא מפרש כפירש רש"י ופוסק כפשיטותי' דר' ירמ' ולענון הלכה פשיטא דלא חיישינן לדברי א"ז דיחידא הוא עכ"ל הבית יוסף ולכאורה דבריו תמוהים שהרי הוא כתב בריש דבריו דכל הפוסקים פסקו דרובה דמינכר בעינו ואי הנה מפרשים כפירש רש"י וכו' לפיכך נ"ל שלא פירשו כפירוש רש"י ע"ש בב"י וא"כ רש"י שפי' שר"ז הי' קובל ומתחרט וכו' על פרוק פוסק כפשיטותי' דר' ירמ' והיננו פאור זרוע וא"כ איך מסיק פאור זרוע יחידא הוא ואטו רש"י קטלא קניא הוא ואמנם לפי מ"ש ניחא דבריש דבריו שכתב שהפוסקים פלם פסקו דרובה דמינכר בעינו והרא"ש בכללם ונהרי הם פסקו שהמברך ברכה שאינה צריכה אין בו איסור דאורייתא ולכן על פרוק לא פירשו כפירוש רש"י דר"ז מספקא לי' וכמו שכתבתי אבל רש"י עצמו אע"פ שכתב שר מספקא לי' אעפ"כ אין מדבריו ראי' שפוסק כר' ירמ' דאולי סבר רש"י פהרמב"ם שהמברך ברכה שא"צ עובר מן התורה על לא תשא וס"פ אפילו לספיקא של ר"ז צריכין אכן לחוש באיסור תורה ואין מדברי רש"י ראי' לאור זרוע ושפיר כתב דיחידא הוא: ואמנם פל זה כתבתי לפרש דברי הב"י והכ"מ אבל אני לעצמי אומר שהרמב"ם אינו מפרש כפי' רש"י דלפי' רש"י כתבתי דלשון נדאי הנזכר בדברי ר"ז צריך להיות פדברי זקני הגאון ז"ל שהוא ראשי תיבות וד' אכלו ירק ולתת טעם למה הנצרך להזכיר זה פאן הוא כמו שכתבתי לדיוקא שאפילו בד' לא מספקא לי' אלא באכלו ירק אבל באכלו מעשה קדירה שהוא טעון ברכה מעין ג' אף שלא אכלו פת מצטרפי פיון שברכה מעין שלש הוא דאורייתא ונהרי הרמב"ם פסק להדיא בפ"ח הל' י"ב שאפילו ברכה אחת מעין שלש הוא מדרבנן וא"כ אפילו אכלו ארבעה מעשה קדירה לא מצטרפי פיון שאינם חיובים מן התורה ועל פרוק לדבריו האי נדאי שם דברי ר' זירא הנה נדאי ממש דלא מספקא לי' פלל ואמנם דבר זה גופא אם להרמב"ם גם ברכת על המחיה שמברך על מעשה קדירה ה"א להרמב"ם רק דרבנן אינו מפורש בדבריו בהדיא אלא בהפסך משנה שם בפ"ח הל' י"ב דייק זה מסידור דבריו בסוף פ"ב עם תחלת פ"ג ועיין בטור סוף סימן ר"ט בב"י שם: שם ומדקטל להו לרבנן לא הנה לי' אינש לברוכי להו הדבר יפלא ינאי מלך וכה"ג לא ידע לברוכי ברכת מזונא וכן בכל יושבי שלחנו אף דלא הוו בהו רבנן מיהא עכ"פ לא הי' בורים פל פך שלא

נמצא בהו חד שיה' יודע ברפת המזון ונראה ע"פי מ"ש התוס' לעיל דף כ' ע"ב בד"ה נשים בבהמ"ז וכו' דלפי פירוש רש"י שהטעם משום שלא נטלו חלק בארץ א"כ גם בכהנים ולוים יש ספק אם חייבים מן התורה ועיין בהידושינו שם אם שינה ערבות בכהנים ואמנם עתה נימא דאפילו אם נימא שגם פהנים ישנם בכלל ערבות מ"מ אני אומר דגם כלל ישראל לא נכנסו בערבות כי אם על מצות שהן מן התורה אבל על מצות שהוסיפו חכמים מדבריהם לא נכנסו בערבות וכן משמע בסוטה דף ל"ז ע"ב בתוס' בד"ה אמר רב משרשיא שעל תרני"ג מצות קיבלו ערבות עיין שם ונהרי מצות דרבנן אינם נכללים במספר תרני"ג מצות ולדעת רבינו הגדול יש אפילו ליתן טעם לשבח למה לא נכנסו בערבות גם על מצות דרבנן הוא משום דהרמב"ם פסק והובא בש"ע ח"מ סימן קל"א סעיף י"ג מי שלא פירש קצב הדבר שהוא ערב כגון שאמר כל מה שתתן לו אני ערב וכו' להרמב"ם אין זה הערב חייב פלום וכו' ומעתה בשלמא תרני"ג מצות כבר שמענו ונדענו קצבם שפיר קשתעבדנו בערבות אבל מצות שעתידין חכמים לגזור זה דבר שלא הי' לו קצב בשעה שקבלנו הערבות לכה לא חל ערבות על מצות שהם מדרבנן גם מבואר לעיל דף ט"ו ע"א בתוס' בסוף ד"ה ור"י וכו' שאם אחד הוא תרתי דרבנן אינו יכול להוציא למי שהוא רק חד דרבנן והנה זהו נדאי שעל שלחן מלכים פשלתנו של ינאי לא על הלחם לבדו יחי' רק היו אוכלים למעדנים כל מיני אוכלים כיד המלך כדי שפעם אבל לא השגיהו ממה הוא השוכב עליהם ויש מהם שגם לחם אכלו לשוכב ויש מהם שאפשר שהלחם שאכלו לא היו משביע אבל השוכב שלו הי' משאר מיני מאכלים ומדאורייתא אינו חייב בבהמ"ז כי אם שאכל ושבע פדכתוב ואכלת ושבעת והיינו שיה' שבע מאכילת הלחם דבקרא לא מייירי אלא בלחם וא"כ הם בעצמם היושבים בשלחן ההוא לא ידעו בעצמם מי מהם חייב מן התורה ומי מהם חייב מדרבנן וכיון שהי' בהם גם פהנים ונשים שהרי ינאי והמלכה היו שם ואם הם לא אכלו מן הלחם כדי שביעה א"כ הם תרתי דרבנן ולא יוכל מי שהוא תרתי דרבנן להוציא את מי שהוא חד דרבנן אף שיכול להוציא את מי שהוא חייב מן התורה מטעם ערבות אבל למי שהוא חד דרבנן מצד ערבות אי אפשר להוציא שעל חיוב דרבנן ליכא ערבות ובלי ערבות אינו יכול להוציא מצד עצמו שהוא תרי דרבנן וזה הוא חד דרבנן ולא הי' אפשר לכהן לברך ברפת המזון כי אולי זה המברך לא אכל כדי שבעה והנה איהו תרתי דרבנן ואולי שפהנים או נשים שאכלו כדי שביעה והמה חד דרבנן וכמו כן אולי יש ישראלים שלא אכלו כדי שביעה והנה ג"כ חד דרבנן ונמצא זהו שהוא תרתי דרבנן אינו יכול להוציאם אבל ישראל הי' יכול לברך דממ"נ אם אכל כדי שביעה הרי הוא עצמו חייב מן התורה ומוציא את הכל ואם לא אכל כדי שביעה הרי הוא עכ"פ רק חד דרבנן ואפילו יש ביניהם מי שנתחייב מן התורה הרי זה מוציא מצד הערבות ואמנם ע"פי דין הפהן זוכה בכוס של ברפת המזון דכתיב וקדשתו ואף שהפהן יכול למחול על פבדו ולכבד לישראל זהו בשאר הפהנים אבל ינאי מלכא שהי' עליו לעז חלל לא הי' יכול למחול פבדו פהנותו שלא לחזק הלעז ואמנם אם יש בפסעודה תלמיד חכם אזי מגיע לו כוס של ברפת המזון ע"פי הדין כי ת"ח הוא קודם לכהן וכמבואר במגילה דף כ"ח ע"א ולכן מדקטל להו ינאי לרבנן ולא הי' תלמיד חכם מיסב על שלחנו לא הנה להו אינש לברוכי להו: שם יתבו לי' פסא לברוכי וכו' הקשה ברשב"א פ"ן דיתבו לי' לברוכי הרי כמו שאמרו הב לן

וּנְבָרֵךְ וְנִתְסַר לְהוֹ לְמִיכָל וְא"כ מֵה בְּכֹף שְׁשֻׁתָּה הֵךְ פָּסָא הָרִי שׁוּב לֹא מְצַטְרֵךְ עִמָּהּ כְּמוֹ"ש הַתּוֹס' בְּדָף מ"ז ע"א בְּד"ה אֵלּוּ מִיָּתִי לִי וְנִדְחַק הַרְשָׁב"א דְגַם בְּזָה שְׁמַעוֹן בֶּן שֵׁטַח לְגַרְמִי עֶבֶד וְלַעֲנִי"ד נִלְאָה לְדַחוֹת קוֹשְׁיֵיתוֹ דְּבִאֲמַת לֹא נְצַטְרֵךְ וְלֹא הָיוּ צָרִיכִין לְצַרְפוֹ שְׁהָרִי רַבִּים אֲכָלוּ עַל שְׁלַחַן הַמִּלָּה וְהֵם נִתְחַיְבוּ בְּזִמּוֹן וְאִיהוּ אֲפִילוּ אִם לֹא טוֹעֵם פְּלוּם הִי יָכוֹל לְהוֹצִיאָם מִצַּד עֲרָבוֹת כְּמוֹ"ש הַתּוֹס' בְּד"ה עַד שְׂיֵאכֹל וְכו' וְהַפּוֹס שְׁשֻׁתָּה הוּא רַק שְׂיֵוּכֵל לִזְמַר שְׁאֲכַלְנוּ אֲבָל לֹא בְּשִׁבִיל שְׂיֵצְטְרֵךְ עִמָּהּ: שֵׁם לְעוֹלָם אֵינּוּ מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים וְכו' הָא דְנִקְטַט אֶת הָרַבִּים וְלֹא נִקְטַט סְתָם אֵינּוּ מוֹצִיא אֲחֵרִים י"ח וְמָה לִי אִם הֵם רַבִּים אוֹ לֹא וְנִרְאָה דְּלַפְעָמִים מִשְׁפַּחַת שְׂיֵוֹצִיא גַם אֶת הַיָּחִיד י"ח כְּגוֹן שְׁנַיִם שְׁאֲכָלוּ וְאֶחָד סוֹפֵר וְאֶחָד בּוֹר לְעֵיל דָּף מ"ה ע"ב דְּסוֹפֵר מְבָרֵךְ וּבוֹר יוֹצֵא וְאֵז אֵינּוּ אוֹמֵר נְבָרֵךְ שְׁאֲכַלְנוּ וּבְפָרְט לִר' יוֹחָנָן דְּאָמַר לְעֵיל שְׁנַיִם אִם רְצוּ לְזַמֵּן אֵין מְזַמְנִין וְאֵז אֲפִילוּ לֹא אֲכַל הַסּוֹפֵר כָּלֵל יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת הַבוֹר שְׁהָרִי מְבֹנָאָר כְּאֵן בְּדַבְרֵי הַתּוֹס' שְׁעַקֵּר מָה שְׂיֵוּכֵל לְהוֹצִיא אֲחֵרִים הוּא מְטַעַם שְׁבַל יִשְׂרָאֵל עֲרָבִים זֶה בְּזָה אֵלָא שְׂצָרִיף שְׂיֵאכֹל כְּפִי שְׂיֵוּכֵל לִזְמַר שְׁאֲכַלְנוּ וְלִפִּי זֶה בְּשְׁנַיִם שְׂאֵין בְּרַפְתָּ זִמּוֹן בִּינֵיהֶם וְאֵינּוּ אוֹמֵר כָּלֵל נְבָרֵךְ שְׁאֲכַלְנוּ מִתְחִיל תְּכַף בְּרַפְתָּ הֵן יָכוֹל הַסּוֹפֵר אֲפִילוּ לֹא אֲכַל כָּלֵל לְהוֹצִיא אֶת הַבוֹר וְאוּלַי אֲפִילוּ שְׁנֵי בּוֹרִים שְׁאֲכָלוּ כִּיּוֹן שְׁהֵם אֵינּוּ חַיִּיבִים בְּזִמּוֹן יָכוֹל הַסּוֹפֵר שְׂלֹא אֲכַל לְבָרֵךְ לְהֵם בְּרַפְתָּ הַמְזוֹן שְׂאֵין כְּאֵן זִמּוֹן כָּלֵל כִּיּוֹן שְׂלֹא אֲכַל וּמְבָרֵךְ רַק לְהוֹצִיאָם מִתְחִיל תְּכַף בְּרַפְתָּ הֵן וְלִכֵּן אָמַר ר' יוֹחָנָן לְהוֹצִיא רַבִּים י"ח צָרִיף שְׂיֵאכֹל כְּפִי זֶה נִיחָא לְהַמְסַקְנָא אֲבָל הַמְקַשָּׁה שְׁהַקְשָׁה מִיְתִיבִי וְכו' וְהִי סְבוּר דִּר' יוֹחָנָן גַּם לְעַנְיָן אֲצִטְרוּפִי אָמַר לְמַלְתִּי א"כ אֵין הַטַּעַם בְּשִׁבִיל אֲמִירַת שְׁאֲכַלְנוּ צָרִיף לִזְמַר שְׂלֹא דְקִדְקַד בְּלִשׁוֹן לְהוֹצִיא הָרַבִּים: שֵׁם מִיְתִיבִי רְשָׁב"ג אוֹמֵר וְכו' וְיֵשׁ לְדְקִדְקַד וְאִטּוּ שְׁמַעוֹן בֶּן שֵׁטַח לֹא תִנָּא הוּא וְאִיף פְּלִיג ר' יוֹחָנָן עָלָיו וְלִזְמַר לְגַרְמִי עֶבֶד אִם לֹא דְאֲשַׁכַּח אִיזָה תִנָּא דְמְסִייע לִי לְחַלְקַע עַל שְׁמַעוֹן בֶּן שֵׁטַח וְא"כ מֵאֵי אוֹתְבִי מְרִשָׁב"ג וּמֵאֵי אוֹלְמִי דְרְשָׁב"ג יוֹתֵר מִשְׁמַעוֹן בֶּן שֵׁטַח וְכִי הִכִּי דְפְלִיג ר' יוֹחָנָן עַל שְׁמַעוֹן ב"ש הִכִּי נְמִי פְּלִיג עַל רְשָׁב"ג וְאֶחָד מִן הַתְּלִמִּידִם הַשֵּׁבִיב דְּהָאֵי דְמוֹתִיב לֹא לְאֹתוּבֵי לִר' יוֹחָנָן עַל גּוֹף הַדִּין דְּאָמַר דְּלֹאפּוֹקִי רַבִּים צָרִיף שְׂיֵאכֹל כְּפִי זֶה אֵלָא לְאֹתוּבֵי כְּמָה דְּאָמַר שְׁמַעוֹן ב"ש לְגַרְמִי עֶבֶד וְלְגַרְמִי מִשְׁמַע שְׂאֵין שׁוּם תִּנָּא מוֹדָה לוֹ בְּזָה לְהִכִּי קְמוּתִיב דְּהָא אֵיכָא רְשָׁב"ג דְּסָבַר כְּנֹונְתִי וְאוּלַי לְזָה כִּיּוֹן רְשָׁב"ג בְּד"ה לְגַרְמִי עֶבֶד אֵין אִדָּם מוֹדָה לוֹ וְאִמְנָם לְפִי זֶה קָשָׁה לְמָה אוֹתִיב מְרִשָׁב"ג שְׁהוּא שְׁנוּי רַק בְּפִרְיִיתָא וְלְמָה לֹא אוֹתְבִי מִשְׁשָׁנָה מְפֹרְשַׁת בְּסוֹף פָּרַק כ"מ אֲכַל תְּאֵנִים וְעֵנְבִים מְבָרֵךְ אֲחֵרֵיהֶם שְׂלֵשׁ בְּרִכּוֹת דְּבָרֵי ר"ג וְכִיּוֹן דִּלְר"ג מְבָרֵךְ שְׂלֵשׁ בְּרִכּוֹת הָרִי הֵם כְּמוֹ שְׁאֲכַל פֶּת וְלִר"ג גַּם עַל יֵין מְבָרֵךְ שְׂלֵשׁ בְּרִכּוֹת כְּמְבֹנָאָר בַּתּוֹס' דָּף ל"ז ע"ח בְּד"ה נְתָן ר"ג רְשׁוֹת וְכו' וְא"כ שְׁפִיר עֶבֶד שְׁמַעוֹן ב"ש וְאִמְנָם הִרְא"ש כְּתַב בְּשְׁמַעְתִּין דְּמִדְּאָמַר ר' יוֹחָנָן כְּפִי זֶה נִלְאָ אָמַר כְּפִי זֶה נִלְאָ וְנִקְא פֶּת אֵלָא הַה"ד דְּבַר הַטַּעַם בְּרִכָּה אַחַת מְעִין שְׂלֵשׁ כִּיּוֹן דְּאֵיכָא אֲכִילָה וְאֵיכָא בְּרִכָּה דְּאוֹרֵייתָא שְׁפִיר דְּמִי וְלְדַבְרֵי הִרְא"ש קָשָׁה וְאִטּוּ יֵין לֹא מְדַבֵּר הַטַּעַם בְּרִכָּה מְעִין שְׂלֵשׁ הוּא וְלְמָה אָמַר ר' יוֹחָנָן דְּלְגַרְמִי עֶבֶד וְצָרִיף לִזְמַר דְּהִרְא"ש ס"ל דְּשִׁתִּי לְעַנְיָן זֶה לֹא בְּכָלֵל אֲכִילָה הוּא שְׂיֵוּכֵל לִזְמַר שְׁאֲכַלְנוּ.

(וְאִמְנָם הַטּוֹר בְּסוֹף סִימָן קצ"ז כְּתַב דְּאֲפִילוּ פִּירוֹת מְשַׁבְּעַת הַמִּינִין לֹא מְהַנִּי לְהִרְא"ש וּבְעֵינֵי דְּנִקְא מִחֲמַשַּׁת הַמִּינִין אֲבָל מְדַבְרֵי הִרְא"ש שְׁלִפְנֵינוּ לֹא מְשַׁמַּע כֵּן). וְא"כ נִיחָא

דמדברי ר"ג ליפא סיוע לשמעון בן שטח דמה בכך שמברך על יין שלש ברכות מ"מ לא יוכל לומר שאכלנו אבל מדברי רשב"ג שאמר אפילו לא טבל עמקן אלא בציר שפיר יש סיוע לשמעון ב"ש אבל לדברי התוס' בד"ה תשעה אכלו וכו' שכתבו דשתני בכלל אכילה א"כ ר' יוחנן דפליג על שמעון ב"ש ע"כ טעמו משום דבעינן שזה שמוצא רבים צריף שיאכל דבר הטעון ברכת המזון וכזית דגן דאמר ר' יוחנן היינו פזית פת וכן הוא דעת הרמב"ם וכן פסק בשלקון ערוף סימן קצ"ז סעיף ב' א"כ הדק"ל דלמה לא אותיב מרבן גמליאל.

וצריף לומר דהתוס' לא כתבו דשתני בכלל אכילה אלא לענין המצטרף שהמברך אומר לשון שאכלנו על פלם ונאף שיש ביניהם מי שלא אכל רק שתה נכלל הוא בכלל שאכלנו אבל לא שהמברך עצמו שאומר שאכלנו הי' סגי בשתני רק צריף אנוכל ממש וזהו דוחק ויותר נלע"ד שהתוס' ס"ל פדעת הרמב"ם דבעינן פת ממש ואמנם מה דלא הקשה מרבן גמליאל נלע"ד דעד כאן לא אמר ר"ג דאכל תאנים וענבים ורימונים דמברך שלש ברכות אלא באכל כדי שביעה דבקרא פתיב ואכלת ושבעת וברכת אבל כזית וכביצה שהחמירו ישראל על עצמן לברך שלש ברכות לא החמירו רק בלחם אבל בשאר מינין משבעת המינין לא החמירו על עצמן לברך שלש ברכות וסגי בברכה אחת מעין שלש אלא שביצה הי' נסתר קושיות התוס' בדרף ל"ז ע"א בד"ה נתן ר"ב רשות וט' שהקשו לר"ג אם כוס של ברכה טעונה כוס אן לדבר סוף יעניין שם ולפי מ"ש אין כאן קושיא דאטו המברך על הכוס צריף לשמות ממנו כדי שביעה הלא די במלא לוגמיו ואולי לזה הדבר עצמו פינונו התוס' שם בתירוץם שכתבו דבאינו שותה בקביעות מודה ר"ג פנונתן שאינו שותה כדי שבעו ולפי זה עובדא דר"ג שם שנתן רשות לר' עקיבא לברך מיירי שאכלו כדי שביעה וא"כ הדרא קו' התוס' בדרף ל"ז לדוכתא שהקשו פיון דלר' עקיבא אפלו אכל שלק והוא מזונו מברך שלש ברכות ולמה פשנתן לו ר"ג רשות לברך לא בירך שלש ברכות ותירצו דשאני גבי אכל שלק דאיקבע סעודה עלה ולפי מ"ש הרי גם בעובדא שנתן לו ר"ג רשות אכל כדי שביעה וצ"ל דאע"פ שאכל כדי שביעה לא הנה פל כף כמו קובע סעודתו עליו דהיינו שזה עקר מזונו: וע"פ מ"ש דהא דמותיב מרשב"ג הוא על זה דאמר לגרמ' עביד שאין אדם מודה לו ונהרי רשב"ג מודה לו מתורץ קושיות הרשב"א שהקשה לפי דברי הירושלמי דרבנן פליגי על רשב"ג א"כ איך הקשה בשמעתין מדברי רשב"ג על ר' יוחנן ולפי מ"ש ניקח דעקר הקושיא על מה דאמר לגרמ' עביד: ודע דלפי מ"ש דלגרמ' היינו שאין שום אדם מודה לו אין לשון הסוגיא מדוקדק שאמר ר"א ברי' דרחב"א אר"י שמעון ב"ש דעבד לגרמ' הוא דעבד דהכי אמר רחב"א אר"י וכו' והדבר תמוה שר' יוחנן יביא ראי' מדברי עצמו והייתי רגיל לפרש דר' אבא ברי' דרחב"א אמר דר"י אמר שמעון ב"ש דעבד וכו' ולא ששמע מר' יוחנן בפירוש לשון זה דלגרמ' עביד רק מביא ראי' ממה דאמר רחב"א משמ' דר' יוחנן דלעולם אינו מוציא וכו' עד שיאכל פזית דגן ממילא חזינן דלית לי' לר' יוחנן שיברך בשביל כוס יין ששתה אמנם אעפ"כ אין מוכח מזה שר' יוחנן אמר שאין שום תנא סובר פשמעון ב"ש ואיך מביא מזה ראי' דלגרמ' עביד: שם אצטרופי מצטרף וכו' ויש לדקדק ודקארי לה מאי קארי לה וכי לא ידע שיש חילוק בין אצטרופי ובין להוציאם י"ח ונהרי ראה זה מדברי ר' יוחנן בעצמו שדקדק בדבריו ואמר לעולם אינו מוציא רבים י"ח וכו' ולא אמר לעולם

אינו מצטרף עד שיאכל פזית דבן מפלל דלאצטרופי מודה ר"י דלא בעינו דגן ונראה דר' יוחנן קאי על עשרה וכו' ידע שיש לחלק בין אצטרופי ובין להוציאם י"ח דלאצטרופי אין עקר צרופו לזימון שהרי הם חייבי' בי' בזימון בלעדו ועקר מה שצריכי' לצרפו הוא להזכיר השם לכו לא בעינו פזית דגן וסגי בירק או בציר שטובל עמם אבל בשלשה פיון דליפא זימון בלעדו הי' המקשה סובר שאין חילוק בין לאצטרופי ובין להוציאם י"ח ורשב"ג מייירי בשלשה כמו"ש התוס' בד"ה תשעה וכו' בשם הירושלמי לכו אותיב מרשב"ג והתראן חידוש לו דאפילו בשלשה ג"כ יש חילוק בין אצטרופי ובין להוציאם י"ח.

אי נמי יש לומר דהמקשן הי' סבר דמה דאמר ר' יוחנן להוציא ידי חובתן לרביתא קאמר ולא מבעיא לאצטרופי והוא אינו המכרה ובלעדו ליפא חיוב זימון פשיטא דאינו מצטרף דהרי לא שייך צירוף ערבות דלא לצטרף וממילא אינם מחוייבים בזימון אלא אפילו יש זימון בלעדו ונתחייבו בזימון ככר ושייך ערבות ונהנה אמינא שייכול להוציאם י"ח קמ"ל ר' יוחנן דאפילו להוציאם י"ח בעינו פזית דגן אי נמי דהמקשה הי' סבור דנקט ר' יוחנן להוציא י"ח לומר דאפי' בזה סגי בכזית אף שהאחרים אכלו כדי שביעה: רש"י ד"ה עד שיאכל פזית וכו' פיון דמחוייב מדרבנן מחוייב בדבר קרינו בי' וכו' ולכאורה תמוה דהרי לעיל דף כ' ע"ב מבעיא לי' אי נשים דאורייתא או דרבנן וקאמר נ"מ לאפוקי רבים י"ח האי אמרת דרבנן הוי שאינו מחוייב בדבר וכו' ולחלק בין נשים שאינן שייכות מדאורייתא במצוה זו כלל לכו לא מהני מה שמחוייבת מדרבנן למחשבינהו מחוייבת בדבר להוציא את שנתחייב מן התורה אבל איש שישנו בכלל מצוה זו מן התורה אלא שעשה שיעורא הוא דקגרים לי' שאינו מחוייב עתה מן התורה לכו מהני לי' מה שמחוייב עכ"פ גם עתה מדרבנן להיות נקרא מחוייב בדבר הוא דוחק דא"כ למה הוצרך רש"י בקטן למיהב טעם שאיהו אפילו מדרבנן אינו מחוייב תיפוק לי' דשאני קטן דלית בי' חיובא דאורייתא כלל ואמנם ע"פי מה שפיראיתי שם בחידושיי דהך דאמרינו שהמחוייב מדרבנן נקרא אינו מחוייב בדבר אליפא דרבא הוא דאמרינו כן אבל רבינא שם השיב תשובות לרבא לסתור סברה זו ולרבינא אף המחוייב מדרבנן נקרא מחוייב בדבר ניחא דרבינא בתרא הוא והלכה פמותו: בא"ד ובה"ג וכו' ולענ"ד נראה דדעת בעה"ג דטעמין דשמעון בן שטח הי' מטעם ערבות וכמו"ש התוס' וכוס ששמה היינו שיהי' יכול לומר שאכלנו וגם שתי' בכלל אכילה ויכול לומר שאכלנו וכמו שהקשה המהרש"א באמת על דברי התוס' דמה חילוק יש בין פזית דגן לשתי' לענין אמירת שאכלנו ועל מה שסמך שמעון בן שטח על הערבות אמר דלגרמי' עביד דהכי אמר רחב"א אר"י לעולם אינו מוציא וכו' ודקדק ר' יוחנן לומר לעולם דהיינו אפילו לא אכלו המסובין רק פזית כל אחד מהם אינו יכול להוציאם עד שיאכל פזית דגן והיינו כשגם הם אכלו רק פזית אבל אם אכלו לשנבע גם הוא אינו מוציאם פי אם פשאכל ג"כ לשנבע: תוס' ד"ה ולית הלכתא וכו' ואור"ת וכו' והכא דבעינו פורח ויודע וכו' נלע"ד דהווי' היא ניו החולקת ורצונו דבעינו פורח או יודע וכמסקנת ר"ת בסוף דבריו והמהרש"א הי' סבר שדברי ר"ת סותרים זה את זה ולענ"ד נראה כמו שכתבתי אבל דברי התוס' בראש הדבור נדאי שאינם דברי ר"ת רק דעת אחרת וכמו"ש מהרש"א: בא"ד שהרי הפסיק בנתיים באותו מעשה וכו' ולכאורה יפלא למה יוחשב אותו הפסק הלא אותו מעשה הובא כאן להקשות

על ריב"ל דאמר דעבד מצטרף וצריך לומר דכוננתן על מה שהקשה על אותו מעשה והיכי עביד הכי וכו' שזה אין לו ענין לכאן ואמנם לפי מ"ש לעיל דגם הך קושיא דוהיכי עביד הכי דג"כ חוזר להקשות על ריב"ל דאי לאו דברי ריב"ל הנה מוקמינן הך מעשה בעבד שחציו ב"ח א"כ נסתרו דברי התוס' פאן ואמנם אעפ"כ מוכח דהלכה פריב"ל דהא גם בגיטין מקשה על רב יהודה מהך מעשה וצריך לומר שסמוך עצמו שם על דברי ריב"ל פאן וקמו שפתיבתי לעיל וא"כ מפלל דהלכה פריב"ל ומוכח דהך ולית הלכתא לא קאי על דברי ריב"ל: ע"ב אותו יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תיקנו ביבנה וכו' נראה שתיקנו הטוב והמטיב שלא תאמר פנין שלא הסריחו אין פאן צורף לקבורה שהרי גם בלי קבורה לא יתבזו אבל באמת הקבורה איננה צורף הגוף לבד רק ג"כ צורף הנפש כי כל זמן שלא ישוב העפר אל הארץ לא תשוב הרוח אל האלקים פדכתיב בקהלת וישוב העפר וגומר והרוח תשוב וגו' לכן תיקנו המטיב שניתנו לקבורה ואסמכוהו לברכת המזון שהייתן אל לבו כי סופו להסריח שהרי באלו חשבינן לגם שלא הסריחו ולכך לא ימלא בטנו כבטן רשעים פי ע"י זה מתרבה הפשר ועקר הסרחון הוא מהפשר וצדיק אוכל לשובע נפשו לקיום הנפש ההכרחי ומסתפק במועט ותיקנוה סמוך לבונה ירושלים להחזיק אותנו בגלות שלא נחשב ח"ו לכינון שאנחנו חוץ לארץ הקדושה ואין לנו משכן ושכינה בתוכנו אי אפשר לנו להתגבר על יצרנו הרע שמחטיא אותנו ואיך נוכל לעמוד נגדו שהוא מלאך ואנחנו בשר ונחשוב שעל פרחנו יחטיא אותנו ונסריח בסרחון העוונות שאין סרחון יותר מזה לכן הראה אותנו הק"בה מופת זה בהרוגי ביתר כי האדם בחייו הנפש אשר בקרבו משמרו שלא יסריח הפשר והרי בהרוגים הללו אף שנסתלקה הנפש מן הגוף אעפ"כ היתה חופפת מבחוץ להחזיק הבליא דגרמי הנשאר אחר המיתה ולהשפיע בהבל הזה שיגן על הגוף שלא יסריח פן אנחנו אף שאנחנו חוץ למשכן שכינה והשכינה לא זזה מפותל מערבי משם משפעת עלינו לסייע להבא להטהר שיוכל לשמור עצמו מסרחון העבירות ולהתקדש בקדושת התורה: שם ר"א אומר רצה לאומרה וכו' בכל הברכות נתן רשות לאמרה מלבד בברכת הין ונראה הטעם פנין דפומתת וחומתת בברוך לא רצו שיזכיר בה שום ענין אחר שאינו מעין אותה הברכה והיינו דוקא בבה"מ פנין שבידו להזכיר קדושת היום בשאר ברכות אבל בברכה מעין שלש אף שפומתת וחומתת בברוך מזכיר בה קדושת היום פנין שאין שם ברכה אחרת רק זו בלבד והתוס' לעיל בדרך מ"ד ע"א בד"ה על העץ באמת לא ברירא להו להזכיר מעין המאורע בברכה מעין שלש וכתבו שהעולם נהגו להזכיר ולפי סברתינו פאן יש למנהג שהביאו התוס' יסוד מוסד מדברי הסוגיא דכאן: שם ואכלת וגומר זו ברכת הין את ה' וגומר זו ברכת הזימון הקדים ברכת הין לברכת הזימון לפי שברכת הין נוהגת גם ביחיד משא"כ ברכת הזימון והקדים ברכת הזימון לברכת הארץ וירושלים לפי שברכת הזימון אם היא מן התורה נהגה גם במדבר תכף כשנהג ברכת הין וברכת הארץ וירושלים לא נהגו במדבר אבל בירושלמי ראיתי הגרסא וברכת זו ברכת הזימון את ה' זו ברכת הין את הפל על הארץ זו ברכת הארץ הטובה זו בונה ירושלים וכן נראה שצריך להיות גם בתלמודא דידן הברכות על סדרן וכן הוא לעיל דף מ"ו ע"א בתוס' בד"ה עד היכן ומ"ש מהרש"א בח"א שלא ידע משמעה נלע"ד לפי שבשאר ברכות שברכת המזון שהם רק חותמין בברוך לא נזכר רק שיהי' אבל ברכת הין שפומתת בברוך נזכרה אלקינו: שם פי הוא יברוך

הזבח וכו' ברכה זו אינה ברכת הנהנין דעסיק בה בשמעתין אבל היא ברכת המצות וכמו שפירש רש"י פאן וכבר הרגישו בזה הנאון מוהררנ"ך והנאון בעל פ"י וכבר קדמם המהרש"א בחידושי אגדות דאיהו גליף מפאן ברכת הנהנין ולענ"ד נראה מדד"קו ונאמרו כי הוא יברך הזבח מכלל דאיפא ברכה אחרית שאינה ברכת הזבח דאל"כ הי' די באמרם כי הוא יברך ונא"כ יאכלו ואף שנשים דברניות היינו שדברו מה שאינו נוגע לשאלת שאול אבל לא דברו דבר בפל לגמרי ומדאמרו כי הוא יברך הזבח מכלל דאיפא ברכה אחרית והא דבאמת בירך שמואל רק ברכת הזבח ולא בירך ג"כ ברכת המוציא על הלחם נראה לפי המבואר שם בפתוב האי זבח לאו זבחו של שמואל הי' אבל בני העיר הי' להם אז זבח בבמה וזימנו את שמואל שיבוא להעיר להיות עמהם באכילת הזבח דכן פתיב כי היום בא לעיר כי זבח היום לעם בבמה וגומר וברכת המוציא בעל הבית בוצע כדלעיל דף מ"ו ע"א ומי שהי' אז עקר בהזבח הי' נחשב בעל הבית ובינה המוציא ושמואל בירך ברכת הזבח: רש"י ד"ה כשהוא שבע וכו' ולהודות על שבעו לעיל דף ל"ה ע"א ג"כ אמרו הך ק"ו ולא פירש רש"י פלום נראה דכוננת רש"י פאן לתרץ קושיות מהרש"א בח"א שהקשה פיון דהוא ק"ו נבעי לפניו שלש ברכות כמו לאחרי וזנה פיון רש"י שעבר הק"ו הוא על הברכה שעקרה על האכילה והשוכע והינו ברכת הזן אבל ברכת הארץ וברכת ירושלים אין עקר ההודאה על האכילה רק על הארץ שהנחילנו ועל ירושלים ומקדש שנקרא שמו עליו לא שייך בזה ק"ו מן השבע על הרעב וזהו פאן שיליף פל שלש ברכות מן התורה אבל לעיל בריש פיצד מברכין לא הזכיר שם שלש ברכות לא הוצרך רש"י לזה: ד"ה כי הוא יברך וגו' והיכן ציננו והבשר תאכל לכאורה פלא למה שביק רש"י קרא דפ' צו ביום קרבנו יאכל דכתיב בתורה או קרא דבתרין ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת דכתיב בשלמים ואחז קרא דמשנה תורה דכתיב ודם זבחה ישפך והבשר תאכל רציתי לומר דקרא דפ' צו לא פא למצנת עשה לאכול הבשר אבל לקבוע לו זמן לאסור האכילה אחר הזמן בלאו הפא מכלל עשה ושיעבור האוכל אחר זמנו גם בלאו הפא מכלל עשה והדרנא בי דהרי גם קרא דמשנה תורה ג"כ פא לאיסור עשה לאוכל קודם זריקה וכמפורש ברש"י במס' מכות דף י"ז ע"א בד"ה לפני זריקה וכו' שאין בו אזהרה מפורשת במקום אחר אלא עשה בלבד ודם זבחה ישפך והבשר תאכל והנלע"ד דלקה לא אחז רש"י הכי קראי דפ' צו שלא נאמרו בלשון צווי על האדם כי אם על הבשר יאכל צ"ע ציור בספר \$\$ שאם הי' בלשון מדבר עם האדם לנוכח הי' פתיב תאכל ואף אם הי' מדבר בלשון נסתר הי' נקוד יאכל בחולם היוד אבל מדקרינו יאכל צ"ע ציור בספר \$\$ אינו מדבר רק על הבשר שהוא מותר באכילה אבל בקרא דמשנה תורה כתב והבשר תאכל מדבר לנוכח עם האדם שתאכל הבשר וביחידושינו במס' ביצה דן י"ט הארכתי אם יש מצוה עשה באכילת קדשים קלים וביארתי דעת הרמב"ם בזה דרשהו משם: ד"ה תורה ניתנה בשלש בריתות וכו' בסיני באהל מועד ובהר גריזים ובערבות מואב וכו' דקדק רש"י בלשונו בסיני באהל מועד ונדא הוא סיני היינו אנהל מועד ונקט רש"י פאן דברי ר' ישמעאל שם בסוטה דף ל"ז ע"ב ועיין שם ברש"י בד"ה ונשתלשו בערבות מואב וכו' ת"ק סבירא לי' כר"י הלכה הר סיני ואהל מועד נדא הוא עיין שם ובייננו נד פד מהרש"א פאן בדברי רש"י ואמנם מה שהקדים רש"י הר גריזים לערבות מואב צ"ע: תוס' סוף ד"ה עד שיאכל וכו' וכונת

דגן אינו צריק אלא כדי שיוכל לומר שאכלנו משלו והקשה מהרש"א א"כ למה לי פזית דגן והלא גם אם אכל עלה של ירק ג"כ יכול לומר שאכלנו ואני אומר ע"פי שהקדמתי בדברי הגמרא שעל מצות שהם רק מדרבנן ליפא ערבות שלא נכנסו בכרית הערבות בהר גרזים אלא על תר"ג מצות האמורות בתורה א"כ אם הוא לא אכל רק ירק הרי הוא אינו מחויב בדבר כלל אפילו מדרבנן ותינוח שיכול להוציא את מי שאכל כדי שביעה והרי הוא ערב עבורו אבל אם לא אכלו האחרים רק פל א' פזית ולא נתחייבו רק מדרבנן והוא אינו מחויב כלל אפילו מדרבנן וגם מצד הערבות אינו מחויב ואיך יהי יכול להוציאם אבל כשאכל היא פזית דגן ונתחייב עכ"פ מדרבנן שוב יכול להוציא את פלם ממ"נ אם אכלו כדי שביעה הרי הוא מחויב מצד הערבות ואם אכלו רק פזית הרי הוא מחויב מדרבנן פנוסייהו ואמי דרבנן ומפיק לדרבנן אלא דלפי זה לא היו התוס' צריכים לומר דכזית שיאכל הוא כדי שיוכל לומר שאכלנו דהרי בלאו הכי צריק שיאכל פזית כדי להוציא את מי שלא אכל כדי שביעה: והרא"ש פתב עד שיאכל פזית דגן אבל שתי ועלה של ירק לא מהני דבעינן אכילת דבר שראוי לומר עליו שלש ברכות או שפא ברכה אחת מעין שלש שפיר דמי מדנקט דגן ולא נקט פת וטעמא פיון דאיפא אכילה ואיפא ברכה דאורייתא שפיר דמי עכ"ל הרא"ש ואני תמה שהרי בתחלת הסוגיא ג"כ אמרו תשעה אכלו דגן וכו' והרי שם נדאי היינו שאכלו פת דאל"כ ליפא זמון ואולי ס"ל להרא"ש פדעת ראב"י בשם רבינו החי שהביא הב"ח ריש סימן קצ"ב דעל כל שבעת המינין ומאמם הא קשיא לי דאפתי אמאי נקט דגן ולא נקט שאר שבעת המינין דאם יש ברכה מן התורה מעין שלש א"כ בכל שבעת המינין היא מן התורה והטור כתב בפירוש דלהרא"ש לא מהני פי אם מחמשת המינין: דף מ"ט ע"א איתיבי לוי וכו' על הארץ ועל הפירות וכו' הנה שביק לוי לברכת חמשת המינין דמברך וחותרם על הארץ ועל המחז' ולא אותיב מינה ובשלמא מה דלא אותיב מחתימת ברכה שאחר היינו על הארץ ועל פרי הגפן יש לומר כמו"ש התוס' שפם אחר היינו אינו חותרם רק על הארץ ועל הפירות וא"כ הפל חדא ועיין בדרף מ"ד ע"א בתוס' בד"ה על העץ אבל מה דלא מוטיב מעל הארץ ועל המחז' צריק טעם ואי משום פיון שפבר השיב ארץ דמפקא פירות א"כ ממילא נשמע שגם על הארץ ועל המחז' היינו ארץ דמפקא מחי א"כ גם על הארץ ועל הפירות לא הי' לו להיות מוטיב פיון שפבר השיב לו ארץ דמפקא מזון ונראה דבאמת פיון שהשיב על הארץ דמפקא מזון ידע שיש לתרץ פן בכולהו אבל אעפ"כ אותיב מעל הארץ ועל הפירות שזהו בפרי העץ והי' סבור דתינוח דאיפא למימר ארץ דמפקא פרות אלא לר' יהודה דסבר עקר אילן ארעא הוא לעיל דף מ' ע"א אבל לרבנן דסברי דלאו עקר אילן ארעא הוא א"כ ליפא למימר גם פרי העץ שהארץ מפקא לפירי ואפ"ה מברכין על הארץ ועל הפירות א"כ הנה חתימה בשתיים ועל זה השיב לו דגם לרבנן אמרינן דארץ מפקא לפירות ע"פי פמה דרכים שפכתתי לעיל בחידושינו דף מ' ע"א ליישב דברי הרמב"ם שפסק גבי ביפורים פרבנן ובברכות פסק שפירף על פרי האילן בפה"א יצא דרשהו משם ותמצא נחת: שם ישראל דקדשינהו לזמנים מקדש ישראל ור"ח וכו' אף דכבר השיב לו ישראל דקדשינהו לזמנים אותיב מראשי חדשים דאיפא תנאי דסברי בקצת חדשים שאין מקדשין אותן במס' ר"ה דף כ"ד ע"א ראב"נ אומר אם לא נראה בזמנו אין מקדשין ופלימו אומר שבזמנו אין מקדשין וראב"ש אומר

שְׂאִין מְקַדְשִׁין שׁוּם חֲנֻדָּשׁ וְהִי סְבוּר דְּבָאֵלוּ הַחֲדָשִׁים שְׂאִין צְרִיכִין לְקַדְשׁ אִינוּ תְּלוּי בְּב"ד
וְהִי סְבוּר שְׂפָרְגָלִים שְׂפִיר שְׂיִיךְ שְׂתְּלוּיִם בְּב"ד שְׂהָרִי בְּיָדָם לְעֵבֶר הַשְּׁנָה וְהִיוּ נְדָחִים פֶּלַח
הַמוֹעֲדוֹת חֲנֻדָּשׁ אֶחָד מְזַמֵּן אֶבֶל בְּחֲדָשִׁים הִי סְבוּר שְׂאִינוּ תְּלוּי בְּב"ד וְכֵן לְאַחֲרֵים
שְׂסוּבֵר אִין בֵּין שְׁנָה לְשְׁנָה וְכוּ' וְאִין בְּיַד בְּב"ד לְעֵבֶר אוֹ לְחֶסֶר רַק הַפֶּלַח ע"פִי חֲשָׁבוֹן הִי
סְבוּר דְּלֹא שְׂיִיךְ לְמִימֵר דִּישְׂרָאֵל קַדְשִׁינָהּוּ לְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים וְהַשִּׁיב לוֹ דַּעַפ"כּ יִשְׂרָאֵל
מְקַדְשִׁי לְהוּ וְכַמוֹ"ש הֶרְמֵב"ם בְּסֶפֶר הַמִּצְוֹת שְׂלוֹ מְצוּהָ קַנ"ג שְׂאֵף אֲנַחְנוּ שְׂעוֹשִׂים ע"פִי
חֲשָׁבוֹן הַמְּסוּר בְּיַדְנוּ אִם ח"ו יִקְרָה שֶׁהִי ח"ו נְעַדְרִים מְאָרְץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא הִי נִמְצָא שֶׁם
יְהוּדֵי הִי כָּל הַמוֹעֲדִים בְּטָלִים וְעַקֵּר הַפֶּלַח בְּמָה שְׂיִישׁ יְהוּדִים שְׂנוֹהֲגִים יוֹם זֶה לִר"ח בְּאֶרְץ
יִשְׂרָאֵל וְשְׂפִיר שְׂיִיךְ יִשְׂרָאֵל דְּמְקַדְשִׁי לִר"ח: שֶׁם כְּדָרְב חֲנֻנָּאל וְכוּ' לְכַאוּרָה קֶשֶׁה וְהָרִי
אֵף ר"ח לֹא אָמַר אֱלָא דְּבִדְעֵבֶד יֵצֵא וְאִיךְ אִיהוּ לְכַתְּחֻלָּה לֹא אָמַר וְנִרְאָה ע"פִי מ"ש
רש"י בְּעֶרְכִין דָּף ג' ע"א דְּלֶהֱכִי שְׂתִי נָשִׁים אוֹ שְׂנֵי עֲבָדִים אִין מְצַטְרְפִין עִם אֲנָשִׁים לְפִי
שְׂיִישׁ בְּאֲנָשִׁים מַה שְׂאִין בְּנָשִׁים וְעֲבָדִים שְׂאִין הַנְּשִׂים אוֹמְרוֹת בְּרִית וְאִין הַעֲבָדִים אוֹמְרִים
עַל נַחֲלַתְנוּ עֵינֵן שֶׁם וְכֵאֵן בְּשִׁלְחֹן שֶׁל הָרִישׁ גְּלוּתָא הִי מְסוּבִים גַּם נְשִׂים וְעֲבָדִים עַל
שְׂלַחְנוּ וְהִי סְבוּר רַב חֲסֵדָא בֵּינוּ דְּאֵפִי אֲנָשִׁים לְחוּד עַכ"פּ יוֹצֵאִים בְּדִיעֵבֶד עַכְשָׁיו שְׂהוּא
מוֹצֵיא גַם הַנְּשִׂים וְעֲבָדִים יֵשׁ לוֹ לְסַמּוּךְ גַּם לְכַתְּחֻלָּה שְׂלֹא לְהַזְכִּיר מַה שְׂאִינוּ בְּנָשִׁים
וְעֲבָדִים וְאֲמַנְם לְפִי מ"ש הֶר"ן בְּפ"ב דְּמַגִּילָה בְּמִשְׁנָה הַפֶּלַח כְּשֶׁרִין לְקָרוֹת וְכוּ' דְּהָא
דְּבִבְרַכַת הַמְּזוֹן אִין הַנְּשִׂים מְצַטְרְפוֹת לְשִׁלְשָׁה אוֹ לְעֵשְׂרָה וּבְמַגִּילָה מְצַטְרְפוֹת וְאֲמַאי לֹא
חֵיִישִׁינֵן לְפָרִיצוּתָא בְּמַגִּילָה כְּמוֹ בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן הֵינֵנוּ מְשׁוּם דְּבִבְרַכַת הַמְּזוֹן צִירוּפָם כִּיפֵר
שְׂבִלֵי צִירוּפָא אִין נִסְחַת הַבְּרָכָה כְּמוֹ בְּצִירוּפָם אֶבֶל בְּקִרְיַת הַמַּגִּילָה הַקְּרִיאָה וְהַבְּרָכָה
שְׁנֵה בְּיַחֲדִיד כְּמוֹ בְּעֵשְׂרָה וְאִין צִירוּפָם נִרְגָּשׁ לְכֹן לִית כְּאֵן חֲשַׁשׁ פְּרִיצוּתָא וּלְהֶכִי גַם
בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן אִם יֵשׁ שְׂלְשָׁה בְּלֹא הַנְּשִׂים מְצַטְרְפִים אֵף הַנְּשִׂים עִמָּהֶם דְּהַשְׂתָּא אִין
צִירוּפָם כִּיפֵר עִמָּהֶם עַכ"ל הֶר"ן שֶׁם וּלְפִי זֶה אִם הִי סְבֵר רַב חֲסֵדָא דַּע"י צִירוּף הַנְּשִׂים
יִשְׁתַּנָּה נִסְחַת הַבְּרָכָה א"כ הָרִי צִירוּפָם נִיפֵר וְלֹא הִי לוֹ לְצַרְף אוֹתָם כְּלָל וַיֵּשׁ לְחֻלְקָ: שֶׁם
מַאי קַמ"ל כָּל בְּרָכָה וְכוּ' וְאִין לֹמַר דְּקַמ"ל דְּבִרְכַת הַטּוֹב הִיא מְדַרְבְּנָן וְלֹא הֵנָּה סְמוּכָה
לְחֻבְרַתָּה דַּא"כ לְמָה לוֹ לְמִימֵר שְׂצָרִיקָא מְלָכוֹת הֵנָּה לִי לְמִימֵר בְּהֵדְיָא הַטּוֹב לֹא
דְּאוּרֵייתָא וְהַרְשָׁב"א גָּרַס כֹּן בְּהֵדְיָא בְּגִמְרָא וְהַקְּשָׁה הַרְשָׁב"א דְּהָרִי לְעִיל פְּלִיגֵי בַּה אֶבָּא
יוֹסִי וְרַבְּנָן חַד אָמַר צְרִיקָא מְלָכוֹת וְחַד אָמַר וְכוּ' וּמוֹקְמִינֵן פְּלוֹגְתִּינָהּוּ אִי הִיא דְּאוּרֵייתָא
אוֹ דְּרַבְּנָן וְלַעֲנֵן דְּנִרְאָה דְּלַעֲיִל לִיכָּא לְאֶקְשׁוּיֵי דְּנִפְלִיגֵי בְּהֵדְיָא אִם הִיא דְּאוּרֵייתָא דְּאִיכָּא
לְשִׁנּוּיֵי דְּהָא ג"כ קַמ"ל דְּכָל בְּרָכָה שְׂאִין בַּה מְלָכוֹת אִינָה בְּרָכָה אֶבֶל עַל ר' יוֹחָנָן שְׂפִיר
הַקְּשָׁה דְּהָא אָמַרָה חֲדָא זִמְנָא אֶבֶל לְעִיל בְּפִלוֹגְתָא דְּאֶבָּא יוֹסִי וְרַבְּנָן לִיכָּא לְמִימֵר דְּעַקֵּר
פְּלוֹגְתִּינָהּוּ הוּא אִם כָּל בְּרָכָה שְׂאִין בַּה מְלָכוֹת הִיא בְּרָכָה אוֹ לֹא דַּא"כ עַקֵּר פְּלוֹגְתִּינָהּוּ
הִיא כְּכָל הַבְּרָכוֹת לֹא הֵנָּה לְהוּ לְאַחֲזוֹן בְּפִלוֹגְתִּינָהּוּ בְּרַכַת הַטּוֹב וְהַמְּטִיב אֱלָא הֵנָּה לְהוּ
לְאַפְלוּגֵי כְּכָל הַבְּרָכוֹת כְּדָרְךָ דְּפְלִיגֵי רַב וּר' יוֹחָנָן לְעִיל דָּף מ' ע"ב וְאֵף דְּשִׁמְעִינֵן
מְפִלוֹגְתִּינָהּוּ ג"כ מְמ"ד צְרִיקָא מְלָכוֹת דְּהַטּוֹב לֹא דְּאוּרֵייתָא לֹא הֵנָּה לִי לְמִשְׁבַּק עַקֵּר
פְּלוֹגְתִּינָהּוּ כְּכָל הַבְּרָכוֹת בְּשָׁבִיל הַךְ חִידוּשָׁא דְּשִׁמְעִינֵן מַהִּיא דְּאָמַר צְרִיקָא מְלָכוֹת: שֶׁם
אוֹמַר בְּרוּךְ שְׂנַתְּנָן שְׂבִתוֹת וְכוּ' זֶהוּ פְּשׁוּט דְּכָל זֶה אֵיִרִי בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן וְכַדְּאֲמַרִּינֵן עַלֵּה
לֹא שְׂנוּ אֱלָא שְׂלֹא פְּתַח בְּהַטּוֹב וּמְטִיב וְכוּ' אֶבֶל בְּשִׁכַח בְּתַפְלָה לֹא נִזְכָּר תִּיקוֹן זֶה.

והנה בשפת ויו"ט לא משפחת לה כלל דממ"נ אם לא פתח אתה חונן אפתי לא טעה כלל
ואם פתח אתה חונן הרי גם בברכת המזון אם התחיל הטוב חונן לראש וכן בכל תפלת
המוספין לא משפחת לה ואמנם בחוה"מ ובר"ח שחרית ומנחה שאם לא הזכיר יעלה
ויבוא בעבודה אם התחיל מודים בתחילת חזר לראש כמו בבהמ"ז אם התחיל הטוב
והמטיב ואם לא התחיל מודים שאז אומרה שם בלי ברכה כמבואר במרדכי במס' תענית
הביאו הבית יוסף בסי' קי"ד והט"ז שם ס"ק י"ב ומה שלא תיקנו שם ברכה כמו בבהמ"ז
היינו משום דשמונה עשרה תיקנו תשעה עשרה לא תיקנו עיין בט"ז שם והב"י כתב
ונ"ל מ"כ ולמה לא תיקנו ברכה בפ"ע במקום שגזפר כמו בבהמ"ז שאם שכח קובע
ברכה אחת של שבת אומר הר"ם מפני שהי' הפסק אם יברך ולא דמי לבהמ"ז דהתם
כבר סיים הברכה דהטוב ביבנה תקנוה עכ"ל והדברים דחוקים דלפי זה אף שחומר
יעלה ויבוא בלי ברכה ג"כ יהי' הפסק וצריך לומר דאם אומרה בלא ברכה היא טפילה
לברכת רצה והשתא דאמית להכי אין לנו צורך לומר הטעם משום הפסק אלא טעמא
אחרת דבהמ"ז פיון שתיקנו שייאמר אמן אחר בונה ירושלים שוב לא שייך לומר
שום דבר שיהי' טפילה לברכת בונה ירושלים ולכן צריך לומר ברכה בפ"ע משא"כ
בתפלה שאינו אומר אמן שייך יעלה ויבוא לברכת רצה: שם ברוך שנתן וכו' דעת רוב
הפוסקים שאומר ברכה בשם ומלכות ודלא כהראב"ד והיינו בכל הברכות פלם ואמנם
זהו פשוט דכל הברכות הפותחות ומסיימות בברוך המלכות שבהם היא רק בהפתיחה
אבל החתימה בשום ברכה לית בהו מלכות וכן פאן בא"י אמ"ה שנתן שבתות וכו' ומסיים
בא"י מקדש השבת ומעולם לא מצינו ברכה שפותחת וחותרת בברוך שייסיים בה מלך
העולם ור' יוחנן דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה היינו בפתיחה ופוק חזי
כל גוסחי ברכות ומה עמא דבר ואף שאין דברי ר' יוחנן דומין לדברי רב בפלוגתייהו
דף מ' ע"ב דרב דאמר כל ברכה שאין בה הזכרת שם אינה ברכה כולל בדבריו בין
הפתיחה ובין החתימה ור"י שאמר כל ברכה שאין בה מלכות קאי רק על הפתיחה אין
זה מן החתימה וגם בלא"ה אינם שום דהא ודאי הזכרת השם שהצריך רב צריך להיות
סמוך לברוך אתה ואם אינו מזכיר השם שם סמוך לברוך אתה אפילו אם שוב יזכיר
השם בברכתו כמה פעמים אינו מועיל ומלכות מועיל אפילו אינו סמוך לברוך אתה ה'
ופוק חזי מ"ש התוס' שם בד"ה אמר אב"י וכו' לענין ברכה מעין שבע דהאל הקדוש
שאין פמוהו היינו כמו מלכות ונהרי זה אינו סמוך לבא"י רק באמצע הברכה ומה לי
להצריך בדבר הפשוט יותר מביעמא בכותחא ומה שגזפר פאן בסוגיא זו בתלמידי רבינו
יונה שייאמר בא"י אמ"ה מקדש השבת פשוט בעיני שהוא טעות המעתיק לפי שרבינו
יונה בא לומר שזה מחשב ארוכה וצריך לחתום בברוך וגם בא לאפוקי מדעת הראב"ד
הביאו הרשב"א בחידושי שסובר שאין בברכה זו לא שם ולא מלכות כלל וכא רבינו
יונה לומר שצריך שם ומלכות טעה המעתיק ולפי דעתי הגנוסח האמיתי ברבינו יונה
הוא הנה לי מטבע ארוך ולפיכך חותם בה ומברך בשם ומלכות ותרתי מגלי קאמר חדא
שצריכה חתימה ואינו דומה לברכת הפירות ועוד קאמר שצריכה שם ומלכות לאפוקי
מהראב"ד והמעתיק טעה וערבניהו וסיים בא"י אמ"ה מקדש השבת והב"י בסימן תפ"ח
העתיק דברי רבינו יונה כמו שהם וג"כ פוננתו פן אבל מעולם לא עלה על דעת הב"י
לחתום בה מלכות ודבריו בשלחן ערוך יוכיח שהעתיק ברכה זו כולה מראשה עד סופה

ש'לש פְּעָמִים דְּהֵינּוּ בְּשַׁבַּת לַחֹד וּבִיּו"ט לַחֹד וּבְשַׁבַּת וּיּו"ט יַחַד וּבְשׁוּם פְּעַם לֹא סִינִים
רַק בֵּא"י מְקַדְּשׁ וְכו' אֲבָל בְּפִתְיָה פֶתַח בְּכָל אַחַת בֵּא"י אִמ"ה וּבִכ"מ פ"ב מִבְּרִכּוֹת הֶלְכָה
י"ב שְׁפָתַי וְנִרְאָה מְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ שְׂבָאִינְהּ חוֹתֵם בְּשֵׁם וּמְלִכוֹת וְדַאי ט"ס הוּא וְצ"ל חוֹתֵם
בְּהֵם בְּשֵׁם וּדְבָרָיו בִּש"ע יוֹכִיחוּ וְאִין לֹמַר שְׁחֹזַר בּוּ בִכ"מ דֵּא"כ אִיךְ הִכְחִידָה תַּחַת
לְשׁוֹנוֹ וְלֹא בִּי אֵר שׁוּם טַעַם מֵהִיכֵן מִשְׁמַע פֶּן וְהֵרַב בְּעַל א"ר כָּתַב שְׁלֵהֲרַמְבָּ"ם אֵינּוּ מְזַכִּיר
מְלִכוֹת בְּפִתְיָה וְלִכְּה חוֹתֵם בְּמְלִכוֹת וְאֵף שְׁהֵם דְּבָרִים שֶׁל טַעַם מ"מ גְּנוּסַח הֲרַמְבָּ"ם אֵינּוּ
מְסַפֵּים לְזֶה וְגַם אֶלְמָלֵא פֶּן לֹא הִי הַש"ע פּוֹסֵק לְהִפְךָ וְהַמַּע"מ הֵבִיא דְבָרֵי תַר"י וְכַתַּב
שְׁהֵם דְּבָרֵי תִימָא וְאֶצְלֵי אֵינֵם דְּבָרֵי תִימָא רַק טְעוֹת הַמַּעֲתִיק וְלֹא הֵייתִי צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ
בְּזֶה כָּלֵל אֲבָל לִפִּי שְׁהוּבָא לִיְדֵי בְּעַת עֶסְקֵי בְּסוּגְיָא זֶה חִיבּוּר עַל מַס' בְּרִכּוֹת בְּקִרְא בְּשֵׁם
עֶטְרַת רֹאשׁ וְעֶטְרַת תַּפְאֲרַת לְאַחַד מִחֻמְיָ דּוֹרֵינוּ וְרִאִיתִי שְׁקַבְעֵי מִסְמוּרִית בְּדָבָר זֶה דְּכָל
הַבְּרִכּוֹת צָרִיכִין מְלִכוֹת בְּפִתְיָתָן וּבְחֻמְיָתָן וְקִשְׁרֵי נִימָא בְּנִימָא בְּבִרְכַּת שֶׁל תַּפְלַת שְׁמוֹנֶה
עֶשְׂרֵה שְׁחִין בְּשׁוּם אַחַת מֵהֵן מְלִכוֹת בְּחֻמְיָתָן וְהֵרַבֵּה בְּדְבָרִים שְׂאִין מִתְקַבְּלִים כָּלֵל וְסוּף
דְּבָר לֹו יְהִיבָנָא לְהַמְחַבֵּר הַזֶּה כָּל סְבָרוֹתָיו בְּזֶה לֹא יִדְעָתִי מַה יַעֲנֶה בְּבִרְכָה אַחַת מֵעִין
שְׁלֵשׁ שְׁעַל שְׁבַעַת הַמִּינִין שְׁחֻמְיָתָן בְּבָרוּךְ וְאִין מְלִכוֹת בְּחֻמְיָתָהּ וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה כְּמַה בְּרִכּוֹת
וְקִיְדוּשׁ בְּשַׁבַּת וּיּו"ט דְּרַךְ כָּלֵל אֵף שְׂאֵנִי רוּאָה בְּהַסְפַּמַּת מְגֻאֹנֵי הַזְּמַן וּבְהַקְדַּמַּת הַמְחַבֵּר
וְנִיכְפֵר שְׁהוּא גָבֵר בְּגוֹבְרִין גָבֵר דְּשׁוּלָא בִי וּבְסַפְרוֹ לֹא עֵינִינְתִי רַק בְּסוּגְיָא זֶה לִפִּי שְׁבַעַת
עֶסְקֵי בְּהַ בָּא הַסְפֵר לִיְדֵי אֵף רוּאָה אֲנִי שְׁנִקְל בְּעֵינֵי הַגְּאוֹן הַזֶּה לְעַקְרֵי הֶלְכוֹת קְבוּעוֹת
וּלְחַלֵּק עַל הַקְדַּמוֹנִים וְאוּהֵב לְחַדֵּשׁ דְּבָרִים חֲדָשִׁים וַיְהִי לוֹ אֲשֶׁר לוֹ וּבְמִקוּם הַזֶּה דְבָרָיו
בְּטָלִים.

וְגַם תַּמָּה אֲנִי עַל הַמְחַבֵּר הַזֶּה דְּלִדְבָרָיו דְּלִר' יוֹחָנָן צָרִיךְ חֻמְיָה בְּשֵׁם וּמְלִכוֹת א"כ
בְּחֻמְיָתָהּ בְּרִכָּה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל ק"ש צָרִיךְ לְחַתוּם בֵּא"י אִמ"ה יוֹצֵר הַמְּאֹרוֹת אוֹ לֹמַר
שְׁסוּמָךְ עַל בְּרִכּוֹת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שְׁלִדְבָרָיו הַמְּבָרַךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשְׁלוֹם גְּחֻשָׁב מְלִכוֹת
וְקֵאֵי עַל כָּל הַבְּרִכּוֹת לְמַפְרַע וְעַכ"פ לְדְבָרָיו הִלְלוּ בֵּא"י יוֹצֵר הַמְּאֹרוֹת יֵשׁ בּוּ מְלִכוֹת אוֹ
בְּפִירוּשׁ אוֹ מְכַלְלֹת הַבְּרִכּוֹת שְׂאֵחֲרֵיו א"כ קִשְׁיִין דְּבָרֵי הַסּוּגְיָא בִּפ"ק דָּף י"ב ע"א
דְּקֵאֲמַר הַגִּיחָא לְרַב וְכו' אֶלֵא לִר' יוֹחָנָן דֵּאֲמַר כָּל בְּרִכָּה שְׂאִין בְּהַ מְלִכוֹת וְכו' וְהֵלֵא לְדְבָרֵי
הַמְחַבֵּר הַזֶּה יֵשׁ מְלִכוֹת בְּיוֹצֵר הַמְּאֹרוֹת וְלִכְּן כָּל הַדְּבָרִים הִלְלוּ אֶצְלֵי דְבָרִים בְּדוּיִים הֵם
וְאֲנִי תַמָּה אִיךְ הִי הַמְחַבֵּר הַזֶּה סְבוּר שְׁדְבָרֵי תַר"י הֵם בְּדַקְדוּק לְמַה לֹא הַזְכִּיר רַבֵּינוּ
יוֹנָה זֶה בְּפָרְקִים הַקּוֹדְמִים וּבְפָרְקֵי כִיצַד מְבָרְכִים שְׁנִזְכָּרוּ בְּרִכּוֹת מֵעִין שְׁלֵשׁ כָּל גְּנוּסְחֵי
הַבְּרִכָּה בְּשְׁלֵשׁ אוֹפְנִים עַל הַמְחִי' וְעַל הַעֶץ וְעַל הַגֶּפֶן וְהַנְּעֻתָקוּ כְּסִדְרוֹן בְּדְבָרֵי הַרִי"ף עַם
חֻמְיָתָן וְלְמַה לֹא הַזְכִּיר רַבֵּינוּ יוֹנָה שְׁיִסִּיִּים בֵּא"י אִמ"ה וְלְמַה שְׁתַּק עַד כָּאֵן וְאֲנַחְנוּ
רוּאִים דְּכָל עַקְרֵי פְּנוּנַת רַבֵּינוּ יוֹנָה כָּאֵן הוּא לֹמַר שְׁזֶה גְחֻשָׁב בְּרִכָּה אֲרֻנְפָה וְצָרִיךְ לְסִינִים
בְּבָרוּךְ וְעַל גּוּף דְּבָר זֶה לֹא פִקְחָהּ הַמְחַבֵּר הַזֶּה עֵינָיו וְתַמָּה עַל שְׁמִתְחַלַּת וְחֻמְיָתָהּ בְּבָרוּךְ
דְּרַךְ כָּלֵל בְּמִקוּמֵי אֲנִי עוֹמֵד שְׂאִין שׁוּם פּוֹסֵק מֵהַקְדַּמוֹנִים שְׁיִסְבֹּר לְחַתוּם בְּמְלִכוֹת
וּבְשִׁיּוּרֵי כְּנֵה"ג בְּסִימֵן קפ"ח רִאִיתִי דְבָרִים מְסוּבְכִי וּמְבּוֹלְבָלִים וְאֲנִי הַנְּלַע"ד כְּתַבְתִּי:
רַש"י ד"ה וַיְתִיב רַב גִּידֵל וְקֵאֲמַר וְכו' אֲמַר לִי רַב הוּנָא לִר"ג וְכו' אֲנִי תַמָּה מִי הַכְּרִיחוּ
לְרַש"י לְפָרֵשׁ דְּהֵאֵי וַיְתִיב וְקֵאֲמַר הַיְיָנוּ ר"ג וְלַעֲנ"ד קֵאֵי עַל רַב הוּנָא דְרַב הוּנָא הִיא
בְּעַל הַמִּימָרָא וְר"ג הוּא הַשׁוּאֵל שְׁשָׂאֵל מְמָאן אֲמַרָה וְכוּן מִשְׁמַע לְקַמְן בְּעוֹבְדָא דְרַב גְּחֻמְן
דְּהַזְר לְרִישָׁא דְמִקְשָׁה וְהָא אֲמַר רַב הוּנָא אֲמַר רַב טְעָה אוֹמַר בְּרוּךְ שְׁנָתָן וּלְפִירוּשׁ רַש"י

הנה לי למימר וְהָאֵמֶר רַב גִּידֵל אָמַר רַב אֲמֵנָם בְּרַא"ש רֵאִיתִי הַגֵּרָסָא יְתִיב רַב גִּידֵל וְקָאֵמֶר קִמִּי דְרַב הוּנָא וְנִרְאָה שְׂזוּ הֵימָּה גֵרְסַת רִש"י: תוּס' ד"ה מָאן דְאָמַר וְכוּ' וי"ל דְאִין ה"נ וְלִמ"ד שְׂהִיא דְאִוְרֵינְתָא הִי חוּתָם וְלֹא פוּתָם וְכוּ' וְאִין לְדַקְדָּק א"כ אֲדַפְלִיגִי אִם צָרִיכָא מַלְכוּת נְפִלְיָגִי בְּעֵקֶר הַבְּרָכָה וְהֵנָּה לֵהוּ לְפִלּוּגִי חַד אָמַר הַטּוֹב פּוּתְחַת בְּבִרוּף וְאִינוּ חוּתְמַת וְחַד אָמַר חוּתְמַת וְאִינוּ פּוּתְחַת וְנִרְאָה מִשּׁוּם דְרָצָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ נְמִי דְכָל בְּרָכָה שְׂאִין בָּהּ מַלְכוּת אִינְהּ בְּרָכָה וְכוּ' יוֹחֲנָן וְעֵינֵן מַה שְׁפַתְבְּנוּ בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא לְקַמְן שְׂהַקְשָׁה עַל ר' יוֹחֲנָן מֵאֵי קִמ"ל: ד"ה בְּרוּף שְׁנַתָּן וְכוּ' וּבְבִרְכַת שְׁל ח"י בְּרָכוֹת פְּנֻלָם סְמוּכוֹת לְבִרְכַת אֵל חֵי וְקִיָּם וְהַקְשָׁה מְהֵרָש"א דְבִמְנַחָה וּבְמוֹסָף מֵאֵי אִיכָא לְמִימַר שְׂאִין סְמוּכוֹת לְבִרְכַת חֵי וְקִיָּם עֵינֵן מְהֵרָש"א וְנִרְאָה דְלֹא רָצוּ לְשָׂכוֹת בְּנוֹסַח תְּפִלַּת י"ח אַחַת מִחִבְרֵתָהּ וְאֶזְלוּ בְּתַר רֵיב תְּפִלוֹת וְשַׁחֲרִית וְעַרְבִית הֵם תְּרֵי זִימְנֵי בְּכָל יוֹם וּמְנַחָה הוּא פַעַם א' וּמוֹסָף אִינְהּ תְּדִירָה בְּכָל יוֹם וְלָכֵן שַׁחֲרִית וְעַרְבִית הֵּה הָרוּב וְכִינּוּ דְלֹא תִיקְנוּ בָּהֶם מַלְכוּת וְסָמְכוּ עַל בְּרַכַת אֵל חֵי וְקִיָּם לָכֵן גַּם בְּמוֹסָף וּמְנַחָה לֹא תִיקְנוּ מַלְכוּת וְעֵינֵן בַּח"ר בַּפ"ק דָּף י"א ע"א בְּמִשְׁנֵה מְקוּם שְׂאֵמְרוּ לְהֵאָרִיף וְכוּ' שְׁפַתְבּוּ דְבִרְכַת אֶהְבָּה רַבָּה אִינְהּ פּוּתְחַת בְּבִרוּף לְפִי שְׂהִיא סְמוּכָה לְיוֹצֵר אֹר וְנָאף שְׂאֵנְשֵׁי מִשְׁמַר לֹא הָיוּ סוּמְכִין אוֹתָהּ לְיוֹצֵר אֹר מ"מ פִּינּוּן שְׂרוּב פְּעָמִים הִיא סְמִיכָה לְכָף אֲפִילוּ אֲנָשֵׁי מִשְׁמַר לֹא הָיוּ פּוּתְחִין בְּבִרוּף וְנָאף שְׂהֵרָשָׁב"א בְּעֵצְמוֹ שֶׁם דְחָה טַעַם זֶה וּכְתַב דָּאֵי מִטַעַם זֶה אִיפְכָא מְסַתְבָּרָא פִּינּוּן שְׁלַפְעָמִים אִינְהּ סְמוּכָה הִי רֵאִוִי לְתַקְנָה תְּמִיד לְפַתּוּחַ בְּבִרוּף מ"מ אוֹלֵי הַתּוֹס' לֹא ס"ל כְּרִשְׁב"א בְּזֵה וּס"ל דְאֶזְלִינוּ בְּתַר רַבָּה אֶלָּא דְכָל זֶה אֲתִי שְׁפִיר לר' יוֹחֲנָן דְאָמַר בַּפ"ק דָּף ד' ע"ב דְגַם בְּתַפְלָה שְׁל עַרְבִית צָרִיף לְסַמּוּף גְּאֻלָּה לְתַפְלָה אֲבָל לְרִיב"ל דְאָמַר שֶׁם תְּפִלוֹת בְּאֲמַצְעַ תִּיקְנוּם א"כ אֲדַרְבֵּה רֹב הַתְּפִלוֹת אִינּוּ סְמוּכוֹת רַק שַׁחֲרִית לְחוּד א"כ קִשָּׁה לְמָה אִין מַלְכוּת בְּבִרְכוֹת שְׁל שְׂמוּנָה עֶשְׂרֵה וּבְזֵה יֵשׁ לוֹמַר דר' יוֹחֲנָן לְשַׁטְתּוּ דְאִיהוּ ס"ל מְצֻנָּה גַם בְּעַרְבִית לְסַמּוּף גְּאֻלָּה לְתַפְלָה וּלְכָף סוּבַר דְכָל בְּרָכָה שְׂאִין בָּהּ מַלְכוּת אִיכָה בְּרָכָה וּתְפִלוֹת ש"ע שְׂאֵנִי שְׂהֵם סְמוּכוֹת וְרַב ס"ל כְּרִיב"ל וְא"כ דוּב תְּפִלוֹת אִינּוּ סְמוּכוֹת וְאִפ"ה לִית בָּהּ מַלְכוּת לְכָף ס"ל דְכָל בְּרָכָה שְׂאִין הַזְכַּרְתָּ שֶׁם אִינְהּ בְּרָכָה אֲבָל עַל מַלְכוּת לֹא קִפִּיד וּלפ"ז רִיב"ל וְדָאֵי ס"ל כְּרַב וְהֵנָּה לָן לְמַפְסַק כְּרַב דְאָף דְרַב ור' יוֹחֲנָן הִלְכָה כר"י נִגְד רִיב"ל לֹא קִי"ל כר' יוֹחֲנָן וְאֲמֵנָם בְּהַךְ בְּפִלּוּגְתָא דְגְאֻלָּה לְתַפְלָה בְּלֹא"ה קִי"ל כר' יוֹחֲנָן דְמַתְנִיתָא מְסִייעַ לִי כְמוֹ"ש הַתּוֹס' דָּף ד' ע"ב: בַּא"ד לְבִרְכַת אֵל חֵי וְקִיָּם וְכַתְּבַ מְהֵרָש"א שְׁכַפְנוּנְתּוּ עַל בְּרַכַת גְּאֵל יִשְׂרָאֵל וְקִרּוּ לִי בְרַכַת אֵל חֵי וְקִיָּם שְׂאֵמֶר בָּהּ לְמִלְךָ אֵל חֵי וְקִיָּם וְכוּ' וְלְדַבְרֵיו הֵנָּה לֵהוּ לְמִימַר שְׁסְמוּכוֹת לְגְאֵל יִשְׂרָאֵל וְנִרְאָה שְׁכַפְנוּנַת הַתּוֹס' שְׁלַמְלָךְ אֵל חֵי וְקִיָּם חָשׁוּב מַלְכוּת וְיֵשׁ מַלְכוּת בְּגְאֵל יִשְׂרָאֵל וּס"ל לְהַתּוֹס' שְׁבִרְכוֹת רֵאשׁוֹנוֹת שְׁל ק"ש אִינָם שְׂיִיכוֹת לְק"ש וְלָכֵן לֹא מְקַרִי בְּרָכָה שְׂאֵחַר ק"ש סְמוּכָה לְחִבְרֵתָהּ וְהָא דְאִינְהּ פּוּתְחַת בְּבִרוּף הֵינּוּ שְׁמַתְחִלָּה נִתְקַנְהּ כְּף לְהִיּוֹת חוּתְמַת וְלֹא פּוּתְחַת וְכְמוֹ שְׂהֵאָרִיף בְּזֵה הַרְשָׁב"א בַּפ"ק בְּמִשְׁנֵה מְקוּם שְׂאֵמְרוּ לְהֵאָרִיף יַעו"ש אֶלָּא שְׂא לְהַתּוֹס' פִּינּוּן שְׂאִינְהּ סְמוּכָה א"כ בְּעֵי מַלְכוּת וְחִשְׁבִּינוּ לְמִלְךָ אֵל חֵי וְקִיָּם לְמַלְכוּת וְהָא שְׁפַתְבּוּ לֹאֵל חֵי וְקִיָּם וְלֹא כְתַבוּ שְׁסְמוּכוֹת לֵה' יְמִלְוּךָ לְעוֹלָם וְעַד הֵינּוּ שְׂזֵה אִינוּ בְּחִשְׁבַּ מַלְכוּת שְׂהוּא לְשׁוֹן עֲתִיד שְׁעַתִּיד לְמִלְוּךָ וְלָכֵן כְּתַבוּ לְמִלְךָ אֵל חֵי וְקִיָּם וְנָאף שְׂזֵהוּ אִינוּ סְמוּף לְהַבְּרָכָה נִרְאָה דְמַחְשָׁב מַלְכוּתָא אֲרִיכְתָא וּבְעַרְבִית סְמְכִינוּ עַל מַלְכוּתָהּ רֵאוּ בְּנִיף וְאוֹלֵי מְזֵה הַטַעַם הַמְנַהֵג כְּשִׂאוֹמְרִים מְעַרְבִית לְסִיָּים הַבְּרָכָה מְלָךְ צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ לְפִי

שָׂאז מוסיפין הרבה מה שלא תיקנו אנשי ככה"ג ולא שייך מלכותא אריכתא לכו
מסיימים הברכה עצמה עם מלכות דהיינו מלה צור ישראל וגואלו.

אלא דלפי מ"ש התוס' בפ' כ"מ דף מ' ע"ב בד"ה אמר אב"י דמלה לבד אינו נחשב מלכות
אם לא אמר מלה העולם א"כ איך אפשר לומר דלמלה אל חי וקיים נחשב מלכות ואולי
לקה באמת לא כתבו התוס' שם רק תירוץ השני דכאן דאלקי אברהם נחשב מלכות
והמהרש"א הרגיש בזה ששם דלגו התירוץ הראשון ולפי מ"ש זהו טעמם אלא דגוף
דבר זה שיהי' פנונתו שזה נחשב מלכות הוא דוסק וגם זה דוסק שפאן לא ס"ל דמלה
לחוד אינו נחשב מלכות וסותרים דבריהם שבפ' פיצד מברכין ולכן מחונרתא פפי הבנת
מהרש"א שפנונתו שסמוכות לברכת גאל ישראל וגם ברכת גאל ישראל אין בה מלכות
אלא שגם היא סמוכה לברכת אהבה ואהבה סמוכה ליוצר אור שפוחתת בברוך בשם
ומלכות וקא דלא כתבו התוס' סתם שסמוכות לברכת ק"ש נלע"ד דמה שכ' לברכת אל
חי אין פנונתו לעזרת שאומר בו למלה אל חי וקיים וכהבנת מהרש"א אלא פנונתו לאל
חי וקיים תמיד מלה עלינו שבברכת אשר בדברו מעריב ערבים שהיא ברכה ראשונה
של ק"ש דערבית ועקר פנונתו שרוב התפלות סמוכות לברכת ק"ש וברכת ק"ש של
שחרית הוא דבר פשוט לדברי הפל שצריך בשחרית לסמוך גאולה לתפלה אלא אפי'
בק"ש של ערבית ג"כ היא סמוכה דק"ל כר' יוחנן דגם בערבית צריך לסמוך גאולה
לתפלה: ע"ב אלא מעתה שבתות וכו' וקאמר רב הונא וכו' ואין לחלק דשאני בהמ"ז
דאפשר לתמן ע"י ברוך אשר נתן משא"כ בתפלה שלא תיקנו אשר נתן משום הפסק
כמו"ש הב"י בשם מהר"ם כמו שהבאתי לעיל דזה ניחא לפי החמת דאם כבר פתח הטוב
גם בבהמ"ז לא תיקנו אשר נתן משא"כ לפי דעת המקשה שלא ידע עדיין מזה וא"כ גם
אם פתח הטוב אומר אשר נתן אחר שגומר ברכת הטוב והמטיב א"כ גם בתפלה הי'
אפשר שיאמר אשר נתן אחר שיגמור כל התפלה דשוב לא שייך הפסק וכה הבנתי על
שהוצרך מהר"ם לומר שהטעם משום הפסק ולא ניחא לי בהטעם אשר פתחתי לעיל
דשמונה עשר תיקנו תשעה עשר לא תיקנו וכן בשבת ויו"ט שבועה תיקנו שמונה לא
תיקנו דא"כ לא הי' שייך ברכת אשר נתן בתפלה כלל אפילו בגמר תפלה והי' נסתר
קושיית הגמרא פאן וקא דבאמת לא אמרינן פאן שמונה עשר תיקנו וכו' פדלעיל דף ל"ג
בהבדלה היינו משום דזה לא שייך כלל לענין שכחה דזה לא תיקנו חכמים כי אם הדבר
נעשה במקרה והגע בעצמה ששכח יעלה ויבוא שחזור לרצה אם עדיין לא עקר רגליו
הרי הוא אומר ברכות בפילות וא"כ יש יותר משמונה עשרה אלא ודאי דדבר הנעשה
במקרה על ידי שכחה ליכא טעם זה ויש לחלק דכאן אין פאן הוספת ברכה חדשה רק
כופל ברכות שכבר אמר: תוס' ד"ה איבעי וכו' ומיהו אומר רבינו יהודה וכו' וקא דלא
כתבו התוס' דמשום יו"ט סגי כשאוכל כזית ולענין סנפה מחשב זה אכילת עראי ופטור
מן הסנפה נראה דדעת התוס' פיון כזית זה חובה הוא משום יו"ט לא מחשב עראי
דחובתו עשאתו קבע וחיוב לאכול בסנפה ובטור סימן תרל"ט לא משמע פן דהטור כתב
שם דליל הראשון פיון שהוא חובה טפי וכו' עיין שם משמע דשאר סעודת יו"ט אף
שהוא חובה יכול לאכול חוץ לסנפה אם אינו אוכל רק כזית: בא"ד צריך לחזור ולאכול
בסנפה לאחר שיפסקו הגשמים וכו' מדבריהם משמע דבשעת ירידת גשמים אפי' בליל
ראשון לא שייך חובת סנפה וכן הוא דעת הרשב"א בתשובה הביאו הב"י בסימן תרל"ט

והביא שם דעת פוסקים אחרים דבליילה הראשון אפילו גשמים יורדים חייב בסנפה ולענ"ד בליילה הראשון אם בשמים יורדין נמתין שעה ושתיים אולי יפסקו וכשרואה שאינן פוסקים יאכל בסנפה כי אולי לא יפסקו פלל אבל לא יברך ברפת הסנפה ואם אחר אכילתו פסקו הגשמים חייב לאכול בסנפה ויאכל כפיצה ויברך לישוב בסנפה ויוצא לכל הדיעות וכמו כן אם פסקו הגשמים באמצע האכילה הראשונה יברך באמצע הסעודה לישוב בסנפה: במשנה בשלשה וכו' בעשרה והוא אומר ברכו והנה בבהכ"נ אומר ברכו אף שאין שם רק עשרה בצמצום עם הש"ץ נראה שהוא מטעם שפתבו התוס' בד"ה לעולם אל יוציא וכו' בשם הירושלמי דכיון שאומר המברך אינו מוציא עצמו מן הפלל לכה גם הוא מצטרף לומר ברכו ואמנם לדברי ר"ע שגם בבהכ"נ אינו אומר המברך הדק"ל אף אומר בעשרה בצמצום ברכו ובשלמא למה דאמר שמואל אל יוציא עצמו מן הפלל ליפא קושא מדברי ר"ע דאיפא למימר דבהא גופי' פליגי ר"י ור"ע דר' ישמעאל אית לי' הך סברה דלא יוציא עצמו מן הפלל ור"ע לית לי' הך סברה ופסק שמואל כר' ישמעאל כדמסקינן באמת לקמן דנהוג עלמא כר"י והא דהקשה על שמואל מרישא דמשנתינו דאתיא כר"ע כדלקמן היינו שהמקשה הי' סובר הפירוש במשנתינו דבשלשה והוא אומר ברכו היינו דוקא ברכו ואינו רשאי לומר נברך וא"כ לא שייך זה לפלוגתא דר"י ור"ע וכדמשני אף ברכו שפיר מצינו למימר דתליא בפלוגתא אם נברך עדיף או ברכו עדיף וממילא ניחא מלתא דשמואל אבל מ"מ קשה היכא אמרינן לר"ע בעשרה בצמצום עם הש"ץ ברכו ולכן נלע"ד דמפאן ראי' לסתור דעת הב"ח בסימן קצ"ב שפסק דבשלשה אם אמר ברכו לא יצא י"ח והמג"א בס"ק א' השיג עליו וכיון שאנו רואים שעכ"פ בבהכ"נ יכול לומר בעשרה אף עם הש"ץ פוסק ר"ע דאומר ברכו אף שאינו מסיים המברך א"כ בבהמ"ז עכ"פ בדיעבד יוצא בברכו הן בעשרה והן בשלשה והא דבבהמ"ז עכ"פ לכתחלה אינו יכול לומר ברכו ובבהכ"נ אפילו לר"ע אומר לכתחלה ברכו היינו משום דע"פ רוב יש בבהכ"נ יותר מעשרה והש"ץ אינו יכול להשגיח על זה שהרי אלו נכנסים ואלו יוצאין כמו"ש התוס' בד"ה אמר ר"ע מה מצינו וכו' לכה תיקנו שיאמר תמיד ברכו דעדיף טפי לר"ע ואן להקשות כיון דר"ע אית לי' סברת התוס' דבהכ"נ אלו נכנסים ואלו יוצאים א"כ מאי השיב לריה"ג מבהכ"נ דיש לומר דר"ע אית לי' דמתמת זה תיקנו ברכו שהוא עדיף אבל לח בשביל זה מעטו בשבחו של מקום אם בבהמ"ז מברכין לפי רוב הקהל גם בבהכ"נ אין למעט השבחו ויהי' מוטל על הש"ץ להשגיח על זה ומדלא תיקנו בבהכ"כ פן ש"מ שאין שום חילוק בין עשרה למאה ולרבוא פלל: דף נ' ע"א אימא אף ברכו ומ"מ נברך עדיף רש"י ותוס' נדחקו בזה דאם נברך עדיף למה קאמר התנא ברכו ורש"י לא גריס עדיף והתוס' כתבו דעדיף לאו דוקא ועיין מהרש"א ואמנם לפי מה שכתבתי דבאמת מלתא דשמואל הוא אליבא דר"י אבל לר"ע לית הך סברה דאל יוציא עצמו מן הפלל ולדידן' נדאי ברכו עדיף א"כ ניחא דרישא דמתני' אתיא כר"ע ושמואל הכריע כר"י: שם והכתיב ומברכתה יבורך וגו' פוננת המקשה בזה להוכיח דגם כשאומר מטובו ג"כ אין משמעו דבר מועט שהרי דוד ביקש ומביתך וגו' ומהי תיתי נימא שדוד מעט בתגמוליו של הק"ב והביקש רק דבר מועט אלא נדאי שגם מביתך משמעו דבר גדול ומשני בשאלה שאני וכן דוד שאל באמת רק דבר מועט ועל זה הקשה לו והכתיב הר"ב פיהו וגו' והפל להוכיח דגם מטובו משמעו גם

לדבר גדול כמו ומברכתה ולכן קראי לא הווי קשין לי אהדי פלל אי לאו דברי רבי דאמר מטובו הרי זה בור: שם אמר ר' יוחנן ברוך וכו' על המזון שאכלנו הרי זה בור רש"י ותוס' חלוקים בפירושו של דברים הללו רש"י מפרש על שלא אמר משלי כמבואר בדברי רש"י בד"ה פדתנו וכו' ולא קתני משלו והתוס' מפרשים שעקר הקפידא על שאמר על המזון כמבואר בתוס' בד"ה על המזון ולפירוש רש"י צריך הבנה מה חסרון יש כשאינו אומר משלו וראיתי פרי"ף וברא"ש שכתבו שהרי זה בור הוא מטעם דמתחזי כמאן דמברך לי למזונא ונראה שזהו הוא דעת של רש"י וכשאמר משלו ליפא למטעי בקדא שוב ראיתי במע"מ שהביא בשם הבית יוסף שרש"י מפרש בפירוש הרי"ף: שם מאי קמ"ל תנינא וכו' ואין לומר דקמ"ל דאפילו אין בשלשתן חד מןפלא מחבירו אפ"ה לא אמרינן חילוק ברכות עדיף ואינו רשאים לחלק דזה מחשב להגמרא מלתא דפשיטא ואף שטעו בו לעיל דף מ"ה ע"ב יהודה בר מרימר וחביריו מ"מ הגמרא פשיטא לי דבר זה.

אי נמי דאי משום הא לא הי צריך לומר שאכלו פאחת רק הי לו לומר שלשה אינו רשאים לחלק והי קאי ממילא על הני שלשה דמיירי בתחלת הפרק ומדשנה עוד הפעם שאכלו פאחת מקלל שבא לרבות איזה דבר באופן אכילתו פאחת וכו' מןושב נמי דלעיל בריש פרקין הביאו התוס' בשם הירושלמי דרמי מירמי הני תרי משניות אהדי עיין שם בד"ה שלשה שאכלו וכאן הוא מקשה מאי קמ"ל תנינא ולפי מ"ש נחא דלעיל בירושלמי קאי על חייבים לזמן דשם עם אינו רשאים לחלק דבמשנתנו וכאן קושניית הגמרא מאי קמ"ל קאי על אמרו שאכלו פאחת: שם לישנא אחרניא וכו' אע"פ שכל אחד אוכל מפפרו ולכאורה קשה אפתי מאי קמ"ל תנינא אכל טבל אין מזמנין עליו וכיון דאיהו אוכל טבל א"כ הם לא אכלו מפפרו ואפ"ה אי לאו דטבל הוא דבר האסור הי מצטרף ודחוק לומר דלעיל איפא למימר שאכלו פלם טבל וא"כ אכלו מפפר אחד ואפ"ה אין מצטרפין דאכילת דבר האסור לא מקרי קביעו דלשון אכל טבל משמע שאחד אכל טבל ואלמלא דברי התוס' לעיל בריש פרקין בד"ה אכל טבל שכתבו בסוף הדבור שלשה המנדרים הנאה זה מזה אין מצטרפין הייתי מפרש פאן מה דקאמר אע"פ שכל א' אוכל מפפרו היינו שכל א' אוכל מפפר שאין חבירו יכול לאכול מפפרו דהיינו שהם מנדרים הנאה זה מזה ואפ"ה מצטרפין וחיובים בזמון פיון שעכ"פ כל א' אוכל בהיתר אכל פיון שהתוס' לא פסקו פן צריך לתרץ פאן דלעיל שנינו אכל טבל אין מזמנין עליו והיינו שאין רשאים לזמן עליו ומינה הנה דייקין שאם אכל דבר ההיתר אע"פ שאוכל מפפרו המיוחד לו רשאים לזמן עליו אפתי לא הנה ידעינן שהוא חובה ואינו רשאים לחלק וקמ"ל פאן שאין רשאים לחלק וחיובים לזמן פאחד: רש"י ד"ה הלכה כר"ע בבהמ"ז וכו' אפשר לפרש פנונת רש"י דלא תימא דרבא דאמר הלכה כר"ע פנונתו על פלוגתא עם ר' ישמעאל אם אמרינן המבורך וכו' פאמת הלכה כר"י לכן פירש רש"י בברפת המזון דאחד עשרה ואחד עשרה רבוא אלא דאפתי דברי רש"י הם דבר ש שאינם צריכים דאיהו יהי"ס דרבא יתפנין באמרו הלכה כר"ע על מחלוקתו עם ר' ישמעאל ונהרי רבא גופי' אמר לקמן דנהוג עלמא כר' ישמעאל ועוד דהא קאמר עלה רבינא ורב חמא איקלעו לבי ר"ג וכו' מהדר אבי מאה וכו' הכי אמר רבא הלכה כר"ע ונלע"ד דכוננת רש"י שלא תאמר מה דאמר ר"ע מה מצינו בבית הפנסת אחד מרובים וכו' איהו הוא דקאמר הכי

אָבֵל רִיחַ פְּלִיגָה גַם בְּבַה"כ וְעַל זֶה קָאָמַר רַבָּא הִלְכָה כַר"ע דְּבַבְהַכ"נ אִין חִילּוּק אָבֵל
בְּבִרְפַת הַמְּזוֹן לַח הִכְרִיעַ רַבָּא וְגַם הִךָ עֲוֹבְדָא דְּבִי ר"ג דְּמַהְדֵּר רַב תְּמָא אָבִי מֵאָה ג"כ
נִפְרַשׁ לְעַנְיָן לְתַפְלָה הֵנָּה שֶׁהֲר"ג הִי' לֹו בִּי כְּנִישְׁתָּא בְּבִיתוֹ וְלִזְנָה פִּירוּשׁ רְש"י כִּי לֹא כֹן
הוּא וְרַבָּא עַל בְּרַפַת הַמְּזוֹן קָאָמַר הִלְכָה כַר"ע אָבֵל בְּבַבְהַכ"נ גַם רִיחַ מוֹדָה וְכַמוֹ"ש
הַתּוֹס' בְּמִשְׁנֵתֵינוּ בַד"ה אָמַר ר' עֲקִיבָא.

וְע"פ זֶה נ"ל לְפָרֵשׁ דְּבַרֵי הַתּוֹס' בַד"ה אָמַר רַבָּא הִלְכָה כַר"ע פַּר"ח דְּהִכִי קִי"ל הִלְכָּה
בֵּין בְּעֶשְׂרָה בֵּין בְּמֵאָה בֵּין בְּרַבּוּא אֹמַר נְבַרְךָ אֱלֹקֵינוּ עַל הַמְּזוֹן וְכו' וְלִקְאוּרָה דְּבַרֵי הֵם
תְּמוּהִים שֶׁהִבִּיאוּ רֵא"י מִדְּבַרֵי ר"ח עַל דְּבַרֵי רַבָּא דְּאָמַר הִלְכָה כַר"ע וּמַהִי תִּימִי דְּלֹא יִהְיֶה
קִי"ל פְּרָבָא וְרַבִּינָא ג"כ הוֹרָה כֹּן וּלְפִי מ"ש הִבִּיאוּ דְּבַרֵי ר"ח פְּדִי שְׂנֵדַע דְּרַבָּא עַל
בַּהמ"ז פֶּסֶק כַר"ע וְכָל לְשׁוֹן זֶה שֶׁל הַתּוֹס' הוּא לְשׁוֹנוֹ שֶׁל ר"ח וְחֻזְיָנוּ דְּמִפְּרֵשׁ דְּבַרֵי רַבָּא
עַל בַּהמ"ז: תּוֹס' ד"ה עַל הַמְּזוֹן וְכו' דְּמִשְׁמַע דְּמַבְרַךְ לְבַעַל הַבֵּית וְכו' וְעַל דְּבַרֵי ר' יוֹחָנָן
הֶרְאִישׁוּנִים לְמִי שֶׁאֲכַלְנוּ וְכו' פִּי רְש"י דְּמַבְרַךְ לְבַעַה"ב וְאַמְנָם לְעַנ"ד דְּלַעִיל הִחְשֵׁשׁ
שִׂיאָמְרוּ שְׁתֵּי רְשׁוּיּוֹת יֵשׁ זֶה זֶן אֶת זֶה וְזֶה זֶן אֶת זֶה וְכֵן בְּאָמְרוֹ עַל הַמְּזוֹן הוּא הִחְשֵׁשׁ
שִׂיאָמְרוּ שְׁמַבְרַךְ לְבַעַה"ב כְּפִירוּשׁ הַתּוֹס' וּבְהִכִי נִיחָא מַה שֶׁרְאִיתִי דְּבַר תְּיָמָה בְּשִׁינּוּי
הַלְשׁוֹן בֵּין מֵאָמַר הֶרְאִישׁוֹן שֶׁל ר' יוֹחָנָן וּבֵין מֵאָמַר הַשְּׁנִי דְּבַמֵּאָמַר הֶרְאִישׁוֹן אָמַר ר' יוֹחָנָן
נְבַרְךָ שֶׁאֲכַלְנוּ וְכו' הֲרִי שֶׁעַל הַמַּבְרַךְ פִּינּוֹן ר' יוֹחָנָן שֶׁאִיהוּ אֹמַר נְבַרְךָ וּבְמֵאָמַר הַשְּׁנִי
אָמַר ר' יוֹחָנָן בְּרוּךְ שֶׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וְכו' הֲרִי עַל הָעוֹנִים פִּינּוֹן ר' יוֹחָנָן וְהַדְּבַר יִפְלֵא לְמָה
שֶׁבִּיָּק הַמַּבְרַךְ וְהֲרִי הוּא הַפּוֹתֵחַ תְּחִלָּה וְנִרְאָה ע"פִי מַה שֶׁהִבִּיא הַב"ח בְּסִימָן קצ"ב בְּשֵׁם
רְש"ל וְגַם הַט"ז ב"ס"ק ב' הִבִּיאוּ שְׁגַם הַמַּבְרַךְ יֹאמַר וּבְטוֹבוֹ חִינּוֹ שִׂיאָמַר נְבַרְךָ שֶׁאֲכַלְנוּ
מִשְׁלוֹ וּבְטוֹבוֹ חִינּוֹ וְנִתֵּן רְש"ל טַעַם שְׁבִזָּה אָנוּ רוֹאִים שֶׁאִינוּ מְכַוֵּינִן עַל בְּעַל הַבֵּית שֶׁהֲרִי
בְטוֹבוֹ חִינּוֹ מִשְׁמַע מִי שֶׁבִּידּוֹ לְהִמִּית וּלְהַחְיּוֹת וְהַב"ח וְהַט"ז הַשְּׁיָגוֹ עָלָיו שֶׁלֹּא
מְצִינּוֹבַבְגְּמָרָא וּבְפּוֹסְקִים לְשׁוֹן זֶה כִּי אִם אֲצֵל הָעוֹנִים שֶׁהֵם עוֹנִים בְּרוּךְ שֶׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ
וּבְטוֹבוֹ חִינּוֹ עֵינֵי בְּדַבְרֵיהֶם וְגַם רְש"ל מוֹדָה שֶׁמִּדִּינָא דְּגִמְרָא לֹא ה' הַמַּבְרַךְ אֹמַר רַק
נְבַרְךָ שֶׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וְלֹא יוֹתֵר שֶׁהֲרִי כְּתִב שֶׁהֲאִידְנָא נִהְיָו כֹּן.

וְהֵנָּה סְבַרְת רְש"ל שֶׁעַל יְדֵי אֲמִירַת וּבְטוֹבוֹ חִינּוֹ יִצְאָנוּ מִחֲשֵׁשׁ שֶׁלֹּא נִימָא שְׁמַבְרַךְ
לְבַעַה"ב אָמְנָם אִין זֶה מוֹעִיל מִחֲשֵׁשׁ שְׁתֵּי רְשׁוּיּוֹת וּמַעֲתָה מֵאָמַר הֶרְאִישׁוֹן שֶׁל ר' יוֹחָנָן
שֶׁלֹּא יֹאמַר לְמִי שֶׁאֲכַלְנוּ שְׁזָה הוּא מִחֲשֵׁשׁ שְׁתֵּי רְשׁוּיּוֹת חֲשֵׁשׁ זֶה שִׁינּוֹ בְּשִׁנּוֹה אֲצֵל הָעוֹנִים
כְּמוֹ אֲצֵל הַמַּבְרַךְ וְלָכֵן אָמַר ר' יוֹחָנָן דְּבַרֵי עַל הַמַּבְרַךְ שֶׁהֲרִי הוּא פּוֹתֵחַ תְּחִלָּה וּמִמִּילָא
הַה"ד הָעוֹנִים אָבֵל בְּמֵאָמַר הַשְּׁנִי שְׁזָה לִית בִּי חֲשֵׁשׁ שְׁתֵּי רְשׁוּיּוֹת רַק חֲשֵׁשׁ שְׁמַבְרַךְ
לְבַעַה"ב וּבִזָּה יֵשׁ מְקוֹם לוֹמַר דְּתִינַח שִׁישׁ חֲשֵׁשׁ זֶה אֲצֵל הַמַּבְרַךְ שֶׁאִינוּ אֹמַר וּבְטוֹבוֹ
חִינּוֹ אָבֵל אֲצֵל הָעוֹנִים פִּינּוֹן דְּהֵם אֹמְרִים וּבְטוֹבוֹ חִינּוֹ שׁוֹב לִיכָא חֲשֵׁשׁ שֶׁהֲרִי הַבַּעַה"ב
וְדֹאֵי אִין בִּידּוֹ לְהִמִּית וּלְהַחְיּוֹת כְּסְבַרְת רְש"ל וַא"כ יִהְיֶה יְכוּלִים לוֹמַר עַל הַמְּזוֹן קַמ"ל
ר' יוֹחָנָן דְּאִפִּילוֹ הָעוֹנִים ג"כ לֹא יֹאמְרוּ עַל הַמְּזוֹן וְדִלָּא כַר"ע לְשֵׁם בְּזָה עֲדִינֵין יֵשׁ לְטַעוֹת
עַל בַּעַה"ב שֶׁבְטוֹבוֹ שֶׁהִטִּיב עֲמָנוּ לְהַאֲכִילְנוּ מִשְׁלוֹ יֵשׁ חִינּוֹ לְשַׁעֲרָה שֶׁעַל הַלְחָם יַחֲוִי הָאָדָם:
ד"ה אָמַר רַבָּא וְכו' וְאֹמַר וּבְטוֹבוֹ חִינּוֹ דְּבַרֵי הַלְלוּ אִין לְהֵם קִישׁוֹר לְדְבַרֵי הַקּוֹדְמִים
וְעֵינֵין בַּט"ז סִימָן קצ"ב סוּף ס"ק ב' וּבַא"ר סוּף ס"ק א' תְּמָה עַל הַט"ז שֶׁחִילְקַב בֵּין שְׁלִשָּׁה
לְעֶשְׂרֵה דַּמְמ"נ אִם אִין הַמַּבְרַךְ אֹמַר בְּשִׁלְשָׁה גַם בְּעֶשְׂרֵה אִינוּ אֹמַר כֹּן וְהֵנָּה בְּאִמַת לֹא
מְצִאֲתִי בְּמִשְׁנֵה וּבְשְׁתֵּי הַתְּלֻמוֹדִים אֲמִירַת וּבְטוֹבוֹ חִינּוֹ אִי מְקוֹמוֹ וּמִי יֹאמְרוּ וְהוּבָא בַּגַּמ'

בברייטא דרף מקרה לחלק בין האומר ובטובו להאומר ומטובו שזה בור וזה ת"ח וברמב"ם בפ"ה המשנ' ראיתי דבג' לא הזכיר ובטובו חיינו כלל לא באמירת המברך ולא בענייני העונים אבל בעשרה הזכירו בענייני העונים אבל לא באמירת המברך וא"כ הי' מקום לפרש פוננת התוס' פפי שפירש הט"ז דעל עשרה סיימו פן אבל לא פדברי הט"ז ממש שאיהו רצה לפרש דבריהם על המברך ואני אומר ע"פי דברי הרמב"ם בפירוש המשנה יש לפרש דבריהם על על העונים ואמנם רבינו הגדול עצמו בחבורו בספר היד פ"ה מהל' ברכות הל' ב' זה לשונו היו האוכלים משלשה ועד יו"ד מברך אחד מהם ואומר גברך שאכלנו משלו והפל עונים ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו והוא חוזר ואומר וכו' ובהלכה ד' היו האוכלים מעשרה ולמעלה מזמנין בשם פיצד המברך אומר גברך לאלקינו שאכלנו משלו והן עונין ברוך אלקינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו והוא חוזר ואומר וכו'.

הרי שפאן בחיבורו השנה שלשה לעשרה לענין עניות העונין ובטובו חיינו וכן הוא בטור בסיומן קצ"ב וגם בתוס' לעיל דף מ"ו ע"ב בד"ה להיכן הוא חוזר וכו' פתבו דהמברך אומר גברך שאכלנו משלו והמסובין עונים ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו עיין שם בדבריהם ועל שלשה קאי שהרי לא הזכיר רק גברך שאכלנו ולא הזכיר השם.

והנלע"ד בכוננת דבריהם פאן דקיימו על מה שכתבו שם דבשלשה לא יזכיר על המזון וגם בעשרה הרשות בידו שלא להזכיר על המזון ועל זה סיימו דאפילו היכי שאינו מזכיר על המזון דהיינו בשלשה או בעשרה כשאינה רוצה להזכיר אעפ"כ יאמר ובטובו חיינו שלא תאמר שבטובו חיינו אתי רק להודיע שאין פוננתו באמרו על המזון שרומז לבעה"ב לכן פתבו כי לא זה הטעם רק פה תיקנו חכמים הנוסח ועל העונה קאי ולא על המברך ואמנם לשון ואומר שהוא לשון יחיד מורה קצת שקאי על המברך והדבר צריך תלמוד: ע"ב ת"ר יין וכו' אין מברכין עליו בפה"ג אלא בפה"ע וכו' הנה בכאן הלשון מדוקדק אבל במשנתנו שנינו אין מברכין על היין עד שימתן לתוכו מים הלשון תמוה דהרי לענין שטעון ברכה לפניו אין חילוק בין קודם שימתן לתוכו מים ובין אחר שימתן לתוכו מים והחילוק הוא רק בנוסח הברכה איזה ברכה שיברך עליו ואיך שייך למתני אין מברכין עליו ואתו ברפת בפה"ע לאו ברכה היא ומתוך פה"ה נכון לפרש משנתנו דעל ברפת המזון קאי ובזה הנה ניחא לן מה שקבע פלוגתא דר"א ורבנן פאן בפרק שלשה שאכלו שכל הפרק הזה אינו עוסק בדין ברפת הנהנין והי' ראוי' לקבוע פלוגתא זו בפרק פיצד מברכין ששם מבואר דין ברפת היין שהוא בפה"ג אבל פרק שלשה שאכלו כל המשניות בדיני ברפת המזון מייירי ולכן נכון לפרש משנתנו דקאי על ברפת המזון שאין מברכין בהמ"ז על פוס יין עד שימתן לתוכו מים אבל קודם שימתן לתוכו מים אינו נחשב יין רק מי פירות ואין מברכין בהמ"ז על שאר משקים ור"א לשטתו דקודם שימתן לתוכו מים ברכתו בפה"ע פדאמר בברייטא ולכן אינו נחשב יין וחכ"א מברכין דאזלי לשטתייהו דגם קודם שימתן לתוכו מים ברכתו בפה"ג ונחמרא הוא ומברכין עליו ברפת המזון פה הי' נראה לפרש משנתנו אבל מצינו בגמרא להיפך שהרי אמר ריב"ח מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה וא"כ על כרחך פלוגתייהו דר"א וחכמים במשנתנו לאו בכוס של ברכה הוא וא"כ הדק"ל איך שייך לומר אין מברכין עליו ומתוך פה עמדתי על פוננת הרשפ"ם במס' ב"ב דף צ"ז ע"ב ששם הובא האי דריב"ח דמודים חכמים וכו' וכתב

רש"ם בד"ה מודים וכו' דפליגי בנזוסו וכו' פן נראה בעיני ולא ידענא פלוגתייהו היכא ולקאורה יפלא וכי נעלם מעיני הבדולח פינון של הרש"ם משנתנו והתוס' שם באמת פתבו דקאי אהא דתנו בפרק שלשה שאכלו עיין שם ולפי מ"ש ניקח דרש"ם ראה שונדאי לא על חכמים דמשנתנו לריב"ח דחכמים דמשנתנו ודאי גם בכוס של ברכה פליגי וריב"ח ודאי על חכמים אחרים דפליגי עם ר"א בנזוסו קאמר ריב"ח דחכמים הנהמה מודו בכוס של ברכה וא"כ שפיר כתב הרש"ם דלא ידע פלוגתייהו היכא.

ואמנם לתרין דברי משנתנו גם לדעת התוס' שם בבבא בתרא דמודים חכמים היינו חכמים דמשנתנו וכן פירש הרמב"ן בחידושו שם גלע"ד דמשנתנו על היין שתוף הסעודה קאי שאין פת פוטרתו כמבואר בדף מ"א ע"ב דפת פוטר כל הפא בסעודה חוץ מן היין וקאמר ר"א דאין מברכין על היין בתוף הסעודה אלא כשנתן לתוכו מים שאז ברכתו בפה"ג וגורם ברכה לעצמו ולכן אין הפת פוטרת אכל קודם שנתן לתוכו מים פינון שברכתו בפה"ע הרי הוא בכלל שאר משקין ואין מברכין עליו כי הפת פוטרתו וע"ש בתוס' בד"ה אי הכי יין וכו' וחכ"א מברכין דאינהו לשטתייהו דברכתו בורא פה"ג ונהרי הוא יין שאין הפת פוטרתו ועל זה קאמר ריב"ח דמודים חכמים שאין מברכין עליו ברפת המזון דבעינו מצנה מן המוכח ופירושו אתי שפיר לשטת רש"ם א"ש בתוס' בד"ה א"ה וכו' שפירש שגורם ברכה לעצמו היינו שברכתו בפה"ג אכל לפירוש רש"י ותוס' שם דגורם ברכה לעצמו היינו בקידוש ובברכת אירוסין א"כ פינון דלחכמים עכ"פ מודו דאין מברכין עליו בכוס של ברכה א"כ אינו קובע ברכה לעצמו ולמה יברך עליו בתוף הסעודה כראה דאעפ"כ ניקח דעכ"פ לברכת אירוסין חזי וגם לא גרע מיין מגולה ועיין במה שכתבתי בפרק קמא דף י"ב ע"א בפסוקא היכי דנקט פסא דחמרא וכו' בחידושינו שם: שם כמאן אןלא הא דאמר שמואל וכו' כר"א.

הנה ללישנא קמא דרש"י שאם הוא יין הוא פסול לנט"י א"כ אין לנו ראי' דרבנן סברי אסור לעשות צרכיו באונקלים והא דאסרו לנט"י היינו משום דנטילת ידיים צריף מים דוקא ולא יין וצריף לומר ללשון הזה דהא דאמר כר"א היינו דמדברי ר"א שמעינו דהיתר מפניך אבל מדברי חכמים אף שלא שמענו איסור מ"מ גם היתר לא שמענו: רש"י ד"ה לשון אחר ה"ג וכו' לשון זה הא דגרע קודם שנתן לתוכו מים היינו משום מים דמי פירות קרויים מים ולכן בתורת מים קפדינן אהזותא ונהרי אין לו מראה מים ופסול לנט"י אבל משנתן לתוכו מים יין מקרי ונוטלין ממנו בתורת יין ונהרי יש לו מראה יין: ד"ה אבל לא גלוסקאות וכו' נמאסין לא ה"י רש"י צריף לזה דפת אפילו לא ממאסין אין זורקין פדמוכח מהאי דתניא אע"פ שאין זורקין הפת אבל זורקין את האונקלין ומוקי לה במידי דלא ממאסין וא"כ פת אפילו לא ממאסין אין זורקין אותו: דף נ"א ע"א בעי מיני דר"ח וכו' אמר רבינא וכו' גלע"ד שהגרסא הפוכה ומתחלה גרסינן אמר רבינא הלכך ואדלעיל קאי דאמרנו מסלקן והיינו שמברך בעודן בפיו ואמר רבינא הלכך וכו' ואח"כ גרסינן בעו מיני' מר"ח ובלתי ספק אצלי שזו היתה גרסת רש"י ומסולק תמיהת המהרש"א.

ועוד גלע"ד לקיים הגרסא שלפנינו ונדקדק במה דבעו מיני' דר"ח וכו' מהו שיתחזר ויברך זה הלשון אינו מדוקדק פינון שלא בירך עדיין כלל איך שיקף לומר שיתחזר ויברך

וכך הנה להו למבעי מהו שיברך ולכן נלע"ד שהפנונה הוא שברכהראשונה ודאי צריך לברך ומיירי שגזפר באמצע האכילה והשת"ל וכגון שלא הי' יכול לסלקינהו לצד אחד ועיין ברא"ש שפוסק שמה שאמרו במשקין בלען היינו שמברך אחר שבלען שפיון שגזפר קודם שבלען מקרי קצת עובר לעשייתו עיין שם ומיכה דהה"ד באוכלין היכי שאי אפשר לסלקינהו ובעו מר"ח אם יחזור ויברך גם ברכה אחרונה וזהו עצמו הספק שנסתפקו המג"א בסימן קע"ב ס"ק ב' ועל זה השיב רב חסדא מי שאכל שום וכו' שלא יברך ברכה אחרונה אבל ברכה ראשונה יברך כיון שגזפר בעודן בפיו ועל זה שייך שפיר הלכה של רבינא: שם אמר רבי חנן ובחי אמר רב ששת ובברפת הארץ עיין מהרש"א שפתב שהלשון דחוק ולענ"ד על דאמר שם דרב חסדא מעטר לי' בנטלי קאמר רבי חנן שבאותן הפוסות יהי' יין חי ורב ששת אומר שבבה"א אז עטרהו בנטלי או בתלמידי' לרב יהוד': בעזה"י סליק פרק שלשה שאכלו ונתחיל פרק אלו דברים פרק שמיני דף נ"א ע"ב שהיין גורם לקדושה שתאמר וכו' הא ודאי שקידוש היום הוא דבר תורה אמנם מה שאין קידוש אלא על היין נסתפקו התוס' בפסחים דף ק"ו ע"א בד"ה זכרהו וכו' אם הוא דבר תורה ושטת רוב הפוסקים שאינו דבר תורה וא"כ מי שהוא במדבר ואין לו שום פוס וצא פת הא ודאי שעכ"פ מוטל עליו חובת הקידוש של תורה ומחוייב לקדש בלי פוס וא"כ איך קאמרי ב"ה שהיין גורם לקדושה שתאמר ונהרי אפילו אם ליכא יין צריכא הקדושה שתאמר.

וגם על טעם השני דקאמרי ב"ה שהיין תדיר ונהרי בנבחים ריש פרק התדיר מבפניא להו בתדיר ומקודש אינה עדיף ולפום רהיטא מה שהוא דאורייתא מקרי מקודש נגד מה שהוא מדברבן וא"כ אם היין יש לו מעלת תדיר נגד זה יש לקידוש מעלת מקודש.

אמנם ידי חובת קידוש דאורייתא כבר יצאו בתפלה של ערבית וא"כ שפיר קאמרי ב"ה בתרי טעמי דידהו ולפי זה יצא לנו דבר חדש שנשים שאין דרפם להתפלל ערבית ובקדוש היום הם חייבות דבר תורה פדלעיל דף כ' ע"ב אם האשה מקדשת לעצמה גם ב"ה מודו שתברך על היום ואח"כ תברך על היין כדברי ב"ש ועיין בדברינו לקמן בתוס' בד"ה ור"י היא: שם מאי דבר אחר וכו' ואע"ג דב"ש נמי תרי טעמי קאמרי שהיום גורם וכו' וכבר קידש היום וכו' ולמה לא קשיא לי' על ב"ש למה לי' תרי טעמי נראה דב"ש אמר תרי טעמי דתרונניהו צריכי דטעם שהיום גורם שייך רק במקדש על היין אבל במקדש על הפת ואטו חובת קידוש גורם לפת והלא חייב פת הוא בשלש סעודות וכולהו פתיכי בתלתא היום שבפ' המן ולכן הוצרכו למיהב טעמא שכבר קידש היום וכו' וטעם שכבר קידש היום לחוד שייך במקדש בליקה אבל המקדים לקדש מבעוד יום לא שייך טעם זה וכאשר באמת הקשה הרשב"א בחידושו ולכן הוצרכו ליתן טעם שהיום גורם וכו' ואולי במקדש אריפתא ומבעוד יום מודו ב"ש דמברך על הפת תחלה ואח"כ על היום ולכן לא קשיא לי' על ב"ש רק על ב"ה שפיר הקשה מאי דבר אחר דהרי סגי לי' בטעם שהיין גורם ואין לומר דג"כ לפעמים לא שייך שהיין גורם והיינו בלא התפלל ערבית שאז עכ"פ חובת הקידוש הוא מן התורה אף בלא יין וכנ"ל דא"כ גם טעם תדיר לא מהני בזה שהרי אז הקידוש שהוא מן התורה נקרא מקודש וכנ"ל ומשני דשפיר הוצרכו לתרי טעמי דכי תימא התם תרתי דהרי לפעמים שייכו שני הטעמים של ב"ש דהיינו במקדש בליקה ועל היין ואפ"ה גם בזה סברי ב"ה דמברך על היין תחלה משום

דַּהֲכִי נִמְי תַרְתִּי נִינְהוּ וְאוּלַי זֶה טַעְמוֹ שֶׁל הַבְּרִטְנוּרָא שְׂבִדְבְּרִי ב"ש הַזְּכִיר שְׁנֵי הַטַּעְמִים הַיֵּינֻנוּ מִשּׁוּם דְּשִׁינָה זֶה וְלֹא שִׁינָה זֶה וּבְדְבְּרִי ב"ה הַזְּכִיר טַעַם הָרֵאשׁוֹן מִשּׁוּם דְּלֹא מִשְׁפַּחַת שְׁלֹא יֵהִי שִׁינָה טַעַם הָרֵאשׁוֹן וְהִי שִׁינָה טַעַם הַשְּׁנִי וְכַנ"ל: רַש"י ד"ה נֵר וּמְזוֹן מִי שְׁאִין לֹו אֶלֶּא פּוֹס אֶחָד וְכו' נִרְאֶה פְּשׁוּט דְּכּוֹנֵנַת רַש"י בְּזֶה דַּא"כ לֹא מִשְׁפַּחַת לְב"ה מְזוֹן וְהַבְּדִלָה עַל פּוֹס אֶחָד אֶבֶּל לְב"ש אִין בַּה"מ ז' טַעוּנָה פּוֹס וְעֵינֵין מְהַרְש"א וְאַמְנָם דְּבְרִי רַש"י הֵם תְּמוּהִים אֶצְלֵי וְאַטוּ אִם יֵשׁ לֹו פּוֹסוֹת הַרְבֵּה מְחֻנְיָב לִיקַח פּוֹס מִן־חָד לְבַה"מ ז' וְכוֹס מִן־חָד לְהַבְּדִלָה דְּהָא דְאַמְרִינֵן לְמַן בְּבְרִינְתָא הַנְּכַנְס לְבֵיתוֹ בְּמו"ש וְכו' וְאִם אִין לֹו אֶלֶּא פּוֹס אֶחָד מִנִּיחוֹ לְאַחַר הַמְּזוֹן וְכו' הֵתָם בְּנְכַנְס לְבֵיתוֹ בְּמו"ש וְעַדְדִין לֹא אֶכֶּל דְּאַסוּר לֹו לְאַכּוֹל קִנְדָם הַבְּדִלָה אֶלֶּא א"כ אִין לֹו אֶלֶּא פּוֹס אֶחָד הַתִּירוֹ לֹו הָאֶכִּילָה קִנְדָם וְעֵינֵין שָׁם בְּתוֹס' בַּד"ה וּמִנִּיחוֹ עַד לְאַחַר וְכו' אֶבֶּל מִשְׁנַתִּינוּ אִיפֹא לְאוּקְמֵי בְּכָר אֶכֶּל מִבְּעוֹד יוֹם וְהִגִּיעַ זְמַן הַבְּדִלָה וּכְבָר גָּמַר אֶכִּילְתוּ שְׂאֵז יְכוּל לַעֲשׂוֹת שְׁתִּיהֵן עַל פּוֹס אֶחָד: דָּף נ"ב ע"א מְבַרְךָ עַל הַיֵּין וְשׁוֹתֵהוּ וְכו' וְטַעְמָא דְב"ש בְּהָא דְלְכַאוּרָה אַף דְּסְבְּרִי שְׁאִין בְּרַפְת הַמְּזוֹן טַעוּנָה פּוֹס מ"מ מְפַנֵּי מַה יִּשְׁתֶּה הַפּוֹס וּיְבַרְךָ עָלָיו קִנְדָם בְּרַפְת הַמְּזוֹן וּמַה הַפְּסֻד יֵשׁ אִם יִנִּיחוּנוּ עַד אַחַר בְּרַפְת הַמְּזוֹן וּיְבַרְךָ עָלָיו וְיִשְׁתֶּה וּיְבַרְט לְפִי מ"ש הַרְשֵׁב"א דְאַפִּילוּ לְמַאן דְּסָבַר אֵינָה טַעוּנָה פּוֹס מ"מ יָפָה לְבַרְךָ עַל הַפּוֹס וְהַנְּלַע"ד דְב"ש סְבְּרִי וְאַכְלָתָ וְשְׂבַעְתָּ דְכַתִּיב בְּתוּרָה וְאַכְלָתָ זֹו אֶכִּילָה וְשְׂבַעְתָּ זֹו שְׁתִּי' כְּדִרְיֵשׁ ר"מ לְעֵיל דָּף מ"ט ע"ב אֶלֶּא דְר"מ דְרִישׁ לִי' רַק לְאַסְמַכְתָּא עֵינֵין לְעֵיל בְּתוֹס' בַּד"ה ר"מ סְבַר וְכו' וְב"ש דְרִישׁ לִי' לְדַרְשָׁה גְּמוּרָה וְכִינֵן שְׁאִין שָׁם אֶלֶּא אוֹתוֹ הַפּוֹס מוּטָב לֹו לְשַׁתּוֹתוֹ קִנְדָם בְּרַפְת הַמְּזוֹן כְּדִי שְׂיִתְחַיֵּיב מִן הַתּוּרָה בְּבְרַפְת הַמְּזוֹן וְיִקְיִים מְצַנַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוּרָה וְאֵעִפ"כ הַנְּכַרַח לֹו מֵרַ תְּרִי תַנְּאִי וְאַלִּיבָא דְב"ש מִשּׁוּם דְּגַם דְּבְרִינְתָא דְלְעֵיל דְהַנְּכַנְס לְבֵיתוֹ בְּמו"ש ג"כ מִיִּירִי בְּאִין לֹו אֶלֶּא אוֹתוֹ הַפּוֹס וְאֵעִפ"כ סְבְּרִי ב"ש דְּבְרַפְת הַמְּזוֹן טַעוּנָה פּוֹס וּמְבַרְךָ בְּרַפְת הַמְּזוֹן אַע"פִי שְׁלֹא שְׁתֶּה בְּאַמְצַע הָאֶכִּילָה כְּלָל.

וְנִרְאֶה עוֹד לְהַמְתִּיק הַדְּבָר דְּהָךְ בְּרִינְתָא ר' יְהוּדָה אֵלִיבָא דְב"ש הִיא וְר"י לְשַׁטְתוֹ דְּאִיהוּ פְּלִיג לְעֵיל עַל ר"מ וְדְרִישׁ וְאַכְלָתָ וְשְׂבַעְתָּ אֶכִּילָה שְׂיֵשׁ בָּהּ שְׂבִיעָה וְשְׁתִּי' לֹא נִזְכָּר בְּקִרְא וּלְכַךְ בְּרַפְת הַמְּזוֹן טַעוּנָה פּוֹס: שָׁם וְיַחְזְרוּ וְיִטְמְאוּ אֶת הַפּוֹס מְסוּגִיָּא זֹו הִבִּיא הַרְאַב"ד לְסַתְּוֹר דְּבְרִי הַרְמַב"ם בַּפ"ז מֵאֵה"ט הַל' ב' וְנ"ל רַבִּינוּ שָׁם אִין לָהּ וְלֹד הַטְּוִמְאָה שְׂיִטְמֵא כְּלִים אֶלֶּא מְשָׁקִים טְמֵאִים בְּלַבָּד וְכו' וְהוּא שְׂיִהִיו אוֹתָן הַמְּשָׁקִים טְמֵאִים מִחֻמַּת אָב מֵאַבוֹת הַטְּוִמְאָה וְכו' וְכַתֵּב עַל זֶה הַרְאַב"ד בְּהַשְּׁגוֹת א"א רִיבָה דְּבְרִים וְכו' וְסוּף דְּבָר אֶפִּילוּ בְּמְשָׁקִים הַבָּאִים מִחֻמַּת יָדַים גָּזְרוּ שְׂיִטְמְאוּ אֶת הַכְּלִים מִשְׁמַעְתָּא דְּאֵלוּ דְּבְרִים עַכ"ל הַרְאַב"ד וְכוּנְוִנְתוֹ דְּהָרִי קְאָמַר שְׂמֵא יְטְמֵאוּ מְשָׁקִין מִחֻמַּת יָדָיו וְיַחְזְרוּ וְיִטְמְאוּ הַפּוֹס הָרִי מְפּוֹרֵשׁ שְׂמִשְׁקִין שְׂנַטְמְאוּ מִחֻמַּת יָדַים מְטְמֵאִין הַפּוֹס וְאִנִּי אוֹמֵר לֹא דִי שְׁאִין כָּאֵן סְתִירָה לְדַעַת הַרְמַב"ם אֶלֶּא אֶדְרַבָּה מְסוּגִיָּא זֹו מוּכַח דַּעַת הַרְמַב"ם וּמִתְחַלָּה צְרִיף אִנִּי לְפָרֵשׁ כְּוִנְוִנַת הַרְמַב"ם בְּאַמְרוֹ שְׂיִהִי' הַמְּשָׁקִים טְמֵאִי' מִחֻמַּת אָב וְכו' שְׁאִין כְּוִנְוִנְתוֹ לְמַעַט מְשָׁקִים שְׂנַטְמְאוּ בְּרֵאשׁוֹן אוּ בְּשֵׁנִי כְּגוֹן אֲנֹכֶל שְׂנַטְמֵא בְּכִלֵי שְׂנַטְמֵא בְּשַׁרְץ שְׂהַמְשָׁקִין שְׂנַטְמְאוּ בְּכִלֵי הַהוּא שְׂהוּא רֵאשׁוֹן אוּ בְּאֲנֹכֶל הַהוּא שְׂהוּא שְׁנִי שְׁלֹא יְטְמְאוּ מְשָׁקִין הַלְלוּ אֶת הַכְּלִים לֹא כֵן הִיא וּבְזֶה מוֹדָה הַרְמַב"ם שְׂמִשְׁקִין הַלְלוּ מְטְמֵאִין כְּלִים כִּינֵן שְׂתַחֲלַת הַטְּוִמְאָה בָּא מֵאַב הַטְּוִמְאָה אַף שְׂמִשְׁקִין הַלְלוּ לֹא נְטְמְאוּ מֵהָאָב עֲצָמוּ כִּינֵן שְׂנַטְמְאוּ מִתּוֹלְדוֹתָיו הָרִי עֵקֶר טְוִמְאָתָן הִגִּיעַ מֵהָאָב זֶהוּ כְּוִנְוִנְתוֹ שְׂיִהִיו הַמְּשָׁקִין טְמֵאִי' מִחֻמַּת אָב

וכן הוא מְפָרֵשׁ בְּדַבְרֵי בְּהַקְדָּמָתוֹ לְפִירוּשׁ מִשְׁנֵיּוֹת שֶׁל סֵדֶר טְהוֹרוֹת וּכְבָר מְבוֹאֵר זֶה בְּחִידוּשֵׁינוּ בְּמַס' פְּסָחִים בְּשֵׁטֶת רַחֲסָה"כ סִימָן מ"ג יַעֲיִינן שָׁם בְּדַבְרֵינוּ וְלֹא בָּא רַבֵּינוּ הַגָּדוֹל לְמַעַט בְּזֶה רַק מִשְׁקִין שְׁנֵטְמָאוּ מִחֲמַת יָדַיִם שֶׁיָּדַיִם הִלְלוּ אֵף שֶׁהֵם שְׁנֵיּוֹת מ"מ אֵין הַטְּוִמָּאָה שֶׁלָּהֶם צוֹמַח מִשׁוּם אֵב רַק חֲכָמִים גָּזְרוּ עַל הַיָּדַיִם שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיּוֹת לְטוֹמָאָה וַעֲיִינן שָׁם בְּחִידוּשֵׁינוּ בְּפְסָחִים שָׁם וְעוֹד צָרִיךְ אֲנִי לְהַקְדִּים הַקְדָּמָה אַחַת וְהוּא שֶׁזֶה שְׁנֵיּוֹת שְׁנֵיּוֹת הֵם וְזוֹ הִיא גְזִירַת חֲכָמִים שֶׁגָּזְרוּ עַל יָדַיִם שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיּוֹת גְזִירָה כְּפוּלָה יֵשׁ בָּהּ חֲדָא שֶׁיִּהְיוּ סֶתֶם יָדַיִם שְׁנֵיּוֹת אֲפִילוּ לֹא נִגְעוּ בְּשׁוּם טוֹמָאָה אֲלֵא כִּינן שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתוֹ וַעֲשׂוּ שְׁנֵינִים וַיֵּשׁ בְּגִזְרָה זֹו עוֹד גְזִירָה שֶׁאֲפִילוּ לֹא הִסִּיחַ דַּעְתוֹ מֵהֶם כָּלֵל אַחַר שֶׁבִטֵּל יָדָיו שֶׁמֶרֶם כָּרְאוּי מְכַל מְקוֹם אִם נִגַע בְּיָדָיו בְּרֵאשׁוֹן לְטוֹמָאָה אֵף שֶׁאֵין אָדָם מְקַבֵּל טוֹמָאָה אֲלֵא מֵאֵב הַטְּוִמָּאָה גָּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁיָּדַיִם הִלְלוּ שֶׁנִּגְעוּ בְּרֵאשׁוֹן יִהְיוּ שְׁנֵיּוֹת וַיִּטְמָאוּ מִשְׁקִין לְהִיּוֹת תַּחֲלָה וְכָל זֶה מְבוֹאֵר בְּמַס' פְּסָחִים דָּף י"ט ע"א בַּתּוֹס' בַּד"ה שֶׁאֵין טוֹמָאָת יָדַיִם בְּמַקְדָּשׁ וַעֲיִינן שָׁם בְּחִידוּשֵׁינוּ סִימָן קל"ה וְהִנֵּה יֵשׁ הַפְּרָשׁ בֵּין סֶתֶם יָדַיִם וּבֵין יָדַיִם שֶׁנִּגְעוּ בְּרֵאשׁוֹן שֶׁאֵף שֶׁטוֹמָאָתוֹן שָׁוָה שֶׁנַּעֲשׂוּ שְׁנֵינִים מ"מ סֶתֶם יָדַיִם הַשְּׁנֵיּוֹת שֶׁלָּהֶם אֵינוֹ צוֹמַח מֵאֵב הַטְּוִמָּאָה אֲלֵא כִּי נַעֲשׂוּ שְׁנֵינִים מִתַּחֲלָתוֹן מִגְזִירַת חֲכָמִים אֲבָל יָדַיִם שֶׁנִּגְעוּ בְּרֵאשׁוֹן אֵף שֶׁגַם הֵם אֵינָם רַק שְׁנֵינִים מִגְזִירַת חֲכָמִים מ"מ שְׁנֵיּוֹת שֶׁלָּהֶם בָּא לְהֵם מֵרֵאשׁוֹן וְהֵרֵאשׁוֹן בָּא מֵאֵב נִמְצָא צְמִיחַת שְׁנֵיּוֹת שֶׁל יָדַיִם הִלְלוּ הוּא מֵאֵב הַטְּוִמָּאָה.

וְלִדְעַת הַרְמַב"ם יֵשׁ חִילּוּק בֵּינֵיהֶם לְדִינָא שֶׁסֶתֶם יָדַיִם אֵף שֶׁטְמָאוּ מִשְׁקִין לְהִיּוֹת תַּחֲלָה מ"מ אֵין מִשְׁקִין הִלְלוּ מִטְמָאוּ אֵת הַכֹּלִים אֲבָל יָדַיִם שֶׁנַּעֲשׂוּ שְׁנֵי מִחֲמַת שֶׁנִּגְעוּ בְּרֵאשׁוֹן מִטְמָאוּ מִשְׁקִין שֶׁיִּטְמָאוּ שׁוֹב מִשְׁקִים הִלְלוּ אֵת הַכֹּלִי וְהִנֵּה בְּסוּגְיָא שֶׁלְּכַפְּיֵינוּ דְקָאֵמַר שְׁמָא יִטְמָאוּ מִשְׁקִין שֶׁאֲחוּרֵי הַכּוֹס מִחֲמַת יָדָיו וַיִּחְזְרוּ וַיִּטְמָאוּ אֵת הַכּוֹס הַכֹּס זֶה שֶׁיִּטְמָאוּ הַמִּשְׁקִין מִחֲמַת יָדָיו וְכֵן מֵה שֶׁיִּטְמָאוּ הַמִּשְׁקִין אֵת הַכּוֹס אֵין כָּאֵן סָפֵק כָּלֵל דְּוֹדָא יָדַיִם מִטְמָאוּ מִשְׁקִין וְכֵן מִשְׁקִין טְמָאִים וְדָא מִטְמָאוּ אֵת הַכּוֹס וּבְכַרְט לְדַעַת הַרְאָב"ד וַא"כ לְשׁוֹן שְׁמָא דְקָאֵמַר הוּא תְמוּהָ שֶׁכָּלֵל זֶה אֵין כָּלֵל סָפֵק וְהַסָּפֵק שִׁים כָּאֵן הוּא אִם יִהְיוּ מִשְׁקִין אֲחוּרֵי הַכּוֹס כִּי שְׁמָא לֹא יִפְלוּ נִיצוּצוֹת מִן הַכּוֹס לְאַחוּרֵי הַכּוֹס וַא"כ הִנֵּה לִי לְמִימַר שְׁמָא יִהְיוּ מִשְׁקִין אֲחוּרֵי הַכּוֹס וַיִּטְמָאוּ הַמִּשְׁקִין מִחֲמַת יָדָיו וַיִּחְזְרוּ וַיִּטְמָאוּ הַכּוֹס.

וְעוֹד נִדְקַדֵּק בְּשִׁנּוּי הַלְשׁוֹן שֶׁבִטְעַמִּי דַב"ש אָמַר שְׁמָא יִטְמָאוּ וְכו' מִחֲמַת יָדָיו הָרִי שֶׁלֹּא אָמַר מִחֲמַת יָדַיִם אֲבָל דְקַדֵּק לֹאמַר יָדָיו וְכַאֲשֶׁר הַקָּשָׁה וְלִיטְמוּ יָדַיִם לְכוֹס לֹא דְקַדֵּק לֹאמַר יָדָיו אֲבָל אָמַר יָדַיִם וְכֵן בְּטַעַמֵיהוּ דַב"ה לֹא הַזְכִּיר יָדָיו רַק אָמַר יָדַיִם וְכָל זֶה לֹא בְּמַקְרָה הַגָּם דַּע שֶׁנֵּה שֶׁחִילְקָה רַבֵּינוּ הַגָּדוֹל בְּטוֹמָאָת מִשְׁקִים לְטְמָא כֹּלִים שֶׁדוֹקָא אִם אוֹתוֹן מִשְׁקִים נִטְמָאוּ מִטוֹמָאָה שֶׁמַּגַּעַת עַד אֵב הַטְּוִמָּאָה הֵינּוּ לְפִי הָאֵמַת שֶׁאֵין כָּלֵי מְקַבֵּל טוֹמָאָה מִן הַתּוֹרָה כָּלֵל מֵאִוְכַל וּמִשְׁקָה כִּי אֵין כָּלֵי מְקַבֵּל טוֹמָאָה רַק מֵאֵב הַטְּוִמָּאָה וּמִשְׁקִים שֶׁטְמָאוּ אִם הַכֹּלִים הוּא רַק גְזִירוֹת חֲכָמִים וְהֵם לֹא גָזְרוּ רַק בְּטוֹמָאָה הַצּוֹמַח מֵאֵב הַטְּוִמָּאָה אֲבָל אִם הִי זֶה דִּין תּוֹרָה שֶׁדָּבָר שֶׁהוּא שְׁנֵי יִטְמָא הַכֹּלִי אֲזַי גַּם שְׁנֵי דְרַבְּנָן אֲפִילוּ אִם עָקְרוּ הוּא שְׁנֵי וְלֹא בָּא מֵאֵב הַטְּוִמָּאָה הִי ג"כ מִטְמָא כָּלֵי מְדַרְבְּנָן שֶׁכִּינן שֶׁשְׁנֵי דְאוּרֵייתָא מִטְמָא כָּלֵי מִן הַתּוֹרָה מִמִּילָא מֵה שֶׁהוּא שְׁנֵי דְרַבְּנָן מִטְמָא מְדַרְבְּנָן יִהִי מֵה שֶׁיִּהְיֶה שֶׁחֲכָמִים לֹא הוֹצִירָכוּ לְגִזּוֹר לְעַנְיַן כֹּלִים אֲלֵא שֶׁגָּזְרוּ שֶׁדָּבָר זֶה יִהִי שְׁנֵי וְשׁוֹב מִמִּילָא הוּא מִטְמָא כָּלֵי מֵה שֶׁשְׁנֵי מִטְמָא וּבְזֶה כְּבוֹא לְבָאֵר הַסּוּגְיָא דְמִפְרָשׁ טַעַמֵיהוּ דַב"ש גְזִירָה שְׁמָא יִטְמָאוּ מִשְׁקִין שֶׁאֲחוּרֵי כּוֹס מִחֲמַת יָדָיו וְרַצּוֹנוֹ דְבִשְׁלֵמָא אִם הִיוּ מִתְטָמָאִים רַק מִחֲמַת סֶתֶם יָדַיִם

לא הי' איכפת לן בְּזֶה שְׁהָרִי בְּזֶה שׁוֹב לֹא יִטְמָאוּ אֶת הַפּוֹס וּבִדְעַת הָרַמְבַּ"ם שְׁמִשְׁקִין שְׁנִטְמָאוּ מִחֲמַת יָדַימ אֵינְן מִטְמָאִין אֶת הַכְּלִי אֲבָל הַחֲשׁוֹשׁ פָּאן הוּא שְׁמָא יִקְרָה שְׁזֶה נִגְעַ בְּרֵאשׁוֹן וְנִטְמָאוּ יָדָיו מִרֵאשׁוֹן וְעַכְשָׁיו יִטְמָאוּ מִשְׁקִין שְׁבִאֲחוּרֵי הַפּוֹס מִחֲמַת יָדָיו וְנִקְט יָדָיו בְּדִיוק יָדָיו שֶׁל זֶה שְׁנִגְעוּ בְּרֵאשׁוֹן וּמִשְׁקִין הִלְלוּ שְׁפִיר יִטְמָאוּ הַפּוֹס אַף לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם וְלִכֵּן נִקְט לְשׁוֹן שְׁמָא כִּי אֵין זֶה וְדָאֵי שְׁהַמִּשְׁקִין יִתְטְמָאוּ מִחֲמַת יָדָיו וְנִקְטָא דְאִטוּ תְּמִיד נוֹגְעוֹת בְּרֵאשׁוֹן וְהֵלֵא יֵשׁ ג"כ סֵתָם יָדַימ שְׁבִזָּה אֵינְן מִטְמָאִין הַכְּלִימ וְכָל זֶה נִיחָא לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם אֲבָל לְדַעַת הָרַאָב"ד שְׁפָל מִשְׁקָה יָדַימ מִטְמָא פְּלִי לֹא שְׁיִיךְ לְשׁוֹן שְׁמָא: וְהִנֵּה הַמִּקְשָׁה שְׁהַקְשָׁה וּלְטְמָאוּ יָדַימ לְכוּס אִיהוּ הִי' סוּבֵר שְׁגָם כָּל שְׁנֵי מִטְמָא פְּלִי וְאוּלֵי הִי' טוֹעָה אֲלִיבָא דר"ה עֲקִיבָא דְדְרִישׁ יִטְמָא יִטְמָא שְׁגָם פְּלִי יִטְמָא וּכְקוֹשְׁיֵית הַמִּשְׁקִין בְּפִסְחִים דָּף י"ח ע"ב או אֵינוּ אֵלָא לְטְמָא אֶת הַכְּלִי וּלְפִי דַעַתוֹ הִי' בְּאֶמַת כָּל שְׁנֵי דְרַבְּנָן ג"כ מִטְמָא הַכְּלִי וְלִכֵּן קְאָמַר וּלְטְמָא יָדַימ לְכוּס דְהֵינּוּ אֲפִילוּ סֵתָם יָדַימ שְׁלֹא נִגְעוּ בְּרֵאשׁוֹן ג"כ יִטְמָאוּ הַפּוֹס וְלִכֵּן לֹא דְקָדַק לִוְמַר וּלְטְמָאוּ יָדָיו לְכוּס וְאָמַר סֵתָם וּלְטְמָאוּ יָדַימ וְכֵן בְּטַעַמֵייהוּ דב"ה לֹא קְאָמַר יָדָיו דְשָׁם אֵין חִילוּק בֵּין יָדַימ לְיָדַימ כָּלֵל וּבְזֶה אֲתִי כָּל הַסּוּגְיָא עַל נְכוּן לְדַעַת רַבֵּינוּ הָרַמְבַּ"ם.

וְהִנֵּה תְּרַצְתִּי עוֹד דַּעַת הָרַמְבַּ"ם בְּאֵרִיכוֹת וּבְאוּרְחָא חֲרִיפְתָּא וְאָמַנְם לְהִיּוֹת כָּל כְּוֹנֵתִי כְּפֵאן בְּחִיבּוֹר הִנֵּה לַעֲשׂוֹת תּוֹעֵלַת לְהַתְלַמִּידִים לְכֵן אֲנִי בּוֹר בְּחִיבּוֹרֵי הִנֵּה מִן הָאֵרִיכוֹת וְעַל פִּי מַה שְׁחִילְקֵיתִי לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם בְּיָדַימ גּוֹפֵייהוּ בֵּין נְטְמָאוּ בְּהִסְפַּח הַדַּעַת וּבֵין נְטְמָאוּ בְּרֵאשׁוֹן נִיחָא ג"כ סּוּגְיָא דְבְּפִסְחִים דָּף י"ו ע"ב דְּמוּקֵי רַבֵּינָא הָא דְאָמַר ר"י בְּכָלִי שְׁנִטְמָא תּוֹכוֹ לֹא נְטְמָא גַבּוּ בְּנְטְמָא בְּמִשְׁקִין הַבָּאִים מִחֲמַת יָדַימ עֵינֵן שָׁם וּלְפִי מ"ש הֵינּוּ מִחֲמַת יָדַימ שְׁנִטְמָאוּ בְּרֵאשׁוֹן וּמִלְכַד זֶה ג"כ נִיחָא לְפִי מ"ש דַּעַד כְּפֵאן לֹא חִילְקַת הָרַמְבַּ"ם חִילוּק זֶה אֵלָא לְפִי הָאֶמַת שְׁאִין כְּלִי מִקְבֵּל טוֹמְאָה אֵלָא מֵאֵב הַטְּוִמְאָה אֲבָל רַבֵּינָא קָאֵי שָׁם אֲלִיבָא דר' יְהוּדָה דְּמִשְׁקִין מִטְמָא פְּלִימ מְדֹאֲרֵייתָא עֵינֵן שָׁם: תּוֹס' ד"ה ור"י הִיא וְכו' וּא"ת מ"ש דְּבַקִּידוּשׁ וְהַבְּדֵלָה וְכו' וְאֵין לְתַרְץ דְּשִׁאֲנֵי בַהֲמ"ז שְׁהוּא דְּאוּרֵייתָא נִרְאָה דְּקוֹשְׁיֵית הַתּוֹס' מֵהִיכָא דְאָכַל כְּזִית או כְּפִיזָּה שֶׁג"כ אֵינוּ חִיּוֹב מְדֹאֲרֵייתָא וְאֵי מְשׁוּם דְּלֹא פְּלוּג בַּבַּהֲמ"ז א"כ גַּם קִידוּשׁ לְפַעֲמִים הוּא מִן הַתּוֹרָה הִיכִי שְׁלֹא הַתְּפַלֵּל עַרְבִית וּג"כ נִימָא לֹא פְּלוּג וְעֵינֵן בְּדְבָרֵינוּ בְּתַחֲלַת הַסּוּגְיָא: ע"ב וְאָמַר ר' יוֹחָנָן נִהְגוּ הָעָם כַּב"ה וְאֲלִיבָא דר"י כְּתַבוּ הַתּוֹס' בְּפָרְק ע"פ דָּף ק"ג ע"א וְהַשְׁתָּא חוֹלְק ר' יוֹחָנָן אֶסְתָּם מְשֻׁנָּה וְכו' וְלַעֲנִ"ד נִרְאָה דְאָמַר ר' יוֹחָנָן הִלְכָה כְּסֵתָם מְשֻׁנָּה הֵיכִי דֵהִי' הַבְּרִירָה לְמַתְנֵי בְּמִשְׁנָה כְּאִיזָּה תַנָּא שְׁיִרְצָה אֲמַרִּינָן מְדַבְּחַר לְשָׁנוֹת מְשֻׁנָּתוֹ כְּהִיא מְפָלֵל שְׁדְּבָרֵיו נִרְאִים לוֹ יוֹתֵר אֲבָל אִם דְּבָרֵי אֵידוּ לֹא שְׁיִיכִי בְּמִשְׁנָה אֵין כְּפֵאן הַכְּרַעָה שְׁהִלְכָה כְּסֵתָם וְכֵאן בְּמִשְׁנָתֵינוּ הַתְּחַלַּת הַמִּשְׁכָּה אֵלוּ דְּבָרִים שְׁבִין ב"ש וּב"ה בְּסַעוּדָה וּפְלוּגְתָּא זֹו דְּכַר וּבְשָׁמִים לר"מ שְׁיִיכָא לְדְבָרִים שְׁבִסַּעוּדָה דְּבִמְזוֹן וּבְשָׁמִים פְּלִיגֵי אִיזָּה מֵהֵם קוֹדִים קַבֵּל לר"י אֵין שְׁיִיכוֹת לְפְלוּגְתֵייהוּ דב"ש וּב"ה בְּזֶה לְסַעוּדָה כָּלֵל דְּהָרִי בְּנֵר וּבְשָׁמִים פְּלִיגֵי וּלְכֹף הַקְּרַח רַבִּי לְאַחוּז בְּמִשְׁנָתֵינוּ דְּבָרֵי ר"מ אֲבָל לֹא מִטַעַם שְׁהִלְכָה כְּמִתּוֹ: שָׁם מַה טַעַם קְאָמַר מ"ט וְכו' הָא וְדָאֵי דְגַר בְּלֹא"ה אֲפִילוּ אֵינָה בְּמִסִּיבָה אֵין מְבָרְכִין עָלוּ מְפִנֵי שְׁלֹא שָׁבַת אֲבָל הַנ"מ בְּמִסִּיבָה אֲפִילוּ אִם הִי' דְּלִוּק מַע"ש וְשָׁבַת מְמַלְאֶכֶת עֲבִירָה אֲפ"ה אֵין מְבָרְכִין מְשׁוּם שְׁסֵתָם מְסִיבָה הוּא לַע"ז וּבְרִישָׁא דְתַנּוּ אֵין מְבָרְכִין לֹא עַל הַנֵּר וְכו' אֵין הַנֵּר דּוּמְיָא דְּבְשָׁמִים מְמַשׁ דְּנֵר מְשַׁכַּח לָהּ אֲפִילוּ בְּלֹא מְסִיבָה וּמִטַעַם שְׁלֹא שָׁבַת

ואולי מטעם זה הפסיק התנא בבבא דגיר ובשמים של מתים בין רישא לסיפא להורות דברישיא איפא בנר גם טעם שאינו משום לתא דע"ז חלא משום שלא שבת: תוס' ד"ה בבבא וכו' וי"ל דלשון דקרא עדיף והקשה מהרש"א דהרי אפתי לא אסיק אדעתא מלישנא דקרא דא"כ תקשי לב"ש פדפריה רב יוסף וא"כ קשה קושיות התוס' ולענ"ד דלפי ההנה אמינא דב"ש וב"ה פליגי בבבא אם משמע לשעבר א"כ בלא"ה ניחא דאמרינן בנרא מטעם שכתב הרא"ש בפ"ק דפסחים גבי על ביעור חמץ דלכך אמרינן המוציא לחם אף דמוציא כ"ע לא פליגי משום דיש להשמיע חידוש בברכותיו וא"כ גם כאן לפי ההנה אמינא דיש פלוגתא בבבא א"כ לכך אמרינן בנרא שהוא חידוש אבל עקר קושיות התוס' למסקנא דגם בבבא ליכא פלוגתא כלל שפיר הקשו למה בחרו בבבא יותר מבבא ובזה שפיר תירצו דלשון דקרא עדיף: תוס' ד"ה תכף וכו' משום דשני במשנה וכו' הנה דבר זה לא נזכר במשנה אבל הוא בתוספתא בפ' וצ"ל להג"י גם בתוס' דשנוי בתוספתא וכו' אבל אפתי תימה דהרי הך דתכף לסמיכה שחיטה שנוי הוא במשנה בפרק י' ממנחות וקשבי' בין שלש תכיפות ואולי פוננת התוס' דתכף לנט"י סעודה שנוי הוא במקילתין בתוספתא משא"כ תכף לסמיכה הוא בסדר קדשים: דף נ"ג ע"א אי הכי פותי מכותי נמי.

נדאי דעל פותי קמא נמי הנה מצי למפרך דיברך על תוספתא דהתירא אלא דזה אסיק אדעתא דגמרינן אטו עמוד ראשון אבל פותי מכותי הי' סבר דחשיב גזירה לגזירה עיין בתוס' ד"ה גזירה וכו' והתירצו השיב לו דתנא גזירה היא דאילא' הא לא קיימא הא כמו"ש התוס' ודע שכתב הרב המגיד בפ' כ"ט מהל' שבת דהא דישאראל שהדליק מכותי מברכין עליו היינו שלא הדליק ממסיבת פותים דאל"כ כבר נתבאר שסתם מסבת פותים לע"ז פן עלה על דעת הט"ז לפרש דברי המ"מ והאריה להקשות מדוע לא יברך על תוספת דהתירא שהוא נדאי רוב ואין לו"מ דשל ע"ז אינו בטל דהרי כתב הרמב"ם בפ"ע מברכות נתערב ריח שמברכין עליו בריח שאין מברכין עליו הולכין אחר הרוב ולעיל מיני' זכר אותן שאין מברכין דהיינו בשמים של ע"ז הרי שלא אזלינן בתר האיסור וכו' עיין בט"ז ולדעתי יש לדחות קושיות דבע"ז כל שאמה מהי ממנו הרי הוא פמוה ואפילו בחליפי חליפין איפא פלוגתא ועיין בי"ד סוף סימן קמ"ה וכיון שהודלק הגר ממסיבת ע"ז שוב כל השלהבת הניתוסף קרינן בי' שאמה מה' ממנו משא"כ בנתערב ריח האסור בריח המותר אין ריח ההיתר נהנה מהאסור אבל הוא ריח הנתנה מבשמים המותרים אלא שנתערב בריח האסור שפיר אזלינן בתר רובה ואמנם לדינא יפה פינון בעל תוספת שבת שהט"ז לא עיין שפיר בדברי המ"מ שהרב המגיד לא כתב דינו על ישאראל שהדליק מכותי רק על פותי שהדליק מישאראל כתב שלא זה הפותי ממסיבת פותים אבל ישאראל שהדליק מכותי אפי' עבר והדליק מן של ע"ז ממש שרי ואפילו למ"ד אפילו חליפי חליפין אסור שלהבת שאני שאין בו ממש ועיין במג"א סי' רצ"ח ס"ק ח' וברא"ש שלהי ביצה: שם בדין הוא דאפילו מחצה וכו' הרי"ף והרמב"ם לא הביאו הא דמחצה נמי שרי וכבר הרגיש בזה בעה"מ והרמב"ן כתב מפני שהוא דבר שאינו מצוי וכן כתב הה"מ בפ' כ"ט מהל' שבת הל' כ"ו ואמנם זהו פשוט שדין הבשמים פדין האור שאם באור מחצה על מחצה מברך הה"ד בבשמים ולפ"ז קשה לי על הטור והש"ע שבסימן רי"ז בבשמים לא הביאו דמחצה על מחצה נמי מברך ובסימן רצ"ח גבי אור הביאו דהה"ד מחצה

ונלע"ד דבאמת הא דמחצה נמי מברך טעמא בעי הא ספק ברכות קיי"ל להקל ובפרט לדעת הרמב"ם שיש חשש לא תשא וצריך לומר דאטו כל הגוים אין מברכין על אור שלהם ואולי היא דלוק מערב שבת (עיין בדברינו בסמוך בדברי רש"י) או שמא הדליקו מישראל אלא דברוב גוים נשאר עכ"פ מחצה לכן אינו מברך אבל במחצה סמוך מיעוט נכרים שראוי לברך על אור שלהם למחצה ישראל ונהיה לי רובה הראוי לברכה ולכן מברך אבל בפשמים עיין במג"א סוף סימן רי"ז דכיון דמריח כל כף למרחוק מחוץ לעיר מסתמא הוא ממסיבה עיין שם וא"כ הריח הוא נדאי ממסיבה אלא שהספק הוא אם המסיבה ההוא היא מסיבת ישראל או מסיבת גוים אמרינן במחצה על מחצה לחומרה שיהא מסבת גוים ובמסיבת גוים ליפא שום צד להתיר ולכן אינו מברך אלא ברוב ישראל אלא דלפי זה קשיא ברייתא דלקמן הי' מהלך חוץ לפרך והריח ריח אם רוב גוים וכו' מאי אריא רוב אפילו מחצה כמי אסור נכאן ליפא לשנויי הה"ד מחצה ואידי דתני סיפא רוב ישראל וכו' דסיפא שיה לומר דתצי אידי רישא אבל לומר דתני רישא אידי סיפא הוא דוסק ונראה דהיא גופא קמ"ל דהרי בהריח חוץ לעיר הוא נדאי של מסיבה וברוב גוים הוא מסיבת ע"ז ואסור בהנאה וקמ"ל דאפ"ה ברוכי אינו מברך אבל אינו מחויב להתרחק למרחוק שלא יריח דבר שאינו מתפנין הוא ועיין בי"ד סימן קמ"ב בש"ך ס"ק ל"ד אבל פאן בברייתא דאור אין פאן הוכחה שהוא של מסיבה ואפילו היא של גוים אין פאן אסור הנאה אלא שאין מברכין מפני שלא שבת: רש"י ד"ה שהיתה דולקת והולכת מע"ש ובבית ישראל מדברי רש"י הללו משמע דעששית של גוי אפילו דולקת מע"ש אין מברכין עלי' ואולי כשם שגזרו גוי שהדליק מגוי גזירה משום גוי ראשון ה"נ גזרו בהדליקה גוי מע"ש אטו הדליקה בשבת והא דהוצרכו למיהב טעמא במסיבת גוים משום דסתם מסיבתם לע"ז היינו אפילו הדליקה הגוי במוצאי שבת מישראל אם הגוי הנה יושב במסיבה אין מברכין משום ע"ז וכמו"ש הרב המגיד שהבאתי בדברי הגמרא: ע"ב אין מחזירין על האור וכו' וכתב הרשב"א בשם הראב"ד דה"מ כמו"ש אבל על אור ששבת ביוה"כ איפא למימר דמהדר לפי שהיא כפרת הבדלה שמברך לבורה ותברך שהבדיל לנו בין זה היום לשאר הימים שכל היום אנו אסורים להשתמש בו ועכשיו אנו מותרים עכ"ל הרשב"א והדבר יפלא ואטו כמו"ש מי לא שניף הך טעמא גופא ואטו משום שיש בו עוד טעם נוסף שהוא הודאה על אור שנברא כמו"ש הוא גרע שלא יצטרך להדר עליו וראיתי שהרגיש בזה הפרישה בסימן רצ"ח יעניין שם והנלע"ד בזה דלכאורה קשה אם איתא דשניף לברך על מה שהבדיל יום זה משאר ימים א"כ על כל המלאכות האסורות בשבת וביוה"כ פשיעשה אותם במוצאי שבת ויוה"כ בברך עליהם וראיתי במג"א ריש סימן רצח שכתב בס"ק ב' דמוצאי יוה"כ י"א שמחזיר עליו להורות שיום זה קדוש משאר יום טוב שאסור להבעיר אור עכ"ל המג"א וכוננתו לאפוקי שאר מלאכות האסורות בכל יום טוב וגם לדבריו אפתי קשה גם כמו"ש יחזור עליו מטעם זה ולכן נראה שבשבת פתיב אסור הבערה בהדיא לא הוצרכו חכמים לתקן בשביל זה לחזור אחר אור להורות דבר זה אבל ביוה"כ הי' מקום לטעות ולומר שלא נאסרה בו הבערה אי למ"ד הבערה ללאו יצאה וא"כ אינה בכלל מלאכה כמו"ש התוס' בפסחים דף ה' ע"ב בד"ה לחלק בשם ריב"א ואי משום דכתיב לא תבערו אש וגו' ביום השבת ואתי לאפוקי יום טוב כמו"ש המגיד משנה בפ"א מהל' יו"ט הלכה ד' ונימא ג"כ

דָּאָתִי לְאֶפּוֹקֵי יוֹה"כ וּבְאֵמֶת זֶה אֵינּוּ דְבִיּוֹה"כ לִכ"ע אֲסוּרָה הַבְּעֵרָה כְּמוֹ בְּשֶׁבֶת אִי מִטַּעַם
דִּיּוֹה"כ גּוֹפֵן' שֶׁבֶת אֵינְקָרִי אִי מִטַּעַם ג"ש שֶׁבֶת שֶׁבֶתוֹן מִשֶּׁבֶת בְּרֵאשִׁית לְרַב אַחָא בַר
יַעֲקֹב וְלְרַב פִּפְא לְכָל מַר כְּדָאִית לִי בְּיוֹמָא דָּף פ"א וְנִרְפָּרְם דְּאָמַר עִירוּב וְהוֹצֵאָה לְשֶׁבֶת
וְלֹא לִיּוֹה"כ הָרִי בְּאֵמֶת אָמְרוּ דְּהָא דְּנִרְפָּרְם בְּדוּתָא הִיא כְּמַבְּנֹאָר בְּכִרְיָתוֹת דָּף י"ד וְאֶפִּילוּ
לְנִרְפָּרְם שְׂאֵנִי הוֹצֵאָה דְּגַלִּי קָרָא מְדַאֲצֵטְרָה עֵתִי אֶפִּילוּ בְּשֶׁבֶת מְפָלֵל דְּבִיּוֹה"כ לִיפְא
אִיסוּר הוֹצֵאָה כְּמַבְּנֹאָר שֶׁם בְּכִרְיָתוֹת וּבְיוֹמָא דָּף ס"ו אֲבָל הַבְּעֵרָה אֲסוּרָה בִּיּוֹה"כ כְּמוֹ
בְּשֶׁבֶת וְלֹאֶפּוֹקֵי שְׂלֵא יִטְעוּ בְּזֵה תִּקְנוּ לְבָרָה עַל הַנֵּר בִּיּוֹה"כ לְמַצְנָה וְלַחֲזוֹר עָלָיו מִשָּׂא"כ
בְּשֶׁבֶת שֶׁהוּא רַק הוֹדָאָה עַל אֹר הָרֵאשׁוֹן שֶׁבְּשֶׁבֶת בְּרֵאשִׁית אֵינָה מַצְנָה לְחֲזוֹר עָלָיו וְלֹא
דְּמִסְתַּפִּינָא הֵייתִי אֹמֵר שְׂמָה שְׂאָמַר רַבָּא בְּפִסְחִים אֲבוּקָה לְהַבְּדִלָה מַצְנָה מִן הַמְּנוּבָחַר לֹא
עַל הַבְּדִלָה דְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת אָמַר זֶה דְּהָרִי אֵינִי מַצְנָה לְחֲזוֹר עַל הַנֵּר לְגַמְרִי רַק אִי מִיְקַלַּע
וְלָמָּה יֵהִי מַצְנָה לְחֲזוֹר עַל אֲבוּקָה אֲבָל עַל מוֹצָאֵי יוֹה"כ חָמַר כֵּן וּבְזֵה הִי נִיחָא בְּפִסְחִים
דָּף ק"ג ע"ב בְּשֶׁמְעִי דְּרַבָּא דְּאֶדְלִיק אֲבוּקָה מִשְׁרָגָא דְּאָמַר רַבָּא שֶׁם דְּשֶׁמְעִי מִדְּעַתְנִי
דְּנִפְשִׁי עֵבִיד וְשָׂאֵלוּ ר' יַעֲקֹב אִי לֹא שְׂמִיעַ לִי מִיְנִי דְּמַר וְכוּ' וְהַשִּׁיב רַבָּא לֹא סָבַר מַר
אֲבוּקָה לְהַבְּדִלָה מַצְנָה מִן הַמְּנוּבָחַר וְכָבֵר תְּלוּ זַיִּינִיָּהוּ כֹּל שְׁלֵטִי הַגִּיבּוּרִים בְּזֵה דְּלָמָּה אָמַר
לוֹ רַבָּא תַחֲלָה דְּשֶׁמְעִי מִנְפְּשִׁי קַעֲבִיד וְעֵינִן בִּט"ז סִימָן רַצ"ח ס"ק א' וּבִמְג"א ס"ק ד'
וּלְפִי מ"ש נִיחָא דְּשֶׁמְעִי דְּרַבָּא שְׂמִיעַ מְרַבָּא בְּמוֹצָאֵי יוֹה"כ שְׂאֲבוּקָה הוּא מַצְנָה מִן הַמְּנוּבָחַר
וְהִי סָבוּר שְׁפִנוּנַת רַבָּא בְּכָל הַבְּדִלוֹת אֶפִּילוּ בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת וְהִיא עוֹבְדָא שֶׁם בְּפִסְחִים
הִי בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת וְלָכֵן הַשִּׁיב רַבָּא דְּמִדְּעַתְנִי קַעֲבִיד וְהִי סָבוּר ר' יַעֲקֹב שְׁפִנוּנַת רַבָּא
שֶׁבְּשׂוּם פַּעַם אֵין בְּזֵה מַצְנָה מִן הַמְּנוּבָחַר וְלָכֵן שָׂאֵל לוֹ אִי לֹא דְּשֶׁמְעִי לִי מִיְנִי דְּמַר וְכוּ'
וְהַשִּׁיבוּ רַבָּא לֹא סָבַר מַר וְכוּ' מַצְנָה מִן הַמְּנוּבָחַר וְהֵינּוּ בְּמוֹצָאֵי יוֹה"כ וְאָמְנָם מִסְתַּפִּינָא
לְחַדֵּשׁ דְּבַר שְׂבִיבָאֵי שֶׁבֶת אֵין כָּאֵן מַצְנָה מִן הַמְּנוּבָחַר וּמַחְנוּרְתָא כְּמוֹ שְׂפִתְבְּתִי בְּחִידוּשֵׁי
שֶׁם בְּפִסְחִים עֵינִן עָלָיו: שֶׁם מ"ד ה"ה אֶפִּילוּ בְּמִזִּיד וְכוּ' לְהוֹדִיעָה פְּחוֹן דְּב"ש קמ"ל מְכָאֵן
רֵאִי לְמָה שְׂפִסְק רַב עִמָּרְם הִבִּיאוּ הָרֵא"ש דְּהִלְכָה כְּב"ש בְּזֵה דֹאֵל"כ אֵיף שִׁינְיָה לְמִטְעִי
דְּתִנָּא בְּמִשְׁנֵתִינוּ לְהוֹדִיעָה פְּחוֹן דְּב"ש אֵיף שְׂבִיבִי כְּנִתִּיָּהוּ דְּב"ה וְלִקְוֹלָא וְאִשְׁמַעִינוּ
כְּנִתִּיָּהוּ דְּב"ש וְלִחְנוּמְרָה אֲלֵא וְדֵאֵי דְּהִלְכָה כְּב"ש וְאִשְׁמַעִינוּ רְבוּתָא אֲלִיבִיָּהוּ וְאָמְנָם אֵין
מְזֵה רֵאִי כֹּל כְּפֵן דְּעַכ"פ גַּם ב"ה מוֹדוּ דִּיּוֹתֵר טוֹב לְעִשׂוֹת כְּב"ש כְּמוֹ"ש הָרֵא"ש
גּוֹפֵן' וְלָכֵן הִנֵּה חֲמִינָא אֶפִּילוּ בְּמִזִּיד וּנְקִט שְׂכַח לְהוֹדִיעָה פְּחוֹן דְּב"ש וְנ"מ גַּם לְב"ה דְּעַכ"פ
אֶפִּילוּ בְּשֶׁכַח טוֹב לְחֲזוֹר לְמִקוּמוֹ: בְּעִזָּה"י סְלִיק פְּרָק אֵלוּ דְּבָרִים דְּבָרִי הָאֵלֶּה מְכַבּוּד
מְחֻנְתֵּנִי הֵרֵב הַגְּדוּל הַמְּנוּפְלֵג בְּתוֹרָה מו"ה לִיב נר"ו בֵּן חוּתְנִי זְקֵנִי הַגָּאוֹן הַמְּאֹר הַגְּדוּל
הַמְּפֹרָס מוהר"ר מֵאִיר פִּישֵׁל בּוּמְסֵלָא זְצִלָה"ה רְצוֹן אֲדוּנִי אֲבִי הֵרֵב הַגָּאוֹן הַמְּחַבֵּר
נר"ו לְהַדְפִּיסָם בְּשֶׁם אָמְרָם כִּי עֲרַבִים הֵם יַעַן בְּעַת הַתְּחִלָּה הַדְּפוּס הָיָה בְּעוֹנֵנוּ יָדִיו
אֲסוּרוֹת לְחַפְשָׁם בְּגַנְזֵי הַפְּתָבִים מְחַמַּת חֲלִישֵׁת כַּח (וּבְרוּךְ הַמְּקוּם אֲשֶׁר עֲזָרְנוּ עַד כֹּה)
לָכֵן הִוְכַרְחֵתִי לְהַדְפִּיסָם כָּאֵן שְׂלֵא בְּמִקוּמוֹ וְדְבָרֵי פִי חֲכָם חֵן: בְּרִכּוֹת דָּף ט' ע"ב.

ק"ג פְּרָשִׁיּוֹת אָמַר דּוֹד וְלֹא אָמַר הַלְלוּי' עַד שֶׁרָאָה מִפְּלִתָן שֶׁל רְשָׁעִים. כְּתִב מְהֵרָשׂ"א
בַּח"א מְכָאֵן ק' לְמָה שְׂכַתְבוּ בְּשֶׁם הַמְּדַרְשׁ שְׂאֵין אוֹמְרִים הַלֵּל בְּיוֹם אַחְרוֹן שֶׁל פִּסְחָא מְשׂוּם
שְׂאָמַר הַק"בֵּה מַעֲשֵׂה יְדֵי טְבַעוּ בְּיָם וְאַתֶּם אוֹמְרִים שִׁירָה וְהָרִי הֵכָא אָמְרוּ בְּהִיפּוּף עַכ"ל
וּבְמִס' פִּסְחִים דָּף קי"ז ע"א או' הַכֹּל מוֹדִים וְכוּ' תַּאֲנִת רְשָׁעִים תֵּאבֵד הַלְלוּי' דְּבַתְרִי רִישׁ
פְּרָקָא.

כ' מהרש"א בח"א טעם בזה ע"פ מדרש הג"ל שעל פן אין אומרים הלל באחרון של פסח לפי שנטבעו בו המצרים וה"נ אין לומר הללו' על אבידת הרשעים עכ"ל. מוכח מדבריו דכולי אמוראי סבירא להו להך מדרש הג"ל.

וא"כ סתר לדברי עצמו וצ"ע: והק"ן שהקשה מהרש"א במס' ברכות מצאתי בזה פ' נח דף ס"א ע"ב דפוס אד"ד. וז"ל אבל בזמנא אחריתא לית חדנא קמי' קב"ה בזמנא דאתעבידו חייבו עלמא וכו' הה"ד ובאבוד רשעים רנה והנ"מ כד מטי ההוא זמנא דאנריף לון ולא תאבין לגבין מחוביהו אבל אי איתעבידו עד דלא מטא זמניהו.

כדין לית חדנא קמי' על דאתעבידו. ואי טעמא איהו עד לא מטא זמניהו.

אמאי עביד בהו דינא אלא בגין דמשפתפי בהדיניהו דישראל לאבשא לון. ובג"כ עביד בהו דינא.

ואוביד לון מעלמא בלא זמנא. ודא הוא דאבאיש קמי'.

ובג"כ איטבי מצראי בימא. ע"כ הצורך לענינינו.

ותוכן פונותו דהמצריים בקשו להרע לישראל בשביל כך נטבעו בינם. הגם שעדיין לא נתמלא סאתם.

ולכן לא חדי קב"ה באבודם ואין אומרים הלל וא"כ מתנרץ קו' מהרש"א הג"ל הא דקאמר דוד המלך הללו' במפלתן של רשעים היינו היכא דנתמלא סאתם יש חדוותא פלפי שמיא. אבל במצריים דלא נתמלא סאתם אלא בשביל שפאו להרע לישראל ובשביל כך נטבעו.

ואין לומר הלל. וע"פ הזוהר שהבאתי יש לפרש פי' הפסוק בפ' בשלח ה' ילחם לכם.

פירש"י לכם בשבילכם. כלומר שעדיין לא נתמלא סאתם ולא הגיע זמן לאבדם.

רק בשביל ישראל דהי' מציקים להם. וזו ה' ילחם לכם בשבילכם ואתם תחרישון מלומר הלל וק"ל: (עד כאן דברי כבוד הרב הגדול מוהר"ר ליב פישלס הג"ל) ועתה נתחיל בעזה"י פרק ה' פ' פרק תשיעי דף נ"ד ע"א ברוך עושה מעשה בראשית.

עושה לשון הנה הוא ושייף על שעבר ועל של הבא ובחרו בלשון זה ולא תיקנו שיאמר שעשה מעשה בראשית שהוא ודאי לשון עבר הוא היינו משום שגם על הברקים ועל הרעמים ג"כ תיקנו ברכה זו כמבואר בגמרא דף נ"ט ע"א ושם שייף לשון הנה שהם מתהוים תמיד באויר ואנו מברכים להק"בה שנתן פח בהטבע להעשות הפח הזה ולכן תיקנו ברכה זו גם על החרים ונהרות וכיוצא בלשון הנה שלא לחלק בין הפרקים אבל בינם הגדול שקבע לו ר' יהודה ברכה בפ"ע והים הרי הוא כמו שנברא בששת ימי בראשית ולכן הברכה לשון עבר שעשה את הים הגדול ועיין מג"א סימן רכ"ח ס"ק ב': שם במתניתין בכל נפש אפילו הוא נוטל את נפשו ובכל מאדו בכל ממונה.

דייקו חז"ל בלשונם דבכל מאדו לא אמרו אפילו הוא נוטל את ממונה שהאדם מעצמו מחויב ליתן כל הונו קודם שיעבור על לא תעשה בתורה כמבואר בא"ח ס"ס תרנ"ו אבל אין אדם רשאי ליטול בעצמו את נפשו ור"ח בן תרדיון אומר מוטב שישלנה מי שנתנה

בי ואל יחבל הוא בעצמו וע"ש במס' ע"ז דף י"ח ע"א בד"ה ואל יחבלו בעצמו אבל הוא חייב למסור נפשו אם האנס רוצה להקרו או יעבוד ע"ז חייב הוא למסור נפשו על ק"ה לכן אומר התנא אפילו הוא נוטל את נפשו: שם מנה"מ וכו' לשון הני מילי משמע דאפוליהו ברכות שבמשנה הוא שואל מנה"מ ולפי זה לא תספיק תשובת ר' יוחנן דהרי מיתרו לא שמענו אלא דמברך אניסא ואולי זה כיון רש"י שפתב ה"ג מכלן דמברכין אניסא וכו' ואמנם אפתי לא פלטינו והיא גופא קשיא למה הוא שואל אברכת הנס ולא על יתר הברכות השנויים כאן וגם עקר שאלת מנ"ל הוא תמוה דאטו הני ברכות מן התורה הם והלא פוליהו תקנת חכמים ניהו ועיין בדברינו בריש פרק פיצד מברכין שהארכונו לפרש שם קושית מנה"מ וכל זה לא שייך פאן ולכן נלע"ד דודאי למסקנא דלעיל דברכות הם מדרבנן מסברה הה"ד דכולהו הם מסברה ברפת התורה והמצות וכל שאר ברכות ואמנם אניסא הי' סובר שהוא נגד הסברה שהדי כל העושים לו נס מנכין לו מזכותיו וגם בשלמא על כל שאר השנוים במשנתנו מברכין בשעת מעשה אבל הנס שפבר נעשה ובפרט שייברך מי שלא נעשה לו הנס זו היא נגד הסברה ולכן שאל מנ"ל דמברך אניסא והביא ראי' מיתרו שפברך אחר שפבר נעשה הנס וגם בירך על נס שנעשה לישאל אשר לא ראו עיניו כלל: שם תנא את זה בסופה וכו' הני שני מצורעין אחד הי' שמו את והשני הי' שמו הב והם היו מהלכים בסוף המחנה פי לא היו רשאים לילך תוף מחנה ישראל שמצורע משולח חוץ לשלש מחנות ואמנם אונקלס תרגם בפ' חקת בענין אחר ועין מהרש"א בח"א ונלע"ד דאונקלס מפי ר"א ור"י תרגם התורה ולר"א ודאי לית ליה הך דרשה דאיהו סבר הוגללו בהפרוכת הותרו זבים ומצורעים לכנוס לשם פדאמרינו במנחות דף צ"ה דקאמר רב אשי לא קשיא הא ר"א וכו' ומוקי הך דהותרו זבין ומצורעין לכנוס כר' אליעזר וא"כ לדידך לא היו המצורעין הולכים בסוף המחנה בשעת ההילוף ולכך תרגם בענין אחר ועיין בחידושינו בפסחים דף ס"ז ע"ב מ"ש בענין זה: ע"ב אמר מחנה ישראל כמה הוי תלתא פרסי וכו' עיין בעין יעקב שהביא דברי הרשב"א בפירוש אבדה זו וגם ביאר שם הקדמה פוללת לכל האגדות שבש"ס ועיין בדברינו בפתיחה שני' אשר לנו בפתיחת המסכתא שם בארנו התועלות מן האגדות שבש"ס ואמנם היות דרכנו לרדוף אחר היותר פשטי האפשרי הגם כי ידענו שיש פאן רמזים עמוקים מאד לא מנענו עצמנו לפרש גם פירוש קל להבינו והנה במשנה פרק משוח מלחמה איתא להושיע אתכם זה מחנה הארון ושם בגמרא דף מ"ג ע"א וכל כך למה מפני שהשם וכל כוונתו מונחים בארון וכן הוא אומר וישלח אותם משה וגו' וכלי הקודש זה הארון והלוהות שבו וכו' הרי שעקר תגבורת נצחונם של ישראל במלחמה הי' על ידי מחנה הארון וכן מצינו בימי עלי שזדעזעו פלשתים מאד כאשר שמעו שבא הארון לתוף מחנה ישראל ואמרו אוי לנו וגו'.

והנה קדושת מחנה הארון כאשר הוא במקומו נחלק לענין פרסת הרגל לשלש בחינות קדשי הקדשים ששם הארון לא תדרוך בו פרסה רק הכה"ג ביום הכיפורים. מדרגה שני' ההיכל לא תדרוך בו פרסה ביאה רבנית רק הכהנים בכליום בעת הקטרת קטורת או הטבת גרות או כה"ג להשתחוות.

ומדרגה שלישית העזרה שהוא חצר המשכן. וכן בשעת המסעות הי' שלש מדרגות משא בני קהת ובני גרשון ובני מררי.

ועוג שאמר מקדי מחנה ישראל כמה הני רצונו בזה גבורת מחנה ישראל כמה הני תלתא פרסי דהיינו קדושת הארון שהוא עקר גבורת נצחונכם במלחמה והנה רצה להרוג את נושאי הארון וארון הי' אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ועם אנשים שנשאו היו ארכו ארבע אמות וחצי ואכו בזה אפשר שהי' בכחו של עוג לעקור ולהפיל עליהם זהו הנלע"ד לקרב הדברים אל השכל ואל הטבע ולפי פירושי הגה אתי שפיר גרסת הרי"ף אכו שזרק עוג במשה עיין שם ולפי מ"ש גיחא דהרי פתיב והחונים לפני המשפן וגו' משה אהרן וגו' ומסתמא גם בשעת המסעות הי' משה הולך סמוך לנושאי הארון וכיון שביקש עוג לזרוק אכו בנושאי הארון הרי ביקש לזרוק במשה.

וגוף דבר זה שרצה עוג להרגם כלם כאחד הגם שגמרא גמירי להו נלע"ד רמז לזה בקרא דבסיקון פתיב ויצא לקראת ישראל וגו' וילחם בישראל ובעוג פתיב ויצא עוג מלך הפשן וגו' למלחמה אדרעי הנה פתיב שייצא להלחם אבל לא פתיב שנילחם עמם ופתיב ויאמר ה' אל משה אל תירא וגו' ניפו אתו ואת בניו ואת כל עמו וגומר ולא פתיב שום מלחמה היינו שפאשר ראה מחנה ישראל חשב בלבו ששוב אין לו צורך להלחם כלל רק לעקור טורא ולהשליך עליהם ומשה שנור וקטל' וכיון שראו עמו שמת מלפם וגבורם נפלו ממילא לפי חרב וכן מה שאמרו שמשנה רבינו הרגו ג"כ לדעתי נרמז בכתיב דכתיב אל תירא אתו כי בידך נתתי אותו והיינו בידך ממש: דף נ"ה ע"א שלשה צריכים רחמים וכו' הא ודאי שכל דבר צריך רחמים ואמנם הפנונה באלו השלשה דברים שצריכים תמיד רחמים אף שכבר זכינו להשיגם אפתי תמיד צריכים רחמים וחשיב מלך טוב אף שכבר הוקם עלי מלך איש טוב וחסד מכל מקום צריך רחמים כיון שפלגי מים לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפון יטנו וא"כ תמיד צריך רחמים שהק"בה יטה לבבו לטוב וכן שנה טובה אף שנתבבו בר"ה לטובה צריך רחמים כל השנה שתשאר הטובה בשלימות ועל דרך שאמרו בר"ה דף י"ז ע"ב עתים לטובה וכו' הרי שהיו ישראל וכו' הק"בה מורידו שלא בזמנו וכו' וליף לה מהה קרא דמייתי פאן תמיד עיני וגו' וכן חלום טוב אף שכבר חלם חלום טוב צריך רחמים שיתקיים ולא תהא בדיחותי מפפחא לי' פדלקמן וכן שיממה השם לקיימו כי לפעמים יש תוחלת ממושכה ד"ב שנים פדמסיק לקמן שייצלה עד כ"ב שנים: שם בצלאל ע"ש חקמתו נקרא וכו' יש לדקדק דהרי מצינו בפ' תרומה שהק"בה אמר לו ארון וכלים תחלה ולא הקפיד על קושיות בצלאל להיכן אכניסם ועוד היכן מצינו שמשנה אמר לבצלאל שיעשה ארון וכלים תחלה ורש"י נדחק דמסתמא אמר לו כדרך שהם פתובים בפ' תרומה ועוד הרי פתמת נגמר מלאכת המשפן וכל פליו בכסלו ולא הוקם עד ניסן פדא תא במדרש פ' פקודי הרי שהיו הכלים עומדים חוץ ממשפן שלשה חדשים וא"כ הי' יכול ג"כ לעשותם קידם שעשה המשפן והנלע"ד בזה שישאל הי' סבורים שכשיגמור המשפן תכף יקימוהו ותשרה השכינה תכף בהגמר מלאכתו וכן איתא באמת שפיון שנגמרה מלאכתו והביאוהו אצל משה הי' ישראל מתרעמים לא פה היינו אומרים שתשרה השכינה והרי נגמר מעשה המשפן וכל פליו ועדיין אין השכינה שורה והם לא ידעו שאין הק"בה רוצה להשרות שכינתו ביניהם עד שיגיע החודש שנולד בו יצחק שהוא חודש ניסן יעניין במדרש שם ובפ' תרומה מצינו שהזכיר משפן תחלה וסוף וארון וכלים באמצע שכן פתיב שם ועשו לי מקדש וגומר ככל

אֲשֶׁר אָנִי מֵרְאֶה אוֹתָהּ אֵת תְּבִנַת הַמְּשָׁפָן וְאֵת תְּבִנַת כָּל כְּלָיו וְגו' וְעָשׂוּ אֲרוֹן וְגו' וְעָשִׂיתָ שְׁלֶחַן וְגו' וְעָשִׂיתָ מְנוֹרַת וְגו' וְאֵת הַמְּשָׁפָן וְגו'.

וְנִרְאָה שֶׁהַ"בָּה שֶׁיָּדַע שְׂאֵף שֶׁיִּגְמַר הַפֶּל הַמְּשָׁפָן וְהַפְּלִים אַעפ"כ לֹא נִיחַ לְהַקִּים הַמְּשָׁפָן עַד ר"ח גִּיסָן וְלֹא שֶׁיִּיָּדַע טַעֲנַת בְּצַלְאֵל לְהִיכֵן אַכְנִיסָם וְלִכְּנֹן נִתְּנָה לָהֶם הַבְּרִירָה אֵיזָה מִקֵּם שֶׁיִּרְצוּ יִקְדִּימוּ וְשׁוּב בַּפ' כִּי תִשָּׂא כְּשֶׁאָמַר לוֹ הַק"ב לְמִשָּׁה רָאָה קִרְאֵתִי בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל וְגו' וְעָשׂוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתָהּ אֵת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת הָאֲרוֹן וְגו' רִמְזוּ לוֹ הַק"ב שֶׁבְּצַלְאֵל יַעֲשֶׂה פֶסֶדֶר הַזֶּה לְפִי שֶׁבְּצַלְאֵל יְהִי סְבוּר שֶׁתִּכַּף בְּגִמְרַת הַמְּלָאכָה יִקְיָמוּ הַמְּשָׁפָן וְיִכְנִיִּסוּ הַפְּלִים וְלִכְּנֹן יִתְּנֶהג כְּמִנְהַג הָעוֹלָם וּמִזֶּה אָנוּ לְמַדִּין שֶׁעֲתִיד בְּצַלְאֵל לַעֲשׂוֹת פֶּן וּמִשָּׁה רַבִּינוּ כָּדִי לְפָרְסָם חֲכָמָתוֹ שֶׁל בְּצַלְאֵל לְכַף הַיָּדָה לוֹ וְלֹא שֶׁיִּנָּה בְּזֶה מֵאָמְרוֹ שֶׁל הַק"ב שֶׁהָרִי בְּאֵמַת הַק"ב נִתְּנָה הַבְּרִירָה אֵיזָה לְהַקְדִּים וּבְצַלְאֵל אָמַר בְּנוֹהַג שֶׁבְּעוֹלָם וְכו' וְעָמַד עַל דְּבָרֵי הַק"ב בַּפ' כִּי תִשָּׂא וְזֶה שֶׁאָמַר לוֹ מִשָּׁה בְּצַל אֵל הָיִיתָ וְכו': ע"ב לְאָדָם טוֹב אֵין מֵרְאִין לוֹ חֵלּוֹם טוֹב עֵינָן מְהֵרָשׁ"א בַּח"א שֶׁהַקְּשָׁה מִחֲלוּמוֹתָיו שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק וְנִדְחַק בְּזֶה וְלַעֲנִיד נִרְאָה דְחֵלּוֹם שֶׁיּוּכַל לְהַתְקַיֵּם אֵף אִם לֹא יִרְאוּהוּ לוֹ בְּחֵלּוֹם אֵין מֵרְאִין לוֹ כִּי ע"י הַחֵלּוֹם יוּכַל לְבֹא לִידֵי גִרְעוֹן כִּי חֲדוּתִי מִפְּכָחָא לִי אֲבָל חֵלּוֹם שֶׁעָקַר קִיּוּמוֹ יָבוֹא עַל יָדֵי מַה שֶׁחֵלֵם וְדַאי מֵרְאִין לוֹ וְחֲלָמָתָיו שֶׁל יוֹסֵף אֶלְמָלָא הַחֵלּוֹם לֹא נִתְקַנָּאוּ בּוֹ אֲחִיו וְלֹא מְכַרְוֵהוּ לְמַצְרִים וְלֹא בָּא הַדְּבָר לִידֵי קִיּוּם וְחֵלּוֹם כְּזֶה וְדַאי מֵרְאִין לוֹ וּמַה שֶׁהַקְּשָׁה מְהֵרָשׁ"א מִמָּה דְאָמְרִינוּ בְּשִׁמוּאֵל כִּי חֲזָא חֲלָמָא וְכו' אוּלַי עַל אֲחֵרִים הָרְאוּ לוֹ וְהָיוּ אוֹהֲבָיו וְלִכְּנֹן עַל חֲלָמָא בִּישָׂא אָמַר הַחֵלּוּמוֹת שָׂוִי יְדַבֵּר וְעַל חֲלָמָא טָבָא אָמַר בְּלִשׁוֹן בְּתַמִּי: דָּף נ"ו ע"א אֶקְרִינוּ בְּחֲלָמָא שׁוֹרָף וְגו' הָא דְלֹא אָמַר כָּאֵן לְרַבָּא אָמַר לִי כְּבִישׁוּתִי כִּדְאָמַר לְקַמְן גַּבִּי בְּנִים וּבְנוֹת תּוֹלִיד הֵינְנוּ מִשׁוּם דְלֹא הִי לְרַבָּא שׁוֹר שֶׁיִּפְתָּרְנוּ כְּמִשְׁמַעוּ וְכֹן גַּבִּי בְּנִיָּה וּבְנוּתֵיהָ וְגו' לֹא אָמַר לִי כְּבִישׁוּתִי מִשׁוּם דַּא"כ הֵינְנוּ מַה שֶׁכָּבַר פֶּתַר לוֹ עַל בְּנִים וּבְנוֹת תּוֹלִיד דְמַה לִּי בְּשִׁבִי וּמַה לִּי לְעַם אַחֵר וּבַר הַדְּיָא מְחַמַּת שֶׁנֶּאֱתָו הִי רוּזָה לְפָתוֹר לוֹ רַעָה חֲדָשָׁה וְאוּלַי בְּשִׁבִיל זֶה אָמַר לוֹ רַבָּא כּוֹלְהוּ מְחִילָנָא חוּץ מִבֵּית רַב חֲסִידָא שֶׁהִי בִּיד בַּר הַדְּיָא לְפָתוֹר לוֹ אֵף לְפִי רְצוֹנוֹ שֶׁלֹּא רָצָה לְפָתוֹר לְטוֹב הִי לוֹ לְפָתוֹר כְּבִישׁוּתִי וְכַפְשָׁטִי דְקָרָא: ע"ב הַרוּזָה בָּאָר וְכו' רוּזָה שְׁלוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּחַפְּרוּ וְגו' בָּאָר מִים חַיִּים וְלִכְאוּרָה יִפְלֵא הִיכָן נִזְכָּר כָּאֵן שְׁלוֹם וּמְהֵרָשׁ"א בַּח"א נִדְחַק בְּזֶה וְנִרְאָה כִּינּוּן דְכְּתִיב חַיִּים אֲצֵל בָּאָר וְכְּתִיב בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ חַיִּים וְהַשְׁלוֹם וְכִמוֹ שֶׁאָמַר ר' נִתְּנָה מִצָּא תּוֹרָה וְהֵינְנוּ מִשׁוּם דְכְּתִיב חַיִּים אֲצֵל תּוֹרָה ה"נ אָמַר ר' חֲנִינָא דְמַצִּינוּ חַיִּים אֲצֵל שְׁלוֹם וּבְזֶה שֶׁיִּיָּדַע דְבָרֵי רַבָּא דְאָמַר חַיִּים מִמֶּשׁ לְפִי שֶׁר"ח וְר"נ פָּתְרוּ חַיִּים עַל עֲנִין אַחֵר מֵרַע עַל שְׁלוֹם וּמֵרַע עַל תּוֹרָה אָמַר אֵיךְ דֵּהֵינְנוּ חַיִּים מִמֶּשׁ: דָּף נ"ז ע"א עֲוֹנוֹתָיו מְחֻלָּין וְכו' מֵאֵי סְדוּרִין לְמַחֲזֵל שֶׁמַּעֲתִי מִזְקֵנִי אָבִי אֲמִי הַגָּאוֹן הַחֲסִיד מוֹהַר"ר אֶלְעָזָר זצ"ל שֶׁאָמַר בְּשֵׁם זְקִינּוֹ הַגָּאוֹן מֵאִיר עֵינֵי הַגּוֹלָה מוֹהַר"ר הָעֵשִׂיל זְצֵלָה"ה פִּירוּשׁ הַדְּבָר דְכָשָׁהֶם סְדוּרִים וְדַאי הֵם לְמַחֲזֵל כִּי מַעֲבִיר רֵאשׁוֹן דְרַכּוֹ שֶׁל הַק"ב שֶׁעוֹן הָרֵאשׁוֹן הֵבֵא לְתַת בְּכַף מֵאֲזַנִּים הַק"ב מַעֲבִירוֹ וְשׁוֹמְטוֹ וְאֵינוּ מְנִיחוֹ בְּכַף מֵאֲזַנִּים וּמִמִּילָא כְּשֶׁהוּא מְחַצֵּה עַל מְחַצֵּה כִּינּוּן שֶׁחֲסַר הָרֵאשׁוֹן יִכְרַעוּ הַזְּכִיּוֹת וְעֵינָן בְּמַס' ר"ה דָּף י"ז ע"א בְּתוֹס' בַּד"ה מַעֲבִיר רֵאשׁוֹן וְכו' וְאָמַר רַבָּא וְעוֹן עֲצָמוֹ אֵינוֹ נִמְחָק דַּאי אֵיכָּא רַבָּה עֲוֹנוֹת מְחַשְׁבִּי בְּהַדְּיָהוּ.

וּמַעֲתָה לְפִי זֶה אִם הָאָדָם צַדִּיק שֶׁרַבּוֹ זְכִיּוֹת אוֹ אֶפְיָלוֹ בֵּינוֹנֵי הָרִי עֲוֹנוֹתֵי הַפְּנוּחִים בְּכַף מֵאֲזַנִּים מְנוּחִים כְּסִדְרוֹ רַק שֶׁהָרֵאשׁוֹן נִחְסַר לְגַמְרֵי וְלֹא עָלָה בְּכַף וְהַתְּחִילוֹ לְהַגִּיחַ בְּכַף

מעון שגני והלאה על סדר שגני ועליו השלישי וכו' ואם הם נשארים כסדר נדאי אינו מהני שרובם עונות שאם היו מהני דרובם עונות א"כ היו לבסוף מניחים גם עון הראשון להפך והי' הראשון מונח על האחרון והוא בהיפוך הסדר משא"כ פשוטארו כסדר מפלל שלא ניתוסף הראשון וא"כ בנדאי הם למחול וזהו הפירוש סדורין למחול אלו הם דברי זקן זקני הגאון זצ"ל ושפתים ישק ובזה אמרתי פירוש דברי המדרש תנחומא הובא בי לקוט ריש פ' נצבים הפוך רשעים ואינם כל זמן שהק"בה מהפך במעשיהם של רשעים אין להם תקומה דהיינו שמפך במעשיהם לעון הראשון הניחו בכף מאזנים אחרון וא"כ מפלל דרובן עונות אין להם תקומה משא"כ כשאינו מהפך אז הוא מכריע כף זכות: ע"ב אמר ר' יוחנן השכים ונפל פסוק לתוך פיו וכו' כבר נאמר מאמר זה דר' יוחנן לעיל דף נ"ה ע"ב ולא ידעתי טעם על השנות הדבר פאן ואולי בשביל דאמר ר' יוחנן לתנא לתלמיד חכם לעולם טוב לו הסמיה לו גם מאמר זה של ר' יוחנן ואמנם יותר תמהני על רש"י שפאן פירש השכים העומד ממטתו ונפל לו פסוק בפיו ומלבד שדברי רש"י הם ללא צורך דברי לא חידש לנו רש"י בפירוש שום דבר מפשטן של דברי ר' יוחנן תמוה עוד ולמה נתעורר רש"י פאן לפירש ולעיל דף כ"ה ע"ב לא פירש רש"י פלום וסמיה על פשטן של דברי ר' יוחנן שאינו צריכין פירוש.

והנה על גוף הדבר שפירש רש"י פאן מה בעי רש"י בפירושו ראיתי שנתעורר ג"כ הגאון מוהררנ"ך בספרו וכתב שהי' מקום לומר לפי שלעיל איירי בכמה מיני חלומות שהזהירו שישפכים ויאמר פסוק מיוחד קודם שיזדמן לו פסוק המורה לרעה ועל זה אמר ר' יוחנן שהמשפכים כדי לומר איזה פסוק טוב ונפל לו ממילא אותו פסוק הוא נבואה קטנה ובנדאי יתקיים החלום כפי הפסוק שפפל לו בפיו ולזה פינן רש"י שלא כן הוא פוננת ר' יוחנן אלא פוננת ר' יוחנן על כל העומד ממטתו אפילו לא ראה שום דבר בחלומו ונפל פסוק בפיו ג"כ הוא נבואה קטנה אלו הם שורש דברי הגאון מוהררנ"ך ואני מוסיף על דבריו שהי' מקום לומר דקאי על מאמר הסמוך דתני תנא קמי' דר' יוחנן דיין יש שותהו בחלום וטוב לו דכתיב ויין ישמח ויש שותהו ורע לו דכתיב ויין למרי נפש ופירש רש"י לפיכך אין לעמוד על פתרונו ועל זה בא ר' יוחנן שאם זה ששטה יין בחלומו השכים ונפל פסוק לתוך פיו דהיינו אחד משני פסוקים הנ"ל הוא נבואה קטנה כי הפסוק שפפל לפיו הוא פתרונו ולזה בא רש"י לפירש דר' יוחנן על כל המשפכים לעמוד ממטתו קאי לא על חולם חלום הנ"ל.

ועל פי זה זכינו ג"כ להבין פוננת רש"י דלעיל בדף נ"ה ע"ב לא נזכר ר' יוחנן קודם למאמר הזה פלל ונאפילו משאר אמוראים המאמר הקודם לדברי ר' יוחנן הוא וירא שר האופים וכו' שפל אחד חלם חלומו ופתרון חבירו וממילא אין שים מקום לטעות בדברי ר' יוחנן לומר דקאי אדלעיל לא הנצרך רש"י לפירש פלל כי דברי ר' יוחנן מבוארים ואין צריכין פירוש: שם שלשה מלכים הם וכו' אחאב ידאג מן הפורעניות.

הפוננה פורענות בעוה"ז ובעוה"ב שאחאב נהרג במלחמה ולא מת על מטתו וגם אין לו חלק לעוה"ב כמפורש במשנה ריש פרק חלק ולכן לא אמר שאול המלך שב"כ נהרג הוא ושלשה בניו שהוא פורעניות בעוה"ז אבל בישרו שמואל מחר אתה עמי במחיצתי ולא נקט ירבעם שאין לו חלק לעוה"ב קבל מת בכבוד בעוה"ז ונקט אחאב דתירתי

לפוןרעניוֹת אִיִּתְנוּהוּ בִּי: שֵׁם ג' נְבִיאִים הֵם הַרְוָאָה סֵפֶר מְלָכִים וְכוּ' הַדְּבָר תְּמוּנָה חֲדָא דְאָמַר ג' הֵם וְחָשִׁיב אַרְבַּע מְלָכִים יְחֻזְקָאֵל יִשְׁעֵי' יִרְמִי' וְעוֹד מַה עֲנִין מְלָכִים לְנְבִיאִים וְלוֹלֵי דְמִסְתְּפִינָא אָמִינָא דְטַעוֹת סוֹפֵר הוּא וְהַרְוָאָה סֵפֶר מְלָכִים מְקוֹמוֹ קוֹדֵם ג' נְבִיאִים הֵם וְאִדְלַעִיל קָאֵי שְׁאָמַר ג' מְלָכִים הֵם וְהִינּוּ מְלָכִים פְּרָטִים שְׁרוּאָה הַפְּלֵף הַמְּיֻחָד הֵיאֵא בְּחֻלּוֹמוֹ וּמִרְאָה פֶּל א' לְפִי עֲנִינוּ וְאַחַ כ אָמַר שְׁהַרְוָאָה סֵפֶר מְלָכִים בְּחֻלּוֹמוֹ אַע"פִּי שְׁיִשׁ שֵׁם בְּסִפְרָה הֵהוּא כְּמָה מְלָכִים שֶׁהִי סוֹפֵם פְּוֹרְעֵנִיּוֹת כְּמוֹ אַחְאָב וַיהוֹרָם בְּנוֹ וְאַחֲזִי' מְלֵךְ יְהוּדָה שְׁהַרְגָם יְהוּא וְכְמוֹ כֵּן עוֹד מִמְּלִכֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵהֲרָגוּ וְצִדְקָי' וַיִּכְנִי' אַעפ"כ אֲזֻלִּינוּ בְּתַר רֹב הַסֵּפֶר וַיִּצְפָּה לְגְדוּלָה: שֵׁם יְחֻזְקָאֵל יִצְפָּה לְחֻכְמָה הִינּוּ מְשׁוּם שְׁרָאָה מַעֲשֵׂה מְרַפְּבָה וְשִׁנּוּ בְּרִישׁ פֶּרֶק אֵין דּוֹרְשִׁין וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה מְרַפְּבָה בְּיַחֲזִיד אֲלֵא א"כ הִי חֻכְמָה וּמִבֵּין מַדְעָתוֹ: שֵׁם וְהַרְוָאָה מְגַלַּת אֶסְתֵּר נִקְטָה וְהַרְוָאָה לְפִי שֶׁהוּא עֲנִין בְּפ"ע שְׁכַבְרָה חָשִׁיב שְׁלֵשָׁה כְּתוּבִים קְטַנִּים וְהָא דְלֵא פְּלִיגְהוּ יַחַד וַיִּמָּא אַרְבַּעַה כְּתוּבִים קְטַנִּים הֵם הִינּוּ מְשׁוּם דְּכָל סוֹנְגִיא זֶה סוֹדְרוֹן שֶׁל שְׁלֵשָׁה נִקְטָה בְּכוּלְהוּ וְלָכֵן גַּם בְּזֵה נִקְטָה מִסְפֵּר שְׁלֵשָׁה: תּוֹס' ד"ה הַרְוָאָה מְרַקוּלִים וְכוּ' וְד"ה הַרְוָאָה מְרַקוּלִים וְכוּ' נִלְע"ד דְּטַעוֹת הַדְּפוּס הוּא שְׁרָשָׁם כְּאֵן שְׁנֵי דְבוּרִים וְהַפֶּל דְּבוּר אֶחָד וְלְפִי מַה שְׁכַתְּבוּ תַחֲלָה דְטַעַם דְּנִקְטָה מְרַקוּלִים הוּא לְפִי שְׁמִקוֹמוֹ וְכוּ' כְּתוּבוֹ שֶׁר"י ג"כ הִי מִתְמָה עַל שְׁנִקְטָה מְרַקוּלִים וּפְיִרְשׁ טַעְמוֹ מְשׁוּם דְּאֵין צָרִיף לְבַרְרָה רַק בְּמִקוֹם שְׁבוּנִים וְכוּ' וְהָא וְנִרְאָה לִי הוּא ג"כ ר"י וְעֵינִין בְּתַר"י: דָּף נ"ח ע"א לָהּ ה' הַגְּדוּלָה זֶה מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית וְכוּ' עוֹשֵׂה גְדוּלוֹת וְגו' וְהַגְּבוּרָה זֶה יִצִּיאַת מְצָרִים וְכוּ' הוּא אֹמֵר וַיִּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוּלָה וְגו' וְלִכּוּם רִיבְהִטָא קִשָּׁה לְמָה פְּיִרְשׁ גְּדוּלָה עַל מ"ב וְהַגְּבוּרָה עַל י"מ וְהֵלֵא בְּשִׁנְיָהֶם נִזְכָּר לְשׁוֹן גְּדוּלָה וְאִדְרַבָּה בְּמ"ב מְצִינּוֹ גַם לְשׁוֹן גְּבוּרָה כְּדָא מְרִינּוּ בְּרִישׁ תַּעֲנִית דְּתַנִּי גְבוּרַת גְּשָׁמִים דִּילָף מְבַרְיָתוֹ שֶׁל עוֹלָם דְּכַתִּיב מִכִּין הָרִים בְּכַחוֹ נֶאֱזַר בְּגְבוּרָה וְא"כ אִיפְכָא הֵנָּה לִי לְמַדְרַשׁ הַגְּדוּלָה זֶה י"מ וְהַגְּבוּרָה זֶה מ"ב וְאִי מְשׁוּם דְּרַצְחָה לְדַרְוֵשׁ הַקְּרָא עַל סוֹדֵר הַזְּמַנִּים וּמ"ב קִדִּים לִי"מ הָרִי דְרִישׁ וְהַנְּצַח זֶה מִפְּלִתָה שֶׁל בְּבָל וְהַהוּד זֶה מִלְחָמַת כְּחִלִּי אַרְנוֹן אַף שְׁנַחֲלִי אַרְנוֹן קִדִּים הַרְבֵּה וְאַח"כ רֵאשִׁיתִי שְׁאוּנְקָלוֹס תְּרַגּוּם הָא קְרָא וַיִּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוּלָה וְחֻזָא יִשְׂרָאֵל יַת גְּבוּרַת יְדָא רַבְתָּא עֵינִין שֵׁם וְצָרִיף לֹאמַר דְּכָל הַיָּדִים דְּכַתִּיב גְּדוּלָה אֲצִל יַד פְּיִרוּשׁוֹ גְבוּרָה וְעַל דְּרָף הַרְמִזוּ נִלְע"ד דְּבִשְׁבִירַת הַיָּם כְּתִיב יְמִינָהּ וְגו' וּפְיִרְשׁ רִש"י שְׁנֵי פְעָמִים יְמִין כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ הַשְּׂמָאל נַעֲשִׂית יְמִין וַיִּמְיִנוּ נְאֻדְרֵי לְהַצִּיל יִשְׂרָאֵל וַיְמִין הַשְּׁנִית תַּרְעֵץ אוֹיֵב ע"ש בְּרִש"י וְנִמְצָא בְּעַת קְרִיעַת יַם סוּף הַשְּׂמָאל נַעֲשִׂית יְמִין וְשְׂמָאל הִינּוּ מִדַּת הַדִּין וְשֵׁם הוּא הַגְּבוּרָה לְעֲנֹשׁ אֶת הַרְשָׁעִים אֲבָל הַגְּדוּלָה הוּא רוּמְזוֹ לְחֻסָד וְזֵהוּ עֲצָם הַגְּדוּלָה לְהַטִּיב לְכָל וְכִינּוֹן שְׁבַקְרִיעַת יַם סוּף גַּם הַשְּׂמָאל נִהַפֵּף לְיְמִין הָרִי הַגְּבוּרָה אֲזִי רֵאשִׁי לְהַקְרָא בְּשֵׁם גְּדוּלָה וְלָכֵן כְּתִיב אֶת הַיָּד הַגְּדוּלָה אֲבָל בְּאַמַּת פְּעֻלָּתָהּ אֲזִי לְהַכּוֹת אֶת מְצָרִים הִינּוּ גְבוּרָה: שֵׁם וְהַתְּפָאֶרֶת זֶה חֲמָה וְלִבְנָה שְׁעֻמְדוֹ לִיהוֹשֻׁעַ.

לְפִי שְׁנֵם הַזֶּה נִרְאָה בְּכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וַיִּרְאוּ מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכַדְכְּתִיב בְּמִשְׁנֵה בְּמִלְחָמַת סִיחוֹן שְׁעֻמְדָה לּוֹ חֲמָה הַיּוֹם הַזֶּה אֲחַל תַּת פַּחְדָּה וַיִּרְאָתָה עַל פְּנֵי כָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם וְעֵינֵי בְּרִש"י בְּחֻזְמָשׁ פ' דְּבָרִים וּבְתַפְּלִין דְּרִשׁוּ בְּפ"ק דָּף ו' ע"א וְרָאִי כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וְגו' וַיִּרְאוּ מִמָּה אֵלוֹ תַפְּלִין שְׁבַרְאֵשׁ הָרִי שְׁעֻמִּידַת חֲמָה וְלִבְנָה דּוּמָה לְתַפְּלִין שְׁבַרְאֵשׁ וְתַפְּלִין נִקְרָאוּ פָּאָר לְעִיל דָּף ט"ז ע"ב פָּאָרְהָ חֲבוּשׁ עֲלִיף וְלָזֵה דְרִשׁוּ כְּאֵן וְהַתְּפָאֶרֶת זֶה עֻמִּידַת חֲמָה וְלִבְנָה: שֵׁם וְהַנְּצַח זֶה מִפְּלִתָה שֶׁל בְּבָל נִלְע"ד ט"ס

וכך הוא הגנוסחה זו מפלטה של בצרה דהך קרא ויז נצחם וגו' קאי על תחלת הענין דכתיב חמוץ בגדים מבצרה ולכן כקרא בשם נצח פי אז היא גאולה נצחית שלא יהי שום גלות אחרי' פי היא הגאולה האחרונה: שם ונהוד זו מלחמת נחלי ארנון שנא' את נהב בסופה.

נלע"ד כי הוד יש בו מדת הדין כי הוד למפרע הוא דנה וכן פתב בדניאל והודי נהפך עלי למשחית רמז בזה פי כאשר נהפך ההוד אז הוא למשחית ונהה אונקלוס תרגום את נהב בסופה קרבין דעביד על ימא דסוף וגבורין דעל נחלי ארנון הרי השנה נס של נחלי ארנון לגס של קריעת ים סוף ואומר אני פשם שבים סוף הימין שהיא נאדרי בכח פן מה שתרעץ אויב הוא ג"כ ימין והיינו פי הנס של קריעת ים הוא חסד גדול לישראל הוא מדת הדין למצרים פי לישראל נהפך מדת הדין לרחמים פן בנחלי ארנון הדין שנעשה לאמוריים שע"י שנתקרבו החרים זה לזה וקטלינהו כדלעיל דף נ"ד ע"ב הוא עצמו חסד לישראל שלא הוצרכו להטריח עצמם בעלי' וירידת הרים וזה מדת ההוד יש לישראל הי' הוד ולאמוריים דנה פי נהפוך למשחית פי מדת הדין לפעמים נמשל ביד שמאל ולפעמים ברגל שמאל וכמו שאמרו לקמן דף כ"ט ע"א בועט ברקיע שנא' הידד פדורכים וגו': שם במתנייתא תנא וכו' הגדולה זו קריעת ים סוף.

והיינו פדכתיב וירא ישראל את היד הגדולה. והגבורה זו מפת בכורות.

דכתיב וה' הפה כל בכור ופינרש רש"י שפל מקום שנאמר וה' היינו הוא ובית דינו ובית דין של מעלה היינו מדת גבורה ואולי בדברי ר' יוחנן במגילה דף ל"א ע"א בכל מקום שאמה מצא גבורתו של הק"ה אמה מוצא ענוותנותו פינון לזה דאם אמה מוצא גבורתו א"כ היינו בית דינו ואין לה ענוה גדולה מזה שמצד בית דינו.

והתפארת זה ממן תורה דכתיב וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה וגו' לתהלה ולשם ולתפארת ולהיותה עם קדוש וגומר כאשר דבר ובמתן תורה פתיב והיייתם לי סגולה. והנצח זה ירושלים פי עתה ירושלים חסר יוד עד שיהי' השם שלם והפסא שלם אז יהי' ירושלים מלא יוד וכל זה אי אפשר פי אם כאשר נוכרת זרעו של עמלק דכתיב פי יד על פס וגו' וכאשר ריחם שאול על אגג אמר לו שמואל קרע ה' ממלכת ישראל מעליך היום ונתנה לרעה הטוב ממך וגם נצח ישראל לא ישקר ורצונו בזה פי אף שרתה רחמת על אגג אעפ"כ נצח ישראל לא ישקר ומחה ימחה האדם לעסוק בתורה ובמצות תמיד בכל עת ובשעת שינה האדם בטל מתורה ומצות אלא שהוא דבר הכרחי להאדם מצד שהוא אדם ולכן שלא יוחשב פאלו הוא פורק מרצונו עול התורה מעליו ולכן מתפלל אז באותה שעה ותן חלקנו בתורתך וכו': שם אמה יצרת פי אמה נפחתה פי נלע"ד דגרסינן אמה יצרת ולא גרסינן פי דהנשמה פבר נוצרה בשעת פריאת העולם ואין פן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף דהיינו חדר למעלה ושמו גוף ושם הם כל הנשמות ועוד שאם אומר יצרת פי א"כ בו בגופו נוצרה איך שיהי' אח"כ אמה נפחת פי ומה הי' צורך להפיחה בו אם פבר היא בו וכן ברי"ף וברא"ש לא נזכר רק אמה יצרת ולא נזכר פי עד אמה נפחת ואמנם ברי"ף וברא"ש הגירסא אמה בראת ואמה יצרת וכן הוא ברמב"ם אלא שברי"ף שהקדים יצרת וברמב"ם וברא"ש הקדימו בראת ועכ"פ הדברים כפולים ועיין מהרש"א בח"א שיש שלש בחינות נר"נ ולענ"ד נראה פי כמו

שפירש הרמב"ן בפירושו על התורה ב' בראשית מלת תהו ובהו דבהו היינו לבישת הצורה עיניו בדבריו וגם כתב שאין בלשונונו הקודש מלה שיהי' פירושה החידוש הגמור יש מאין המוחלט אלא מלת בריאה ונראה שהנשמות נבראו תכף בבריאת העולם יש מאין אבל אינם לובשים צורה להיות מוכן לכנס בגוף כי מסתמא הנשמה בעת הכנסה בגוף יש בו ג"כ צורת אברים רוחניים כמו שיש בגוף גשמיים וזה בקרא יצירה ציור הדברים וזה אינו נעשה אלא קודם שנכנסת בגוף ולכן אומר אתה בראת היינו תחלת בריאת הנשמה שהיא בלי לבישת צורה רק מוכן לקבל צורה כמו ההיולי שהזכיר הרמב"ן בשם חכמי יון ואח"כ יצרת לצייר בה ציור שתוכל להתלבש בגוף ובזה נלע"ד יותר נכון גרסת הרמב"ם והרא"ש שהקדימו בראת ליצרת מגרסת הרי"ף שהקדים יצרת: דף ס"א ע"א לעולם יהא דבריו של אדם מועטים לפני הק"ב בה נראה פוננתו על דברי שבח להק"ב שיהיו דבריו מועטים פדלעיל דף ל"ג ע"ב בההוא דנחית קמי דר"ח וכו' דקאמר לי' סיגמתינהו לכולהו וכו' ואפילו הגי תלת דאמרינו אי לאו דאמרה משה וכו' ועל זה הזהיר פאן שיהיו דבריו מועטים לפני הק"ב ומביא רא' כי האלקים בשמים ואתה על הארץ רצונו בזה לא די שאי אפשר לסיים פולהו שבחו אלא שאפילו גדר שבח שיהי' שייך כלפי מעלה אין אנו יודעים כי אחרי שאנחנו בארץ אין אנו יודעים לשבח אלא שבח שאנו משיגים בארץ אבל אין לכו השגה במה שנחשב שבח בשמים ממעל ועל דרך שסיים לעיל דף ל"ג משל למלה שיש לו אלפי אלפים דגרי זהב ומשבחים אותו בשל כסף דהיינו דבר הפחות בעצם לא מצד מעוטו אלא מצד עצמותו שהכסף אינו נחשב למאומה נגד הזהב: עוד נלע"ד פוננת התנא בזה דהא נדאי אף מצד דרך ארץ ומצד תועלת האדם בעצמו הוא מעלת השתיקה וברוב דברים לא יחדל פשע מרבה דברים וכו' ועל פי רוב אדם נתפס בדבריו וגורם רעה לעצמו ולכן השתיקה ולמעט בדברים היא מדה טובה מאד ואמנם אם פוננת האדם במדה זו לתועלת לעצמו אין עלינו להחזיק לו טובה ולהיות נחשב לו למעלה וגם הבהמות בורחים מדבר המזיק להם אבל אם פוננת האדם בהרגילו עצמו במדת השתיקה הוא מטעם שידוע לפני מי הוא עומד ושמלה מ"ה הק"ב הוא לנגדו ומקיים בעצמו שויתי ה' לנגדי תמיד וכמו"ש רמ"א בריש סימן א' באורח חיים שאין דיבורו של אדם והרחבת פיו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו פדבורו במושב המלה כ"ש כשישים האדם אל לבו שהמלה הגדול הק"ב אשך מלא כל הארץ פבודו וכו' זהו מעלה גדולה והוא מעלת הצדיקים וזה שאמר פאן התנא לעולם יהא דבריו של אדם מועטי אמנם לא לתועלת עצמו רק מצד שהוא לפני הק"ב ומביא רא' מקרא דשלמה בקהלת כי אלקים בשמים ואתה על הארץ כי מי שהוא במקום גבוה רואה מה שלמטה על פן יהיו דבריו מעטים על פן דיוקא שלא יהי' למען תועלת עצמה רק בשביל שאתה יודע שהק"ב אשך בשמים משגיח עליה בארץ ולכן יהיו דבריו מועטים ועיין במהרש"א בח"א והנלע"ד פתבתי: שם שנא' אחר וקדם צרתני הקדים אחר נלע"ד דצרתני היינו שמצד אחר צרתני אחר וקדם צורת אחר וצורת קדם דהיינו צורת אחר של אדם וצורת קדם של חנה ולשון צרתני איפו צורת פנים דוקא וממילא הקדים אחר של אדם לקדם של חנה דאדם מסגי ברישא: שם אילימא פורעניות דנחש והתנא רבי אומר וכו' פבר הרגיש מהרש"א בח"א למה הנצרה לאתויי דברי רבי והלא בקרא פתיבי הקלות על הסדר תחלה נחש ואח"כ חנה ואח"כ אדם ורבי לא חידש

לנו אלא טעמא דקרא דלקך התחיל בנחש לפי שמתחילין מן הקטן וילעגנו קושיותו פאן אין לנו צורך לדעת הטעם יהי הטעם מה שיהי עכ"פ אין האדם קדם לפורעניות הנה ועוד יותר תמוה שבעירובין דף י"ח איתא ג"כ סוגיא זו שם באמת לא הביא דברי רבי והקשה סתם והא מתחלה נתקלל נחש וכו' ואמנם ראיתי עוד שינוי בין סוגיא דכאן לסוגיא דהתם דכאן קאמר אילימא פורעניות דנחש והתם קאמר אילימא משים קללה.

ונראה דעל גוף הפסוק יש לומר דהא דאמר הק"ב תחלה גזר דינו של הנחש הוא מטעם אוילי ישמע האדם גזר דינו של הנחש יעשה הוא תשובה פי בנדאי לא ננעלו שערי תשובה אבל לעגנו גוף הפורענות הי' באמת פורעניות של הנחש מאןחר לכלם דאטו כתיב בקרא שבאותו שעה התחיל לילך על גחונו וללחוד עפר ולקך הנצרה להביא דברי רבי שהטעם הוא משום שמתחילין מן הקטן וא"כ מסתמא גם קיום הקללה דהיינו גוף הפורענות ג"כ ה' פן וכל זה פאן דקאמר אלימא פורענות דנחש ויש לפרשו על גוף הפורענות אבל שם בעירובין קאמר אלימא משום קללה וא"כ על גוף הקללה רצה לומר שהי' אדם מאןחר שפיר הקשה מגוף הפתוב ולא הנצרה להביא דברי רבי פלל ואמנם היא גופה טעמא בעי למה פאן אמר אלימא משום פורענות דנחש ושם קאמר אלימא משום קללה וכעת צ"ע: שם אלא פורענות דמבול דכתיב וימח וגו' מאדם ועד בהמה ברישא אדם והדר בהמה.

ויש לדקדק הלא שם כתיב ויגוע כל בשר הרומש וכו' בעוף בבהמה בחי' ובכל השרץ וגו' וכל, האדם הרי האדם מאןחר להגויעה. ונראה דהמהרש"א בח"א פתב וילפי הדרש אחר למעשה בראשית וכו' יהי צרתני לעגנו אחר לשון צירה וילעגנו קדם לפורענות יהי צרתני לשון צרה ולענ"ד נראה דהכל לשון צורה וילעגנו הניות הצורה הי' אחר לכל מעשה בראשית וילעגנו מחיית הצרה הי' קודם לכל מעשה בראשית דהרמב"ן בפירושו על התורה בפסוק וימח את כל היקום זה לשונו אחר שאמר ויגוע כל בשר וכו' הוסף לומר וימח שנמחו הגופות והיו למים פעגנו ומחה אל מי הפרים וכו' עיניו ברמב"ן שם וא"כ אני אומר אף שלעגנו הגויעה הי' האדם אחרון אבל לעגנו מחיית הצורה לגמרי הי' האדם ראשון: ע"ב אמרו לו תלמידיו רבינו עד פאן וכו' שאלת התלמידים היא דבר תימה וכי רצו שח"ו לא ימסור נפשו וגם לשון עד פאן אין לו הבנה וגם תשובת הרב שהשיב כל ימיו וכו' נאטו אם לא הי' מצטער על זה כל ימיו לא הי' ראוי למסור נפש והי' לו להשיב כתיב בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך.

ונראה באשר נדקדק עוד דאמר שהיו סורקין וכו' והי' מקבל עליו עול מ"ש ופירש רש"י קורא קריאת שמע והנה פינן שיצאה נשמתו באחד א"כ הי' כל הויכוח הזה של ר"ע עם תלמידיו באמצע הפסוק של שמע והדבר תמוה שהתלמידים ידברו עמו להפסיקו באמצע הפסוק ופשיטא שתמוה על ר"ע שיפסוק באמצע פסוק ראשון ולכן אומר אני שהגיע זמן ק"ש והנה היו מיסרים אותו ביסורים פאלה שהמה בלי ספק חמורים ממיתה ובמס' כתובות דף ל"ג ע"ב אמרו אלמלא נגדוהו לחנני' מישאל ועזריא וכו' דהפאה שאין לה קצבה חמירא ממיתה והתוס' שם הקשו מהך דר"ע שפסקו בשרו והי' מוסר עצמו על קידוש השם ומעתה אני אומר שבהגיע זמן קבלת עול מלכות שמים דהיינו זמן ק"ש התפלל ר' עקיבא וביקש רחמים שתצא נשמתו בשעת ק"ש והוא הי' פוננתו כדי לקיים

קרא פדכתיב בכל נפשך שנוטל את נפשך ואף שבאמת על ידי היסורין מתרבה שכרו בעוה"ב יותר משכרו על המיתה כי לפום צערא אברח מ"מ הי' ניחא לו לקיים המצוה כמפורש בתורה הואיל וכך נפיק מפומי דקודשא בריה הוא יותר מריבוי השכר והתלמידים כאשר שמעו שהוא מתפלל על קירוב מיתתו הי' סבורים שפוננתו שקשה עליו מאד כאב יסורים פאלה ולכושאלו אותו רבינו עד כאן וכי עד כאן דהיינו עד המיתה האדם מחויב למסור על קידוש השם והלא גם כל יסורים שבעולם חייב לסבול על קידוש השם ועל זה השיב להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה וכו' ועכשיו שהגיע לידי וכו' שרוצה לקיים המצוה כמו שיצא מפי הק"ב יה יותר מריבוי השכר של היסורין והק"ב רצון יריאיו יעשה ומילא בקשתו ויצאה נשמתו באחד ואף שהי' אפשר ע"פי הטבע שיחזיק עוד איזה רגעים ולקבל יסורים יותר כל הרגעים הללו והי' מתרבה שכרו יותר ויותר וזהו פוננת דברי משרתי עליון שאמרו זו תורה וזו שכרה ממתיים ידך ה' שפיתתו הי' על ידך שקרבת מיתתו ועל ידי זה מעיטתו שכרו והי' ראוי להיות ממתיים מחלד להיות מיתתו ע"פי הטבע שהי' יכול עוד לקבל יסורים יותר והי' מתרבה שכרו יותר ועל זה השיב הק"ב בה חלקו בחיים שחלקו לעוה"ב הוא פאלו עדיין הוא בחיים וסובל עוד היסורים ולא נתמעט שכרו ע"י מהירת יציאת נשמתו באחד פלל והוא נוטל שכרו משלם ובזה ניחא שלא שאלו מלאכי עליון שאלה זו על כמה צדיקים שקדמו לר' עקיבא ונהרגו על קדושת השם כמו ר' ישמעאל כה"ג ורשב"ג ולפי מ"ש ניחא: שם ובגליל לא יפנה וכו' לעיל בפ"ק דף ה' ע"ב גבי מטתו לא חילקו בין יהודה לגליל אלא סתמא אמרו שמטה תהא נתונה בין צפון לדרום ולא בין מזרח למערב ואין לדחוק ולומר דבעל המימרא שם הי' דירתו ביהודה או באיזה מדינה של צד מזרח או מערב המקדש שהרי קרא קנסיב וצפונה תמלא בטנם ולדברי רבינו יונה שם שאין הטעם משום חשיבות מזרח או מערב אדרבה משום חשיבות צפון ודרום שהרוצה להתפייס ידרים ולהעשיר יצפון ולכן יתן מטתו בין צפון לדרום שיזכה בניו לחכמה ועושר ניחא אבל לפירוש רש"י ותוס' שגם שם הטעם מפני כבוד השכינה שהיא בין מזרח למערב קשה ונראה דהשכינה היא במערב העולם כדאמרין במס' ב"ב דף כ"ה ואמנם היינו דרש פלל אבל אין שם גילויי שכינה ביחוד אבל, המקדש הוקבע למשכן שכינה ביחוד ולכן חייבים אנו לנהוג כבוד במקום הזה יותר מכבוד שיש לזהר נגד מערב העולם ואמנם נגד כבוד מקום המקדש מועיל מחיצות מפסיקות שפיון שיש מחיצה המפסקת אין חייב לזהר במה שחויז למחיצה אבל נגד הכבוד שצריך לזהר נגד צד מערב פיון שאין שם מקום גשמי שנתניח להשראת השכינה רק כבוד השכינה שם בלי מקום הגורם אין מועיל הפסק מחיצה ואמנם במקום שאין מחיצה שיש עלינו כבוד המקדש צריכין אנו יותר ליתן כבוד לצד המקדש מלצד מערב אבל במקום שיש מחיצות שאז אין שם כבוד המקדש צריכין אנו ליתן כבוד לצד מערב ולכן לענין קביעת מקום מטתו שהוא בנדאי בחדר וא"כ יש שם מחיצות ואין שם חילוק בין מדינה למדינה והכל שווים שיתנו מטתו בין צפון לדרום אבל כאן לענין לפנות לעשות צרכיו שהוא במקום מגולה דוקא כמבואר בשלחן ערוך סימן ג' סעיף ה' אז הקפידה על מקום המקדש וחילקו בין יהודה לגליל ולפי זה יצא לנו דבר חדש דבמקום שיש מחיצות יזהרו עכ"פ בין מזרח למערב ויהודה וגליל שווים בזה

ולא מצאתי בזה רמז בדברי הפוסקים והרמב"ם בפ"ד מהל' בית הבחירה השנה נתינת מטתו והפנאה לצרכיו לאסור בין מזרח למערב בכל מקום ולא חילק בין יש מחיצה לאין שם מחיצה אדרבה כתב בפירושו שאין קובעין בית הפסא בין מזרח למערב נלע"ד דסובר דסוגיא דלעיל פליג על סוגיא דכאן או דמסקנא דר"ע אוסר בכל מקום היינו שפל המקומות שנים ובין מזרח למערב אסור וכדברי הירושלמי פאן: שם רבה הנה שדיין לי לבני וכו' ופירש רש"י דבבל הוא במזרח של א"י וכו' ובאמת פריש גיטין מבואר דבבל הוא לצפון ארץ ישראל ובפ' לא יחפור דף כ"ה ע"ב אמר לי רב חנינא לרב אשי אתון דיתביתו בצפונה דא"י וכן פתיב בירמ' ועיין בספר בכור שור שהרגיש בזה ותיגרץ בזה דעת הרמב"ם והטור ויפה פינן עיין בדבריו ותייתי לי שגם אני פוננתי לדעתו בזה: דף ס"ב ע"א למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום מפאן משמע פדברי הרמב"ם והטור שאין חילוק בין מדינה למדינה דאל"כ אלא שמקומו של ר' יהושע הי' ביהודה לא שייק' לומר שאין נפנין מזרח וכו' הלא הדבר תלוי במדינה לפי מקומה ונהה לי רק למימר למדתי שאין נפנין לרוח שפנגד ירושלים או למימר למדתי שביהודה אין נפנין וכו' וכפל הלשון בכל הני תלת מילי נראה דאמר אין נפנין מזרח ומערב והוסף לומר אלא צפון ודרום לרמז שבשום מדינה אין נפנין אלא צפון ודרום ואין נפרעין מעומד הוסף לומר אלא מיושב למעוטי פשהוא סומך עצמו לישב אעפ"כ לא יפרע עד שיהי' מיושב ממש ואמרו אין מקנחין בימין אלא בשמאל היינו אפילו איטר ועיין בטורי זהב סימן ג ס"ק ח"ת ובמג"א שם ועיין במהרש"א בח"א א"י למד זה ממנו ולענ"ד לענין שאין מקנחין בימין נראה שאוחז התפילין בימינו ובהבית יוסף בסימן מ"ג הקשה א"י אוחז התפילין בימינו נחוש שמא ינחש עצמו ותיגרץ לפי שאסור לקנח בימין וא"כ פשראה את רבו אוחז להתפילין בימין למד ממילא שאין מקנחין בימין: ע"ב מאי ראה אמר רב ראה יעקב אבינו דכתיב ויאמר יעקב פאשר ראם לתת טעם לעצירת המגפה על ידי יעקב וסמכו ו קרא ויאמר יעקב פאשר ראם נראה דעצירת המגפה סגולה לזה היא הקטורת וכמו שאמר משה רבינו לאהרן בעת שיצא הקצף והחל הנגף אמר משה קח המחתה ושים קטורת והטעם לזה הוא משום שבלי ספק שהמגפה היא מצד מדת הדין הקשה בלי מיזוג רחמים בדין ולעצור המגפה על ידי מדת החסד הוא דבר קשה שיהי' בלול ברחמים ועיין בחידושינו במס' פסחים דף נ"ו ע"א על מאמר בשכמל"ו שאמרו יעקב ביארתי שיעקב הי' רגיל במלאך וכן אמר ליוסף המלאך הגואל וביארתי שם שמלאך מספרו כמספר שני שמות דהיינו הוי' ואד' והוא שיתר רחמים בדין וקטרת הוא לשון קשר בדברי רז"ל קטיר קחזינא הכא שהוא קישור מדת רחמים בדין ולכן הוא עוצר המגפה ונהה יעקב פאשר הלה מחרן לארץ ישראל פתיב ויפגעו בו מלאכי אלקים ויאמר פאשר ראם וגומר ויקרא שם המקום מחנים כי הי' שם שני מחנות מלאכי חוץ לארץ שלוהו מחרן ומלאכי א"י שבאו לקראתו כמו שפירש רש"י בחנומש ואברהם פשהלה מחרן לארץ פתיב הלוך ונסוע הנגבה כי ארץ ישראל רמוז בימין שהוא חסד וחוץ לארץ רמוז מצד שמאל מדת הדין וכאשר פגעו בו קראם שם אחד מחנים לשתר רחמים בדין וזהו הסגולה של קטורת וראה הק"ב עתה פעולתו של יעקב בזה ותעצר המגפה וינחם על הרעה.

ושמואל אָמַר אָפְרוּ שֶׁל יִצְחָק רָאָה כִּי מִדְּתוֹ שֶׁל יִצְחָק הוּא תוֹקֵף מִדַּת הַדִּין. וְלִכֵּן פְּתִיב וּפְחָד יִצְחָק וּסְגוּלַת הַעֲקִידָה לַעֲקֹדוֹ לַחֲלוּשׁ פַּח גְּבוּרַת מִדַּת הַדִּין לְהִיּוֹת רַחֲמִים בְּדִין וַיִּצְחָק תִּיקֵן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שְׁאֵז יִנְטוּ צִלְלֵי עָרֵב וּמִתְחִיל פַּח הַדִּין לְהִתְגַּבֵּר וְלִכֵּן פְּתִיב תַּפּוֹן תְּפִלְתִּי קְטוֹנֹת לְפָנֶיךָ מִשָּׂאת כְּפִי מִנְחַת עָרֵב וְכֵן פָּתְבוּ הַתּוֹסֵ' לַעֲלֵל דָּף כ"ו ע"ב בּד"ה עַד פֶּלַג הַמִּנְחָה שֶׁתְּפִלַּת מִנְחָה הִיא כְּנֶגֶד קְטוֹנֹת וְלִכֵּן אָפְרוּ שֶׁל יִצְחָק שֶׁנִּתְמַתֵּק בְּשִׁעַת עֲקִידָה הִיא כְּמוֹ הַקְטוֹנֹת וְעוֹצֵר הַמַּגְפָּה.

ר"י נִפְחָא אָמַר כֶּסֶף הַפִּיפּוּרִים וְכו' הִכָּה הוּא תְּצַאֵי שְׁקֵלִים שֶׁשֶּׁקְלוּ יִשְׂרָאֵל וְהִנֵּה שְׁקֵל מְסַפְרוּ אַרְבַּע מְאוֹת וּשְׁלֹשִׁים וּמִחְצִית הַשְּׁקֵל הוּא רִט"ו וְעַם הַכּוֹלֵל הוּא רִי"ו מְסַפֵּר גְּבוּרָה שֶׁהִיא תוֹקֵף גְּבוּרַת מִדַּת הַדִּין וְגוּף הַמְטַבֵּעַ הִי' שֶׁל כֶּסֶף שֶׁהוּא רוּמְזוֹ לַחֲסֵד וְלִכֵּן הוּא לָבָן מִשָּׂא"כ זֶהֱבָ שֶׁהוּא קְטוּגוֹר מִצַּד מִדַּת הַדִּין וּא"כ מִחְצִית שְׁקֵל כֶּסֶף סְגוּלָתוֹ לַקֶּשֶׁר מִדַּת הַדִּין בְּרַחֲמִים כְּמוֹ הַקְטוֹנֹת וְעוֹצֵר הַמַּגְפָּה.

ר' יוֹחָנָן אָמַר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רָאָה שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר יֹאמֵר הַיּוֹם בְּהַר ה' יִרְאָה הִכָּה יִרְאָה ג"כ מְסַפְרוּ גְבוּרָה וְשֵׁם הָנִי דְכָתַב שֵׁם הַיְיָנוּ לְכָלֹל רַחֲמִים בְּגְבוּרָה וּג"כ כְּמוֹ הַקְטוֹנֹת לַעֲצוּר הַמַּגְפָּה: דָּף ס"ג ע"א כָּל חוֹתְמֵי וְכָל כֶּף לְמָה לְפִי שְׂאִין עוֹנִין אָמֵן בְּמִקְדָּשׁ.

הַדְּבָר תְּמוּהָ וּמָה נְתִיבַת טַעַם הוּא זֶה לְדַבְּרֵי מִשְׁנֵתֵינוּ כָּאֵן שֶׁהָרִי לֹא נִזְכָּר בְּמִשְׁנֵתֵינוּ מִעֲנִיית הָעוֹנִים רַק מְאָרִיכוֹת חֲתִימוֹת הַבְּרָכָה. וְהַמְהַרְשֵׁ"א הַרְגִּישׁ בְּזֶה וְהַנְּלַע"ד ע"פִּי מ"ש הַמְהַרְשֵׁ"א בַח"א בַּמַּס' סוּטָה דָּף מ"ב ע"ב דְּאָמֵן כּוֹלֵל יַחַד שְׁנֵי שְׁמוֹת שֵׁם הו' וְשֵׁם אֲדוֹנֵי כִּי אָמֵן מְסַפֵּר צ"א כְּמִסְפֵּר שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת וְעַיִן בְּחִידוּשֵׁינוּ בְּפִסְחֵימֵינוּ נ"ו ע"א שֶׁבִּיאֲרָתִי שֵׁם כִּי שֵׁם אֲד' מוֹרָה עַל מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַק"ב כִּי אֲדוֹן מוֹרָה עַל שֵׁשׁ לוֹ עַם וְעַבְדִּים וְאִין מְלֵךְ בְּלֹא עַם וְלִכֵּן בְּמִקְדָּשׁ שְׂאִין עוֹנִין אָמֵן הָיוּ עוֹנִין בְּשַׁכְמַל"ו כִּי הַמְבָרֵךְ הִי' מְזַכֵּיר בְּמִקְדָּשׁ הַשֵּׁם כְּכַתְּבוֹ וְלִזְכֹּר שֵׁם אֲד' הָיוּ עוֹנִים אַחֲרָיו בְּשַׁכְמַל"ו וְהוּא ע"פִּי מָה שֶׁבִּיאֲרָתִי שֵׁם בְּפִסְחֵים כִּי בְּשַׁכְמַל"ו מוֹרָה עַל שֵׁם אֲד' שֶׁהוּא כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאָמְנָם אַעֲפ"כ לֹא נִכְלְלוּ שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת יַחַד כִּי הַמְבָרֵךְ לֹא הִזְכִּיר רַק שֵׁם הַנִּכְתָּב כְּכַתְּבוֹתוֹ וְהָעוֹנִים לֹא בְּרִמְזוֹ בְּעֲנִייתָם רַק שֵׁם אֲד' וְהַמְהַרְשֵׁ"א שֵׁם בְּסוּטָה כָּתַב שֶׁלִּכֵּן אָמְרוּ גְּדוֹל הָעוֹנָה אָמֵן יוֹתֵר מִן הַמְבָרֵךְ כִּי בְּאָמֵן בְּכָלֹל שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת מִשָּׂא"כ בְּדַבְּרֵי הַמְבָרֵךְ וּמַעֲתָה בְּמִקְדָּשׁ לֹא בְּזָכְרוּ שְׁנֵיהֶם יַחַד לֹא בְּדַבְּרֵי הַמְבָרֵךְ וְלֹא בְּעֲנִיית הָעוֹנִים וְלִכֵּן תִּיקֵנוּ שֶׁהַמְבָרֵךְ יֹאמֵר בֹּא"י אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל הָרִי הַזֶּכֶר שְׁנֵיהֶם כִּי אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל הֵינּוּ כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ שֶׁהוּא אֱלֹקֵינוּ וְאֵנְחָנוּ עִמּוֹ וְעַבְדָּיו וְהָרִי הוּא כְּמוֹ שֵׁם אֲד': שֵׁם לְמָה נִסְמְכָה פְּרִשְׁת סוּטָה לְפָרֶשֶׁת תְּרוּמָה וְכו' לְסוּף נִצְרָף לְכַהֵן ע"י אֲשֶׁתוֹ וְכו' אִישׁ כִּי תִשָּׁטָה וְגוֹמֵר שֶׁמַּעֲתִי בְּשֵׁם זָקֵן זָקֵנִי גְּאוֹן הַגְּאוּנִים וְרַבֵּן שֶׁל כָּל הַגּוֹלָה מוֹהַר"ר הָעֵשִׁיל זְצַלָּה"ה שְׁנֵה רוּמְזוֹ לְנוּ רַש"י בְּפִירוּשׁ הַתּוֹרָה בַּפ' תְּרוּמָה וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה וּפִיֶרֶשׁ רַש"י לִי לְשִׁמִּי וְהֵינּוּ לְפִי שְׂאֵם תִּשָּׁטָה אֲשֶׁתוֹ אִז הַשֵּׁם הַנִּכְתָּב בְּקִדּוּשָׁה יִמְחָה עַל הַמִּים שֶׁמִּשְׁקִין אֶת הָאִשָּׁה אֲבָל אִם יִתֵּן תְּרוּמָה לֹא יָבֵא לִידֵי מִדָּה זוֹ שֶׁיִּצְטָרֵף לְהַשְׁקוֹת אֲשֶׁתוֹ מִים הַמְאָרְרִים וְזֶהוּ לִי לְשִׁמִּי בְּשִׁבִיל כְּבוֹד שְׁמִי שֶׁלֹּא יִמְחָה עַל הַמִּים: ע"ב וְכָל כֶּף לְמָה מְשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי מִצִּיּוֹן תִּצָּא תוֹרָה וְגו' וַיֵּשׁ לְדַקְדָּק וְאִטּוֹ דוֹקָא חִישׁוּב חֲדָשִׁים וְעִיבוּר שְׁנָה בְּקִרְא תוֹרָה וְאִם אָנּוּ מְפָרְשִׁים פְּסוּקֵי זֶה בְּדוֹקָא א"כ כָּל הַתּוֹרָה לֹא תִצָּא אֲלָא מִצִּיּוֹן וְרִאִיתִי שֶׁהַמְפָּרֵשׁ בַּה"ל קִידָשׁ הַחוֹדֵשׁ בְּסוּף פ' א' הַרְגִּישׁ בְּזֶה וְכָתַב וּא"ת זֶה הַפְּסוּקֵי אֵינוֹ מוֹרָה עַל הַגְּבֻלַת קְבִיעוֹת הַחֲדָשִׁים בְּלִבְד

אָלאַ היא כּוֹלֵל כָּל הַתּוֹרָה כְּלֵה וְהַתְּשׁוּבָה עַל זֶה אַע"פּי שֶׁהַפְּשׁוּט מוֹרָה עַל כָּל הַתּוֹרָה יוֹעִיל לָנוּ בְּזֶה הָעֲנָנָה שֶׁהָרִי הוּא מְכַלֵּל הַתּוֹרָה וְהוֹאִיל וְכָל הַתּוֹרָה יוֹצֵא מִירוּשָׁלַיִם גַּם זֶה יוֹצֵא מִירוּשָׁלַיִם עַכ"ל וְדִבְרֵי תְּמוּהִים דַּא"כ גֵּימָא פֶּן בְּכָל הַתּוֹרָה שְׂאִינָה יוֹצֵאָה מִח"ל וְהָרִי לֹא מְצִינּוּ זֶה רַק בְּחֻדְשֵׁים וְעֵיבּוּרִים וְלָכֵן גַּלְע"ד דְּבִכְלָלוֹת הַתּוֹרָה לֹא שְׂיִיךְ לְתַלּוּתָהּ בְּמִקְוֶה וְהַתּוֹרָה אֵינָה מְשַׁתְּנֵית הָאֶסּוּר וְהַמּוֹתֵר וְהַטְּהוֹר וְהַטְּמֵא וְהַחַיּוּב וְהַפְּטוּר לֹא יִשְׁתַּנֶּה מִמְּקוֹם לְמִקְוֶה זֹלַת קִצְת מְצוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּאַרְצָן וְאִם לְעֲנִין הַמּוֹרָה שְׂלֵא יוֹרָה רַק בְּצִיּוֹן גַּם כֵּן לֹא שְׂיִיךְ דְּאֶטּוּ דִּינֵי הַתּוֹרָה תְּלוּיִם בְּהוֹרָאת הַמּוֹרָה הַטְּהוֹר וְהַמּוֹתֵר נִשְׂאָר בְּטְהוֹרָתוֹ וּבְהַתְּירוֹ אֲפִילוּ אִם יוֹרָה הַמּוֹרָה בְּהִיפּוּף וְהוֹרָאת הַמּוֹרָה הוּא רַק לְהוֹדִיעַ אֵיךְ הוּא דִּין תּוֹרָה וְלָכֵן לֹא שְׂיִיךְ בּוֹ קְבִיעוֹת מְקוֹם מְלַבֵּד זְמַן מְמַרָא שְׂאִינּוּ חַיִּיב עַל הַמְּרָאתוֹ אָלֵא א"כ הַמְּרָה נִגְדַּד יוֹשְׁבֵי לְשִׁפְת הַגְּזִית וְמֵה שְׂאֶמְרוּ שְׂאֶפִילוּ אֶמְרוּ עַל יָמִין שְׂמֵאל הֵינּוּ שְׂאֶפִילוּ נִרְאָה לָהּ שְׂאֶמְרִים לָהּ עַל יָמִין שְׂמֵאל צְרִיךְ אֶתָּה לְקַבֵּל מֵהֶם אֲבָל הֵם עֲצָמָם חֲלִילָה שְׂיִאֶמְרוּ עַל יָמִין שְׂמֵאל וְאִם טַעוּ בְּדִין וְאִח"כ עֲמָדוּ עַל הָאֶמֶת חַיִּיבִים הֵם עֲצָמָם לְחַזֵּר מֵהוֹרָאתָם וּלְהוֹרוֹת כְּהִלְכָה וְלֹא אֶמְרִינּוּ בְּזֶה אֶתָּם אֲפִילוּ מְנוֹטְעִים.

וְלָכֵן אֵינּוּ שְׂיִיךְ לֹמַר עַל הַתּוֹרָה שֶׁתִּצָּא מְצִיּוֹן אֲבָל בְּחֻדוֹשׁ חֻדְשֵׁים חֻדְשָׁה לָנוּ הַתּוֹרָה אֶתָּם אֲפִילוּ שׁוֹגְגִים אֲפִילוּ מְנוֹטְעִים אֲפִילוּ מְזִידִים בְּזֶה שְׂיִיךְ לֹמַר כִּי מְצִיּוֹן תִּצָּא תּוֹרָה וְאֶמְנָם דִּין זֶה דְּאֶתָּם אֲפִילוּ שׁוֹגְגִים וְכו' שְׂיִיךְ רַק בְּחֻדוֹשׁ חֻדְשֵׁים לְעֲנִין מְלֵא וְחֶסֶר וְלֹא מְצִינּוּ בְּמִקְוֶה דְּבָר זֶה רַק בְּקֻדְשׁ הַחוֹדֶשׁ בְּמִס' ר"ה דָּף כ"ה ע"א גְּפִי עֲנוּבָדָא דְר"ג וְר"י שְׂשַׁלַּח לוֹ שְׂיִבּוֹא בִּיה"ד שְׁחַל בְּחֻשְׁבוֹנוֹ וְר' יְהוֹשֻׁעַ הִי סִבֵּר שְׂרָאוּי לְעֵבֶר הַחוֹדֶשׁ וְר"ג קִידְשׁוּ בַיּוֹם שְׁלֹשִׁים אֲבָל בְּעֵיבּוּר הַשָּׁנָה לֹא מְצִינּוּ זֶה שְׂיִשְׂאָר קִיָּים מֵה שְׂעֲשׂוּ שְׂלֵא כְּהִלְכָה וְאֶדְרַבָּה מְצִינּוּ לְהִיפּוּף עַל דְּבָרִים שְׂאִין מְעַבְרִין עֲלֵיהֶם מְצִינּוּ שְׂאֶמְרוּ וְאִם עֲבָרוּהָ אֵינָה מְעוֹבְרַת מְכַלֵּל דְּלֹא אֶמְרִינּוּ בְּזֶה אֶתָּם אֲפִילוּ שׁוֹגְגִין וּמְנוֹטְעִין וְכו' וְכֵן כְּתוּב הַתּוֹס' בְּמִס' ר"ה דָּף כ"ה ע"א בְּד"ה לֹא אֵיִקְלַע וְכו' בְּסוּף הַדְּיָבוּר דְּלֹא שְׂיִיךְ דְּרָשָׁה דְּאֶתָּם וְכו' רַק לְעֲנִין יוֹם שְׁלֹשִׁים וַיּוֹם שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד אֵימַת לְקַדְשׁוֹ דְּהֵינּוּ חֶסֶר וּמְלֵא אֲבָל לֹא לְעֲנִין עֵיבּוּר הַשָּׁנָה וְכֵן מְשַׁמַּע בְּרַמְב"ם שְׂלֵא הַזְּכִיר דְּבָר זֶה בְּעֵיבּוּר הַשָּׁנָה רַק בְּקֻדְשׁ הַחוֹדֶשׁ וְזֶה לְשׁוֹנוֹ בְּפ"ב ה'ל' יו"ד ב"ד שְׂקֻדְשׁוֹ אֶת הַחוֹדֶשׁ בֵּין שׁוֹגְגִין וּבֵין מְנוֹטְעִין וְכו' וּבְפ"ד בְּדִינֵי עֵיבּוּר שָׁנָה לֹא הַזְּכִיר מְזִה פְּלוּם וַא"כ אֵין לְלַמּוֹד מְקַרָא דְּמְצִיּוֹן תִּצָּא תּוֹרָה רַק קֻדְשׁ הַחוֹדֶשׁ אֲבָל לֹא עֵיבּוּר הַשָּׁנָה וּבְזֶה הִי אֲפִשֵׁר לְתַרְצַן קוֹשְׁיַת הַתּוֹס' בְּסִנְהֶדְרִין דָּף י"א ע"ב ת"ר אֵין מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה אֲלֵא בִּיהוּדָה וְכו' אֶמַר קָרָא לְשִׁכְנוֹ תְּדַרְשׁוּ וּבָאתָ שְׂמָה כָּל דְּרִישָׁה שְׂאֶתָּה דוֹרֵשׁ לֹא יְהִי אֲלֵא בְּשִׁכְנוֹ שֶׁל מְקוֹם וְהַתּוֹס' שָׁם בְּד"ה אֵין מְעַבְרִין וְכו' כְּתוּב וְקָשָׁה קִצְת דְּבִבְרָכוֹת נִפְקָא לָן מִדְּכִתִּיב כִּי מְצִיּוֹן תִּצָּא תּוֹרָה וְהִכָּא מֵיִתִּי מְלִשְׁכְנוֹ תְּדַרְשׁוּ וְנִשְׂאָרוּ בְּקוֹשְׁיָא וּלְפִי מ"ש גִּיחָא דְּשָׁם מֵיִרִי לְעֲנִין עֵיבּוּר שְׂכָה וּלְהִכִּי לֹא מֵיִתִּי מְקַרָא כִּי מְצִיּוֹן וְגו' חֲבַל מְלִשְׁכְנוֹ תְּדַרְשׁוּ כְּרָאָה לִי דְּשַׁפִּיר מֵיִתִּי דְּסִיפָא דְּקַרָא הוּא וּבָאתָ שְׂמָה וְהֵינּוּ עֲלִי לְרַגְל דְּהָרִי מְהִכָּא דְּרִישׁ בְּר"ה דָּף ד' ע"ב דְּבִרְגֵל אֶחָד עוֹבֵר אֵי לְר"מ בְּלָאוּ וְאֵי לְרַבְּנָן בְּעֵשָׂה וַא"כ הִכִּי קָאֵמַר לְשִׁכְנוֹ תְּדַרְשׁוּ אֵימַת הוּא הַזְּמַן וּבָאתָ שְׂמָה כִּי לְפִי הַחֶסֶר וְהַמְּלֵא וּלְפִי עֵיבּוּר שָׁנָה יִשְׁתַּנֶּה זְמַן הַרְגֵל וְאוּלַי זֶה פְּנוּנַת רַש"י כָּאֵן בְּתַחֲלַת הַסּוּגְיָא בְּד"ה מְעַבְרִין שְׁנִים וְתַנּוּ אֵין מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה אֲלֵא בִּיהוּדָה דְּכִתִּיב לְשִׁכְנוֹ תְּדַרְשׁוּ וְכו' בְּפ"ק דְּסִנְהֶדְרִין וְהַדְּבָר תְּמוּהָ דְּמָה חֶסֶר לְרַש"י בְּטַעַם כִּי מְצִיּוֹן תִּצָּא תּוֹרָה שְׂמִפּוֹרֵשׁ כָּאֵן בְּסוּגְיָא דְּכָאֵן וְרַש"י הִבִּיא לִיְמוּד אַחַר וְהִבִּיא מְמַרְחָק מְסוּגְיָא

דְּסִנְהֶדְרִין וְהִמְהַרְשׁ"א הִרְגִישׁ בְּזֶה וְנִשְׁאָר בְּקוֹשֵׁיָא וּלְפִי מ"ש נִיחָא דְרַשׁ"י מְרַשִּׁים עַל מַעְבַּר שָׁנִים וְזֶה לִיכָא לְמִילָף מְקַרָא דְכִי מְצִיּוֹן וְכֹאֲשֶׁר כְּתִבְתִּי וְאִמְנָם אִיפְכָא קִשָּׁה לְמָה מְבִיא הַגְּמָרָא כָּאֵן קָרָא דְכִי מְצִיּוֹן שֶׁהוּא דְבָרִי קְבֵלָה בְּנִבְיָאִים וְגַם לִיכָא לְמִילָף מִינְיָ רַק קִידוּשׁ חֲדָשִׁים וְכִי פְעוּרָה רְאִי שֶׁהִבִּיא בְּסִנְהֶדְרִין מְקַרָא דְלִשְׁכְּנֹו תְדַרְשׁוּ שֶׁהוּא פְתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה וְגַם אִיכָא לְמִילָף מִינְיָ בֵּין קִידוּשׁ חֲדָשִׁים וּבֵין עֵיבוּר שָׁנִים.

וְאִמְנָם רְאִיתִי כָּאֵן בְּדַבְרֵי מְהַרְשׁ"א דְבַר שֶׁהוּא פִּלָּא בְּעֵינֵי דְהִמְהַרְשׁ"א פְּתַב דְּמְקַרָא דְלִשְׁכְּנֹו לֹא מְמַעְטִינֵן אֱלָא גְלִיל אֲבָל מְקַרָא דְכִי מְצִיּוֹן מְמַעְטִינֵן כָּל א"י וְדוּקָא יְרוּשָׁלַיִם לְבַדָּה וּלְפִי דְבָרֵי נִיחָא קִצַּת דְיוֹתֵר נִיחָא לְהַש"ס לְהִבִּיא קָרָא דְמְמַעְטִינֵן אֲפִילוּ כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲבָל גּוֹף דְבָרֵי מְהַרְשׁ"א תְּמוּוֹהִים בְּעֵינֵי וּמְקַרָא דְכִי מְצִיּוֹן לֹא מְמַעְטִינֵן אֱלָא ח"ל לְבַד אֲבָל מְלִשְׁכְּנֹו תְדַרְשׁוּ מְמַעְטִינֵן אֲפִילוּ גְלִיל שֶׁהִיא בֵּא"י וּבְאֵמַת לֹא מְצִינֵן שִׂיאֵמְרוּ אִין מְקַדְשֵׁין אֵת הַחוֹדֶשׁ אֱלָא בִירוּשָׁלַיִם אוֹ בִיהוּדָה וְלֹא מְצִינֵן אֱלָא כָּאֵן שֶׁהַקְפִידוּ עַל שְׁעֵשָׂה כֵּן בַּח"ל אֲבָל בְּעֵבוּר שָׁנִים שְׁנִינֵן בְּבְרִייתָא שֶׁם בְּסִנְהֶדְרִין שְׂאִין מְעַבְרִין אֵת הַשָּׁנָה אֱלָא בִיהוּדָה וְזֶה לְשׁוֹן הַרְמַב"ם בַּפ"א הֶלְכָה חִי"ת אִין מְחַשְׁבִּין וְקוֹבְעִין חֲדָשִׁים וּמְעַבְרִין שָׁנִים אֱלָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁנֵאֲמַר כִּי מְצִיּוֹן תִּצַּא תוֹרָה וְדַבַּר ה' מִירוּשָׁלַיִם וְכו' וְאִם עֲבָרֵי וְעֵיבוּר לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם עַכ"ל הִרִי שְׁמַקְרָא דְכִי מְצִיּוֹן לֹא מִיעֵט אֱלָא ח"ל אֲפִילוּ דִיעֵבַד אִינוּ מוֹעִיל וְגַם מְמַעַט קְבִיעַת חֲדָשִׁים וְעֵיבוּר שָׁנִים וּבַפ"ד הַל' י"ב כְּתַב וְאִין מְעַבְרִין אֵת הַשָּׁנָה אֱלָא בְּאֶרֶץ יְהוּדָה שֶׁהַשְׁכִּינָה בְּתוֹכָהּ שְׁנֵאֲמַר לִשְׁכְּנֹו תְדַרְשׁוּ וְאִם עֲבָרוּהָ בְּגִלִיל מְעוֹפְרַת עַכ"ל הִרִי שְׁאֲדַרְבָּה מְלִשְׁכְּנֹו מְמַעַט יוֹתֵר דְּבַעֲינֵן לִשְׁכְּנֹו הִינְנוּ מֵרוּם שְׁשָׁכִינָה שְׂרִי וְשֶׁם לֹא הַזְכִּיר קְבִיעַת חֲדָשִׁים כָּלֵל וּלְפִי הַנִּרְאָה דַּעְתוֹ דְּקְבִיעַת חֲדָשִׁים מוֹתֵר אֲפִילוּ לְכַתְחֻלָּה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲפִילוּ גְלִיל.

וְעוֹד אוֹמֵר אֲנִי אֲלַמְּלָא דְבָרֵי רַבִּינוּ הַגְּדוֹל הַרְמַב"ם שֶׁהִבִּיא קָרָא דְלִשְׁכְּנֹו הֵייתִי אוֹמֵר דְּלֶהֱכִי לֹא הִבִּיא כָּאֵן בְּבְרָכוֹת קָרָא דְלִשְׁכְּנֹו אַף שֶׁהוּא חַ כְּתִיב בְּתוֹרָה דְּבַמְחֻלְוֹת שְׁנוּי דַּהֲרִי שֶׁם בְּסִנְהֶדְרִין כְּפֹה הוּא הַסּוּגִיָא ת"ר אִין מְעַבְרִין אֵת הַשָּׁנִים אֱלָא בִיהוּדָה וְאִם עֲבָרָה בְּגִלִיל מְעוֹפְרַת הַעִיד חֲנֻנִי אִישׁ אוֹנִי אִם עֲבָרוּהָ בְּגִלִיל אִינָה מְעוֹפְרַת אר"י ברי' דרשב"פ מ"ט דחננ' אָמַר קָרָא לִשְׁכְּנֹו תְדַרְשׁוּ וּגו' וְא"כ טַעְמָא דְחֲנֻנִי הוּא מַהֲדָּ קָרָא וּלְכַף סוּבַר שְׁאֲפִילוּ בְּדִיעֵבַד אִינוּ מְעוֹפְרִין פִּינּוּ שֶׁהוּא גְזֵרַת הַפְּתוּב אֲבָל רַבְּנֵן ס"ל דַּהֲדָּ קָרָא לֹא קָאִי לְעַנְנֵן עֵיבוּר רַק קָרָא לְעַנְנֵן קְרַבְנוֹת לִשְׁכְּנֹו תְדַרְשׁוּ וּבְאֵת שְׁמָה וְהִבְאֵת שְׁמָה וּגו' וּמָה שְׂאִין מְעַבְרִין אֱלָא בִיהוּדָה הוּא רַק מַעְלָה מְדַרְבְּנֵן וּלְכַף בְּדִיעֵבַד מְעוֹפְרִי וּלְהִכִי לֹא מְבִיא כָּאֵן קָרָא דְלִשְׁכְּנֹו דְרַבְּנֵן לֹא ס"ל הֲדָּ דְרַשָּׁה וְאִמְנָם מָה אַעֲשֵׂה וְרַבִּינוּ הַגְּדוֹל פּוֹסֵק כְּרַבְּנֵן דָּאִם עֲבָרוּהָ בְּגִלִיל מְעוֹפְרַת וְאֵעַפ"כ מְבִיא קָרָא דְלִשְׁכְּנֹו שׁוּב רְאִיתִי שֶׁהִמְהַרְשׁ"א בַּח"א כָּאֵן כְּתַב טַעַם נִכּוֹן עַל שְׁלֹא הִבָּא כָּאֵן קָרָא דְלִשְׁכְּנֹו מְשׁוּם דְלִשְׁכְּנֹו מְשַׁמַּע שְׁלֹא הַקְפִיד אֱלָא בְּזִמְן שֶׁהַמְקַדֵּשׁ קִיָּים וְהַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה שֶׁם אֲבָל חֲנֻנִי שְׁעֵשָׂה כֵּן הִי אַחַר הַחוֹרְבָן וְלִכּוֹן לֹא הִבִּיא כָּאֵן קָרָא דְלִשְׁכְּנֹו וְאִמְנָם יְלַפִּינֵן מְקַרָא דְמְצִיּוֹן תִּצַּא תוֹרָה גַּם עֵיבוּר שָׁנִים פִּינּוּ דְחֲזוּינֵן עַכ"פ דְּקַפִּיד קָרָא בְּזִמְן הַמְקַדֵּשׁ אֲפִילוּ בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְחֲזוּינֵן שְׁקַפְדָּה הַתּוֹרָה בְּזֶה יוֹתֵר מִבְּשֵׁאֵר הַתּוֹרָה יְלַפִּינֵן שׁוּב מְקַרָא דְמְצִיּוֹן תִּצַּא תוֹרָה לְמַעוּטִי ח"ל אֲפִילוּ בְּזִמְן הַזֶּה וְלִכּוֹן שְׁפִיר הִבִּיא רַשׁ"י כָּאֵן קָרָא דְלִשְׁכְּנֹו תְדַרְשׁוּ וּמָה עֲצָמוּ יְלַפִּינֵן דְּקָרָא דְכִי מְצִיּוֹן לֹא קַפִּיד אֱלָא עַל ח"ל דַּהֲרִי חֲזוּינֵן דֶּהַתּוֹרָה לֹא קוֹפְדָה רַק בְּזִמְן הַשְׁכִּינָה וְאִיִּךְ קַפִּיד הַנְּבִיא אֲפִילוּ אַחַר הַחוֹרְבָן דְּכִינּוּ דְכְּתִיב מְצִיּוֹן סִתָּם וְלֹא הוֹנִפְרַ כָּאֵן שְׂרִיית

שְׂכִינָה הָרִי לְעוֹלָם שֵׁם צִיּוֹן קַיִם אֶלָּא וְדַאי דְּהִתִּירָה שְׁמִיעֵטָה אֶפִּילוּ בַּא"י גּוֹפָה לְכֹן לֹא
הַקְפִּידָה רַק בְּזִמְן הַשְׂרָאָת שְׂכִינָה אֶבֶל הַנְּבִיאָא פֶּאן לֹא מִיעֵט אֶלָּא ח"ל לְכֹן שְׁיִיף אֶפִּילוּ
אֲחֵר הַחֲוָרְבָן: רַש"י ד"ה עֲשִׂיתָ חֶסֶד שְׁהֶאֱכִילֶם שְׁנֹאֲמַר וַיִּבְנוּ אֶהָרֶן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמְהֵרָשׁ"א הַשִּׁיב עַל רַש"י וּפְיִרְשׁ דְּקָאֵי עַל מַה שְׁאָמַר קִרְאָן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם וְכוּ' וְלַעֲנִיד
נִרְאָה מִמֶּה דְאָמַר בְּגִמְרָא וּמַה יִּתְרוּ שְׁלֹא קִירַב אֶת מֹשֶׁה אֶלָּא לְכַבּוֹד עֲצָמוּ מוֹכַח פְּפִירוּשׁ
רַש"י דְאֵי הַפְּנִינָה עַל קִרְאָן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם לֹא שְׁיִיף לְכַבּוֹד עֲצָמוּ אֶבֶל הֵנָּה לִי לְמִימַר שְׁלֹא
קִירַב אֶת מֹשֶׁה אֶלָּא לְהַנָּאת עֲצָמוּ שְׁיִרְעָה צֹאנֵנוּ אֶבֶל לְכַבּוֹד עֲצָמוּ הֵינְנוּ בְּמִדְבָּר שְׁפָבַר
הִי מֹשֶׁה רִבִּינוּ בְּגִדְוֹלָתוֹ וְהִי נִחְשָׁב לִיתְרוּ פְּבוֹד גְּדוֹל שְׁמֹשֶׁה יְבוֹא לְסַעֲדָתוֹ שְׁיִיף שְׁעֲשֵׂה
לְכַבּוֹד עֲצָמוּ: דָּף ס"ד ע"א אר"א הַלְוֵי כָּל הַדּוֹחֵק וְכוּ' לֹא יִדְעָתִי קִישׁוֹר לְמֵאֲמַר הִזָּה פֶּאן
וְנִרְאָה דְשְׁיִיף לְסַמּוּךְ פֶּל דְבָרֵי ר' אֶבְרָהָם וְכוּ' וְכִינּוּן שְׁהַמְאָמַר דְּכָל הַנְּהַגָּה מְסַעֲדָה שַׁת"ח
שְׁרוּי בְּתוֹכָהּ וְכוּ' דְמִיָּתִי קִרְא לְאֶכּוֹל לֶחֶם עִם חֲוָתָן מֹשֶׁה וְכוּ' מֵאֲמַר שְׁאֲחֲרִיו דִּיתְרוּ אֲמַר
לְמֹשֶׁה לָּךְ לְשָׁלוֹם שְׁיִיכִי לְמַה דְפָתַח ר' נַחֲמָנִי לְעֵיל דִּיתְרוּ עֲשֵׂה חֶסֶד עִם יִשְׂרָאֵל לְכָךְ
מְבִיא פֶּאן כָּל הַנְּהוּ מִמִּירוֹת דִּר' אֶבְרָהָם הַלְוֵי אֶלָּא דְלִפִּי זֶה הֵנָּה לִי לְהַקְדִּים הַגִּי תְרֵי מִמִּירוֹת
וְלָמָּה אֲמַרְיָנָהּ לְכוּלְהוּ וְנִרְאָה מִשׁוּם שְׁרָצָה לְסַמּוּךְ לְהֵם לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים אֶפִּילוּ בַּעוֹה"ב
אִין לְהֵם מְנוּחָה לְהֵךְ מִימְרָא דְהַנְּפִטֵר מִן הַמַּת וְגַם רָצָה לְסַיִם מִמִּירוֹת דִּר' אֶבְרָהָם הַלְוֵי
בְּשָׁלוֹם וְלְסַיִם הַמְּסַכְתָּא בְּשָׁלוֹם וּמַה שְׁהַבִּיא הֵךְ דִּר"ח בֵּר אֲשֵׁי אֲמַר רַב שַׁת"ח אִין לְהֵם
מְנוּחָה הַבִּיא אֲחֲרִיו מֵאֲמַר דִּר"א אר"א שַׁת"ח מְרַבִּים שְׁלוֹם שְׁלֹא תִפְרֹשׁ שְׁאִין לְהֵם
מְנוּחָה כְּפִשְׁטֵי שַׁת"ח יֵשׁ לְהֵם טְרִדָּה וְצַעַר לְכֹן קִאֲמַר דְאֲדַרְבֵּה זֶהוּ הַנְּחַת שְׁלֵהֶם שְׁבִיזָה
מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם וְהִי יְבָרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם: שֵׁם אר"א אר"א חַתְלִמִּידֵי חֲכָמִים מְרַבִּים
שְׁלוֹם וְהַמְהֵרָשׁ"א בַּח"א סוּף יְכַמּוֹת תְּמַה עַל סִיּוּם זֶה הַמְאָמַר בְּאַרְבַּעָה מְסַכְתוֹת דְּהֵינּוּ
בְּרִכּוֹת יְכַמּוֹת נְזִיר פְּרִיתוֹת וְכַתֵּב שְׁאֵף שְׁאֵף לְמִימַר שְׁרָצָה לְסַיִם בְּדַבְרֵי אַגְדָּה אֶבֶל
לֹא יִתְכּוֹן לִיתְנָן טַעַם זֶה בְּבְרִכּוֹת שְׁהֵרִי פְּבַר סַיִם בְּאַבְדָּה הַשְׁיִיכָא פֶּאן וְהֵךְ מֵאֲמַר דְאֲמַר
ר"א אר"א חַתְלִמִּידֵי לֹא שְׁיִיף פֶּאן פֶּלֶל וְגַם תְּמַה שְׁהוֹסִיף פֶּאן בְּמֵאֲמַר זֶה לְהַבִּיא פְּסוּקִים דְלֹא
הַבִּיא בְּיִתְרַה הַמְּסַכְתוֹת הַנְּזַפְרִים וּלְבָאָר כָּל זֶה נוֹסִיף עוֹד לִיתְנָן טַעַם עַל קִרְיַת שֵׁם
מְסַכְתָּא זוֹ בְּרִכּוֹת וְעֵינֵן בְּדַבְרֵינוּ בְּפִתְיָהּ וְאֲמַנְם נוֹסִיף עִתָּה טַעַם לְשִׁבַח וְכִבְרַת הַבְּאֵתִי שֵׁם
בְּהַפְתִּיחָהּ שְׁהַרְמַב"ם גִּתָּן טַעַם עַל שְׁהַתְּחִיל רִבִּינוּ הַקְדוּשׁ חֲבוּר הַמְשָׁנָה בְּמַס' בְּרִכּוֹת
לְפִי שְׁהַרְוּפָא הַבְּקִי כְּשִׁירְצָה לְהַעֲמִיד הַבְּרִיאוֹת שְׁיִשְׁאָר עַל מְתַכּוֹנְתוֹ דְרַכּוֹ לְסַדֵּר תְּחִלָּה
הַנְּהַגוֹת הַמְזוֹנוֹת וּלְפִי שְׁאֵי אֶפְשָׁר לְאֶכּוֹל עַד שְׁיִבְרַךְ תְּחִלָּה לְכֹן הַקְדִּים בְּרַכַּת הַמְזוֹנוֹת
וּכְלָל ג"כ בְּרַכַּת הַמְצוֹת וְהַקְדִּים ק"ש שְׁהִיא נוֹהֲגָת בְּכָל יוֹם וּלְפִי שְׁלֹא הִי יְכוֹל לְהַקְדִּים
בְּרַכַּת ק"ש לְק"ש עֲצָמָה הַתְּחִיל בְּק"ש עֵינֵן בְּרַמְב"ם בְּפִירוּשׁ הַמְשָׁכָה וְנַלְע"ד שְׁפּוֹנוֹת
הַרְמַב"ם בְּזֶה לְכָלוֹל ב"כ טַעַם עַל שְׁקִרָא רִבִּינוּ הַקְדוּשׁ שֵׁם הַמְּסַכְתָּא בְּרִכּוֹת שֶׁהִי לוֹ
לְקוּרְתָּהּ מַס' ק"ש וְתַפְלָה שְׁבִהֶם דְבַר בְּפָרְקִים הָרֵאשׁוֹנִים עַד כִּיצַד מְבָרְכִין וְעֵינֵן
בְּדַבְרֵינוּ בְּפִתְיָתֵינוּ.

וְכַעַת נַלְע"ד לְמַת טַעַם שְׁקִרָא שֵׁם הַמְּסַכְתָּא הָרֵאשׁוֹנָה בְּרִכּוֹת עַל דְרַךְ שְׁכַתֵּב הַתּוּיו"ט
בְּפִתְיָתוֹ שְׁבַעֵל הַלְכוֹת גְּדוֹלוֹת הַעֲתִיק בְּתַחֲלַת סְפָרוֹ בְּרַכַּת הַתּוֹרָה מְלָה בְּמִלָּה וְהִי
פּוֹנוֹתוֹ בְּזֶה לְפִי שְׁאֲמַרוּ בְּמַס' נְדָרִים דָּף פ"א שְׁעַל מָה אַבְדָּה הָאֲרִיז שְׁדָבַר זֶה פִּירְשׁ
הַק"ב בְּעֲצָמוֹ שֶׁהִי הַעֲנוּנָשׁ הִזָּה עַל שְׁלֹא בְּרַכּוֹ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה עַל כֵּן כְּמִזְהִיר כַּתֵּב בַּעוֹה"ב
הַבְּרִכּוֹת בְּתַחֲלַת סְפָרוֹ כְּדִי שְׁכָּל הַפּוֹתַח לְלַמּוֹד יִבִּין לְאֲשׁוּרוֹ שְׁצָרִיף לְבָרַךְ בְּרַכַּת הַתּוֹרָה

תחלה עיין בתויו"ט ואני אומר פנונת הבעה"ג בזה הוא לפי ששקר תכלית הלימוד הוא על מנת שיהיו הדברים על לבו לזכרון ולא ישכחם פי השוכח מה תכלית תועלת בא לו בלמודו ולדעתי ברפת התורה היא סגולה נפלאה שלא ישכח מה שילמוד וסמוכות שלי לסגולה לזו היא מדברי הגמרא במסכת נדרים דף ל"ח ע"א א"ר ר' יוחנן בתחלה הי' משה למד תורה ומשפחה עד שניתנה לו במתנה שנא' ניתן אל משה וגו' הרי שאם התורה היא של הלומד במתנה אינה משפחה.

ובמס' ע"ז דף י"ט ע"א א"ר רבא בתחלה נקראת (התורה) על שמו של הק"ב ובלבסוף נקראת על שמו שנאמר בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם וליילה ופירש רש"י בד"ה נקראת על שמו של תלמיד שטרך בה משמע מדברי רש"י דמתחלה היינו תחלת למודו ובלבסוף היינו אחר שטרך בה ושנה הרבה ולמדה וגרסה וכן מפירש יותר ברש"י בקידושין דף ל"ב ע"ב.

ואני אומר שיש לומר פנונה אחרת בדברי רבא מהו בתחלה ומהו בסוף ע"פי מה שאמר ר' ר' פיצד מברכין ר' לוי רמי פתיב לה' הארץ ומלואה וכתוב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא פאן קודם ברכה פאן לאחר ברכה הרי שע"י הברכה זוכה בדרך שהוא מברך עליו שיהי' שלו ועד"ז אני מפרש דברי רבא הנ"ל במס' נדרים בתחלה פירוש קודם שפירך ברפת התורה נקראת התורה תורת ה' ובלבסוף היינו אחר שפירך ברפת התורה זוכה בה להיות שלו ונקראת תורתו.

והנה בעוד שלא זכה האדם בתורה להיות נחשבת שלו נדאי הוא שוכח דלא עדיף ממשה רבינו ע"ה שקודם שניתנה לו התורה במתנה הי' לומד ומשפחה אבל ע"י הברכה הוא זוכה בה וקונה קנין תורה להיות נחשבת שלו אינו שוכח ומתקיים תלמודו בידו ומעתה זה הי' פנונת בעל ה"ג שפכת ברפת התורה בתחלת ספרו פדי שהלומד בו אחר שפירך מתקיים בידו להיות לזכרון תמיד ובזה נלע"ד מה שאמר בפ"ק דף י"א ע"ב מאי מברך אר"י א"ש אקב"ו לעסוק בדברי תורה ור' יוחנן מסיים בה והערב נא וכו' ורב המנונא אמר אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו חת תורתו בא"י נותן התורה א"ר רב המנונא זו היא מעולה שבפרכות ורש"י פירש טעם למה זו היא המעולה ולפי מ"ש נחא דבברכה זו חומר בה ונתן לנו את תורתו וכן מסיים בה נותן התורה והיינו נתונה במתנה לנו וזה היא עקר פעולת הברכה שעל ידי הברכה זוכה בה להיות שלו ולכן היא המעולה ובזה פראה לי לפרש בנדרים דף פ"א ע"א ומפני מה אין ת"ח מצויין לצאת ת"ח מבניהם אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא רבינא אמר שאין מברכין בתורה תחלה דאר"י אמר רב מ"ד מי האיש החכם ויבין וגו' דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הק"ב בעצמו דכתיב ויאמר ה' על עזבם את תורת וגו' היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו אר"י אמר רב שאין מברכין בתורה תחילה ויש לדקדק ולמה העונש על שלא ברכו תחילה שאין בניהם ת"ח ולא עונש אחר ועוד לשון דאמר רב יהודה אמר רב משמע שמדברי רב נשמע שבשביל זה אין בניהם ת"ח נהרי זה לא נרמז בדברי רב ורב אמר שבשביל זה אבדה ארץ.

וגם על דברי רב קשה שאמר שפירשו הק"ב בעצמו דכתיב ויאמר ה' על עזבם חת תורת היכן נזכר בדברי הק"ב שהעזיבה היא שלא ברכו תחילה. ועקר קרא זה בעצמו

הוא תמוה שְאָמַר מִי הָאִישׁ הַחֲכָם וַיְבִינן אֶת זֹאת עַל מָה אֶבְדָּה הָאֶרֶץ וְגו' כְּאִלּוּ צָרִיף לָזֶה חֲכָמָה יִתְיַרָה וּבִאֲמַת הֲלֹא הִי' בְּכֶם עַב רֹת חֲמוּרוֹת שְׁעָשׂוּ בְּגִלּוּי וּבֵית רֵאשׁוֹן הִי' בְּהֶם ע"ז וג"ע וש"ד כְּמִפְּוֹרְסֶם בְּיִרְמָן' וּבְמִלְכִים וּבְבֵית שְׁנֵי הִי' בְּהֶם שְׁנֵאת חֲנָם שְׁאָמְרוּ בְּמִס' יוֹמָא שְׁשִׁקוּלָה כְּנִגְד שְׁלֵשׁ עֲבִירוֹת חֲמוּרוֹת וּא"כ מָה זֹ שְׁאֵלָה וְלָמָּה לֹא יָדְעוּ נְבִיאִים וְחֲכָמִים לְמַצָּן טַעַם עַל מָה אֶבְדָּה הָאֶרֶץ: וְנִרְאָה מִשׁוּם דְּאִיתָא בְּבֵרֵאשִׁית רַבָּה הוּבָא בְּיִלְקוּט הוֹשַׁע רִמְזוֹ תַק"ךְ חֲבוּר עֲצָבִים אֶפְרַיִם הִנַּח לוֹ אָמַר רַבִּי גְדוּל הַשְּׁלוֹם שְׁאָפְּלוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים ע"ז וְשְׁלוֹם בִּינִיָּהֶם כְּכִיכּוֹל אֵינּוּ יָכוֹל לְשַׁלּוֹט בְּהֶם שְׁנֵאת חֲבוּר עֲצָבִים אֶפְרַיִם הִנַּח לוֹ אֲבָל מִשְׁנַחֲלָקוֹ מֵהוּ אוֹמַר חֲלַק לְבָם עֲתָה יֵאָשְׁמוּ הֵא גְדוּל הַשְּׁלוֹם וְשְׁנֵאוּי הַמְחַלְּקָת.

וְהִנֵּה תַלְמִידֵי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם כְּמִבְּנֵי אֶרֶץ כְּאֵן בְּמֵאֲמַר ר"א בְּשֵׁם ר' חֲנִינְיָא וּבְשַׁעַת חֲוָרְבָן בֵּית רֵאשׁוֹן אֵיזָה שְׁנִים קוֹדֶם הַחֲוָרְבָן הִי' בִּירוּשָׁלַיִם הַחֲרָשׁ וְהַמְסַגֵּר וּבְחֲוָרְבָן בֵּית שְׁנֵי הָיוּ גְדוּלֵי הַתְּנָאִים רִיב"ז וְתַלְמִידָיו וְשָׂאָר גְדוּלֵי הַתְּנָאִים וְזוֹ תְּמִיחַת הַפְּסוּק עַל מָה אֶבְדָּה הָאֶרֶץ וּבְנֵדָאֵי הִי' נוֹדַע שֶׁהִי' בְּהֶם עֲבִירוֹת חֲמוּרוֹת אֲבָל הַתְּמַל' הִיא כִּינּוֹן שְׁהָיוּ בְּהֶם גְדוּלֵי הַחֲכָמִים א"כ בְּנֵדָאֵי הָיוּ מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם שְׁנֵה הוּא דָרְכּוֹ שֶׁל תַלְמִידֵי חֲכָמִים וְכִינּוֹן שְׁהָיוּ מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם א"כ אֶפְּלוּ עֲבָדוֹ ע"ז כְּכִיכּוֹל אֵינּוּ יָכוֹל לְשַׁלּוֹט בְּהֶם לְהַאֲבִידֶם וּא"כ עַל מָה אֶבְדָּה הָאֶרֶץ וְלָכֵן שְׁמוּ נְבִיאִים וְחֲכָמִים יָד לְפָה וְלֹא יָדְעוּ לְהַשִּׁיב עַד שְׁפִירְשׁוּ הַק"בָּה בְּעֲצָמוֹ וַיֵּאמֶר ה' עַל עֲזוֹבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי וּבְזֶה רִמְזוֹ שְׁלֹא הָיוּ הַחֲכָמִים הֵהֶם יְכוֹלִים לְהַרְבּוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם דְּהָא נֵדָאֵי שְׁפָן הוּא מֵדַת ת"ח לְהַרְבּוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם וְאִמְנָם ה"מ כְּשֵׁישׁ שְׁלוֹם בֵּין הַתַּלְמִידִים בְּעֲצָמָם אֲבָל אִם ח"ו קִטְגוּרִיא בֵּין הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְהֵם בְּעֲצָמָם יֵשׁ לְמַחֲלָקָת בִּינֵיהֶם אֵיף יִתְקַבְּלוּ דְבַרֵיהֶם אֲצֵל בְּנֵי דוֹרָם לְהַרְבּוֹת הַשְּׁלוֹם וּכְתִיב הַתְּקוּשְׁשׁוּ וְקִשׁוּ.

וּבְסוּף הַנְּחִנְקִין דָּף פ"ח ע"ב תְּנֵיָא אָמַר ר' יוֹסִי מִתְחַלָּה לֹא הָיוּ מְרַבִּין מַחֲלָקָת בְּיִשְׂרָאֵל אֲלֵא בֵּית דִּין שְׁלֵשׁ שְׁבָעִים וְאַחַד יוֹשְׁבֵים בְּלִשְׁכַת הַגְּזִית וְכו' מִשְׁרַבּוּ תַלְמִידֵי שְׁמַאי וְהִלְל שְׁלֹא שְׁמָשׁוּ כָּל צָרְכָן רַבּוּ מַחֲלָקָת וְנַעֲשָׂה תוֹרָה כְּשִׁתִּי תוֹרוֹת הָרִי שְׁעַל יָדֵי שְׁלֹא שְׁמָשׁוּ כָּל צָרְכָן גְּבָרָה עַל הֵן הַשְּׁכָחָה וְשְׁכָחוּ אֵיף קוֹיְבוּ מִרְבָּן וְרַבּוּ מַחֲלָקָת בִּינֵיהֶן וּכְשִׁרְבָתָהּ הַמַּחֲלָקָת בֵּין הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים עֲצָמָן לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְהַרְבּוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם וְהִנֵּה אִם הֵיְתָה הַתּוֹרָה נִיְתְּנָה לְהֶם בְּלִימוּדָם בְּמִתְנָה אֲזִי לֹא הִי' הַשְּׁכָחָה שׁוֹלְטָת בְּהֶם כְּמוֹ שְׁהַאֲרַכְתִּי לְעֵיל וְאִמְנָם עַל שְׁלֹא בְּרַכּוּ בַתּוֹרָה תְּחַלָּה נִשְׁאָרָה הַתּוֹרָה תּוֹרַת ה' וְלֹא תוֹרַתָם וְלָכֵן שְׁכָחוּ מֵה שְׁלִמְדוֹ וּגְבָרָה הַמַּחֲלָקָת בִּינֵיהֶם.

וְאִם הָיוּ מְבָרְכִים תְּחַלָּה אֲזִי הֵיְתָה הַתּוֹרָה נִקְרֵאת שְׁלֵהֶם וְאֲזִי אִף אִם הָיוּ עוֹבְרִים עַל הַתּוֹרָה חָיו אַעפ"כ לֹא הִי' שְׁיִיף לֹמַר שְׁעָבְרוּ עַל תּוֹרַת ה' אֲבָל הִי' שְׁיִיף לֹמַר שְׁעָבְרוּ עַל תּוֹרַתָם בְּעֲצָמָם שְׁכָבְר נִקְרֵאת תּוֹרָה שְׁלֵהֶם וְזֵהוּ מְרֻמְזוֹ בְּתַשׁוּבַת הַק"בָּה עַל עֲזוֹבְכֶם אֶת תּוֹרַתִי תּוֹרַתִי דִּיִּיקָא שְׁעִדִּין הֵיְתָה תּוֹרַתוֹ שְׁלֹא זָכוּ לְהִיּוֹת נִקְרֵאת שְׁלֵהֶם שְׁלֹא בְּרַכּוּ בַתּוֹרָה תְּחַלָּה: וּמַעֲתָה נִיחָא גַם הַמֵּאֲמַר הַקְּדוּם שֶׁם שְׁמִפְּנֵי מָה אֵינּוּ ת"ח בְּנֵיָהֶם וּפְיִרְשׁ רַב יוֹסֵף הַטַּעַם שְׁלֹא יֵאמְרוּ הַתּוֹרָה יְרוּשָׁה הִיא וְרַבִּינָא אָמַר שְׁאֵינּוּ מְבָרְכִין בַתּוֹרָה תְּחַלָּה וְלִדְבַרֵינוּ רַבִּינָא לְפָרֵשׁ דְּבַרֵי רַב יוֹסֵף בְּא דְדַבֵּר שְׁהוּא שְׁלוֹ יָכוֹל הוּא לְהוֹרִישׁ לְבָנָיו וְכֵן דְּבַר הַנִּתְּנָן לוֹ בְּמִתְנָה וּכְבָר זָכָה בּוֹ הָרִי הוּא שְׁלוֹ לְהוֹרִישׁ לְבָנָיו אֲבָל דְּבַר שְׁאֵינּוּ שְׁלוֹ

אינו יכול להורישו לבניו ולכן אמר רבינא שלא ברכו בתורה תחלה ולא זכו בה במתנה ונשארה תורת ה' ואין אדם מוריש לבניו דבר שאינו שלו ומייתי ראי' דאמר רב יהודה אמר רב וכו' דמדברי רב יהודה שמענו שאינה שלו כשלא בירך תחלה וכו"ל: וע"פ זה נראה לתת טעם שרבינו הקדוש קרא המסכתא ראשונה שבש"ס ברכות משום שהוא הי' פנונתו במה שסדר המשנה שתהי' סדורה בפי כל החכמים ולא תשתפח מהם ואמנם נתירא פן תשתפח לכן קרא שם המסכתא הראשונה ברכות להזכירם שיברכו ברפת התורה ע"י שם זה וכדרך שעשה בעל הלכות גדולות וע"י זה תנתן להם התורה במתנה ולא תשתפח מהם ולולא זה יותר הי' ראוי' לקרות שם המסכתא ק"ש שהיא מן התורה ובה התחיל תחלה אבל מטעם הנ"ל קרא שמה מס' ברכות: ועל פנונה זו סיים רבינו הקדוש מסכתא זו בפסוק עת לעשות לה' הפרו תורתך ובגמרא דף ס"ג ע"א אמר רבא האי קרא וכו' מרישא לסיפא מדרש עת לעשות לה' מ"ט משום הפרו תורתך ופירש רש"י עתים הם לה' לעשות משפט פורעניות בעוברי רצינו משום דהפרו תורתך ועיין פ"ה המשנה להרב"ם ואני לפי שיטתי מפרש עת לעשות וגו' לעשות דין ומשפט בעוברי רצונו אלא דאיך אפשר לעשות דין דהרי התלמידי חכמים שביניהם מרבים שלום בעולם וכשיש שלום אי אפשר לעשות דין ומשפט כדכתיב חבור עצבים אפרים הפח לו ולזה בא סיפ' דקרא וקאמר מ"ט הוא עת לעשות משפט משום דהפרו תורתך דייקא שעדיין היא תורתך שלא זכו בה להיות ניתנה להם במתנה כי לא ברכו תחלה ולכן שלט בהם שר של שכחה ורבחה בהם עצמם המחלוקת ולכן לא נתקבלו דבריהם על השלום והיתה פנונת רבינו הקדוש בסיום המשניות של מסכתא זו לעורר לב האדם להיות נזהר בברפת התורה תחלה: ובאו רבינא ורב אשי מסדרי התלמוד וסיימו ג"כ מסכתא זו על זאת הפנונה במאמר אמר ר"א אר"ח תלמידי חכמים מרבים שלום.

דהנה במאמר רבא במס' ע"ז שמתחלה נקראת התורה תורתו של הק"ב והלבסוף נקראת תורתו יש הפרש בין פירושי שפירשתי לעיל ובין פירוש רש"י דלפירוש רש"י לבסוף היינו כשכבר טרח בה הרבה וגרסה ונשנה הרבה והנה מי שכבר הגיע לזה שוב יצא מגדר תלמיד ואינו נקרא תלמיד חכם אבל נקרא חכם אבל לפירושי הפל בברכה תליא מלתא ואפילו בתחלת למודו אם מברך ברפת התורה תחלה כבר היא תורתו ולמד ואינו שוכח וגם הוא יכול להרבות שלום בעולם ולזה סיימו רבינא ורב אשי מסכת זו להורות שהפל בברכה תליא מילתא במאמר זה תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם לומר שאפילו עדיין הוא תלמיד ג"כ יכול להרבות שלום בעולם ע"י ברפת התורה שצאמר וכל בניה למודי ה' וכל דייקא אפילו התלמידים ג"כ גורמים ורב שלום בניה אל תקרי וכו' הנה באמרו ורב שלום בניה מלת בניה הוא מיותר שכבר התחיל וכל בניה וגו' והי' די כשהי' מסיים ורב שלום כי הלא אבניה דכתיב ברישא קאי ונראה דהפתוב מבשר לאותן ת"ח שגם בנים שילידו יהיו ג"כ ת"ח ולהכי בניה דכתיב ברישא דקרא מבשר ואומר ורב שלום בניה ולזה אמר אל תקרי וכו' דזה ידוע מסברה שפל המחלוקת הוא הירוס וסתירה וממילא השלום הוא הבגן כי עקר הבגן הוא חבור האבנים יחדיו ולכן המצורע שהוא בעל לשון הרע וגורם מחלוקת העונש על זה שבא נגע בביתו ובא נתינת הבית עציו ואבניו ובאמרו כאן שהבנים יהיו ג"כ ת"ח הוא לכאורה נגד מה שאמרו חז"ל שאין מצוין ת"ח להיות גם בניהם ת"ח ולכן אמר אל תקרי בניה דאיך אפשר לקרות

בְּנֵי וְכַנ"ל וְאִמָּנָם הַטַּעַם לְזֶה הוּא מִחֲמַת שְׂאִין מְבַרְכִין בַּתּוֹרָה תַּחֲלָה וְאֵל תִּקְרִי וְכו' אֵלָּא בּוֹנֵי שְׁהֵם גּוֹרְמִים שְׁלוֹם שֶׁהוּא הַבְּנִין וּבּוֹדָאֵי יֵשׁ בֵּין הַת"ח עֲצָמָם שְׁלוֹם שְׁלֵא שְׁכַחוּ לְיַמּוּדָם וּמְכַלֵּל שְׁנֵיטָן לָהֶם הַתּוֹרָה בְּמַתְנָה שְׁפָרְכוּ בְּרַפְתַּת הַתּוֹרָה וְשִׁפִּיר יֵשׁ לָהֶם גַּם בְּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וּבְזֶה הַנּוֹחַ לָנוּ מֵהַ שְׂפָאן מְסִינִים הֵךְ אֵל תִּקְרִי וְכו' וּבִיבְמוֹת וְכו' בְּנִזִיר וּבִכְרִיתוֹת וּבְתַמִּיד שֶׁג"כ הוּבָא מְאָמֵר זֶה וְלֹא סִיּוּם כָּלֵל הֵךְ אֵל תִּקְרִי וְגַם הוּא לֵלֵא צִוְרֵךְ שְׁהֵרִי כְּתִיב בְּהִדְיָא לְמוֹדֵי ה' א"כ חֲזִינָן דְּהֵךְ בְּנֵי הֵם לְמוֹדֵי ה' וּמַה לָּכוּ שׁוּב צִוְרֵךְ אִם קָרִינָן בְּנֵי אוֹ בּוֹנֵי וְגַם קָשָׁה מִמ"נ אִם הֵךְ אֵל תִּקְרִי הוּא בְּטוּחַ לָנוּ שְׁוֹדָאֵי הִיָּינוּ בּוֹנֵי א"כ לְמַה הִבִּיא רִישָׁא דְקָרָא כָּלֵל וְהֵלֵא מְסִיפָא דְקָרָא לְחוּד שְׁמַעִינוּ וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵי ע"כ ע"י הַבּוֹנִים שְׁהֵם ת"ח הוּא רַב שְׁלוֹם וְאִם הִקְרִי אִינוּ בְּטוּחַ דְּמֵאן יִימַר דְּקָרִינָן בּוֹנֵי א"כ מִנ"ל בְּאַמַּת דְּקָרִינָן בּוֹנֵי וּלְפִי מ"ש הַכֵּל נִיחָא דְּבִיבְמוֹת וּבְכְרִיתוֹת וּבְנִזִיר וְתַמִּיד שְׁשָׁם אִין רְצוֹנוֹ רַק גּוֹף עֲצָם הַדְּבָר שֶׁת"ח מְרַבִּים שְׁלוֹם לֹא הִי צְרִיךְ לֹמַר אֵל תִּקְרִי שְׁהֵרִי בְּגּוֹף הַפְּסוּק מְפֹרֵשׁ שְׁהֵרִי בְּנֵי הֵם לְמוֹדֵי ה' וְעַלִּיהֶם מְסִינִים הַפְּסוּק וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵי אֲבָל כָּאן בְּבְרָכוֹת רְצוֹנוֹ לְרַמּוּז כָּאן עַל קְרִיאַת הַמְּסַכְתָּא בְּרָכוֹת שֶׁהוּא לְעוֹרֵר עַל הַבְּרָכָה דְּהִיָּינוּ בְּרַפְתַּת הַתּוֹרָה תַּחֲלָה וְעַל זֶה מְבִיא שְׁבַנְיָה דְּסִיפֵי דְקָרָא הִיָּינוּ בְּנִים שְׁל בְּנֵי הַנְּאָמְרִים בְּרִישָׁא שֶׁהַת"ח הוֹלִידוּ ג"כ בְּנִים ת"ח וּבְזֶה אָמַר אֵל תִּקְרִי וְכו' שְׂאֵי אֲפִשֵׁר לְקָרוֹת בְּנֵי אֵלָּא א"כ קָרִינָן בּוֹנֵי שְׁבּוֹנִים הָעוֹלָם ע"י הַשְׁלוֹם שְׁלֵא רְבַתָּה הַמְּחַלְקַת גַּם בֵּינֵיהֶם עֲצָמָם כִּי לֹא נִשְׁפַּח מֵהֶם דְּבָר ע"י הַבְּרָכָה שְׁפִירְכוּ תַּחֲלָה הַכֵּל כַּנ"ל: שְׁלוֹם רַב לְאוֹהֲבֵי תּוֹרְתֵיךְ וְאִין לְמוֹ מְכָשׁוּל.

בְּמַסְכַּת גִּיטִין דָּף מ"ג ע"א וְהַמְּכָשֵׁל הַזֶּה הַזֵּאת תַּחַת יָדֵךְ אִין אָדָם עוֹמֵד עַל ד"ת אֵלָּא א"כ נְכַשֵׁל בְּהֶם. וְהִנֵּה הַמְּכָשֵׁל הַבָּא בַּד"ת הוּא מְאָחַד מְשַׁנֵּי סִיבּוֹת אוֹ שְׁלֵא יָרַד לְעוֹמֵק הַכּוֹנֵנָה וְלֹא הַשְׁכִּיל הַדְּבָר אוֹ מְפָאֵת הַשְׁכָּחָה שְׁשִׁכַח מַה שְׁלָמַד וְהִנֵּה מִיַּעוּט הַהִשְׁכָּלָה בָּא מְפָאֵת שְׁלֹמֵד יַחֲדֵי וְכַדְאָמְרִינָן לְעִיל דְּאָמַר ר"י ב"ח מ"ד חֲרַב עַל הַבְּדִים וְכו' שְׁיֹשְׁבִים בַּד בְּכַד וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁמַטְפְּשִׁים כְּתִיב הֵכָא וְנִנְאָלוּ וְהִנֵּה דְבָר זֶה גּוֹפָא שְׁיִשָּׁב גְּלַמּוּד וְיִלְמּוּד הוּא מְטַעַם שְׁנֵאָה שְׁבִין הַלּוֹמְדִים זֶה אֵת זֶה וְאִמָּנָם ע"י בְּרַפְתַּת הַתּוֹרָה אִין הַשְׁכָּחָה שׁוֹלְטַת וּמַתּוּף כְּךָ אִין הַתּוֹרָה נַעֲשִׂית כְּשִׁתִּי תּוֹרוֹת וְיֵשׁ שְׁלוֹם וְאִהְבָה בֵּין הַלּוֹמְדִים וּמַתּוּף כְּךָ לּוֹמְדִים בְּחִבּוּרָה וְנִיצוּלִים מִן הַטִּיפְשׁוֹת וְכִינּוּן שְׁאִינָם מִיטְפְּשִׁים וְאִינָם שׁוֹכְחִים מִמִּילָא נִיצוּלִים מִן הַמְּכָשֵׁל וְזֶהוּ פְּנוּנַת הַתַּלְמוּד שְׁהִבִיא סְמוּךְ לְדְבָרֵי ר"א אָמַר ר' חֲנִינָא הֵךְ קָרָא שְׁלוֹם רַב לְאוֹהֲבֵי תּוֹרְתֵיךְ וּמַתּוּף כְּךָ אִין לָנוּ מְכָשׁוּל: יְהִי שְׁלוֹם בְּחִילָךְ שְׁלֵוָה בְּאַרְמוֹתֵיךְ.

הִנֵּה לְעַל אַר"ח בְּרֵי אֲשֵׁי אָמַר רַב ת"ח אִין לָהֶם מְנוּחָה בַּעוּה"ז וּבַעוּה"ב שְׁנֵאָמַר יִלְכוּ מְחִיל אֵל חִיל דְּהִיָּינוּ מִיִּשְׁיבָה לִישְׁיבָה וּמְהַרְשָׁ"א בַּח"א כְּתִיב דִּישׁ לְדַקְדַּק דְּהָא הַעוּה"ב שְׁזוֹכִין בּוֹ הַצְּדִיקִים הוּא יוֹם שְׁכָלוּ שְׁבַת וּמְנוּחָה וְאִיךָ קָאָמַר כָּאן שְׂאִין לָהֶם מְנוּחָה בַּעוּה"ב וְכַתֵּב לִישְׁב דְּזֶה שְׂאִין לָהֶם מְנוּחָה הִיָּינוּ מְנוּחַת הַשְּׁגַת הַשְּׁכָלְשִׁמְשִׁיגִים תַּמִּיד הַשְּׁגַת הַשְּׁכִינָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר עַקֵּר הַמְּנוּחָה שְׁנֵהֲנִין בְּכָל עֵת יוֹתֵר מִזֵּי הַשְּׁכִינָה בְּשְׁכָלֵם הַרוּחָנִי וְאִנִּי אוֹמֵר שְׂאָף בַּעוּה"ז שְׂאָמַר שְׂאִין לָהֶם מְנוּחָה הוּא ק שְׁמַשְׁיגִים עוֹמֵק הַתּוֹרָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִמֶּשׁ מַעִין עוּה"ב וְעַל זֶה אָמְרוּ עוֹלְמָה תִּרְאָה בְּחִיָּיָה וְלָכוּן כָּאן שְׂאָמַר בְּמֵאָמַר הַקְּדוּם שֶׁת"ח מְרַבִּים שְׁלוֹם שְׁלֵא יִקָּשָׁה לָהֶם אִיךָ הֵם מְרַבִּים שְׁלוֹם וְהֵלֵא הֵם עֲצָמָם אִין לָהֶם מְנוּחָה וְלָכוּן הִבִּיא קָרָא יְהִי שְׁלוֹם בְּחִילָךְ לֹמַר שְׂאָפִילוּ אֶתָּה הוֹלֵךְ מְחִיל

אל תיל הוא שלום ומנוחה כי זהו הנחת של ת"ח שלנה בארמנותיה הנה הארמון של ת"ח הוא הבית המדרש ובקידושין דף ע"ב מאי את אויבים בשער ארחב"א אפילו האב ובנו והרב ותלמידו העוסקים בתורה בשער אחד נעשו אויבים זה את זה ואינם זנים משום עד שנעשו אויבים זה את זה שנאמר את זהב בסופה וזהו דקאמר פאן ושלנה בארמנותיה שגם בארמון שלהם שנראה מתחלה פאלו הם אויבים סופם שלנה ואהבה למען אחי וגו' הואיל והביא הפסוק יהי שלום בחילך הביא הפסוקים שאחריו בסיום המזמור: וחתם המסכתא בפסוק ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום והוא ע"פי דברינו לעיל ה' עוז לעמו יתן עוז הוא התורה וכאשר יתן התורה במתנה שוב אין שכתה מצוי ואין מחלוקת בין החכמים ואז ה' יברך את עמו בשלום כי הת"ח פשיש שלום בגיהם הם מרבים בעולם שלום: והנה סימנו בעזה"י מסכת ברכות בשלום.

וה' עוז לנו יתן ויברך אותנו בשלום. אכ"ר